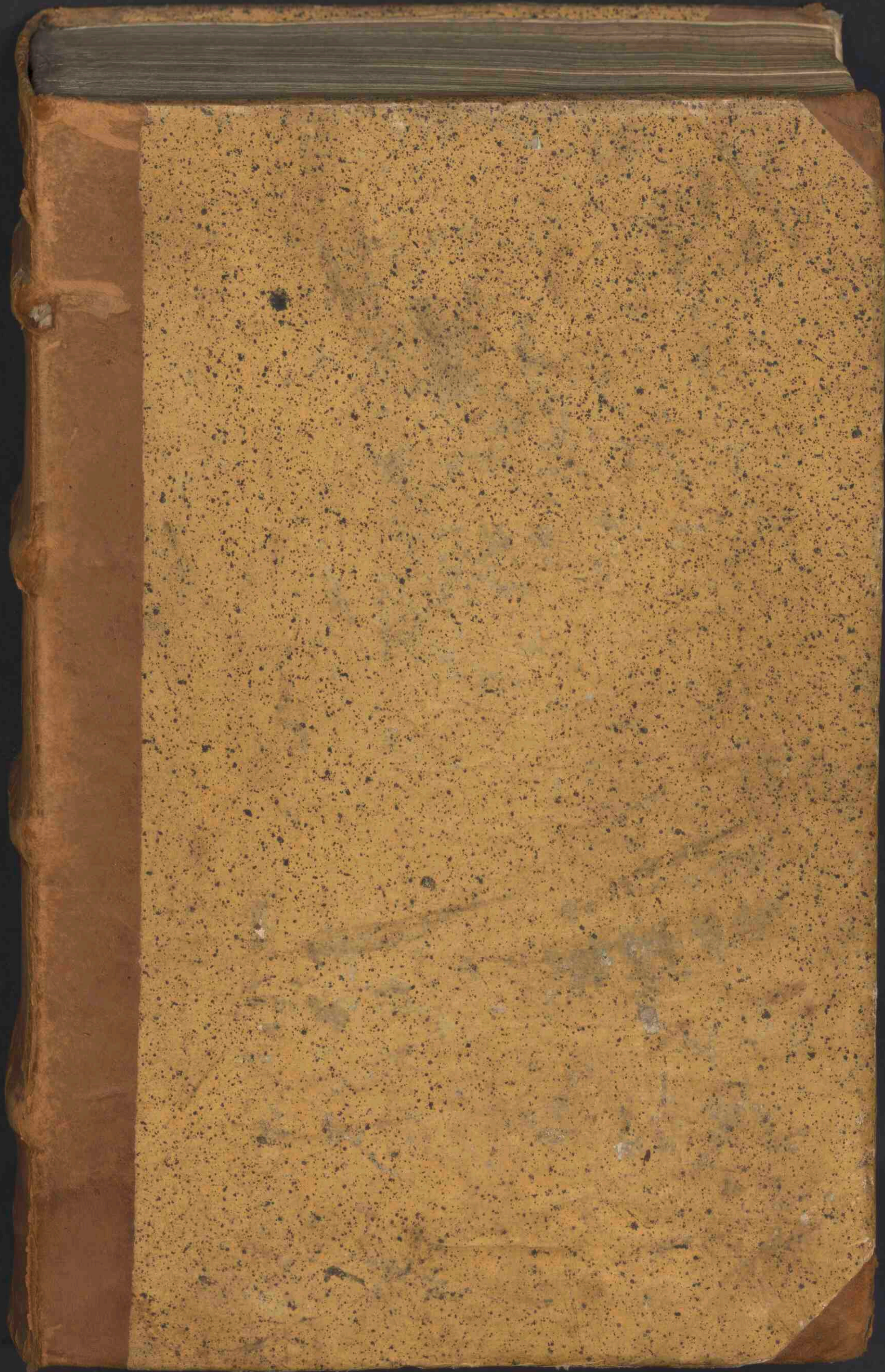

Procopij Caesariensis De rebus Gothorum, Persarum ac Vandalorum libri VII,

<https://hdl.handle.net/1874/455654>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

PROCOPIUS

DE BELLO PERSIS.

VANDALIS.

Litterae Graecae
Fol. n°. 138.

100

100.

m.

PROCOPIVS.

Litterae Graecae

Folio n°. 138.

PROCEEDINGS OF THE

ANNUAL MEETING OF THE

AMERICAN ASSOCIATION OF

PHYSIOLOGISTS

1901

1902

1903

1904

1905

1906

1907

1908

1909

1910

1911

1912

1913

1914

1915

1916

1917

1918

1919

1920

1921

1922

1923

PROCOPII CAESARI

ENSIS DE REBUS GOTHORVM, PERSARVM AC VAN
dalorum libri VII, una cum alijs mediorum temporum histo-
ricis, quorum catalogum sequens indicabit pagina.

His omnibus accessit rerum copio-
sissimus index.

ex sigillo a. i. i.

Fata uiam inuenient

BASILEAE EX OFFICINA IOANNIS
HERVAGII MENSE SEPTEMBRI
ANNO, M. D. XXXI.

Donatione h. i. i. Birckel.

ELENCHVS EORVM QVAE HOC
uolumine continentur.

PROCOPII CAESARIENSIS DE BELLO GOTHORVM LI bri tres, Christophoro Persona Romano interprete. folio	3
Eiusdem de bello Persico libri duo, & item duo de bello Vandalico, à Ra phaele Volaterrano latinitate donati.	225
Agathiae Scholastici Smyrnaei de bello Gothorū & alijs peregrinis hi storijs libri quinque, Christophoro Persona interprete.	385
Leonardi Aretini de Bello Italico contra Gothos, libri quatuor.	515
Iornandis, quem nonnulli Iordanum uocant, liber de origine rebusq; Gothorum.	593
Eiusdem de regnorum ac temporum successione liber, nunc primum in lucem æditus.	642
Chuonradi Peutingeri Augustani de gentiū quarundam emigrationi bus brevis epitome.	687
C. Sollij Apollinaris Sidonij epistola, qua Theodoricum Vesegothorū regem eleganter describit.	689
Procopij Cæsariensis liber de ædificijs Iustiniani Augusti Græcè, ante hac nunquam excusus, folio i. post latinas historias.	

NON aliam ob causam, uir clarissime, minus à Germanis nostris lectas haecenus Procopij historias crediderim, quas ille de Gotthorum Vandalorumq; bellis in Italia alibiq; gestis scripsit, iam olim Latine uersas, nisi quod persuasum fuit omnibus, Gotthos praesertim, Scythas extitisse. Quae res fecit, ut nos obliti carminis Homericì, ὅτι γὰρ ἐν μεγάροις καὶ κῶν τ' ἀγαθῶν τε τέτυκται, in externarum gentium historijs duntaxat uerseremur, quum tamen domi habeamus quod admiremur, quodq; non solum cognitione, uerumetiam imitatione dignum alicubi uideri queat. Nostri enim sunt Gotthorum, Vandalorum, Francorumq; triumphì. Nobis gloriae sunt illorum imperia in clarissimis Romanorum prouincijs, atque adeo Italia ac ipsa Roma regina urbium cunctarum constituta, quorum tamen hodie nullum supersit praeterquam Francicum, ut fortunatissimi semper domi forisq; extitere ueteres Franci. Nō quod probem, ut ingenuè uerum fatear, urbium incendia, direptiones, euerfiones, agrorumq; deuastationes, sine quibus hoc genus uictoriae non contingunt: quis enim cordatus huiusmodi insanias nō detestetur? sed quia uulgo cōmendari ista scimus, unde nobilitas omnis peratur. Enimuero non perinde exactè gentium origines hic autor, homo uidelicet Graecus edisserit, ut quae sub Iustiniano Cæsare praecipuè gesta ab illis fuere, bella cōmemorat, contentus docuisse quid tum quidē factum sit. Atq; Procopio sanè hic accidere uideo, quod omnibus nobis accidit, qui de ueteribus populis disputamus, ut coniecturis nitamur, nimirum quod audita uel apud autores lecta non uisa plerunq; referimus. Porro quod de Thracibus Marcellinus dixit, nos de uetustis populis omnibus generatim dicere possumus, facili futuram descriptionē si ueteres concinerent stili, quorum obscura uarietas opus ueritatē professum non iuuat. Cæterum Iornandes Alanus, ut mihi colligere uideor, Gotthos ex Scandia siue Scandinauia Germanici maris insula quam ipse Scanziam uocat, hodie Septentrionalē Selandiam fortasse dicimus aut Suetiam, rectè deducit: quod cum Getis eosdē facit, longe aberrat. Sic namq; Getarum nomen Gotthis tributum est ab eruditioribus, quemadmodum non ita pridem Maximilianum Cæsarem quidam antiquitatis Romanae studiosi Maximianum nuncupauere, quidā Maximū Æmilianū, nimirū propter nominis allusionē, ut quibus cultus in Norico Ripensi diuus (nam Laureacensis episcopus fuit) ignotus existeret. Indicat hoc Spartianus in uita Antonini Caracallae, cui dixerit aliquādo per iocum Pertinax titulos uictoriarum ascribēti. Adde si placet, etiam Geticus Maximus, quod Getam, inquit, occiderat fratrem, & Gotthi Getae dicerentur. Idem Hieronymus noster innuit in Genesim, & libro primo Gotthici belli Procopius, ubi

EPISTOLA

de Romanis loquens, Geticam quippe, inquit, Gotthorum hujus nationem esse affirmant. Item in initio belli Vandalici, de Gotthis agens, Sunt, inquit, & qui Geticas gentes has uocent. Vides Procopium nihil asserere. In causa fuit præter nominis allusionem, quod ex insula Scandia prodeuntes Gotthi quum Vimerugos litoralem populum propulissent, & subiugassent Vandalos, quo loco Gotthiam in Vandalis constituerunt noui populi nouam regionem, quantum ad nomenclaturam attinet: pars illorum in Getas & Scythiam processit, quâ Histro fluuius prætexitur, ut commodius Romanorum prouincias, Moesiâ utramque & Thracias, atque adeo Græciam ipsam uexare possent. Siquidem præ Quadis & Marcomannis parum agere poterant, in Rugorum Vandalorumque tractu consistentes. Et in cæteros Germanos bellum gerere sibi durum erant experti. Prædandi uero gratia non minus quam ob melius solum occupandum omnes demigrationes factæ sunt. Hincque ego Ostrogotthorum & Vuestgotthorum appellationes primum natas suspicor, audacter hic à Paulo Diacono dissensurus. Ideo uero Scytharum nomen Gotthis accommodandum non est, quod in Scythia aut Getarum regione cõfederint, sicut nec pro Gallis Hispanisue habendi quod in has prouincias postea concesserint Vefogotthi, nec pro Gallis Franci, quos rectius Scythicos, Geticos, Gallicos, Hispaniensesque uocaueris. Sanè ætate Cornelij Taciti, Vigeuones siue insulares adhuc erant Gotthi. Itaque Gotthinos apud eundem autorem nemo Gotthos interpretetur, nemo Gotthones: nam insulares populos nominatim non describit Tacitus, contentus in initio dixisse, Cætera Oceanus ambit, latos sinus & insularum immensa spatia completens, nuper cognitis quibusdam gentibus ac regibus, quos bellum aperuit. Ptolemæus Gotthorum meminit ut insularium, inter eius Scandiæ populos, quam ipse tribus reliquis maiorem facit, meridionalem partem tradens inhabitare Gutas. Nam Gutæ illi indubie sunt Gotthi, sicque cæteri Germani eos nominasse uidentur. Aduuant hic nos duæ quædam orbis descriptiones, quarum altera iunioris Theodosij iussu facta est, nisi fallit titulus: altera non multo posterior uidetur. In Theodosiana sic legitur, Germania omnisque Gotthia finiuntur ab Oriente flumine Huistia, ab Occidente flumine Rheno, à Septentrione Oceano, à Meridie flumine Danubio. Audis hic Gotthiæ nomen. Et sequitur illic, Dacia & Alania finiuntur ab Oriente desertis Sarmatiæ, ab Occidete flumine Huistia, à Septentrione Oceano, à Meridie flumine Histro. Hinc intelligis Gotthiâ istam Daciæ fuisse conterminam ad amnem Huistiam, ut non mirum sit quod apud Procopium asserunt Langobardi in oratione quadam ad Iustinianum Cæsarem, Gotthis Dacos olim fuisse uestigaleis: & facile factu fuerit, ut Gepidæ Gotthica gens in hac postea regionem immigrarent. Altera illa descriptio, ubi initium Europæ facit à Tanai flumine, post Septentrionalis Oceani Histricæ mentionem, sic habet, Hinc ab

Hinc ab Oriente Alania est, in medio Dacia, ubi & Gothia, deinde Germania. Addendum hoc loco, quando hæc præfatio uice est argumenti, Vandalos à Gotthis, quorum imperij impatientes erant homines libertati tot seculis assueti, tandem propulso esse: nam antea sæpe, & Diocletiani Maximianiq; principatu, ceu Mamertinus autor est, rursus concurrerāt, ut hijs demū nihil consilij superfuerit, nisi ab Imperatore sedes petere, quas obtinuerunt post initum cum ipso fœdus, in Pannonia multarum exulum nationum hospitio famigerata. Vnde liqueat contra hanc prouinciam domiciliū eos antè habuisse, quibus autor est Iornandes ab Oriente fuisse Gotthos, ab Occidente Marcomannos, Hermunduros à Septentrione, à Meridie Histrū siue Danubium. Post aliquot annorum curricula Stilico gente eadem ortus, sed apud Honorium Augustū primas tenens, illos è Pannonia populariter excitos in Gallias cum Alanis, quos etiam, ut arbitror, Gothorum uiciniae tederat, proficisci iussit. Procopius à Mæotide uenientes facit, id quod de parte gentis fortasse est accipiendum. Nam has gentes bella crebro dispererunt. E Gallijs in Hispaniam progressi sunt, atq; inde in Aphricā Vandali. Inter quinque Germanorum genera, primos facit Vindilos, hoc est Vandilos. Plinius à Sarmatis uidelicet uenienti, nobis alioquin extremos: apud quem perperam legitur Vindelici pro Vindili, quemadmodum alibi caput Plinij de Germaniæ populis castigātes monuimus. Enimvero libuit hæc fusius paulo narrare, quod Procopius istorum populorum origines & primæuas sedes, ut homo Græcus, inuestigare nequierit. Dicemus autem in nostris rerum Germanicarum libris, quos nuper ædidimus Ferdinando Cæsari dicatos, de gentibus alijs & de Gotthis etiā ac Vandalis, tum copiosius tum exactius: nam Iornandem & Paulum Diaconum diligenter excussimus. Porro uir ornatissime, quando me diu reluctantē, inuitumq; tandem coëgit Ioan. Heruagius, ut in uolumen istud historiæ Gothicæ præfarer, non modo nō recognitum à me, sed ne lectum quidem antea, nisi quod ex officina terniones typis excusos huc ille subinde missitauit, te ego potissimum ex amicorum numero delegi, quem hic alloquerer, quum sani in literis iudicij, tum historiarū ueterum peritum. Atq; equidem miraris fortasse, unde Heruagius Procopianū exemplar tam anxie tamq; diu nusquam nō quæsitum nactus tandem sit, Chunradus noster Peutinger urbis Augustanæ imò Sueuiæ totius immortale decus, id ex bibliotheca illa sua instructissima summisit, certe uir optimus, & mihi quoq; propter exhibitam anno superiori in *παρρησια* illo apud Augustam concilio non uulgarem humanitatem peculiariter prædicandus. Idē Iornandis epitomen de successionē regnorum ac temporū antehac non æditam, officinæ Heruagianæ cōmunicauit. Cupiebam Ablabium ego Cassiodoricq; Variarum libros, & ipsos Gotthorum leges adiici, quo res Gotthicæ uno uolumine comprehensæ prodiret absolutiores: sed exemplaria defuere.

EPISTOLA

Nam Aretinū nihil ferē narrat, quod non sit à Procopio mutuatus, cuius paraphrasten agit. Cæterum male uereor ne interpret Gothici bellī in Græcum codicem mutilatum inciderit, quod de Alaricho rege prorsus nulla fiat mentio. Verum boni consulendum est, quod corrigi non potuit. Præter Gothos ipsos & Vandalos, etiam Eruli, Antæ, à quibus Antici titulus Iustiniano Augusto obtigit, Toringi, Burgundiones, Scritofinni, Arborichi quos arbitror me scire quos designet, Rogi, Sclauini, Gepidæ, Langobardi, & ut conijcio, pro Scandia Thule insula, cum innumeris alijs populis hic describuntur. Vbi dignum obseruatu, quod subinde Germanorum uocabulo κατ' ἐξοχήν solos Francos innuit, nimirum quod illis temporibus florentissimus is inter Germanos populus fuerit, nō minus post occupatam Galliarum ditionem quā antea. Nec sine causa Agathiæ historia adnexa est, ea complectens quæ post Procopium iam uita functum acciderunt. Et debebant quidem libri de bello Persico Vandalicoq; primum obtinere locum, quod prius scripti sint, ut & res antè gestæ. Verum erratum id est leuiculum, nec lectori incōmodans. Iornandis libelli duo rectè sunt adiecti cum epistola Sidoni, qua Vesegothorum regem Theodorichum graphicè depingit. Volumen ipsum claudit ædificiorum, quæ Iustinianus Aug. extruifecit instaurauitq; descriptio, Græcum opusculum autore Procopio. Utinam τὰ ἀνέκδοτα illius extarent, quorum Suidas meminit. Sed opinor

librū iam olim non sine causa suppressum. Nunc, ut spero,

Langobardorum historijs ædundis uacabit Her-

uagius. Bene uale amice eximie, Selestadij

decimo sexto Calen. Septembreis

Anno M, D. XXXI.

PROCOPII VITA EX SVIDA.

Procopius ex illustrium ordine, Cæsariensis ex Palæstina, Rhetor & Sophista, scripsit historiam Romanā, bella uidelicet Belisarij quæ circa Romam & per Libyam gesta sunt. Fuit temporibus Iustiniani Cæsaris, scriba Belisarij: sed in rebus agendis uersatus, & comes illi in omnibus bellis & gestis, quæ ipse in literas retulit. Scripsit alterum quoque librum appellatum *αἰνωτά*, de rebus ipsius indubie non uulgaria continentem: nam titulus indicat non in hoc scriptum ut æderetur, ut sint operis utriusq; uolumina nouem. Liber Procopij qui uocatur *αἰνωτά*, conuicia atq; comicos morsus in Iustinianum Cæsarem continet, & eius coniugem Theodoram, atque adeo in ipsum Belisarium & illius uxorem.

AGATHIAE VITA EX SVIDA.

Agathias Scholasticus Smyrnaeus fuit, qui scripsit historiā illam post Procopium Cæsariensem, ea uidelicet quæ sub Belisario acciderunt, & in Italia atq; Libya gesta sunt, hoc est, quæ sub Narsete, in Italia ac Lazorum regione atq; Byzantio contigere. Hic composuit alios quoque libros & metricos & oratione soluta. Tum illa quæ uocantur Daphnica, & orbem nouorum epigrammatum, quæ ipse coëgit ex poëtis iuxta tempus. Floruit autem cum Paulo Silentiarío, atque Macedonio consule, ac Tribuniano, Iustiniani temporibus.

IORNANDIS SIVE IORDANI VITA EX SCRIPTORIBUS ECCLESIASTICIS ABBATIS SPANHEIMENSIS.

Iordanus ex monacho episcopus Gothorum, uir in diuinis scripturis studiosus, & in secularibus literis competenter eruditus, ingenio mitis & apertus eloquio, scrutator temporum, & rerum gestarum scriptor insignis. Fertur quædam præclara composuisse uolumina, de quibus ad meam notitiam paucissima peruenerunt. Reperi enim tantum historiarum lib. III. In quorum primo recensuit gesta Romanorum, in secundo uero originem & gesta Gothorū, usq; ad finem regni ipsorum.

Claruit autem sub Iustiniano imperatore,
anno domini D. XXX.

INDEX RERVM SCITV DIGNARVM EX PROCOPIO,
Agathio, Leonardo Aretino, uariarum gentium
historicis collectus.

A

	Basgi.	304	Aedessa oppugnatio.	301
	Abaudanes Cosro. scriba.	291	Aegistus quō à capella nutritus.	96
	Abdinus q & Albuinus Lō/ gobardorum rex.	184	Aegyptus terramotuū expers.	420
	Abduini Longobardorū re/ gis ad Iustinianum querela.	205	Aelas suburbanum Carthaginis.	351
	Abigas fluuius.	370	Aemylia oppida à Ro. recuperant.	101
	Abila fluuius.	361	Aerea porta Byzanti.	265
	Abocharalus.	256	Aethiopibus mercari aliqd ex Romæis lege cautum.	256
	Aborras fluuius.	275.289	Aethiopes tributum quorannis Impera/ tori Ro. persoluunt.	257
	Abramus rex.	258	Aetius dux Romanorum Bonifacio in si/ dias struit.	310
	Abydon inter & Sestū maris angustia. folio	274	Aetius tollitur.	312.314
	Acacius præsul Cōstantinopolitanus.	316	Agathij iuuenilia studia.	386
	Acacius ob improbam rapacitatē à sub/ ditis interficitur.	271.381	Agathium quid ad scribendū historiam perpulerit.	eodem
	Acates nauigij genus.	104.158	Agathij de deo sententia.	388
	Acesina fluuius.	250	Agathij ob terramotum metus.	420
	Acierum instruendarū ratio. 212. & seq. 413.533.414		Agathius Cosroem uituperat.	432
	Acies utrinq; tam Romæis quàm Van/ dalis instruuntur.	344	Agathij paupertas & aulica negocia.	435
	Acilinus Belisarij armiger.	74	Agathius ab ocio literario ad aulica ne/ gocia pertractus.	eodem
	Actionibus amicos reddi homines uel inimicos.	365	Agathius obiter historiam scripsit. eodē	
	Acrane.	380	Agathius modeste se extenuat. eodem	
	Adaulphus Visigothorum dux.	309	Agathius unde habeat Persarum regum certam successionem.	488
	Adeogūdubades. 261. eiusq; interit?	262	Agathius de occultis rerum causis nihil censet certi statui posse.	492
	Adergudunibades Chanaranges consti/ tuitur.	232	Agathij in iudicādo modesta timiditas, folio	498
	Adolius Acacij filius	271.291.295.	Agathij ob labantis imperij Ro. culpam delitigatio ac querela.	500.
	Adolius occiditur.	297	Aggilæ & Philomathij temeraria in Per/ sas irruptio.	456
	Adrametum oppidum 339. dolo capitur 376. restituitur Imperatori.	377	Aigan dux.	322
	Adraftadaras Selanes, magistrat? apud Persas.	232	Aigan saucius cadit.	355
	Adriani moles 530. deditur.	218.569	Aigar Massagetha dux.	242
	Adriatici maris, eiusq; accolarum descri/ ptio.	37	Aila ciuitas.	255
	Ad tripodem ire, quid apud Persas.	262	Aimachus Antiochenus Ianus.	284
	Adulis ciuitas.	256.258	Alamandarus Saracenus.	249
	Aedessa.	293.250.294	Alamandari oratio.	251
	Aedessam frustra capere nitit? Cosroes, folio	297	Alamandari prudentia in rebus bellicis, folio	251.302
	Aedessenorum ad Cosroem oratio.	248	Alani.	246.304.309
			Alaricus.	3
			Alaricus Visigothorū dux iners.	31
			Alarici	

INDEX.

Alarici mors.	eodem	Amazaspis praefectus Armeniae, mox falso accusatus necatur.	272
Alaricus alius cum Attalo Rauennae exercitu inuadunt.	308	Ambitio uirtutum excitatrix.	385
Alaricus moritur.	309	Ambitiosos à damone deludi.	307
Albanum oppidum.	78, 536	Ambrus Saracenus Sergiopolitanos à deditioe cohibuit.	290
Alba oppidum.	eodem	Amer excacatur.	319
Albuinus uide Abduinus.	supra	Achilles alter dictus.	318
Alemanni.	29	Amicitiae exemplum.	231
Alemannorum origo & instituta.	393. & seq.	Amicitiam multas querelas obtegere.	348
Alemannorum impietas & sacrilegia.	408	Amicitiam pecunijs conciliatam non esse durabilem.	283
Alemannicae uates exitium Francis praedicunt.	412	Amida urbs.	233, 249
Alexander ad Amalassuntham legatus.	8	Amida capitur.	234
Alexander quidam in Italiae praefecturam missus.	127, 557	Amida à Romanis precio recipitur.	237
Alexandri malitia.	127	Ammodius locus.	242
Alexander Macedo.	237, 271	Anastasi in Erulos benignitas.	91
Alexander nobilis medicus.	494	Anastasi ciuis nobilis apud Daras ciuitatem.	268, 274, 277
Alexandria terramotu nonnihil concussa.	420	Anastasi Romaorum Imp.	232, 234, 248
Alexandriae aedificia infirma.	eodem	Anastasia ciuitas.	238
Alexandriae magnitudo situsque.	eodem	Anatolius Orientis dux.	226
Aligernus Fredigerni filius, Teia frater, acris Rom. hostis.	394	Anatolius senator terramotu perijt, plebe suis flagitijs hoc mortis genus imputante.	462.
Aligernus Francis diffidens, ad Narsetem deficit.	404. & 405	Anchialum unde nomen sortitum.	199
Aligernus Francos delusos irridet.	405	Ancium ciuitas.	56
Aligerni fortitudo.	416	Ancona teli Francici genus.	411
Alpium descriptio.	29, 552	Anconae oppidi situs.	89, 542
Althias dux.	321	Anconae obsidio.	199, 586
Althiae ducis monomachia cum Iauda.	360	Andreae Byzantij gymnasarche strenuum facinus.	243
Amalafreda Logobardis auxilio missus.	205	Anirici regis Erulorum interitus.	92
Amalassuntha Theoderici filia, Atalarici mater.	6, 516, 325	Anio fluuius.	577
Amalassuntha in educando filio seueritas.	eisdem	Anienis pons.	526
Amalassunthae laus.	eisdem & sequen.	Annonae difficultas horrenda.	102, 103
Amalassunthae magnanimitas.	7, 517	Antala.	3
Amalassuntha Theodatu corripit.	9, 517	Antalas dux.	518, 374
Amalassuntha Theodatu oblato regno placare conatur.	10, 517	Antalas à Romanis deficiens, bellum contra Salomonem mouet.	374
Amalassunthae mors.	517	Antalae ad Iustinianum epistola.	375
Amalaricus Alarici nepos.	31	Antalae frater à Salomone occisus.	374. & 375
Amalaricus pacis studiosus.	32	Antalae struuntur insidiae.	378, 379
Amalarici erga uxorem impietas.	33	Antae Histri accolae Romanis auxilio ueniunt.	66
Amalarici interitus.	eodem	Antarum Sclauinorumque mores & instituta.	149
Amantas frater Gilimeris.	330.	Antaeus	
Amantas occiditur.	331		

INDEX.

Antaeus cur terrae filius dictus.	356	Aratius	241.248
Antae à Germano profligati.	196	Arbila soleae genus.	339
Anthropophagi Saraceni.	256	Arbitrium hominis liberum asseritur.	388
Antiochus Neapolitanis deditiōe sua/		Arborichi populi.	29
det.folio	18.521	Arborichi Romanorum milites. eodem	
Antiochea ciuitas. 251.278. capit	280	Arborichi Christiani.	eodē
Antiochenorum calamitas prodigijs an		Arborichorum cū Germanis foedus. eodē	
te significata.	282	Arcadius moriens Theodosij filij tutelā	
Antonina Belisarij uxor. 71.266.267.536		Isidigerti hosti & Barbaro commisit.	
Antonina Byzantium reditus. 177.589		folio	484
Aordus Erulorum dux interfectus.	187	Arcadius Byzantij Imperator natura mi	
Apamea ciuitas.	283	nime ingeniosus moritur.	226
Apes primum abigendae, deinde mel sub		Arcadius Theodosij filius Orientis Im/	
trahendum, prouerbiū.	440	perator.	307
Aphrica Romae per Vandalos erepta,		Arcadio Theodosius filius succedit.	309
folio	311	Archelaus.	322
Aphricae ciuitates omnes moenibus nu/		Archelai oratio.	326
datae praeter Carthaginem.	313	Arcu ueteres lente ac imperite usos.	225
Aphrorum contra Vandalos uictoria.	318	Ardabigara oppidum.	294
Aphrica Romanis recuperatur.	321	Areobindus Chosrois orator.	433
Aphricae indigenae Maurusij.	356	Areobindus. 234.377. misere interficitur.	
Aphri Romae obtemperantes.	373	folio	380
Aphricae praeficitur Sergius.	375	Arethas regia dignitate à Iustiniano do/	
Aphrorum caedes ac fuga.	377	natus.	252.288.302
Aphrica potitus Belisarius.	268	Argis cuiusdam Hunni fortitudo.	298
Apolliciarius.	348	Ariadna Leonis filia.	315
Apologus de leone & hirco.	227	Ariana secta.	317.354
Apparatus retinendae ciuitatis Phasidis		Arianæ sectae esse Geticas gentes.	308
mirabilis & operosus.	454. & seq.	Aribazutes Hunnus.	237
Appiae uiae elegans descriptio.	35	Ariminum à Gothis obsessum oppugna	
Appij Censoris in aedificando solertia.	35	tur.	86.541
Appion Aegyptius.	235	Arimini obsidio soluta.	545
Asparuntha oppidum.	449	Ariminum proditum.	192.584
Aspilij sub Colchis sunt.	450	Armatus dux. 316. tollitur.	eodem
Aspilij legati ad Misanos interficiuntur.		Armenia.	250
folio	476	Armenij minores Leucosyrj.	250
Aqua turbata hostium secure agentium		Armeniorum pro auxilio ad Cosroem	
signum.	235	oratio.	272
Aquaeductus Neapolitani descriptio. 21.		Armenij erga Arsacem officium.	231
24. & 522		Armorum genus uarium.	III.411.548
Aquam quomodo à putredine conserua		Arsaces Armeniae rex. 230. 272. interitus	
rit Antonina.	325	cuius.	231
Aquarum sub terra erumpentium omen.	326	Arsacidae.	272
Aquileia ciuitas.	312	Arsaces Armenius dux.	276
Arabia, Arabicus sinus.	256	Arsaces ob defectionis poenam inflictam	
Araricus Theudibaldo in regno succe/		Iustiniano insidias struit. 180. alios ad	
dit.	127.557	idem hortatur.	eodem
Araricus Gothis inuisus occidit.	128.557	Arsaces Parthorum rex.	430
Aratius Auximum mittitur.	96.544	Arsacidae dicti Parthi.	eodē
		Artabanes.	

INDEX.

Artabanes. 272. 377. laus ab eius gestis.	381	Asbaci populi.	436
Artabanes Gontharim tyrannum confo-		Ascanis fortitudo	254
dit.	383	Asclepiodotus & Pastor rhetores à dedi-	
Artabanis gloria.	384	tione Neapolitanos deterrent.	19. 521
Artabanes Preictæ amore ictus.	278	Asclepiodotus conuicia in Stephanum	
Artabanes qualis.	179	regerit.	26
Artabanis dignitas.	eodem	Asclepiodoti miserabilis exitus.	26. 523
Artabanis maleuolentia in Cæsare.	179	Asia.	307
Artabanes uxorem repudiat.	eodem	Asinarius Gothorum dux.	14
Artabanes Thraciæ cohortibus præse-		Asinius Quadratus.	392
ctus.	194	Asisij deditio.	146. 566
Artace Cycici suburbanum.	267	Aspar & Audaburius Ioannem Honorij	
Artasiris Barbatidisq; temeritas.	149. 565	successorem pellunt.	309
Artasires Gôtharidis cadem recipit.	382.	Aspar Arianae sectæ.	314
& occidit.	383	Asparis opera Martiano succedit Leo.	
Artauades quare Arthabazes.		folio	313. 314
Artaxerxes matrem exilio profligauit ob		Aspebedus dux.	259. 261
libidinem inhonestam.	428	Aspendius.	237
Artaxerxes rege Artabano occiso regnū		Aspetiani.	271
Perfarum inuadit.	430	Aspidis mons.	361
Artaxerxes genere obscurus, factis cla-		Astrologorum certa pollicentium obiur-	
rus, folio	eodem	gatio.	421
Artaxerxis genealogia & mirifici natales,		Astrologica uerisimilia, at non semper	
folio.	431	uera.	eodem
Artaxerxis iniquitas & imperij initium,		Asuestus lapidis genus.	550
folio	482	Atalarici mater Gothorum regina.	348
Artaxerxes alius Saboris frater rex Persa-		Atalaricus Theodorico succedit.	6. 516
rum creatus.	484	Atalarici corruptela.	6. 517
Artemius ad imperium Orientis suscipi-		Atalarici mors.	10. 517
endum mittitur.	314. 315	Atalaricus.	326
Artemius tollitur e medio.	315	Atalius à Iustiniano legatus.	68
Arthabazes Armenius strenuus.	130	Atefis fluuij origo.	588
Arthabazis consilium bellicum.	131	Athanasius Alexandri germanus.	14
Arthabazes in monomachia uictor, casu		Athanasius magister equitum.	377
& ipse moritur.	132. 558	Athanasius in Lazorum regionē ad uin-	
Arthmesij Trallensis in Mathematis ce-		dicandā Gubazis cadem missus.	449
lebritas.	494	Athanasius pro tribunali sedēs Gubazis	
Arthmesius & Methrodorus fratres By-		occisi causam cognoscit.	462. & sequē.
zantiij magni habiti.	eodem	Athanasius sententia Rusticum & Ioan-	
Arthmesij cum Zenone uicino lis, eodē,		nem morti adiudicat.	472
eiusq; de Zenone ultio.	eodem	Athena.	304
Arthmesij in ædificando solertia.	496	Athenocles historicus.	428
Arxis saucius.	67	Attacha oppidum.	259
Arxis ex uulnere sanatur.	68	Attalus Occidentis Imperator constitu-	
Atzaniorum oppidum.	235	tus.	308
Arzanes.	236	Attalus ob ignauia Imperatoris insigni-	
Asbadi uiri strenui crudele fatum.	192	bus priuatur.	309
Asbadus Gepes Totilam fugientem oc-		Attilas Europā populatur, Occidentisq;	
cidit, saucius & ipse.	216	Imperium tributarium facit.	312
		Atyras	

INDEX.

Atyras amnis.	501
Auaricia ducis, defectionis causa subdi- tis, folio	284.285
Audaburius dux.	309
Audacia duci uitanda.	40
Audacia in exitium ducit.	288
Auglon uicus.	296
Augustus Occidentis Imperator.	3.515
Augustulus quur dictus. eisdem.	316
Augustulus in ordinem redactus.	3.515
Augustus thesauri Sophiæ tēpli custos, folio	307
Augustæ domus Byzantiæ.	263
Aurarius mons. 360.361.expugnatur.	372.
Aurarius mons.	317
Auximum Metropolis.	107.547
Auximi arcta obsidio	108. & seq. 547
Auximi deditio.	117.550
Auzomitæ.	256
Auzomis ciuitas.	eodem
Azaretis fortitudo.	301

B

B Abas Dilimnitarū reliquias ex fu- ga prostermit.	453
Bacchi Gothorum nomine cum Roma- nis expostulatio.	526
Baches Longobardorum princeps Ro- manorum socius.	106
Bacchus Salomonis frater.	373.375
Bagrada fluuius.	364
Bagasis ciuitas.	370
Balas dux.	322
Bamelch, Cupilles & Lager Sabyrorum duces.	451
Banadares legatus.	292
Bandum signum.	342
Bandophorus.	355
Barbaricus campus.	277
Barbaros non literis filios, sed armis ad- optare.	239
Barbarorum in Romanum imperium ir- ruptiones.	183
Barbaricini.	362
Barbaros in dici serū cibum capere.	287
Barlai portæ.	301
Barbatus dux.	321
Barbati omnes Romæi duces.	353
Baresmanas dux.	242
Baresmanas interficitur.	246

Basilides Coæstor pro Tribuniano con- stituitur.	263
Basiliscus præfectus classis. 314. Byzantiæ tyrannidē occupat Zenone absente. 316. capitur.	eodem
Basiliscus Zenonis filius Caesar cōsti.	316
Basilisci interitus.	316
Bassaces siue Bazaca.	272.293
Bassitius dux.	230
Bassitio pellis detracta, ac paleis expleta arbori suspenditur.	231
Bastes ciuitas.	374
Bazes Cabadis fili⁹ Monophthalm⁹.	238
Bederina postea Iustiniana dicta Illyrici ciuitas, Iustiniani patria.	507
Beldas quare Vndella.	
Belesmachus dux.	288.289
Belisarius dux.	224.241.268.
Belisarij & Hermog. ad Persarum ducem literæ.	243
Belisarij ad suos oratio.	245.253.286.288. 323.327.328.332.341.364.
Belisarij in dirimēda aduersus Iustinianū seditione fortitudo.	265
Belisarij ad Iusti literas responsum.	291
Belisarij ad Gothos in Lilybæo literæ.	348
Belisarius inuidiose delatus apud Iusti- nianum.	252
Belisarius Byzantium proficiscitur cū Gi- limere & Vandalis.	353
Belisarij triūphus de Gilimere uicto.	354
Belisarius Italiæ præficitur.	14
Belisarij in Italiam profectio.	17.518
Belisarij mirabilis successus.	518
Belisarij magnificentia.	eodem
Belisarius Neapolitanis deditionem suæ det. folio	18.22.520.522
Belisarius Neapoli hostiliter inuadit.	20.
521.oppugnationē parat.	25.40.522
Belisarius milites ad clementiam in deu- ctos hortatur.	25
Belisarij in uictos mansuetudo.	25.81.523
Belisarij reparandis Ro. ruinis studiū.	35.525
Belisarius cōmeatu Ro. prospicit.	eodē
Belisarij successus prosperi.	36.525
Belisarij fortitudo temeraria.	40.526
Belisarij periculum.	41.626
Belisarij incredibilis laborū ac inedia tor- mentum.	46.535.
Belisarij πᾶσι γῆρας. 46.535. (Ierātia. 43.528 Belisarius	

INDEX

Belisarius imperterritus.	47	Iustiniani decretum.	326
Belisarij ad cauendam prodicionem uigilantia.	55.540	Belli finis nulli ante certamen exploratus folio	298.458
Belisarij ad milites oratio.	59	Belli momenta aut ducis uirtute, aut fortunæ arbitrio constare.	358
Belisarius per litteras subsidium à Iustiniano petit.	52.531	Belli aleam penes ducem potissimum consistere.	477
Belisarij ad Romanos oratio.	70.98.109	Bellica res uirtute animorum, non hominum copia expendenda.	342.365
Belisarij cum Francis expostulatio.	113	Bellum & regnum omnium inter homines maxima.	264
Belisarius periclitans cuiusdam armigeri ope seruatur.	116	Belli causas incidere, pium.	274
Belisarij astus & dissimulatio.	122.555	Bellas priuato & publico odio permotus Theudibaldum regem obtruncat.	128.657
Belisarij de pacis cum Gothis ineundæ tractatu cum suis deliberat.	120.551	Beneuentum olim Maleuentum Belisarium recipit.	56
Belisarius fidei erga Imp. tenaciss. & contemptor honorum.	121.554	Beneuentum capitur	560
Belisarius tyrannidis suspectus.	553	Berosus Historicus.	428
Belisarius Byzantium quare reuocatus.	123	Berrhoea ciuitas. 279. uacua ciuibus, qui aufugerant, capitur.	ibid.
Belisarij ex re præclare gesta celebritas. folio	125. 555. & sequ.	Berrhoeis deditiois causa fontis defectus.	ibidem
Belisarius secundo in Italiâ missus.	141.563	Berytos Phoeniciæ elegans ciuitas terræ motu collapsa.	420
Belisarij ad Gothos oratio.	143	Berytos iuris studio celebris.	eodem
Belisarij ad Imp. querela.	145.565	Bessas dux.	518
Belisarij in urbem Romam reditus.	147	Bessæ Gothi genere laus.	38
Belisarij metus.	160.571	Bessas commisso cum Gothis prælio Romam uenit.	39.526
Belisarij aduersa uale tudo.	160.574	Bessæ Cononisq; improbitas.	155
Belisarij ad Totilam litteræ.	165	Bessæ auaritia & contumacia.	159
Belisarius ex insperato Romam occupat folio	168.576	Bessæ negligentia.	160
Belisarij Byzantium reditus inglorius. folio	187.580	Bessas spoliatus	162
Belisarij uitæ institutum.	187.198	Bessas.	259
Belisarius Mediolanensibus opem pollicetur.	538	Bessæ quæstura, & ipsius ex ea celebritas. folio	436
Belisarius Byzantium reuocatur ob suspitionem affectatæ tyrannidis.	122.554	Bessas à Gubaze accusatus relegatur. ibi.	
Belisarius Italiæ certa salus.	564	Bessas per ignauiam Petram præsidium amisit.	eodem
Belisarius iam decrepitus contra Hunnos mittitur.	502	Bessius in Gothos procurrit.	58
Belisarij effæcto corpore uiuidus & fortis animus.	eodem	Betam quandoq; Gammam persequi & contra, prouerb.	336
Belisarij ad milites temerarios oratio.	505	Biduo pugnatum est.	222.591
Belisarij strennua facinora ac fortia.	506	Biglencia Iustiniani soror.	377
Belisarij de Hunnis deuictis triumphus.	507	Birgentius Mediolano profugus.	105
Bella duo uno tempore ab una gente sat comode non posse geri.	34.524	Blases Perozæ frater rex eligitur. 230. in carcerem conijcitur.	252
Bella quatenus iusta.	408	Blemyes populi.	256.257
Bellum consilio administratum feliciter succedere.	286	Bliscanes.	150
Bellum debortatur Ioannes aduersus Iustinianum.			Boas

INDEX

Boas fluuius.	303	uentum metus.	501
Boches uir strenuus uulneratur.	67	Byzantiſ orta ſeditio.	262.263
Bochis mors.	68	C	
Boetica lyra pro Pindaro.	455	C Abaon praefectus apud Tripolim	
Boetiſ cades.	5.516	ſolio	317.357
Bolum arx.	24.7.248.260.261	Cabades Peroza regis Perſarum filius	
Bona Rom.in praedam acta.	162.172	228.rex eligitur.229.485.capitur ob legē	
Bonus Luca praefect⁹ uir laudatus.	404	de ſceminarum cōmunione latam. 250	
Boni nomen.	298	485.per uxorem liberatur.232.486. reg⁹	
Bonifacius dux Rom.370. Aphrica praefectus à Placidia conſtituitur.	310	num rursus inuadit.	486
Bonifacius cum Vandilis pacſcitur.	311	Cabades fortuna temeritatis ac inconſtantia exemplum.	ibidem
Bonis praesentibus uti quā fugientia querere ſatius.	253	Cabadis in Rom.praelia.	485
Bonifacius Gilaeris ſcriba.	347	Cabades filius Cabadis regis.	238.261
Boraides Iuſtiniani fratris filius.	266	Cabadis ad Ruſiniani orationē reſpon⁹	
Borcudis mors.	179	Cabades moritur. 259	(ſum.248
Boriades.	319	Cabades Zama filius.261. clām educat⁹	
Bosphorus ciuitas.	241	à Iuſtiniano honoratur.	262
Bosphorani Hunnorum ſubditi.	273	Cabbula locus.	252
Boues ad trahendas naues.	56	Cadiſeni.	245
Braduna interpres Iſdigunna Perſarum legati.	303	Caeſarem Perſis uocari Romaum Imperatorem.	292
Britannia ad occidentis Imperium pertinet.	308	Caeſaries principum Francorū qualis.390	
Britannia à Rom. deſciſcit delecto ſibi rege Constantino.	309	Caeſarea Mauritania.	348.373
Britones Hunnorum gens eſt.	418	Calabaſtores oppidum.	368
Buchium praedidium.	450	Calamitate plena omnia.	251
Bula campus.	333.340.364	Callinicus cognominatus in bello Iuſtinianus.	280.305.384
Bulicas portus.	256	Callinicum ciuitatem capit Coſroes cōtra pacta.	295
Bullinus lacus.	10.517	Callipolis caſtellum.	499
Bultini iuratum in Rom.odium.	400	Calonymus Alexandrinus.	322.334
Bultini ad milites exhortatio.	411	Calonymus perſidia poenas luit.	335
Bultinus in praelio cadit.	415	Calumnia nō timenda cō ſiliū danti.	326
Burgaon mons	359	Calumnia pulcherrimum exemplū.	183
Burgentius genere Beſſus auro ad proditionem corrumpitur.	113.114	Cameli Mauruſtorum. fuga cauſa Romaenis.	358
Burgentiſ ſupplicium.	115	Camilli mentio.	209
Burgundiones.	29	Campania urbes munita.	34
Burgundionum de Francis uictoria.	390	Candidus epiſcopus.	277.capitur. 290
Buzes dux.	242.259.272	Cannae uicus Ro.clade celebris.	157.569
Buza ad ſuos oratio.	277	Canuſium Apuliae ciuitas.	eisdem
Buzis ſanum conſilium contemnit.	440	Capra cuiuſdam pueri nutritrix.	97
Buzes nonnihil auertit hoſtium impetū.		Capſum à Gothiſ quibuſdam occupatum.	418
Byzacium.	355.352.374.378 (441	Capſum à Romanis obſidetur.	419
Byzantium terramotu collapſa non ſine magna clade.	490. & ſequen.	Capſi deditio.	eodem
Byzantinorum ciuium. ob hoſtium aduentum metus.		Captos crudeliter tractare. minime reſigium.	234.281
		Captiuorū	

INDEX

Captiuorum xij. milia. 200. aureis com/ mutantur.	277	Cherfouneſus.	141.274
Caputuada.	326	Cherumeſum non procul à Byzantio lo cus.	502
Capite ſublato, cetera breui corruere.	327	Childebertus qualis.	419
Carcationis urbis obſidio.	31	Childeberti mors.	420
Carolis urbs Sardinia.	204.361	Childibius Rom. uir clarus, Thracia præfectus.	148
Carſus Philarchus.	258	Childibij fictitiꝝ fraus, & eius interitus.	(149)
Carthagine excepta, reliquæ Africæ urbes moenibus nudantur.	313.327	Chiliarchi.	252.314.
Carthaginis portæ ilico Romæis apertæ folio	334	Choriſinus Gepidarum rex.	184
Carthaginis potentia.	356	Chorſamunthis ſtrenuus.	65
Carthago obſeſſa à Stoza. 364. reſtitui/ tur imperatori.	384	Chora quæ & Trallis, ciuitas.	422
Cafandrea ciuitas ab Hünis euerſa.	274	Chortziani.	295
Caflinum flumen.	410	Chriſtianorum de fidei dogmatibus ſe/ ditio.	205
Cafpiæ portæ.	237.238.248	Chytropolia.	425
Caſtrametandi ratio.	410	Ciborum genus abſurdum.	155
Catelus uir probus moritur.	142	Ciconia nidum deferentis omen.	312.313
Catina urbs capta.	518	Cidaris grauida uentri impoſita inau/ gurandi regis iam naſcitur ſymbolũ.	485
Catholicus epifcopus.	295	Cilicia operimenta ex hircorũ pilis.	298
Cauades quare ſupra Cabades.		Circeus mons.	26
Caucalus mons.	304	Circes fabula.	eodem
Caucaſi ſecefſus petunt Colchi clam de rebus patriæ conſultaturi.	442	Circeſion oppidum.	275
Caucon.	325	Cithariſam arx.	295
Cauſæ capitalis elegantiffim⁹ tractatus. 462. & ſequen.		Cithara Gilimer calamitatem ſuam mi/ tigat.	351
Celer magiſter.	234	Citarias.	361
Centumcellæ urbs maritima.	78	Clementini metus.	172.577
Centumcellæ obſeſſæ.	191.583	Clementia in hoſtem.	25.525
Cerataum Antiochia.	282	Clodamirus Francorum princeps.	390
Cereapolis quæ & Tenarus.	324	Clodamiri interitus.	eodem
Certamen ſingulare.	213	Clotharius Francorum dux.	54
Ceruentini fuga.	532	Clotharius qualis.	419
Cetheg⁹ pditionis reus aufugit.	147.566	Clotharius Francorum imperio ſolus po titur.	420
Cete marini piſcis uafſtatio & captura. folio	176	Coaſtoris magiſtratus qui & quaſto/ ris.	239
Chalazarus, Godilanesq; Ruſciani præ/ fecti.	177	Coaſtor Romæis, qui Latinis iuriſcon/ ſultus.	265
Chalazarus à Totila interfectus.	178.580	Cobus amnis.	437
Chalcedon.	307.308	Cochleæ porta Byzantiꝝ.	265
Chanaranges magiſtratus apud Perſas folio	230.259.261.262	Coi inſulæ ruina ac uafſtitas miſeranda.	
Charanges Armenius.	412	Coi inſulæ ornamenta.	eodem (421)
Cheremontis in patriâ pia ſedulitas.	422	Colchorum origo.	425
Cheronneſi deſcriptio.	498	Colchi Perſarum ſocij.	284. foedera cū Rom. inierunt.
Cheronneſum à Barbaris obſeſſum tueſ Germanus quidam Orothei filius.	507	Colchis inaccessa Perſis.	285
		β 2 Colchi	

INDEX

Colchi deliberant utrum Persis accede/ re, an Romanorū partes fouere, ipsis conducatur.	442	cipes.	419
Colchorum ob interfectum Gubazem cōtra Rusticū & Ioannē accusatio.	464	Corfica olim Cyrenus dicta, & quid in ea rari inueniatur.	204. 348
Colchorum post accusationem auditam fremitus & clamor.	468	Cosroes Medorū rex instinctu Vitigis Rom. hostis fit.	107
Colchorum cum Rom. in gratiā reditus.		Cosroes. 240. rex declaratur.	259
Colchi idem qui Lazi.	475 (473	Cosroes Zamam ac reliquos fratres sibi insidiantes interficit.	261
Colorum ob nomina conspiratio facta Byzantiij.	262. 263	Cosroes foedera cum Rom. rumpere co/ natur. 269. 270. rumpit.	275. 293
Comagene, q̄ nunc Euphratīsa.	249. 250	Cosrois ad legatos oratio.	281
Comanae duae ab Horeste extractae.	250	Cosrois uersutia ac mores.	281
Commeatus Gothis interclusus.	536	Cosroi se dedunt Lazi.	286
Commeatus à Gothis Rom. interceptus folio	152. 567	Cosrois tertia irruptio in Romanorum fines.	290. 297
Cometes uisus dies aliquot sub Iustinia/ no Xiphia dicta & Pogonia.	274	Cosroes pacē petit datis obsidib⁹.	293. 301
Concordia paruae res crescunt.	389	Cosrois apud Daras insidia.	302. 303
Coniuratio occidendi Iustinianū.	180. 182	Cosrois luctus ob Mermerois obitū.	436
Conon copiarum praefectus.	73. 536	Cosrois existimatio qualis. 431. & sequē.	
Cononis temeritas.	89. 542	Cosrois philosophia.	eodem
Conon Neapolis praefectus.	134. 560	Cosrois stupidū iudiciū in litteris.	433
Conon à suis militibus ob auaritiā in/ terfectus.	177. 579	Cosroes philosophia ignarus, rei bellicae contra gnarus.	435
Conscientia facinoris.	365	Cosrois in Nachoragan ducem saua cru/ delitas.	481
Consilio gubernandae Respub.	264. 286.	Cosroes Cauadis in regno successor.	487
Cōsulta euentu iudicāt homines.	313 (320	Cosroes omnium regum potentiss. eodē	
Constantianus contra Gothos in Illyri/ cos mittitur.	16. 519	Cosrois calamitosus & inglorius inte/ ritus.	eodem
Constantiani successus.	17. 38. 520. 525	Cotias Liguriam inuadit.	202
Constantianus & Bessas Romam reuo/ cantur.	39	Cotriguri Hunni.	499
Constantiani in Belisarium contumacia folio	80. 529	Crucis dominica pars Apameae, magna loci tutela creditur.	284
Constantianus interficitur.	81. 530	Ctesiphon ciuitas.	302
Constantianus rhetor. 294. dux crea/ tur.	302	Cullei linei arena repleti pro lapidibus in aedificando muro, cum lapides de/ essent.	306
Constantiae exemplum.	26	Cumae cū alijs oppidis Rom. restituunt/ tur.	223. 592
Constantinus magnus.	224	Cumarum situs.	394
Constantini forum Byzantiij.	263. 264	Cumis praesidium impositum.	34. 525
Constantiana urbs.	235	Cumarum obsidio & oppugnatio.	595
Constantinopolitana seditio.	265. 266	Cumarum arcta obsidio & diuturna.	397
Constantinus Britanniae rex constitui.		Curtius & Sergius ad regendas Aphri/ cae ciuitates missi.	373
309. bello superatus interiit. ibidem		Curiositas Christiano uitanda.	8
Constantius Honorij collega.	309. 353	Cutilas saucius infixā lateri hasta urbem ingreditur.	67
Cōtentio Belisarij cū Constantiano ob pugiones Praesidio uī ablatos.	80. 529	Cutilas ex uulneris dolore moritur.	68
Contentio atrox inter Francorum prin/ cipum.		Cuzes	

INDEX

Cuzes captus.	242
Cutznias dux. 355.378. ad Gontharidē profugit.	381
Cycizi suburbanum quod Artacem uocant.	267
Cyprianus.	351
Cypriani miser interitus.	146.566
D. Cyprianus. Cypriana festum.	336
Cypriana tempestas.	354.336
Cyrus Persarum rex.	270
Cyrus Sergij frater.	374
Cyrillus dux. 321. Carthaginē adnauigat folio	339

D

D Abragezas & Vligardus in Persas ducūt. 440. Persas fugant pro flagitos. eodem	
Dabragezas nauim hostiū intercipit.	455
Dacius episcopus Mediolanensis à Belisario opem flagitat.	79.538
Dagaris eques capitur.	247
Dagaris fortitudo.	261
Danubius qui & lster.	308
Damascius Syrus philosophus.	433
Daphne Antiocheæ suburbanū. 280. 283	
Daras ciuitas.	238.240.268
Daltheus dux.	303.304
Datis Erulis præficitur.	94
Decimum Carthaginis suburbanum.	330
Delphicum locus, ubi rex morari cū duobus solebat.	335
Delta Δ. nō absimilis acies Barbarorum folio	414
Demetrius ad Theodatum legatus.	9
Demetrio Italiæ gubernatio partim commissa.	135.561
Demetrius Cephaleneus.	135
Demetrius dicacitatis pœnas luit.	136
Demetrius captus obsessis deditionem suadere cogitur.	136.562
Demonstratus Rufini frater.	251.252
Denathus Palmirinus sauitiam Sauoris cohibuit.	482
Dentes apri Calydonij mirandi.	16
Dertona capta.	541
Deorum Persicorum nomina.	428
Deus non astutos, sed extremo periculo laborantes modo sint probi, amat.	309
Deum decipi minime idoneum.	275

Deo decreta nullaten⁹ phiberi posse.	311
Dei obseruantia felicitatis causa.	323.456
Deum nullus iniustus sentiet adiutorē. folio	329.441.443
Deum iusta petentib⁹ semper adesse.	332
Deo omnia accepta ferenda.	333.453
Deum sibi aduersum qui constituent.	353
Deum odio persequi tyrannidem & iniustitiæ ultorem esse.	383.441
Deus uictoriæ largitor.	453
Dei laus, & quid de eo sentiendū.	52.388
Dei reuerentiā ex calamitate oborta.	493
Dei uindictæ potius quàm syderib⁹, hominum mala imputanda.	497
Dianæ templum apud Tauros.	249
Dido.	356
Digressionibus suis patrocinator Agathius.	394.435.488
Dilasos dux.	355
Dilasos dux in fidē se Romæis dedit.	360
Dilimnitarum tria milia contra Sabyros missi.	452
Dilimnitarum regio amplissima.	452
Dilimnitarum mores & armatura. eodē	
Dilimnitarum strages & fuga.	453
Dilimnitarū fuga Persis fugæ causa.	460
Diocletianus.	256
Diogenis armigeri laus.	57
Diogeni Romæ custodia commissa.	59
Diogenes grauiter uulneratus elabitur. folio	190.582
Diogenes Centūcellarū pfectus.	191.583
Diogenes deditionem in certum temp⁹ pollicetur.	191.584
Diogenes doryphorus.	291
Diogenis equitis memorabile factū.	337
ex uulnere decedit.	338
Diogenes philosophus.	455
Dioscorus nobilis medicus.	494
Disciplinæ & obedientiæ militaris exemplum.	605
Discordiæ exitus calamitosus. folio	104.546.430.512
Disputationes de deo in conuiujs culantur.	432
Diuinorum terriculamenta.	493
Dolones maiora uela.	330
Dolorē & robur & uires absumere.	342
Dolorem in consilium peruersum trahere	3

INDEX

re hominem.	350
Dolus in hoste.	424
Domentiolii fortitudo.	194
Domesticum Latinis dici archanorum socium.	311, 321
Dominentiolus.	295
Dominicus & Maximus à Iustiniانو le- gati ad Gothos.	552
Dominicus dux.	366
Dorotheus, 246, 321, mortuus.	326
Dracon fluuius Nuceria.	221, 590
Dromades nauigij genus.	158, 570
Dubium Persidis regio.	295
Dubius moris.	ibidem
Duces Romani.	252
Ducum Romanorum auaritia atque im- probitas.	126, 130, 556, 558
Dux optimus, qui è bello pacem dispo- nat.	243, 248
Dyrrhachium, Epidamnus olim.	308
Dysenteria magna Francorum multitu- do perijt.	112

E

E Brimirus Theodati gener ad Belisa- rium deficit.	17
Ebrium esse nulla ratione fas.	324
Ebusa insula	308, 348
Ecclesia idem quod templum.	282
Edesene regio.	249, 250
Edeffa.	250, 295
Eetis de Lazis poema.	439
Eetes longa oratioe Cholchis ad Persas defectionem suadet.	442
Ehnnizur Hunnus Rhodopolim capit non sine strage Persarum	475
Elephantia urbs.	256
Elephantii Romanis multum cladis infe- runt.	460
Elephantus quidam uulneratus Persis ma- gno fuit exitio.	eodem & sequen.
Elegia lapidi insculpta de Francorum clade.	416
Eloquentiae uis in plebeios & impruden- tes.	449
Elpidius medicus.	5
Ennes.	23, 88, 522
Epistola Belisarii ad Imp.	52
Epidamnus nunc Dyrrhachium.	308
Epiphanius praeful.	323

Equus Belisarii egregius.	40, 526
Equi syluestres in Corcyra.	204
Erodianus Neapoli praefectus.	34, 525
Error fatalis & necessarius excusationem habet.	327
Erulorum origo & mores.	89
Eruli à Longobardis uicti.	91
Eruli incertis sedibus oberrant.	eodem
Eruli ingratitudinis in Imperatorem poe- nas luunt.	eodem
Eruli Christiani facti.	eodem
Erulorum portentosa libido.	92
Erulorum perfidia.	94, 106
Eruli defectionis precantur ueniam.	106
Erulorum ditio.	184
Erulorum duorum proditio.	414
Eruli Barbari.	265, 296
Estimipheus rex.	257
Elstratius Sotiris filius.	450
Euagenes, 318, custodia traditur, 319, neca- tur.	330
Euangelia Barbarorum sacra, per quae iu- rare solent.	374
Euarides architectus.	284
Eudocia Honoricho Gizerichi filio elo- cata.	315
Eudoxia Valentiniani uxor, 312, Ma- ximo iungitur matrimonio, occiso Va- lentiniano.	315
Eudoxia cum filiabus capta in Africam abducitur.	ibidem
Eudulius episcopus.	294
Euentu consulta iudicari hominibus.	315
Eulamius philosophus.	435
Eulogius legatus.	321
Euphemius Antiochia praeful.	279
Euphemia Ioannis praefecti pratorij fi- lia secreta prodit.	268
Euphemia Cosroi in matrimonium ac- cepta.	277
Euphratissa quae olim Comagene, folio 249, 250, 291	249, 250, 275
Euphrates.	291
Europum oppidum.	291
Europa descriptio.	29, 307
Eusebius legatus.	227
Eusebius quidam episcopus interficitur. folio	268
Euthalia Hunni.	227
Eutychia.	

INDEX

Eutychiana secta.	316
Excubitores.	359
Exercitatione augeri omnis disciplinae rationem.	332
Exercitamenta rei militaris.	407
Exercitus Rom. Mediolanum mittitur. folio	87.541
Exercitus è Byzantio Belisario in subsidium missus.	53.147.173.531.568.578
Exercitum conseruandi ratio.	286
Exilium ei qui semel imperauit, intolerabile.	264
Exploratores publice alii tam apud Romanos quam apud Persas.	259
Ezarethas dux.	249.252
Ezarethas ad suos concio.	253
Ezarethas honore deiectus ob uictoriam cruentam.	255
F	
Fabosus locus.	371
Famelicos pascendi ratio.	138
Fama uolubilitas.	134
Famis memorabile exemplum.	351
Fames Romae.	62.147.155.535.568.571
Fame 50. hominum milia perierunt.	102
Fames pudorem excludit.	154
Febris ex terrore oborta.	160
Felicitate sincera semper frui nemini datum.	281
Fesulae obsessae.	111.547
Fesularum deditio.	117.549
Fidelius ad Belisarium legatus à Rom. missus.	34.525
Fidelius Gothos irridet.	47
Fidelij lucuosus interitus.	88.542
Fidelij laus.	ibidem
Fides nemini uiolanda.	380
Filij bonorum patris successores naturali lege.	230
Firmium oppidum.	94
Florentius Thrax interficitur.	247
Florentiae obsidio.	539
Foedus Francorum cum Gothis.	202
Foedera uiolant. beluini homines.	282
Foedera alia inter Persas & Romanos sunt.	283
Foedera qui soluant.	356.357
Foedus inter Iustinianum & Cosroem ictum, 261. Cosroes rumpere parat. fo.	207

269.271.274.	
Foeminarum communio Cabadis lege.	236
Foeminae tantum uates apud Maurusios	
Fons Auximi infectus.	559. (353)
Fons unus à militibus exhaustus, deditiois causa.	279
Fontes interclusi.	115
Foricornelij deditio.	546
Fortitudinem frustra esse ubi iustitia defuerit.	324.443
Fortitudo ab audacia discernitur.	46.391
Fortunae non omnia permittenda.	51
Fortuna praesentis utendum.	59
Fortunae erga Ro. malignitas.	79.538.562
Fortuna Gothis aduersa.	117.551
Fortuna de Gothis uictoriam plenam impedit.	123
Fortunae instabilitas.	219.486
Fortunae inconstantiae exemplum Seoses.	239.240. & Hypatius. ibidem
Fortunam aduersam nullo studio corrigi	245
Fortunae temeritate res ueloces regi.	264
Fortuna in bello uel adoranda uel accusanda.	ibidem
Fortunae uarietas.	311.320.338.352.373.458
Fortuna oblata neglecta, non perinde redire solet.	342.372
Fortuna qualiscunque aequo animo ferenda.	350
Fotius Magni filius fortis ac strenuus.	23
Franci olim Germani dicti.	folio 28.29.309.388
Francorum origo & in Gallias migratio.	29
Francorum cum Gothis foedus.	30.525
Francorum cum Burgundionibus conflictus.	30
Francorum cum Gothis pax pecunia redempta.	34
Franci Christiani Orthodoxi.	389.407
Francorum laus copiose.	eodem
Franci perfidi.	111.548
Francorum in Italiam irruptio & eorum armatura qualis.	111.548.411
Francorum de Gothis Romanisque uictoria.	112.549
Francorum ex Italia discessus.	113.549
Francorum fraudulenta ad Gothos legatio.	118
Franci Narseti transitum prohibent. fo.	207

INDEX

Francorum ditio.	388	Germanorū res fortiter gesta. 30. & seq.	
Francorum principum laudatissima cō-		Germanorum de Visigothis uictoria. 31	
cordia.	389	Germani maiorem Galliaē partem occu-	
Francorum principes intonsi.	390	pant.	eodem
Francorum plebeiorum breues ac tonsi		Germani Thoringos & Burgundiones	
capilli.	eodem	subigunt.	32
Francorum, rebus secundis, tumor.	400	Germanorū quā late protensa ditio, eo	
Franci aestate ob calorē bello inepti.	404	rumq; nomisma.	185. 186
Franci Aligerni deditione conterriti de		Germanorum mores & instituta.	389
belli euentu dubitant.	405	Germani Franci Vandilorum irruptio-	
Franci rei bellicae imperiti caduntur.	407	nem passi.	309
Francorum strages ac fuga.	409	Germanus Iustiniani fratris filius.	278
Francorum reliquiae peste pereunt.	410	Germanus dux contra Stozam.	366.
Francorum tanta clades, ut ex immen-		Germani ad suos concio.	367
sis copijs, quinq; tantum euaserint.	415	Germani equus clam interfectus.	364
Fuga Romanorū ex urbe iam à Gothis		Germanus à Iustiniano offensus.	379
capta.	162. 572	Germani erga Iustinianum fides & inter-	
Fuga etiam salutifera turpis.	264	gritas.	181
Fulcaris Phanitei nepos Philimuth suc-		Germanus à coniurationis suspitione li-	
cedit in Erulorum praefectura.	396	beratus.	185
Fulcaris inconsulta temeritas.	399	Germanus dux contra Gothos missus.	
Fulcaris interitus.	400	folio	192. 584. 594
Fulmine absumpta materia per Cosroe		Germani ingens celebritas.	ibidem
ad insidias missa.	303	Germani ambitio.	ibidem
Furfuraceus panis.	155	Germani de Stozā tyranno uictoria.	194
Fuscias princeps.	338	Germanus omnibus gratus.	194. & sc.
		Germani luctuosa mors, eaque inexpe-	
		ctata.	196. 585
		Germani filij patri suffecti.	196. 585
		Germani Orothei filij honesta educatio	
		eiusq; cruditio.	508
		Germanus praefectus Cheronneso acris-	
		ter Barbaris resistit.	eodem
		Germani res contra Hunnos fortiter ge-	
		sta copiose.	509. & sequen.
		Geticae gentes.	508
		Gozon.	372
		Glonos.	234. occiditur.
		Glyzerius.	316
		Gibamundus.	331
		Gilimer Byzantium ductus captiuus.	
		folio	293
		Gilimeris ambitio.	318
		Gilimeris ad Iustiniani litteras respon-	
		sio.	319
		Gilimeris fatum, uictoriam quam in ma-	
		nu habebat negligentis.	353
		Gilimeris ad Zazonem epistola.	339
		Gilimeris ad suos oratio.	345
		Gilimeris	

INDEX

Gilimeris turpissima fuga.	345	beneuolentia.	65
Gilimeris ad Pharam litteræ.	350.351	Gothi templis & eorum incolis parcunt.	
Gilimer longa obsidione ac fame com-		folio	71.536.539
pulsus sese dedit.	351	Gothorum cum Belisario de pace tra-	
Gilimeris risus.	352	ctatus.	75
Gilimeris in Belisario triumpho uox,ua-		Gothi per aquæductum urbi insidiantur	
nitas uanitatum & cætera.	354	sed frustra.	81
Gilimer captus humaniter à Iustiniano		Gothorum successus. 105. & sequen.	
tractatur.	354	Gothorum res accisa.	201.552.587
Gizerichus Godisci filius & successor.	310	Gothi in Auximo obsessi Vittigis opem	
Gizerichi foedus cum Valentiniano.	312	implorant.	110. 115
Gizerichus Roma potitur.	313. moris. 316	Gothi suspicaces ac sibi non fidentes	
Gizerichi irruptiones.	314	folio	123.388.557
Godingi qui & Gothicus, apud Iustin.		Gothorum ad Belisariū defectio.	123.552
pro Roma tuenda imploratio.	187.581	Gothorum perfidia.	123.388.557
Godas tyrannus, eiusq; ad Iustin. litteræ.		Gothi Vraia principatum offerunt.	
321. tollitur.	338	folio	123.554
Gogidasclus.	235	Gothi cuiusdā opera Rom. præstita.	157
Gogidiscus Vandilorum dux.	309	Gothorum in Rom. sæuitia.	162. 572
Gontharis tyrannus.	178	Gothorum ex Belisarij discessu successus	
Gontharis Gogidisci filius & successor.		& insolentia.	187.581
Gontharis à fratre necatus.	311 (310	Gothorum accepta clades	201
Gontharis equus contra Maurusios mit-		Gothi Rom. captiuos & obsides obtrun-	
titur.	370	cant.	219. 589
Gontharidis perfidia.	279.378.380	Gothorum uel occiso Teia, pertinacia.	
Gontharidi insidiæ struuntur.	381.382	folio	222. 591
obtruncatur ab Artasire.	383	Gothi Belisario offerunt regnum Italiae.	
Gorga ciuitas.	227	folio	123. 553.554
Gothorū in Rom. principes uiolentia.	3	Gothorum ad Francos oratio.	391
Gothi duces suos reges uocant.	5	Gothorum reliquæ Byzantium mittun-	
Gothorum in Amalassuntham fremitus		Gothi.	308 (tur. 419
& conspiratio.	6.516	Gothorū ad Belisarij litteras responsio.	
Gothorum in Dalmatiam irruptio.	15	Gothaus princeps.	338 (348
Gothorum fuga.	17.51.215.520	Grippa Gothorum dux.	14
Gothi capti indemnes dimittuntur ac		Grippæ res fortiter gesta.	17.519
honorifice.	25.523	Graci Hunnorū incursionem passi præ-	
Gothorum à Theodato defectio.	26.524	ter Peloponesiacos.	274
Gothorum cum Visigothis affinitas.	32	Gracorum potentia iuxta mare.	308
Gothorum ab urbe Roma discessus.	35.	Gracos omnes interficiendos mandat	
388.525. ex Italia.	223.591	Pasiphilo Gontharis.	382
Gothorum imperij immensa latitudo.	37	Gregorij ad Artabanem oratio.	380
Gothorum clades.	41.51.215.525.527.531	Gressa oppidum.	350
Gothi senis castris Romam obsidendo		Gubazes.	303
oppugnant.	43. 528	Gubazes Lazorum rex.	423
Gothorum à mœnibus Romæ depulsio.		Gubazes Romanorum præfectos apud	
folio	48.530	Iustinianum accusat.	437
Gothi cuiusdam mirabilis interitus.	50	Gubazis in Rom. præfectos inuidia.	437
Gothorum & Romanorum discriminē.	58	Gubazes defectionis ad Persas insimula-	
Gothi cuiusdam in Romanū quendam		tur.	437.
		Gubazis	

INDEX

Gubazis cū praefectis expostulatio. 438
 Gubazis miserabilis interitus. eodem
 Gubazis interfecti causa discutitur. 462.
 & sequen.
 Gudilas Deoferusque legati ad Totilam
 missi. 178. 580
 Gundabundus. 517

H

H Arundinea nauigia, mira Barbaro
 rum industria facta. 508
 Hebraei libera gens, sub Iustiniano Ro/
 mais subduntur. 255
 Heldigerus Antoninae gener. 78
 Helena & Placidiana regiae. 264
 Hellisthaeus Aethiopum rex Christia/
 nus. 257
 Helueticae Reipub. imago. 434
 Heraclius de Vandilis uictor. 305
 Heraclea olim Perinthus. 323
 Herculis columnae. 307
 Hermenefredi Thoringorum ducis in/
 teritus. 32
 Hermenefredi uxoris ad Theodatum
 fuga. eodem
 Hermes oppidum. 350
 Hermion oppidum. 326
 Hermias philosophus. 433
 Hermogenes dux. 242
 Hierapolis. 250
 Hierapolitanis pecunia à Cosroe impe/
 rata. 278
 Hippone ciuitas. 311. 347. obsider à Van/
 dilis. ibidem
 Hispania Vandilorum irruptione pene/
 trata. 509
 Hispaniam ab Aphrica parū distare. 310
 Hister qui & Danubius. 308
 Historiae conuenire ueritatem. 225
 Historiae laus; officium & usus. folio
 385. 394. 498. 513. 514.
 Homeri locus perstrictus. 27
 Homeritae. 256
 Homines fallaces & fallibiles. 435
 Homines natura neque amicos neque ini/
 micos esse. 564
 Honori inuidia comes. 507
 Honorichus Gizerichi filii obses dat. 512
 Honoricho Eudocia locatur. 515
 Honorichus succedit patri Gizericho.

316. in Christianos seuerissimus, mori/
 tur. 517
 Honorius Theodosij filius. 307. occi/
 dentis imperator. 308. moritur. 309
 Horestes duas Comanas extruit. 250
 Horrea Rauennae cremata. 119. 551
 Hostia ciuitas ad ripam Tyberis sita. 56
 Humanae uitae misera conditio. 588
 Hunni Rom. auxilio ueniunt. 56. 535
 Hunnorum uaria cognomenta. 498
 Hunnorum in Rom. agrum incursio. 498
 Hunnorum late grassans crudelitas. 500
 Hunnorum strages ac fuga. 506
 Hunni diffractis harundineis nauibus
 ad unum submersi. 509
 Hunnorum etiam post multas clades ac
 ceptas inuincibilis pertinacia. 510
 Hunnorum gens suo ipsorum odio ac la/
 niatu ad interuersionem attrita. 512
 Hunni Leucalita, quos Albos uocant.
 folio 226
 Hunni Nomades. 227
 Hunnorum incursio. 274
 Hunni Saberi. 304
 Hunni ad auxiliandum Romanis con/
 ducti. 451
 Hydruntis obsidio. 141. 563
 Hydruntum obsidione liberatum & no/
 uo firmatum praesidio. 563
 Hypatius. 234. 239. magistratu deie/
 ctus. 240
 Hypatius rex salutatur à populo seditio/
 so aduersus Iustinianum. 264. de/
 prehensus necatur. 266

I

Iacobus inter Syros uir iustus, Eremita. 235
 Iactantiae crimen Persarum principibus
 peculiare. 240. 244
 Iactantiae ultio. 46
 Ianus deorum antiquissimus. 55
 Iani sacellum quale & quomodo extru/
 ctum. eodem
 Iaudas monomachia ab Althia uincitur.
 folio 560
 Iaudas sagitta saucius aufugit tamen. 372
 Iberi Christiani. 240
 Iconomachia. 550
 Iebusai. 555
 Iesus

INDEX

Iesus Naue.	355	Insidiæ Cosrois apud Daras cautæ.	302
Ilaus Belisarij armiger ad Totilam de/ ficit.	188	Insidiæ Salomoni struuntur.	362, 369
Ilai desertoris uictoriæ & spolia ad To/ tilam relata.	188, 189	Insignia regni Lazorum quæ.	449
Ilderichus Vandilorum dux. 318. custo/ diæ traditur. 318, 319. necatur.	330	Interpretem non fas epulari cum Impe/ ratore.	303
Ildibertus qui & Ildouad ⁹ , quare Theo		Inuidia felicitatis comes.	352
Ildiger. 295, 353, 368	(dibaldus	Inuidi descriptio.	437
Ildibertus Francorum dux.	34	Ioannes Vitaliani.	73, 536
Ildigis Longobardi mirabile fatum.	188	Ioannis prosperi successus. 82. & sequen. folio	340
Illyricorum turpis desertio.	564	Ioannis inobedientia temeritasq.	543
Ilius quidam Isaurus Misianorum præli/ dium arte capit.	478	Ioannis ad milites oratio.	86
Imerius Thrax. 376. captus dolo Adra/ metum prodit, deinde aufugit.	376	Ioannes per litteras opem à Belisario im/ plorat.	95, 544
Immortales appellati milites.	245, 246	Ioannes periculo liberatur.	545
Imperatoris munus eleganter descriptū. folio	143	Ioannes in agritudinem prolapsus eodē	
Imperatorem in sepulchri elogio adscri/ bi pulchrum, etiam prouerb. teste.	265	Ioannes Veneri studens.	146
Imperium spretum quotidie deficiente robore paulatim fluere.	264	Ioannis mora ac segnicies.	158, 569
Imperij propagandi gratia desciscere glo/ riosum principi.	270	Ioannis aduersus Totilā conatus. 161, 675	
Imperij Romani corruptela ac ruina. 500 & sequen.		Ioannis ambitio successusq. prosperi. folio	171, 578
Imperatoris uera ornamenta.	469	Ioannis è prælio fuga.	173, 578
Impietatis dira ultio.	408, 409, 415, 416	Ioannis Vitaliani ducis gesta contra Go/ thos.	196, 198, 585
IncurSIONES Rom. in Gothos.	533	Ioannes Anconitanis opem fert.	199, 586
Indis lege cautum mercari ex Romanis aliquid.	256	Ioannis de Gothis uictoria.	201
In dolo regulam operari, prouerbiū.	436	Ioannes Luca filius.	252
Induciæ Rom. cum Gothis.	78, 537, 651	Ioannes Cappadox præf. p̄tor. Byzan/ tij. 263. honore deiectus restituitur. folio	266, 307
Induciæ uiolata.	ibidem	Ioannis auaritia, crudelitas & perfidia. folio	266
Induciæ in annos v. constituta.	302	Ioannes exulatum abijt. 267. pœnas tan/ dem dat.	268
Inedia multa Francorū milia periire.	549	Ioannes tyrannus interficitur apud Da/ ras.	ibidem
Iniusticiæ punitæ aliquot exempla.	416	Ioannes Aristiades. 272. occiditur. ibidē	
Iniuria affecti maleuoli erga afficientes. folio	328	Ioannes Zibus dux à Iustiniano consti/ tutus Lazorum defectionis causa. folio	284, 304
Inimicitiam omnia errata perscrutari, ac ne minima quidem sustinere.	348	Ioannes Phaga cognominatus.	288, 295
Innocentius dux.	518	Ioannis Niceti ad Belisarium oratio.	289
Inobedientia militum, causa cladis.	197	Ioannes Basilij filius obses Romanis datus	295
Insidiæ Iustiniano structæ.	178	Ioannes Niceti filius.	295
Insidiæ in Iustinianū patefactæ.	182	Ioannes Guzes.	305
Insidiæ Ioanni præf. præf. ab Antonina structæ.	267	Ioannes p̄t. p̄fect. eiusque ad Iustinia/ num oratio.	320
Insidiæ deprehensa.	261	Ioannes dux. 321, 329. auaritia eius Ioannis	

INDEX

Ioannis ducis indignum fatum.	346	Iuliani interitus.	484
Ioannes sub ignauo duce Sergio esse nō uult 375. exercitu contra Antalā & Sto zam proficiscitur. 376. interficit. 377. 378		Iulianus secretorū Iustiniāni scriba.	279
Ioannes Armenius in praelio cadit.	378	S. Iuliani templum Antiochiā.	282
Ioannes tyrannus. 378. aufugit in templū Gontharide obtruncato.	384	Iusiurandum supremum ac firmissimum fidei pignus inter homines.	282
Ioānes Fassi fratri Artabani succedit.	384	Iusiurandum praestandum. 275. 380. quia deus minime idoneus decipi.	275
Ioannes Rustici frater ad accusandū Gu bazem Byzantium missus.	437	Iurisiurandi uiolati poena.	228. 231
Ioannes ex fuga retractus in carcerē con ijcitur. 449. interficitur.	473	Iurisconsultus qui Romae Coæstor.	263
Ioannes ē militibus Honorij imperium occupat. 309. honoribus deijcitur. ibi. necatur.	310	Iurisperitorum & studiosorum in Bery to interitus.	420
Ioannes Dagan praeficitur exercitui con tra Misanos missio.	477	Iustinianus. 239. Iustino succedit.	241
Ioannes Dagan Misanis in deditionem acceptis redit ad Colchos triumphas.	480	Iustiniani laus & gesta.	224
Ionij sinus longitudo.	308	Iustiniani ad Cosroem littera de pace tu enda.	274
Iosephius scriba trucidatur.	364	Iustiniano Callinici cognomen in bello inditum.	280. 305. 384
Iotabis insula.	255	Iustinianus pacis semper studiosus.	283
Iouinianus Imp. per ignauiam Nisiben prodidit Persis.	484	Iustiniani ad Gilimerem epistola.	318
Iphigenia Agamemnonis filia.	249	Iustiniani in Aphricam expeditio.	321
Iris fluuius.	250	Iustinianus Bessā exautoratū relegat.	436
Isaaces Portui praeficitur.	159	Iustiniani ad Theodatum & Gothorum primores littera.	15. 16
Isaacis temeritas, obitusq̃.	160. 571	Iustinianus Theodatū postulat repetun darum.	517
Isaces.	248	Iustinianus magnanimus atq̃ uere Au gustus.	13
Isacius.	295	Iustiniani ad suos littera.	99
Isadeni Hunni.	246	Iustiniani cunctatio.	187. 581
Isandrus.	543	Iustinianus theologiae incumbit.	186
Isauri cuiusdā solertia in re bellica.	22. 522	Iustinianus duces obiurgat.	129. 557
Isauri quidam Capenam portam Totila produnt.	189. 581	Iustinianus Byzantium rursus restaura uit unā cum ampliss. templo.	496
Isauri trucidati.	254	Iustiniani post tot triumphos, in senectu te socordia ac pusillanimitas.	500
Isdigertes rex Persarum creatur.	484	Iustinianus pecunia à Barbaris pacem re demit.	510
Isdigertis barbari in hostē Rom. bene uolentia.	485	Iustinianus audit ignau⁹ ac stolid⁹. eod. Iustinianus committit inter se Barbaros ut mutuo laniatu atterantur.	511
Isdigertis Persarum regis fides.	226	Iustiniani prudentia laudata.	512
Isdigunnas legatus.	302	Iustiniani epistola de Gubaze publice re citatur.	465
Isidorus philosophus.	433	Iustinus imperator.	235. 238. 241
Isis.	257	Iustinus dux.	252
Italiae laus.	513	Iustinus & Buzes eadem Gubazis indi gne ferunt.	435
Iudaeorum in resistendo pertinacia.	523	Iustinus Florentiae praefectus, Rom. opē implorat.	133. 559
Iudicij criminalis exemplum pulcherri mum.	462. & sequ.	Iustini	
Iudiciariae institutionis apparatus.	463		
Iulianus legatus.	258. 269		

INDEX

Iustini ducis laus. 89, 543
Iustinus contemptis hostium copijs, bo-
no uictoriae auspicio templum quod/
dam inuisit. 458
Iustinus à templo reuersus à tergo hostes
oppugnationi intētos feliciter inuadit.
Iustinus Germanicus, Martino in (459
praefectura Colchorum succedit. 480.
Iusticiae obseruatio quantam ad uictori-
riam uim habeat. 523
Iusticiae prima cura iniuste interfectos ul
Iustitiā nō sectari odiū. 271 (cisci. eodē
Iusticia & aequitas cōseruant Respu. 139
Iusticiae egregium exemplum. 413
Iusti ratio iterdū piculo posthabēda. 318
Iustus etiā q̄ iniuria oppressos iuuat. 285
Iustus Iustiniani fratris filius. 266. 295.
Iusti ad Belisariū litterae. 291 (morit. 302

L

Lacedaemoniorum laus. 505
Lacteus mons. 221, 591
Laribos urbs. 575. obsidetur. 376
Laurus Carthaginēsis proditor palo in/
Lazice. 304 (fixus. 341
Lazorum regio. 240
Lazi olim qui nunc Colchi. 423. 464
Lazorum ac Romaeorū res turbata per
Ioannem Zibum. 284
Lazorum legati ad Cosroem. eodem
Lazi Persis dedunt sese à Romaeis defici
entes. 285. 304
Lazis auxilio mittuntur Romaei à Perla
rum imperio eximere se uolentibus. 303
Lazorum regio Rom. tributaria. 436
Lazorum luctus ob regem occisum. 438
Lazorum potentia ac fastus. ibidem
Lazi commercio aliarū gentium ciuiles
Lazi Christiani. 447. (facti. 438
Lazorū legati Gubazis occisores apud
Iustinianum accusant & imperij suc
cessorem flagitant. 449
Lectum oppidum. 330.
Legatorum ius ac dignitas, quatenusq̄
ipsis parcendum. 15. 152. 154
Legatorum antiquitus custodia. 15
Legati officium quod. 15. 152. 154
Lendardus legatus ad Francos. 204
Leonardi Aretini studium in describen/
dis rebus Italicis. 513

Leontius quis. 182
Leontius pro Francorū amicitia ab Im/
peratore missus legatus. 532
Leontius dux. 370, 372
Leontius qdā lapsu pedis perstrepēte pe
nē pdidisset dolū hostib⁹ structū. 478
Leo Imperator Martiāi successor. 313, 314
Leo alter huius ex filia nepos. 315
Leptis urbs. 373
Lethe custodia apud Persas. 230
Lethes nomen rude carceri. 231
Leucosyrj, Armenij minores. 250
Leucata Maurusij. 373. & uictores & ui/
Leuderis Romae praeficit. 28. 524 (cti. 384
Leuderis memoranda magnanimitas. 55
Leuderis Byzatiū captiu⁹ mittit. 55 (525
Leutharis Bultinusq̄ cum Gothis foed⁹
ineunt. 392
Leutharis Bultinusq̄ contra Narsetem
ingenti exercitu profecti. 394
Leutharis praeda onustus domū prope/
Leutharis horribilis interit⁹. 410 (rat. 408
Libellarius Thrax. 241
Liberius Rom. pontifex. 28. 524
Liberius Rom. pontifex in exilium re/
legatus. 532
Liberius dux belli cōtra Gothos electus.
Liberij res gestae. 196. (189
Liberi rerum omnium charissimi. 229
Licentia peiora fieri peccatores 524
Lilybei arx. 348, 349
Litus Vittigis auunculus occidit. 82
Longinus Isaurus cadit. 84
Longobardorum cū Gepedibus bellum.
folio 184. 205
Longobardi à Rom. foedus ambiūt. ibi.
Longobardorū contra Gepidas diserta
oratio. 184. & sequen.
Longobardis impetrata Ro. amicitia.
folio 187. 205
Longobardorum cum Gepidis reconcil
liatio. 187
Longobardorū de Gepidis uictoria. 205
Luca. 327
Lucensium perfidia contumax. 397, 398
Lucae post longā & laboriosam obsidio/
nem deditio. 408
Lues quare pestis.
Lycanes. 254
7 Mace/

INDEX

M		(430	Martini gloriosa de Persis uictoria. 469
Acedonū imperij initiū & exitus			Martinus morbo correptus ē militiā re/
Machinæ Gothorum ad oppug/			uertitur. 476
nationem mirandā. 47.529			Martinus exautoratur. 480
Macurius qui & Pacurius. 219.589			Martino participi sceleris in Gubazem
Maddenī. 256 (522			quor sit parsum. 481
Magnus cohortis præfectus. 23.71.72.518.			Martyropolis. 259
Magnus Berthœæ episcopus pro pace			Massageta. 322. qui nunc Hunni, uino
ad Cosroem missus 278.			dediti. 323
Magorum calamitosa persecutio. 430			Massagetarum in uictos crudelitas. 25
Magophonij dies. eodem			Massagetarum donis & mensa placat Belisa
Magorū honores & potentia apud Per/			rius ut cōtra Vandilos sint promptio/
Maiorica insula. 308.348. (sas. eodē			res. 341
Maiores uirtus memorabilis. 315			Massylia Ionum colonia quomodo ad
Malazes dux. 280			Gallos peruenerit. 388
Malea promontorium. 324			Massylia ē Græca urbe Barbara facta. 389
Maledicentiæ supplicium. 136			Massylia amissa libertate parat Francis.
Males oppidum. 357			Massonas dux. 360 (eodem
Maleuentum ciuitas Dalmatiæ opposita			Mastinas Mauritanie præfectus. 360
cur sic dicta. 36			Mathassunthæ Amalassunthæ filiæ pul/
Maleuentū olim à Diomede direptū. ib.			chritudo. 28
Mammæ oppidum. 357			Mathassunthæ Vittigis uxoris in maritū
Manantes præsul. 268			odium. 83.551
Mandracius portus. 334.379			Mathassuntha uxor Germani. 194
Manfuetudine ad fidē alliciēdi impij. 393			Mathematicæ uis & industria mirabilis.
Marcelli regie aulæ p̄sidis uirtutes. 181.183			folio 494. & sequen.
Marcelli pro Germano patrociniū. eodē			Materia ad insidias missa fulmine abusu/
Marcellus dux constituitur. 502.321			mitur. 303
Marcellus ad interficiendum Ioannem			Matrum familiās pudicitia seruata. 25
p̄f. p̄t. missus lauciatur. 267			Mauritius Mundi fili⁹ in prælio occum/
Marcelliani laus. 314.315			bit. 15.519
Marchianus Veronensis. 130.557			Mauritius Pauli facta in Arxianū agrū
Marcentius. 380.381			incurfione Cosroem ipsum cum suis
Mare rubrum. 256			deleuit. 487
Maria Hypatij coniunx. 264			Mauritanis lex, præfectū nullū esse oportere
Maris miraculosa circa Rauennā exūda			qui Romæis aduersus sit. 339
Maris inundatio periculosa. 206 (tio. 4			Maurusij cuiusdā mirabilis interitus. 109
Mars ἀνοπρόσᾱμος. 458			Maurusiorum uelociū excursiones. 54
Marsie crudele supplicium. 481			Maurusij. 314.349. scedifragi. 353.378.379
Martias præfectus parti Galliæ. 33			Maurusiorum origo. 355
Martianus dux. 321			Maurusiorum ad Salomonis litteras re/
Martianus Imp. 313. captus. 311			sponfo. 356
Martiani stratagema. 166. & sequen. 675			Maurusij mos fœminas cum pueris in
Martinus orientis præfectus. 295.299.363			expeditionem ducere. 357
Martini & Rustici in Gubazē odiū. 436			Maurusij uicti à Vandilis, Vandili autē
Martino apud Lazos præfecturæ prima			à Romæis. eodem
tus cedit. eodem			Maurusiorum ad suos oratio. 358
Martini ingeniosum stratagema, quo su			Maurusij uincuntur à Romæis. 358.359
os in officio retineat. 457.459			Maurusij sub Salomone oim feliciss. 373
			Maurusij

INDEX

Maurusij Leucatae.	373	Mesopotamia cur dicta.	249.250
Maurusij à Salomone iuniore Sergij frat		Messas.	235
tre decepti.	375	Methone	324
Maurusij expugnandis moenijs nunquā		Methrodor ⁹ insignis Grammatic ⁹ .	494
assueti.	376	Metrianus Arhanasij satelles capit Ioan	
Maxentius Zannorum praefectus con/		nem impostorem.	449
tra Misianos missus.	474	Michaelis templū Anthiochia incensū.	284
Maxentius ex uulnere accepto cōualuit.		Militū robur absq; duce prudēte inutile.	
Maxentij interitus.	41.527 (475	Militū erga ducē charitas.	41. (477
Maximinus Italiae eparch ⁹ qualis.	135.561	Militum Romanorum improbitas.	134
Maximini ignauia.	135.136	Milites Rom. interfecti Cononis ueni/	
Maximinus prodicionis autor.	369. palo	am precatum legatos Byzantium mit	
infigitur.	370	tunt.	177.579
Maximus in exilium actus.	532	Militū pdae inhiatiū immodestia.	346.369
Maximus Padi custodiā pfect ⁹ .	117.550	Miles bonus suae tantū uirtuti cōfidit.	ig
Maximus tyrannus à Theodosio subla/		Minduus loc ⁹ .	241.249 (nauus alteri ⁹ .357
tus.	312	Minorica insula.	308.348
Maximi senatoris uxor uim à Valenti/		Mirranes Persa.	305
niano passa.	312	Mirrhanes magistratus.	242.243
Maximus iniuriā ultus Valentiniano		Mirrhanis ad Belisarij litteras rescripta.	
Maximi interitus. ibidē (succedit.	313	& ad suos exhortatio.	244
Mebodes magister.	239.259	Mirrhanes praelio apud Daram uictus.	
Mebodis miserabilis interitus.	262	246.250. ac honore priuatus. ibidem	
Medeos urbs.	347	Misdates Narseti patri succedit.	483
Medica uestis olim, quae nunc serica.	258.	Misiani Colchis subsunt.	450
Medimni precium.	155 (349	Misianorum legatorum petulantia lin/	
Mediolanum Ligurum urbs.	34.79	guae liberioris punita.	450
Mediolanenlibus subsidium missum.	54	Misiani legatorum iniuriā ulciscuntur.	
Mediolani laus.	59.103.546 (& sequ. 546	oppresso noctu Sotire & occiso cum	
Mediolanenlibū obfessorū calamitas.	104.	omnibus suis.	451
Mediolani deditio cruenta.	105.546	Misiani Romanorū reueriti uindictam	
Medislinissas dux.	355	ad Persas desciscunt.	451
Medorum bellum ingruens.	178	Misianorum legati ad Persas pro amici/	
Melanchlanī.	308	tia missi.	473
Melantis uicus proxime Byzantiū à Bar		Misiani legatos Romanos ad se missos	
baris occupatur.	501	uicissim occidunt.	476
Melanes maris pars.	274	Misiani praesidio Zachar incesso perti/	
Melidius qui & Meligedius Narseti Per		nacissime Rom. resistunt.	476
Melita insula.	326 (rusiam dedit. 218.589	Misianorum clades.	477
Melitene urbs.	250	Misianorum loca natura munitiss. eodē	
Membresa ciuitas.	364 (tū & praemiū. 385	Misianorum misera strages.	479
Memoria perpetua, uirtutis incitamen/		Misna Carthagin. nauale.	363
Menepheffa oppidum.	376	Modestiae militaris exemplum.	335 (327
Mephanias dolo interfect ⁹ .	360 (dec ⁹ . 233	Moenib ⁹ nudata ciuitates Aphricae.	313.
Meretricū pudēda hosti ostendentiū de		Molae mira solertia cōstructae, à Gothis	
Mermeroes Persarū dux.	246. 259.303	rursum franguntur.	45.528 (379
Mermerois conatus.	423	Monachi Christianorū sapiētissimi.	234.
Mermerois fallax dissimulatio.	424	Monophthalmū regem constituere Per	
Mermerois laus & interitus.	426	sis nephas.	238.261

INDEX.

Mons quidā à Romais occupatus causa uictoria.	476	Narſes Romā denuo expugnat.	218. 589
Mopus ciuitas.	282	Narſes Gothorum theſauros Cumis interceptipere conatur.	220. 590
Morā nocere paratis egregiū exēplū.	305	Narſes Gothis pacem conceſſit certis conditionibus.	225. 591
Morbi letiferi inedia cōtracti genus prodigioſum.	102	Narſes Perſa.	89. 543
Mori ſemel nato neceſſum.	264	Narſetis laus.	394. 413
Mortuos apud Perſas auibus ac canibus proijci.	240. 427	Narſetis in oppugnandis Cumis ingenſ labor & ſolertia.	396
Mortuus ingreſſus Byzanti.	266	Narſetis proſperi ſucceſſus.	397. 405. 415
Moſes.	255	Narſetis mira prudentia, ac ingenioſum ſtratagema.	397. 398. 406
Muciſſa locus nō procul à Florentia.	133	Narſetis dolor ac luſtus ob res aduerſas.	
Mulierū pudicitia deſenſa.	25. 523. uiolata	Narſetis deſcriptio copioſa.	401 (400.
Mulierū duarū ad propulſandam famem crudelis temeritas.	103	Narſetis ad milites elegantiff. oratio & conſolationis plena.	401
Mulier qdā Gothica nunciat mortē To/		Narſes milites ſuos exercet.	407
Mundilæ laus.	57. 84. 541	Narſetis cū Francis cōſlictus pſper.	414.
Mundilæ ad ſuos cohortatio.	105	Narſetis triumphus.	416 (& ſequē.
Mundus Salonis præfectus.	15. 518	Narſes ſuorū inſolentiam cohibet.	417
Mundus parta Romanis uictoria occidit		Narſes Perſa Varani in regno Perſarum ſuccedit.	485
Mundus Illyricorū dux.	260 (15. 519	Narſes Perſarmenius transfuga.	241. 248.
N		257. 295. moritur.	295
N Abades dux.	294 (ſcitur. 436	Narſes ad interficiendū Ioannem præſectum prætorij miſſus.	267. 256
Nachoragan Perſarū exercitui p/		Nauigandi aduerſo Tyberi per boues ratio.	56
Nachoragan bellicus apparatus.	449	Naues dromonæ: cursoriæ.	522
Nachoragan immenſæ copię.	451	Nazaris præclara i prælio fortitudo.	194
Nachoragan de pace cū Martino tractat		Neapolis urbs Campaniæ ualida à Belifario obſidetur.	17. 520
Nachoragan ad fugam flagello ſuos incitat.	453 461	Neapolis oppugnata difficilis.	20. 521
Nachoragan Miſſanorū legatos ſpei ple/		Neapolitani Theodati opem per legatos implorant.	20
nos dimittit.	473	Neapolitanorum pertinaciā.	23. 522
Nachoragan crudele ſuppliciū.	481. 488	Neapolis diu oppugnata, ui tandem expugnata capitur.	24. 523
Narnia Thuſciæ urbs munitiff.	38. 39. 526	Neapolis à Totila obſidetur.	334. 560
Narniā à Roma interuallum.	39	Neapolitanorum res acciſæ.	337. 562
Nar ſtutius.	eodem	Neapolis deditio.	337. 562
Narſes eunuchus.	89. 543	Neognus ſtutius.	457
Narſetis ad Belifarium oratio qua loan/		Neota oppidum.	404
ni ſuccurrendū piclitanti ſuadet.	94. 543	Nepetes præſidium.	220. 590
Narſetis erga Belifariū cōtempt.	98. 546	Nepos.	316
Narſes à Iuſtiniano reuocatus.	106. 547	Neptalita Hunnica natio eſt.	485
Narſetis exercitus numerofus & eius in Italiam aduentus.	207. 587	Nili ſons ultra Libyam quanquam incognitus.	22
Narſetis prima uictoria in Italia.	208. 588	Nili horribilis inundatio.	175
Narſetis ſtatiua ubi.	209	Ninus	
Narſetis cū Totila de pace tractatus, & eorum certamina.	210		
Narſetis ad milites cohortatio.	211		
Narſetis in deum pietas & obſeruantia. folio	216. 598		

INDEX

Ninus matricida. 428
Nisibis urbs. 238.240.287.288
Nisibis Persis prodita. 484
Nobatae gentes. 256.257
Nonnus poeta. 481
Nymphius fluuius. 236.259

O

O Aſis ciuitas. 257 (exemplū. 25.505
Obedientiæ ac diſciplinæ militaris
Obliuioniſ carcer apud Perſas. 486
Obſidio Romæ diuturna ſoluitur. 83.540
Occaſio. 228.270.372
Occaſionē amiſſam nō facile recuperari.
Oceanus terram circuit. 307 (333.342
Ocio debilitari om̃is diſciplinæ rationē.
Octobes lacus. 247. (332
Odoacer malis artib⁹ tyrānidē Ro. Imp.
Odoacri interitus. 5.516. (occupat. 3.515
Odonatus rex. 275. Oenochalaci. 271
Ognariſ Elephātū uulnerat magno Ro.
cōmodo & hoſtium detrimento. 460
Oilandi laus. 57. Ollaria loci nomē. 425
Oldigan Peruſiæ præfectus. 167
Olybrius. 234
Olybrio ſenatori Rom. locatur Placidia
313. Occidentis imperiū promittit. 214
Olybrius Artemio ſuccedit. 315
Olympus inſignis iuriſconſultus. 494
Onogoriſ ciuitas. 437
Onogoriſ quorū dicta. 439
Onoguri Hunni quoq; dicti. eodem
Onogoriſ oppugnatio. 440
Opibus uita optabilior. 229
Opinio de morte Totilæ uaria. 216 (270
Opportunitatis momēta redire neſciūt.
Opportunitate temporis in rebus obe/
undis utendum. 320
Optares priuato odio ac iuſſu Vittigis.
Theodatum obruncat. 27
Oppugnatio Romæ. 49. & ſequen. 529
Oraculum de ſanando Diomede. 36
Oreſtes pater Auguſtuli. 3.515
Oreſtes à Gallis interfectus. eodem
Oreſtes ſenator Rom. 172.577
Origenis in ſeditione oratio. 264
Orientis res in duos duces diducta. 277
Ormiſdates filius Saboris in regno ſucce/
dit. 483
Ornatu inſigni apd' Perſas uti non licere

cuiquam niſi ex regis munere. 251
Orocaſia propugnaculum. 278
Orontes fluuius. 278.280
Ortaſas dux. 368. Orteas. 360
Oſdei Gothorum pugnaciſſ. mors. 159
Oſroine. 250. Oſyris. 257

P

P Acta Gothorū cū Viſigothis. 35
Pacis tractatus habitū. 171. & ſequē.
Pacem qui ſoluant. 273
Pacē è bello diſponere optimū. 243.248
Pacem aperantam ſoluit Coſroes. 275
Pacurius. 230
Padi extenuatus alue⁹ ut nauigari nequi
Padi origo eiꝯſq; oſtia. 588. (rer. 118
Padi inanitiō mirabilis. 117.558
Pagalius. 375
Palatium Imperatoris ædes. 335
Palæſtinæ fines. 255
Palmuliſ ferax Phœniciā. 256
Palmyra ciuitas. 269
Panormus ualida ciuitas capitur. 12.518
Panē q in exercitu fert, biſ coq in clyba/
Pappus dux. 321 Papilio. 292 (no. 324
Pappua mons. 347.350
Paradiſus apud Greſſam oppidum. 350
Paraſanges quid. 426
Paredrus magiſtratus. 239.263
Parthorum imperij initium. 430
Parthenius Theodorus. 321 (253.362
Paſcale feſtū apud Chriſtianos celebre.
Paſiphiliſ ſeditionis inter Byzacenos
princeps. 381. Gontharidiſ cōſiliarius.
ibi. 382. occiditur. 384
Paſtor diſerta oratione Neapolitanos in
fide Gothorū retinet. 19.521 (523
Paſtor ex metu apoplexiā correptus. 25
Paſtoris cadauer palo affigitur. 26. mem/
bra tum diſcerpuntur. 524
Patientis & timidi diſcrimen. 444
Patritius Phryx. 234.239
Patritius honor. 350 Patritiolus. 235
Paucareſ Iſaurus aquæductum armato
peruium facit. 221.522 (Sanno. 431
Pauceſ Artaxerſis pater quid egerit cū
Paulus copiarum præfectus. 73.536
Paulus quidā opē Mediolanenſibus ob/
ſeſſis cū iurgio ac cōuicijs implorat. 103
Pauli Flori dignitas. opulentia. ac erudi/
tio. eiꝯſq;

INDEX

- tio, eiusq; poemata. 497. & sequen.
 Paulus Adrametū Imperatori restituit.
 Paulus Cilix cū paucis Totilæ se (377
 opponit. 190. 582
 Pauli Cilicis admiranda rebus desperatis
 fortitudo. eodem
 Paulus ac Mīndus ad suos Byzantium
 reuersi. 190. 583
 Paulus scriba Antiochemus. 278. 297. 301
 Paupertas ocij & libertatis expultrix. 435
 Pax inter Theodatum & Iustinianū. 13
 Pax ἀπὸ πῆλιντος inter Iustinianū & Cos
 roem facta. 261. eam rumpere Cosroes
 statuit 269. 271. 274
 Pax inter Persas & Rom. 489
 Pecten marinus ob unionem captus. 229
 Pecunijs factam amicitiam non esse du
 rabilem. 283
 Pelagij probitas & liberalitas. 152. 567
 Pelagius ad Totilā placandū missus. 152.
 568. re infecta in urbē redit. 154. 568
 Pelagius Totilæ supplex factus & eius
 ibi memorabile dictum. 162. 572
 Perfidia pœna. 228. 231. 268. 370. 383
 Peranni? Ro. dux. 65. 39. 241. 295. mor. 302
 Periculo interdū posthabēda iusti ratio.
 Perinthus nūc Heraclea. 323 (329
 Perozas Persarū rex. 226. unā cum exer
 citu perit in insidijs. 228
 Perozas dux mirrhane. 242
 Perozas rex Persarum creatur. 485
 Perozis interitus. eodem
 Persarmeni? in coniurationē illect?. 180
 Persarmenij. 237
 Persarū in cudendis nummis religio. 183
 Persarum circa mortuos & iam moritu
 ros mirabilis mos. 427
 Persarum abominanda libido. 428
 Persarū sacri ritus ac religio. 428. & sequ.
 Persarum regni translatio. 429
 Persarū regū nomenclatura & successio.
 Persarū illaudata Respub. 434 (431
 Persā quendā humatū eiecit terra ob fla
 gitiosam libidinē cōmissam. eodē
 Persæ dormientes opprimuntur. 306
 Persa qdā captus quæstiōe torquef. 439
 Persarum paucorum de magnis Rom.
 copijs uictoria ingens. 441
 Persarum encomium. 442
 Persarum cædes & fuga turpiss. 460
 Persarum. 10. milia occisa. 461
 Persarum 2. milia errore post conflictum
 interuenientes ad unum occisi. eodem
 Persæ Misianis auxilio ueniūt. 474. (475
 Persæ accepta clade Misianos destituunt
 Persæ Hunnorum insidijs circūuenti. 227.
 Persas solē tantū adorare. 228. (228. 235
 Persis lex. i. hostilē agrū nūq; icurrere. 229
 Persas facta inter se nō cōmunicare. 232
 Persæ Romais proditi. 237
 Persarum iactantia. 240. 244
 Persæ à Romais uicti. 246
 Persis qui honor max. post regem. 251
 Persæ sagittarij. 254
 Persarum præexercitamenta eorum rege
 anteq; in militiam proficiscantur. 255
 Persarum cum Romais foedus. 261. 283
 Persis monophthalmū regē habere nefas
 Persarū irruptio. 278. 287 (258. 261
 Persæ magorum artis periculū faciūt. 483
 Personæ nullus respectus in Repub. ha
 Perusia capta. 187. 580 (bendus. 133
 Perusiæ deditio. 218. 589
 Pestis Francorū exercitū inuadit. 409
 Pestis Romam inuadit. 68. ex fame co
 orta. 155. 536. 549
 Pestilentia mira lues & noua species. 295.
 Constantinopolim inuasit. 497.
 Petrus Illyricus rhetor excellens. 9
 D. Petrus apostolus mœnia diruta tueri
 creditur Rom. urbis 50
 Petra p̄sidij in Picente siti descriptio. 83
 Petra p̄sidij oppugnatū deditur. eodem
 Petra oppidū. 560. 256. 284. capta. 29. adi
 ficata à Iustiniano. 504
 Petrus dux. 241. 298. periurus. 341
 Petra & Peraniū sibi Cosroes tradi petit
 Petra obsidio. 303. (299
 Petri sagacitas insidias facile aduertentis
 Petra Geminiani. 372 (383
 Phabrichus dux. 303
 Phaniteus Erulorū p̄fect? cadit. 101. 543
 Pharangiū arx. 247. 260. 261. 271 (546
 Pharas Erulus. 242. 322. 347
 Phara ad Gilimerem litteræ. 350
 Pharazes uir celebris apd' Colchos à Ro
 manis ad Persas defectionem contra
 Eetem dissuadet. 445
 Pharazis

INDEX

Pharazis sententiæ parent Colchi.	449	Portus à Rom. capitur.	537 (uallum. 53)
Pharefmanas Colchus.	225	Possessionem nullam firmam.	336
Pharfases.	303 (426)	Possessis aliquando priuari grauius, & non possidere.	342
Phasidis & Deconi fluminū confluentia.		Potidea ciuitas, quæ & Casandrea ab Hunnis euerfa.	274 (5.27)
Phasis fluuius Colchorū.	247.304.306.308	Præcipitantia cōsiliorū principi uitanda	
Phasis ciuitas q̄ ordine, p̄sidio firmata sit.		Præda opima de Persis relata.	462
Phasidis obsidio.	455 (454)	Prælium nauale.	201.586
Phasidis oppugnatio.	458	Prælium atrox & longum Narsetis cum Teia.	222.591. cum Persis. 440. & sequē.
Phassæ laus.	174.578	Præliandi in fuga mos Barbaricus.	506
Phassæ interitus.	175.579	Prælium atrox & longū.	41.73.84.87.108. 116.133.144.159.168.175.197.214.215.414. 441.459.519.525.527.533.541.549.556. 576.579. & sequen.
Phanotheus Erulorū præfectus.	543	Prælagiū futuræ Romanotū uictoriæ.	45
Philagrius filius Soteris.		Præsidius Rom. uir celebris Rauenna profugus.	80.538
Philimuth Phanitheo Erulorum p̄fecto		Præsidij ad Belisariū querela & accusatio prædatorū à quib⁹ fuerat spoliatus. ib.	
Philimuth mors. 396.	(succedit. 106)	Prætextus maleficio quæsitus.	437
Philomenes.	295	Prætor Romanis qui Aulæ præfect⁹.	319
Philosophi cuiusdam somnium.	434	Prælini apud Persas.	262
Philosophia belli studia excludit.	13.14	Præictæ Imperatoris neptis forma.	178
Philas oppidū. 257.	philon arx. 295	Præicta Areobindī uxor. 377. cogit mari ti sui interfectorem Gontharidē apud Iustinianū excusare.	381.384
Phocas p̄f. p̄t. constituitur.	263	Priapus.	252
Phoenicia.	335	Prisani Lydus philosophus.	435 (240)
Phoenicia palmularū tantum ferax.	256	Probus Anastasij principis sororis filius	
Physicorum defensio.	421	Procopij de deo sententia.	8
Pietas ex metu imminentiū malorū.	493	Procopius quingentorum dux.	536
Pigripij q̄ & principij⁹, fortitudo & interi		Procopij legatio.	70
Pigriti fluminis accolæ. 452.	(tus. 63. 534)	Procopius exploratum missus.	325
Pisaurū reparatū & à Belisario occupatū		Procopij historiarum summa.	386
Pityazes dux. 242.245.	(145.565)	Procopius perstrictus.	484
Pizæ Gothi ad Belisariū defectio.	36	Procopij dictio Asiatico sermoni quàm Attico propior.	224
Placentiæ obsidio. 147.567. deditio.	152	Procopius Belisarij consiliarius rerumq̄ quibus ipse interfuit historiam texuit.	225.241.323.325.363
Placidia Honorij soror. 309.310. morit⁹.	312	Prodigium porcorum de bellī euentu, Gothis exitium minitans.	21
Placidia Eudoxiæ filia Olybrio locat⁹.	313	Prodigiū imaginis Theoderici Neapoli collapsæ Gothorū excidiū significātis.	55
Placillianæ regiæ.	264	Prodigiū, sol sine radijs ut luna	362
Platonis de peccatorum poenis Christia na sententia.	492	Proditio duorum à Vittige corruptorū, ab altero patefacta.	82.539
Pœnitentia clementes reddit iniuriā pas			
Pœnitentia post factū stulta. 320. (cos. 367)			
Pœtica conuenire fabulositatē.	225		
Pœtarum fabulæ taxantur.	481		
Pogonia Cometes.	274		
Pompeius & Hypatius coniurati in Iusti nianū. 263.264. deprehensi necant⁹.	266		
Pons super phasidē cōstructus.	426.454		
Pōs fluuij Nar ab Augusto cōstruct⁹.	39		
Pontici Romæi.	304		
Pontificis Romani autoritas.	8		
Portus oppidū à Narsete captū.	220.590		
Portus oppidum.	56.532		
Portus à Gothis capitur.	56.532		
Port⁹ à Roma q̄ min⁹ sit maritima inter			
		7 4	Proditionis

INDEX

Proditionis supplicium. 82. 540. palo infu/
 Protichisma. 301. (gi. 370
 Prouidentia paucorum multitudine im/
 prouida potior. 27. 59 (435. 336
 Prouerbiū. 34. 79. 265. 281. 432. 440. 456.
 Prouerbiū. Nulla firma possessio. unde
 ortum. 336 (erit instituta. 463
 Publica cædis Gubazis cognitio quur fu
 Pudicitia muliebris defenſa. 25. 523. uio/
 lata. 499. 312
 Pudicitia exēpla mulieres duæ in Oron/
 tem sese proñciantes. ne quid turpe à
 militibus paterentur. 281
 Pudentius. 348. 375 (duci. 286
 Pudore cogitationē sape in cōtrariū de/
 Pudore fortissimos reddi milites. 342
 Pyraū apud Persarmenios ignis Vestæ
 Quæstor. sumpt⁹ dispensator. 322 (294
 R
 Ragnaris qui & Regnaris rursus à
 Rom. ad Gothos deficit. 219. 589
 Ragnaris perfidia erga Pacuriū. ibi. (418
 Ragnares Brito Gothis pfectus in capſo
 Ragnaris insolētia. pſidia ac interit⁹. 419
 Rauennæ urbis elegantissima descriptio
 4. 515. eiusq; obſidio. ibidem
 Rauennam exercitu inuadunt Alaricus
 & Attalus. 308
 Rauennæ obſidio secunda. 117. & seq. 550.
 & seq. deditio. 122. 554
 Recinerius de pace legatus. 300
 Recimeris Artemij soror. 315 (nibus. 294
 Reuerendarius Latinis q à supplicatio/
 Regis boni officiū. mansuetum esse. 298
 Regnum & bellum omnium inter homi
 nes maxima. 264 (diæ seminariū. 443
 Religio diuerſa & duplex ciuilis discor/
 Religio ex metu & uiolentia uulgo pecu
 Reparati fuga. 532 (liaris. 492
 Reparati miserandus interitus. 105
 Reparatus præſul. 380
 Rerumpub. pernicies. uirtute & doctri/
 na claros contemnere. 507
 Recitangus. 289. 360
 Rhegi obſidio & oppugnatio. 192. 584.
 Rhenus fluuius. 29. 309. (deditio. 194. 584
 Rhetorē dicendi uehementiā decere. 225
 Rhicæum oppidum. 304
 Rhodanus & Rhenus Galliæ fluuij. 29

Rhodopolis à Persis obſeſſa. casu recur/
 peratur Rom. mirabili. 475
 Richimundus se cū copijs dedit. 158. 569
 Ricilas eiusq; interitus. 144. 564
 Ritus Gilimeris iam capti. 352
 Ritu dignas res humanas ob fortunæ ua
 rietatem. eodem
 Rodericus Gothorum præfectus. 133. 160
 Roderici mors. 160. 571 (occiditur. 91
 Rodulfus Erulorū rex à suis cōtemniē. 90
 Roganes cū Morace ad Iustiniani par/
 tes deficiunt. 206. 587
 Romanorum principum inclinatio atq;
 interitus. 3. 515
 Rom. à Gothis accepta clades. 15. 518
 Rom. in Neapolitanos sæuitia. 25
 Rom. cū Gothis uaria certamina. 38. 526
 Ro. clades ac fuga. 41. 133. 527. 543. 549. 559
 Romanorum acriter obſeſſorum penu/
 ria. 44. 69. 528
 Rom. imbelles & laborum intolerantes
 Belisario conuiciantur. 46. 69. 531. 535
 Rom. quidā Gothis fauentes pſligantur
 Rom. in Christū fides integra. 55 (54. 532
 Ro. in Gothos incursiones. 57. 64. 67. 535.
 Rom. ad Belisariū oratio. 70 (535
 Rom. Gothos fugientes persequuntur. 83
 Rom. strages. 63. 534
 Rom. res ducū inertia deperditæ. 126. 160.
 Rom. libido atq; improbitas. 139. 563 (556
 Rom. ad præfectos suos querela. 154
 Rom. cuiusdam desperata mors. 156
 Rom. misera cōditio. 162. 572. 500. 582.
 Rom. de Gothis uictoria. 169. 577
 Rom. clades Veronæ accepta. 130. 597. 180
 Rom. prosperi successus. 201. 586 (581
 Rom. obiurgatio. 402
 Rom. simulata fuga hostē in planiciem
 prolectum proſligant. 506
 Rom. ob uictoriā mollicies ac insolentia.
 Rom. fuga 425 (417
 Ro. cū Hunnis acerrimus cōſlictus. 506
 Rom. clades & turpiſſ. fuga. 441
 Rom. acris criminatio. 443
 Rom. & Persarum collatio. ibidem
 Rom. 200. prælio cum Persis cōmiſſo oc/
 cisi honorifice ſepeliuntur. 462
 Rom. in omnem sexum & atatem Miſia
 norum sæuitia. 479
 Romani

INDEX

- Rom. crudelitatis pœnas dederunt. 479
 Romanus ad Belisarium legatus. 75
 Romæ à Romanis cur discreti. 224
 Romæorū in Armeniam irruptio. 241
 Romæis promittere promptum, stare au-
 tem promissis nō item. 244 (300)
 Romæorū cū Persis pugna. 245. 246. 254
 Romæorum cum Sarracenis pugna. 254
 Romæorū cū Persis fœdus perpetuū. 261
 Romæorum in Lazos iniuria. 285
 Romæos circa meridiē cibos capere. 287
 Romæorum fuga. 297
 Romæi pontici. 304
 Romæi à Vandalis uicti fugiunt. 511
 Romæi Gracissantes. 335
 Romæorū militū in Carthaginenses mo-
 destia. eodem
 Romæorum cum Vandilis pugna. 345
 Roma ampliata Tyberi intercluso. 44
 Romæ aquæductus. xiiij. 44. 528 (35. 520)
 Romæ diu à Gothis captæ recuperatio.
 Romæ xiiij. portæ pter alias portulas. 43.
 Romæ oppugnatio. 49. & seq. 529 (529)
 Roma per Isauros quatuor portæ Asina-
 riæ custodes Totilæ prodita. 161. 572
 Roma rursus à Gothis obsessa. 187. 581. ca/
 Roma capta à Gizericho. 313 (pta 189. 581)
 Romani imperij tam Orientis q̃ Occi-
 dentis descriptio. 308
 Romulus Sotiris filius. 450
 Rufinus. 239. 321
 Rufini ad Cabadem oratio. 248
 Rufinus à Iustiniano falsò interfectus di-
 citur. 260
 Rufinus capitur. 355. eius postea uirtus
 contra laudam. 372
 Rufiniana, uilla Antoninæ uxoris Beli-
 sarij. 267
 Rumores falsi perniciosi. 43. 133. 527. 559
 Ruscia Thurinorum castellum. 174. 578
 Rusciani obsidio. 177. 579
 Rusciani deditio. 178. 580
 Rusticus sacerdos Byzantium missus. 14
 Rusticiana quæ & Iustiniana accusatio/
 neliberatur. 162. 574
 Rusticus Martini apud Lazos collega.
 folio 436 (440)
 Rusticus Gubazis interfecti particeps.
 Rusticus in Buzem inuehitur. eodem
 Rusticus in carcerem coniectus. 449
 Rusticus cum Ioanne fratre captiuus in
 forum producitur. 463
 Rusticus accusationi in sui defensionem
 respondet. 468
 Rusticus & Ioānes capite plectunt. 473
 S
 S Aberi Hunni. 304
 Sabor Misdati succedit in regno
 Persarum. 483
 Sabor nondū natus, rex creatus. eo. (451)
 Sabyrorū iij. milia auxilio Ro. conducti.
 Sabyri Dilimnitas ex insidijs adoriunt
 & profligant. 452
 Sabyri à Persis conducti auxiliares. 474
 Sabyrorum regio & mores. eodem
 Sabyrorum magna strages. 475
 Sacerdotis cuiusdā cū Vittige colloquū.
 Sacrificandi mos. 93. 112 (39)
 Sagittarij nostrates quāto ueteribus in-
 structiores. 225
 Sagittarum densitas. 458
 Salina dos mittitur. 94
 Salomon dux. 321. ad Iustinianū res nun-
 ciatum mittitur. 339
 Salomoni res Aphricæ regendæ cōmit-
 tuntur. 353. 370
 Salomon Iudæorum rex. 354
 Salomonis ad Maurusios epistola. 356
 Salomonis ad suos concio. 357. 354. 372
 Salomon Maurusij de uictis præest. 373
 Salomonis interitus. 374. 375
 Salomonis iunioris Sergij fratris astus.
 Salona ciuitas Dalmatiæ. 15. 518. 519 (375)
 Salonas occupatas Gothi metu deserunt
 folio 15. 520
 Salones magistrat⁹ apud Persas. 232. 239
 Salutis una spes uictis, nullā sperare salu-
 Samnitū puerorū colluctatio. 45 (tē. 237)
 Samosata. 250 (amicus & socius Ro. 499)
 Sandichlus quorundā Hunnorū pfect⁹
 Sandichlus Cotriguris casis p̃dā opimā
 Saraceni expugnare moenia (refert. 512)
 inepti excursionib⁹ ac p̃dis habiles. 288
 Saraceni Maddenī. 256. anthropophagi
 Saraias. 321 Sarani. 256
 Sarissa hastæ genus. 451 Sarmata. 308
 Sarus fluuius. 250 Satala urbs. 242
 Sauoris regis Persarū crudelitas. 481. 482
 Sauores

INDEX

Sauores crudelitatis poenas dedit.	482	Sexagies ac septies bisq; certatū in obli/	
Sauoris qui Artaxerxi successit, immania		Sibyllæ uaticiniū. 15. 53. 518 (diōe Rōa. 68	
facta.	eodem	Sibyllæ Italicensis antrum.	595
Scioli arrogantis elegantiss. descriptio.	433	Sicauenaria ciuitas.	377
Scipuardus Asbadum uulnerat.	216 (149	Siciliæ res quales.	202
Sclauini q & Slaueni, histri accola.	56. 92	Siciliæ deditio.	518
Sclauinorū in re militari solertia.	114	Siculorum in Gothos odium.	eodem
Sclauinorum irruptiones.	175	Sidonem iuris studium translatum.	420
Sclauinorū in Ro. agrū irruptio.	192. 184	Sifridi magnanimitas & interit⁹.	146. 566
Sclauinorum immanis crudelitas.	193	Sigeum promontorium.	324
Sclauinorū altera irruptio in Thessaloni		Silacius Armenius capitur.	173
Sclauinorū uexationes.	197. (cam. 196	Silentiarius. 291. Silentarij.	504
Sclauini demū rursus à Rom. uicti.	198	Simiæ in Corcyra nascuntur.	204
Sclauinorum in Illyriam irruptio.	204	Simile gaudet simili.	434
Scritifini Thulis insulæ incolæ.	93	Simon dux.	322
Scolasticus Eunuchus contra Sclauinos		Simultas inter Belisarium & Narsetem	
cum exercitu missus.	197	exorta.	98. 545
Secretorū scriba, Latinis à Secretis.	279	Simulacrū Mineruæ Illo sublatū Aeneæ	
Seditionis autores tolluntur.	7	redditur.	36
Seditio in Aphrica inter milites orta.	362	Simplicius philosophus.	438
Seditio Maximini dissoluta.	370	Sindual Fulcari succedens Erulis p̄fici.	
Seditio apud Byzantium orta.	262. malū	Sindual cū suis Narseti opē fert.	415 (405
fortita finem.	266 (constare. 364	Sindual fortitudo.	416
Seditionē ex omnis generis hominibus		Sindus cohortis praefectus.	72
Seditionis autores dephenſi necant.	266	Singidum Gepedes incolunt.	308
Seleucea ciuitas.	283. 302 (428	Sintigeri. 225. Siphriæ op.	235
Semiramidis detestanda libido & obit⁹.		Sirmiū Gepides incolunt.	308
Sētētia, spreta potiore, pessima puincit.		Sisauranum arx. 288. capitur.	289
Seosis cōsilio Cabades liberat⁹.	232. (440	Sisgis ad Belisarium defectio.	552
Seoses Andrastadaras. 239. damna.	240	Sisinius.	370
Septensis arx.	307. septum.	Sitiphe metropolis regionis Zebes.	373
Sepulchri Adriani Imp. magnificētia.	48.	Siti uexati Sergiopoleos obsidionem re	
Sergiopolis. 277. Sergi⁹ uir sanct⁹.	(530	linquere coguntur.	296
Sergius rhetor.	294 (Agathij amicus	Sitas dux.	241. 247. 271. occidit. 272. 381
Sergius qdā Cosrois interps laudat.	488.	Socci Romani.	30
Sergi⁹ p̄fect⁹ ab Hunnis liber factus.	518	Soenæ portæ.	351
Sergius & Curti⁹ ad regendas Aphricæ		Solem adorare Persas.	228. 283
ciuitates missi.	373	Sol sine radijs ut luna prodigiū.	362
Sergio structæ insidia.	373	Soniū philosophi cuiusdā mirabile.	434
Sergius Aphricæ p̄fici.	375. plurimæ ca/	Somnio ad bello repetendam Africam	
lamitatis Aphris ob improbos mores		commotus Iustinianus	320. 321
causa.	376	Somnio Procopius & Belisarius excita/	
Sergius contra Hunnidas proficiscit.	377	ti ad suscipiendum bellum.	323
Serica uestis olim medica.	258. 349	Somnio Cyprian⁹ iniuriæ acceptæ ulto	
Seruire inimico intolerabile.	350	rem sese promittens apparet.	336
Sesostris Aegyptiorum rex.	423	Sortilegus Hebraus de belli euentu ro/	
Sestos amore Leandri & Erò clara.	499	gatus, miro prodigio Romanis uicto/	
Seston iter & Abydū maris angust.	224	riam, Gothis interitū prænunciat.	21
Seuerian⁹ Asiatici filij capt⁹ aufugit.	376	Sophismata.	239
		Sophisma	

INDEX

Sophisma Cabadis oppugnat Proclus.		Sunnius Iuliani frater.	269
Sophiæ templū Byzantijs exultū. 263(239		Superstitiosus metus incessitur.	421
Sophosene regio.	259	Suppliciorum durum genus.	193
Sotiris Lazis præfectus.	450	Surenorū ciuitas. 276. dolo capit. 277. 281	
Sotiris Buchiū quur capere uoluerit. eo.		Surri.	253
Sotiris Misanorum legatos contumelia		Surphutes dux.	355
& uerberibus affectos dimittit. eodē		Syderum reuolutioni rerum uires stulte	
Sotiris dignus arrogantia sua interitus.		imputari.	497
Spei fallacis pulchrū exemplū. 179 (451		Syllectum ciuitas.	329
Spem non ex uoto succedentem magis		Syluerius pont. Rom. relegatur.	54
exhulcerare.	251	Symeonis templum incensum.	237
Spoleti deditio.	146. 566	Symeones. 248. per insidias interficit. 271	
Spongiam petit Gilimer ut lachrymas		Symmachi & Boetij cædes.	5. 516
abstergat.	351	Symmachus dux.	366
Stagiretis uana iactantia.	493	Syracusanum deditio.	17. 518
Stephani Neapolitanorum legati ad Be			
lisarium oratio.	17. 520	T	
Stephanus Asclepiodoto insultat.	26	Tarentum Calabria ciuitas. 167. 575	
Stephanus Medicus.	298	Tarentinum littus quale.	174
D. Stephani protomartyris templū. 439		Tarentum captum.	192. 584
Stephanacius.	252	Tarmuti qui & Tarmutes fortitudo ac	
Stephanus deditioem consulit.	18. 521	obitus.	65. 534
Stozas tyrannus cōstituit in seditione ad		Tanuga ciuitas.	361. 578
uersus Ro. 364. fuga sibi cōsulit. 369. 377		Tarabi.	297
Stozæ ad suos oratio. 365. ad hostes Ro.		Taturius.	282
maos supplicatio.	366	Tattimuth.	321. 548
Stozas cum paucis Vandilis Antilæ su-		Tauri syluestres.	398
petias fert. 376. à Ioanne sagitta ictus		Tauri æneis pedibus.	439
moritur.	377. 378	Taurus mons.	237. 247. 250
Strata regio. 269. Stratam latinis uiam		Tauri Armeniorum.	250
dici.	ibidem	Teias Gothorū in re militari præstantis-	
Stratagema. 23. 108. 142. 189. 193. 213. 227. 228.		simus.	207. 588
233. 237. 277. 376 397. 406. 424. 457. 502.		Teias Totilæ in regno succedit.	217. 588
522. 526. 544. 581		Teias Fræcorū foed ⁹ frustra petit. 226. 590	
Stratagematis circumueniendi hostes.		Teia cōtra Narsetē expeditio.	220. 590
folio	251. 277	Teia incredibilis fortitudo. 222. 591. eius	
Strategius Gazæ Imperat. præfectus, &		interitus. ibidem & 387	
Palæstinae dux	269	Teles oppidum.	423
Studiū litterarū liberū ociū requirit.	435	Temeritas casu correctæ.	456
Stuprum uirginis cuiusdam grauiter		Temulentia poena digna.	324
punitum.	139	Templū Byzantijs magnificū & admira-	
Suartuas à Iustiniano ad Erulos regen-		Tenarus nūc Cereapolis. 324. (bile. 496	
dos mittitur.	94	Terentius dux.	321
Sua cuiq; bene placent.	427	Terræ totius confessa diuissio	29
Successio & translatio imperij Persarum		Terramotus horrendi.	175. 420. 490
& aliorum regnorum.	429. 481	Terramotus ingens.	205
Sueui. 29. qui & Suauī	(246	Terramotuum causæ.	420
Sunicas dux. 242. Baresmanā interficit.		Terriculamentum Theoderico apparet	
Suni Barbari iidem qui & Zani.	248	post Boetij & Symmachi cadē. 5 (439	
		Testudinis machinæ bellicæ descriptio.	
		Tharsamun.	

INDEX

- Tharsamunthis q & Corsamanthis pro
digiosa fortitudo. 66
- Theoctistus medicus celebris. 68
- Theoctistus dux. 280, 289
- Theoderici in Italiam irruptio. 5, 515
- Theodericus solus Italia potitur. 5, 516
- Theoderici modestia. ibidem
- Theoderici laus copiosa. ibidem
- Theodericus crudeli facinore labem fa/
ma asperfit. ibidem
- Theoderici in fallendis Francis stratage/
ma. 50
- Theoderici cū Visigothis amicitia. eod.
- Theodericus Amalarici pueri adhuc tu/
tor. 32
- Theoderici in demerendis Visigothis li/
beralitas. 32
- Theodericus. 235, 325, 318, 349
- Theoderici mors. 5, 52, 516
- Theodericus xxxvij. annis magna lau/
de rexit Italiam. ibidem
- Theodatus Theoderici successor, erudi/
tus, imbellis atq; avarus. 7, 9, 20, 517
- Theodati in Amalassunthā odiū. 8, 9, 517
- Theodatus cōpilationibus intentus. ib.
- Theodatus Amalassuntham perfide ca/
pit. 10, 517
- Theodatus apud Iustinianum offensæ cul/
pam deprecatur. ibidem
- Theodati formidolosa ignavia. 13, 26
- Theodati supplices ad Iustin. litteræ. 14
- Theodati p̄sidia ac mētis incōstantia. 15
- Theodatus captis legatis pacē irritat. 16
- Theodati interitus. 27, 33, 524
- Theodatus Gizerichi filius. 315, 362
- Theodesclius Theodati filius capif. 27
- Theodis potentia & à Theoderico defe/
Theodibert⁹ Frācorū dux. 34, 112 (citio. 32
- Theodiberti cum Amalarico bellum. 33
- Theodibertus Gothis auxilia mittit. 88
- Theodiberti Francorum regis mors. 202
- Theodibertus Theoderico patri succe/
dit in regnum Francorum. 390
- Theodiberti aduersus Iustin. in Thraci/
am expeditio. ibidem
- Theodiberti interitus. 391
- Theodobaldus Theodiberto patri suc/
Theodobaldus imbellis. 392 (cedit. 391
- Theodobaldi mors. 419
- Theodorus Parthenius. 521
- Theodorus Cappadox dux. 353, 359. ad
seditiones placandos mittitur. 363
- Theodor⁹ alius trucidat p̄ seditionē. 365
- Theodori cuiusdam Zanni laus 425
- Theodorus genere Zannus contra suæ
gētis inobediētes belligerat p̄ Ro. 489
- Theodorus deuictis Zannis Iustiniano
tributarios reddit. 490
- Theodori Zannorum præfecti magna/
nimitas & prudentia. 456
- Theodorus cōtra Misanos mittit. 474
- Theodora Augusta Iustin. coniunx calū
niā à Ioāne passa, sese ulcisci pergit. 266
- Theodora Augustæ oratio. 264, 265 (354
- Theodora Augustæ mors. 307, 177, 589
- Theodosius legatus ad Vittigem à Belis/
sario missus. 118
- Theodosio adhuc puero Isdigertes tu/
tor datur. 228
- Theodosio decedenti duo filij succedūt.
- Theodosi⁹ fili⁹ Arcadio succedit. 309 (307
- Theodosius Ioannem Honorij successio/
rem ē tyrannide deijcit & Valentinia
num substituit. 309
- Theodosia urbs. 238, 246
- Theogenes Belisarij armiger. 81
- Theologia encomium. 432
- Theramunthes in Aemylia missus. 143
- Thermopolis Illyrici. 274
- Theudibaldus rex Gothorū creatur. 124.
- Theudibaldi success⁹ p̄peri. 127, 556 (554
- Theudibaldi celebritas. ibidem
- Theudibaldi in Vraia odiū crudelitas q̄
- Theudibaldi interitus. 128, 557. (ibide
- Theudibaldus Theodiberto patri in re/
gno Francorum succedit. 205
- Theudibaldi Burni filius ad Narsetē defi
- Theudis Visigothorū rex. 338. (cit. 405
- Thilasamus uicus. 237
- Thomas præsul Apamiensis. 284
- Thomas Guzes. 305
- Thoringi orientales. 29
- Thules insulæ descriptio. 92
- Thurinorum ciuitas. 174, 578
- Thulcorum de Theodati rapacitate que
- Tiara regiū insigne. 430 (rela. 9
- Tibellium præsidium Misanorum. 475
- Ticinum nunc Papia. 543
- Tigris

INDEX.

Tigris fluuius.	240, 249	Tractatus causæ capitalis.	462. & seq.
Timore mentē prohiberi ne utiliora pro spiciat.	286	Trallis ciuitas Asiæ olim, nunc Chora, terræmotu collapsa.	422
Tinge oppidum.	356	Trallis ab Augusto reparata.	422
Titus Vespasianus.	354	Transfugæ à Rom. ad Gothos.	41
Totilas Taruisij præfectus ad Rom. de/ fectionem parat.	557	Trapezuntij.	304
Totilas oblatum Gothorum imperium suscipit.	128, 557	Trafamundus.	317
Totilæ ad suos oratio.	130	Tres Parcæ locus Romæ.	55
Totilæ celebris uictoria.	133	Tretum locus.	284
Totilæ humanitas in deuictos.	134, 137. 146, 559, 563	Tribunianus Pamphylus Iustiniani lu/ risconsultus honore deiectus, 263, resti/ tuitur, folio	266
Totilæ successus.	134, 556	Tribuniani laus.	266
Totilæ ad Neapolitanos ut se dedant ex hortatio.	137, 560, 567	Tribunus medicus.	302
Totilæ ad senatum Rom. literæ.	140	Tricamarum.	342, 348
Totilæ ad Pelagium oratio.	152, 568	Tripolis.	315
Totilæ moeror ob Roderici mortem, folio	160, 571	Tripus ferrea apud Persas dānatorū lo/ cus.	302 (cus, 262)
Totilas à cæde & uastatione Romæ re/ ceptui canit.	162, 572	Triumphus Narsetis.	416
Totilæ continentia ac clementia stu/ dium.	162, 573	Tryphon legatus.	355
Totilæ ad suos elegantis. oratio.	163, 572	Tumar locus.	371
Totilæ cum Rom. expositulatio.	163, 573	Turris Francorum incensa.	412
Totilas legatos de pace tractaturos ad Belisarium mittit.	164, 574	Turris ciuitas ad Histrum sita.	149
Totilas bonam Romæ partem deleuit, folio	165, 575	Tyberis elegans descriptio, eiusq; fluxus in mare qualis.	56
Totilæ uictoria & nois claritudo.	578	Tyrannidē deo inuisam, neq; ultionem effugere.	385
Totilas Paulū cum suis, saluis ipforum rebus dimittit.	190, 583		
Totilas quur Romā delere noluerit, sed tantopere excoluerit.	191, 583	V	
Totilas Diogeni deditioem suadet, folio	191, 583	V Acarius genere Burn ⁹ morit.	405
Totilæ conatus circa Romam.	198	Vacinus Gothorum.	542
Totilas aliquot insulas capit.	204	Vala equi Belisarij nomen.	41, 527
Totilæ mors ac imperandi finis.	216	Valentinus dux.	518
Totilas fortunæ instabilis exēplū. ibid.		Valentinus obsessis Hydrunti opē fert, folio	142
Totilas humo effossus hostibus Romæ spectaculum post mortē factus.	ibid.	Valentinus & Focas occisi.	151, 567
Traianus imperator.	354	Valētinus quidam episcopus captus, & mutilatus manibus.	152
Traianus Doryphorus.	188	Valentiniani iunioris mors Rom. impe/ rii orbitatem induxit.	515
Traiani Belisarij armigeri laus.		Valentinianus Constantij filius. 309, Io/ anni honoribus deiecto succedit, eod.	
Traiani uulnus mirabile.	74	Valentiniani mollities. 310, 312, uindicat à Maximo.	315
Tractatus fœderis.	203, 552	Valens Perozis frater in regno succe/ dit.	485
Tractatus pacis cum Gothis.	223, 591	Valerianus & Martinus in Italiam Bell/ sario in subsidium mittuntur.	53, 531
		Valerianus Sauorem regem Persarū ui/ uum excoꝛiauit.	485
		Valerianus	

INDEX.

Valerianus Armeniae praefectus.	294	Victoria Romanorum qua non maior	
Valerianus dux.	321	unquam.	416
Valli extruendi ratio.	44	Victoria nunquam certa, si aperte con-	
Vandili.	308.314	curratur.	251
Vandilorum agri.	314	Victoria pura & sincera quæ.	253
Vandilorum in Germaniam irruptio.	309	Victoria nimis cruenta priuatione ho-	
Vandili magnum à Maurusijs incom-		norum punita.	255
modum passi.	317	Victoria præteritorum malorum oblita,	
Vandilorum cædes.	331.345	noua semper meditatur.	320
Vandilorum fuga.	245	Victoriam parit iustitiæ obseruatio.	323
Vandili omnium mollissimi.	344	Victoria prædâ uicti exercitus præbet,	
Vandilici belli finis.	352	folio	328
Vandili Maurusiorum uictores, Vandil-		Victoria signum ignis flamma.	343
lorum autem Romæ.	357	Vigilius Sylucio in pontificatu succedit,	
Vanitas uanitatû & omnia uanitas, Gi-		folio.	54
limeris uox in triumpo Belisarij.	354	Vigili pontificis pro Roma tuenda se-	
Vararanes.	226	dulitas.	151.187.567.581
Varames, aliter Varranes, 261. patri succe-		Vigilius in pontificem Romanum crea-	
dit in Chanarangis magistratu.	262	tus	532
Varanes tres inter se Ormisdati regi Per-		Villa occidit Theudibaldum.	128.557
sarum succedunt.	483	Vince, seditionis signum Byzantijs.	263
Varanes tertius Seganesna quæ dictus,		Viros uaticinari apud Maurusios nefas,	
folio	eodem	folio.	353
Varanes Isdigertis filius patri succe.	485	Viri plures quàm sceminae peste absum-	
Vdilas & Gothildus cum Romanis pu-		pti.	497
gnant.	586	Virginibus deo dicatis uis illata.	499
Veneti & Prasini apud Persas.	262	Virtute ac iustitia conseruari Respub-	
Veneta porta Byzantijs.	263	licas.	163.572
Ventri grauidæ Cidaris imponitur inau-		Virtutis præmia quæ.	385
gurandi regis iam nascituri symbolû,		Virtutis & doctrinæ contemptus, Rei-	
folio	483	publicæ certa pestis.	507
Vcredarij.	329	Virtus strenuo militi non commutanda	
Vcredi equi publici.	291	uita.	253
Verina Leonis Imper. coniunx.	314	Visandri Gothi fortitudo.	42.84.527
Veronæ obsidio.	129. & sequen. 557	Visandrus inter cadauera semianimis re-	
Veronæ situs & celebritas.	207.588	pertus.	42
Verona prodicione capta.	130.557	Visandri Erulorû præfecti interitus.	127
Verus.	295	Visigothi.	310
Verus Erulorum dux temulentus ac te-		Visigothorum in Romanorû imperium	
merarius.	174	irruptio.	29
Veri fuga.	ibidem	Visigothorum accepta clades.	31
Verus Erulorû dux cum copijs suis in-		Visigothorum reliquiæ profligatæ, ad	
terfectus.	192.584	Theodim Hispaniæ tyrannum profu-	
Vestæ ignis apud Romanos.	294	giunt.	33
Vesuuij montis luculenta descriptio, fo-		Vitalius cum Gothis prælians, succum-	
lio 72.220. & 590		bit.	127.556
Victoria Rom. de Gothis.	169.577.589	Vitalius remissus in Italiam.	341
Victoria Gothorum de Romanis, folio		Vitalianus dux.	236.242
133.175.559.579.		Vita opibus potior.	229
		Vittiges	

INDEX.

Vittiges Gothorum atque Italarum rex.		entibus medetur.	245
270. captiuus Byzantium perducitur.		Voluptatis comes tristitia.	281
folio	274.293	Vraias oblatu Gothorum imperium re-	
Vittiges à Gothis in regē eligi.	27.524	cusat.	124.554
Vittiges non illustri familia, sed uirtute		Vraias Vittigis nepos contra Mundila	
bellica clarus.	ibidem	missus.	542
Vittigis ad suos oratio.	27.33.61.524	Vraia flebilis interitus.	127.557
Vittiges Mathassuntha inuitam uxore		Vrani cuiusda Syri scioli uana iactan-	
ducit.	28.524	tia.	432
Vittigis ad obruendum Belisarium uehe		Vrani impostura.	433
mentia.	39.526	Vrbis expugnata conditio.	22.522
Vittiges ad Romae obsidionem prope-		Vrbisalia deleta uestigium tenue.	95
rat.	39	Vrbini oppidi situs.	100.540
Vittiges Rom. proditiōis ac perfidia		Vrbinum deditiōe captum.	101.545
insimulatos acriter obiurgat.	43.526	Vrbeuetanum oppidum inexpugnabile,	
Vittiges deditiōem Rom. cum Belisa-		folio	102
rii probro suadet.	46	Vdrilas Gothus Arimini praeses ab Eru	
Vittigis in occidēdis obsidibus perfidia,		lo quodam occisus.	209.588
folio.	55.532	Viuarium Romae.	50.531
Vittigis circa firmāda praesidia studium,		Vulgi ingenium mutabile, eiusq; luculen	
folio	54	ta descriptio.	70.169.398.445.535
Vittiges Cosroem cum Romanis com-		Vxoriam in maritum fidei exemplum.	232
mittit.	107		
Vittiges cum magnatibus Gothorum &		X	
opima praeda captiuus Byzantiu per		Xiphia Cometes.	274
ductus.	125.555	Z	
Vlaris Gothus, monomachia ab Artha-		Z Aberganes.	280.277
baze perimitur.	131.558	Zabergan Hunnorum dux.	498
Vlasci iniuste occisos prima iustitia cui		Zaberbanus libidine praedadi & iniusti-	
ra, folio.	323	tia permotus, Imperatorem bello laces	
Vliares Mediolanensis cladis autor.	106	sit.	499
Vliares Gothorum praefectus.	133	Zachar praesidium, quod & ferreū.	476
Vliares miles.	333	Zacynthus.	325
Vliares Ioannem ducem sagitta interi-		Zaidus dux.	321
mit.	346	Zambaces rex electus, breui regnum Ca	
Vliffi qui & Vlithus, caedes.	218.589	badi cedit priuatus factus.	486
Vlilagus Erulorum praefectus.	440	Zannoru gentis in Romanos irruptio,	
Vlimuth fortitudo.	89	folio	489
Vlithus Vittigis patruus occiditur.	540	Zannorum clades & seruitus.	490
Vlithus miles. 378. Areobindum occi-		Zanica gens euerfa à Romais.	247
dit. 380. in Artabanem idem ausus. 381.		Zani qui & Suni Christiani.	248
ab Artasire occiditur.	383	Zanus Cabadis regis filius monophthal	
Vndella qui & Beldas.	133.509	mus. 238. 381. à fratre Cosroe interfici-	
Vnila & Pissa Gothoru duces capti.	525	tur, folio.	261
Vnionē Perozas rex moriturus abiicit,		Zani mille auxilio Lazis mittuntur.	303
ne post se quisquam ferret. 229. & alia		Zates Gubazis frater rex Lazorum cre-	
quādam de eodem unione.	ibidem	atur.	449
Voluntas facile malis ex culpa proueni-		Zatis magnificus ingressus in regnū.	450
		Zaunas Pharesmenas.	370
		d 2	Zazon

INDEX

Zazon Gilimeris frater.	322
Zazonis ad Gilimerem literæ.	333
Zazon cum Vandilís ad Gilimerē proficiscitur.	340
Zazonis ad suos oratio.	343
Zazon cadit in prælio.	345
Zebe regio.	373
Zechi.	304
Zenobia regina, & eiusdem nominis ciuitas.	275
Zenon Byzanti Imperator.	3, 227, 515
Zenonis prudentia.	ibidem
Zenon cum Leone filio unam imperat.	316
Zenone absente tyrannidem occupat Basiliscus.	ibidem
Zenon imperio pulsus, demum occiso Basilisco tyranno, ad imperium redit, folio	487
Zenon dux militum.	73
Zenon thesor Byzanti clarus.	494
Zenonis tota domus concussa, Arthmese machinamentis.	495
Zerbules.	371
Zich Persarum legatus ad Iustinianum pro pace quam impetrauit.	489
Zingani.	355
Zoroaster Persarum legislator.	428

INDEX E IORNANDE RE rum Geticarum scriptore collectus.

Baba Maximini Imperatoris, quæ & Alana.	605
Ablauius historicus.	596, 605
Achillis insula.	599
Achillis iaculo uulneratus Telephus.	601
Achilles cum Diocletiano uictus.	609
Achiulf.	604
Achiulfus.	627
Acrouentus Mamboleus.	626
Adogit gens.	595
Adria Pelagus.	616
Aemilianus.	608
Aestrorum natio Gothis subacta.	611
Aetius.	619, 624

Africa Vandalis centesimo fere anno erepta.	618
Aganzia.	595
Agazziri.	597
Alarheus.	613
Alaricus rex.	615, 626, 629, 635
Alarici superstitiosa sepultura.	616
Alana quæ & Ababa.	605
Alani ab Hunnis deuicti, 612, Pannoniam occupant.	eodem & 617
Alani frustra ab Attila bello petiti.	626
Alanorum armatura grauis.	632
Alanouuamuthis Iornandis pater.	633
Alcidzuri.	612
Alemanni.	635
Alexander Mammeas.	605, 606
Alis fluuius.	600
Aliorumque mulieres magæ.	611
Alipzuri.	612
Amalorum stirps.	598, 615, 630
Amalorum origo ac genus.	604, 622
Amalus.	619
Amala.	604
Amalasuenta.	604, 636
Amazones.	598, 600
Amazones ne genus earum interiret, à uicinis gentibus concubitu petisse, folio.	600
Ambitionem regni inter filios suos quomodo Gizerichus cauerit.	618
Ammius.	612
Ampheus.	599
Anchialos ciuitas.	609
Andages.	625
Andala.	633
Angisciri.	634
Anfila.	604
Anses.	eodem
Antæ.	629
Antes.	597, 611
Antriregir rex.	602
Antoninus Caracalla.	606
Anthemius Imperator.	628
Aoricus rex.	616
Apes nullæ in Scanzia insula.	595
Apenninus mons.	616
Aqua nigra fluuius.	633
Aquileia metropolis Venetiarum.	606, uideatur

INDEX

statur ab Hunnis.	625	Balthi.	598
Araxes fluuius.	596, 600	Baltha	615
Araricus rex.	610	Baltharum genus.	eodem
Ardaburis.	628, 617	Balamir rex.	612
Ardarici uictoria de Hunnis.	632	Balamber rex.	630
Ardaricus.	622, 632	Barcilona.	617
Ardarich.	ibidem	Barentinus fluuius.	615
Arelatum.	629	Bardores.	634
Argaitus.	606	Bastarna.	604
Ariana hæresis.	615	Bassiana ciuitas.	634
Armatura uarijs gentibus uaria.	632	Baza.	633
Armoritiani.	621	Beata insula.	595
Arochirauni.	596	Bellaines.	603
Aruerna ciuitas.	628	Belisarius.	618
Asconis fossa.	615	Bergio.	595
Ascalernus.	626	Berig rex. 596. qui & Berich.	607
Asdingorum stirps inter Gothos clara.	610	Berimund. 605. qui & Beremuth.	618, 619.
folio	610	& Berismund.	630
Aspar.	628	Beroa.	608
Astringi.	606	Bessa.	635
Asturica.	627	Beuga rex.	635
Atanaricus rex.	614	Beurgus rex.	628
Atheluil.	595	Biozimeta.	635
Athal.	604	Biturigæ ciuitas.	628
Atalaricus.	604, 630	Bittugores.	634
Athaulfus rex.	616, 617, 629	Bleta.	619, 620
Attilas rex. 619, 620, 622.		Bliuilas dux.	635
Aquileia potitur.	625	Bollia fluuius.	635
folio	625	Boisci.	612
Attilæ ad suos oratio.	625	Bonta.	604
Attilæ fuga.	624, 626	Bonifacius Gizerichum in Africam inui	
Attilæ mors.	631	tat.	617, 618
Attilæ filij innumeri.	625	Boristhenis oppidum.	597
Atual.	610	Boristh amnis Danubius.	598
Auaritiæ memorabile exemplum.	615	Boroista Diceneus.	602
Aucha fluuius.	608	Bosphorus fluuius.	598
Auge Priami soror.	601	Box rex.	630
Augis.	604	Brachilas occiditur.	629
Augustulus Imperator.	629	Britanniæ insulæ descriptio.	594
Auri.	597	Britones.	628
Aulziagri.	597	Brutia regina.	616
Aurelianus.	615	Brutiorum regionis situs.	eodem
Aureliana ciuitas.	621	Bubegentas.	610
Austrogonia.	627	Bulgarum sedes.	597
		Burgundiones domiti	607, 617
		Burgūdiones socia arma Romanis iun-	
		xerunt.	621
		Burgundiones fœdere Rom. iuncti.	628
		Caesarea	

B

B Abai.

B Baiobari.

B Balears insula.

INDEX.

C		
C Aesarea urbs.	615	
Calidonia incolæ rutilis comis.	594	
Calipodas oppidum.	597	
Callipidas.	599	
Cambyzes fluuius.	600	
Cammundus.	636	
Camas.	619	
Candax dux.	633	
Capillati.	603	
Carporum gens bellicosa Romanis diu infesta, tandem per Galerium Cæsa rem subacta.	606	
Caris.	600	
Caspia pila.	599.600	
Cassandra.	601	
Caspium mare.	596	
Catalaunici campi.	621	
Caucasus mons. 596. situs eius.	600	
Cemandri.	633	
Chalcedonia subuersa à Gothis, à Cornelio Auito denuo reparata.	609	
Chersonas oppidum.	597	
Chrinnorum montes.	599	
Ciconiarum foetus suos transferentium auspiciū expugnandæ urbis.	625	
Ciuitas noua.	597	
Clarianus.	636	
Classis urbs.	615	
Cnua.	608	
Cniuida.	610	
Coccia alpes.	616	
Cogeni gentes.	595	
Coldas.	610	
Comosicus Gothorum rex & pontifex, folio	603	
Condiniani pons.	615	
Consentina ciuitas.	616	
Constantinus.	606.610.617	
Cōstantinus alius quàm Imperator, Cōstantem filium ex monacho Cæsarem constituit. 617. occiditur.	eodem	
Cornelius annalium scriptor.	594	
Cornelius Auitus, Chalcedoniam euer sam rursus reparauit.	609	
Coryllus rex.	603	
Cresennæ gentes.	595	
Cyclades insulæ.	593	
		D
D. Cypriani martyris opus de mortalitate lectu dignum.		608
Cyrus rex Persarū aduersus Thamirim reginam Getarum bellum mouet.		601
Cyllus fluuius.		600
D Acia.		597.603
Dani.		595
Danafter fluuius.		596.597
Danubius.		596.597.598.599.604
Danubio pons constructus à Dario.		602
Darius Persarum rex.		602
Decius.		609.628
Decius interficitur.		608
Decij ara.		608
Dertona.		628
Deuxippus historicus.		610
Diana templum Ephesi ab Amazonib. constructum.		500
Diana templum incensum à Getis.		609
Diceneneus rex.		598
Diceneus Boroista.		602.603
Dinzio rex.		634
Discordia pernicies.		632
Dio annalium scriptor.		594.598.601
Diocletianus superatus.		609
Domitiani auaritia.		604
Dorpaneus.		ibidem
Doroistena ciuitas.		619
Dricca fluuius.		619
		E
E Diulf.		604
Edica.		635
Ele.		610
Ellac Attilæ filius occiditur.		632
Emnedzar.		633
Emylia à Gothis uastata.		616
Eneti.		615
Ephesiæ Diana templū ab Amazonib. ædificatū. 600. succendit à Gothis.		609
Erac fluuius.		630
Eraclia.		636
Ereliena.		634
Eridanus fluuius.		615
Ermantia Stiliconis filia Honorio nupta, folio		616
Ermanaracus rex. 610. 629. Alexandro magno comparat, a. Hermerich.		604. 630
		Ermunduli.

INDEX.

Ermunduli.	610	Gallienus.	609
Eruli, aliter Heruli.	595, 610, 629	Gallia à Vandalis occupata.	617
Essedæ.	594	Gandaricus magnus.	611
Etheron urbs.	593	Gapr.	604
Ethelrugi.	596	Gargarum ciuitas.	600
Ethespamaræ.	598	Gautigoth.	595
Euagere.	595	Gaudentius.	619
Eucopolitana regio.	633	Geberich rex.	610, 617
Eufrates fluuius è Caucaſo.	600	Gelimer.	618
Eugenius tyrannus.	614	Gepidæ.	597, 603
Euroborus Oceanus.	596	Gepidæ à Gothis oriundi.	607, 625
Eurypilus.	601	Gepidia.	604
Eustesius, uel um.	608	Gepanta lingua.	607
Eutharicus. 605. q & Vthericus.	604, 630	Gepantum idem quod tardum.	eodem
F			
Fame perire q̄ bello miserius.	613	Gepidas insula.	607
Famis memorabile exemplū. ibidē		Gepidæ Hunnorum uictiores.	632, 633
Fames auri mortales in omnia turpissi/ ma facinora abducit.	ibidem	Germanicum mare.	595
Fastida rex.	607	Gethis præesse Martem.	598
Feruir.	595	Gethæ qui & Gothi.	601, 607
Festus consul.	619	Germanus Patricius.	605, 630, 636
Filimer rex.	596, 598, 611	Germania Francorum à Gothis uastata, folio	602, 603
Filogud.	596	Gethæ Moesia sibi concessa Christianos se futuros promittunt.	612
Fimaithæ.	595	Gezericus.	629
Fimi gentes.	ibidem	Gilfil fluuius.	610
Firmium.	615	Gizerichus rex.	615, 620
Flammineæ agger.	616	Gizerichus in Africam inuitatur.	617
Fœderati Gothi.	614	Gizerichi ingenium.	618
Fortunata insula.	593	Gizerichus Romam uastat.	628
Forumulsi ciuitas.	616	Glicerius.	628, 636
Fosatisij.	633	Gothi. Gothiscanzia.	596
Franci.	602, 617, 625	Gothi omnibus barbaris gentibus sapi/ entiores habiti.	598
Francorum barbaries.	619	Gothilas rex.	602
Fridigerni.	598	Gothi inuicti.	603, 604, 606
Fridigernus.	613	Gothi ense utuntur.	632
Fridericus Theoderici filius.	621	Gothia, Dacia, Gepidia.	604
Froilas.	633	Gothorum procerū genealogia, eorūq̄ prima propago.	604
Fugiendi difficultate necessitatem pug/ nandi fieri faciliorem.	622	Gothi ab Hunnis uicti.	612
Fuscus dux occisus.	604	Gothorum fames.	613
G			
GAditanum fretum.	618	Gothi Minores.	633
Gallicia.	593, 627	Gothorum cum Romanis pax firmatur Theoderico obside dato.	634
Galerius Max. Cæsar.	606	Granni.	595
Galtis oppidum.	608	Gratianus Imperator. 614. ab Eugenio oc cisus.	eodem
Gallus dux.	608		Griffia.

INDEX.

Griffia fluuius.	610	Hunninar.	633
Gundamundus.	618	Hunnimundus Sueuorum dux.	634
Gundiacus.	627		
Gunthigis.	633	I	
Gunthericus & Argaitus Gothorum co-		I Annesia insula.	593
hortibus praefecti.	606	Iannius mons.	600
H		Iatrus fluuius.	608
H Adrianopolis.	613	Ibriones.	621
Hallin.	595	Ildico puella.	631
Halmal.	604	Ilium à Gothis uastatum, etiā post Tro-	
Hanalæ.	598	ianum bellum.	699
Heliogabalus.	606	Imaus mons.	600
Helderich.	610	Insulae uariae per immensum pelagus spar-	
Hemus mons.	609	sa, folio.	593
Hercules contra Amazones.	601	Iornandes ante conuersionem notarius	
Hermerich, 604, aliter Ermanaricus.	630	fuit.	633
Heruli.	629, 632	Iosephus annalium scriptor.	596
Hernac.	633	Iouinus.	617
Herculis castrum.	636	Ira fluuius.	628
Hierius.	617	Isarna.	604
Hiberia.	627	Isalmus.	633
Hilderich.	618	Italia subiugata à Gothis.	629
Hilpericus.	627	Itamari.	612
Himmerit.	621	Itemesti.	597
Hippodes insula.	593	Iulius Caesar.	594, 605
Hipanis oppidum.	599	Iustinianus Imperator.	618
Hippolyte una ex Amazonibus.	601	Iustiniani de Vandalis uictoria. ibidem	
Hippolytus eius filius.	eodem	L	
Hispania à Vandalis & Alanis occupa-		L Ampeto regina.	599
ta, folio	617	Larissa.	636
Hister fluuius, qui & Danubius.	596, 597.	Lazorum gens.	606
600, 604, 610.		Leo papa.	626
Honorij Imperatoris in propulsandis Go-		Leo Imperator.	628, 636
this sedulitas.	615	Leuga uox Gallica, quot passus teneat,	
Honorio Valentiniani soror.	626	folio	621
Hunni.	597, 511, 632	Licinius.	610
Hunugari.	597	Ligeris fluuius.	626
Hunnimundus.	604, 630	Liothida.	595
Hunorum deformitas.	612.	Litiani.	621
Hunorum sauitia in liberos iam primū		Litorius.	619
in hanc lucem prognatos.	eodem	Loci opportunitate non parum iuuari	
Hunericus.	618, 620	aciem.	622
Hunorū cum Romanis atrox pugna.		Lucanus historicus magis quàm poëta,	
folio.	623	folio,	598
Hunni ab Alanis repulsi.	626	Luculanum castellum.	629
Hunorum strages.	630, 632	Lupicinus Romanorum dux.	613
Hunorum fuga.	634	Lusitania.	627
		Macedonia	

INDEX.

M		
Macedonia à Gothis uastata.	602	Nepos Imperatoris.
Macrinus.	606	Netad fluuius.
Maëotis palus.	596, 597	Nicopolis.
Maïorianus.	628	Noua.
Mars belli deus Gothis præest.	598	
Marpesia regina.	599	O
Marpesia saxum.	599, 600	Octar.
Marcianopolis.	606. eius situs. 607	Octavian. Augustus.
Marcianus.	626, 628, 632	Odouacer.
Marcia Traiani soror.	607	Olbia oppidum.
Marcomanni.	610	Olybrius.
Marisia fluuius.	ibidem	Orbis diuifio in tres partes.
Maria Stilicôis filia Honorio nupta.	616	Orcades insulæ.
Martis gladius, qua occasione inuectus		Orestes dux.
ad Scythas.	620	Ostrogothæ.
Martiano in somnis uisa Attilæ mors.	631	Ostrogotha.
Martena castrum.	633	Ostrogotharum geneologia.
Massylia.	629	Othingi.
Mathasuenta.	604, 605, 630	Ouim Scythia.
Mauri.	618	Ouida.
Mauricij campi.	621	
Maximinus Imper. 605. eiusq; gesta, eo/ dem, & 606		P
Maximianus Imperator. 609. Herculus.		PAdus qui & Eridanus.
Maximus Ro. dux.	613, 628	Pannoniæ situs.
Mecca.	605	Pannoniam à Cōstantio assequuti Van/ dali.
Medopa Philippi regis uxor.	602	
Mediolanum ab Hunnis uastatum.	625	Pareon oppidum.
Melanes quæ Amazones.	601	Parthi, lingua Scythica, fugaces.
Memma Britannia.	594	Patricia.
Mereus.	610	Patriciolus.
Mesopotamia.	600	Pelsodis lacus.
Meuania insula.	593	Penthesilea.
Miliare fluuius.	610	Perdicca rex.
Mincius fluuius.	626	Peria.
Mirmycion oppidum.	597	Peuce insula. Peuceni.
Moesia.	601	Phasis fluuius.
Mordenfiminis.	610	Phasides aues.
Mundzuccus.	619	Philippus Macedo.
Musianus lacus.	597	Philippus Imperator Romanus, eiusq; filius eodem nomine.
Myrianum stagnum.	596	Philippopolis.
		Picis mons.
N		Pileati.
Naisus urbs.	636	Pilleati.
Naistana urbs.	eodem	Placidia captiua abducit. 606. de qua red/ denda paciscitur.
Narseus rex.	609	
Natissa fluuius.	625	Placentia.
Naëgo.	610	Polentia ciuitas.

INDEX.

Pompeius Sabinus.	604	Sapor Magus.	609
Priscus dux.	608	Saruiata.	604, 621.
Priscus historicus.	611, 619	Sauromata.	633
Propanismus mons.	600	Sardanapalus.	609
Cl. Ptolemeus cosmographus	594	Sarus.	612
Pupio.	606	Satagarij.	633
		Satagæ.	634
		Saus fluuius.	636
Quinquegentiani.	609	Saxones.	621
		Scanzia insula. 593. eius descriptio	594.
R		595. & 607	
R Auguaricij.	595	Scandiopolis.	633
Raumarica.	ibidem	Scarniunga fluuius.	633
Rauennæ urbis situs.	615	Scipionis monumentum.	627
Regëricus rex.	617	Sclau.	611
Regis præsentia cunctationem hærenti-		Sclauini.	597
bus tolli.	623	Sclauinum Rumunense.	597
Remismundus rex.	627	Scythia Ouim lingua Gothica.	596
Respa dux.	609	Scythiæ situs.	596, 597
Riciarius Sueuorum rex.	627	Scythia minor.	602
Ricimer.	628	Scyri.	629, 633, 635
Riothimus.	628	Sebastianus imperadi cupidus perit.	617
Riphæi montes.	597, 600	Sedalia urbs.	593
Riparioli.	621	Seres.	597
Roas.	619	Seuerus Imperator.	605, 628
Rocas.	610	Sigismundus.	630
Rodulf rex.	596	Silestantina urbs.	593
Romania.	612, 628	Singidonum ciuitas.	636
Roma spoliata tantum à Gothis. 616. oc-		Sirmis ciuitas.	633
cupata etiam.	629	Sithalcus rex.	602
Romanorum arma leuia.	623	Societate defendi pauoris indicium.	623
Romanorū cum Hunnis atrox pugna,		Sornus rex.	599
folio	623	Spalorum gens à Gothis uicta.	596
A Roma obsidenda Alarici exemplū de		Sporades insula.	593
terret Attilam.	626	Stilico magister.	610, 615, 616.
Roma uastata à Gizericho.	628	Strabo geographus.	594.
Rom. regnum Hesperium quo tempore		Straua.	631
perierit.	629	Successorum copia magis grauari regna	
Rosolani.	612	quàm inopia.	632
Roxolani.	604	Sueuia.	634, 635
Rotemerus.	621	Suethans gens.	595
Rugi.	633	Suethidi.	eodem
Rumunense Sclauinum oppidum.	597	Sueuorum superbia.	619
		Sueuorum clades.	627, 632
S		Sunietch mulier ab equis distrahit.	612.
S Acromontisij.	633	Sylla.	602.
Sasias.	613	Symmachus historiographus.	605
Salonitanus episcopus.	629		Tabæ.
Sengibanus rex.	621, 622		
Saphirinæ pelles.	595		

INDEX

T

T Aba.	604
Tadzaus.	610
Tagus fluuius.	627
Tamazites.	604
Tanaïs.	597.598
Taprobane insula.	593
Taurus mons.	596.600
Tausius fluuius.	597
Taumasis rex.	599
Telephus rex.	601
Temulentia mortuus Attilas rex, alioqui insuperabilis.	631
Terei.	598
Thamiris regina.	601
Thamiris ciuitas.	602
Thaphili.	606
Thesites.	595
Theodericus. 604. 605. 634. obfes pacis datur.	636
Theodericus rex eligitur.	619.620
Theodericus Gothorum rex.	596.621.626
Theoderici interitus.	623
Theodosia oppidum.	597
Theodosius Imp. 614. pacis amator.	615
Theodosius consul.	619
Theodemir.	604.622.630.633
These ⁹ Hippolyti Amazonū uictor.	601
Thessander à Telepho superatus.	601
Therma Anchialitana.	604
Thorismundus. 604. 618. 621. 624. 626. 630	609
Thracia à Gothis uastata.	609
Thuringi.	595
Thuro dux.	609
Thyle insula.	593
C. Tiberius.	603
Tibisia fluuius.	619
Ticinum ab Hunnis uastatum.	625
Tisianus fluuius.	597
Tigris è Caucaſo ortum habens.	600
Tolosa.	618.625
Trapezunta oppidum.	597
Traianus Imperator.	607
Trafamundus.	618
Triquetra Britannia.	594
Trogus Pompeius	599
Troia à Gothis etiam uastata post bellū Græcorum.	609
Tuncassi.	612

Turcilingi.	628
Turicus.	621
Tyſia flu.	619
Tyras flu.	596

V

V Agi flu.	595
Vagoth.	595
Vagosolas flu.	596
Valerauans.	604
Valens Imperator. 612. Arianus. 613. igne perit, eodem &	614
Valentinianus Imperator. 612. occisus à Maximo.	628
Valentiniani ad Theodericū epistola, folio	620.621.
Valia rex.	617
Valemiris interitus.	635
Vandali Pannonia potiti.	610.617
Varo dux.	609
Vasinabroncas.	610
Vdisitana ciuitas.	602
Veduco dux.	609
Veneti.	611
Venetia.	615
Venetorū ciuitates ab Hunnis uastata.	626
Vergili ⁹ locus. 593. 598. 599	617
Vernulfus.	598.605.612.629
Vesegothæ.	613
Vesegothæ Ariani effecti.	624
Vesegothæ aduersus Hunnos.	598.599
Vesosis rex.	597
Vidioarij.	619
Vidicula interitus.	636
Villa Vlpiana.	595
Vinouiloth.	633
Vindomina ciuitas.	585
Vistula flu.	607
Viscla. 527. Insula.	610.
Visumar rex, qui & Vuissimar.	607
Viuidatia gens.	596
Vlmerugi.	636
Vlpiana uilla.	634
Vlzingures.	604
Vnilt.	596
Vnixæ.	608
Volusianus.	627
Vrbium fluuius.	628
Vrsus miles Romanus Maxim. Imperatoris occisor.	628

Vthericus

INDEX.

Vthericus, qui & Eutharicus. 604. 605
 Vto. 633
 Vualemir. 604. 622. 630. 633
 Vualadamarca Vuinitharij neptis. 630
 Vuandalarius. 630. qui & Vuinitharius,
 folio 604
 Vuinidarum natio. 597
 Vuidiculæ. 598
 Vuinitharius. 604. 629. 630. qui & Vuan/
 dalarus. 630
 Vuidemir. 604. 622. 636
 Vuidericus. 605. q & Vuitirichus. 618. &
 Vedericus. 630
 Vuitichis. 605
 Vuldulf. 604
 Vulfila. 633
 Vulfus. 635
 Vzindur. 635

X

Xerxes rex. 602
 Z
 Z Almoxes, a. Zamolxes rex. 598
 Zarabi Terei. 598
 Zeno. 629
 Zeutas rex. 598

R O. IMPERATORVM, QV O/
 rum Procopius meminit, inter se
 succedentiū series, ac primo
 Orientis principes.

Arcadius Imperator Byzanti-
 ti, folio 226
 Theodosius filius. ibidē
 Anastasius Romæorum Im-
 perator. 232. 517
 Iustinus. 235. 238. 517
 Iustinianus. 6. 241. 517
 Arcadius & Honorius Theodosij filij,
 folio 307
 Arcadius Orientis Imp. ibidem
 Honorius Occidentis Imp. ibidem
 Theodosius filius Arcadio succedit. 309
 Martianus Theodosio succedit. 311
 Leo. 313
 Leo alter huius nepos cum Zenone pa-
 tre. 315
 Zenon. 3. 515

OCCIDENTIS IMP.

Honorius. 308
 Ioannes è militibus Honorij. 309
 Valentinianus. eodem
 Maximus. 313
 Artemius. 314
 Olybrius. 315
 Maiorinus. 215
 Nepos. 216
 Glycerius. ibidem
 Augustulus. ibidem. & 3. 515
 Orestes pater Augustuli. 3. 515

R O. IMP. DVCEs CELE- briores rebus bellicis or- dine præfecti.

B Elifarius. 14. 518
 Mundus. 518
 Constantianus. 16. 519
 Narfes. 89
 Alexander. 127
 Maximinus. 135. 561
 Demetrius. ibidem
 Liberius. 189. 581
 Germanus. 192. 584
 Germani liberi. 196. 585
 Ioannes Vitaliani. 196. 585
 Narfes. 89. 543. 198. 585

GOTHORVM REGVM OR- dine regnantium series.

A Laricus. 3
 Antala. ibidem
 Odoacer. ibidem
 Theodoricus. ibidem
 Atalaricus. 6
 Amalassuntha regina. ibidem
 Theodatus. 10
 Vittiges. 27
 Theudibaldus, qui & Ildibaldus, & Ildo-
 uadus. 124. 554
 Araricus, qui & Araricus. 128. 557
 Totilas. 129
 Teias. 588

VISIGOTHORVM PRINCIPES

A Laricus. 30
 Gaselicus. 31
 Amalaricus. ibidem
 Regum

INDEX.

REGVM PERSARVM		CALIGVLA.	
successio.			670
I sdigertes Persarum rex.	226	Carus cum filijs Carino & Numeriano,	
Vararanes.	ibidem	Claudius. 670	(674
Perozas Persarum rex.	226, 227	Claudius.	673
Cabades filius, 228. rex eligitur.	229	Commodus filius Antonini.	672
Blases Perozæ frater.	230	DECIVS.	673
Cabades rursus regnat.	232	Diocletianus.	674
Cosroës Cabadis filius.	259	Domitianus frater Titi Vespasiani.	671
VANDILORVM REGES		GALLVS & Volusianus Imp.	673
Gogidiscus.	309	Gordianus.	ibidem
Gontharis, & Gizerich ⁹ filij ei ⁹ .	310	Gratianus.	676
Honorichus Gizerichi filius.	316	HELIVS Pertinax.	772
Gundabundus.	317	IOBIANVS q alijs Iouinianus.	675
Trafamundus.	317	Ioannes Occidentis Imperator.	678
Ildeichus.	318	Iulianus apostata.	675
Gilimer, 319. quartum tamen successorē		Iustinus.	681
à Gizericho uocat.	352	Iustinianus.	682
SVCCESIONES REGNORVM		LEO.	679
ex Iornande.		Leo iunior.	eodem
A Syriorum regum propago & suc-		MACRINVS.	672
cessio.	644	Marcianus.	678
Hebræorum iudices.	645	Marcus Antoninus.	672
Medorum regni successio, regumq; no-		Maximinus.	673
mina.	646	NERO nepos Caligulæ.	670
Persarum regum nomina.	647	Nerua.	671
Græcorum regni successio, regumq; no-		PHILIPPVS.	673
menclatura.	647	Probus.	674
Romanorum regum nomina per succes-		QVINTILIVS.	ibidem
sionem.	648	SEVERVS Afer.	672
Consulatus Romanus quando cœptus,		TACITVS.	674
eiusq; incrementum.	652	Theodosius.	676
IMPERATORES ROMANO		Theodosius iunior.	677
rū, quos Iornandes describit.		Theodericus Gothorum rex.	680
ADRIANVS.	671	Tiberius Cæsar.	670
Alexander Mameæ.	673	Titus Vespasiani filius.	671
Anastafius.	681	Traianus.	ibidem
Antoninus Pius.	672	VALENTINIANVS & Valēs.	676
Antoninus Caracalla.	ibidem	Valentinianus.	eodem
Archadius & Honorius fratres.	677	Valens.	eodem
Augustus.	668	Valentinianus Occidentis Im.	678
M. Aurelius Caracallæ filius.	672	Valerianus & Galienus. Imp.	673
Aurelianus.	674	Vespasianus.	671
		ZENON Isaurus.	679

REM ANIMADVERSIONE DIGNAM HVC TIBI
lector ex Ioanne Baptista Egnatio apposui
ad lucem historiae maiorem.

NON potui non uehementer mirari tantam uel temporum iniuriam, uel scriptorum inertiam, tum ueterum, tum recentium fuisse, ut quum Romam orbis reginam captam ab Alarico Gothorum rege, anno post eam conditam millesimo centesimo sexagesimo quarto, certatim omnes memoriae prodant, seriem tamen rei, aut indaganda non censuerint, aut indagatam tanquam rem plane ignobilem, nec scitu dignam obliuione inuoluerint. Pro deum hominumque fidem, urbs orbis totius regina, quaeque eo auspicio condita credatur, ut caput orbis semper esset, & quae toties de barbaris gentibus, orbem triumpharet, capitur Gothico astu, & interim rei series ordoque nescitur. Ego uero id minime patiar, & omnis antiquitatis illustranda studiosus, hanc quoque rem tam memorabilem non negligam. Astu autem barbarico capta traditur in hunc ferme modum, quem Procopius solum ex omnibus quos legi, tradat, ut mirer ab interprete uel rem totam dissimulatam, uel quum in mutilum Graecum codice incideret, non animaduersam. Ille igitur in hanc sententiam: Obsederat Romam Alaricus iam biennium, nec Honorius, qui Rauennae desidebat, aut ferre suppetias poterat, aut audebat. Nam quum nihil minus, quam de urbis salute sollicitus esset, Stilicone interfecto, ducem exercitui minime praefecerat, qui rem aduersus Gothos administraret. Vnde Gotthis obsidenda urbis cogitatio, Romano milite aut dilapso, aut segniter rem agente. Verum eam frustra obsessam, quum expugnare ui non possent, ad dolum hostis barbarus uertitur. Protectionem in patriam simulat, trecentosque iuuenes corporis & animi ui praestantes deligit, quos Romanis principibus dono det, instructos prius, ut omni obsequio dominos suos promereri studeant, & ad certam diem circa meridiem, quum Romani principes somno, uel ocio uacarent, ad Aemilianam portam aduolent, interfectisque improviso insultu custodibus, portam sibi praesto futuro aperiant. Interea Gotthi quum reditum, alia atque alia deesse sibi simulantes differrent, trecenti illi iuuenes occasione egregie usi, portam statim die suis aperiunt, & intromissus Gotthus maiore ignominia, quam damno urbem omnem populatur. Sunt qui Probam illustris foeminae & opulentissimae opera patefactam Gotthis portam existiment, quum plebem Romanam passim fame & morbis pecudum more cadentem miseraretur. Duo sunt cognitu non indigna: unum, edictum ab Alarico fuisse, ut quicumque in templa diuorum confugeret, praecipue Petri & Pauli, his nulla uis inferretur, quod & summa fide seruatum: alterum, quod quum nunciatum Honorio esset Rauennae Romam perditam, credidit ille de pugnaci Gallo, cui nomen erat Roma, significatum esse, admiratumque uehementer tam subito perisse eum, qui cum paulo ante festiuissime luserat. Adeo socordis ingenij princeps, nec quicumque omnino paternae, auitaeque uirtutis referens, quod & Arcadio fratri uisio datum est. Nam Eudoxiae uxori addictus, quam alia improbe fecit, tum Chrysostomum antistitem sanctitatis & eruditionis egregiae, uxori plus aequo inseruiens, in exilium egit.

PROCOPIVS DE BEL

LO GOTHORVM PER CHRISTOPHORVM PERSONA

Romanū, priorem S. Balbinæ in Latinum traductus.

GOTHORVM perscripturus nūc deniq; bellū, ea imprimis edisseram quæ Gothis item & Italis antequam inter se armis decernerent contingere. Zenone itaq; Byzantij imperante, Augustus occidentis tenebat imperiū, quem & Augustulum idcirco uocitabant Romani, quia puer admodum regnum susceperat: quod utiq; illi Orestes pater, uir quidē sapientissimus gubernabat. Romani uero antehac paulo Sciros Alanosq; & Gothicas alias huiusmodi nationes in societatem asciuerant. Vnde ab Alarico Antalaq; Gothorū tunc ducibus ingentia sunt mala perpeSSI, barbarorum præsertim florentibus in Italia rebus: Nam Romanorum adeo principum ea tempestate defecerat dignitas: ut sub decente societatis & scederum nomine, à peregrinis uim & barbaris passi, ita uiolarentur, ut impudēter ac nefarie ad pleraq; cogerentur inuiti, quum illi equum iam ducerent, omnibus Italiæ agris ut sibi concederetur, quorum tertiā antea partem Orestem Gothis iusserant impartiri, quem statim quum haudquam facturum id se fateretur, interfecere. Erat autem Odoacer inter Italos quidam Orestis armiger quondam, qui Gothis omnia pro eorum arbitrio exequuturum se obtulit, si Romanorū principem se constituerēt. Hoc pacto quum sibi tyrannidem comparasset, Augustulo ipso imperatore sine offensione alia ulla permissio, in priuati hominis morem, uitam ut duceret, ac tertia Italici agri parte barbaris contributa, cum hisq; inita firmitus societate, ad decimum annuū tyrannidem stabiliuit. Per id tempus & Gothi qui imperatoris permissu Thraciā incolebant, aduersus Romanos Theoderico duce, uiro tunc quidem Zenonis Byzantijs imperantis beneficio patricio & consulari, arma sustulerant. Sed imperator Zenon qui optime disponere præsentia peccallebat, Theodericum ut Italiam peteret, monet, & Odoacro tyrāno in potestatem redacto, Hesperia principatum sibi Gothisque pararet, illi id longe plurimum conducturum affirmans, & si cætera præstanti ac senatorio uiro, ut tyranno deuicto, Romanis & Italicis cæteris imperitaret, quā secū, ut imperatore, inconsideratius uelit armis decernere, ac tantum inire dubiæ belli fortunæ discrimen. Theodericus uero imperatoris persuasione & consilio delectatus, è Thracia Italiam uersus iter suscepit, uniuerso Gothorum populo se prosequente, curribus impositis liberis coniugibusq;, & suppellectili omni, quamcunq; poterant secū deferre: ubi uero quā proxime ad Ionicū

sinum est uentum, quū nullæ in præsentia paratæ essent ad trañciendū exercitum naues, circumito Ionico sinu, per Talantiorū agrū aliorumq̃ nationē & finitimarū iter Gothi fecere, quibus aduenientibus Odoacri milites occurrerunt, & bello sæpe deuicti, cum duce unā intra Rauennam sese & alia munimentissima loca continuere. Dum interea igitur Gothi hos obsiderent, cætera munimenta, quibusuis poterant modis circumiecta cepere. Cæsenam tamen præsidium Odoacri habentem, quod à Rauenna stadijs abest trecentis, Rauennamq̃ ipsam in qua Odoacer tyrannus erat, nec obsessorum deditione, nec ui aliqua potuere in potestatem redigere. Rauennæ siquidem ciuitas ea, quū clemēter edito sita sit loco, & in postrema Ionici sinus parte, stadijs duobus interpolata, quo minus maritima sit, nec nauibus quidē uidetur, nec pedestribus copijs aditu sat facilis: siquidem huius ad littus subduci naues nil possunt, quū mare ipsum impedimento sit, confragosum suapte natura uadusumq̃, id nanq̃ nō minus q̃ per stadia fermè triginta syrtis facit. Vnde id littus uel proxime adnauigantibus præ syrtium continuatione & copia, procul abesse apparet, nec pedestri exercitui peruiū est. Padus nanq̃, quem & Eridanum dicunt, è Celticis montibus eā delatus, & alij nauigabiles amnes, cum paludibus circumiectis urbem hāc circumplexi, undequaq̃ irriguā reddunt. Quo sane in loco in dies singulos mirandū quid accidit. Mare nāq̃ in fluminis speciem, summo diluculo in continentē infertur, ac terræ tantum exæstuando inuadit, quantū una die itineris expeditus uir quispiā conficere posset, atq̃ adeo ut mediterraneū locum satis idoneū ad nauigandū efficiat: rursum deinde circa serum diei, inundatione soluta, æstu reciprocāte, emissas in se undas reducit. Vnde qui: unq̃ in ciuitatē uel inferre necessaria uolunt, uel quacuncq̃ de causa onera inde efferre, nauibus ea primū imponunt, hisq̃ in locū subtractis, unde fieri traiectus solet, æstum opperiant: quo inuadēte sensim undis nauigia subleuata, cursum tenent iam destinatum, in hisq̃ & nautæ nauali operi ac simul remigio inhaerentes, euestigio nauigant, quod utiq̃ non solum Rauennate in agro, sed passim per eius regionis littora in Aquileiam usq̃ urbem perpetuo fit, haud tamen per omne tempus, uel eundem in modum id fieri contingit: nam cum imminuitur luna, & lucis præ se paululum tulerit, haudquaq̃ tam ualide salū exæstuat, sed semilunio ad semilunium alterū uehementior ea inundatio excitatur. Sed de his hæcenus. Theodericus uero in Rauennæ obsidione, quū annū iam tertiū contriuisset, Gothiq̃ ipsi diutius hanc obsidēdo, tedio ac molestia afficerent, & Odoacri insuper milites necessariarū rerum urgerentur inopia, cōuentum adinuicem est, Rauennæ antistitis interuentū pacificantis, Theodericus Odoacerq̃ æqua ac simili sorte ea in urbe ut uiuerēt, pariterq̃ potirent imperio. Quibus conuentionibus aliquandiu utrinq̃ seruatis, Theodericus per causam quod in se machinatus insidias esset, Odoacrum ad epulas fraudulenter uocatum,

cum

tum occidisset, barbaris sibi & hostibus conciliatis qui reliqui fuerāt, Gothorum solus & Italicensium imperium tenuit, Romani tamen imperatoris nec insignia quidem nec nomen sibi desumpsit: sed quoad uixit rex est appellatus, quo nomine suos barbari nuncupant duces. Is itaq; suis sic præerat subditis, ut omnibus ornamentis quæ uero imperatori congrueret se cōmuniret, nam & iusticiæ studuit plurimū, legibus firmiter obseruatis, & à circūiectis & finitimis barbaris, Italiæ agros ad securitatē tutatus est, quippe q̄ ad magnanimitatis & sapiētiæ summū fastigiū peruenisset, atq; adeo, ut in subiectos nec minimū quippiam ad iniuriam exerceret, nec cuiquā sibi id forte insinuantī assentiretur, præter id unum, ut Gothi agrū quem Odoacer suę dederat factionis hominibus, inter se partirent. Erat autē Theodericus fama quidem tyrannus, re tamen præ se ueri specimen imperatoris ferebat, ut qui uel eorū qui à principio ea in dignitate probatiores fuissent, nemini inferior fuerit: & Gothos itē ac Italos pari quadā ac summa beneuolētia suapte humanitate prosequēbat, ita ut omnes, quod utiq; difficilimū est, eius imperium oblectaret. In ciuilibus nanq; & publicis rebus tractādīs uaria nimirū sunt mortaliū uota, & sepe id accidit, præsens imperiū his quidē & de improuiso ut placeat, quibus uoluptati sunt quæ geruntur, uel ut mœrore afficiantur, quibus aliter longe ac sentiant res ipsæ procedunt. Annos itaq; Theodericus quū septem & triginta superuixisset, uitā finiuit, qui utiq; ut hostibus horribilis fuit, ita & subiectis immodicū sui desideriū moriēdo reliquit. Sed mortis illi hæc causa fuit. Symmachus & huius gener Boetius à suis maioribus gētis nobilitatem adepti, inter Romanos & Senatorios uiros principes erant, & consulatus utriq; dignitate perfuncti, philosophiæ supra cæteros & æquitati studuerant, multisq; tam ciuiū q̄ externorū inopiæ succurrendo saluti fuere. Hi postquā ad ingentē gloriā euasere, deterrimos quosq; in sui inuidiā concitarūt. Nam his delatoribus Theodericus rex persuasus Symmachū Boetiumq; res perinde nouantes occidit, eorumq; bona omnia publicauit. Sed paucis post diebus, cœnanti sibi cum miræ magnitudinis piscis ministri decoctū caput apposuissent, Symmachi nuper occisi caput illi est uisum, præfixis & extātibus inferiore in labro dentibus, & torue intuentibus oculis furibunde sibi & acerbis cōminari. Vnde monstri nouitate territus, membrisq; præter modum tremebundus & rigens, in cubiculum statim citato gradu secessit, identidēq; iubendo, togarum ut sibi uim magnam ingereret, lecto decubuit, & parumper quieuit. Elpidio deinde medico, omnibus quemadmodum accidissent diligentiū explicatis, in Symmachum Boetiumq; patratum à se scelus deflebat: quo denique deplorato, ex accepta calamitate dolore ingenti affectus, haud longe post morit, quum primū id iniusticiæ, & ultimū in suos idcirco exercuisset exemplum, quia nō suo & pristino more diligenter peruestigata causa, in tantos uiros animaduenerat. Theoderico igif suo fato perfuncto,

Atalaricus huius ex filia nepos suscepit imperium, annos octenos natus, sub matre Amalassuntha adhuc educatus: nam huius pater ex humanis excesserat, nec longo post tempore quā Iustinianus iniisset imperiū. Amalassuntha itaque filij procuratione suscepta, regnum administrabat, prudentia & aequitate mirifice pollens, uirilem præ se ferebat naturā: quippe quamdiu hæc imperio præfuit, Romanum neminem uel corporis poena affecit, uel rerum iactura: quinetiā nec Gothos ipsos, & si laceffendi Romanos percupidos, his quoque pacto iniuriā permittebat inferre: quin potius Symmachi ac Boetij liberis paterna bona restituit: animo præterea destinabat, Romanorum ex institutis ac principum more, uitam de cætero ut filius duceret, iamque ad literarum ludum hunc ut uentitaret coegerat, tribus Gothorum è senioribus lectis, qui sapientia cæteris & humanitate præstarent, iussisque Atalarico continenter assistere, & unā uicitare: sed Gothis hæc minus placere, ut qui subiectis inferre iniuriā cuperent, & per Atalaricū mallent more barbarico regi. Vnde cum mater semel delinquentē in cubiculo puerū, frenandi castigandique gratia manu ut assolet percussisset, Gothi ad se uenientē & lachrymabundū hūc conspicati, rem quidē permolestē tulerunt, & Amalassunthę licentius conuiciati, identidē affirmabant, peruelle hanc puerū quamprimū perditum ire, ut mox ipsa uiro alteri nubat, cum eoque Gothis & Italis simul imperitet. Conuentu itaque facto, & in unum contractis qui pollerent facundia uiris, aditaque Amalassuntha acrius querebantur, nec recte sibi regem, nec decentius erudiri. Si quidem literarum & seniorum instructiones longo interuallo à fortitudine & magnanimitate abessent, ex hisque illum effœminari potius & ad timiditatem trahuci. Sed necessarium fore qui res maximas sit audenter & strenue aggressurus, ex hisque gloriam habiturus non mediocrē, præceptoris ut sit formidine liber, & armis ut studeat, illudque sedulo dicere, ne Theodericum ipsum Gothorum liberos ad ludī magistros mittendos quoque pacto percensuisse, idque frequentius usurpasse, haudquaquam eos quos ferulæ timor iam inuasisset, gladios ac lanceas parui facturos: unde par fore ducebant, Amalassunthā ut minime præteriret Theodericū patrē, qui tantarū rex sit urbiū factus, & regnū suscepit, nulla se ex parte contigisse literas ipsas, nec audita quidem uspiam percepisse. Quocirca regina, inquit, pædagogos istos missos nūc facito, & Atalarico qui secum uiuant coæuos dato, & ætate unā ut florida prouehantur, proque lege barbarica ad uirtutē & uirilitatē impellant. His auditis Amalassuntha, & si minus quæ dicerentur probaret, uerita tamen barbarorum insidias, præ se quidē læticiam ferre, & uoluptati sibi fuisse quæ hi detulissent dissimulare, sed demum quæcunque ab se barbari exegissent, permisit pro eorum arbitrio fieri. Senioribus itaque Atalaricum deferentibus, pueri quidā ad hūc conuenerunt, uitæ comites impostero affuturi, haud dum puberes, nec multum rege natu maiores. Hi sermē Atalaricū ubi ad pubertatē peruenit, ad temulentiam

mulentiā & foëminarū concubitus cōpellendo, sic nimie deprauatum mori-
bus reddiderunt, ut uel matri se contumacē præberet, nec prorsus hanc ma-
gnifaceret, tametsi barbari in eam iam conspirassent, è regiaq; abscedere im-
pudenter iussissent. Sed Amalassuntha neq; Gothorū insidias horruit, nec
more foëmineoq; deterrita barbaris cessit, quin potius dignitatem sedulo præ-
se regiam ferens, tres quidem ut facundissimos, ita & seditiosissimos uiros, in
ultimos quosdam Italiæ fines, per causam eius regionis tuendæ, protinus re-
legauit, abireq; in eas partes mox iussit, non uno eodemq; loco, sed longissi-
mo abinuicem interuallo mansuros. Sed hi quidem ad ea loca tuenda & si
dissimulanter iussu uenissent, amicorum tamen & propinquorum opera usi,
ultro citroq; cursantium emetientiumq; longius iter, in unum conueniebāt,
& consilia aduersus Amalassuntham inibant, quos quum diutius ferre illa
non posset, hæc animo ut faceret agitauit. Byzantium è suis fidum ad imper-
ratorem nuntium misit rogatum, utrum Theoderici Amalassunthæ liceret
ipsius permissu ad se uenire: Velle se nanq; aiebat ex Italia quamprimum
abscedere. Quo nuncio imperator exhilaratus, foëminam iussit ad se quum
uellet concedere. Domum deinde Epidamni amplissimam qui præpararent
mox misit, ut ubi eò Amalassuntha se cōtulisset, & pro eius arbitrio moram
ibidem aliquādiu traxisset, Byzantium demū deueheretur. Cuius rei quum
esset Amalassuntha certior facta, uiros delegit & Gothos, impigros quosdā,
& sibi amicitia coniunctissimos, ac ternos illos quorum paulo ante meminī,
sibi insidias molientes, ut interficerent misit: ipsa uero cum cæteris non parui
precij rebus, aureis milibus quadraginta in nauem impositis, & suis quibus-
dam fidissimis in ea simul inuectis, Epidamnum quidem ut nauigarent in-
iunxit, in portuq; tamdiu ut permanerent, nec è nauigio ipso quicquam ef-
ferrent, quoadusq; per nuntios quid acturi essent significasset. Quod utique
idcirco agebat, ut si tres illos interfectos fuisse rescisceret, suo ut ipsa in loco
maneret, & ex Epidamno nauem ad se reuocaret. Sin minus ex uoto sibi id
factum procederet, & eorum superstitem esse aliquem forte cōtingeret, unde
nil bonæ quippiam spei reliquum foret, confestim omissa Italia aliò nauiga-
ret, & imperatoris in terras se cum pecunijs & in tutū reciperet. Sed Amala-
suntha interea trium illorū cæde renunciata, quos occidendos mādauerat, &
pro uotis succedentibus rebus, nauem ex Epidāno protinus ad se reuocauit,
& principatu ualidius obfirmato, Rauennæ permansit. Erat aut Theodatus
nomine quidā Theoderici ex sorore Amalafredę nepos, ad multū ætatis pro-
uectus, latinarū literarū Platoniorumq; dogmatum satis peritus, rei tamen
bellicę prorsus ignarus, longoq; interuallo quū ab industrio & strenuo quo-
uis abesset, accumulandis pecunijs enixius incumbibat. Is itaq; multorū lo-
corū possessionē iam cōsequutus, his præcipue rebus intēderat animū, ut pos-
sessoribus quæ reliqua essent subtraheret, ut cui in perniciē cōcedere uideret,

suis ut prædijis uicinum quenquã haberet. Hãc sibi prauis animi suppressere
 promptitudinẽ Amalassuntha occiperat, eaq; de causa infensior illi Theo/
 datus erat, rẽq; moleste ferebat. unde huic animo inerat Iustiniano Thuscianã
 prodere, cuius rei ob gratiã ubi primũ uim magnã pecuniarum & consularẽ
 dignitatẽ ab eo in præmiũ retulisset, Byzantijs mens erat de cetero cõmorari,
 Hãc Theodato animo uoluntate, ex Byzantio ad Romanũ antistitẽ legati
 uenerũt, Christianorũ altercationis sedandã de causa, sententiũ uaria, & in/
 ter se disceptantiũ. Sed quales nã istorũ controuersiã sint, & si minus ignorẽ,
 haudquaq; tamen in præsentĩ meminerim, nimirũ qui furentis esse uesaniã
 ducã, dei uelle qualis nã sit, peruestigare naturã: hominẽ nãq; mortale ne hu/
 mana hãc quidẽ ad uerũ posse comprehendere reor, nedũ ad diuinã naturã
 peruenire cognitionẽ sat queat. Sed per me ista sine discrimine prætereant,
 quã sola credulitate uenerãtur mortales: ipse uero de deo fateri nil aliud hoc
 tẽpore ausim, nisi quod bonus omnino & rector sit, & uniuersa in sua is ha/
 beat potestate. Theodatus igitur clam legatis conuentis, Iustiniano eius ut
 mandata deferrent iniunxit, quã sibi animo inerat, omnibus explicatis. Ata/
 larius interea cum lasciuiã ac temulentia se penitus addixisset, morbo corri/
 pitur. Vnde Amalassuntha mater ut animi dubia & curis urentibus anxia,
 nec filij satis prudentia fidens, in tantam morũ absurditatẽ redacti, & planẽ
 desperans Gothorũ primoribus se impugnantibus, post Atalarici filij mor/
 tem in tuto uitam sibi in posterum fore, suã salutis gratia animo destinat im/
 peratori Iustiniano tam Gothorũ quã Italorum regno concedere. Alexan/
 der tunc forte cum Demetrio consulari ad se ex Byzantio uenerat: quorũ ad/
 uentus hãc causa fuit, Acceperat Iustinianus ad Epidamni portum nauem
 Amalassunthã misisse, ipsam uero adhuc trahere Rauennã moras, unde &
 causam nosse percupidus, ex Byzãtio Alexandrũ legauit, ut omnibus explo/
 ratis, quemadmodũ apud Amalassunthã res se haberent, renunciaret, alias
 tamen sub oratoris pretextu iniurias questũ ueniret, suis per Gothos Lily/
 bei illatas, Hunnosq; repetitũ, & ex eius exercitu decẽ trãsugas, qui in Cam/
 paniã suã ut ditionis ex fuga se recepissent, & Vliares quidã Neapoli custos
 appositus, nõ inuita Amalassuntha hos suscepisset. Gothi q; item qui Gepi/
 das circa Sirmium oppugnarẽt, Gratiana urbe Illyriorũ in finibus sita, per/
 inde hostili sint usi. Alexander itaq; quũ Romam uenisset, Rauennã profe/
 ctus, Amalassunthẽ quidẽ seorsum & sine arbitris imperatoris mandata ex/
 ponit, literas uero spectantibus uniuersis, illi in manus tradit, in id sententiaẽ
 scriptas: Lilybeum, quod utiq; nostrum erat præsidium, captum uĩ retines,
 barbarosq; & nostros milites transfugas per te susceptos, nec restituere qui/
 dem adhuc statuisti. Gratianam uero nostrã ditionis & imperij urbem insa/
 nabili iactura, quum nihil ad te attineret, summa cum iniuria affecisti: tẽpus
 iam adest ut quandoq; tandem aduertas, quem nam euentum sint hãc ha/
 bitura

bitura. His literis Amalassuntha perlectis, ita respōdit. Imperatorem qui & magnitudine præstet, uirtutisq; & æquitatis nō paruum habeat rationem, puero quidem, cui ad orbitatem accedat, ut nūc minime sentiat in se quæ gerantur, ut præsidio sit longe magis decere, quàm ut hostem se præbeat: qui enim certamen non altero aduersante inierit, haudquaquam decentem uictoriam referet. Ipse uero ab Atalarico Lilybeū frequentius repetis, & transfugas decem, ac militum nostrorum in hostes euntium, in ciuitatē amicam, delictum deniq; quereris ignorantia factum. Sed non ita te gesseris uelim ō imperator, quin potius ut memoria repetas, quum aduersus Vandalos duces exercitum, ne minima quidē tibi in parte nos obstitisse, sed in hostes transire libere permisisse, & nostris præbuisse in locis necessaria exercitui commendā mira cum animi promptitudine facultatem, equosq; ingenti multitudine comparandī, quorum uirtute ac robore parua uobis præcipue uictoria est. Socius præterea & amicus non is modo iure uocabitur, qui cum finitimis ad bellum gerendum fœdera iunxerit, sed uel is quidem qui bello sit necessaria uisus subministrasse. Animo insuper id agites uelim, classem ex alto tuam non alium quò tuto diuerteret locum fuisse præter Siciliam nactam, nec sine coemptis ea in insula cōmeatibus ire in Libyam potuisse. Quo sit ut uictoriæ caput à nobis prodierit: qui enim inopem inopia soluerit, par sanè fuerit, eius rei mercedem ut referat. Quid enim maiori esse uoluptati mortalibus potest, quàm hostem armis peruincere? Nobis itaque decessisse nō mediocria uidebuntur, si pro belli iure non in partem aliquam hostium exuijs potiamur. Nunc uero Lilybeum ditionis iam pridem Gothorum, dignum ducis nobis subtrahere. Petram præterea oppidum, quouis precio dignam, nō iniquum fuisset Atalarico tibi in necessarijs admodum opitulanti accepti inuicem ab se beneficij si habendā antehac permisisses, uel si tuæ hæc potestatis fuisset. Istiusmodi Amalassuntha & propalam imperatori rescripsit. Clam uero Italiam omnem eius in manus se tradituram fatetur. Oratores itaq; quum Byzantium reuertissent, ex ordine imperatori cuncta renunciant, Alexander quidem quid animi Amalassuntha haberet, Demetrius uero quæ à Theodato acceperat, & quemadmodū potentissimus is in Thuscia esset. His nuncijs imperator gaudio ingenti affectus, Petrum quendā natione Illyricū ex Thessalonica in Italiam cōfestim transmisit. Is sanè Byzantijs ex rhetorū numero elegantissimus erat, & mirifice suapte natura ad persuadendū idoneus. Dū hæc interea agerent, Thusciorū uis ingēs Amalassunthā cōuenit, Theodatu rapacitatis & auaricię insimulantium: quē Amalassuntha ad se castigandi gratia euocatū, & ab accusatoribus aperte conuictū, quæ per iniuriā singulis ademisset, ut restitueret statim coegit. Vnde Theodatus Amalassunthæ acrius subirasce, & infensior esse, ac semper de cætero aduersari, ut qui acerbius ob auaritiā angeret, quod nec peccare licētius posset, nec ceteros uiolare. Atalaricus

laricus interea morbo absumptus emoritur, quū in imperio octenos iam annos uiuisset. Amalassuntha uero, & si id sibi in malū esset haud dubie cōcessurū, quod nullius momenti antehac Theodatū fecisset, nec ea quidē quibus nuper hūc affecisset, magni iam faceret, nihil se tamen ab eo ingratū passurā suspicabat, si quod modo tunc maius in hominē beneficiū contulisset. Theodatum ad se itaq; uocat, uenientēq; blandiēdo sic orsa affat. Aitq; iam pridē sibi filium uisum breuis æui futurū, idq; à medicis rem probe callētibus se accepisse, tametsi de se planē intelligat Atalarici corpus indies magis ac magis tabescere. Nunc uero cum de se Theodato, ut Gothos ita & Italos uideat nō recte sentire, in quo & solo Theoderici genus restaret, hac infamiae nota purgare illum se studuisse, ut ad imperiū euocato, nihil id sibi in posterū interpellaret, simul & pro æquitate tuenda, se hunc castigasse, ne de cætero essent, qui à Theodato acceptā iniuriā questi se circumlisterent, uel neminem habere se dicerēt principē, cui occursura sibi indies referrent, uel forte pro rege se hostē fuisse, cui ui pareant, nactos. Quocirca si prioribus uitīs repurgetur, & desinat ipse aliena quandoq; tandē surripere, ad suscipiendū imperiū se hunc hortaturā iuuaturamq; affirmare, dummodo prius grauissimo se is iuramento obstrinxerit, regis duntaxat nomen ut ferat, ipsa uero ut antehac, re quidē imperiū habeat. His Theodatus omnibus auditis, quæcunq; Amalassunthæ animo essent, fraudulenter per sacra iurans, facturū se omnino fatetur, quum aliās memoriæ altius insedisset, quibus se ille antehac affecisset, ut ipse rebatur iniurijs. Hoc pacto Amalassuntha propria partim sententiā, partim Theodati iuramento elusa, hunc in regem constituit. Deinde ad Iustinianū Gothos uiros legauit, qui gesta per se omnia nunciarent. Theodatus igitur suscepto imperio, aliter lōge ac illa sperabat, & ipse pollicitus esset, se habuit. Quippe qui Gothorū quos Amalassuntha occiderat, propinquis reductis, & plerisq; primoribus uiris qui eam propinquitate contingerent, mox interfectis, Amalassuntham in carcerem trudit, cum huius nondum oratores Byzantium peruenissent. Est lacus in Tuscia Bulsinus dictus, intus insula una existit, & hæc quidem breuissima, præsidium habens satis munitum, in eo Theodatus Amalassuntham inclusam iusserat asseruari. Veritus deinde, ut postmodum accidit, ne ea ex re imperatorem offenderet, Liberium Opilionemq; Romanos & Senatorios uiros, cum alijs tribus Byzantiū misit, apud imperatorem enixe id factum deprecaturus, confirmaturosq; nihil ex se molestum Amalassunthæ adhuc accidisse, tametsi indecētia quædam & grauia in se commisisset; & in hanc illi sententiā literas scripsit, Amalassunthamq; ut eadem scriberet uel nolentē cogit. Dum hæc interea se ita haberent, Petro qui in Italiā mittebatur, per Iustinianū imprimis iniunctum id fuerat Theodatum seorsum & solum ut conueniret, conuētumq; iureiurando adigeret, traditam ut fidem seruaret, nec infidum quippiam siue incertius redderet, quod

quod inter se gereretur, & hunc in modum de rebus Thufciæ obfirmarentur conuēta, deinde & Amalassunthā adiret, cum eaq; de Italia pactiones clām ita conficeret, ut neutri in detrimentū cederent. Aperte tamen de Lilybeo & alijs, quorum paulo ante meminimus, legatione is fungeretur: nondū enim de Atalarici morte, deq; Theodati imperio, & his quæ Amalassunthæ iam accidissent, aliquid Imperator acceperat. Petrus uero in ipso itinere Amalassunthæ oratores imprimis obuios habuit, & cum his colloquutus, Theodatum perdidicit Italiæ regno potiri: paulo deinde post quum Apolloniā peruenisset, quæ in sinu Ionico posita est, Liberij & Polionis comites forte offendit, ab hisq; omnia quæ in Italia accidissent, cognouit: quibus Imperatori per nuncios statim significatis, eodem ipse in loco, nec ultra progressus, confedit. Iustinianus uero quum hæc accepisset, quemadmodum Gothos simul & Theodatum turbaret, animo agitabat, Amalassunthæ deinde literas scribit, quibus significabat & hortabatur, sibi quoad liceret, quā celerrime aliō se transferre curaret. Petro deinde eius legato per literas enixe iniungit, quo minus quæ gesta per hos essent occuleret, Theodato ipsi & Gothis insuper uniuersis apertiora hæc omnia faceret, & in faciem exprobraret. Ex Italia itaq; oratores Byzantium tandem reuersi, quæ in ea gesta fuissent ad uerum omnia explicarunt, & imprimis Liberius, uir sanè bonus, rectusq; ac ueritati supra cæteros studens. Solus Polion identidem affirmare, nihil omnino in Amalassuntham Theodatum deliquisse. Sed Petro in Italiam ueniente, ex humanis Amalassuntha excefferat. Gothorum nanq; quos hæc occidisset propinqui, Theodato ipsi asseuerando persuaferunt, nec illi quidem nec sibi uitam in tuto fore, nisi quā procul hæc mulier & cōfestim sublata ē medio abigatur. Permittente itaq; hi Theodato, ad insulam uenientes, Amalassuntham obtruncant: quæ res ut Italos præ cæteris omnibus, ita & Gothos ferè uniuersos mœrore affecit. Erat nimirum hæc fœmina, ut supra iam diximus, quibusuis humanis uirtutibus pertinacissime dedita. Petrus uero Theodato præsentē, & astantibus Gothis, deum & homines simul obtestabat, eos fore omnino ob patratum id scelus, nullo cum Imperatore posthac fœdere uinctos, sed cum eo potius esse his confligendum. Theodatus uero prorsus imprudens Amalassunthæ interfectores in honore cultuq; habere, illisq; bene uelle, Petro tamen & Imperatori persuadere, haudquaq; se approbante, sed inuito q; maxime per Gothos fuisse id scelus admissum. Vnde Imperator ubi iam didicisset quemadmodū cum Amalassuntha actum fuisset, cōfestim se ad bellum parabat, annos nouenos potitus imperio. Mundum itaq; Illyriorum præfectum in Dalmatiam misit, Gothis tunc subditam, iussitq; Salonas urbē ut pertentaret & in potestatē redigeret. Hic uero & si barbarus genere, maximum tamen in modum Imperatoris rebus studebat, & bello præualidus erat. Belisarium deinde cum classe dimisit, qui aduersus Gelimerem ac Vandalos

ac Vandalos paulo ante rem egregie gesserat. Militū is tria milia sociorum habebat, quibus delecti præerant duces, ad hæc hastatos scutatosq; nō paruo numero & belli peritos: hūc Imperator cōmonefecerat, se Carthaginem mitti prædiceret: sed alioquin ubi in Siciliam peruenisset, in eam statim per causam cōmeatus & necessaria comparandi descenderet, & insulam ita teneret, ut si factu facile foret, in potestatem redactam teneret, nec prorsus dimitteret semel recuperatā. Quod si quid forte rem impediret aut obstitere, quo minus id peragi posset, euestigio in Libyam nauigaret, quid sibi uellet præfentiēdi præbita nulli occasione. Literas deinde ad Francos Iustinianus in hanc sententiam misit, Nostræ ditionis Italiam per uim Gothi ceperunt, nec solum restituere hanc nobis haudquaquā decernunt, sed iniuria insuper nos affecere, nec toleranda quidē, nec mediocri, quocirca exercitus aduersus hos mittere cogimur. Vos uero par fuerit nobis hoc bello ut auxilio sitis, quod utiq; utrisq; nostrum cōmune, rector illa ac uera de deo opinio facit, in Gothosq; odium, ut Arianorum errores reiicientibus detestandos. His literis Imperator perscriptis, & Francorum principibus magna pecunia condonatis, maiorem se pollicetur daturum, ubi bellando rem gesserint. Franci uero hoc pacto illecti, bellum se promptius gesturos promittunt. Mundus interea & eius copiarū omnes ubi est in Delmatiam uentum, cum Gothis ea ē regione obuīam prodeuntibus manus cōseruere, & hostibus prælio uictis, Salonas mox occupant. Belisarius uero in Siciliam nauigans Cataniam capit. Vnde impetu facto, Syracusas quidem deditioe imprimis, & ciuitates deinceps alias nullo negotio in potestatem redegit. Panormi tamen moeniū fiducia Gothi se tuebantur: erat nimirum munitissimus locus: nec illis quidē mens erat Belisario quoquam pacto concedere, quin potius ut exercitū inde abduceret imperabant. Belisarius itaq; continentis regione animaduertens capi hunc locum minime posse, classem intra portum suis confestim ut agerent iussit, ac murum ad mare situm subirēt, qui forte tunc erat defensoribus uacuus. Iactis itaq; in portu mox ancoris, & nauibus in tuto firmatis, quarum mali urbis propugnacula superabant, extemplo lembos sagittarijs complent, sublatosq; ad mali suspendunt fastigium. Vnde ex eminente hostes sagittis undiq; icti, in segnemq; & imbellē formidinem acti, sine mora Panormum Belisario dedunt. Vnde factum, ut ex eo tempore ad id usq; ætatis Siciliam Imperator obedientem & tributariam habeat. Cum Belisario itaq; actum, quā dici queat, longe felicius: quippe qui Vandalis recens deuictis, consulatus dignitate accepta, quum eo adhuc munere fungeretur, Sicilia insuper in potestatem redacta, postrema consulatus die Syracusas ingressus, & eius exercitu Siculorum plausu ingenti excepto, aureorum numismatum uim magnam, circumfusam iactauit in turbam: nec sane id ex industria factum, sed sorte quadam Belisario omine contigit, qui uniuersam
Siciliæ

Siciliæ insulam Romanis recuperasset, ea ut die Syracusas inueheretur, qua & ei consulatus finiretur. Susceptum antea munus, Petrus interea in Italiam delatus, de his omnibus certior factus instare tunc acrius & Theodatum ter-
 rere haud quaquam intermittebat. Tum ille timore perculsus & attonito si-
 milis, haud secus uoce amissa ac bello captus fuisset, amotis arbitris cum Pe-
 tro in colloquium uenit, & inter hos demum conuentum, Imperatori Theo-
 datus uniuersa Sicilia cederet, illiq; auream in annos singulos trecentarum li-
 brarum coronam ut mitteret, è Gotthisq; item uirorū ad tria milia pro eius
 ut traderet arbitrato. Theodato uero ut minime liceat siue sacri siue Senato-
 rij ordinis sine Imperatoris permissu quemquam occidere, uel eius bona in
 publicum proscrip̃ta redigere, & si quem forte ex subditis ad patriciam uelit
 siue aliam hic dignitatē prouehere, ab Imperatore hanc dari deposcat: quin
 etiam Romanus ut populus pro eius consuetudine in acclamationibus ac
 plausu ipso, Imperatoris imprimis nomen pronunciet, Theodati deinceps, si
 ue in theatris, siue in triuijs, siue alibi utcunq; id fieri contigerit. Statua prete-
 rea siue ænea, siue alia quauis materia structa, nunquam soli Theodato sed
 utrisq; semper ponatur, Imperatoris ad dextram, Theodati ad læuam. His
 quidem, & scriptis cum pactionibus Petrum legatum Theodatus Byzantiū
 ad Imperatorem remisit: quo inde dimisso, hominē statim trepidatio cepit,
 & in uarias quasdam formidines egit, eiusq; mentem uarie uolutabat, uel so-
 lo belli nomine territando, ne forte si Imperatori haud quaquam placerent,
 quæ inter se fuissent & Petrum cōuenta, bella essent mox occursura, unde abe-
 untem Petrum, & in Albanos profectum ad se reuocatum, perinde alia quæ-
 dam secum acturus, seorsum rogabat, num pactiones inter se factas uolupta-
 ti fore Imperatori existimaret. cui affirmanti ita se suspicari, respondit, Sin-
 uero minus oblectent, quid deinde agendū? At Petrus, belligerandum tibi
 proculdubio erit o strenue. Tum Theodatus, Nū æquū id fuerit? Cur nō id
 equum futurum sit inquit? ut studia animo cuiq; insita obseruentur & artes.
 Quid enim sibi uult illud ò Theodate, ut ipse studiū plurimum Philosophiæ
 impendas, Iustinianus uero Romanorū Imperator, animi magnitudini stu-
 deat, strenueq; ut omnia peragat: in eo tamen differat plurimum, quod qui
 Philosophiæ operam det, mortē afferre hominibus, & his quidem tam mul-
 tis, haud quaquam sat deceat, & ex Platonicijs præcipue disciplinis, quarum
 te scilicet participem factū, quauis cæde uacare, profecto nil sanctius sit: sed
 illum pristino ac suo Imperio loca sedulo addere, atq; identidem uendicare
 nil prorsus dedeceat. Hac Theodatus tā callida suggestionē facile persuasus,
 cessurum se Iustiniano Imperatori principatū fatetur, in idq; ipse in primis
 & eius deinceps uxor iurauit, Petrumq; adegerunt, ut iureiurando pollicere-
 tur, non se prius id editurum in uulgus, quàm Imperatorem cognouerit prio-
 res illas non admissurum conuentiones: Vnde & Rusticum sacerdotem è nu-
 b mero

Ad hanc pa-
 cis cōditionē
 accedit, inscri-
 ptio nostri no-
 mismatis ar-
 gentei, in cur-
 ius latere dex-
 tro D. N. IV-
 STINIA-
 NVS, P. F.
 AVG. à sini-
 stro D. N.
 THEODA-
 HATHVS
 REX sicq; nō
 Theodat⁹ sed
 Theodahath⁹
 scribi debet.
 hæc D. Cōra-
 dus Peutingen

mero quēpiam Romanum uirum & peridoneum ad eam rem cōfirmā-
dam Byzantium cum Petro transmittit: Huic ad Imperatorem litteras de-
dit. Petrus itaq; simul & Rusticus, cum Byzantium peruenissent, priorē Im-
peratori Theodati aperiunt uoluntatem: qua prorsus per Iustinianum repu-
diata, quæ postremo perscribebantur, ostendunt. Litteræ uero in hanc erant
conscriptæ sententiam. Non equidem ipse ad id regium culmen ut aduenti-
tius & peregrinus perueni, quippe qui ex auunculo rege sim genus sortitus,
& pro eius nutritus hic dignitate, bellorum uero ac bellicæ turbulentia sum
equidem non omnino peritus. Cum em̄ in audiendis litterarum optimis di-
sciplinis exercitus sim, & in eas studium meum omne contulerim, contigit sa-
nè ut à bellicis hisce perturbationibus quàm longe semotus, ad id demum
uenerim, ut haud quaquā decere me ducam, pro terrestri Imperij, & bono-
rum præsentium cupiditate, uitam ut in discrimine agam, sed ab his potius
ut procul absim: nimirum cui neutrum sit uoluptati, tum quia alterum satie-
tate metimur, nam & suauitudinū omnium satietas est: tum quia insolentia
ipsa desuetudoq; in anxietates plerūq; & turbas inducūt. Ipse igit, si modo
mihi prædia sint, quæ aureos ducentos & mille quotannis ferant, parui equi-
dem sum regnum facturus, tibiq; statim Gothorū & Italarum permissurus
imperium, ut qui longe malim terræ cultor sine negotio esse, quàm in impe-
ratorij curis uitam hanc ducere, uicissim in pericula transmittentib⁹. Remit-
tes ergo quàm celerrime hunc ad nos uirum, cui cum Italiā ipsam, tum &
res cæteras tuo sim nomine traditurus. His litteris Imperator acceptis, gau-
dio ingenti affectus, ita respondit. Sapientē te esse antehac auditu & fama
perceperam, nunc uero experientia doctus intelligo, quandoquidem animo
destinaueris tuo, belli euentum nō opperiri: quod utiq; pleriq; perpeffi, elusi
demum in rebus maximis sunt, & te quidē haud quaquam de cætero poenit-
tebit, ex hostibus nos tibi amicos fecisse: à nobis uero quæ postulas impetra-
bis, & ad hæc quidem accedet, quod honoris causa, Romanorum omniū pri-
mus describi impofterum poteris. Nunc itaq; Athanasium Petrumq; misi-
mus, ut confessione inter utrosq; nostrum res confirmentur. Venturus & sta-
tim est ad te Belisarius, omnibus inter nos rebus conuentis finem interposi-
turus. His Imperator ita conscriptis, Alexandri germanum qui antea fuerat,
ut diximus, ad Atalaricum delegatus, & Petrum rhetorem, ad Theodatum
oratores dimisit, iussos quidem possessiones Imperatoriæ domus, quam pa-
trimonium dicunt, Theodato mox tradere. Litteris deinde confectis, & pa-
ctioibus iuramento firmatis, ex Sicilia Belisarium ad se reuocauit, illiq; cu-
stodiendam tuendamq; commendauit Italiā, eiusq; fidei quæ restituta
iam essent commisit. Dum interea Imperator hæc peragit, & in Italiā ora-
tores mittuntur, Gothi Asinario Grippaq; ducibus magno cum exercitu
se in Dalmatiā cōferunt: quibus Salonas quamproxime uenientibus, Mau-
ritius

ritius Mundi filius, nō ut acie decertaturus, sed explorandi gratia cum paululum processisset, cum paucis quibusdam ex insperato occurrit: tum pugna nauiter facta, Gothorū primores & fortissimi quiq; cæduntur, Romani omnes ferè cum Mauritio duce desiderati: quorum strage Mundus pater accepta, dolore ingenti affectus, & ira simul incensus, incompōsitis copijs in hostes statim procedit, & celeriter inito certamine, Romanis uictoriam retulit: eo nanq; in prælio, hostium pars maxima cecidit, & fuga ab his aperte mox facta: quos fugientes Mundus temere insectatus, continenterq; in terga cædens, cum animum ipsum & furibundum continere præ filij iactura nil posset, à milite quodam & fugiente percussus mox cadit. in eoq; Gothos in fugam præcipites actos persequendi finis denique factus, & solutis ordinibus utrinq; discessum. Romanis deinde Sibyllina carmina recordantibus, uetustis temporibus decantata, miraculi loco res fuit. Erat autem in hanc Sibyllæ sententiam uersus. Cum enim Africa detinebitur, Mundus suo cum semine interibit. Deinde eodem in uaticinio subdens hunc in modū ipsum idem explicatius aperit: Cum enim Romanorum in potestatem Libya uenerit, Mundus cum filio cadet. Hæc itaq; cum ita se habuissent, Salonas tamen ingressus est nemo, Romanis domum iam abeuntibus, ut sine duce relictis, & Gothis amisso exercitus robore, in proxima trepidanter præsidia dilabentibus: non enim hi Saloniciis moenibus confidebant, Romanis præsertim hanc incolentibus urbem, nulla se beneuolentia prosequentibus. Theodatus interea auditis quæ Salonis gesta fuissent, qui ad se uenerant ex Byzantio oratores nullius momenti iā facere, ut qui suapte natura propensior ad perfidiam esset, & animi planè inconstans, quippe quem præsens fortuna temere semper ac præter decoris & officij dignitatē, uel in nimiam trepidationē impelleret, uel e contra in audaciam ineffabilem quandam. Morte itaque Mundi & Mauritiij deinceps accepta, maximum in modum elatus, nulla rerum iam cōuentarū habita ratione, oratores se adeuntes eludere haud quaquā duxit indignū. Vnde Petro secū ac sæpe iurgante, ut qui perinde apertius excederet promissa, & traditā Imperatori falleret fidē, his occcepit oratores ipsos ad se euocatos affari. Magna quædam & inclyta oratorum dignitas est, & apud omnes mortales alioquin honorabilis: Sed tandiu id in se muneris retinent, quoad ipsi suæ legationis officium seruent. Nam hominem occidere qui legatione fungatur, tunc quidem & iure pro humanis legibus licet, cum regem uidebitur contumelia affecisse, uel si cum muliere cubuerit, alteri cuiquam nupta. Istiusmodi Theodatus in Petrum oratorem iactauit, non quia cum aliena is scemina rem habuisset, sed ut criminationes confirmarentur, quibus iure agi id uideretur, quod legatos ad se & principū oratores necaret. Huic dicendi facienti iam finem, ita oratores respondent: Haud quaquam Gothorum princeps res ita se habet, ac ipse disseruisti, nec tibi sub eiusmodi nil sani

b 2 habentibus

habentibus uelamentis, quoquam pacto suadeas, aduersus homines oratores agere ut impie queas: qui enim hoc munere fungitur, nec uolens quidem mœchari sat potest, nimirum cui ne aquam quidem gustare sine custodibus non id permittentibus facile sit. Orator uero qualiacunque à principe se delegante acceperit, profert, quæ si minus proba uel rectiora uidentur, non ipse propterea iure est inculandus, sed qui miserit forte culpandus. Oratoris quippe officium est, suum cum fide ministerium exequi. Nos itaque explicaturi omnia sumus quæ ab Imperatore accepimus huc ad te missi. Tuum igitur fuerit, benigne ut audias, quæ per nos referuntur: nam obturbato tibi id relinquetur, ut legatos homines uioles. Curandum tibi itaque potius erit, uolens ut peragas, quæcunque antehac sis Imperatori te facturum pollicitus, nam & ipsi huius rei huc gratia uenimus. Epistolam quam is ad te misit iam habes, litteras uero Gothorum optimatibus destinatas, ipsis duntaxat tradituri nos sumus. His dictis, barbarorum principes ipsi Theodato eas tradi iusserunt, in hanc sententiam scriptas. Curæ nobis id maxime fuit, in nostram uos politiam ac mores traducere, quam rem uobis uoluptati fore par est: non enim de uestro ut quicquam imminuatur, sed uestra potius augeatur ut dignitas, ad nos uenietis: proinde non ad peregrinos & incognitos ritus uos Gothos excimus, sed quibus diu insueuistis, etsi ad breue contigit uos abfuisse. Quamobrem Athanasius & Petrus ad uos missi nunc ueniunt, quibusuis in rebus opem laturi. His Theodatus demum perlectis, re quidem nil exequi quæ Imperatori antea promississet, Oratoresque ipsos non sub me diocri custodia detentos seruare. Iustinianus interea ubi tandem quæ in Dalmatia contigissent cognouit, Constantianum sui regis stabuli magistrum in Illyricos misit, iussu ut inde contracto exercitu Salonas, utcunque posset, tentatum abiret. Belisarium deinde quam celerrime petere Italiam iussit, & Gothi pro hostibus uti, Constantianus Epidamnium profectus, ibique aliquamdiu moratus, copias cogit. Interea Gothi Grippa duce, ubi se in Dalmatiam contulere, Salonas mox obtinent. Constantianus uero omnibus egregie comparatis, cum uniuersa classe ex Epidamno discedens in Epidauri portum, quod oppidum per Ionicum nauiganti ad dexteram iacet, inuehitur. Ibi forte Gothorum speculatores tunc aderant, per Grippam dimissi: quibus naues iam prospectantibus & simul exercitum, uisum facile est, uniuersam milite terram repleti. Itaque ad Grippam propere redeuntes, infinitam hominum multitudinem Constantianum in se ductare identidem affirmabant. Tum ille timore ingenti perculsus, aduentantibus hostibus occurrandum, ut minime sibi id profuturum, haud quaquam rebatur, nec per Imperatoris exercitum qui uel mare ipsum in potestate haberet, obsidione se intercludi ullo pacto uolebat. Salonarum præterea muriangebant, ut quorum magna iam pars concidisset, nec secus & incolæ ipsi, ut magnum in modum

Gothis

Gothis suspecti. Quibus de causis ex Salonis Grippa cum uniuersis copiis mouens, eo in campo castra metatus est, qui Salonas & Cremonem interiacet oppidum. Constantianus interea ex Epidauro soluens, Lysenem apulit classem, quæ in eodem sita est sinu: dimissis deinde exploratoribus, & his statim ad uerum renuntiantibus, quemadmodum cum Grippa res se haberent, rectà Salonas & concitatus nauigat: quò ubi est proxime uentum, in còtinentem expositis copijs, eòdem ipse quietam habuit stationem: quingentis deinde ex uniuerso exercitu & statim delectis, his que Sisila quodam ex armigeris suis præfecto, occupare angustias imperat, quas etiam ante urbem acceperat: Ipse deinde cum omnibus copijs Salonas contendit, peditatque demum & classe in portum deductis, urbem ingreditur. Sed Constantianus Salonarum muros mox sarcindos curare, breuicq; collapsa omnia exædificando erigere. Grippa uero Gothorum exercitum, Romanis Salonas iam occupantibus, septimū inde post diem castris sublati incolumem Rauennam reduxit. His abeuntibus, Dalmatiam Liburniámque omnem Constantianus in ditionem accepit, Gothis sibi adiunctis qui his in locis reliqui fuerat. His ita peractis, hyems iam declinabat, & belli huius quod Procopius historiæ commendauit, primus iam annus finiebatur. Belisarius autem Syracusis Panormicq; ualido dimisso præsidio, cum omnibus copijs, è Messana Rhegium inter medio freto traiecit: in quo poëte Scyllam fuisse & Charybdim pro arbitrio fabulantur. Ad hunc uero ubi in còtinentem peruenit, quotidie eius regionis homines agmine magno concedere, & uici qui sine muris iam pridem fuissent, sine ulla custodia Romanis patere: quod sane ex odio in Gothos acerrimo agebatur, quorum dominatione degrauabantur. Ex Gothis autem Ebrimirus Theodati gener, qui eius filiam in uxorem duxerat Theodinatem, cum suis omnibus sponte ad Belisarium uenit: qui statim ad Imperatorem Byzantium missus, post cætera præmia ad patriam prouectus est dignitatem. Exercitus autem per Brutios Lucanosque ductus, iter pedibus faciebat, hunc quàm proxime continentem classis subsequabatur. Vbi uero est in Campaniam uentum, in Neapolim urbem maritimam inciderunt, quæ pro loci natura ualidior erat satisq; munita, & ualido Gothorum præsidio tenebatur. Belisarius itaq; extra sagittæ iactum in portum iussit ex alto naues subduci. Ipse uero iuxta urbem positis castris, imprimis quidem quod in suburbano erat præsidium, deditione mox cepit: deinde qui in ciuitate manebant permisit, ex suis quosdam delectos ad se ut in castra transmitterent, ut & ipsi sibi quid uellent edicerent, & se loquentem cum audissent, eius mandata ad suos referrent. Extemplo igitur Stephanū Neapolitani dimittunt, qui ubi ad Belisarium uenit ita præfatus, Non iure, inquit, id agis præfecte, ut Romanos uiros & nihil iniuriæ inferentes, traducto exercitu oppugnatum ut uenias, qui ciuitatem paruam incolimus, & do-

minantium barbarorum sic in arce praesidium habeamus, ut si his repugna-
 re quoquam pacto uelimus, haud quaquam in nostro arbitrio sit. Accedit
 etiam quod barbari isti, liberis coniugibusque & preciosissimis rebus in Theo-
 dati potestate relictis, ad nos tuendos huc uenerint. Quocirca siquid forte
 contra nos egerint, non ciuitatem, sed se ipsos prodidisse mox uidebuntur:
 quod si nil supprimendo dicturi uera nunc sumus, nec uestris quidem hoc
 tuo in nos aduentu recte consultum est commodis. Atqui Roma fuisset pri-
 us uobis recuperanda, sic deinceps & Neapolis ipsa sine ullo negotio in di-
 tionem cessisset: ab illa repulsi, neque hanc quidem estis, uti par est habitu-
 ri. Quo fit ut frustra nos obsidendo tempus nunc teras. His Belisarius dictis
 ita respondit. Nos quidem siue rectiore consilio, siue alia scun-
 que huc concesserimus, haud quaquam Neapolitanis considerandum permissuri nunc su-
 mus: quæ uero nos digne consulimus, libet quidem ut animaduertendo &
 contemplando, ea denique peragatis, quæ uobis sint conductura: excipite
 ergo in urbem Imperatoris exercitum, qui pro uestra Italicensiumque alio-
 rum libertate huc uenit, ne ea potius diligatis quæ uos præ cæteris maxime
 afficere molestia poterunt. Enim uero quicumque uel seruitute, uel aliquo-
 uis dehonestamento obducti in aciem prodeunt, in ipso profecto certami-
 ne si se nauiter gesserint, geminatam fortiuntur felicitatem: nam si uictores
 euaserint, à malis se & infortunijs uindictant: uicti uero id solatijs referunt, quod
 deteriore non ultro fortunam sequuntur. Qui uero cum liceat sibi sine bel-
 li discrimine liberos fieri, & alioquin ad certamen descendunt, firmiorem si-
 bi ut pariant seruitutem, hi proculdubio uel si potiti forte uictoria sint, uel in
 admodum necessarijs rebus falluntur, & ipso in bello longe pauciores ac ip-
 si uellent incolumes euadendo, cum cæteris infortunijs, uel eo maiorem sunt
 habituri calamitatem, quod bello uincuntur. Neapolitanis dicta hæc sint.
 Gothi uero qui apud uos in præsentia sunt, optionem nunc damus, siue no-
 biscum unà sub Imperatoris imperio sint, siue impunes & malorum exper-
 tes domum confestim hinc abeant. Quod si has omnes conditiones siue hi
 siue ipsi uos neglexeritis, & audendo duxeritis in nos arma efferre, necessa-
 rium erit, si deo id placitum sit, pro hoste utamur qui se primum obtulerit.
 Sin uero Neapolitani Imperatoris malint sibi partes deligere, & ex Gotho-
 rum tam graui hac seruitute, in libertatem se denique uindicare, eas uobis no-
 biscum fore, fide data, conuentiones polliceor, quæ cum uolentibus Siculis fa-
 ctæ, ita seruantur, ut nos insimulare periurij nequeant. Hæc Belisarius Ste-
 phano publice suis renuntianda iniunxit, seorsum tamen huic ad bene spe-
 randum pleraque pollicetur, si Neapolitanos Imperatori beneuolos redde-
 ret. Stephanus itaque in urbem reuersus, & ciuibus Belisarij mandatis renun-
 tiatis, aperte decernit his prorsus inutile fore aduersus Imperatorem bellum
 suscipere: & Stephano quidem hæc decernenti fauebat Antiochus Syrus uir
 genere

Belisarij ad
 obsesos or
 ratio

genere quondam, sed iam pridem Neapoli habitarat, maritimo operi semper intentus, unde nō parvam erat prudentiæ & æquitatis opinionem apud hos consecutus. Pastor uero & Asclepiodotus rhetores erant, & inter Neapolitanos facile principes: hi Gothis cum essent amicitia coniunctissimi, haud quaquam peruelle rerum præsentium statum mutari, uel aduersus hunc aliquid innouari. Itaque inter se inito consilio, ut quæ iam populus animo agitasset, interpellarent quàm multa quidem & magna: multitudinem incitabant à Belisario alia item atque alia ut causando exposcerent, & illud imprimis, ut hunc iureiurando adactum tenerent, ab eoque postulata confirmasset. Omnibus itaque libello inscriptis, quæ Belisarium haud quaquam facturum suspicarentur, ad eum per Stephanum deferenda mox tradunt: qui ubi rursus ad Imperatoris se exercitum contulit, litteris præfecto porrectis, ab eo sciscitabatur, utrum ne esset executurus quæ Neapolitani ab se deposcendo deferrent, de quibus his obseruandis præstare iusiurandum his uelit. Tum ille omnia se facturum pollicitus, Stephanum statim domum remisit: quo referente, Neapolitani denique persuasi, & Belisarii dicta suis gratificantia uotis suscipiendo, Imperatoris exercitum in urbem extemplo admitti iubent, nil prorsus rati molestiæ sibi ea ex re occurrurum, identidem affirmantes, satis se ex Siculis exemplorum habere, qui recens barbarorum tyrannide in Iustiniæ imperium commutata, nunc libertate fruuntur. Iam itaque ingenti tumultu delati, ad aperiendas Romano exercitui portas processerant. Gothi interea, ut quibus minus placerent quæ gerebantur, nec cœpta interpellare iam possent, à tumultuante hac turba procul astabant. Sed Pastor è primoribus quidam Asclepiodoto fauente, Neapolitano ad concilium populo & Gothis ipsis, unum in locum ad se conuocatis, orationem huiusmodi habuit. Si ciuitatis cuiuspiam multitudo sese ac suam salutem prodiderit, nihil absurdum, præsertim si cum optimatibus sentiendo, liberam inde de summa rerum sententiam ferat. Nos tamen ut haud dum in perniciem abeuntes, oportet omnino postremum ut perinde suffragium, salutaria in patriam monita conferamus. Spectamus igitur o Viri ac Ciues, non solum ipsos uos Belisario, sed uel ciuitatem hanc proditum iri, qui bonis uos plurimis affecturum se pollicetur, & iuramento præualido se ad id exequendum obstrinxit. Si autem promittere de se uel id quiuerit, uenturam ad se omnino belli uictoriam, contradicaturus est nemo, non uobis emolumento hæc fore. Nam futuro iam domino non prorsus gratificari, de mentia est. Veruntamen si in incerto positus est Martis euentus, nec mortalium quispiam Fortunæ prænosse sententiam queat, considerate pro quantis nam uobis calamitatibus id studij sit. Si enim bello superiores euaserint Gothi, & hostes deuicerint, hostium loco haud dubie habituri nos sunt, & hostiliter inde excruciaturi, quippe qui nulla coacti necessitate, sed

Pastoris ad
Neapolitanos
oratio

uoluntate & sui nunc odio ad proditionem uenerimus. Ad hæc accedit, quod per Belisariū ipsum, si forte hostes peruicerit, perfidiæ arguemur, & ceu præfecti proditionis, ac perinde fugitiui iam facti, in omne æuum per Imperatorem custodijs asseruabimur: nam qui proditoris usus beneficio sit, accepta quidē ex gratia, repentina quadam ut uictor afficitur uoluptate, suspicio ne tamen impofterum ductus, ueretur simul & odit eius ex factis beneficū proditorem, ut qui in se ipso expertus asseruet & caueat proditionis indicia. Si igitur in Gothos fidem in præfenti seruauerimus, uiriliter subeundo ac tolerando discrimina, uel hi quidem hostibus superatis, bonis quàm maximis affecturi nos sunt: & Belisarius ipse, si ita forte contigerit, ubi uictor euaserit, seruatae fidei ueniam dabit: nam & pertinax in quempiam studium, uel si plerumq; forsitan fallitur, mortalium nemo, qui non omnino desipiat, dignum supplicio iudicabit. Nūc uero quid passi hostium extimuiſtis obſidionem? quandoquidem nec necessarijs rebus caretis, nec cōmeatibus intercludi domi cū cōſideatis, murisq; & custodibus Gothis poſſitis confidere plurimum. Conſideremus præterea nec Belisarium hiſce cōuenturum nobiſcum fuiſſe cōditionibus, ſi urbem ſe ui capturum ſperafſet. Quin etiam ſi exequi ex æquo hic uellet, quæ nobis eſſent in commodum conceſſura, nec Neapolitanos quidem terrere antehac debuit, neq; ex noſtra hi in Gothos iniuria, ſuas ſtabilire nunc uires: ſed cum Theodato & Gothiſ conſerendæ prius illi manus fuiſſent, ut ſine discrimine & nulla proditione aut iactura, ciuitas iſta in uictoris cederet poteſtatē. Hiſ Paſtor & Aſclepiodotus peroratis, Iudæos producunt aſſeuerantes ciuitati rerum neceſſariarum nil deſore, & Gothos tuto mœnia ſeruatuſ. Quibus perſuaſionibus Neapolitani illeſti, Belisarium iubent quàm celerime inde abſcedere. Tum ille ad obſidendam urbem ſe comparare, proq; uiribus omnia facere: nam muros ſæpe antea hoſ inuadendo periclitatuſ, cum magna militum iactura, & horum quidem fortiffimorum, repulſuſ abierat, quandoquidem Neapolis muri, cum partim ad mare ſint, partim in cōtinenti & lociſ difficilioribuſ ſiti, adiri è propinquo nil poterant, nec ab inſidiantibuſ propter locoſ accliuitateſ inſcendi. Cū que aquæductuſ, qui in urbem aquam inueheret, Belisariuſ intercidiffet, nō admodum ciueſ ea reſ obturbarat, quippe qui puteoſ intra mœnia aſſatim haberent: unde non multum eiſ iacturam rei ſenſere. Qui uero obſidebantur hoſtem fallendo, Romam ad Theodatuſ crebro nuntioſ miſſitare, celerem opem oratuſ: Sed ille, ut erat ſuapte natura ignauuſ ac planè imbelliſ, nec belli apparatus aliquem facere, nec hiſ auxilia mittere. Ferunt nanque aliud quiddam huic interea contigiffet, quod maximum in modum eum exterruit, & in ingentē impegit formidinē, quod ſanè mihi etſi nō ſatiſ ſit credibile uiſuſ, explicaturuſ ſum tamen. Fuerat quidē uel antehac Theodatuſ non omnino incurioſuſ hiſ fidem præſtare, qui ſe futura prædicere faterentur.

tur. Cum itaque in re præfenti inops confilij eſſet, quod utique ſolet mortales ad uaticinia perſcrutanda impellere, ex Hebræo homine quodam, qui in hac futurorum prænotione magnæ eſſet opinionis & famæ, ſciſcitabatur, qualis nam eſſet huic bello futurus euentus. Tum ille porcos terdecim paruis tribus in domicilijs ut coërceret admonuit, & decimis quibuſque nomina faceret, ex Gothiſ Romanisq; & Imperatoris præfectis deſumpta, ad diem deinde certum quieſceret. Theodatus igitur omnibus ita ut erat iniunctū peractis, ad præſtitutū diem cum Hebræo unâ porcos ſpectatum aduenit, & eos quidem quibus Gothorū nomē impoſuiſſet, mortuos omnes duobus tantū ſuperſtitibus contemplatur, uiuos uero & modico interuallo diſiunctos, quibus Imperatoris præfectorum nomen forte iam obueniſſet, ſed alioquin ſetas è dorſo his omnibus defluxiſſe, & earum partem dimidiam reliquam eſſe, compertum. Vnde & Theodatum huiuſmodi conſpicatum, ex hiſq; belli exitum animo agitantem, inceſſiſſe formidinem tradunt, perinde ſat gnarum Romanis id occuſurum, ut eorum exercitus pars quidem ſit dimidia peritura, & pecuniarum ſint hi iacturam nonnullam facturi, Gothiſ uero, ut gens uniuerſa ferè deleta, ad paucitatem denique redigatur, & ad Imperatorem, etſi non magna, deuictiſ tamen Gothorum præfectiſ, belli ſit peruentura uictoria. Quamobrem & Theodatum affirmant, nil prorsus uirium comparafſe, quibus cum Belifario eſſet decertaturus. Sed de hiſ quifque loquatur, uti plus minusue attribuerit fidei. Belifarius autem Neapolitanos terra mariq; cum acrius obſideret, mœrore afficiebatur ingenti, ut qui nec illos unquam ad ſe conſeſſuros ſperaret, nec ciuitatem ſe poſſe in poteſtatem redigere, quandoquidem & loci difficultatē ſibi aduerſari quàm maxime crederet, & tempus eſſe diutius conterendum. Vnde & ueritus ne ſe hyems opprimeret, & relicta Neapoli aduerſus Theodatum ducere cogeretur, & Romam contendere, celerrime inde ſe abiturum exercitui nunciavit, & ad iter ſe præpararet iniunxit. Sed diu ea de re animo fluctuatus, & hanc naſtus rei bene gerendæ occaſionem, eodem permansiſt. Cupido interea ceperat Iſaurum quempiam aquæductus ædificium inuiſendi, & quem admodum ciuitati neceſſarium laticem ſummiſtraret. Ex ea itaque parte qua Belifarius id interruperat ab urbe procul ingreſſus, facilem habuit deſuper uadendi uiam: nam muro intercifo fluere iam aqua deſierat. Vbi itaque propius mœnia uentum, in uafam petræ molem incidit, non hominum manu, ſed pro terræ natura locatæ. In hoc igitur ſaxo, qui quondam aquæductum extruxerant, ædificio illi annexo, excauauerant ſuperne foramen, non ſatis patens, ut eà liberius permeare uir poſſet, ſed labenti ut aquæ tranſitum exhiberet: unde fiebat ut haud quaquam ubique par eſſet, interior edificiij tractus meatusq; amplitudo, perforata ſaxi interpollante anguſtia, unde nec armato præcipue uiro & ſcutū geſtanti erat is peruius locus.

Id

Id ubi Isaurus comperit, haud quaquam uisum impossibile est, exercitum eà posse urbem inuadere, si paulo laxiorem petrae concauitatem efficerent. Sed ipse ut erat obscurior, nec sermones cum duce aliquos adhuc contulisset, rem ad Paucarem detulit suae gentis Isaurum, spectatēq; inter milites uirtutis uirum. Paucares igitur omnia, uti se habuissent ad Belisarium desert, qui statim praenuntij uoluptate respirans, magnaq; se eius indicem rei pecunia donaturum pollicitus, rem ut perageret & confestim hortatur, ac simul imperat, Isaurorum ex agmine desumptis comitibus, petram statim ut latius aperiret, & imprimis caueret, ne cui eius rei sensum praeberet. Paucares uero Isauris extemplo delectis ad id peridoneis, aqueductum cum his simul & occulte ingreditur. Cumq; demum ad locum uenissent ubi petra in angustum coibat, mox opus aggressi, non dolabris hanc aut bipennibus excidebant, ne forte ex sonitu fragoreq; hostibus proderent quae gererentur, sed ferreis acuminatisq; instrumentis, foramen crebrius eliminando abradendoq;, breui iam effecere, ut uir thorace obductus & clypeum gestans, libere eam transmeare sat posset. Cum itaq; egregie se uniuersa haberent, subiit Belisario cogitatio animum, quod si praeliando exercitui esset & ui ea urbs inuadenda, non nisi magna suorum cum clade id fieri posse, & ciuitati caetera occursura quae in captas urbes geri per hostes solent. Vnde Stephanum statim ad se euocatum his uerbis affatur: Vidi equidem saepe urbes expugnari & capi, & qualia à uictoribus captae iam patiantur sat calleo. Nam & milites ipsi sine ullo aetatis respectu occidunt quos in eo furore offenderint, matres familiaeq; tam foede afficiunt, ut mortem sibi efflagitantibus illaturos se negent. Nam dum ad iniuriam ferendam trahuntur, & militum inferuire coguntur libidini, indecora omnia tolerant, & admodum miserranda, pueriq; uix dum ab lactati, ab his abducuntur in seruitutem, quos omnium insensissimos habent, ut quorum manus paterno resperfas sanguine conspiciuntur. Pretereo amantissime Stephane iniectum per urbes ignem & flagrantia tecta nunc meminisse, quo ut res caeterae deperduntur, ita & urbis nitor & pulchritudo dehonestatur. Haec ipse omnia cum ueluti in speculo Neapolim uideam nil secius perpeffuram, ac caeterae sint captae urbes perpeffae, huius simul ac uestri me miseret. Machinae mihi, ut uides, sunt comparatae, quibus fieri non potest non urbem hanc capi excindiq;. Ciuitatem itaq; uetustissimam, & incolas christianos Romanosq; ut ab antiquo iam nactam, ita & ad id temporis intra se continentem, in miseram hanc fortunam incidere, haud quaquam optauerim, praesertim cum in meam sit illa omnino Romanorum praefecti potestatem uentura, & in meo exercitu barbarorum ingens sit multitudo, qui fratres propinquosq; ante haec moenia amisere, & ideo si urbem hanc ceperim, istorum frenare iram nil qui uero. Quāobrem quādiu in uestro arbitrio est eligere posse quae uobis cōducant, & quae potiora sunt facere, uobis consulite, & futurā declinate calamitatem,

Oratio Belisarii
ad obseſos

mitatem, quæ, si uti par est, in uos demum reciderit, non iure fortunam estis sed uos ipsos incusaturi. Post hæc Belisarius dicta, Stephanum ad suos remisit, qui ubi Neapolitanæ plebis in medium uenit, lachrymans fermè & gemitibus renunciauit, quæ à Belisario accepisset: Tum illi identidem asseuerare, Neapolitanos immunes & liberos esse, nec Imperatori Romano in seruitutem quandoq; se dedituros, nec Belisarium quoquam pacto uereri, nec illi prorsus cedendum decernere. Tunc Belisarius sui ut urbem per aquæductum inirent, rem ita constituit: Viros quidem ad quadringentos, primis fermè tenebris deligit, hisq; Magnum præfecit, qui equitum turmas ductarat: huic Ennem comitem addit Isaurorū tunc ducem, thoraces deinde sibi omnes desumere, clypeos, ensesq; iubet, & quoad ipse signū dedisset quiescere: accitoq; Bessæ apud se ut maneret iniunxit. Magnum deinde & Ennem que fieri in præsentia uelit comonefacit, & eam his ædificij partem ostendit, quæ antea ruperat, unde in aquæductum facilis patebat ascensus: Post hæc imperauit, ut quadringentos illos, quos sibi ductandos dedisset, extinctis luminibus in urbem immitterent, duosq; qui tuba canere egregie percallerent cū his simul dimisit, ut ubi intra mœnia peruenissent, urbemq; fremitu & terrore turbassent, quæ per se fuissent iam gesta, clangore ac sonitu significarent: Ipse uero magno numero scalas ad id antea factas in apparatu habebat. Illis itaq; aquæductum iam subeuntibus, eaq; in urbem propere contendentibus, Belisarius cum Bessæ & altero comite suo loco manere, & cum his omnia exequi, ad exercitūq; qui iuberet dimisit, ut intenti omnes ac uigiles essent, & in manibus arma haberent: circa se uero quàm multos habebat, quos audentissimos esse ac fortissimos uiros rebatur: Sed ex his qui urbem ingressuri obierāt, pars maior periculi magnitudine territi, retrorsum deferri dilabiq; passim: Quibus cum & Magnus dux ipse, quandoquidē ut se sequerentur, nec monendo quidem persuadere, nec adhortando iam poterat, se ad præfectum recepit: quos Belisarius omnes uno agmine redeuntés probro affecit, & ducentos ex his qui circa se milites erant delectos, cū Magno abirēt mox iussit: quibus Fotius filius ut indignabundus & fremens ducem se obtulit, & in foueam quæ eundum his erat desiluit, prohibitus tamen per Belisariū est. illi uero præfecto unā & Fotio sibi conuiciantibus, metu simul ac pudore percussi, discrimen quod antea declinassent subire tunc ausi, cum ducentis illis unā ducem sequuntur. Belisarius autē ueritus, ne quis ad hostes qui turrem aquæductus ædificio proximam custodirent, eorū quæ gererentur sensus accederet, eò se contulit, & Bessam rixari ac Gothicis uerbis cōtendere cū barbaris custodibus imperat, ne quis forte armorū crepitus ad hos perueniret. Tum Bessas ingenti his uoce inclamitando ad Belisariū se ut conferrent, monebat, multa his bona fore pollicitus: tū illi cōtra illudere, & pluribus Imperatori ac Belisario cōuiciari & maledicere. Aquæductus autē ille nō solū ad murum

murum usq; porrectus superne integitur, sed mediam urbem spacio longiore peruadit, & decocto ex latere celliores fornices habet. Romani itaq; cum intra mœnia omnes iam peruenissent, ubi nam terrarū consisterent, nec animo quidem concipere nec coniectura sat poterant, nec inde descendere, quousq; tandem ad locum est uentum, ubi aquæductus resecta erat testudo, domusq; desuper neglectior uisa, quam sola anicula nimiae paupertatis cohabitans incolebat: & forte in superiori ædificij parte oleæ erat arbor enata: Ita que ubi cœlum hi conspexere, & media in urbe se esse iam senserant, inde euadere animo agitabant, non enim his aliqua machinatio erat, armis præsertim munitis, quâ se inde dmitterent: Ad hæc accedebat quod cellius ibi edificium aliud quoddam excipiebat, quod nullus patebat ascensus. Romanis itaque diu animo fluctuantibus, & in maiores iam coeuntibus loci angustias (Iam enim cum turmatim succederent, magno agmine ferebantur) subiit cogitatio quempiam ad superiora ut tandem euaderet, pertentare: Confestim itaq; depositis armis manibus enitendo ac pedibus, in mulieris domicilium uenit, qua eodem mox uisa & mortem comminatus ni conticeret, supprimente illa ut attonita præformidine uocem, iactatoq; ad oleæ truncum præualido fune, & illigato alterum restis mox caput in supereminens edificium iacit, quo milites statim comprehenso, ad unum omnes sursum euadunt. Noctis enim pars quarta relinquebatur, & in urbis muros transcendunt, custodesq; duos nil prorsus imminēs malū præsentientes, obruncant. Sed ea è regione, qua in boream mœnia uergūt, Belisarius cū Bessa & Focio manens, diu iam expectabat quæ per suos gesta fuissent resciscere. Tum illi, ut ea mœniū parte potiti, clangentis tubæ sonitu copias euocare: hoc ex prodito Belisarius signo mœnibus scalis extemplo admotis, milites ut per eas murum inscenderent confestim hortatur: Cumq; singulæ scalæ ad propugnacula haud quam pertingerent, ut quas non ex aperto & æqua dimensione opifices fabricassent, binis inuicem scalis milites colligatis, hisq; scandendo & propugnaculis superatis in muros peruadunt, aliam autem mœnium partem ad mare uergentium non barbari ipsi sed Iudæi custodiebant: Milites uero nec scalas applicare his poterant, nec aliâs scandere, Iudæis sibi acerrime occurrentibus, & planè interpellantibus, ne sine prælio urbem caperent hostes, atque adeo ut ea è regione nihil spei his esset ciuitatis iam potiunda, Iudæis ipsis uel urbe in partem iam capta tam fortiter præliantibus, & summa ui resistentibus qui in se impetum facerent. Verum ubi demum illuxit (nam noctu peracta hæc sunt) ex his qui introgressi iam fuerant, nonnulli in Iudæos mox irrunt, hosq; in terga cedere acrius instant, tum illis fugam propere capeffentibus, urbs undiq; capitur. Iamq; patentibus portis Romanorum inferebatur exercitus. Sed milites qui ad portas in orientem sitas dispositi fuerant, cū scalæ nullæ his essent, quibus muros conscenderent, fores confestim à custodibus

dibus destitutas, igne summisso incendūt, cumq; uacuu esset ea ex parte de-
fensoribus murus, hinc inde dilapsis, nullo negotio ciuitatem inuadunt, stra-
gemq; citiu ingentem fecere: & hi præsertim ira & indignatione in eos de-
sæuebant, qui fratres propinquosue in ea forte mœnium expugnatione ami-
serant: Nam quos tum primum obuios habuerunt, sine ullo ætatis uel condi-
tionis respectu mox trucidare, ciuiū bona diripere, in domiciliaq; ignem im-
mittere, pueros præterea ac matres familiās in seruitutem captos pertrahere,
& præ cæteris barbari Massagetæ, ut qui nec sacris quidem cum manus ab-
stinuissent, eorum uim maximam qui uel in templa confugerant, tamdiu ob-
truncant, quoad Belisarius suos circumeundo à cæde cohibuit, & ad concio-
nem uocatos istiusmodi affatus est uerbis. Postquam uictoriam ad nos de-
tulit deus, & ad id gloriæ tandem prouexit, ut urbem, etsi inexpugnabile ui-
sam, nostræ ditioni subegerit, necessarium est, ut & ipsi acceptæ gratiæ haud
quaquā indignos esse præ nobis feramus: sed pro nostra potius in deuictos
clemētia, iure hos superasse. Nolite ergo Neapolitanos istos perpetuis odijs
de cætero infectari, nec quia hos ipsi oderitis, belli uobis sunt limites exceden-
di: quod enim esse in deuictos uictorum odium potest, cum parcendū his po-
tius sit, quàm ad internitionem clades alia inferenda: nō enim uos ipsi ab ho-
stibus post hac uindicatis, sed subditorum ex more facturi iacturam estis:
Quocirca uiris istis nihil imposterū mali per uos inferatur, neq; furenti iam
animo licentius omnia permittenda: indecorum namq; cum hostes uiceritis,
iracundia uinci: uobis quidem cætera in uirtutis præmium cedant, coniuges
uiris cum liberis restituite: ediscant uicti ex rerum suarū iactura quantis sua
temeritate priuati nunc sint & gratissimis bonis, his Belisarius dictis, matres/
familiās omnes, liberos, seruosq; produci mox iussit, & Neapolitanis resti-
tui, nondum aliquam expertos iniuriam, hisq; & milites suos cōcilauit. Sic
itaq; cum Neapolitanis tunc actum, ut una eademq; die & in seruitutē cōce-
derent & libertatem, simulac suis ex rebus preciosissima quæq; recuperarent.
siquidē qui aurum maiorisq; præcij rem possiderent, iam antea in terram ab-
diderant, hac dūtaxat uia hostibus occultare sua hi potuerūt: Deniq; omnes
in propria domicilia restituti, cum his simul & bona recondita præter spem
receperunt: Obsidio itaq; in diem ad summum extracta uigesimalū hunc ha-
buit finem. Gothos uero ea in urbe ad octingentos numero captos, indem-
nes prorsus seruatos, nō minori in honore quàm suos apud se Belisarius ha-
buit. Pastor autē qui in eam desperationē, ut supra iam diximus, plebem in-
duxerat, ubi captam urbē peruidit, in apoplexiam incidens repentinus mo-
ritur, nullo uel ante hac morbo affectus, nec prorsus ab ullo mali quicquam
perpeffus. Asclepiodotus præterea qui cum Pastore unā rem omnem in po-
puli iacturam cōfecerat, cum primoribus alijs qui reliqui tantæ cladis fuissent,
ad Belisarium uenit: Cui illudens mox Stephanus his uerbis cœpit conui-

tiari: Vide nunc o omnium perditissime homo, quantis malis affeceris patriam, pro tuoq; nimio in Gothos ac pertinacissimo studio, tuorum ciuium salutem prodideris. proinde si barbaris res successissent, non indignum duxisses tui erga hos studij mercedē recipere, & singulos nostrū tācti rectius longe consultos prodicionis insimulare. Ast ubi in potestatem Imperator hanc urbem redegit, & Belisarij huius tam fortissimi uiri uirtute salutē recepimus, adire hunc ipsum Romanorum præfectum tam temere ausus, perinde nec in nos ciues nec imperatoris exercitum delinquendo non dignas tuo sis scelere poenas daturus. Tum ille exprobranti hæc sibi, ut maledictis uicem mox redderet. Falleris inquit, his te iactitando, quæ nobis ex nostra in Gothos beneuolentia obijcienda nunc ducis: non enim quis esse periclitantibus dominis beneuolus potest, nisi sat constans animo sit: Me uero uictores talem sunt Reipublicæ suæ habituri custodem, qualem nuper fuisse in Gothos compererint: quandoquidem qui suapte sit natura non infidus, haud quāquam cum fortuna simul cōmutaturus est animum. Tu uero cū Gothis res minus æque procederēt, promptiorem te statim exhibuisti ad inuadentium hostiū uerba suscipienda: qui enim instabilis est, & inconstantiae morbo laborat, simulac timere inceperit, uel suimet amātissimis debitam negaturus est fidē. His dictis Neapolitanus mox populus abeuntem hunc conspiciatus, cum in unū coisset, sua ac præsentia mala Asclepiodoto illi imputāda criminabat, & maledictis haud prius absistit incessere, q̃ hominē trucidasset, eiusq; & corpus dilacerasset minutatim discerptū. Huius deinde ex cede, Pastoris ad domum impetu facto peruenit, & illum identidem omnes exposcere, seruisq; affirmantibus, fato perfunctū Pastorem esse, non prius his fidem præbendam duxere, quā mortui cadauer proferrent: quod statim arreptū loco quodam & suburbano, palo affigunt, proq; commisso ex iusta ira facinore, Belisarium sic deprecantur, ut ab homine perhumano clementiq; facile ueniam impetrarint. Cū Neapolitanis sic actū, Gothi uero quibus circa Romam & circūiecta huic urbi loca adesse forte tunc contigit, miraculi loco existimare, Theodati tunc primū ignauiam, quod cum in proximo hostes adessent, haud quam uellet his obuiam ire: unde in suspicionem nec mediocrem quidem uenere, ne Iustiniano Imperatori ultro is esset Gothorum res proditurus, quandoquidem non in aliud quippiam animum intendisset, nisi ut quiescendo uitam de cætero duceret, & pecunia sese affatim ingurgitaret. Itaq; ubi demū captam per Belisariū esse Neapolim accepere, Theodato omnibus probris dilacerato, unum in locum ducentorum ab urbe stadiorū interuallo distantem inter se coeunt, castraq; ibidē metari se posse quā optime uisum: Campi nimirum circunquaq; patentiores & equitabiles erant, iuxta uero defluēs amnis in mare ad Tarracinā immittit, huic proximus mons Circeus ille, ubi Vlysem ferunt cum Circe uersatum. Sed ut equidem reor, nō uera fatentur,

cum

cum ea in insula Circis domum Homerus fuisse affirmet: ni forte hunc montem, insulam esse iccirco quis dixerit, quia in mare ingenti tractu porrigitur, & iuxta adnauigantibus, eiusq; è littoris regione uadentibus, insulæ diu per-
 similis esse apparet: ubi uero ad eum est montem peruentū, facile quisq; per-
 discit, priorem opinionem se fefellisse: & ea forte de causa hunc locum Home-
 rus insulam dixit. Mihi uero ad ea quæ dicere cœperam redeundum. Gothi
 igitur cum eò iam cōuenissent, Imperatorem sibi & Italis Vittigem deligūt,
 uirum sanè non ex clara familia ortum, sed qui in his certaminibus quæ cir-
 ca Sirmium aduersus Gepidas Theodericus rex habuisset, probe se & uirili-
 ter gesserat: qua de re Theodatus certior factus, fuga extemplo arrepta Ra-
 uennam contendit. Vittiges uero quàm celerrime Optarem Gothum homi-
 nem misit, qui Theodatum ad se uiuum uel saltem mortuum ex fuga retra-
 heret. Erat aut Optares ille hac de causa Theodato infensor: huic quondam
 amplissimo patrimonio & præstanti forma puella denupserat: hanc Optari
 Theodatus, etsi pecunijs utcūq; placato ademptam, alteri collocauit. Iccirco
 tūc Optares iracundiā partim succensus, Vittigi partim morem gesturus, in-
 genti celeritate & summa animi promptitudine, nec interdiu quidem nec no-
 ctu intermisso itinere, abeuntem illum enixius insectatur: quem demum in
 uia adeptus, ac solo foede resupinatū ut uictimam cædit. Hæc Theodato &
 uitæ euersio fuit & regni, ad tertium annum detenti. Vittiges interim Impe-
 rator creatus, cum præsentibus Gothis Romam se contulit, ibiq; cum Theo-
 dato quemadmodum actum fuisset certior factus & ingenti affectus lætitia,
 huius Theodesclium filium custodijs asseruandum curauit. Cumq; Gotho-
 rum res ei & haud recte satis paratæ adhuc uiderentur, potius duxit Rauen-
 nam prius contendere, ibiq; omnibus optime comparatis, ad bellum descen-
 dere. Vnde uniuerſis ad se conuocatis, orationem huiusmodi habuit. Rerum
 gestarum quæ maximæ sunt uiri commilitones, non temporis celeritate, sed
 bonis consilijs dirigi rectius solent: plerumq; enim sera dilatio, cū se demum
 opportune obtulerit, utilitatis plurimum affert: studiū uero & nimia prope-
 ratio, ubi nec decenti nec suo tempore proferunt, multis rei conficiendę spem
 intercidit: facilius quippe imparata aliqua multitudo uiribus oppugnata ho-
 stilibus uincitur, quàm qui cū minoribus copijs sed alioquin quàm bene in-
 structis, in certamen se conferunt. Nō itaq; ut repentius ipsi & iactanter ela-
 ti, indecenti uos aliqua affecturi sumus iactura: siquidem longe potius est,
 ad breue nos erubescere, ut gloriam seruemus iam partam perpetuo, quàm
 momentaneum dedecus declinando, in omne æuum hoc ipso inuolui. Acce-
 dit etiam haud quaquam & uos esse eius rei ignaros, Gothorū uim omnem
 & armorum uniuerſum ferè apparatus, in Gallijs ipsis & simul Venetijs ali-
 isq; quàm procul hinc distantibus locis uersari. Et sanè Francorum cum na-
 tione præſenti, hoc nihil inferius bellum nos gerimus: quo nondum recte di-
 c 2 spoliato,

Oratio Vittigis ad Gothos

posito, uelle aliud aggredi, maioris esse uesaniæ duxerim: nam qui in ancipi
 ti positi sunt, nec in hostem unum intenti, par erit omnino ab aduersarijs su-
 perentur. Ipse uero Rauennam eundem nunc esse decerno, indeque aduer-
 sus Francos bello denique absoluto, & cæteris perquam bene rebus disposi-
 tis, cum Belisario demum Gothorum omnibus copijs confligendum. Sed
 uestrum non neminem discessionem hanc nostram fugam dicere haud qua-
 quam pigebit. Et alioquin timorem dissimulare & profiteri, si modo suo id
 tempore fiat, quàm multos erexit, & ad meliorem traduxit fortunam: Stre-
 nue uero factorum celebritas his quidem qui nil opportune hæc gesserint, ad
 seruitutem proculdubio est & ignominiam concessura: non enim rerum no-
 mina sequenda sunt nobis, sed iure ex his commoditas cõsecranda. Viri ni-
 mitum uirtutem non cœptæ res arguunt, sed peractæ designant: hostes au-
 tem fugiunt, non qui maiori cum apparatu & derepente in hos aduentarint,
 sed qui eorum corpora tueri perpetuo uolunt, & bello quàm procul abesse.
 De huius uero urbis Romæ futura captiuitate, uestrum neminem formido
 incessat: nam si Romani in nos se beneuole gesserint, ciuitatem hanc in tu-
 to sunt Gothi cõseruaturi, quandoquidem nec necessitatem experturi sunt
 aliquam, uobis paulopost ad se redeuntibus: & si qua de uobis hos forte su-
 spicio ceperit, uel admissis in urbem hostibus, minus nocebunt, & cum his
 demum magis conduxerit, si cogat necessitas, ex aperto pugnare: uerum ne
 quid eiusmodi accadat, mox ipse prouidero: uiros nanque complures ad cu-
 stodiam urbis relinquam, & præfectum cum his prudentissimū, qui ad eius
 tutelam sint suffecturi, atq; ut & nobis urbana hæc recte se habeant, & nul-
 la ex hoc nostro recessu subsequatur iactura. Gothi igitur Vittigis dictis col-
 laudatis, ad iter se præparabant. Interea uero Vittiges idem Liberio Roma-
 no antistite, Senatoribus populoque uniuerso abunde cõmonestatis, com-
 memorato insuper iustissimo Theoderici quondam imperio, singulos de-
 mum hortari, erga Gothorum ut gentem beneuole imposterum se haberent,
 idq; ut deinceps seruarent, grauissimo iureiurando adegit, & ad urbis custo-
 diam uiris nō minus quatuor milibus lectis, Leuderem præfecit, hominem
 sanè, ut ad multum ætatis prouectum, ita & prudentiæ opinionem maxi-
 mam cõsecutum. His ita peractis cum reliquis copijs Rauennam uersus iter
 aggressus, multis secum Senatorij ordinis obsidum loco abductis: quò ubi
 demum peruenit, Mathassuntham Amalassunthæ filiam eximie pulchritu-
 dinis uirginem, uxorem sibi uel nolentem quidem effecit, ut ex hac generis
 Theoderici coniunctione, imperium sibi firmitus stabilitum esset imposterum
 habiturus. Gothos deinde undequaque contractos, arma equosq; singulis
 turmis distribuendo instruxit imprimis & exornauit, eos duntaxat qui Gal-
 lias præ Francorum formidine custodirent, ad se reuocare non potuit. Franci
 autem isti, Germani quondam uocitabantur: quemadmodum autem à prin-
 cipio

cipio fuerint id nomen sortiti, & Gallias deinde inuaserint, ac Gothis simul
 sint hostes effecti, explicaturus mox sum. Regio ea omnis quæ ab Oceano &
 Gadibus nauigantibus ad dexteram iacet, Europa, ut aliàs diximus, nuncu-
 patur: quæ uero est huic ex aduerso obiecta, Libya dicitur, sed Asiam, hanc
 prisca dixere: de his inde quæ ultra Libyam sunt, quod affirmare certius que-
 am, nil habeo: nam & uastæ excipiunt solitudines, & immensis spatijs ua-
 cua sunt hominibus loca, ex quibus etiam primus Nili fons nascitur, est tamen
 eius origo incognita, cum inde in Ægyptum deferri id flumen affirmant. Eu-
 ropa autem quo ad ipsum statum & suum principium, post quidem Pelopo-
 neso perlimilis, & utrinque adiacet mari, cuius prima regio circa Oceanum
 est & occidentem solem, & Hispania dicitur ad usque Alpes, quæ in Pyrenæ-
 is sunt montibus. Alpes uero dici in angustijs transitum, qui ea in regione
 sunt homines decreuerunt. A Pyrenæis autem montibus ad usque Liguriæ
 terminos Gallia dicitur. Vbi alpes aliæ Gallos & Ligures dirimunt. Sed Gal-
 lia Hispanijs est longe potentior. Siquidem ab angusto cum Europa ipsa in-
 cipiat, in immensam semper latitudinem funditur. Ex utrisque his regioni-
 bus, altera quidem in Boream uergens, Oceano circuncingitur mari, altera
 uero quæ ad Notum uentum inclinât, mare Tyrrhenum habet. In Gallijs alia
 pleraque flumina sunt, sed Rhodanus imprimis & Rhenus hinc defluunt, di-
 uersa tamen & contraria ab inuicem uia labuntur: Rhodanus siquidem in
 mare Tyrrhenum exit, & in Oceanum Rhenus immittit: paludes præterea his-
 ce in locis non paucae, ubi primitus Germani, gens barbara habitabant, nec
 magni tunc primum momenti uiri, qui Franci nunc uocitantur: his finitimi
 Arborichi accolæ erant, qui cum cætera Gallia atque item Hispania iam pri-
 dem Romanis parebant: post hos in orientem solem Thoringi barbari sunt,
 qui Cæsaris Augusti permissu, sedes has tenere, & ab his Burgundiones
 haud procul, ad Notum uentum uergentes inhabitant. Sueui deinceps & A-
 lemani gens ualida, liberi omnes, & iam diu ea incolunt loca. Temporis ue-
 ro processu, Visigothi ui in Romanum imperium facta, Hispanias omnes &
 Gallias ultra Rhodanum flumen suæ ditioni subactas, uestigalesque reddi-
 tas tenere. Erant autem Arborichi Romanorum tunc milites, quos sibi Ger-
 mani cum obediens facere & subditos uellent, ut qui finitimi essent, & pri-
 stinos uitæ mores penitus immutassent, eorum agros assiduo populari, &
 hos copijs uniuersis inuadere: Arborichi uero cum & uirtutem præ se, & er-
 ga Romanos beneuolentiam ferrent, uiros fortes eo in bello se præstiterunt:
 cumque his uim inferre Germani non possent, societatem ut secum saltem ini-
 rent, & mutua inter se facerent connubia precabantur: quas non inuiti con-
 ditiones Arborichi mox accipere: erant nanque utrique Christianæ fidei se-
 ctatores. Sic itaque unum hi cœuendo in populum ad maximam potentiam

euasere. Romanorum interea milites alij qui in Galliae finibus erant, custodia gratia constituti, cum neque Romam redire iam possent, nec ad hostes ut Arianos concedere, se se cum signis, & locum insuper quem pro Romanis seruarent, Arborichis Germanisque prodidere, ac potius mores continenter seruatos, suos transmissere ad posteros, atque adeo ut uel ad hanc nostram aetatem eodem tenore uel etiam cultu pristinos seruare ritus non dedignentur: descripto namque ex numero ad id ferme tempus hi demonstrantur, quo taxati antiquitus militabant, quandoquidem & suis productis nunc signis, in aciem prodeunt, ac patrijs utuntur perpetuo legibus, Romanumque habitum, ut in ceteris alijs, ita & foccis nunc seruant. Enimuero quamdiu Romanis Respubl. eadem semper & firmior mansit, ad Rhodanum fluuium Imperator in Gallos potitus imperio est. Vbi uero hanc Odoacer in tyrannidem uertit, tunc demum Visigothis tyranno hoc ipso cedente, uniuersam ad usque Alpes, quae a Liguribus Gallos determinat, hi Galliam suae ditionis fecere. Odoacro deinde cadente, Thuringi Visigothique Germanorum uires iam auctas ueriti: nam & hominum abundabant hi multitudine & robore praeualebant, atque adeo ut finitimos omnes apertius uiolarerent: cum Theoderico & Gothis ut foedera iungerent summo studio nitebantur. Sed Theodericus eorum repudiata societate, cum his tamen coniugia facere haud quaquam dedignabatur. Tunc itaque Visigothorum duci iuniori Alarico Teudetufam filiam eius despondit & uirginem. Mernerefrido autem Thuringo & principi, Amalabergam Amalafridis sororis filiam nuptui tradit: quo factum, ut Franci alie, nam in se uiolentiam ueriti, a Theoderico ne hunc bello per id tempus incesferent abstinendo, Burgundiones oppugnatum mox ierint. Inter Francos deinde & Gothos, in Burgundionum malum, foedus pactionesque fiunt hac lege, ut utrique in hos copias mitterent oppugnatum, & utri eorum alteris in expeditionem euntibus, Burgundionumque euercentibus gentem, ipsorumque terram in suam redigentibus potestatem a conuentis deficerent, uictores ipsi ab his qui secum non militassent, certum auri pondus referrent: sic bello res captas utrisque communes fore. Germanis igitur ingentibus copijs pro initis inuicem cum Gothis conuentionibus, aduersus Burgundiones iam prodeuntibus, Theodericus uerbis quidem ad expeditionem se praeparare, de industria tamen tempus in belli euentum extrahere, futuram fortunam opperiendo, uix tandem exercitibus missis, praefectis imperat, iter ut segniter faceret. Proinde si Francos uictoriam retulisse acceperint, tunc prorsus iter acceleraret. Sin uero aduersi quippiam his accidisse didicerint, haud quaquam ultra progresserentur. Franci interea cum Burgundionibus soli manus conseruere, & cum bellatum nauiter esset, magna utrinque fit caedes: nam pede collato ad multum diei fortiter est praelium gestum. Sed Franci demum ubi in fugam hostes per-

nitus uertere, in ultimas quas illi incolerent terras fugarunt, ubi & fugientibus pleraque erant & ualidiora ad receptum praesidia, quae sola his saluti fuere, ceteris hostes potiti. Hac uictoria ubi ad aures est Gothorum perlatum, quam celerrime ad socios & uictores se conferendo, sui praesentiam faciunt, ab his que increpiti quod praelio non tempore suo interfuissent, locorum causabantur difficultates, paratos se pactam pro poena pecuniam statim dependere: qua ibidem depensa, terras ex hoste captas, uti conuentum iam antea fuerat, cum uictoribus partiuntur: qua in re cognita Theoderici prudentia est, qui sine ulla suorum iactura, modico auro persoluto, hostium sibi loca parauerit. Hac uia Gothi Germanique Gallijs sunt in partem potiti. Germani deinde ad pristinas uires accessione facta, Theoderici nulla habita ratione, & priore illa ex eo qua tenebantur neglecta formidine, aduersus Alaricum & Visigothos duxerunt exercitum. Quod ubi Alaricus comperit, Theodericum ad se celerius euocat, qui maximis statim cum copijs ad eius suppetias ire contendit. Visigothi interea postquam Germanos circa Carcasionem urbem castra habere certiores sunt redditi, confestim his obuiam eunt, & positis castris quietos se continent. Sed cum in ea obsidione temporis plurimum contriuisent, tedere occcepit inertia, & aegre ferre per hostes sua loca uastari, in praedamque omnia agi: unde & Alaricum contumelia & probris incessere, & quod hostes reformidaret odisse, sui que ducis contationem & segnitiam criminari, & identidem affirmare posse se quidem & solos, Germanos bello peruincere. Vnde suorum importunitate uictus Alaricus, etsi haud dum praesentibus Gothijs, cogitur statim in aciem aduersus hostes prodire. Sed Germani in ea congressione superiores iam facti, Visigothorum uel maxima caesa, Alaricum simul ducem obruncant, & Gallijs maiorem in partem potiti, Carcasionem urbem celerrime obsident, ut in qua conditas esse regias opes acceperant, quas Alaricus quondam & senior cum Romam cepisset abstulerat. In his ferunt Salomonis fuisse preciosissimam suppellectilem ac spectatu dignissimam, ut quam ingentis precij gemmis ornatam ex Hierosolymis dicunt auexisse quondam Romanos. Visigothi igitur qui eo praelio superfuere, Gaselicum spurium Alarici filium principem sibi pronuntiando creauerunt, cum Amalaricus ex Alarici filia natus, puer admodum esset. Theoderico deinde cum Gothorum exercitu aduentante, trepidanter Germani obsidionem soluerunt, indeque profecti, eam Galliarum & praeter Rhodanum flumen mox occupant regionem, quae in Oceanum uergit: quos cum loco depellere Theodericus nil posset, ut sibi haberent quae iam occupassent permisit, ipse uero reliquam Galliarum tunc partem recuperauit, Gaselico itaque suo fato perfuncto, ad Amalarici nepotem

defertur imperium, cuius ille ut pueri adhuc procuracionem gerebat. Theodericus uero Carcasione ex urbe rebus omnibus quæ ibi Gothorum regibus seruabantur, secum auectis, celerrime Rauennam reuertitur, præfectis, que & maximis copijs continenter in Gallias & Hispanias missis, imperium ipse re ac factis administrando tenebat, idc̃p ut sibi perpetuo stabiliret prouidens, earum prouinciarum principes iussit uectigal ut sibi deferrent: quo opportune accepto, ne auaritiæ uideretur intentus, Gothorum Visigothorumque exercitibus munera in annos singulos mittere, eorumque sibi animos conciliare. Vnde temporis progressu factum, ut Gothi Visigothique, quandoquidem sub unius imperio essent, terrasque easdem haberent, liberos suos mutuis affinitatibus iunxerint. Post hæc Theodis uir Gothus quæ Theodericus ut exercitui præesset emiserat, ex Hispanijs sc̃eminam nobilem in coniugem duxit & opulentam, ut quæ in pleraque Hispaniæ loca haberet imperium: ex quibus ad duum milium ferè contracta hic militum manu, uic̃p satellitum constipatus, uerbo quidem Theoderici permissu Gothis tunc præerat, re uero tyrannum agebat. Cuius rei Theodericus, etsi nō nescius erat, ueritus tamen ne sibi imposterum esset cum seruo prælium inendum, & Franci sibi obisterent, uel aduersum se Visigothi res forte nouando aliquid molirentur, haud quaquam Theodim potestate priuauit, sed tūc ductare exercitum iussit, cum esset in bellū eundum: seorsum uero cum Gothorum primoribus agit, qui tum forte apud Theodim erant, illi ut litteras darent, monerēt̃c̃p eū iuste facturū ẽc̃p suæ prudentiæ dignitate, si ad Theodericum salutandi se gratia cōferat. Theodis uero Theoderici imperata exequi omnia præ se ferebat, & annuū uectigal haud dum illi depensum parabat: Rauennam uero concedere non animo inerat, nec sibi scribingentibus se id facturum pollicebatur. Theodericus interea ex humanis decedit. Tū Franci, ut neminem rati suis conatibus de cetero occursurum, aduersus Thoringos copias eduxerunt, & illorum præfecto Hermenefrido occiso, hos in potestatem redactos suæ faciunt ditionis. Hermenefridi interea coniunx cum liberis latitando ad Theodatum eius germanum fratrem & Gothorum tunc principem uenit. Germani deinde cū Burgundionibus qui bello superfuere, manus strenue conferunt, & prælio facti superiores, illorum quidem tunc principem in præsidio quodam coërcitum, custodiendum tradunt. Burgundiones uero subactos, aduersus hostem ut bello uictos, secum militare mox cogunt, terrasque omnes quas hi incolebant, sibi tributarias faciunt. Amalaricus autem Visigothorum princeps, cum in uirilem iam euassisset ætatem, uiribus Germanorū perterritus Theodiberti sororem Germanis imperitantis duxit in coniugē, Galliamc̃p cū Gothis & Atalarici nepote partitur. Sed pars ea quæ circa Rhodanū est, Gothis sorte obuinit: quæ ultra fluuiū erat, Visigothis in ditionem

ditionem concessit. Conuentum est tamen ut uectigal per Theodatum his imperatum, haud quaquam de cætero Gothis dependeretur, & res ut præterea omnes Amalarico ipsi restituerentur, quæ per Atalaricum fuerant ex Charliana urbe direptæ. Cæterum ubi utræq; hæ nationes affinitate inter se mutua coierunt, data uiris singulis optio est, qui in utrauis gente conuibia fecerant, utrum mallent uxorem sectari, an illam ad se domum traducere: quo factum, ut fuerint pleriq; qui uxores quò animus ferret traducerent, & qui aliò ab uxoribus traducerentur. Amalaricus demum, ut qui uxoris esset germano infensior redditus, ingenti ex eo calamitate afficitur: uxorem siquidem cum integræ erga deum fidei suscepisset, & aliàs ipse Arianæ hæreses esset, haud quaquam sinebat legitimis hanc & ueris ritibus uti, nec pro patriæ & optima sua consuetudine deū sibi propitiando ut coleret. Unde cum integerrima foemina in uiri mores concedere nollet, & cōtemptui haberi apud hunc cœpta, atque adeo ut ferendus de cætero nō uideretur, Theoderto fratri uti se habuissent omnia nuntiāuit. Qua de causa Germanicæ gentes Visigothiq; inimicitias inter se cōtraxere, acriq; ac diutino bello inter hos decertatum. Sed uictus demum Amalaricus cum magna suorum iactura occubuit. Theodibertus uero suis cum rebus omnibus sorore redempta, Galliæ partem quantamcunque sortiti Visigothi fuerant, recepit. Qui itaq; Visigothorū ex gente bello deuicta reliqui ex ea clade fuere, ex Gallijs cum uxoribus liberisq; suis iam sedibus exciti, ad Theodem in Hispanijs tyrannidem exercentem se contulere: hoc pacto Gothi Germanicq; potiti Gallia sunt. Postremo Gothorum dux Theodatus cum Belisariū in Siciliam uenturum iam crederet, cū Germanis paciscitur, ut Galliæ portionem quæ Gothos contingeret, sibi haberent, & aureorum uigintimilia his ab se conditiuibus caperent, ut sibi auxilio forent, & aduersus Belisarium secum unā susciperent bellum. Sed rebus ex conuento finem haud dum nactis, sortem Theodatus ipse fatalem impleuit. Interea Gothorum non pauci numero, & uiri quidem fortissimi, quos Martias Gothus ductaret, eam Galliæ partem custodiebant quam Gothorum esse iam diximus. Hos tamen Vittiges cum inde tuto excire non posset, nec Francis ad resistendum suffecturos putaret, ut Galliam statim Italiāmq; excursuris, si Romam ipse cum exercitu uniuerso contenderet, Gothorum ad se primoribus conuocatis, orationem huiusmodi habuit. Non equidē, o uiri sanguine mihi propinquiore, quæ grata potius sint quàm utilia commonefacturus, uos huc conuocaui: sed ut benignæ auscultando presentibus de rebus pro uestra nunc dignitate in medium consulatis: his nanque quibus facta iccirco non ex uoto procedunt quia necessitati haud quaquam cum opus est parent, profecto ut moderari eundem in modum præsentia uelle, nil prorsus conduxerit. Cætera quidem ad bellum parata nobis egregie sunt: Sed Franci obstant, quibus iam pridem

vittigis ad suos oratio

nobis hostiliter aduersantibus, etsi cum magna nostra ut corporum, ita & rerum iactura ad resistendum tunc vires fuere, cum aliunde nobis nil occurreret hostile, nunc tamen cum in alios ire omnino cogimur hostes, cum Francis inceptū necessario soluendum est bellum, & ea primum de causa, quia si hostes nobis sint hi permansuri, cum Belisario contra nos arma sine mora cōsociabūt: nam qui unum eundemq; habeant hostem, ut inuicem & beneuolentiam concilient & fœdera inter se iungant, rerū natura ipsa induxerit. Proinde si in hostiles utrosq; exercitus seorsum & ipsi partitis copijs bellum his intulerimus, id proculdubio relinquetur, ut ab utrisq; uincamur. Satius itaq; erit ut paulo imminuti, maiorem nostri imperij partem firmitus tueamur, quàm omnia possidere dum cupimus, cum totius imperij uiribus, hostium insultibus pereamus. Censeo igitur Francis ut Gallias sibi finitimas ultro dedamus, & pecunias insuper omnes, quas Theodatus his se daturum promiserat, non solum ut concepta in nos odia Franci deponant, sed nobiscum unā id bellū suscipiant. Quēadmodū uero succedentibus rebus recuperaturi Gallias simus, nemo uestrum nunc animo agitet: uetus nimirum me subit dictum, quod utique præsens rebus ut consulatur iniungit. Hac Vittigis oratione Gothorum proceribus audita, & conductura quæ dicerentur sat raris, peractum hæc iri ex ducis sententia placuit. Extemplo itaque Francorum ad gentē oratores mittuntur, qui Gallias illis & pecunias dederent, societatemq; facerent. Francorum autem duces Ildibertus Theodibertusq; & Clotarius tunc temporis erant, qui Gallijs simul & pecunia à Gothis receptis, & his quidem pro cuiusq; imperij portione partitis, amicos se Gothis fore quā maxime profitentur, clam tamen his se auxilia non ex Francis missuros, sed subditorū ē nationibus alijs: arma uero in Romanorū perniciem Gothi sortiri nullo pacto se posse, quippe qui pauloante imperatori promiserint in hoc bello illi se opem laturos. Oratores itaq; rebus ita confectis, quarum de causa mittebantur, Rauennam mox repetunt. Et Vittiges Martiam præfectum ad se ex Gallijs reuocat. Dū interea hæc agerentur, Belisarius ut Romā cōtenderet se præparare, unde delectos ē suis cohortibus uiros trecētos, hisq; Erodianum præficiens, in Neapolitanæ urbis custodiam posuit, missis & ad Cumas custodibus quos suffecturos ad eius præsidij tutelam rebatur: nam in Campania præter Cumas hæc & Neapolim oppidū, munitus alius erat nuspiam locus. Cumis incolę ipsi Sibyllę speluncam ostendunt, in eaq; ferūt illam uaticinatā fuisse. Maritima autē Cumarū hæc ciuitas est, & à Neapoli centū & duo de triginta stadijs abest. Belisarius itaq; ad iter instruebat exercitum. Romani autē ueriti ne eadem sibi quæ & Neapolitanis contingerent, potius longe fore decernunt Imperatoris ut copias in urbē exciperēt, idq; ut facerent cū Belisarius maxime hortabatur, tū & urbis Romæ antistes. Itaq; ex Mediolano urbe inter Ligures sita, oriundū Fidelīū quēmpīā, qui Atalarico

rico quondam quæstoris loco assederat, ad Belisarium præfectum cum his mandatis mox legant, ut Romam uocatus cōtenderet, uenienti sibi polliciti ciuitatem se dedituros: Tum ille uia latina exercitum duxit, appia ad læuam dimissa, quam Appius Romanorum tunc censor noningentis prius iam annis construxerat, ex seque illi indiderat nomen. Appiæ uia longitudinē, quinque dierum spatio emetiri expeditus uir aliquis poterit: ab urbe Roma hæc Capuam pertinet, sed ea latitudine patet, ut plaustra duo ex aduerso inuicē occurrentia, libere hæc queant peruadere: & sanè hæc est præter cæteras omnes, uia quidem spectatu dignissima. Appius siquidem ex alia & longinqua tunc regione, ut reor, excisos lapides, & hos quidem siliceos ac suapte natura durissimos, in hanc uiam uehendos curauit, quos complanatos & leues politea redditos, quadratosque circuncidendo factos, inuicem collocauit, metalli nihil uel rei alterius interferendo. Sunt autem ita connexi, & inter se tam ualide condensati, ut speciem præ se ferant uisentibus, non compositos esse, sed natura sic editos, & quamuis diuturno hi tempore atterantur, plaustris que frequentibus & quibusuis animantibus continenter peruij sint, suo tamē ex nexu, ne parumper quidem discedunt, uel comminuti franguntur, nec sui quicquam amittunt nitoris. Gothi autem in urbe custodes relictī, ubi hostes appropinquare certiores sunt facti, & quid sibi uellent Romani iam præsentissent, urbi imprimis admodum indolescere, & his qui in se hostiliter aduentarent cum obuiam ire præ paucitate nil possent, fluctuari animo in ambiguoque uersari: Romanis deinde his permittentibus ut urbe excederent, Rauiennam uno agmine omnes se contulere, Leudere præfecto relicto, qui præsentis, ut reor, fortunę pudore affectus, in urbe permansit. Contigit autem ut die una eodemque tempore, & Belisarius cum Imperatoris exercitu per portam quam Asinariam dicūt, urbem iniret, & per Flaminiam Gothi excederent: unde urbs Roma à Gothis tum primum capta, annum post sexagesimum, Iustiniani uero undecimum recuperata est. Belisarius igitur Leudere Gothorum præfecto portarumque clauibus Imperatori Byzantium missis, sarcindis mœnibus plerisque in locis collapsis incubuit, prominentioraque propugnacula fecit, & læuo ex latere muri structuram aliam quandam ædificauit: & ea de causa, ne ea è regione dum in hostem sui præliarentur ab his qui ad sinistram mœnia oppugnarent, sauiari tam facile possent, fossam circa muros profundiorē perduxit. Romani uero ut præfecti prudentiam, ita & præcipuam eius quam præ se utique in extruendis propugnaculis tulerat, mirum in modum laudare, idque denique obstupescere, si obsidionem Belisarius uerebatur, urbem cur sibi ineundam duxisset, & quo nam pacto in comineatus penuria, quandoquidem non maritima hæc ciuitas esset, obsidionem laturus is imposterum esset, in tam uasto præsertim mœnium ambitu, & in urbe in campo tam expedito & plano sita, & quæ ho-

stium

stium tam facile pateret insultibus. Hæc ubi primum Belisarius intellexit, ad tolerandam obsidionem necessaria præparare, & omnia ita satagere, ut uel ex Sicilia nauibus ad se deportari frumentum curaret, idq; in publica asseruaret depositum horrea, Romanos omnes etsi rem ægre ferentes enixius cogere, ut ex agris necessaria in urbem inferrent. Pizæ interea Gothus uir quidam, ex Samnio ueniens, sese & Gothos qui eam secum incoherent regionē, & maritimarum ex Samnio partem terrarum dimidiam ad usq; flumē incoherent, se prosequente, uel imperatori quoquam pacto obsecuturos, non paruam ei Belisarius militū manum ductandam tradit, qui cum eo unā eius regionis loca seruarēt & tuerent. Post Gothos & Calabri, Apuliq; deinceps, non præsentibus eorum in agris Gothis, sponte ad Belisarium concesserunt, hos statim secuti qui urbes maritimas quæue mediterraneas nonnullas inhabitabant. Inter cætera oppida & Beneuentū ad Romanos defecit, quod Maleuentum quondam prisci dixere, id nanq; oppidum Dalmatiæ ex aduerso oppositum est, in continentiq; situm, in quod spiritus uiolentior quidam & acerbissimus ingruere cōsuevit, qui utiq; ubi flare occæperit, nullo sis pacto qui eā iter faciat inuenturus, sed domi se cōtinent omnes: nam uenti huius ea est uiolentia, ut uel equitem cum equo simul arreptum sublimem mox deferat, diuq; per aërem circumactum, & quocunq; tulerit casus proiectum intimitat: unde & Maleuentum contra Dalmatiam ut diximus & in ædito positum, eo ex uento toleratu difficili sortitum est nomen: Urbem hanc cū Diomedes quondam post Iliū captū ex Argis eiectus diripuisset, suis in ea dentes reliquit Calydonensis, quos Meleager uenationis præmia tunc forte acceperat: & sanè hi dentes uel ad nostra hæc tempora manent, res proculdubio spectatu dignissima, quippe qui lunarem in speciem pedum trium pentimetrum habeant. hic præterea ferunt Diomedem, Æneam Anchisæ uenientem ex Ilio conuenisse, dedisseq; illi ex responso Mineruæ simulachrū, quod ipse quondā Vlyssæ iuuante à Troia sustulerat, cū explorandi gratia eo prius se cōtulissent, quàm à Græcis Ilium caperetur. Addunt insuper huic ægro tanti, sciscitantiq; de morbi euentu, prædixisse oraculum, non antea se eo ex morbo conualiturum, quàm uiro Troiano simulachrū id tradidisset: Romani tamen ubi nam illud terrarū nunc sit, haud quaquam scire affirmant, imaginem uero lapide insculptam ostendunt, quæ uel ad hanc usq; ætatē in Fortunæ fano, ante Mineruæ æneam statuam exposita est, ad eam templi partem locatam quæ uergit in orientem. Imago autem illa in lapide sculpta, præliantis ad instar esse apparet, uibrantisq; ut in acie hastam, uestem hæc habet oblongam, faciem uero Mineruæ simulachri nō Græcis simillimam, sed Ægyptijs potius, qualia illi pleraq; factitabant. Byzantijs uero Constantinū tradunt Imperatorem, in eo foro, quod utiq; suum sortitum est nomē, hanc statuam in defossam terrā deposuisse, Sed de his hæctenus, Belisarius itaq;

Italiana

Italiam omnem quæ intra sinum Ionicum est, ad usq; Romam & Samniū,
 in potestatē redegit. Extra hunc sinum ad Liburniā usq; ut antea diximus,
 Constantianus uniuersa tenebat. Sed priusquam historiam prosequar, non
 nullorum locorū tractus explicaturus nunc sum. Adriaticum pelagus, à con-
 tinenti quamprocul Ionicum sinum exæstuans facit, haud tamen ut in alijs
 locis, ubi desinētis maris in terram utrinq; transcensus Isthmū reddit. Sinus
 qui Chrysæus dicitur in Lecheū desinens, ubi & Corinthus ciuitas est, qua-
 draginta ad summū stadiorū spatio Isthmum qui eodem est peragit. Helle-
 sponti præterea sinus, quem Melana uocant, nō longiore ab huius est inter-
 uallo, Cheronesi terram in Isthmum cogit: à Rauenna autē urbe ubi Ioni-
 cus desinit sinus, ad mare usq; Tyrrenum, haud minus dierum octo, expe-
 dito est uiro iter emetiendum: cuius rei hæc causa est, quod maris exæstuans
 fluxus progrediēdo continentis ad dexteram affatim semper & diu deferē.
 Intra hunc Ionicum sinum, imprimis Hydruns oppidum est: huic uero à de-
 xtra Calabri, Apuli Samnitesq; sunt, & his quidē finitimi subsequuntur Pi-
 centes, qui ad Rauennam usq; ea incolunt loca: ad læuam deinde in partem
 & Calabri, Brutijsq; præterea, Lucanijq; habitāt, post hos Campani Terra-
 cenam usq; pertingunt, quos statim Romanorum termini subeunt: hæc natio-
 nes utriusq; maris littora tenēt, & quæ ea è regione sunt mediterranea omnia,
 & in his quidem regio est quæ magna quondam Græcia dicebatur. In Bru-
 tijs sunt & Locrenses qui ad Zephyrum uergūt, & Crotoniatæ Thurijq;, ul-
 tra hunc sinum Græci habitabant, Epirotæ dicti usq; ad Epidamnū oppi-
 dum, quod utiq; maritimum est, & incolitur: huic proximus Precalis locus,
 post hunc sub Hesperia regno Dalmatæ, deinceps Liburnia Histriaq;, &
 Venetorum sunt loca, & Rauennam usq; pertingunt, maritimiq; omnes ea
 habitant è regione: supra hos Sichi sunt & Sueui, haud tamen Francorum
 sub ditione, alijs præterea qui mediterranea tenent. Carij deinde Muricijq;,
 his uero ad dexteram Dacæ Pannonijq; incolūt: quibus ad aliorū locorum
 possessionem Singidones Sermijq; accedunt, & usque ad Histrum fluuium
 eorum propagatur imperiū. His nationibus Gothi qui extra Ionicū sinum
 erant, in huius belli principio imperitabant. Supra Rauennā autem urbem,
 ad Padi fluminis læuam Ligures habitant: iuxta hos qui ad Boreā uergunt
 Albani, in terra omnium fecundissima, Languilla nominata incolunt loca,
 supra hos Francorū ditionis sunt gentes. In occidentem uero quæ spectant,
 Galli tenent, post hos & Hispani, ad Padi autem fluminis dexteram Aemy-
 lia est, & Tuscorum gens omnis, ad Romanorum confinia pertinens. Sed
 de his hæcenus. Belisarius autem ambitum ad Tyberim usque muri com-
 plexus, omnem cōmunit, & ubi cūcta illi egregie disposita sunt, uim scutato-
 rum magnam hastatorumq; in unum contractā, Zartire & Chorlomo-
 no, Echmanoq; Massagetis ducibus datis, abire in Thusciam iussit, ea ut loca in
 d potestatē

potestatem redigerent, Bessæq; imperauit Narniam præoccuparet munitissimam in Thuscis urbem. Bessas hic Gothus genere fuerat, & eorum ex numero qui ex Thracia uenerant, è qua & Theodericus rex mouēs, quum Gothos in Italiā traduxisset, haudquaquē se illi permisit. Erat is sanè uir acer quidem & belli peritus, præfectusq; optimus, & de se peridoneus ad res probe gerendas. Is itaq; uel inuitis Narniæ accolis, potitus oppido est: haud secus & Constantinus Spoletū Perusiamq; & alia his circumiecta oppidula nullo negotio cepit: nam uolentes in oppida hūc exceperāt Thusci. Præsidio itaq; Spoleti imposito, ipse cum cæteris copijs in prima Thuscorū urbe diu quietam habuit stationē. Hæc ubi Vittiges Gothorū princeps accepit, Vnilam & Pissam præfectos cum exercitu aduersus hos ualido misit, quibus obuiam Constantinus à Perusia non longe profectus cum his manus conseruit, superantibusq; multitudine barbaris, æquo Marte tum primum pugnatum: postea uero Romani uirtute ac uiribus superiores effecti, hostes extemplo in fugam auertūt, fugientesq; & incompósitos ad internecionē ferē omnes obtruncant, uiuosq; in potestatē redactos hostium duces, ad Belisarium mittit. His Vittiges rebus acceptis haudquaquam Rauennē quiescendū diutius duxit. Marchias uero præfectus & qui secum milites erant, quum nondū ex Gallijs rediissent, Vittigis morabātur profectionem. Ad id accedebat quod Asinarium Vligisilaumq; præfectos cum maximis copijs in Dalmatiā miserat, ut in Gothorum hanc potestatem redigeret, & his imperarat ut ex locis Suauiae prouincię circumiectis, barbarorū in societatem ascito exercitu, rectā se in Dalmatiam & Salonas conferrent: cum his præterea classem longarum nauium misit, ut terra mariq; Salonas undiq; obsiderent. Ipse uero cum uniuerso exercitu aduersus Belisarium urbemq; Romā ire mox pergit, equitum peditumq; ad centum & quinquaginta milia ductans, quorū pars maxima armis munita, uel equos ipsos armatos habebat. Asinarius itaq; ubi Suauiā uenit, barbarorum contraxit exercitum. Vligisilaus uero solus in Liburniam Gothos ductabat, qui ubi cum Romanis apud Sardonem, id loco nomen, acie conflixisset, uicti bello ad Burnum urbem se receperunt, in eaq; eorum præfectus collegæ opperiebatur aduentum. Constantinus interea de Asinarij apparatu certior factus, Salonis timēs, milites omnes qui circumquaquæ præsidia retinebant, ad se euocatos cōmonefecit, suis ut quisq; circumduceret præsidijs fossam, ipse uero ad ferendam obsidionē se præparabat. Asinarius igitur ingenti ex barbaris contracto exercitu, Burnorum ad urbē peruenit. Inde q; cū Vligisilao & Gothis copijs iunctis, Salonas petit, ibiq; circa muros castris uallo munitis, militibusq; utrinq; in naues impositis, mœniū partem in mare uersam capere asseruabant, quum terra mariq; Salonas acrius obsiderēt. Sed Romani in hostium naues de repente inuecti, hos in fugam auertunt, & earū nō paucas cum hominibus ipsis demergunt, nōnullas uero

cum

cum milite capiūt, haud tamen ex ea iactura obsidionem soluere Gothi, sed hos enixius coërcere. Vittiges interea ex urbe Roma ad se uenientibus incolis certior fit, maximas esse Belisarij copias, unde magis ac magis hunc poenitere sui ab urbe discessus: itaq; nec temperare sibi de cætero poterat, sed iracundia raptus ac furens in hostem ibat. Quumq; in ipso itinere ex sacerdotibus quempiam obuium habuisset, sciscitatū hunc tradunt, num Romæ Belisarius esset: perinde ueritus haudquaquā se posse hūc Romæ deprehendere, uel non eò statim se peruenturum quò is fugā cepisset: illumq; respondisse, nil curæ sibi eam rem fore debere: & ad hæc adiecisse identidem affirmādo, nunquam prærepturū Belisarium fuga, sed adhuc in urbe manere. Tum Vittigem ferunt rursus ipsum id rogasse & uehemētius, ut maxime cupidum urbem prius inuisere, quā Belisarius inde quoquam pacto euaderet. Belisarius itaq; ubi primum Gothos accepit uniuersis in se uiribus aduentare, aliquandiu fluctuatus animo est: non enim qui circa Constantianū & Bessam milites erant, ab se ut tam procul abessent, placebat, tametsi paruæ hæ copiae essent, & in Thuscis relinqui præsidia inutile fore putaret, ne forte Gothi promunitionibus habituri aduersus Romanos hæc essent. Quum itaq; diu hæc animo agitasset, Cōstantiano ac Bessæ per literas imperat, ut in admodum necessarijs Thusciae locis tantum relinquerent militū, quantum ad eorum custodiam sufficere ducerent: ipsi uero cum cæteris copijs confestim ad se conuolarent. Constantianus itaq; præfecti imperio paruit. Perusiæ nanq; Spoleti q; ualidis relictis præsijs, cum cæteris omnibus Romam contendit. Bessas uero dum in Narniam rem lentius gerit, eā contigit iter habentibus Gothis, ut suburbana tūc loca plena hostiū essent, & hi quidem præcursores subsequēntis exercitus erant: quibus cum Bessas ubi prælium cōmisisset, partim in fugam agit, partim obtruncat. Deniq; quum ab ingruēte iam multitudine uim pateretur, se mox in Narniam recepit, ibiq; relictis ad custodiā loci militibus, Romam ut imperatum per Belisarium fuerat, celerius uenit, hostium aduentus certissimus nuntius. Romana ab urbe Narnia trecētis & quinquaginta stadijs abest. Vittiges uero Perusiā Spoletumq; ut pertentaret, haudquaquam fore tunc necessarium duxit, ea duntaxat ductus cupiditate, ut Belisarium nondum fuga ereptū intra urbē deprehenderet: haud secus & Narniam quū teneri ab hostibus didicisset, nihil in eam conari tunc placuit, præsertim quum aditu difficilē fore locum uideret, & suapte natura præruptum: est nanq; id oppidum in ædito sitū, ad cuius radices Nar fluuius defluit, qui & urbi de se indidit nomen, ad quam ascensus duo deducūt, alter in orientē solē diuergens, in occiduū alter, & is quidem difficiles quasdam rescisso ex lapide angustias habet, ille uero nō nisi pōte aditur, qui flumen supernè dum integit, transitū præbet: hunc pontē Augustus Cēsar superioribus annis construxerat, magni momenti spectaculū. Nam fornicū is ceterorū quos unquā

nos uidimus celsissimus est. Vittiges igitur circa Narniā quū nihil moræ traxisset, inde confestim euadens per Sabinensem agrū iter quū faceret, Romā contēdit. Vbi uero quamproxime urbē accessit, unde stadijs ad summū decē & quatuor aberat, ad pontem ea è regione fluminis uenit, in quo Belisarius pauloante turrim extruxerat, & portis imposuerat fores, ualidiusq; om̄ibus obfirmatis, militū demum præsidiō cōmuniuit, nō quia eā duntaxat poterāt hostes Tyberim pertransire, quandoquidē eodem in flumine & pontes alijs essent, & ad transitū naues: sed ut hostiū iter morando, tamdiu eorū retunderet impetū, quoad expectatas ab imperatore alias susciperet copias, & necessaria ex agris Romani in urbē inueherēt: barbariq; ipsi si eā transitū pertentarent, mox inde repulsi, quū alium nullū haberent in proximo pontē, tēporis plurimū tererent, uel si forte naues cōtrahere in fluuiū mallēt, absumpturi dies nō paucos essent. Quæ omnia Belisarius sic euentura animo præsagiebat. Ea igitur die Gothi è regione pontis stationibus positos, dum dubij haberent, utrum in alterū diem oppugnanda turris his esset, è Romanorū exercitu transfugæ duo & uiginti ultro ad eos pertranseunt: barbari tamen natione omnes, & ex equitū turma cui Innocentius præerat, hi tunc animos facere Gothis, & ad audendū erigere. Belisariū uero cogitatio subiit circa Tyberim castra locare, transitu ut acius prohiberet ex ea propinquitate hostes, hisq; suorū fiduciam & animi magnitudinē ostentaret. Sed milites omnes, ut diximus, quibus pontis fuerat custodia demandata, Gothorū exterriti multitudine, & mirum in modū periculi magnitudinē ueriti, noctu relicto pōtis præsidiō, fugā capeffunt: & quum sibi ineundā urbem minus censerent, formidine perciti, ne deserti præsidijs luerent pœnas, siue cōmilitonum uerecundia ducti, in Campaniā secesserunt. Gothi deinde insequenti mox die paruo molimine refractis iam foribus extructæ in ponte turris, nemine obistente eā pertranseunt. Belisarius interea, ut prorsus ignarus quæ in pontis præsidiō contigissent, equitibus mille in hostē eductis, pontē petebat, locum contemplaturus, ubi castra commodius collocaret: eō demum ubi est in proximo uentū, ex insperato in hostes Romani incidūt flumen pertranseuntes, & cum nonnullis eorum uel inuiti conserunt manus: sed ex equis utrinq; bellatū. Tunc Belisarius, & si cautior semper antehac fuerat, haudquaquam præfecti officio obseruato, inter primos, & in militis morem præliabatur, per eumq; minime stetit, quin res Romana in maximū ueniret discrimen, quandoquidē totius belli momentū in præfecto consisteret: sed equo forte tūc uehebatur, qui ut in bello exercitus semper antehac fuerat, ita & se & insidentē ab hoste tueri securūq; reddere percallebat. Is uero equus & si corpore toto subrutilus esset, à capite tamen summo ad nares nimio erat cādore insignis. Et forte sic accidit ut Gothorum pars maxima sagittis idcirco solū Belisariū ac iaculis peteret, quia perfugæ illi qui ad se pauloante transierant, Belisario

inter

inter primos præliante cōspecto, & satis gnari si is cecidisset, cum eo simul & res Romanas casuras, uoce ingenti Gothos identidē hortabātur, in ualam, id est subrutili coloris equū ut iacula iacerēt. Vnde ad uniuersum Gothorū exercitū & si uox ea perlata est, ut in magno tamen belli tumultu non omnes hunc conquirebant, nec plane intelligebant aperte sibi denunciari, ut impetū in Belisariū facerent: existimantes deinde nō frustra id dictum omnem exercitum peruasisse, omissis iam cæteris, in Belisariū hi tela cōſcere, & hūc acrius insectari: iam em̄ præ gloriæ studio, qui uirtutis & roboris sibi quippiā uendicarent, appropinquando quamproxime contingere hunc nitebantur, lanceis ensibusq; ut ira præferuidi laceſcebant. Belisarius uero sese in hostē uertendo, quos obuios habet obrūcat. Sed in eo discrimine usui præcipue fuit, armigerorū illius & satellitū opera ingēsq; charitas. Siquidē Belisariū omnes circumeundo tutandoq; tantū de se uirtutis specimen edidere, quantū ne ab ullo unquam mortaliū ad hanc usq; diem crediderim fuisse uspiam editum: quippe qui præfecto eiusq; equo prælatis strenue clypeis, conuolantiū undiq; sagittarū uim omnē excipiebant, & superuenientes magno agmine hostes, umbone procul ab se repellebāt. Sic om̄is illa hostilis impressio in unius hominis corpus intēta, prælio rem decernebat. Hoc in certamine Gothi nō minus quā homines mille, & hi quidē fortissimi cecidere, qui in prima congressione certauerant: ex Belisarij uero familia permulti quidem & præstantes bello desiderati, quos inter & armiger Maxentius cecidit, qui egregia in hostes præ se opera tulit. Belisario autem prosperior quædā hac die sors obtigit, ut nec uulnere sit ullo affectus, nec aliqua in parte offensus, quum circa ipsum & solum id gestum sit bellū: sed uirtute sua Romani hostes fuderūt, & fugientē effusus barbarorū infinitam iam multitudinē, usq; ad castra sunt insequuti: quos inde Gothorū mox pedites, uiribus ut integri & præualidi iuuenes impetu facto, facile repulerunt: & adiuuantibus deinde equitibus effuse Romani in fugā uersi tamdiu proruere, quoad euadentes in proximum collem consisterent, quos postea barbarorū equites ijdē adepti equestre prælium integrant: sed persequentibus Gothi & in terga hærentibus, circa Salariam portā ad urbis mœnia compulsi nostri perueniunt. Romani uero qui muri custodiæ præerāt, ueriti ne cum suis unā & hostes inuecti intra urbem reciperentur, portā aperire fugientibus nolūt, uel Belisario ipso iubente identidem aperiri & minaciter inclamante: nō enim ē turribus despiciendo internosse hominē poterant, ut cui facies prorsus & caput cruore & puluere congeretur. Ad hoc accedebat, quod in ea militū densitate spectari quippiā pro certo non poterat. Erat quippe iam serū diei, & sol in occasum uergebat. Romani præterea ne uiuere quidē præfectum rebantur. Siquidem qui primi à fuga sese in urbem receperant, occubuisse iam Belisariū egregie inter primos pugnantem renuntiarant. Gothorum itaq; agmen, confluyente barbarorum

ad opem ferendam iam multitudine, ardore simul ingenti & ira delatum, fossam celerius pertransire, & hostes inuadere animo agitarat. Romani uero sub murum & fossæ citeriorem in partem quum omnes simul iam conuenissent, globo inuicem facto, in unum coire, seque ab hoste utcunque licebat tueri. Sed qui intra moenia erant, ut militiæ prorsus ignari, imparati omnino quum essent, sibi quoque simul & ciuitati timerent, suis opitulari uel in tanto discrimine constitutis nil poterant. Tum uero Belisarium cogitatio subiit, & audax ut in tanto periculo facinus, quo ferme salua ex insperato est Romana res facta: iussis nanque qui circa se erant, ut agmine uno eruptionem mox facerent, hostes derepente inuadit. At barbari & in tenebris confligendo, & alios insectando ut incompediti dispersique erant. Vbi per hos in se impetum fieri spem præter uiderunt, qui pauloante fugissent, suspicati alias ex urbe copias his opitulatum uenisse, ingenti formidine capti, effuso omnes mox cursu fugam capeffunt: quos Belisarius non magno spatio insectatus, confestim se ad moenia recipit. Hoc demum pacto Romani fidentiores iam redditi, Belisarium ipsum & milites in urbem recipiunt, eò discriminis ut præfectus ipse, ita & Romanæ res uenerant: prælium id oriente sole inceptum, in noctem productum dimittitur. In hac pugna inter Romanos egregie se Belisarius gessit. Ex Gothis uero Visandrus quidam, qui utique quum circa Belisarium acerrime bellaretur, & sibi priores eius prælii partes forte tum obtigissent, haud prius nauiter facere destitit, quam tribus ac decem uulneribus corpore toto exceptis ut moribundus procumberet. Vnde quum uisus esset iam interisse, neglectus à socijs, & his quidem uictoribus, cum mortuis cæteris proiectus iacebat. Post tertium diem quum iuxta muros urbis castra barbari posuissent, quosdam qui suos mortuos sepelirent miserunt, legitimæque his & pia pro eorum consuetudine funera procurarent. Dum itaque mortuorum corpora isti perquirunt, Visandrum adhuc spirantem inueniunt: quem quum ex socijs quispiam compellasset, respondisse sat constat, & simul iussisse aquam sibi in potum deferri, in os quoque infundi, ut licuit innuisse: qua ex potione reffectum, & in se redeuntem, commilitones elatum in castra protinus retulisse, & quum diu superuixisset, maximam apud Gothos famam sibi & gloriam comparasse. Belisarius itaque ubi se tandem cum suis in tutum recepit, militibus Romano quoque populo ferè uniuerso in muros contractis, ignes per multos incendere, & per totam noctem ut in peruigilio essent iniunxit: moenia deinde circumeundo, & ex ordine cæteris procuratis, singulis portis e primoribus quempiam præficit. Inter hæc Bessas qui Prænestinam portam custodiendam acceperat, ad Belisarium misit, qui nuntiaret teneri ab hostibus urbem, per portam aliam introgressis, quæ supra Tyberim est, & sancti Pancratij dicitur. Hæc ferme quum audissent, qui circa Belisarium erant, hunc statim monere hortari quoque per aliam & diuersissimam portam fuga sibi salutem ut peteret.

ut peteret. Tum ille nec ad ea quidem pauescere, nec prorsus esse quæ dicerent, sedulo confirmare. Sed alioquin equites quosdam supra Tyberim fluvium destinat, qui ea è regione omnia contemplati, nihil ibi accidisse hostile renunciant. Post hæc ad singulas portas nuncijs missis, præfectis omnibus imperat, ut ubi hostes acceperint per aliam quampiã mœnium partem iam inuasisse, eorum ut nemo uel opem alteri ferat, uel suum deferat custodiæ locum, sibi nanque hæc curæ fore. Quod utique idcirco agebat, ne ex falsis rumoribus rursum hi uel tumultuari inciperent, uel trepidare. Vittiges uero uel Romanis adhuc trepidantibus, ad Salariam portam satrapam è suis quempiam misit: qui ubi eò est uentum, Romanis perfidiæ primum in Gothos increpitis, prodicionem his cœpit obijcere, in seipsos & patriam factam, & quod à Gothorum maximis uiribus desciscendo, ad Græculos homines qui sibi esse præsidio nequeant, demum se contulissent, præsertim quum è Græcia antehac neminem uiderint in Italiam aduentasse, præter Tragædos & Mimos, & nauticos quosdam prædones. Hæc & huiusmodi alia pleraq; in Romanos is iactitando, quum nemo sibi responsum dedisset, ad Gothos se & Vittigem ducem recepit. Belisarius uero Romanis risum de se, & hunc quidem immodicum præbuit, quod quum hostes ipse uix effugisset, ad bene sperandum alios hortaretur, & Gothorum contemptum, ac propalam affirmaret, barbaros se prorsus debellaturum: quemadmodum uero id se facturum consideret, suo loco dicetur. Sed quum ad multum iam noctis res processissent, nec cibi adhuc aliquid Belisarius accepisset, ut maximis curis implicatus, eius ut coniunx, ita & familiares qui forte tunc aderant, uix paululum ut panis gustaret, compellunt. Postero autem die, Gothi quidem & si uim nime possent, obsidendo tamen pro eius magnitudine urbem, paruo negotio se capturos sperare. Romani uero sua satagere qui hanc tuebantur, & hunc in modum disponere per muros custodes. Habet autem circumiectus urbi murus portas decem & quatuor, portulasq; alias quasdam: unde & Gothi quum minime possent cum uniuerso exercitu lōgiorem mœnium ambitum circumplecti, senis positis castris, portarum intercapedines infestabant. Inter portam nanque Flammineam & Prænestinam cis Tyberim castra una locauerant. Sed ueriti ne Miluium pontem hostes interrompendo, imperuia sibi omnia facerent, quæ ultra fluvium sunt, & ad mare pertingunt, & ita ut ea è regione Romani ipsi nil prorsus possent malorum sentire, ex diutina prodeuntium obsidione, septima extra fluvium castra & Neronianis in campis fixere, ita ut castris omnibus esset pons intermedius: unde peractum ut & portæ aliæ duæ infestæ ab hoste essent, Aurelia scilicet quæ sancti Petri, ut ei templo propinquior nuncupatur, & altera quæ trans flumen est sita. Sic factum ut exercitibus Gothi quum dimidiam muri partem circumdedissent, quandoquidem non omnino flumine arcebantur, unde quaque

muros quum libuisset oppugnando excurrerent. Nunc uero quemadmodum ex utraq; fluminis parte ciuitatis muros Romani extruxerint, explicabo. Tyberis quondam praterfluens, magno spatio moenia haec abluendo deferebat: huius est regione locus in quo urbis fundata sunt moenia, subterlabentis fluminis aliquanto supereminet undas, sed alias planus & facile peruius est: huic ex aduerso & ad alteram fluminis partem imminet Ianiculi collis: ad cuius radices & ipso in Tyberi ciuitatis molae omnes constructae antiquitus fuerant, quia in angustum ibi primo aquarum ingens uis cogitur, & per canalem deinde in praecipitium deducta, ut in decliui uolentissimo cursu defertur. Eius rei opportunitate Romani ueteres illi ipsum hunc collem, & ea est regione fluminis ripam muris cingere, ne hostes uel molas disturbare licentius possent, uel flumen pertranseundo facile alteris muris insidiari, Tyberisque ponte constrato uisum sunt murum in Ianiculum pertinentem iunxisse, ac frequentibus inaedificatis in partem alteram aedificis, per mediam urbem ut flumen deflueret effecere. Gothi autem altioribus fossis, castris omnibus communitis, & effossa inde humo, in interiorum castrorum uallum transuecta, hoc ipsoque in altitudinem magnam extructo, & acutissimis desuper praestitisque sudibus & affatim defixis, ualidissime castra communiunt. Castris deinde Neronianis in campis munitis, Martiam quendam Gothum praeficiunt, qui suis cum copiis ex Gallia uenerat. Caeteris uero sic Vittiges praerat, ut singulos singulis castris praeficeret. Gothi itaque hoc pacto dispositis rebus, aedificia omnia quibus aqua in urbem deuehebatur, mox intersecundum, ne prorsus inuenta hostibus sui copiam faceret. Romae uero aqueductus decem & quatuor numero sunt, cocto ex latere per priscos homines illos aedificati ea latitudine ac simul profunditate, ut equester uir aliquis ipso cum equo per eos superne euadere libere queat. Belisarius interim quae ad urbis custodiam facerent, praeparare moliri que omnia. Pincianam is ferme & proximam huic ad dexteram Salariam portam tenebat, ut suspectiores & necessarias: ea namque est regione oppugnari facile poterat murus, & Romanis inde in hostes exitus erat. Praenestinam Bessae tradiderat custodiendam, Flammineam Constantianum praefecerat, quam tamen prius impositis foribus, & ingentium lapidum mole inaedificata, ita obstruxerat, ut uix ullo molimine aperiri per quempiam posset: ueritus maxime ex tam propinquis hostium castris, ne ea insidia fierent: caeteras portas peditum ducibus custodiendas permisit. Caeterum aqueductus hic fuerat longiore ad securitatem aedificio undique circumplexus, ne quid forte extrinsecus mali hac quispiam moliret. Sed postquam ut diximus, per hostes fuere aqueductus hi interrupti, neque ex his defluens aqua molas de caetero exerceret, nec iumenta quidem adessent, quae ad operandum has circumagerent, quouis edulij genere, ut in arcta obsidione Romani priuantur (uix enim per necessarios alere cum cura hi poterant equos) Belisarius tamen ut erat uir prudentis singularis, id ea in necessitate excogitauit remedium.

diū. Sub ponte ipso, cuius nuper meminimus, pertinente ad Ianiculi muros, funes ex utraq; fluminis ripa, ualide distētos ac deligatos trāsmisit. His lembos binos pari magnitudine nectit cōstringitq;, bipedali distantes abinuicē spatio, quo maxime aquarū defluxus per pontis fornicē præceps descendit, uastosq; & molares lapides in alterum lembum imponens, media ipsa inter capedine machinā inde suspendit, qua molæ uoluuntur. Ex interuallo deinceps & eundem in modum machinas alias, alias itē atq; alias in flumine fabricat, quæ statim omnes subterlabentis aquæ impetu motæ, & in seipsas identidē reuolutæ, suo ex motu sic molas inuicē concitabant, ut ciuitati necessaria cōmolerent: qua re hostes per transfugas cognita, machinas illas hac arte demoliant, Magnos arborū stipites, Romanorumq; corpora recens inter sectorū in flumen coniecta detrudunt, quorum pleraq; secundo & uiolento aquarum defluxu, in scaphas molarum delata, machinas dissoluebant. Hæc Belisarius ubi per hostes fieri cognouit, aduersus ea, arte alia quadam & astu contendens, ferreas à ponte catenas suspendit, ita ut ex transuerso in alteram Tyberis ripam pertingerent: in quas quū inciderent omnia quæ flumen deferret, adaggerata detinebantur, ne ultra dilaberentur, eaq; postmodum ad se contrahentes, quibus id datum erat negociū, in terram mox deferebant. Sed id Belisarius non tam machinarum ad incommodum euitandum, quas in Tyberim excogitādo cōstruxerat factitabat, quā quia plurimum uerebatur, & in suspicionem iam uenerat, ne multis à cratibus intra pontem hostes, & in mediam inde urbē clām peruenirent. Sic demum barbari haud quaquam sibi hac uia succedentibus rebus, à cœptis conatibus destiterunt. Romani deinde & si his ad molendum machinis uterentur, à balneis tamen omnino ob aquæ carentiam arcebantur, quæ in potum alioquin affatim his erat: nam & qui procul à flumine habitarent, aquari ex puteis poterant. In cloacis uero quæ urbis purgamenta ducunt & eluunt sordes, nil prorsus ad securitatem moliri hi cogebantur, quum omnes in Tyberim exitum habeant, nec quoquam pacto hac poterant uia insidiæ in urbē parari. Dum hæc interea agerent, res memoratu digna in Samnio contigit. Samnites pueri nōnulli quū pecus pastū educerēt, per lusum, ut assolent, duos inter se deligunt corporis habitudine præstantiores ac specie, quorū alterū Belisarium uocitant, Vittigē alterū, & hos colluctari inuicē iubēt. In ea colluctatione qui Vittigis fuerat nomen sortitus, in terrā uictus prolabitur: hunc statim puerilis illa & incōsideratior turba, illudēdo simul & increpādo in proximā arborē suspenderūt. Lupo deinde interueniēte conspecto, exterriti omnes fugā capeſsunt: qui uero suspensus pendeſcit, à cæteris destitutus in eo cruciatu interiit. Quibus de rebus certiores facti Samnites, pueros quidem missos fecere: sed ex his quæ acciderant coniectando asseuerare, uictorem omnino Belisarium fore. Erat tunc ferme in urbe præ diuturno iam ocio, belli insolens multitudo,

atq; adeo

Gothorū ad
Belisarium or
ratio

atq; adeo prodeūtib; ex bello malis nil penitus assueta, unde quum corpus nec curare balneis posset, nec sordes abstergere, ad hanc necessarium rerum inopia premeretur, & acrius cogere infomnes ducere noctes, moenia custodiendo, ut in peruigilio sit, & in suspicionem uenisset haud lōge post urbem in hostium ditionem uenturam, ac barbaros prospectaret agros ceteraq; omnia libere populantes, mœrore immodico affici, ægreq; ferre, quod qui nil deliquissent, obsidione tunc premerent, & in tantam periculi magnitudinem peruenissent. Vnde agmine facto Belisarium aperte increpitare, quod quum ab imperatore nil uirium quod satis esset acceperit, ausus sit in Gothos exercitum ducere: eadem hæc & Senatorij ordinis uiri clam exprobrare. Quibus rebus Vittiges ex perfugis cognitis, ut hos acrius territaret, & res Romanas in maiorem hoc pacto tumultum casuras ratus, ad Belisarium oratores & inter ceteros Sallem nomine quempiā mittit, qui ubi in præfecti conspectū uenere, astantibus Romanorum senatus & exercituum ducibus, huiusmodi uerba fecere. Fuere quondam rerum nomina quamoptime dispartita mortali-
bus, ex hisce nimirum nominibus à fortitudine secernitur audacia, quorum alterum cuicunq; accesserit, dedecus ac discrimen inducit, alterū uirtutis opinionem: istorum utrum in nos te inuexerit, & quale nam sit tute significes uelim. Quod si uiribus tuis confisus aduersus Gothos ductaris exercitū, quum è muris hostium spectare copias queas, ad bellum instructas, & tibi quidem quum uoles nauiter facere quamprimum licebit. Sin uero audacia fretus nos inuasisti, eorū profecto te mox pœnitebit quæ temere ac frustra occiperis: nam in medijs iam certaminibus pœnitere cœptorum consueuere, qui inconsideratius res ipsas aggrediuntur. Agedum, Romanis istis haudquaquam de cetero miseriam protrahe, quos Theodericus Gothorum rex per delicias, & ut libere uiuerent, educauit, nec ei uelis obistere qui in Gothos ac Italos dominatur. Quo enim pacto nō absurdum id fuerit, ut ipse qui ita coërcitus sis, ut hostes tantopere extimescas, Romæ sedeas: qui uero huius sit imperator ac dominus, in castris nunc degat, & suæ ditionis ut homines bellicis afficiat malis. Nos uero ut tibi ita & tuis nunc sumus liberā abeundi potestatem facturi, uestraq; omnia possidendi: his nanq; uelle, qui ad pœnitentiā & sanam redire cupiunt mentē, hostiliter insultare, nec sanctū equidem duxerim, nec humanitatis officio dignū. Vos uero Romanos rogaturus ac lubēs hæc sum. Quid nā causę habuistis ut criminis Gothos insimulare possitis, & nos simul ac uos prodideritis, qbus ad id tēpus benignitas nostra tam maxime usui fuit, ut & in præsentia liceat si modo libet, nostra hæc experiri subsidia. Hæc Gothi. Belisarius uero ita respōdit, Cōsultādi tēpus nō in uestra positū est potestate, nō em̄ pro hostiū uolūtate bella gerere cōsueuere mortales, sed sua qsq; lege disponit quæ optima factu illi sunt uisa. Atq; id ausim affirmare, futurū quādoq; ut uobis nulla uspiā sit ne inter senticeta qdē uestra capita occulendi

Responsum
Belisarij

occulēdi facultas, nec ullus in terris locus quò declinetis. Romam ipsi ubi ac-
cepimus, nil occupauimus alienum: uos tamen prædonum in morem quum
alias hanc inuaseritis, nō uestri iuris rem captam, uel inuiti demum hoc tem-
pore ueris ac pristinis possessoribus tradidistis. Vestrum autem si quis forte
spem habet hanc urbem se posse rursus inire, longe ut reor, sententia fallit:
non enim fieri id potest, uiuens hanc Belisarius urbem ut deserat. Romani
uero & si prodicionis per Gothos acriter incusarentur, eorum tamen legatis
contradicere nil audebant: unde his silentio supprimentibus uocem, solus Fi-
delius uir priscae uirtutis, Gothos protinus irridere & aspernari quæ dixerāt.
Oratores deinde quum in castra se recepissent, sciscitanti Vittigi, qualis nam
uir Belisarius esset, quidūe animi ad discessum haberet, responderunt, non
recte Gothos sperare Belisarium se posse utcunq; perterrefacere. Hac spe de-
stitutus Vittiges muros ut oppugnaret cōsultare enixius, machinas ad inua-
denda mœnia præparare: ligneas inde turres extruxit, quæ hostium muros
æquarent, ex lapidum interuallo ueram adeptus muri dimensionem. Turri-
bus submissæ ad basem in angulos singulos rotæ, quarū uolutione quocūq;
milites uellent, facile iunctis his bobus trahentibus, circumagebant. Scalæ
præterea multæ & ad pinnas usq; pertinentes, in promptu his aderant. Ma-
chinationes insuper quaternæ paratæ quas arietes dicunt, hunc in modum
structas, Colūnæ erectæ & ligneæ quatuor, pari q; magnitudine, rectæ ex ad-
uerso, solo defixæ adstant, his tigna octona & transuersa arctissime iuncta,
quaterna desuper alia totidem ad bases committunt, paruiq; & quadrangu-
laris speciem domicilij extruunt, & corijs undiq; integunt latera, ut & ductu
sit leuior machina, & intrinsecus milites in tuto ita consistent, ut feriri nullo
pacto ab hostibus queant, intus uero non paruæ molis stipitem & superne
suspendunt, huncq; catenis laxatum in medio machinæ quum opus fuerit
dimittunt, eius uero arietis summum & præacutum, multo ferro perinde sa-
gittæ spiculum aliquod, uel incudis contegunt formam: hæc tamen non scu-
tulis machina subiectis, ut nauis mouetur, sed ad infima columnarum extan-
tium apte rotis summis, ut dictum supra, deducitur. Sed eam non minori nu-
mero homines quàm quinquaginta interiore ex parte mouent, & quò uolūt
traducunt, & dum mœnibus applicant, stipitem cui plerunq; arietis ferreum
præfixum est caput, arte quadam uolentes facile retrahunt, rursus que &
magno cum impetu in murum incutiunt, ita ut aries crebra diuerberatione
incussus, quassare in quæcunq; inciderit loca queat, & demum excindere: ex
eoq; machinatio hæc cognomentum est nacta, quod stipitis huius cacumen
dum prominet, haud secus ac arietes inter se solent, dum capitū collisione de-
certant, illidendo & quatiēdo uniuersa disturbet. Gothi igitur lignorū arun-
dinumq; & cæterorum eiusmodi congestis iam fascibus aggerem paratum
habebāt, quo in fossas cōiecto, has solo æquarent, ut eā machinationes quas
producturi

producturi mox erant inuectæ re nulla trāitu prohiberent. Diebus deniq̃ uno iam de uiginti in ea barbari obsidione consumptis, Vittige duce, circa solis ortū muros oppugnaturi appropinquabāt, unde Romanos omnes, prodeuntium ea magnitudine turrium, perinde non eiusmodi antea conspicati, arietumq̃ & machinationum ceterarum spectaculum deterrebat. Belisarius uero instructā hostium aciem contemplatus, cum machinis tormentisq̃ aduentantē, in risum prorupit, & quiescere milites iussit, nec manibus prius aliquid inceptare, quā ipse signū dedisset. Romani tamen cum irrisione hūc loqui, & sibi illudere suspicati, oderāt simul, & impudētiæ inculabāt, ægreq̃ ferebant quod aduentantes in se hostes haudquaq̃ reprimeret. Sed postq̃ Gothi fossæ appropinquarunt, præfectus ipse omnium primus in armatum quempiam Gothorū exercitus ducem arcum intendens, traiecit spiculo guttur. Tum ille letali accepto iam uulnere, supinus in terrā prolabitur: cuius ad casum Romanus populus omnis, uoce ingenti præ gaudio ea barbaris inclamare quæ auditu tolerari uix poterant, rem sibi imprimis contigisse feliciter rati, nec parui ad futurū certamen momēti. Immissa deinde præfectus idem in alterum hostem sagitta, eundem in modū statim occidit, ex eoq̃ clamor longe maior exortus, è mœnibus editur, iamq̃ deuictos esse hostes rebātur. Tum Belisarius signo suis repentiùs dato, in aduersam hī aciem sagittas immittunt, in boues deinde ferire increpitans iubet: quibus statim uniuersis cadentibus, mouere turres de cætero nil poterant hostes, stupidi quidem & nescij prorsus, quid nam in præsentī possent discrimine machinari: quæ ex re cognita Belisarij prudentia est, ut qui hostes è propinquo coercere maluerit, barbarorum irrisa uesania, qui ad muros boues deducere se posse sperarent. Vittiges igit̃ hac arte à mœnibus propulsatus, Gothorū ibi nō parua manu dimissa, factaq̃ ex his ingenti phalange, ac iussis ducibus, ut nullos facerent in muros insultus, sed ordine suo manerent, & sagittas in propugnacula crebras adeo iacerent, ut Belisario nullam temporis darent remissionē, ne forte in alteram mœnium partē, in quam ipse ingētibus copijs esset insultaturus, suppetias ferret, acie instructa circa Prænestinā portā ad eam muri partem mox ducit, quam Romani Viuarium dicūt, unde & expugnari mœnia perquam facile poterant. Fuerāt autē machinationes aliæ illi lignæ turres arietesq̃, scalæ præterea multæ eò delatæ. Dum hæc peraguntur, Aurelianam portam ex altera parte Gothi hoc modo inuadunt. Adriani Romanorum quondam imperatoris sepulchrum extra portam Aureliam extat, & ad lapidis iactum à mœnibus procul extructum, spectatu proculdubio dignū. Pario nanq̃ ex lapide ædificatum est, saxa quadrata illi inuicē nexa, alia nulla intermixta materia, & quaternis partitū pari dimensione lateribus, eam porrectis in altitudinē, ut iactus ex angulo lapidis alterū ferè pertingat, altitudine tamen hæc urbis mœnia superāt. Statuæ quoq̃ ex eodē Pario marmore, uirorum

rorum equorumq; miro artificio factę desuper insident. Sepulchrum id pri/
 sci homines illi, quum uelut moles & arcis in speciē urbi impositū uideretur,
 brachijs duobus à mœnibus ipsis ad sepulchrum id usq; porrectis inædifica/
 tisq; complexi sic sunt, ut murorum sit perinde pars quædam effectum: ap/
 paret nanq; altissimæ id turri persimile, & ea è regione imminet portæ. Erat
 itaq; peropportunum & munitissimum eo in loco præsidium. Cuius custo/
 dia per Belisarium tradita, Constantiano obtigerat, cui iniunctum ut & con/
 tigni muri curam susciperet asseruandi, ut leuiori & non magni momenti cu/
 stodia indigentis. Siquidem ea ex parte haudquaquā murus flumine subter/
 labente poterat oppugnari. Constantianus itaq; nullum eà hostes insultum
 facturos ratus, haud sat ualidis ibidem custodijs positis, quum perpauca sibi
 milites essent, maiorem eorū partem necessarijs admodū in locis distribuit:
 nam ad hominū summum milia quinq; imperatoris exercitus in obsidionis
 huius principio, ad urbem conuenerat. Vnde Constantianus quum ei nun/
 ciaretur hostes transitum per flumen tentare, muro illi diffusus qui ad fluuiū
 erat, cum paucis ipse & statim opitulatum contendit, maiore militum multi/
 tudine iussa portam imprimis, & in sepulchro ipso præsidium diligentius cu/
 stodire. Gothi interea Aureliam portam Adrianiq; molem sine ullis machi/
 nationibus confestim inuadunt, scalas tamen ingenti copia inferentes, multi/
 tudine sagittarū immissa, facile in dubiū hostes deducere, & trepidationem
 inferre, atq; adeo ut paruo molimine, præ custodum paucitate, potiri se præ/
 sidio posse existimarēt. Prælati itaq; scutis Persicis nihil inferioribus, ad mœ/
 nia succedebant, & hostes frustrati quàm proxime subierunt. Sub porticum
 nanq; ad sacram apostoli Petri pertinentē tum ædem, latitantes hi uenerāt:
 inde quum de improviso comparuissent, rem ita aggrediuntur, ut nec balista
 quidem Romani custodes uti in hostes possent, non enim in nimiū subeun/
 tes, telum immittere tormentumue poterant, nec illis ut scutatis obesse. Sed
 postquam ualidius Gothi incubuere, & creberrima sagittarum immissione
 propugnacula infestando admoturi iam erant ædificio scalas, undequaque
 ferē circumuentis iam omnibus qui de mole pugnando se tuebant, aliquan/
 diu Romanis iniectus est terror, de salute iam desperantibus, quandoquidē
 sese ac mœnia defensare, ut erat necesse, haudquaquam iam possent, cōmuni
 tamen consensu, diffractis marmoreis illis uastisq; simulachris, ex eorum fra/
 gmentis ingentia saxa, in hostiū capita supernè deuoluunt. Gothi uero per/
 cussi oppugnationem remittūt, hisq; sensim cedentibus, uictoria potiti Ro/
 mani, & uiribus suis iam satis confisi, clamore ingenti sublato, iaculis saxisq;
 in hostes crebro demissis, hos demum ut uictos propellunt, tormentisq; bar/
 baros infectando, maximam in trepidationē egere, & si ad breue quouis ar/
 morum genere hos impetissent. Iamq; & Constantianus perterrefactis fu/
 gatisq; qui transitum fluminis pertentassent, redierat: non enim præsidium
 e illud

illud hostes, ut ipsi rebantur, neglectū prorsus uel incustoditum inuenerant: itaq; factum, ut circa Aureliā portam omnia in tuto iam essent. Ad portam uero Pancratianā quæ trās Tyberim est, cum hostiū copiae peruenissent, ob loci difficultatē, nihil per eos gestum memoria dignum. Est nanq; locus accliuus, & ea murus ē regione ad inuadendū haud sat facilis. Paulus portam hanc asseruabat, cum peditū cohorte, cui tunc præerat: nec portā quidē Flammineam Gothi tentarunt, ut loco præcipiti sitam, atq; adeo ut adiri nō facile queat: pedestris Rheginorū hanc manus cum Vrsicino eorū præfecto custodiebat. Inter hāc portam & alterā ad dexterā huic proximam portulā, porta alia est, quæ Pinciana uocat, huic proximi muri pars quædā, lapidum laxata iam pridē compage, seiuncta spectatur, nō tantū à solo, sed à medio ad summum fastigium scissa: nec sanē collapsa nec aliās resoluta, sed utrinq; sic inclinuit, ut cætero muro extrinsecus partim prominētior esse appareat, partim retractior. Hāc muri partē quum demoliri tunc primum Belisarius niteret, & iterato ædificare cœpisset, obstitere Romani, Petrum apostolū pro indubitato se comperisse asseuerantes eius loci tuendi pollicitū curā se suscepturū: quod utiq; Romanis ex uoto successit, quandoquidē nec eo die quo per Gothos sunt mœnia oppugnata, nec per omne id tempus quo urbē obsederant barbari, hostilis uis ulla ad hunc locum peruenit, nec planē unq; eodem tumultuatum. Et sanē me admiratio subit, nec Romanis nec hostibus ipsis, in ea tam diutina urbis obsidione in memoriā uenisse muri hāc partē: quæ res quū miraculi postea loco sit habita, nec sarcire quidē imposterū quisquā, nec de integro restituere ausus est: sed ad hunc diē ea ē regione seiunctus permanet murus. Apud Salariā aut portam, uir quidā & proceræ staturæ Gothus, belloq; strenuus, thorace indutus, & capite cassidē gestans, nec inter ceteros Gothos obscurus, non aliorū in ordine manens, sed arbori propinquæ insidens, crebrius sagittando propugnacula infestabat: hic uir tormēto ad turris lauam locato, de improviso per loricā traiectus, arbori ueruto affigitur in stipitem altius descendente, hominemq; id ibidem impactū in sublime suspendit: quod Gothi tūc conspicati ac plane perterriti, extra sagittæ iactum, seruatis tamen ordinibus, constitere, & qui in propugnaculis erāt, haudquaq; de cætero incessebāt. Bessas interea Paraniusq; Vittige ipso ē regione Viuarij ualidissime his insistente, eodem ad se Belisarium euocant: ille uero ut qui ei muro minus confideret: erat nanq; ut diximus, facilis expugnatu, his opē laturus mox aduolat, ad Salariam portam tuendā ex amicis quodā dimisso: & cum milites in Viuario, id loco nomen, offendisset, ex inuadentium ingēti multitudine hostiū insultu nimio trepidantes, statim his ipse animos facere, & hostes parui ut facerent, cōmonere, hortariq; item ad confidentiam. Erat nimirum ea ex parte planior locus, atq; adeo ad inuadentiū insultus peropportunus: ad hoc accedebat, quod ea ē regione murus ita dissoluebat, ut uel lateres

lateres ipsi haud sat multum in sua compage subsisteret: huic muro alterū & breuem forinsecus ueteres quondam Romani, modico interuallo adiecerāt, sed non ad tutelā, ut qui sine propugnaculis fuisset extructus, sed ad delicias factus haud satis decentes, & ut leones eo in loco coërcitos, & bestias alias asseruaret, unde & Viuariū is locus est dictus. Vittiges igitur diuersas muri in partes machinationibus comparatis, exteriorē murum suffodi iubet, haud dubie ratus, si primū hūc sui peruaserint, nullo negotio se mœnibus potiturum, quæ utiq; haud sat ualida esse cognouerat. At Belisarius ubi hostes per uidet, & Viuarium suffodisse, & diuersim mœnia inuadentes, abductis suis inde militibus, & in propugnacula paucis quibusdā relictis, quicquid in exercitu roboris erat, apud se tenuit, & inferiorē in partem & circa portas, copias omnes armatas, enses duntaxat in manu gestantes traduxit. Muro itaq; demolito Viuarium iam irrumpētibus Gothis, Cypriano Belisarius cum alijs nonnullis in eos confestim immisso, rem aggredi perstrennue iubet: tum illis iussa mox exequendo, obuios quosq; ex hostibus, ne repugnantes quidem obtruncant: tametsi barbari suomet impetu in ipsis ad euadēdum angustijs opprimerentur. Hostibus itaq; re subita consternatis, incōpositisq; & diuersim palantibus, Belisarius urbīs patefactis iam foribus copias undiq; in hos extemplo immittit. Tum Gothi nulla uirtutis uel pristinārū uirium habitatione, temere omnes deferri, & quacunq; his licuit fugā capeffere. Romani interea fugientes adepti, postrema carpendo concidunt, fugāq; hostium effusus facta, ut se in castra reciperēt, à quibus procul educti, muros oppugnātū aduenerant. Belisarius deinde fuis iam fugatisq; hostibus, incēdi machinas iubet, quas secum detulerāt: unde flamma ex his altius excitata, maiorē barbaris terrorem incussit. Dum hæc agerentur eadem belli fortuna ad portam Salariam fuit: ex ea nanq; Romani, de improviso in barbaros impetum fecerant, quos fermē nil resistentes, ubi iam terga uertissent, strenue in fugam actos trucidant, eorumq; simul machinationes incendūt, fœde iam trepidantium. Ignis præterea circa muros diuersim in altū euectus hostibus terrori fuit. Iamq; discessio penitus & undequaque erat à mœnibus facta, dum clamor horribilis utrinq; exoritur, Romanis partim qui muris insisterent, suos hostes ad insectandum hortantibus, partim Gothis eorum quæ paterentur intra castra atrocitatem deslētibus. Eo die ex Gothis triginta milia cecidere, ut eorū principes affirmabant. Sauciū uero numero ampliore comperti, ut in quos confertos & magna hominū copia condensatos ē propugnaculis feriretur. Ad hæc accedebat, quod crebris Romani eruptionibus factis, maximā barbarorum trepidantiū partem & fugientiū interfecerant, & in ea mœnium oppugnatione quæ ab oriente sole ad occidentē prælio decernētes detinuit, plurimi ex his ceciderūt: nocte uero quæ diem subsequebat, uigilatū utrinq; est, & pro castris habitæ stationes. Sed Romani in muris alacres, & ouantes

*Belisarij ad
imperatorē
epistola*

uictoria, Belisariū efferre quammaximis laudibus, & potiti hostiū spo-
lijs triumphare. At Gothi saucios procurabant apud se quoscunq; haberēt,
& mortuos lamentabiliter deplorabant. Belisarius interea ad Imperatorem
litteras misit, hanc in sententiā scriptas: In Italiam ut iusseras uenimus, ad cæ-
teraq; in ea per nos loca recuperata, & Romam recepimus, propulsatis inde
iam barbaris, quorū præfectum nuper ad te Leuderē misimus. Et quoniā in
Siciliā Italiāq; præsidij conseruandis quæ nostræ fecimus ditionis, maiore
militum partem necessario disposuimus, ad quinq; milia hominū nobis reli-
qua sunt. Hostes uero cum milibus sexaginta agmine uno nos oppugnatū
uenere. Ipsi uero quum explorandi ob gratiam circa Tyberim prodeuntes,
cogeremur uel inuiti cum hoste cōfligere, haudquaquam absuit multū, quin
telorum ac missilium multitudine obruti mortē oppetierimus. Muros dein-
de barbari quum expugnatū uenissent, & machinas his applicassent, impe-
tu undiq; facto non plurimum abfuere, quin urbem repente & nos occupa-
rent, ni fortuna nos quædam prospera malis his subtraxisset: ea nanq; quæ
rerum excedunt naturā, non humanæ uirtuti, sed deo sunt adscribēda. Quæ
uero siue fortuna, siue uirtute ad id temporis gessimus, quamoptime habēt.
Sed quæ gesturi in posterū sumus, peruelim eqdē tuis ut rebus sint plurimū
conductura. Quæcunq; demū uel explicanda per me decentius sunt, uel per
te faciēda, haudquaq; clām te sum habiturus, eius rei nihil ignarus, humana
hæc ita procedere, ut deo placitum est. Veruntamen qui summæ rerum prin-
cipes sunt, uti se gesserint, uel ignominiā uel laudem perpetuo referūt. Arma
itaq; & milites item per te sunt ad nos & ea multitudine transmittēda, ut ad-
uersus hostem possimus paribus uiribus hoc bello cōsistere: non em̄ omnia
fortunæ sunt permittenda, quandoquidē non eadem hæc semper offert. Te
uero o imperator ea subeat cogitatio uelim, idq; animo identidem agites,
quod si nos barbari hi superauerint, & de tuæ Italiæ possessione nunc excide-
rimus, profecto ad militum futurā ex eo casu iacturā accedet & dedecus ex
re male gesta nō mediocre, quod nobis assiduo inhærebit. Omitto id dicere,
quod & Romanis uidebimur perniciem attulisse, qui suam minoris salutem
fecere, quàm erga te præstitam fidem: unde & nobis illud esset forsitan occur-
surum, ut parta ad id tempus felicitas in materiā uideri quandoq; possit cala-
mitatis & infortunijs desuisse. Nam si ab urbe Roma & uniuerſa Cāpania,
Siciliāq; ipsa imprimis ut pelleremur contingeret, omniū illud nimirū quod
utiq; leuissimum esset malorū, nos forte morderet, quod haudquaq; ex alie-
no ditescere licuisset. Atqui & illud tibi cōsiderandum, Romā quondā tanta
amplitudine urbem multis hominum milibus custodiri haud sat potuisse,
locum sanè maximo ambitu, & nimia uastitate, & ut haudquaq; maritimū,
ita & rebus omnibus necessarijs interclusum. Romani præterea & si in præ-
sentia nobis beneuoli sunt, malis tamen in longum tendentibus, nulla inter-
posita

posita mora consulturi sibi quamoptime sunt. Nam qui recens in amicitiam uenerint, nō infortunio, sed beneficijs decenter affecti, seruare fidē cōsueuere. Accedit præterea quod penuria rei frumentariæ & fame cogent, quæ minus uelint ut faciant. Ipse uero quū me satis intelligā tibi mortē debere, profecto cum uita nemo me hinc deturbabit: aduerte tamen quid nam sit gloriæ tibi Belisarij mors hæc allatura. His finem epistolæ quū demū fecisset, formidine imperator ingenti perculsus, copias & naues contrahere, & quibusuis modis diligenter satagere cætera. Itaq; reuocatis undequaq; militibus, Valerianum & Martinū præfectos ad se uenire celeriter mox iussit, & in Italiā ocyus nauigare. Hi uero quū in postremā Græciæ partē cum classe uenissent: nō em̄ nauigatione præteruehi poterāt, in Ætolix locis & Acarnanię hybernarūt. Cuius classis profectiōē quū Iustinianus Belisario significasset, longe hūc plurimum & non minus Romanos ad sustinendā promptius obsidionē erexit. Dum hæc interea agerent, Neapoli aperte id contigit. Theoderici Gothorū quondā regis in foro ipso imago erat, lapillis sectilibus quadratisq; uarioq; colore infectis cōposita: huius imaginis caput, adhuc Theoderico superstite, nescio quo casu defluxit, derepēte & sua sponte depulsa lapillorū compage: unde mox subsequutū, ut Theodericus uitā finiret. Post annos deinde octo, lapilli qui imaginis eius uentrem effigiabant, quum eundē in modum protinus excidissent, Athalaricus Theoderici ex filia nepos, fato suo defungitur. Paulopost labentibus circa pudēda lapillis, Amalassuntha Theoderici filia ex humanis excessit. Gothis itaq; obsidētibus urbem, à scemoribus ipsis ad imos eiusdē imaginis pedes, lapillorū compages omnis dilabitur, & imago tota ex pariete penitus aboleuit. Qua ex re sunt Romani interpretati, Imperatoris exercitum bello hoc fore superiorē, nec aliud præ se ferre Theoderici pedes collapsos, nisi populū ipsum, cui is præfuisset. Vnde in optimam hi uel ex eo spem peruenere. Tunc & Patricij quidam Sibyllæ dicta in mediū proferebant, asseuerantes ad Iulium usq; mensem ciuitatē in discrimine fore, & necessarium postea ut imperator tunc quispiam Romanorū existat, quum demum Roma nil Gethicum extimesceret. Gethicam quippe Gothorū hi nationē esse affirmant: quintū mensem Iulium esse, quem Sibylla rebus his terminum præfixisset: tum quia Martio mense obsideri sit ciuitas cœpta, post quem Iulius quintus subsequitur mensis: tum etiam quia Martium ante Numæ Pompilij regnum, primum hi ducerent mensem. Sed quū apud Romanos mensibus undecim annus cōstaret, Iulius quintilis ab his dicebatur. Nō tamen conuenienter Romani hæc de Sibyllæ uaticinio sentiebant, quando quidem nec imperator his eo tempore erat, & post annū soluta obsidio sit, & rursum ciuitas esset, Totila Gothis imperitante, in eadem discrimina recasura. Iam uero unde digressus sum redeo, Gothis itaq; à muris quos oppugnant repulsis, peruigiliū, ut supra iam diximus, utrinq; factum. Inse-

quenti autem die Belisarius Romanis edixit, uxores ac liberos & imbellem cætera multitudinē ab urbe Neapolim transportarent, & cum his simul seruitia, quæ ad murorum custodiā minus necessaria ducerēt, ne cæteri in com-
 meatus penuriā, uitæq; discrimen uenirēt: idipsum & militibus ut facerēt im-
 perat, si cui forte seruus seruauē esset: nō em̄ posse se affirmabat in ea obsidio-
 ne & diuturna, ex pristina consuetudine sibi commeatus præbere: sed necesse
 fore in singulos dies dimidiatā uictus ab se portionē ut caperent, pro reliqua
 uero pecuniā. Tum omnes, ut iussi erant rem peragunt. Iamq; ingēs mor-
 talium turba in Campaniā statim contēdere, & nauibus alijs quas Romano
 in portu nacti forte tunc fuerant, eodem ire. Sed qui iter pedibus faciebant,
 uel equis deueherentur, Appia uia, qua nullum ab hostibus discrimen aut ti-
 mor impenderet, perrexere. Non enim poterant uniuersam barbari ciuitatē
 copijs undiq; circūplecti, nec parua manu à munitionibus procul abscedere
 audebant, hostiū ueriti incursiones. Vnde obsessis ad aliquod tēpus, magna
 fuit ad excedendū urbe licentia, & aliunde necessaria importandū: noctu ta-
 men præcipue barbari dum ingenti afficerentur formidine, custodias facti-
 tare, & in castris quiescere. Siquidem ut Romanorū pleriq; ita & Maurusij
 milites frequentius erumpendo, ubicūq; hostes dormientes deprehenderēt,
 uel iter forte habentes, ut fieri in magno exercitu solet, exceptos mox obrun-
 cabant, lectisq; ex hostibus spolijs, & si nonnunq; persequentibus barbaris,
 cursu citato sese in tutum recipiebant, ut qui miræ essent suapte natura uelo-
 citatis, & leuioribus armis muniti, fugiendoq; hostē præuerterent. Qui itaq;
 iam urbe excefferant, in Campaniā partim se contulerūt, in Siciliam partim
 aucti secedunt, aut quod quisq; abire cōmodius potuit. Belisarius aut quum
 militum numerū murorum ad ambitū obseruandū minime suffecturū puta-
 ret, ut qui perpauci ut diximus essent, nec ijdē semper custodias facere insom-
 nes possent: sed tempore quidā suo & necessario capefferent somnū, & in cu-
 stodijs alijs dispositi essent, ac necessarijs iam prorsus carerēt, cum ciuibus eos
 & priuatis hominibus qui militiā exercerent immiscuit, diuisitq; in custodias
 singulos, in mercedē certius aliquid priuato cuiq; & si imbelli pollicitus: hoc
 pacto cōflata cohortes, quæ ad murorum essent custodiā suffectura, & per
 uices hos custodirēt. Sic factum ut tam ciuibus Belisarius q̄ militibus ipsis
 inopiā soluerit. Deinde oborta suspicione, Syluerium urbis Romæ pontificē
 defecturum ad Gothos, hunc quidem confestim transmisit in Græciam, al-
 terum uero quempiā illi suffecit Vigilium nomine: nec secus & alios quosdā,
 & hos senatorios uiros, quū eadē de causa exterminasset, soluta deinde obsi-
 dione, & recedētib; barbaris, ad propria reuocauit: quos inter & Maximus
 erat, cuius & proauus Maximus aduersus Valentianum eiusdē cōpertus est
 criminis. Sed ueritus iam Belisarius, ne qs forte custodū ad portas insidias
 moliretur, uel externus alius quispiā pecunia subornaturus ad hos clām uen-
 titaret

titaret, bis in singulos menses, destructis omnibus portarū clauibus, in aliam formā, & à priori longe diuersam, alias denuo facere, custodesq; ipsos, à primis custodibus procul statuere: haud secus in muro & custodijs ipsis in singulas noctes alios quosdam præficere, quibus id erat iniunctum, muros frequentius obeundo, nomina uicissim custodum describerent, & si quis forte abesset, alium mox substituerēt, sibiq; demum nominatim referret, qui forte tunc à custodijs abfuisset, ut decenti uelocius poena afficeret: & ad uigilias ut essent attentiores, iusserat musicis instrumentis ut artifices ipsi per noctem in mœnibus uterentur. Milites præterea quosdam, sed non Maurusios illos, noctu emittere, quibus ad fossas erat assiduo pernoctandum, cum hisq; & canes, ut nemo uel è longinquo mœnia inuasurus lateret. Per id tempus Romani quidam Iani fanum aperire, foribus ui occulte illata, tentarunt. Hic Ianus deorum antiquissimus fuit, cuius foro in medio & ex aduerso Capitolij sacellum extat, paulo supra eum locum, quem nunc Romani Tres parcas appellant. Id uero Iani sacellum totum ex ære constructum fuisse sat constat, & quadrata quadam dimensione locatum, tantæq; amplitudinis, quanta integri Iani statua poterat: quæ utique & ipsa cum ænea sit, non minor quàm quinquepedalis esse apparet, per cætera omnia mortali similis, capite duntaxat bifrons, ita ut facies altera in orientem solem diuerget, in occidentem altera: portæ utrinque & æneæ in faciem alterutrā uersæ, quas fermè in pace & prosperis rebus, occludi Romani ueteres quondam instituerunt, contraq; aperiri dum interea bellum his esset. Sed Christianæ fidei disciplinam, si uspiam aliq; unquam, Romani præcipue sunt uenerati. Vnde has Iani portas perinde neglectas, ne bellantes quidē aperuere. In ea tamen obsidione nonnulli uetustæ illius, ut reor, opinionis & cultus memores facti, enisi clam sunt patefacere, haud tamen omnino id exequi potuerunt, nisi eatenus ut fores uim passæ non inuicem sic cohærent, ac antea arctius cohæsisserent. Latuere tamen qui aggressi id facinus fuerant, nulla eius rei, ut in tanta omniū perturbatione, habita quæstione, quippe quum nondum ad principes ipsos id delatum fuisset. Vittiges uero tūc primum ira & indignatione accensus, & inopiam prorsus consilij, satellitibus nonnullis Rauennam dimissis, Romanos senatorij ordinis omnes, quos obsidum loco in huius belli principio eodem secum abduxerat, interfici iussit. Sed ex his re statim præcognita, paucis quidem euadendi facultas & opportunitas fuit: qui demum delati in Ligures apud hos permansere, cæteri affecti supplicio mortem oppetiere. His peractis, Vittiges nimium hostibus ocij & libertatis tributum ratus, ita ut ex urbe quæ uellent licentius asportarent, & necessaria terra mariq; inueherent, locum quem Portum dicunt Romani, præoccupare animo destinat, qui fermè ab urbe centum sexq; & uiginti stadijs abest: hac tantula & sola intercapedine, ne maritima sit urbs Roma dirimitur. Est autem ea è regioe hic

locus, quā Tyberis fluuius exitum habet: qui ab urbe delatus, ubi proximus mari stadijs quindecim fit, in brachia bina diremptus, quam sacrā insulam uocant complectitur: quæ utiq; & flumine fit procedente patentior, ita ut cū longitudine ipsa, latitudinis dimensio æqua constet proportionē. Sed fluminis interscissus ille & utrinq; defluxus, stadiorū quindecim interuallo defert. Tyberis utraq; ex parte insulæ nauigabilis est: sed eo ex latere quod ad dexteram uergit, per portū in mare immittit. Vbi & prisci illi Romani ad ripā urbem struxere, muro præualido circumactā, & à portu ipso illi t̃p̃ proximo denominarunt. Ad leuā autē & ex altera parte qua in mare is influit, Hostia ciuitas adiacet, fluminis & hæc ripæ contigua, magni quondā apud priscos momenti, nunc uero nullis mœnibus circumducta, à portu uia recta ad urbē ducit, plana quidem & prorsus nil impedita: hanc à principio Romani construxerunt: hoc in portu naues ex composito onerariæ adstant, & boum uis ingens parata quamproxime: nam mercatores quū ex alio orbis tractu in portum hunc se nauibus conferunt, oneribus in actuarias naues & ad fluminis naturam constructas depositis, per Tyberim Romam adnauigant, nō uelis uis uel remis, quandoquidē nullo uento impelli hæc possunt nauigia, circumflectente & crebro quidē de flumine, & ad multū spatij tortuosis sinibus dilabente: & remorum in eo nullus est usus aduersis undis innauigantibus: sed laqueis ad onerarias illigatis, & boum deinde ad colla suspensis, ueluti plaustra Romani uia Portuensi has pertrahūt. Ex altera uero fluminis parte ad urbem ex Hostia pertinenti, uia palustris est & limosa, meabilis tamen, non ripæ Tyberis proxima, atq; adeo nullæ hæc naues trahuntur. Gothi igitur Portum urbem quū sine præsidio & custodijs deprehendissent: non enim in portis statio excubabat, non in mulis armati erant, Romana plerisq; ex coloniis trucidatis, confestim cum portu ipso hanc occupant: ac mille ibidē ex suis ad custodiā loci dimissis, cæteri in castra se receperunt: quo factum, ut ea è regione, nihil omnino ad obsessos ex mari deuehi subsidij posset, ni ex Hostia forte fuisset magno labore, & periculo ingenti deuectum, nec quoquā pacto ad locum eundem de cætero ex alto subduci poterant naues. Sed ad Anciū stationem habebant, quæ ciuitas diei iter ab Hostia distat, undeq; onera rerum necessariarum & cōmeatus ad urbem uix deferebāt: cuius rei hominum paucitas causa erat. Belisarius nanq; quum urbis mœnibus timeret quam maxime, portum neglexerat, ut nullis custodijs per se cōmunitum. Crediderim tamen si trecentorū hominū imposuisset ei loco præsidij, nunq; hūc barbaros aggressuros fuisse, quia suapte natura munitissimus est. Hæc uero Gothi triduo confecerūt, à mœniū oppugnatione die uigesimo. Martinus interea Valerianusq; ad Belisariū peruenere, milites mille ac sexcentos ductantes, quorū pars maxima Hunni erāt Sclauini Anthēq; qui trans Histrū fluuium nec procul ab eius ripis incolunt loca. Belisarius uero ex eorū aduentu

laticia

læticia ingenti affectus, cum hostibus prælio decernendum censebat. Vnde è suis armigeris Traianum quempiã iubet, prudentẽ sanè & industriũ uirum, scutatis equitibus ducentis secum desumptis, rectà aduersus barbaros ducere: cumq; uno agmine omnes ad eorum castra uenissent, tumultum ut propinquum conscenderent monet, eodemq; se continerẽt: quod si in se impetũ hostes fecissent, nullo pacto cum his consererent manus, nec gladios aduersus eos nec tela desumerent, sed sagittis duntaxat incesserẽt: quibus deficientibus, effuse & plane intrepide capesserent fugã, cursuq; se intra muros reciperent, in quibus ipse ad sagittandũ tormẽta parata habebat, & artifices simul eius artis peritos, qui statim ubi barbaros Romanis in terga hærentes uidissent, è moenibus sagittis & machinationibus alijs hos infestarent. Traianus deinde, ut imperatũ illi iam fuerat, cum ducentis equitibus porta Salaria ad hostium castra contendit: tum barbari horum audacia obstupescit, & re subita animo consternati, è castris ut cuiq; licuit, uel imparati in Romanos impetum facere, ac suis opitulari. Equites uero Traiano hortatẽ, inscenso confestim quem his Belisarius ostẽderat colle, de loco superiore sagittis in subeuntes crebro immittis, hostem ferire, & ascẽsu enixius prohibere: & quoniam in tantam hominum equorumq; multitudinem emissæ cominus incidebãt sagittæ, multis suis cũ uulneribus hostes adnitebant in collẽ euadere. Equites uero Romani pharetris tandẽ prorsus euacuatis, confestim retro se uertere, & ad urbem barbaris insectantibus effuso cursu cõtendere. Vbi uero ad muros est proxime uentum, qui in his positi erant in tractandis bellicis tormentis edocti, Gothos missilibus laceffendo uulnerandoq; ab insectandi studio represserũt. Hoc in insultu ex barbaris nõ pauciores quàm mille cecidisse traduntur. Paucis post diebus Mundilam quempiã Belisarius, & hũc quidem suum armigerum & Diogenẽ, fortissimos bello uiros, cum scutatis equitibus trecentis ipsum id facere iubet, & eadem arte hostem impetere: qui iussa ex templo dum exequuntur, non minorem ex hostibus partem, si nõ forte maiorem, pari astu trucidant. Post hos & Oilandũ cum trecentis delectis in hostem immisit, ut simili hunc clade afficeret: qui re strenue gesta, haudquaquã præfecti opinionẽ aut uota fefellit. Tribus itaq; Belisarius incursionibus in barbaros factis, ad quatuor milia hostium interfecit. Vittiges autem ut qui nil satis calleret in ductandis exercitibus quid potius esset, armis ne copias cõmunire, an in bellicis rebus rectora exercere cõsilia, perquã facile sibi persuadebat, hostem haud secus posse incurabili iactura afficere, q̃ si huic modicis copijs insultaret: unde equites quingentos emittit, muris quẽ iubet appropinquare, & quæcunq; ipsi ab hostibus fuissent perpeffi, in eorum uniuersum exercitum facere. Hi itaque quum ad locum quendam editiorem uenissent, nec longiore ab urbe interuallo quàm quod extra sagittæ iactum consisterent, Belisarius uiris mille delectis, Bessioque illis præfecto, uno ut agmine

agmine ducerentur mox imperat: tum illi à tergo hostibus comparentes, eorum terga dum cædunt, ex his quam multos obtruncant, cæteros descendere in campum cogunt: ubi postq̃ aduersis uiribus & pede collato pugnatū est, Gothorū pars potior cecidit, pauci admodū qui reliqui bello fuerant, uix fugientes sua se in castra recipiunt: quos ut ab imbellibus uictos quū Vittiges castigasset, resarsurū se aliorū opera suorum iacturā pollicitus, ut quieturus aliquandiu tūc uidebat. Post diem autē tertiū, delectos ex omnibus castris uiros quingentos, operā ut in hostes nauarēt suapte uirtute dignā hortatur. Quos ut primū propius aduētasse Belisarius uidit, uiros mille & quingētos, Martinū Valerianumq̃ cum his simul præfectos, cōfestim in hostes mittit, equestricq̃ prælio statim inito, Romani qui hostes numero superarent, sine ullo labore in fugā hos uertūt, ad unumq̃ ferē omnes occidunt. Gothi uero iam tertio clade affecti, & suis toties occisis iam copijs, aduersari sibi omnino fortunā rebant: quandoquidē & si antehac multitudine abundassent, à paucis tamen deuicti nunc hostibus sint: & modicis rursus cum hos copijs inuassissent, occisione ferē occisi perierint. At Romani Belisariū eius ob prouidentia & bellicā artē publice laudare, & miraculi loco in eo uiro uirtutes has ducere. Seorsum deinde amici ab eo & sedulo rogitare, quibus nam argumētis ea ex die qua hostes fugasset, in spem bonā uenisset omnino se Gothos debellaturū. Tū ille ad ea respondens, uel à principio dixit, ubi primū tam paruis copijs cum Gothis manus cōseruisset, aperte se periclitatū fuisse, quantū esset in utroq̃ exercitu per id tēpus discrimen, idq̃ certius præuidisse, quod si ex æquo uires cum uiribus comparent, se haudquaq̃ existimare hostiū multitudinē non suorum paucitatē deuastaturā: sed in eo differre exercitus ipsos quammaxime, quia Romani omnes fere, & Hunni his socij ex equis arcus insinuare, sagittasq̃ in hostes immittere quam optime norint. Gothorū uero nemini unq̃ id studiū aut curē fuisse: sed equites ipsos satis cōstare telis duntaxat & gladijs uti consueuisse: istorū præterea pedites ipsos & sagittarios ab armatis protectos in bello cōsistere: equites uero nisi cominus præliant, quū nihil habeant quo se ab hostibus tueant, quibus ē longinquo sagittandi sit usus, facile ictos perire, pedites proinde incursiones in eqtes facere haud sat cōmode posse. Inde factū deniq̃ affirmabat quod per Romanos fuissent sapius barbari superioribus pugnis deuicti. Gothi interea ubi hæc altius animo insedere, quæ sibi nil prospere euenissent, ne parua quidem cum militum manu ad mœnia urbis procedere, nec hostes quidem uel sibi infestos de cætero infectari: sed id tantum eniti, ut suis hos à castris propellerent. Romani demū ex rebus iam prospere gestis inflati, uniuerlas Gothorum copias præliando inuadere gestiebant, cum hisq̃ censebant acie decernendū iam esse. Belisarius tamen, magnū utriusq̃ exercitus adhuc esse discrimen ratus, tergiuerfando antehac semper id distulit, ne summæ rei periculū faceret, uel uni-

uersis

uersis copijs cū hostibus decertaret: sed incursionibus barbaros infestare præcipue nitebatur, hisq; sedulo niti animo agitarat. Postquā uero ab uniuerso exercitu & item Romanis, eius ob id autoritatē imminui, nec magnifici animaduertit, mutata sententia cū omnibus copijs ineundū sibi præliū esse decernit, & alioqui ex incursionibus depugnare: idq; ut faceret quandoq; aggreffus, sæpe interpellat, ac demū cogitur intermittere, quū hostes ea de re factos iam antea per transfugas certiores, paratos esse ad præliū comperisset. Vnde aperto Marte cū hoste decernere, tandē animo destinat: iamq; in acie cōstitant barbari, suo more instructi. Ex aduerso & Belisarius stabat, suis cum copijs ad bellū paratus, qui statim ad se omnibus suis militibus conuocatis, orationē huiusmodi habuit. Nō equidē quod uestri mollitiem improbare ō uiri cōmilitones, uel hostiū horrescere uires, cū his pugnam capeffere antehac distuli: sed quia nobis ex incursione in hos decertantibus res prospere succedebant, causam rei bene gerendæ seruandā assiduo esse existimbam: nā ea quibus præsentia pro uotis procedunt, uelle aliter immutare, profecto inutile duxerim: nūc uero quū uos apertius uideam promptissimis animis in id discrimen ituros, in spe optima sum, nec quoq; pacto uestram hanc animi promptitudinē remorabor. Sat em̄ calleo maxima in bellis momēta, bellantiū uoluntatē sortiri, istorumq; ad pugnā dum animus propērior est, quā multa ex officio geri cōsueuisse. Quod aut pauci uirtute instructi, maximas queāt hostiū copias profligare, nemo nō uestrū intelligit, nō auditione percipiēdo, sed experientia ipsa quotidiana certamina ineundo. Ne itaq; uestre pristinae militiæ gloriā uel spē ex uestra hac animi magnitudine ceptā dehonestetis, in uobis sitū erit ō milites. Vniuersa nanq; per uos hoc bello iam antea gesta suo hanc dies euentu decernet. Vobis præterea, quantū præuidere animo possum, uel præsens id tempus opitulabit, quod utiq; ubi uestris præteritis & egregie factis hostiū subacti sunt animi, facile uti par est, ex his uictoriā cōferet: nam quibus antehac sæpe, nil prospere periclitando & satagendo res successerunt, haudquaq; de cætero solēt rem fortius gerere. Equis uero sagittisue, uel armorū cuius generi uestrū nemo ut parcat uelim: ipse nāq; pro omnibus hoc bello deperditis, alia & potiora resarciā. His paucis Belisarius suos hortatus, inter Pincianā & Salariā portā eduxit exercitū, non multis primo in campos Neronianos abire iussis, quibus & Valentinū præficit equitum turmæ ducē: cui iniunxerat, ne pugnae initiū faceret, nec hostiū castris appropinquaret, sed præ se speciē ferret, hos se assiduo inuadēdi: quod utiq; idcirco agebat, ne ex barbaris q̄spiā ea è regione pontē pertranscundo suis ferre suppetias posset, qui in castris alijs cōstitissent: nā cū barbarorum Neronianis in campis uis maxima cōsedisset, ut supra iam diximus, satis fore Belisario uidebat, si hī aliquādiu interpellati, disūgi à cætero exercitu possent, ne prælio interessent. Romani interea dum plebei quidā armis desumptis

*Belisarij ad
milites ora
tio.*

desumptis in aciem sequi euntem Belisarium uellent, nullo per eum sunt pacto permissi, ceteris se ut copijs immiscerent, ne forte quum in medio certamine forent, belli discrimine territi, uniuersum turbaret exercitum. Opificum nimirum id agmen erat, & rei bellicae imperitorum. Hos tamen omnes ultra portam Pancratianam, supra Tyberim positam, phalange facta locauit, quieturos ibi tamdiu quoad ipse his signum dedisset, quod postea accidit suspicatus, si hos conspicati fuissent, nil ausuros hostes suis castris relictis cum altero suorum exercitu se oppugnatum uenire. Vtui praeterea fore rebatur, idque permaximi faciebat, si tanta multitudine hostes, non una se in castra coniungeret. Placuit itaque ea ut die equestre praedium fieret, quandoquidem suo ex peditatu plerique cum eo persistere ordine nollent, raptis ex hostibus equis, quum equitandi essent prorsus non imperiti, iam equites fieret. Pedites uero ex his qui reliqui fuerant, quum nec phalangem de se praeter eorum paucitatem conficere possent, nec cum barbaris manus conferere auderent, sed in fugam daturi se primo congressu fuissent, haudquaquam uisi Belisario sunt qui tuto possent & procul a muris cum hoste pugnare, unde quam proxime ad fossas manere iniunxit, ut si equites forte Romani terga barbaris daret, fugientes ad se illos exciperent, & cum his simul ut integri & florenti aetate iuuenes praedio restituto in hostes pugnarent. Pigripius interea, est satellitibus quidam, uir sane strenuus, Pissidius genere, Tarmutusque Isaurus, Ennii Isaurorum praefecti frater, Belisarii quum in conspectum uenissent, huiusmodi hunc sunt uerbis affati: Omnium optime princeps, noli copias quae sumus, quum haec tibi perpaucae sint, & barbarorum infinita sit cum multitudine conflictandum, a peditum phalange seiungere, nec Romanum duxeris peditatum iniuria quoquam pacto afficiendum, per quem praeis Romanis imperium ad id magnitudinis propagatum accepimus: nam si quid forte hoc bello haudquaquam per hos sit nauiter gestum, non ipsorum id uel ignauiae uel formidinis est argumentum, sed duces ipsi non immerito sunt incusandi, qui soli equis in aciem uecti, quum minime dignarentur, belli unam communem fortunam subire, prius ferere quam sit certamen initum, fugam capefferint. Ipse quidem peditum duces omnes iam uides equites factos, ut qui non dignum se putent cum suis peditibus, pedibus in aciem ire: in aliorum ergo equitum numero peditum duces istos constitue, nobis uero peditatum permittito in certamen ductandum. Quum enim nos pedites simus, hostium multitudinem sustinebimus, spe optima freti, utcumque deus geri rem siuerit, hostes nos posse iactura afficere. His Belisarius auditis, principio quidem haudquaquam illis postulata permittere, hos namque quum bellicosissimi essent, ac fortissimi uiri, ingenti amore prosequeretur. Unde haud satis placebat, cum multis ut pauci certamen inirent. Demum eorum precibus fatigatus ac promptitudine uictus, paucis supra portas & in propugnaculis ad munitiones & tormenta tractanda dimissis, ceteris Pigripium Tarmutumque duces

duces ex ordine sequerentur iniunxit, ne forte hi periculum reformidantes, ceteras copias perturbarent, & si qua forsan in fugā equitū pars ageretur, haud procul ipsi secederent, sed hos ad se deniq; recipientes strenue tuerentur, & in hostem suos insectantem conuersi prēlium mox restituerent. Vittiges uero Gothos qui circa se erant uniuersos armauit, nemine prorsus prēter imbelles quosdam in castris dimisso, & his quidem qui in campis erant Neronianis, & sub Martia duce, euestigio imperat, suo ut loco manerent, pontēque diligentius custodirent, ne eā se derepente inuaderent hostes: ipse uero cetero ad se conuocato exercitu, profatus huiusmodi est. Vestrum forte nonnullis uideri possum imperio huic meo extimuisse, atq; adeo antehac saepe uos sim ad fortitudinem cohortatus, & nunc ut ad optime audendum uos excitem, cōcionaturus aduenerim. Et id quidem haud longe ab humani ingenij consuetudine ex uobis quidam animo forsitan agitarint. Solent nanq; homines rudiores & imperiti, erga hos quorum indigeant opera, mansuetudine uti, uel si longo sint interuallo inferiores: alijs uero aditu difficiles se praebe-
re, quorum non opus habeant ministerio. Mihi uero nec uitae finis, nec imperij est amissio curae. Cuperem equidem uel hanc purpuream & regiam uel stem die hoc ipso deponere, si modo uir Gothus futurum sit hanc ut sibi desumat & induat. Atqui Theodati finem prae ceteris perbeatū fuisse tunc duxi, cum ei id euenit, ut à suae gentis hominibus, & imperio priuaretur & uita: nam propria cuiq; & sua calamitas, si nondum uniuersa gente deperdita sit occursura, apud non insensatos haud quaquam consolatione priuatur. Mihi uero consideranti quae antehac fuerit gens Vandalorū perpeffa, & quae Gelimerus dux sit finē sortitus, nec pensi quicquam in humanis offertur, nec moderati. Sed uidere iam uideor Gothos cum liberis abductum in seruitutē iri, coniugesq; uestras infensissimis uiris, & turpissimis in rebus ministraturas. Me uero & Theoderici ex filia neptē, eō deniq; asportandos esse praeuideo, quod hostilis libido mox duxerit: hēc equidem uellem & uos ne accidant ueritos, in id bellum prodire, hoc pacto eo in loco in quo gerendum prēlium est, uitam finire maioris longe facturi uos fueritis, quā ex uictoria partam salutem. Viri siquidem generosi & fortes, uel si aliqua una in re forte fallantur, uel utcunque ad uota aliquid sibi minus successerit, apud hostes suam existimant autoritatē imminui. Mors uero etsi acceleratius uenerit, felices semper ex praeterita ac prosperiore fortuna homines reddit. Et sanē perspicuum est, si hac mente & cogitatione id bellum gefferitis, perquā facile uos ex his uictoriam relatu-
ros, ut qui perpauci sint, & Graculi homines quidā, & pro re-
cens uobis illata iniuria promeritas exacturos nunc deniq; poenas: uirtute si qdē ipsi ac multitudine ceterisq; rebus, superiores his esse facile gloriatur: illi uero maiora uiribus audent, nostris inflati malis, & id solum praesidij nostri, nostram formidinem: sed eorum audaciam alit, praeter dignitatē parta
f felicitas

Vittigis ad
milites oratio

felicitas. His Vittiges suos hortatus, copias omnes iam iam in aciem proditur-
 ras hoc modo instruxit, pedites quidem in mediū statuit, equites utrinq; in
 cornibus, haud longe à castris, sed quā proximè potest phalangem locat,
 ut ubi deuicti iam hostes fugā capefferent, facile circumuenti trucidarentur, cū
 ingens spaciū suis ad insequendū pateret. Sperabat nanq; si pede colla-
 to praelium gereretur, ne ad breue quidem hostes repugnatorios, ex re quidē
 absurdiore coniectans, haud quaquam suis uiribus fore bello pares hostium
 copias. Praefecti itaq; ubi primum diluxit cum praelium inceperent, rei geren-
 de enixe insistere, postremiq; quidam cum in aciem issent, suos iubendo hor-
 tandoq; ad nauandam ingenti animo operam inflammare. Sed in princi-
 pio statim superiores Romanae res erant, & barbari crebro sagittis icti fre-
 quentes cadebant, nullum tamen per hos fugae initium factum: nam ingenti
 multitudine Gothi cum in praelio constitissent, facile in cadentium locum re-
 centes alij succedebant, unde nec sensum ullum suorum strenue pereuntium
 dabant. Et Romanis quidem satis tunc uisum, cum tanta paucitate his mili-
 tes essent, hoc pacto diremptum sibi praelium iri: iam enim in meridiem pu-
 gnam extraxerāt. Deniq; iam potiti uictoria, hostes ut se in castra reciperent
 perpulere, magna ex his parte occisa. In Neronianis autē campis diu ex ad-
 uerso Romani Gothiq; confederant, Maurusiq; crebris in barbaros incur-
 sionibus factis, & frequenti telorum iaculatione, diutius hos laceffiuerant: hi
 tamen immoti manebant, nec se laceffentibus occursum duxere, Roma-
 nos ueriti non procul astantes, quos sanē milites esse rebantur, cum turba es-
 sent imbellis, sibi molituros insidias, & iccirco tacitos hos quieuisse, ut à tergo
 se de improviso adorti, circumuentos occiderent. Iamq; cum in meridiem sol
 inclinaret, Romanorum Neronianis in campis exercitus derepente in ho-
 stes impetū facit, fuganturq; ex insperato Gothi, re subita territi, cumq; reci-
 pere se ad castra minime possent, proximos colles conscendunt, in hisq; ut
 quieturi se continent. Sed Romanorum magna uis erat, haud tamen milites
 omnes, sed nuda immunitaq; maximam in partem turba: nam & praefectū
 undequaq; in hostes perinde mox erupturū nautarum seruorumq; ingens
 copia sequebatur, & ut belligerandi percupidi omnes, uel cū eo qui circa flu-
 men erat, Imperatoris exercitu se immiscuerant. Vnde cū tanta is multitudi-
 ne abundaret, defixerat pauor cum admiratione, ut diximus, barbaros, & in
 fugam auerterat. Sed inter Romanos nullus inde seruatus ordo rem Roma-
 nam interturbauit sefellitq;: ob eam nanq; intermixtam hominum colluui-
 o nem, nec duces ipsi, etsi in rem pleraq; Valentino iubente hortanteq; serua-
 re poterant militiae modum, quandoquidem nil prorsus inconsultior turba
 dictis pareret: unde factum, ut fugientibus Gothi, postremos quosq; haud
 quaquam carpendo necandoq; ut res militaris poscebat, spaciū dederint
 in tutum ut sese & proximos in colles reciperet, indeq; ut iam quieturi, intre-
 pide

pide quæ gererentur spectarēt. Porro nec ea è regione Romani pontē in animum induxerant pertransire, barbaros prohibitori, ne ciuitatē utrinq; de cætero obsiderēt, neue diutius possent ultra Tyberim stationes habere, nec hostibus saltem altera ex parte cum Belisario acie decernentibus, in terga & de improviso proruere: quod utiq; si opportune fecissent, profecto suarū oblitum uirium Gothi, sese daturi in fugam fuissent, & euasuri quod cuiq; licuisset. Sed barbari ipsi qui pauloante ex fuga insederant collē, sua in castra irrupisse Romanos ex ædito contemplati, aliquandiu se loco continuere: ira deinde & indignatione simul accensi, eruptione mox facta, incompositam impeditamq; in auehendo auro argentoq; & preciosa cætera supellectile turbam, ingenti cum clamore & de improviso adoriuntur, eamq; partim obtruncant, partim extemplo suis è castris eiiciunt: & si qui forte fuere qui non subito deprehensi occubuerunt, abiectis è dorso pecuniarum aliarumq; rerū protinus sarcinis, uolentes quidem fugam capeffunt, & quocunq; tum licuit cōfestim euadunt. Dum hæc interea Neronianis in campis geruntur, alter barbarorū exercitus quàm proxime castra scutis munitus ab hostibus se & strenue tuebatur: hisq; dum fortiter repugnaret, facta equorum magna imprimis strage, non paruam nostris intulit cladē: qua ex re cum Romani affecti partim uulneribus, partim amissis equis prælium remisissent, eorum statim perspicuam fecere paucitatem, & Gothorum agmen quàm maximo præstaret hos interuallo comparuit. Qua re barbarorum equites animaduersa, dextro ex cornu in hostes mox aduolant, hosq; cursu citato inuadunt. Quorū insultum armaq; cū minus ferrent Romani, qui ea in parte constiterant, sese in fugam proripiunt, ad peditumq; se recepere phalangem: tum uero nec pedites ipsi hostes se inuadentes tulere, sed cum equitibus agmine uno diffugiunt. Vnde cæteris subsequētib; copijs & simul instantibus barbaris in terga cēdunt, passimq; fieri cœpta est fuga. Pigripius interim Tarmutusq; peditatus tūc duces, cum paucis qui circa se erant peditibus nauiter se in ea pugna gessere, quippe qui præliando & resistendo haud quāq; se dignum duxere, ut & ipsi cum cæteris fugarentur. Qua ex re cœpit tum pavor cum admiratione Gothos, impetūq; mox repressere: unde ex ea interposita mora, pedites ipsi fugiendi spacium nacti, in tutū se receperunt. Pigripius tamē corpore toto confusus, eodem quem insederat saltu moribundus procubuit, cum eoq; & pedites duo de quadraginta occumbunt. Tarmutus uero cū tela Isaurica bina gestaret in manibus, seq; inuadentes barbaros aduersis ictibus continenter feriret, postq; cæso undiq; corpore de se iam desperasset, Enniusq; frater cū non nullis equitibus opitulaturus uenisset, recuperato aliquantisper iam spiritu, cursu citato uulneribus cruoreque plenus, nullo adhuc iaculorum amisso, ad urbis mœnia contendebat: erat nanq; suapte natura hic perniciosissimus, atque adeo ad fugā ualidior capeffendā, tametsi corpore esset tam male affectus.

Cum uero Pincianam ad portam hic peruenisset, statim procubuit: quē mirorum custodes nōnulli, ut iam exanimē factū, clypeo impositū sustulere. Is tamen cū ad dies duos superuixisset, ut Isauris ipsis, ita & Romano exercitui desiderio sui relicto, & ad posteros fama, ex humanis excessit. Romani interea ex re male gesta exterriti, custodias in muris diligenter curare, foribusq; portarū oclulis, tumultuosius suos ad urbem refugientes, haud quāq; de repente admittere, ueriti ne cū his simul & hostes inuecti reciperent. Quicunq; igitur nō admissi in urbem fuerant, fossam pertranseuntēs muroq; tergis hērendo, uirium suarū obliti, & trepidantes pedibus consistebant. In barbaros tamen qui sibi ē proximo insultarent, & fossa propemodū superata se essent iam iam inuasuri, pugnare nil poterant, diffractis in fuga amissisq; in praelio telis. Ad hęc accedebat, quod arma inuicem conglobati exercere nullo poterant pacto. Gothi uero quandiu in propugnaculis haud sat multos uidere, impetum in hos faciebant, spe freti, nō solū exclusos illos occisuros se esse, sed qui intus ad propugnacula cōstitissent uiolatueros. Sed ubi militū & Ro. populi uim magnam sunt conspicati in se uenientiū, confestim ut iam desperantes, hostibus formidine simul & ignauia identidem exprobrata, retro se retulere. Pugna igitur in castris occēpta, ad urbis fossas murosq; finitur.

PROCOPII DE BELLO GOTHORVM LIBER SECVNDVS

ROMANI deinde re male gesta, uniuersis copijs decertare haud quaquam de cætero audebant, equestri tamen & ex incurSIONIBUS praelio quammaxime barbaros superabant: non enim aduersus Gothorum utrūq; exercitū pedites ipsi in phalangem instructi prodibant, sed equites suos consectabantur. Et Bessas quidem primo mox impetu in hostem facto, ubi cum telo statim prosilisset in mediū, tres ex equitū numero fortissimos uiros occidit, cæterosq; in fugam auertit. Constantianus deinde cum circa serū diei, Neronianos rursum in campos Hunnos duxisset, ubi hostes præ multitudine uim sibi facturos peruidit, tuendi se uiam hanc cepit. Erat ibi tum forte stadij locus patentior quidam & sanè uetustus, ubi singulare quondā inibatur cerramen: multa eodem ædificia construxerant ueteres, indeq; calles undiq; angusti diuersim ducebant. Constantianus itaq; cum nec superare hostium agmen posset, nec sine ingenti periculo in fugam se dare, iussis omnibus ex equis descendere, pedes & ipse cum his simul angustiore in loco cōsistit: unde è tuto cum barbaros Hunni ferirēt, magnā his inferūt cladē: tum Gothi, etsi affecti uulneribus, aliquandiu obsistūt, ea spe freti, cū primū sagittæ ex pharetris his defecissent, illos se facile circumuenturos, & cōprehenso demū constrictosq; delatueros in castra. Postq; uero ad unum omnes ferē uulnerati, ut
tam

tam denso in agmine per Massagetarum Hunnos emissam nulla in cassum cadente sagitta, sensere Gothi dimidiam suorum partem se amisisse, iamque in occiduum sol ipse uergebat, tum uero cum nihil haberent quod se uerterent Gothi, in fugam demum uno agmine ruunt, in eaque multi mortem oppetiere, Massagetis sagittandi peritis postrema carpentibus: nam & ingens hi cursu emensi iam spaciū, dum terga insectando identidem cædunt, magnam Gothi inferunt cladem. His gestis Constantianus cum Hunnis ad urbem peruenit. Perannius uero non multos post ubi hæc gesta sunt dies, Romanorum dux factus per Salariam portam cum in hostes duxisset, & effusam egisset in fugam Gothos, ac reciproca deinde circa occidentem solem fugatis Romanis per Gothos insectatio fieret, Romanus quidam ex peditatu, plus nimio formidine captus, altiore in foueam, ad condendum ut reor frumentum per priscos paratam de improviso prolabitur: unde cum nec uocem ex ea ædere auderet, quia in propinquo hostium aderant castra, nec quoquam pacto euadere posset, ut cui nec aliquid esset quo se inde efferret, cogitur noctem unam ibi peragere. Die autem insequenti, barbaris rursus in fugam actis, Gothus uir quidam eandem in foueam cadit, in quam & Romanus ceciderat. Vbi statim conciliata inter se amicitia, & necessitate cogente, fidem sibi mutuo tradunt, alterius salutem curæ utrique fore. Demum igitur ambo ingentes ædere ex imo uoces. Ad quas Gothi qui proximi erant conuersi, attractique in summo foueæ procumbentes percontabantur, cuius nam ea uox esset. Tum Gothus Romano ex industria subticente (nam sic uisum utrique fuerat) sua, & patria lingua respondit, in eam se nuper ex fuga foueam cecidisse, & restem ut demitterent petijt, qua euadere ad auras posset. Tum illi statim reste summissa Gothum se rati hominem attracturum, Romanum mox euehunt: unde rei miraculo obstupescit, re uti se habuisset accepta, residem in fouea Gothum protinus extrahunt: qui statim de fide Gothi certioribus factis mutuo data, suis cum socijs abiit. Romanus uero impunis dimissus sese ad urbem recepit. Equites deinde non multi utrinque in pugnam armis se committere, intentique bello esse: & ut coeptum prælium erat, in singulare certamen aliquod desinebat, in quo penes Romanos semper uictoria fuit. Haud longo post tempore cum in campis Neronianis pugna committeretur, alternisque se equitum turmae & dubia insectarentur uictoria, Chorsamantis uir sane inter Belisarii armigeros strenuus, Massagetarum gente ortus, paruo cum comitatu, septuaginta ex hostibus milites insequabatur: quo deinde in magnū iam campi spaciū euadente, Romanis qui hunc sequebantur, retro se ad suos recipientibus, solus relictus hostes insequi nil desinebat: qua re Gothi animaduersa cum equos circumegissent, in hunc omnes uno agmine ruunt: tum ille medios hostes peruadens, uno ex his quodam lancea per medium corpus traiecit, in alios impetum facit, & indefinenter impugnat, tum illi terga iterato uertentes

tentes turpē in fugam agunt, exercitus deinde astantis uerecūdiā ducti (iam em cōspici se à suis rebantur) cū iterato uersis in hostē equis se insectantē inuadunt, eadē qua prius afficiunt iactura: siquidē uno atq; itē altero prauālidis uiris amissis in fugā mox auertunt, quos Tharsamunthes usq; in castra acriter insectatus solus uictoriā referens incolumē se ad suos recepit. Sed cū paulopost aliud cū Gothis bellū inisset, laeuam in tibiam ictus, atq; adeo dies nō paucos acceptū ob uulnus praelio abstinisset, uir perinde barbarus, rem grauiter ferens cōminabatur, se statim in Gothos pro accepta iniuria uindicturum. Vbi eo ex uulnere breui cōualuit, nimio iam cibo uinoq; oppletus, solus ire in hostes animo destinat, ab hisq; pro accepto in pede iam uulnere poenas exigere. Cū itaq; Pincianā ad portā deniq; peruenisset, emitti se ad hostiū castra edixit. Custodes uero qui Belisarij armigero & fortissimo uiro nil fidei nō exhibere induci nō poterant, cōfestim fores aperuere, eumq; quod uellet abire sinūt: quē hostes mox cōspicati, per fugam ad se quempiam uenire rebantur. Verū ubi is arcū intendit, & Gothi nō satis hunc noscitarent, uiginti fermē in eum milites prodeunt, quos Tharsamunthes paruo molimento reiectos, sensim insectabatur. Postq; uero aliquanto maior Gothorum se uis demū inuasit, uelut immotus suo cōstitit loco. Ast ubi copie omēs aduersus hunc cōfluxere, ab omnibus se tueri pugnando adnitebatur. Quam rem cū ē turribus prospexissent Romani, insanire quidē hominē arbitrabantur, haud tamen Tharsamunthem hunc esse sat norant, qui opera prae se tulisset ingentia. Sed demū ab hostiū uniuerso circūuentus exercitu, temerariā audaciā poenas hic luit. Cuius mors Belisario renunciata, nō ipsum modo, sed ceteros omēs ita affecit, ut in maxima essent ex tanti uiri iactura cōploratione ac luctu, ut qui cōmunem in eo milite sitam spem amisissent. Atalio interea quidam dum se aestas in autumnū circūegisset, ex Byzantio Tarracinas se cōtulit, pecuniam deferens ab imperatore militibus debitam: ueritus tamen ne obuī hostes unā cū pecuniā & se ē medio auferrent, ad Belisariū scribit, curaret ut tuto ad urbem uenire cū pecunijs quiret. Tum Belisarius ē corporis sui custodibus centū delectos cū equitibus duobus & ducibus Tarracinas mox mittit, ad se ut pecunias eas deferrent; ipse interea suspicionē hostibus confirmare, cū uniuerso exercitu in hos se bellū gesturū, ut ea barbari cura detenti, nec pro necessarijs conuehendis, nec alia quauis de causa castris excederent. Postq; uero cū Atalio iam iam affuturos quod miserat milites demū cognouit, copias oēs ut pugnaturus disponit & instruit: ipsum id & barbari facere, & parati ad bellū astare. A mane itaq; Belisarius circa portas paratū militē tenuit. Sciebat nanq; Atalium & quos illi dederat socios noctu ad se peruenturos, circa meridiem uero suos prandere mox iubet: hoc ipsum & Gothi facere, rati omnino sumpto iam cibo, hostes in aciē prodituros. Sed paulopost Belisarius Martinū Valerianumq; suis cū turmis in campos Neronianos dimittit,

mittit, iussos q̄ maxime possent hostiū copias perturbaret. A Pinciana autem porta equites sexcentos ad castra emittit, quibus tres ex armigeris suis praefecit. His statim aduenientibus hostiū uis magna occurrit: diu nō pede collato pugnatum, sed alternis cōcedere inuadentibus, & tergiuersando se inuicem insectari, ita ut uolentes iam uiderentur & ex cōposito diei reliquū tempus cōterere. Deniq; in alterutrū his ira & indignatione succensis, ualide pugna inicitur, & multi utrinq; mortales ac fortissimi quiq; cōcidunt. Sed utrisq; tum ab urbe, tum è castris superuenere subsidia: quibus inter ceteros strenue se immiscentibus, praelij labor exaugeri cōceptus, & utrinq; ingens editus clamor bellantes exterruit. Romani tandem sua hostes uirtute impulsos in fugam uertūt. Hac ipsa in pugna Cutilas uir strenuus, telo caput mediū ictus, idq; praefixum adhuc in uulnere gestans, hostem insectabatur, & impetu facto cum ceteris qui praelio forte superfuere, circa occidentem iam solem urbem inuehitur cum tremula adhuc in capite hasta, magni profecto momenti spectaculū. Arxem praeterea quempiam Belisarij praefecti armigerum, Gothus uir quidā & sagittarius inter nares & dexterū oculum uulnerarat, sagittaq; spiculū ad occipitium usq; descenderat, haud tamen id uspiam cōparebat, sed hastae quod reliquum uisebatur praefixum ita extabat in facie, ut Arxe hoc equitante cōcuteretur: qua utiq; re Romani cōspecta obstupuere. In campis aut Neronianis barbarorum res superiores fuere, atque adeo ut ubi Valeriani Martiniq; copiae Gothorū infinita cum multitudine praelio gesto, strenue se ab his explicassent, & ut grauiora Romani milites passi in maximum uenissent uite discrimen, Bochem statim Belisarius iussit laborantibus suis suppetias ire, & equitum turmam tam equis quā uiribus ualidam Neronianos in campos educere. Iamq; serū diei erat, & turma Bochem ducem secuta Romanis opem latura, cum primum comparuisset, subito facta barbarorum est fuga: quibus cum nimum Boches insisteret fugientibus, à duodecim hastatis est circumuentus, & quia subiecto erat thorace munitus, inflicta illi per barbaros uulnera, haud multum hunc affecere. Sed Gothus quidam post terga mox subiens, ea ex parte corpus nudatum temere nactus, uulnus quidem sed non letale inflixit, uel quod in mortis discrimen induceret, extemploq; & ex aduerso alter laeuum hunc in brachium ferit, eiq; laceratum transuersa plaga praecidit. Valerianus uero ac simul Martinus quae gerebantur protinus conspicati, auxilium laturi accurrunt, & uersis confestim in fugam hostibus, Bochiq; equū ex habenis ductantes ad urbem perueniūt. Iamque nox appetebat, & cum pecunijs Atalius uenerat, reuersiq; ex praelio milites uulnera procurabāt. Sed Arxis ex facie cum auellere medici sagittam uellent, aliquandiu periculi magnitudine territi uulneri ad mouere manus nil audent, nō oculi gratia, quem nullo pacto integrum seruari imposterū posse suspicabant, sed ne uenas ac neruos interrumpēdo, qualia in ea corporis parte

sunt pleraq; uirum ex Belisarij familia fortissimum perderent. Medicus dein de Theoctestus nomine in Arxis ceruicem innixus sciscitabatur ab homine num nimium suo ex tactu indoluisset: quo respondente, dolore se proculdubio affici: Saluus ergo futurus es, inquit, nec oculi ullā patieris iacturā. Hæc medicus fidens sedulo affirmabat, quia coniectura perceperat, haud procul à cute spiculū penetrasse. Hasta itaq; quæ forte extabat præcisa, colligatoq; uinculis affecti hominis corpore, & ea parte qua plurimum is indoluerat interscissa, auellit statim ac paruo molimine spiculū, tribus prominentibus hamis, cum eoq; hastæ quod reliquum erat eduxit. Sic factum, ut Arxes liber omnino & sine ulla corporis offensione euaserit, nec aliquod ei in faciem ulceris relinqueretur uestigium. Cutillas uero auulso iam uiolentius telo (altius quippe in uulnus descenderat) linqui mox animo cœpit, & manantibus uenis sanguinis profluuiū fieri: unde phrenesis morbo correptus, non longe post moritur. Boches deinde affatim è brachio sanguine profluente, statim moribundus procubuit. Cuius tam repentinae mortis id causæ medici afferebant, quia non recta sed transuersa fuisset illi inflicta in musculo plaga, unde post tertiū diem è uita excessit: quorū uirorū ex morte, per totam noctem in luctu ciuitas fuit. Gothorum uero & comploratio uaria & eiulatus quamaximi è castris exaudiri, Romaniq; item magnum in modum id admirari, cur tantopere barbari cōmunem quererentur iacturam, cum nil mali quod magni esset momenti, in ea prima congressione his illatum fuisse sit uisum, nisi quia perpaucos quosdam amiserint: quod fermè etsi antehac sepe, nec minori quidem cum detrimento his accidisset, haud tamen præ ingenti hominum multitudine eos terruerat. Sed compertum postea est, primores bello uiros, è castris Neroniano in campo locatis, eo in prælio nuper amissos, Gothos tūc deplorasse, quos Boches uir stenuus primo impetu interfecisset. Post hæc, gesta nōnulla leuiora prælia sunt, & iccirco nō necessario uisa litteris commendanda. Sed per omnem eam obsidionem sexagies certatum ac septies est, ac bis demū, ut in subsequētib; explicaturi deinceps sumus. Exacta autē hyeme & huius belli quod Procopius scripsit anno secundo iam finē sortito, cū in autumnū se uerteret æstas, fames simul ac pestis urbem inuasit. Militibus nanq; frumentū duntaxat defecerat, cætera abunde omnia erant. Romanis uero & res frumentaria deerat, & pestilens morbus hos acius degrauiabat. Quibus rebus cognitis Gothi, nec bellū cū his inire tūc uelle, sed enixe curare, ne de cætero aqua urbē inueheret. Aquæductus duo inter Latinā sunt & Appiā uiam celsissimi quidē & fornicibus quamaxime in altū euecti, sed eo in loco hi inuicem cōeunt, qui ab urbe quinquaginta stadijs abest, & modico interuallo diuersam in uiam uertuntur: nam qui priorē sortitus est in dexteram locū, in leuā mutata regione excurrit: & utriq; rursum in unū cōueniūt, ac priore deinceps loco recepto, iterato se ab inuicem dirimūt: in intermedio
autem

autem loco præsidium extat utroq; ædificio hoc circūcinctum, cuius inferior
 res fornices dum uaria materia effarciunt barbari,munitionis in speciem red
 dunt,ibiq; militū nō minus milibus septem in custodiam positis, Romanos
 sedulo prohibere,ne quid ea è regione necessariarū rerū in urbem inueherēt:
 unde spe omni iam destitutos quæuis mali species circumstittit:iam enim fru
 mentum maturefcebat, & Romanorū militum audacissimi quiq; pecuniarū
 & lucri cupiditate ducti,equis inuecti,& alios uacuos post se trahētes,noctu
 in segetes haud procul ab urbe perueniebant, defectasq; cū stramento & iu
 mentis impositas,hostes fallendo in urbem clām deferebant,ingentiq; præ
 cio uenditabāt Romanorū primoribus:cæteri inferioris sortis tunc homines,
 ex herbis nonnullis in cibum desumptis degebant, quales intra mœnia sua
 passim sponte nascuntur:& hæ quidem in agro Romano nō hyeme,nō alio
 quouis tempore defunt, sed assiduo florent ac de se germinant, & ea copia
 sunt,ut uel equos obfessi his alerent. Quidam præterea uel ex carne morien
 tium in urbe mulorum iumentorumq; aliorum confecta farcimina clām uen
 ditabant.Sed postquam segetes defecere,& ad mala accumulata iam perue
 nerant Romani,Belisarium mox circumstittunt, & prælio uno de summa re
 rum decernere cum hoste cogunt,Romanorū neminem à pugna uel acie de
 futurum polliciti:quem demū hærentem ac dubium & rerum necessariarum
 angustia degrauatū,è plebe quidam affati huiusmodi sunt.Haud quaquam
 præfecte ut incautos hic nos deprehēdit fortuna, sed omnia nobis aliter eue
 nerunt ac ipsi sperauimus:quippe qui pro nostro pristino desiderio rem asse
 cuti,in præsentem calamitatem peruenimus. Et superest quidem adhuc ani
 mis nostris concepta prius opinio illa, perquam optime per Imperatorem
 nostris rebus prouisum iri, tametsi in dementiam uersa ea hoc tempore pro
 uidentia sit,& in ingentium malorum materiam. Nunc uero ad id est demū
 necessitatis peruentum,ut uel in præsentia eniti uelimus,& armati in hostem
 prodire audeamus: & certe danda nobis uenia est,si in Belisarium fidentius
 forte quàm deceat loquimur. Non enim uacuis necessarijs rebus uenter pu
 dere nouit. Excuset, ut lubet, præsens petulantiam nostram fortuna, omniū
 nimirum & merito quidem, molestissima esse apparet producta infelicibus
 uita. Quæ nobis acciderint prospectare hinc potes,ager noster hic omnis, &
 loca hæc cætera hostium subiecta manibus sunt. Vrbs ipsa hæc bonis omni
 bus est interclusa, nec satis scimus ex quoto iam tempore Romanorum non
 nulli iam uita perfuncti, sic strati iacent, ut recondi terra nil possint. Ipsi ue
 ro qui superstites sumus,summatim ut dicam,haud secus in nos ac in mortu
 os ipsos congeri mala omnia peroptamus: quæ prorsus tolerabilia ut fames
 his esse ostendit,qui in hanc forte inciderant: ita ubi demū ipsa hæc compa
 ruerit,cū cæterorū malorū obliuione inuadit,& præter mortē hanc ex se pro
 deuntē,quoduis aliud mortis genus uoluptati ut sit mortalibus facit. Ut igit
 & nos

Romanorum
 ad Belisarium
 oratio

Belisarij
responsio

& nos non id prorsus esuriendo detineat malum, pro nobis ipsis iam finito desumamus certamen, ex quo est omnino futurū, ut uel hostes nunc superemus, uel aliquando tandē liberemur his malis. Nam quibus salutis spem forte allatura est mora, ueracit̃a proculdubio arguentur, si anticipando periclitandoq; rerū summam in discrimen deduxerint: hi uero quibus cunctando & prolatando difficilius certamē efficitur, si plusculū id uel ad breue extra xerint, huius nimirū moræ potius sunt inculcandi, q̃ acceleratæ & subitæ peritulantia. Ad hæc Belisarius ita respondit. Quęcunq; à uobis uel antehac expectabam, nunc deniq; peregistis, & præter opinionē profecto mihi nil accidit, quippe qui iam pridem sat calleam uulgus rem esse incōsultissimam, nec præsentem ferre fortunā scire, nec aliās de futuris cōsulere, sed rebus uel difficillimis perquā leuiter & enixe incumbere, ac præcipitanter suam in perniciem ire duntaxat nosse. Ipse uero pro uestra intolerantia, nec uolentes quidem disperditū eam, nec Imperatoris res uobiscum unā ut intereant sinam. Bellum nanq; nō temeraria solet celeritate geri, sed optime cōsulendo & prouidendo temporum momenta metimur. Vobis quidem aleam ludere existimantibus, unum libet & semel pro rerū summa iactare talum: mihi uero nō ea consuetudo est, utilitati & cōmodis, temporis celeritatē ut præferam. Proinde uos pollicemini aduersus hostem pugnatum ire. Sed quando antehac unquā belli uos studijs incubuistis, uel quibus nam perdidicistis hæc armis, quę nec exercitatione tenus admittere res bellica nouit? Nūc uero pro uestra hac animi promptitudine equidem lætor, & pro excitato hoc uobis tumultu ueniam do. Sed quemadmodū nō suo per uos hæc gesta sint tempore, & hæc nos mora ut plurimum profutura utamur, significabo. Exercitum nobis uniuerso ex orbe cōtractū, multitudine infinita Imperator transmisit, classemq; item quanta antehac nunquam Romanis fuit, quippe quæ & Campaniæ litora & sinus Ionici partē iam maximam contegit, & post paucos ferme hæc dies cū omnibus ad uitam necessarijs est ad nos peruentura, ita ut nostram hanc rerū inopiam soluat necesse est: affuturæq; propediem tot copię sunt, sagittarum multitudine barbarorum ut obruant castra. Animo itaq; agitaui in aduentum iam iam affuturi exercitus, pugnae tempus differre, & cum securitate potius belli totius uictoriam nostris afferre, quā temerario ac repentino consilio, salutem omnium prodere. Vt autem quā primū se hi ad nos conferant, nec moram de cætero trahant, prouidero. His Belisarius populum uerbis solatus, ab se Romanos dimisit, ac statim Procopium qui hæc litteris cōmendauit, Neapolim contendere iussit: fuerat nanq; fama perlatū, eò Imperatorem exercitum transmissurū: eiq; imperat magnam uim nauium frumento compleret, & milites omnes ut cogeret, quos tūc ex Byzantio aduentasse illuc cōtigisset, uel quicquid equitū esset custodiæ gratia eodem relictū, quorum non paucos in Campaniæ loca secessisse acceperat: nōnullos præter

rea

rea asportaret ex eorum locorum custodijs, cum hisq; unà ad se demū rediret. Hostiamq; demum frumentum conueheret Romanorū præsidium. Procopius itaque, comite sibi assumpto Mundila armigero, & paucis equitibus alijs, Capenā portam noctu egressus hostes sefellit, qui secus Appiam uiam custodias faciebant: qui uero cū Procopio Mundilaq; abierant equites, cum Romam iam rediissent, in Campania Procopiū esse & Romam uenire nunciauerūt, nec in hostiū quempiam incidisse, cum compertū Romani haberent neminē barbarorū nocte intempesta extra castra uagari. Belisarius uero fidentior factus uim magnam equitum in proximas Gothorum munitiones immisit, iussitq; si quos forte barbarorū deprehenderent, per causam necessaria in castra cōuehendi iter hāc facere, uel forte excursiones sedulo factitare, uel suis quoquam pacto moliri insidias, quo minus hęc agerent enixius prohiberēt, ut & ciuitas ipsa minori quā prius penuria premeretur, & barbari obsideri potius quā obsidere alios uiderentur. Martinū autem Traianūq; cum militibus mille Tarracinas abire iussit: quibus cum & Antoninam coniugem misit, traduciq; eam Neapolim imperauit, eandem ibi in tuto sortem expectaturam, quæ sibi met occursura imposterū esset. Magnū de inde Sindusemque quingentorum militum duces, Tybur in præsidium destinat, quod oppidum stadijs centum distat & quinquaginta ab urbe. In Albanum uero quod stadijs totidem abest, & in Appia quondam uia sitū, Grintheum quempiam cum Erulis præmiserat, quos Gothi inde ui depulere. Extat autem Pauli apostoli templum Romanis procul à mœnibus stadijs decem & quatuor, iuxta quod Tyberis fluit, ubi nullum patet munitū esse præsidium. Porticus tamen eodem ab urbe pertinens, circaq; & ædificia alia pleraq; non satis ad inuadendū opportunū locū hunc reddunt. Patebat & Gothis ad id sacrariū uia, per quos omnibus constat per id belli tempus, in neutra dedicata apostolis æde quippiam editū, quod incolentibus uel molestius esset uel quoquam pacto ingratū, sed sacratos ibidem uiros libere permisisse rem diuinam peragere. Valerianum itaq; Belisarius iussit in ea & propinquiōra Pauli sacrario loca Hunnos educere uniuersos, ac iuxta fluminis ripā castrametari, ut ea è regione equi liberius alerentur, & simul coercerentur acrius Gothi, ne libere suis procul à castris & pro arbitrio uagarentur. Sed Valerianus cum suos castris iam communisset, ex præfecti imperio Romam contendit. His omnibus Belisarius constitutis perfectisq; sic quiescebat ut nullā incepturus per id temporis pugnā, sed è muris tueri malle se appareret, si quis forte uim illaturus accederet, frumentūq; nōnullis Romana è plebe hominibus impartiebat. Martinus interea & Traianus noctu hostiū castra transgressi, postq; Tarracinas uenere, dimissa in Campaniā cū paucis Antonina: ad ei⁹ regiois præsidia cū deniq; puenissent, inde mouētes, Gothos q; eā diuagabant irruptione facta, de improviso adoriūt, & ita coercuere, ut ea p loca uagari haud

haud quaquā iam libere possent. Magus uero Sindusq; præfecti Tiburti
 ni præsidij muros, sicubi forte collapsi iam essent, breui restituunt: & ubi in tu
 to hi constitere, hostes qui non procul inde munitionem haberent, acius sta
 tim incessere, & crebris incursionibus factis, barbaris tandiu terrorem incute
 re, suis necessaria conuehentibus, quandiu Sindus integer uiribus fuit. Is nan
 que in dexteram manum lancea ictus, præcis nervis bello inhabilis reddi
 tur. Hunni insuper, ut supra iam diximus, quam proxime hostes castris lo
 catis, non minoribus malis Gothos afficiunt: qui utiq; cum haud quaquā
 ad uictum possent necessaria, ut soliti erāt, inferre, pestifero morbo protinus
 opprimuntur. Lues igitur cum hos inuasisset, magnam uim hominum sustu
 lit, & in his præcipue castris quæ circa Appiam uiam locauerāt barbari: è qui
 bus qui forte incolumes euasere, ad altera castra se trāstulerūt: ipsum id Hun
 ni perpeSSI, urbem mox ineunt. Procopius uero ubi primum in Campaniam
 uenit, non minus militum quadringentos contraxit, frumentiq; maximum
 numerum nauibus recens impositum, præparatum habebat. Antonina huic
 haud longe post adfuit, quæ secū classis curam suscepit. Per id tempus & Ve
 suuius mons emugierat quidem, sed haud dum cineres eructarat, tametsi ex
 eius mugitu eructaturus iam credebatur, unde & proximos accolæ formidi
 ne ingenti affecerat. Hic mons à Neapoli stadijs abest septuaginta, in eamq;
 urbē uergit, & Boream uersus: sed præcisus ille undiq; est, inferiora eius fre
 quentibus syluis umbrosa, superiora uero abrupta & penitus inuia: huius in
 montis cacumine medio hiatus profundior patet, ita ut coniectari sat possit,
 in penitissima terræ hunc penetrare: ignemq; ex infima parte existere quiuis
 poterit conspiciari, qui in eius uoraginis supernum os procumbere ausit. Un
 de & flamma in semet fota altius excitatur, nulli tamē qui ea in regione sunt
 hominum negocium exhibet. Veruntamē ubi sonitū mugienti similē mons
 ediderit, non longe post cineris uim quandam ingentē emittit, & si quem for
 te iter eā habentem emissus cinis deprehenderit, nulla huic erit uitæ spes reli
 qua. Qui si in domicilia is forte sublatus cinis inciderit, & hæc quidem nimio
 degrauata onere collabuntur. Porro si ualidior tum ingruerit uentus, sublimē
 adeo cinerem agit, ut spectari ab homine non amplius queat, & eò defertur
 quò procliuior uentus abstulerit, & in longinquam plerunq; delatus regionē
 illabitur. Ferunt nanq; cum in Byzantium semel cinis hic recidisset, sic eius lo
 ci homines terruisse, ut eo ex tempore ad nostram ætatem annuis deum sup
 plicationibus placēt. In Tripoliq; item Libyæ, altero & subsequenti anno il
 lapsum affirmant, & ante centesimum annum eodem in monte mugitum fa
 ctum, & hunc alterū paulopost subsecutū. His præterea mirifice factis affin
 gunt, hoc ipso in Vesuuio monte si ea rursus cinerum eructatio fieri contige
 rit, necessarium fore omnino, ea in regione loca omniū frugum iacturam ut
 subeant. Eo in monte aër quidem nitidissimus est, & suapte natura omnium
 saluberrimus.

saluberrimus. Ad hunc montē & medici diutina tabe affectos transmittunt. Sed de hoc hactenus. Aliæ interea ex Byzantio copiæ ad Neapolis portum delatæ nauigijs sunt, & hæ quidem tria milia fuere Isaurorū, quos Paulus & Conon ductabant. Ad Hydruntē uero Thraces equites octingenti numero appulere. Ioānes Vitaliani tyranni olim ex sorore nepos, his præerat, cum eoq; milites alij equestri ex ordine mille. Iamq; & Zenon cū equitibus trecentis per Samnium Latinamq; uiam Romam peruenerat. Ioannes deinde cum cæteris omnibus in Campaniam uenit, contracta non parua plaustrorum ex barbaris copia: his deinde quingenti alij quidam se adiunxere, & agmine uno iuxta littus iter habebant, ut si quid hostile his obuiū fieret, castrorum in speciem rhedis se circundarent, indeq; ut ex uallo strenue tuerentur: iussis quidem qui circa Paulum erant & Cononem, ut celerius nauigarent, se cumq; unā Tyberina ad ostia peruenirent Romanorū præsidium, frumento plaustris quod satis foret imposito, & nauibus non modo re frumentaria priusquam discederent oneratis, sed uino & rebus cæteris necessarijs. Rebutur enim Martinianos Traianianosq; milites in circūiectis Tarracinæ locis se cōuenturos, indeq; unā abituros ad urbem. Sed cum in propinquo uenissent, certiores sunt facti pauloante reuocatos hos Romam uenisse. Belisarius interea Ioannē suis cum copijs aduentare præmonitus, & ueritus admodum hostes qui multitudine abundarent, ne sui præ paucitate opprimerentur, si obuiam his processissent, nouo cōsilio adiecit animū, Flammineam portam iuxta quam hostes castra locauerant, & ipse in huius belli primordijs, grandibus saxis iccirco obstruxerat, ut supra iam diximus, ne ea Gothi uel uim sibi inferre facile possent, uel insidias in urbem moliri, præsertim cum ad id tempus ea ex parte nec pugna quidem attentata fuisset, nec barbari aliquid inde suspicarentur sibi hostile fore, noctu & clam amolitur, & maiorem exercitus partem ibidem instruxit: atq; ut primum dies illuxit, Pincianam per portam Traianū Diogenemq; cum equitibus mille emisit, iussos imprimis barbarorum castra ita inuadere, ut si hostes his obuiam irent, fugam haud quam capeffere uererentur, sed ad mœnia usq; cursu effuso contenderent. Ipse interea nōnullos cōstituit milites, qui refugientibus ad se præsidio forent. At ille, ut erat iniunctum, barbaros statim incessere, & ad præliū irritare: qui protinus prouocati, nulla interposita mora è castris omnibus prodeūtes, oppugnatum hūc conuenere: quo factū, ut concitatissime utiq; se ad muros conferrent, Romanis quidem fugam dissimulantibus, & Gothis existimantibus hostes se infectari in fugam actos. Quos quidem ut primū suorū tergis insistere Belisarius uidit, Flamminea patefacta mox porta, eaq; eductum exercitum, in barbaros nil tale sperantes immisit: quorum propinqua ad castra & eadem uia locata, angustior in fronte aditus erat: præcepsq; & ferè imperuius in eo armatus quidam constitit, optima quadam habitudine corporis

g barbarus.

barbarus, qui ubi hostes aduentare peruidit, locum præoccupat, ibidemq; se
 tuendo insistit, & à loci angustijs alios prohibendo, socios sibi ad opẽ feren-
 dam cõcibat: sed hunc statim Mundilas nactus obruncat, & in eas angusti-
 as succedere barbarũ deinceps neminem finit. Romani deinde progredien-
 do, nullo è barbaris iam renitente, quamproxime eorũ ad castra uenere, quę
 statim nõnulli, etsi inuadere demum tentassent, uiolenterq; capere, paucis ta-
 men resistentibus barbaris, in custodiam positis, his castris potiri minime po-
 tuerunt. Nam amplissima quædam, & in immensam profunditatem descen-
 dens fossa intercedebat: terra nanque quæ inde iam fuerat egesta, interiorẽ
 semper castrorum in partem rectã cum in altitudinem excreuisset, pro muro
 barbaris erat: qui utiq; cum circumuallati, præacutis & conspissatis sudibus
 essent, fidenter ac fortius subeuntẽ in hostem pugnabant. Quidam uero Be-
 lisarij armiger Acilius nomine, uir sanẽ acerrimus, equo euectus in media
 hostium castra profiluit, ibiq; barbaris interfectis nonnullis, seq; alijs circum-
 sistentibus multis ac tela crebro eiaculantibus, equus quidem ictus mox ceci-
 dit: ipse uero ex insperato per medios hostes euasit, pedesq; ad Pincianã cũ
 socijs portam deferebatur: barbaros tamen Romani quosdam se adhuc inse-
 stantes, cõuersi in terga dum feriunt, nec opinantes quidem occidunt. Quod
 utiq; egregiũ facinus cum Traiani milites qui tum fugabantur, spectassent,
 & ipsi simul, equitatu iuuante, qui eã forte instructus paratusq; aderat, fuga
 repressa, cursuq; citato hostem inuadunt se antea insequentẽ. Tũ Gothi de-
 improviso ab his circumuenti fœde contrucidari, & his ingens inferri clades,
 perpauci tamen in castra se ex fuga recipiunt: quo factum, ut istorum ex ca-
 su cæteri se intra castra trepidi rerum suarum sedulo cõtinerent, extemplo ra-
 ti Romanos se inuasuros. Eo in prælio barbarus quidam Traianũ in faciem
 ac supra dexterum oculum ferit, & spiculum quidem sic totum introrsus ade-
 git, ut ex eo nil penitus compareret, tamen illud porrectius esset: sagittæ ue-
 ro lignum quod foris extabat, ui nulla excussum, solo mox decidit, quia opi-
 nor, hastæ spiculũ non satis inhæserat. Traianus uero cum ictum nil præsen-
 sisset, hostem erat ad insectandum trucidandumq; prorsus intentus: post an-
 num autem quintum sua id sponte spiculum in fronte illi sic prominebat, ut
 eius summitas facile cõparẽret: tertius iam agitur annus cum paulatim sem-
 per exit, & spero fore non longe post excussum id penitus iri, tamen nil quic-
 quã gestanti negocij afferat. Barbari interea de bello iam desperare, & iden-
 tidem cõsultare, quemadmodum soluta obsidione abirent. Quippe qui par-
 tim in se lue desequiẽte, ab hoste partim ita deperderent, ut ex infinita illa ho-
 minũ multitudine, reliqui facti perpauci essent: haud tamen opprimere hos
 desierat pestis, & cũ uerbo quidem alios obsiderent, re tamen ipsi obsideban-
 tur, ut omnibus necessarijs interclusi. Sed postquã exercitus alios ex Byzan-
 tio terra mariq; aduentasse Romanis suppetias acceperere, nec ex sua hos ma-
 gnitudine

gnitudine mererentur, sed tales esse iam crederent, quales in maius solet rumor efferre, magnopere futurum reformidantes discrimen, de discessu apertius decernebant. Vnde Romam oratores miserunt, & Romanum inter ceteros uirum apud Gothos ut probitate, ita & autoritate tertium post regem locum diu iam consecutum. Qui Belisarius in conspectum ut uenit, orationem huiusmodi habuit. Neutri nostrum ad utilitatem bellum hoc concessisse, nemini incognitum est, qui ad rerum difficillimarum ex belloque prodeuntium experientiam uenerit. Quis enim ex utroque exercitu uir, quem utrinque res gestae haud quaquam praetereant, stultorum esse hominum neget, innumeris uel le calamitatibus, repentinae ob gratiam contentionis & peruicaciae affici, nec ullam molestiarum solutionem denique inuenire: his equidem dictis neminem reor qui non prorsus desipiat, contradicendum. Cum haec itaque se habeant, decet quidem utriusque exercitus duces, propria gloria subditorum salutem ducere potiolem, quaeue aequa & utilia sunt, non sibi solum deligere, sed hostibus uel utrumque infensis, & hac uia praesentes difficultates dissoluere: nam quae mediocria sunt concupiscere, quascunque molestias demit, contendendo uero & dissidendo nil peragi potest quod deceat. Nos itaque ut bellum id dissoluatur, huc ad uos uenimus, ea sedulo praeficientes quae utrisque nostrum sint profutura: tamen creditum sit, de nostro nos iure uobis hoc modo concedere. Ipsi uero nolite nobiscum unam altercando & dissidendo potius interire, quam optime consulendo deligere quae uobis plurimum sunt conductura: nec mutuas finite ac perpetuas inter nos orationes haberi, sed ut libuerit, mox interfari, ac breuibus demum absolui, si quid forte amice dictum haud quaquam uisum sit. Sic enim & explicari utrinque paucis quaecunque animo fuerint, & decencia omnia peragi poterunt. Ad haec Belisarius ita respondit. Dialogus noster iste si longius prouehatur nil impedit, dum modo pacifica aequioraque sint quae per nos proferantur. Tum Gothi rursum. Iniuriam nobis intulistis Romani, quippe qui in amicos & socios arma desumitis. Sed dicturi iam sumus quae singulos uestrum non ignorare existimamus. Gothi quondam loca haec sibi Italiae pepererunt, cum Romanis uobis nil uiolentius ademissent. Sed Odoacer olim Imperatore sublato in tyrannidem Rempublicam hanc immutatam obtinuit. Zenon interea qui Orientis tunc temporis potiebatur imperio, cum uindicare alterius uellet & Gothi Imperatoris iniuriam, & has terras tyrannide liberare, Odoacrique uires dissoluere de se minime posset, commemoratis Theoderico Gothorum duci honoribus, quos ab se accepisset: fuerat namque inter Romanos patricios & consulares ascriptus: facile suadet, etsi obsessurus is Byzantium erat, ut depositis erga se odijs, ex Odoacro poenas ob iniuriam Augustulo Imperatori illatam exigeret: quibus exactis, & de tyrannide Odoacro eiecto, ipse sibi & Gothi haec loca recte iustaque parta haberent. Hunc igitur in modum ipsi, Italiae suscepto imperio, leges simul &

Legati Gothorum ad Belisarium oratio

Rempubicam saluas non minus reddidimus, quàm superiorum alius quisquam Imperatorum. Theoderici uero siue alterius qui Gothis antea imperasset, nullæ nunc extant uel scriptæ uel sine scripto leges. Quæ autem ad diuinum attinēt cultum fidemque, sic integre Romanis seruauimus, ut Italorum opinionem, Gothorum nemo in id quod ipse sentiret uel uiolenter uel ultro transtulerit: quin potius in eorum plerumque concedentibus Gothis sententiam, nil prorsus per nos curæ adhibitum. Accedit etiam quod Romanorum sacraria eo in honore sint apud nos habita, ut à nullo nostratiū hominū sit, qui ad ea cōfugerit, uiolatus. Omnibus præterea urbanis antehac magistratibus Romani perfungebantur, Gothus uir nemo eorum particeps factus: uel procedat in medium qui profari nos ista non uere existimet: addat & consularem quispiam dignitatem, qua etsi Gothi ab orientis Imperatore donati, Romanis tamen perfungi libere permiserunt. Vos uero, cum hæc ita se habeant, Italiam quidem per Odoacri barbaros male tunc habitam, haud quaquam tuendo uestri ut iuris uendicabatis, præsertim cum ad decimū annum grauissima illi in Italos ac nefanda exercuissent. Nunc uero iuste hanc possidentibus, cum uestra nihil intersit, inferre uim uultis. Abite ergo à nobis hinc procul, & uobis quæ uestra sunt habetote, ac cætera item quæ depopulando diripuistis, nuda saltem quæ reliqua sunt nobis relinquire. Ad hæc Belisarius, Etsi breuiter, inquit, & iusta quædam uos dicturos polliciti estis, oratio tamē hæc uestra ut longior fuit, ita & per uos insolentius habita. Zenon quidem Imperator in Italiam Theodericum transmisit, Odoacro ut bellum inferret, non sibi ut huius imperiū uendicaret (Quid enim poterat apud Imperatorem à tyrāno tyrannus differre?) sed ut ea prouincia ab se liberata, imperanti sibi subiceretur. Theodericus uero aduersus tyrannū strenue omnibus constitutis, ingratitude est & in rebus quidem nō mediocribus usus, quippe qui has Italiæ terras domino restituere haud quaquā decreuit. Sed eius equidem sententiæ sum, eiusdem esse criminis reos, qui uim cuiquam inferat, & qui res proximo non uolens restituat. Ipse uero Imperatoris hæc loca alteri cuiquam non sum proditurus. Si quid uero à me impetrare aliud uultis, explicandi quid uobis animo insit facio potestatem. Tum barbari. Nos qui dem ad uerum explicasse iam omnia uestrum neminem latet, non enim uolumus rem in cōtentionem deduxisse uideri. Sicilia insula, opulentia quidem & magnitudine præstantissima uobis concessimus, sine qua nec Libyam in potestatem redigere poteratis. Ad hæc Belisarius. Et nos item Britanniam Gothos habere sibi permittimus, Sicilia longe præstantiorē, Romanorū quondam ditionis effectā. Par enim est ut qui priores beneficia contulere, uel gratiam parem ut referant, benefactorum uicissitudinem. Non enim si de Campania uobis, siue Neapoli aliquid de me pollicerer, adhibitori mihi fidem essetis, quia Imperatoris bona haud quaquam dispensare pro nostro arbitrio possumus.

*Responsio
Belisarij*

possumus. At si pecūniam constituerem illi per uos in annos singulos dependendam, ad eius sunt uoluntatem omnia peragenda: non enim alterius est nisi possidentis loca tueri. Esset itaque ad Imperatorem omnino ex uestris quispiam per nos dimittendus, qui rerum cōditiones ab eo acciperet: & tempus insuper aliquod statuendum, quo exercitus ipsi in indutijs essent. Sed esto, si modo id placet, res ita ut diximus peragantur: nō enim uobis pacem uolentibus, quo minus hæc fiat, obstiterim. His dictis colloquio utrinque soluto, legati ad castra se receperunt. Subsequentibus deinde diebus, cum ultro citroque uentitarent, de indutijs agi cōceptum, & pro his confirmandis decretum, obsidum loco è suis quosdam utrique ut darent. Dum hæc interea agerentur, Isaurorum classis Romanum ad portum applicuit, Ioannisq; milites Hostiam tam facile peruenerunt, ut hostium nemo siue ex alto aduentibus, siue castrametantibus impedimēto his fuerit. Veruntamē à nocturnis ut hostium incursionibus se tuerentur Isauri, iuxta portum fossis perductis, per uices custodias factitabant. Qui uero Ioanne duce aduenerant, castris curribus circumdati conquiescebant. Belisarius uero primis mox tenebris Hostiam cum equitibus centum peruenit, & simul quæ in acie acciderent quæue inter se & Gothos conuenta fuissent commemorando, ac suis deniq; animos faciendo, onera quidem ut Romam transmitterent imperat, & promptius se eodem conferrent: ipse uero sine discrimine ac tuto ut iter inquit, ad nos peragatis, prouidero. Romam deinde primus, ac summo mane contendit. Antonina interea cum optimatibus alijs ubi primum illuxit, quemadmodum deferri onera possent, consilium habuit. Nam grauis admodum & perdifficilis uidebatur ea res factu, quandoquidem boues in trahendis oneribus eniti nil amplius poterant, sed præ nimio defatigati labore, omnes in terram ut semimortui prostrauerāt corpora: & erat sanè periculosum per angustos calles iter cum plaustis facere: naues præterea actuariæ omnes, ut superiore consueuerant tempore, per flumen trahi nullo molimine poterant: ea nanque iuxta fluuium, & ad læuam ut diximus uia, ab hostibus tenebatur, ita ut nullus istac Romanis transitus esset: quæ uero in alteram fluminis partē uergebat, immeabilis erat omnino: unde maioribus nauium lembis delectis, & altius circumquaq; contabulatis, ut in his nauæ uectoresque ab hostibus uulnerari nil possent, & sagittarijs simul impositis, & oneribus demum inuectis, ut quæque poterat nauis deferre, per Tyberim prosperum nacti uentum ad urbem mox nauigant, ab exercitus parte quadam adiuti, tractique, qui ad Tyberis dexteram erat, subsequentibus Isaurorum magna ui nauibus, ita ut uel aduerso amnis defluxu cum deferrentur, haud quaquam difficilis fuerit his nauigatio, uelis ad summum mali sublati euntibus. Vbi uero ad id loci peruentum, ubi se fluuius circumagens, patientiore spatio ferebatur, cum nullo uela spiritu agerentur, remigio fluctibus uim

bus uim inferendo, non mediocriter nautæ insudabant. His tamen barbari, cum in castris quiescerent, nil prorsus negocij exhibebant, siue periculi magnitudine territi, siue quia nil commeatus eà inferre Romanos existimarent, siue quia ex re non magni momenti interpellare indutiarum spem nollent. Belisarij uerbis firmatam, & inutile sibi id fore arbitrantur. Crebra igitur nauigatione ultro citroq; facta, inuectis libere demum intra urbem oneribus, nautæ protinus abscessere: iam enim tempus in hyemem declinabat, & reliquæ copiae urbem inierant: solus cū Isauris Hostiæ restiterat Paulus. Datīs deinde obsidibus, inter Romanos Gothosque mensium trium ea conditio ne indutiæ fiunt, ut incursiones interea nullas inter se facerent, & ex Byzantio oratorum reditum expectarent, & utri eorum iniuriam priores inferrent, ad se nihilominus paterentur legatos transmitti. Dum hæc agerentur, Antoninæ gener Heldigerus magno cū equitatu ex Libya Romam peruenit. Gothi uero qui Portus præsidium occupauerant, deficientibus iam necessarijs, Vittrige non inuito id reliquerunt, & euocati se ad exercitum recepere: quod statim ex Hostia Paulus eodem cum Isaurorū manu profectus, occupatum retinuit. Sed Romani tunc barbaris eius rerum necessariorum inopiæ autores fuere, quippe qui mare in potestatem haberent, & nil prorsus permetterent ad hos comeatus inferri. Vnde factū, ut etiam urbem maritimam Centumcellas & magnificam, necessarijs ad uictum priuati, per id tempus deseruerint barbari. Est autem ciuitas illa ut magnitudine præstans, ita & hominum multitudine copiosa, propius Romam & in Thuscis, & ad occidentem sita, ab eaque stadijs ducentis & octoginta abest. Qua etiam occupata, Romani uirium sibi facta accessione, maiorem in modū aucti sunt: cum & Albanum haberent hi oppidum Romæ propinquius & in orientem positum solem: quod eadem de causa per barbaros destitutum, qua & alia pleraque deseruerant, paulo ante præsidia receperunt. Quibus ita recuperatis, iam undequaque ut redactos in medium circumuenerant Gothos. Vnde & hi pactiones & conuenta dissoluere, uel quoquam pacto Romanos laceffere quam maxime uerebantur. Sed legatis ad Belisarium missis, per indutias affectos se iniuria querebantur. Siquidem suos Vittrige nonnulla de causa ad se reuocante, Portus præsidium Paulus cum suis Isauris, ad breue recedentibus Gothis protinus inuasisset, id ipsum que in Albano Centumcellis que per Romanos fuisse milites factum: sedulo criminari, & comminando denunciare, ni sibi quæ acceperant, ocyus restituerent, se nullo pacto impune id permissuros. Belisarius itaque irrita hominum uanitate, & Gothorum legatis abire iussis, rerum uelamenta hæc esse respondit, sed neminem ignorare cur ea Gothi loca reliquerint. Vnde eo ex tempore Romani Gothi que suspecti alternis esse, nec inuicem sibi satis confidere. Belisarius deinde confluente ad urbem militem iam multitudine, cum equites alios circa urbanos uicos in hyberna misisset,

sisset, Ioannem Vitaliani ex sorore nepotem, suo cum equitatu Albam con-
 tendere in agro Piceno sitam mox imperat, eodemq; hybernare, cum eoq;
 ex Valeriani cohortibus trecentos milit: nec secus suis ex armigeris octin-
 gentos, egregios bello uiros, Ioannem sequi ducem quouis abeuntem du-
 ctantemue iussit, prius tamen & seorsum admonitum, tandiu hostibus con-
 uenta seruaret, quandiu hos quieturos uideret. Cæterū cum primum sibi ip-
 se significaret, solutas illis indutias esse, monet cū omnibus copijs de impro-
 uiso in agrum Picenū facta incursione, circumiecta ea è regione loca inuade-
 ret, & hostibus opprimendis celeritate, sui famam præueniret aduentus: cum
 satis constaret illis in locis perpaucos admodum reliquos Gothorum esse,
 uniuersis ut facile apparebat, aduersus urbem sub Vittige militantibus, & foe-
 minas duntaxat puerosque cum rebus ipsis domi resides factos: quos om-
 nes diligenter curaret in seruitutem abducere, & proxima quæq; depopulari,
 cauere tamen ne quid iacturæ Romanis inferret. Quod si quidem forte ad
 locum ueniret hominibus abundantem, uel munitionibus communitum,
 enixe in potestatem redigere pertentaret, unōque aliquo præsidio capto ad
 alia statim inuadenda progredieretur, nihilque quoad fieri posset in expu-
 gnatum relinqueret. In hostili nanque progredi uelle, loco munito post ter-
 ga relicto, periculosum fore asseuerabat, quandoquidē nihil in proximo sit,
 quò se tueri uel recipere queat. Denique abiturus, sicunde forte infestius
 exorti hostes ingruerint, prædam omnem cum cura seruaret iniunxit, ut
 eam partiri ex æquo exercitus posset. Proinde & illud subridens adiecit, Nō
 enim par est, ut per alias apes magno fuci labore leuentur, & sine fatigatio-
 ne alij ulla ut melle fruantur. His Belisarius Ioanni iniunctis, cum agmine
 hunc suo dimisit. Ex Mediolano interea uir sacer quidam Dacius nomine, ci-
 uiumque primores nonnulli cum Romam uenissent, à Belisario suppliciter
 petiere, modicum ad se ut præsidium mitteret, quo satis se posse asseuera-
 rent nō modo Mediolanum, sed Liguriam omnem à Gothis abductam Im-
 peratori recuperare. Hæc uero ciuitas per Ligures habitata, inter Rauennam
 est & alpes sita, quæ in Galliarū confinibus sunt. Vnde ad Mediolanū octo
 dierū iter expedito cuiq; patet, primaq; inter occidentis urbes post Romā ef-
 se hæc ciuitas creditur, & facile cæteras anteire, ut magnitudine, ita & hominū
 copia, reliquisq; item fortunæ bonis. His itaq; oratoribus cū Belisarius polli-
 ceretur, eorū se petitionibus satisfacturū, eodem tamē in loco hybernaturus
 permanfit. Fortuna interea Romanis rebus inuidens, dum ingens aduersus
 Romanos malū parturit, ut quæ his prospere omnia cedere animaduertens,
 hæc uoluit aliquo infortunio interturbare, iurgia quædam nullius momen-
 ti ob causam inter Belisariū & Constantianū excogitauit. Præsidius Roma-
 nus uir erat, nec obscura ex familia ortus, Rauennæ cū is habitaret, & Gothis

esset infensor, Vittigésque ad urbem ducturus exercitum esset, cum paucis suis familiaribus uenandi per causam, fugam capeisset, nulli hominum eius communicato consilio, nec ulla re alia prorsus præter duos pugiones aucta, quorum capulum auro multo preciosis que lapidibus ornabatur. Cum itaque Spoletum uenisset, extra urbem ad ædem sacram quandam diuertit. Quod ubi Constantianus accepit (nam ibi adhuc morabat) ex amicis quæpiam Maxentiū nomine misit, qui etiam per iniuriam pugiones illi utrosque adimeret. Quod ubi est, ut iusserat, factū, dolore Præsidius ingenti affectus, quàm celerrime ad Belisarium & Romam contendit, eodémque euestigio & Constantianus ipse peruenit. Iam enim Gothorum exercitum haud procul abesse nunciabatur. Itaque quamdiu in tumultu ac periculo Romanæ res erant, tacitus quidem Præsidius illatam sibi iniuriam tulit. Vbi uero superiores has redditas esse peruidit, & missis Byzantium Gothorum oratoribus, ut supra iam diximus, indutias factas, Belisarium hic frequens adibat, & iniuriam questus quæ se Constantianus tam nequiter affecisset, identidem precabatur, ut æquitas sibi præsidio foret. Tunc Belisarius sæpe ac multum Constantianum commonefacere, per aliosque item hunc castigare, & sedulo criminari quæ fecerat, scēque ut opere iniquo ac turpi nota exolueret, hortari iubereque. Constantianus tamen, ut cui in malum erat sua improbitas obuentura, ut Belisarij ita & cæterorum monita aspernari, & affecto iniuria aperte illudere. Belisario interea equo in forū deuecto, cum forte obuius fieret Præsidius, ex habenis equum mox prehensat, sistit que, & ingenti edita uoce rogabat, num imperatoriæ leges iuberent, ei qui barbaros fugerit, ut ad quos supplex uenisset, quæ in manu gestaret, uiolenter diriperent. Tum igitur circumstantibus multis iubentibusque habenas dimitti, non prius ille prehensare has destitit, quàm Belisarius ipse polliceretur redditurum se pugiones. Insequenti autem die Constantiano & plerisque principibus alijs in curiam conuocatis, quæ sibi die præterita accidissent cōmemorat, & Constantianum commonefacit, aliquando tandem ut pugiones domino restitueret: tum ille haud quaquam se redditurum respondit, sed in flumen potius hos abiecturum quàm Præsidio illi hos restitueret. Ira itaque succensus iam Belisarius mox sciscitari, num duceret Constantianus sub sua esse se potestate. Ille uero cætera Belisario assentiri fateri que, quandoquidem sic placitum esset Imperatori: quod tamen in præsentī iuberet, se nunquam facturum. Tum Belisarius satellites corporis que custodes ad se uenire mox imperat. Qua re Constantianus animaduersa, num inquit, iccirco hos uocas ut me interficiant? Haud quaquam Belisarius inquit, sed Maxentiū satellitem tuum qui uiolenter subtractos ad te detulit pugiones, ut cogant domino hos ut restituat. Constantianus interea cum se statim moriturum iam crederet, priusquam morte ipse afficeret, facinus aliquod magnū patrare animo destinat: educto

educto itaq; acinace, qui sibi tū forte ex scemore dependebat, de improviso Belisario in uentrem hūc adigit. At ille exterritus retro se referens ictum gratia euitandi, quamproxime astantem Bessam complectitur. Constantianus tamen adhuc ira præferuidus, hominem utcunq; poterat enixe inuadere. Indiger uero Valerianusq; facti statim atrocitate animaduersa, Constantianum à dextera læuacq; manu comprehensum mox retrahunt. Satellites interea quos antea ad se Belisarius euocarat, domum ingressi Constantianum summa ui prius illi detracto è manibus acinace, cū tumultuosius inuolassent, nec ullo affecissent interea malo, astantium ut reor principum uerecundia, in aliud traductum subito domicilium, Belisarij iussu paulopost interficiunt. Id solum Belisario crudeliter gestum, præter eius tamen morum & mansuetudinis dignitatem, quippe qui benignum se aliàs in cæteros præstitit. Sed fatale fuit Cōstantiano, id mali ut pateretur. Gothi deinde non longe post muris insidias moliantur, & in aquæductum quo ipsi in principio belli præciso Romanis aquam ademerant, homines noctu immittūt, qui lumina in manibus & faces gestantes, moliri in urbem hac aditum pertentarent. Eius autē aquæductus uno in fornice Pinciana ex porta haud procul distante, foramen erat, è quo cum ignis comparuisset, portæ custos hoc statim perspecto, rem ad socios deferret: tum illi pertranseuntis lupi oculorum fulgorem conspici se affirmabant, idq; sibi iccirco persuadebant, quia ea è regione aquæductus ædificium illud non multum terræ superficiem superabat. Barbari uero qui in aquæductum euaserant, ubi per hunc ad medium urbis, & eum ad locum uenire, unde in curiam aliàs descensus erat, obstructū in ædificatione aditum inuenere: quare ne ultra progredi possent, de cætero arcebantur. Hunc nanq; Belisarius locum pro sua prudentia, cum primum obsideretur obstruxerat. Barbari itaq; uno dūtaxat lapide inde & paruo quidem sublato, redire qua uenerant uia decernunt. Cumq; ad Vittigem reuertissent, lapidem illi ostendunt, quem inde sustulerant, & quemadmodum res se haberent renunciant. Vitiges uero cum Gothorum primoribus quo pacto urbi moliretur insidias, consultare nil desinit. Sed Romanos deinde & Pincianæ portæ custodes uisam quidē noctu lucem, lupi fuisse oculos credidisse, uulgatiore iam fama ad Belisarium demum defertur: qui statim non id temere factum ratus, delectos ex omni exercitu probatissimos bello uiros, duce Theogene armigero, in aquæductum dimisit, iussitq; euestigio omnia perscrutari. Illi uero hostium lucernis inuentis, & quæ passim per aquæductū ex facibus exciderat cera, animaduerso insuper loco unde lapidē abstulerāt barbari, de omnibus Belisariū faciūt certiorē. Tū ille aquæductū eo diligentius custodire cauereq; omnia. Qd' utiq; Gothi cū præsensissent, ab eo conatu penitus destitere: muros deinde inuadere machinati, prandij tpe obseruato, scalis secū igneq; delatis, hostibus nuspiā sibi obuiā pdeūtibz, Pincianā ad portā uenire, spe freti

ex incursione se urbem capturos, & eo facilius quo non multos in urbe reliquos esse milites scirent: tunc forte eius portæ custodia Idigeri cuidam obtigerat: nam singuli in custodijs per uices statuebantur. Is itaq; ubi incompósitos aduentare hostes perspexit, his statim occurrit, non ad pugnam instructis, sed nullo prorsus ordine prodeuntibus. Quos ubi primū se inuasissent, facile in fugam uersos affatim obrūcat: clamore deinde, uti par erat, ingenti tumultuq; per urbem facto, ocyus Romani ad muros cōfluxere, & Gothi se propinquiora in castra recepere. Sed rursus Vittiges ad mœnia inuadenda cum se præpararet, animo secum id tacitus agitabat, ut cuiuspiam interuentu & opera, munitiones siue muri aliquam partem redderet negligentius custoditas, siue turrim quoquam pacto efficeret custodibus uacuam, per quā ipse inuectus urbe se potiturum rebatur: non enim ubiq; custodiæ habebantur. Romanos itaq; duos forte tunc nactus, quibus iuxta beati Petri ædem domicilium erat, pecunia ita corripit, ut facile suaderet, uini ut utrem iam accensis luminibus primisq; tenebris, ad custodes quosdam & notos deferrent, illisq; uinum per amicitia liberalitatisq; causam largirentur, & ad multam noctem unā perpotarent, singulisq; immitterent poculis ad soporem quam ipse dedisset medelam. In alteram interea fluminis ripam præparatos habebat hic lembos, quibus barbari signo accepto, ubi soporati custodes iam essent, trañcientes, mœnibus scalis admotis, in muros euaderent: ad idq; exercitum totum instruxerat, perinde Roma urbs esset per se uniuersa in potestatem euestigio redigenda. Sic igitur compositis inter se rebus, ex his alter qui nauaturus operam ad præparatum id facinus fuerat (non enim erat futurum, ut Romani hoc Gothorum exercitu caperentur) ultro ad Belisarium uenit, & ei quæ gererentur uniuersa mox aperit, ac proditiōis socium prodit, à quo omnibus quæstione expressis, quæ facturis is erat fatetur, & medicatam simul ad soporem medelam ostendit sibi per Vittigem traditam. Hūc Belisarius statim, naso & auribus mutilatum, ad hostium castra impositum a fello dimisit: quem barbari conspicati, intellexere deum nil permisisse eorum consilia sua uia procedere, atq; adeo nec urbē ab se capi quandoq; posse. Dum hæc interea agerentur, Belisarius ad Ioannem litteras dedit, ut in agro Piceno, uti sibi iniunxerat, rem statim aggrediretur: tum ille extemplo cū equitibus mille eā circumuagatus, uniuersa depopulari, liberos uxoresq; hostium seruorum in morem abducere, ferro flammaq; omnia deuastare. Liteū deinde Vittigis regis auunculū cum exercitu sibi obuiam prodeuntem protinus debellatum interficit, cum eoq; simul eius ferè copias omnes deleuit: quo factum, ut secum nemo manus conferre de cætero auderet. Postq; uero ad Auximum urbem peruenit, nullū ibi Gothorū alicuius roboris adesse exercitū didicit, sed aliās munitissimum de se locū esse inexpugnabilem intellexit: unde nec immorandum ibi diutius censuit, sed inde confestim progressus, præterita

terita Vrbini pari de causa ciuitate, Ariminū eius incolis loci ducibus usus contendit, quæ urbs à Rauenna iter diei abest: tum barbari qui præsidium detinebant, Romanorum ibidem inhabitantium nimia capti suspicione, ubi Romanum ad se uenire exercitum acceperere, agmine uno discedunt, & cursu citato mox abeuntes Rauennam perueniunt. Ioannes Arimino hoc pacto positus, hostium post terga Auximi Vrbiniq; reliquit præsidia: nec sanè Belisarii mandatorum ut immemor factus, uel sua forte & temeraria ut audacia niteretur id egit, quippe qui cum summa rerum gerendarum industria coniunctam haberet & prouidentia: sed quia illud animo agitasset, quod factum postea est, ut Gothi si quàmproxime Rauennam Romanum processisse exercitum accepissent, ut rerum suarum pertrepidi, urbem obsidione mox soluererentur. Et sanè pro eius hic uera opinione ex uoto est rem consecutus. Siquidem Vittiges & eius exercitus omnis ubi Ariminū intellexere per Ioannem occupatum teneri, ingenti quadam Rauennæ ob gratiam formidine capti, id præter nil aliud cogitatione uersabant, & curis nimirum ea de causa conflictabantur, atq; adeo ut discessione ab urbe facta Rauennā rectà abeundum decernerent, ut explicaturi in subsequentibus sumus. Ioannes interea egregiā ex ea re gloriam tulit, tametsi antehac celebrer esset, & factis clarus: is namq; consultando & audendo præclara inter ceteros omnes aggrediebatur facinora, & de se ingentia factitabat: & erat quidem in adeundis periculis impiger, uitæq; duritiem & laborum assiduam tolerantiam non in se minus seruabat, quàm barbarus quisq; uel gregarius miles seruasset. Mathasuntha autem Vittigis uxor, cum uiro esset infensior, quia illi inuita denupserrat, & Ioannem uenturum propediem Ariminum accepisset, animo exhilarata, clam ad hunc misit, qui suo nomine de nuptijs simul & proditione nonnulla comunicaret: posthac factum, ut cōtinenter utriq; inscijs omnibus, ultro citroq; inter nuncijs missis, eadem hæc pertractarent. Gothi uero de his quæ Arimini gesta fuissent facti iam certiores cum essent, & suis iam omnibus copijs necessaria defecissent, etsi mensium trium indutiæ factæ exissent, ab urbis Romæ obsidione discedunt, non expectata Byzanti per se missa ad Imperatorem legatione: iamq; se circumegerat æstas, cum annum barbari & dies nouenos urbem circumsedissent. Sed hi demū omnibus castris incensis, simulac primū illuxit, iter aggrediuntur. Romani uero fugam inisse hostes subito cōspicati, in ancipiti erant quid nam essent in re præsentī ac subita peracturi, quandoq; nullæ apud se reliquæ hostiū copię essent, ut quas diuersim, ut diximus, dimississent, se tamen bello pares, uel fugientibus tanta multitudine hostibus haud quāq; satis fore rebant: nihilominus uniuersos tam pedites q̃ equites apud se reliquos armant, & Belisarius ultra dimidiā hostiū partē ubi pontē transisse animaduertit, Pincianā per portā traduxit exercitū, & inito cū barbaris prælio, pugnatum utrinq; tam acriter est, ut nulli superiorum certaminum

num fuerit hæc pugna inferior, atq; adeo ut in principio barbaris fortiter resistantibus, quam multi in primo congressu ceciderint. Sed demum auersi in fugam sibi met auxere in maius calamitatem. Nam adnitentibus singulis ut primi euaderent, in angustias coartati, grauissima quæq; patiebantur, ut qui suamet ipsi compressione perirent, & hostium caderentur insultu, multiq; ex utroq; latere pontis delapsi, in flumen inciderent, armisq; nimium degrauiati, mortem obirent. Sic itaq; magnam suorū perpassi iacturam, postremi se primis, q; pontē transissent immiscuere. Eo in prælio Longinus Isaurus Mundilasq; Belisarij armiger, egregie operam nauarunt. Sed Mundilas quaternis cum barbaris ubi ad singulare certamen uenisset, omnibus obruncatis, solus euasit incolumis. Longinus inde qui auertendi in fugam hostes potissima causa fuerat, eodem prælians cadit, relicto Romanorū exercitui sui quam maximo desiderio. Vitriges igitur cum reliquis copijs Rauennam perueniens, ui magna custodum, locorum præsidia communiuit. In Clusio siquidem Thuscorum urbe mille uiros cum Gelimero duce reliquit, totidemq; in Urbuento, quibus Albilangothū præfecit. Tuderti præterea Vsigilaum quempiam cum quadringentis dimisit: in Piceni autem agro & in Petra præsidio quadringentos, qui ea priores loca incoluissent. In Auximo uero ut ea in regione urbium maxima, Gothorum quatuor milia delectos locauit, præfectumq; acerrimum uirum Visandrum nomine cum Tomora quodam collega. In Urbino demum ad hominum duo milia in custodiam posuit. Supererant & præsidia alia duo, Cesena Monteferetrumq;: his in utrisq; præsidium haud minus hominum quingentorum imposuit, ipse demum cum ceteris copijs Ariminum obsessurus rectā contendit. Iam enim & Belisarius, ubi Gothi obsidionem soluissent, Ildigerem & Martinum cum equitibus mille præmiserat, ut accelerato itinere contendentes Ariminum, hostium præuenirent aduentum, indeq; Ioannem ac suos excirent, & longe plures ibidem in ciuitatis custodiam collocarent, ex Anconæ deductos præsidio, supra sinū Ionicum sitæ, quæ ciuitas ab Arimino bidui uia distat. Iam enim non longe antea captum id præsidium fuerat, & in Belisarij concesserat ditionem. Ad Ariminum uero tuendum, Cononem cum non parua militum manu paulo is ante transmiserat, ea spe ductus, si pedites tantū & præstantiores præfecti, eam urbem strenue tuerentur, nunquā Gothos suis hanc uiribus obsessuros, sed Rauennā potius alterius loci neglecta obsidione deniq; redituros: uel si forte obsessuri Ariminum essent, commeatus tamen peditibus suis in eius urbis custodiam positus, affatim fore rebatur, ac diutius esse his suffecturos, & equitum duo milia qui cum altero exercitu essent, hostes, uti par erat, malis affecturos ingentibus, & facile coacturos, eū ut locum soluta obsidione mox deserant. Hac ex sententia Belisarius abeuntes cum Martino Ildigereq; præfectis tunc milites, multis comonefecerat: qui statim per Flamineam portam profecti,

profecti, longo posthabitos intervallo barbaros prauenerunt: nimirū tanta
 multitudine Gothi lentius ibant, sensimq; processerāt: tum quia necessaria/
 rum rerum penuria, lōgiore uti circuitu cogerētur: tum quia Flammīnea uia
 appropinquare Romanorum munitionibus nollent, hostibus præsertim, ut
 dictum est supra, Narniā, Spoletum, ac Perusiam ipsam tenentibus. Roma/
 norum interea copiae ubi ex itinere ad Gothorū in Picente præsidiū Petram
 uenissent, superuacaneum fore duxerunt uelle id pertentare, non hominum
 manu extructum, sed suapte natura munitum: quandoquidē ad illud est in
 præcipiti uia, & ad dexterā amnis, ut rapidissimo cursu delatus, ita & traiectu
 difficilis: ad laeuam uero nec procul rupes existit prærupta quādā & in tantā
 altitudinem prominens, ut his plane qui in eius constiterint culmine, si deor/
 sum ad ima homines adstantes despexerint, minutissimis auibus hi similes
 uideantur: progredienti uero ad Petrae summum nullus quondā exitus erat,
 siquidem ipso hac subiecti amnis defluxu abluitur, in eoq; desinit, unde nec
 eā quidem cuiquam transitū præbet. Fossam præterea ueteres ibidem altius
 perduxere, portulaq; ei loco imposita, & ex aduerso aditus maiori parte ob/
 structus, nec spatium ibi patientiore relicto, quā qui alteram & angustiore
 caperet portam, ex hisq; præsidiū, & si de se satis munitū, aditu difficile red/
 didere, quod Petram postea uocitarunt. Quum igitur Martini & Ildigeri co/
 pia priorem illam quam diximus portulam crebrius percussam acriter op/
 pugnaissent, inanes prorsum earum conatus fuere, uel ipsis quiescentibus bar/
 baris, nec se quoquam tuentibus pacto. Romani deinde à Petrae dorso per/
 abrupta in ascensum ui enitendo, ubi in Petrae cacumen deniq; euasere, de lo/
 co superiore Gothos mox cedere & acrius infestare: quibus perterritis, cursu
 citato intra domos ac maximo cum tumultu refugientibus, nec de cætero
 quicquam conantibus, quum hostiū neminem possent Romani lapidatione
 contingere, præcisam ē rupibus saxorū molem magnaq; hominū ui & mul/
 torum deorsum impulsam, barbarorū in domicilia deuoluere: quæ utiq; saxa
 superne demissa, in quamcunq; ædificij partē tanto cum impetu incidissent,
 concussis diffractisq; omnibus, terrore ingenti barbaros ipsos afficiebant:
 qui demum se hostibus permittentes, data ultro citroq; fide, malorū immu/
 nes hos fore, se ac præsidiū tradidere. Ex his tamen quāmultos Ildiger Mar/
 tinusq; proprijs excitos sedibus pari cū suis ac simili sorte futuros protinus
 abduxere, paucis ibidem cum liberis & uxoribus & præsidio Romanorum
 relictis, inde Anconam uenerunt: quo ex oppido præsidiarijs peditibus ple/
 risq; abductis, tertio Ariminum die perueniunt, & quid sentiret iuberetq;
 Belisarius Ioanni renuntiāt: qui ubi præfecti mandata accepit, nec ipse sequi
 abeuntes alios uoluit, & Damianū apud se cum quadringētis retinuit. Mar/
 tinus itaq; Ildigerq; Arimini peditatu relicto, confestim cum Belisarij armi/
 geris & satellitibus inde abscedunt. Non longe post Ariminū uniuersis cum

copijs Vittiges uenit, ibique castrametatus, & ciuitatē obsedit, & ligneā excitatā mox turrim, mœnia altitudine superantē, quatuor rotis innixā, in eā muri partē deduxit, quæ expugnatu est facilius uisa. Veruntamen ne in eandem iacturam reciderent Gothi, quæ & apud urbis mœnia fuissent pauloante affecti, nō boum hanc adminiculo ullo, sed hominū intra uineas conditorum quod uellet facile pertrahebat. In interiorē uero turrei huiusce partē scala erat amplissima, qua liber Gothi patebat ascensus, spem antea nactis, ubi primum muris hanc admouissent, nullo inde negotio in propugnacula se euasuros, in tantā fuerat his altitudinē turrei extructa. Sed postquā hæc sua cū machina mota muris appropinquauit, ipsi quidē, quia in noctem dies iam inclinauerat, dispositis primo circa turrim custodibus se omnes quieti dare & relāguere, nil rati sibi obuiū fore, ut quibus nil esset ad admouendā mœnibus turrim impedimento: ne simulac illucesceret caperetur, trepidi eam noctem egere. Ioannes tamen nec de se quidem, ut in tanto discrimine prorsus desperans, nec quoquam pacto formidine territus, cæteris suis in urbis custodiam & diuersim dimissis, cum Isauris solus arreptis ligonibus & huiusmodi alijs ad fodendū idoneis instrumentis, intēpesta nocte, re nulli cōmunicata, extra muros procedit, & sine strepitu iussit fossam ē regione turrei perducī. Tum illi dicto audientes, eruta inde utrinque terra, & mœnibus applicata, quasi alterum murum efficiūt, & dormitantes hostes diu frustrati, profundiorē & satis patentē breui fossam ea ex parte fecere, qua & facile murus poterat expugnari, & ea cum machina barbari erant insultaturi. Hostes uero quum in multam iam noctem quæ gererentur sensissent, fossores extemplo impetu facto inuadunt. Ioannes tamen cum suis Isauris, ubi quamoptime omnia circa fossas habere peruidit, intra mœnia se statim recepit. Postquam uero illuxit, Vittiges quæ gesta fuissent iam cognitis, quum plurimū his fermē indoluisset, quæ pauloante acciderāt, nonnullis ē custodibus interfectis, muris adhuc machinā admouere summo cum studio nitebatur. Aggerē itaque & ingentē uim fasciū Gothos conferre mox iubet, celerrimeque in fossam cōncere, & turrim ut diximus pertrahendo, destinatū ad locum perducere. Tum illi ut erat iniunctū, rem satagendo summa cū animi promptitudine quantū hostibus in se de muro pugnātibus, certatim omnia exequunt. Sed fasces illi & agger iniectus, turrei mole superuadente, uti par erat, nimium degrauati, facile subsidebant: unde nec barbari poterant ea cum machina progredi, & eo minus quo & is locus progrediētibus ex egesta per Romanos, ut diximus, terra accliuior reddebatur. Gothi igitur ueriti ne superueniente iam nocte egressi ex urbe hostes machinā cōcremarēt, denuo hanc retraxere: quorū conatus quū Ioānes impedire enixius niteret, milites statim armauit, quos inde ad se conuocatos huiusmodi uerbis cōmonefecit. O uiri qui nobiscū estis discriminū tantorū participes, si quis est uesterū cui & uita sit uoluptati, & suos quādoque

resides

Ioannis ad milites oratio

resides domi reuifere, profecto nulla ex re alia magis tantū ad id ſpei aſſequi poſſe ſe ſciat, q̃ ſuis ē manibus ac uirtute. Quū enim dimiſſi tunc primū per Belifariū ſumus, quam multa quidē partim ſpe, partim deſiderio ad rem animo prōptiore gerendā nos compellebant: quippe qui ne in maritima quidē urbe obſeſſum nos iri dubitauerimus, præſertim poſſidentibus mare Romanis, nec tantum Imperatoris exercitum neglecturū nos eſſe quis ſuſpicietur. Tunc quidē, ut iſtos omittā, uel oſtētatio in patriā charitatis, & futura apud uniuerſos mortales ex certaminibus gloria, ad audendū impulerāt: nūc uero nec ſuperſtites eſſe niſi per animi magnitudinē poſſumus. Erit igitur nō rei alterius niſi perfruendæ uitæ de cauſa, diſcrimen id ſubeundū, atq; adeo, ut ſi quis antehac ueſtrū uirtutis ſibi aliquid uendicauit, liceat hoc maxime tempore, ſi ſe uiriliter geſſerit, & ſi alijs ullis in rebus, in his præcipue glorioſum & celebrem fieri: quandoquidem plurimū ſibi laudis pariunt, nō qui inferiores deuicerint, ſed qui uel minori in apparatu, animi magnitudine præſtent. Qui uero ſuapte ſunt potius natura timidioreſ, hiſ ut audaces ſe præſtent contulerit maxime: nam omnes plerunq; , quibus à ferro & armis res pendent, ut nobiſiſ ſiſ hoc tempore, ſolo periculorū contēptu incolumes fiunt. Hiſ dictis Ioannes ſuos hortatus in hoſtem eduxit, paucis admodū ad propugnacula tuenda relictis. Hoſ in ſe ueniētes uiriliter ſubeuntibus barbaris, acerrimum utrinq; cōmittitur præliū. Turrim deinde Gothi uix in ſerum diei ſua in caſtra referre, & magno negotio potuere: tantam enim bellicoſorū uirorum iacturam hoc prælio fecerāt, ut haudquaquā de cætero murorū oppugnationē aggrediendam per ſe eſſe decernerent: ſed deſperatis iam rebus, quieti manebant, hoſtes lue oppreſſos impetū in ſe facturos opperiendo. Ad hæc accedebat quod barbaris neceſſaria omnia deerant, quæ in ea nullibi inuenirent, ut ad ſuos deferrent. Belifarius interea hiſ qui ad ſe ex Mediolano ueniſſent, Iſauros Thraceſq; ad homines mille tranſmiſit. Iſauris Ennē præfecit, Paulum Thracibus, omniū tamen Mundilæ imperium demandauit. Iſc̃p quum cæteris imperaret, ē ſcutatis Belifarij ſatellitibus nonnullos dūctabat. Cum hiſ & Fidelius erat aulæ eparchus regiæ factus. Ex Mediolano nāq; quum Romam ueniſſet, ſatis eſt idoneus uiſus, exercitū ut hunc ſequeret, ut qui in Ligures plurimū poſſet. Quum igit ē portu Romano ſoluſſent, Genuā peruenērūt, poſtremā Thuſciæ urbem, in tranſmiſſuq; ad Gallias & Hiſpanias ſitam: ibi relictis nauibus, factoq; per continentē itinere progrediebant, nauium lembis in plauſtra poſitis ſecum delatis, Padum ut flumen ſine mora trañcerent: quo demū traiecto quū ad Ticinū urbem ueniſſent, cum Gothiſ obuiam ſibi tunc prodeuntibus manus conſeruere. Erant aut hi barbarorum proculdubio præſtantiffimi, & multitudine abundabant: nam & Gothi oēs qui ea tunc incolerent loca, cum rerū ſuarū preciōſiſſima quæq; eo in oppido condidiſſent, ut in loco ſatis munito præſidiū eodē præualidū ex delectis reli-

querant. Pugna itaq; fortiter facta Romani superiores fuere, & actis in fugā iam hostibus, ex his plerosq; obtruncant, & dum reliquos persequuntur, nō longius abfuere quin & oppidū caperent: instantibus nanq; sibi in terga Romanis, uix portis fores obijcere potuere. Dum itaq; reciperent se domū Romanī, Fidelius orandi gratia in eo conflictu sacram & proximam ingressus ædem, abeuntibus cæteris solus ibi relinquit, equo inde inscēso ac paulopost hoc subsidente solo affligitur: quem Gothi mox cōsequuti, nam prope muros ceciderat, hostes frustrati obtruncant. Cuius interitū ubi demū Romani Mundilasq; præfectus intellexere, in mœrore esse & tanti uiri casū cōmiserari. Ex eo deinde loco Mediolanū contendunt, ciuitateq; cum tota Liguriæ regione sine prælio potiūtur. Qua re Vittiges audita, maximas eodē copias mittit. Cui & Francorum dux Theodibertus ut eius auxilio indigentī uiros mille suppetias misit, non tamen Francos sed Burgundiones, ne uideret Imperatoris rebus confœderati iniuriā intulisse. Hi nanq; sua perinde sponte, nec Theodiberti iussu, ut eius dicto nō audientes, aduersus Romanos præ se uenisse ferebāt. Quibus cum Gothi suis coniunctis iam copijs, Mediolanū haudquaq; eorum expectantibus Romanis aduentū, perueniunt, urbemq; eam obsidione undequaq; sic cingunt, ut necunde Romanis inferri necessaria possent, quorū inopia premebantur, nec sanè militū satis iam erat, qui in muris custodias facerent. Mundilas nanq; Romanorū præfectus, quas secū traduxerat copias, in circumiecta Mediolano oppida, ut Comum, Nouariā, & munitiora alia quædam castella, in potestatē redacta, partitus dimiserat, ita ut nō paruifaciendā militū manū, in singulis his custodiæ gratia collocarit: ipse uero cum trecētis duntaxat quos sibi reliquos fecerat, Mediolani manebat: cum eoq; Ennes & Paulus erant, unde uel ciues necessario cogebant per uices assiduo custodias facere. Iamq; erat hyems exacta, ac tertius bello huic annus exibat, quod literis Procopius cōmendauit. Belisarius uero quū æstas iam se in autumnū circumegisset, aduersus Vittigem & Gothorū exercitum contendebat, & paucis ad custodiam in urbe relictis, reliquos omnes secum abduxit, præmissis Tuderā nonnullis & Clusum qui castris locū pararent, quos sequuturus ipse mox erat, & barbaros obsessurus qui ea tunc essent in regione. Hi tamen ubi primū perdidicere in se Romanum aduentare exercitū, ne subire paulopost periculū cogerent, ad Belisariū oratores dimittunt, & ciuitates quas uellet seq; ac sua dedituros se pollicentur, dummodo indemnes ipsi relinquerentur. Vnde & in eius aduentu quæ promiserāt barbari exequuntur. Ille uero Gothos omnes sedibus excitos suis, in Siciliam & Neapolim misit. Deinde in Clusio Tuderāq; militū præsidijs cōstitutis, exercitū ad ulteriora loca ductabat. Vittiges interea copias alias & cū Boche præfecto dimisit, iussas imprimis Auximū ire, & se cum alijs ibi præsidarijs militibus iungere, cum hisq; unā aduersus hostes procedere, qui Anconæ tūc essent.

essent, & eodē præsidiū pertentare. Ancona uero saxo imposita est, à quo quia anconi, id est insinuato brachio simile est, nomen accepit: abest autē ab Auximo ciuitate octoginta summū stadijs: cuius & promotoriū est, sed eius urbis munitū præsidiū in edito est ac tuto situm: extra id uero & in lateribus aedificia cetera & si pleraq; sint, iam pridē tamen sine muris fuere. Tū Conon ubi Bachis exercitū in se aduētare accepit, nec procul abesse, inconsideratē se mentis esse ostendit: quippe qui cum nō magni in eo discrimine præsidiū faceret, in quo se suosq; tueri sat poterat, munitissimo loco sine custodijs destituto, milites omnes ad stadiū unum procul inde, & inferiorē in partē deducit, ac in aciem instruit, phalangeq; facta nec densiore, collis radices uenantiū more, militū corona circūdat: qui ubi hostes uiderunt ingenti hominū multitudine superare, terga uertentes, fuga se in præsidiū receperunt: hos barbari insectati, eorū quam multos qui nondū intra muros se recepissent, foede obtruncant, & scalis admotis ascensum tentant, absumereq; item incendio aliq; subiectas præsidio domos nitunt. Romani interea ueteres præsidiij incolae, praesentibus malis exterriti, foribus patefactis, turpē in fugam milites actos ad se tum primū recipiebant. Sed postq; ē proximo barbaros fugientiū tergis insistere aduertere, ueriti ne cum suis simul & hostes irrumperēt, obiectis statim foribus portis, restibusq; ē muro demissis, cum alijs nonnullis & Cononem praefectū ad se pertraxerūt, illiq; saluti fuere. Barbari interim quum per scalas eniterentur, nō longius abfuere quin præsidio potirentur: sed duo quidā mirifice nauantes ut in tanto discrimine operā, barbaros in propugnacula iam euadentes, sua uirtute praecipites deorsum egere: quorū alter Belisarij armiger, erat, & ex Thracia oriūds, Vlimuth nomine: alter Valeriani Gubulter dictus, genere Massageta. Hi nanque fortuna quadam prospera, nauigio paulo ante delati Anconā peruenerant: cuius præsidiū cum egregie faciendo, de muro ascendente iam hoste praecipitato, praeter omniū opinionē seruassent, ipsi corpore toto accisi, per alios elati deferebant. Per id autē tēporis Belisario nuntiāt Narsetē magno ad se cum exercitu ex Byzantio aduentare, & in Piceno iam esse. Narsetē hunc eunuchū fuisse sat constat, ac regiae custodē pecuniae: aliās tamen uir acer ingenio fuit, & rebus gerendis accommodatior, q̄ eunuchi natura ferat. Militū hunc quinq; milia sequebant, quos aliq; quidā cum Iustino ductabant, Narsetēq; alter ex Armenia quidā, Eruli praeterea ad duo milia subsecuti. Sed unde nam gentiū Eruli hi fuerint, & quēadmodū cum Romanis inierint foedus, nunc explicabo. Constat sanē supra Histrum flumen quondā hos habitasse, & ea fuisse credulitate ac superstitione detentos, ut multos esse deos putarēt, eosdemq; per homines sacrificijs ac libationibus placari religiosum esse ac pium arbitrant, legibus autē multis ac uarijs ut ceteri homines, nō eundē fuisse in modū usos: siquidē nec senescentibus suis nec morbo affectis uita frui apud hos fas erat imposterū, sed ubi

Erulorum origo & mores

primū ex his quīsq; siue cōsenuisset, siue infirma corporis ūaletūdine caperet, protinus cogebat à propinquis efflagitare, se ut quātocyus ex humanis dele-
rēt. Tū illi lignorū in altitudinē strue ingēti cōgesta, desuperq; ut in sūmo fa-
stigio impositū hominē, morti iam destinatū, Erulorū quēpiā mittunt, ut
pugione cōficiat, sed sanguinis illi propinquitate penitus alienū: non em̄ fas
erat propinquus aliquis & necessarius ut hunc interficeret. Vbi uero qui ho-
minē illum occidit, ad eos descendit, mortuo illi cognatione iuncti, ab infimo
ad summū culmen pyra incensa, ubi flāma demū refedit, collecta ē rogo iam
ossa sub terram ocys condunt. Erulo itaq; uiro defuncto, necesse erat ut uel
uxor ipsa quæ uirtutis existimationē aliquam fuisset ad id tēpus adepta, uel
sibi gloriā relinquere in posterum uellet, laqueo apud uiri sepulchrū nō lōge
post uitā finiret: ei uero quæ se non ita gessisset, relinquebat de cætero igno-
minia nota, odijq; in uiri propinquos conuincebatur. His Eruli pro uetusto
eorū more legibus utebātur. Temporis deinde processu ut uiribus, ita & ho-
minū multitudine ceteris & finitimis barbaris facti superiores, quum uti par
erat hos inuassent, singulosq; peruincerent, uī illata eorū bona populaban-
tur, atq; adeo ut Lōgobardos qui celebre illud ac plane sanctissimū Christi
nomen profiterent, & gentes alias infinitas suæ subegerint ditioni, uectiga-
lesq; fecerint: res sanē eius regionis barbaris insueta, sed alioquin præ auarī-
tia & insolentia ad id sunt demū eucti. Anastasij uero hi tēpore quo primū
tunc Romanū suscepit imperium, quū de cætero quos demum inuaderent,
nullos haberent, positis armis cōquieuerent. Eo in ocio quū annum iam tertiū
peregissent, idēq; agerrime ferrēt, de eorū duce Rodulfo cōtemptim loqui, &
inter se maledictis incessere. Quumq; ad hunc frequentius uentitaret, mollē
effceminatumq; dicere, & foedis nuncupationibus alijs irridere, indecenterq;
criminari. Rodulfus igit suorū iniurijs tandē permotus, aduersus Longobar-
dos ductauit exercitū, nulla re prorsus hos causatus, non em̄ conuenta dissol-
uerant. Ad hūc itaq; Longobardi sciscitatum miserunt, quur Eruli hoc tem-
pore in se armati uenissent: quod si qd forte de uectigali sit his minus depen-
sum, cōfestim fore ut maius persoluant. Sin uero id causent, quod mediocre
sibi sit tributū impositum, id ipsimet pro arbitrio augerent, nec aucti fore ut
unq; se pigeat. Cum his mādatis oratores dimissi minaciter per Rodulfum
repulsi, ad suos abire quā uenerant extemplo iubent. Iterato tamen ad hunc
Longobardi alios item atq; alios delegare, & eadē semper ab eo deposcere.
Quibus haud secus ac prius reiectis, postremo ab his oratores uenere, q; Eru-
lis Rodulfoq; apertius inhiherēt, ne sine causa bellū Longobardis inferrent.
Quod si hostiliter in se rursus irruperint, & si nolētes ituros se tamen obuiā
insultantibus pollicent, deū inter cætera obtestādo, cuius ut nutus, ita uel bre-
uior umbra, humanos oēs superet uires, illati belli præcognita causa, utrisq;
pugnæ finē dispensaturū. His cōminationibus Longobardorū legati Erulis
timorem

timorē incutere se posse rebant, & eorū in se impetū coërcere. Illi uero nec his quidē repressi, cōserere cū Lōgobardis omnino manus decernūt. Vnde quū utriq; in aciē cōstitissent, cœli pars ea quę Lōgobardorū imminere capitibus forte contigerat, obscuro quodā ac densissimo nimbo contegebat: quæ uero Erulis supne institerat, nitidior erat ac lucida. qua ex re cōtēplari q̄s poterat, suo cū infortunio ituros in pugnā Erulos: nō em̄ acerbius ullū barbaris poterat hoc esse portēto, in p̄lio cōstitutis: tamenū minus huic animū intenderēt, quin potius quū nil curæ adhibuissent, in hostes securi uadebāt, hominū multitudinē belli finē metiti. Postq; uero manus pugnando cōseruere, ex Erulis quidē pars maxima cadit, & cū his simul Rodulfus occūbit, cæteri oēs effuse fugā capeffunt. Ex hisq; instantibus hostibus, & postrema carpētibus, pars maior interijt, ac pauci admodū incolumes euasere. Quo factū, ut nec in patrijs laribus hi p̄manere de cætero possent: sed illis penitus destitutis, quācellerrime in anteriora semp loca p̄cedere, & circa Histrū flumen terras oēs ut profugi cū liberis atq; uxoribus circūire. Verū ubi tandē ad locū uenere, quē Rugorū quondā gens incoluerat, in Italiā demū se cōtulerunt, ibiq; sedibus obfirmatis mansere. Vnde cū peste ut in uastę solitudinis loco opprimerent, nō longe post ad Gepidas puenerūt: quos illi tum primū ut supplices factos secū cohabitare, & sibi finitimos esse p̄miserāt. Postea uero cū temere in Erulos hi desquirent, quippe qui eorū uxoribus uiolatis, & indigna in hos facinora exercendo, ac bona diripiēdo, nil reliquū ad iniuriā fecerāt. Quæ oīa ferre Eruli ultra nil poterāt, flumine Histro transmissio, cū Romanis eam regionē tunc incolētibus cohabitandū sibi p̄petuo cēsuērūt, Anastasio impante, qui hos perbenigne admissos eodē sedes habere p̄misit: huic tñ nō lōgo post tēpore Eruli infestiores iā redditi, indignis eius regionis habitatores Romanos iniurijs affecere, qbus Imperator p̄motus, exercitū aduersus hos misit, eoq; prælio cū supiores Romani fuisset, ex Erulis q̄ plurimos interfecere, ad internecionēq; oēs occidere potuisset, ni à p̄fecto ex his qui forte supfuere, p̄cario sibi uitā depoposcisset, seq; imposterū p̄carent ut Imperatoris cōsœderatos, uel seruituti haberet obnoxios. Quæ utiq; p̄t gesta fuissent, Anastasiū ubi primū resciauit, ingēti affecere læticia. Sed destitutos ab eo Erulorū nōnullos fuisse sat cōstat: quandoquidē cū Romanis per id tēpus nō firmis sœderibus iungebant, nec boni quicq; his intulerunt. Iustinianū deinde ut primū suscepit imperiū, optimis locis rebusq; alijs cū hos abūde donasset, uel arma conlociasse cum Erulorū gēte sat liquet, & Christi ut fidē susciperēt persuasisse. Vnde feris & pristinis moribus in māsuetudinē cōmutatis, Christianorū legibus sese quāmaxime addixerunt, & cū Romanis hoc tēpore ex inita societate aduersus hostē in aciē p̄deunt. Sed alioquin suo p̄te ingenio infidi sunt & habēdi semp ac rapiēdi cupiditatibus inhiāt, finitimosq; uiolare q̄ maxime student, quū nullū his dedecus ea res ferat, impiosq; item & detestabiles

*Insula Thuli
tarum descri-
ptio.*

coitus & si cum alijs multis, cum uiris tamen & beluis impudētius habent, ac omniū perditissimi sunt, & ut mali male perdendi. Ex his uero perpauci qdē in Romanorū perstiterē societate, ac ea de causa ab his ceteri defecere. Eruli siquidē eorū rege Anirico temere interfecto, cum suorum morū ut feritatē ita & animi prae se furorē tulissent, pro patrato iam scelere nil aliud causae afferebant, nisi quod sub nullius se uelle imposterū dicerent imperio esse: tamen antehac nemo ferē q in hos imperiū habuisset, a priuato quouis differret, ut cui oēs sine discrimine & assidere & conuesci unā, impudenterq; & ut cuiq; placitū, cōiitari iurgariq; soleant, adeo ut nullis uspiā hominū Eruli fuerint intēperātia & leuitate inferiores. Iāq; eos facti pigebat, nec sine principe esse, nec sine duce ad bellum, uitā se ducere posse apertius affirmabant. Itaq; quū multū ac sæpe ea de re cōsultassent, prae stare id omnibus uisum, ex Thule ut insula aliquē sibi regio ex genere confestim excirent, qui his imperaret. Sed quemadmodū ea res se habuerit, paucis explicabo. Postq; Eruli per Longobardos ut acie uicti ac penitus debellati, patrios mores pristinis exciti sedibus reliquerunt, aliq; ut supra iam diximus, in Illyricis loca incoluere: quidam uero quū Histrum flumen haudquaq; traicere statuissent, in ultimos terrarū fines se collocarūt: sed qui regij sanguinis sunt duces secuti, Sclauinorū gentē prætereūdo quū in loca deserta iam euasissent, ad Harmos populos se cōtulerē: post hos ad Dacas pertranseunt, ad Oceanū mare quū peruenissent, nauibus ad insulā Thulē delati, in ea deniq; cōstitere. Constat autē Thulem hanc insulā longe plurimū undequaq; potentissimā esse, quippe quā decies ferant maiore esse q; Britannia sit, a qua longius abest, ut in Boreā sita. Hac ipsa in insula deserta pleraq; sunt, & ingentibus uacua spatijs loca. Quae uero frequentiora aedificijs sunt & hominū cultu, nationes tredecim numero incolunt, affluentissima quadā mortaliū multitudine, regesq; singulis nationibus praesunt. Et apud has uniuersas mirandū quod fieri contigit, siquidē circa extremū aestatis tempus, dum in autumnū hac se circūagit, ad quadragesimū plurimū diē, haudquaq; sol in occiduū uergit, sed per omne id tēpus supra terrā existit & uisit. Dein nō minore q; mēsiū sex interuallo circa hyemisq; postrema eadē in insula, per dies sol quadraginta nuspiā cōparet, sed ppetua hac offundit nocte: unde & per id tēporis negociorū omniū remissio tenet qui ea in regione sunt homines, quandoquidē nullo pacto uersari inter se hi mutuo queant. Mihi uero hanc insulā adeundi & si nimīū peroptanti oblata nunq; occasio est, ut mirāda ista cōspicerē. Ab his tñ quārēdo & sciscitādo q; inde se ad nos contulerūt, nū ea in insula statis tēporibus sic oriret, ut tradit, sol & occideret, certiorē esse eius rei cōperi famā ex eorū praesertim relatu, qui solē ea in insula identidē affirmarent, per dies hos quadraginta, nec occidere quidē: sed eius regionis hominibus in orientē alibi cōparere, & nōnullis in locis ad occidentē, in horizontēq; rursum hūc redeuntē, eundē sese in locū recipe, ubi &

tibi & die superiore orientē cōspexerāt, & hūc in modū noctē unā hos cōpu-
 rare iam pertransisse: rursumq; quū noctiū tēpus aduenerit, ut lunā, ita & sy-
 derū cursibus aliorū animaduēsis, dierū hos spātia contēplari. Deniq; dierū
 quinq; & triginta magnā huius & perpetuā noctis transacto iam tēpore, in
 montiū cacumina ex eorū cōsuetudine nōnullos emittere speculatū, ut sicūde
 forte & ex aliqua specula solē perspexerint, hominibus statim inferiora tenē-
 tibus loca renuncient, post quintū diem ut his sol omnino illuceat fore. Tūc
 uniuersos ut fausta sibi re nūciata panegyricis laudibus celebrare, & hęc ipsa
 in tenebris agere: & Thulitis hęc quidē hominibus prācipua quādā sunt so-
 lennia cāterorūq; maxima. Mihi uero formidine detineri insulā huius habi-
 tatores uidētur, tametsi id eis in singulos annos cōtingat, ne se prorsus sol ipse
 destituat. Ex his uero qui Thulē hanc insulā incolūt, barbarorū natio quādā
 ac sola qui Scritifini uocant, beluarū in morē uitā ducunt, ut qui nec uestibus
 operiant, nec calciati incedāt, nec uino utantur in potū, nec ullum habeant ē
 terra eduliū, quandoquidē nec eam excolūt, nec scēminē quicq; his operent,
 sed cum uxoribus uiri uenationibus student: bestiarū nāq; & animantiū cā-
 terorū uim maximā his exhibēt syluā, quē uastā ea in regione proculdubio
 sunt, & aditissimi montes: unde ferarū carnibus diuescunt, assiduo quas ue-
 nando cōprehendunt: & earū tergoribus uestiunt, quū apud hos lini lanāue
 nullus sit usus, nec cōsuēdi ars ulla, uel instrumētū, sed beluinis hi neruis inui-
 cē tergora colligātes, totū integūt corpus. Ad hęc accedit, quod nec infantes
 apud hos ipsi, ut apud cēteros hoīes nutriunt, quum Scritifinorū pueri haud
 quāq; lacte cibent, nec maternas māmās attingāt, sed ferarū dūtātaxat medul-
 lis. Siquidē ubi primū scēmina parit, infantē pelle mox inuolutū suspendunt
 ad arborē, ferinisq; cerebellis eius in ore ingestis, ad consuetā inde cum uiro
 uenationē sine mora puerperā mittunt: nam ut cātera utrisq; cōmunia sunt,
 ita & id studiū simul & artis pertractant. Atqui barbarorū id genus uitā sic
 transigit: alijs uero in rebus Thulitā omnes nō magnū in modum à cāteris
 mortalibus differunt, deos siquidem ac dāmones plurimos colunt cēlestes
 partim ut rentur, partim aēreos, & qui terrā ac mari præsīdeant, & eiusmodi
 alios qui in aquis ac fontibus fluuijsq; uersari traduntur, hisq; frequētissime
 immolant cuiusuis generis hostias. Sed uictimarū apud hos potissima uir-
 aliquis est, quem omnium primum in prālio ceperint, hunc nimirum ma-
 ctando Marti sacrificant, ut quem deorum maximū ducant. Sed ea est apud
 hos immolandi consuetudo, ut non solum hostiam mactent, sed in arborem
 uiuam hanc prius suspendant, indeq; inter senticeta & uepres proiectam, sic
 uarijs ac miseris modis excruciendo conficiāt. Id uitā genus Thulitā ducūt,
 gens sanē in terris haud dubie unica quē hominum exuberet multitudine, &
 hos quidem fuisse sat constat, ad quos olim cohabitādi ob gratiam aduenā
 Eruli diuerterint. Nunc uero Erulorum ē gente qui apud Romanos sibi ut
 diximus

diximus paruerant, sui regis cæde patrata, è primoribus quosdã ad Thulë insulã mittunt, qui diligenter peruestigando ad se demũ deduceret, si quem forte regio ex sanguine oriundũ ea in insula inuenirët. Tũ illi ubi eò est peruentũ, plerosq; cõperiunt regiĩ generis homines ibi adesse: è quibus uno duntaxat qui sibi perplacuisse delecto, ac secũ deducto reuertebant. Sed q forte deducebatur, morbo correptus emorit: unde rursũ Eruli insulã repetũt, & alterũ quempiã Datim nomine secũ abducũt. Hũc Aordus germanus frater & ex Erulis qui Thulis erãt iuuenes ducenti sequunt. Longas igit in itinere faciundo his moras trahẽtibz, Erulos qui ad Thulë insulã nuntios miserãt, cogitatio subiĩt, nullo suo ex commodo id se facturos, si Iustiniano inuito ex Thule principẽ sibi exciuerint. Vnde cõfestim Byzantiũ mittũt Imperatorẽ precatũ, ducẽ quẽ mallet sibi ut traderet. Tum ille Erulũ his quempiã Byzantiĩ diu uersatũ mox mittit Suartuã nomine, quẽ Eruli tum primũ benigne susceptũ, uolentes quidẽ ut regẽ salutant & uenerant, iubentiq; consueta obsequunt & parent. Haud multos inde post dies aduenit qui his nuntiaret in proximo esse qui ex Thule insula ad se missi cum rege redirët. Suartuas uero uenientes hos perditurus obuiam ire Erulos mox iubet, tum illi regis uoluntate probata, hũc statim sequunt. Verũ ubi diei iter ab suis hi abfuere, nocte clãm rege deserto, uno agmine omnes ad eos qui nuper ex Thule aduenerãt ultro transfugiũt. Suartuas uero ab omnibus destitutus Byzantiũ solus profugit, quem Imperator in principatum restituere omnibus uiribus nitebat. Sed Eruli Romanorum potentiam ueriti, ad Gepidas desciscere statuunt. Belisarius interea & Narfes, ac aliĩ Romanorũ præfecti circa Firmiũ copias iungũt, quæ ciuitas Ionici sinus adiacet littori, & ab Auximi oppido diei iter hæc abest. Eodẽ in loco per principes ipsos consultabatur, quò nam prius & maiori suo commodo ducturi copias essent. Si enim in eos qui Ariminũ obsiderent iretur, suspicio statim subibat, ne hostes qui Auximi essent, dum à tergo inuaderent, se ac Romanos qui ea incoherent loca, indecenti affecturi essent, uti par erat, iactura: & suis simul qui tunc temporis obsidebantur timebant, ne forte ob necessariarum rerum inopiã grauius aliquid paterentur: pleriq; tamen ut Ioanni insensiores hunc quidẽ temeritatis & audaciæ insimulabant, qui pro sua nimia pecuniarum & lucri cupiditate in tantum discriminis peruenisset, ut nec ordine suo, nec qua Belisarius uia ductasset, id bellum geri permitteret. Narfes uero cui Ioannes ceterorum erat mortalium amicissimus, ueritus ne principum orationibus Belisarius persuasus, circa Ariminũ gerendis posthabitis rebus, aliò diuerteret animum, uerba istiusmodi fecit: Viri principes, de rebus uobis consultatio est, quæ nec uenire in meditationem consueuere, nec tales sunt ut de his quispiam queat ambigere, sed eius esse conditionis uidentur, ut uel rei bellicæ imperitis, ex his liceat, si optio detur, quæ sunt potiora deligere. Non enim est de præsentibus hisce sic decernendũ,

Narfetis ad
Belisarium
oratio.

decernendū, & ab his præcipue q̄ consilio plurimū & prudētia ualēt, ac aliās cōsultare homines solent, quū ex quo imminere uidet̄ discrimen & utrinq̄, nō minor uictori q̄ uicto iactura incūbat. Nos uero si nostros in Auximū aliud in tēpus differre insultus placuerit, eorū sumus nil penitus amissuri que necessaria sunt. Nō enim multū intererit utrū hoc tēpore an aliās id oppidū nos inuasērimus. De Arimini uero possessione siquādo, ut bona uenia dicā, nos exciderimus, Romanas proculdubio uires penitus dissoluemus. Sed Ioannes optime Belisari, si ad ea forte quæ iusseras contumacior fuit, magnas ex eo pœnas exegisse iam crederis, quū in tuo sit illud arbitrio situm, saluum hunc facere, uel hostibus prodere ut delinquentē: id tamen caueas uelim, ne forte ob admissum ex inscitia crimen, dum Ioannē pœnis afficere studes, ab Imperatore & nobis ipsis has sumas. Nam si Ariminū ceperint hoc tempore Gothi, proculdubio & Romanū præfectū impigrum uirū, exercitumq̄ hūc uniuersum & Romam urbem ac cætera quæ in Imperatoris sunt ditione, capturos hos esse nihil dubites: nec eotenus id mali subsistet, sed ne belli quidē fortunā frenare quis poterit. De hostibus uero sic sentias uelim, ut hos planē intelligas militum nos multitudine plurimum superare, sed pro rebus per se male antehac gestis, in ignauiam & non iniuria recidisse: aduersa quippe & sæpe fortuna, audaciam his prorsus ademit. Si igitur in præsentī his res prospere cesserint, profecto & animos simul recuperaturi haud longe post sunt, & nobis impoſterum aliquid in se audentibus nō modo occursuri protinus sunt, sed uel acrius longe bellum gesturi. Solent nanq̄ qui difficultates & infortunia quandoque euaserint, prudentia hos longe magis præstare, qui nondum infelices fuere. Vbi demum Narſes hæc perorauit, miles quidam custodias barbarorū frustratus, ex Arimino Romanorum in castra peruenit, & à Ioanne ad Belisarium literas in hanc sententiam detulit. Omnia nobis iam diu defecisse necessaria scito, nec nos de cetero posse inuadentibus barbaris quoquam pacto obſistere, uel eorum propulsare insultus: sed post diem septimum fore, ut ipsos nos simul atque oppidum uel inuiti dedamus: quandoquidem præsentem necessitatem per nos tamdiu subitam posthac ferre nil possumus, hanc ipsamq̄ nobis ad excusationem perpetuo ualituram sat reor, siquid forte indecenter egerimus. His Belisarius literis motus, ut animi dubius diu hæsitans constitit: nam pro obsessis hunc timor incesserat, & hostes qui Auximi erant, suspicabatur ea è regione loca circumeundo populaturos, suisq̄ copijs molituros insidias uerebat: præterea atq̄ adeo angebatur, si se cum hostibus hi coniunxissent, multis & ingentibus malis se & exercitum affecturos: diu itaque animo fluctuatus, rem ita peregit. Aratium statim cum hominibus mille in Auximi regionē dimisit, & simul iniunxit, ut positis ad mare castris, quod ab Auximo ducentis stadijs abest, ne inde abirent, nec quoq̄ pacto inirent cum hostibus prælium, uel si his insultantibus
ad id

ad id cogerentur, sed è castris duntaxat se pugnando defenderent. Sperabat nanq; hac uia barbaros præcipue homines propinquiora habentibus Romanis castra, intra oppidū quieturos, nec fore ut suos quacunq; de causa insectentur uel detrimento afficiant. Delectas deinde ex omni exercitu copias, nauibus iubet imponi, & ad Ariminū rectā contendere, ac simul comonefacit, ne procul à pedestri quem missurus erat exercitu nauigarent, cum eoq; ut simul in littus descenderent, moxq; non paruam militū manū cui Martinum præfecerat, iuxta littus incedere, & classem sequi ex ordine imperat: & ita ubi hosti demum appropinquassent, longe plures ut ignes quā pro militū numero excitarent, maioris ut hostibus exhiberent multitudinis speciem. Ipse uero cum reliquis copiis & Narsete diuersum à littore & per Urbisaliā oppidum iter aggreditur, quod superiore Alaricus tempore ita deleuerat, ut pristini decoris nil ei reliquum esset, præter portulā unā, & breues aliquas fundamentorum reliquias. Quo in loco aliās mihi huiusmodi oblatū spectaculum est. Quum enim in agrum Picenum Romanorū exercitus Ioanne duce pauloante uenisset, ingens, uti par erat, eius regionis homines inuaserat terror. Fœminæ itaq; cum derepente fugam partim capefferent, comprehensæ partim indecore ac turpiter agerentur, eodem ipso in loco ubi Urbisalia oppidum fuerat, mulier quædam edito partu, eoq; pannis ut licuit inuoluto, & in terram relicto nusquam deinde comparuit, aliquo utcunque casu sublata. Infantem itaq; ea in solitudine destitutum, ubi uagientem capella quædam aduertit comiserata: nam & ipsa recens fœtum ediderat, & simul accedens ubera illi mox præbuit exugendā, diligentiq; cura seruabat, ne canis aut alia quæuis ipsum hūc belua deuastaret. In ea itaq; rerum perturbatione quum plurimum temporis tereretur, Picentes certiores iam facti, Imperatoris exercitum, Gothorum in malum iamiam aduentare, nec quicquam Romani nominis homines ab his molestiæ perpeffuros, reduces omnes cōfestim domū reuertuntur: quumq; in Urbisaliā permixte cum uiris & fœminæ peruenissent, puerum adhuc superstitem conspicatæ, cum coniectura capere id factū nequirent, pro ingenti miraculo ducere, & idētidem demirari quod uiueret. Vnde & certatim de se quæq; mammillā porrigere, blandiriq; puero autem humanum lac respuēti, in tutelam capella mox affuit, & crebriore balatu fremens hunc circumibat, ita ut grauiter ferre fœminis his uideretur, quod ipsæ puero appropinquassent, & illi perinde intulissent molestiam, eundemq; nō aliter ducere ac de se genitum, & simul fouere: quo factū, ut nec puero mulieres de cetero negocij quippiam exhiberent, & capella non minus hunc intrepide aleret, quā diligēter seruaret, unde & Agistum populares dixere. Me uero quum eā forte cōtingeret iter ut facerem, loci tum incolæ, ut rem miram & plane absurdam ostenderent, ad puerum duxere, illumq; de industria infestare molestosq; se exhibere, uocem ut ederet gemebundus: tum uero capella

pellā quæ ad lapidis aberat iactum, festina ac balans accurrit, & desuper adstetit, ut nemo illi molestior esset. Belisarius per eius regionis montes ductabat exercitum, hostibus multitudine longe inferior, nec quoq; pacto animo inerat derrepente cum his manus conferere, quippe quos destinatos ad mortem ex aduersa fortuna iā nouerat: sed animus illi ut crederet inclinabat, quū primum in se hostes iri uidissent, suarū uirium ac roboris immemores factos fugam protinus inituros: & sane res ei ex uero ad opinionē successit, ut erāt, futura omnia suspicanti. Nam ubi tandem per montes hic duxit, & ab Arimino diei uia abesset, paruā Gothorū manum necessitate aliqua iter hac facientium obuiam habuit: qui ex improviso quū in hostilem exercitū incidissent, non prius iter diuertere potuerunt, quā à præcedentibus cæsi, eodem pars maxima caderet, reliqui sauci intra montis rupes & superiores anfractus refugientes, ut licuit, delitescerent. Vnde Romanorū exercitum contemplati per omnes locorum difficultates & saltus uagari, longe plures esse hos sunt suspicati, ac numero uero constarent: proinde & Belisarij signa quum præferri uidissent ipsum hunc copijs præesse intellexerunt. Nocte autem superueniente Romanis ibidem stationem habentibus, ex Gothis qui affecti uulneribus erant, Vittigis ad castra clām ire contendūt, eoq; circa meridiem quum demum uenissent, cicatricibus ostentatis adesse iam iam Belisariū nuntiāt, & maiori cum multitudine quā numerari sat queat. Tum Gothi se ad bellum parabāt, traducto ad Arimini latus in Boream uersus exercitu: nam eā hostes summis ex montibus aduenturos facile omnes prospexerant: uerū ubi nox superuenit, depositis armis cū in castris se quieti tenerēt, ignes quā multos ex altera parte in orientem uergente, sexaginta procul stadijs conspiciant, quos Martini incenderant milites. Trepidatione itaq; ingenti perculsi, & suspicantes simulac illucesceret ab hostibus circumuentū se iri, eam noctē trepidanter ac magna cum formidine transigere. Die autem subsequēte ingentem nauium classē animaduertunt. Quū uero ne hiscere quidem præ timore iam possent, in fugam se statim proripiunt, compressiq; inuicem præ celeri studio tanto tumultu ac clamore abeuntes detinebantur, ut ne auribus quidem quæ iuberentur admitterent, nec aliud quippiam cogitarent, quā ut repentiū singuli è castris euaderent, seq; Rauennam & intra moenia ex templo reciperent. Quod si obsessis uel uirium aliquid, uel audacię superfuisset, multos hostium exeundo & insectādo interfecissent, & eodē in loco belli totius fuisset tū deniq; finis. Sed iniectus his ex malis præteritis horror, uulgatiq; ob rerum necessariorum inopiam morbi, ne id facerent interpellarūt. Barbari itaque dum præ turbæ tumultus quę magnitudine intra castra relictis rebus suis nonnullis, Rauennam cursu contendunt, primus Romanorū Ildiger suis cum militibus Gothorū in castra irrupit, & quos ibi forte morbis correptos deprehendit, seruitiorum in numero habuit, instrumentūq; omne

i collegit,

Belisarij ad su
os oratio

collegit, quod Gothi fugiētes reliquerāt. Iamq; & Belisarius meridiano tem-
pore Ariminum uenit, & ubi Ioannem ac ceteros apud hūc milites pallenti
ac squalida obstipaꝑ facie animaduertit, eius audaciæ temeritate increpita,
gratias dixit Ildigero se magnas debere. Ioannes uero nō illi sed Narseti ob-
noxium se esse fateri, ut equidē reor, significando nō libenti admodū animo
Belisariū sibi suppetias aduētassee, sed hortāte ac persuadente Narsete. Vnde
factum, ut suspectiores de cetero sibi hi inuicē essent, & amici Narsetē haud
quaquam permetterent suas cum Belisarij exercitu ut copias iungeret: quin
potius persuaderēt, illi in dedecus cedere, ut cui Imperator arcana communi
caret, nō eundē libere exercitibus imperare, sed militari subesse uiro: & iden-
tidem affirmarēt nunquam sua Belisarium sponte id permissurum, ex æquo
ut Narsetes exercitibus præsint, ut qui solus ductare hos malit: maioremq; mi-
litum partem atq; adeo potiozem principes alios subsequuturā, Erulos pel-
tatosq; eiusdem exercitus alios: ac ceteros quibus Iustinus & Ioannes præ-
essent, cum his qui Aretium & se Narsetē sequūtur, nō minori numero esse,
quā militum decem præualidorū egregiorumq; bello uiroꝝ, & hos qui-
dem peruelle Italiae totius uictoriā, nō solum Belisario ipsi ascribi, sed & lau-
dis partem Narsetē referre, ut quem nō iniuria ducerent, non idcirco Impe-
ratoris contuberniū reliquisse, ut ex sui discrimine Belisarij gloria confirmet,
sed de se operā strenue ac sapiēter nauando, præ seq; egregia facta ferendo,
eius & uirtus apud omnes mortales celebrior, uti par esset, ac testatior foret.
Ad hæc præterea asseuerare, nec Belisariū quidem sine hac tanta militum
copia perfungi demum re aliqua posse: siquidem sui pars maior exercitus in
præsidiorum & ciuitatū tutelam, quas antehac cepisset, relicta per eum fuis-
set: ita deinde progrediendo uel ab usq; Sicilia ad agrum Picenum omnia re-
censebant. Istorum igitur persuasionibus Narsetes latior factus, nec animum
continere de cetero poterat, nec in officio permanere. Vnde & Belisario ali-
quid imperāte, tergiuersando & alia item atq; alia causando, quæ iubebant
repudiare, & insolenter reniti. Quæ omnia Belisarius ubi demum præsensit,
principibus omnibus ad se conuocatis, orationem huiusmodi habuit, Non
equidem o principes uiri, perinde de hoc bello non eadem uobiscum sentire
nūc uidear: animaduerto non secus hostes parui uos ducere, ac si debellati iā
essent. Ipse uero pro uestra hac cōfidentia in apertū discrimen præcipitatum
iri uos reor, quandoquidem barbaros nec uestra fortitudine ulla, nec præ eo-
rum paucitate deuictos fuisse sat calleo, sed, prouidentia solū atq; consilio su-
peratos fugæ se demum mandasse: uereor tamen ne uos non ea quæ ueriora
sunt reputando, falsi demum ut uosippos, ita & rem Romanā malis affecturi
nunc sitis insanabilibus. Facilius nanq; qui gestis ex rebus uident retulisse ui-
ctoriam, si forte ex ea inflatiores reddant, deperdi aboleriq; possunt, quā
qui ex inopinato ab ea exciderint, de cetero tamen uel pauentes quidem ac
dubij

dubij in hostes contendant: negligentia nanq; atq; ignauia uel optime constituta corrumpunt, labor uero cum meditatione coniunctus & cura, uel re male gesta pluribus profuit. Siquidē qui per inertia atq; socordia ad rem gerenda se conferunt, uiribus debilitari atq; imminui saepe consueuere: cura uero ac diligentia augeri quammaxime. Vestrum igitur quisq; id animo uerset, Rauennae Vittigē esse, & Gothorum milia multa, Vraiam uero Mediolanum nūc obsidere, & Liguriā omnem libere peruagari, Auximū præterea urbem non parui momenti refertā copijs esse, & ad urbem usq; Vetanā, quæ Romæ propinquior est, pleraq; loca per barbaros uiros fortissimos custodiri. Quo fit ut longe magis hoc tempore res nobis in discrimine sint, atq; antehac fuerint, qui ubiq; in hostes incidimus. Dicere illud omitto, quod Francos in Liguria ferunt cum his societate inisse. Quod sanē nō sine ingenti formidine Romanis omnibus ut animos subeat non indignū uidet. Necessariū itaq; fore nūc duxerim, ut nostri pars quædā exercitus in Liguriā & Mediolanū mittatur: cæteræ uero nunc copiae q̄ celerrime in Auximum eiusq; regionis hostes ut eant, pro dei nutu omnia peracturæ, ac cætera belli munia ibi pertractaturæ, ubi uel commodius poterunt, uel quamoptime pertractari. Hæc Belisarius. Narfes uero ita respondit, Tibi quidem præfekte nō omnia ad uerum explicata nemo non dixerit: uniuersum nāq; Imperatoris exercitū, si inter Mediolanum duntaxat & Auximū quis partiatur, indecens fore omnino nunc duxerim. Quocirca haudquaq; erit indignū, Romanos ipse & pro arbitrio in hæc loca ut ductes: nos uero id satagamus, Imperatori ut Æmyliā uendicemus, quam sibi Gothos enixius uendicasse affirmant, Rauennamq; adeo infestemus, ut cæteros circa nos hostes ceu spe omni prorsus subsidij interclusos, ipse ut lubet iactura sis affecturus: nam si tecum unā Auximum obsidere delegerim, uereor ne ex Rauenna nouis inuadentibus interim hostibus, nobis solū id relinquatur, ut partim ab his circumuenti, partim necessarijs interclusi, eodē ac simul dispereamus. Hæc ubi Narfes disseruit, Belisarius magnopere ueritus, ne abeuntibus diuersim Romanis, & inter se dissidentibus, Imperatoris res ipsæ defluerent, & illorum temeritate perturbarent, Iustiniani mox literas profert ad principes datas, & hanc in sententiā scriptas. Narsetem pecuniæ nostræ & bonorū custodē, non ut exercitibus præsit in Italiā misimus, quippe qui Belisariū uolumus omnibus & solum præesse, & quod illi sit satius uisum ductare. Hunc itaq; uniuersos uos sequi ut uestre in uitæ salutē, ita & reipub. comodis in præsetia cōsultari iubemus: unde nec necessariū fore, se ut oēs sequant. His Belisarius auditis, Peranniū statim nō parua cū militū manu Vrbeuetanā obsessum dimisit: ipse uero Vrbīnū copias duxit, urbē sanē præualidā, & Gothorum præsidio nō mediocri munitā: abest autem hæc ab Arimino diei uia unius expedito cuiq; uiro emetienda. Narfes deinde Ioannesq; hunc sequebantur, quumq; urbi appropinquassent, ad collis radices

Narsetis con/
siliū

binis seorsum positis castris (non enim ipsis inter se satis conueniebat) Belisarius milites urbis latus quod uergit in orientem tenebat, Narsetis uero ad occidentem confederant. Situm autem Vrbini id oppidum est in obrotundo & cernenti admodum colle, qui tamen nec praeptus omnino neque imperuius est, sed praemulta accliuitate aditu difficilis. Ciuitas tamen in plano sita, & in ipsa planicie in Boream uersa, aditum habet & unicum. Belisarius itaque obsidentibus hanc urbem Romanis, dedituros se sibi facilius barbaros ratus, ut periculum formidantes, oratores ad eos mox mittit, quam multis se hos beneficijs affecturum pollicitus, si in Imperatoris Romani ditionem uenirent, idque ut faceret monuit. Oratores uero quum portis appropinquassent (non enim intra urbem hos Gothi exceperant) & si multa quidem & allicibilia praefati fuissent, loci tamen hostes munimento cōfissi, & affatim necessarijs affluentibus rebus, Romanos inde abire confestim iussere. Belisarius uero ubi hac audiuit, suis statim iniungit, uirgas ut crassiores colligerent, ceteramque materiam, quibus per porticum oblongam quam testudinē dicunt, ut in ea delitescerent in tectisque eam ad portam contenderent, cuius est regione planities esset, ac inde muros aggredierentur. Narsetem interea ex amicis nonnulli mox conuenire, cōuentumque facere certiorē, & identidem admonere, rem Belisarium fuisse adortum, finem non aliquando habituram, & item asseuerare, factu impossibilia quaedam illum animo cogitasse. Iam enim Ioannē Vrbiniū antehac pertentasse & si modico tunc temporis praesidio cōmunitum, sensisseque nullo pacto capi id oppidum posse: & sanē ita res erant: sed Imperatori recuperanda potius esse Amyliae loca. Hac itaque Narsetis suggestionē permotus, uel Belisario deprecante ut secum maneret, & unā id oppidum caperent, obsidionē nocte concubia soluit, Ariminumque agmine citato contendit. Subsequenti itaque die ubi dimidiam hostium partem abscedere barbari conspiciantur ex moenibus, Romanorum qui residues erant, irridere identidem cauillarique item, & ignauiam exprobrare. Belisarius deinde militibus qui reliqui fuerant, animo inerat muros continuo oppugnare. His itaque se ad id praeparatibus mira quaedam & prospera fortuna offertur. Vrbini tunc fons unicus erat, unde uniuersi eius loci incolae aquabantur: is de improviso ac breui exaruit, & intra tertium diem sic prorsus aqua euauit, ut hanc limo immixtam potarent. Qua ex re barbari territi, Romanis se dedere statuunt. Belisarius interim ut eius rei prorsus ignarus, muros aggredi uelle & pertentare, collemque productis armatis in medium copijs cingere, & nonnullos iubere, ut compactam est cratibus machinam in summam collis planiciem paulatim propellerent. Tum illi testudinē subeundo, atque hostem fallendo trahebant. At barbari dextera est pinnis manu protensa, signoque dato pacem suppliciter deposcebant. Sed Romani ut quibus fontis casus esset ille incognitus, hostibus praedium ac machinam simul terrori fuisse rebantur. Vtrinque igitur bello & animo quam lubenti cessatum, Gothique se atque urbem

Belisario

Belisario his statim cōditionibus tradūt, ut incolumes ipsi & prorsus indemnes relinquerentur, Imperatori Iustiniano obtēperaturi, & cū Romano exercitu æqua ac simili sorte ut haberent. Narfes itaq; quum iam accepisset quæ Urbini fuissent per Belisariū gesta, calamitati sibi hæc fore ratus, quietus ipse Arimini mansit, Ioannē uero uniuersū exercitū ducere Cēsēnā iussit. Hi itaq; cum scalis secū delatis, ubi præsidio demū appropinquarunt, confestim illud aggrediunt, & muros tentando oppugnāt. Barbaris uero fortiter repugnantibus, & ex Narsetis exercitu cadentibus multis, Phanitæus simul Erulorum præfectus occumbit. Ioannes deinde spe omni præsidij potiundi amissa, periclitari de cætero fortunā quū iam destitisset, ut cui sat uisum capi nullo molimine id præsidij posse, cum Iustino unā & cæteris copijs dimissa eius loci obsidione progreditur, & ciuitate tradentibus incolis statim recepta, quæ Forumcornelij dicitur, ac progredienti sibi continenter cedentibus barbaris, nec uspiam secum cōserentibus manus, uniuersam Æmyliā Imperatori recuperauit. Belisarius interim ineunte iam hyeme, Urbino in potestatem redacto, Auximum ducere inutile fore rebatur, ut qui eius in loci obsidione plurimum esse temporis conterendū suspicaretur: nam repente id oppidū & uisubita capi non poterat, tuentibus ut magna multitudine barbaris, ita & fortissimis uiris, & q; pleraq; antehac populati ingentē sibi rerū necessariarū copiam importassent. Vnde Auximo per id tempus ciuitate relicta, Aretium cum magna exercitus parte Firmium hybernatum dimisit, & simul iniunxit hostes sedulo obseruaret, ne de cætero ac licenter adeo ea è regione excursions hi facerēt, uel intrepide uim his locis inferrent. Ipse uero ad Vrbeuetanā ductauit exercitū: id nanq; ut faceret Perannius quidā impulerat: nam Gothi qui hunc locum infederant, necessaria defecisse à transfugis quibusdā is forte acceperat. Vnde spes erat, si ad eam necessitatem accederet, ut Belisariū cum copijs uniuersis adesse, & in se euntē uiderent, facilius sese dedituros, uti & factum postea est. Siquidē ubi Belisarius Vrbeuetanā peruenit, iussis militibus loco idoneo castrametari, ipse urbem mox circumiuit, speculaturus si cunde illi inferri uis posset. Quumq; uisum iam esset, nullo hanc pacto in ditionē ui redigi posse, per insidias tamen ut caperetur, nō omnino impossibile fore rebat. Tumulus nanq; terrenus è profundo & infima ualle productus supereminet solus, cuius in summo fastigio planities est, inferiora uero prærupta sunt omnia. Circa hūc tumulū ad lapidis iactum pari altitudine saxa ab eo distantia surgunt, & perinde corona hunc circumcingunt. Sed præsci tunc homines supra hūc tumulum urbē condiderant nullis uel mœnibus cinctā, uel alio quouis opere cōmunitam, quandoquidē suapte natura locus ut occupari facile posset, nō satis opportunus est uisus: unus nāq; ad eum circūiectis è rupibus patet accessus, quem si incolæ asseruando infederint, nullū aliunde uereri ab hostibus impetum queant: nam ut loci difficultatē omittā, unde na-

tura ipsa ingressum extruxit, uel amnis quidē accedit pro sua magnitudine omnino inperuius, qui mediū inter saxa obiectamq; rupē & oppidū spatiū occupat, unde & paruo in ipso aditu ueteres illi ædificio structo, portā imposuere, quam tunc Gothi seruabāt. Belisarius itaq; uniuerſis cum copijs ad obſidionē spe ea confedit, ut aut fluminis ē regione Vrbeuetanū oppidū detrimeto afficeret, aut in ditionē hostes redigeret fame demū cōpulsos: barbaris tamen nō omnino necessaria deerant, tametsi parcius his uterent̄ q̄ naturæ necessitas postularet: inopiæ tamen ultra q̄ credi potest obnitebantur, si quidē qui nō ad satietatē ciborū uenirēt, sed in singulos dies sic his utebant̄, ut nō penitus inedia deperirēt. Sed postq̄ demū necessaria prorsus his defuere, madefactis aqua tergoribus diutius uescebant̄. Arbilas nāq; Gothorū præfectus uana iā diu spe hos coaluerat. Verū quū iam se uerterat annus, & messis tēpus adesset, in cāpis frumentū sua sponte matureſcebat: non tamen qua prius id copiam fuit, sed longe minori, ut quod nec hominū manibus, nec bouum labore satū humoq; tectū fuisset, sed temere in agri superficiē iactū: unde eius pars quædā terræ ui fota emerſerat, ipsum id tamen quum demeteret nemo, præ nimia sui maturitate in terrā iterato excidens renaſcebatur. Quæ res quū eundē in modum in Æmylia accidisset, eius regionis homines proprijs sedibus ac bonis relictis in agrū Picenum profugerāt, haud quaquā existimantes eius prouinciæ loca quia maritima essent, eadē omnino rei frumentariæ inopia premi. Thuscōs præterea haud secus & pari de causa fames attigerat. Ex his tamen qui montes incolerēt, frumenti in modū ē glandibus cōmolitis cōfectum panē edebant: unde uulgatis ueluti in pecua morbis uti par erat, multi mortales capiebant̄, & paucis superstitibus interibant. In Picentes autē tradunt nō minus quinquaginta milia hominū præ inedia interisse, & longe plures extra Ionicum sinum. Qua autē morbi specie & quæadmodum hi morerent̄, mox explicabo. Quū em̄ nihil his esset quo uescerent̄, extenuati nimirū omnes pallētesq; reddebant̄, caroq; ut cibo diutius carēs, in seipsa retracta cohæserat: sel itē quū nimium abundaret, atq; adeo corpora ipsa ui sua oppressa iam infecisset, haudquaq; sinebat suo ē pristino cursu in his uenas defluere. Malo itaq; peruincente nil prorsus succi corporibus relinquēbatur. Cutis præterea obdurata, corio persimilis erat, præ se maxime ferens quod impacta ossibus inhæſisset, liuore iam in nigredinē cōmutato: unde & homines exustis facibus nihil absimiles uidebant̄, eorūq; facies stupidiior erat, toruusq; & furentis aspectus. Mortē itaq; passim obibant, cibi partim inopia, nimia partim saturitate. Nā postq̄ in his fuerat calor omnis extinctus, quē natura introrsus exusserat: si quis forte eos ad satietatē, & non paulatim cibasset, ut recens nati lactari solēt, cum ingestos minus digererēt cibos, celerius longe moriebant̄. Fuere qui fame cogente alternis se esitarēt. Fœminas item duas fuisse tunc tradunt, quæ uiros septemdecim interfectos absumpser

absumpserint. Hæ nanq; ut ferūt, cum solæ & resides domi, cæteris mortuis superfuissent, diuertentibus ad se peregrinis, noctuq; dormitâtib; interfectis diuescebant: septē itaq; ac decē diuersis temporū spatijs in cibū absumptis, octauus ac decimus qui ad has forte diuerterat, somno tunc subito experrectus, quū in se eadē quæ & in cæteros hæ fecerāt, molirent, cognita primū facti ab his ratione utraq; obruncat. Sed eò iā alibi euaserat famis necessitas, ut quicqd ubiq; herbarū esset celerius nōnulli adirēt, & genu in terrā nixi, cū auellere has niterent, deficientibus uiribus (nā ē corporibus uigor oīs abscesserat) porrectas ad herbas solo moribūdī procūberent, insepultiq; passim manerent, quū nemo hos humo cōtegeret: non em̄ erat qui sepulturæ rationē haberet. Belisarius autē ubi Vraiā & barbaros Mediolanū obsedisse accepit, Martinū Vliaremq; nō paruis cū copijs in hostē mōx misit: qui ubi ad Padum fluuiū peruenere, qui à Mediolano abest diei uia, positis castris ibidē mansere, multūq; his tēporis eodē contritū, de fluminis transitu cōsultantibus. Mundilas uero ubi eò hos aduētasse cognouit, ex Mediolano Paulum quempiā & Romanū ad eos protinus misit, qui hostes frustratus quū ad fluminis ripā uenisset, nullū in prōptu nauigiū nactus, depositis uestibus summo cum discrimine flumen tranauit, delatus inde Romanorū ad castra, Martinū Vliarēq; affatus huiusmodi est. Nec iuste quidē, nec p uestræ gloriæ dignitate ipsi uos geritis, quando quidē Romanarū rerū gratia tuendarū uerbo dūtaxat huc adueneritis, re uero ac factis hostibus uires accumulatis. Mediolanū tā amplissima ciuitas, quæ ceteras Italiæ urbes, ut magnitudine, ita & hominū copā ac reliquis fortunæ bonis facile superat, & ut ista prætereā, aduersus Germanos & barbaros alios ppugnaculū est, & ut ita dixerim pro obice totius imperij Romani exposita, partim antehac p Mundilā, partim per Imperatoris exercitū prodita, magnū in discrimen incidit: quando quidē obfessa ab hostibus nimīū infestē, & uobis hoc tēpore neglectui sit. Sed quāta Imperatorē inuria affeceritis dicere nūc intermitto. Nō em̄ id tēporis finit ut pluribus utar, quod utiq; potius acceleratū deposcit urbi p̄sidiū, quādīū spei est aliqd reliquū. Vos itaq; oportere nūc duxerim suppetias Mediolanensibus in tanto discrimine cōstitutis cōfestim ire. Quod si lōgiore mora & negligentia usuri erga hos estis, illis quidē id est occursurū, ut acerbissimis pœnis affecti dispereāt: uobis uero, ut hosti Imperatoris uires prodatis. Nam proditores iure non solum sunt nuncupandi, qui portas hostibus patefecerint: sed longe magis qui obsessis & amicitia coniunctissimis ferre dum auxiliū queūt, id tamen uel periculū ueriti, uel quia ociū potius q̄ negocium malint, quū negligunt, in hostiū ditionē hos tradant. Hæc Paulus. Martinus uero & Vliares duces, se statim hunc sequuturos polliciti, hominē dimiserūt. Qui rursus in redeundo ludificatus hostē, noctu Mediolanū ingressus, ut milites ipsos, ita & Romanos ad bene sperandum hortatus, ad seruandam

Legati Medi/
olanē. pro au/
xilii oratio

*Littere Marti
ni ad Belisa-
rium.*

*Epistola Belis-
arii ad Nar-
setem.*

erga Imperatorē fidem maxime confirmavit. Martinus tamen ac cæteri qui circa se erant, Mediolanensium nulla de cætero habita ratione, in segnitie ac socordiā prorsus relapsi, haudquaquē se loco mouere, in eaquē plurimū temporis negligentia terere. Sed Martinus ut moræ causam excusaret, in hanc sententiam literas Belisario scribit. Huc idcirco nos miseras, ut Mediolani periclitantibus nostris opem auxiliumquē ferremus. Nos uero ut iusseras ad Padum usquē flumen peruenimus, quem tamen transire exercitus hic noster ueretur: quandoquidē magnas Gothorū copias, cum hisquē ingentem Burgundionū multitudinē in Liguria esse accepimus, quibus cum haudquaquē bellū ex equo nos gerere posse existimamus. Iube itaque Ioannem Iustinumquē qui Æmyliano in agro & nobis p̄ximi sunt, suis cū copijs nobiscū id ut periculū subeant. Hinc enim si iunctis in hostem exercitibus imus, nostra hūc cum salute aliquo afficere malo poterimus. Belisarius itaque literis Martini perlectis, Ioannē Iustinumquē iubet, Martini simul cum copijs agmine citato Mediolanū contendere. Illis uero facturos se quippiā Narsetis iniussu negantibus, ad Narsetē epistolā dedit huiusmodi. Vniuersos Imperatoris exercitus unū esse corpus existimato: quos si forte ut hominis membra nō unū sentire contigerit, sed seorsum abinuicemquē disiectos gerere aliquid uelle, nobis proculdubio id relinquet, ut eorū quæ deceant quū nihil egerimus, utriusque simul dispereamus. Quocirca relictā, quæ nec munimēti quippiā habet, nec Romanis nunc queat rem ulla afferre, quæ magni sit momenti futura, Ioanni Iustinoquē imperato, confestim ut rectā cum Martini quæ ad Padū sunt copijs sibi propinquioribus Mediolanū in hostes contendant: siquidem ad barbaros superādos, liberandamquē eam obsidione urbem satis sint ualituri. Apud me namque nullæ sunt reliquæ quas destinem uires. Accedit etiā quod inutile duxerim, ut apud me si qui forte sunt equites, Mediolanū hinc abeant: nam & plurimum esset temporis conterendū, & tardius longe quā oporteret ad nos demū redirent, nec equis possent aduersus hostes ut itineris longitudine defatigatis, si statim cū his esset acie confligendū. Cæterū si nostri unā exercitus iuncti Mediolanū cōcesserint, & uti par est, hostes peruicerint, in Æmyliā nemine prohibente iterato se cōferent. His literis Narses perlectis Ioanni Iustinoquē imperat, cum altero ad Padum exercitu suas ut iungerent copias, & Mediolanū confestim abirent. Ioānes uero per maritima loca extemplo dimissis qui in Padum ad trañciendū exercitū acates inferrent, ad iter se præparabat: & ex Æmylia quum demum mouisset, morbo in uia corripitur, qui utique rem omnem interpellauit. Nam dum interea Martini milites ad transitum segniter se haberent, Ioannisquē copię ægrotātis Narsetis rursus iussa opperiuntur, plurimum Gothi in ea Mediolani obsidione temporis terūt, & qui intra urbem inclusi obsidebantur, admodū fame oppressi, & urgente nimium malo, canibus muribusquē, & cæteris item obscœnis quæ antea nuncquē mortalibus

mortalibus in esum fuere diuescebantur. Gothi interea qui eam obsederant urbem, ad Mundilā Romanorū præfectum oratores legarūt, sese ac Mediolanum his sibi ut conditionibus dederet, ut ipse imprimis suisq; milites cuiusuis mali expertes relinquerent. Tum ille ita se facturū spopōdit, si modo ut sibi suisq; militibus, ita & ciuibus ipsis futuræ indemnitate ac salutis fidem darēt. Militibus deinde in cōcionem uocatis, orationē huiusmodi habuit, Si qui hominū unq; quum turpiter his uiuere licuisset, cum gloria mortem optetere maluerunt, & cum momentanea quadā & breui salute decentiorē uitæ finem & laudabilē cōmutare: ex eorum equidē numero in præsentia uos esse peruelim, nec pro uiuendi cupiditate per ignauitā uitā hanc ducere. Et uobis præcipue ut Belisarij disciplina instructis, nil penitus conuenit, nec planē fas est, nō plurimū fortitudine ualere & audacia. Nam & in lucem prodeuntibus uniuersis, haudquaquā similis est uitæ finis, & mortis genere ipso, ut in alijs multis inter se differunt homines. Siquidem uel ignaui imbellesq; contumelijs primū affecti, & risum de se hostibus exhibendo, ad præstituta per superos tempora, satum nihilominus complēt: quod tamen generosis & fortibus uiris, cum uirtute & optima abundantiaq; gloria, ipsum ut id patiantur contingit. Et ut ista prætereā, si Mediolanensibus istis salutē afferentibus nobis, barbarorū utcumq; subeūda seruitus sit, ueniā allatura forsitan esset aliena per nos parta hæc salus. Quod si Romanos oporteat uiros, tantam hominum ut multitudinē spectent hostiū manibus trucidari: quis non deniq; fateatur, quouis mortis genere id nobis acerbius fore? Nā si barbaris sumus id ut faciant permissuri, uidebimur profecto tam atrox facinus cum his confecisse. Quādiu igit nōstri cōpotes sumus, nōstriq; iuris, & uirtute sat possumus necessitatē ornare, gloriosam quæcūq; acciderit fortunā ducamus. Oportere itaq; duxerim, armis ut ipsi quamoptimis cōmuniti agmine facto, in hostes improuidos irruamus: nam ex duobus alterū nobis reliquū erit, aut cū nobiscū fortuna longe melius aget, q̃ forte spes sit: uel felicē ipsi exitū consequuti, à præsentibus malis summa cū gloria nos uindicabimus. Postq; Mundilas finem dicēdi fecit, militū nemo id subire discrimen uelle, sed tergiuersari protinus omnes, atq; adeo ut hostibus quemadmodū postularant sese ac ciuitatem mox proderēt. Quos barbari nulla in præsentia affectos iniuria, unā cum Mūdila præfecto in custodijs habuere. Mediolanū uero amplissimam urbem solo æquatā delent, in eaq; uiroꝝ trecenta milia sine ullo ætatis respectu trucidant: foeminas uero seruitiorū in morem abductas Burgūdionibus dono dedere, ut promeritas his gratias redderent pro inrita secū belli societate. Reparatū uero qui ad Romanos defectionis causa fuerat, inuentū cōprehensūq; & minutatim cōcisum, uorandū canibus abiecere. Birgentinus tamē eiusdē nō expers noxæ (nā & is Mediolani tūc aderat) fugiēs in Venetos abiit, indeq; subsequētibus suis in Dalmatiā uenit, & ex ea puincia ad Imperatorem

Mundile ad
suos oratio

ratorem se Byzantium cōtulit. Ingens nimirū ex Mediolani iactura Romanis per id tēpus uel hęc accessit calamitas, Gothis præsertim omnia occupantibus, quæ ipsorum præsidij tenebantur, & uniuerſa potitis Liguria. Martinus interea Vliarē præfecti cum exercitu Romam se contulere. Belisarius uero adhuc eorū ignarus quæ in Liguria accidissent, exacta iam hyeme, uniuerſis cum copijs quū in agrum Picenū mox duceret, in ipſo itinere cognitis quæ Mediolani pauloante contigerāt, maximo in luctu ac diu fuit: nec de cætero permisit Vliarē quem tantę cladis causam fuiſſe exiſtimabat, in eius conſpectum uenire, & quemadmodum se res habuiſſent Imperatori ad uerum cuncta perſcripſit. Is uero acceptæ calamitatis ob gratiā, nemine è ſuis offenſo, Belisarij tamen & Narſetis accepta diſſenſione, Narſete ad ſe reuocato, Belisarium uniuerſo bello & ſolum præfecit. Narſes itaq; paucis ſecum militibus ductis, Byzantium redijt. Eruli uero ex Italia excedēte Narſete ſub quo antea militarant, uel Belisario pollicente, ab Imperatore pleraq; his bona fore, ſi apud ſe reſtituiſſent, manendum haudquaquam duxere: ſed coeuntes in unum omnes ad iter parati in Liguriam eunt, & in Vraiæ exercitum quū incidiffent, captiuos omnes & cæteram animantium prædā, quam ſecum abduxerant, hoſtibus tradunt, ab hisq; ingenti accepta pecunia, iureiurando ſe obſtrinxere, nunquā de cætero Gothos oppugnatum uenturos, uel cum his cōſerturos in bello manus. Hunc illi in modū ab his pacifice diſcedentes, ad Venetiæ loca uenere, ubi Betalione conuento, eorū cœpit hos pœnitere quæ in Imperatorem & Belisarium deliquiſſent, delictiq; gratia deprecandi, Viſandro ex præfectis altero ibidem cum ſuis diſmiſſo, cæteri omnes Byzantiū deuehūtur, Aliuth ducibus Philimuthq; qui mortuo Faniteo, Erulorū obtinuit præfecturam. Vittiges interim & cæteri circa ſe Gothi, ubi Belisariū acceperere ſimulac uer incepiſſet, aduerſus ſe & Rauēnam uenturum, trepidare tunc maxime, & de præſentibus inter ſe conſultare: conſiliaq; quum diu agitaſſent (non enim ſe ſolos bello pares Romanis fore arbitrabātur) optimum factu rati, Barbaros ſibi in auxilium cōſociare, abſtinere tamen à Germanis ut fraudulentis & alijs infidis præſidium petere, uel ſaltem ab ipſis his impetrare, ut neutris fauendo à pugna procul abeſſent. Ad Bachem Longobardorum tunc principem oratores dimittūt, oblataq; ingenti pecunia ad belli ſecū ineundā ſocietate hortātur: qui ubi Bachē Imperatori & amicū & ſociū eſſe intellexere, re infecta diſcedūt. Vittiges igitur ex præſenti rerū cōditione conſilij inops, & animi prorsus incertior redditus, ſeniorum ad ſe continenter multitudine cōuocata, crebro ab his ſciſcitari, & identidem petere, quid nam ſibi agendū iam eſſet, ut rectius ſe res ſuę haberēt. Sed uariæ ab his q ad conciliū uenerāt ſententiæ dicebant, haud tamen præſentibus rebus conueniētes: nonnullæ tamen prolata, aliqd præ ſe momēti ferētes, quas inter & illud aſſertū, Romanorū imperatorē quamdiu antehac ſibi in Hesperia barbaros oppugnandi

oppugnandi facultas fuisset, ni forte ex inducijs antea factis id sibi ut faceret
haudquaquam fas esset, barbaros oēs & Maurusios disperdidisse, in Gothosque
ipsum id effecisse. Quod si quis illi hoc tempore Medorū regē hostē reddide
rit, haudquaquam Romanos, si cum hac gente gesserit bellū, cum ullo mortaliū
de cætero pugnatos. In hanc sententiā quum Vittiges & cæteri inclinassēt,
uisum est demum ad Chosroem Medorū regem mittendos legatos esse, nō
Gothorum ex natione, ne forte ea ex re proderent, atque adeo perturbaretur
quæ gerenda tunc essent: sed Romanos nonnullos, qui Chosroem adirēt &
insensum Iustiniano hunc redderent. Vnde sacros duos ex Liguria viros,
ad id operæ nauandū ui magna pecuniarū corrumpunt: quorum alter ut di
gnitate præstātor, & episcopi nomen sortitus, oratoris munere fungebatur,
alter hunc ut minister sequutus. Per hos itaque literas ad Chosroem perferen
das Vittiges misit, quibus Chosroes denique persuasus, malis ingentibus eius
regionis Romanos affecit. Iustinianus uero ubi primū Chosrois conatus in
suos factos accepit, Italiæ & occidentis finire bellum constituit, Belisariumque
ad se reuocare, ut aduersus Persas duceret exercitū. Et Vittigis ad se orato
res (nam adhuc Byzantij erant) dimittit, viros ex suis Rauennā se missurum
pollicitus, qui cum Gothis foedus conficerent, in rem utrisque futurū. Quos po
stea Belisarius oratores quum ad se primum uenissent, haudquaquam prius di
misit, quam Gothi Iustiniani ad se delegatos dimitterēt. Iamque hyems se circue
gerat, quartusque huius belli annus finiebatur, quod utique Procopius scripsit.
Belisario autē animo inerat Auximum Fesulasque imprimis delere. Vnde Cy
prianum Iustinumque suis cum copijs & Isaurorū nonnullis Fesulas misit, pe
ditesque ex ea cohorte quingentos, cui Demetrius præerat, qui oēs circa eius
loci præsidium castrametati, barbaros in eo tutando impositos obsidebāt. Al
terū uero exercitū quē Ioānes ducabat, ad Padū flumen transmisit, diligen
tiusque ut curaret iniūxit, ne ex Mediolano Vraias Gothorū præfectus cum
suis in se aduentaret. Quod si hostium propulsare insultus nequirent, sensim
pedē referret, & à tergo hostes clam sequerent. Hi igitur protinus abeuntes,
Dertonā flumini propinquā urbē nullis munitā mœnibus nacti, positos ibi
dem castris unā cōstitere. Belisarius deinde undecim milium hominū exercitū
ductans, ad Auximū urbē contendit: quam satis cōstat in agro Piceno præ
stantiorem cæteris esse, quippe quam Romani Metropolim uocant. Abest
autē hæc ab Ionico sinu ad summū stadijs octoginta, & in edito colle est sita,
aditum ad se nullū à planicie habet, unde & hostibus est omnino imperuia.
Eo in loco Vittiges quicquid inter Gothos roboris erat, in præsidium colloca
rat, Romanos ratus, nisi prius hanc cepint urbē, Rauennā exercitus ducere nō
ausuros. Sed postquam Romanorū copię Auximū peruenerūt, ad collis radices
& undequaque castra ut ponerēt imperat. Illis uero pagatim casas & diuersim
per turmas fugietibus, cum cōspicati eos ex edito Gothi fuisset, lōgis abinuicē
interuallis

interuallis & solutis ordinibus cōstitisse, ita ut sibi alternis auxilia ferre, ut patientiore in campo, haud facile possent, de improviso & circa serum diei è regione urbis in orientem uergente, in hostem impetū faciunt: quæ forte adhuc Belisarius quum castra locaret, cum armigeris suis paratus adstabat: qui statim armis desumptis in se aduentātes acrius impugnatos, ac demū reiectos in fugam uerterunt, fugientesq; insequuti ad collis mediū peruasere: ubi quū barbari se conuertissent, ut loco munito confisi, se insectantibus occurrendo, fugā deniq; sistūt, multosq; è Romanis ut hostē iam subeuntibus ex edito ferientes tamdiu obtruncāt, quoad nox superueniens eadē interpellauit. Sic demū prælio intermisso diremptoq;, per eam utriq; noctē in peruigilio perstiterē. Superiore autē ante hāc pugnā die, Gothorū quidam prima luce com meatu gratia importandi ad circumiecta eadē è regione loca, per suos missi discesserant: qui de hostiū aduentu certiores nil ante facti, quum noctu redirent conspectis Romanorum mox ignibus, admiratione simul & formidine perciti, tum primum hærere: nonnulli deinde periclitando & audendo hostes frustrati, eadē Auximum nocte ingrediunt: qui uero subito pauore correpti in proximis syluis delituere, ut Rauennam se inde reciperēt, non longe post, quum in hostiū potestatem uenissent, cæsi occubere. Belisarius uero quum ferme animaduerneret Auximū præualidam esse ac munitissimam urbem, & eius se non alicunde posse muros inuadere, haudquāq; rebatur, ui se hunc locum quādoq; capturū: sperabat tamen arctius obsidendo, redacturū se tandē hostes ad rerum necessariatū inopiā, & hos subacturū non longo post tēporis interuallo. Et erat forte haud procul à muris ager, qui sua sponte herbas affatim ferret, quæ utiq; Romanis itē & Gothis quotidianæ pugnæ causam præbuere. Romani nanq; quum has defectum ire, equorum in pabulum Gothos uiderent, cursu citato in collē euadere, & confertis cum barbaris manibus operā nauādo præ se uirtutis specimen ferre, ita ut equitibus hostiū plerunq; cæsis, pabulari cæteros nō libere sinerent. Barbari itaq; Romanorum astu ac uiribus superati, id demum excogitarūt, Demptas è plaustris cum axibus rotas in summo collis paratas sistūt. Ipsi interea pabula desecare incipientes, quum ad collis mediū superasse Romanos uidissent, rotas confestim in subeuntiū capita ui magna ac superne cōpulsas deferri sinebāt. Quumq; id sæpe cōtingeret, ac ad infimā rotæ uallem delatę neminē offensarēt, & barbari sua spe falsi, fuga se intra muros reciperent, aliam inde tuendī se uiam aggrediuntur. Ex sua phalange quæ forte tunc mœnibus fuerat propinquior constituta, delectos quosdā in insidijs locant: & quū interea qui pabula demetebant, è suis nonnulli cōparuissent, & cum Romanis iam manus conseruissent, exorti ex insidijs statim qui delituerant barbari, in hostē profiliendo, dum multitudīne superarent, & territando ne ultra progredierentur, quam multis occisis in fugam cæteros auertere. Romani uero è castris omnia conspicati,

cōspicati, cum ex insidijs barbaros peruidissent in suos protinus euadentes, & clamore ingenti socios ad se reuocarent, nil prorsus proficiebant, ab his nimirum ut pugnae intentis, & à suis longo distantibus interuallo, nullo pacto illorum exaudiri poterant uoces. Belisarium interim, ut in re trepida hesitanti, Procopius qui iuxta tunc aderat, & hunc librum conscripsit, hunc in modum affatus est. Nonne Imperator aduertis, in praelijs nil quicquam aperte posse clamoribus denunciari, tum armorum præ crepitu, tum bellantiũ sensibus præ turba ac formidine occupatis? Age pro uetusto Romanorũ more, tubicines para, qui tubis modulos bifariam ædant, alterum qui iubenti hortantiq; ad praelium persimilis sit, & milites in pugnam compellat, alterũ qui è pugna se in castra recipiant iubeat. Belisarius igitur Procopij suasionibus delectatus, uniuerso ad se exercitu conuocato, orationem huiusmodi habuit. Animi promptitudinem milites tandiu esse profuturam existimo & magna laude dignam, quandiu moderatior sit, nec se possidentibus iacturae quid afferat. Nam & bona omnia cũ nimia fuerint, in deteriora uerti cōsueuere. Cauendum itaq; id maxime est, ne contentiosa uos audacia fallat: fugere nanq; qui mala sit ingesturus, nullũ profecto in dedecus cedit: qui uero in promptissimam sese calamitatem ingesserit, uel si incolumis fiat, dummodo res ita eueniat, temeritatis est proculdubio & dementiæ incusandus: strenuus uero & generosus habebitur, si cum necessitas cogit, uirilẽ se præbeat. Barbari quidem cum pari nequeant Marte uobiscum pugnare, per insidias perdere conituntur. Sed uos longe magis culpandi, qui subire discrimẽ mauultis, quàm eorum dolos uitare: siquidem nil esse turpius constat, quàm se hostiũ uoluntati permittere. Per me igitur ne in istorum de cætero insidias præcipitetis curabitur. Vestrum autem erit, cum primum receptui signũ ædidero, citato cursu ad castra redire: hæc autẽ significatio tuba fiet, & o milites. His dictis Romani conspectis circa pabula hostibus, quàm celerrime in eos impetum faciunt, ex hisq; prima incursione nonnullos obtruncant, ex quibus & inter cæteros unum Maurusius conspicatus aurea ueste indutum, comprehensum à crinibus spoliandi cadaueris gratia per terram trahebat. In hunc uir Gothus alius quidam pilo immisso traiectũ deniq; cum cadauere ipso coniunxit. Nilominus à crinibus mortuũ Maurusius trahere, secumq; enixe deferre. Interea barbari qui in insidijs erant tũ surrexere: quos Belisarius è castris ut primum prospexit, pedites quibus id fuerat negocij demandatum, tuba ut carent iuber: tum milites classico reuocati, statim se retro ad castra recipiunt, & Maurusium telo traiectum mox referũt: quos Gothi nil ausi insectari, re infecta discedunt. Tempore autem progrediente cum rerum necessariarũ inopia plurimum laborarent, inter se consultabant quemadmodũ Vittigi significarent, quo apud se statu res essent. Cumq; nemo id sibi muneris delegari facile pateretur, uel auderet id adire discrimen (non enim se obsidentes latere

Belisarij ad suos
oratio

k qui

qui mitterentur posse rebantur) arte usi hac sunt, Nocte cōcubia quadam, & suboscuro attentius obseruata, pręparatisq; quos ad Vittigē ire iam animo destinarant, hisq; in manus traditis litteris ad hunc deferendis, cum multū noctis iam esset, ingenti omnes ac uario barbari clamore uociferari ac strepere, atq; adeo ut crederet quispiam trepidanter hos perturbari, hostēsque his ipsis ut capta in urbe insistere. Cum itaq; nil possent Romani quoquam pacto quid nam gereretur coniectura percipere, ex Belisarij sententia omnes castris se continere, & ex oppido suspicari aliquid parari insidiarū, uel Gothorum aliunde exercitum hostibus opem laturum in se aduentare. Quę omnia ueriti, existimabant longe sibi melius fore, ut in tuto manerent, quiescendoq; incolumes seruari, quā in apertum discrimen, & nocte pręsertim luna deficiente obtenebrata irruere. Sic itaq; barbari hostibus frustra iam habitis, quos animo destinarant, Rauennam misere. Qui cum hostiū nulli in cōspectum uenissent, post diem tertiū Vittigem adeuntes, huic litteras tradūt, in hanc sententiam scriptas. Dū in Auximi nos pręsidiū ō rex collocares, facile affirmasti, non solum nobis Rauennę clauēs, sed totius imperij te cōmendasse: unde & id nobis iniunxeras, totis ut id oppidū uiribus seruaremus, ne pro nostra uirili Gothorum hostibus traderemus imperium. Asseuerabas pręterea cum omni exercitu ultro te affuturum, si ope tua indigeremus. Nos uero ad id tēporis fame partim opprimimur, partim per Belisariū oppugnamur, fidosq; cum satis iam cōstet tui nos esse regni custodes, tu tamen nostri nulla habita ratione, nondum afferre subsidium statuisti. Caue ergo ne forte Romanis clauēs has detrahentibus, eorum quos ita cōtemnis, in hac conclusionē & cōmeatus penuria, teneri corpora haud quaquam de cætero queant, Vittiges uero litteris statim perlectis, dimissisq; nuntijs extemplo se pollicet Auximum cum uniuerso exercitu aduenturū: deniq; animo pleraq; agitando, nec quippiam exequendo conquiescebat, Ioannem ueritus ne post terga se insectando in mediū cogeret utrinq; cædendū. Ad id accedebat quod bellicosissimos uiros totius Romani exercitus robur, apud Belisariū esse existimabat, qua ex re nimium terrebatur. Sed omnium maximū fames hunc perturbabat, cum minus haberet unde exercitibus necessaria sumministraret, cū Romanis ut mare iam possidentibus, & habentibus Anconę pręsidiū, ex Sicilia commeatus, Calabriaq; abunde in castra facile quidem ac suo tempore deportarentur: Gothis uero in agro Piceno tunc militantibus necessariarū rerum nil quippiam esset, nec satis succurreret unde nam suppeditari uictus his posset. Itaq; his anxius curis conflictabatur. Iam uero Auximum redierant nunciū & Vittigis promissa retulerant, atq; adeo uana spe confirmauerant barbaros. Sed his omnibus ex transfuga quodā Belisarius cognitis, diligentius custodias fieri iniunxit, ne quis id ipsum esset iterato facturum. Cypriani autē Iustiniq; copię Fesulas obsidentes, nec muros quidem aggredi poterant.

poterant, nec his prorsus appropinquare. Erat nanq; id oppidū undequaq; aditu difficile. Sed barbaris crebro iam erūpentibus, & uolentibus bello decernere potius quā rerum necessariarum inopia premi, cominus tum primum pugnatum: deinde cum superiores Romani euaderent, conclusos intra moenia hostes diligenter adeo asseruabant, ut inde nemini deinceps exeundi potestas fieret. Barbari igitur inopia cōmeatus affecti, & ex præsentibus rebus incerti quid acturi nam essent, Romanos rursus frustrati ad Vittigē mittunt, qui enixissime precarentur statim sibi ut opem & auxilium ferret, & simul denuntiaret, haud quaquam se hostibus resistere de cætero posse. Vittiges itaq; Vraia mox iussit, cum eo quem in Ligures haberet exercitu, in Picenum se agrum conferret, nuntijsq; se affirmavit cum uniueris Gothorum propediem copijs, obsessis suppetias aduenturum. Vraias itaq; Vittigis iussu Picenum uersus è Liguria exercitum mouit, traiectoq; Pado quamproxime Romanorum ad castra peruenit, ibiq; & ipse stationibus cōmunitis hostium ex aduerso cōsedit, & ab his haud longius stadijs sexaginta: neutris tamen pugnae initium factum, Romanis satis fore ducentibus, si impedimento hostibus essent, ne ad obsessos quoquam pacto accederent: barbaris uero eodem manentibus, & uoluantibus animo quemadmodum cum hoste pugnaret, ne forte si re male gesta ea pugna deuicti spe fallerentur, Gothorum res funditus perderent, quippe qui ne cōiunctis quidem cum Vittige copijs obsessis sint aliās opitulatū uenturi. His itaq; sic uaria sentiētibus, nihil utrinque innouabatur. Franci interea certiores iam facti Gothorum uires assiduīs fuisse bellis debilitatas, per eosdemq; facile sibi confiderent maximam se Italiae partem uendicatuos, moleste ferebant si tamdiu de eius prouinciæ principatu hi bello decernerent, quæ sibi esset tam proxima, ipsi uero quiescendo & segniter omnia peragendo nil cuiquam negocij exhiberent. Extemplo itaque iurisiurandi & fœderū prorsus obliti, quæ pauloante ut cum Romanis, ita & Gothis iniuerant (Est nanq; ea hominum natio ad fidem prodendam cæterorum mortalium longe promptissima) ad hominum milia centum contracto exercitu, Theodiberto duce in Italiam ueniunt. Sed maiorem in partem hi pedites erant, perpauca equites, & hi quidem hastati, cæteri uero nec arcus quidem nec tela gestantes, sed ensē & clypeum securimq;, cuius ferrū crassius erat & utrinq; acutum, hasta uero breuior admodum: hanc Franci securim in primo ipso congressu in hostem iacere cōsueuerunt, & eo impetu ut hostium scuta perfringant, & ipsos simul interimant. Sic Franci Alpibus superatis, à Gallis Italos dirimentibus, in Liguriam peruenere. Quorum leuitatem & audaciam primi omnium Gothi qui in Liguria erant, nimium demirati, moleste hos & grauiter ferre, quod cum & loca ipsi his pleraque & pecuniarum uim maximam polliciti antehac sæpe pro ineunda secum societate fuissent, adduci nunquam potuerint, pro ipsorū Gothorū promissis, quicq;

ut rei exequerentur, nunc ultro in Italiā ueniant. Sed Gothi qui in Piceno cōstitierant, ubi Theodibertum Francorum ducem maximis adesse cum copijs accipere, animo exhilarati, specijs optima freti maximū in modum efferri, & nullo negotio superaturos se Romanos putare. Franci uero in Liguria quū interim essent, nil prorsus Gothis molestiæ intulere, ne Padi se transitu prohiberent: ubi uero ad eam Picentium partē se cōtulerunt, cuius flumini ueteres Romani cōstrato pontem imposuere, eius loci custodes cum alia pleraq; benigne his præbuisent, & Padum simul trañcerent pro arbitrio ac libere permiserunt. Tum Franci ponte præoccupato & præsidio in potestātē redactō, uxores liberosq; Gothorum quos ibi deprehenderant immolare, in eosq; acrius desæuire, corporaq; in belli primitias in flumē iacere. Nam barbari hi etsi Christum iam colerent, pleraq; tamē prisca opinionis & cultus uel ad id temporis seruant: nam & hostijs utuntur humanis, nec pie quidē, nec pro uera religione sacrificando uaticinijs student. Gothi itaq; quæ gerebant animaduersis, ignauiter mox trepidare, & ad fugam intenti sese intra muros recipere. Franci demū flumine Pado transmissi, Gothorū ad castra se conferunt: qui utiq; uolentes & hilares paulatim hos se adeuntes perbenigne suscipiūt, rati quidē iungendorum fœderū gratia hos ad se peruenisse. Postq; uero Gothorū castra magnis Franci agminibus inuasere, multitudine freti, inferre his bellū cœperunt, securesq; iaculando ingenti iactura afficere. Vnde mox Gothi castris exuti sese in fugam proripiunt, per mediāq; Romanorū castra uadentes, rectā Rauennam & cursu citato cōtendunt. Quos fugientes Romani protinus conspicati Belisariū adesse rebantur, & captis hostiū castris sibi opitulatū uenisse, ex hisq; ut bello uictorē barbaros eiecisse. Eunt itaq; uno agmine omnes sese ut Belisario iungant, & celeri cursu & inexplorato, armati mox prodeūt. Hostium deinde, nil tale quippiam opinati, quū in exercitum incidissent, nec retro possent quā uenerāt se quoq; pacto recipere, in Thusciam omnes fuga cōtendunt. Quod demū ubi est uentum & in tuto iam cōstitere, Belisarium de his faciunt statim quæ sibi acciderant certiorē. Franci igitur Gothis ut diximus Romanisq; superatis, captisq; duorū exercituum sed sine milite castris, inuentam in his rerū necessariarū affluentissimam copiam præ hominū multitudine breui absumūt: quumq; eius regionis in locis igne ferroq; uastatis, præter boues & Padi fluminis aquam nil prorsus aliud quippiam in cibum potum ue haberent, bouillisq; carnibus ingurgitati, & aqua abunde epota, digerere affecto iam stomacho cibū nequirent, uentris statim profluuiō dysenteriæq; morbo eorū pars maxima capite. Quo malo cū haud quāq; liberari præ rerum necessariarū inopia possent, tertiam ferunt Francorum exercitus partem interiisse: unde cum ad progrediendum nulla uis esset, eodem mansere. Belisarius uero cum Francorum exercitum adesse intellexisset, Ioannis Martiniq; copias uictas fugatasq; esse, incertus quid ageret agebatur

gebatur, ut qui cæteris copijs nõ parum timeret, & his præcipue quæ Fesulas obsiderent, ut quibus propinquiore esse barbaros accepisset. Itaque statim Theodiberto Francorum duci litteras huiusmodi scripsit. Virum equidem õ Theodiberte, qui uirtutis sibi quippiam uendicet, mentiri ac fidem fallere ne quaquam decere existimo, & eum præsertim qui tantæ sit multitudinis princeps: quin etiam iusiurandum litteris traditum uiolare, pactionesq; recens factas contemnere, nec abiectissimis quidem hominibus fuerit nõ indecorum. In his omnibus quantũ deliqueris satis iam nosti, & eo magis quo & bellũ aduersus Gothos nobiscum unã te suscepturum promiseras. Nunc uero ne nostrum utrisq; auxilium ferres, nõ solum haud quãq; procul & seorsum aliquo constitisti in loco, sed armis temere ita desumptis, nos oppugnatũ nunc uenis. Desine ergo nobis arma inferre, & maximũ Imperatorem laceessere, & eum afficere in præsentia iniuria, qui uicẽ reddere maioribus in rebus sat queat. Constat sanẽ id longe esse præstantius, sua ut quisq; secure possideat, q̃ dum aliena nimĩu appetit, uel de necessarijs admodũ rebus periclitetur. Hac Theodibertus perlecta epistola diu animo fluctuatus, cognita sui temeritate, atq; adeo grauitè ferens quod nulla de causa, & deuastata in terra tot hominũ iacturam fecisset, cum his qui sibi reliqui fuerant, protinus mouit, & domum raptim abire contendit. Post huius recessum Ioannis Martiniq; copiae Fesulas reuertuntur, ne quem forte in suos qui id adhuc oppidũ obsederant, insultũ barbari facerẽt. Gothi interim qui Auximi erant, de Francorũ discessu facti haud dum certiores, spei demũ ex Rauenna auxiliorũ tam seræ diffusi, iterato Vittigem obtestandi percupidi, cum haud quãq; fallere hostiũ custodias possent, istiusmodi nacti sunt rei conficiendæ occasionem. Erat cum Romanis ad proximam urbis custodiam destinatis Bessus genere quidam Burgentius nomine, sub Narsete Armenio cõstitutus: hunc Gothi & solum die medio habentẽ custodiam, ne quis forte eam ad urbem ultro citroq; uentitaret, uel inde exiret, relictum ut primũ uiderunt, cum eo mox conferre sermones, proximeq; adire, & fidem dare, nil mali ab se hunc perpeffurũ, iubeatq; item ad se ut tuto ueniret, & magnam identidem illi pecuniam polliceri. Vbi uero simul est uentũ, precari eundẽ barbari hortariq;, epistolam ut Rauennam deferret, polliciti certum auri pondus ei se statim persoluturos, daturosq; postea maius, ubi ab Vittige litteras retulisset. Miles itaq; pecunia persuasus, operam se ad id nauaturũ fatetur, & promissa statim exequitur. Litteris itaq; obsignatis à Gothis acceptis, celerrime Rauennã peruenit, Vittigiq; in manus has tradit quæ inferrentur significantes, Quemadmodũ apud nos se præsentia habeant, aperte moxq; didiceris, si modo roges quis nam is sit qui ad te epistolam desert, quandoquidẽ Gotho homini cuiq; nulla prorsus hinc sit abeundi facultas. Nobis nimirũ abundantissima est circa pomerium herba, quã utiq; ne attingere quidem in præsentia possumus, sine magna no-

*Belis. ad Fran
co. ducẽ epist.*

*Goth. ad Vitt
gem epistola*

Vittigis re/
sponsio

strorū hominū dum pro ea legenda certatur iactura: hæc nobis quē finē sint allatura, te quidem & Gothos qui Rauennæ sunt decet animo uolutare. His litteris perlectis Vittiges ita respōdit. Nemo uestrū, ō omniū amantissimī uīri, existimet ita me animo cōcidisse, neq; eō uenisse malignitatis, ut præ ignauiā atq; socordia res ipsas Gothorū neglexerim. Mihi siquidē nuper ad exercitum apparatu quāmaximo educendū, summū studiū fuit. Vraias deinde quē Mediolanū antea miserā, per me reuocatus iam uenit. Francorū tamē insultus ex insperato incidēs omnē nobis conatū inturbauit, cuius rei haud quāq; ipse sum incusandus: nam quæcūq; supra humanas sunt uires, uel his qui spe nonnunq; sua fallantur, ueniam præbent, & ut crimine uacent, efficiunt, fortuna semper ad seipsam trahente rerū gestarū delicta: nunc uero ubi & Theodibertū à nobis procul abcessisse compertū habemus, si deo id placitum sit, cum uniuerso Gothorū exercitu paulopost affuturi uobis auxilio sumus. Oportet igitur ut præsentē strenue fortunā feratis: & uos ipsos necessitati accomodetis, uestre imprimis habita ratione uirtutis, cuius ob gratiam Auximī uobis ut planē delectis custodiam demandauī: & Gothorū de uobis expectationē ut uereamini, qui uestram salutē suæ Rauennæq; anteponunt. Cum his Vittiges litteris nunciū magna prius donatū pecuniā à se statim dimisit. Qui ubi ad Auximū uenit, primū se ad socios cōtulit, pro eius absentia ualeitudinem nō satis prosperam causatus, unde in sacram quandā & proximam ædem cōcedens aliquandiu in ea permanit: ad suū deinde custodiæ munus reuertens, suos frustratus hostibus litteras tradit: quibus præsidarij milites palām perlectis, cæteros etsi fame oppressos, spe futura cōfirmant, unde & Belisario etsi his pleraq; pollicenti, dedere se haud quāq; uolebant. Sed rursus hi (haud dum enim ex Rauenna exercitū ad se aduentare nunciabatur) necessariarum rerū inopia quammaxime urgebantur: itaq; iterato ad Vittigem Burgentium mittunt, id solū per litteras significantes, ad quintum dūtaxat diem, nec eo amplius cū fame colluctari se posse. Ad quos nuncius idem ab Vittige litteras defert, ad spem priorī similem erigentes. Romanis interea iam ægre ferentibus qd' in terra penitus deuastata in tam longa detinerentur obsidione, animos defixerat stupor, cum barbaros uiderent ipsos, etsi tot malis conflictarentur, nondum tamen ad se cōcessisse: unde & Belisarius id sedulo niti, egregium aliquem bello ex hostibus uirum in potestatem redigere, ut per hunc iam certior fieret, cuius nam rei fiducia tam grauiā barbari tolerarent. Animo itaq; hæc agitantī, Valerianus ea in re operam illi nauaturum se pollicetur: esse nanque sua ex cohorte affirmans, Sclauinorum ex gente nōnullos, qui uel angustiore sub rupe arbusuoue delitescere cōsueissent, eoq; pacto ex hostibus quē uellent arripere: cuius rei cū ad Histriū flumē ubi sedes ipsi haberent, tū Romæ in barbaros alios periculū factitalent. Belisarius itaq; cū sibi hæc dicta perplacuisse, Valeriano statim iniunxit, id

xit, id ut negocij diligenter curaret. Tum ille delectū ex Sclauinis aliquē unū qui corporis magnitudine multis præstaret ac robore, uirque acerrimus esset, & ad eam rem peridoneus, ex hostibus aliquem comprehensum ad se ut deduceret misit, promissisque hunc oneravit, si modo factis id rei exequeretur. Sclauinus itaque ille mox abiens antelucano tempore eum in collem euadit, in quo pro pabulo defecando quottidie certabatur, ibique humi prostratus, ruboque & senticetis intectus delituit. Tum simulac dies illuxit, uir Gothus quidam eodem adueniens herbas mox legere, nec ex rubo quippiam suspicari quo ille integebatur, sed identidem subiecta in castra despicere, cauereque item, ne quis in se hostiū aduentaret. Tum derepente Sclauinus exortus barbarum à tergo inuadit, complexusque medium & simul elatum Romanorum in castra mox intulit, Valerianoque in manus contradit. Qui barbarū diligenter sciscitari mox coepit, cui nam rei confisi Gothi, quidue spei uel roboris nacti, Romanis se dedere recusaret, sed ultro ea tunc paterentur quæ essent grauissima toleratu. Tum barbarus quæ cum Burgentio acta per Gothos fuissent omnia explicauit, illumque in eius conspectum productum aperte prodicionis conuicit. Burgentius uero postquam se proditū sensit, eorum quæ fecerat nihil occultuit. Quem sua ex confessione Belisarius condemnatum socijs tradidit pro arbitrio trucidandum: illi uero in hostiū conspectu nō longe post uiuum cremarunt. Belisarius interim cum nō minus in eorum animaduerneret pertinacia Gothos & calamitate persistere, ad adimendam his aquā aliquid moliri adiecit animū, & facile id se facturū rebatur. Erat fons Auximi quidā in boream uersus & loco prærupto exortus ad lapidis iactū ab urbe procul, qui tamen modico cursu in uetus aquæ receptaculū influebat: quod utique interiori ex parte, etsi pertenui fluxu, aquationē tamē oppidanis præbebat. Itaque si non unum in locū aqua subsisteret, sed diuersim fluxura dispartiretur, haud quaque barbaros à Romanis missilibus impetitos implere amphoras posse in posterum uidebantur. Denique cum interrumpere urnam antiquā illam peruelleret, ad id commodius peragendum hūc modū excogitauit. Omnes imprimis copias armat, hasque circa muros in pugnam constituit, speciemque hostibus præbuit, unde quaque se moenia & protinus aggressurū. Vnde & Gothi Romanorū insultus iam ueriti, in propugnaculis taciti constitere ut inde hostem oppugnaturi. Belisarius interim Isauros quinque architecturæ peritos, cum dolabris instrumentisque alijs ad lapides excidendos idoneis, in aquæ receptaculum illud, prælatis clypeis tectos immisit, demoliri illud & interficere omnibus uiribus & quacelerime iussit. Barbari itaque quandiu moenia hostes aggressuros suspicabant, quieti manebant, ut subeuntes quāproxime facilius cederēt, cum aliocum quod altera ex parte in se gerebat nullo pacto aduerterent. Sed postquam intra aquæ receptaculū Isauros perspexere, saxa in hos statim & telorum genus omne superne coniiciunt. Vnde Ro. omnibus. territis, & cursu citato in

castra se referentibus, soli Isauri quinque illi relictī, ubi in tutum sese recepere, operi demoliendo incubuerunt. Et concameratum forte supra aquam ædificium erat à priscis hominibus adumbrandi loci de causa structum: sub eodem Isauri quā cōstitissent, & in se immissa per barbaros tela nil magnifacerent, Gothi præ indignatione quā se mœnibus cōtinere haud quāquam de cætero possent, patefacta ex ea regione mox portula, aduersus Isauros uno agmine omnes indignabundi feruntur. Tū uero Romani Belisario adhortante, celeri studio Gothis occurrunt. Fit itaque fortior pugna diutina quadam ac crebra impulsione, cedesque utrinque immodica: ex Romanis tamen plures cadebant, ut è loco superiore barbaris in hos depugnantibus: unde uel pauci uim plurimis inferebant, atque adeo ex impressione superiores iam facti non incruenta & ipsi uictoria mortem oppetiendo super stragem hostium procumbebant: non enim his cedere Romani uolebant, ut quos Belisarii presentis hortantisque ad bellū puderet. Quo in tumultu ab uno quodam ex hostibus immissa in Belisarii uentrem sagitta, magno cum impetu ferebatur. Sed illi ut in re trepida & minus præuisa (non enim in angusto cauere sibi sat poterat, uel aliò iter diuertere) salutis armiger fuit: qui cum è propinquo astaret, uenientem auertit opposita manu ab eo sagittam, qua ipse percussus, prælio statim excessit: quod utique cum prima luce cœpisset, extractum in meridiem est. Sed in eo uiri septem Armenij è Narsetis cohorte & Aretij præfectorum egregie se gesserunt: quippe qui præruptis in locis & difficillimis, ut in planitie decurrentes, hostium plerisque & resistentium interfectis, tamdiu ea è regione barbaros sunt infectati, quoad tandē in fugam penitus auertere. Cū his & Romani quidam Gothos unā insequendo effuse in fugam actos operam eo bello nauarunt: barbari denique intra muros se receperunt. Sed Romanis demolitum per Isauros fuisse iam ædificiū illud existimantibus, compertum postea est, ne lapidem ex eo hos detraxisse: nam ueteres opifices illi cū maximā fabricandis operibus solertiam impendissent, id tam ualide struxerant, ut nec facile posset temporis diuturnitate collabi, nec satis foret ad hominum iniurias opportunū. Vnde re infecta Isauri, quā à Romanis eum locum teneri iam cernerent, in castra se receperunt. Belisarius deinde quicquid erat ubique cadauerosum letiferumue, coniici eam in aquā iubet, & calcem affatim restingui. Barbaris uero modicæ aquæ intra mœnia puteus usui erat, sed longe minus quā necessitas postularet. Belisarius demū nihil de cætero diligentia adhibere, ut ut oppidū caperet, uel ut aquā adimeret barbaris, uel aliud quippiam in hos moliret, sed sola fame superaturū se hostem sperare, & iccirco ut perquā diligenter uigiliæ fieret studebat. Gothi uero qui in Auximi præsidio erant, ex Rauenna adhuc auxilia præstolantes, in summa rerū necessariarū inopia quiescebant. Iam em̄ & qui Fesulis per Romanos obsidebāt, quā maximū in modū fame diuexarēt, neque id ferre mali diutius possēt, desperatis

desperatis ex Rauenna subsidijs accedere ad hostes cōstituunt. Vnde ubi cū Cypriano & Iustino in colloquium demum uenissent, fide pro corporū incolumitate accepta, seipsos & oppidum dedunt: hisq; per Romanos inter Cypriani milites æqua cū cæteris sorte receptis, & Fesulis imposito ualido satis præsidio, Auximum omnes se contulerunt. Belisarius uero Gothorum duces qui subactis ex Fesulis ad se nuper peruenerāt, barbaris ostentando quī Auximi erant, ut insanire tandem desinerent hortabatur, & affuturi ex Rauenna subsidiij spe omni reiecta, se potius dederent, quandoquidē, etsi plurimū fame iam essent & inedia macerati, eandem tamen in sortem uenturos se scient, quā & Fesulis barbari habuissent. Tum illi cum hæc animo agitaissent, nec famem possent diutius tolerare, ea cōditione dedituros se oppidum Romanis decernunt, ut saluis corporibus ac simul fortunis, libere Rauennā abirent. Vnde & Belisarius quid nam esset in præsentī acturus ut animi dubius, etsi id fore sibi inutile ratus, eo ut robore ac multitudine hostes, cum Rauennæ exercitibus iungerentur: tempus tamen longius extrahi haud quaquam censebat, sed Rauennam statim aduersus Vittigem suspensis adhuc & ambiguis rebus ducendum existimabat. Franci nimirū hunc obturbarant, quos Gothi putabat suppetias aduenturos. Quorum aduentum cum præuenire summo studio niteretur, obsidionē soluere nisi Auximi præsidio potitus nō poterat. Ad hæc accedebat, quod nec milites ipsi id fieri sinebant, ut abeuntibus è præsidio barbaris res suæ concederentur, cicatrices & uulnera ostentantes quibus per hos affecti fuissent, & laboribus recensitis quī in ea sibi obsidione antehac contigissent, quorum præmia deuictorum hostium spolia essent. Sed Romani demum temporis breuitate coacti, & Gothi fame coerciti inuicem in id cōuenere, bonorum ut partem dimidiam Romani inter se partirentur, reliquā Gothi ut sibi haberent, seq; præstarent Imperatori Iustiniano ad obedientiā faciles. Pro his omnibus data utrinq; fides, Romanis principibus iureiurando asseuerantibus, firmiora apud se fore cōuenta: & Gothi pollicitantibus, nihil se rerum suarū occultaturos. Partitis itaq; inter se rebus, Romani quidem Auximo potiti sunt oppido, barbari uero Imperatoris exercitibus se miscuere. Belisarius autē Auximo urbe in potestatē redacta, Rauennā ut obsideret, dū iter accelerat, eò confestim copias duxit, Magno prius præfecto cum exercitu nō paruo dimisso, iussuq; supra Rauennam fluminis Padi ripas cōtinenter circumeundo diligentius asseruare, ne inde Gothi necessaria sibi conueherent. Vitalio præterea qui cum exercitu ex Dalmatia nuper redierat, alteram fluminis ripam seruandam tradit. Sed his fortuna oblata celerius est, præ se apertissime ferens quemadmodum in omni re plurimum dominetur. Iam enim nauigiorum uim maximā in Liguria contraxerant Gothi, & in Padum flumen immiserant, cum hisq; frumento & necessarijs alijs rebus repletis, animo destinarant Rauennam protinus nauigare. Sed

Francorū leg
gati ad vitigē

Romanorum
cōtra Frācos
oratio

Sed per id tempus sic fluminis aquæ defecerāt, ut tandiu nauigandi facultas esset his interclusa, quoad superuenientes Romani nauigia simul cum oneribus caperent. Sed flumen ipsum non longe post in pristinū decentemq; fluxum reductum, nauigabile de cætero fuit, quod utiq; antehac accidisse nunquam accepimus. Iamq; & barbari coeperant rei frumentariæ inopia premi, siquidem nec ex Ionico sinu, hostibus maris imperium obtinentibus, inferre aliquid poterāt, & flumine prorsus excludebantur. Cognitis igitur Franci quæ gerebantur, ut uendicandæ sibi Italiæ cupiditate detenti, ad Vittigem oratores, sub prætextu ineundæ secum societatis dimittunt, cum aliàs his animo esset Gothorum locis imperitare. Quam rem Belisarius ut primum accepit, alios & ipse ad eundem Vittigem legat Francorum oratoribus contradicturos, quos inter & Theodosium misit suæ familiæ præsidem. Priores igitur Germanorum legati, ubi in Vittigis cōspectum est uentū, orationem huiusmodi habuere: Germanorum nos principes ad te miserunt permolestè ferentes, per Belisarium uos obsideri, quibus ex fœdere auxilium ferre, & quàm fieri celerius potest nunc student: uirorū autē fortiū nō minus quàm quinquiescentena milia superasse iam Alpes existimamus, quos utiq; uel securibus ipsis Romanorū exercitū omnē primo impetu obruturos esse gloriari sat possumus. Enimvero haud quāq; par fuerit eorū sententiam sequi, qui redacturi in seruitutē uos sint: sed illorū potius, qui pro sua in Gothos beneuolentia, in belli discrimen cōstiterint. Accedit & quod si nobiscū arma ceperitis, nulla spes sit Romanis deinceps futura, cū duobus exercitibus posse se manus conferre, quin potius ex his ipsi relaturi in bello uictoriā sumus. Quod si cū Romanis se iunxerint Gothi, neq; hoc pacto sat poterūt Francorū genti resistere, nō enim ex paribus esset uiribus futurū certamen: sed illud uobis relinqueretur, ut cū omniū sitis infensissimis unā peruincendi. Atqui in promptū uelle apertumq; discriminē irruere, cum liceat extra periculū cōsistendo saluari, dementia est. Romanum præterea genus uniuersis infidum barbaris est, quippe quod suapte natura oderit omnes, & cæteros hominum pro hostibus ducat. Nos igitur uobis uolentibus uniuersæ Italiæ unā imperabimus, & terras hæc quāoptime administraturi sic sumus, ut uisum nostrū utrisq; fuerit. Te itaq; & Gothos par erit ea deligere quæ uobis sunt profutura. Romanorum deinde legati hunc sunt in modū locuti. Quemadmodū Imperatoris Romani exercitibus haud quāq; offectura Francorū sit multitudo, qua perterrere isti uos uolunt, quid nobis opus est pluribus explicare? qui ex diuturna bellicæ rei experientia belli momenta satis callemus, & ex hominū aduersantiū copia, innatam fortibus uiris uirtutē nil posse imminui nō ignoramus. Omitto id dicere, quod Imperator militum numero longe plurimum hostes nunc superet. Istorum autem fides qua in uniuersos barbaros uti se iactant, post Toringos & Burgundionū gentem, & nos socios spectata antehac fuit. Sed

Francos

Francos istos, & tam iactabundos libenter rogauerim, per quem nam deum iuraturi id sint, cū uobis affirmant se fidem daturos, quæ aliquid habeat firmitatis? Nam quæ antehac iureiurando obtestati fuere, quo nam sint demū prosecuti honore sat nostis: quippe cum nostra his ornamento fuisset societas, ne bellī quidem discrimen subire nobiscum statuerint: quin potius cōtra nos arma impudenter desumpserant, si qua forte eorum quæ ad Padum antehac obtigere, apud uos fama seruat. Sed quid præteritā recensendo istorū impietate arguerim, cū præsentē hac legatione nil fieri scelestius queat? Nam perinde eorū obliti iam sint, quæ suamet ipsi confessione uobis polliciti sunt, uobiscum adhuc omnium uolunt participes fieri. Quod si per uos isti id assequantur, quod nam tandem istorum euasura sit inexplebilis fames, est aduertendum. Vbi dicendī per legatos finis est factus, Vittiges cum Gothorū primoribus diutius collocutus, cum Imperatore pacisci, posthabitis cæteris maluit, Germanorum dimissis re infecta legatis. Interea Gothi Romanicq; inuicem se inuitare, uersariq; mutuo. Belisarius tamen custodias identidem asseruari iubere, ne barbari cōmeatus inferrent, Vitaliumq; in Venetos ire, ut rerum inde copiam asportaret, Ildigerum uero ad Padū, ut flumen utrinq; diligentius seruaretur, & barbari rerum necessariarum urgente inopia, ocyus se sibi permitterent, & ad eius arbitrium inter se facerent cōuentiones. Sed cum frumenti uim magnam Rauennæ in publicis horreis recondi adhuc cognouisset, ex incolis quempiam corruptit pecuniā, horrea cum frumento ut occultius concremaret: fertur tamen Mathassunthæ Vittigis uxoris imperio hæc conflagrasse. Frumento itaq; concremato, Gothi mox suspicari cuiuspiam fuisse id insidijs factum, partim etiam arbitrari eum locū fulmine & cœlitus tactum: utrunq; id tamen ut Gothi ita & Vittiges ipse quo plus animo uoluebant, eo magis & fieri eius rei incertiores, atque adeo ut ne sibimet satis fidei exhiberent, a deo rati se potius quàm ab hominibus impugnari. In Alpibus autē quæ a Gallijs Liguriam dirimunt, frequentiora præsidia sunt, quæ Gothi quondam multi & fortissimi uiri cum cōiugibus simul ac liberis, ubi hisce in locis iam cōsedissent, strenue tuebantur. Quos Belisarius ubi ad se desciscere uelle, & imperata facere audiuit, Thomam quempiam cum modica militū manu ad eos dimisit, ut fide his tradita eius regionis tunc barbaros in potestatem reciperet. Hos itaq; ad Alpes cum iam peruenissent, Sitiges Gothus qui cæteris custodibus præerat, ubi honorifice ac benigne excepit, prior ipse Romanis se tradidit, & post se cæteros cōpulit ipsum id facere. Vraias interea quatuor milibus ex Liguria partim, partim ex Alpiū præsidijs confestim delectis, Rauennam celerrime auxilio Gothis futurus contendit. Postq; uero qui secum aduenerant, quid Sitiges ille egisset in Alpibus rescire, suis & familiaribus nō parū timentes, eo prius cū omnibus copijs eundū ducebant. Vnde ad Alpes Vraia ut duceret cogūt: q ubi ad has radē puenit, Sitigē Gothum

thum Romanosq; alios mox obsidere, & cætera quæ in rem essent satagere. Quorū ad Alpes profectionem Ioannes Martinusq; qui tum forte circa Padum stationem habebant, ubi deniq; accepere, citato mox agmine & cū uniuerso exercitu suis opem laturi subsequebantur: & ubi ad Alpes est uentum, primo impetu præsidia ibi nonnulla ceperunt, locorū incolis omnibus in prædam actis, in quibus & Gothorum coniuges ac liberi erant qui sub Vraia tunc militabant. Nam his ex præsidijs pars maxima militum hunc sequebatur, qui ubi sua omnia per Romanos abacta fuisse cognoscunt, relicto Gothorum exercitu ad Ioannem conferre se protinus statuunt. Ab his itaque Vraias deniq; destitutus, neq; in Alpibus ex uoto quicquam perficere potuit, nec periclitantibus Rauennæ Gothis opitulari, sed rebus infectis in Liguriam se cum paucis recipit, ibi diutius quieturus. Belisarius interea Vittigem ipsum Gothorumq; principes intra Rauennæ muros iam coercuerat, & per id temporis ex Byzantio Imperatoris ad Belisariū legati Dominicus & Maximinus Senatorij utriq; ordinis uiri Romanorū in castra perueniunt, & his cum mandatis, ut cum Gotthis pacem conciliaret: cuius cōditiones hæ erant, ut Vittiges dimidiam regiæ opulentiaē partem sibi haberet, & his locis imperitaret quæ trans Padum fluuium sunt, alteram uero ut partem Romanorū Imperator teneret, eiq; cis Padum omnia uectigal penderent. Legati itaq; traditis Belisario litteris Rauennam contendunt. Vittiges uero & Gothi cognita causa quod hi aduenissent, animo perlibenti se profitentur his cōditionibus quæ traderentur foedera inituros. Quā rem Belisarius ut primum cognouit, quammaxime angi & rem molestius ferre, ut qui pro ingenti calamitate id duceret, se si quis interpellaret, quo minus quæ cœperat exequeret, cū iam sibi in manibus uictoria esset, & nullo negotio de Gothis esset hæc propediem relaturus, abducturusq; Byzantiū uel Vittigem ipsum armis iam captum & debellatū. Vnde redeuntibus ad se ex Rauenna Imperatoris legatis tergiuersari & planè abnuere, suis ex scriptis conditiones se ulla cū barbaris firmaturum. Quod fermè Gothi ubi primū sensere, ex dolo pacem sibi per Romanos prætendi suspicabantur, Belisarius itaq; cum accepisset exprobrari per principes quosdam, & crimini id maxime dari, quod Imperatoris rebus insidias moliretur, nec huic uellet finē bello imponere, omnibus inconcionem ad se conuocatis, Dominico Maximinoq; legatis astantibus ita disseruit. Belli fortunā nō in tuto semper cōsistere, & ipse sat calleo, & quemque uestrum de ea mecum id ipsum sentire crediderim: nam & multos spes ea fefellit, quod ad se esset uictoria peruentura: & qui rem male gessisse plerumq; sunt uisi, superasse ex insperato hostem iam cōtigat. Quocirca necessarium duxerim, per eos qui de pace consultant, nō solum esse spem optimam proponendam, sed futurum utrinq; rebus animaduertendū euentum, ac sententia potioris delectū habendū. Hæc itaq; cum ita se habeant, uos quidem

exercitus

Belisarij ad suos
oratio

exercitus duces, & hos Imperatoris legatos, ea de causa in hunc locum cōtra-
xi, ut in presenti pro arbitrio deligatis, quod Imperatori in rē fore censebitis,
ne me in posterum imprudentiā ex rebus peractis insimuletis: nam & absur-
dissimum esset uelle nūc subticere, quandiu quæ potiora sunt per uos deligi
possunt, & ex fortuna rerum exitum considerantibus liceat & causas simul af-
ferre. Quæcunq; autē & ad bellum soluendum Imperatori sunt uisa, & Vit-
tiges Gothorum rex uelit, uos utcunq; iam nostis. Vtrum igitur ad utilitatē
concessura nobis hæc uideantur, accedens uestrū quisq; ut lubet nūc promat.
Quod si omnē Italiam Romanis recuperari posse existimatis, deuinciq; bel-
lo hostes nil impedit, ut audacter & planē intrepide explicetis. Postquā Beli-
sarius finem dicendi fecit, tum omnes decernere & pertinacius profiteri, om-
nium esse potissima Imperatoris cōsilia, nec hostes de cætero posse aduersus
hunc quicquam insidiarum moliri. Belisarius itaq; principum sententiā dele-
ctatus, hanc ut litteris demandarent mox iussit. Tum illi ex scripto significa-
runt nullo se pacto hostes superaturos. Gotthos deinde tum fame oppres-
sos cum resistere præsentī miseriæ haud quaquam diutius possent, Vittigis
imperij pigere iam cœpit, ut qui rem pessime gesserit, & suam ad Imperato-
rem defectionem cunctando & prolatando distraheret. Sed illud præcipue
hos deterrebat, ne si Romanorum in ditionem uenissent, ex Italia exciti, ab-
ire Byzantium cogerentur, ibiq; uitæ reliquum agere. Vnde Gothorū inter
se optimates inito consilio, Hesperiaē Belisariū regem appellare constituunt,
ad eumq; occultius mittunt, qui obsecrarent ut imperium id ipse susciperet,
hac uia fore asseuerantes, ut non inuiti hunc sequerentur. Belisarius uero sine
Imperatoris permissu suscepturum se id regnum negare, nimirum qui tyran-
ni nomen & grauissime ferret & oderat, & per Imperatorē grauissimo iureiu-
rando adactus præuentusq; fuerat, ne quō pacto se uiuo aliquid uspiam in-
nouaret. Veruntamē rem ut præsentem egregie cōstitueret, perquā liben-
ter excepisse est uisus, quæ barbari ad se pertulissent. Quibus cognitis Vitt-
ges rebus, ut formidine percitus, Gothis quidem consultū quā optime di-
xit, Belisarium tamen seorsum & ipse ad suscipiendū imperium hortabatur,
ut cui nil esset ad eam rem impedimento futurū. Tunc Belisarius rursus Im-
peratoris legatis & principibus cæteris ad se conuocatis, ab his sciscitabatur,
num magni momēti uideri res possit, Gotthos armis Vittigemq; subactos
in potestatem uenisse, eorumq; supellectilem omnem pecuniāsque his præ-
dæ fore, & uniuersam recuperari Romanis Italiam. Tum illi egregiū sanē id
facinus & fortissimum dicere, seq; precari id utcunq; liceret cōfestim exequere-
retur. Extemplo itaq; ad Vittigem & Gothorum primores ex amicis Belisa-
rius quosdam dimittit, ut omnia quæ illi de se facturos pollicerentur perage-
rent: non enim in aliud rem tempus extrahere fames his permittebat, quin
acriter potius cōpellebat eam ut sine mora perficerent. Rursus igitur Gothi
I oratores

oratores Romanorum ad castra protinus mittunt, aliud quidem in uulgum ferentes, seorsum tamen Belisarium adeunt, accipiente pro pacta salute fidei gratia, ipseque communi suorum consensu, ut Italicensium ita & Gothorum rex esset, hisque conditionibus cum Romano exercitu Rauennam ut accitus ueniret. Belisarius itaque iureiurando cæteris omnibus pro Gothorum arbitrio confirmatis, pro imperio tamen suscipiendo apud Vittigem & Gothorum primores se iuraturum respondit. Gothorum interea oratores nunquam hunc reiecturum imperium rati, sed id illum præ cæteris cupere, statim ut secum Rauennam iret hortantur. Belisarius itaque Bessam, Ioannem, Narsetemque & Aretium, quos forte sibi infensores putabat, diuersim abire cum suis quandoque copiis iussit, commeatus sibi ac suis per causam comparandi, id sedulo causatus, haud quaquam se posse eo in loco uniuerso necessaria exercitui suppeditare. His abeuntibus, & Athanasio simul prætoriorum eparcho, qui recens ex Byzantio uenerat subsequente, ipse cum reliquis copiis, Gothorum legatis se comitantibus, Rauennam contendens, frumento primum & necessariis alijs, nauibus oneratis, cõfestim ad classium Rauennæ portum deduci has imperat. Mihi uero Romanum exercitum tunc temporis Rauennam ineuntem spectanti (nam & his rebus interfui) subiit animum cogitatio, nulla omnino uel sapientia, uel uirtute quæ per mortales geruntur administrari, sed esse dæmonem nescio quem aut fortunam humanos fouentem animos, ita ut eò tandem & temere nescio quo pacto traducant, ubi nulla sit gerendis in rebus interpellatio. Gothi siquidem ut multitudine ita & uiribus cum longe plurimum superarent, & tam egregie antehac gesserint bella, ubi Rauennam uenire, fractos adeo feroces quondam præ se animos ferre, humilesque ita incedere, ut à uictore exercitu & numero longe inferiori turpiter anteagerent. Unde Gothorum coniuges quæ prius acceperant magnitudine corporis Romanos præcellere, contemptim primo de Romanis loquendo, suos uiros cõspuerunt, & tantulæ staturæ hostes ad ludibrium illis & digito ostentare, eorumque increpitare socordiam, qui à tantulis uiris deuicti fuissent. Belisarius itaque Rauenna potitus, Vittigem in primis honorifice custoditum seruabat, Gothos uero qui circa Padum incoherent, abire in agros singulos iussit, hisque pro uiribus excolendis incumbere: non enim inde hostile aliquid uerebatur, nec Gothos putabat ea unquam è regione inter se conuenturos: nam maximam sui exercitus partem his ipsis in locis antea collocarat. Gothis itaque gratanter & lætis abeuntibus animis, residues Rauennæ Romani in tuto fuere, ut qui cæteram Gothorum turbam ea in urbe relictam, & numero præstarent & uiribus. Regiam deinde inuentam Rauennæ pecuniam, & diligentius conquistam apud se cum cura seruauit, ut eam Imperatori paulopost Byzantium delaturus. Gothorum nulli uel ipse quicquam ademit, nec suos permisit ut ex his quempiam uiolarent, sed sua quisque sibi ex cõuento habebat. Barbari demum qui

qui uel Gothorum præsidia uel alia loca custodiebant, ubi Vittigem Rauennamq; accipere per Romanos teneri, oratores ad Belisariū legant, qui nuntiarent eos sese illi nec inuitos quidem & præsidia dedituros quæ in potestatem haberent atq; custodiam. Tum Belisarius omnibus fide promptius data, Taruissium & aliud quoddam in Venetos munitissimum oppidum in ditionem redegit. Cæsena in Æmylia & sola relinquebatur, quā antehac aliās cum Rauenna receperat. Gothi uero & cæteri omnes qui circūiectis Rauennæ præerāt locis, à Belisario fide prius accepta, & facta ad eum deditione secum mansere. Ildibaldus præterea uir sanè industrius Veronæ urbis tunc forte custodiam nactus, oratores cæteros subsecutus ad Belisariū misit, qui eius apud se liberos detinebat, haud tamen Rauennam se contulit, nec Belisarij se seruitute obstrinxit, fortuna quadam interpellatus, quam equidem ut memoratu dignam explicaturus nunc sum. Romani exercitus præfecti quidam Belisarium ut illi prosperam inuidentes fortunam, appetitæ apud Imperatorem tyrannidis ut se minus decentis insimularant: Imperator tamen nō tam delatis criminibus, quā Medorum urgente iam bello, Belisario ad se celerius reuocato, ut in Persas duceret exercitū, Bessæ Ioanniq; Italiæ curam prouinciæ demandauit, ad quam & ex Dalmatiā demigrare Cōstantianū mox iussit. Cæterum Gothi qui Rauennam trans Padumq; alia loca incolerent, cum iam accepissent per Imperatorem Belisariū ex Italia reuocari, tum primum nō magni momenti id facere, haud quaquam Belisarium ratī maioris unquam facturū Iustiniano traditam fidem, quā Italiæ regnum. Vbi uero hunc ad recessum paratum uidere, primores omnes qui reliqui erant inter se coeūtes in Picenū, ad Vraiam Vittigis ex sorore nepotem, agmine uno se conferunt, complorationeq; inuicem facta, & communem simul ac præsentem commiserati fortunam, sic eum affari exorī sunt. Gothorum alium præter te neminem præsentium nobis malorum fuisse causam scimus: nos nanq; auunculum tuū, nec nauiter quidem nec prospere pro eius ignauia regnū administrantem, ea iam diu cura absoluissemus, ut aliās Theodatū Theoderici nepotē, nī tui qui nobis sis industrius uisus, uerecundia tenuisset. Sed Vittigi antehac imperanti regium duntaxat nomē relinquere in animo est, re uero Gothorū tibi imperium tradere. Quod utiq; cum illi detulimus, superuacanea tunc nostra fuit uisa benignitas, quæ nunc arguit fuisse dementia, subsequentiūq; calamitatum & infortuniū causa. Siquidem Gothorū ut tute nosti Vraia, hoc bello quamplurimi & fortissimi uiri mortem oppetiere. Ex his uero qui superstites sunt, si quid est roboris reliquum, cum Vittige rege & pecunijs simul in alias per Belisarium terras tractum procul dubio interibit. Id ipsum & nos ad hanc paucitatē reductos, & in extrema miseria positos, paulopost perpeffuros nemo non hominum fateatur. Tantis igitur nobis circumuentis iam malis, longe magis præstiterit cum gloria mortē obire,

I 2 quam

Gothorū ad
Vraia oratio

quàm liberos uxoresq; nostros ab hostibus cernere in extremos terrarum terminos tam fœde abduci. Aggressuri itaq; sumus, uti nos decet, uirtute dignū & egregium facinus, si modo Gothorū sumus te principem habituri. His dictis, Vraias respondit, eos quidem quodcunq; subire discrimen malle, quàm præsentia mala seruitutemq; pati secum unā probe se scire, Gothorum uero se ducem creari nō in rem fore omnino se ducere, tum quia sit Vittigis nepos hominis ita infortunati, & tam parui apud hostes momēti iam habiti (nam & ad familiam referri qualiscunq; fortuna sit solet) tum quia non pietatis ex iure uideri se facere posset, si uiuentis auunculi principatum inuaderet: quæ ex re crederet, plus odij sibi quàm beneuolentiæ posse cōciliari. Sed factu id se necessarium ducere, Gothorum ut ducem † Theudibaldum Visigothum creent, uirum sanè ut uirtutibus præditū, ita & cæteris in rebus industriū: cui & Theudas Visigothorū sit princeps auunculus, & iure cognationis nil fore absurdum, si bello hunc iuuerit: ex eoque Gothis rem melius processuram, si cum spe aliqua futuri subsidij prælio cum hoste decernant. Vraias itaque cum ita differuisset, ea dixisse iam uidebatur, quæ Gothorum genti conducere plurimum. Vnde Theudibaldum cōmuni omnium consensu ex Verona accitum, & ad se uenientem ueste statim purpurea donant, regēque cum astantiū acclamatione & plausu creant, & simul precantur, ut recte presentibus consulat, eaq; & probe disponat. Hoc modo Theudibaldus rex constitutus, non longe post Gothis ad se omnibus conuocatis, uerba istius modi fecit. Cum satis intelligam o uiri cōmilitones ex diuturna iam belli experientia multorū certaminum uos esse peritos, haud quāq; opportunū nūc duxerim derepente ac temere ut in bella ruamus, cum satis cōstet hesitandam & formidolosam peritiā egregium aliquid audere haud quāq; cōsueuisse. Equū itaq; fuerit pristinos casus omnes uos meminisse, & de præsentibus ut postmodū cōsuletis: nam pleriq; uestrū præteritorū obliti, non suo & decenti in tempore præ insolentia forsan extulerint animos, ita ut maximis in rebus falli sat queant. Vittiges itaq; nec uobis quidē inuitis nec repugnantibus in hostiū manus peruenit. Sed tūc sanè desperatis aduersis fortunæ casibus, utilius fore existimastis Belisario ad uos domū accito parēre, quàm de summa rerum periclitari. Nūc igitur cum ex Italia decessurū hunc acceperitis & nauigaturū Byzantium, profecto & alia quædam de integro esse hunc aggressurum nō ignoratis. Sed illud est uestrū singulis aduertendū, non omnia mortalibus ad uota succedere, sed aliter sapius euenire ac uisum his sit: nam ex insperato nōnunq; & temere fiunt nōnulla: id ferme si Belisario sit occursum quandoq; haud quāq; uideri absurdū debet. Cōsultius itaq; fore existimauerim, si prius quid sibi is uelit rogemus, tentemusq; utrum ad priores huic placeat redire cōuentiones: hoc deinde pacto ad ea progrediemur, quæ secūdo sunt loco gerēda. His Theudibaldus suos affatus, recte uisus est Gothis

Udonadi, als

*Theudibaldi
ad Gothos
oratio*

this cōsuluisse: unde & legatos confestim Rauennam ad Belisarium mittunt, qui illi conuenta cōmemorarent, & fœderū perinde ruptorem arguerent, uoluntariumq; hunc uocitarent mancipiū, & sedulo id exprobrarent quod seruitutem quā imperium malit, & eiusmodi alia fando, ad id statim suscipiendum quammaxime hortarent. Quod si de se facilem ad obsequendū hūc uiderint, extemplo denunciarent Theudibaldum ad se concessurū, regali prius ueste deposita, ueneraturumq; ut Italiæ regē. Hæc & huiusmodi pleraq; in Belisarij conspectu Gothorum oratores profati, cum iam planè existimarent, imperatorium nomen hunc mox admissurū: tum ille præter eorum expectationem aperte respondit, Iustiniano superstite nunquam Imperatoris nomē se inuasurum. Gothi demum eius cognita uoluntate, ocyus abeuntes omnia Theudibaldo renunciant, Belisarius interim iter aggreditur, Byzantiumq; rectā contendit. Et annus tunc quintus huius belli exhibat, quod Procopius historiæ demandauit.

PROCOPII DE BELLO GOTHORVM LIBER TERTIVS

VSPENSIS Belisarius adhuc & dubijs rebus, cū Vittige Gothorūq; optimatibus, & Theudibaldi liberis, pecuniaq; omni & regia, preciosaq; cætera supellectile secū deuectis, Byzantium uenit, Ildigere, Valeriano, Martino ac Erodiano præfectis sequentibus. Vittigem uero cum uxore Iustinianus graueranter suscepit, barbarorum item agmen pro eximia corporum specie ac magnitudine mirabatur. Theoderici deinde in curiam dignas spectaculo receptas Gazas senatorijs uiris seorsum uisendas exposuit, rerum gestarū magnitudinem gloriæ ducens. Nō enim uel has populo spectandas hic præbuit, nec Belisario ut triumpharet permisit, quemadmodū aliàs, cum ex Gelimere rege & Vandalis uictoriam retulisset. Sed in omniū ore Belisarius erat egregijs uictorijs duabus ornatus, quales antehac mortalium nemi ni contingere: quippe qui reges duos Byzantium captiuos deduxerit, & Gerici Theodericiq; ingentes opes præter omnium spem Romanis ut ex hostibus spolia essent effecerit: unde uel apud barbaros ipsos nemo unq; clarior & fama celebrior fuit, quippe qui deuictis ex hostibus in publicū arariū maximas rursus inuexit diuitias, & terræ marisq; dimidiā partem tam breui recuperauit. Erat itaq; Byzantinis ciuibz uoluptati Belisarium intueri, in forum quotidie prodeuntem, uel se inde domū recipientem, atq; adeo ut tanti spectaculi hos nulla satietas caperet: nam eius pompa spectatior ob præuentium turbam & subsequentiū erat, ut quem Vandalorum Gothorumq; & Mauriorū multitudo sequeretur nō mediocris. Ad hæc accedebat, quod pulchritudo hunc magnitudinq; corporis honestabat: humilem præterea se

I 3 benignumq;

benignumq; adeo, atq; aditu obujs quibusq; perfacilem exhibebat, ut infima fortis uiro perlimilis uideretur. Milites itē & rusticani & cuiusq; generis homines certatim hūc beneuolentia prosequabantur: nam in suos præcipue milites munificentia cæteros anteibat: & qui bello rem forte male gessissent, pro acceptis uulneribus pecuniam nō paruam donando, indignationē ac simul mœstitiā sæpius permulcebat: ei uero qui in acie se egregie habuissent, uaria dono dabat in præmiū ornamenta. Et qui præterea aut arcus, aut rei alterius bellicæ iacturam præliando fecisset, confestim alia & potiora per Belisarium parabantur. Erga agricultores agrestesq; homines tanta hic indulgentia ac prouidentia utebatur, ut Belisario ductante exercitū nullam hi uim paterentur: sed ex insperato potius opulenti ac diuites reddebant, ut qui crebro ad se aduentantibus copijs, maiori omnia in uictum precio uenditarēt. Segetes insuper dū in agris maturescerēt diligentius tuebatur, ne forte equorum greges has deuastarent, frugesq; cæteras inuitis dominis suos attingere prohibebat. Erat item uir continentior, ut qui præter denuptam sibi uxore nouerit nullā: nam ex Vandalis Gothisque tanta multitudine & forma egregia foeminas quum bello cepisset, earū nullam uel in eius cōspectum uenire, uel se alloqui quoquā pacto permisit. Ad cætera eius huiusmodi ornamenta perspicax quidem & uiuidum accedebat ingenium, quippe qui uel dubijs ipsis in rebus, ad ea quæ potiora forent excogitanda mirum de se in modū & opportune ualeret, in ipsoq; belli discrimine animi præstaret is magnitudine, & tutoq; & consideratius ad res gerendas audentior esset: festinare præterea cunctariq; in ipsis aduersus hostē conatibus, ut res deposcebat: in rebus trepidis bene sperare, nec terrore aliquo capi, nō prosperis insolens esse, nec uitam in delicijs agere: nec quispiam unquam hominū fuit qui temulentum hunc uiderit. Et ad eius ut diuitias ueniam, suis hic sumptibus equitū milia septem & delectorum in hostem ductabat: quorū singuli in aciem stare, ad pugnamq; prouocare hostium fortissimum quēmq; se dignum ducebant. Belisarius igit ut dignitate auctus est, ita & ex sententia iam ualidior factus, ea maxime consulebat, quæ rebus Romanis conducerent plurimum, consultaq; aliorum sic aduertebat, ut suoapte arbitrio cuncta perageret. Cæteri uero præfecti ad Italiæ gubernationem relictī, et si inter se pares nihil nō priuata ad cōmoda gerere animis destinarant, militumq; libidini permittere iam subditos cœperāt: quibus nec decentius quidē prospicere, nec militem dicto obedientem habere: quo sanē efficiebatur, ut plerisq; in rebus delinquerent, deperditæq; breui Romanorū res sint. Nam postq; Theudibaldus ex Rauienna Belisariū discessisse est certior factus, barbaris circa se omnibus in unū contractis, & Romanis simul militibus, quibuscunq; res innouari placebat, quæ ad obfirmandū imperiū pertinerēt diligentissime procurabat, & omni studio nitebatur dominationē Italiæ Gothis recuperare. Sed quū primum
regnare

reguare is coepit, nō ultra homines mille hunc sequebantur. Quūq; unū dun-
taxat in agro Piceno reliquū esset barbaris oppidū, paulatim tamē & cæteri
omnes qui in Liguria & Venetorū in regionibus erant, ad hūc cōcessere. Ale-
xandrum interea quempiam Imperator, Belisario ad se reuocato, in Italiam
mīsit, procurandæ Reipublicæ causa. Is ubi primū Rauennā se cōtulit, absur-
diora quædam animo agitare, & rationis expertia, quippe qui Italos homi-
nes qui regiam ne attigissent quidē pecuniam, nec ulla Rempublicam uel ia-
ctura uel iniuriā affecissent, ad pœnas luēdas ad se euocabat, & peculatus itē
insimulabat & fraudis, siue in Theodericum quondam admissæ, siue in Go-
thos principes alios: unde & dependere sine mora cogebat quodcunq; is af-
firmasset per fraudem illos interceptisse, uel sibi uendicasse in lucrū. Militum
præterea uulnera & subita discrimina egregiaq; eorum facinora exilioribus
premijs compensabat & muneribus longe ac ipsi sperassent. Quo factum, ut
Italos omnes Imperatori breui infensos reddiderit, & militū nemo iam uel-
let discrimen in bello subire: unde cū odijs inter se hi decertarent, ut rem Ro-
manam perosi, effectum facile est, ut hostium res in maius procederent, &
Romanorum præfectis iam cæteris quiescentibus, solus Vitalius qui in Ve-
netos tunc forte abierat, ut militum multitudine fretus & Erulorum ingenti-
bus copijs, ausus sit cum Ildibaldo manus cōserere: id maxime ueritus, quod
& factum postea est, ne si auctis nimium uiribus, is in se aduentaret, coërceri
per se minime posset. Cum itaq; apud Taruissium fortiter pugnatum fuisset,
eo Vitalius prælio longe inferior factus, fugam capeffit, paucis quibusdam
recuperatis, complures in ea pugna amisit, & Erulorum præsertim pars ma-
gna absumpta, cum hisq; & Visandrus eorū præfectus, Vitalius uero solus
profugit. Qua ex re per Romanos tam infelicitè gesta, Ildibaldi nomen ce-
lebre factum ad Imperatorem perfertur, & mortalibus fere innotuit cæteris.
Haud longe post ubi peracta hæc sunt, inter Vraiam Ildibaldumq; inimici-
tiæ hoc modo intercessere. Erat Vraia tunc uxor, quæ ut opulenta muliebrē
mundum præ cæteris Gothorum scēminis consecuta, ita & egregia corporis
forma primatū facile obtinebat. Hæc uero inter alias barbaras magno cum
ornamentorum & uestium apparatu quū in balneū semel curandi corporis
gratia descendisset, Ildibaldi in eo uxorem lineis obductam uestibus conspi-
cata, non ceu Gothorū regi matrimonio iunctam, ut decuit, uenerata est, sed
cōtemptim de ea potius loq; & deniq; aspernari. Qua de re illa & ex acceptæ
iniuriæ absurditate, ingenti perculsa dolore, ad uirū lachrymabunda Ildibal-
dū uenit, & simul efflagitauit opē ut ferret, scq; ab Vraia uxoris iniuriā ui-
dicaret. Ildibaldus itaq; his uerbis indignatione accensus, Vraiam apud bar-
baros partim carpendo, partim & ad Romanos defectionis insimulando, cō-
prehensum deniq; interfecit. Ex eoq; tam tetra facinore hunc oderant Go-
thi, egreferentes tam temere Vraiam fuisse ex humanis sublatum: iam enim

*Idē cū Theu-
dibaldo q; als
Ildouadus*

multi inter se coeuntes, Ildibaldo qui tam impiū scelus patraffet, aperte con-
villa, al's uiciari, haud tamē ab eo pœnas exigere audere. Erat inter hos quidam † Bel-
 las nomine, genere Gepes, nondum tamē ad id dignitatis euectus, ut regius
 armiger haberetur. Hic sanē uir Vraia uxoris tam uenustę speciem dum ani-
 mo uersat, mirum hanc in modū deperibat. Ildibaldus itaq; cum interea Bel-
 lam hunc in hostē emittit, Vraia hanc quondam uxorem barbaro alteri cui-
 dam matrimonio iungit. Quāobrem Bellas cū ē castris redisset, ut erat suapte
 natura ad iram propensior, acceptam ea ex re cōtumeliā minime ferens, Il-
 dibaldum obtruncare animo destinat, rem omnibus Gothis pergratā factu-
 rum se ratus. Itaq; Gothorū cum optimatibus epulante hunc nactus, quod
 per insidias agendū antea duxerat, tunc & aperte tam audax facinus exequē-
 dum decernit. Sed aderant circa diuescentem Ildibaldū ex regio more circū-
 fusi satellites, iamq; rex stratis incumbens manū cibis admouerat, cū Bellas
 ipse ex improviso cibū adhuc detinentibus digitis, inopinanti illi caput ade-
 mit, quod ferme supra mensam statim collapsum cōuiuas exterruit, & planē
 obstupescit. Vraia itaq; cæso, has dedit Ildibaldus pœnas, iamq; & hyems
 exacta tū erat, & belli huius quod Procopius scripsit, annus sextus euaserat.
Ataricus, al's Erat tum forte in Gothorū exercitu † Araricus quidam Rogus genere, quem
 statim Rogi: nā & hi Gothica erant ex natione: cū ob Ildibaldi interea cādē
 turbulentiora omnia essent, regē pronunciarunt, nō tamē cæteris uolentibus
 Gothis, ut quorū pars maxima rem agreferret, nō enim recuperandæ Italiæ
 spem prorsus amiserant. Sed Araricus iste nil quippiam gessit memoratu di-
 gnum: nam cū paucis superuixisset hic mensibus ex humanis decessit. Toti-
 las interea quidam Ildibaldi nepos, cū ualeret prudentia plurimū, & in rebus
 gerendis maximam esset solertiam cōsecutus, magni apud Gothos momen-
 ti habitus est, & his qui Taruisi in præsidio erant forte tunc præerat. Nā ubi
 primū de Ildibaldi morte est is certior factus, Rauennā ad Cōstantianū eue-
 stigio misit, qui pro eius & comitū suorū salute, fidem ab eo & precariam pe-
 teret. Qua impetrata pollicebat̃ eius in potestātē se dū uellet uenturū, dedi-
 turumq; illi Taruisiū oppidū, & præsidarios milites. Quibus Cōstantianus
 mandatis, iam lætior factus, iureiurando facturū se omnia quæ peteret cōfir-
 mauit. Die itaq; cōstituta qua ad eam rem peragendā utriq; erant inuicē cō-
 uenturi, in eo deniq; cōstitere, ut Taruisini eius custodes præsidij, Cōstantia-
 ni admissis intra urbē familiaribus, oppidū statim his traderēt. Iam uero &
 Gothi Ararici grauiter ferebant imperiū, uirū hunc haud quāq; idoneū rati
 qui cū Romanis gereret bella, eundemq; pleriq; apertius oderant, ut qui ma-
 gnarum rerū occasionem his sustulisset: demū cōcordi animo omnes ad To-
 tilam Taruisiū mittunt, & ad Gothorum imperium suscipiendū hortantur.
 Nam cum summo adhuc Ildibaldi regis desiderio tenerentur, in Totilam ut
 sanguine illi coniunctum spem omnem uictoriæ uerterant, satis sperantes ea
 uirum

uirum hunc uelle quæ ipsi deferrent. Is uero ubi Gothorū mandata accepit, propalam ad Romanos resecta defectione respondit, Si Araricum regem in tempore obtruncarent, confestim se hos secuturū, facturumq; pro eorū arbitrio uniuersa. His barbari auditis in Ararici exitium moliri insidias, & his continenter inniti. Dum hæc barbarorum in castris geruntur, Romani exercitus perinde in tuto iam constitissent, Gothorū negocijs satis confisi ut quieturi deinceps, nec scire quidem nec quoq; pacto animo agitare, quemadmodum aliquid in barbaros molirentur. Vnde Araricus Gothis ad se uniuersis uocatis, monere eos pacis & concordiae cœpit, & ad Iustinianum Imperatorem oratores deprecatum ut mitterent, pacemq; secum his conditionibus facerent, quibus & fœdus inire cū Vittige antehac uoluissent, Gothi scilicet ut trans Padū loca tenerent, & reliqua ipsi Italia Imperatori cederent. Araricus igitur eius per Gothos consilio comprobato, suis ex amicissimis ad Iustinianum nonnullos legauit imprimis admonitos, ut sub specie hæc peragendi, quæ diximus, cum Imperatore nil aliud agerent, nisi id duntaxat ab eo deposcerent, ut ubi uniuersam ei tradidisset Italiā, cū eaq; non paruam pecuniam, inter patritios se uiros ascriberet. Dum interea igitur oratores Byzantiū eūt, Gothi Araricum per fraudem ac dolos obtruncant: quo mortuo Totilas ex conuento suscepit imperium. Iustinianus uero de Ararici interitu certior factus, deque suscepto per Totilam principatu, odisse nil desinebat sui præfectos exercitus, simul & irridere. Ioannes interim Bessasq; & Vitalius ac ceteri omnes, qui per Belisarium relictī ad custodiendam Italiam cum exercitibus fuerant, dispositis per singulas urbes custodijs Rauennam conueniunt, ubi Cōstantianus & Alexander, cuius antea memini, stationem habebant, consilioq; ad inuicem habito, potius fore & longe commodius uisum, Veronam quæ in Venetos est prius ductare, eaque cum Gothis eodem manentibus in potestatem redacta, aduersus Totilam, & in agrum Picenum deinde contendere. Sic itaq; ad hominum duodecim milia contractum exercitum, præfecti undecim numero Veronam duxere. Ad quam ubi stadijs sexaginta est proxime uentum, medijs in campis castra locarunt, qui ea è regione potentissimi sunt, & ad urbem Mantuam pertinent. Erat tum forte Marchianus nomine quidam uir sanè præcipuus, qui à Verona non procul locum ueluti præsidium incolebat, & Iustiniani Imperatoris studiosissimus erat. Vnde Veronam Romanis proderè miro studio nitebatur. Erat præterea illi ex portarum custodibus quidam unus à pueritia cognitus: ad hunc ex amicis nonnullos dimisit, qui hominem pecunijs suadendo corrumperent, ut Imperatoris exercitum intra urbem reciperet. Quod ferme ubi custos ille se facturum promissit, eosdem nuncios Marchianus ad præfectos Romani exercitus mittit, conuenta ut his per se facta renunciarent, & secum unā nocte ut insequenti Veronam urbem inirent cohortarentur. Visum itaq; demū præfectis illud

illud cōducere, ut eorū ex numero unus cum paucis quibusdam præcederet, & si custos fores aduenientibus aperiret, his protinus occupatis exercitū inde securius intra urbem exciperent. Sed cum subire nemo id discriminis uellet, Arthabazes solus Armenius genere & bello egregius ad id rei cōficiendum nō inuitus se obtulit. Is uero Persas quondam ductauerat, quos Belisarius cū Bliscane quodam è Persia Byzantium pauloante transmiserat, Isaurorū delecto præsidio. Is itaq; ex uniuerso exercitu uiris centum delectis, nocte iam intempesta, quamproxime muros accessit: & ubi custos ex cōuento portam aperuit, nōnullis ibi in custodiam collocatis, exercitū ad se euocauit: muro de inde milites Romani inscenso, quos forte deprehendunt custodes, de impro uiso inuadentes obtruncāt. Quod malum Gothi ubi primū uniuersi sensere, per portas alias ab hac lōge diuersas fuga euadūt. Nō procul Veronæ à muris rupes quædam eminentior extat, unde quæ intra urbem geruntur cōspici omnia ueluti è specula possunt, & hominū in ea numerus haud difficulter in iri, prospectusq; longior subiectos in campos patet. Eò se Gothi cū recepissent, nocte tota conquieuerūt. Romanorū uero exercitus qui stadijs inde ab erat quadraginta, haud dum urbi progrediendo appropinquaret, Romanorum ducibus ipsīs, de rebus urbanis bonisq; Veronensium ciuiū diripiendis inter se altercantibus. Vbi itaq; dies illuxit, & Gothi è summo rupis quā in federant uertice diligentius cognouissent, quoti nam hostium per urbem diuagarentur, quantumue exercitus alius ab urbe distaret, cursu citato per easdem portas quibus prius euaserant, repetunt urbem: non enim ingressi antea hostes portas has occuparant. Romani itaq; cognito Gothorum in urbem iam reditū, pari omnes consensu in muri propugnacula fuga statim se recepere, & superuenientibus ingenti multitudine barbaris cum hisq; cōserentibus bello manus, Romanorū ex agmine milites pleriq; & Arthabazes ipse mirade se opera edendo ac fortius decertando, hostes in se effuse ruentes ualidius impugnabant. Romani demū exercitus principes, Veronæ rebus etsi haud dum partis inter se distributis, cum cæteris copijs Veronam eundū esse tandem decernunt: cuius portas cum clausas inuenissent, & hostes simul se summa ui defendentes, celeri cursu mox retrocedere, profectionemque facere fugientibus similem, tametsi suos conspicerentur supra muros pugnantes, suppliciterq; petentes, ne se destituerent, sed ibidem tamdiu opperirentur, quoad ipsi fuga se ad eos & incolumes recepissent. Sed quia misericordiā haudquaquam recipit timor, Romano iam abeunte exercitu, qui circa Arthabazem erant, cum præ hostium multitudine, aperta ui pellerentur, suorum desperatis iam auxilijs, è muro se statim saltu præcipitant, & utcunq; his licuit euasere. Ex quibus qui forte molli ac leni solo prolabebantur, corpore inoffenso, agmine uno Romanorum se ad castra recipiunt, quos inter & Arthabazes fuit. Qui uero confragosis in locis ceciderant, ad unū omnes interiire.

Romani

Romani deinde traiecto Eridano Fauentiam se receperunt, quæ utiq; est Æmyliæ ciuitas, à Rauenna stadijs centū & uiginti disiuncta. Totilas uero ubi ea quæ Veronæ gesta fuissent perdidit, Gothorū uim magnam ad se euocauit, qui cum præsto fuissent, ad quinque milia hominum contracto exercitu in hostem ductauit. Qua de re certiores iam facti Romanorū præfecti, de rebus præsentibus consultabant. Arthabazes itaq; cū in mediū prodisset, uerba istiusmodi fecit. Nemo uestrum o principes uiri, hostes contemnendos in circo nunc ducat, quia multitudine sint nobis inferiores, uel quia cū deuictis à Belisario sit decertandum, & in eos eundum qui fracti iam animo sint. Multi nanq; falsa opinione decepti, seipso sæpius sefellerūt, & dum nil opportune alios paruifaciunt, partas iam uires dissoluere potuerunt: nam aliàs antehac res male gestæ, uiros solent ad egregium aliquod facinus factitandū hortari, nimirū cum fortuna ipsa uel desperatis iam rebus ad optima quæq; & maxima audendū compellit. Et hæc equidem non aliqua uestri suspitione captus nunc dissero, qui exercitū ducitis: sed quia recens cum his decertaui, satis istorum iam hominū perdidici audaciam. Sed nemo hostiū duxerit suis uiribus ascribendū, si modicis cum copijs quis superetur, quandoquidem ut præstantiū multitudine uirtus, ita & succubentiū innotescit. Reor itaq; uobis potius id conducturū, si fluminis transitum asseruando, cum barbaris bellum tunc ineatis, cum eorum pars amne dimidia superato, in alterius ripæ regionē euaferit, quàm cum istorū copijs uniuersis & unum in locum contractis manus de niq; cōferatis: hoc modo si uincimus, profecto nulli nō id gloriā feret: gloriā nanq; & ignominiam rerum ipsarum nuncupare exitus solet. Et uictores ipsos efferre laudibus cōsueuere mortales, dum quemadmodū sit uictoria parata perquirunt. His Arthabazes peroratis, dum Romani inter se præsides diuersa ac repugnantia sentiūt, nil opportune exequabantur, sed ibi diutius cōmorati tempus in cassum terebant. Iam uero Gothorū appropinquabat exercitus, cumq; trañciendus his fluuius esset, suos ad se Totilas cōuocatos his uerbis cōmonefecit. Cætera bella o uiri mihi propinquitate iuncti, easdem ferè de se exercitibus solent pugnas promittere, in certamen euntibus: nos uero fortuna haud quaquam cum hostibus pari, sed longe diuersa nunc usi in id bellum prodimus: illi nanq; deuicti, si ita contigerit, nō longe post aduersum nos sunt prælium integraturi, quandoquidem per Italiam passim & in oppidorū præsidijs magna uis militū his reliqua sit, ex Byzantioq; exercitū alium his affuturū subsidio haud quāq; possit absurdum uideri: nobis uero si ipsum id patiamur, hoc duntaxat relinquere, Gothorū ut nomen cū spē simul dispereat: quippe q ex hominū milibus centū, ad quinque milia redacti iam sumus. Illud deinde ut ad memoriā reuocetis, nō ab re fore existimauerim, cū arma in Imperatorē efferre Ildibaldo duce antehac decreuistis, nō maiores copias uobis superfuisset, q̄ hominū mille, & in agro Piceno oppidū unū undequaq;

Arthabazis
ad Romanos
oratio

Totila ad suos
oratio

undequaꝫ hostium locis obductum. Vobis tamen eo bello superioribus factis nō solum militiam accreuisse sat constat, sed imperium propagando res melius processisse. Nunc itaq; si nauare uos operam uultis, bello uti par est, prospere succedente, hostes omnino superaturum me spero, quandoquidem qui numero ac uiribus præualent, uictores euadere plurimum solent. Vestrū igitur quisq; enixe in hostem ac promptius eat: in quo si uos nō nauiter strenueq; gesseritis, nullo hī poterūt pacto de cætero expugnari. Agite itaq; spe optima freti cum hoste nunc manus cōserite: nec secus istorū uel iniustitiæ factis confisi imus in prælium, qui in subditos ita se habuere, ut ad nostram uindicandam iniuriam, Italicensibus ipsis pro eorum in Gothos audaci facinore ac simul proditione, non aliud ut inferatur supplicij genus sit necessarium, adeo summatim ut dicam, his omnia mala sunt per Romanos ingesta, quos in fidē susceperāt. Quid em̄ hoc hostiū genere captu facilius? apud quos nec diuina quidē nec humana sat iura ualēt. Accedit etiā quod terror per nos istis iniectus, ut bene sit nobis in ipso certamine sperandū, effecerit: non enim in alios nunc homines imus, quā qui nuper cum Veronam uenissent, ea urbe tam temere destituta, nec ullo mortaliū persequente, tam turpiter se in fugam dedere. His Totilas suos hortatus, ex his qui se sequebantur militibus, uiros trecentos stadijs uiginti trans amnem abire mox iussit, & in hostiū terga ex improviso ut comparerent, cēdendoq; hos acius infestarent, ut turbati & pauefacti nec roboris ullius reminiscerentur nec uirium. Ipse uero flumē confestim pertranseundo rectā in hostem duxit. Romanis deinde huic obuiam prodeuntibus, & copijs utrinq; instructis, uir Gothus Vlaris nomine, ut corporis magnitudine præstans, ita & uisu terribilis admodum, ac factis acer belloq; bonus, ex alteris castris equo medium in campum immisso, armatus galeatusq; prodijt, & ad singulare Romanos certamē identidē prouocauit, cōciuitq;. Vnde cæteris præ formidine quiescētibus, solus Arthabazes aduersus hunc statim processit. Itaq; utrinq; equis calcaribus cōcitatis, ubi inuicem est & in proximo uentū, infestis se impetunt pilis. Sed prior Arthabazes dextrum Vlari latus transfigit: tū barbarus letali excepto iam uulnere, ex equo supinus in terram prolabebatur, ni forte quod gestabat adhuc in manu telū & à tergo petraē inhēserat, hūc labi nil sineret. Tum uero Arthabazes acius insistendo in hominis uiscera telum, ictus crebrius iterando tamdiu adegit, quoadusq; tandem uulneribus cōfectum hunc crederet. Sed dum incautius conficere is hostem cōtendit, pili forte tum ferrea cuspis, quod Vlaris adhuc retinebat, ut erat subiecta, se ingerentis thorace sensim traiecto, cuteq; leniter lacerata, ex insperato inde ad fauces lapsa, arteriam huic interruptit, unde sanguine multo sine ullo doloris sensu mox defluēte. Arthabazes Romanorum ad castra equum dum concitat, Vlaris Gothus moribundus in terram lapsus procubuit. Sed Arthabazes ipse sanguinis profluuio nil penitus remittente,

mittente, post tertium diem ex humanis excessit, sui quoque desiderium uel mortuus quidem Romanis reliquit. Exercitus deinde manus utriusque conferere, & in inuicem fortiter decertare, in ipso quoque pugnae ardore barbari trecenti illi, quos supra meminimus, Romanis post terga ex insperato comparuere. Quibus huiusmodi, maioremque esse multitudinem rati, pauore ingenti perculsi, sese in fugam propriunt: quos barbari infectati, sœde concidunt, & quos uiuos cepissent in custodijs habuere, signa quoque omnia, quod antea nunquam Romanis contigerat, adimunt. Romani uero exercitus duces, ut cuique licuit, cum paucis quibusdam iam fugam capefferant, & in quae se forte receperant oppida, uigilijs statim & custodibus firman. Hoc Totilas bello peracto, non longe post aduersus Iustinum & Florentiam urbem copias misit. His quoque Vndellâ Rodericum quoque & Vliarem bellicosissimos uiros praefecit: qui ubi eodem demum uenire, circa muros mox confidendo, obsidione hos cingunt. Iustinus uero quia nullos in urbem conuexerat antehac comœatus, perturbatione affectus immodica, Raennam statim ad Romani exercitus principes misit precatum, sibi ut periclitanti opitulatum uenirent. Noctu qui mittebatur frustratus hostem, Raennam peruenit, res quoque quo statu Florentiae essent denunciauit. Tum uero Romanorum non parui momenti exercitus extemplo Florentiam Cyprianus & Ioannes duxere: de quorum aduentu per exploratores Gothi facti iam certiores, soluta obsidione, in locum qui Muciâlla dicitur, & diei uia à Florentia distat secedunt. Postquam uero Romanus exercitus cum Iustini se copijs iunxit: is namque paucis ad eius urbis relictis custodiam, suis obuiam uenerat, praefecti omnes in hostem duxere. His quoque progredientibus perutile fore est uisum, ut ex omni exercitu lectissimi quique praecederent, ex incursione quoque cum hoste repentinus conferrent manus, eodemque & ceterae copiae sensim uadentes superuenirent. Sorte itaque in primores exercitus missa, fortunae sententiam singuli expectabant: & ea demum in Ioannem cadente, statim is cogitur cum suis militibus praeeundo in hostem ire. Barbari uero aduentu in se Romanorum praecognito, campo eodem in quo tunc forte habebant castra, praeforidine destituto, in uastiores & proximum collem, qui ea prominet regione, effugium tumultuosius habuere. Ioannis uero tum milites ubi ad hostes uenerunt, operae in hos nauandae incumbunt. Et barbaris uiriliter se defendentibus, impulsione res acrius gerebatur, unde permulti utrinque specimen de se uirtutis ædendo cadebant. Ioannes interea clamore ingenti ac turba in hostes dum impetum facit, suis à satellitibus quidam telo per barbaros ictus procubuit. Cuius ex casu Romani parumper submoti, pedem iam referebant: superuenientes deinde in campum Romanorum tunc copiae phalange facta ibidem quum constitissent, refugientes ad se Ioannis iam milites recipiebant: cum his quoque simul prodibant in hostem, & ex ea retulere pugna uictoriam, atque adeo, ut barbaros delere non difficulter potuerint, nisi sorte quadam

† Beldam alis

m per

per Romanorum castra falsus delatus rumor fuisset, Ioannem à suis armigeris esse eo praelio interfectum. Quæ fama ubi primum ad principes ipsos peruenit, haudquaquam diutius ibi manendum duxere, sed indecoram omnes discessionem mox facere, in compositionem abire, non turmatim aut ex ordine: sed seorsum ut poterat quisque sese in fugam proripere, in qua multi mortales in sectatibus barbaris interiere. Qui uero incolumes forte euaserant, multos iam dies nemine infectante turpiter fugitabant. Demum se in praesidia ut licuit recipientes, praeter Ioannis interitum falso iam creditum, aliud nihil timoris fuisse ac fugæ causam cōpererunt. Qua ex re territi adeo fuerant, ut ne coeundum quidem inter se ducerent: sed seorsum singuli intra muros se continebant, ac simul ad futuram omnia praeparabant obsidionem, nimirum ueritine in se barbari irent. Totilas interim quum in captiuos Romani exercitus studiū plurimum ac beneuolentiam praese non mediocrem tulisset, eos tanto pere sibi conciliauit, ut uolentes plerique apud se militarent. Iamque hyems hoc bello quod Procopius scripsit finiebatur. Caesena deinde mox Totilas ac Petrae praesidia cepit, & paulopost se in Tusciam contulit, locisque in ea iam perterritatis, quum ad se nemo concederet, amne Tyberino transmissio, non tamen urbis ingressus confinia, ad Campanos & Samnitas diuertit, Beneuentum inde munitissimum oppidum nullo in potestate labore redegit, eiusque muros ad solum mox diruit, ne forte exercitus aliquis ex Byzantio eò se conferens, ut è loco munito in Gothos impetum facto, negotium his exhiberet. Neapolitanos deinde obsidere decreuit, quandoquidem se intra urbem recipere, & si pleraque quidem & allicibilia praedicantem hi prorsus renuerent. Conon eam tunc urbem custodiebat, cum Isauris Romanisque mille. Sed Totilas ipse cum maxima copiarum parte haud procul à moenibus castris positus quiescebat, parteque exercitus ad Cumas dimissa, cum his simul & alijs munitissimis locis potitur, pecuniarumque numero non mediocri. Foeminas uero quasdam patritias, captis in oppidis per suos comprehensas, nulla prorsus affecit iniuria, sed summa cum diligentia libere abire permisit. Vnde factum, eius ut nomen ut sapientiae, ita & benignitatis celebre apud Romanos iam esset, ac maximè fieret. Quumque nusquam hostes sibi obuiam irent, paucis è suo exercitu circummissis, res memoratu dignas gerebat, Brutios namque & Lucanos subegit: Apuliaque & Calabria simul potitus, publica tributa frequenter exigere, & omnium rerum prouentus rapiendo & fraudando sibi habere, cetera haud secius facitare, ac Italiae sortitus iam esset imperium. Exercitibus autem Imperator suis, quia statutis temporibus haudquaquam stipendia retulissent, magnam debebat pecuniā. Eaque de causa Italos homines Romani milites bonis priuabant. Idque quum frequentius facerent, magno omnes in luctu esse, & in uitae bonorumque discrimen uenire. Itaque nec ducibus quidem obediētes milites erant, & libentius longe in urbibus quam in castris manebant,

nebant. Cōstantianus nanq; Rauennā tenebat, Ioannes Romam, Spoletū Bessas, Iustinus Florentiam, Perusiam Cyprianus : & cæteri item omnes diuerſa, uti quemcunq; ex fuga ſalutis locum tunc naſti fuiſſent. Quibus de rebus certior imperator iam factus, calamitatis loco hæc ducens, Maximinum prætoriorum Italiæ eparchum creat, ut cæteris præfectis in bello præſſet, & militibus neceſſaria, ut opus cuiq; erat ſubminiſtraret, cum eoq; claſſem miſit exercitibus plenā, ex Armenis & Thracibus comparatis. Cum his ſimul & Hunni pauci quidam nauigationem ſuſcipiunt. Maximinus igitur ex Byzantio cum uniuerſa Græciæ claſſe profeſtus, ut primum in continentem uenit, fruſtra tempus & diu terendo, uno quodā in loco ocioſus & torpens conſedit. Erat nimirum rei hic bellicæ imperitus, unde & formidoſus mirumq; in modum cunctator & negligens. Poſt hunc Imperator & Demetrium miſit, qui ſub Belifario militarat, cohortiq; & pedestri militi præerat. Quū itaq; in Siciliam Demetrius nauigaſſet, Cononemq; accepifſet & Neapolitanos arctius obſideri, in ſumma rerum omniū anguſtia eſſe : & ſi percupidus opē laborantibus ferre, uiribus tamen quum nondum ſatis ualeret, & quæq; parui momenti copię ſequerentur, rem huiuſmodi ut faceret animo agitauit. Ex uniuerſa Sicilia nauibus quam multis contractis, frumentoq; & neceſſarijs alijs rebus completis, ex inſula ſoluit, hoſtibus ſpeciē præbens magnos exercitus tanta nauium copia deportari. Et ſanè ſic erat hoſtibus perſuaſum, ut qui magnas in ſe adduci iam copias crederent : nam & ingentem aduerſum ſe claſſem è Sicilia ſoluiſſe acceperant. Sed quum ea Demetrius nauium multitudine, & ſi Neapolim rectā contenderet, hoſtibus ut equidem reor, terrori ut eſſet, urbiq; & Neapolitanis ſaluti : ueritus tamen diſcrimen, Neapolim nauigatione tranſgreſſus, Romanum diuertit in portum, indeq; contrahere milites ſummo ſtudio nitebatur : qui tamen perinde à barbaris debellati, & maximum in modum ab his ſibi timentes, Demetrium ſequi aduerſus Totilam Gothosq; nullo pacto tunc uelle, nec duci ſe in præliū pati : unde cum his ſolum qui ex Byzantio ſecū aduenerant ire Neapolim cogitur. Erat tum forte Demetrius alter quidā genere Cephaleneus, nauta quondā maritimo rum operum & ſimul diſcriminum apprime peritus. Is quippe in Libyam Italiamq; cum Belifario nauigarat, ex eaq; nauigandi longa conſuetudine rerum huiuſmodi peritiā ceperat. Vnde Neapolitanæ urbis procuratorē Imperator hunc conſtituerat. Sed poſtquam barbari obſidere locū cœpere, ut erat is lingua immodicus, ea Totilam obſidione, maledictis frequenter inceſſere, & ſimul cōuitiari, atq; adeo ut linguæ parcere nil uideretur. Is itaq; ex longa obſidione nimium iam increbrefcentibus malis uehementer affectus, ex Cononis præfecti ſententia clām lembum conſcendit, & ad Demetrium qui ex Byzantio uenerat, animo ingenti nauigationem ſolus ſuſcepit. Vnde quum mirabiliter ad eum incolumis perueniſſet, ad rem gerendam

quammaxime concitauit. Totilas uero de Romanæ in se classis aduētū iam certior factus, cum nauibus alijs & multis in statione antea præparatis, dum hostes ad littus applicant classē, non procul ipse à Neapoli de improviso adueniens, terrore primo statim congressu iniecto, in fugam hostes auertit, in eaq̃ multos obruncat, uiuos quamplurimos capit, solis his euadentibus, quibus in nauium lembos primo ipso insultu licuit desilire, quos inter Demetrius fuit classis eius præfectus: naues autē omnes cum ipsis oneribus uirisq̃ barbari confestim cepere, cum hisq̃ & Demetriū illum quem diximus Cephaleneum comprehendunt: quem tamen non uita priuarūt, sed lingua manibusq̃ præcis, abire quò uellet deniq̃ permiserūt: has tandem Demetrius luit ex sua dicacitate poenas. Demū & Maximinus cum omnibus nauibus Siciliam appulit, & Syracusas profectus, pro belli formidine ibidem ut quiesceret permansit. Quod ubi Romani exercitus duces perdidicere, ingēti celeritate ac studio ad eum miserunt, qui suppliciter peterent omni postposita mora sibi ut auxilium ferret periclitantibus: & inter ceteros Conon, qui intra Neapolim urbē à barbaris ualidissime obsidebatur, iam enim sibi ac suis defecerāt necessaria. Maximinus uero pro innata sibi ignauia pauoreq̃, Imperatoris ueritus minas, ab alijsq̃ item increpitus, & cōiitijs demū affectus, iam sui desperans Syraculis manendū sibi decernit, copias tamen omnes cū classe Erodiano Demetrioq̃ ductandas ac Phassæ, media hyeme Neapolim mittit. Sed ea classis ubi prope Neapolim uenit, & uiolētior mari uentus incubuisset, immensasq̃ excitaret procellas, Demetrius secūdis se fluctibus permittebat: iamq̃ tempestas nauium deteraserat remos, & nautis ad exequenda officia nil temporis permittebat, ita ut nec iubentium quidem & hortantium dicta exaudirent, præ uorticum sonitu obturbati: sed confuse omnia facere, dum perflantis spiritus uis intolerabilis quædam omnia superaret, quæ uel inuitos eo in littore deturbauit, in quo hostes tum forte statua haberent. Vnde mox barbari eiectas ad se naues ingressi, milites in his partim nemine repugnante obruncant, partim demergunt, uiuumq̃ cum alijs Romanorum plerisq̃ præfectum classis Demetriū capiūt. Erodiano tamen & Phassæ fugam interea capeffere licuit, quia non propinqui admodum hostiū castris eiecti peruenerant. Totilas uero circumiecta collo Demetrii reste, & ad Neapolis muros protractum, monere obsessos hunc iussit, ne de cetero uana spe falsi auxilia expectando sese deperditum irent, sed urbem quantocyus dederent Gothi, & malis se ingentibus liberarent: quandoquidem posthac Imperator nulla sibi transmittere subsidia posset, & identidē affirmare, ea cum classe omnes prorsus his uires ac spem deperisse. Tunc uero obsessi, quū necessariorum rerum inopia ac fame ultra quàm credi potest opprimerentur, ad hæc conspicati, quàm indigna Demetrius pateretur, spe omni amissa, ad ululatus & gemitus summa cū animi molestia reciderūt, unde ciuitas omnis tumultu

tumultu & comploratione repletur. Totilas demum qui in propugnaculis erant, hostibus euocatis, uerba huiusmodi fecit, Nihil ipsi uel criminationis uel causæ in uobis nacti, uiri Neapolitani, ad urbem hanc obsidendā concessimus, sed ut ab infensissimis omniū dominis, uos deniq; in libertatem uindicaremus, & cuiq; uestrū gratias quandoq; possemus & pro arbitrio reddere pro uestris erga nos in bello hoc beneficijs, proq; his quæ à Romano ante hac hoste perpeffi fuistis. Soli nanq; Italicensium omniū maxime erga Gothorum hanc gentem beneuolentiam prætulistis, & compertum sat habeo, in hostium uos ditionē uel inuitos quidē uenisse: unde quia cum illis unā & uos obsidere nunc cogor, uestre erga nos fidei pudet, tametsi nō Neapolitanorum malo urbem nunc obsidemus: non igitur quia obsidionis mala ægre nunc fertis, odio Gothos habendos esse in præsentia censeatis: siquidem qui amicos afficere beneficijs cōnituntur, nullo pacto sunt per hos incusandi, uel si per ea quæ nonnunq; iniucunda forsitan sunt, his gratiam facere uideant: hostium autē formido nulla uos subeat, nec præterita recensendo, relatuos ex nobis illos uictoriam existimate: nam quæ in uita hac mirabiliter & fortuito nonnunquam uel insperato contingunt, temporis processu defluere solent ac labi. Nos igitur ea erga uos beneuolentia sumus, ut uestri ob gratiam uel Cononem præfectum ac milites cæteros malorū prorsus immunes abire quod uelint, & suis cū rebus permissuri nunc simus, si nobis tradita urbe hinc statim abscefferint: pro his uero proq; Neapolitanorum salute, nihil impediet, quo minus iusiurandum fidemq; demus. Huiusmodi Totilæ orationē tam ciues ipsi quàm Cononis milites comprobarunt: nimium nanq; iam famis necessitas degrauabat. Ut fidem tamen erga Imperatorem seruaret, & simul aliquid opperiendo subsidij triginta dierū spatio pollicentur urbem se dedituros. Totilas uero ab Imperatore spem ut his omnem adimeret, trium mensium tempus se daturum promittit, ea conditione, ut & ipsi quæ pollicerentur seruarent: quod si aliter fecerint, impetum imprimis se in muros facturum confirmat, aperteq; se eos oppugnaturum. Hæc igitur ita utrinque conuenta. Qui uero obsidebantur non expectato tempore præstituto, deficientibus præsertim necessarijs ad uictum rebus, Totilam non longe post ac barbaros simul in urbem recipiūt. Iamq; hyems se circumegerat, & belli huius quod scripsit Procopius annus sextus finiebatur. Totilas igitur Neapolim capta, eam in captiuos præ se tulit benignitatem, quæ utiq; nec barbaro nec hosti sat conuenit, quippe qui Romanorum præ inedia affectorum imprimis curam suscepit, nec secus & eorum qui quū cibo diutius caruissent, imminuti uiribus uiderentur. Veritus itaq; ne ex repētino ac nimio cibo ad satietatem desumpto, uti par erat, ingurgitati perirent, medendi hunc modum excogitauit. Custodibus in portu portisq; dispositis imperauit, neminem eā abire permitterent. Tum ipse omnibus moderatione prouida quadam, parciusq;

Totila ad Neapolitanos oratio.

quàm pro singulorum appetentia cibos præbere, hosq; eotenus quotidie famescētibus addere, quoad ne auctos quidē ingestosq; sibi sentirēt. Sic itaq; uiribus in his cōfirmatis, patētibus apertisq; foribus libere quod quisq; abire iam uellet permisit. Cononē uero eiusq; milites, qbus manere apud se haud quaq; placebat, impositos nauibus nauigare quod animus ferret, & pro arbitrio iussit. Tum illi si in Byzantiū nauigationē susciperent, probro sibi quod egerant fore & ignominia rati, Romam potius eundum decernunt. Sed aduerso ex uento his obistente quum nulla esset nauigandi facultas, in ancipiti erant, & curis iam anxij uerebantur, ne Totilam ut potitum uictoria promissum deniq; pœniteret, nēue per eum ingenti aliquo malo afficerent. Quibus de rebus Totilas certior factus, uniuersos ad se cōuocatos, solādo & confirmando, & integrata quam dederat fide bonum animum habere hos iussit, & suo cum exercitu ut se immiscerēt, indeq; necessaria sibi cōempta ut ab amicis deferrent. Deniq; ubi quū ea uis uenti rursus & continenter ingrueret, ita ut temporis plurimum tereretur, equos & iumenta his tribuens, insuper & uaticum elargitus, per continentem Romam uersus iter ut facerēt impetrauit, uia simul comitibus datis Gothis & probatissimis uiris, ut tuto abirēt. Neapolis interea muros solo equare is cœperat, ne è loco munito impetū facitando, Gothis negotiū exhiberent. Malebat is sanè apertiore in campo cum Romanis & hostibus armis decernere, quàm dolo & fallacijs depugnare. Itaq; quum eius muri maiorem demolitus iam partē fuisset, quod reliquū fuit dimisit intactum. Per id tempus Græcus quidam & Calaber genere ad Totilam Neapolim uenit, ex eius armigeris quendā incusaturus, quod eius filiam uirginem per uim constuprasset. Totilas uero id ægre ferens, summo studio nitebatur, ut qui delatum crimen patrasse se minus negaret, commissi pœnas facinoris lueret, unde comprehendī mox iussum in carcerem trudit. Huius uicem barbarorum primores quidam solliciti (Erat nimirum uir ille acer, belloq; strenuus) inter se cōeuntes, Totilam statim conueniunt, conuentumq; enixe precantur, missum illi crimen ut faceret. Tum ille quæ dicebantur benignius auditis, nec perturbatione ulla affectus, orationem apud suos huiusmodi habuit, Nō equidem o uiri commilitones, uel quia nimia sim inhumanitati obnoxius, uel quod propinquorum meorum calamitatem habeam uoluptati, hæc ut facerem apud uos uerba cōstitui, sed ut ne quid Gothis mali contingat. Nō enim me præterit magnas hominum turbas rerum nomina in contrarium uertere, ut qui humanitatem dicere improbitatem consueuere. Vnde & rectora quæque corrumpi ac perturbari contingit. Si nistrum quippe & planè improbū dixerim, qui leges uelint ad uerum acrius circumscribere, ut earum nominibus pro uelamentis ad impietatem & nequitiam usi, peccare intrepide queant, & prauitatem præ se tutius ferre. Sed

uobis

Totile ad suos
oratio

uobis equidem consulo, ne mortalium cuiquam id permittatis, ut cum uestri ipsorum salute uiri cuiuspiam delicta commutet, nec quoquam pacto uos sceleris, qui nulli iniuriam intulistis participes reddat. Delinquere nanque, & in delinquentes inferenda supplicia intercipere, ut equidem reor, æque se habent. Velim itaque ea uos mente, & sic de præsentibus hisce decernere, ut si uobis optio detur, è duobus alterum deligatis: aut enim uir iste pro illata iniuria luiturus est poenas, aut Gothorum est ut non salua Respublica sit necessarium, nec bello ut uspiã uictoria pariat. Animaduertite quanta antehac nobis in huius belli primordijs militum copia fuerit, utq; in subeundis periculis quàm sit clarior facta. Et paucis ut rem omnem absoluam, pecuniarum uis quanta & innumerabilis, equorum præterea armorumque quanta antehac uis, quot in Italia ipsa munitiones, quæ omnia haudquaquam pro inutili com meatu his esse uidentur qui bella gerunt. Sed postquam Gothi sub Theodato fuere, homine quidem qui æquitatem præ diuitiarum assequendarum cupiditate minoris fecisset, quàm deũ nobis minus propitium reddiderimus, quoue nostra fortuna euaserit nostis, & à quibus quantissimæ uiris deuicti. Nunc uero à nobis deus pro his quæ deliquimus iam satis poenarum quum habeat, pro arbitrio rursus dirigit uitam. Et breuiter ut rem omnem expediam, supra uota nobis rem administrat: quippe qui supra uires hostes iam superauimus. Compleri itaq; uelle uictoriæ causam, iustitiam exercendo, nobis profecto plus longe conduxerit, quàm huic aduersando uideri inuidiam nobisipsis fecisse: fieri enim non potest, ut qui uel iniuriam fecerit, uel uim forte intulerit, in certaminibus ipsis probe se gerat, quandoquidem pro singulorum uitæ conditione regitur & belli fortuna. His Totilæ dictis Gothorum primores collaudatis, armigerum qui uirgini stuprum intulerat, de cætero haudquaquam repetere, sed de eo & pro arbitrio ut Totilas ageret permisere. Tum ille morte affecto qui uirginem uitiat, bona quoque eius quæcunque fuere, uitiatæ mox tradit. Dum hæc interea Totilas peregisset, Romani exercitus principes, & simul milites ipsi res subditorum diripere, contumelijsq; & sceleribus nil reliquum facere, adamasq; habere in præsijs scæminas, luxuiq; ac temulentiæ operâ dare. Sed milites ipsi quum se præfectis inobedientes contumacesque exhiberent, in omnem absurditatis & flagitij speciem incidebāt. Italicis præterea uniuersis relinquebatur, ut ab utroq; exercitu grauissima paterentur; nam & agris ab hostibus priuabant, & supellectile omni ab Imperatoris ut dominantis militibus. Ad hæc accedebat, quod quū rerū necessariarū inopia premerent, ut uapulare impune hi possent & plane deperdi: nam & Romanos milites ipsos quū suos ab hoste oppressos tueri nil quirēt, ne suorū quidē tūc scæde factorū pudebat, sed pro eorū sceleribus deniq; efficere, barbarorū ut Itali desiderio

m 4 tenerentur.

*Totile ad se/
natum Rom.
litera.*

tenerentur. Quibus rebus Cōstantianus permotus, literas ad Imperatorem perscripsit, hisq; aperte significabat, nullo pacto se posse hoc bello Gothis obfistere. Cæteri q; item præfecti in eandem sententiam concedentes, suam denunciabant ueluti expressa confessione ad certamen ignauiā. Totilas interea Romanorum senatui literas in hanc sententiam misit, Quicūq; finitimis iniuriam inferunt, siue id ignorantia egerint, siue obliuione, merito debent in eos se clementiores præstare, qui ab se sint mala perpeffi: nam peccandi quæ inciderit fortuito causa, maximam delicti his adimit partem & deprecatur. Si quis uero præmeditatus iniuriam infert, huic certe nil reliquum fiet, quo eius facta excuset: quippe quæ non solum rei patratae crimen, sed uoluntatis etiā culpam ut ferat par erit. Quum igitur hæc ita se habeant, uobiscum animis agitate, quo pacto sint per uos excusanda quæ in Gothos gesseritis, num ne Theoderici & Amalassunthæ in uos beneficia ignoratis? an temporis diuturnitate & uestra obliuione, nullius momenti fuisse ea sunt uisa? tametsi istorum neutrum sit: non enim leuibus & uanis quibusdam in rebus, in maiores uestros in uosq; nuper gratos quondam nostri se principes ostenderūt, sed in grauibus quidem & necessarijs. Atqui in suæ ditionis homines quid nam uirtutis exerceant Græci, uel auditione percepisse reor, uel experientia didicisse. Proinde Gothorum & Italicensium bona istorum fore decernitis, quibus & uos inhæsisse existimo. Sed quæ nam ab his sitis hospitibus & amicis adepti, uos forte non præterit, si qua ipsi in parte eorum nunc meministis quæ Alexander Romanorum præfectus facturum se animo destinarat, ut milites ipsos omittam, & militum duces, quorum beneuolentia & animi magnitudine fruebamini, & eorundem de causa ad id fortunæ res peruenere. Me uero uestrum existimet nemo, barbarorum ut principem per instantiam his uerbis nūc uti: nam illud pro indubitato asseuerauerim, quempiam ab his esse facinorosis pœnas denique exacturum. Quin potius quo pacto non fore id absurdissimum uideatur, quum deus ipse pro illata tam multis iniuria, militibus istis præfectisq; sit supplicia denique illaturus, uos uero in istorum tam fœde facta libentius concedatis, nec eximi malis uos pariamini quæ à sceleratis hominibus inferuntur. Occasionem itaq; aliquā præbetote, qua apud Gothos ipsos rem uestram excusatius tueamini, & ipsi uobis errati ut ueniam demus. Sed ad hanc consequendam occasionis estis tūc aliquid præbituri, si belli fine non expectato, quum adhuc quippiam est reliquum spei, quæ potiora sunt delegeritis, & emendatione denique facta ea insuper sartiatis, quæ per uos sunt indecentius gesta. Literas in hanc Totilas sententiam scriptas ex captiuis cuidam Romam deferendas, & ad senatum mox tradit. Ioannes forte in urbe tunc erat, is senatoribus interdixit, ne Totile quippiam responderent. Vnde Totilas iterato literas alias atque item alias ad Romanos perscripsit, in quibus grauissimo se iuramento aperte obstrinxerat,

obstrinxerat, nulli unquam de cætero Romanorū malī quicquam Gothorū
quempiam illaturum. Quis uero mortalium iteratas tabellas Romam per-
tulerit, nil equidem habeo quod affirmare sat queam: nocte nanque intem-
pesta publicis illæ in locis affigebantur, & ubi iam illuxisset innotescebant.
Sed Romanorum præfecti, quum sacratos quosdam Arianæq; sectæ uiros
suspectiores haberent, ex urbe omnes protinus eiecerunt. Quibus rebus To-
tilas cognitis, exercitus parte in Calabriam missa, Hydruntis præsidium ut
tentarent iniunxit. Sed eius loci custodes quum haudquaquam ultro ad Go-
thos concederent, Totilas suis mox imperat, ut oppidum obsiderent. Ipse ue-
ro cum maiori & reliqua exercitus parte ad circumiecta urbi Romanæ loca
ductare statim contendit. Cuius profectioe cognita Imperator, & si fortis-
sime adhuc sibi insistentibus Persis, mittere rursum in Italiam Belisarium co-
gitur. Iāq; hyems se circumegerat, nonusq; belli huius annus exhibat, quod
scripsit Procopius. Belisarius itaq; secundo iam in Italiam uenit, perpaucis
admodum ex Byzantio abductis secum militibus: nam quos antea is ha-
buisset, ab exercitu qui in Media erat nequaquam eduxerat: unde militum
apud se raritate compulsus, Thraciam omnem circumeundo, pecuniamq;
effuse præbēdo iuniores & uoluntarios quam multos contraxit. Huic ex Im-
peratoris permissu & Vitalius aderat Illyricorum præfectus, qui ex Italia nu-
per redierat, ubi & Illyrios reliquerat milites. Vtriq; igitur quum ad homi-
num milia quatuor contraxissent, Salonas se contulerunt, ea mente ut Ra-
uennam inde & imprimis contenderent, ex eoq; loco bellum Gothis quoad-
liceret inferrent: nam per Romanum agrum nec tuto transire hi poterant,
nec hostes fallere transeundo, quos in Calabria Campaniaq; castra habere
acceperāt: nec uim his quoquam pacto inferre, nō enim æquis aduersus Go-
thos hi uiribus ibant. Interea qui in Hydrunte obsidebantur Romanis quū
commeatus penitus defecissent, cum obsidentibus barbaris ad colloquium
conuenerunt, pactiq; inter se sunt, Gothi ut præsidium traderetur, & ad id
peragendum utrique diem præfiniunt. Belisarius interim commeatibus in
naues impositis, ad anni spatium suffecturis, cum his Valentinum iussit Hy-
druntē ocyus nauigare, indeq; primos statim custodes abducere, quos mor-
bo & fame acceperat contabuisse, aliosq; ex his qui secum tunc nauigarent
ad custodiam loci habendam sufficere: quibus perfacile foret, ut integris &
uigentibus, & abunde suppetētibus rebus ad uictum necessarijs, præsidium
tutius asseruare. Valentinus itaq; secundum nactus & ualidum uentum, na-
uigatione Hydruntē quarto ante præstitutū dedendi oppidi diem perue-
nit, & sine custodijs portū deprehensum mox occupat, præsidiumq; nemine
interpellante iniuit. Gothi nanq; præsidiariorum militū promissis fidentes,
nec quicquā interea sibi impedimento fore ad capiendum præsidiū rati, ne-
gligentius se erga proxima Hydruntis loca habere, & in segnitie quiescendo
relabi.

relabi. Quo factum, ut classe de improviso in se ueniente conspecta, trepidi obsidionem mox soluerent, & procul inde facta discessione, translatisq; aliò castris, quæ sibi iam obtigissent, ad Totilam perferunt. Valentini deinde milites quidam, quos forte cupido incesserat eius regionis loca depopulari, incursione incòsultius facta, ad maris littus quum hostes obuios habuissent, cum his manus conseruere: quo prælio ut prorsus deuicti, non paruo numero fuga se in mare præcipitant. Vnde centum septuaginta desideratis, cæteri se Hydruntem præsidium receperunt. Valentinus uero ueteribus eius præsidij affectis inedia inuentis custodibus, & his inde abductis, ex Belisarij ipsius imperio alios & recentes ualidioresq; primis substituit, & commeatibus ad integrum suffecturis annum, cum reliquis copijs Salonas uenit. Vnde & Belisarius cum classe uniuerfa mox soluens, Polam applicuit, ubi & moram exercitum disponendo aliquandiu contraxit. Totilas interim ubi eò Belisarium applicuisse accepit, id eius cognoscendi uires iam cupidus egit. Bonus nomine quidam, Ioannis nepos Genuæ dux præsidij erat, huius nomine literas ipse adulterinas ad Belisarium scribit, enixius obsecrando ad se ut maximo in discrimine laborantem celerrime opitulatum uenirent. Viris deinde cautiorebus quibusdam delectis, & uafredine probe imbutis, perferendas ad Belisarium literas tradit, & simul commonefacit eius ut uires aduertendo diligentius & speculando cognoscerent, & à Bono se Genuæ præside missos dissimulanter prætenderent. Quos Belisarius ubi in eius còspectum uenere, pro sua consuetudine beneuole ac perbenigne suscepit, & literis deinde perlectis Bono præfecto ut renunciarent iniunxit, cū uniuerso exercitu se non longe post affuturum. Illi uero, ut fuerat per Totilam imperatum, rebus omnibus perlustatis & diligenter animaduersis, quum se ad Gothorum exercitum recepissent, non magni momenti Belisarij esse copias affirmarunt. Totilas interim Tybur quod Isaurorum præsidio tenebatur, proditione hoc pacto cepit. Ex incolis quidam cum Isauris portarum custodibus, nullo ipsorum crimine pauloante iurgati, hostes qui proxime castra habebant noctu introduxere. Vnde Isauri quum urbem in hostium esse potestatem aduerterent, agmine uno inter se coeuntes, integri omnes ferè fuga euadunt. Tum Gothi ciuium nemini parcere, sed cum urbis præfule occidione uniuersos occidere, & cædibus tantopere in hos desæuire, ut explicaturus has minime sim, ne inhumanitatis & sæuitiæ monumenta posteritati relinquam. Inter cæteros & Cætelus interiit, uir sanè inter Italos probus. Iamq; & Tyberim barbari occupant. Vnde factum ut haudquaquam Romani de cætero possent flumine commeatus deuchere: nam & secus amnē situm id oppidum est, supra urbem Romam stadijs centum & quinquaginta. Quod quū à Gothis iam tene retur, ueluti è propugnaculo è regione siue per Anienem fluuium hi nauigantibus, siue terra iter habentibus infesti erant. Belisarius autem ubi cum uniuerfa

uerſa claſſe Rauennam peruenit, Gothiſ qui forte tunc aderant, & ſimul Ro-
 manis in unum contractis, orationem huiuſmodi habuit, Haudquaquam
 nunc primum ô uiri id cōtigit, ut egregia uirtutis probitatisq; opera per ne-
 quitiam & praua delerentur facinora. Iampridem enim humanis id rebus
 aperte inſitū eſt, & ſane pleraque proborum hominum facta, deperdita peſ-
 ſimorum quorundā prauitas intercідere ac corrumpere potuit. Quod utiq;
 nunc & Imperatoris rem plane ſefellit, cui tantopere ut delicta caſtiget eſt
 curā, ut de Perſis paruifecta ac demum poſthabita, quæ in manibus erat ui-
 ctoria, me ruſſum ad uos per id temporis tranſmittendum cenſuerit, ea ut
 ſarciam & ad ſanitatē reducā, quæ per præfectos & exercitus duces nil re-
 cte antehac ſint, ſiue in milites, ſiue in Gothos, & utcunq; in cæteros facta.
 Enimvero nil prorsus delinquere, nec humanum eſſe equidem reor, ſed præ-
 ter mortalium ipſorum naturam. Delicta uero corrigere Imperatorem ad-
 modum decet: ut charos præterea & amicos ſoletur, eius & dignitatis eſt &
 prudentiæ: quo fiet ut non ſolū nunc ipſi à moleſtijs quondam illatis & gra-
 uibus uindicemini, ſed ſtatim ut liceat Imperatoris beneuolentia frui, qua re
 nil dignius afferri mortalibus poteſt. Quum itaq; ad hæc exequenda præſto
 nunc ſim, ueſtra intererit totis eniti nunc uiribus, futuris ut cōmodis perfrua-
 mini. Vos igitur ut cuiq; ſiue neceſſarij ſanguineq; coniuncti, ſiue amici be-
 neuolique apud Totilam hoc tempore ſunt, eueſtigio reuocate; id ſi egeritis, &
 pacis bona habituri propediem eſtis, & ab Imperatore non mediocris ad
 uos eſt peruentura utilitas. Ipſe uero non ut belli huc cupidus ueni, nec ut ho-
 ſtis Romanæ ditionis hominibus ſim. Quod ſi non operæprecium ipſi duxe-
 ritis quæ potiora ſunt uobis deligere, & nobis obuiam ire pleriq; uelint, ne-
 ceſſe erit omnino, ut uel inuiti pro hoſtibus habeamus qui contra nos arma
 deſumpſerint. Hac habita Belifarius oratione, Teramunthem armigerum
 & ex his alios qui ſe ſequebantur nonnullos, cum Vitalio unā Illyricisq; mi-
 litibus in Æmyliam miſit, eius regionis ut locos tentaret. Vitalius itaq; ſuis
 cum copijs quum Bononiam peruiſſet, præſidijs ſeſe tradentibus captis,
 quietum eo ſe in oppido continebat. Illyrici interea milites quos eò traduxe-
 rat, nullis prorsus malis affecti, nec uoce tenus, quæ ſe offendiſſet, derepente
 & temere abeuntes domum ſe contulerunt, miſſisq; ad Imperatorem lega-
 tis, ueniam dari ſibi deprecabantur: quandoquidem non alia ſe domum de
 cauſa recepiſſent, niſi quia neceſſarijs ac ſimul ſtipendio fraudari ſe dicerent:
 his ferme reſpublica magnam debebat pecuniam. Ad hæc accedebat quod
 & Hunnorum exercitus quum Illyriam inuaſiſſet, eorundem liberos coniu-
 gesq; pauloante abduxerant, quibus Illyrici illi rebus compulſi agmine uno
 abierant. Sed his imperator, & ſi tum primū ſuccenſuiſſet, ueniā tamen errati
 poſtea dedit. Vnde & Totilas cognita Illyriorum ſecefſione, exercitum Bo-
 noniam miſit, Vitalium perinde ac reliquos milites ut ſtatim inuolaturū. Vi-
 talius

*Belifarij ad ſu-
 os & Gothos
 oratio*

talius tamen ac simul Teramunthes hostium in se aduentu præcognito, locatis in aduentantes insidijs, magno ex eis numero interfecto, cæteros auertere in fugam. Eo in prælio Nazares aderat, uir quidam egregius, natione Illyrius, & ex Illyria militum quondam præfectus: cuius præter cæteros omnes singularis & admirabilis opera fuit. Hac deinde pugna confecta, Teramunthes Rauennam ad Belisarium redit, qui alios ex suis armigeris ternos & delectos cum militibus mille Auximum Romanis ibi per Gothos obsessis suppeditas misit, qui ferme Totilam cum copijs suis frustrati, Auximumque ingressi, incursiones in barbaros facere animo destinarant. Sed postera die circa meridiem certiores iam facti hostium nonnullos in proximo esse, urbe egrediuntur ut his occurrerent. Exploratores tamen prius mittendos ad hostes esse discernunt, eorum vires diligentius speculatum, ne temere in barbaros & inconsideratius ruerent. Ricilas uero Belisarii armiger, sed tunc temporis temulentus, inuitis cæteris, solus ipse ad speculandum equo in cursum acto celeriter arripuit. Quumque in Gothos tres incidisset & loco præcipiti, primum quidem ut oppugnaturus hos constitit, & rem strenue gerit: sed ubi hostium vim magnam peruidit in se unum coortam deferri, in fugam statim concitat equum, quo ex insperato & loco difficili procumbente, ingenti hostes clamore in huc tela coniciunt. Quam rem Romani ex ædito conspicati, suo ut militi opem lauri concurrunt. Ricilas interea pilis iam multis opertus emoritur. Teramunthis uero tunc milites barbaris in fugam uersis, sublatum sui commilitonis cadauer in Auximum intulere, exitum uitæ sortitum non sua uirtute dignum. Tunc uero Sabinianus Teramunthesque cum Magno ipso eius præsidij duce, communicato consilio, non usui fore sibi comperiebant, illic de cætero immorari, id animo agitantibus hostibus nunquam pares fieri se posse. Et dum interea obsessorum cibos absument, eò celerius se effecturos, ut à barbaris præsidium capiatur: quæ utique ubi sic fore sunt uisa, ipsi quidem cum militibus mille se ad discessum parare, & noctu iter aggredi uelle. Qua re sic constituta, ex his ipsis militibus quidam occulta profectio & uoluntaria ad hostium castra se contulit, denunciauitque uti res se apud Romanos haberent. Vnde & Totilas ipse cum delectis duobus milibus uiris nocte insequenti stadijs triginta ab Auximo itinera asseruando infedit, eiusque rei nulli præbuit sensum. Gothi interea hostes noctem circa mediam conspicati pertranseuntes, exercitis hos ensibus de improviso adoriuntur incautos, ex hisque ducentos interfecerunt. Sabinianus interim Teramunthesque cum reliquis ut in tenebris delitescendo Ariminum fuga contendunt. Gothi uero sarcinarijs iumentis omnibus potiuntur, quæ commeatus & arma gestabant. Ad littus Ionici sinus oppida duo Pisaurum Fanumque inter Auximum & Rauennam sunt sita, quorum domibus in huius belli primordijs Vittiges concrematis muros ad mediam partem deleuerat, ne forte illis Romani præoccupatis Gothi se infestos præberent.

berent. His uero ex oppidis alterum, & id quidem Pisaurum Belisarius occupare decernit, ut cuius ager illi esset tum uisus equorum in pabula peridoneus. Missis itaque noctu ex amicis quibusdam ad id peragendum idoneis, qui portarum singularum latitudinem altitudinemque clam & diligentius metirent: fores postremo ad eandem dimensionem constructas, & ferro munitas nauigio impositas Pisaurum misit, iussitque Sabiniani militibus ut eas portis mox coaptarent, ipsique intra muros manerent, ac ubi in tuto iam constitissent, quicquid emoenibus dirutum collapsum uel fuerat, lapide utcumque limoque sarcirent. Sed Totilas quæ per hos gerebantur præcognitis, non paruis cum copiis Pisaurum uenit, & præsidio pertentato aliquandiu ibi moratus, quum capere illud non posset, re demum infecta, ad Auximum reduxit exercitum: non enim Romanorum adhuc quisquam in hostem exhibat, sed intra muros omnes se continebant. Belisarius interim suis ex armigeris duos Romam transmisit, ut simul cum Bessa urbis custodias asseruarent, nec quoquam pacto exirent in hostem. Totilas deinde & Gothorum exercitus, ubi Belisarii copias accepere non ea multitudine esse ut suis resistere conatibus possent, locorum ualidissimas quasque munitiones infestandas per se ac suos esse decernunt: unde & in agro Piceno parte copiarum ad Firmum Asculumque dimissa, positis castris ad hæc oppida obsidendum sedulo constitierunt. Iamque & se circumgerat hyems, & annus huic decimus bello finiebatur, quod historiae Procopius commendauit. Belisarius uero cum obsessis auxilio esse non posset, Ioannem Vitaliani nepotem Byzantium misit, grauissimoque iureiurando adegit, ad se enixe ut reditum & quoad posset acceleraret, Imperatoremque suo nomine precaretur, magnam ut sibi pecuniam maioresque copias & arma insuper mitteret: milites quippe deberi sibi pecunias causando seque omnium egentissimos esse prælia detrectabant. Vnde & Imperatori in hanc sententiam scripsit epistolam, In Italiam Imperator optime uenimus, non uiris, non armis, non pecunijs demum muniti: quæ utique qui non ad necessitatem sit consecutus, bellum ut reor gerere nunquam sat commode poterit. Thraciam ipsi & Illyriam obeundo, milites non paucos demum contraximus, sed miserabiles quosdam & plane inermes imbellesque. Spectamus præterea & qui hic sunt reliqui milites haudquaquam satis ad id bellum ualere, & hostes reformidare quam maxime, ut qui ab his sæpius uicti animum ad seruitutem transtulerint, nec sane hi frustra hostem antehac ueriti fugitabant, & equis dimissis, proiecitis in terram armis turpi se dederant fugæ. Nec fieri præterea potest pecuniarum prouentum ut ex Italia capiam, quippe quæ iterato per hostes pristinos occupata nunc detinetur. Nostri præterea milites quia contumaces iam redditi sunt, nostro haudquaquam parent imperio: unde nec iubere his aliquid possumus. Accedit etiam quod debita illis pecunia imperandi nobis audaciam sustulit: nec illud te lateat uelim, maximam tuorum militum partem ultro ad

n hostes

*Belisarii ad
imp. epist.*

hostes se contulisse. Si igitur in Italiam duntaxat Belisarium mittere animo inerat, bene habet: sum nāq; in medijs ferè nunc Italis. At si libido est hostes peruincere, necessarium est ut per te alia pleraq; ad id præparentur: nō enim fieri sine ministris potest rebus in bellicis imperator. Neesse est itaq; ut armigeri & satellites mei omnium primi ad me transmittantur, Magno deinde qui Auximum seruat, Hunnorum barbarorum q̃p̃ aliorū nō parua manus, hisq; in stipendium ut pecuniæ dependantur. Ioannes uero quum plurimum temporis Byzanti contriuisset, nil prorsus eorum peregit, quorū ob gratiam per Belisarium mittebatur. Sed uirgine ex Demetrio Imperatoris nepote progenita in uxorem traducta, Veneri operā dabat. Totilas interea Firmium & Asculum cepit: in Thuscōs inde profectus, Spoletū Alisiumq; obsedit. Spoleti uero Erodianus custodiæ præerat, Sifridus Alisij Gothus genere, alias tamen miri erga Romanos & Imperatoris res studiū. Sed Erodianus cum hostibus in colloquium uenit, ab hisq; dierum triginta indutias petijt, his tamen conditionibus, ut si nulla interea per Belisarium auxilia mitterentur, cum militibus ciuitatem & incolas Gothis dediturum se diceret, filiumq; pro futura deditioe obsidem dedit. Postquam uero constitutū iam aderat tempus, nec alicunde Romanis subsidia ferebantur, Erodianus & cæteri quibus fuerat præsidij custodia credita, factis ex pactionibus se & Spoletum Totilæ dedunt. Ferunt nonnulli Erodianum quia Belisarium ipsum odisset, Gothis sese Spoletumq; prodidisse, ut cui uitæ factorumq; rationem exacturum ab se Belisarius minaretur. Sifridus autem cum suis militibus facta in hostes eruptione, è suis cōplures amisit, & ipse simul occubuit. Alisini deinde duce amisso in re præsentis consilij inopes urbem extemplo hostibus tradidere. Post hæc Totilas ad Cyprianum protinus misit, & Perusiam sibi ut proderet precabatur: post preces, & minas adiecit, si minus obtemperaret: uarièq; animum eius uersando, pecuniarū insuper uim maximā se illi datum pollicebatur si postulata perageret. Verum ubi apud Cyprianum nec minis sibi nec precibus res succedebat, ex illius armigeris Vliatū quempiam corrumpit pecunia, hominem ut dolo necaret. Tum ille Cyprianum solū conuentum, de improviso obtruncat, & fuga ad Gothos se recipit. His Totilas rebus peractis, Romam contendit, quam statim ubi est proxime uentū obsedit. Agrorum uero cultoribus per omnē Italiam mali nil quippiam intulit: sed terram ut intrepide colerēt nil secus ac antea imperauit, sibiq; ac Reipublicæ tributa dependerēt, & fructus dominis reportarent. Gothi uero dum muris interea appropinquant, Artasires Barbatianq; non paucos secum ductantes, & si improbante id Bessa factum, eruptionem in eos fecerunt, & statim compluribus interfectis reliquos in fugam uertere. Quibus quū diu insistèrent, & ad plurimum uia euecti insectandi studio essent, in hostium insidias præcipitarunt, ubi maiore suorum parte amissa uix duces ipsi euasere.

Quo

Quo factum, ut haudquaquam de cætero auderēt hostibus obuīam ire sibi uel acriter insultantibus. Vehemētior exinde fames Romanos urgebat, quā nullas possent ex agris fruges inuehere, & rebus essent maritimis interclusi. Gothi nimirū Neapolī in potestatem redacta, minoribus uarijsq; nauigijs, circa eius regionis insulas ultro citroq; ad nauigādo diuagabantur, & diligentius obseruabāt, qui nam eā nauigationē haberent. Vnde uniuersas ē Sicilia naues quæ Romanum ad portum cursum tenebant, eorum in manus cum nautis ipsis perueniebant. Totilas deinde in Æmyliam transmissio exercitu, Placentiam siue uī siue deditione suis ut caperent imperauit. Hæc fermē ciuitas inter cæteras Æmyliæ urbes præstantior est, & præsidium habet præualidum, ad flumenq; Padum posita est, ac sola ex omnibus ea ē regione oppidis Romanorum in ditione relinquebatur. Vbi uero Gothorum Placentiæ appropinquauit exercitus, oppidanos leniter cōpellando hortari & suadere urbē Totilæ ac Gothis pacifice traderent. Quibus ubi pro uoto nil succedebat, non procul ab urbe positis castris ad obsidionē se hi præparabant, & eo impensius quo & oppidanos præsenferant necessarijs indigere. Per id tempus Imperatoris præfectos qui Romæ tunc erāt, proditiōis suspicio cepit, ut qbus Romanus uir Cethegus & inter senatores facile princeps suspectior esset, qui ea statim de causa Centumcellas ab urbe discedens se cōtulit. Belisarius interim ut urbi Romæ, ita & summæ rerum quā non parum timeret, ut qui ex Rauenna aliō nil quicquam afferre ex tantulis præcipue copijs subsidij posset, Romā inde proficisci animo destinat, & circumiecta urbi loca euestigio occupare, ut ē propinquo suis laborantibus quiret præsidio esse. Iam enim quod à principio Rauennā uenisset hunc pœnitebat: quod tamen Vitalio suadente & Magno præfectus cum Imperatoris incōmodo fecerat. Nam ubi se primum intra Rauennam incluserat, uisum est hostibus se iam liberius posse & pro arbitrio bella tractare. Belisarius itaq; Iustino cum paucis quibusdam ad Rauennæ custodiā constituto, inde mox soluens Dalmatiæ oram legens, eiusq; regionis loca iuxta ad nauigando suis cum copijs Epidamnum deuehitur, ubi exercitum ex Byzantio expectando aliquandiu quieuit, perscriptis primum ad Imperatorē literis, quibus & præsentem ad cætera rerum statum significabat. Ille uero nō longe post Vitalij nepotem, Isaacem Armenium Aratij & Narsetis germanum fratrem cum exercitu misit ex barbaris Romanisq; contractum militibus, qui omnes Epidamnum deuecti, cum Belisario se coniungere. Imperator deinde Narsetē & hunc eunuchum ad Erulorum principes legat, ut his suaderet in Italiam traducerent copias, & cum suis unā militarēt. Vnde ex Erulis quammulti Narsetē secuti in Thraciæ loca hybernatum uenere, ut postea uere proxime ineunte ad Belisarium inde transmitterentur. Aderat cum his & Ioannes quem Fagam cognomine dictitabant. His itaq; iter habētibus fortuna contigit quādā, quæ

ingentibus bonis Romanos ex insperato affecit. Magnæ nuper Sclauinorū hominum manus Histrum flumen trañcientes, & eius regionis loca depopulati Romanorū uim maximā ceperāt. Cum his Eruli inopinantes quum manus conseruissent, & simul spem præter uicissent, magno eorum numero interfecto, captiuos omnes per eosdē abactos, abire ad propria permisere. Sed Narses interea quempiā nactus, qui Childibij nomen clarissimi quondā Romanorū præfecti falso sibi ementiret. Childibius quidā ex Iustiniani familia fuerat, uir sane rebus in bellicis acer admodū atq; industrius, contemptorq; adeo pecuniarū, ut in re sua familiari pro maximis opibus duceret nil penitus possidere. Hunc Imperator quarto imperij anno Thraciæ uniuersæ præfectum ad Histrum tuendū cōstituerat flumen, & tam caute asseruandū, ne de cætero barbaris peruium esset: quandoquidē antehac sæpe ut Hunni, ita & Antarum Sclauinorumq; gentes flumine eodē traiecto, insanabilibus malis Romanos affecerant. Sed Childibius posthac adeo terrori barbaris fuit, ut per triennij spatium, & quandiu eo præfecturæ hic munere fungebatur, barbarorum nemini unquā id flumen licuerit Romanos inuadēdi de causa pertransire: quin potius in alteram continentis partem Romani Childibio duce ac sæpe transuecti, barbarorum uim maximam trucidarant, & in seruitutem adduxerant. Post tertium tamen Childibius annū modicis Histrum quum copijs traiecisset, uniuersam Sclauinorū gentem obuiam habuit: unde inito fortiter prælio cum Romanis permultis & Childibius cadit: quo mortuo barbari libere Histrum flumen trañcere, Romanorumq; res sæpius incurfare. Quo factum, ut uel uniuersæ Romanæ tunc uires non ea in re unius Childibij æquare uirtutem potuerint. Antis deinde Sclauinisq; longo post tempore inter se dissidentibus, & certamen deniq; ineuntibus Antæ ab hostibus superant. Vir itaq; quidā Sclauinus ex captiuis iuuenē nactus Childibium nomine, primum tum pubescentē domum abduxit. Sed Childibius ipse temporis progressu bellicis est in rebus industrius factus, & miræ erga dominū charitatis, ut qui eius tuendi gratia uitæ sæpe discrimen subierat, & bello se perstrenue gesserat, quibus ex rebus ingentē retulit gloriā. Vnde nō longe post Antarum uis magna Thraciæ loca quū inuasisset, depopulatis ea è regione agris Romanorumq; rebus direptis, multos mortaliū demū cum cætera præda ad proprios lares quum se referrent traducunt: his ex captiuis quempiam unum in domini clementioris potestātē & perhumani fortuna deduxit. Erat nimirū captiuus ille uir sagax & sanè uersutus, & qui facile posset in negotio homines circumuenire ac fallere. Itaq; quum magnopere cuperet Romanorū ad terras redire, nec ulla id arte assequi posset, rem excogitauit huiusmodi. Dominū imprimis conuentū, pro eius humanitate & in se diligētia mirifice laudat, & suæ probitatis ob gratiā ex deo pleraq; sibi bona fore affirmat, seq; haudquaq; ingratū pro eius in se benignitate uideri impostum:

sterum posse: uerū si sibi optima consulenti obsequi uelit, nō longo post temporis interuallo magnarū pecuniarū dominum se eum facturū strenue pollicetur. Esse nanq; apud Sclauinos ait Childibium Romanorū quondā præfectum habitu nunc quidē seruili, sed barbaris ipsis incognitum. Si igitur illi placeret pro Childibio redimendo dependere precium, hominemq; Romanorum ad loca traducere, pro indubitato asseuerare maximam à Romanis se gloriam relaturū, & ab Imperatore nō paruas opes. His dictis Romanus ille & seruus domino quæ uoluit persuasit: nam & secū unā ad Sclauinos contendit, cum hisq; quia fama utriq; innotuerant barbaris mutuo ac tuto diuersabantur. Pecunijs itaq; multis Childibij domino persolutis, hominē quem petierant coëmerūt. Inde profecti quū protinus abiissent, & domū se iam recepiissent, rogat mox hominē emptor ille & dominus, num ipse Childibius esset Romanus ille præfectus. Tū ille nil dedignatus quæ uera essent ex certa confessione fateri, quemadmodū antehac secum actū sit explicat, ut Antius & ipse genere sit, & quum aduersus Sclauinos unā cum suæ nationis hominibus pugnam inisset, ab hostium sit quopiam captus: nunc uero quū in patriā uenerit, liber & ipse sit ex lege futurus. Tum igitur qui argentū persoluerat, ne hiscere quidem tūc primū, sed mœrore mox affici, & suæ simul factæ iacturæ non mediocriter indolescere, Romanus uero & seruus ille qui dominū consolari & quæ in uero essent refellere uellet, ne qua sibi res forte in patriā reditū moraretur, hunc quidem uirum Childibium esse identidem affirmare, sed præ formidine, ut qui in medijs hostibus nūc diuersetur, haudquaquā ex uero sibi uelle cuncta retegere: quod si Romanorū ad terras peruenerit, nō solum nihil omnino hūc ueritum occultaturū se esse quī sit, sed uti par est, gloriæ honoriq; id habiturū. Dum interea de huius uiri nomine ea cōtrouersia fieret, uulgatus iam sermo ad omnes perferri cœptus. Antarum gens itaq; eius rei ob gratiā quum adinuicem conuenissent, cōmune decernunt id sibi fore negotij, atq; adeo ex ea re ingentia quædā se habituros sperabant, quandoquidem Romani exercitus principē redactum in potestatē haberēt. Atqui Antarum Sclauinorumq; nationes, nō ab homine aliquo uno reguntur: sed ab antiquo plebeia cōmuniq; libertate uiuunt, & idcirco res omnes quæ uel utiles sint, uel forte difficiles, in cōmune consiliū deducunt. Cætera uero omnia utriq; ferè genti paria sunt & simillima. His præterea barbaris lege cautū est, & à suis maioribus proditū, inter deos aliquē unum qui fulminis sit fabricator, rerum omniū dominum ac solū esse ut credant, illiq; boues & hostias cæteras mactēt: fortunā uero nec sciunt quidē, nec aliās uim aliquā in homines habere fatent: sed postq; sibi siue domi morbo correptis, siue in prælio constitutis è propinquo mors imminet, iubentur quidem si incolumes forte euaferint, deo confestim pro anima sacrificiū facere. Vnde quum primū mortis illud discrimen defugerint, sacrificiū ex uoto ac promissis absoluunt, & putant ferme

tant fermè hoc pacto salutem sibi per sacrificia redemisse. Syluas præterea & Nymphas hi colunt, & dæmones alios, hisq; sacrificia peragunt, & inter sacrificandū uaticinantur. Habitant autē incondita quædam tuguria, & longo abinuicē interuallo, & singuli domiciliū locū ut sæpe fit mutant. In prælio aut pedestres pleriq; in hostem eunt, clypeū telaq; in manu gestātes, thoracem tamen non induunt: nonnulli uero nec tritam quidem & obsoletam habent dum interea bellum fit uestem, sed uelamenta duntaxat quædā ad fœmur usq; tendentia: hunc in modū aduersus hostes consistunt: porro una utrisq; & barbara lingua: quinetiā nec corporis specie inter se differunt, nam & prolixiore statura sunt omnes, & uiribus plurimū ualent. Corporum uero & comarum colore nec candido admodum nec rutilo prorsus, nec in nigredinem omnino uergente, sed subrutili magnopere sunt. Vitam uero ut duriorē, ita & planè incultā neglectamq; Massagetarum more ducunt, & quidem sordibus ut illi cibo ingurgitantur: callidi tamen siue malefici minime sunt, sed in populando ac rapiendo Hunnicam seruant consuetudinē. Et sanè Sclauinis quondam Antisq; unum erat ac simile cognomētum, quippe quos Sporos prius idcirco denominarūt, quia, ut reor, dispersi per tabernacula & seorsum singuli habitabāt: affatimq; terras habent, ut qui maximā in ulteriore Histri fluminis ripa incolunt partē. Antē itaq; isti inter se tunc temporis coeūtes, ut ad proposita redeamus, hominē identidem cogere, sibi ut fateretur Childibium se esse & Romanorū præfectum: quod si inficias iret, supplicia se illaturos acrius cōminari. Dum hæc agerētur, imperator Iustinianus missis ad barbaros hos oratoribus quammaxime hortabatur, unum ut omnes incoherent locum, & ueterem præcipue urbē Turrim cognominatā, supra Histrum sitam, per Traianumq; quondam ædificatā, nunc tamen ex barbarorū direptione penitus destitutā. Hanc igitur urbem imperator Iustinianus, ut Romano attinentē imperio, daturū se gratis his fatchatur, adniscumq; familiaritate eosdē sibi quoad posset coniungere, & magna insuper donaturū pecunia, ut confederati sibi in posterū essent, Hunnosq; perpetuo infestaret, qui in Romanorū uellent excurrere principatū. His barbari acceptis probatisq; simul conditionibus, facturos se omnia polliceri, si Childibiū Romanorum præfectū de integro constitutū, ut secū cohabitaret permiserit, identidē affirmando eū haud dubie Childibiū esse, quem apud se tunc detinerent. Quibus ex rebus uir ille quē Childibiū barbari nuncupassent, quamoptime sperando elatus, peruelle quidē ac planè fateri se Childibiū esse, qui Romanos quondā ductasset. Vnde quum ea de causa Byzantiū is mitteretur, eodem itinere Narfes obuiā uenientē offendit & in colloquiū uenit. Sed ubi demū hominē hunc nebulonem quempiā esse deprehendit, & Childibiū se planè mentiri, tametsi Latinā uocem emitteret, Childibijq; indicia de se nō pauca æderet, ut quæ antea sic didicisset, ut satis iam posset ea dissimulare, in carcerē statim

statim coniectum uera profari cogit, Byzantiumq; traducendum curauit. Sed iam unde digressus sum redeo. Belisarius interea Valentinum ex suis armigeris, alterum Focam nomine, & hunc quidē bello egregium Romanū ad portum cum exercitu misit, eius ut loci præsidium cum præditijs militibus alijs, quibus Nocentius præerat custodirēt, & quoad possent crebris eruptionibus hostium copias infestarent. Valentini itaq; Focæq; milites ex præfectorum permissu Romā clām mittunt, Bessæ qui nunciaret hostium statim se castra de improvisoq; inuasuros, & simul rogarent ex militū numero quos intra urbem haberet, ut pugnacissimos quosq; delectos, quū primum factā per se incursionē præsenferit, quā celerrime sibi subsidio mitteret, ut utriq; exercitus iuncti ingentē inferre iacturā barbaris possēt. Id tamen Bessæ præfecto haudquaq; ut fieret placebat, tametsi militum tria milia secū haberet. Quibus Valentinus & Focas cōfisi cum quingentis duntaxat hostiū castra nil tale sperantium de improviso quū inuasissent, paucos quosdam interfecerunt. Cuius tumultuariæ pugnae, & si celeriter sensus ad obsessos peruenit, nemo tamen ex urbe opem his allaturus prodibat. Tum illi iam suis diffisi ad portū integri omnes & nullo suorū desiderio se receperūt. Rursumq; hi ad Bessam nuncijs missis ignauiae hunc & formidinis inculcabant, nil opportune se occupantis; affirmantes præterea paulopost in hostē se incursuros, hūc hortabantur ut in tempore sibi adesset, & cum omnibus copijs barbaros ipsos adoriretur. Bessas uero negare identidē acie cum his decernendi ob gratiam in hostes se proditurū. Valentinus interea & Focas maioribus in barbaros uiribus impetum facere animo agitabāt, iamq; se ad id præparabant. Sed Nocentiū quidam interim miles sponte ad Totilā ueniens nunciat die proxime insequenti futurum omnino ex portu in se insultus ut fiat. Tum ille locis ad id opportunis homines bellicosos in insidijs locat, in quas demū quum Valentinus & Focas suis cum copijs incidissent, cum magna suorū iactura & ipsi mortem oppetiere, pauci ex his quum uix effugissent, in portū se receperunt. Per id tempus Vigilius urbis Romanæ præsul, quum in Sicilia esset, magnum nauium numerū frumento complet, & Romam transmittit, ratus omnino urbē tuto adire hos posse qui onera nauibus importarēt. Quæ utiq; quum Romanū ad portū cursum tenerent, hostes earū aduentu præcognito pauloante priores ipsi quum in portum uenissent, intra muros delituerūt, ut eò naues iam descendentes nullo negotio caperēt. Sed hos qui in mœnibus erant custodes mox conspicati, è propugnaculis ueste altius agitata, signum nautis ad se nauigantibus dabant, ne ultra progredierentur, sed aliò quocūq; possent uerterent uela. Illi uero prodito signo non intellecto, sed rati potius qui in portu erant Romanos, præ gaudio & ex suo aduentu alacres factos, id signum dedisse, seq; ad portum ineundum hortari, prospero ac præsentī afflante his uento intra portū celerrime cum nauibus peruenerūt. In quibus

Valentinus episcopus quidam, cum Romanis plerisque alijs nauigabat. Tunc barbari ex insidijs confestim exorti, naues omnes nemine defendente mox capiunt, episcopum cum Romanis comprehensum ad Totilam ducunt, ceteros uero obtruncant, & cum oneribus naues remulco trahentes euestigio abeunt. Totilas interea quum episcopum quid sibi nam uellet rogasset, & mendacij apertius conuicisset, utraque illi manus praecidit. His ita peractis iam hyems se circuegerat, & undecimus belli huius se uerterat annus, quod scripsit Procopius. Vigilius interea Romanus antistes ab Imperatore ex Sicilia euocatus Byzantium uenit: nam ut eo contenderet, diutina ea in insula hic traxerat moram. Eodem tempore & Romani in Placentia urbe obsessi omnibus iam necessarijs deficientibus, fame coacti cibi genere utebantur mortalibus insueto, ut qui se inuicem esitarent: quo factum ut se ac Placentiam hostibus deditioe tradiderint, salute pacta. Nec secus & in urbe Roma obsessis necessaria omnia defecere. Erat tunc forte inter Romanos & sacros uiros Pelagius quidam diaconus, qui diu Byzantij comoratus, maximam sibi cum Imperatore conciliarat amicitiam. Vnde & pecuniarum uel maxima circumfultus, Romam se pauloante quam obsideretur contulerat. In eaque deinde obsidione necessarijs indigentibus, eius pecuniae partem largiter impartitus, quum uel antehac esset inter Italos omnes uir probus, maiorem uti par erat, charitatis & in proximos quosque beneuolentiae gloriam retulit. Hunc igitur quum praefame indigna quaedam Romani & difficillima pateretur, facile suadent contentum ut Totilam precaretur paucorum sibi dierum indutias his conditionibus daret, ut si intra constitutum inter se tempus nemo sibi suppetias ex Byzantio uenerit, sine mora se ipsi urbemque barbaris proderent. His cum mandatis ubi ad Totilam Pelagius uenit, & ab eo est perbenigne susceptus, prior Totilas ita exorsus est. Constat sane apud barbaros omnes id lege cautum esse, oratores ut hi plurimum colant & uenerentur. Mihi uero qui uirtutis sibi aliquid compararunt, qualis tu es, honorem deferre simul & reuerentiam iam pridem studium fuit. Sed oratoribus delatos honores siue illatam his ignominiam non personarum mansuetudine, siue uerborum tumiditate & elegantia discerni reor, sed quum uera quaedam fatentur, uel non sanis admodum uerbis utuntur. Oratori itaque illi honor deferri maxime solet, qui ueritate mox patefacta ad suos dimittitur: sed is ignominia praeter ceteris affici, qui ubi commentitia quaedam & subdola fecerit uerba ad suos mox redeat. Cetera quidem Pelagi, quae a nobis petieris, facile consequeris, tribus duntaxat exceptis: & ubi haec caueris, ut plane subiicias magis expediet, ne forte maximam ipse causam praebes, quo minus eorum uel peragas, quorum ob gratiam huc aduenisti, uel nos forte ex re infecta incuses. Petere namque quae praesentibus haudquaquam rebus conueniat, plurimum proculdubio facit, nemo pro uotis ut quippiam consequatur. His autem sic interdico, ne quoquam pacto pro

Totile ad Pelagiū oratio

pro Siculis, uel urbis mœnibus hisce, uel transfugis seruis uerba nunc facias: quandoquidē fieri non potest, ut aut Gothorū opera uti pro Siculis queas, aut murus ut iste urbis integer maneat, uel serui ipsi qui nobiscum nunc militant, suis quondam de cætero ut dominis seruiant. Verum ne uideantur hæc inconsiderata quadam per nos prætēdi sententia, & causas ipsas explicaturi mox sumus. Fuit olim Sicilia insula & priscis quidē temporibus pecuniarum ut felix prouentu, ita & cuiusuis generis frugum in ea nascentium, cæteris terris fecunditate præstantior, atque adeo ut non solum hæ incolis suppetant, sed uel uobis Romanis indidē ad uitam sint necessaria per annos singulos exportantibus satis. Vnde tunc primū Romani Theodericū deprecabantur, ne ea in insula maius aliquod Gothorum præsidium collocaret, ne ea res forte ad cæteras prosperitates eorū libertatē interpellaret. His ita peractis, hostiū exercitus in Siciliā nauigauit, qui ferme nec hominū multitudine nec re alia ulla nobis essent in bello pares. Siculi uero uisa hostiū classe, non ad Gothos quicquam denuntiare, nec se continere munitionibus, nec hostibus saltē censere utcūq; occursum tunc esse, promptissime patefactis urbium portis, supinis hostium exercitum manibus exceperunt, & haud secus egere ac infidissima seruitia solent, quæ diutius in carcere asseruata dum dominorum uolunt manus effugere, in nouos quosdam & alienigenas statim incidunt. Ea itaq; ex insula hostes ut è loco munito impetu factō, omni Italiæ ora sine ullo potiti negotio sunt: quin etiam uel urbem hanc Romam cepere, ac tantū inde frumenti numerum importarunt, ut uel obsessi in anni spatium queant Romanis obistere. De Siculis hætenus, quibus per Gothos ut uenia detur fieri nullo pacto iam poterit, criminū magnitudine misericordiā ab his adimēte, qui affecti iniuria sunt. Nūc uero intra hos muros hostes se coercēdo in campum quidē descendere, & nobiscū acie decertare minime censent, dolis uero & deceptiunculis cōtinenter & in singulos dies nos oppugnādo iniuste quidē nostris hi rebus & plane absurdus nunc potiunt. Ne itaq; iterato hæc eadem patiamur prouidendū iam ducimus. Qui enim præ ignorantia semel circūuenti falluntur, si rursus in infortuniū recidant, quia minus periclitando præuideant cōsuetam sibi calamitatē, haudquaquam ex aduersante fortuna id fieri uidebitur, sed quia se deliquisse plane ignorent: uel illud quidem adiecerit quispiam, & uobis omnibus maxime profuturum, ut urbis hæc mœnia solo æquentur, ne cum alijs & ipsi demum coerciti, uel ab insultantibus hostibus circūuallati, sed malis exclusi alieno periculo nec ullo uestro discrimine uictoribus futuri sitis in præmium. De seruis uero qui ultro ad nos concesserunt, dicturi hæc sumus. Si enim qui nobiscū fuere in hostē instructi, & à nobis deinde fidem nostra ex confessione acceperūt, ne se unquā ueteribus dominis utcūq; restituamus, uestras in manus dedendos esse nūc censuerimus, profecto nec uobis quidē traditam fidem seruaturi quandoq; essemus. Non enim

*Pelagij re/
sponſio*

enim qui uel cum omnium miſerrimis pactiones factas neglexerit, erga aliū quempiam firmiorem præ ſe ferre animū quiuerit. Quin potius ueluti abſurdioris nature indicium ad omnes qui ſecum uerſantur circumferre perfidiam uideretur. Hæc Totilas. Pelagius uero ita reſpondit, Summū tibi uir ſtrenue in dicēdo ſtudio fuit, me ſimul & oratoris nomen extollere, & ſi aliās in ſordidiſſima ſtatuiſti nos ſorte. Virū nanq; amicum & oratorē, nō ſolum eum affeciſſe cōtumelia duxerim, qui uel caput illi percufferit, uel aliquouis in hūc deſæuiat modo, ſed uel qui re infecta dimiſerit ad ſe delegatū: non enim homines oratoris munere idcirco funguntur, ut honorem ab his conſequantur, qui ſuſcepturi ſe ſint: ſed quod uſui Reipublicæ impoſterum ſit peragēdo, ad eos qui ſe legauerunt mox redeant. Fit igitur ut uel affectis iniuriā longe magis conducat eorum aliquid effeciſſe, quorū ob cauſam uenerint, quā principum uerbis benignioribus auditis, nihil pro ſpe cōſequutos ad ſuos redire. Deprecari autem haudquaquam ſat ſcirem quæcunq; præfatus nunc es: cur enim quiſquam ei moleſtum ſe præbeat, qui anteq̃ poſtulat ſe reſpondeat, conuētiōes facturum ſe neget? Sed illud equidem minime ſubticebo, quod præ te facile ſeras, quantū erga Romanos qui in te arma ſuſceperint, oſtenſurus benignitatis & beneuolētiae ſis, qui in Siculos tibi nil aduerſatos immortale quoddā decernas effundere odiū. Sed ipſe mea ad te omiſſa legatione, ad deum hanc transferam, qui ſupplicum contemptores odiſſe ſolet. His Pelagius dictis abſceſſit. Quem Romani ubi re infecta ad ſe redeuntē uidere, eo acrius animo cōſlictari, quo & fames quotidie inualeſcendo inſanabiliter eos afficeret: militibus uero nondum neceſſaria deerant, ſed ſe adhuc ſuſtinebant. Vnde Romani Græcis immixti, exercituum præfectos Beſſam & Cononem adeuntes, lachrymabundi & multo cum gemitu proſati huiuſmodi ſunt. Talem nobis præſentē eſſe fortunā ſpectamus, ut ſi uel impiū aliquod aduerſum uos facinus patraſſemus, haudquaquā poſſet id merito nobis in crimen aſcribi. Neceſſitatis ſiquidē magnitudo excuſationis in ſe plurimum habet. Nūc uero quū nobiſiſpis ad opitulandū nil quicquam ſit uiriū, uerbis oſtenſuri calamitatē ipſam hanc deploratū nunc ad uos uenimus. Sed benigne quæ dicturi nos ſumus audiatis precamur, nec ulla dicendi audacia ob-
turbari uos uolumus, ſed malorū ex ea penſitare nunc magnitudinem: nam qui de ſalute cogitur deſperare, nec opere quidē nec uerbis decorū ſeruare de cætero poterit. Nos uero o principes, nec Romanos quidē, nec uobis conſanguineos ducitis, nec eorundē uel morū uel legū ſocios eſſe, ſed perinde rebelles, & qui Imperatoris non ultro intra urbem exercitum exceperimus, ſed hoſtes potius ipſos in uos armis deſūptis. Nunc uero ueluti acie uictis captiſq; bello, uobiſq; in ſeruitutē ex lege cedentibus, date ueſtris mancipijs alimentata, non ad neceſſitudinē ſuffectura, ſed quæ ad tenuē ſaltem uitā ducendam ſint ſatis, ut & nos ſuperſtites facti, uobis contrā ſubminiſtrems quæcunq;
dominis

*Romanorum
ad præfectos
oratio*

dominis serui par est ut ministrent. Quod si id uobis non facile placet, sed dignum duxeritis sine ulla ope missos nos facere, id lucri estis denique habituri, quod in seruorum nihil operę insudabitis sepulturam. At si ne id quidem de uobis sperandum relinquitur, saltē nos obtruncate, nec morte honesta nunc fraudetis, nec uitę exitum nobis inuideatis omnium proculdubio suauissimum, sed uno facinore infinitis Romanos liberate difficultatibus. Pręfecti itaque his auditis, cōmeatus Romanis quos tribuāt nullos in pręsentia esse respondent, ipsos uero necare se impium ducere, nec plane sine discrimine fore, si sic relinquantur, Belisarium tamen & ex Byzantio transmissos exercitus identidem affirmare affuturos propediem esse. Denique his uerbis Romanos solati dimittunt. Fames interea inualecendo in immensum quum accreuisset, maximū in malum euasit, ut quę ciborū absurdiora quędam suggereret genera, & naturę excedentia terminos. Sed Bessas Cononq; ut urbis pręfecti custodię, frumēti maximū numerum intra mœnia sibi reconditū, sua necessitate militibus fraudatis, Romanorum primoribus & his quidem diuitibus ingenti pecunia uenditabant. Medimni siquidē, quod utiq; mensurę est genus, aurei septem precium erat. Sed quibus nō tantę erant domesticę facultates, cibos tam delicatos ut possent & tātī opulentiorū more absumere, eius precij parte quarta depensa, fursure medimnū complentes, pane inde sordidiore confecto diuescebantur, id cibi genus necessitate ipsa suauissimum faciente. Bessas porrō & eius armigeri quī bouem haberēt uenale, aureis quinquaginta uendebat. Ex Romanis uero cui uel equus forte obisset, uel istiusmodi aliquid demortuū erat & putidum inter foedissimos habebatur, quia mortui animantis uesci carnibus posset: cetera hominū turba urticas duntaxat edebat, quales circa urbis pomerium & locis incultioribus passim & affatim nascuntur, quas tamen decoctas, ne uel sapore uel innatis offenderetur aculeis esitabat. Quamdiū itaq; aureus fuit Romanis numerus, frumentum ut dictum est, & fursures cōmebāt. Verum ubi demū his defuit, domesticę suppellectilē omnem in forum inferre, & pro diurno hanc uictu in eorū commutare iacturā. Sed ubi militibus frumenti nil reliquum fuit, quod impartiri Romanis posset, ad urticas uniuersi iam circumspicere. Quibus deficientibus quū eorum non magna his copia esset, atq; adeo ad saturitatē non omnes haberent, corpore extenuari deniq; cœperant, colorq; quū in pallorē se paulatim & liuorē uertisset, simillimi idolis uidebantur: pleriq; uero uel incedentes, uel dentibus adhuc ipsis urticas mandentibus, de improviso exanimati cadebant. Iamq; uel purgamentis in cibū & stercorebus utebantur, nonnulli etiam fame nimium degrauiati, manus sibi met inferebant, quū nec canes quidem nec mures de cætero inuenirent, nec aliud usquam demortuum animal quibus uti in cibū possent. Erat inter ceteros Romanus uir quidam liberorū quinque factus iam pater, hunc filiū omnes circumstistendo, prehensandoq; ut assolent

ut assolent cibum sibi efflagitabāt. Tum ille nec ingemiscens quidē, nec ullo ædito turbationis indicio, sed fortissime dolore dissimulato, filios iussit se subsequi, ut cibum mox accepturos. Vbi uero supra Tyberis pontem peruenit, capite obuoluto uelatisq; oculis, in Tyberis aquas cōfestim desiluit, spectantibus filiis, Romanisq; cæteris qui ea tunc forte è regione cōstiterant. Vnde Imperatoris præfecti ex ea ciuium Romanorum desperatione terrore perculsi, traditis qui abire ex urbe uellent pecunijs, quocunq; animus ferret ut recederēt statim iussere. Quo factum est, ut paucis admodum Romæ relictis, in fugam se omnes proriperent, & quò cuiq; licuit diuersim abirent: eorū tamen pars maxima arescentibus præ inedia uiribus, mortem passim obibat, nonnulli ab hostibus intercepti interiire. Cū Romanis itaq; sic ut diximus actum. Isaacis interea & Ioannis ubi tandem exercitus Epidamnum uenit, secq; cum Belisario iunxit, Ioannes omnibus in cōtinentem expositis copijs, eius regionis pedibus ut sinum peruaderent iussit, ut eandem cum uniuerso exercitu ferrent fortunam. Sed Belisario id fore inutile uisum, quin potius ad circumiecta urbi loca mox unā nauigandum cunctis decernit. Et id quidem censebat longe plurimum rebus suis conducere, siquidem per continentem euntibus sibi, & tempus esse longius conterendū rebatur, & aliquid ad interpellandum se occurrurum: posse tamen Ioannē aiebat, per Calabros & gentes finitimas alias progrediendo perpaucos inde & reliquos barbaros propulsare, & intra sinum Ionicum omnibus locis in potestatem redactis, cōiungere se demum cum alijs circa urbem affuturis tunc copijs, ad quam ipse descendere cum altero exercitu animo agitabat, ut qui magnopere uereretur, ne si acerrime demum obsiderentur Romani, uel pauculā utcūq; interpositam moram plurimum posse publicis rebus officere: nauigantibus uero & uento secundo ac ualido incidente, facilem sibi fore Romanum in portū descēsum: sed pedestri exercitu ex Hydrunte ad urbem proficiscentibus quadraginta dierum spatium necessarium esse ad iter conficiendum. His Belisarius Ioāne cōmonefacto, cum uniuersa classe ex Epidamno soluit, nactusq; prosperum uentum Hydruntē non longe post appulit: cuius aduētū Gothi præcognito, quicunq; ad obsidendū præsidium tunc forte constiterant, soluta statim obsidione ad Brundisium ferebantur (quæ ferme ciuitas duorū dierum uia ab Hydrunte abest & ipso in littore Ionici sinus est sita.) Belisarium rati ea è regione fretum mox traiecturum. Ad Totilam inde quemadmodū præsentia se haberent euestigio perferunt. Tum ille uniuersum exercitū ut iamiam hostibus occurrurus parare, & Gothis iniungere qui in Calabria essent, ut quoad possent eā transitum custodirent. Sed Belisarius prospero sibi ad nauigationem afflante uēto, ex Hydrunte Romam classe contēdit. Et dum interea Gothi se negligentius gererent, nec diligentem in Calabris custodiæ curam haberent, Totilas ipse uel quiescendo intentius adeo omnes in urbē aditus obseruabat,

obseruabat, ut commeatus inferri nil possent. Supraq; Tyberim est excogitando id machinatus, locum in primis ea deligit parte qua flumen in angustum descendit stadijs ab urbe nouemdecim, trabes ibi praelongas in utraque pertinentes fluminis ripam locauit pontis in speciem, ligneasq; excitauit utrinq; turres, in hisq; imposuit pugnacissimorum uirorum praesidium, ne lembis nauigijsq; alijs ex portu productis, aditus in urbem pateret. Belisarius interim Romanum in portum inuehitur, & Ioannem ibi exercitu praestolabatur. Sed in Calabriam ille dum hac gererentur traiecerat, nil sentientibus Gothis, qui Brundusij ut diximus erant, ex hisq; cum duos quosdam interceptisset, qui exploratum aduenerant, alterum extemplo obtruncat, alterum uero quia sibi ad genu procubisset uirum seruauit, & eo libentius quo nec praefecto ipsi, nec exercitui inutilem se fore praedixerat. Hunc Ioannes sic sciscitando affatur: Quid enim ipse si incolumem missum te fecerim, mihi Romanisq; allaturus es commodi? Tum ille se polliceri facturum, ut Gothi nihil omnino huiusmodi expectantibus de improviso insistat. Ioannes uero fide illi salutis data necesse fore respondit, ut & equorum quos Gothi haberent greges sibi ostenderet. Vbi itaq; uel ad id operam se nauaturum professus est barbarus, hunc ipsum ducem Ioannes secutus, hostium equos tum primum pascentes deprehendit, immissoq; peditatu qui multitudine preualeret & robore, hos statim praecipitat: cursu deinde citato ad hostium castra mox ducit, in quibus barbarorum quam multi, quam dearmati imparatiq; essent, re subita territi, ac pristinae simul uirtutis obliti contrucidantur, pauci euadentes ad Totilam demum perueniunt. Ioannes deinde Calabros omnes solatus, eorumque animis delinitis Imperatoris ut partes beneuole tuerentur effecit, ex eo permulta pollicitus, & Romanis ex copijs bona quandoq; his fore. Ex Brundisio postea quamcelerrime potuit mouens, Canusium uenit, quae ciuitas est inter medios Apulos sita, dierum quinque a Brundisio uia, in occidentem & Romam uersus eunti distat: ab Canusio quinque & uiginti stadijs haud procul & Cannae sunt uicus, ingenti illa Romanis illata per Annibalem clade nobilitata. Eo in loco Tullianus nomine quidam Venantij filius uir sane Romanus in Brutijs & Lucanis non minus diuitijs quam uiribus pollens, Ioanni quam in conspectum uenisset, Imperatori id noxae dabat, quod in Italiam misisset exercitum, qui Italicenses grauiter affecisset: unde pro indubitato asseuerabat, quod si humanitate erga hos de cetero uterentur Romani, Brutios Lucanosq; in potestate se his traditurum, & Imperatori nil secus ac antea obedientes hos fore, tributaq; depensuros, ut qui non ultro ad barbaros & Arianos concesserint, sed quia uim ab hostibus paterentur, & ab Imperatoris exercitibus affecti grauiore iniuria sint. Ioanne itaq; curaturum ad nutum se omnia confirmante, & simul facturum ut Italicis recte cuncta succedant, suas Tullianus mox copias Romanis exercitibus iunxit. Qua ex re milites ab Italis nihil

o impofteru

Richimū. al's

imposterum ueriti, omnia fere intra Ionicum sinum amicitia cum eius regionis hominibus planè cōciliata, Imperatori obedientia reddita sunt. Quæ utique ubi Totilas demum accepit, ex Gothis tercentum delectos Capuam misit, & simul iniunxit, ut ubi Ioannis exercitū aperte uidissent inde Romam contendere, ita hunc sequerentur, ut de se nullum hostibus sensum præberent, sibi uero curæ cetera fore. Ioannes uero ne ab hoste circūueniret sat uertus, à Belisario iter diuertēs in Brutios & Lucanos secedit. Erat inter Gothos tūc temporis quidam Recimundus barbare uocitatus, uir sanè probus: hunc Totilas ad Brutiorum custodiam collocarat, habebat is apud se Gothorum Romanorumq; & Maurusiorum transfugas quosdam, cum hisq; scyllæ & carybdis fretū, & ea è regione Calabriae littus seruabat, ne qui forte eo ex loco in insulam transfretaret, neq; inde ad se nauigarent. Intrepide hunc in exercitum ex insperato quū incidisset Ioannes, derepente ita perterrituit, ut nullius de cetero roboris recordati, cōfestim in fugam auerterentur, & in montē ea è regione admodum prominentem aditūque difficilem ac planè præruptum sese ex fuga reciperent. Quos Ioannes strenue insectatus, ubi cum hostibus in eam montis accliuatē & suis cū copijs euasisset, inito cū barbaris prælio, qui loco difficili minus se fortiter continerent, quā plurimos Maurusiorum Romanorumq; militum sed transfugarum obtruncat ualidissime repugnantes, Recimundū & Gothos cum cæteris omnibus sese dedentes mox cepit. His Ioannes peractis ibi aliquandiu permansit: quem Belisarius opperiendo, dum Romano in portu se quietum teneret, non mediocriter inculcabat, quod nec acie cum hostibus decertaret, nec cū trecentis illis barbaris qui missi in Capuæ custodiam fuerant, manus conseruisset, neque hos persequi niteretur, cum & ipse barbaros secū haberet delectos. Ioannes uero transitu ad urbem iam desperato, retro in Apuliam cessit, & loco quodā Cerbario uocitato cum exercitu moram ut quieturus trahebat. Veritus itaque Belisarius ne Romani tamdiu obsessi, necessarijs ad uitā deficientibus, facinus aliquod insanabile aggredierentur, quouis modo in urbem commeatus inferre animo agitabat. Vnde cum nō pares hostibus uires haberet, ut acie posset cum his in campo decernere, primum id in flumine machinatur: naues duas quas Græci acatas dicunt, & has quidē patentiores inuicem iungens, tignis reuincit: his desuper ligneam inædificat & ea altitudine turrim, ut turribus plurimum promineret, quas hostes in ponte antea excitarant: has nanq; quorundam opera usus, quos transfugarum sub specie ad barbaros miserat, dimensus Belisarius fuerat: naues deinde ducentas quas Græci dromadas dicunt, in Tyberim iecit, ligneis circumuallatas muris, & his quidem undiq; perforatis, ut ex foraminibus ipsis hostem possent è tuto ferire: frumenti q; multum & necessaria cætera nauibus affatim imponit, & bellicosissimis has complet militibus: alios præterea pedites equitesq; utrinq; & circa fluminis ripas constituit.

stituit, hisq; iniunctum si qui forsitan hostium in Portū contenderent, aditu enixius prohiberent. Isaace deinde intra Portus ciuitatē relicto, uxorem illi & sua cætera commendauit, discedensq; iussit, ne quo indidem pacto abscederet, sed eius semper insisteret loci custodiæ, ut si quid sibi ipsi ac suis aduer, si accideret, haberent quod se cum salute reciperent: nō enim id præter ad effugium aliud his erat ea è regione præsidium, sed omnia circumquaq; hostilia. His itaq; sic constitutis, nauem ipse unam ingressus præerat classi, quā eò ut traherent è terra milites imperauit, ubi & ligneam ipse turrin construxerat, in cuius nauis fastigio lembū imposuit, pice ac sulfure seuoq; plenū, & eiusmodi cæteris quæ ignis uelocissima sunt nutrimenta. Ex altera ripæ fluminis parte Portuensiq; uia, pedestris exercitus subsidio ueniebat, ad Bessam nuncio prius dimisso, qui ei iuberet, diē ut insequenti, magnis eductis ex urbe copijs hostium castra turbaret, quod illi uel antehac iusserat. Sed Bessas neq; in superioribus prælijs, neque in præsentī & futura hac pugna Belisarij imperata exequitur: non enim liberari obsidione uolebat, adhuc nanq; sibi ac soli rei frumentariæ erat aliquid reliquū: siquidem ex eo frumento quod antea principes sibi Romā ex Sicilia miserāt, militibus simul ac populo suffecturū, per exiguam partem Romanis ciuibus impartitus, maiore sibi sub militaris annonæ prætextu seruauit, quod postea senatorijs uiris ingenti precio uenditabat. Belisarius igitur Romanorumq; classis ingenti labore, aduerso flumine nauigantes, Gothi nullibi occurrentibus, sed in suis quiescentibus castris, quū pontem propius peruenissent, in hostiū incidunt custodias: qui utiq; ab utroque fluminis latere in pontis tutelam ferreas catenas iniecerant, quibus ad pontem procedere Romani prohibebantur. Sed barbaris hi partim interfectis, partimq; auersis in fugam ad pontem succedūt: quod deniq; ubi est uentum, enixe omnia agere, & operam certatim nauando in hostes eniti, repugnantibus fortiter è turribus barbaris. Quibus deinde remittētib; pugnam, cōfestim Romani superiores existūt, & cursu citatiore in pontē euadūt. Tunc Belisarius nauibus statim, in quibus eius imperio cōstructæ turres antea fuerāt, ad terrā uia Portuensis è regione subductis, ad pontis turrin & hostiū machinas applicatis, incendi lembos mox iubet, in ligneamq; barbarorum materiam extemplo immitti. Eo itaq; igne turris correpta incendio cōflagrauit, cum eaq; & Gothorū bis centū ardere, & Osdeus simul præfectus uir sane omniū pugnacissimus. Romani autē ex re bene gesta fidentiores iam rediti, quū suis opitulatū è castris uenissent, acrius longe quā antea barbaros uulnerare, & armis continenter inceslere: illi uero ex his quæ acciderant iam pauefacti, terga uertentes, sese in fugam dedere: iam em̄ & pontem turre incensa Romani aggressi, eò peruenerant, ut hoc celerrime demolito, Romam nemine obistente libere peruenirent, ni Romanis rebus inuidisset fortuna: nam dum interea, ut dictū est, sic se haberēt exercitus, rumor ad Portus urbē

o 2 perfer

perfertur, sed in nō paruum Romanorū iacturam, uicisse barbaros Belisariū, catenamq; in flumine dissoluisse, cū turriq; & pontē cremasse. Ea fama euectus Isaacus qui in Portus fuerat relictus custodiam, quū se minime continere iam posset, sed eius gloriæ per alios partæ particeps fieri studeret, Belisarij nō magnifaculo imperio, in alteram fluminis ripam cū delectis equitibus centum mox traiecit, & ad hostium castra cōtendit. Quibus Rodericus forte tūc præerat, uir sane bello egregius, quumq; ea è regione de improviso barbaros inuasisset, hos simul & Rodericū sibi obuiam prodeuntes primo insultu exterruit. Vnde mox Gothi castris relictis trepidi secesserūt, siue maiores subsequi copias suspicati, siue ut fallerent hostes, falsosq; ut factū est caperent. Isaacis interea milites etli trepidanter barbarorū inuasent castra, argentū tamen & preciosam cæteram supellectilē, quæ passim iacebant, diripere hisq; intenti esse. Sed Gothi interim dum celerrime rediissent, ex his compluribus cæsis, Isaacē cum alijs paucis uiuū cepere. Hac clade accepta equites quidam qui forte euaserāt, Belisariū cursu quā celeri adeuntes quemadmodū apud hostes sit & Isaacem actum renunciant. Tum Belisarius trepido nuncio obstupescens, nil sciscitatus quonam Isaacus modo in hostiū potestātē uenisset, sed ratus Portū cum uxore simul fuisse amissum, iacturamq; se omniū rerum fecisse, nec aliud sibi suisq; rebus reliquū esse præsidium, quò se incolumes perditis in posterum rebus reciperent, ne hīscere quidem tunc potuit: dolor namq; intercluserat uocem, cum antehac sibi id nūspiam contigisset: unde q̄ celerrime reducto ad Portū exercitu iter accelerabat, ut hostes adhuc incōpositos inuasurus, & locū utcunq; recuperaturus, quem amissum crediderat. Sic itaq; re infecta Romanus exercitus à ponte quē cœperat expugnare abscessit. Belisarius uero cum ad Portū uenisset Isaacis cognita temeritate, se de mum sensit non opportune turbatū: quumq; aduersæ fortunæ indoluisset, in ægritudinem incidit: febris nimirū derepente oborta & longior maiorem in modum hominem macerauit, & in mortis discrimen perduxit. Post biduum deinde Rodericus ille Gothus ubi eam Romanis intulit cladem, è uita excessit: cuius iactura tunc Totilas & dolore simul ingenti affectus, Isaacē interfecit. Bessas interea frumentum adhuc impensius uenditare, egentium necessitate preciū augente: quūq; se prorsus & summo cū studio in eam curā dedisset, murorū custodias facile in primis negligere, nec ullam ad urbis uel rei alterius securitatem diligentiam adhibere. Tum uero moenibus insultari, & quidem licenter per hostes cœptum: pauci namq; in muris custodes erant, & hī quidem negligentius agere: nam quibus per uices custodia euenisset, maxima erat dormitandi licentia, nemine præsidente qui eius custodiæ rationem haberet, nec muros quispiam obeundo inuiseret, quidū custodes agerent percontaretur. Ad hæc accedebat, quod Romanus incola nullus cū peregrinis custodibus poterat urbis moenia obseruare. Quum itaq; perpauca, ut diximus

diximus, admodum ad murorū custodiam relinquerentur, & hi quidem iam fame confecti, quaterni custodes quidam & Isauri genere ad portam Asinariam custodias nacti, nocte concubia obseruata qua cæteros somnus oppreserat, demissa è pinnis ad terram recte, & ea se demittentes, Totila inde adito, excepturos se Gothorum intra urbem exercitum pollicentur, idq; se nullo negotio facturos affirmant. Tum Totilas gratias illis se redditurū ingentes professus, pecuniaq; donaturum nō parua, si ea quæ obtulissent peragerent, datos quosdam suis è satellitibus cum his statim dimittit, locum cōtemplatur unde hi aditum affirmassent suis in urbem fore. Qui ubi ad muros uenire, recte cōprehensa in propugnacula ipsa nullo interpellante euadunt. Quò ubi est uentum, Isauri barbaris omnia ostentare, & nihil omnino edicere impedimēti uspiam fore uolentibus muros cōscendere, & item licentiæ plurimū, ubi iam conscendissent, quia nemo obsisteret. Proinde Gothi iussi Totilæ cuncta renunciare quæ uiderant, eodem quo prius ascenderāt fune, protinus demittuntur. Quorū relatu omnibus Totilas cognitis, etsi eo fuisset ex nuncio læticia non mediocri affectus, suspicione tamen propter Isauros captus, haud dum confidendum his nimium esse censebat. Nō multos inde post dies ad Totilam Isauri iſdem uenire, ad id facinus hortaturi. Tum ille alios duos cū his rursus ire mox iussit, ut & ipsi diligentius omnibus & accurate peruestigatis, uisa renunciarent. Qui utiq; non longe post ad Totilam reuerrentes, priorum simillima referūt omnia. Interea uero Romani milites multi exploratum quid hostes agerent missi, nō procul ab urbe Gothi decem occurrunt, iter eā habentibus: quos statim cōprehensos ad Bessam deducunt, sciſcitantiq; Bessæ quid nam Totilas animo agitare: Gothi respondent, eū sperare Isauros quosdam eius in potestatem urbem daturus. Iam enim ad barbaros ut certior rumor is emanarat. Sed nihilominus Bessas Cononq; urbis tunc præsides his auditis, negligenter se ut cœperant gerere, nec aliquā tantæ rei rationem habere. Vnde factum, ut tertio demum Isauri Totilæ quū in cōspectum uenissent, ad aggrediendum id facinus incitarēt: tum ille alios quosdam cū Isauris misit, cū hisq; & sanguine quendam sibi propinquiorem: hi uero ad Totilam paulopost redeunt ad rem peragendā confirmāt: qui omnium certior factus primis tenebris, uniuerso armis instructo exercitu ad portam Asinariam duxit, quaternosq; inde è Gothis præualidos uiros Isauris ducibus per funem iubet in muros euadere. Qui nocte statim eadem qua & Isauris ipsis obuenerat per uices custodia, dormitantibus ceteris ad fores Asinarias aperiendas descendūt, præcisaq; lignea securibus obice, refractisq; ferreis claustris, Gothi aditum patefaciunt, & patentibus portis, cum uniuerso exercitu Totilam intra urbem ad hostium arbitrium recipiunt. Sed ipse ubi intro est itum, unū in locum copias omnes cōgēgit, nec abire diuersim permisit, hostium insidias ueritus. Verū ubi uti par erat tumultuatū, & perturbatio

o ; inde

inde & timor ut capta in urbe Romanos inuaserant, militū Romanorū pars maxima cū ducibus ipsis, ut facile cuiq; fuit, fugam capessunt: pauci quidam Romanis cum ciuibus se immiscentes in templa per fugiū habuere: soli omnium ex patritijs uiris Decius & Basilius cum alijs nōnullis, quū prāparatos ad id equos haberent, cum Bessa fugere potuerunt. Sed Maximus Oliberiusq;, & cum his simul Orestes & alij quidam in Petri apostoli ædem se fuga recipiunt. Constat sane è plebe tunc homines ad quingentos in urbe resides per id tempus fuisse, qui in diuorum se templa receperant. Cæteri omnes iam ex urbe excesserant, & in alias se cōtulerant terras, uel ut supra iam diximus, lue absumpti perierant. Multi intera & noctu quidem de Bessæ & hostiū discessione Totilam fecerāt certiorē: quo affirmante per gratam illos sibi rem nunciare, neminem tamen suorum, fugientiū insistere uestigijs fuit, nihil esse homini suauius dictitādo, quā tērga sibi ut hostes darent. Verū ubi primum illuxit, nec ulla ad insidias relinquebat suspicio, Totilas ipse orandi gratia Petri apostoli templū ingreditur. Sed Gothi interea quos obuios habēt obtruncāt. Vnde hoc pacto ex militibus quidem desiderati uiginti dūtaxat sunt, sexaginta è plebe homines. Ineunti itaq; id Totilæ templū Pelagius ipse sese obuium offert Christi in manibus euangelia gestans, supplexq; omnibus factus, & genu procumbens. Parce inquit, o princeps tuis. Tum ille ardens & sane profusus, ita profatus est. Nūc mihi supplicaturus aduenisti Pelagi: Ita quidem, respondit, quando quidem tuum me seruū effecit deus: sed ab his iam abstine manus, qui tibi in seruitutem cessere. His itaq; uictus precibus Totilas, Gothi militibus edicto mox imperat, Romanorum de cætero ut neminem obtruncarent, & ei in primis preciosissima quæq; delecta seruarent, cætera sibi haberent in prædam: quā multa in patritiorum aedibus inuenta fuere: sed omnium maxima extitere quæ Bessas reliquerat, ut qui uelut omnium perditissimus homo, infaustum illud diuenditi frumenti preciū Totilæ ad cæterā prædam accumulasset. Sic itaq; cum Romanis & patritijs uiris tūc actum. Vnde uel Rusticianæ Boëtij quondam uxori & Symmachi filia id reliquum fuit ad uitam, & miseriarum ad cumulū, ut ab hostibus panem, uel necessarium aliud quicquam emendicando deposceret, quæ facultates antehac suas egentibus impartisset, & seruilibus ipsa rusticanisq; indumentis amiceretur. Haud secus & Romanorum primores amissis prorsus fortunæ bonis, domos circumeundo, foresq; oppulsando, cibum dari sibi suppliciter precabant, nil prorsus his ignominia ea re afferente. Sed Gothi in Rusticianæ mortem iam cōspirauerant, eius hanc noxæ insimulantes, quod tradita Romani exercitus ducibus nō parua pecunia Theoderici statuas disturbasset, in Symmachi patris uiriq; uindictā. Totilas tamen nulla hanc affici iactura permisit, sed eam ac cæteras scēminas omnes ut extra iniuriam essent seruauit, uel Gothi has sibi maxime cupientibus coniugio iungi. Quocirca
factum

factum ut ex his nulla sit per barbaros uitiata, qua ille ex re maximam re-
tulit continentiae laudem. Postero autem die Gothis omnibus Totilas ad se
conuocatis, uerba huiusmodi fecit. Non equidem nouum aliquod uel uobis
incognitum monendi genus in praesenti facturus o uiri commilitones huc
uos conuocaui, sed eadem illa uel nunc disserturus quae apud uos antehac sa-
pe differui. Vobiscum uero qui ea ex me accepistis, actum quam optime est:
non igitur ita commonefactis in segnicie est relabendum: nam & uerbo-
rum quae ad felicitatem traducunt, nulla esse mortalibus satietas debet, uel
si quos forte inscitia opprimat rationis, quandoquidem eorum nullo sunt pa-
cto quae probe dicuntur beneficia respuenda. Quorsum haec? Fuere quondam
& Gothis militum milia centum bellicosissimorum in unum tunc coeuntium,
qui utique maximum in modum ad gloriam opibus utebantur, & equorum
armorumque summa his copia suppetebat. Veteranorum praeterea & pru-
dentissimorum uis ingens, qui sane ipsis in certaminibus constituti, nostris re-
bus conducere plurimum uidebantur, & alioqui a Graecorum militum mili-
bus septem hi omnes deuicti, imperio primum fuere, deinde & caeteris re-
bus priuati. Nunc uero nos qui reliqui sumus & tanta praesertim paucitate,
nudi quidem ac plane calamitosi & ignauissimi omnium, hostium ultra uigin-
ti milia uicimus, & summam ut dicam, quae gesta fuere eiusmodi sunt, ut cre-
di uix possint. Causas uero cur haec ita nobis contigerint, statim aperiam. Go-
thi tunc primum praeter ceteris omnibus aequitate posthabita ut inter se inui-
cem, ita & in Romanos tunc subditos indigna quaedam patrabant: quibus
uti par erat, permotus & ira succensus deus, pro hostibus & contra nos depu-
gnabat: quo factum, ut etsi multitudine ac uirtute caeteroque belli apparatu
hostibus essemus maximo interuallo superiores, ui quadam tamen occultio-
re ac plane diuina deuicti nos simus. Vestra itaque interesse iam reor, quae re-
ctiora sunt ut seruetis, id est, ut equitatem de caetero tueamini: nam hanc per-
uertentibus uobis uel diuina quidem subsidia infestiora mox erunt: non enim
deus sine ullo delectu uel temere, humano generi uel priuatae cuiquam ratio-
ni ferre praesidium consuevit, sed his quam maxime fauet, apud quos aequi-
tatis ratio habeatur: & illi quidem haud quaquam difficile est ad alios bona
transferre, ut qui rerum omnium habeat potestatem. Illud itaque uobis per-
necessarium fore asseuerauerim, iusticiam ut inuicem & in subditos quosque
seruetis, hoc est, ut perpetuam uobis adipiscamini felicitatem. Haec Totilas
cum apud Gothos differuisset, senatorij ordinis ex urbe uiris ad se postmo-
dum conuocatis, pleraque exprobrando indignandoque obijcere, & illud im-
primis, quod per Theodericum quam multis affecti sint beneficijs, quodque
in omnibus semper constituti urbanis sint per eum antehac magistratibus,
& Remp. ipsi eius permissu administrauerint, ut ingentibus praeterea fuerint
muniti diuitijs, & alioquin in beneficos Gothos ingratisimos se praestitissent.

Totila ad su-
os oratio

Alioquin uti-
tur pro tame

in quorum iacturam ad defectionem respexerint, ac Græculos simul inuexerint in patriam homines, suimet proditores tam subito indeceterque facti. Sciscitari deinde, num ipsi à Gothis mali iam essent quicquam perpeSSI: effaricq; item mox cogere, num boni adhuc quippiam sibi à Iustiniano obuenerit: & singula deinceps enumerare, quemadmodum omnibus fere magistratibus sint per eum priuati, quod ab exactoribus sæpe antehac uapulauerint, quod demū coacti sint animū ad ea intendere quæ aduersus Gothos gessissent, belloq; pressi publica non minus tributa Græcis dependere, ac si pacifici essent: & alia pleraq; his dictis adiecit, quæ domini solent infensiores subditis exprobrare. Erodianum Romanis ostentans & simul Isauros qui sibi urbem prodiderant, cum ipsi uos, inquiens, Gothorum socij facti, ne locum quidem uel desolatum ad hunc diem tradendum his censueritis: hi uero in urbem nos Romam Spoletūque receperunt, quocirca seruorum estis uos numero redditi, hi ut Gothis beneuoli & nostri merito consanguinei nobiscum sunt imperia habituri. Patritij igitur his auditis sedulo conticere. Pelagius uero pro uiris fontibus, ita & infelicibus supplex Totilæ factus, non prius precari hunc desijt, quàm ille clementiorem in omnes se fore pollicitus Romanos dimisit. His ita peractis Pelagium Totilas & ex urbis Rhetoribus præcipuum unum Theodorum nomine ad Iustinianum Imperatorem legauit, arctius iureiurando adactos, suas ut partes amice ac beneuole tuerentur, & in Italiam reditum accelerarent. His deinde iniunxit, totis ut uiribus niterentur pacem sibi cum Imperatore & amicitiam conciliare, ne postmodum cogeretur si pace infecta redirent, Romam ad solum diruere, interfectisq; patritijs uiris in Illyrios bellum transferre, litterasque Iustiniano conscripsit. Iam enim & Imperator acceperat quæ in Italia accidissent. Sed postquam ad se Totilæ oratores uenere, expositis primum mandatis, & litteras tradiderunt, in hanc sententiam scriptas. Quæ in urbe Roma ad hunc diem contigerint, cum te fuisse edoctum iam putem, silentio prætereunda uidentur. Ea uero quorum de causa ad te oratores hos miserim statim intelliges, bona pacis tute ut deligas, nobisq; tradas imprimis deposcimus. Quorum ipsi ad monumenta quàm optima, & simul exempla Anastasium & Theodericum habemus, qui pauloante regnarunt, pacēque & cæteris bonis sua tempora compleuere. Si igitur hæc tibi placita erunt, merito meus pater uocabere, & belli nos socios in quoscunque libitum fuerit habebis. His cognitis Imperator mandatis & oratoribus auditis, hos statim responso dato dimisit, Totilæque rescripsit, Belisarium bellicis rebus se præfecisse, & liberam habere hunc potestatem quæ ad Totilam pertinet pertractandi. Dum interea oratores Byzantium mitterentur, & inde in Italiam iterato uenirent, in Lucanos ita se res habuere. Tullianus ea è regione contracta agrestium manu, saltum angustiore quendam asseruando infederat, ne hostes detri-

mentum

Totilæ ad Iu-
stinianum lit-
teræ

mentum aliquod illaturi Lucaniæ loca peruaderent, cum Tulliano unâ & Antarum ex natione trecentos ad eius saltus custodiam Ioannes reliquerat: hi nanq; præ cæteris barbaris sunt in angustijs locorum belligerandi periti. Quæ omnia Totilas ipse edoctus, Gothos quidem ad id bellum descendere non usui sibi fore rebatur: unde multitudine & ipse rusticorum contracta, & Gothis unâ nonnullis dimissis, omnibus uiribus imperat eas angustias per- tentare. Quò ubi demum est uentum, & cum Romanis bellum Gothi conse- ruere, crebrèq; factæ utrinq; impulsiones, Antæ illi ut suapte uirtute, ita & lo- ci difficultate se adiuuante, unâ cū ea agrestium hominum multitudine in su- gam hostes mox auertere, non parua illata primum his clade. Quibus cogni- tis Totilas rebus, Romam imprimis ad solū prostrernere decernit, & maiore exercitus parte ibidem relicta cum reliqua aduersus Ioannem in Lucanos contendere. Sed muri tantum & diuersis in locis hic diruit, quantum totius partem esse hanc tertiam coniectura quis consequi poterat: pulchriora præ- terea magnificentioraq; absumere incendio ædificia huic animo inerat, & ur- bem Romam in ouium pascua idoneam reddere. Quibus de rebus Belisari- us certior factus, simul & litteras ad Totilam misit: qui ubi illi in conspectum uenere, & sui aduentus causam explicarunt, litteras tradidere in hanc senten- tiam scriptas. Ad urbium ornamenta, ædificia quæ antea nulla fuissent con- struere, sapientum ferme uirorum inuentiones fuere, & ciuilitate uiuere percal- lentium: quæ uero ad pulchritudinem extant delere, insipientium proculdu- bio est, & quos minime pudeat in suæ malignioris naturæ argumentum monumenta posteritati relinquere. Roma quidem ciuitatum omnium quæ sub sole nunc sunt, maxima & magnificentissima esse facile affirmatur: non enim est uiri unius uirtute constructa, nec breui quodam temporum spacio in tantam hæc magnitudinem & decorem euasit: sed Imperatorum tunc multitudo, & maximi summorum uirorum cætus, temporis diuturnitas ipsa, diuitiarumque & potentiæ magnitudo, ut cætera omnia, ita ex uniuerso ter- rarum orbe cogere hunc in locum opifices potuere, qui urbem hanc talem tantamq; paulatim ædificando, omniū monumenta uirtutum posteris pro- derent. Fit itaque ut facta per te in urbem hæc comminatio iure appareat to- tius seculi sempiternam mortalibus ad iniuriam cedens, quandoquidem pro- genitoribus ipsis uirtutis memoria demeretur, posteris uero operum tanto- rum spectaculum. His itaque se ita habentibus recte uelim intelligas, è duo- bus alterum necessarium fore, aut enim hoc bello uictus ipse succumbes, aut si ita forte contigerit, nos superabis. Quod si uiceris & Romam demolieris, non alterius urbem sed tuam delebis: quam si seruaueris, ex possessione cæte- rarum omniū præstantissima opulentior fies. Sin uero ad tuam deteriorē for- tunam res nobis successerint, Roma incolumi reseruata, gratia tibi apud ui- ctorem conciliabitur & nō mediocris. Qua per te tum forte deleta, nullus tibi

Belisarij ad
Totilam li-
tera

de cæte-

de cetero relinqueretur ad humanitatē consequendam & clementiam locus: nec facti ullus apud te usus, quin potius re per te male gesta, non indigna mortales omnes opinio ceperit, meritas pro demolita tam egregia urbe luisse te poenas. Nunc uero in utramuis rem propensior fueris, uel Romam serua- bis, uel demum deperdes, tametsi qualiacunq; principū opera fuerint, ex his & nomē ut ferāt necesse est. His litteris Totilas sepe perlectis, & ut bene mor- nentibus magnifactis, suusus demum urbem inoffensam seruauit & inte- gram, deq; eius in hanc uoluntate certiorē per oratores Belisariū fecit. Qui- bus dimissis, maiorem exercitus partem ab urbe haud longius stadijs cen- tum & quinquaginta in Algedone loco quodam sic dicto, ad occidentem so- lem locauit, quietiq; ut manerent indixit. Quod utiq; egit, ne ulla prorsus Be- lisarij militibus euagandi potestas fieret. Ipse deinde cum reliquis copijs ad- uersus Ioannem in Lucanos contendit, delectisq; Romanis patritijs secum unā deducendis, ceteros omnes cum coniugibus simul & liberis ad Campa- niā loca transmisit, nullo hominū in urbe relicto, quam penitus destitutam dimiserat. Ioannes interea ubi primū accepit in se Totilam ire, in Apulia im- morandum haud quaquam diutius duxit, sed cursu citato cū copijs se ad Hy- druntē recepit. Viri uero patritij illi qui abducti per Totilam in Campa- niā fuerant, in Lucanos ex familiaribus quosdā, Totilæ permissu, suos ad uil- licos qui ad insidendum saltum accesserant, nuncios transmiserunt, his impe- rando ab incēptis desisterēt, & ut ante cōsueuerant ad excolendos agros re- dirent, bona his pleraq; pollicendo si dictis parerent. Tullianus interim cog- nito statim Totilæ aduentu fugam capeffit, & Antæ ter centū illi ad Ioannē se conferunt. Sic factum ut omnia quæ intra Ionicū sinum sunt loca, iterato Gothi Totilæq; in potestatē concesserint. Tum uero fidentes iam barbari, & turmatim dispersi quacunq; animus ferret uagari, & intrepide omnia cir- cumire. Quod utiq; ubi Ioannes aduertit, ē suis militibus quā multos im- misit, qui hostes de improviso quū inualissent, eorum uim magnam obtrun- cant: ex eoq; tempore formidine Totilas captus, cōtractis ad se omnibus co- pijs, circa Garganum montem qui in medijs Apuliæ prominet locis, ubi & Libycus Annibal quondam habuit castra, suis circumuallatis quietū se diu tenuit. Dum hæc agerentur, Cononis miles quidam, & eorū ex numero qui post captam per barbaros urbes abscesserant, Martianus nomine, & genere Byzantinus, ad Belisarium ueniens petijt, ut sub transfugæ specie ad hostes dimitteretur, magnis se bonis pollicitus affecturum Romanos. Vbi id de- mum est & Belisario uisum, ad Gothos se contulit. Quem Totilas primum ut uidit, ingenti affectus læticia est: nam & in singulari certamine iuuenem egregie se gessisse & audierat sæpe & uiderat: unde cum illius & liberi duo & coniunx inter captiuos apud se essent, uxore quidem & ex liberis altero huic restitutis, alterū pro obside tenuit. Spoletum deinde cum alijs nōnullis & hunc

& hunc quidem transiit. Sed Gothi Spoletum per Erodianum his proditum quum primum cepissent, ciuitatis muris solo æquatis, Amphitheatrum autem in urbe exstructum comuniunt, eiusque aditus omnes diligentius obstruunt, imposito ibi ex Gothis Romanisque perfugis cōflato præsidio, ut ea è regione loca seruarent. Martianus interea cum præsidarijs nonnullis militibus inita societate, conpirationeque facta, hisque iam persuasis ut grande aliud quod facinus in barbaros auderent, ut & ipsi Romanorum ad castra egregie nauata opera demum redirent, missis nonnullis Perusiam ad eius præsidij ducem, hortatur Spoletum statim ut copias mitteret, eique rei summam significauit. Oldigam Hunnus tunc forte post Cyprianum suorum dolo necatum, Perusiæ suffectus præsidio præerat. Is igitur cum copijs est Spoletum statim profectus: quas Martianus ubi ad se appropinquare præsensit, cum militibus quindecim quos sibi cōciliarat, de improviso præsidij ducem obtruncat, apertisque foribus Romanos omnes intra oppidum recipit: qui ferme hostium plerisque necatis, Hunnos nonnullos inter ceteros captos ad Belisarium ducunt. Quem paulopost cogitatio subiit Romam adire, & quoniam illa fortis uenisset perspicere. Itaque cum mille delectis militibus ad urbem cōtendit, de cuius aduentu Gothi qui proxime castra habebant certiores iam facti, locatis circa urbem insidijs de improviso existunt, & in aduenientes Romanos impetum faciunt. Prælio itaque fortiter gesto, pro eorum uirtute Romani auersis in fugam hostibus, & eorum parte maxima cæsa, ad portum se protinus receperant. Est autem Calabrorum maritima Tarentum ciuitas, & ab Hydrunte dierum duorum iter abest, in Thurios & Rheginos eunti. Huc Ioannes cum Tarentinis nonnullis se introducentibus uenit, militibus cæteris ad Hydruntis custodiam constitutis: & ubi urbem magnitudine præstare, non tamen muris munita perspexit, impossibile fore omnino rebatur, se illam posse omni ex parte tueri: mare autem contemplatus urbi contiguum, & Boream uersus circa locum quendam angustiore utrinque in sinum longe porrectum, ubi & Tarentinorum est portus, isthmumque non minus stadijs uiginti protensum, id eo in loco ut machinaretur excogitauit, præcisam quidem ab oppido isthmi partem ab uno maris tunc latere ad alterum usque ædificio cinxit, ac circa id fossam perduxit, hoc ipso in loco non solum oppidanos ipsos & incolas, sed qui ea è regione incolerent statim contraxit, hosque non in parui momenti custodiam ibidem reliquit. Hac uia Calabri uniuersi quum in tuto iam essent, ut à Gothis desciscerent circumspectare ad idque intendere animum. Totilas interim quum apud Lucanos præsidium quoddam cepisset, & id munitissimum, in Calabriae fines quam proxime situm, quod utique† Acheron *acherusium, als* æda incolæ uocant, in eo imposita trecentorum uirorum custodia, ipse cum reliquis copijs ire Rauennam pergit, barbaris relictis quibusdam in ea Campaniæ loca, quæ per patricos uiros incolebantur, Belisarius interim audacissimum

dacissimum aggreditur facinus, quod ferme tunc primū spectantibus & audientibus multis, furentis est uisum non sani hominis esse, cum aliās tamen egregium & excellentius esset. Paucis nanq; in portus custodiam relictis militibus, ipse cum cæteris Romam peruenit, hāc enim animo destinarat omni conatu in potestatem redigere. Cum itaq; minime posset eam mœnium partem quā Totilas diruerat, breuī instaurare, lapides qui in proximo erant in unum coaceruatos, nullo ordine componebat, nec ulla prorsus intermixtos materia, ut cui cimenti nil præsto esset, nec eiusmodi aliud quippiam: sed id duntaxat efficere nitebatur, ut ædificij saltem facies seruaretur: exteriori uero ex parte ingentem uim sudium fixit. Ad hæc accedebat, quod fossam, & hanc quidem profundiore circa muros produxerat: unde totius exercitus incredibili promptitudine operātis, per dies cōtinuos quindecim, quod muri fuerat per Totilam disturbatum reficitur. Romani præterea qui circūiecta urbi incolerēt loca, in patriam reduces cogebantur, desiderio partim Romam rursum inhabitandi, partim rerum necessariarum inopia, cum omnium in urbe copiam inuenissent, quam Belisarius completis omni commeatus genere nauibus & in urbem inuectis iam fecerat. Totilas interim his auditis profectus statim cum uniuerso exercitu aduersus Belisarium ad urbem peruenit. Non dum enim Belisarius poterat, ut muris reficiendis intentus præ opificum raritate portis fores imponere. Postquam uero barbarorum exercitus quā proxime urbem accessit, positis castris secus Tyberim stationem habebat, ac postero die oriente iam sole ira simul & indignatione abreptus murū libere circumibat. Tum Belisarius pugnacissimos quosque delectos ad portas tuendas locauit, cæteris uero superne in hostem & de muro pugnarent iniunxit. Sed barbaris spes quidem tum erat clamoribus hostem ac muros se primo insultu capturos. Romani tamen præualide repugnantes, dum rei accenduntur indignitate, indefinenter insistere, furore in audaciam præter uires hos incitante, ut qui ex insperato belli discrimen id naçti uti par erat ad animi magnitudinē erigebantur, & plurimū audebant. Barbarorū itaq; quū ex prominenti & grauius accidentibus telis exciperent uulnera, cædes ingens tū facta. Sed labore utriq; afficiebant & lassitudine, bellūq; quū à mane cœpisset, in noctem perducitur. Barbari demū quū in castra se recepissent, saucios ex suis curando quieti eam noctem egere. Romani uero in muris partim habere uigilias, partim qui præter cæteros se perstrenue gesserant, per uices portas seruare, tribulorum uī maxima extra portam per terram passim exposita disseminataq; ne ex incursione in se hostes uenirent. Sed die postero Totilas cum copijs uniuersis mœnia oppugnare decernit. At contra Romani ad se tuendum intenti, & [†] externo prælio facti superiores in hostē audentius ire, ac cedentibus barbaris, eorum nonnulli studio insectandi procul à mœnibus euehi, quos barbari erant confestim circumuenturi, ne se ad urbem recipere de

cætero

westerno, for.

cætero possent, ni Belisarius cognitis statim quæ gerebantur, dimissis è suis nonnullis subsidio, ab eo discrimine liberasset. Sic demum repulsi iam barbari secesserunt, facta suorum & bellicosissimorum hominum non parua iactura, & compluribus saucijs in castra reductis mox quievere, uulnera procurantes & arma, maxima ex parte diffracta, ac cætera præparantes quæ usui forent. Post multos deinde hi dies muros rursus oppugnatû uenere, quibus Romani protinus occursando pugnam nauiter inierunt. Eo in prælio fortuna Totilæ quadam signifer letali ictus mox uulnere, præceps ex equo in terram dilabitur, soloq; signum illisit. Tunc Romanorum qui inter primos tunc forte pugnabât, facta impressione in hostem ruunt, ut signum simul ac mortui cadauer asportaturi; quos statim barbari audentissimi quidâ præueniendo, manum aureo & ingentis præcij ornamento munitam secum asportant, ne eo possent hostes potiri, uel utcunq; iactari, ex re ignominiam euitantes. Sed barbarorum exercitus indecoram demum in fugam auertitur. Romani uero mortui quæ reliqua fuerant, spolijs potiuntur, hosteq; diutius insectati quàm multos obtruncant, & magna peracta cæde ad urbem omnes incolumes reuertuntur. Gothorû deinde primores Totilam adeuntes iurgari tum primû, & temeritatē illi impudenter obiicere, quod quû urbem Romam cepisset, non totam prorsus ad solum deleuerit, ne capi de cætero ab hostibus posset, nec ipse haberet in ea recuperanda negocium: adeo innatum mortalibus est, animi sententiam ad rerum euentus dirigere, & mentem ad fortunæ fluxum accommodare, ex eoq; uersatiles quasdam & uarias opinionis mutationes efficere. Vnde & Gothi Totilâ in prosperis eius conatibus, ut deo parem demirabantur, inexpugnabilem inuictumq; hunc uocitantes, cum captarum urbium muros in partem aliquam demoliri hos sineret. Verum ubi sua hic nonnunquam spe fallebatur, nec res prospere cederent, contumelijs non indignum censebant, obliti prorsus eundem se & pauloante laudibus extulisse, & aliter longe de eo sentire, ac antea senserant. Sed fieri non potest, in his & istiusmodi cæteris ne semper homines peccent, quandoquidem natura sit illis id insitum. Totilas demum soluta obsidione Tyburtum se cum barbaris contulit, omnibus ferè Tyberis pontibus demolitis, ne facile inde Romani subsequendo inuaderet, Miluio duntaxat ponte relicto, quem demoliri ut urbi propinquiorem non poterat. Sed Tyburti de integro exædificare præsidium Gothi omni conatu decernunt quod antehac ipsi deleuerant, in eoque oppido pecunia omni deposita quiescebant. Belisarius interim foribus ubiq; ad portas impositis ferro connectis, clauis iterato Imperatori transmittit. In his hyems se circuegit, & anni duodecimi belli huius aderat finis, quod Procopius ipse conscripsit. Totilas uero iam pridē copias Perusiam miserat, quæ positæ circa mœnia castris Romanos acerrime obsidebant: & quia deficere his necessaria senserant, ad Totilam mittunt precatû, ut cû uniuerso exercitu

p ad

Totila ad su-
os oratio

ad se confestim ueniret: nam copijs iunctis facilius fore rebantur, Perusiam posse Romanosq; oppidi eius custodes in potestatem uenire. Totilas uero non admodum promptos ad exequenda quæ mandarentur barbaros conspiciat, cum habere hos monitos uellet, omnibus ad concionem uocatis, uerba istiusmodi fecit. Cum uos uideam o uiri commilitones, erga me & id quidem iniuria animo esse infensiore, & grauiter ferre aduersæ fortunæ casus, uestri nunc conuentum hunc feci, ut dempta uobis praua opinione, mentem queam ad rectiora redigere, ne uel mihi non gratias agere, quod minime decet, nunc uideamini, uel erga deū præ insipientia quadam ingratitude uti: nam longe falli humana nonnunq; consueuere: quicumq; enim mortalis quū sit, & difficulter deinde appareat ad temerarios se habere fortunæ casus, is sane uti par est, ruditatis & insolentiæ arguatur necesse est, & nihilominus fortunæ subibit uel nolens necessitatem. Velim itaq; præterita facta uobis commemorare, non magis ut rerum incidentium causas soluam, quàm ut eas rectius longe quàm necessarium sit, nunc patefaciam. Vittiges namq; uel in huius belli principio dux constitutus, Fani Pisauriq; muros prostrauit, Romam deinceps & alias Italiæ urbes, sine ulla rerum iactura dimisit. Ex Fano quidem Pisauroq; nil Gothi mali obuenit. Apud urbis autem muros & alias ea è regione munitiones ita res cū Vittige Gothisq; se habuere, ut ipsimet nostis. Ipse uero quandoquidem tradentibus uobis id imperiū cepi, animo destinaui in rebus gerendis quæ potiora sunt uisa potius sequi, quàm ex his quæ factu facilia sunt, detrimentum uobis ac iacturam afferre. Sed constat equidem mortales ipsos natura nil prorsus differre, experientia tamē rerum magistra, peritum aliquem imperito meliorem esse cuius patet. Nos siquidem Beneuentum ut cepimus demolitiq; eius moenia sumus, extemplo & ciuitates alias in potestatem redegitimus, quarū nil secus & muros deleuimus, ne forte è loco munito hostium exercitus irrumpendo, protrahere bellū de tractare uel posset, sed descendere ut cogeretur in campum & nobiscum manus conferere. Vnde his fugientibus urbes in ditionem redactas deleri iubebam, uos uero optimum meum consilium admirati, nostram sententiam exequendo uestrū esse id operis ducebatis: nam qui operantem collaudarit, non minus & ipse ut gestorum minister, nō eius expers laudis fiet. Nunc uero ut uidere iam uideor, à pristina estis consuetudine immutati amantissimi Gothi, ubi forte id contigit ut Belisarius temerarium facinus audendo, spem præter omnium quæ aggressus est uicerit: ex eoq; uos & uiros perstrenuos admiratio cepit, quandoquidem temerarij longe facilius audentes uocantur quàm cauti & prudentes. Qui enim præter officium sit quippiam ausus, ex aliorum beneuolentia quibus forte uir acer sit uisus, honorem assequitur. Is uero qui prudenter & caute periculum subterfugerit, nec tamen pro uotis rem gesserit, incidentiū proculdubio rerū subiturus est noxam, etsi quid eius ex animo

ac sententia egerit, nil prorsus de se fecisse imperitis uidebitur. Sed ut ista o-
mittam, nōne uobiscum animo reputatis, quorū de causā mihi negotium
exhibetis? quū ex his per me uobis sit potius succensendum. Quod si nunc
Belisarius contra uos gessisse rem prospere iactat, & ab se ut in fugam actos
bello deuictos insolescendo existimat, licuit tamen & saepe me duce in præ-
lio & uobiscum unā hunc superare. Porro si mea uirtute ea uos gessisse felici-
ter contigit, huius saltem uereturia ducti, quæ gesta sunt silentio premite-
re, ut humanorum delictorum non prorsus immemores, quandoquidem apud
mortales eodem statu permanere diu nil potest. Quod si quā fortuna eam
uobis uictoriam cōparauit, hanc potius colere quam omnino exacerbare cō-
tulerit, ne per uos forte offensam, benignitatē dediscere cōpellatis. Quo præ-
terea pacto non procul esse ab optimis & modestissimis moribus hi uidean-
tur, qui pauloante etsi saepe ac multum prosperis fuere fortunæ casibus com-
muniti, ubi paululum deliquere, tam prorsus animis cōcidant: quod sanè nil
aliud præfert, quā dedignari ac plane negare se homines esse: nam nullo un-
quam tempore quempiam falli diuinitatis est propriū. Necessarium ergo fo-
re nunc duxerim, cæteris ut rebus posthabitis cum omni animi promptitu-
dine, agmine uno Perusiam in hostem eatis: quem si redigere in potestatem
poteritis, recte quidem & fortunatius nobiscū agetur. Quod enim semel ac-
ciderit, quo minus effectum tam sit, ne uniuersa quidem efficere secula pote-
runt: delinquentibus siquidem, alijs in posterū prospere succedentibus rebus,
præteritorū malorū solet recordatio † sulleuari. Perusia quidem sine ullo ne- *tollī, forte*
gocio potiemini. Nam Cyprianus qui ei loco & Romanis tunc præerat, ut
sua fortuna, ita & nostro cōsilio sublatus ē medio est: restat sine imperio mul-
titude, cui ad cætera mala necessariarū rerum accedit inopia: unde ut se stre-
nue gerant fieri nō potest. Nihil post terga præterea relinquendū, quod no-
bis queat quoquam pacto officere. Nam & fluminis pontes iccirco sum de-
molitus, ne quid forte ex hostium incursione & de improviso incōmodi pa-
tiamur. Atqui Belisarium Ioannemq; constat suspectos inuicem esse, quod
utiq; eorum ex gestis perspicuum est: Nam & diuersa sentire ex eorum ope-
ribus arguuntur, unde nec in unum coire ad id temporis potuere. Nam mu-
tua quædam suspicio ab inuicem hos plane disiungit, ad quam accedere inui-
dia consuevit & odium, quibus intercedentibus fieri nil potest quod factu ne-
cessariū sit. His Totilas peroratis, Perusiam uersus eduxit exercitū. Quò ubi
demum est uentum, barbari quāproxime ad muros castra metati, obsidio
ne oppidum cingunt. Dum hæc interea agerentur, Ioannem quū Acheronti
da præsidium obsideret, & ei ex uoto nihil procederet, cogitatio subiit rem au-
dendi, qua Romanorum senatum seruaret, & sibi apud mortales gloriæ plu-
rimum uendicaret & laudis. Totilam is cum Gothorum exercitu urbis mœ-
nia oppugnare acceperat: unde cum probatissimis & delectis equitibus, re-
p. 1. nulla

nulla cuiquam communicata, in Campanos nec noctu quidem nec interdum
 intermisso itinere proficiscitur. Eodem forte & Totilas uenerat, ut de impro-
 uiso hostes inuadens eripere ac tueri uiros senatorios posset. Et in locis præser-
 tim nullis mœnibus communitis, per id temporis accidit, quod & peractum
 utiq; est & Totilas admodum uerebatur, ut ne quis hostium ad captiuos acce-
 deret, malum his aliquod illaturus: unde equitum turmas in Campaniam mi-
 sit, qui ubi ad Minthurnas uenere, potius fore uisum ut maxima suorum ibi
 parte dimissa aliquandiu quiescerent, & equites defatigatos curaret: nam eo
 itinere magno hi fuerant labore affecti. Premissis deinde nonnullis Capuam
 exploratum, & ad circumiecta huic urbi cætera loca quæ ab ea trecentis sta-
 diis absunt, dum id uia ut corporibus integris & equis recentibus Gothi ce-
 lerius emensi fuissent, die una eodemq; tempore cõtiguit, ut Ioannis exercitus
 & barbari illi trecenti Capuam peruenirent, quum neutri se cõsenserunt, & bar-
 baris acie uictis eorumq; maxima parte iam interfecta penes Romanos ui-
 ctoria fuit: ex illis uero pauci quidam effugere potuerunt, qui omnes celeri cur-
 su ad Minthurnas se contulere: hoc cæteri qui intra oppidum erant protinus
 cõspicati, partim cruore aspersos, partim adhuc sagittis præfixos, & tacitos, ut
 qui nil prorsus denunciarent quæ gesta fuissent, continuo equis inscensis fu-
 gam unam capessunt, & ad Totilam quum demum uenissent, innumerabilem esse
 hostium nunciant multitudinem, hac arte fugæ turpitudine medicata. Erant
 in Campaniæ locis Romani ad septuaginta tunc milites eorum ex numero
 qui ad Totilam ultro concesserant, hi omnes ad Ioannem se contulere: qui ta-
 men perpaucos ibi quosdam senatorij ordinis uiros inuenit, scæminas uero
 uniuersas fere: nam urbe capta milites fugientes Romani ciues sectati in Por-
 tum se urbem receperant, relictæ scæminæ in captiuitatem cesserunt. Ex uiris ue-
 ro Clementinus quidam patritius quum ad Romanum quempiam Campa-
 niam incolentem effugium habuisset, Ioannis exercitum sequi iccirco tergi-
 uersari est uisus, quia Imperatoris præsidium quoddam Neapoli proximum
 Gothis prodiderat. Horestes uero uir cõsularis præ equorum inopia, uel no-
 lens quidem eodem quo primum erat in loco permansit. Ioannes interea pa-
 tritios uiros cum septuaginta militibus qui ad se pauloante conuenerant, in Si-
 ciliam misit. Quibus de rebus certior Totilas factus mœrore afficiebatur, & gra-
 uiter id factum ferebat, exigendi ex Ioanne uel ea de causa pœnas percupidus
 erat: unde cum maiori exercitus parte aduersus eum contendit, paruis relictis ad
 eius in quo erat loci custodiam copijs. Sed in Lucanos tunc forte Ioannes cum mi-
 litibus mille secesserat, exercitumq; ad se contrahebat, & speculatores præmi-
 serat, qui omnibus itineribus exploratis diligentissime obseruarent, necunde
 in se hostium aduentaret exercitus. Quod Totilas facturum Ioannem mox su-
 spicatus, cõsuetis relictis tunc itineribus, per montes qui ea è regione plurimi
 præruptiq; & eminentissimi sunt, in hostem ductabat, quum nemo uenturum
 hunc

hunc poterat suspicari: nam & inuñ esse hi montes creduntur. Sed per Ioan-
nem uel ea ex parte missi exploratores quñ hostiũ præsensissent exercitum
circa ea loca uenisse, non tamen eius rei facti apertius certiores, agmine uno
citatioreq; cursu Romanorum ad castra cõtendunt: & accidit forte ut eodem
fere temporis puncto & noctu quidẽ exploratores ipsi & hostes Romano-
rum ad castra peruenerint. Sed Totilas improuidæ furibundæq; mētis uesa-
nia præoccupatus, nullum suo aduentu fructum recepit: is quippe longe ma-
iores quàm hostes ipsi habebat apud se copias, & ex usu ut uenit, ac rei belli-
cæ ars ipsa deposcit, qui militum numero præstat, plurimum longe conduxe-
rit, ex aperto & interdiu bellum si gesserit: unde cum ineundum sibi fuisset
oriante iam sole cum hostibus bellũ, ne qui præ paucitate facile uincerentur,
delitescere in tenebris possent, & fugam quò uellent capeßtere: iræ is nimium
indulgendo, nocte iam intempesta hostium castra aggreditur. Qui maiore
ex parte somno prostrati, & præ tumultu deniq; experrecti, nullis se uiribus
renitendo tueri, sed in proximos montes se statim ex fuga cõferre, quos inter
Ioannes Romanorum præfectus profugit, non magna militum iactura acce-
pta: nam ex Romanis centũ desiderati. Erat cũ Ioanne Silacius nomine qui-
dam Armenius genere, per paucorum suæ gentis dux factus, qui nec Græce
loqui nec Latine nec Gothice nosset, nec præter suam innatam uocem aliam
ædere. In hunc Gothi & fugientem quñ incidissent, identidem sciscitari quis
nam hominũ esset: non enim hi animo destinarant obuios quosq; protinus
obtruncare, ne & se inuicem ut in bello nocturno interficere cogerentur. Is ue-
ro respondere nil aliud quiuit, nisi Silacium præfectum se esse. Id nanq; mu-
neris quum ab Imperatore ante accepisset, ut sæpius repetiti nomen didice-
rat. Ea ex uoce tunc barbari proditum hostem quñ uiuum cepissent, paulo-
post obtruncarũt. Ioãnes interea eiusq; cæteri milites quñ enixius se in fugã
dedissent, cursu citato Hydruntem perueniunt. Gothi uero hostiũ castris di-
reptis, retrocedentes mox abeunt. Dum hæc interea peraguntur, alium ad-
uersus Gothos Totilamque Imperator ut Belisarij litteris diu iam fatigatus
transmisit exercitũ, & Bacuiũ imprimis quendã * peraniũ Sergiumq; præ-
fectos cum paucis misit, qui in Italiam demum profecti cum altero se statim
exercitu coniungere. Post hos autẽ & Verum nomine quempiam cum Eru-
lis trecentis, Varazemq; Armeniũ cũ militibus octingentis summittit. Vale-
rianum præterea Armeniorum præfectũ cum hastatis peltatisq; ultra mil-
le abire in Italiam iussit. Verus itaq; omniũ primus cum Hydruntem appli-
cuißet, nauibus ibi dimissis, apud Ioannẽ eo in loco moram trahere diutius
noluit, sed equo uectus iter cũ suis aggreditur. Erat nanq; uir iste haud qua-
quam industrius, sed in temulentia morbum plurimum resolutus: unde & te-
meraria semper audacia tenebatur. Is postquam proxime Brundusiũ uenit,
eodẽ & castrametatus mansit. Quod Totilas statim edoctus Verus hic, in-

quit, uel magnis fretus est uiribus, uel maiori dementia detinetur: imus ergo in eum celeriter, huius ut hominis uel uires periclitemur, uel ipse ut suam uersaniam sentiat. His Totilas dictis magnis cum copijs in eum contendit. Eruli uero hostes adesse iam deniq; conspicati in syluam cōfugiunt proximam, ex quibus Gothi protinus circumuentis, ultra ducentos interfecere. Iamq; in proximo erat ut Verum præfectum & qui reliqui fuerant ex hostibus, intersenticeta delitescentes comprehenderent. Sed fortuna hos quædam ex insperato seruauit: Nam Barazes interim & qui secum Armenij nauigabant, in litus descendūt, & ea forte è regione è qua Gothi Erulos inuaferant: quos utique Totilas conspicatus, & maiorem fore ac erat in uero, hostium exercitum ratus, sublati castris inde mox abiit. Tum uero Eruli qui cladi superfuere, & Verus ipse libenter ac celeri cursu ad naues se conferunt. Barazes uero cum ultra nauigandum sibi minime censuisset, cum his unà Tarentū terrestri itinere uenit, quod & Ioannes Vitaliani cū uniuersis non longe post profectus est copijs. Tum Imperator litteras Belisario scripsit, magnum se illi misisse exercitum, & necessarium fore cum eo se in Calabria iungeret, unaque in hostem iret. Iamq; & Valerianus iuxta sinū Ionicum ueniens, ea è regione si fretum trañceret, inutile sibi fore rebatur. Satis nanq; præuiderat non tamdiu militibus ipsis equisq; suffecturos esse quos secum deuexerat commeatus: nam & hybernū tempus iam aderat. Missis itaq; è suis militibus ad Ioannem trecentis, significauit primo se uere & post hyberna cum ceteris affuturum. Belisarius interim litteris Imperatoris perlectis, noningentis quos secū abduceret, ex exercitus robore statim delectis, in quibus erāt equites septingenti, pedites uero ducenti, & cæteris Conone duce ad urbis custodiam cōstitutis, in Siciliam protinus nauigauit, ut inde Tarentum trañceret. Est autem Tarenti in hemicycli speciem littus, quo plurimū recedente & mare ipsum perinde in sinum, longiore spatio in continentē immittit. Sed huius littoris transmissus quidem mille protenditur stadijs, & utrinq; ad æstus exitū oppida duo sunt sita, alterū Croto ad occidentē solem, alterū in orientem Tarentū, in medio autem littoris Thurinorū ciuitas iacet. Tempestate itaq; aduersante uentorumq; intumescantibus uiolentiā fluctibus, Crotonis ad portū reiectus eò cum suis Belisarius appulit. Qui quū nullū ibi præsidium inuenisset, nec unde militibus necessaria importaret, ibidem ipse cum uxore & peditibus mansit, ut ex Tarento euocatū ad se exercitū regeret: equitatū uero procedere iussit, & castra in proximi loci saltus locare, eiq; Hiberū Fazam & Barbationē præfecit. Sic enim fore sperabat, ut equites sibi equisq; necessaria cōpararent, & hostes in angustias demū propelleret. Nam & Lucani montes usq; in Brutios pertinentes, in angustumq; inuicem coeunt, duos duntaxat hic aditus & hos quidē angustiores efficiunt, quorū alter Petra sanguinis dicitur, Lambulam alterū incolæ nuncupant: hoc loco ad littus Ruscia est promontoriū Thurinorū:

Phasam als

Thurinorū: supra id stadijs sexaginta præsidium ualidissimū ueteres cōstruere Romani, quod utiq; Ioannes antehac ceperat, & quāoptime cōmunierat. Belisarij itaq; milites dum eò contenderent, in hostium copias inciderunt, per Totilam missas, ut proximū præsidium pertentarent, cum hisq; ubi ad manus uenissent, suapte uirtute in fugā barbaros omnes auertunt, tametsi essent numero longe inferiores: quos deniq; infectati ultra ducentos occidunt, reliqui ad Totilam adhuc trepidantes profecti quæ sibi acciderāt nuntiarent, Romani uero ibi positis castris mansere, & perinde sine ducibus potiti uictoria, intrepide negligentēque agere: non enim in unum coeūtes hi quiescebant, uel saltū insidendo seruabant: sed in socordiam reuoluti, noctu quidem longo abinuicē interuallo distantes, somno se dedere, & interdiu necessaria conquirendo licentius & incaute diuagari, ad se tuendos nil penitus in mediū cōsultentes. Totilas igitur de his certior factus, tria milia equitū ex uniuerso delecta exercitu, in hostes extemplo duxit, eosq; de improuiso aggreffus terrore iniecto turbauit. Sed Fazas præfectus (nam in propinquo, & ea è regione tabernaculum tum forte habebat, qua se hostes inuaseraut) irruentibus barbaris occursando eximiae uirtutis de se specimē dedit, ut qui ad fugam nonnullis spatium suo interuentu exhibuit, & ad audendū plerisq; animos fecit. Sed ipse demū cum suis omnibus prælians cadit, ingens sane Romanis iactura: nam in his cæteri ut præstantissimis bello uiris spem sitam habebant. Qui autē diffugere potuerūt, ut cuiq; licuit, in tutum se recepere. Primus omnium Barbation ille Belisarij armiger cum duobus alijs effusius fugiēs Crotonē peruenit, & præsentī fortuna renunciata, adiecit se arbitrari iamiam Totilam affuturum. Belisarius uero ubi ea accepit, deplorato suorū militum casu, in naues statim desiluit, & cum eo cæteri omnes soluētes, uentū secundum nacti, eodem die ad medium Siciliæ locum applicuere, qui utiq; septin

Mesana al.

gētis à Crotone stadijs abest, & Rheginis ex aduerso positus est. Per id tempus Sclauinorū exercitus, flumine Histro traiecto, Illyrios omnes adusq; Epidamnū malis ingentibus affecere, partimq; hos trucidando, & sine ullo partim ætatis discrimine in seruitutē quos licuit abigendo, & eorū bonis direptis desæuiebant. Ad hæc & præsidia illis in locis nō pauca & quidem prauualida occuparunt, circumuagatiq; omnia pro arbitrio ad rapinam quæq; scrutantur. Principes uero Illyriorum quindecim miliū hominū exercitu cōparato, etsi hostes protinus insecuti, appropinquare tamē nil audebant. Eadem præterea tempestate hybernoq; tempore, cum Byzantijs tum & in alijs locis terræmotus facti asperiores quidā & maximi, noctuq; omnes, atq; adeo ut qui ea incoherēt loca, ruinis iamiam suspicati oppressum se iri, ingenti formidine tenerent, cū aliàs nullo affecti sint malo. Tunc itē & fluuius Nilus ultra octēdecim cubitos supra alueū ipsum ita elatus excreuit, ut sua inundatione uniuersam irrigarit Ægyptū. Quin etiam & in superiori Thebaide subsidentes

adeò recedentesque aquas eam regionem colentibus prae-buit, ut nec terram suis temporibus ferere, nec cetera procurare pro pristina consuetudine possent: à superioribus autem locis ubi primum leniter est superfusus, haud quam abscessit, eoq; & sementis tempus omne interpellauit, cū id antea nunquā nec ullo seculo accidisset. Extant praeterea & alia loca, in quibus uel aqua deficiente rursum Nili id flumē nec longe post tantopere inundarit, ut quod satum fuisset penitus cōtabuerit. Cuius rei & calamitatis absurditas, hominibus quidem stuporem, animantibus uero ceteris ut pabuli necessitate deficientibus exitium attulit. Per ipsum id tempus, & cete quidem marinus piscis, quem porphyriū Byzantini uocant, mirifice capitur. Hic sane circa annū iam quinquagesimum ut Byzantinis ipsis, ita & finitimorum locorum tunc incolis infestior fuerat, non continenter, sed per temporis interualla: nam & nauigia pleraq; ad imum deprefferat, multarumq; nauium uectores ac nautas turbando & uim inferendo longius disturbarat: quam beluam capiendi magnum Iustiniano studium fuit, peragere tamē quod ei animo inerat, nulla hic potuit arte. Sed quemadmodum in capturam haec uenerit, paucis explicabo. Erat forte summa in tranquillitate tūc mare, delphinorumq; grex ingens circa ostium Euxini ponti uno agmine confluebat: qui subito cete illo conspecto, quod cuiq; licuit, perfugium habuere, pars tamen maxima ad Sagaridis fluminis exitum sese ex fuga recepit. Cete uero in eo tum primum delphinorum aduentu nonnullos ex his sed improuidos quidem uorauit. Siue itaque fame tunc forte detineretur, siue id ex certamine ageret, cōtinenter & tandiū fugientes hos insectatur, quoad tandem in continentem ex incurso delatum, nec uolens quidē profundiore se limo immergit. Vnde quibusuis modis erue re se connitendo, nullo potuit pacto limoso è loco exolui: sed quo magis enitebatur, eo & acrius limo se immergebat. Quae res ubi ad circumiecti loci incolas est & passim perlata, concursu undiq; facto, in cete mox irruunt, securibusq; undequaq; & crebris ictibus praecidendo, neq; hoc pacto conficere beluam potuere: funibus demum praualidis colligatam, magna ui hominū extrahūt, & plaustreis deuehendā imponūt. Cuius magnitudinem cum cura emensi, cubitis in longitudinem triginta, in latitudinem decem hanc esse comperibant. Quam illi per cætus partiti, ut cuique libuit, uel sibi sale conditam seruaret, uel forte depasti mox sunt. Byzantini uero siue terramotu quē senserant pauefacti, siue fluminis Nili inundatione insolita moti, siue cete prodigio ducti, futura statim animo praesagire, & quisq; praedicere quae de se forte excogitarat. Solent nanq; mortales dum rerum admiratione praesentium capiuntur, & plerunq; simul inscitia, futura quaedam prognosticari, & dum molestis opprimunt, temere contemplando futura praedicere. Ipse uero diutinam Nili supra terram factam tūc moram, calamitatū multis causam fuisse crediderim, cete uero illud absumptum, à malis homines uindicari praeferre.

ferre. Sed iam ad proposita redeamūs. Totilas igitur his demū peractis quę supra iam explicauimus, postquam Romanis in Rusciani præsidio necessaria defuisse accepit, potiturum hoc statim se ratus si cōmeatus inferri nil possent, positis quāproxime castris in obsidione confedit. Et hyemis iam aderat finis, tertiusq; ac decimus se belli circumegerat annus, quod scripsit Procopius. Iustinianus interea Imperator & in Siciliam nauibus misit, qui pedibus militiam facerēt, & Valeriano iniunxit ad Belisarium ut iter acceleraret. Qui freto traiecto, Hydruntem mox nauigat, ubi cū uxore Belisarium præfectum cōuenit. Eadem hac tempestate Antonina Belisarij coniunx Byzantium mittitur, Iustiniani uxore deprecatura ut maioribus copijs bellū id pararetur. Sed Theodora tūc Imperatrix morbo correpta iam ex humanis excesserat, cum annos unū & uiginti mensēq; tertium in imperio peregisset. Dum hæc interea agerentur, qui in Rusciani præsidio obsidebantur, necessariarum pressi inopia rerum, in colloquium cum hoste uenerunt, aperteq; polliciti sunt in medio ad summum messium tempore, se his præsidium dedituros, nisi aliquod interea sibi subsidium afferatur, seq; insuper his conditionibus permissuros, ut integri omnes seruentur. Erant ex Italis in eo præsidio multi delectiq; uiri, & ex Romano exercitu Illyrij equites trecenti, quos Ioannes ibi in custodiam collocarat, Chalazaro his quodam genere Massageta præposito Godilaneq; Thrace, præstantibus bello uiris: pedites præterea centum ad eius præsidij custodiam missi. Milites interea omnes quos Belisarius ad urbis Romę tutelam reliquerat, Cononem eorū ducem obtruncant, id illi crimini dantes quod frumentum & cæteros commeatus cum eorum iactura cōmeret simul & uendicaret. Sacratos deinde uiros nonnullos ad Imperatorem mox legant, id sedulo affirmantes, nisi quāprimū effecerit, ut patratū per se in præfectum facinoris nulla de cætero recordatio fiat, nec noxæ id cuiquam detur, & debita sibi stipendia non statim dependerit, ad Totilam se & Gothos protinus concessuros. Id uero ab Imperatore facile impetratum. Belisarius interim Hydruntem ad se Ioanne celeriter euocato, cum eo & alijs ducibus maiore iam classe contracta, ad Ruscianum celerissime nauigat, id summo studio nifus, ut obsessis subsidium ferret. Quam classem præsidarij milites ex ædīto conspicati, iam bene sperantes, haud quāquam de cætero sese hostibus dedere animis destinant, tametsi pacta ad ditionem dies instaret. Sed præ nimia tempestate reiectæ naues, cum aliās esset ea è regione littus importuosum, & ab inuicem procul dispersæ non eò cursum quò cœperant tenuere. Sed ad Crotoniacum portum delatæ, cum in unum iam omnes coissent, rursus Romani ad Ruscianū nauigationem intendunt. Quos barbari ut primū uidere, in equos statim desilientes ad littus perueniunt, hostibus in terram descensum prohibitori. Totilas uero nauium proris patientiore per littus spatio suos obiecit, qui tela partim gestarent, partim

partim arcus intenderent: qua re Romani animaduersa, animo mox consternati, accedere propius nil audere, sed aliquandiu nauibus à cōtinenti procul in mare subtractis quieti manere: unde descensu demū in terram iam desperato, proris in altum uersis, euectiq; longius Crotone in portum iterato deueniunt, ibiq; cōsilio habito satius fore est uisum, Belisarius ut Romam contenderet, & dispositis ibi quā optime rebus necessaria in urbem inferret, Ioannes uero ac Valerianus exercitus duces, ut militibus equisq; in terram expositis, in Picentes mox irent, hostes perturbaturi qui ea è regiōe oppida obsiderent: sic enim fore sperabant Totilam à Rusciani obsidione submotum ad se demum contrahere. Ioannes itaq; cum militibus mille consulta exequitur. Valerianus uero periculum ueritus, sinu Ionico nauibus circumito, rectā Anconam enauigat. Sic enim tuto in agrum Picenum se peruenturum ducebat, & cum Ioanne copias cōiuncturum. Sed ne hoc quidem Totilas pacto obsidionem soluere uoluit, sed eodem ipse in loco præstando equitū duo milia ex omni exercitu statim delecta in Picentes transmisit: ut ubi se cum barbaris alijs cōiunxissent, Ioannis Valerianiq; inde milites propulsarēt: qui uero in Rusciani præsidio obsidebantur, ubi his prorsus necessaria defuere, nec in Romanis quicquam spei reliquū esset, Gudilam Deoferumq; ad Totilam mittunt, salutem sibi imprimis precatum, & pro his quæ gesserant ueniam. Totilas uero in alium se neminem defæuturū esse respondit, nisi in Chalazarum ipsum, qui factas prius conuentiones peruerterit, cæteris uero remissurū se noxam. Sic itaq; Totilas recepto per deditionem præsidio, Chalazarū manibus primo præcis, defectisq; inde uirilibus cōfestim interficit: milites autem qui permanere in præsidio uellent, sua sibi habere iussi, pari sorte cum Gothis futuri: quos uero non ea conditio oblectaret, abire nudos quò malent permisit, quia neminem uellet inuitum apud se militare. Octoginta igitur suis rebus relictis Crotonem uenerunt, cæteri in præsidio sine ulla suarum rerum iactura mansere. Cæterum Antonina Belisarij coniunx Theodora defuncta, cum Byzantium peruenisset, ab Imperatore enixius depoposcit ex Italia ad se Belisarium reuocaret, quod utique facile impetratum: nam & Medorum ingruens bellum, id Iustinianum ut faceret compellebat. Dum hæc agerentur, fuere qui Imperatori de insidijs comparandis inter se consultarent. Sed quemadmodum per eos sit ad id facinus uentum, paucis explicabo. Artabanem Imperatoris præfectum, Gonthare tyranno quodam deleta, ingens cupido incessit Preictam fœminam forma præstantem Imperatoris ex sorore neprem sibi matrimonio iungere: quod utique & ipsa permaxime cupiebat, non hominis amore ducta, sed quia gratias se illi profiteretur debituram quā maximas, quod Ariobinthe uiri tūc sui cædem perstrenue uindicasset, seq; insuper à Gontharis seruitute ac tyrannide liberasset, qui se uel inuitam uellet in uxorē traducere. Quum itaq; utrisq; cordi hæc essent, ut

nuptijs

nuptiis inter se iungerentur, Preictam quidem Artabanes ad Imperatorem remisit, ipse uero, etsi Libyæ esset uniuersæ præfectus, Imperatoris tamen ad eam rem consequendam opera indigebat: unde non sanas admodum commentus est causas, ut ille se Byzantium reuocaret: ad id namque nuptiarum Preictæ spes sola induxerat, quæ cōplura sibi ex his bona fore prætenderet, ut qui futurum se non longe post Imperatorē speraret, si Preictam uxorem duxisset. Homines nanq; qui temere cuiquā rei iccirco incumbunt, ut uitam deinceps per delitias ducant, haud quaquam hætenus quiuerint animos sistere, sed maiora quædam opperiuntur, ac bene sperando cōtīnenter & tamdiu procedunt, quoadusq; tandem uel ea priuentur felicitate, quam cōsecuti antehac fuerint. Imperator itaq; Artabanis precibus fatigatus, cū ad se Byzantium reuocauit, altero sibi in ea Libyæ præfectura suffecto. Is itaq; cū Byzantium se contulisset, admirationi tum primum omnibus esse, & aliorum in se facile beneuolentiā promereri: erat nimirum staturæ prolixioris & miræ corporis pulchritudine, moresq; honestabant hunc liberales, & ut perpauorum uir erat uerborū, ita & factis præcipuus. Sed Imperator maximis hūc decorauit honoribus, nam & militibus qui Byzantiū erant præfecit, fœderatorum deinde principem constitutū ad consularem deniq; dignitatem prouexit, haud tamē illi Preictam neptem iungere coniugio potuit, ut qui alteram sibi haberet & à primæua ætate matrimonio iunctam, quā utiq; à se procul reiecerat, nescio qua intercidente de causa, quæ scēminæ solēt cum uiris iurgari: & hæc quidē quandiu Artabanī nil prospere res succedebant, domi ociofa resederat, tacita ferens mala præsentia. Sed postquā Artabanes ex rebus egregie gestis est clarior factus, & adiuuante fortuna magnitudine præstitit, cum de cætero scēmina nil prorsus repudiū tulisset iniuriā, Byzantiū uenit, & supplex facta, ut uirū reciperet precabatur. Tum imperatrix cui erat innatum infelicitibus scēminis assiduo indulgere, hanc uel cum inuito Artabane ut cohabitaret percensuit, Preictam uero Ioanni cuidam sed consulari matrimonio iunxit. Quam rem cum calamitatis loco Artabanes duceret & ægerri me ferret, uel eum quidem se qui beneficijs affecisset iam oderat: uxorem uero quā ipse & uolens destinando sibi parasset, etsi eius percupidū ducturū tamen nemo existimabat, sed cum priore sibi perpetuo coeundū, quæ sibi esset omniū insensibilissima: quod ferme hominē cruciabat, quo factū ut nō longo post Artabanes tempore, ubi & Imperatrix ex humanis excessit, cōfestim & perlibenter priorē ab se uxorem propulerit. Borcudes interea Germani cuiusdam nomine frater, recens forte uitā finierat, maxima parte pecuniarū fratris relictæ ac suis. Cūq; illi & uxor esset & unica filia, hanc quidē suis ex rebus tantū ex testamēto habere Borcudes iussit, quantū ipsa lex cogeret. Vnde & Imperator filiæ potius duxit opitulandū, qd' sanè acrius Germanū offendit. Erat tum forte Byzantiū Arsaces nomine quidam Armenius genere, & Artabani

bani propinquitate iunctus. Sed pauloante Rempubicam fraudasse deprehensus hic fuerat, & prodicionis aperte conuictus, ut qui ad Cosroem Persarum regem per fraudē desciscendo, aduersus Romanos res innouasset. Hunc Imperator camelo impositum, & alia nulla iactura affectum, circumduci per urbem populo spectandū iniunxit: quā Arsaces ignominiam grauissime ferens, in Imperatorē statim moliri insidias ac dolos nectere animo destinat. Cumq; & Artabanem eius propinquū offensum uidisset, eo acius ad iram concire, & uerborū insidijs hominē occupando & deprimendo incessere, non die non nocte deniq; intermissa, quin de strenuo effœminatū hunc factum identidem exprobraret, & alienis in malis antehac generosum tyrannidē dissoluisse, quandoquidem amicum & mensæ adhibitum Gontharem sua manu comprehensum nequiter & inter epulas obtruncasset, nunc uero formidolosum se redditum dicere per ignauiam Byzantijs resedisse, destituta sine ulla custodia patria, quæ se frequēter seruasset, tamdiu insuetis emacerata tributis, patre amisso & per causam conuentionis & fœderum interfecto, ceteraq; eius progenie in seruitutem abacta, & per Romani imperij dispersa terras. Tum Artabanes satis id sibi uideri respondit, si Romanorum præfectus & consularis uir diceretur. At ille mihi deinde inquit, ut tuo propinquo & indigna quædam perpeffo nil indolescis? Sed duarum uxorū fortunæ me miseret, quarū altera indecenter priuatus es, alteri uel inuitus cohabitare nunc cogis. Atqui neminem decet, qui uel parum per prudentia ualeat, Iustiniani cædem in aliud ut differat tempus, quæ utiq; patrari spacio breuiore, & intrepide ac tuto potest: nam & incautus semper & sine custodibus nugando & fabulando ad multam noctē hic sedet, circūstantibus sacratis quibusdam & effœtæ ætatis uiris, Christianorum scriptis miro studio reuoluendis intentus. Tum Artabanes, num nemo inquit, tibi id facinus molienti ex Iustiniani propinquis est occursum? Tum ille, istorū quidem Germanus omnium potentissimus est, & is ferme tibi ac lubens suis cum liberis subsidio erit: qui pro eorum iuuenili ætate & simul inuidia miris in eum odijs ardent, & hos equidem spero de se factis omnia confecturos. Nam & ab Imperatore affecti tanta iniuria sunt, ut nō ipsi simus maiori, nec Armenius quispiam unq;. Istiusmodi Arsaces Artabanem eblandiendo demum illectum, ubi suis annuere uotis cognouit, ad Persarmeniū alium quempiam Chanarsagem nomine rem protinus detulit. Erat sanè hic iunior & optima corporis ualitudine, haud tamen rerum peritus, sed puerilis admodū & inexpertus. Hunc itaque Arsaces ubi eadem cum Artabane ipso sentire effecit, & in colloquium ut inuicem conueniret, inde mox abiit, id modo præfatus, Germanum eiusq; liberos omnes assentiendo ad id facinus se adiuturos. Et erat quidē Iustinus cæteris Germani liberis ætate prouectior, iuuenis tamē & ante omnes pubescens, industrius præterea & ad gerēdas res promptior, atq; adeo ut nōdum annis

annis maturus consulem inscenderit currum. Huic Arsaces conueto in aede aliqua sacra colloqui secum se uelle praedixit, in quam ubi est denique uentum a Iustino imprimis Arsaces petit, ut iureiurando protinus confirmaret, ne quoquam pacto quae inter se haberentur colloquia, nisi patri duntaxat hominum cuiquam aperiret. Haec demum se iuranti facturum, exprobrare statim ignauiam atque socordiam Arsaces coepit, qui Imperatori quum sit sanguine iunctus, plebeios & gregarios homines quosdam uideret sibi praeferrere, magistratusque gerere: se uero quum talis tantusque sit, & sui officij esset ac dignitatis res omnes administrare, non solum Iustinianus contemneret, sed uel eius parentem, qui ad summum uirtutis euaserit, nil secus ac eius fratrem non magnificeret, sed in priuata hunc sorte uiuere perpetuo sinat. Ad haec & illud adijcere, quod nec auunculi quidem sui patri bona omnia delegantis in haereditatem ipse successerit, quum haeres esset abunde illi suffectus: idque sibi asseuerare ad ignominiam concessurum, quum futurum omnino esset ut de caetero maxime contemnatur, & tunc praecipue quum ex Italia Belisarius Byzantium uenerit: iam enim in medios ille Illyrios esse nunciabatur. His Arsaces dictis ad parandas Imperatori insidias, ut Iustinum impelleret, huic omnia aperit, quae ad eam rem peragendam cum Artabane sibi Charangeque composita essent. His auditis Iustinus ex rei absurditate exterritus adeo, ut sui uix compos esset, Arsaces respondit, nec per se quidem nec patrem suum Germanum patrari id sceleris posse. Sic deinde a colloquio utrisque digredientibus, Arsaces quae gesserat Artabani statim renuntiat, Iustinus ad patrem rem omnem protinus detulit. Is uero ex ordine cuncta Marcello mox explicat regiae aulae praesidi. Sed dum uisum illi maturius ea de re consultandum, utrum ad Imperatorem deferenda tunc esset, an silentio supprimenda, tempus in longum extrahitur. Erat nimirum Marcellus suapte natura uir sane grauissimus, & plerumque subticendo quamoptime disponebat, nec pecunia ulla corrumpi is poterat, nec sales quidem ferebat, & ludrica risum quoquam pacto mouentia, nec solutiore sumebat ex uita laetitiam, ut quam grauem moderatioremque duceret, & a uoluptate quauis penitus alienam, iustitiae praeterea acerrime studiosus, ac feruentissimus ueri cultor is erat: unde nec uerba eiusmodi ad Imperatorem referri sinebat, excusans eius se rei nuntium fieri non usui fore, & simul illud subiiciens, Si enim seorsum Imperatori renuntiare aliquid uelim, Artabanis ipsius suspicaturi statim domestici familiaresque sunt, de se aliquid delatum fuisse. Et Arsaces ipse si mea de causa fugiens delitescat, criminis conuinci non poterit. Ipse itaque si diligenter sim aliquid perscrutatus, & id quidem copertum sat habeam, nec de facili fidem praebere, nec ad Imperatorem deferre aliquid quiuerim. Restat igitur diligenter ut cures, haec eadem uel praesens ipse ut audiam, uel a probato dignoque fide uiro accipiam. Tum uero Germanus filio imperat, Marcelli ut iussa mox exequatur. Arsaces autem ea de re Iustino nil

*Charasanges,
supra*

q prorsus

prorsus de cætero cōmunicare, quandoquidē semel se id facturum negarat. Charangē itaq; rogat Iustinus, num ex Artabanis permissu Arfaces se conuenisset, non enim arcani inquiring quicq; huic credere ausim: sed si ipse quipiam uelis eorum quæ factu necessaria sint explicare, in medium postea consulendo aliquid forte & probe gesturi nos sumus. Tum Charanges quæ Artabani prius communicasset Iustino mox aperit. Quum itaq; quæ Arfaces sibi prædixerat se peracturum Iustinus ac patrē affuturum negotio fateret, certus ad colloquiū cōstituitur dies. Quibus rebus Iustinus Marcello renuntiatis, petijt ex amicis ut aliquē ad eam rem destinaret, qui per se audiret quæ Charanges effaretur. Tum ille Leontium dedit, cui & curæ æquitas esset, & uera profari quammaxime nosset. Hunc uero Germanus in domiciliū introductum sic condit, ut audire quæ dicerentur facile posset, non tamen uideri. Eo quum Charanges ex instituto se contulisset, explicare ex ordine cœpit quæ cum Artabane Arfaceq; consultasset. Leontius interim interiore è loco quæ dicebantur apertius audire, & inter cætera ad ea quæ deinceps Charanges dixit aures enixe arrigere: quod si uel Imperatorē occiderint, Belisario tamen paulo post Byzantium aduentate, haudquaq; sibi processurum consiliū: nam si Germanus Imperator crearetur, affuturum mox Belisarium affirmabat, contractoq; ex Thraciæ locis ingentibus copijs, impetum in se confestim facturum: unde necessarium fore dicebat, ut rem in Belisarij aduentū extraherent, & hunc ut primū in curiam uenerit, strenue audendo cum Marcello unā & Imperatore pugionibus trucidarēt, & hoc pacto geri rem tutius posse. Marcellus interim uel de his omnibus certior per Leontium factus, tarditate immodica detineri, nec ex præpropere acceleratoq; nimium renuntiandi hæc studio, Artabani uelle mortem inferre. Germanus uero ad Imperatoris discrimen moræ huius & dilationum impatiens, ad Buzen Constantinumq; hæc eadem defert, ueritus quod & factum postea est, ne ex diuturniore hac mora in suspicionē & ipse ueniret. Sed Marcellus multos post dies, ubi & Belisarius appropinquare Byzantium nuntiabat, dicta factaq; omnia Imperatori aperuit. Qua re audita Iustinianus cōijci in carcerē iubet Artabanis milites, ab hisq; ut quæstione uerum elicerent principibus nōnullis permisit. Vbi uero detectæ insidiæ sunt, & in lucē uenire exscriptæ, omnes eosdem ad se in consiliū principes ac senatorij ordinis cæteros uocat: his uero & palàm quæ quæstione expresserant recitantibus, in Germanū Iustinumq; filium id etiam crimen cōferri cœptum. Germanus tamen Marcello Leontioq; in eius excusationē rem probe testantibus, proditiōis suspiciōe exoluitur. Ad hæc & Cōstantianus ipse ac Buzes iureiurando intrepide confirmarunt, nullo se pacto Germanum condemnaturos, sed omnia ita se habuisse ac per Marcellū fuissent & Leontium explicata. Vnde senatus sententiam tulit, ne Germano ea res noxæ imposterū aut fraudi foret, ut in Rempublicam

publicam nil quippiam delinquenti. Verum ubi per senatores ad Imperato-
rem intus est itum, Iustinianus parati sibi insidias ægerrime ferre, & Germa-
no præcipue acrius succensere, eiusq; tarditatem longasq; moras ad denun-
ciandum sibi periculum identidem criminando. Dum interea Imperator sic
ira succenditur, duo quidam ex senatoribus illi gratificando, recte Iustinianū
sentire asseuerabant, & eam rem ferre molestius uidebant, atq; adeo ut Iusti-
niani iracundiā instigando in maius eueherēt, homines nimirū quibus curæ
id esset, ut ex aliena calamitate sibi gratiam apud dominum quærent. Cæ-
teri uero ut pauentes formidineq; contracti mox conticere, & ad arbitrium
Imperatori cuncta permittere, ne forte obistere uiderētur. Solus Marcellus
uera profatus Germano saluti fuit, & Imperatoris irā permulsit. Iustinianus
igitur Artabanem, exauctoratum imprimis, cōiuratosq; cæteros alijs nullis
affectos malis, asseruari in carcerem iussit. Dum hæc gererentur, totius Oc-
cidētis barbari imperio potiuntur. Romani uero cum Gothis & si pauloante
ut diximus debellatis bellum dum integrant, pecuniarum hominumq; ia-
ctura ingenti facta, & sine ullo eorū cōmodo Italiam amisere: cum hac simul
Illyrios ferè omnes Thracēsque, quum à barbaris iam finitimis factis sua om-
nia agerentur in prædam, & ipsi item fœde deperderentur, Galliarū partem
suæ quondam ditionis effectam, in huius belli principio Gothi Germanis
tradiderant, quum minus se posse existimarent Romanis simul ac Germa-
nis resistere. Id sane factum non solum nil prorsus Romani interpellarūt, sed
ut Gallias sibi Germani haberent Iustinianus ultro permisit: non enim illi
has tuto se possessuros rebantur, nisi & Imperator ut suæ ditionis futuras
perpetuo confirmasset. Quo factum ut eo ex tempore principes Germano-
rum Massyliam Focensium quondam coloniam, & cætera circa id mare loca
tenuerint, totiusq; eius oræ maritimæ potiti imperio sint, unde & Arelate
nunc residēt ad certaminis equestris spectaculum: aureum nummum natiuo
è Galliarum metallo hi cudunt, non Romani Imperatoris ut cæteri solent,
imagine sed sua impressa. Persarum siquidem Imperator & si ad arbitriū ar-
genteum numisma facit, aureo tamen nō illi fas est suam ut imponat effigiē,
nec barbarorum princeps alius quisquā id facere ausit. Sed de his hætenus.
Franci interea pleraq; sibi & nullo iure in Venetos occupant loca, quum nec
Romani tueri ea iam possent, nec Gothis tantum uirium esset, ut his utrisq;
bellum inferrent. Gepides insuper Sirmium urbem & Dalmatiæ alias ciui-
tates maiorem in partem præoccupantes tenebāt, quas Imperator proxime
à Gothis receperat: & Romanos quos ibi deprehendunt captiuos abducūt,
progrediendoq; semper Romanum populabantur imperium. Ea q; de cau-
sa, nulla his de cætero Iustinianus stipendia persoluebat, quæ antehac à Ro-
manis accipere consueuerāt. Longobardos interim Imperator Norico urbe
& in Pannonia nonnullis præsijs & alijs locis plerisq; cum ingenti pecunia

Longobardo/
rū ad Impera-
torem oratio

donat. Qua ex re Longobardi exciti, omnes à proprijs sedibus abeuntes, supra Histrum fluuium nō procul à Gepedum natione confidunt. Sed ipsi in super Dalmatiā omnem & simul Illyrios adusq; Epidamnū depopulati, in seruitutē quos ceperant abegere. Sed ex captiuis nōnulli ex fuga domū quā se recepissent, circumeuntes Romanorū imperiū barbari, cum his perinde fœdere iuncti, quoscunq; nacti ubiq; fuissent, q ab se pauloante profugerāt, & inuentos apertius noscitant, seruilē in modū comprehēsos ut fugitiuos, uel à parentibus ipsis abstractos, nemine resistente trahebāt. Eruli præterea alia Dalmatiæ loca Imperatoris permissu & circa Sigidonū urbē habebant, ubi uel ad id temporis habitant. Deinde Illyrios hi & supra Thraciā omnia incursantes iam pridem depopulant & uastant. Sed lōgo post tempore Gepedes ipsi Longobardiq; ut proxime habitātes, hostes inuicē facti, & armis decernere controuersias cupidi, ad pugnā tempus constituunt. Sed Longobardi haudquaq; Gepedibus pares se fore & solos rati, nā numero erāt hostibus longe inferiores, cum Romanis sibi ineundum fœdus esse cōstituunt: unde ad Imperatorē oratores dimittunt, ipsum id postulatū: haud secus & Gepedes faciunt. Chorisinus tunc temporis Gepedibus præerat, Longobardis Abdinus. Imperator igit̃ auditurū utrosq; seorsum tamen se pollicetur. Longobardi itaq; quum in Imperatoris conspectū uenissent, orationem huiusmodi habuerunt, Nos quidem ō Imperator, Gepedum facta absurdiora maximum in modū & audaciam obstupescimus, quod quum ea & multitudine sint, ac pariter magnitudine præsent, quā multaq; nequiter in tuæ ditionis homines fecerint, & nobis item hoc tempore maximā iniuriā inferāt, ad te isti nunc ueniant societātē & amicitiam deprecātū, qui soli omnīū finitimos extremis iniurijs affecere, quos ad iniuriā nouerant opportunos, & ad fallendū perfaciles: & hi quidē suæ uecordiæ pœnas nūc luunt, qui affecti semel iniuria ad hos rursus se conferunt. Sed illud imprimis aduertat ō Imperator deposcimus, quo nam animo Gepedes isti amicitias faciant: sic enim peragere poteris quæ Romano sint imperio conductura: nam ex præteritis factis contemplari futura homines queunt, & in tuto eadē cōstituere. Enim uero si Gepedū mores quis uelit ingratitudinēq; simul & iniurias in omnes illatas ostēdere, longiore huic proculdubio opus oratione foret ac tempore, externisq; testimonijs. Verum ut cætera in præsentī omittam, ē recētioribus istorum factis exempla nūc capere poteris, Gothi quondam Dacarū terras uectigales habebant, Gepedes omnes circa Histrum utrinq; fluuium sic habitabant, ut ueritī Gothorum tunc uires, suos excedere terminos ne attētare quidem potuerint. Nunc uero Romanorū cōfœderati, quorum & se studiosissimos dicunt, sub amicitia societatisq; nomine, in singulos annos ut à præteritis quondam Imperatoribus, ita & abs te nunc multa & egregia referunt dona. Sed hos equidē perlibētē rogauerim, quibus nam beneficijs pro tan-

tis re-

ris receptis muneribus Romanos affecerint. At nihil profecto habituri sunt, nec minimum quidem quod proferant. Quum causæ itaq; nil prorsus his esset, quur uobis iniuriā facerent, nō uoluntate sed necessitate tunc quiescebāt. Vos nanq; Romani quæ trans Histriū fluiū sunt, uestre facere ditionis nō uultis: hos uero quæ citra sunt, quo minus sibi nūc uendicēt, Gothorū formido coerces. Quis enim non animi improbitatē in posterū dixerit, uel quod nam amicitia fuerit stabilimentū, ubi peccandi licentia quæritur? Nō ita res ea se habet o Imperator, non ita. Potentia nimirum ipsa, hominis præcipue præfert naturam, præ gerendarum rerum licentia suos emittentem in publicū mores. Nā ubi Gepedes ex uniuersa Dalmatia eiectiones Gothos uidere, Romanos uero cum hostibus pacē & ubiq; terrarum habere, uestras inuadere terras ausi sunt omnium scelestissimi. Quis enim uerbis rei explicare absurditatem nūc queat? Nōne Romanum aspernati imperium sunt? nōne fœderum fœderatorumq; hi leges soluere? nōne in eos inquam contumeliosi fuerunt, in quos minus oportuit? nōne deniq; regiæ maiestati uim intulisse uidentur? cuius uel seruitus perquam libenter & merito subeunda his esset, si quod forte nunc uobis belligerandi in hos studium foret. Gepedes Imperator Sirmium habent, Romanos in seruitutem abducunt, & uniuersam Dalmatiam sui se iuris fecisse iactant. Quod unquam hi bellū pro uobis gessere, uel uobiscum unā in aciem prodierunt, ni forte contra uos ipsos potiti uictoria sint? uel cuius nam in certaminis præmium, terrā hanc suā fecere, tamen si mercennarij & uestri milites sint? Ad hæc accedit, quod nullo unq; antehac seculo scelestius quippiā fuit hac & præsentī ipsorum legatione. Siquidē ubi ad inferendum uos sibi bellū ardentiores uidere, Byzantiū uenire ausi sunt, in Imperatorisq; iam tanta per se affecti iniuria conspectum prodire, & ea de causa ut pro innata his impudētia uos cohortent, in nos bellū geratis, qui uestri tam maximo studio ac beneuolentia detinemur, uel forte ut ultro Romanis restituant quæ indecenter inuaserint, & negligētia Longobardos incusent, suum apud eos ut facinus deprecetur, quorum formidine, inuita hac se & fallaci sed sera benignitate cōmuniunt. Sed ei nimirū qui ex necessitate gratiam fecerit, succumbat necessarium est, qui affectus beneficio sit. Quod si nunc demum ab eorum nolint indecētibus factis desistere, quid nam de cætero poterit tantam animorū malignitatem peruincere? Hæc igitur o Imperator & si præ uerborū barbarica quadam ineptitudine, pro rerum ipsarum dignitate nō explicarim, tute tamen pro tua prudētia si quid forte defectius quā necessitas ipsa deposceret enarraui, quæ Romanis sint Longobardisq; tuis admodū profutura, ut uisum fuerit peragito. Demū ad cætera te eius rei admonitum uelim, nos cum Romanis de uera iusticia diuinoq; cultu eadem semper & recte sensisse: hos uero ut Arianæ hæreseos sectatores, nulla uobiscum in re cōuenturos. Hæc Longobardi quum deniq; perorassent, Gepe-

q 3 darum

Gepedarū ad
Imp. oratio

darum oratores Imperatorem postmodum adeuntes, dicere ita exorsi sunt, Par equidē fore censemus ō Imperator, ut qui pro ineūda societate ad proximos ueniunt, imprimis edoceant, iustiora quā dā se deprecatū uenisse, & futuris ut socijs, ita & sibi percommenda, & in eā sententiā ut uerba mox faciāt. Sed quemadmodum à Longobardis priores ipsi affecti iniuria simus, ex eo quod inferetur perspicuum fiet. Nos quippe ut ex æquo altercationes soluamus, summo studio nitimur: & qui stare aliorum sententiā student, uiolari nō sine iniuria possunt. Gepedas uero & hominum multitudine & uirtute Longobardos præstare, qui nam eorum qui id probe percalleant, in explicando non longior fiat: Et sane eorum qui sapiant, neminē malle existimauerim in promptius aliquod malū incidere, si cum paucioribus iunctus certamen aliquod ineat: quandoquidem ei uel maxime liceat, cum ualidioribus in hostē socijs decertando, sine periculo referre uictoriam. Vobis itaq; in alios quoscunque euntibus Gepedes seipsos & arma consociabunt, ut qui uobis obnoxij pro acceptis beneficijs sint, & uirtutum magnitudine uestre Reipublicæ uictoriam unā cōsequentur. Ad hæc & illud maxime aduertendum, Longobardos istos Romanorum in amicitiam nuper uenisse: Gepedas uero uobis confederatos esse, & diu iam cognitos. Amicitia uero temporis diuturnitate conciliata, dissolui non facile potest. Fit itaq; ut belli socios non solum fortes nacti uos sitis, sed stabiles ac plane perpetuos. Hæ sane iustæ sunt nobis ad ineundam uobiscū societate allicibiles causæ uisæ. Sed aduertite quales nam Longobardi moribus sint. Controuersias omnes inter nos ipsos obortas, uel hortantibus uobis, ex æquitate dissoluere minime censuerunt, audacia quadam & temeritate detenti: & ubi iam bellū in manibus erat, tunc ipsi ut præposteri quidam ordine nullo seruato, & eorum ut palam impotētia fieret, ad uos ueniūt deprecatum Romanos, pro his ut indecenter certamen suscipiatis. Proinde prædones isti Sirmium oppidū & cætera Dalmatiæ loca belli uobis causam fore prætendunt: tametsi Imperatori tibi ciuitatum tantum & locorum supersit, ut uel hominum nationes nonnullas perquiras, quibus imperij partem aliquam ad incolendum concedas, quemadmodum Francos, Erulorumq; gentem, uel istos insuper Longobardos tot tantisq; uel ciuitatibus uel locis donasti, ut ea uix quispiam queat enumerare. Nos uero ex tua amicitia fiduciam nacti, omnia ut tibi collibuit egimus: nam qui alijs sua prodiderit, potiore longe est sorte, quā qui ea dono acceperit: putat namq; donum se accepisse qui id prior cōtulerit, si modo pro munere in alios forte collato non assequatur iniuriam. Atqui amicitia tecum conciliata quispiam id confidētia fecerit, quod & Gepedes fecisse erga Romanos sunt uisi: quorum ipsi in nos beneficia recordati, quam maxime id ex fœdere ipso deposcimus, nobiscum in Longobardos bellū geratis: sin uero minus id placet, at saltem neutris nostrum fauendo ut seorsum absitis. Si rebus hoc pacto nostris consuleritis,

sulueritis, quæ æquiora sunt facturi uos estis, & pro Romani imperij dignitate. Hæc Gepedes. His auditis Iustinianus, consilio habito, Gepedas quidē re infecta dimisit: cum Longobardis uero belli societate inita, iureiurandoq; confirmata, equitum ultra decem milia ad eos mox mittit, Romanis ducibus commonefactis, Gepedarum ut gente celerrime debellata, maximo in Italiā studio, cum equitatu omni contenderent. Hos inde ad Longobardos euntes, mille & quingēti duntaxat Eruli è focijs sequebantur: nam cæteri omnes Romanis pauloante desertis cum Gepedibus ipsis conuenerant. Sed Romanorum pars militum quædam dum ad Longobardos contendit, in Erulos quosdam Aordo duce ex insperato incidunt: inde pugna summa cōtentione & strenue facta, Romani uictores euadunt, Aordumq; ducem & Erulorum non paucos interficiunt. Gepedes interea cognito exercitus Romani aduentu, & hunc quidem appropinquare, omnes extemplo cum Longobardis discordias solunt, & foederibus inuicem factis, in unum uel Romanis inuitis mox coeunt. Quod utique ubi Romanorum cognouit exercitus, ut dubius animi conflictari hæreſq; quid nam in re præſenti eſſet & periculosa facturus: non enim uel progredi poterat uel retro iam cedere, præſectis uerētibus, ne Gepedes Eruliq; incurſantes, Illyriorum loca popularentur. Eodem itaq; quo conſtiterat loco poſitis caſtris quum expectandum denique cenſuiſſet, quemadmodum ſecum tunc ageretur Imperatori ſignificauit. Sed de his hætenus. Ipſe uero unde digreſſus ſum redeo. Belifarius interim nulla referens militiæ decora Byzantium uenit, quum per quinquēnium ex Italia nuſpiam abceſſiſſet, nec potuiſſet per eam quoquā pacto uagari, ſed tacita fuga quadam detentus, ut uitabundus, id omne tempus de loco ad locum migrando conſumpſit. Qua ex re factum, ut urbem Romam iterato in ſeruitutem receperint Gothi, cū eaq; & cætera ſerè Italiæ oppida, Peruſiā tamen in Thuſciā primatum facile naſtam Belifarius quū arctius obſideret, diſcedens reliquit, & ex itinere per ſuos captam accepit: Byzantium demum quum perueniſſet, ibi diutius cōmoratus, ex ocio uiuere, & in delicijs affluētibus opibus agere, rebus antehac feliciter geſtis contentus. Vigilius autē urbis Romani præſul cum Italicenſibus alijs & primoribus uiris, qui ſecū Byzantijs erant, ab Imperatore ſuppliciter & enixius poſtulabāt Italiā omnibus in ſuam ut uiribus redigeret poſteſtatem. Sed Gothicus præ cæteris maxime uir ſane patritius ad ipſum id hunc crebro impellere hortariq; ut qui ea de cauſa Byzantiū ſe conſuliſſet. Imperator uero Italiam ſibi curæ fore reſpondit. Sed circa Chriſtianorum dogmata componenda nimis intentus, eorum altercationes ut recte diſponeret nitebatur. Ildiges interea Longobardus uir quidā eius rei ob gratiā ſe ad Sclauinos & inde ad Gepedas conſulit, quā explicaturus mox ſum. Ea tēpeſtate qua Longobardis Baces imperitabat, huic nepos erat Riſidulus nomine, quē lex ad eā præſecturā ſi Baces decederet euocabat. Sed Baces

ipse dum filio prospicit, & ad hunc ut principatus ueniret enixe curat, criminis Risdulfum insimulauit, noxæ nil prorsus habētis, eoq; hominem exiliū iactura affecit: qui statim è patria profugus factus, cum paucis quibsdā ad Barnas profugit, liberis duobus dimissis. Sed Baces tradita nō parua Barnis illis pecunia facile suadet Risdulfum ut necarent. Ex Risdulfi uero tunc liberis alter morbo interiit, alter & hic quidē Ildiges se in Sclauinos fuga recepit. Nō longe post Baces quum in ægritudinē incidisset, ex humanis abscessit. Hoc mortuo ad Baldarū Bacis tunc filium Longobardorū imperium uenit, quumq; is puer admodū esset,† Abduinus tutor mox constitutus regnū administrabat, ex eoq; sibi quammaximis uiribus comparatis, imperiū non longe post tēpore & ipse obtinuit, puero ex morbo protinus decedēte. Quū itaq; Gepedas inter & Longobardos bellum iam pararetur, Ildiges statim Longobardis qui se sequebant, & Sclauinorū compluribus secū eductis, ad Gepedas uenit, satis sperantes suæ gentis hunc principem fore. Quum itaq; Gepedes per fœderum causam iungendorum ad Longobardos uenissent, Abduinus ab his statim ut ab amicis deposcit, Ildigem sibi in potestatem ut traderent. Tum Gepedes quum hominem prodere nil prorsus decernunt, inde abire quō uellet Ildigem libere permiserūt. Tunc ille statim & nulla interposita mora, cum Gepedibus quibsdā comitibus suis & uoluntarijs, ad Sclauinos iterato se confert, indeq; ad Gothos & Totilā uenit, exercitū non minoris numeri ductans quā militū sexcentorū, in Venetosq; demū profectus quū Romanos Lazaro quodā duce obuios habuisset, cum his acie statim confligit. Vnde Ildiges Romanis in fugā actis, & cōpluribus interfectis, non tamen suas cū Gothis copias iunxit, sed flumine Histro traiecto rursum in Sclauinos secessit. Dū hæc interea gererent, Belisarij armiger quidā Ilaus nomine, genere barbarus, suapte natura iracundus & acer, per Gothos aliās in Italia captus, ad Totilā & si ad defectionē nil prorsus causæ nactus descit. Hūc Totilas copijs magnis præfectū ad Dalmatiæ loca cum classe transmissit. Qui ubi ad locū Muchirū uocitatū peruenit, qui ferme maritimus est, & Salonis quamproximus, principio quidem cum eius regionis hominibus haud secus diuersabatur, ac Belisariū tam magnæ opinionis uirū propinquitate cōtingeret, ense deinde nudato, hortatusq; suos ad facinus, omnibus ex templo necatis, eorūq; rebus direptis inde mox abiit, locumq; aliū quendā quem Laureatē uocant Romani, ad littus sitū inuadit, & in continentē egres sus, quos obuios habet obtruncat. Quod ubi factū Claudianus rescit, qui Salonis tum præerat, exercitū nauibus quas dromonas dicunt impositū, ad uersus hunc misit. Qui postq; Laureatē peruenit, maximo interuallo prælio uincitur, fugamq; uersi ut licuit, per continentē capeffunt, relictis in portu dromonibus, ubi & nauigia aliqua pleraque aderant, frumento & alijs com meatibus plena. Quibus omnibus Ilaus direptis, interfectisq; quos prope
deprehendit,

deprehendit, aliarum rerum ingenti cum praeda ad Totilam rediit. Sic demum exacta iam hyeme, quartus & decimus annus belli huius exibat, quod literis Procopius commendauit. Totilas deinde copias uniuersas Romam ductauit, hancque circumuallando obsedit. Dimiserat ad urbis custodiam Belisarius milia hominum tria fortissimorum, hisque Diogenem hastatorum suorum ducem & solum praefecit: qui utique & sapientia praestabat & uiribus, proptereaque diuturna ea fuit obsessio: nam & obsessi superante uirtute, uniuersis Gothorum resistere posse copiis uidebantur, & Diogenes diligentior ad urbis custodiam erat, ne moenibus appropinquaret, frumentoque intra urbem iam sato, ne de caetero suis necessaria deessent effecerat. Barbari uero quum oppugnare moenia attentassent, reiecti mox sunt, Romanis hos strenue repellentibus, Portum tamen ciuitate potiti, Romam enixius obsidebant. Imperator interim Belisarium conspiciens ad se Byzantium aduenisse, alterum aduersus Gothos praefectum non longe post mittere animo destinatus: quod utique si denique peregisset, & milites ex Byzantio continenter in Italiam missi cum Romano exercitu se coniunxissent, profecto nil ambigam Romam eius in ditione mansuram fuisse, irique hostem facile superatum: sed quum Liberium & si Romanum & consulare uirum ad Romanam urbis nunc deligit praefecturam, nunc alijs semet interpellat negocijs, cunctandoque interim & rem prolatando prior illa animi promptitudo supprimitur, factum est ut in longum extracta sit ea urbis obsidio, & Isauri quidam qui Capenam ad portam haberent custodias, exemplo partim Isaurorum alias Asinariam portam Gothis prodentium ducti, partim etiam causati non debita sibi stipendia solui, quam occultissime cum Totila in colloquium uenerint, & urbem illi prodituros se faterentur. Vnde constituta dies ad facinus est: quae ubi demum aduenit, id rei Totilas machinatur. In Tyberim fluuium prima noctis uigilia naues longas duas immisit, hisque uiros imposuit strenuos, & nonnullos tuba canendi gnaros, imprimis admonitos flumine ut aduerso remigantes procederent, & ubi quamproxime muros uenissent, quanta uis possent buccina clangorem eliderent. Ipse interea hostem frustratus, Capenam ad portam paratum habebat exercitum: quumque animo agitasset multos militum Romanorum noctis beneficio euasuros, habiturosque aliquod ut in tenebris delitescendo effugium, eiusdem e regione portae fortissimos uiros, & alijs nonnullis in locis in insidijs locat, & simul iniungit Romanos ut fugientes ne carent. Qui itaque in nauibus erant, ubi proxime ad muros uenerunt, ut imperatum his fuerat, ingenti clangere sonitu coepere. Romani uero rei nouitate obstupescit, maioriisque percussu formidine, ac derepente turbati, temere relictis custodijs eodem omnes statim concurrere, ubi datum fuerat buccina signum. Ea muri partem hostes fuisse adortos rati, soli omnium proditores Isauri in suis custodijs perstitere, & portis hostibus patefactis, hos intra urbem excipiunt. Ingens eo in loco superuenientium cedes facta, multi iam ex Romanis per alias & ab hac diuersissimas

lissimas portas abibāt, sed qui Centumcellas petebāt, in insidiatores delatī trucidabantur, uix paucis euadentibus, quos inter & Diogenem ferunt prae-
fectum iam faucium in tutum se recepisse. Erat in Romano exercitu Paulus
quidam genere Cilix, qui Belisarij domui pauloante praefuerat, & equitum
deinde praefectus est turmae, in Italiaq; uel antehac militauerat, & cum Dio-
gene unā deniq; fuerat ad urbis custodiā constitutus. Is itaq; Roma iam ca-
pta cū equitibus quadringentis ad Adriani sepulchrū confugit, ponte praeco-
cupato, qui ad sacrā beati Petri fert eodem. Gothorum itaq; copiae prima luce
hoc ipso in ponte ubi cum his pugnā cōseruere, uel Romanis ualidissime re-
sistentibus superiores iam erant. Sed barbarorum quia in angusto suamet
ipsi praemultitudine conferti nimis & pressius dimicarēt, magna uis cecidit.
Quod ubi Totilas ipse animaduertit, & magno suorum detrimēto rem geri,
signo receptui dato pugnā remisit, Gothosq; monuit, ut ex aduerso hostiū
insidendo quiescerent, fame ratus Romanos se uiros ocys comprehensurū.
Paulus interea & equites quadringenti, quum inedia laborarēt, eam noctē
insomnē egerunt. Insequenti autē die inito cōsilio, equos interficere statuūt,
& eorū carnibus quoad possent de caetero uesci: sed insoliti cibi tædio ac nau-
sea capti, in serū diei rem differunt, tametsi acerrime iam fame opprimerent.
Itaq; diu secum fluctuati animo, inuicē ad audax facinus se cohortando, lon-
ge sibi melius fore decernunt, decenti potius aliquo mortis genere uitā finire,
quā fame turpiter indecenterq; interire. In hostem igitur impetū & deim-
prouiso facere statuunt, ex hisq; tam multos occidere, quantū cuiq; uirium
foret, ac strenue demum mortē obire: unde se mutuo ac derepente complexi,
deosculatiq; mortis uiam gratāter mox ineunt, ut omnes unā ac subito peri-
turi. Qua re Totilas cognita, ueritus ne homines morti se deuotentes, despe-
rata salute, insanabilibus Gothos malis affecturi mox essent, ad hos protu-
nus misit qui alteram ex his optionē offerrent, ut aut equis dimissis, armisq;
depositis, iureiurando dato, ne in Gothos de caetero militarēt, integri omnes
dimissi Byzantium irent: uel sua sibi habētes, aqua cum Gothis sorte apud
se militiā exercerent. Quibus conditionibus Romanis libenter acceptis, tum
primum abire omnes Byzantiū malle: deinde pedites & inermes abscedere
quum hos puduisset, & ad hāc ueriti ne in tam longo itinere in insidias praeco-
cipitando perirent, & simul id incusarent, longi temporis Romanā Rempu-
blicam debere sibi stipendia, Gothorum demum se copijs uoluntarij omnes
immiscent, Paulus duntaxat, & Isaurus Mindus Totilae quum in conspectū
uenissent, Byzantium dimitti se precabantur, filios affirmātes uxoresq; sibi
in ea patria esse, sine quibus uitam ducere minime possent. Quibus Totilas
ut uera fatentibus, uiatico condonatis, conmeatuq; dato, & qui se insuper du-
cerent, liberā Byzantiū abeundi potestātē permisit. Caeteri deinde Romani
qui ad sacras aedes confugerant, trecentorū ferē hominū numero, fide salutis
accepta,

accepta, extemplo ad Totilam concesserunt: cui urbem Romam nec delere quidem animo inerat, nec penitus destituere, sed ea de causa quam explicaturus mox sum, potius duxit ut per Gothos Romanosque ipsos incoletur & senatorios viros. Miserat is pauloante Francorum ad principem deprecatus, sibi ut filiam in matrimonium daret: cuius ille repudiatis petitionibus, Italiae eum nec esse Imperatorem in praesentia dixit, nec imposterum fore, ut qui urbe capta, nec eius quidem servare possessionem potuerit, sed per se in partem deletam, hostibus iterato habendam permiserit. Quo responso Totilas ipse permotus, tunc statim & sedulo commeatus in urbem importari, sarcinisque omnia imperavit, quae vel igne absumpta fuissent, vel per se demolita, Romanosque & patritios viros & ceteros omnes quos in Campaniam antea emisisset, in patriam reuocandos curauit. In urbe deinde equestri certamine constituto, lustrauit exercitum ut in Siciliam confestim ducturus. Haud secus & naues numero quadringentas naualem perinde in pugnam mox comparat, ratiumque aliarum vim maximam, quas ex oriente per Imperatorem in Italiam missas, cum uiris oneribusque per omne id belli tempus exceperat. Stephanum deinde Romanum uirum ad Imperatorem delegat precatum, ut bellum id solueret, & sibi ex foedere iungeretur, Gothosque haberet socios, quum in alios esset hostes eundum. Sed Imperator neque in conspectum quidem sibi ut Totilae legatus ueniret permisit, nec eius mandata admodum magnificat. Quae omnia quum Totilae fuissent per legatum renuntiata, reintegrare bellum parabat, idque sibi in commodum cessurum rebatur, si Centumcellis antea pertentatis, in Siciliam se denique conferret. Centumcellas uero Diogenes asseruabat Belisarii armiger, & magnas habebat apud se copias. Gothorum uero exercitus ubi ad hanc urbem peruenit, Romanorum stationem quamproxime positis castris in obsidionem confedit. Totilas inde missis ad Diogenem oratoribus, primo si se dedere & oppidum uellet tentauit: mox ubi frustra id factum uidit, milites ipsos ad praelium prouocauit, si forte armis decernere mallet, rem ut statim aggredierentur: & alioquin sedulo hos demum admonuit, nil his spei reliquum fore, nec alias unquam ab imperatore affuturas sibi suppetias vires: huncque identidem dicere, haudquaquam bellum de caetero cum Gothis gesturum, ut qui captam urbem iam diu fuisse aduertat, nec ullam recuperandi eam spem habeat. Itaque optionem his obtulit, ut pro arbitrio hanc & statim deligerent, aut enim paribus se cum Gothis conditionibus iungerent, aut inde quod uellent abiret incolumes, uel Byzantium se statim reciperent. Tum uero Diogenes eiusque milites, non suae uoluntatis esse responderet pugna decernere, uel Gothorum se exercitibus intermiscere, ut qui sine liberis uxoribusque obsidum loco datis uiuere nequeant: oppidum deinde quod eorum in fidem custodiendum acceperint, dedere se sine decenti aliqua ratione non posse: si sibi liceret ad Imperatorem nuntios mittere, eius forte permissu id dedituros: rem itaque in tempus aliquod extraheret precabantur, dum

*Teremundus
et Imereusals*

dum Iustiniano utcunq; significarent, quo statu res in præsentia essent: quod si intra præstitutum his per se diem nullum sibi ex Byzantio auxilium uenerit, abituros se statim traditurosq; urbem. Hæc demum conditiones quæ Totilæ placuissent, de die inter se conuenitur, qua ea quæ dixerant perageretur. Viri deinde triginta utrinq; in obsides dati. Gothiq; obsidione soluta in Siciliam recesserunt: qui ubi Rhegiū peruenere, haudquaquæ prius intermedium fretum traiciunt, quàm Rhegi præsidium pertentassent. Præerat tum eius loci custodia Philimuth Huneriusq; per Belisarium præsidēs constituti: qui quum multos & fortissimos apud se milites tum forte haberent, à mœnibus non solum hostes erumpendo propellunt, sed uel pugnam cum his conferentes uictoriam retulere: Verum quum numero essent longe inferiores, intra muros quieti de cætero se continebant. Totilas uero exercitus ibi parte in obsidione relicta, potiturum se fame præsidio, & Romanos simul oppediendo uicturum ratus, Tarentum cætero exercitu misso, sine ullo negotio præsidium capit. Gothi interea quos ipse in agro Piceno reliquerat, Ariminum proditione ceperunt. Quod ubi primū Imperator accepit, Germanū ex sorore nepotem bello aduersus Totilam Gothosq; præfecit: cuius in Italiā ubi demū aduentus perlata est fama, Gothi imprimis curis ingentibus affici, Germanumq; nimis reformidare, ut cuius nomen apud omnes celeberrimū esset, eoq; & Romani sperare quamoptime, cæteriꝫ Imperatoris in Italiā milites ferre omnia tolerantius mala. Imperator tamen nescio quo pacto quum facti eū poenituisse, Liberium Romanum cuius iam supra meminimus, ad id bellum gerendum Germani loco decernit: qui etiā quum ad iter se præpararet, & cum exercitu nauigaturum statim se crederet, Imperatoris secundo iam poenitentis iussu interpellatur. Dum hæc interea agerentur, Verus nomine quidā & sanè bellicosissimus, non magna suorum manu prælium cum Gothis à Rauenna non procul conseruit, unde militum non parua facta iactura, & ipse simul moribundus occubuit. Sub id tempestatis & Sclauinorum exercitus non ultra tria milia hominum Histrum nemine obsistente traiecit, eoq; non difficulter traiecto, diuersi abinuicem abiere: quorum pars altera mille & quingētos uiros habebat, totidem uero & altera. His cum utrisq; barbarorum cohortibus, seorsum tamen Romani exercitus duces, in Illyria partim, partim in Thracia congressi uincunt. Hisq; cadētibus, & ingenti accepta suorum clade, qui prælio forte integri superfuere, fuga in tutum se receperunt. Romanis itaq; ducibus per barbaros interfectis numero impares, cum altera barbarorum cohorte & Asbadus Imperatoris antehac armiger, equitum deinde turmæ præfectus congregitur. Isq; suis fugatis cæsisq; uiuus quum in hostium potestatem uenisset, demptis primo à tergo loris, & per Sclauinos in ignem coniectus crematur. His ita peractis, omnia Illyriorum barbari Thracumq; loca depopulati, pleraq; obsidione præsidia capiunt, non mœnibus primo ut assolet oppugnatis.

pugnatis, non ullos in campos attentato descensu, ut qui nec Romanorū terras excurrere niterentur, nec aliās unquam Histrum pertransire ausi sint, nisi semel & superiore quodam quo diximus tempore. Barbari igitur Asbado deuicto caeloq; ad mare usq; cuncta depopulantes, urbem maritimam mœnibus expugnatis ceperunt, tametsi ea præualidum intra se haberet præsidium, & mari adiacentium urbium Metropolis esset, quæ à Byzantio abest dierum duodecim iter: arte tamen hac eam urbem cepere, Barbarorum pars maxima circa muros & locis difficilimis se forte abdiderant, pauci quidam quum ad portas uenissent in orientem uersas, qui in propugnaculis erāt Romanos acrius infestabāt. Milites itaq; qui in præsidio stabant, nō maiori numero barbaros esse rati, quā quo uiderentur se inuasisse, desumptis mox armis & eruptione facta ex urbe in hos impetum faciunt. Tum uero Barbari retro mox cedere, ac pedem referre, in se irruentibus fugæ speciem ac formidinem præferētes. Romani uero studio hos infectandi euecti, quā procul à muris recesserant. Tunc barbari ex insidijs confestim existunt, & infectantibus post terga Romanis comparuere, hisq; ad urbem reditū intercludunt: qui uero fugere uidebantur, ex insperato quum se in hostem uertissent, dubijs Romanis mox redditis interclusisq;, & ad unum deniq; omnibus interceptis muros aggrediuntur. Sed urbis incolæ militū uiribus destituti, ut prorsus consilij inopes hostes se inuadētes hac arte oppugnant. Oleū pice multa immixtum & feruēfactū in subeuntes superne infundunt, saxorumq; in hos moles tam crebro prouoluunt, ut nō procul abesset quin periculum propulsarent. Sed barbari oppidanos assiduīs telorum immissionibus quum à propugnaculis discedere summa uī cōgissent, ad motis mœnibus scalis, urbem primo impetu capiunt, & ad hominum quindecim milia interficiunt, rebusq; uniuersis direptis, pueros ac foeminas in seruitutē abducunt, tametsi quum agrum Romanum inuadere tum primum cœpissent, nulli ætati pepercerint, ut qui eos in quos incidissent sine ullo delectu necarēt, atq; adeo ut Illyriorū Thracumq; terra insepultis cadaueribus repleret: quos uero obuios habuissent, non ense, non telo occidere, uel armorū genere aliquo consueto, sed acutissimos in terrā palos figentes, summa uī miseros superimponere, summūq; pali & id præacutum per inferiorē pudendamq; partem trudendo & per uiscera adigendo interiora excruciare. Constat his sanè aliud tormenti genus excogitatum: nam & ad sudes quernas & crassiores altius in terram defixas, pedes manusq; captiuorum deligant, fuste deinde caput diuerberantes, ueluti in canes serpentes uē & eiusmodi cætera desæuiendo morte conficiunt. Alios uero cum bobus pecudibusq; & id cæteris genus quos abigere domū non satis cōmode præ senio possent, locis arctioribus coercendo igne inclementius cremant. Hunc igitur in modum Sclauini quoscunque offenderant interfectis, coorti inter se demum, ac nimio profuso iam sanguine temulenti,

r captiuorum

captiuorum numero infinito, prædaq; ingēti abactis, ad pristinos lares se receperunt. Gothi interea Rhegij adorti præsidium, id expugnare pertentant. Sed qui intus obsidebantur fortissime repugnantes, hos procul ab se perpu- lere. Totilas uero quum necessaria cognouisset obsessis deesse, dimissa ibi ad custodiam exercitus parte, ne aliquid hostes inferrēt, sed commeatus inopia se dederent Gothi, ipse cæteris traiectis in Siciliam copijs, Messanæ ador- tus est macenia: cui mox Domentiolus qui ei urbi & Romanis militibus præ- erat, extra muros occurrens, certamine cum Gothi inito, bello non inferior fuit. Intra urbem deinde quū se recepisset, eius intentus custodiæ quiescebat. Gothi uero nemine sibi deinceps obuiam prodeunte, Siciliam ferē omnem depopulantur. Sed Romani in Rhegio circumfessi, quum sibi necessaria pe- nitus defuissent, se simul & oppidū hostibus tradidere. Quæ omnia ubi Im- perator accepit, contracta mox nauium classe, & exercitu ex peditum cohorti- bus non parui momenti parato, nauibusq; statim imposito, Liberium uni- uersis præfecit, & quā celerrime iussit ut in Siciliam nauigaret, eam q; enixe seruaret periclitantem. Liberium tamen classi se præfecisse pœnituit, ut effœ- tæ ætatis iam uirum, rei q; bellicæ imperitum. Vnde Artabanem delicti in se uenia data, Thraciæ cohortibus ducem præfecit, & paruis cum copijs in Si- ciliam confestim transmisit, iussitq; ut Liberij quem ad se reuocarat classem reciperet. Summæ tamen totius aduersus Gothos & Totilā belli, Germanū ex sorore nepotem præposuit, cui non magnum exercitum tradidit, sed in- gēti pecunia data, ex Thracibus Illyrijsq; quammaximas ut cogeret copias imperauit, coactasq; in Italiam celerius duceret. Sed magno Germanus stu- dio tenebatur, Gothi quandoq; tandem deuictis, ingentē ex ea re sibi lau- dem comparare, ut quemadmodum Libyam Romano imperio conserua- set, ita & Italiam uendicaret. Stoba nanq; in Libya tyrannidem exercēte, & eius prouinciæ imperio occupato, Germanus statim per Imperatorem eō transmissus, superatis mirifice bello seditiosis nonnullis & tyranno deletis, tyrānideq; prorsus extincta, Romano Libyam recuperauit imperio. Vnde uel Italiam in potestatem recipiendi magna illi spes erat: quandoquidem & Mathasuntham Amalassunthæ filiam Theodericiq; neptem nuper in uxo- rem traduxerat, Vittige mortuo, cui prius illa denupserat, & Gothos Ma- thasunthæ uxoris uerecundia ductos, quam secum in expeditionem ducere constituerat, aduersum se arma sumere non ausuros fidebat, repetita præ- fertim Theoderici memoria & simul Alarici in se aliās imperantiū. Germa- nus itaq; ingentem pecuniā, partim Imperatoris, partim suam & hanc nō minorem effusius prodigendo, ex bellicosissimis uiris quā maximo con- tracto exercitu breui nō modicas consequutus est uires: nā Romani egregij bello uiri præfectis alijs fastiditis, quorum ipsi hastati peltaticq; milites exti- rissent, Germanū promptius sequi, & ex Byzantio item ac Thraciæ locis Il- lyricisq;

lyricisq; permulti, Germaniq; ipsius liberi in hanc secum expeditionē miro studio ferri. Ex nōnullis prēterea equitū turmis, qui in Thracia collocati iam antea fuerant, Imperatoris permissu delectus habitus est: barbarorū insuper multi ad Histrum flumen tunc stationem habentiū, tanti uiri fama ac gloria ducti, non mediocri accepta pecunia Romano se exercitui adiungere: haud secus & ex barbaris aliq; undequaq; terrarum contracti, ad hunc confluebāt, Longobardorūq; dux ipse armatos mille quos paratos habebat produxit. His itaq; & longe maioribus in Italia apparatibus nunciatis, qualia solet fama progrediendo humanis in rebus efficere, Gothi statim formidine capi, & in ancipiti esse, utrum aduersus Theoderici genus belligerandum sibi iam esset, an minime. Milites uero Romani qui cum Gothis inuiti forte tunc militabant, ad Germanum qui nunciaret miserunt, ubi se primum in Italiā aduentasse cognouerint, & in castris eius exercitum resedisse, nulla interposita mora ad eum se conuenturos. Imperatoris prēterea exercitus milites qui Ra uennae fuerant & alijs in Italiae locis relictī, ut spe optima cōfirmati, Iustiniano per se loca omnia diligenter seruanda duxere. Quin etiā & ceteri omnes, qui ubi cum hostibus manus conseruissent deuicti praelio essent, & ex fuga ut licuit diuersim dilapsi superfuere, postq; Germanum iter in Italiā facere acceperunt, agmine uno in Histriam se conferentes, ibiq; Romanum exercitum praestolando, quieti manebant. Ad hanc & Diogenes (iam enim constitutus pactusq; aderat dies, cum ad se Totilas Centumcellas ex conuento ut dederet nunciatum misisset) respondit haudquaquā in sua tūc esse oppidum potestate, & audisse Germanum se interim ad id bellum administrandū imperatorem creatum, & cum exercitu nō procul inde abesse: ueruntamen suos sibi reddere obsides nolit, se derepente quos ab se accepisset interfecturum. Nuncio itaq; cum his mandatis dimisso, ad tuendū oppidum suae fidei traditum diligentius se comparabat, Germanū opperiens cum exercitu prope diem affuturū. Dū hanc agerentur, exacta iam hyeme, quintus ac decimus annus huius belli finiebatur, quod scriptis Procopius demandauit. Germanus interea dum Sardis & in Illyria exercitum cogit disponitq; ac fortissime cuncta ad futuri belli apparatus constituit, Sclauinorum uis ingens & quanta non aliās unquam Histri flumine pertransito, ad Narsum uenit, quorum perpaucos quosdam ab eorum exercitu seiunctos errantesq; & in ea circumuagatos iam loca, Romani nonnulli captos coërcent, quæstioneq; habita petunt, quæ nam de causa Sclauinorum exercitus, quid ue facturum Histrum transierit. Tum illi sedulo affirmare Thessalonicā urbem circumiectaq; huic loca ad occupandum hos aduentasse. Quæ utiq; ubi Imperator accepit, periculi magnitudine magnopere territus, ad Germanum literas scripsit, in Italiā ut iter differret, Thessalonicamq; ueniret ut illi, ita & alijs eius regionis urbibus opitulatū, Sclauinorū quanta ui posset insultus propelleret. Vnde Ger-

manus posthabitis cæteris, eodem quo erat loco permanſit. Sclauini deinde ex captiuis facti iam certiores Sardis Germanum eſſe, ingenti formidine percelluntur. Iam enim Germanus idcirco erat apud barbaros celebris, quia quum primum Iuſtinianus eius auunculus imperio potiretur, Antarū gentes quæ Sclauinis finitimæ ſunt, flumine Hiſtro traiecto magnis copiis agrum Romanū quū iam inuaſiſſent, Germanus idem qui pauloante præfectus Thraciæ fuerat, inito cum barbaris prælio, & eorum exercitu debellato, ad internecionem hos tandem deleuit. Qua ex re tam proſpere geſta, magnam ſibi hic famæ & nominis peperit apud omnes mortales celebritatē, & apud barbaros iſtos præcipuæ laudis plurimum & autoritatis eſt conſequutus. Sclauini igitur Germani, ut diximus, formidine perciti, quū ingentes hunc copias ducturū exiſtimarent, ut qui per Imperatorē aduerſus Totilā Gothosq; in Italiam mitteretur, ab eo itinere quod rectā Theſſalonicam ducit, aliō cōfeſſim diuertunt, nil auſi proſus in campū descendere, ſed Illyricis montibus ſuperatis, in Dalmatiā peruenere. Eorum itaq; cura Germanus deniq; liberatus, uniuerso mox exercitui imperat, ad iter ſe præpararet in Italiam poſt bīduū eundum. Ipſe interim neſcio qua ſiniſtra fortuna, morbo nec longe poſt capitur, & uitam cum morte repentiſ comutauit, momentoq; temporis Germanus ex humanis exceſſit, uir ſanè ut ſtrenuus, ita & bello imperator egregius. Iuſtinianus interea ex tanti uiri iactura ut decuit, dolore ingenti affectus, Ioannem iuſſit unā cum Germani liberis, exercitui in Italiā cuncti præeſſe. Hi uero in Dalmatiam ſtatim hybernaturi proficiſcuntur, quū factū impoſſibile iudicarent, ut eā ſinum circumeundo in Italiam peruenirent. Fretū nanq; tranſcere quū mille hiſ eſſent in præſentia naues nil poterant. Liberius interea nondum certior factus Imperatorem pœnituiſſe, quod ſe in Siciliam miſerat, Syracuſas applicuit, ab hoſtibus tūc forte obſeſſas, impetuq; in barbaros facto, in portum descendit, cum uniuersaq; claſſe muros ſubinit. Artabanes deinde non longe poſt quum Cephaloniā ueniſſet, ubi Liberium intellexit ac ſuos inde ſoluiſſe, & Syracuſas aduectos, hoſ ſubſequutus Adriatico mari prouehitur. Sed ubi demum Calabrię appropinquauit, de improuiſo tempeſtate coorta & ingentibus ex aduerſo uiolentiſſimis uentis ſic abinuicem eiſ diſperſæ ſunt naues, ut in Calabriæ littus pleræq; deletæ, in hoſtium uenerint poteſtatem: nonnullæ uero ui nimia uentorum impulſæ, & incredibilē in modū procellis coactæ, retro curſum tenentes Peloponneſum unde proſectæ erant redirēt: reliquæ omnes uel ſolutis compagibus periire, uel integræ quocūq; tum licuit euaserunt: nauis tamen qua præfectus claſſis Artabanes uehebatur, malo ex tempeſtate diffracſto in id diſcriminis uenit, & fluctibus ſic ferebatur, ut Meletum deniq; ſit applicando ſeruata. Quo factum ut incolumis Artabanes ex inſperato euaserit. Liberius interim quum neq; in hoſtes prodiret, nec pares hiſ eſſet ad decertandum uires ſat nactus,

nec

nec cōmeatus haberet, suis diutius ut multitudine abundātibus suffecturos, è Syracusis cum his quos dūctabat profectus, & hostē frustratus Panormū se cōtulit. Totilas uero Gothiꝫ omnibus ferè Sicilia locis depopulatis, eorum pecorumꝫ aliorum numero ingenti abacto, frumentoꝫ & cuiusuis generis frugibus ex insula ipsa transuectis, & maioris precij rebus in naues impositis, insulaꝫ mox destituta celeri Italiā nauigatione, Supino quodā percauto uiro ad id hortante mox repetunt. Ioānes uero dum hæc agerentur, & Imperatoris exercitus in Dalmatiam peruenisset, Salonis hybernare constituit, ut inde exacta iam hyeme, rectā Rauennam contenderet. Sclauini uero qui Imperatoris antehac terras inuaserant, & gentis eius alij subsequuti, Histro transmissio cū suis statim se iungunt, qui eam regionē pauloante & licentius incurserant, nonnullis existimantibus Totilā ipsum, barbaros hos pecunia non parua corruptos, atꝫ adeo persuasos, idcirco in eam Romanorum prouinciā immisisse, ut Imperatori aduersus Gothos nulla de cætero foret ex æquo bellum administrandi facultas, quum in expugnandis barbaris uires intēderet suas. Siue igitur ut Totilæ gratificaturi, siue de se nec uocati quidem Sclauini se eò contulerint, nil habeo quod pro certo affirmare sat queā. Quum in tres itaqꝫ partes Sclauini partiti copias essent, diuersim uagati, Europam malis insanabilibus affecere: quippe qui non ex incursione, ut assolēt, agros popularentur, in prædamꝫ omnia agerent: sed perinde domi hyberna habentes, hostile nil prorsus reformidarent. Sed in hos demū egregiū Imperator exercitum misit, cui inter cæteros Constantianus, Aratius, Narazarēsꝫ præerāt duces, Iustinus itē Ioannesꝫ præfecti, quibus omnibus Scholasticum quendam præfecit, & hūc eunuchum. Is igitur Romanus exercitus sic comparatus, barbarorū partem circa Adrianopolim statim adeptus est, quæ ciuitas in Thraciæ mediterraneis sita, quinꝫ à Byzantio abest dierum uia. Sed progredi barbari non uspiam poterāt, ut qui hominum pecudumꝫ & ingentis precij rerum abacturi simul prædas essent: unde eodem in loco manentes prælium cum Romanis inire sic nitebantur, ut eorum ab his haud quaquā præsentiretur incursus. Sclauini itaqꝫ in colle castra qui ea prominet regione locarunt, Romani in campo, & non procul ab hostibus confederūt. Dum itaqꝫ suis utriꝫ se continent stationibus, in eaꝫ mora plurimū conteritur temporis, Romani milites ut tædio simul & indignatione affecti, rem ægerrime ferre, præfectosꝫ acrius incusare, quod quū ipsi cōmeatibus abundarent, ut Romani exercitus principes nullam haberent militum rationem, qui rerum necessariatū inopia premerent. Quare uelle se omnino prædicere, atꝫ id sedulo affirmare, eorū iniussu cum hoste manus cōserere: unde suorū pertinacia militū, duces pugnā cum barbaris conferunt. Fit itaqꝫ fortiter prælium, uincunt demum & fugant Romani, ex hisꝫ præliando quammulti & fortissimi quicꝫ occubunt. Nec duces ipsi admodū abfuere, quin in hostium

potestatem uenirent, cum reliquis tamen fusi fugatiq; ut cunq; tunc licuit, intuitum se receperunt. Barbari igitur Constantiani signo potiti, certatim procedunt, & astrictum agrum ad id tempus intactum, libere & pro arbitrio populantur, ingensq; in eo praeda inuenta. Omnibus itaq; Romanorum rebus direptis, ad longos muros perueniunt, qui diei iter uel paulo plusculum à Byzantio absunt. Non longe post tamen Romanorum exercitus ubi se ex fuga recepit, in unum contractus barbaros insequutus, & de improviso istorum exercitus partem adeptus, impetu facto in fugam auertit fuditq; non parua his clade illata, Romanorumq; quos hi antea ceperant uel magna recuperata, Constantianiq; amissum signum inuentum recipiunt. Qui uero è Barbaris ex ea caede superfuere, cum reliquis suae gentis hominibus domum se protinus receperunt. Sed iam ad ea quae intermissa sunt redeamus. Belisarium itaq; quum ad se Imperator ut diximus reuocasset, maximo in honore habebat, haud dum tamen id curae susceperat, ut eum Germano suo iam fato defuncto, in Italiam rursum transmitteret, sed Orientis praefectum huc fecit, suiq; corporis custodum principem constitutum apud se detinebat. Erat itaq; Belisarius Romanis ceteris dignitate praestantior, qui uel patritij fuerint, uel antehac consulares. Vnde & ceteri honorum huic & decorum primatum concedere, suumq; ius uirtutis ob uerecundiam uel sibi ex lege datum permittere. Ioanes interea eiusq; milites dum Salonis hybernant, & hos in Italia Romani exercitus duces ad se uenturos opperiantur, ociosi omnes & imbelles manebant. Iamq; hyemis aderat finis, sextusq; & decimus belli huius annus exibat, quod scriptis Procopius tradidit. Insequenti autem anno, & primo ineunte iam uere, Ioannes ex Salonis mouere animo agitabat, & aduersus Totilam Gothosq; ductare. Sed eius profectio per Imperatorem interpellatur, iubentem eodem manere, & Narsetis eunuchi aduentum ad se praestolari: huc namq; ei bello praeficere iam animo destinarat. Narfes igitur non paruo exercitu & magna pecunia ab Imperatore acceptis, iter aggreditur. Vbi uero cum suis militibus mediam in Thraciam uenit, Philippis Macedoniae ciuitate ab incepto itinere interclusus, aliquandiu se tenuit. Hunnorum namq; exercitus quum Romanum ea è regione euassisset imperium, nemine obsistente agere omnia & peruastare. Sed quum hi partim Thessalonicam se contulissent, & partim Byzantium irent, è Philippis uix tandem egressus ceptum iter prosequitur. Vnde hac intermedia mora dum Ioannes Narsetem Salonis interea opperitur, & Narfes Hunnorum insultu interpellatus iter tardius faceret, Totilas Narsetis expectando exercitum res ita Romae disponit, Curam urbis tuendae patricijs nonnullis Romanis Gothisque tradit, ceteros quos forte habebat suspectiores in Campaniam misit, praese proculdubio ferens, eorum se deniq; poenitere quae ad urbis desolationem molitus antehac esset. Trans Tyberim praeterea ex Romanis plerosq; perinde seruitia ad habitandum exposuit, ademptis his pri-

mum public

mum publicis ac priuatis pecunijs. Sed Romanos equidem præ cæteris reor
 mortalibus suæ patrię studiosissimos esse, patriosq; ritus ornare & tueri ma-
 gnopere posse, ne quid omnino ex uetusto decore ac pristino illo depereat.
 Totilas itaque rebus ita dispositis, longas naues Gothis militibus complet,
 ireq; in Græciam iubet, quoscunq; offenderent enixe prædatum. Sed ea clas-
 sis nō prius mali quippiam est passa, quàm Phæacum ad terram, quæ Cor- *forte, intulit*
 cyra nunc dicitur peruenisset. Hanc nanq; Gothi non solam primo ipso ap-
 pulsu diripiunt, sed insulas huic circumiectas deuastant. In continentem de-
 inde pertranseunt, omnia circa Dodonem urbem loca, & Nicopolim præ-
 cipue Anchialumq; populantur: ubi incolæ ferunt, si credere dignum, An-
 chisem Aneæ patrē, capto iam bello quum illuc deniq; cum filio appulisset,
 excessisse è uita, nomenq; loco dedisse. Maritimā deinde oram omnem ea è
 regione adnauigantes, Romanorū non in paruam uim nauium quum inci-
 dissent, cum ipsis oneribus ad unam omnes mox capiunt, in quibus & ra-
 tes fuisse sat constat, quæ ipsa ex Græcia ad Romanum & Narsetis exercitū
 necessaria ferrent. Totilas interim in agrum Picenum iam copias miserat,
 quibus & uiros præfecerat rei bellicæ gnaros, Anconam ut oppidum cape-
 rent: his ipsis & naues septem & quadraginta attribuit, ut Anconæ præsidium
 terra mariq; enixius obsidendo facilius & minori negotio in potestatem re-
 digerent. Sed in ea obsidione quum temporis plurimum contritum fuisset,
 cōtingit forte, ut qui intus obsidebātur, cōmeatus inopia premerentur. Quod
 utiq; ubi Valerianus qui Rauennæ tunc erat perdidicit, quum de se minime
 posset Romanis Anconæ obsessis subsidium ferre, Ioanni qui Salonis erat,
 in hanc sententiam literas scripsit, Solum nobis Anconæ oppidum, ut tute
 nosti, intra hunc sinum reliquum est, si modo ad id tempus relinquitur. Sic
 enim cum Romanis ibi præsidarijs & per Gothos obsessis nunc agitur, ut
 admodum uerear, nisi in præsentis his auxilio simus, ne omnino præposteri
 uideamur nostris rebus studium impendisse. His literis Ioānes perlectis, & si
 inde abscedere Imperatoris iussu prohiberetur, ultro tamen urgente disci-
 mine præponendam fortunæ necessitatem Iustiniani imperio ratus, delectis
 egregijs bello uiris, hisq; in octo & triginta naues impositis, ad nauigatio-
 nem præceleres, & optime ad bellum nauale instructas, ac quouis genere
 commeatus affatim inuecto, è Salonis euestigio soluēs Romanam ad clas-
 sem suam applicuit, ad quā cum nauibus duodecim & Valerianus non lon-
 ge post uenit. Vbi uero hi duces se inuicem cōiungere, communicatis deniq;
 rebus quæ factu potiores sunt uisæ, inde profecti in alteram continentis par-
 tem unā omnes delati, eum in locum descendunt, quem Dylim in Gallias
 Romani dicunt, ab Ancona non procul situm. Quorum aduentum ubi Go-
 thorum principes accepere, naues confestim longas septem & quadraginta
 quæ præsto his erant, delecto milite complent, & reliquis copijs ad præsidij
 obsidionem

*Ioannis ad suos
exhortatio*

*Gothorū ducum
oratio*

obsidionem relictis, rectā in hostes ducunt. Vbi uero in conspectū uenerūt, utriq; naues à cursu parumper continuere. Hisq; demum in unū contractis, & paucis monendi milites gratia usi, Ioannes in primis ad suos orationem huiusmodi habuit, Nemo uestrū ō milites pro Ancona duntaxat, proq; in ea Romanorum præsidio obsessorum seruando, præsens certamen id fore existimet, nec eoreus decernendū nobis pugna hac esse: sed summatim ut dicam, belli caput ibi consistere, ubi & prælium id declinarit, & cum finem ut fortiaur necessariū fore, quem fortuna ipsa obtulerit. Sed in præsenti ea uos subeat cogitatio uelim, maximū in bello momentū, belliq; apparatū cōmeatus copiam esse: nam qui necessarijs ad uitā indigent rebus, ut ab hoste uincantur necessariū est. Nō enim fames ipsa sat nouit cum uirtute cohabitare, quum esurire & strenue facere humana natura nil ferat. Hac quum ita se habeant, illud uelim uos minime fugiat, ex Hydrunte adusq; Rauennā prater id nullū relinqui præsidiū, in quo nobis equisq; in escā perneccessaria deponant. Sic enim hostes terris his potiunt, ut in hac maritima ora non aliquis sit pacatior locus, unde nobis uel minimos liceat cōmeatus parare. In Ancona ergo spes nostra omnis nūc residet, ut ex Dalmatia quæ huic ex aduerso est sita, soluētib; nostris applicare huc liceat, & se in tutū recipere. Quocirca si hodierna hac die strenue uos in nauali hac pugna gesseritis, nō solum sub Romano hanc urbē confirmaturi uos estis imperio, sed & de summa aduersus Gothos quod geritur belli, spes nobis optima ut de cætero sit effeceritis. Quod si forte, quod minus optē, in hoc certamine fallimur, & inferiores ipsi hoc prælio fueritis, uel illud uobis occurrat necesse est, has hostibus passim præoccupātibus terras, & mari insuper præualētibus, ut nuspiā sit Romanis perfugiū. Salutis spes igit̃ his est in dexteris sita, & ut gestæ res bello fuerint, sic est pculdubio successura. Agite ergo quantū uiribus ipsi ualetis, præstate uos uiros, & bellū strenue gerite, illud animo agitantes, uictoribus uobis partam ob gloriā perpetuā fore felicitatē, uictis uero postremū id in uita certamen. Gothorū deinde duces ita suos hortatos ferūt. Etsi hostes hi detestandi ex Italia eiekti antehac fuerint, haud sat liquet, quū in reconditis & penitissimis antehac & tam diu delituerint locis, siue in terris siue in mari fuerint, unde nunc demū emerferint nobiscū inituri certamen. Sed necessariū est temeritatis & audaciæ hos ut aliquando tandē pœniteat, nil permittētibus nobis eorum dementiam in maius excrecere: quæ utiq; si principio non statim reprimat̃, in insanabilē audentiā desinat necesse est, & in superuenientiū nobis rerū calamitatē. Ostendit̃ ergo ē uestris egregie factis Graculos hos homines esse & natura imbelles, uel uictos aliās, incautos nūc audere: nec quoq; pacto uos sinite tentationem hanc istis procedere: nam paruifacta istorum statim ignauia in maiorē euadet licentiā, quæ paulatim progrediendo sedula fit audacia. Nolite strenue pugnatibus uobis existimare diu hos obstituros, qui enim

qui enim cum uiribus non animū suum metitur, principio statim pugnae arguitur: nam ea inīta defluere & simul flaccescere consuevit. Hæc itaq; quū ita se habeāt, meminisse uos uelim eos hostes hos esse, qui uestra uirtute sapius pertentata in fugā se aliās dederint. Considerate præterea nil meliores nunc redditos contra uos aduentare, sed ut præteritorū simillima audentes, ita & non absimilē in præsentī habituros fortunā. His dictis Gothorum præfecti suos hortati, cum hostibus occursando sine mora conserūt manus. Itaq; fortiter nec secus nauale utrinq; geri certamen cceptū, ac pedestri pugna decertaret. Nam hostes in se inuicē proras aduersa fronte conuerterāt, sagittasq; immittendo certabat: & qui uiribus præualebant, pede collato ut iam coherentes inter se depugnabant, è transtris nil secius ac patenti in campo acie decernentes, gladijs se mutuo ac telis ferire. Sed barbari deinde incompōiti & solutis ordinibus decertabant: nā partim quidē sic naues disiunxerant, ut hostibus ad expugnandū opportunas ut eius pugnae ignari offerrent: partim uero inter se adeo coeūtes cōdensauerant naues, ut sibimet essēt ad pugna impedimento: nam earū & malos contemplari quis poterat confertos adeo inter se extitisse, ut uel sagittas ac tela facile interciperent in hostem immissa, nec armis uti ipsi iam possēt, quū sibi Romanos insistere præuidissēt: sed clamore & impulsione nitendo se inuicem temere offendeabant, retroq; naues & nullo ordine cōpellebant contis summotas, ut quarum in angustū proras agmine uno conferrent, nunc uero diuersi abinuicē cum eorum iactura discederent, uel in proximos quisq; suos ingēti cum ululatu impetū faceret potius q̃ hortaret in hostē. Vnde dū suamet demū imperitiæ studēt, de se ut hostes referrent uictoriā effecere. Romani aut quū uiriliter ea in pugna se gererent, bellumq; nauale scite nimīū pertractarent, nauibus in frontē omnibus cōstitutis, & abinuicē non longe distantibus, nec ultra q̃ necessariū inter se coeuntibus, sed ea moderatione & arte, ut in unū se statim cogere possēt & rursus disungere: si quam forte hostiū nauem diuersam à cæteris conspiciant, nullo negotio inuadentes mox supprimunt: ubi uero tumultuari barbaros demū animaduertunt, crebra sagittarū immissione hos eminus necant. Victi itaq; & desperatis rebus iā Gothi, nec aduersanti fortunæ poterāt repugnare, nec ea sarcire quæ prælio deliquissent: nō enim nauali hoc bello ut pedestri in pugna transtris insistere norāt, uel inde fortiter depugnare, sed suo cū periculo certamine intermisso ita torpuerāt, ut belli perinde euentu fortunæ permissio ad turpem deditiōē & magna cum ignominia demū se uerterent, nec fugæ decentioris cuiuspiā nec uiriū ulla his recordatio fuerit, nec aliud quippiam suppeteret ad salutē: sed inter hostiū naues suis in dissipatis qd facto opus tunc esset dubij & incerti constiterāt: eorū tamen nōnulli cum nauibus undecum fugam ceperunt, & hostes frustrati integri euasere: cæteri omnes Romanorū in potestatē uenerunt, quos euestigio partim hi interficiūt, partim cum nauibus

nauibus ipsis demergunt, qui forte reliqui fuerant uiuos cepere. Ex Gothis uero qui cum ratibus undecim e pugna profugerant, quū in continentē iam descendissent, his statim incensis, ne in hostium ditionē uenirēt, ad ea castra pedibus feruntur, quæ Anconā tunc obsidebant, & omnibus explicatis quæ sibi iam accidissent, cum Gothorum exercitu & ipsi mox abeunt, desertisq; castris, cursim ac simul tumultuantes ad Auximum propinquam his urbem se receperunt. Romani interea Anconā profecti, hostium statim castris direptis, illatisq; in præsidium cōmeatibus, inde soluerūt, Valerianus Rauennā, Ioānes Salonas redit. Hæc ferme Totilæ pugna & Gothis simul animos fregit. Per id tempestatis Romanorum res in Sicilia ita se habuere, ut explicaturus mox sum. Iam enim Liberius per Imperatorem Byzantium reuocatus redierat, & Artabanēs ut Imperatori est uisum, Romanis tunc copijs imperabat. Is dū Gothos eius in insulæ relictos præsijs & si ppaucos obsidet, deuictis tamen qui in pugnam exissent, & cæteris maximam in cōmeatus deductis necessitatem, in deditionem demum omnes recepit. Quibus rebus terri Gothi, ob belliq; naualis iacturam dolore affecti, prælium detrectabāt, quum de cætero sibi nil prospere successurū sperarent, & illud agitent iam animis, quandoquidē recēs ab hostibus superati fuissent ac plane deperditi, si quod forte ad breue Romanis subsidium aduentaret, se nullo his posse pacto resistere, neq; ad temporis quidem punctū sperare in Italia se permanuros, uel ab Imperatore impetraturos ueniæ aut gratiæ quippiam, quum ante hac Totilas sæpe ad hūc nuncios miserit significatum, maximā Francos Italiæ partem præoccupasse, quod reliquum terræ in ea esset, lōge lateq; uacare, desertumq; ab humano cultu iam esse, Sicilia uero atq; Dalmatia quæ solæ integræ permanissent, Romanis Gothos cessisse, Fateri præterea societatem se uelle cum eo inire, si modo sibi id animo sedeat, illiq; se in cæteris obsequi cupere: & Imperatorem satis constaret, ut qui Gothorum esset nomen perosus, atq; adeo e Romano imperio propulsare hos animo destinasset, oratores inauditos ad Totilam remisisse. Theudibertus interea Francorum dux moritur, & Cotias deinde Liguriæ loca nonnulla, & Alpes, Venetorum que pleraque nullo sibi iure stipendiaria fecit. Sed Franci bellantium inter se studia, quum propriam ad res gerendas opportunitatem fecissent, debellatorū ex bonis creuere, & eorundē ex opibus aucti sunt: nam Gothi castella nonnulla in Venetos impartiti, & maritima quædam Romanis loca, cætera suæ ditionis fecere. Romanis itaq; & Gothis sicut diximus armis inter se decernentibus, nec nouos alios hostes nactis, Gothi quidē & Franci ad colloquiū uenere, in idq; conuentum, ut quoad Gothi prælio essent cum Romanis decertaturi, sua utriq; haberent, pacificeq; inter se uiuerent, nec quippiam integraretur hostile. Quod si unquam contigerit Iustinianum Totilā bello peruincere, tunc quidem utrisq; ut liceat sua sic moderari & regere, ut expedire fuerit

fuerit ipsorū cuiq; uisum. Theudiberto deinde Theudibaldus filius in regno successit, ad quem Imperator Leontium quendā legauit, consulari ex gente uirum, secum aduersus Totilam Gothosq; ut societate iniret, & Italiae locis insuper abstineret, quæ ille nimio inuadendi & indecentius studio tenebat. Leontius itaq; quū ad Theudibaldum uenisset, dicere ita exorsus est: Alijs forte nonnullis spem præter euenisse aliquid potuit, in Romanos uero quæ per uos gesta fuere, nulli adhuc contigisse mortaliū puto. Constat sanè Iustinianum imperatorē non prius se ad id bellum aduersus Gothos parasse, nec suscipere antea peroptasse, q̃ Franci ipsi sub societatis & amicitiae nomine ingenti ab se accepta pecunia, certamen id secū & se suscepturos pollicerent. Hi tamen non solum quæ polliciti sunt nō exequenda duxere, sed tanta Romanos affecere iniuria, quanta ne suspicari quidem quispiam possit. Pater nimirum tuus Romanæ ditionis terras inuasit, ad se nil penitus attinentes, ut quas uel absentibus à suis conatibus Francis, in potestate & maximo cum labore, summoq; belli discrimine Iustinianus redegerat: à quo nūc uenio ad te delegatus, non peracta & iam præterita incusaturus, sed ea postulaturus moniturusq;, quæ tibi futura usui sunt, consulturusq; deniq; tuam ut firmius serues felicitatem, & habere quæ sua sunt Romanos quādoq; sinas: nam & pusillæ rei plerunq; iniusta possessio, uel magnas uires iam cōsequutos priuare præsentibus potuit bonis, uel maioribus antehac partis: nam & prosperior cum iniquitate fortuna coire nil solet. Nūc uero rursum aduersus Totilā bellū nobiscum ut geras hortamur, hoc pacto & patris exequi promissa nunc poteris, quū liberos omniū maxime deceat, parentū delicta sarcire, si quid hos uspiam deliquisse contigerit, & alias benefactis quæ optime gesserint confirmare: quandoquidē sapientissimis uiris id sit optandū quam maxime, suorū maiorū recte facta ut imitentur, praua uero rectiora ut liberi faciāt. Ad hæc accedit quod ne inuitatis quidem Francis, id uobis necessario bellum esset cōtra Gothos cum Romanis suscipiendū: siquidē cum barbaris istis iam diu uobis certamen est, qui à principio & hostes Francis fuere, ac suapte natura ut leues & infidi hostiliter & implacabilē in modū per omne uos æuum antehac oppugnarunt: nunc uero quandoquidē nos reformidāt, haudquaquā indignū se ducunt uobis seruiliter adulari, quos forte à nobis si utcunq; abducere poterūt, nō longe post quid in Francos animi habeant patefecerint. Nā improbi homines nec in prospera qdē nec in aduersa fortuna suos immutare mores sat possunt: quos tamen dum aduersi aliquid patiuntur, occulere solēt, & ita ut dum finitimorū opera indigēt, cogēte necessitate, uel suā quidē occultent improbitatē. Hæc ergo ipsi memoria repetēdo, renouate cū Imperatore nunc fœdera, & in ueteres hostes illatas quondā iniurias enixius uindicate. Hæc ubi Leontius perorauit, Theudibaldus ita respōdit, Socios nos aduersus Gothos nec recte qdē, nec uestro merito uos inuocatis: sunt nāq; nobis hoc tempore

Legati Imp.
ad Francos
oratio

Francorum
responsio

tempore Gothi amicitia iuncti : unde si erga hos se instabiles præstiterint Franci, nec uobis quidem fideles erunt : mens namq; quæ in amicos prauitatis & incōstantiæ semel arguitur, diuertere ab æquitatis uia assiduo solet. Ad ea uero quæ de occupatis per nos locis nūc meministis, responsuri id sumus. Patrem meum Theodibertum olim, nec finitimorum quempiam uiolandi studium habuisse, nec alienam inuasisse possessionem, cui rei argumēto ipse sum ego, qui ex eius hæreditate nil sim opulentior factus: non igitur ille hæc loca ut Romanis sublata tenebat, sed Totila ipso tunc possidente ac palam prodente accepit. Qua de re potius Iustinianum oportuit Francis congratulari, quandoquidē qui rerum suarum fraudatores perspexerit re aliqua item per alios fraudari, latari proculdubio poterit, haudquaquam immerito poenās luisse hos ratus: ni forte his demum inuideat, qui illatam sibi iniuriā uindictarint: nam hostium æquitatem suam fecisse inuidiam, facere ut pleraq; homines arbitrantur. Sed de his rebus cognitionē permittere iudicibus possumus, ut si quid quod Romanorum fuerit, antehac ditionis genitor meus abstulerit, sine ulla mora uel nolentes ipsi restituamus. De hisq; Byzantiū oratores per nos non longe post transmittentur. Leontio igitur demum dimisso ad Imperatorem iam quarto Lendardū legauit. Totilas Gothorum interea primores quosdam cum classe emisit, qui primum in Corsicam nauigantes, nemine resistente in potestatem insulam redegerunt. Sardinia deinde potiti utraq; Totilæ insulas uectigales fecerunt. Quam rem Ioannes quum didicisset, qui in Libya tum forte exercitui præerat, classē & ipse mox nauū ac hominū copias in Sardiniam misit: qui ubi Carnalem urbem propius peruenere, positis castris hanc obsidere animo agitabant: nā muros expugnare nil poterant, obstantibus Gothis qui ualidum ibi haberent præsidium. Barbari itaq; cognito Romanorum aduentu, eruptione ex urbe facta, quū hos repentiū inuasissent, nullo negotio multis iam interfectis in fugam uertunt. Demum qui prælio superfuere fugientes se in naues recipiunt, ac paulopost inde soluētes Carthaginem cum uniuersa classe perueniunt, ibiq; in hybernīs mansere, ut ineunte mox uere maiori cum apparatu in Corsicam ac Sardiniam exercitus ducerent. Atqui Corsicam ueteres Cynnum dixere, in ea simiæ ad humanā ferè nascuntur effigiem, equorūq; armenta passim uagantium, sed paulo supra oues hi magnitudine sunt. Sclauini præterea ingenti multitudine Illyrios inuadentes, malis inexplicabilibus affecere. Aduersus quos Imperator exercitum misit, qui quum hostium copijs esset longe inferior, haudquaquam cum his congredi potuit, sed barbarorum sequutus uestigia postremos carpebat, unde nō paucos ex his interfecit, quos uero uiuos cepisset, ad Imperatorem Byzantium misit. Haud tamen prohiberi omnino barbari poterant, ne damna grauiora inferrent, sed in ea populatione quum temporis plurimū hi contriuisent, itinera passim cadaueribus complent, & infinita

infinita hominum copia in seruitutem abacta, omnibus prouinciæ rebus di-
 reptis, nemine hic occursante cum omni præda domū se tandem incolumes
 receperunt: nō enim uel Histriū flumē traſcientibus barbaris Romani moli-
 ri insidias potuere, uel uim alia quauis arte inferre, quippe quos Gepedes ex-
 cepissent mercede conducti, precio ab his non paruo exacto. Sed Imperator
 interim permoleste rem ferre & grauius angere, quā nullo pacto barbaros pos-
 set Histri transitu prohibere, quem iccirco traſciebant, ut Romanū de præda
 rentur Imperium, eaq; de causa Iustinianus fœdera iungere cum Gepedum
 gente animo destinarat. Sed Gepedes interim Longobardiq; inter se bellū
 gesturi cupidius erant, tametsi Gepedes Romanorum uires reformidantes,
 in nos hos prorsus contumaces esse exhiberent, Imperator tamen cum Lon-
 gobardis belli fecit societatem, iureiurando ac sanctius cōfirmatam, ipsis pri-
 mo studentibus cum Romanis amicitiam & fœdus cōciliare. Vnde & orato-
 res cōfestim ad Imperatorem Byzantium mittunt hunc enixius deprecantū,
 secum ut societate iniret: qua re ocyus impetrata, data ultro citroq; fide Lon-
 gobardorum oratoribus ipsis petentibus, duodeni senatorij ordinis uiri iura-
 mento facta omnia confirmarunt. Iustinianus deinde Longobardis ex fœ-
 dere id postulantibus exercitum aduersus Gepedas mittit: ex eo tamen præ-
 ter Amalafridam præfectū, eiusq; milites ad Longobardos nemo peruenit:
 nam cæteri Imperatoris iussu circa Vlpianam in Illyrios urbem stationē ha-
 bebant, ob seditionē ea de causa inter incolas ortam, qua christiani solent de
 fide solertius disceptando inter se altercari. Longobardis itaq; cum Amala-
 frida Romanorum duce unā in Gepedas proficiscentibus, ut bellū mox ini-
 turis, & illis in occursum euntibus, prælio strenue gesto Gepedes superantur,
 quorum pars maxima fertur in ea pugna occubuisse: qua demū peracta Ab-
 duinus Longobardorum tunc Imperator ad Iustinianum ē suis quosdam le-
 gavit, qui rem feliciter gestam hostesq; superatos denunciarent, & item mox
 quererentur, haud quaquam sibi iuncto ex fœdere Romanorū exercitū in
 tempore affuisse, cum aliās ipse immodica suæ gentis multitudine homines
 ad Narsetem aduersus Gothos misisset sub eo militaturos. Per id autē tem-
 poris ingens terræ factus est motus, ut qui Boëtiā omnē & simul Achaïam
 cæteraq; circa sinū Creseum concusserit: loca insuper alia quidem & infinita,
 octonazq; ciuitates ad solum prostrauit, Coroniam præterea Coronamq;
 Petram item & Naupactum deleuerit prorsus. Quorum in oppidorum exci-
 dio ingens hominum facta est consternatio: terra uero nōnullis in locis cum
 maximum in chaos hiasset, in se rursus ac priorem in statum coibat: alibi ta-
 men sic interscissa permanſit, eius ut regionis tunc homines nisi longiore cir-
 cuitu inuicem uersari nil possent. In freto autē quod inter Thessaliā esse &
 Boëtiā constat, tantus derepente obortus est æstus, ut circa urbem quam
 Echinorum appellant, & in Boëtiā ipsa Scasiam oppidū cum in continentē
 plurimū

plurimum descendisset, ac ea è regione sic cætera inundauerit loca, ut magna ruentium edificiolorum & hominum simul facta sit strages, in hisq; tandiu ea inundatio mansit, ut lógiora transacta sint temporis spatia, atq; adeo ut uel supra id fretum insulæ ipsæ, unde aquarum illuuiës illa exæstuarat, sic peruia sint hominibus factæ, ut pedibus ad eas haud secus peruaderent, ac fluctibus destitutas, aliarum terrarum longe lateq; superficiem omnem ad montes usq; operientibus, qui ea prominent regione. Sed ubi mare in pristinum se locum recepit, destituta in terram tanta & passim uis piscium est, ut uel insuetum antehac eius regionis hominibus piscium genus portenti loco sit uisum. In eo autem terræmotu, quia ualidius incidisset, maior longe hisce in locis est facta quàm in reliqua Græcia strages, & in ludo præcipue quodam ac panegyrico, ad cuius spectaculum Græcorum magna cõuenerat multitudo. Hac eadem tempestate Crotoniatæ unà cum præsidarijs militibus ipsis ad arcis custodiam positis, acerbissime per Gothos obsessi, quū necessariarum rerum inopia premerentur, spe hostes frustrati in Siciliam transmisere, obtestatiq; sunt Romani exercitus duces, & Artabanem ipsum præcipue, ni celerissime sibi opitulatū uenirent, etsi non sponte, se tamen ipsos ac simul præsidium hostibus nō longe post dedituros. Sed nemo his suppetias uenit, cū hyems exacta iā esset & septimus decimus annus belli huius exiret, qd' scripsit Procopius. Imperator uero de his iam certior factus quæ Crotoni tunc gererentur, in Græciā misit qui Thermopylarū custodibus imperarēt, in Italiam confestim nauigationem susciperent, opem his enixe laturi qui Crotoni obsiderentur. Tum illi dicto audientes inde statim profecti, ac prosperū nacti uentum, de improviso ad Crotonis portū perueniunt. Barbari uero prospecta hostiū classe & metu ingenti perculsi, tumultuosius obsidione soluta Tarentinum in portum cum nauibus partim se receperunt, partim intra Scyllæ delati fretum mox abiire: quæ ferme res quū sic accidissent, magnum in modum Gothorū animos subegere. Vnde & † Roganes inter Gothos uir impiger qui Tarentino præsidio præerat, & † Morax insuper Gothus Acherusia præfectus custodijs, cum Bacuuius Peranio in Hydrunte Romanorū duce suorum ex militum uoluntate in colloquium statim uenere, proq; eorū salute pacta ab Imperatore fidem quum acceperant, sese ac suos Romanis dedunt, & simul munitiones in quarum fuerant custodias constituti. Narfes interea ex Salonis profectus aduersus Totilam Gothosq; cum uniuerso & ingenti progrediebatur exercitu: iam enim magnas acceperat ab Imperatore pecunias, quibus is erat copias comparaturus quàm maximas, & alijs belli satisfactorius necessitatibus, & simul militibus qui in Italia erant integre perfoluturus stipendia, eorumq; animos largitionibus erigendo ad se demum reuocaturus, qui ad Totilam se ultro contulerant: nam quū negligentius id antehac Imperator bellū gessisset, maximi tandem momenti ad id exequendū fecerat

Regnaris
Morras al's

fecerat apparatū, hortante Narsete & operam simul ad ipsum id pollicente, ut qui quū in Italia sibi esset acie decernendum animi ferebat prae se magnitudinem praefecto dignam. Non enim aliter id bellū se administraturū pollicebatur, nisi & copias esset barbaris pares in praeliū producturus. Factū itaque est, ut pecunias secū, uirorumq; robora armaq; pro Romani imperij dignitate ab Imperatore acceperit, & ipse simul quū impigerrimā de se ostendisset animi promptitudinem, maximum contraxit exercitum. Nam ex Byzantio Romanorum militum non paruas eduxerat copias, exq; ipsis Thraciae locis & simul Illyricis hominum uim magnam coegerat. Ad hunc deinde suis cum copijs & cætero quem reliquerat Germanus exercitu & Ioannes accessit. Audusesq; item Longobardorum dux magnis pecunijs ut ipsum id faceret persuasus, & ipso ex foedere ac iuncta cum Romanis societate, duo milia & quingentos ex suis delectos Narseti in auxilium misit, subsidiariosque alios milites ad trium milium numerum, & bellicosos. Erulæ præterea gentis equitū ultra tria milia hos subsecutę, Hunnorumq; ingens manus. Ioannes deinceps Fagas Romanis praefectus cohortibus bello præualidis. Cæterum Narsetes in largiendo profusior erat, ad beneficiaq; in indigentes conferenda promptissimus, & ad ea intrepide exequenda in quæ antehac forte intendebat animum, miro studio utebatur. Qua ex innata liberalitate superiore tempore pleriq; principū beneficio huius erga se usi fuerant. Vnde aduersus Totilam Gothosque Narsetes ubi imperator est declaratus, libentius omnes sub hoc militare iam uelle, idq; enixe satagere, partim ei pro ueteribus in se beneficijs ut gratias redderent, partim uero quod uti par erat summa cum spe expectarent aliquod se ab eo insigne beneficium accepturos. Sed præter cæteros omnes Eruli ac barbari alij hunc beneuolentia prosequabantur, hiq; præcipue qui aliquo affecti antehac beneficio fuerant. Postquam autem Narsetes Venetorum ad loca quàmproxime uenit, Francorum ad duces qui ea è regione praesidijs præerant nuncios misit, qui ab se peterent, ut eorum permisso eà sibi transire liceret. Tum illi nullo se pacto id permisso respondens, nō alia ulla apertius prodita causa, siue quia Francis ea res minus conducere, siue quia Gothorum potius rebus studerent: utcunq; tamen ad excusationē demum id causę prætendebāt, nec iustæ quidē nec uerisimilis, quod Longobardos scilicet infensissimos Francis secum Narsetes ducaret, & cum iccirco transitu se prohibere. Narseti itaq; ut in re dubia animo fluctuanti rogantiq; Italos qui forte tūc aderant, quid nam esset in praesenti agendum, aperte illi denunciant, nisi Franci permiserint, ut eà omnes pertranseant, neq; Rauennam se inde posse contendere, nec Veronam quoquam pacto diuertere, quū plane cōstaret quod roboris in Gothorum exercitu esset Totilam delegisse, ac Teiam in re militari præstantissimū uirū his copijs præfecisse, Veronamq; transmisisse Gothorum ditionis tunc urbem, ut quoad posset Romanū exercitum

transitu prohiberet. Et sane hic Teias ubi Veronam peruenit, aditus hostibus omnes ea è regione obstruxerat, locaq; omnia circa Padum undequaq; imperuia fecit, infestaque hosti & commeatibus reddidit, aditibus undique interseptis, ipse deinde ita se suosque pararat, ut inuasurus statim Romanos fuisset, sicunde forte transitum pertentaissent. Sed Totilas hæc iccirco machinabatur, quia Romanos putabat per Ionici sinus tunc littora facere iter non posse, quandoquidem intermedia flumina quæ transiri nauibus antehac poterant, per id tempus tantopere inundassent, ut nemini transitus ea utcunq; è regione pateret: & satis callebat, non eam nauium his copiam esse, ut traieceruri simul omnes per pontum Ionicum exercitus essent: quod si per uices transfretare & cum paucis uellent, cum reliquis Gothorū se copijs in dies singulos abeuntes illos nullo negotio repressurum. Sed Narsetem. interea animi dubium Ioannes Vitaliani ut eius regionis & locorū peritus identidem admonere cum uniuerso exercitu secundum mare iter ut faceret, cum suæ ditionis homines essent qui maritimam oram incolerent, nauiumq; nonnullas iuberet se subsequi, & lemborum uim maximam, ut quū ad fluminū exitum exercitus peruenisset, ex his ponte mox facto facile pertransiret. Narses itaq; his monitis persuasus quū ita egisset, cum omnibus copijs Rauennam peruenit, cū hisq; Valerianus Iustinusq; duces, suos milites iungunt. Et dum Rauennæ interea dierū nouem conterunt tempus, Vsdilas Gothus uir bello clarus qui Arimini custodiæ præerat, ad Valerianū litteras huiusmodi dedit. Omnia uos cōplexi rumoribus, & imaginatione umbratili quadam Italia uniuersa potiti, nec humanitus plane insolescentes, terreri hac uia Gothos posse existimatis, perinde Rauennæ nunc confedistis, tanquam hostes falli sic posse rati, & haud secus ac barbarorum ignauissimæ turbæ tempus in locis minus decentibus teritis. Sed agite dum, celerrime omnes consurgite, ac bellica quandoq; tandem attingite opera, uosq; Gothis ostendite, neq; spe longiore suspensos nos detinere, qui iam spectaculum id expectamus. Narses uero ubi hæc ad se delata cognouit, irrita barbari insolentia, & Iustino in custodia Rauennæ relicto, cum uniuerso exercitu se ad exeundum parauit. Quum itaq; Ariminum omnes quàmproxime iam peruenissent, transitum eā haud quaquam facile inuenere, quū Gothi nō longe ante eorū aduentum pontem eā è regione interrupissent. Amnis nanque qui iuxta Ariminum fluit, expedito cuiquam unī ac dearmato iter pedibus facienti uel nemine interpellante uix ponte peruius est, ne dum cum militū copijs & armatorū, & barbaris præsertim ex aduerso instantibus, eā quis transmittere queat. Narses igitur quū ad pontem uenisset, diu animo fluctuatus, unde nam transitum inueniret: nam & Vsdilas Gothus eodem iccirco peruenerat, nō tamen magna cum equitum turma, ut nulla ex parte quæ gererentur se præteriret. Sed ex his quidam qui Narsetem tunc sequebantur, in hostes protinus sagittam immisit,

immisit, & ex equitibus quempiam unum mox nactus interfecit: qua re exterriti Gothorum tum equites fuga citatiore intra Ariminum se receperunt, & alijs statim & recentibus secum eductis, per aliam portam aduersus Romanos deferebantur, ut ex improviso hos inuasuri, & Narsetem simul obtruncaturi, qui ex utraque fluminis parte transitum suis copijs quæsitum abierat. Sed Eruli fortuna quadam quâ Gothis in se uenientibus obuiam processissent, Vsdrilam præfectum primo cōgressu occidunt: cui statim per Romanum quempiam cognito, præcisum caput ut ad Narsetem deferrent quâ sustulissent, in castra perueniūt: unde omnes ob nauatam per Erulos Romanosq; egregie operam & animi promptitudinem identidem affirmare, Gothis deum esse infensiolem. Narfes uero Vsdрила cæso, suo cum exercitu procedebat: non enim ei animo inerat quæ per Gothos tunc tenerentur, aliquo pacto præsidia infestare, ne quid interea temporis incassum cōtereretur, uel quibus maxime intenderat animū moram aliquam faceret. Hostibus itaque præfecto orbatis iam quiescentibus, nec quoquam se pacto interpellantibus, Narfes intrepide flumine ponte constrato & nullo negotio traiecto exercitu, omisso Flaminicā uersus itinere ad læuam diuertit: nam ad dexteram Petra præsidium suapte natura munitissimus locus præoccupata ab hostibus fuerat, & omnia ea ex parte quæ in Flamineam desert Romanis omnino imperuia & plane infesta effecerat. Narfes itaq; uia quæ breuior erat dimissa, in eam cōtendit qua transitus tuto patebat. Interea Totilas factus de his quæ in Venetos accidissent iam certior, Teiam quidē imprimis & eius copias præstolando, Romanorum in locis quietus & nuspiam mouens se continebat. Vbi uero qui expectabantur deniq; affuere, duoq; equitū milia adhuc tamen deessent, his haud quaquam de cætero expectatis, cum reliquo exercitu statim profectus, idoneum in locum hostibus occursum contendit. Quo in itinere cū Vsdrilæ casum perdidicisset, & hostes Ariminū præterisse, Thusciam omnem hos conquiendo emensus ad Apenninum montem peruenit, ibiq; castris locatis, uicum quāproxime constitit, quem Taginam uocant. Eodem & Romanorum exercitus duce Narsete nō paruo post temporis interuallo adueniens, statiuis habitis procul ab hostium castris stadijs centum in ipsa planicie mansit, ei loco propinqua in quo Romanorum tradunt Imperatorem Camillum potitum uictoria Gallorum quondam innumeram multitudinem trucidasse: cuius illatę ob memoriam cladis, uel ad nostra hæc tempora Gallorum busta locus hic dicitur: nam & adhuc tumuli intersectorum uisuntur & frequentissimi. Narfes itaq; uiris ad Totilam idoneis missis hominem commonescerent imperauit, ut bello deposito quandoq; tandem de pace consuleret, secumq; id reputaret se quidem hominibus paucis quibusdam præesse, recensq; & temere in unum cōtractis, nec ullo pacto diutius posse cum uniuerso Romanorū imperio decertare. Ad cætera & illud

iniunxit, quod si belli cupidum eum uiderent, iuberent statim ut diem ad pugnam statueret. Legati igitur quū Totilæ in conspectum uenissent, Narsetis iussa mox peragunt. Sed Totilas iam insolens factus & iactabundus, pugnandum omnino his esse respondit. Tum uero legati ô strenue, inquit, certum aliquod pugnae statue tempus: at ille, octauū in diem praelio unā decernemus. Legati deinde quū in castra redissent, cōuentum inter se & Totilam ad pugnam diē Narseti denunciant. Sed is Totilam suspicatus dolos animo agitare, sic se præparabat, ut in alterū diem dimicaturus: nec sane hunc suspicio ea fefellit, nam & postera Totilas die cum uniuerso exercitu in conspectū mox affuit. Iamq̃ ex aduerso utriq̃ cōfederant, nec ab inuicē longius quā ad sagittæ duplicem iactū. Erat autem intermedius breuior collis, quem præoccupandi utrisq̃ studium fuerat, ut sibi hunc fore peridoneum ratīs, unde à dextera possent hostem ferire: & loca quidem ea in parte ut antea diximus prominentia erant, atq̃ adeo ut circūuenire à tergo hostem aliunde Romani nō possent, nisi ex calle quodam colli propinquiore. Necesse itaque erat ut maioris utriq̃ hunc facerent collem, & præoccupare tentarēt, Gothi quidem ut hostes in pugna circumeundo dubios redderent, Romani ne dolo capi se paterentur. Sed Narsetes præueniendo quinquaginta ex peditum cohorte delectos, nocte intempesta eum in collem dimisit, ut occupatū tenerent. Tum illi nullis se hostiū prohibentibus, in collem quū deniq̃ euassissent, taciti quiescebant. Ad huius uero collis radices torres præterfluit quidam, & ab eo nō procul calle, cuius & nuper meminimus, ex aduersoq̃ loci in quo castra Gothi locauerant labitur. Quinquaginta itaq̃ illi inter se & ex ordine cōglobati in phalangem, ut in angusto constitierant: Totilas uero ubi primū illuxit, hos conspiciatus inde propellere summo studio niti: unde in eos statim equitum turma immissa his imperat, ut de colle hostes extemplo reiicerēt. Equites itaque Gothi tumultuosius ac magnis clamoribus in quinquaginta illos sic irrunt, perinde hos uocibus tantum ac repentinus sublaturi. Sed illi in arctum se se colligendo, scutisq̃ loco ex necessitate obstructo unā constitere: quos inde Gothi celerius inuadendo turbandoq̃ insectati, haud quaquam loco mouerunt, quū milites illi umbonum impulsione, ac telorum crebro diuerberatu, suoq̃ ordine stantes, in subeuntes ualidissime depugnarent: nam & de industria ad terrorem clypeis concrepare territareq̃ hac arte astuq̃ equos & lanceis uiros incessere. Tum uero retrocedere præ pauore equos uideres ut loci difficultatibus ita & clypeorū sonitu perturbatos: quumq̃ nuspiam esset qua possent pauefacti euadere, cū ijs ut nil uoci obtemperantibus & equites ipsi trucidabantur, qui cum Romanis tam bene munitis, & ne uestigium quidē cedentibus dimicarent. Quo factum ut in principio Gothi repulsi retro iam cederent, rursusq̃ pugnam tentantes quum eadem paterentur, pedem protinus referebāt, ac sæpius demum ita refugientes fusi fugatiq̃ sunt: unde his

in

in castra se referentibus, alteram Totilas equitum alam ad eam rem peragendam summisit. Quibus nil secus ac primi refugientibus, alij tertio summittuntur. Totilas itaq; quū turmas iam equitū multas aduersus Romanos per uices sic transmississet, & cū his omnibus nil penitus effecisset, desperata re tandem ab incepto mox destitit. Qua ex re Romani milites illi quinquaginta pro nauata tam impigre opera gloriā retulere ingentē. His demū peractis, utriq; se ad acie decernendum parare. Sed Narses angustiore in loco contra cto exercitu, huiusmodi uerbis hunc cœpit ad rem gerendam hortari. Hostibus his quidem o milites, qui ex aduerso sunt ad certamē instructi, adhortatione forsitan maiore est opus, quæ ad animi promptitudinē excitet, qua sibi uictoriā referant: uobis uero o uiri, quibus ut ob innatam uirtutē, ita & belli ob decora, & ad hæc insuper ob apparatū multitudinemq;, quandoquidē cum longe inferioribus pugna est ineunda, nil aliud reor necessariū fore nisi deo ut ipso propitio in acie nūc prodeatis cōtinenterq; uestris hunc pro meritis in sociū nacti, de istis prædonibus maximo cum eorū contemptu uictoriā referatis: qui magno Imperatori, etsi à principio seruitute obstricti fuissent, fugitiui tamen effecti, tyranno sibi è turba homine cōstituto, Romanū Imperiū aliquandiu & furaciter perturbarūt: tamen istos existimauerit quispian ut animo decentiora uersantes, haud quāq; nobis in acie nunc occursuros. Qd' si ut mortis cupidores ex temeraria audacia aliqua & furibūda præse petulantia tulerint, apertamq; & certiorē sibi audeant mortē deligere, profecto his nihil euenit quod ex fortunæ casibus præstolantur, sed pro eorū uita factisq; diuino ipso ex numine in supplicia adigentur, ut qui sponte se in tormenta proripiant, quibus fuerant iam pridē afficiendi. Cæterū ut ista omitteram, uos quidē pro æquitate proq; Republica estis decertando in aciem prodituri: hi uero res innouando, uel suis quidē quū inter se legibus prorsus dissideant, & ad posteros nihil se transmissuros expectēt, deperituraq; secū omnia putent, ex Ariana cōsuetudine ad dei unius spem uiuunt. Fit itaq; ut cōtemnendi permaxime sint: nam quæ nec legibus cōstant, nec optimis quibusuis institutis, ab omni uirtute destituantur necesse est. His Narses quū suos cōmonuisset, Totilas ipse Romanorū copias admiratus, & suis ad se cōuocatis orationē huiusmodi habuit. Postremo uos nunc o uiri cōmilitones, cō-

Narses ad suos exhortatio

Totila ad suos concio

tales nanq; cum ipsis ex rebus quæ deteriora sunt semel delegerint, ad ea redire haud quaquam de cætero audebunt, uel necessitate ad id impellente, cū uoluntate hæc ipsa refugiant, malorum recordatione animos territante. Hæc milites cum ex me acceperitis, enixe operam hoc bello nauate: non enim in aliud tempus animi differenda est uirtus, insudate inquam enixius, nec in aliud id corpus discrimen ullum seruate, non equis, non armis nunc parcite, ut ulli posthac uobis usui assuturis. Fortuna siquidem cæteris rebus protritris, spei duntaxat summam in hunc diem seruauit. Quocirca animi uobis exercenda est magnitudo, & ad audendum uos præparate: nam quibus spes dubia est, ut in præsentia uobis, nec breuissimum quidem momentum excidisse conduxerit: temporis siquidem ubi occasio ipsa rei bene gerendæ præterijt, inutile proculdubio sit quodcunque posthac impenditur studij, uel si id quidem permaximum fuerit, rerum natura superuacaneam nil admittente uirtutem: nam & prætereunte necessitate, uel ea quæ imposterum fiunt, uana & inania sint & nil opportuna necessarium est. Arbitror itaque uos perdecere, ut opportunissimo tempore, & impigre factis certamen aggrediamini, ut bonis ex hoc prodeuntibus uti possitis. Sed illud interea scire uos uelim, letiferam fugam omnibus fore. Fugere nanque iccirco homines solent, aciemq; ac signa deserere, ut esse superstitēs queant. Quod si mortem, & hæc quidem cōspiciuam illatura est fuga, profecto qui discrimen subierit longe tutior erit, quàm qui fugam capefferit. Hostium autem cōtemnenda uobis erit hæc turba ex uaria hominum colluuiōe inuicem cōeuntium facta, quæ utique cum multis ex locis auxilia & societates contraxerit, nec fide quidem nec uiribus ualet, sed ut nationibus est interscissa, ita & merito diuisa sententijs. Nō enim existimetis Hunnos Longobardosq; & Erulos quos Romani mercenarios habent pecuniæque conductos, mortis discrimen pro his prælio subituros, ut quibus non tam parui anima sit, ut argento inferior habeatur. Sed ipse equidē iam satis intelligo, istorū tam uarios milites, nō ultro in nos impetum ac statim facturos, ut uideantur potius bellum gesturi, quàm uel mercedem mereantur acceptam, uel suis ut pareant ducibus: nam & hominibus uel ea quidem quæ suauissima sunt, nedum hostilia dixerim, ni sponte sua ultrōque gesserint, sed inuiti forte coacti que operam precio locent, haud quaquam sunt uoluptati futura, sed laboriosa potius uidebuntur, dum cogit necessitas. Hæc igitur rerū recordatione & animi promptitudine imus in hostem. Hæc ubi Totilas perorauit, ad pugnam utrinq; cogebant exercitus, & hunc in modū instructæ copiae cōstitere, uersa in inuicē facie acies utreq; stabant. Profundissimā duces phalangē effecerāt, fronte ipsa extenuatā oblongamq;. Sed læuū Romanorū cornu Narfes Ioannesq; circa collem tenebāt, & cū his simul quicquid erat in Romano exercitu roboris iungebat. Sequebantur deinde præter barbaros Hunnos hastati alij peltatiq; milites & deletorum

etorum uirorū uis ingens. Dextro in cornu Valerianus Ioannesq; Fagas & Dagisteus cum cæteris Romanis cōstitierant, pedites sagittarij utrinq; à lateribus erant: in phalange autē media Narses Longobardos Erulorumq; gentem ac cæteros barbaros collocarat, ex equis descendere iussos & peditum loco manere, ne forte ipso in prælio uel formidine caperentur, uel ultro timorē dissimularēt, sed ad obtemperandum ut paratiores efficeret. In læuo autem cornu postrema Narses ipse tenebat, & Romani positi in fronte erant, equitum in ea quinque milibus constitutis, è quibus mille & quingentos præmonuit, Romanis ut statim auxilio essent, si quos forte terga uertere contigisset: reliquis uero iniunxit, quū primum rem aggredi hostiū peditatus cœpisset, post terga his protinus comparerēt, & dubios redderent. Eundem in modū & Totilas in hostes copias omnes instructas produxit, suasq; acies obeundo ad audendum milites suos hortari, & animos his uultu uerbisq; facere: id ipsum & Narses satagere, diuersa futuræ uictoriæ præmia hastilibus imponenda, & ad subeundum belli discrimen incitamenta omnibus ostentare. Sed aliquandiu cum ex aduerso hi cōstitissent, neutra ex parte cœptū est præliū, utrisq; per hostem in se primo impetū fieri opperientibus. Vnus deinde quidam è Gothorū exercitu Docas nomine bellicæ industriæ famam adeptus, equo in hostem adacto, quāproxime Romanorum ad castra peruenit, & ad singulare certamē strenue prouocat qui secum uelit armis confligere. Fuerat is autem Docas ex eo militum numero, qui ex Romano exercitu omniū primi ad Totilam ultro concesserant. Tum illi è Narsētis hastatis militibus quidam statim occurrit Armenius genere, equo & ipse uectus. At Docas in hostem aduersus se uenientem prior processit, uentrem illi ut lancea percussurus: sed Armenius ille in alteram partem equo subducto, periculū declinauit, & in se irruentis superuacaneū impetum fecit: ipse uero in hostem conuersus, dexterū illi in latus telum adegit. Quo ex uulnere Gothus ex equo moribundus prolabitur, prostratusq; iacuit. Ingens deinde per Romanū exercitum ex re bene gesta clamor attollit. Rebus igitur ita peractis, à neutris tamē adhuc pugnae initium fieri. Sed solus Totilas medium in campum prodire, nō singulare initurus certamē, sed ut tempus extraheret. Gothorum nanq; duo milia equitū qui ad se haud dum uenerant, quū appropinquare iam accepisset, in eorum aduentum protrahere prælium nitebatur, & aliās haud quāq; se indignū putabat hostibus se ostentare qualis quantusq; esset: nam ad cætera ornamenta armis indutus processerat auro abunde celatis, ex equiq; ut ornatissimis phaleris ita & pilo ac lancea noscitabat, purpureaq; & regia ueste, & ex equo ipso præcipue quo ille miræ magnitudinis uehebat: in medio autē campo ut bellicæ artis peritus ac ludibundus processerat, equū diuersim calcaribus cōcitando in orbē frenis agiliter agere, obequitandoq; telū in auras sursum uersus apte diuerberare, & ipsum id rursum ad terrā delatū impigre ex-

gre excipere, momentoq; tēporis exceptū uibrare, & eodē alternis p manus translato, gloriæ id artis plurimū ducere, supinandoq; se desuper equū, incli- nandoq; utrinq; ad terram & uicissim in latera, ut q a pueris fuisset desultan- di ac tripudiandi artem edoctus, & ludicra hæc peragendo, à prima luce ad multū diei hic tempus extraxerat, ut q longiores uellet ad pugnandū moras producere. Vnde & ad Romanorū castra transmisit qui nunciaret colloqui cum præfecto se uelle prius quàm prælium iniretur. Narfes uero ludificari se hunc affirmabat, & fallacijs agere, quandoquidem principio statim quū acie secum configere cuperet, ad colloquendum loci satis fuisset: nunc uero ubi in medium prodijt campum, ad colloquia tandem descenderit. Dum hæc interea peraguntur, ad Totilam equitū duo milia expectata tandiu uenere, quorū ipse aduentū quū cognouisset, cibum omnes ut caperēt imperauit. Id ip- sum & Romani acie resoluta, & signo receptui dato mox faciūt. Sed Totilas ubi se in statua recepit, duobus milibus equitum prandere etiam iussis, ut ad huc erat armis indutus, & suis hominibus militū more armatis astantibus, extemplo in hostem educit exercitū, incautos improuisosq; se inuasurū Ro- manos ratus, quos tamen ne hac quidem arte imparatosprehendit. Nar- ses nanq; iam antea ueritus quod demum euenit, ne de improuiso se hostes aggrederentur, suis omnibus iubendo denunciabat, nullo pacto uel prandiū sumerent, uel somnum capefferent, uel arma prorsus deponerent, uel equis re- mitterent frenos. Hos tamen haud quaquam omnino impastos dimisit, sed ut instructi paratiq; erant cibū ut caperent iussit, continenterq; in hostes in- tenti illorū opperirentur insultum. Haud tamen eodem hi ordine constitere, quo antea fuerant instructi. Romani nanq; in quibus sagittariorum quater- na milia erant, in semilunaris circuli sese cōtraxerant speciē. Gothi uero post equites locati omnes astabant, ut si forte q ex equis pugnabant ab hostibus fugarentur, ad peditatū statim refugientes sese in tutū reciperent, unaq; rur- sum in hostem procederent. Prædictum autem Gothis per Totilam fuerat, ne quoquam pacto sagittis uel alio telorum genere præter pilo in prælio ute- rentur. Qua ex re Totilam constat contra militarem id disciplinam & incon- sulte fecisse, ut qui in pugna hac ineunda, nescio quo nam persuasu inductus, hostibus suas copias præbuit, nec armis quidē nec ordine, nec ulla re alia pa- res, quū Romani ipsi quouis armorū genere, ut erat cuiq; opportunū, in præ- lio uterent, siue sagittis feriendus hostis esset, siue telo reñciendus, siue necan- dus ense, siue aliud quippiā exequendū. Ad hæc accedebat, qd' Romanorū equites ipsi ac pedites in aciem cōstituti ut erat necesse in unū coibant, & ita ut alibi à tergo hostem circumuenirent, alibi uero in se uenientiū excipiendo & resistendo clypeis propulsarent impressionē. Gothorū uero equitatus suis post terga relictis, cōfusus peditibus, & pilorū fiducia audendo, temere quū se in hostē inferret, mediaq; in acie uersaretur, suæ temeritatis pœnas mox luit.

Hi nanq; quū se confertos in hostes proripiunt, dum incōsideratius in aciem ruunt, nil prorsus aduertunt intra octomilium hominum peditatum se peruenisse, unde sagittis quū undiq; peterentur, sui iam desperantes, ut ab utroque sagittariorum cornu inter se coeuntium circumuenti paucis euadentibus cadunt: multos mortaliū hoc praelio Gothi, equorumq; uim maximam miserunt: tametsi ubi cum hoste uix dum manus cōseruissent & iam essent infanabilibus malis affecti, uix tandem perpauca quidam ad instructas suorum peditum acies penetrarint. Sed hoc equidē praelio Romanorum ne aliquos an sociorum & barbarorū ex re nauiter gesta magis demiter incertum est, quū satis constet unam omnium ac similem animi promptitudinem & uirtutem fuisse, idēque certaminis studium, quandoquidem singuli hostium se inuadentiū impetus fortissime repugnando retuderint. Iamq; serū diei erat, & derepente utriq; loco moti exercitus sunt, Gothorū quidem in fugam, Romanorum uero ut fugientes insectarentur: nō enim Gothi Romanis se insectantibus quoquā pacto conando fugam uē sistendo obnitebantur, uel uim propulsabant, sed se inuadentibus cedere, & effuse in fugam uerti, suaq; met multitudine impediti, turbatione uel territi, ad uires quibus se tuerentur, haud quaquā respicere, quin potius umbris perinde inquietati ac pauefacti, fugam capeffere. Gothorum itaq; equites quū ad suos se pedites retulissent, fugam pauoremq; auxere: non enim ex ordine discessione tunc facta ad suos, se insectantes aggrediebantur, uel pugnae saltem pra se speciem ferre, sed temere trepidanterq; omnia exequi ordinesq; suos turbare: unde factum ut eorum pleriq; ab hostium equitatu oppressi ceciderint, & pedites ipsi nec suos ad se receperint equites, nec agmine constiterint uno, ut hos tuerentur, salutiq; forent: sed cū equitibus simul & ipsi cursu effuso, se ita in fugam proripere, ut in nocturno ueluti cōcursu suamet omnes impressione, eo in praelio perderentur. Romani praeterea milites fugientium pauore freti, inclementius trucidabant quos nacti ē propinquo fuissent, quū illi quidē nec se tuerentur, nec ex aduerso uictorem in hostem attollere oculos auderent, sed his potius se exhiberent, ut pro arbitrio uterentur, adeo illos uel occupauerat pavor, uel terror infederat. Gothorū itaq; eo in prelio sex milia ceciderūt, multi se hostibus dedidere: qui forte uiui in potestatem capti peruenerant, paulopost ad unū omnes necantur: nec Gothi solum peribant, sed ex ueteribus & Romanis militibus plurimi qui forte ad Gothos ultro transfugerant. Caeteri uero ē Gothorum exercitu qui bello superfuere, delitescendo uel fugiendo euadūt, ut quisque fuerat uel equū celerem nactus, uel pedibus ualuit uel fortuna. Hūc igit id praelium habuit finem, iamq; & nox superueniēs uniuersa obtenebrarat, tunc demū & Totilas cum quinq; duntaxat militibus fugit. Sed hunc fugientem Romanorū nōnulli insectabantur ignari prorsus eum Totilam esse, quos inter & Asbadus aderat Gepes, q statim Totilā ē propinquo adeptus, ut telo

ut telo feriret inuasit: in eo insultu adolescentulus ex Totilæ forte familia quidam præsentem ægre domini ferens fortunam fugientem subsequebatur, ut primum Asbadum aduertit in Totilam irruentem, quid canis inquit inclamitans, irruis dominum percussurus nunc tuum? At ille nil territus quanta uir maxima potuit in Totilam telum intorsit, ipse uero à Scipuardo qui Totilæ fugienti aderat comes, in pedem ictus persequi non ultra hunc potuit, sed Scipuardus & ipse ab hoste se insectante percussus mox constitit: milites uero quaterni qui cum Asbado hostes insequiebantur, hūc ut saluum in castra reducerent, Gothos de cætero insectari desistunt, qui tamen Romanos adhuc se insequi rati, cursum tenebant, & Totilam letali affectū iam uulnere & animam fere exhalantē abducere celerius cogeantur. Stadiis itaque quatuor & octoginta fugiendo peractis, ad locum Capras nomine ueniunt, ubi à fuga denique quiescentes Totilæ uulnus curabant: ex quo paulopost morientem funere procurato terræ recondunt, ipsique inde mox abeunt. Is itaque Totilæ fuit & imperij ac uitæ finis, cum Gothis annos undecim præfuisset, nec sane rebus per eum tum primum tam feliciter gestis par exitus fuit. Sed in hoc uiro fortuna quàm humana hæc sæpe extollat, ac deprimat rursus, quantum uir in se habeat temeritatis & inconstantiae præ se facile tulit, quippe quæ Totilæ ut leui de causa diutinam contulit ultro felicitatem, ita temerario suo quodam impulsu pauorem simul ac mortem iniecit. Sed Totilam è uita iam excessisse quū Romanos lateret, scemina his quædam & Gothicæ gentis omnium prima denunciauit, locumque simul in quo defossus iam fuerat ostensuram se dixit. Tum illi quū id accepissent, nil sani inesse sceminae dictis tunc rati, eum ad locum confestim perueniunt, impigreque humo effossa, Totilam inde mortuum efferunt: quo satis superque iam cognito, expletaque ex eius spectaculo hostili cupiditate, in terram iterato recondunt, ad Narsetemque rem deferunt omnem. Alij tamen haud quaquam hoc pacto Totilam interiisse affirmant, sed modo alio quodam, quem in præsentem describere non absurdū fore existimaui. Ferunt namque nil temere Gothorum exercitum fugæ se commendasse, sed immitentibus sagittas Romanis, ex his alteram item atque alteram non tam sagittantis prudentia quàm casu delatam in Totilam incidisse, ut qui in gregarij militis speciem armatus instructusque eo in loco constiterat, ubi phalangis pars erat neglectior, quum nollet ab hostibus noscitur, illum tamen mortifero affectum uulnere præ dolore ingenti acie excessisse, cum paucis quibusdam se subsequenter equo auctū, ad Capras (id loco nomen) uenisse, ibique uulnus curantem obisse non longe post mortem: Gothorum deinde exercitum, etsi bello hostibus imparem duce amisso plurimum fuisse id demiratos, si non Totilam hostes per insidias occidissent, unde perterritos & plane exanimes factos, turpem in fugam se denique coniecisse. Narfes itaque ex re bene gesta lætior factus id omne deo acceptū ut erat in uero

in uero indefinenter referre. Conuersus deinde ad ea quæ proxima erant ad ministrandum, Longobardorum in primis nefanda facinora se in expeditionem sequentium, uindicare simul & expiare curauit. Illi namq; ad cæteram uitæ factorumq; impietatem & scelus, uel ædificia ipsa in quæ forte diuerterant iniussi cremabant, stuprumq; fœminis & uim inferebant, sacras in ædes refugientibus. Vnde magna pecunia hos primum donatos ad proprios redire penates permisit, Valeriano Damianoque suis cum copijs ducibus traditis, qui eos tandiu deducerent, quoad in Romanorum cōfinia peruenissent, & illis iniunctum ut sine aliorum iniuria pertransirent. Longobardis itaq; Romanæ ditionis excedentibus terras, Valerianus circa Veronam, & hanc obfessurus redacturusq; Romanorum in potestatem, castra locauit. Gothi uero qui in eius loci præsidio erant, hostium ex insperato aduentu perterrefacti, cum Valeriano in colloquium ueniunt, & simul huic pollicentur, urbem se illi ac suos non longe post dedituros. Quā rem Franci cum accepissent, præsidia quæcunq; in Venetos Gothi & loca haberent præoccupare, conuentaq; omnia inter hos facta de Verona urbe tradenda promptius impedire, eaq; terra Romanos ut sibi debita enixe arcere, & dignū deniq; ducere p se hanc esse recuperandam. Vnde Valerianus re inde infecta discedere cogitur. Ex Totilæ autem copijs qui nuper è prælio integri euasere, flumine Pado traiecto, cum his qui in Picentibus & ea è regione loca tenerent, Teiam sibi in duce constituuunt, qui inuentis pecunijs omnibus per Totilam pauloante in Picente depositis, in belli societatem Francos asciscere animo agitabat, & Gothos interea undequa; moderando ornandoq; contrahere ad se satagebat. Quod ubi primum Narfes accepit, iussu Valeriano suis cum copijs Padū ut fluuium custodiret, ne pro arbitrio Gothi & licentius inter se conuenirent, ipse cū cætero exercitu Romā contendit. Cumq; in Thusciam peruenissent, Narniā Spoletumq; deditioe mox cepit. Quæ oppida quū sine mœnibus essent, præsidio ibi relicto edicit, ocyus ut muri tantundem extruerent, quantum antehac Gothi prostrauerant. Perusiam deinde transmisit, qui præsidium pertentarent. Cui tum[†] Melidius Vlifiusq; præerant, à Romanis ad Gothos transfugæ aliās facti: quorum alter & is quidem Vlifius quū Cypriani miles fuisset, à Totila pleraq; pollicente suusus, Cyprianum pauloante præsidij eiusdem præfectū per fraudem obtruncarat. Melidius uero Narsetis postulationi assensus, de Perusia Romanis prodenda, suis cum militibus consultabat. Tūc itaq; & qui sub Vlifio erant cognitis statim quæ querebantur, aperte se ad Melidium conferunt, & Vlifius inde cum paucis beneficiarijs suis ab his interficitur. Tunc demum Melidius Romanis Perusiam tradit. Sed Vlifio diuinitus ea illata est mortis pœna. Nam & eodē interiit loco, quo & Cyprianū antea obtruncarat. Gothi autem qui Romam custodiebant, ubi Narsetem & Romanorum exercitum acceperūt in se aduentare, & in propinquo

Meligidius et
Vlithus al's

t iam

iam esse, strenue se præparabant his ut pro uiribus occurrerent. Sed quū demum hi animo agitaſſent, ad eam se paucitatē redactos, ut haud quaquam urbis mœnia uniuerſa custodire ſat commode poſſent, breui admodū ædificio circa Adriani molem locum complexi, eodemq; priori muro annexo in præſidij formā mox redigūt, ibiq; precioſiſſimis rebus depositis diligentiffime præſidiū id aſſeruabant, urbis mœnibus cæterisq; deſtitutis ac plane neglectis. Sed inuadentium hoſtium facturi periculum, paucis ad eius præſidij relictis custodiam, murorum in propugnacula ſe contulerunt, mœniumq; tamen ambitum omnem præ longitudine nimia, nec inuadentes quidem Romani poterant circumire, nec Gothi ſeruare: unde factum ut quum Romani mœnia urbis ſparſim & ut cuiq; licuit aggredierentur, Gothi ipſi obſiſtendo pro uiribus deſenſarent. Sed Narſes ſagittariorum ui magna producta mœnium dum partem unam oppugnat, alteram Ioannes inuadit, ad aliam deinceps Erulis ſe ſubſequentibus & nauantibus operam Philimuth ſuccedit. Hos inde cæteri inſecuti longoq; interuallo diſtantes, muros uiriliter impugnabant. Tum uero barbari per ſe inuicem cœundo impetum Romanorum excipere ac ſtrenue repugnare. Itaq; dum eā ingruunt Gothi, quā & Romani muros adorirentur, relinquebatur ſine ullo præſidio muri pars quædam, & cuſtodibus uacua: ad quam Dagifteus præfectus, Narſetis imperio inferri ſigna mox iuſſit, copiasq; ductauit, & numero ſcalis ingenti admotis, nemi ne deſendente in muros euadit, & nullo negotio cum ſuis militibus urbem ingreditur, proq; arbitrio aperit portas. Quod ubi Gothi factum ſenſere, ſine ullo priſtinæ uirtutis reſpectu, fugam quocunq; tum licuit uniuerſi capere ſunt, partimq; intra præſidium ſe receperunt, partim ad Portum urbem contendunt. Hæc me narrantem cogitatio ſubit, quo nam modo humana hæc & præſentia fortuna ipſa uariando eludat, cum haud quaquam eadē ſe ſemper mortalibus præbeat, nec æquis hos oculis conſpicietur, ſed pro tempore ſi mul immutetur & cauſis, his que ludificari appareat calamitoſorum hominum dignitatem, hanc ſepius commutando. Beſſas ſiquidem nobis tum primum urbe Roma deperdita, paulopoſt in Lazico agro Petram oppidum amiſſum recuperauit. Contra uero Dagifteus cum Petram eandem hanc hoſtibus permiſiſſet, momēto temporis paruo Romano Imperatori reſtituit. Sed hæc quidem uel à mundi ſunt primordijs facta, & ut fiant ſemper neceſſe eſt, quoad fortunæ nutibus mortales reguntur. Tunc igitur Narſes cū uniuerſo exercitu expugnaturus barbarorum præſidium prodijt: cuius terrore barbari capti, fide pro eorum pacta ſalute accepta, ſeipſos ſtatim & Adriani molis præſidium dedunt, quarto & uigeſimo Juſtiniani imperij anno, quū annum antehac quintum quo is cœperat imperare, capta urbs Roma à barbaris ſit. Narſes inde recepto urbis præſidio, clauſes extemplo ad Imperatorem Byzantium miſit. Vrbe Roma recuperata apertiſſimum fuit mortali-

libus argumentum, hisce hominibus quibus cum male agi occēptum esset, necessarium fore aduersa semper contingere: & quæ feliciora fuere, in perniciem uerti. Pleriq; nimirū post adeptam ex uoto iam libertatem & post declinata pericula, uel cum eadem fortunæ sapius indulgentia disperditū eunt. In Romanos nanq; ut senatorios, ita & e plebe tunc homines parta hæc per Narsetem uictoria, liuoris & odij maior longe causa fuit. Gothi nanq; iam fugientes recuperandæ Italiæ spe destituti, iter incassum quū facerent, quos ex Romanis obuios habuere desequiendo obtruncant, & e Romano exercitu quos in primo ipso urbis per se captæ ingressu forte offenderant, pro hostibus usi interfecerunt. Ad hæc præterea & illud accessit, quod patritij uiri pleriq; qui Totilæ ipsius imperio post redactam in potestatem urbem in Campaniæ loca secesserant, ubi urbem teneri per Romanum exercitum cognouere, & e Campania se domum referrent, Gothi ipsi re cognita qui per id tempus in proximis præsidijis erant, patritios passim ea e regione & diligentius conquisitos interficere, quos inter & Maximus fuit, cuius & supra meminimus. Iam enim & antea Totilas, quū ex urbe occursurus Narseti prodiret, primorum quorundam contractis ad se ciuium liberis, ex hisq; trecentorum ad numerum pro uoluntate quibusq; delectis, quos egregia esse corporis specie uiderat, & parentibus compellatis uitæ comites se hos habiturū, obsidum loco detinuit, & trans Padum abire mox iussit, quos inde Teias ea e regione cōuentos, ad unum omnes necauit. Ragnares uero uir Gothus qui Tarenti

Roganes sup.
Bacuius sup.

no præsidio præerat, & at Pacurio Romano Hydrunti præfecto pro Imperatoris arbitrio fide accepta ad Romanos se concessurum promiserat, dediturūq; urbem, ut supra iam diximus, & ea de causa senos Romanis Gothos obsides dederat, postquam Teiam accepit Imperatorem Gothis creatum, Francosq; hunc eius in auxilium traducturum, ac cum uniuerso uelle exercitu in hostes contendere, exequi quæ pollicitus fuerat de cætero noluit: quūq; studio obsides suos recuperandi nimio teneretur, & ei rei intenderet animū, id doli excogitauit. Ad Pacuriū Romanum mox mittit, qui suo nomine peteret, Romanorum aliquot sibi ut militum destinaret, quibus cum Hydruntem se tuto transferret, indeq; Ionico sinu transmissio Byzantium deferretur. Pacurius uero quid aliās sibi Gothus uir uellet prorsus ignarus, e suis militibus quinquaginta ad Ragnarem mittit, quos ille intra præsidium statim admissos, in arcto coërcuit, Pacurioq; ipsi significauit, si suos ad se missos redimere milites uelit, necessariū fore Gothos sibi quos obsides haberet restituerat. His auditis Pacurius paucis quibusdam ad custodiam Hydrunti dimissis cum cæteris copijs extemplo aduersus hostem contendit. Ragnares uero nulla interposita mora quinquaginta illis Romanis militibus interfectis, hostibus occursurus ex Tarento Gothos eduxit. Vbi uero manus cōseruere, uictis prælio Gothis Ragnares ipse non parua accepta suorū iactura, cum reli

quis cursu citato elabatur: quumq; se Tarentū recipere nullo pacto iam posset, circūstantibus undequaq; Romanis Acherontidam uenit. Romani uero Narsete duce ut iam Roma potiti, Portum non longe post obsidendo in potestatem recipiunt, & in Thusciam simul præsidium quod Nepetes dicitur. Teias interea ut qui suas Romanis non pares bello fore copias duceret, ad Theudibaldum Francorū principem misit, qui magnam se illi daturum pecuniam polliceretur, si secum arma hoc aduersus Romanos bello cōsociaret. Franci tamen, ut reor, quū rebus suis perquam bene consulerent, ne pro Gothorum quidem Romanorumue libertate subire mortis discrimen uelle, sed sibi Italiā uendicare summopere niti, ob eamq; & bella suscipere malle. Sed Totilas uim pecuniarū ingentem in Picente & loco munito condiderat, pars tamen maior in ualidissimo Cumarum præsidio & Campaniæ oppido per hunc deposita antehac fuerat, in eo custodibus constitutis, quibus eius in primis germanum fratrem cum Erodiano præfecerat. His Narsetes pecunijs potiundi percupidus, exercitus partem Cumas obsessum misit: ipse uero Romam instaurandi ornandiq; hanc causa mansit: & aliam paulopost Centūcellas emittit militum manum, ut uel hanc obsideret. Teias uero Cumarum custodibus & simul pecuniæ timens, Francorū desperatis iam auxilijs, sic suos instruxit, perinde ac esset protinus in hostē ducturus. Qua re Narsetes accepta Ioannem Vitaliani Philimuthq; suis cum copijs in Thusciae loca abire mox iussit, ibiq; stationē habere, ea hostes uia prohibēdituros quæ in Campaniam ducit, ut qui Cumas tunc eius imperio obsideret, fidentius uel ui uel deditione has caperent. Teias uero breuioribus saepe omissis ad dexterā confuetisq; itineribus longis circuituionibus & ingentibus spatijs uias obeundo emensus, per maritimā oram Ionici sinus, hostes frustratus in Campaniam uenit. De cuius aduentu Narsetes certior factus, militibus ad se reuocatis q; cū Ioanne Philimuthq; in Thusciam Teie transitum prohibitori concesserant, Valerianiq; copijs quæ Petram præsidium ceperant ad se redire mox iussis, cōtractis insuper undequaq; iam uiribus, cum uniuerso & ipse exercitu ut ad bellum instructo in Campaniam ducit. Est autem in Campania mons Vesuius dictus. Isq; plerunq; mugienti sonitum nō absimilem ædit, qui ferme cum sit, ingentis uis cinerū subsequitur statim & feruentiū eructatio. Huius autē montis haud secus atq; in Siculos Æthnæ, media omnia uacua abruptaq; sunt & in profundum tendentia, pari ab imo ad summum fastigium dimensione: in infimo uero sic ignis exæstuat, & in tantam descendit uacuitas ea profunditatem, ut si quis forte summo ipso in culmine montis constiterit, procumbensq; si modo id ausit, oculos deorsum intendant, haud quaquam ei exorta ex igne flamma compareat. Cum igitur ea ut diximus cinerum eructatio sit, præcisos ab imis penetralibus lapides exustosq; flamma sublimes ac uarios uiolentior spiritus agit, ad summūq; propellit fastigiū, expulsosq; hinc

hinc inde dispergit ac temere. Ex ipso præterea môtis culmine in Æthnæ morem fluidus ignis descendens magna illuie ad radices usq; pertendit, fluentiq; aquæ similis quâ forte deferret uniuersa absumit: huius montis ad infima potabilis aquæ sunt fontes, à quibus & amnis Dracon nomine quidâ deriuat, qui iuxta Nuceriam labitur. Is uero Dracon leni quodam & breui cursu deferitur, haud tamen pediti equitiue peruius est, nimirum qui in angustiorum se cogit defluxum, præcisaq; undiq; terra, ripas utrinq; perinde præruptas erectioresq; reddit. Huius itaq; fluminis Gothi ponte præoccupato (nâ & proxime castra habebât) turribus ligneis in eo impositis, machinis statim tormentisue locum cômuniunt, hostes ut inde infestiores ferirent. Nam flumine intermedio, ut pede collato prælium iniretur fieri non poterat: crebris tamê à ripis utrinq; sagittarum immissionibus se inuicem incessabant. Gerebatur & singulare nonnunq; certamen, Gotho uiro Romanum ad prælium prouocante & pontem pertranseunte, & in his quidem contritum exercitibus est duorû mensium tempus. Sed eo in loco ut maritimo plurimum poterant Gothi, nam & nauibus necessaria transuehendo præstabant, ut qui nō procul à mari castra locassêt: quas naues Romani, Gothi hominis & classis totius præfecti prodicione ceperunt, & aliæ item ex Sicilia & alijs Romani Imperij locis in auxilium & infinita fere multitudine conuenere. Ad hæc accedebat, quod Narses turres contabulatas supra fluminis ripas construxerat, unde Gothorum sic fregerat animos, ut rerum necessariarû demum inopia territi, in proximum montem cōfugerint, quem Lacteû Itali dicunt. Hos uero Romani cum eò se recepissent, haud quaquam præ loci iniquitate insequi potuerunt: sed barbaros eum in montem se cōfugisse iam pœnitebat, ut qui commeatus penuria sic premerentur, ut nec sibi quidem nec equis arte ulla sumministrare necessaria possent. Itaq; uitam cū morte ex prælio commutare, fore longe potius rati, uno agmine omnes & de improviso in hostes erumpunt. Tum uero Romani ut in re subita ac præsentis fortuna mox licuit, barbaro impugnando consistunt: nondum enim per principes instructæ acies erant, non equitum turmæ dispositæ, non illi ex antepreparato in insidias collocati, nō ordine suo milites distributi, sed pro se quisq; ut in re trepida hostibus enixe occurrere, nec impetum in se factum pro uiribus coercere. Gothi igitur equis dimissis facie in hostes uersi in densiorem phalangem statim se colligunt, quos cōspicati Romani, & ipsi se equis amotis globoq; facto mox instruunt. Mihi uero hoc loco operæ precium est hanc postremo pugnam describere, quæ ob præstantem uiri unius uirtutem quam maximi est proculdubio faciendâ, & sane heroum quondam nullius certamine hæc ut inferior per me litteris commendabitur: in qua Teias mirum de se fortitudinis specimen dedit. Et Gothos quidem ad optime audendum præsentis fortunæ desperatio compellebat: Romanos uero in hos confligendi secum tam au-

dos, ut nō statim impetum facere, ita & deterioribus cedere iam satis pūdebat. Vtriq; igitur insensissimis animis & ira simul incensi appropinquantem in hostem eunt, hi quidem mortis contemptū, uirtutem illi prae se ferre percipidi. Et praelium quidem oriente sole inceptum: in eo Teias omnibus conspicuus factus, praelato clypeo uibratoq; telo paucis se ex phalange sequentibus, primus omnium ante aciem constitit: quem ut primum Romani uiderunt, haud dubie rati, si Teias hic caderet Gothorum dissolui aciem posse, ex templo aduersus hunc coeuntes, ut quisq; sibi uirtutis quicquam & uiriū uendicaret, magna uirorum agmine irruunt, eundemq; uniuerſi telis partim inuadendo, partim missilia iaculando laceſſunt. Teias interea clypeo se protegendo, excipiendoq; hoc ipso immissa in se omnia tela, in Romanos impetu facto quā multos obtruncat. Quumq; praefixū undiq; telis clypeū quem gestabat uidisset, hoc proximo statim satelliti tradito alterum arripit: sic ille ad tertiam diei partem strenue praelians, duodena iam scuto pila cum affixa gestaret, nec mouere id quidem quō uellet sat posset, nec hostem in se insul tantem propellere, ex armigeris demum quodam ad se euocato, nō loco motus ne ad uestigij spatium, nec retrocedens, uel hostibus progrediendi locum permittens, uel ad suos forte cōuersus, nec scuto incumbens, sed solo perinde affixus, eodem se uestigio tenuit, dextera quidem obuios obtruncando, laeua strenue repellendo in se uenientes, & identidem accersendo qui scutum sibi aliud ferret. Quo demum allato, quod telis praefixū degrauabatur mox redit. Sed contigit forte ut dum breui temporis puncto haec facitaret, pars pedis inferior illi denudaretur, ad quā fortuna quadam & temere delatum telum mox accidit. Quo statim ictus moribundus prolabitur: cuius deinde caput Romanorum nonnulli praecisum hastaeq; impositum, ut cunctis conspectius fieret, exercitibus utrisq; circumeundo ostentant, ut Romani fidentiores de cætero essent, & Gothi de summa rerum ut iam desperantes praelium soluerent uictiq; abirent. Hi uero neq; hac quidem iactura perterriti pugnare desistunt, sed ad noctem usq; strenue praeliantur, etsi satis iam scirent regē sibi hoc praelio cecidisse. Verū ubi tandem terras operuerant tenebrae, bello dirempto in armorum utriq; apparatus noctem eam egere: die autem postera & luce prima eundem in modum in acie instructi mox prodeunt, pugnatumq; ad uesperum est, nec tamen adhuc ab inuicem inde discessum, nec quoquam pacto uersa hostibus terga, etsi magnam utriq; cladem iam accerpissent: sed crudelius inter se efferati enitendo insistere, Gothi optime percallentibus ultimū id se cum hoste bellum gesturos, Romanis se indignum existimantibus, si ab his non relata prorsus uictoria discessissent. Sed barbari tandem se uictos professi, primoribus Gothorum nonnullis ad Narsetem dimissis perdidicisse se affirmabant, cum deo sibi certamen fuisse, idq; ex oppositis praesensisse uiribus, & ex his quae sibi acciderant malis facile cōiectari.

ac de cætero secū ipsos armis malle cōfligere quàm cū Romanis certare, his, que conditionibus & bella prorsus se relicturos, ut liberi cum barbaris cæteris uiuant: orare interea pacificum sibi Romani com meatum ut darent, & simul permitterent abeundi libere facultatem: nec sibi id uoluntatis ac moderationis inuideant: se uero firmius polliceri pecuniam omnem perinde ad com meatum his in præsentia donaturis, quamcunq; in Italiæ præsidij antehac condidissent. Narsetem itaq; ea de re consultantem Ioannes Vitaliani identidem cōmonere barbarorū ut postulata admitteret, ne de cætero esset prælium initurus cum deuotis morti hominibus, nec periclitari audaciam uellet, quæ in uitæ desperatione exoritur, & ut ex ea nitentibus, ita & his obuiā prodeuntibus perniciem demum sit allatura, satisq; dicere fore ad gloriam uiris prudentibus uictoriam ex hostibus retulisse: nimia autem uelle, cuique posse uel in iacturam cōuerti. Narsete itaq; his monitis nec inuito quidem acquiescente, in id tandem conuentum, ut barbarorum qui reliqui essent suis omnibus rebus secū auectis ex uniuersa Italia confestim abscederent, bellumq; cū Romanis nulla occasione nec quauis de causa in posterū gererent. Dum hæc interea agerentur, barbari suis à castris mille numero abeuntes Ticinū ad urbem locaq; cætera huic circumiecta trans Padum flumē agmine uno

contendunt. Cæteri iureiurando adacti, fidēque data, conuenta

omnia confirmarunt, executiq; sunt. Sic Cumis demū Ro-

mani & alijs nonnullis potiti præsidij sunt, duoq; de

uiginti belli huius anni exacti, quod Orator

Procopius qui & rebus hisce interfuit,

cum fide perscripsit.

PROCOPII DE BELLO GOTHORVM

libri tertij ac ultimi finis.

IUSTINIANVM principem si res eius domi forisq; mi frater recenseas, nulli priorum seu posteriorum Imperatorum, posthabito Constantino illo Magno, qui primus libertati trepidā religionem restituit, inferiorem gloria iudicabis: cuius ex otio leges foro, ac mores populis perpetuo manauerūt: ex negotio uero res Christiana incolumis seruata: quo sine frustra iam dudum apostolica fundamenta fuissent, quemadmodum tribus eius necessarijs in totidem orbis partibus ostenditur bellis, Persico, Aphricano & Italico, quæ omnia per unum Belisariū ante omneis ducem non minus religiose quā feliciter confecit. In primo siquidem Orientem Persarum regibus assidue tumultuantibus laceffitum, ultra etiam Tigrim & Euphratem pacatū reddidit. His quoq; auxilia præstantes Hunnorum indomitam gentem, & Saracenorū exercitus Alamandaro duce ferocissimos compescuit. In secundo Vandilos ex aquilone Aphricam perrentes ac LXXXV annorū præscriptione possidentes penitus expulit. In tertio Gothos ex Italiæ finibus disiecit. Duo namq; prima quatuor comprehensa libris, quum ab eo qui Gothicum conuerterat præterita conspicerem, non sum passus optimi principis labores, tū nobilis autoris illos memorantis monumentum aliqua ex parte nostris hominibus ignorari, quum in his præsertim tanta sit ut in breui historia rerum cognitio, ut quemuis curiosum alere, tot etiam, ut solet in huiusmodi bellis, ducum uertigines, stratagemata, consilia ordinandi, captandi, præueniendi loca temporaq; animos quoq; ex dictis prouocandi, refellendi, tergiuersandi, mitigandi, ut quemuis ignauū, prudentem plane hominem, ac publicis & priuatis actionibus idoneum reddere ualeant. De autore uero sic habe, ut hunc mediocrem ac plane secundum naturam dictionem sequi iudicare possis, Asiatico tamen eidemq; patrio propiorum sermoni quā Attico: in qua & conciones & epistolæ quædā breues admodum interueniunt, non usquequaq; in hoc genere ineptæ: uerum interpretis egebant diligentia, quū præsertim pleraq; in exemplaribus mendosa reperiuntur: sicuti tu quum à Vaticanæ basilicæ ac tuorum Collegiorum cura uacabis, facile hæc lectitando perpendes, qui emūcta soles nare in Athenæo acroamata æstimare. Monendum postremo censui quod à Romanis Romanos diduxi, quo Græci uocabulo Romanos Latinosq; ante Constantinū uocabant. Postea uero in antiqua nominis & Imperij possessione perseverantes Romanos se item dici contenderunt, quapropter non tam nominum potestates, quā gentes his appellationibus discretas adnotaui.

PROCOPII DE BEL-

LO PERSICO LIBER PRIMVS, RAPHAELE

VOLATERRANO INTERPRETE

PROCOPIVS Cæsariensis bella conscripsit, quæ Iustinianus Romæorum Imperator contra Barbaros tam orientales quàm occidentales gessit, ut res contigerunt: ne opera ipsius præclara orationis inopia obliuioni posteris seculis traderentur: quorum ipse memoriam operæ præcium ante omnia & præsentibus & futuris fore putauit: ut si quando similia cõtingerent certamina, inde homines monstrazione iuuarentur, ubi par historia legeretur, ex qua rerum finem in consultationibus deliberantes facile deprehendant. Nec mortaliũ ullus ad ea memoranda magis quàm ipse idoneus, quod Belisario cõsiliarius adfuit, & rebus omnibus dum agerentur interfuit. Nam sicuti Rhetoricæ dicendi uehementiam, & poëticæ fabulositatem, sic historie ueritatem conuenire existimauit: neq; quicquam hæc scribendo uel amicorũ turpe propterea cælauit, sed quæ cuiq; fieri siue bene siue aliter cõtigerunt diligenter expressit: nihil profecto his bellis aut clarius aut fortius, quemadmodum uolenti considerare licebit, in quibus & magnitudo rerum & utilitas tales euenerunt, ut superiorum temporum palmis in hoc genere nõ cedant, neque illis ulla ex parte inferiores existimentur. Quod enim antiquitus & sagittarij & lintigeri ac cominus & eminus pugnantes & his similia in ordinibus nomina memorentur, ea propter quidam eorum ad nos uirtutẽ minime peruenisse putant: opinionem de his longe feliciorẽ quàm ueritas habeat proculdubio faciũt, nec eis succurrit ut qui apud Homerum sagittarij ponuntur, arte ac disciplina maxime carentes spe decidebãt. Non enim illis equus erat non hasta non scutum aut aliud corporis munimentum, ex quo in congressu latitare necesse fuit sub ferentibus scutum, aut apud aliquam sepulchri columnam, seu aliò confugere, ubi neq; terga uertentes seruari, neq; fugientes persequi hostes poterãt. Neq; item ex manifesto, sed furtim quodammodo pugnare uidebantur. Præterea arcu tam lente ac imperite utebantur, ut (sicut apud eundem est poëtam) neruum protrahentes usq; tantum ad mammam, sagittam *δυσιδανδρ* id est, inutilem ac frustra emitterent. At nunc sagittarij in bellum thoracati procedunt, tibialia usq; ad genu induti, ab uno latere pharetra, ab altero ense adcincti. Sunt & qui hastam ferant, & paruum supra humerum scutũ, ut ora ceruicemq; tueatur. Equitant insuper peritissime, ut uel equo

equo currente obiter hostem & persequendo possint & fugiendo ferire. Arcū ipsum longe ualidiorem usque in dextram tendunt aurem. Tali igitur apparatu emissam sagiptam mirum non est frustra non iaci, cui neque thorax ullus neq; scutum resistere queat. Qui autem hac minime consideratione perpendunt, tantum priora collaudant tempora, neque arti aut diligentiae plus tribuere uidentur, quibus profecto sit ut nostra illis minime concedant. Sed ad institutam nobis inter Romæos ac Persas historiam reuertar. Arcadius Imperator Byzanti, iamiam moriturus ac de successore sollicitus, Theodosio filio paruo admodum in cunis existenti cogitabat quem nam curatorem sociūque administrationis simul & institutionis optimæ adhiberet, qui & inimicos uirtute expelleret & rem postremo incolumē traderet. Multi enim ut par est offerebantur potius tyranni quàm administratores futuri, quoniam Byzanti iam nullus consanguineus relictus erat. Honorius enim patrus satis idoneus non uidebatur, quod res Italiæ turbatæ iam erant, & bellum in Oriente Persarum nihilo minus formidabat ætatem pueri admodū spernentium. In hac animi angustia Arcadius constitutus, quanquam aliàs natura minime ingeniosus erat, salutare consilium inuiuit, quo filium pariter & imperium seruauit, siue de procerum suorū qui & continuo adsistebant sententia, seu diuino impulsus spiritu testamentum cōdidit, in quo hæredem filium instituit, tutorem uero illius Isdigertem Persarum regem: cui quum plurima mandauit, tum ut Theodosio imperium sua & prudentia pariter & potentia incolume seruaret. Hoc itaque modo rebus constitutis è uita decessit. Isdigertes ubi testamentum ei oblatum legit, si prius indole ac magnitudine animi clarus habebatur, tunc maxime admiratione dignus apparuit. Arcadij enim mandata fidemq; in eum minime spernens, pacem quū Romæis toto tempore, tum imperium Theodosio custodit, ac litteras statim ad Senatum scribens, officium continuo adsumpto negocio sese præstaturum, & hostes si opus omnino prohibiturum promisit. Theodosio deinde iam ætate prouecto Isdigertes moritur: nec mora, Vararanes successor in Romæorum agrū cum exercitu magno irrumpit: ubi nihil agens magnum, rebus infectis se breuiter domū recepit hoc modo, Anatolium Orientis ducem Theodosius legatum ad Persas misit: qui ubi prope fuit, de equo solus desiliit, pedibus in Vararanem uadens, quem quum ille conspiceret proximos interrogat, qui nam homo aduersus ueniret: quūque illi Romæorum ducem dicerent, stupefactus tanto erga se honore rex statim equū retro uertit, sequente Persarum populo, domūque legatum multa humanitate excepit, pacemque ei conditionibus quales ab ipso postulauerat dedit, ut neutri arcem de nouo aliquam in confinibus inuicem regionum exædificare liceret. Tempore uero insequente Perozas Persarum rex in contentionem de finibus uenit cum Hunnis Euthalitis quos albos uocant, aduersus quos magno cum exercitu uenit.

Sunt

Sunt enim Euthalitæ Hunnicum genus reliquis Hunnis nequaquam vicini neq; ad eos pertinentes, sed Persis propinqui Boream uersus, quorū ciuitas Gorga nomine in Persidis confinibus sæpe cum colonis de ipsis finibus pugnat. Nec ut reliqui Hunni Nomades sunt uitam agentes pastorem, sed optimam iam pridem incolunt regionem. Hi nunquam in Romæorū terram nisi cum Persarū exercitu sunt ingressi, soliç; Hunnorū albi sunt, neq; item fœdi adspectu, neq; ferarū modo ut illi uictitantes, sed sub uno degentes principe politicam agunt uitam inter se, & cum uicinis ius phasç; colunt æque ac Romani & alij omnes: fortunatiores inter eos usq; uiginti amicos habet, seu plus si contingat, qui conuiuæ continuo sunt, quibusç; communis pecunia simul & potestas est, decedentem ex eis aliquem ad sepulchrū efferri mos est. Contra hos igitur Euthalitas eunti Perozæ, Eusebius ab Imperatore Zeno ne missus legatus adfuit. Euthalitę autem ubi inimicorum exercitum uident, timorem simulantes in fugam uertuntur, cursuç; in locum quendam contenderunt, quem prærupti undiq; montes cingunt frequentibus obducti arboribus. Intra montes uero longe procedenti uia quædā lata apparet in medio, exitum uero nusquam habet, sed infra ipsum montium ambitum terminat. Perozas igitur nullum meditans dolum, per inconsiderantiam in hostili ingressus persequitur. Hunni uero pauci admodum antea fugerunt, sed longe plures in locis iniquis absconditi à tergo inimicorū exercitui existentes nondum se manifestare uolebant, ut illi longe intra montiū anfractus penetrantes non amplius redire possent. Has itaq; insidias Persæ sentientes (nam periculum iam expertis facile deprehendere fuit) timore maximo perculsi consilium Perozæ clam damnabant, Eusebiumç; legatū, quem supra nominaui, multis obsecrant, regi persuadeat, ut rationem malorū quæ euenire possent habendo, securitati potius cōsulere uellet, quàm temere audendo in re nō necessaria periclitari, ac demū si qua sit ad salutem uia cogitare. Hic uero quū in conspectum Perozæ uenit, præfens quidem periculum nō subito manifestauit: à fabula enim incipiens ait leonem olim in hircum incidisse, quem quum timentem in locum quendam paulo altiore ut rapturus in escam persequeretur, incidit in foueam latam angustam undiq; uiam habentē, unde exitus non erat. Hoc itaq; ira pastoris cōmenta est, ut leonem per insidias uenaretur. Hæc Perozas audiēs timere cœpit ne Persæ maligna simulatione in persequentes uterentur, nec ulterius processit, ac ipsum præstolando rem in cōsultatione posuit. Hunni autē iam ex latebris sese manifestantes, aperte exitum ne illi redire possent custodiebant. Tunc uero Persæ proculdubio insidias & in quod incidissent malū animaduertentes, nullū iam periculo remedium habuere. Euthalitarū autē rex nōnullos è suis ad Perozā misit, qui eius in persequendo temeritatē accusarēt, ex qua scç; ac omne genus suū magna uerecundia prodidisset: salutē postremo pollicerēt, si Perozas se uti dominū adorare uoluerit,

uoluerit, ac iureiurando patrio adfirmare Persas nō amplius Hunnos bello petituros. Hęc ubi Perozas audiuit, Magos qui secum aderant interrogat, an pręcepta essent faciunda. Illi autē responderunt, quod circa iusiurandū pręstandum ei liberū esset. In altero uero sapientia quadam circumuenire inimicum oportere: nam Persis adorare tantum solem esse legem, propterea tempus in hac re obseruandum, ut mane regem Euthalitarum cōueniat, ac ad ortum solis cōuersus eum adoret: hoc modo patrio more seruato, facti ignominiam eum uitaturum. Perozas igitur de pace cautione data, inimicum ē Magorum iussu adorat: protinusq; cum toto exercitu ex locorū asperitate libenter domū se recepit. Nec multo post tempore promissa irritando acceptam ab eis contumeliā ulcisci statuit. Omnes itaq; ex omni loco Persas ac socios cogens in Euthalitas mouit, Cabade tantū filio tunc primum pubescente domi relicto, reliquos qui x x x fuere secum ducens. Euthalitas autē eius ap̄paratum sentientes magnopere mœrebant, simulq; regem suum incusabāt ut Persis rem prodentē. At ille ridens quid inquit, perdidissent, terram ne arma, uel quid aliud ex omnibus opibus? Hi uero excipientes nihil aliud responderunt, quā occasionem, quæ reliqua omnia intra se cōtinet. Quando uero res huc deducta esset, ut inimicis uenientibus ultro cōfestim occurreret rogabant. Ille uero in præsens prohibuit, qđ eorū adhuc exitus manifestus non esset, nec propriam egressos esse terram cōstaret. Quapropter eos in eodem loco pręstolans hęc pręparauit. In campo Euthalitarum, in quem Persas erat suspicio uenturos, tumulum fossa circundedit altissima lataq; satis, in medio loci eminentis ac pręcipitis tantum relinquens, quantum decem caperet equos: arundinibus uero fossam superne terra contactis operuit. Hunnis uero pręcepit postquam inde retro adequitarent, per locum in breui se congregantes numero paulatim ac ociosius irent, obseruantes ne in pręceps ruerent. Paginam quoq; in summo prætōrij signo suspendit, in qua Perozas iuramentum pręstitit, quod ille cōtemnens contra Hunnos uenit. Igitur donec eum intra suas munitiones contineri uidit, in eodem loco expectauit. Postq; uero eos in urbem Gorgam in cōfinibus Persidis uenisse ab exploratoribus audiuit, & inde rursus discedentem in Euthalitas ire: ipse cum magna exercitus parte intra munitiones mansit: paucos uero misit exploratū inimicos per campum: quibus forte uisis statim retro exploratores fugerant, recordantesque regis mandatorum, quando fossæ propius fuere, parua per interualla ex successione pedetentim supra eam transierunt, ac reliquo se exercitui coniunxerunt. Persæ interim insidias minime sentientes, animo magno per campū admodum accliuem in hostes inuecti in fossam omnes cecidere, non solum primi, sed quot pone secuti sunt ob impetū persequendi, nihil & ipsi fraudis animaduertentes, cum equis & armis corruendo facile illos pondere interfecerunt, ac unā ipsi perierunt. Inter quos Perozas fuit unā cum omnibus filijs, qui

Stratagema

qui se morientem sentiens, unionem candore ac magnitudine conspicuū, qui ex aure ei dextra pendeat, celeriter proiecit, ne quis mortaliū eum postea ferret. Quod mihi uerisimile nequaquā fit, ut ei in tanta perturbatione aliquid simile in mentem uenerit: sed in eo casu auriculæ ictu excussum ac de perditum crediderim. Quem Romæus imperator magno studio ex Euthalitis emere quærens minime potuit, quum ipsi magno labore conquestū nequaquam repperire ualuerint. Nonnulli tamen ab eis repertum existimant, sed alium Cabadi filio redditum. Quæ autem de hoc unione Persæ prædicant operæ precium narrare, cuius forte sermo non usquequaque incredibilis uidebitur. Dicunt enim hunc quondam in Pectine in mari Persico fuisse, quem non procul à littore aperta concha natantem, in cuius medio unio erat, pulcherrimum præbuisse spectaculum nulli comparandum ob magnitudinem simul & pulchritudinē, quæ canem marinū miræ magnitudinis in eius amorem sollicitauit. Hic dies atque noctes eum sequutus, si quando fames urgeret, aliquid escarum occurrentiū in eodem loco breuiter sibi sumebat, donec eum comprehendens desiderium omne uidendi expleuit. Quidā uero piscator hoc animaduertens, ac belluam simul & periculum formidans, regi Perozæ rem detulit. Is in eius item desiderium magnopere uenit, blanditiis quæ ac palpatione non modica piscatorem inducere ad eum capiendum quærit. At ille monstrans nullum tantæ rei dignum compensari præmium posse, ait, Mi rex, opes quidem homini optabiles, uerum longe optabilior uita, omnium denique charissimi liberi, quorum gratia quis omnia forte audebit. Ego quidem & hanc belluam me spero capturum, & unionis te dominum constituturum: uerum à te hinc mihi magna referri præmia æquū fuerit, uel mortuo (si forte ab hac bellua absumar) filiis meis benigne faciendo paternum fatum compensare: sic & ego defunctus dignum laboris præmium feram, tu uero liberalitatis gloriam hos qui pro te periculum adierunt munerando referes. Hæc dicens piscator, discedens uenit in locum ubi piscis erat simul & canicula sectatrix, ac supra petram quandam residentem obseruat, quando hæc in cibo sibi obuius occipata existat, tunc dimissis in littore his qui secum ministerio erant, ipse in piscem inuadens eum extra traxit, quod canicula animaduertens, subito latrauit. Videns autem fagenator concham in littore tractam, ilico sagiptauit: unde paulopost extinctā, suscipiētes hi qui in littore relictī huic operi erant, unionem ilico exceptum regi cuncta quæ euenerant narrantes tulere. Et hæc quidem Persæ de unione referunt. Nunc ad ea quæ mihi supra proposita erant, reuertar. Perozas hoc modo cum uniuerso exercitu extincto, si qui erant reliqui, statim in hostium manus uenerunt. Ex illo igitur lex Persis, non amplius in hostilem, etiam si uis ultro irrueret, incurrere. Qui autem milites quum Peroza fines non exiure, hi regem Cabadem domi solum ac natu minorem relictum, regem sibi elegerunt. Persæque ab Euthalitis annis duobus dominati,

eundem nego-
cium facturū

eousq; uidelicet fuere, donec Cabades uirtute fretus tributum amplius dare dedignatus est. Post hæc idem uiolentius Persis imperitando legem tulit, ut omnes foeminæ communes essent. Quū multitudo minime probaret, aduersus eum insurgentes, captū in uinculis habuere, Blase Perozæ fratre rege constituto, quando ex Cabade uirilis proles nulla relicta est. Persis autem non phas priuatum aliquem regno præficere, nisi forte regium genus admodum exile ac obscurum fuerit. Blases igitur regno accepto, Persarum optimos consilio sibi delegit: quibus in cōsultatione proposuit quid de Cabade agendū. Multitudini quidem interficiendus nō uidebatur. Hic plures utrinq; sententia dictæ, Surgens autem quidam ex eis Gusanaascades, honore Chanaranges: hic enim magistratus inter Persas extremos & Euthalitas confines uti prætor putabatur: is gladium ostentans quo Persæ ungues accidere consueuerunt, digitali longitudine, crassitudine uero tertia digiti parte, Hūc, inquit, breuem admodum gladium uidetis, hic aptus, inquam, præsens negocium absolueret, quod paulopost ne uiginti hominū armatorū milia perficere poterunt. Hoc ideo dixit, manifestās nisi Cabadem sustulerint, Persis postmodū eundem negocium facere. Nonnulli sanguine regio uirū minime necare uolentes, in custodia seruandum quæ lethe uocabatur consulebant. Inter hæc contigit Persas contra alios barbaros nō longe ab Armeniis habitantes bellum gerere. Armeniū enim conantes in Persas læderatos beniuolentiæ ac pacis studium ostendere, in horū barbarorū terras incurrere statuerunt. Quod Persæ cognoscentes, improuisi & ipsi ruentes, ferè omnes puberes interfecerūt. Post hæc Blases quosdam e suis fidelibus ad Arsacem Armeniæ regem rogatum mittit, uti sub fide ueniret. Quē ubi adfuit, quū humanitate reliquisq; officiis est prosequutus, tum loco fratris habuit, iurantq; demum inter se beniuolos inuicemq; Persas & Armenios in perpetuū socios fore. His actis statim eum domum remisit. Tempore uero non multo post, quidā Arsacem calumniari, ut rebus nouis studentem cceperunt: quibus Pacurius credens, rursus rogatū mittit uti ueniat, se cum eo de omnibus quæ agēda uelle cōmunicare. At ille statim morem ei gerens, fortissimos Armeniorum, quū alios tum Bassitiū duxit, qui dux eius in bello pariter & consiliarius fuit, quū & fortitudine & prudentia longe præstaret. Quos ubi Pacurius uidit, ambos multis obiurgauit, p̄fidiaq; accusauit, quod iusiurandū irritū fecissēt, ac tā cito ad defectionē spectassent. Hi autē negantes persancte iurauerunt, nihil ab eis horum exco- gitatum. Pacurius autem in custodia multa cum ignominia ab initio tenuit. Deinde consultis Magis quid in eos faciendum, illi responderūt, de his quæ negarentur nec manifeste apparerēt, sententiā ferri phas non uideri, modū autē eū docuere, quo Arsaces seipsum sponte accusare cogeret. Regiæ itaq; aula pauimentum terra operire iusserunt, sumpta dimidia ex Armeniorum agro, altera dimidia ex agro Persarū: quod quū rex fecisset, Magi suis artibus in-

bus in his utentes ei dicunt, ut deambulationes cum Arface in hoc spatio faciat, querendo simul pacta uiolata, sese autē colloquutioni interesse uti testes oportere. Rex igitur statim sic agens Magis presentibus interrogat, cuius rei gratia hac uteretur perfidia, foedera irritando, & Persas simulq; Armenios maximis obijciendo malis. Arfaces autē donec in loco fuit ubi terra ex Perside iacta est negauit, & iuramentis grauissimis utens, sese captiuū in fidē obtulit. Postq; uero spatij mediū præteriens in suam tellurē uenit, audacius ilico sermonē habuit, ac ei & Persis omnibus minitādo sese acceptā euindicaturū iniuriā, ubi primū dominus eius efficeretur; atq; hæc iactans & fremēs simul deambulabat, donec rursus reuertens in Persidis terrā, tūc item mutatus uerba misera proferre uisus est, & iterū in suam reuertens superbe loqui. Sic deniq; multoties factitando nihil archanorū cælauit. Tunc igitur Magi ipsum ut foedifragum ac periurū condemnarunt. Ex quo Pacurius Bassicij pellē detractā, utrem constituit palea plenum, arboriq; altissimæ suspendit. Arfacem uero quod regij sanguinis cæde se cōmaculare noluerit, custodiæ lethes tradidit. Tēpore uero post quidā Armenius ex Arfacis ualde fidelibus, qui cum eo in Persidem uenerat, Persis postmodū contra barbaras gentes multas ut uir fortissimus spectante Pacurio egregiā nauauit operā, potissimaq; uictoriæ illius causa fuit. Ex quo Pacurius ei muneris optionē eorum quæ cuperet dedit. At ille sese tantum una die Arfaci ministrare quomodo cuperet uelle ait. Quæ res quū regem uehementer tristitia adficeret, tollere antiquā legem coactū, quæ fuit ut nullus eundē nisi moriturus ingrederet, unde carceri lethe nomen fuit: ut tamen uerus esset, postulata concessit. Ille uero postq; in custodiam ingressus est, Arfacem cōsalutauit, cōgressiq; inuicē dulci lamentatione præsentē fortunā conquesti fleuere, uixq; iunctis dextris ab inuicē diduci ualentes, ubi lachrymis exsaturati quieuerunt, Armenius Arfacem imprimis lauit, deinde in regium habitum restituens, in thoro collocauit. Hic etiā adsiſtētes ei regie accumbere iussit, ueluti prius cōsueuerat. In hoc itaq; cōuiuio multi & uarij sermones habiti, qui Arfacem ualde delectauere, multaq; alia in medio quæ ad eius faciebāt uoluptatē parata, cōpotatione usq; in noctē protracta, plurimisq; delinimentis habitis, quum iam hora digrediendi esset, Arfacem dixisse ferunt, quemadmodū dulcissimum omniū diem peregiſſet: in qua feliciter actum cum eo esset, si ultima foret congressio cum omniū amantissimo uiro: nec reliquam se deinde æquo animo calamitatē amplius passurū. Atq; hæc dicentē, Armenius sumpto gladio ex mēsa, quem de industria paratum ad hoc habuerat, eum interfecit. Sic igitur Arfacis exitus, uti Armeniorū hystoria refert, esse contigit. Ego uero unde sum digressus reuertar. Cabadi sic incluso, uxor necessaria ministrabat, quā carceris præfectus quod esset forma præcellenti tentauit: quod ubi Cabades ab ea didicit, iussit illi morē gerere. Sic itaq; ille in eius ueniens amorē atq; complexū, optanti facile desiderata concessit.

concessit, ut uidelicet ingressum ad maritum continuo haberet, nemine prohibente ac quocūq; tempore. Erat inter Persas uir existimatione magna, nomine Seoses, Cabadi ualde amicus, qui apud carcerē diu immoratus obseruabat, si qua uia ad colloquendū cum eo daretur, & per uxorei ei significauit, quemadmodum equi simul cum hominibus preparati non longe à carcere essent, locum ei manifestans: eandem insuper induxit ut nocte sequente mutatis cum Cabade uestibus ipsa pro eo in carcere remaneret. Ille uero egrediens uestitu muliebri, custodesq; fallens liberatus est: ubi autē illuxit, custodes scēminam uirili habitu adspicientes admirati, uirum hic etiam latere suspicant. Pluribus quoq; in hac opinione diebus erāt, donec ille procūl emēso itinere apparuit. At postq; in lucē muliebres insidiæ uenerunt, quod nā pœnæ genus in eam statuerint non habeo dicere, quum Persæ minime inter se facta cōmunicent. Cabades interim clām omnibus cum Seose ad Hunnos Euthalitas peruenit, ubi regis filia in matrimonium ducta, exercitum eorum in Persas ingentē duxit. Cui hostes quum resistere sese impares esse animaduertent, protinus in fugam se uerterant. Postq; uero Cabades in loco fuit, ubi Gusanascales imperabat, uersus ad quosdā ē suis fidelibus ait, Quemadmodum illum uirum Chanarangen constitueret, qui ea die Persarum primus in conspectū ueniens ei ministrare uellet: dicentē uero statim sermonis pœnituit, quoniā lege admonebatur, quæ Persas prohibebat in alienos imperia ferre, sed quibus honor cuilibet secundū genus conueniat. Timuit itaq; ne quis obuiam fieret Chanarangi propinquus non existens, ac propterea legem soluere ut uerus fieret cogeretur. Hæc igitur meditati cōtiguit fortuitu ut neq; legem soluendo dicta seruaret. Euenit autē ut primus Adergudunibades homo iuuenis, propinquus Gusanascales, ac bello aptissimus occurreret, qui Cabadē regem protinus adorauit, sese uti seruum cuius uisui offerēs. Cabades itaq; in regiam nullo labore perueniens, Blasen omnibus circa præsidijis destitutū offendens, exercuit modo quo Persæ uiros improbos exercere solēt, oleo uidelicet feruente supra oculos apertos infuso, seu cuspidē aliqua ferrea per uim extrahentē, reliquo tempore in custodia habuit quum regnasset annis duobus. Gusanascalem uero interficiens, loco ipsius Adergudunibadem Chanarangē, Seosem uero Adrastadaram Selanē constituit, qui magistratus exercitibus & ducibus omnibus præest, quē ue primus Seoses inter Persas ac ultimus obtinuit, quū neq; prius neq; postea aliquis fuerit. Cabades ergo regnū tuto custodijt & prudenter administrauit, quū nulli & ingenio, & in agendis experientia inferior esset. Paulo aut post quū idem pecuniam Euthalitarū regi deberet, quam exoluere nequaq; posset, ab Anastasio Romæorū Imperatore mutuo petijt. Quod ille quum in cōsultatione amicorum posuisset, eis minime uisum, inutile quippe dictitantibus proprijs pecunijs firmiorē inimicis in Euthalitas amicitia reddere, eosq; magis expe-

dire

dire inter se bello peti & uiribus absorberi. Quas ob res Cabades indignatus, nulla alia de causa in Romanos exercitum mouere statuit, ac ipse primus nuncius in Armeniorum agrum irrupit: unde multam populabundus prædam ducens ad urbem Amidam Mesopotamiæ uenit, hanc hyemis tempore obsidione cinxit. Amideni autem ut in pace agentes sine militibus ac omnibus imparati, quanquam hostibus occurrere non auderent, qua tamen potuerunt uia præter opinionem aliquandiu resistere. Hic operæ præciū de Iacobo narrare. Is inter Syros uir admodum iustus, & qui in rebus diuinis diligenter exercebatur, in uico ab Amida unius diei iter distante, iam pridem sese intruserat, ut assatim quæ sunt ad pietatem meditari possit. Hic ei addicti homines in breui spacio cancellis inter se raris, ut uideri ab adeuntibus ac passim consuli posset, ipsum incluserunt, ubi neque æstus neque frigora curans, tantum ex seminibus quibusdam uictitabat, non cottidie, sed interuallo dierum multorum sumptis. Hunc igitur Persæ quidam excurrēdo ad ea loca sagittis petere tentantes, diuino portento manus arcusque immobiles sunt uisi consistere. Hac fama in castra Persarum perlata, Cabades ire uisum statuit: quo animaduerso, horrore simul cum Persis qui aderant captus barbarorum noxam deprecari cœpit. Ille autem tantum uerbo malum hoc pepulit. Ex quo homines illi liberati, ac in pristinum restituti fuere statum. Tunc Cabades pro meritis ei quod uellet optionem dedit, putans eum magnas opes petiturum: tantum ab eo postulauit, ut homines qui in hoc bello ad eum uisendum secederent saluos esse uellet, quod Cabades facile concessit, insuper syngrapham pignoris loco ac tutelæ dedit. Hoc itaque rumore peruagato, plurimi ad eum confluentes incolumes seruabantur: & hæc sic quidē se habuere. Cabades autem in obsidione perseverans, omnibus machinis admotis mœnia cōquatiebatur. Amideni trabibus quibusdam oppositis, impetum frangebant. Ille uero ubi murum inexpugnabile esse sensit, frustra se operam consumere uidit, ita ab initio ad fabre conditus fuit. Ex una tantum urbis parte quæ facilius expugnari poterat, tumultum quendam arte contra mœnia excitauit ea longe superantē. Oppidani uero subter mœnia cuniculum usque ad eum fecerunt, indeque clam terram extrahentes, uacuum intus ex magna parte tumultum reliquerunt, extrinsecus autem forma nihil propterea immutata. Persæ igitur hunc multi secure ad uerticem usque ascendentes, inde mœnia oppugnabant: at quum turba militum cursu certatim cōsequeretur, tumulto protinus ruente omnes periire. Cabades igitur casu tali perterritus, obsidionē relinquere statuit, exercituique discessum in diem posteram edixit. Oppidani itaque tanto metu soluti, procul iam à periculo multis barbaros probris ac risu è mœnibus inceserunt: quin meretrices quædam magno dedecore sublata ueste pudēda Cabadi prope adstanti in contumeliam ostenderunt. Quod Magi animaduertētes, regem ad reuocandum exercitum adhortati sunt: eo namque adspectu admoniti præ-

u 3 dixere,

dixere, ut breui tempore Amideni arcana omnia Cabadi essent patefacturi, quamobrem castra rursus firmata. Paucis post diebus quidā Persa Hipponomi, id est equorū pastoris antiqui tugurij ingressum ad mœnia conspexit, quod tantum breui tegmine opertum fuerat. Nocte itaq; solus huc ueniēs, ingressu tentato intra muros penetrat. Vbi dies apparuit, rem omnē Cabadi nunciat, qui nocte insequenti cum paucis adhibitis scalis uenit, cui secunda quædam contigit fortuna hoc modo. Turrem prope Hipponomum Christianorum sapientissimi forte custodiebant, quos monachos uocāt. Hi festū quoddam annuū eo die celebrauere, nocte autē sequente ueluti fessi ob peractam celebritatē, magis autē in crapulā constituti liberioris potationis, alto dulciq; somno dormierunt, ex quo minime ea quæ euenerūt ex hoste sentire potuerūt. Persę igitur per Hipponomū intra mœnia ingressi, in turrim ascenderunt, ac dormiētes monachos offendentes omneis interfecerūt. Quod ubi Cabades nouit, scalas euestigio muro prope hanc turrim admouit: iamq; dies aderat, ac hi qui proximi turri custodes erant, malum hoc animaduertentes clamauere. Hic facta utrinq; pugna, iam Amideni superiores apparebant, multis interfectis, plurimis etiā ē scalis deiectis, iamq; procul à periculo uidebantur, nisi Cabades ipse acinace stricto ad scalas adcurrisset. hic Persis cum intentans illos descendere non permisit, pœna mortis proposita reuerti audentibus: quapropter multitudine ingenti irruente, superiores facti, ciuitatē facile ceperunt die ab obsidione octogesima. Amidenorū cædes plurima facta, donec Cabadi in urbem adequitanti, quidā ē ciuibus & senex & sacerdos occurrens ait, O quām regiū captos interficere. Cabades aut iratus respondit, Cur mihi bello resistere auderis? Hic statim excipiens, Quoniam, inquit, deus nō nostra uolūtate, sed tua uirtute Amidam tibi tradere uoluit. Quo sermone Cabades lætatus cædi modum statuit: sed tantū gaza Persis direpta reliquos in captiuorū numero haberi iussit. Pauloq; post multo hæc præsidio ē suis reliquit cum Glone præfecto uiro Persa, simulq; paucos admodum & miseros Amidenos qui Persis ministrarēt. Ipse uero cum reliquo exercitu ac captiuis domū se recepit, in quos humanitate rege digna est usus: nam breui post tempore omneis missos fecit, ex quo illi una domum abiēre, quando uidelicet Anastasius princeps Romæorum operā in eosdem uirtute dignā ostendit, septē annis à uestigali consueto urbē liberādo, ipsos in super & publice & priuatim multis donis munerando, ex quo præteritorū malorū obliuione facile sunt capti: sed hæc tempore post contigerunt. Nam tūc Anastasius ubi accepit Amidā obsideri, idoneū ilico misit exercitū, cui duces erāt omnino quatuor, Areobindus Olybrij focer, qui pauloante in Occidente imperauerat, tunc Orientis prætor erat. Et Celer ordinū in palatio præfectus, quem magistrū Romæi uocant. Reliqui duo Patritius Phryx, & Hypatius Imperatoris fratris filius, qui ambo Byzanti militū præfecti fuere. His additi erant

diti erant Iustinus qui post Anastasium imperauit, & Patriciolus cum Vita-
 liano filio, qui arma contra Anastasium sumens, paulopost tyrannidem cor-
 ripuit, & Pharesmanas Colchus genere in rebus bellicis præstas, & Gogida-
 scus & Messas. Gothi homines ex his qui Theodericū e Thracia in Italiam
 uenientē nō sunt sequuti, ambo & sanguine generosi & bello aptissimi. Dein
 de nōnulli fortes uiri sunt secuti, quo facile exercitu nullus præstātor nec pri-
 us nec postea cōtra Persas à Romæis exiit. Hi quidē omnes nō in eodē loco
 congregati, neq; una tantū expeditione ibant: sed quilibet cum suis militibus
 quibus præerat contra hostes tendebat. Dispensator uniuersi exercitus Ap-
 pion Ægyptius missus est, uir inter patritios illustris, & in rebus agendis so-
 lertissimus, deniq; ab Imperatore cōsilio adhibitus. Huic igit sumptuū ero-
 gatorū potestātē quæ ei uideret dedit. Hic itaq; exercitus quū ociosius pro-
 cederet & tardius conueniret, barbaros in Romæorum finibus non inuenit:
 quoniā Persæ post uictoriā excurrentes, ac populabūdi in patriā cum omni
 præda reuerterunt. E nostris uero ducibus nullus ad expugnationē eorū qui
 Amidā tenebant ire tunc primū, quū multa prius necessaria forent expectan-
 da, sed tantū in hostiū regionē irruptionē facere in animo habebāt, nec simul
 sed separatim inter se ut supra narraui procedebant. Hæc ubi Cabades didi-
 cit (nam prope aderat) in fines Romæorū celeriter ueniens fit obuiā. Nondū
 enim Romæi Cabadē cū exercitu, sed parte ipsius tantū contrā pficisci puta-
 uere. Qui itaq; cū Areobindo erāt apud oppidū Arzaniorū duorū iter dierū
 à Cōstātinopoli distās castra posuere. Qui aut cū Patritio & Hypatio, apud
 oppidū Siphrim quod ab Amida stadijs nō minus cl. abest. Celer enim nō-
 dum huc uenerat. Areobindus aut postq; Cabadē cū toto exercitu ei occur-
 rere audiuit, castris cū omnibus sequentibus relictis fugā adripiens, Cōstan-
 tianā cursu peruenit. Paulo deinde post superueniētes hostes, castra opibus
 uacua sustulere. Inde euestigio ad aliū Romæorū exercitū properāt. Qui aut
 cum Patritio & Hypatio erāt, in dccc. Euthalitas inciderunt, Persarū exercitū
 præcedentes, quos omneis interfecerūt, nihil de Cabade & Persarū exercitu
 audientes, ac ueluti iam uictores securi arma deponentes, prandio se adcinxe-
 runt, quū hora diei eò protracta appeteret. In hoc loco riuus quidā fluebat,
 ubi carnes assandas, quidā autē æstu fessi se lauare cœperunt: cuius rei gratia
 aqua riuui turbata, ulterius procedēs apparebat. Cabades aut ubi ea quæ Eu-
 thalitis acciderant didicit, statim contra hostes est pfectus, ac postq; turbatā
 uidit aquā, euentū præfagiēs imparatos fore hostes, celeriter in eos adeqtare
 iussit: qbus uix sentiētibus & inermibus existētibus, repēte irruit. Romæi ut q
 ueniētes minime animaduernerēt, uiribus deficientes quò qsq; potuit fugiūt: q
 partim deprēsi interfecti, partim in montē uicinū ascendētes, inde cū terrore
 ac clamore multo præcipites acti fuere: ex quo nullū superstitē fuisse dicūt. Pa-
 tritius aut & Hypatius iā inde ab initio irruptionis fugā adriperūt. Post hæc

Cabades Hunnis hostibus in eius terrā inuadentibus domū reuerti coactus est, bellumq; longū cōtra gentē hanc in parte Septentrionalis regionis gessit. Interea uero alius Romāorū uenit exercitus, qui nihil sane dignū laude gessit, quū nullus ei præesset imperator, sed æquales ferē omnes duces inter se pugnantes sententijs discrepabāt, quapropter agere nihil in eodē ualuere. Celer autē cum comitibus Nymphium fluuium transmittens, excursionem quandam in Arzanem fecit. Est autem hic fluuius prope Martyropolim, ab Amida uero octoginta procul stadijs, qui prædantes circum uicina loca, paulo post reuerterunt; nam breuis admodum excursus fuit. Post hæc Areobindus Byzantium ab Imperatore reuocatus rediit. Reliqui Amidam hyemis tempore profecti obsederunt, ac ui expugnare, quanquam plurimum conantes non ualuere; fame autē id adsequi debuerant, quum omnibus oppidani necessarijs destituti nescientibus Romæis essent: nam milites iam obsidione hyemis tempore fessi, insuper Persarum exercitum aduersus iamiam uenire auxilio suspicātes, quocunq; modo inde se liberare contenderūt. Persæ uero non habentes quomodo in rebus difficilibus sufficerent, præsentem penuriā quoad potuere cælauerunt, speciem tamen copię hostibus præferentes. Super his igitur sermones ferunt, quod Persæ libras auri mille per Glonis Amidæ præfecti filium accipientes Romæis Amidam dedere. Illi libenter uoti compotes effecti sunt. Glones enim iam decesserat hoc modo. Non procul ab Amida ciuitate existentibus Romæis, rusticus quidam ut consueuerat in urbē clam ingressus, aues, panes, fructus, multaq; huiusmodi huic Gloni pecuniæ commutatione tribuens, in Patritij conspectum uenit, ac Glonem cum Persis se traditurū recepit, si qua ex eo spes muneris esset. Patritius omnia pollicitus hominē remisit. Hic igitur ueste lacerata & similis ploranti in urbem ingressus ante Glonem constitit, Plurima tibi bona, inquit, mi domine ex agro adferebam, in uicinos milites incidens (nam palantes per agros excurrunt) plagis intolerandis sum ab eis petitus. Insuper his quæ ferebam omnibus spoliatus, uti prædones solēt, quos ex antiqua lege & Persæ timēt, & rustici uim ex eis patiuntur. Verum tibi & nobis ac Persis unā poteris facile subuenire, si hinc in ciuitatis suburbana uenabundus ibis, prædam non ignobilē consequeris, quini enim & quaterni simul nefandi homines circum euntes omnia turbāt. His dictis Glones persuasus hominē interrogat, quot opus Persis ad hanc rem? Hic quinquaginta, inquit, satis uidentur: non enim plures illos q̄ quinos incedere: si autem horū duplos miseris, res longe tutissima. Glones igitur equites ducentos eligens homini ducendos dedit. At is longe melius ait putare exploratum prius mittere, ut si quos etiā in agris eisdem circumeuntes Romæos uiderint nuncient, sic itaq; tutius erit Persis exituris. Probe igitur loqui uisus à Glone ipsemet exploratū mittitur. Is statim ad Patritiū ducem intendens omnia retulit, qui equites hastatos duos & milites

lites mille cū ipso misit, quos circa uicū Thilafamū stadijs xl. ab Amida distantē, in saltibus & locis syluestribus abscondit, ac in insidijs manere iussit: deinde in urbem cursu reuertit, Glonīq; nunciat uenationē iam paratā esse, quapropter cum ducentis sibi traditis exiens ad insidias tendat inimicorum. Postq; uero locū transuere ubi Romæi collocati erant, ex insidijs eos excitat, iam hostibus prædæ oblati. Persæ ubi se perditos conspiciunt, re noua perterrefacti ob rem improuisam multa cum anxietate fuere: quibus neq; retro reuerti facultas erat, à tergo existentibus inimicis, neq; aliò fugere in hostili poterant, spem unā salutis nullā sperare salutē duxere. Itaq; in præliū contra petentes eos descēdentes, facile numero uiribusq; inferiores superati, ad unū omnes simul cum Glone perierunt: quod eius filius resciscens, dolore simul & ira furietus, quoniā patrē ulcisci nō ualebat, Symeonis sancti uiri templū incendit, ubi Glones interfectus fuit, quum nullū aliud ædificiū neq; Glones ipse, neq; Cabades, neq; Persarū aliquis siue intra siue extra Amidā euertere aliquo modo tentauerint. Ego uero unde sum digressus reuertar. Hoc modo Romæi Amidā precio receperūt duobus post annis q̄ ab inimicis est capta. Postremo Persæ bello cum Hunnis diu perseuerante, septē annorū inducias cum Romæis fecere Celere & Aspendio autoribus, ac domū utriq; reuerten-tes quieuerunt. Sic igit uti supra narratur, Romæorū ac Persarū bellū initiū habens in hoc desijt. Nunc uero ea quæ circa Caspias portas contigerūt referā. Taurus Cilicū mons primo quidē Cappadocas & Armenios circuit, terram quoq; Persarmeniorū uocatorū, insuper Albanos, Iberos, & quascunq; alias gentes suo nomine uocatas, Persis alioquin subiectas, circa habitātes. Extenditur enim in regiones multas, procedenti quoq; montis huius & latitudo & altitudo in immensum protrahit. Ascendenti quoq; Iberorū montes semita quædā in angustia multa stadijs supra quinquaginta producit, ea siquidem uia in abrupto quodā ac penitus inuio desinit loco: exitus autē nusq; apparet, præterq; porta quadā à natura inuēta, quæ Caspia antiquitus dicit. Hinc campi sunt equis apti pascendis, & aquis multis absq; arte referti, alioquin lupini, ubi Hunnorum gentes ferè omnes habitant usque in paludē Mæotidē pertinētes. Hi enim si quando per portā supra nominatā in Persarū seu Romæorum regiones exeunt, pernicipibus eunt equis, nulla utentes circuitione itineris, etiam si in prærupta inciderint loca, præterquam quinquaginta illa stadia quæ ad montes Iberos pertinent. Per alios autem quosdam exitus euntes multo labore ueniunt, neq; eisdē utentes equis: periodos enim ipsos circumire multos necesse, ut has portas præruptas ac præcípites euitent. Quod Alexander Macedo animaduertens muniminis ac breuitatis gratia dicitur eas ædificasse, præsidio ibidē relicto, quod postea quum alijs plures, tum Arbazutes habuere: is genere Hunnus Romæis & Anastasio principi amicus fuit, qui postq; in senectutē ultimā peruenit, iamiam moriturus Anastasio

per

per legatos se praesidio portisque cessurum promisit, si pecuniam tribuat. Ille uero ut qui nihil inconsulto aut temere faceret, cogitans quod milites in ea loca mittere, ut deserta rebus omnibus, minimeque subditis Romæorum uicina nequaquam commode poterat, gratiam quidem homini ob eius beniuolentiam se dixit habere, rem uero hanc se nulla ratione curare. Aribazutes non multo post ex eo morbo decessit, portas deinde Cabades eiectionis per uim illius filius possedit. Anastasius autem postquam inducias cum Cabade fecit, ciuitatem Anastasiam ubi erat Dara in Mesopotamia longe inexpugnabilem atque pulcherrimam de suo nomine construxit, a Nisibi quoque urbe stadiis nonaginta octo distantem, in Romæorum Persarumque confinibus constitutam. Persæ id ædificium impedire maxime cupientes nequiuere, Hunnorum bello occupati. Postquam uero id Cabades dissoluit, misit ad Romæos questum ciuitatem in suis prope confinibus ædificatam esse, aperte negans hoc ab initio inter foederum condiciones comprehensum. Anastasius uero partim amicitia, donis etiam plurimis rem protrahendo, causam belli abscondere quaesuit. Idem quoque aliam huic uicinam ciuitatem in Armeniis ac Persarmeniæ finibus ædificauit: quæ uicus olim erat, ac usque Theodosij tempore de suo nomine Theodosia est appellata, uerum mœnibus ab Anastasio postea instaurata, utrumque sane ædificium in regione Romæorum, ac Persis maxime ob uicinam in festum. Anastasio deinde paulopost decedenti, Iustinus successit, posthabitis illius propinquis, quanquam multis & inlustribus. Tunc Cabadem cura subiit, ne Persæ res nouas in eius domum molirentur, quamprimum ipse decessisset, quoniam non sine controuersia in aliquem filiorum regnum traditurus erat. Ex his Cabadem natum maiorem ætatis gratia lex uocabat. Cui simul & naturæ, patris uoluntas aduersabatur, quod ei minime placeret. Bazes autem qui secundus erat, altero captus oculo longe prohibebatur. Nam monophthalmum uel alium corporis defectum patientem, non phas Persis regem constituere. Cosroem autem ex Abuedo sorore filium magnopere pater amabat. Videns autem Persas omnes Zami fortitudinem admirantes (erat in bello aptissimus, ceterasque uirtutes maxime colens) ueritus est ne in Cosroem insurgentes res indignas in eius domum perpetrarent. Visum igitur optimum & bellum & belli causas cum Romæis dissoluere, ut Cosroes filius ad optiuius Iustino Imperatori fieret, sic denique regnum seruari posse. Duos itaque legatos cum literis ad eum Byzantium misit, in quibus hæc scripta erant, Quamquam iniusta à Romæis patimur, ut ipse scire potes, ego nihilominus querelas omnes dimittere statui, illud animaduertens, quod hi maxime hominum uincunt, qui phas colendo sponte cedentes uincuntur. Gratiā tamen hanc abs te magnopere contendo, quæ nos ipsos subditosque nostros in unā consanguinitate sit deuinctura: denique beniuolentiam pacemque, tum bonorum omnium copiam sit apta introducere. Hæc autem fuerit, si Cosroem meum mihi successurum in

tuum

tuum adoptaueris filium. Hæc ubi Iustinus legit, unà cum Iustiniano sororis filio, qui eius hæres esse sperabatur, uehemēter est animo lætatus, celeriterq; hanc adoptionem in literis ponere, ut est mos Romæorum curabat, nisi Proclus prohibuisset, qui tunc Imperatoris paredrus erat, magistratum Coæstoris appellati gerēs, uir imprimis iustus, & procul ab omni auaricia. Ideo neq; aliquam legem facile gratiæ causa conscripsit. Is itaq; tunc contra sentiēs ait, Res nouas aggredi nunquā facile consueui, quū maxime timeam, in his ali- quod plerunque periculum aut insidias uersari, ut huic facto contingit. Non enim aliud existimo in præsentī cōsilio nobis esse, quàm ut res Romæorum Persis honesta ratione tradamus. Illi aut non tacite, nec operimento aliquo, sed aperte fatendo consilium, impudenter imperium nobis adimere quærūt, sub aperta deceptione utilitatē obijcientes, re aut uera ineptam curiositatem ostendentes. Quapropter decet uos ambos hanc barbarorum petitionem omnibus uiribus abijcere: Te inquā imprimis Iustine ne Romæorum sis ultimus Imperator, te deinde dux Iustiniane, ne tibi ipsi ad imperij successione sis impedimento. Alia quædam sophismata honesta interdum specie inuoluta forte interpretatione apud nonnullos indigēt. Hæc uero ab exordio statim legatio ad Imperatorem Romæorum, hunc Cosroem quicūq; sit in hæreditatē adoptare uult. Sic enim mihi de his differere uidetur. Natura res paternæ filijs debentur, leges autem diuersæ hominibus inter se pugnant. Hic uero & apud Romæos & apud barbaros tantum cōueniunt, ut filij bonorū patris successores existant. Ex quo prima uobis tantum eligentes, reliqua omnia concedere oportebit. Et hæc quidem Proclus. Imperator uero ac Iustinianus ex eius consilio fecerunt. Inter hæc Cabades alias rursus literas simulq; uiros ad eum dignos misit oratū, ut pacem cum eo constituat, ac in literis modum ostendat, quo filij adoptio si uellet facienda sit. Proclus autē tunc magis regis astutiā calumniari cœpit, adfirmans curę illi omnino esse, ut Romæorū potentiā rebus suis tuto adiūgat, quamobrem sententiā dixit, Pacē quidem quam peteret concedendā sibi uideri, eiusq; rei gratia legatos ad eum primarios uiros mittere, quos monere oporteat ut interroganti forte Cabadi de adoptione aperte respondeant ut barbaro decet, quod barbari non literis filios, sed armorū instrumento facere soleant. Iustinus itaq; legatos remisit promittens breuiter post eos se suos missurū, qui res pacis cum Cabade transigant, in hanc etiam sententiā illi rescripsit. Mittunt igitur Hypatius Anastasij Imperatoris sororis filius, & patritius prætor Oriētis, ac Rufinus Syluani filius inter patritios uir insignis & Cabadi usq; ex maioribus notus. Persarū autē legati Seofes Andrastādaras, genere Persa, uir grauissimus ac potētia & magistratu Salanes, ac Mebodes magistri munus obtinēs, qui oēs in locū unū conuenientes, Persarū Romæorūq; agros distinantem, ac inter se cōgredientes, constituere quemadmodū ea quæ dissentiebāt cōciliarent, & quæ ad pacem

Questorē Iustini uocant

pacē attinebant probe constituerent. Venit autē Cosroes ad flumen Tigrim, qui à Nisibi duorum iter dierum abest, ut postquam de pace conuenissent, ipse Byzantiū mitteretur. Plures igitur & alij sermones inuicē super his quæ dissentiebant habuere. Inter hæc Seoses dictitabat Lazorum regionē uī nūc à Romæis ereptam Persarum antiquitus possessionis fuisse, quod Romæi graue id putantes omnino negauere. Quo ad adoptionē uero dixerūt, hanc Cosroi fieri oportere uti barbaro cōueniret. Quapropter Persis se sugillatos esse animaduertentibus, utriq; soluto sermone se domū receperunt. Cosroes quoq; sine effectu ad patrē abiens, mœstus ex his quæ cōtigerant, Romæos uehemēter optabat pro cōtumelia recepta punire. Post hæc Mebodes Seosem apud Cabadem calumniatur, quod sermo quem non iussus de Lazorū terra restituenda habuit, causa fuerit excludendi pacem: tum quod cum Hypatio suo Imperatori parum beniuolo rem primum cōmunicando, & pacem & Cosrois adoptionē ad effectum perducere non permisisset. Hæc & alia nonnulla insimulando Seosem ad iudicium uocarunt. Persarum igitur concilium inuidia magis quàm lege permotū, eius & honoribus simul & moribus offendebatur. Erat enim Seoses à pecunia donisq; admodū abstinentissimus, tum æqui seruantissimus, uitio tantum iactantiæ obnoxius, quod Persarum maxime principibus peculiare fuit. In ipso autem præter omnes hanc magno pere uigere arbitrabantur. Itaq; accusatores mihi iam dicta inferebant, tum quod à Persarū religione ac ceremonijs auersus erat uana colendo numina. Ex quo uxorem pauloante defunctam contra patrium ritum hoc prohibentem humauit, quamobrem eum capitis pœna damnauerūt. Cabades igitur mœsto similis ex Seosis amici casu, adloqui tamen eum nullatenus uoluit, non ob iram in eum aliquam, sed Persarū legem sermone dissoluere noluit, quamuis & uitam & regnum homini debuerit. Ex alia parte Rufinus Hypatium apud Imperatorem insimulauit, ex quo de magistratu deiectus, Imperator quosdam è suis studiosis uehementer increpans, quod nihil in hac accusatione sanū repperisset, nihil ulterius sœuit. Cabades autē quamuis maxime in fines Romæorum excurrere optaret, nullo modo potuit, casu quē iam referā huiusmodi superueniente. Iberi qui Asiam incolunt, prope Caspias habitant portas ad Boream pertinentes. Ipsiq; sinistrorsus terra Lazorum, dextrorsus autem ad Orientem Persarum gentes sunt. Is igitur populus & Christianus est, dogmaq; fidei diligēter præter omneis quos sciamus obseruant, subditi regi Persarum sunt. Hos Cabades ad fidem deferendam compellere conatus, regi eorum Gurgeni cum alia mandauit ex suorum fieri consuetudine, tum ut mortuos terræ minime conderēt, sed auibus canibusq; Persarum more proijcerent. Quapropter Gurgenes ad Iustinum Imperatorem confugit, eius implorando fidem, ne Iberos à Persis Romæi iri perditum sinant. Ille uero alacriter re suscepta, Probū Anastasij principis sororis filium

uirum

uirum patritiū ad Bosphorum misit, ut Hunnorum exercitum ad præstāda auxilia Iberis induceret. Est enim Bosphorus ciuitas maritima sinistrorsus Euxinum pontum nauiganti. Hinc Chersonnesus iter dierū uiginti distans, in quorum medio Hunni cuncta possident, Bosphoritæ autem iamdudum liberi incolunt, ac Iustino nuper sese permisere. Postquam uero Probus inde sine effectū discessit, Petrum ducem cum Hunnis quibusdam ad Lazorum regem misit, Gurgeni cum omnibus uiribus auxilia ferentem. Interea Caba des magnum exercitum contra Gurgenem & Iberos mittit, cum duce uiro Persa, qui magistratum Varizis obtinebat celebri fama. At Gurgenes quod inferior uiribus impetum Persarū nō ferre uideret, nec satis ei auxilia essent, cum Iberorū primarijs omnibus in Lazorum fines confugit, uxorem, filios, fratresq; secum ducens, quorum Peranius natu maior erat, ibi inter locorum prærupta ac inadcessa inimicos munitus expectabat: at Persæ insequuti, ac iniquitate locorum prohibiti, nihil penitus dignum gessere. Deinde Iberi, simul & Petrus redire iussus Byzantium uenerūt. Imperator autem in futurū Lazis suam regionem custodire nolentibus præsidium cum duce misit. Sunt autem inter eos arces duæ potissimæ statim ex Iberiæ finibus exeunti, quarū custodiæ ipsi ab initio præerant coloni, quanquam in magna sunt uictus angustia, quod neq; uinum neq; boni aliquid hic, neq; nascit, neq; aliunde importatur, ob locorum asperitatem, Elymorum tantum quorundam conuersationem habent. In has igitur arces Imperator Romæos milites misit, quibus Lazi ab initio uix necessaria ministrabāt, postremo penitus negauerūt: ex quo Romæi eas deseruerūt, quas Persæ deinde nullo negotio receperūt. Et hæc quidem in Lazis sic gesta sunt. Romæi autē Sitta & Belisario ducibus in Persarmeniam Persis subditam incurrentes, regionem omnem populati sunt, Armenijsq; multis captis domum reuerterunt. Hi nāq; uiri admodum iuuenes tunc primum pubescētēs Iustiniani ducis qui postea imperio successit equites fuere. Altera item à Romæis irruptione in Armeniam facta, Narses & Aratius ex improviso occurrentes ad manus uenere: qui nō multo post ad Romæos confugerunt, & cum Belisario in Italia militauere, ac cum Sittæ & Belisarij exercitu coniuncti egregiam operam nauarunt. Alius item Romæorum exercitus, cui Libellarius Thrax præerat, in urbem Nisibim irruptionem fecit: qui fugiens, quanquam nullo persequente, rectā se domum recepit. Quamobrem Libellario de magistratu deiecto, Belisarius apud Daram exercitui præficitur, cui Procopius huius autor historiæ, consiliarius est additus. Nec multo post Iustinus decedens Iustinianū sororis filium Imperatorem constituit. Is ante omnia Belisario præcepit, ut arcem cōmuniret apud Mindum, qui locus in finibus Persarum est sinistrorsus euntibus Nisibim. Ille uero omni studio ac diligentia mandata exequens, turrinē inexpugnabilem multis adhibitis fabris constituit. Persæ uero ædificium ulterius prosequi in-

x terdixere

terdixere, non solum uerbis, sed reædificatibus minitantes, breuiter se operā duros ne cœpta prosequantur. Hæc ubi Imperator audiuit (neq; enim Belisarius suis copijs Persas inde amouere potuit) eò Cuzen & Buzen, qui apud Libanū exercitibus præerant, cum exercitu ire iussit. Hi enim fratres è Thracia uenerūt, ambo iuuenes, nec imbelles quū inimicis congredierent. Vtrinq; igitur hostes armati circa ædificiū consistētes, hi prohibentes, illi uī ædificantes, ad manus uenerunt: Romæi superati plures cecidere, partim etiam capti, inter quos Cuzes fuit, quos omneis Persæ uinctos domum ducentes, in speluncas toto æuo coniecerunt, ædificiū nullo custodiente solo æquauerūt. Deinde Iustinianus Belisariū ducem in Oriente constituens ulterius cum exercitu progredi iussit. Is igitur delectu plurimorū habito Daram peruenit, cui est additus Hermogenes dux alius ab Imperatore missus. Is enim dignitate magister erat, ac Vitaliano duci paredrus, quando Anastasio principi inimicus fuit. Insuper Rufinus legatus è Constantinopoli uenit, iussus Hierapoli apud Euphratē se cōtinere, donec quid agendū certior ab Imperatore fieret. Sermones multi utrinq; de pace ferebant, quum subito quidam Belisario & Hermogeni nunciant, ut iā parati hostes ad inuadendā Romæorū regionē ac Daras euersuri omni conatu putarent. Illi hæc audientes, ad præliū hoc modo se adcinxerunt. Non procul à porta quæ ante Nisibim urbem consistit, quantū iactus est lapidis, fossam constituerunt plures habentem exitus, nec ea in rectum deducta, sed hoc modo, Circa mediū breuis quædam erat rectitudo, utrinq; uero cornua recta duo, in quorū finibus rursus fossæ item duæ rectæ perductæ. Persæ igitur nō multo post cū magno exercitu superuenerere, apudq; Ammodiū locū à Dara stadijs xx. distantē castrametati sunt, quibus duces quū alij tum Pityazes & Baresmanas altero captus oculo, omnibus uero præerat Perozas uir Persa, magistratu Mirrhanes, qui ad Belisarium statim misit nuntiātū uti balneum sibi præpararet, in quo sequente die lauare decreuerat. Quamobrem Romæi sese omnibus uiribus ad præliū parant, tanq; die sequenti congressuri. Mane autē oriente iam sole, ubi hostem appropinquare conspexere, sic aciem instruxerūt, Sinistræ partis ualle extrema quæ infra rectum cornu est usq; ad tumulū in hac parte imminentē Buzes cum multis equitibus, & Pharas Erulus cum sui generis trecētis tenebāt. In dextera autē ipsorum extra uallum secundū angulum quem cornu rectū facit, Sunicas & Aigar Massageta erant cum equitibus secentis, ut si hi qui cum Buze & Phara erant forte fugerent, ipsi ex obliquo celeriter insequētes hostes inuaderent. Reliqui uero equites ac pedites per uallum dispositi erāt, post quos Belisarius & Hermogenes cum suis in medio constitere. Sic itaq; Romæi numero uiginti quinque milia instructi fuerunt. Persarū uero exercitus equitum peditumq; numero quadraginta milia, ordine omnes in fronte constiterunt, unam ingentem cōstituentes phalangem. Aliquandiu utrinq; parati,

parati, neutri tamen pugnam cœpere. Persæ ordinem quidem admirati Romæorum similes attonitis uidebantur. Sic ad meridiem res protracta, tunc pars equitum Romæorum qui dextrum cornu tenebant, ad eos qui in altero cornu cum Buze & Phara erant iniussi procurrunt, statimq; in eundē redeunt locū. Persæ circumuentionē aliquā ex hostibus timentes minime se loco mouerunt. Post hæc Romæi in eos incurrunt. Illi uero minime impetū expectantes retro ad phalangem se receperunt, septem ex eis desideratis, quorum corpora Romæi ceperunt. In reliquum uero quiescentes utriq; in ordine cōsistebant. Quidam uero Persa admodū iuuenis adequitans in Romæos ad certamen eos singulare si quis cuperet prouocabat, nullus autem inuentus qui concurrere sit ausus præter Andream Byzantiū quendam, qui inter Buzæ domesticos non miles quidē, neq; aliās in bello exercitatus, sed pædotriba, id est, Gymnasi magister Byzanti erat, tunc uero exercitū sequutus Buzæ corpus ad balnea curabat. Is tantū ausus nullo neq; domino iubente, sed sponte ad singulare cum eo certamen descendere. Bettharū igitur meditantē unde aut quomodo aggrediretur ipse fremens hasta in mamma dextra ferit. Ille autē grauis ictus impetū minime sustinens, ex equo ad terrā cecidit, quē Andreas gladio quodā breui supinum uelut hostiam mactauit. Hinc clamor ingens ē Romæorum castris exoritur. Persæ uero mœsti ex euentu rei, alterū ad idem officium equitē substituere, fortitudine quidē ac corporis proceritate præstantem, non iuuenē quidē, sed iam parte capitis canescentē. Is in hostes adequitans, ac flagellum quo equum impellebat sublatum quatiens, ad certamen aliquem uolentē inuitabat. Nullo item exeunte idē Andreas clam omnibus quamuis ab Hermogene prohibitus in mediū progressus est. Ambo igitur hastis inter se magno concurrentes animo simul thorace percutiuntur adeo uehementer, ut equi unā frontibus cōuerberati ceciderint, ac equites solo excusserint. Illi uero cadētes exurgere certatim conabantur, sed Persa hoc agere facile ob corporis ingentis grauitatem non ualuit. Andreas præueniens (hoc enim ei palæstræ exercitatio dederat) illum exurgere nitentē rursus in terram genu pressum interfecit. Clamor igitur iterū ex Romæis magis quā prius longe auditur. Quamobrem Persæ soluta phalange, Ammodiū reuerterunt. Romæi uero intra Daram apud quam prælium hoc fuit se receperunt. Iamq; tenebris superuenientibus sic uterque hostis noctem transegit. Subsequente uero die Persis ex Nisibi ciuitate mille milites supplemento uenerunt. Belisarius autē & Hermogenes ad Mirthanem Persarū ducem hoc scripsere. Primū quidem bonum esse pacē apud omnes homines in confesso est, quibus paululum rationis existit: si quis autē ipsam turbare sit inuentus, malorum causa sibi ac proximis fuerit. Dux optimus ille profecto putandus, qui ex bello pacē disponere sit aptus: tu uero rebus in quiete constitutis, ac utroq; rege concordia exoptante, bellum absq; ulla causa omnino inferre decreuisti. Aderunt &

Belisarij ad
Persarū dū
cē literæ

legati nostri propediem, qui si qua inter nos dissident, facile conciliabunt, nisi forte ex hac interim tua expeditione graue aliquid oriatur, quod spem pacis nobis eripiat. Sed age istum celeriter domum reducito exercitum, ne maximis impedimento sis bonis, neu tuis ut par est grauium euentorum causa feraris.

Responso Mirrhanis Has ubi Mirrhanes literas legit sic respondit, Tuis literis permotus profecto obtemperassem, nisi Romarum epistola fuisset: quibus promittere promptum est, promissis autem quantum iuramento firmatis minime stare. Nos igitur uestrae occurrentes fallaciae ad arma cogimur uenire. Vos ergo cari Romae nihil in futurum aliud excogitate, quam uobis perpetuo cum Persis bellandum. In hoc enim nos & consenescere & mori simul oportet, donec re non tantum uerbis in nos aequi fueritis. Rursus autem hi qui cum Belisario erant sic rescribere.

Belisarii rescripta Non in omnes optime Mirrhanes iactantia uti oportet, neque proximos probris nullo modo ad rem pertinentibus semper incessere, praesertim quum Rufinum de concordia legatum iam iam adfuturum asseueremus, tuque breui uidebis. Vobis nihilominus, si hostilia tandem cupitis, occurremus autore deo, quem nobis in periculo propitium futurum ac Romarum quieti fauentem iactantiae denique Persarum aduersum speramus. Et quando nobis ad pacem prouocantibus restitistis, acie decernere parati sumus, iusiurandum ac conscripta foedera uiolata in summis signis ad praelium suspendentes. Mirrhanes uero rursus sic respondit, Neque nos absque diis nostris in bellum descendimus, quin ducibus ipsis comitati contra uos uenimus, quos spero cras in urbem Daram Persas introducturos, ubi & balneum & prandium fac mihi intra moenia pares. His igitur lectis qui cum Belisario erant ad pugnam se adcingebant. Sequenti die Mirrhanes Persas omnes circa solis exortum conuocans haec ait, Non ignoramus profecto quod non ducum sermone sed uirtute propria & uerecundia apud alios Persae in periculis audentiores esse solent. Video namque uos cogitantes, cur Romae semper in hostes cum tumultu & horrore incurrere consueti, in ultimo praelio sese loco minime mouentes, nulloque ordine Persas irruentes expectauerint. Neque falsa opinione ducamini. Non enim putate illos ad bellum magis aptos existere, neque artis aut experientiae plus habere, sed longe timidiore quam prius factos: qui sic Persas formidant, ut nuper extra uallum in acie consistere non auderent, uel nobis pugnam iritantibus. Sed quoniam ad manus cum ipsis non uenimus, spe melius res eis cessisse putantes intra moenia se receperunt: quapropter nondum in belli periculum uenientibus nulla potuit addidere turbatio: si autem ad manus uentum fuerit, anxietate metuque capti, in confusione ut par est consuetam facile cedendo inciderint. Et haec quidem quo ad hostes. Vos autem uiri Persae nunc regis uestri iudicium ante oculos habete. Si enim nos minime pares patriae uirtuti in praesenti pugna praestabimus, ignominiam non gloriam uobis paratam existimate. Sic demum Mirrhanes suos adhortans in aciem eduxit, Belisarius autem & Hermogenes pro moenibus amotos aduocantes

aduocantes Romæos hæc monēt. Quod nō sint omnino insuperabiles Persæ, in pugna superiore uel stantes didicistis, quumq; uirtute & robore facile superati, in uno tantum uos inferiores fuisse omnes fatebantur, dicto uestris ducibus minime audiendo. Quod breui admodū labore emendare licebit: Fortuna enim aduersa nullo studio corrigi potest, malis autē ex culpa prouenientibus uoluntas facile medetur. Itaq; si uobis uolentibus decretum fuerit imperatis obtemperare, bello robur adiicietis: hostes enim qui nostræ tantū externæ inordinationi confisi, cōtra nos ueniunt, ubi se spe frustratos esse senserint, facile pugnam detrectabunt. Multitudo uero qua se illi timeri putant, omnino uobis despicienda. Nam pedestres eorū copiæ nihil aliud quàm rustici miseri existunt, qui ad bellum haud alia de causa ueniūt, quàm aut ualli faciendi, ac cadauera spoliandi, seu reliquis in rebus inutilibus ministrandi. Ideo arma quidē quibus nocere possint minime habent, tantū scuta eousq; præ se ferunt, quatenus ab hoste minime feriantur. Igitur si uiri fortes in hoc periculo fueritis, non solū Persas hodie superabitis, sed audentes in futurum Romæos inuadere fines facile reprimetis. His Belisarius & Hermogenes dictis ubi Persas contrā uenientes conspexerunt, exercitū ut in prima pugna celeriter ordinauerunt. At contrā barbari à fronte constitere, nec omnes quidē, sed eorum dimidiū, reliquos Mirrhanes retro manere iussit, qui expugnatos forte recipientes fessis recentes succedere deberēt. Solam autē turmā immortalīū appellatā quiescere donec ipse significaret iussit. Ipse uero in fronte media consistens, Pityazes in dextro, Baresmanas in sinistro cornu constitere. Ad hunc igitur modū utriq; ordinati fuere. Aigas autē Belisario & Hermogeni ait, Nihil mihi uideor hic cum Erulis hostes præstolando magnum aliquid facturū. Si autē latitantes in descensu hoc, deinde postq; in pugna erūt Persæ, per hunc collem ascenderimus, & ex improviso à tergo superueniētes feriamus, maximo eos incōmodo adficiemus. Quam sententiam Belisarius quod his qui cum eo erant placeret, facile est executus. Pugnā igitur usq; ad mediā diem neutri cœptabant: qua hora præterita statim barbari operi incubere, quod illi in meridie cibū capere cōsueuerint: Romæi uero ante, ex quo nuncq; æque putāt ipsos in pugna ualere. Primo igit sagittis inter se utrinq; petuntur, quæ nubem interdū multitudine facere uidebant. Ex utrisq; multi cecidere: à barbaris tamen longe frequentiora ueniebant: nec tamen Romæi incommodū sentiebant: uentus enim inde in barbaros ruens, ipsorū sagittas uim habere non sinebat. Iamq; missilibus utrinq; deficientibus, hastis uti cœperunt, & ex manu pugnam cōmittere. Sinistrū Romæorum cornu maxime laborabat. Cadiseni enim in hac parte cū Pityaze magno clamore pugnant, hostes in fugā uertunt, fugientesq; plures infectando interfecerūt. Quod animaduertentes qui cū Sunica & Aiga erant, celeri cursu ad eos contendūt. Primi itaq; trecenti simul cum Phara Eruli ex loco sublimi à tergo, inimicorū

existentes, mirā operam cōtra Cadisenos ostenderunt; qui postquā eos qui cum Sunica ex aduerso ascendentes cōtra se uiderūt, in fugā uertunt. Facta autē clara hostiū conuersione ubi se inuicē cōmiscuerūt, barbarorum magna cædes consequit̃, quorū in dextro cornu nō minus quā tria milia ceciderūt, reliqui uero ad phalangē uix se recipientes seruari sunt. Romæi autē nō ulterius insecuti, sed utrinq; in acie parati aduersus cōstitere. Hæc itaq; sic ferunt. Mirrhane autē quum alios multos tum Immortales appellatos omneis in partem sinistram clam misit, quos Belisarius ac Hermogenes conspicientes, secentos qui cum Sunica & Aiga erant in cornu dextrū ire, multosq; qui retro sequebant̃ sistere iusserunt. Persæ igitur qui cornu sinistrum tenebant, Baresmana duce cum Immortalibus in Romæos ex aduerso cōsistentes cursu contendunt. Illi uero impetū minime sustinentes, in fugam uertunt. Tunc uero Romæi & quicunq; post eos erant, multo studio in persequentes à tergo irruunt, eorumq; exercitū in duas partes distraxerunt: priores quidē Romæos dextrorsus habuere, quosdā etiam relictos sinistrorsus constituere. Inter socios autē Baresmanæ signifer erat, quem Sunicas incurrens hasta percussit. Iamq; Persæ imprimis persequētes, ut supra narratur, in quo essent periculo sentientes, terga relictis præcedentibus in sequentes uertunt, atq; in hostium medio clauduntur. Primi item fugientes ubi facta animaduertūt rursus contrā uertuntur. Alij igitur Persæ ac turma Immortalium inclinātū uidētes uexillum & in terra procumbens, in Romæos qui ibi aderāt cum Baresmana impetum faciunt. Illi uero occurrunt, ac primū Sunicas Baresmanam interficit, ex equoq; in terrā deijcit. Barbari uero tunc in maximū incidentes metū, roboris pristinaeq; uirtutis obliti, ualdeq; turbati statim fugiunt, quos Romæi insequentes ad quinq; milia interfecere. Sic exercitus utrinq; cōmoti, Persarū quidem in fugiendo, Romæorū in persequendo. In hoc tumultu omnes hostium pedites proiectis scutis nullo ordine capti ac interfecti sunt: quanquā hæc Romæorū persequutio parū durauit, Belisario simul & Hermogene prohibentibus, metu ne aliqua Persæ necessitate reuertentes rursus eos nulla ratione persequentes conuerterent, quū satis eis uisum uictoriā puram atq; incruentā seruare. Sic qdē inter se utrinq; diuisi, pugnā lōgo post tēpore finiuerunt. Persæ deinde nō amplius ex improviso Romæos petere decreuerūt, quāq; excursions ab utrisq; postea breues factæ, in quibus semper Romæi nō inferiores fuere. Hunc itaq; finē expeditio in Mesopotamia habuit. Cabades aut̃ alium exercitū in Armeniā Romæis subditā, ex Persarmenijs & Sunitis erant, qui Alanis uicini sunt, misit, cum quibus & Hunnorum, qui Isadeni uocantur, tria milia fuere, indomitum sanè genus, quibus omnibus Mermeroes uir Persa præerat: qui postq; à Theodosia urbe iter trium dierum distantes fuere, castra in Persarmeniorū regione posuere, ad pugnā sese adcingentes. Erat enim Armeniæ prætor Dorotheus, uir prudens, tum in belli periculis exercitatus.

exercitatus. Sittas quidē qui prætor Byzanti fuit, cuncto in Armenijs exercitui præfuit: hi exercitū hostiū in Persarmenijs esse audientes, equites hasta-
 tos duos hostiū uires exploratū misere, qui in castra hostium adeuntes, om-
 niaq; diligentius contēplantes discedūt, ac in itinere Hunnis hostibus ex im-
 prouiso occurrunt, à quibus alter quidē Dagaris nomine uiuus capitur: alter
 uero fugiens ducibus rem omnē narrauit, q; exercitū totū protinus armantes
 castra inimicorū adoriunt. Barbari uero subita re perterrefacti minime resi-
 stere ualētes in fugā se uertūt quā quisq; poterat. Hic Romæi pluribus inter-
 fectis ac castris direptis in sua se receperunt. Mermeroes aut cunctū cogens
 exercitū haud multo post in Romæorū fines ingressus hostibus ad Satalā
 urbē in planicie sitā occurrit. Inde apud lacū Octoben à ciuitate stadijs lvi.
 distantē castra posuit. Sittas igit mille secū adsumens post quendā collē lati-
 tauit, ac Dorotheū cum multo exercitu intra mœnia manere iussit: quoniam
 hostes in plano sustinere posse minime putabāt, nō minus triginta milibus
 existentes, ipsi uix ad medietatē redacti. Sequentē die barbari prope muros
 cōsistentes corona eos aggredi conant, subitoq; adspiciētes eos qui cū Sitta
 erant, è loco sublimi ad ipsos descendētes, quorū numerū nō facile deprēdere
 ualuere, ut i æstatis tēpore puluere ingēti excitato, multo plures esse putabāt
 ac celeriter ad expugnationē festinantes in breuē cumulū sese coēgerūt. Ro-
 mæorū aut pars præueniēs urbē in cursū egrediē: quod postq; reliquus ex-
 ercitus conspexit, spiritus adsumētes cursū è mœnibus desiliēdo in hostes in-
 currūt, ac eos in medio cōstitutos in fugā conuertūt: & quoniā uti supra nar-
 rat, multitudine barbari superabant resistere, pugnaq; atrox cōmittit manu
 cōserta, mutuaq; inuicē ac breues cōuersiones & persecutiones utrinq; fiunt,
 quoniā oēs erāt equites. Hic Florētius Thrax q; equitibus præerat, in medios
 irruēs hostes, ipsaq; prætoria signa rapiēs, ac in terrā inclinata secū retrodu-
 xit, ipseq; postremo captus ac ibidē trucidatus cecidit. uictoriæ Romæis cau-
 sa fuit, quoniā signa barbari in tumultu non uidebāt, ac in terrorē incidentes
 maximū, in castraq; reuertentes quieuerūt ex eis multis in prælio interfectis.
 Postera die domū omnes reuerterūt, nullo eos cōsequente: quoniā magnum
 quidē & memorandū Romæorū exercitui esse uidebat, tot barbaros in sua
 regione illa, quæ mihi paulo supra narrant, passos fuisse, & in hostilē ingres-
 sos sine effectū ac ab inferioribus superatos discessisse. Tūc etiā Persarū loca
 in Persarmenijs Romæi receperunt, arcemq; Bolum ac Pharangiū uocatū,
 unde aurum Persæ fodiūt regi q; ferūt. Pauloante Zanicā quoq; euerterunt
 gentē, qui in terra Romæorū liberi iam dudū agunt, quēadmodū nunc dicā.
 Ex Armeniæ locis in Persarmeniā eunti dextrorsus quidē Taurus est mons,
 ad Iberiā & circa ea spectans, sicuti pauloante mihi dicitur. Sinistrorsus autē
 præceps plerūq; pandit uia, montesq; altissimi ac prærupti nebulis simulq;
 niuib; perpetuo rigētes. Hinc exiens fluuius Phasis in terrā fert Colchorū,

hic ab initio barbari Zani nulli seruientes habitauere, Suni antiquitus uocati, latrocinij in uicinos utentes Romanos usq; ad mare, breuicq; facto excursu domum se receperunt, ac in exercitum Romæorū forte incidentes, prælio uicti sunt, capi tamen difficiles ob locorum iniquitatem fuere. In pugna igitur quadam eos Sittas ante hoc bellum uincēs humaniter multa in ipsos dicens ac faciens conciliare conatus est, uictumq; eorum durum in nostratiū modum transferens in catalogo militum Romæorum adscripsit: ex quo in reliquum tempus unā cum alio nostro exercitu contra hostes exeunt. Præterea de religione recte sentiunt, omnesq; Christiani sunt. Et hæc quidem de Zanis sic se habent. Prætereunti autē eorum fines, uallis apparet profunda ualdeq; præceps, ad montes Caucaſeos pertinens, triū dierū iter prorogata, tributaria omnis. Hic oppida sunt frequētissima, uuaq; & alijs fructibus referta. Inde uero Persarmeniorum fines incipiūt, ubi auri metallum est, quod Cabade concedente quidam loci indigena Symeones nomine curabat: qui postquam Lazos & Romæos in bello potentiores uidit, Cabadē pecuniarū redditu priuauit. Ideo & ipsum simul cū Pharangio Romæis tradens petijt, ut ipsi remotis alijs rem curarēt. At illis nihil de metallo curantibus, tantum satis uisum hostes hoc uectigal amisisse. Persæ autem nequeunt inuitis Romæis hic colonos ob locorum iniquitatem aliquo modo uiolare. Sub idem tempus Narſes & Aratius fratres Persarmenij genere, qui cum Belisario & Sitta in Persarmenijs ab initio huius belli ad manus uenerunt, sicuti supra mihi narratur, unā cum matre ad Romæos transfugerunt: quorum Narſes Quæstor etiam ab Imperatore factus, suas quoque gentes pecunia corrupit. Quod postquam Isaces eorum minor frater nouit, cum Romæis clam in sermone ueniens, Bolum ipsis arcem proximam Theodosiæ ciuitatis finibus tradidit: milites enim prope aliquo in loco latitare præcepit, quos in arcē nocte recepit, unam clam ipsis reclinans paruam portam: ipse postremo Byzantium uenit. Sic igitur res Romæorum tūc habuere. Persæ uero apud Daram à Belisario prælio uicti, non tamen inde discedere decreuere, donec Rufinus in conspectū Cabadis ueniens hæc ait, Tuus me frater o rex iure conquestū ad te misit, quod Persæ nulla laceſſiti iniuria in ipsius regionem cum armis uenere: quum præsertim potentissimi regis ac longe prudentissimi sit, ex bello magis pacem, quā ex rebus quietis tumultum nihil sibi ac proximis profuturum excitare. Ex quo ego bona spe ductus ueni, ut te semel admonito, in futurum inter utrosque pacis fructus eueniat. Et hæc quidem Rufinus. Cabades uero sic respondit, Cari Romæi, nullatenus ego belli causas neſtere conor, quū maxime omnes ſciāt huius omnis tumultus uos potissime causam esse. Portas enim Caspias nos habemus, inde olim à me barbaris ob Persarū ac Romæorum communem utilitatem expulsis: quoniam Anastasius Imperator, sicuti & tu noſti, oblatas ei pecunia mercari noluit, quod exercitum

hic ad

Rufini ad Car
badem oratio

Cabadis re/
sponſum

hic ad præsidium continuo necessarium nõ habens, magnam pecuniæ uim erogare pro utrisq; cogeret. Ex illo hic ego magnas copias continuo nutriui, non minus uobis quàm mihi metuēs, ut cum ocio multo uestros fines tutos ab hoc hominũ genere possideretis. Sed nec satis hoc, ciuitatē insup magnā Daram munimentũ contra Persas fecistis, quanquam in fœderibus expresse eautum quæ Anastasius ad nos tulit: & ex illo duorum exercituũ necessitate laboribus quoq; & expensis res Persarũ exagitastis, altero quidē ut ne Masagetæ amborum nostrorũ regiones populari ualeant, altero uero ut uestras incursiones reprimi liceat. Super quibus nos conquerētes è duobus alterum à uobis fieri postulamus, uel ex utrisq; ad portas Caspias exercitũ mitti, uel Daram diruere. Nec oblitus sumus uestri ad Mirduum ædificij ad insidias nostras spectantis. Romæis enim dicta probe pro pace fuere, electa uero arma, ac iusta nobis proponentes, ipsimet aduersus eadē euntes. Igitur Persæ omnino arma posaturi non sunt, nisi Romæi portas recte ac ordine custodiant, uel urbem Daram euertant. His Cabades dictis legatum ab se misit, manifestas quemadmodum à Romæis pecuniā accipere potuerit, si belli causas abolere uoluisset, quæ omnia Rufinus Byzantium perueniens Imperatori retulit, quò nõ multo post & Hermogenes uenit. Hyems interea desinit simul & quartus Iustiniani imperij annus. Veris autem initio exercitus Persarum Ezaretha duce in Romæorũ regionem cum equitibus xv. millibus incurrit, cum quibus & Alamandarus Saracenus cum magna Saracenorum manu aderat, non quidem in Mesopotamiā uti prius consueuere, sed in Comagenem olim appellatā, nunc Euphratiam. Cur igitur sit Mesopotamiā uocata, & quam ob rem Persæ ab ea nunc abstinerint, referā. Mons nõ ualde præruptus in Armenijs est, à Theodosia ciuitate xliij. stadijs distās, ad Boreā pertinens, unde duo exeunt fontes totidem flumina constituentes, Euphratē dextrorsus, Tigrim uero sinistrorsus. Horũ alter Tigris neq; circuitibus ullis utens, neq; alijs extrinsecus fluminibus receptis, nisi prius rectā ad urbē Amidam descendat, rursusq; in Boreā procedens, in Assyriorum regionem procurrit. Euphrates autē fertur ab initio in quendam pronũ locum, longeq; procedens postea latitat, non quod sub terrā ingrediatur, sed mira quadam causa. Super enim aqua limus fit altus longitudine stadijs l. latitudine xx. adeoq; durefcit ut tangentibus nihil aliud q̃ continens esse uideat, super quo & pedites & equites secure contigit ambulare, currus item plures cotidie, super eodem calami quoque numerosi nascuntur, qui ab accolis singulis annis uento secundo flante usq; ad radices comburuntur, ne uiam prætereuntibus impediāt: aqua quæ tunc in quodā paruo loco apparet breuiter, deinde renascens terra figurā pristinā loco restituit. Inde q; fluuius in Edesenē regionē procedit, ubi apud Tauros Dianę templũ erat, quò Iphigeniā Agamēnonis filiā simul cum Horestē & Pylade fuisse dicūt, Dianę statuā ferentē. Alia autē

templa

templa eiusdem usq; meam ætatem uisuntur, diuersa ab eo quod in Tauris est. Sed quomodo res habeat ostēdam. Postq; Horestes è Tauris unà cum sorore abiit, in ualitudinem incidit, ab oraculoq; consulto responsum tulit, nō prius morbum desitutum quàm templum simile apud Tauros relictum ædificaret. Quapropter Horestes locis circa multis obitis in Pōto cōstitit, ac montem hic præruptum inspiciēs, ad cuius radices fluuius Iris perfluit: hunc locum ab oraculo significari existimauit, ex quo ciuitatem hic clarissimā unā cum Dianæ templo extruxit, quam Comanam ab excisa in eodem loco sibi coma appellauit, cuius in hodiernum diem nomen etiam durat. His ab se gestis quū morbus propterea nihil cessaret, quin potius cresceret, sensit non rite ab se oraculi mentē cognitam, ac rursus errabundus locum quendā in Capadocia illi qui est in Tauris maxime similē repperit: quem ego sæpe adspiciens magnopere sum miratus, ac in Tauris esse mihi prorsus uidebar, adeo mons iste illi per omnia similis est. Nam & hic Taurus est, & fluuius Sarus huic Euphrati etiam persimilis. Igitur ciuitatē rursus nobilem hic Horestes condidit, ac templa duo, alterum Dianæ, alterū uero Iphigeniæ sorori, quæ postea Christiani in sua templa conuerterūt, nihilo ædificiorum penitus immutato. Vocauit & eam urbem etiā Comanā, ab excisa rursus coma ipsius à morbo penitus liberati. Nonnulli non alium quàm insanix morbū fuisse dicunt, qua correptus fuit quū matrē necauit. Nunc ad cœptū supra sermonē reuertar. E Tauris igitur Armeniorum ac regione Edeffena Euphrates dextrorsus fluēs, amnibus in itinere cum pluribus tum Acesinæ admiscetur, qui ex Persarmenijs multus labitur. Maior etiā factus in Leucosyros, nūc Armenios minores appellatos profluit, quorū Melitene Metropolis est, urbs quidē dignissima. Deinde Samosata, postea Hierapolim omniaq; circa loca præterfluit usq; ad Assyrios, ubi ambo simul cōfusi in unū Tigridis nomen exeūt. Regio igitur quæ è Samosatis extra Euphratē est, iamdudum Comagene, nūc autē ex fluuii nomine Euphratisia uocata est: quæ autē intra utrūq; fluuiū existit, Mesopotamia ex argumēto nominis dicit, cuius pars non solū hac appellatione, sed alijs quibusdā dicit nominibus, ut ea quæ ad Amidā pertinet ciuitatē, Armenia nonnullis uocat: Edeffa uero cū ipsius circa locis, Osroine. Est enim Osroes uiri nomen, qui hic regnauit superioribus temporibus, quando hi coloni Persis foederati erāt. Persæ itaq; postquā ex Romæis Nisibim & alia Mesopotamiæ loca receperūt, quādo cōtra eos in bellū iuere: regionē quidē extra Euphratē contemnentes, ut aquis & hominibus destitutā, in hac Mesopotamia facile conuenientes, uelut in regione & propria & hostili simul existētī, habitauere, inde excursions cōtinuo factitando. Quando autem Mirhanes prælio apud Darā uictus, ac pluribus ex illo exercitu interfectis, ad Persas demū se recepit, pœnas maximas à Cabade sustinuit, ornatu imprimis priuatus, quo crines redimere solebat ex auro & margaritis laborato.

laborato, qui honor apud Persas maximus secundū regē existit. Nam apud Persas neq; aureo anulo, neq; zona, neq; monili aut aliquo alio insigni ornamento, nisi ex regis munere ac gratia uti fas est. Quum itaq; Mirrhanis re male gesta Cabades omnino rebus diffusus, in magnā ueniret animi anxietatē, Alamandarus Saracenus exurgens ait, Nō omnia mi rex est operæ precium credere fortunę, neq; bella putare cuncta bene succedere, quū nihil omnino inter res humanas præter q̄ hominis propositū, calamitate careat. Cuncta enim sibi prospera futura pollicentes, spes non ex uoto postea succedēs magis exulcerat. Quapropter prudentiores ac euentibus minimū credentes in belli periculo non ex directo consistunt, quāuis hostibus in omni sint apparatus superiores: sed stratagematis ac artibus quibuscūq; inimicos circumuenire conantur: quod si aperte concurratur, nunq; certa consequetur uictoria. Nunc autē non phas in his quæ Mirrhanes male gessit o rex regū adeo uehementer angī, neq; item fortunā rursus periclitari. Nam Mesopotamiæ & Ostroinæ regionis tuis finibus uicinæ ciuitates munitissimæ omnium sunt, & militum multitudine quanta nunq; prius nunc refertæ, nec eō nobis uenientibus in tuto conatus erit. In regione autē quæ extra Euphratē existit & huic uicina Syria, neq; aliqua munitio neq; exercitus alicuius existimationis est. Hoc enim sæpe à Saracenis audiui, qui ad hæc loca exploranda missi fuere. Hic urbs est Antiochea & diuitijs & magnitudine tum hominum frequentia inter Orientis ciuitates Romæis subiectas facile princeps, & hæc quidem custodia ac præsidio militū destituta est, neq; aliud illi populo q̄ festa ac delicta sunt curæ, & in theatris continua contentio: ex quo si aduersus eos ex improviso perficimur, uerisimile fuerit urbē subito opprimere, nullo præsertim hostili occupante exercitu, deinde statim se domum cum uictoria dijs fauentibus recipere, ac militibus nondum in Mesopotamia sentiētibus. Quin neq; aquæ neq; aliorū necessariorū penuria te deterreat. Ego enim exercitū ducā quocunq; bene esse uidebitur. Hæc Cabades audiens neq; contradicere aut diffidere habuit, quum præsertim ea Alamandari prudētia & rerū bellicarū experientia, tum existimatio apud Persas esset, ut cæteros facile antecelleret. Nā annis quinquaginta res Romæorū ad genua uenire coëgit, ex Ægypti finibus incipiens usq; in Mesopotamiā loca omnia depopulando uastauit, ædificia cuncta incēdendo, & hoīes sæpe ad decē milia capiēdo, quorū plures nulla de causa interficiebat, reliquos magno redimēdos dabat. Inter hæc nullus hostium ei occurrit, neq; enim inexplorato unquam in prædā exiit, sed sic subito & adposite ut nunquā uacuis redierit. Duces autem ac milites quum percunctatione euenta accepissent, contra illum conuenere, si qua in parte eum deprendere potuissent, uerum imparatos ac sine ordine procedentes hic barbarus inuadens in fugam conuertit, partimq; nullo labore interfecit, quum & milites quandoq; omneis cum ipsis ducibus cepit. Demonstratus erat

Alamandari
oratio

erat Rufini frater & Ioannes Lucæ filius, quos uictos postremo reddidit, diuitias eorum immodicas adsequutus. Deniq; difficile cuncta narrare quæ hic gessit, Romæis maxime omnium infestus. Quas ob res regiā solus obtinens dignitatem, Saracenis inter Persas dominatus est, ac cum toto exercitu quocunq; uellet in Romæorū regionem irruptionem facere. Nullus autem, neq; Romæorum militum caput quos duces uocāt, neq; Saracenorum Romæis fœderatorum ductor qui Chiliarchi dicuntur, cum suis comitibus Alamandaro concurrere idoneus est uisus. In qualibet enim regione inimicis congregiebatur. Huius igitur metu Iustinianus Imperator tribubus Aretham Garbalæ filiū præfecit, qui in Arabia Saracenis imperabat, regia eum dignitate exornans: quod sane factum nunquam prius inter Romæos uisum. Alamandarus autem nihilo minus si nō magis res Romæorum prostrauit, & ipsum Arethā in omni certamine superauit. Quam ob rem perterritis omnibus, ac nemine iam resistente, omnem iam longo tempore Orientem depopulatur, quum & diu sine arte uixerit. Huius tandem tunc uiri monitionibus gauisus Cabades delectū uirorum quindecim miliū egit, quibus Ezaretham uirum Persam præfecit longo bello exercitatum, hosq; ab Alamandaro in itinere duci iussit, qui Euphratem trañcientes in Assyrijs terram quandam hominibus desertā ex improviso in Comagenorū regione inuasere (nam semper prima Persarum in regionē Romæorum incursio solet esse, quātum auditu aut alio modo deprēdimus) ac omneis re subita perterrere. Quæ ubi Belisarius accepit, primū quidem hæsitauit, deinde ferre auxiliū decreuit, ac idoneo præsidio in ciuitate qualibet constituto, ne Cabades, aut alius hostium exercitus incustodita Mesopotamiæ loca repperiret: ipse uero occurrēs, ac Euphratem studio multo trañciēs, cum alio exercitu procedebat, qui ad equitū peditūq; quindecim milia cōuenit, quorum Isauri duo milia fuere. Equitibus hi præerant qui prius apud Daram contra Mirrhanem & Persas prælium instituerant, peditibus uero quidam Petrus ex Doriphoris Iustiniani Imperatoris, Isauros quoq; Iustinus & Stephanacius regebat. His se Arethas addidit cū Saracenorum copijs profectus. Postquam uero Colchos uenere, ibidē metati sunt castra. Alamandarus autem & Ezarethas qui apud Cabbula locū, cxx. stadijs à Colchis distantem constiterant, ubi hæc audiuerunt, periculū formidantes, ulterius non ausi procedere, retro domum se recepere: descendētes autem ac Euphratem sinistrorsus habentes, Romæi ponē insequentes in eodem loco ubi illi dormiebāt nocte sequente remanebant. Belisarius enim de industria iustum iter suos facere nō sinebat, quod ad manus uenire cum hoste nondum cuperet: sed enim satis ei habere uidebatur. Alamandarū in Romæorum ditionē transgressum, deinde sine effectū ad propria remigrasse: quamobrem & duces & milites clam in eum mussitabant, aperte tamen nullus. Persæ autem in Euphratis ripa constitere, quæ contra Callinicū est urbē.

Inde

Inde quoque per regionem nemini habitatam profecturi sic Romæorum terram omnino relinquere. Non enim securi prius, secundum fluminis ripam ire decreuerunt. Romæi uero apud Surrorū ciuitatem pernoctauere. Inde mouentes, hostes deprendunt ad prælium se adcingentes. Instabat autē die proxima Pascale festū quod Christiani præ omnibus uenerantes prima eius die cibo potuque abstinent, nec solū die sed in multam noctē ieiuni. Tūc igitur suos Belisarius animatos ad pugnam animaduertens, ut ab hac eos sententia deduceret (nam & Hermogenes quoque qui nuper legatus uenerat hæc etiam noscebat) cogēs simul omneis hæc est adlocutus. Quid o Romæi fortes dirū uobis accidit aut quid passi, uosmet in discrimen conijcere uultis non necessarium? Vnam esse uictoriam puram ac synceram homines arbitrantur, nihil ab inimicis graue pati, quod uobis in præsens & fortuna dedit & uester contra aduersarios motus. An non præsentibus uti bonis præstat quā nos fugientia querere? Persæ enim spe multa ducti in Romæos mouerunt, qua pernitus nunc excident in fugam uertuntur. Itaque si eos inuitos mutare sententiam ac nobiscum prælio congredi cogamus, non amplius uictoriam semel consecutā possidebimus. Quod si forte male rem gesserimus, habitis iam trophæis priuabimur, non quidem ab hoste deiecti sed nobis ipsis. Sed & hostibus nostris regionem sine defensoribus ullis inuadendi occasionem in futurum præbebimus. Hoc insuper uos cogitare fas est, quod necessaria nec prorsus uoluntaria eligentes pericula deus semper adiuuat: absque uero his non habentibus in quo se uertant, bene rem gerere non uoluntarijs continget. Vobis etiam aduersa multa in pugna contingunt: pedibus enim plures ambulant, ac ieiuni sumus omnes, præterea quod nondum omnes conuenerunt. His à Belisario dictis exercitus non clam amplius eum obiurgabat: sed in faciem insurgentes aperte hominem imbellem ac fortitudini resistentem appellabāt. Quorum impudentia perterritus Belisarius monitionem præteritam detrahens, adhortanti similis contra hostes uidebatur, sese excusans quod militum animos ad pugnandum paratos prius non animaduertisset, nunc autem fiducia maiore se in eos esse. Igitur acie in fronte hoc modo disposuit, in cornu sinistro prope flumen omneis pedites locauit, in dextro Aretam cum Saracenis, ipse uero cum equitibus in medio constitit. At contra Ezarethas, ubi paratos uidit hostes, talibus suos est adhortatus. Nemo dubitet commilitones, uos quā uiri Persæ sitis si detur optio uirtutē uita non commutatuos. Nec opus existimo uobis huiusmodi proponere deliberationem, quibus pauloante fugientibus periculū licebat cum ignominia uiuere, ac pulchra uirtuteque digna delectabilibus posthabere. Quibus autē mori necesse uel in prælio cum gloria, uel à uictoribus ad supplicium turpiter ductis, magna profecto insania non pro turpibus eligere meliora. Quando igitur nunc sic se res habent, oportere uos omneis existimo non solum hostes, sed Imperatorem nostrum ante ocul

Belisarij ad suos concio

Ezarethæ ad suos concio

y los ha

los habentes animo ingenti in hac pugna consistere. His Ezarethes dictis, sic aciem constituit. In dextro cornu Persas, in sinistro Saracenos collocavit, statimque in praelium processere: sed atrox pugna, caedes utrinque plurima. Sagittae utrinque densae ueniebant. Quidam inter utranque aciem procedentes opera egregia ostentabant. Persae autem magis a sagittis ledebantur, quod eorum quanquam densiores sine arte tamen mittebantur. Nam Persae fere omnes sagittarii ac alij celeriores in emittendo esse ab initio docentur: uerum ex mollibus arcubus nec ualde protensis missilium ictus mollius etiam feriebant, uix thoraci aut scuto haerentium. Romaeorum autem missilia tardiora quidem uelut ex arcubus duris ac uehementer intensis extracta: his etiam quis addet ab hominibus fortioribus quam Persae, qui forte percussi statim concidunt utpote nulla armatura contra ictus muniti. Iamque praelium ad duas diei partes protractum, quum exurgentes qui fortissimi in exercitu Persarum uidebantur, in dextrum hostium cornu adequitant, ubi Arethas & Saraceni erant: qui sic aciem eorum in duas partes diduxerunt, ut opinionem facerent res Romaeorum a Persis teneri, ex quo nostri minime reliquorum expectantes incursum in suam omnes uertuntur. Persae igitur intumescens aduersariorum aciem a tergo persequuntur. Romaei autem & uia & labore pugnae iam fessi, insuper ieiuni ad hanc diei horam existentes, denique ab hostibus ex utraque oppugnati parte, non amplius resistebant, sed multi certatim fugientes in proximi fluminis insulas se recipiebant, quidam uero etiam resistentes miram operam ac uirtute dignam ostendebant: in quibus & Ascan erat, qui multis prius ab se interfectis Persarum fortissimis, ad extremum & ipse trucidatus cecidit, plurimum de se sermonem hostibus relinquens, cum eoque simul octingenti strenue milites interempti, Isauri fere omnes cum ducibus suis imbelles quidem homines ac armorum usu carentes, quod tunc primum ex agricultura rapti ad certamen uenerunt prius eis ignotum, quanquam ipsi ante alios periculi ignorantia in pugna tunc alacriores ac maiore fremitu sunt uisi, & primi fere qui Belisarium timiditatis accusauerint: nec omnes tamen Isauri, sed ex magna parte Lycaones erant. Belisarius autem cum paucis quibusdam in acie permanens finem eorum qui cum Ascanie perierunt uidere decreuerat, denique cum praesentibus quoad potuit restitit. Vbi autem uidit suos partim caesos, partim in fugam uersos quod quisque poterat, tunc & ipse cum sequentibus in peditum aciem confugit, qui cum Petro etiam pugnabant non admodum multi existentes, quod ex eis etiam plures fugissent. Hic itaque ex equo ipse descendit, omnes item sequentes idem facere iussit, ac una peditibus contra hostes auxilio esse. Persae autem relicta fugientium persecutione quae parum admodum durauit, statim se cum reliquis aduersus pedites & Belisarium conuertunt. Nostri terga in flumen uersi ne quis hostium retro inuadere posset, cum omnibus qui aderant occurrentes hostes reprimere contendunt: rursus atrox committitur pugna, quanquam

quanquam nō pari numero. Nam pedites nostri pauci admodum, contra totum Persarum equitatum, non tamen ab eis neq̃ uerti unquam neq̃ dimoueri potuere. In breui autem spatio reducti, ac scutorū munimine se tuentes, magis hostes feriebant quā ferirentur. Barbari equitatu turbare atq̃ dissoluere confertam eorū phalangem conantes, sine effectū retro rursus reuertebant: nam ipsorum equi clypeorū sonitu perterriti reprimebantur, ac unā cum adfessoribus turbabantur. Sic itaq̃ utriq̃ usq̃ ad diei serum perseuerauerē. Nocte iam superueniente Persæ quidem in castra secesserūt, Belisarius autem onerarium nactus nauigium, in proximi fluminis insulam quō Romæi confugerant adnauigauit. Sequenti die reliqui omnes in nauim & ipsi ē Callinico aduectam ingressi, in eundem locum adplicuerunt. Persæ autē spoliatis prius cadaueribus domum reuerterunt, inter quæ non minorem suorū numerum quā hostium inuenerūt. Ezarethas postquam cum exercitu ad Persas peruenit, quanquam re bene gesta, Cabadis tamen animum magno pere offendit ex causa huiuscemodi. Mos est Persas in bellum ituros ante regem in throno sedentem cum duce totoq̃ simul exercitu cōparere, ac quemlibet sagittā unam in cophinos ad hoc paratos projicere, eos deinde regio sigillo signatos custodiri: postquam autem in Persidē idem exercitus rediit, quilibet rursus sagittam suam ex his aufert: nunciant postea regi, quot uacant sagittæ, multitudinēq̃ militum non reuersorū: qua ratione quot in bello interiere manifesti sunt. Interrogatus igitur à rege Ezarethas, an aliquod Romæorum oppidum cepisset, quando cum Alamandaro Antiocheam euersurus exiisset, Ille nullum ait, uerum Belisarium prælio uicisse. At rex ē sagittis uacantibus uictoriam nimis cruentam continuo damnans, eum de honore deiecit proq̃ contempto habuit. Ea tempestate Iustiniano Imperatori succurrit Æthiopes & Homeritas cōtra Persas cum eo societatem iniuisse. Qui autem hi sint homines & ubi habitent ac quemadmodum eos Romæis profuturos Imperator speraret, nūc dicam. Palestinæ fines uersus Orientem ad mare pertinent rubrum. Ipsum uero mare ex Indis incipiens hic in Romæorum ditione desinit, ciuitasque Aila uocata prope huius est litus, ubi mare ut mihi dicitur desinens, fretum quoddam ualde angustum fit. Inde uero ad nauiganti dextrorsus montes Ægyptiorum ad Austrum conuersi sunt. In altero autem regio hominibus deserta ad Boream pertinet. Terra uero ipsa nauiganti utrinq̃ spectatur usq̃ ad Iotabim insulam ab Aila urbe stadīis non minus mille distantem. Hic Hebræi gens libera antiquitus habitat. Sub Iustiniano autem nuper Romæorū subditi sunt facti. Pelagus inde maximum extenditur, ubi nauigantes dextrorsus terram non adspiciunt, in sinistra uero nocte insequenti semper adplicant. In tenebris enim mare hoc minime procellosum, in luce uero ætiosum plerunq̃ contigit esse: portus hic plures non manufacti sed naturales. Ex hoc nauiganti non difficile ubicunq̃ conti-

gerit adplicare. Recta uero per hoc littus Palestinae montes superanti Saraceni tenent, qui Phoenicum regionem iam dudum incolunt. Est enim Phoenicia in mediterranea in magno tractu procedens, quae nihil penitus aliud quam palmulas fert. Hanc Iustiniano donauit Abocharalus Saracenorum in ea parte praefectus, quem Imperator Phylarchum Saracenorum in Palestina constituit: qui tutam regionem ab incursionibus toto tempore custodit, quod barbaris subditis, nec minus hostibus formidolosus ob eius uirtutem, tum rerum experientiam fuerit. Ergo quum uerbotenius hanc Imperator possideat, locorum eius curam minime suscipere ualens alij delegauit, quod terra hominibus omnino uacua & inaquosa existat, in medio decem iter dierum prorogata, denique nulla existimatione digna, minimaeque ab eodem Imperatore cognita quum ei dono est oblata. Et haec in uniuersum de Phoenicia. Horum igitur hominum alij Saraceni littus incolunt, qui Maddeni uocantur Homeritarum subditi existentes. Homeritae autem hi in regione uicina iuxta mare habitant. Supra uero ipsos plures aliae gentes usque ad Anthropophagos Saracenos esse ferunt. Post hos Indorum genera sunt: sed de his quod fabulosa multa dicantur, quisque suo modo loquatur. Homeritae autem contra littus aduersum maxime habitant: qui etiam Auzomitae cognominantur, quod ipsorum in ciuitate Auzomide regia sit. Mare autem quod in medio est, uento mediocriter flante quinque diebus ac totidem noctibus nauigatur, nocteque tantum concurrit fertur. Idem a nonnullis rubrum appellatur. Qui autem apparet ex hoc nauiganti usque ad littus & maritimam ciuitatem Arabicus uocatur sinus. Inde quoque regio usque Gazam ciuitatem Arabia nominatur, cuius regia Petra est ciuitas. Portus igitur Homeritarum, unde soluentes ad Aethiopes adplicare solent, Bulicas dicitur. Nauigantes quoque semper hoc pelagus portum Adulitarum contingunt. Adulis enim ciuitas est a portu stadiis x x distans, tantundemque a mari remota, ab urbe autem Auzomide iter dierum x ii. Nauigia quoque & in Indis & in hoc mari non eodem modo quo caetera. Non enim pice nec alio quocunque sunt illita, neque item in eisdem ferro asseres inter se compacti, sed laqueis quibusdam uincti. Causa est, non quam multi existimant, petrae hic quaedam ferrum ad se trahentes: signum, quod Romanorum nauibus ex Aila urbe in hoc mari nauigantium ferro multo concinnatis hic effectus non eueniat: sed quoniam neque ferrum, neque aliud quid ad hoc necessarium Indi uel Aethiopes habent, neque item eadem ex Romanis mercari queant, lege omnino prohibente, deprenso enim mors poena est. Circa igitur mare rubrum regio ex utraque ipsius parte consistit, ex Auzomide ciuitate usque ad Aegypti fines pertinens in Romanorum ditione: ubi Elephantina est urbs x x x iter dierum homini expedito distans. Hic multae habitant gentes, Blemyes & Nobatae populi frequentissimi. Blemyes enim regionis media tenent, Nobatae uero circa Nilum fluuium. Nam hi ante Diocletianum ulterius habitabant.

Romanique

Romaniq; prolixiores vñ iter dierū fines erant. Is primū hic existens didi-
cit quod oppidorum reditus minimus esset, quod angustam sterilemq; ter-
ram haberent. Nili enim petræ ualde sublimes nō procul distantes regionis
reliqua occupant. Militum quoque magnus hic numerus consistit, quorum
sumptibus maximis ærarium magnopere grauatur. Simul autem & Noba-
tæ circa ciuitatem Oasim petras habitabant. Hos igitur Barbaros idem Im-
perator induxit è suis finibus migrantes ad Nilum habitare, ac eis urbes ma-
gnas dare promisit, regionemq; longe meliorem atque illa quam reliquis-
sent. Sic enim existimauit eos non amplius illis qui circa Oasim sunt nocitu-
ros, ac à regione eis data tanquam à propria ut uerisimile est alios Barbaros
expulsuros. Hæc quum illi libenter acceptassent, statim huc adnauigant, re-
gionem omnem ex utroq; fluminis latere, cum urbe Elephantina habuerūt:
insuper ab eodem Imperatore uterq; populus certum auri pondus habuere
ut Romanos fines non amplius prædarentur, quod usque in mea tempora
seruatum: quanquam nihilo propterea minus ea loca excurrunt, sic profecto
nullo delinimento aut ratione Barbaros omnes retineri licet, quin in fide Ro-
mæis aut in officio, nisi tantum timore coërcentium militum persistant. Nec
proluit eidem Imperatori in optima eos terra apud Nilum collocasse, ut fir-
miores fidelioresq; essent, templa hæc & altaria Romæis ac illis communia
constituisse, amborum quoq; sacerdotes addidisse, quod speraret sacrorum
commercio eorum perpetua frui amicitia: ex quo oppidum in ea parte Phi-
las ex argumento appellauit. Hæ nancq; gentes & Blemyes & Nobatæ quū
alios deos uti Græci, tum Isim & Osyrim magnopere colunt, nec minus eti-
am Priapum. Blemyes etiam humana hostia Soli sacrificare consueuerunt,
qui mos Barbarus usque ad hoc tempus seruatus iussu pijsissimi principis Iu-
stiniani sublatu est. Narses igitur genere Persarmenius, cuius supra ut ad
Romæos transfugæ memini, illorū militum dux eiusdem Imperatoris man-
dato & templa deleuit & sacerdotes in custodia uinxit, statuasq; illorū Cō-
stantinopolim misit. Nūc autem ad institutum prius sermonem redeo. Sub
huius belli tempus Hellisthæus Æthiopum rex Christianus, dogmatisque
huius maxime obseruantissimus, postquam ex Homeritis his qui in alterius
littoris continente sunt, plures esse Iudæos didicit, multos autem sectam ue-
terem colentes, quam gentilem nunc homines uocant: quū non cessarent con-
tinuo in uicinos Christianos incurrere, cum classe aduersus eos uenit, ac ui-
ctoria potitus regem cum Homeritis pluribus interfecit, alio surrogato Chri-
stiano genere item Homerita, cui nomen Esimiphæo, imperatōque tributo
quotannis Æthiopibus dando domum se recepit. In hoc Æthiopum exerci-
tu serui nonnulli de industria regem redeuntem sequi nolentes inter Home-
ritas remanserunt, quod eorum tellus sit optima. Hi demum non multo post
cum alijs quibusdam in Esimiphæum insurgentes, in arce quadam captum

coniecerunt, alio Homeritis item rege substituto nomine Abramo. Is enim seruus erat Romæi uiri, qui apud Adulidem Æthiopum ciuitatem prope mare officinam quandam habebat: quod quum Helliſthæus audiuiſſet, Abramum ipſum ſimul cum ſcleris in Eſimiphæum ſocijs punire ſtatuit, exercitumq; trium milium armatorum unâ cum duce quodam ſui generis contra eos miſit: qui exercitus loci amœnitate captus, nō amplius & ipſe redire conſtituit, ac cum Abramo clâm collocutus ſimul de proditiōe conuenere. Poſtquam uero in acie conſtiterunt, pugna commiſſa ducem ſuū interficiunt, ſtatimq; ad hoſtes transfugientes ibi manſere. Helliſthæus itaq; ira uehementer incenſus alium protinus exercitū miſit, qui cum hoſte decertans ac uictus propere domum reuertit. Quamobrem nullo ſuccedente conatu, Helliſthæus in futurū ſibi metuens nihil amplius tentauit: quo mox decedente, Abramus eius ſucceſſori tributum ſingulis annis dare promiſit, eoq; modo in regno confirmatus eſt, ſed hæc tempore poſt ſubſecuta. Regnantibus igitur apud Æthiōpas Helliſthæo, apud Homeritas uero Eſimiphæo, Iuſtinianus Iulianum legatum reges ambos rogatum miſit ob communem in Chriſtum fidem, uti ſibi contra Perſas eſſent auxilio: ut Æthiōpes quidem ex Indis ſericum mercantes ac Romæis mittentes, ipſi quidem pecuniæ maximæ ſint domini, Romæis uero cauſa exiſtant, ut nō amplius nummos in hoſtes ſerici emendi gratia transferre cogantur: ex quo ueſtem cōficere conſueuerūt, quam olim medicam, nunc uero ſericam uocant. Homeritæ autem ut Carſum Phylarchum Maddenis conſtituant, & magno ſuorum & Saracenorum Maddenorum exercitu in Perſarum regionem incurrant. Hic enim Carſus ex genere Phylarchorum ac belli diſciplina inſignis quendam ē propinquis Eſimiphæi interficiens in terrā fugit quæ hominibus omnino deſtituta eſt. Ambo itaq; qd' peteret pollicentes legatū remiſerūt. Neuter uero promiſſis poſtea manſit. Æthiōpes enim mercari ex Indis ſericū nō poterant, qd' cōtinuo Perſarum mercatores apud ipſos portus exiſtentes, ubi prius Indorū naues adplicant, ueluti regionem incolentes proximam omneis commeatus emere cōſueuerunt: ac Homeritis durum uideri per regionem deſertam ac multi temporis itinere prolixam contra homines maxime bellicoſos ire. Sed & Abramus poſtremo, qui & regnum firmiſſime obtinuit, ſæpe Iuſtiniano promiſit in Perſidem irruptionem ſe facturum: ſemelq; tantum iter ingreſſus ſtatim remigrauit. Æthiōpes ergo & Homeritæ hoc modo cum Romæis ſe habere. Hermogenes autem tunc poſtquam uelociter prælium apud Euphratem geſtum eſt, ad Cabadem legatus proficiſcēs nihil de pace egit, cuius gratia iter cepit, quod ipſum adhuc in Romæos tumidum offenderet: quamobrem ſine effectu rediit, ac Belifarius ab Imperatore reuocatus Conſtantinopolim uenit, ut in Vandilos exercitum duceret. Sittas autem eiſdem Imperatoris

ratoris iussu ad Orientis custodiā in eius locū profectus est. Persæ uero iterū magno exercitu Chanarange & Aspebedo & Mermeroe ducibus in Mesopotamiā excurrūt, & quando nullus resistere auderet, Martyropolim circūstentes oppugnāt: ubi Buzes & Bessas præsidio aderant. Ipsa autē in regione quæ Sophosene dicta est, ab Amida cxxl stadijs distās ad Boreā uentū, prope Nymphium fluuiū qui Persas à Romæis determinat. Persę igitur mœnia oppugnabant. Oppidani uero quāquam ab initio se acriter defendebant, non diu perseueraturi erant, quod mœnia ipsa debilia ac expugnata facilia ex magna parte essent. Ipsi quoque necessarijs ad uictum & ad resistendū machinis carebant. Sittas autem & Romæorū exercitus in oppidum Attacham uenerūt à Martyropoli centū stadijs distans: ulterius nō ausi procedere, ibidē castrametauere. Erat cum eis Hermogenes rursus è Byzantio legatus ueniens. Interea uero res huiusmodi contigit. Exploratores iam antiquitus tam apud Romæos quā Persas lex est publice ali, qui clam aduersus hostes ire consueuerunt, ut illorum facta diligenter uestigata ducibus renuncient. Horum itaque multi beneuolentia in sui generis homines ut par est uti conantur, quidam uero aduersarijs secreta referunt. Tunc igitur è Persis quidam explorator contra Romæos missus ante Iustiniani conspectum ueniens quā alia multa inter Barbaros gesta dixit, tum quod Massagetarū gens iam iam ad Persarum exhibant regionem, cum eis inde in Romæorum ditionem incurre, re parati. Hæc audiens Imperator an uera homo loqueretur periculum facere decreuit, ac eum opibus magnis inducit ut in Persarum castra proficiscatur, qui Martyropolitas oppugnabant, ac Barbaris nunciaret, quemadmodum hi Massagetæ pecuniā corrupti à Romæorum Imperatore iam nō amplius contra ipsos sint ituri. Hic autem iussa facit. Ex quo Chanaranges ceterique Persarum exercitus magnopere timuerunt. Inter hæc Cabades grauiter ægrotans, Mebodem inter Persas unum fidissimum aduocans cum eo de rebus regni ac successoris communicauit, timerēque ait ne quid ab eo decretorum Persæ irritarent: quamobrem ut eius sententia firmior populis appareret, Cosroem filium successorem scribi iussit, statimque decessit. Post autem funus regium elatum ac iusta parenti reddita, Cosroes legi confusus ilico regnum inire paratus erat, nisi Mebodis prohibuisset autoritas, adseuerantis nihil in hoc genere temere fieri oportere, sed de optimatum ac magistratuum sententia, ut res ordine procedens perpetuo duraret. Itaque senatu ad hoc congregato Persarum, Mebodes Cabadis commentarium recitauit: illi uirtutis Cabadis ac officij memores Cosroem filium regem Persarum declarant: sic ille rem suscepit. Apud Martyropolim uero quum Sittas & Hermogenes ciuitatem tueri se non posse conspicerent, certos ad hostes misere qui in eorum uenientes conspectū hæc dixere, Fas iam uos paci studere ac omnis ini-

micitiæ penitus obliuisci, nec tot bonis utriusq; reipublice esse impedimento.
 Ad sunt iam prope legati de concordia ad regem uestrum proficiscentes, ut
 quæ sint ex usu amborum transigant: parati enim sumus de his ita ut dici-
 mus euenturis obsides uobis uiros imprimis nobiles dare. hæc illi. Nuncius
 interim in castra de morte Cabadis, ac de Cosroe rege constituto uenit. Illi
 res nouas simul & Hunnorum irruptionem timentes, oratorum sermonem
 libentius audiuerunt, statimq; obsidibus acceptis Martino & Genecio uno ex
 Sittæ doryphoris obsidionem soluente domum reuerterunt. Nec multo post
 Hunni in fines Romæorum ingressi postquam hic Persarum exercitum non
 offenderunt, paulo post excursionem facta domum se recepere. Mox Rufinus,
 Alexander, Thomas & Hermogenes legati ad regem Persarum missi ad Ti-
 grim usq; uenerunt: quos ubi Cosroes uidit, obsides subito missos fecit. Le-
 gati adsentando multa demulcentia dixere ac minime Romæorum dignita-
 ti cōuenientia: quibus Cosroes captus, pacem prius termino carentem decem
 supra centum annis concessit hac conditione, ut qui militibus in Mesopota-
 mia præficeretur, nō amplius apud Daras, sed apud Constantinā urbem cō-
 tinuo moraretur sicuti olim consueuit. Arces quoq; apud Lazos Pharangiū
 & Bolum sibi reddi oportere: quæ quum nomina sint etiam mensurarū cen-
 tum pendentia libras, tantundem auri à Romæis poposcit, ne Daram euer-
 tere cogantur, ac à sumptu cōmuni cum Persis in custodiendis Caspijs por-
 tis simul eximantur. Hic legati quum alia proposita laudassent, arces tamen
 dare nō posse dixerunt nisi Imperatore prius consulto. Visum est igitur Ru-
 finum super his Byzantium mitti, alios uero donec ille redeat expectare, da-
 tis dierum LXX spatio redeundi. Is postquam Byzantium uenit, Imperato-
 ri quęcunque Cosroi de pace sunt uisa refert. Ille his omnibus facile annuens
 pacem firmari iussit. Interim fama quædam non uera ad Persas penetrauit,
 Iustinianū iratum Rufinū interfecisse, cuius rei gratia Cosroes turbatus cum
 toto exercitu in Romæos proficiscitur, Rufinus interim reuertens non longe
 à Nisibi urbe erat, apud quam illi cōuenerant, ut postq; pacē firmassent huc
 pecuniam ferrent. Verum Iustinianū arces apud Lazos Persis cōcedere iam
 pœnituit, literasq; idem contra iam dicta legatis scripsit, nullatenus eas Per-
 sis tradi. Tunc enim Rufinum cogitatio subiit uelox potius quàm secura in
 Persarum terram pecuniam ferre, protinusq; Cosroem adiens pronus in ter-
 ram supplicat ne in Romæos exercitū ducat, sed in aliud quoddam tempus
 bellum differat, scq; propterea ei pecuniam traditurum. Cosroes autē inde
 surgere iubens cuncta facile concessit. Legati igitur cū pecunia Daras ueniūt,
 ac Persarū exercitus retro remigrauit. Tūc itaq; Rufinū legati socij suspectū
 habentes apud Iustinianū insimulauere, ex hoc coniecturam facientes quod
 cuncta Cosroes quęcunq; ille uoluit persuasus cōcessit. Imperator uero nihil
 propterea

propterea mali in eum ostendit. Breui deinde post tempore Rufinus ipse & Hermogenes rursus ad Cosroem de pace mittuntur, conuentumq; inter eos ut ambo utrinq; oppida ablata inter se restituant, nec ullus apud Daras militum praefectus existat. Sic igitur pacem aperantam, hoc est, sine termino fecerunt, anno Imperij Iustiniani septimo: ac Romæi tunc Pharangium & Bolon arces cum pecunijs Persis tradidere. Ex parte alia Persæ Romanis oppida apud Lazos præterea Dagarim reddidere, alium pro eo uirum recipientes. Is enim Dagaris tempore post Hunnos sæpe in fines Romanorum ingressos in prælijs superans fugauit: erat enim in bello præter cæteros fortissimus. Hoc igitur modo ambo fœdera iunxerunt. Post hæc statim uterq; princeps à suis insidias passi sunt, quo nam modo iam dicā. Cosroes Cabadis filius ingenio uehemēti & inquieto simulq; rerum nouarū cupido erat, quamobrem ipse tumultu seditioneq; plenus ut alij similiter essent causa fuit. Igitur eius pertæsi dominationem Persarū nobiles ac sapientes aliū regem ex Cabadis item domo sibi facere in concilio deliberāt. Optabant autē Zamam, uerum quod monocus esset uti supra narratur, lege prohibebatur: hoc tamen remedium uisum eis adhibere, ut Cabadem patri cognominem successorem, Zamam uero natu maiorem ei adstantem cōstituerent, qui res Persarum pro arbitrio dirigeret: quapropter Zamæ consilium referunt, eumq; prensant, ac multa alacritate ad rem suscipiendam adhortantur: quumq; ille obtemperasset, occasionem quærebant quo nam modo Cosroem inuaderēt. Consilium uero iam diuulgatum ubi Cosroes accepisset, prohibere conatus Zamam ipsum ac eius reliquos fratres cum omni uirili stirpe interfecit: sustulit item omneis Persarum nobiles qui consilio essent adhibiti, aut eius quocunque modo participes fuissent, inter quos fuit Aspebedes Cosrois auunculus. Cabadem quidem Zamæ filium parū adhuc, Adeogundubadi Chananangi qui eum nutrebat mandat uti puerum de medio tollat. Ille autē ubi de regis uoluntate accepit, dolens flēnsque calamitatem hanc cum uxore ac pueri nutrice communicat: uxor uero lachrymans ac uiri genibus aduoluta rogauit nulla ratione eum interfectū iri. Cogitantes igitur inter se quo nam modo seruare possent, abscondere ac clām nutrire uisum est eis, ac protinus ad Cosroem scribere iam sublatum: atque ita egerunt, adeoque occultum tenuere, ut nullus hominum sciret, præterquam^t Varames eorum filius, ac u^{Varames} nus è seruis qui longe fidelissimus uidebat^{infra}. Tempore uero procedente postquam Cabades ætate creuit, timens Chanananges ne res in lucem ueniret, eum cum pecunia dimisit ut ubicunque posset fugiens latitaret, resq; tunc aliquandiu occulta fuit. Tempore insequente Cosroes quum in Colchidem cū magno exercitu proficisceretur, sicuti mihi postea dicitur, secutus est & Chananangis filius Varames alios secum seruos ducens, inter quos erat ille seruus rei conscius. Is itaq; Varames omnia de Cabade gesta refert, testēmque

seruum adducit. Hæc ubi Cosroes audiuit, ira incensus graue putauit hæc à Chanarange suo seruo pati, quumq; eum facile capere nō posset, hæc est meditatus. Quando è Colchis domum reuersurus erat, ei scribit quemadmodū cum omni exercitu decreuerit in fines Romæorū inuadere, nec in unam tantum partem sed bifariam exercitū diducere, ut extra & intra flumen Euphratem contra hostes esset incursus. Vnam itaq; exercitus partem ipsemet erat in hostilem ducturus, alteram nulli seruorum æquo cum rege honore facile crediturum, nisi tantum Chanarangi ob uirtutem: quamobrem in tanta necessitate maturet ad eum protinus uenire, ut de cōsiliū sententia simul omnia quæ ad hanc rem opus decernat, certosq; post eum ire iubet. Hæc ubi Chanaranges legit, lætatus ob honorem ei à rege collatum, oblitusq; domesticorum malorum statim iussa peragit: erat autem senex, quumq; equi frenū negligentius regeret excidit, crusq; propterea læsus, necesse fuit ei apud eundē locum ob curam remanere: cui rex eō ueniens obuiam, ac claudum offendēs minimeq; militare aptum, in aliqua contineri arce donec curetur mandauit, sic eum ad supplicium euntem certi subsequentes de medio sustulerūt, uirum omnino unum inter Persas in bello inuictum & qui gentes Barbarorū duodecim Cabadis adiecit imperio. Hoc extincto eius filius Varranes Chanarangi magistratui paterno successit. Non multo post tempore siue Cabades ipse Zamæ filius, seu quis alius Cabadis sibi nomine usurpato (nam Cabadi regi ore similis erat) Byzantiū uenit, quem Iustinianus ut Cabadis nepotem honore magnificentiaque multa excepit. Et hæc quidem circa Persas in Cosroem insurgentes sic contigerūt. Postremo item Cosroes Mebodem sustulit hoc modo. Zabergani mandauit Mebodē uocari, qui quū iussa perageret, ille se iam iam uenturum respondit quamprimū rem præsentem quam tractabat cito absoluisset. Zaberganas uero odio in eum uetere ductus regi retulit Mebadem nolle uenire quum alia sibi negocia sint. Cosroes igitur iratus quendam è sequentibus mittens iussit ad tripodem eum ire. Quid autem hoc sit mox indicabo. Tripus ferrea ante regiā semper stare solebat, quando autem Persarū aliquis audit regem contra se grauiter iratū, non ei fas neq; in templum neq; aliò quouis cōfugere: sed apud hanc tripodem regiā expectare sententiam, nullo penitus ipsum seruari rogante. Hic Mebodes miserrabili specie plures consedit dies, donec eum quidam iubente Cosroe interfecit. Hæc uiri merces post multa & præclara in regem beneficia. Sub idem tempus apud Byzantium populi seditio improuisa contigit, quæ maxime præter opinionem fuit hoc modo. Populi in qualibet ciuitate iam dudū in Venetos & Prasinos diuisi erant, fullonia quidem nomina, quorū gratia inter spectatores & pecunias erogare & corpora diris cruciatibus adfligere, deniq; ignominiosam oppetere mortem nō dedignantur. Certant enim cū opposito, nō animaduertentes cuius gratia periculum subeant, nasciturq; illis erga proximos

mos inimicitia quædam nulla de causa, quæ nec generi nec necessitudini ulli parcit: apud hos uincere fuerit, si qua impietate in deū utant, si & leges & res publicæ uiolentur. Cuius sceleris participes quoq; foeminae sunt, non solū ipsos sequentes uiros, sed cū eis si oporteat in certamen descendentes, quamuis aliās in theatrum nō ueniant. Super quibus nihil ego satis habeo dicere, nisi morbum hunc esse animi cōmunem, qui omneis ciuitates ac populos inuasit. Tunc autem magistratus qui erat Byzanti, horū quosdam seditiosorum ad suppliciū ducebat: reliqui uero simul conuenientes rapiunt, ac in carcerem ingressi eos qui pari seditione aut alia quauis turpi causa uincti erant liberāt, ministros ac satellites magistratū sequentes interficiunt. Ciues si qui boni relictī erant, in proximam continentem trañcientes cōfugiunt. Ignis tota urbe haud aliter quàm ab hostibus cernebatur, ex quo Sophiæ templū & balneū & Augustæ domus uestibulum usq; ad domū Martis uocatam flagrant: præter hæc quoq; porticus magnæ usq; ad forum Constantini appellatum, tum domus opesq; maximæ consumptæ. Imperator unā cū coniuge & quibusdam senatoribus sese in palatio includens quieuit. Signum hoc tribus inter se dedere, Vince, ex quo nomine ea seditio in hoc usq; tempus appellata est. Prætorij præfectus tūc Ioannes Cappadox erat: Tribunianus autē Pamphilius Imperatoris Paredrus, quem magistratum Romæ Coæstorem, Latini Iurisconsultum uocant. Horum alter Ioannes artium liberalium ac disciplinæ omnis expers fuit: nihil enim è scholis nisi tantū litteras ab initio malas & has male scribere didicit, naturæ tamen robore omniū quos scimus uehementissimus, ac nosse opportuna idoneus tū rebus dubijs uiam reperire, cū his uitia miscuit ingentia. Nam imprimis improbus ac natura maleficus, neq; dei ratio neq; hominum reuerentiæ respectus ullus. Perdere insuper hominū uitas urbesq; delere ei curæ fuit, ex quo breui tempore multas opes cōsecutus est, quas undecūq; rapere simul & perdere natus erat. Voluptatibus insuper deditus, ebrietati quoq; ac saturitati uomitionibus occurrebat: & Ioannes quidem talis erat. Tribunianus uero contrā uir moribus & disciplina omnium artium nulli secundus. Iustum sectabatur lucrum, singulis diebus leges aliquas aut antiquabat aut cōdebat, ut ex usu esse uidebat. Donec igitur populus pro colorum nominibus inter se dissidebat, nulla erat ratio eorum qui in rempublicam peccabant. Postquam uero simul conspirantes in seditionem se cōuerterunt, aperte per totam ciuitatem in hos duos probra coniciebant, ac sedulo ad necem quærebant. Quamobrem Imperator satisfacere cupiens ambos de magistratu deiecit, ac Phocam uirum patricium præfectum prætorij cōstituit prudentissimum unum ac æqui seruantissimū. Basilidem uero Coæstorem fecit mansuetudine ac æquitate inter patricos clarum: in hos igitur inuidia aut insectatio nulla fuit. Die uero quinta tumultus sub uesperā Iustinianus Hypatio & Pompeio Anastasij principis sororis filijs

filijs domum celeriter ire iussit, siue res nouas in proprium corpus ab eis parari suspicaretur, siue fatum eos duxerit. Hi de inuadendo imperio coniurati, ac quod euenit timentes, ne in regia à populo uiolarentur, dicebant se non ordine facere si suum Imperatorem in tam graue periculum conijcerent. Hæc audiens Iustinianus etiam magis suspicans, eos statim iussit discedere: qui domum tandem uenientes, die sequenti oriente sole fama est utrunq; in palatio morari: populus itaq; omnis adcurrens Hypatium Imperatorem consulat, in forumq; ad rem suscipiendum ducunt. Maria uero eius coniunx prudentissima simul & castissima uirum prensans uociferabatur, ululatuq; multo ipsum ab eo facinore retrahebat, ad mortem nō ad Imperium trahi dictitans. Tandem à turba compulsa destitit. Ipsum igitur in forum Constantini productum in regiam reuocauit: quumq; ad manus diadema quo Imperatores redimiri solent non haberent, tunc quoddam aurum supra caput eius ponentes Romanorum Imperatorem declarant. Iamq; ad consiliū senatoribus quicunq; in aula aderant conuenientibus, plures pro illorum parte dictæ fuerunt sententiæ. Origenes autem ex eis unus surgens hæc ait. Res præsentēs Romæ bello decerni non possunt. Bellum enim & regnum omnium inter homines maxima esse palam est. Res quidē maximæ non temporis breuitate sed probo rationis consilio ac corporis labore gubernantur, quæ quidem hominibus non admodum repente succurrunt. Si enim in bellum descendamus in præcipiti ac momento nostra salus erit, deque omnibus hic in tempore periclitabimur, fortunamq; quomodocunq; res eueniet uel adorabimus uel omnino accusabimus, quod res ueloces in fortunæ plerunque temeritate uersantur. Si autem otrosius res præsentēs administrabimus, Iustinianum quidem minime capiemus, potius eorum sententiam sequentes qui eum aufugere sinent. Spretum enim imperium deficiente cottidie robore continuo fluit atq; deficit. Habemus insuper regias alias quæ Placillianæ & Helenæ appellantur, unde opus ei soluere, si bellum inferre, aut aliquid tractare decreuerit. Origenes hæc ait: alij quoq; quod turba facere consueuit, contra otius agendum expedire opinantur: nec minus Hypatius rem adcelerabat, ac in Hippodromum confestim cōtendere, quod nonnulli de industria dixisse ferunt quod in partes Iustiniani adspiraret. Ex alia parte qui Iustinianum sequebantur, in consultatione & ipsi posuere, utrum manere uel fugere expediret. Theodora itaq; Augusta inter hos primū sic ait. Fæminas inter uiros non oportere audere, uel in rebus dubijs leuiter agere, nunc maxime tempus est: ubi enim res in periculū uertitur, nihil magis expedit quàm in promptu optimum capere consilium. Existimo igitur fugam, si unquam nūc maxime, etsi salutem pariat, minime nos decere, quando semel nato nō mori quandoque minime concessum. Illi autem qui semel imperauerit exilium nequaquā tolerabile. Possem ne ego purpura semel adsumpta priuari, aut diem uiuere unum,

unum, in quo me Augustam adeuntes non salutauerint? Igitur optime Imperator uolenti nunc uiuere proculdubio nullo negotio licet, pecuniæ nobis magna uis, mare opportunum, nauigia multa. Considera tamen ne seruato tibi contingat uitæ iocunditatem cum mortis ad extremum acerbitate commutare. Mihi autem antiquum sane placet prouerbiū, Quam pulchrū est in sepulchri elogio Imperatorem adscribi. Hæc Theodora dicente cæteris fiducia est orta, omnesq; in concilio ad fortitudinem conuersi, qua se uia defendere possint, ac bellum mouenti resistere meditabantur. Milites nanq; omnes ac reliqui in aula Imperatoris ei minime clam adficebantur, uerū exitum rerum expectantes dissimulabant. Spes nanque omnis in Belisario ac Mundo ducibus erat, quorum Belisarius nuper è bello Persico reuertens quū præsentia omnia remedia festinasset, tum doryphororum ac scutigerorum multitudinem in periculis exercitatum ac fidam præsto paratam secū habebat. *forte, tētaſet* Mundus uero Illyricorū dux factus fortuna quadam dominabatur, barbaros Erulos ducens, tunc quibusdam necessarijs de causis Byzantium accersitus forte ueniebat. Hypatius igitur postquam ad Hippodromum uenit, statim ascendens ubi Imperator consistere consueuit, ac equestre gymnicumq; solitus est spectare certamen, in eius throno confedit. Mundus autē per portam Cochleam ex rotunditate dictam egressus est. Belisarius uero primum quidem aduersus ipsum Hypatium & thronum augustum ascendit. Vt autem in proximam habitationem uenit, ubi militum custodia antiquitus est, clamat iubens illos confestim portam aperire ut contra tyrannum eat. Illi uero quod alteri nequaquam fauere nisi uictoria obuēisset decreuerūt, ilico resistunt. Reuertens igitur Belisarius perijsse iam res Imperatori renunciat, milites quoq; q in palatii præsidio erant, ad res nouas excitatos. Iussus igitur ab eodem ad portam Æream uocatam ipsiusq; uestibulum ire, cū maximo labore per cadauera & loca semicom busta exiens ad Hippicū ascendit, ac postquam ad Venetam cōstitit portam quæ dextrorsus imperatorio throno est, in Hypatium ipsum primum ire constituit. Existente autem hic parua porta quæ clausa à militibus custodiebatur, timuit ne in loco angusto populus congregatus ipsum cum sequentibus interficiendo facile in Imperatorem incurrerent. Considerans igitur quod aduersus populum esset eundum, qui in Hippodromo constitierunt multitudine quidē innumerabiles & absq; ordine sese cōfundentes, ipse cæteriꝫ eius iussu strictis gladijs cursuꝫ & clamore multo in ipsos tendunt. Populus autem qui & in turba & in ordine militari constebant, postquam milites uiderūt thoracatos cum ensibus ferientes, qui estimatione multa & belli gloria pollebant, euestigio fugam clamore multo ut par est adriperunt. Mundus autem iuxta consistens ac uolens rem iuuare (erat autem audax natura simul & in agendo promptus) stetit anceps qua nam uia uteretur: ubi Belisarium in hoc certamine uidit, rectā in Hippodromum

dromum per ingressum qui Mortuus dicitur inuadit. Tunc uero utrinque Hypatij coniurati certatim cædunt. Postquam uero clara iam cōuersio facta est, cædesque multa populi subsecuta, Boraides & Iustus Iustiniani fratris filij nullo resistere iam amplius audente, Hypatium è throno raptū ducentes Imperatori, simulque Pompeium tradiderunt. In hoc die è populo amplius quam xxx milia desiderata. Ambos igitur Iustinianus in arcta custodia iussit adseruari. Hic Pompeius quidem plorabat ac digna misericordia loquebatur. Erat enim uir in malis huiusmodi minime uersatus. Hypatius autē eū multis increpans, nō oportere ait eos qui non iuste pereunt flere: se autē à populo coactos rem suscepisse, nec in Imperatoris Iustiniani iniuriā postremo in Hippodromū uenisse. Postera uero die ambo à militibus cæsi & in mare proiecti. Imperator autem eorū ac aliorū qui eius consilij factique participes fuere opes omneis publicauit. Reliquos uero omneis tū Hypatij ac Pompei liberos pristinae dignitati restituit, opibusque quod fortasse multi ex amicis nō sunt consecuti donauit. Hic seditionis Constantinopolitanae finis. Tribunianus autē & Ioannes sic honoribus deiecti, uti supra memorauī, tempore post eisdem restituti fuere. Sed Tribunianus multis post magistratū uiuens annis ex morbo decessit, uir qui nihil à quoque ingratū est passus, quū natura mitis & humanus esset, quibus moribus simul & doctrina singulari unicū auaritiæ morbum obscurabat. Ioannes uero contrā omnibus grauis & difficilis, auaritia, crudelitate perfidiaque infamis, eoque insaniae processerat ut Theodoram Augustam scēminam sapientissimam apud uirū calumniaret: at illa cū diuersas eum perdendi occasiones quæreret, hæc ei quam mox dicam succurrit. Belisarius ex Italia ubi res gesserat unā cum Antonina coniuge reuocatus ut in Persas iret, omnes Byzantijs suæ repperit uirtuti honori que fauētes præter hūc Ioannē, nō alia de causa quā qd' ipse omnium in se maleuolentiā, ille contrā beneuolentiam contraxit: quodque in eo spes esset Romæorum, rursus ad bellum mittitur Persicū, relicta domi Antonina. Hæc scēmina omnium una sagacissima ac rebus dubijs uiam subito repperire aptissima, quū Theodoræ Augustæ gratificari cuperet hæc excogitauit. Erat filia Ioanni Euphemia pudicitia insignis, ac admodum iuuenis, eaque de causa ualde decipi apta, quam pater quod unica ei esset magnopere diligebat. Hanc Antonina blandiendo pluribus diebus ad amicitiam sibi conciliare curauit, archanorum propterea participem facere nō est dedignata, cum qua quandoque in cubiculo sola existens de sua fortuna parū secunda per simulationē quæsta est, quod uir suus Belisarius quū Romani Imperij fines longe atque prius erant dilataffet, duos præterea reges cum tot diuitijs Byzantiū in triumphum duxerit, Iustinianū tamē ingratū repperisset, remque publicam ut iniustā ualde detestata est. His querelis adsentiens Euphemia simul & ipsa præsentis status cōditionem obsequitiam persecutionemque Theodoræ Augustæ uituperauit. Huius inquit,

mali

mali uos ô carissima, causa estis qui uiribus quas possidetis uti non uultis. At illa excipiens, nō ait filia possumus in castris nouarū aliquid rerum aggredi, nisi aliqui nobis intus sint auxilio. Quod si tuus pater uellet, facile quæcunq; deus iuberet exequeremur. Hæc audiēs Euphemia protinus se id efficere recepit. Nec mora, inde discedens rem ad patrem detulit. Hic uero lætatus facile hanc esse uiam ad imperiū existimauit, quapropter statim se rem facturum promisit, ac filiæ iussit ut die postera daret operam ut in colloquiū cum Antonina & ipse admitteretur, fidemq; suam obliget. Antonina Ioannis uoluntatem audiens, ac hominē procul à ueritatis cognitione deducere quærēs, nunc ait nos simul cōgredi tempus opportunum, quando nulla suspicio rem prohibere sit apta. Nam ad uirū in Orientē mox se ituram dicit, ac primū ē Byzantio digredientem in suam uillam quam Rufinianas uocabant prima die diuersuram. Huc itaq; Ioannē ut salutantem ac prosequentē uenire oportere, ac sermonē de re tota cōferre, tum fidem ultro citroq; recipere. Hæc itaq; ab ea dicta probe sunt uisa Ioanni, ac certa huic negotio dies constituta. Interim Augusta omnem sermonem ex Antonina percipiens eam collaudat, simulq; ad rem prosequendā adhortatur: illa discedens ad Rufinianas proficiscitur, huc Ioānes rem transacturus nocte uenit. Theodora uero re prius Imperatori patefacta, Narsē eunuchum & Marcellū præfectum uigilū palatiū ad Rufinianas cū multis militibus misit, ut inquirentes de Ioannis gestis, si eum rebus studere nouis cōpererint statim interficiant. hi ubi ad locū peruenērunt, post sepem quandam latitantes nocte sermonē omnem Ioannis cū Antonina hauserūt: ubi ille effreni lingua ea quæ contra Iustinianū decreuerat adseuerauit, ac iuramēto grauissimo denuo firmauit. Narses uero & Marcellus extemplo in ipsum tumultu ut par est facto irruentes à doryphoris Ioannis proxime consistentibus prohibiti sunt, Marcellus etiā ab uno ex eis nescio qui uir esset sauciatur. Ex quo Ioānes elapsus in ciuitatē fugit. Quod si animo confidenti rectā ad Imperatorem uenisset, profecto nihil ab eo mali sustinuisset: uerū ad templa confugiens, Theodoræ potestātē dedit in ipsum insidijs utendi. Igitur de magistratu primū deiectus in exiliū in Cyzici suburbanū quod Artacem uocant missus est: ubi presbyteri tantū habitum, nō autē sacrificandi aut profitendi animo sumpsit, ne impedimento fieret ad repetendos forsitan honores, quorū spem nō omnino abiecerat. Bona eius Cōstantinopoli publicata, quanq; bona pars ei Imperatoris benignitate dimissa est. Cū his itaq; ac alijs quæ occultauerat ditissimus etiā remanserat ea q; uiuit nihilominus licentia & his delitijs quibus prius, adeo procul ab omni cura fuit: quamobrem odium in se Romæorū accumulauit, perspecta hominis impudentia & in calamitate merita inconsiderantia. Verū deus eum grauiori poenæ puto reseruauerat, quod hoc modo contigit. Erat quidam apud Cyzicum episcopus Eusebius, omnibus cum quibus uersaretur non minus

z 2 quam

quàm Ioannes grauis. Hunc Cyziceni apud Imperatorē accusantes ad iudiciū accersuerunt: uerum eo uiribus ac potentia resistente nihil tunc egerūt. Conspirantibus demū quibusdam iuuenibus in foro interficitur. Erat autem Ioannes in dissensione cum Eusebio, ex quo illi insidiæ imprimis prouenisse putabantur. Mittuntur igitur è senatu Romæorū qui crimen cædis inquirāt, hi Ioannem ante omnes in carcerem conijciunt, deinde hominem olim inter patritios potentissimum & præfectum & quandoq; consulem nudum more latronis constituentes autores cædis dicere coegerunt. Deinde cunctis ei bonis direptis breui tantum eum ac lintea contactum ueste naui imposuerunt, sic itaq; circumductus per totum Ægypti iter usq; ad Antinoi urbem petere ab obuijs stipem cogeatur. Hic uero tris annos in custodia seruatus est. Quodq; mirum, in tantis erumnis constitutus nunquam imperandi spem dimisit, sed & quosdam Alexandrinos publice aurum debentes palam etiam calumniabatur. Post decem itaq; annos male administratæ reipublicæ à Ioanne poena exacta. Nūc ad institutum supra sermonem reuertar. Belisarius in Orientis expeditione dux rursus constitutus, in Aphricam deinde missus ea potitus est, sicuti mihi postea dicitur. De qua uictoria quum Cosroes accepisset grauius tulit, poenitentia ductus quod pacem cum Romanis fecisset, quum magnum sibi exercitum adesse sentiret. Missis tamen ad Iustinianum legatis congratulatus est, simulq; partem spoliū per iocum petens, qd' hanc nō fuisset adsecutus nisi fœdera cū Persis prius inuisset. Iustinianus uero Cosroe donis pluribus munerato legatos paulo post remisit. Interea apud ciuitatē Daras res cōtigit huiusmodi. Ioannes quidā in peditū numero hic erat. Is cum paucis admodum militibus de tyrannide cōspirans ciuitatem occupauit, atq; in palatio uelut in arce residens quotidie tyrannidē exercebat: quod nisi pax cū Persis pauloante subsecuta fuisset, in magna Romæos ibidem mala coniecisset. Quarta uero tyrannidis die milites reliqui adhortantibus Manante ciuitatis præfule ac Anastasio ciue illic nobili circa meridiem in palatium ascenderunt, quilibet sub ueste gladium paruum ferens, ac prius in uestibuli porta paucos offendentes milites interficiūt, deinde ad interiora penetrantes tyrannum superauerunt. Quidam uero aiunt non milites primum hoc prohibuisse, sed ipsis in uestibulo rem morantibus simulq; periculum formidantibus quendam inter ipsos constitutum exilijsse cum ense, ac Ioannem obuium ex improviso percussisse, ac uulnere minime letifero accepto, tumultu exorto fugientem in milites incidisse, ita demum ab eis captum. Palatium euestigio cremauerūt, ne qua in futurum spes similia excogitandi relinqueretur. Ipsum in carcerem uinctum duxerunt. Quidam uero ex illis potiore consilio ductus, ne aliquis ex his qui eum secuti fuere uiuum esse audiens res rursus nouas moliretur, ipsum protinus necauit, atq; hoc modo tumultus penitus sedatus.

PROCOPII DE BELLO PERSICO
LIBER SECVNDVS

REVI post tempore quàm hæc gesta sunt, Cosroes audiens quod Belisarius Italiã restituere cœpisset, nō ultra contineri potuit quin causas excogitaret, qua ue ratione honesta seu adumbrata saltē fœdera solueret: super quibus cum Alamandaro collocutus causam belli aliquam iussit eum commentari. Hic autem Aretham Iustiniani ducem expostulans quod agri fines præteriret, Romæorū ipse regionem inuadit, ad bellumq; hostem prouocat, dictitans quod non ipse fœdera uiolaret, quoniam ad hæc neutri illorum se inscripserant: eratque ita profecto: nullus enim unquam Saracenorum in conditionibus fuit ueluti Persarum & Romæorū nomini coniunctorum. Ipsa autem regio de qua inter utrosque contentio uersabatur, Strata uocabatur Palmyræ ciuitatis ad austrū spectans: arborem quidem nullam nec bonorū aliquid in campis fert, maxime solis ardoribus exposita ac torrida est, quibusdam tantum ouium pastionibus bona. Arethas igitur hanc omnino esse Romæorū possessionem contendebat nominis primum coniectura, quod diu ab omnibus sic uocata sit (Nam Stratam, uiam latini dicunt) testimonijs antiquorum utens hominum. Alamandarus autē de nomine contendere minime iustum putabat, mercedes autem hic pastionis eos qui oues possiderent antiquitus solere dare dictitabat. Ideo Imperator Iustinianus Strategio uiro patritio & Gazæ imperatoricæ præfecto, alioquin prudenti & optimo genere nato summoq; duci in Palestina, de his cognoscendis curam mandauit. Sumnius autem Iuliani illius frater erat, qui pauloante ad Æthiopas & Homeritas legatus est profectus. Ipsorum alter Sumnius non oportere Romæorum regionem negligere rogabat. Strategius autem Imperatori suadebat, ne ob breuem admodū agrum ac infructuosum omnino existentem, Persis ingruentibus belli causam gratificari uellet. Imperator itaq; hæc in consultatione posuit, multūque inter hæc temporis intercessit. Cosroes à Iustiniano fœdera soluta palam dicebat, multis insidijs in eius domum illum usum fuisse, quibus in amicitiam Alamandarū sibi conciliaret. Interim uero Sumnium ad eum specie colloqui missum, ut magnæ pollicitatione pecuniæ ad Romæos transfugere persuaderet, litterasq; ostendebat quæ super his ad Alamandarum Iustinianus scripsit: præterea dicebat eum ad quosdam Hunnos epistolam misisse suadentem illos Romæorum fines inuadere, ac eorum locis damna plurima inferre: facileque ipsos potituros docebat, quū primum in conspectu fuissent. Hæc igitur Cosroes Romæos exoptulans iratus arma tentare decreuit. Hæc autem si uera fuerint nō

Legatorum
Vittigis ad
Cosroem or-
atio

habeo in præsens dicere. Inter hæc Vittiges Gothorum dux iam bello adsumpto legatos duos ad Cosroem misit suadentes cōtra Romanos bellū mouere, & hos non Gothos quidem, ut nō sese inde ostendentes iam facta confunderent: sed Ligures sacerdotes multa pecunia ad hoc factū inductos: quorum alter quidem sicuti dignior uisus speciēmque ac nomen episcopi præferens, nihil sibi congruum in legatione constituit, alter uero eum tanquam minister sequebatur. Per Thraciam uero iter facientes quendam inde in amicitiam sibi conciliant Syra Græcæq; linguæ peritum ac interpretem futurum, clām omnibus Romanis in Persidem ueniunt inexplorato, quod in foedere consistentes illi minimum custodes adhiberent: utq; in Cosrois conspectu fuerunt hæc dixerunt. Cæteros quidem omnes legatos o rex plerunq; de rebus calamitosus ire contingit. Nos autem Vittiges Gothorum simul & Italicorum rex misit uti sermonem de his quæ ad tuum regnum faciunt habeamus, eaque de causa tantum hæc nos loqui existima. Si quis enim te regnūque tuum à Iustiniano prodi dicat, recte sentiat: quod is ea sit natura, ut res nouas quæ nihil ad eum pertinent semper quærat, præsentibus uero ac pacatis minime contentus uniuersam terram possidere, tum singulorū imperium certatim inuadere cupiat. Quūque non uideat Persas ex se capere, neque item Persis obstantibus posse alios subiugare, te tantum ambit specieq; pacis capere cōtendit, reliquos deinde uiolaturus magnos exercitus sub tua potentia conciliare. Vandilorum nanque regnum & Maurusios ubi euerterit, contra uos longe sepositos uenit. Nec profecto dubiū, quod si Gothos omnibus de medio tollere poterit, ut nostro ac eorum qui iam in seruitutem redacti sunt auxilio contra Persas bellum mouebit. Neque enim illi aut amicitiae aut iurisiurandi respectus seu pudor ullus. Nam donec tibi salutis spes aliqua supererit, nihil nos profecto lædere neque tu propterea patieris. Sed uide ex nostris malis paulo post quanta Persis sequentur incommoda. Cogita quàm Romæi tibi tuoq; regno nuncq; beneuolentes essent, si maioribus poterentur uiribus, nihil profecto esset moræ quin suum in Persas ostenderent uirus. Vtere igitur præsentī facultate quam desinentem nunquam recuperabis: opportunitatis enim momenta redire omnino nesciunt: præstat enim præuenientem in tuto esse, quàm bene gerendæ rei occasione amissa turpiter ab inimicis pati. Hæc ubi Cosroes audiuit, bene monuisse Vittigem putauit, uelut calcari currenti addito magis ad agendū cōtra Iustinianū est incensus, cuius odio deceptus facile ea quæ ex ipsius inimicis audiuit uera esse credidit, quæ postea ad Armenios & Lazos etiam peruenere, uti mihi mox dicitur. Nā tales à Iustiniano causas desciscendi quærebant, quæ generoso principi inter laudes maximas reputari poterant, quod uidelicet imperium propagare ac clariùs reddere cupiebat. Hæc eadem & Cyro Persarum regi, & Alexandro Mace-

dro Macedoni hoc modo etiam quis obiecerit: sed iustitiam nequaquam odium sectatur. His igitur de causis Cosroes foedera soluere statuit. Inter hæc autem & aliud huiusmodi euenit. Simeones ille qui Romæis Pharangium tradidit, Iustiniano persuasit adhuc bello uigente ut nonnullos Armeniorum uicos ei donaret, quorum dominus effectus, paulopost à colonis locorū per insidias interficitur: cæde patrata autores statim ad Persas confugiunt. Iustinianus ubi hæc accepit, euestigio uicos hos Amaspi Simeonis fratris filio tradit, eumque præfectum Armeniæ constituit. Hunc igitur procedente tempore quidam Acacius ex Iustiniani amicis insimulauit Armenios prodere ac Theodosiam ciuitatem aliâque oppida Persis tradere uoluisse, quapropter eius mandato illum interfecit, ipseque Armeniorum administrationi successit, uir natura improbus uti ex gestis plane indicauit. Fuit nanque in subditos crudelissimus omnium, & pecuniæ rapacissimus undecunque uenientis, & tributum nunquam cõsuetum quadringentena imperauit: quem quū Armenij diutius tolerare nequirent, unà cõspirantes interfecerunt, & ad Pharangium protinus cõfugerunt, aduersus quos Imperator è Byzantio Sittam misit. Is igitur apud eos mansit ex illo quo foedera inter Persas & Romæos fuere: primo quidem circa bellum segniter egit, ac palpatione blanditiâque magis quàm ui homines eos lenire, ac paulatim ad pristinū reducere officiū tentauit, de Imperatore spondendo quemadmodū eis nouum tributum remitteretur. At Iustinianus eius mollicie ac cunctatione turbatus ipsum uehementer obiurgauit, Adolij Acacij filij calumnijs excitatus. Sittas uero ad prælium se interim præparabat: ac primū quidem multorum pollicitatione bonorum plures eorum sibi cõciliare conatur, ut reliquos postea facilius compimeret. Et iam Aspetiani uocati gens Persidis maxima ac frequentissima, in quos iam incurrere Sittas parabat, ad eum misere, postulantes ut per litteras fidem obliget, si relictis suis gentibus in hostium aciem transfugiant, ut omniū immunes malorū remaneant, suaçq; ipsis hinc liceat traducere. Sittas uero illis in his quæ petiere morē gessit, libello in fidem tradito ac subscripto, spe ductus quod illorum auxilio sine ullo labore in bello potiretur: cum uniuerso exercitu ad oppidum Oenochalacorū uenit, ubi Armeniorum castra erant. Sorte autem quadam qui libellū ferebant, alia euntes uia Aspetianos conuenire non ualuerunt. Pars autem Romanorum exercitus quibusdam ipsorum occurrentes minime quæ ferebāt adspicientes ut hostibus sunt usi, ac ipsorum uxores & filios in spelunca Sittas comprehendens interfecit, seu factū ignorans, seu certe Aspetianis iratus quod nō sicuti promiserūt ad ipsum transfugerunt. Illi autem pristinam resumentes iram, ita cum cæteris sui generis in acie constiterūt. Quumq; utriq; in locis iniquis & præruptis essent, nō in uno tantum loco, sed in collibus & uallibus dispersi palantesq; pugnabant. Cōti-

git igitur ex Armenijs paucos, & ex altera parte Sittam cum nō admodum etiam multis sequentibus inter se propinquare: ubi tantum uallis media, utrinque uero equites erant. Sittas igitur cum paucis ualle transmissa in hostes iuit. Armenij uero regredientes constiterunt, quos Sittas nō ulterius est persecutus. Quidā uero Erulus genere animo fretus Romæos insecutus usque in conspectum Sittæ uenit insultabundus, admotisque calcaribus in eum irruens, hastam quam ille ex humo raptam cōtra eum tetenderat rupit, quæ res eum uehementer adflixit: quidam uero ex Armenijs eum adspiciens agnouit quod sine casside esset, alijsq; socijs monstrauit. Sittas uero hoc audiens hasta quam supradixi fractam in terram demissa, ense educens uallem transmittere non dubitauit, hostis certatim occurrit, ac ex eis unus ense summo cum uertice feriens sinciput abstulit, nequaquam ad ossa plaga transuersa penetrante, quin illum ulterius progressum Artabanes Ioannis filius à tergo irruens hasta interfecit. Hic Sittæ finis haud impar eius uirtuti ac gestis contra hostes, uir præterea & ore probo & belli disciplina ac gloria nulli temporum suorum secundus. Quidam uero dicunt eum nō ab Artabane interfectum, sed à Salomone uiro ualde obscuro. Sitta igitur interfecto Buzem Imperator contra Armenios ire iussit: qui ubi proxime stetit, ad ipsos nunciatum misit, uti uelit ad se nonnullos ex eis electos mittere cum quibus colloquatur, sese operam daturum ut Imperatori concilientur. Aliqui tamen Buzi minime credendum putauerunt, neq; sermones eius probare uoluerunt, erat autem ei maxime amicus Ioannes quidam Aristiades Artabanis frater, qui Buzæ tunc ueluti amico confidens cum Bassace socero ac alijs paucis ad eum uenit: qui in oppido præstolantes, hic Buzen postera die conuenturi erant. Bazacēs autem Ioannem eius socerum ad fugam magnopere est adhortatus, quam ubi minime persuadere potuit, solum hic relinquens cum alijs omnibus clam Romæis eadem uia remigrans adequitauit. Buzes Ioannem solum inueniens interfecit: & ex illo nullam spem successus in Romæos Armenij habentes, neq; Imperatorē in bello superare uolentes, ad Persarū auxilia autore Bassaca uiro in rebus agendis solerti confugerūt, quorū primū regem Cosroem ita sunt adlocuti. Sūt quidē nostrorū multi Arfacidæ o rex, illo Arface prognati, qui neq; à Parthorum regno alienus quando Persarū Parthi subiecti fuere, rex quoq; fuit nulli suorū temporū uirtute secundus. Adsumus igitur uobis omnes serui & ministri facti, non quidem uoluntarij, sed coacti ut quidem apparet à Romanorū imperio, re autē uera à tua uoluntate, si quidē ille qui iniuriā facere uolentibus uires tribuerit in causa putandus. Supra enim dictus, quēadmodū ex rebus gestis nosse potestis, Arfaces nostrorū progenitorū rex ultimus proprio se spōte abdicauit imperio sub Theodosio Imperatore, ut sui generis homines quū ceteris in rebus liberi degerēt,

tum

*Armeniorum
pro auxilio
ad Cosroem
oratio*

tū ut ab omni uectigali immunes imperpetuū essēt. Et hæc quidē incolumia seruauimus, usquequo hæc fœdera iniuistis, quæ potius si quis pestem dixerit non iudicauerim errare. Nam ex illo hic tuus Imperator nulla neq; amicorū neq; inimicorum ratione habita, humana omnia miscuit, tibi quidem uerbis amicus, re autem inimicus, quemadmodum & ipse breui tempore puto intelleges: nam omnibus in Occidente perdomitis nulla erit mora quin reliqua omnia euertat. Quid enim quæso intentatum reliquit, aut quid pacatū: nōne nos nouo tributo minimeq; consueto grauauit? Zanosq; nostros amicos liberæ conditionis in seruitutem reduxit, miserorum Lazorum regi Romanum magistratum intulit, res profecto nec naturæ congruens nec dictu facilis. Insuper nōne in Bosporanos Hunnorum subditos expeditiones cum ducibus misit, ipsamq; urbem nihil ad se pertinentem sibi acquisiuit: quin & societatem ausus facere cum Æthiopum principibus, quos Romani ne quidem unquam audierunt. Sed & Homeritas, & mare rubrū præteruectus etiam Phœniciam Romano adiecit imperio. Non dicam de Aphrorum atque Italorum uexationibus. Terra enim uniuersa eum non capiat. Nam parum est & omnibus dominari hominibus, si quod est latebrarum ultra ætherem ultraq; oceanum uestigat, alium sibi orbem parare cupiens. Quid igitur rex cunctaris? quid pacē uitiosam obseruas, ut uidelicet te ultimæ post alios omneis uoracitati referuet? Si quidē discere cupis qualisnam Iustinianus in obtemperantes ei existat, prope nos exemplum inspicere poteris ac miserorum Lazorum. Si autem Vandilos Gothos & Maurusios meditare insontes, ac nullam usquequaq; ei inferentes iniuriā quo nam modo habuit, nō adhuc omnia in summa dicta fuerint. Nōne Alamandarum ô bone rex seruum tuum durante fœdere quandoq; tentauit ut à tuo deficeret regno: quin Hunnos sibi omnino ignotos nuper sibi conciliare ut rebus plane tuis insidiaretur in animo habuit, quo factō nullum ullo unquam tempore fuit audacius. Post igitur occidentalium euerfionem iam in orientales contra uos se conuerture cœpit, quod solū illius uictoriæ uestra potentia restat. Pax igitur illi, nō tibi soluta, & fœderibus sine fine ab initio constitutis ipse primus finem imposuit. Soluunt enim pacem nō qui bellū primi mouent, sed qui per insidias fœderū tempore arma capiūt. Nam illi qui tantū causa est belli, retractare licet, æquūq; ab iniuriā discedere: quod minime facienti, ubi ad manus uentū est, quis dubitat ut nō discordiæ causam præbētes, sed ipsos propulantes potius uincere consueuerūt. Nec paribus inter nos certamen uiribus erit. Nam Romæorū bona pars militū in Occidentis agit partibus, quorū duo præcipui duces, ex his alterū Sittam interfecimus, Belisariū uero nō amplius Iustinianus uidebit, ut uerisimile: quē ille cōtemnens, Italarū nūc potentia fruitur. Ex quo tibi cōtra hostes eūti nemo occurret. Habebis insup nos & beneuolētia, ut par est, & multa locorū peritiā in exercitu suffragantes. Hæc Cosroes
ubi

ubi accepit, quicquid in Perside integri erat ac fidelium cōuocauit, eosq; quācūq; Vittiges scripsit, quid uē Armenij narrauerūt docuit. Idēq; ante omnia in consultatione posuit, ubi plurimā dictā sunt utrinq; sententiā. Tandem eis ineunte uere bellum contra Romāos sumendum uisum. Erat enim tunc autumnus, annus uero Iustiniani imperij tertius ac decimus. Nec unquam Romāi existimare potuerunt, fœdera aperanta primum à Persis uiolatū iri, quamuis Cosroem audiuerint, ex his quā in Occidente prospere ipsis euenierant, magnopere turbatū, causasq; iam dudū quærere tales quas pauloante memorauī. Insuper cometes eo tempore diebus pluribus apparuit, prima quidem parte uiri magnitudine in Occidentē uersa, posteriore autem longe maior in Orientem spectans solem in capricorno existentē ipse in sagittario sequebatur, xiphiam uocant quod longe in acutum tendat, nonnulli pogoniam. De quo sapientes alij alia opinantur diuersa mortalibus portendere. Nos autem ea quā contingunt scribere conabimur: quilibet suo pte ingenio rem postea iudicaturus. Ingens igitur tunc Hunnorū exercitus Histrū transmittentes in omnem Europam inuaserūt, nec ulla natio tot in hac parte maleficia damnaq; intulit: à sinu enim Ionico hi Barbari omnia usque Byzantiij suburbana populati sunt, arcesq; duas munitissimas in Illyrico, ciuitatemq; Casandream uī euerterūt, quam antiqui Potideam uocabant, multa q; gaza simul cum centum & uiginti millibus hominum captis domum reuerterunt, nullo penitus eis resistente. Posteris autem temporibus sæpius reuersi intoleranda Romanis mala intulerūt. Nā in Chersonnesi expugnatione oppidanos deceperunt, ex parte maris quē Melanes uocatur, muros ascendentes de improviso eos oppresserunt, quorū partim capti, partim interfecti sunt. Nonnulli angustias maris inter Abydum & Sestum transeuntes in Asiæ loca excurrentes Chersonnesum reuerterunt. Inde deniq; rursus domum cum toto exercitu se receperunt. In alia item irruptione Illyricum repetentes Thermopolim obsedere, oppidanis se acriter defendentibus: uestigabant qua nam uia facilius ascendere possent, præter spem unam reppererunt quā ad montem his superuenientem ducit. Sic omneis fere Græcos præterquam Peloponnesiacos infestantes tertio domum remigrarunt. Persæ igitur haud multo post fœdera uiolantes in Romāos ea gesserūt quē hunc dicam. Belisarius Gothorum atq; Italarum regem Vittigem captiuium Byzantiū eo tempore duxit: quando enim Iustinianus Cosroem audiuit bellum mouisse, prius monitione quadam eum ab incepto deducere conatus est, forteq; ea tempestate Anastasius quidam Byzantium uenit, Daræ ciuitatis tyrannidē relinquēs uir alioquin prudens. Hunc Imperator ad Cosroem cum litteris huiuscemodi mittit. Prudentium est hominum & eorū qui religionem ac deum rite cōlunt, pullulantis belli causas præsertim cū amicissimis protinus incidere. Contra uero imprudentium ac deum sibi maxime iratum reddere quærentium,

tumultus

*Iustiniani ad
Cosroē literæ*

tumultus occasionem excitare. Pacem enim soluentibus arma sumere nulla est mora, quando studia peruersissima uel infimo generi hominum facilia factu rerum natura uult: bellum uero semel ingressu ad pacem rursus inclinare homini nequaquam facile existimo. Quamuis enim tu scripta inter nos minime quomodo oporteat causaris, & ea quidem tuo modo interpretari tibi fas esse putas, nō ut nos deliberati scripsimus, sed ut ea quæ iam facere decreueras, tibi ad excusationem peruersæ uoluntatis umbram quandam præberent: iam nos quæ palam uidimus queri possumus, Alamandarum tuum fines incurrentem nostros manente fœdere uniuersos populatum fuisse, resque gessisse nefandas, oppida cepisse, opes rapuisse, cædes maximas patrasse, pro quibus non te nos tam accusare quàm te super his excusare fas esset. Qui enim huiuscemodi quærunt alios lædendi occasiones, sese factis quàm mente manifestius ostendunt. Sed his quanquam hoc modo se habentibus, nos pacem omnino sectari decreuimus, te autē contra Romanos audiuius causas nulloatenus ad nos pertinentes iure fingere. Nam qui præsentia subornare in animo habent, in amicos uehementer causas excitant: quibus enim amicitia ius minime placet, nō existentes & cōmentari occasiones conantur. Sed hæc ne uilibus quidē hominibus nedū regibus cōuenire profecto uideantur. Tu uero his aliquantulū dimissis considera quæso numerū in bello utrinque desideratorum, partemque illam merito damnari uidebis quæ tantæ cædis causa fuit. Præterea iusiurandum reputa tuum, pecuniam demum quam recepisti, quæ omnia despiciens, nō artibus aliquibus quàm sophismatis & cauillis fas iusque interuertere cupis. Non enim deus quem offendis decipi idoneus. Hæc ubi Cosroes legit, neque statim respondit neque Anastasiū remisit, sed ibidem remanere coëgit. Post hæc autem hyems desijt, ac tertius & decimus Iustiniani imperij annus erat. Cosroes uere appetente in Romanorum terras cum magno exercitu ingreditur, ac pacem aperantam, id est, quæ sine termino fuerat, manifesto soluit. Iterque fecit non per Mesopotamiam, sed Euphratē dextrorsus habens. Est enim in altera fluminis ripa Romanorum oppidū munitum quod Circesion uocatur, præruptum ex magna parte, quod Aborras fluuius ingens hic ostia emittens Euphrati miscetur, angulum iuxta oppidum facit, ac murus extra castellum longus, regionem utriusque fluminis mediam complectens, triangularē efficit loci formam. Quapropter eum sic natura munitum Cosroes neque tentare, neque Euphratē transire nullo modo decreuit: sed in Cilices & Syros ire nihil cunctatus, ante exercitum trium iter dierum expedito adequitauit, iuxtaque Euphratis ripam ciuitatem Zenobiæ contigit, quam illa restituens de suo nomine uocauit. Hæc Odonathi regis uxor fuit in ea regione Saracenorum, qui in fœdere Romanorum iam dudum erant. Is autē Odonathus rempub. Romanis à Persis in Oriente occupatā seruauit. Sed hæc superioribus gesta temporibus. Cosroes autē proxime ad Zenobiā adcedens

adcedens ubi oppidum esse nō admodū clarum didicit, ac regionem eam inhabitatam & omnibus destitutam bonis intellexit, timens ne hic moram nullo usui trahendo rebus ei magnis esset impedimento, oppido prius ex cōditione frustra tentato, ulterius celeriter tantundē rursus adequitans ad Surenorum ciuitatem prope Euphratem sitam cōstitit: ubi equus in quo insidebat, terram pede percutere cōcepit, quod Magi oppidū id in potestatem eius uenturū coniecerunt, ex quo statim ille exercitu propius admoto mœnia oppugnare cōcepit. Erat autem hic Arsaces quidam nomine, Armenius genere, dux: qui milites ad propugnacula superiora ducens, inde pugnando fortissime ac plures interficiendo hostes sagitta percussus cecidit. Persæ quod serum tunc esset diei, ut postera luce rursus pugnaturi ad exercitum se receperunt. Romæi autem ignorantes extinctū eis esse ducem, supplices Cosrois esse decreuerunt: postera die ciuitatis episcopum pacem rogatum & sese excusatum mittunt. Is quosdā ducens ministros aues ferentes uinumq; ac probos panes ad Cosroem uenit, ac humi procumbens flere cōcepit ac orare, iam miseris parceret simul & ciuitati, quæ Romæis quidem sine honore esset, Persis uero in nulla ratione prius habita nec in futurum habenda, Surenos precium redemptionis libenter pro se proq; oppido quod inhabitaret duros pollicetur. Cosroes autem quum male in Surenos animatus esset, quod primi omnium Romæorum in quos incidisset, urbe eum non excepissent, quin arma corripere ausi multam Persarum fortissimorum cædem fecissent, iram tamen ad tempus dissimulauit, ut in Surenos postea cōmodius animaduertendo cæteris timorem incuteret, fama quaqua uersus eius formidinis peruagata facilius reliquos sponte cessuros sperabat: quamobrem multa placabilitatis specie donis receptis, spem tribuit communicato cum suis Persis consilio eis omnino satisfacturū. Interim episcopum remisit, cum eoq; Persas aliquot uiros prudentes comites & quasi promissionis testes ire iussit, quibus clam præcepit ut cum ipso usq; ad mœnia procedentes, eos plane hortando & laudando omnem metum adimerent: ubi uero custodes eos recepturi, paruatam portam aperirent, lapidem aliquem aut lignum in medio telluris & portæ proijcientes claudi non sinerent, sed conantibus ipsi aliquandiu sint impedimento sermonem de industria protrahendo, paulo enim post exercitū esse subsequiturum. Hæc Cosroes postquam euntibus mandauit exercitū præparat, cursuq; dato signo ad ciuitatem contendere iussit: ubi uero prope mœnia fuere, episcopum humaniter salutes extra expectant. Sureni autē episcopum uidentes multa hilaritate relictis belli curis, obuiam securi procedūt, totamq; pandentes portam, eum cum sequentibus in urbem multo honore, plausu, laudibusq; excipiunt. Postquam uero omnes intra fuere, custodes portam claudere nituntur: at Persæ lapidem paratum in medio proijciunt, custodes multo magis innitentes nullo modo potuere, referare autē rursus non sunt.

sunt ausi, quod ab hostibus teneri animaduenterent. Nonnulli non lapidem sed lignum Persas iniectisse portæ adfirmant. Sureni interim nondū fere rem senserant, quando Cosroes cum toto exercitu adfuit, ac portā barbari uī apertientes in urbē irrumpunt, omnemq; diripiunt atq; incendunt, homines partim cædentes, partim captiuos ducentes. Deinde Anastasium legatū ad Iustinianum remisit, nunciatum ubi nam Cosroem locorū reliquisset. Post hæc siue aliqua humanitate siue auaricia fretus, seu etiā amore permotus sceminae cuiusdam forma præstanti nomine Euphemiae, quam ex omni præda matrimonio sibi iunxit, cupiens etiam aliquā ex captiuis utilitatē, ad Sergiopolim eos misit Romæis subditā, quæ à Sergio uiro sancto nomen accepit, cxxvi. stadijs à capta ciuitate uersus Austrum distantem, sitamq; in campo Barbarico appellato. Hic Candidus erat episcopus, cui Cosroes captiuorum xij. millia si uellet se ducentis tantum aureis cōmutaturū est pollicitus: quumq; se ille pecuniam habere negaret, Cosroes fide se obtulit uenditurū. At Candidus sequente anno se aurum daturum & chirographo & iureiurando adfirmavit, poena dupli nō reddenti cōstituta, insuper sacerdotio ut indignum priuari. Igitur redempti Sureni paulopost ex magna parte ob doloris acerbitem & labores continuos interierunt. His gestis Cosroes ulterius procedens duxit exercitum. Imperator autem Iustinianus paulo anteq; hæc gesta sunt, res Orientis in duos diduxit duces. Citra fluuium Euphratē omnia Belisario tradidit regenda. Inde uero usq; ad Persarum fines Buzæ commisit, quem unum usq; ad aduentum ex Italia Belisarij omnia iussit administrare. Quamobrem Buzes uniuersum habens exercitum ab initio apud Hierapolim substitit. Vbi uero audiuit quæ Surenis acciderant, conuocatis Hierapolitanorum primatibus hæc ait. Eos profecto qui æquis cum hoste uiribus concurrunt, aperte ac statim ad manus uenire absurdū non fuerit: at qui longe inferiores existūt, stratagematis artibusq; reliquis utilius inimicos circumuenire, quā in aciem manifestā eundo clarum adire periculum. Exercitus enim Cosrois quā creuerit uidetis, si enim nos obsidione oppugnati cūcti uelimus ex mœnibus certando resistere, necesse ut necessarijs destituamur, Persæ uero per campos nostros nullo repugnante discurrent. Hac autē obsidione durante, mœnia hæc quantacunq; quamuis inexpugnabilia non existimo hostiū uiribus posse resistere. At si pars nostri tantū exercitus muros tueatur, reliqui uicinos urbis montes occupent, ac inde quādoq; in castra hostium, quandoque uero ad inquirenda necessaria excurrant, cogent profecto Cosroem euestigio relicta obsidione discedere, quū neq; cōmode aut libere in mœnia irruptiones facere, neq; tantæ multitudinī necessaria suppeditari queāt. Hæc à Buzæ dicta ex re atq; usu esse omnibus uisa sunt. Nihil tamen ex his gestum, propterea quod Buzes probatiores de exercitu delectos secū abiens duxit. Vbi autem terrarum fuerit, nullus ex his qui Hierapoli reman-

A fere unquā

Buzæ ad suos
oratio

fere unquam scire potuit. Iustinianus autē audiens Persarum irruptionem, Germanū mittit fratris filiū cum magna celeritate, ac trecentis eum sequentibus, reliquū ingentem exercitū cito subsequuturū promittens. Is quū Antiocheā uenisset, mœnia statim obiuit, ipsa q̄ ex magna parte inexpugnabilia repperit. Hæc Orontes abluēs in plano hostibus inadcessa reddebat, & quæ in accliuī ac arduo sita erant, ab oppidi præruptis obseffa minime ab hostibus inuadi poterant. In summo autē Orocasiam ab accolis uocatū inexpugnabile, optimum ipsi propugnaculū obistere putabant. Petra hic est latitudine quidē mediocri, altitudine paulo minus quā mœnia. Iussit igit̄ aut petram hanc concidentes, profundam circa muros fossam facerēt, ne quis inde ascendens in mœnia conscēdere ualeat, uel turrim aliquā magnā ædificantes quæ muros attingat. Sed fabrorū præfectis neutrū horū faciendū est uisum, quod breui tempore perfici nequirent, incumbēte præsertim hostium irruptione. Incipiētes uero opus nec perficientes, nihil aliud est q̄ hostibus ostendere, quā nam potissime mœnia sint expugnāda. Germanus aut̄ huius ignarus consilij, ab initio quidē exercitū ē Byzantio expectans spei aliquātulum habuit. Postq̄ uero longo procedēte tempore nullus adueniebat, spesq̄ ueniendi nō erat, in metū incidit, ne Cosroes audiens Imperatoris fratris filiū adesse, hoc alijs omnibus negocijs præuerteret, ac toto statim exercitu cōtra Antiocheā ueniret. Hoc sentientes Antiocheni, de concilij sententia ad euitandū periculū, statuunt Magnū Berrhœæ episcopū loci indigenā uirū prudentē ad Cosroē mittere periculum deprecātū. Is igit̄ discedens inuenit Persarum exercitū haud longe ab Hierapoli esse: ubi in cōspectū Cosrois uenit, multis eū rogat ut miseros respiciat, q̄ neq̄ in ipsum peccauerūt, neq̄ contra Persas uenire sunt apti. Decet, ait, regē hominē omniū maxime humilibus nequaq̄ resistere, uolentibus nullo modo inuadere ac uiolare. Nam rem hāc improuisam & à deo præparatā minime regiā dici oportet, quū Romæorū Imperatori nullū detur ad deliberandū tempus, ut uel de pace inter se conueniant, uel bellū de cōdicto uti fas est gerant. Hæc ubi Cosroes audiūt, animū indomitum nequaquā temperare ualuit, quin insolenter responderet. Fassus igitur Syros ac Cilicas delere omneis, ac Magnū sequi iussit exercitū Hierapolim ducens: ubi postq̄ uenit exercitū collocauit, postq̄ uidit mœnia iam tuta ac munita, & militū præsidium firmū adesse, Hierapolitanis pecuniā imperauit Paulum interpretē mittens. Is enim in regione Romæorum nutritus erat, ac scriba apud Antiochenos erat, dicebat & genere ab initio Romæus esse. Illi autē circa mœnia ædificantes spatij multum usq̄ ad Orontē qui in hac parte eminet complectebantur, deinde terram illāsam ac minime depopulatam habere uolentes, pondo argenti duo millia se daturos promiserūt. Tunc Magnus pro omnibus Orientalibus Cosroi supplicans non prius reuertit, quā ei Cosroes promiserit ut mille pondo auri acceptis uniuersam in Oriente

Oriente Romæorū ditionem à metu liberaret. Sic ea die Magnus inde solutus, Antiocheā uersus, & Cosroes Berrhœā iuere, quæ ciuitas inter Hierapolim & Antiocheā sita, unius iter diei expedito ab utrisq; distās. Magnus igitur ut qui cum paucis uelocius proficiscebatur, Persarū autē exercitus medietatē itineris illius tantū peragebat, quarta post die ille Antiocheā, hi in Berrhœæ suburbanū uenerūt, ac pecuniā Cosroes à Berrhœis per Paulum eò missum exegit, non solum quantā à Hierapolitanis accepit, sed huius duplā. Illi autē quod mœnibus ualde expugnabilibus minime confiderēt, statim se daturos receperunt, moxq; duo milia tantū argenti pondo dederunt, reliqua non facile posse se dixerunt. Cosroe autē rem urgente, illi timentes nocte sequente omnes simul cum militibus in munitionē quæ uicina est confugerunt, custodiasq; adhibuerunt. Die sequenti quidam à Cosroe in ciuitatē missi ut pecuniam acciperent, mœnibus propinquantibus clausas offenderunt portas, nullumq; prope custodē aut defensorem: quod ubi rex accepit, per scalas muris adpositas, ascendendo ingressum tentare iubet: quo facto ac nullo resistente intra mœnia penetrantes, portas ipsimet aperiunt, ac intus exercitum simul cum rege recipiūt. Cosroes igitur iratus paulo minus quin urbem omnē incenderit, arcem inde expugnare cœpit. Hic milites Romæi acriter resistētes, quosdam ex hostibus occidunt. Magna hic Cosroi de obsessis felicitas obuenit, qui quidē in hanc arcē non expediti, sed nimio timore cōtra militiæ disciplinam cum equis cæterisque omnibus animalibus confugerunt, in qua unus tantū fons existerat, facile à tanta multitudine consumptus, causa fuit ut ditionē postea facerēt. Res igitur Berrhœorū hoc modo se habuere. Magnus interim Antiocheam perueniens, ea quæ circa Cosroem contigerunt nunciavit, utq; cōmuni periculo pecunia & ipsi uellent occurrere suasit. Interim à Iustiniano legati Ioannes, Rufinus, & Iulianus Antiocheā uenerunt, quorū Iulianus secretorū scriba erat, quod munus à secretis Latini uocant. Is tantum inter eos dandā esse hostibus pecuniā negauit, ac Imperatoris ciuitates hoc modo emendas. Insuper Euphemius Antiocheæ præsul eundē præsulē insultabat ueluti Cosroi tradere ciuitatem in animo habentem. Quapropter Magnus re infecta migrauit. Euphemius uero ipse ad extremū Persarū impetū metuēs, in Cilices migravit: quò paulopost & Germanus uenit, paucos admodū secum ducens, pluribus dimissis. Vbi ergo casum qui de fonte accidit accepit, lachrymans ad Cosroem rursus uenit, pronusq; iacens orat nihil de rebus ac bonis Berrhœorū sed tantum corpora seruari. Rex misericordia motus precibus uiri facile concessit, quamobrē iureiurando promisit omnes quos in arce essent saluos fore. Berrhœi itaq; è tanto discrimine incolumes arcē reliquerunt, ac abeuntes quò quisq; uoluit habitauerūt, milites uero pauci consequuti. Reliqui uoluntarij ad Cosroem transfugerunt, indignati quod multi temporis stipendiū eis publice deberetur, ac postremo cū ipso in Per-

las migrare. Post hæc quum Magnus Cosroi nunciasset, nullo modo Antiochenos ad exoluendâ pecuniam induci potuisse, ille cū exercitu aduersus eos tendit. Antiocheni uero quidam cum omni substantia inde quò quisq; uoluit aufugerūt. Idem fere & reliqui erāt facturi, nisi forte interim duces militum Theoctistus & Malazes q; apud Libanū erant, auxilio cū sex millibus uenientes, eos omnino prohibuissent: ubi non multo post & Persarū exercitus ueniēs apud Orontē fluuiū castrametatus est. Milites autē cum Theoctisto & Molaze statim in equos insilientes qui apud manus erant, ad portas adequitant, Buzen diuulgātes cum exercitu iam auxilio uenire, ac receptum celeriter in ciuitatē, unā cum ipsis hostibus resistere uelle. Hic itaq; Antiochenorum multi utriusq; sexus cum filiis ad portas contendūt, ubi ab equorum multitudine ut in loco angusto, proiecti ceciderunt: milites uero nullis ex improviso parcentes, supra iacentiū corpora adequitabant, ex quo strages plurima facta. Sed & ad portas ipsas Persæ nullo resistente scalas adponentes, murum nullo labore ascenderunt, ac in turribus celeriter euadentes, aliquandiu descendere in urbē nullatenus uoluere: sed addubitantibus ac uerentibus similes, oculis ac animo loca iniqua prolustrare, ac insidias hostiles suspicari uidebant. Nā ea quæ extra mœnia sunt à promontorio statim descendenti, inhabitabilis ex magna parte regio est, petra altissimæ hic eminent, ac loca prærupta. Quidā ferūt Cosrois iussu cunctationē hanc Persas fecisse. Postq; enim loci difficultatē nouit, ac milites fugiētes uidit, timuit ne qua necessitate inducti, retro rursus conuersi negociū eis facerent, impedimentoq; essent si ita contingeret quo minus ciuitatē caperent antiquā ac omnibus potiorē, quas Romani in Oriente possiderēt. Nā & diuitijs, & hominū multitudine, & felicitate reliqua præstabat. Pro qua consequenda Cosroes cætera cōtemnens, Romæ militibus quocūq; uellent fugiēdi potestātē fecit: quapropter manibus significantibus Persis uti uelociter fugerent, illi unā omnes cum ducibus abierunt per portā quæ in Daphnē Antiochæ suburbanū ducit, à qua tantum Persæ cæteris captis abstinerunt. Ex populo pauci admodū milites sequuti sunt. Vbi uero eos Persæ nō ulterius procedere uiderunt, è monte descendentes in medio ciuitatis apparuere. Hic itaq; Antiochenorū plures iuuenes, ad manus uenientes, primū in pugna superiores esse uidebantur. Erant enim quidā illorū armati, plurimi uero inermes, ac tantū lapidū ictibus hostes propellentes pæona caneant, & Iustinianū Imperatorē Callinicum (nam hoc ei cognomen in bello erat) tanq; si uicissent clamabant. Inter hæc Cosroes in turri secundū Acranen cōsiders iussit ad se legatos uenire, cum quibus aliqua tractaret. Quidā uero ex eorū magistratibus Zaberganes putās de concordia uelle cū legatis in sermonē uenire, in conspectū regis protinus cū hac oratione adcessit, Nō mihi uideris domine ea quæ ad horū salutē pertinent cognoscere. Hi enim ante pericula tuū spernunt imperiū, uicti quoq; ardua

tentant,

tendant, & Persas grauiter adfligunt, tanq̃ de tua pietate diffisi. Tu aut̃ eorū qui seruari minime petunt misereri cogitas, tū parcere minime uolētibus parere contendis. Nam turmatim in insidijs positi, quanq̃ uicti & militibus destituti uictores passim cādunt. Hæc Cosroes audiens, quosdā è suis primoribus ad eos misit, qui breuiter redeuntēs, nihil mali euenisse renūciauerūt. Iā enim oppidanos resistentes, Persæ multitudine euerterant, ac cædes hic magna facta est. Hostes nanq̃ nulli parcētes ætati, omneis obuios interfecerūt. Tunc ferunt duas Antiochenas scēminas illustres extra mœnia sentientes quod ab hostibus urbs esset capta, ne quid à uictoribus turpe paterent, cursu statim ad Orontē contēdisse, ac opertis flameolo capitibus, in profluentē se iecisse. Hūc itaq̃ sinē Antiocheni habuere. Hic Cosroes legatis hæc dixit, Non pcul à ueritate antiquū puto prouerbiū, Quod nō pura deus bona, sed malis semper aliqbus admixta præbet hominibus, neq̃ risum sine fletu habemus, resq̃ secundas semper calamitas quædā subsequit̃, ac uoluptatē tristitia comitat̃, deniq̃ legitima synceraq̃ quandoq̃ felicitate frui nusq̃ dat̃. Ciuitatē igitur hanc pulcherrimā ac dignissimā Romæorū, cum labore deo uictoriā concedente uti uidetis cepimus. Cædem quidem hominū mihi spectanti post tot incōmoda uoluptati est. Huius itaq̃ mali miseri Antiocheni causa sunt, qui nostris impares uiribus in expugnādīs mœnibus resistere uoluerē. Sed & iam uicti, ac capta fere ciuitate, stulta audaciā nobiscū etiam pariter certare constituerūt. Omnes enim Persarū nobiles ob hæc irati, omneis ad unum interfici permitterē me rogabant. Ego uero eos ut aliquò cōfugientes seruarent iussi, quum fas nō putarē in captos iam uti scēuitia. Hæc itaque rex legatis simulata mente ac aliò tendens loquutus est: non enim eum latebat cuius rei gratia fugiēdi tempus dedisset. Erat nāq̃ omniū uersutissimus, ac simulandi dissimulandiq̃ peritus, tum malorum perpetratorū causas necitare. Insuper cōmodi gratia omnia polliceri, ac eadem iureiurando firmare, pauloq̃ post irritare & aliò uertere paratus. Ob pecuniā quoq̃ ad omne nefas promptissimus: hæc deinde omnia cælare crimina, & ore pietatem præseferre, facinora sanctis uerbis honestare mirus artifex: sicuti contigit in Surenos, qui quū nihil admisissent, dolis ac modis supradictis circumuentos perdidit. Postq̃ enim capta ciuitate audisset scēminā nobilem & ornatā ab uno barbaro manu sinistra per uim tractā, ac filium paruū tunc lacte depulsum altera manu dimittere nolente, quod consequi nō posset, pauimento illisum, ita uerbis ac uultu se dolere casum hunc miserandū suis artibus ostendisse dicunt, ut etiam fleuerit, ac præsentibus quū alijs tum Anastasio legato deum orasse, ut eum qui causa horū esset malorū plecteret, Iustinianū uidelicet notans, quum se probe sciret illorū esse causam. Hæc igitur natura Cosroes uersatili rex Persarū factus est, quum Zamas qui ætate prior, altero tamen captus oculo successurus esset. Deniq̃ nullo labore aduersariorum est potitus, ac

Cosrois ad legatos oratio

Cosrois mores

legatus moris

mala Romæis quot uoluit intulit. Cupiens enim fortuna magnū in futurum aliquē facere, nullo resistere ualente id peragit, neq; uiri dignitatē cōsiderans, neq; quod nihil eorū quæ oportet fiat, neq; quod multi querant ac eam ac-
 cūsant penitus curans, quod semel constituit id exequit. Nunc ad rem propo-
 sitā reuertor. Cosroes capta Antiochea, exercitui præcepit uti Antiochenos
 sparsim fugientes caperent, substantiamq; omnē ac bona diriperēt. Ipse autē
 cum legatis in templū à monte descendit, quod ecclesiā uocat. Hic tantā auri
 argentiq;, ac aliarū rerū gazam, margaritasq; pulcherrimas repperit, ut præ-
 ter cætera satis hæc essent ut inde ditissimus discederet. Quæ omnia educi ex-
 tra mœnia ut domū ferrent iussit. Post hæc uniuersam ciuitatē incēdi man-
 dauit: rogantibusq; legatis, ut tantū templo parceret, pro quo precium se da-
 tuos receperunt, facile concessit, relictisq; tantū paucis patrandō incendio,
 ipse in castra cum reliquis se recepit, in eo loco ubi ab initio constiteret. Tantā
 igitur Antiochenorū calamitatē deus omnipotēs prodigijs quibusdā apud
 eos futurā significauit. Signa enim militū qui hic iam dudū cōsistere solebāt,
 fixa ac in solis occasum spectantia, conuersa in Orientē, ac rursus in ordinem
 pristinū reuersa nullo attingente apparuere. Hæc milites quū alijs proximis
 tum quæstori militiæ sumptus ostenderūt, signis adhuc penē se mouētibus:
 erat autē hic Taturius nomīne uir admodū prudēs ē Mopso Vestræ ciuitate
 profectus. Nonnulli sanē interpretati sunt, quod à rege Occidentali ad Ori-
 entalē huius urbis potentia quandoq; perueniret, neq; ulla arte quin hæc uti
 euenit paterent uitari potuisse. Ego uero hæc posteris prodens nō habeo di-
 cere qd profecto deus uoluerit res uiri uel loci sublimes facere, rursusq; easdē
 perdere ac obscurare ex nulla cōmuni nobis cognita causa: quū fas dicere nō
 sit cuncta ab eo sine ratione nō procedere, qui quidē Antiocheā tunc à uiro
 nefando perditum iri, ac solo æquari sustinuerit, cuius urbis pulchritudo ac
 magnitudo nunc quoq; abscondi non potest. Ecclesia igit, uti supra narraui,
 tantū relicta eorum cura Persarū, quibus res hæc mandata fuit, relicte quoq;
 circa Cerataū appellatū domus multæ, nulla tamen hominū prouidētia, sed
 quoniā in extrema ciuitatis parte à cæteris disiunctæ ædificiis fuerunt, nullo
 modo ignis eò penetrare ualuit. Extra uero mœnia etiam barbari cuncta in-
 cenderūt, præterq; sancti Iuliani templū, ac domos ei proximas ubi legatos
 diuertere contigit. Mœnia uero ipsa nusq; attigerunt. Legati paulopost rur-
 sus ad Cosroem uenientes hæc dixerūt. Nisi corā te ō rex uerba foret, nunq;
 existimarem Cosroē Cabadis filiū fines Romæorū armis inuadere, iusur-
 randū nuper adhibitū quod inter homines supremū ac firmissimū fidei pū-
 gnus esse uidef, irritū faciendo, tum fœdera soluendo, quorū spes sola relicta
 nō tuto inter belli incōmoda uiuētī. Nec aliud hoc esse quis dixerit, quā ho-
 minū cultū in ferarū uitam cōmutare. Nam si concertātes nunq; inter se con-
 uenirent, infinitū omnino bellū esset; quod si finē non est habiturū, de statu
 hominum

Rom. legati
 ad Cosroē

hominū ac naturæ eos q in illo sunt occupati, est aptū dimouere. Quod aut pauloante significans per literas querebaris fratrem tuū Iustinianū primū fœdera soluisse, sanè respōdimus, quod si nihil ille admisit, nō fas te nunc cōtra nos uenire: si aut aliquid tale ab illo fieri contigit, tibi hactenus licuerit: noli ulterius nobis querendi occasionē præbere, ut melior illo uidearis: qui enim in malis inferior, idem in bonis iure superior apparebit. Quancūq nos scimus Iustinianū Imperatorē nunquā contra pacem uenisse. Te igitur rogamus ab his in Romæos abstine iniurijs, unde Persis nullus proueniet usus: tu uero hæc tantum lucrabere, ut nefanda opera in tuos nuper fœderatos perpetrando minime ex officio facias. Hæc à legatis dicta ubi Cosroes audiuit, instando adfirmare conatus est à Iustiniano initiū malorū prouenisse, nonnullasq causas quas ille præbuit cōmemorauit, quarū aliquæ defensione dignæ, nonnullæ friuolæ satis ac contemnendæ: maxime ipsius epistolas belli causas ostendi petebat, quæ ad Alamandarū & Hunnos ab eo cōscriptæ essent, sicuti mihi supra narrat. Virū quidē Romæū in Persarū fines ingressū, uel hostile aliquid perpetrasse dicere aut ostēdere nō habuit: legati enim causas partim nō in Iustinianū sed in quosdā ministros retulerunt, partim uero dicta nō sic esse exceperūt. Deniq multā pecuniā Cosroes à Romanis petēs, sanè ostendebat nō in perpetuū pacē se facturū. Amicitia enim ob pecuniā inter homines facta, cum eadē absumpta consumit. Oportet igit, inquit ille, certū dare quotannis aurū, ut firma sit in futurū pax. Sic Persæ Caspias custodient portas, nec ex his aut ob ciuitatē eorū Daras aliquid incōmodi patient Romæi. Ergo dicunt legati, tributarios Persæ habere uolunt Romæos? Minime, inquit Cosroes, sed milites seruos habebunt in futurū Persas Romæi certā seruitij operā exhibētes, quoniā & Hunnis quibusdā & Saracenis annuū aurū præbetis, non tributū debitores existentes, sed ut uestros fines incolumes in omne tempus custodiāt. Hæc itaq inter se legati & Cosroes disceptantes in hoc demū cōuenere, ut Cosroes in præsens quinquaginta milia numūm aureorū, ac totidē perpetuo singulis annis accipiat, neq ipsos ulterius laceßere deberet. Atq hoc modo legati firma in futurū fœdera fore pollicentes obides dederunt. Tunc rex cum legatis ac toto exercitu Seleuceā ciuitatē maritimā cxxx. stadijs ab Antiochea distantē uenit. Hic uero neminē Romæorū inueniens, aqua marina tantū lotus, Soli ac alijs quibus uoluit dijs sacrificauit: inde in castra perueniens se maxime cupere ciuitatē uicinam Apameam inuisere dixit: cōcesserunt id ægre legati hac conditione, ut ipse urbem spectaret, & inde argēti libras mille ferret, deinde nihilo turbato retro adequitaret. Nam pro comperto iſdem habebāt regem ea tantū de causa illuc uelle proficisci, ut sumpta nō digna excusatione & ciuitatem & agrū popularet. Tunc Daphnē uenit Antiocheæ suburbanū, ubi nemus amœnū fontibus aquarū irriguum, cæteraq digna opere mirando conspiciunt. Hinc ubi Nymphis

sacrificauit abiit, saluis cæteris, tantū Michaelis archangeli templū cum quibusdam domibus incendit ex hac causa. Vir quidā Persa equo inuectus in exercitu Persarū clarus ac Cosroi notus in locum præcipitē circa Tretum appellatum uenit cum alijs nonnullis, ubi templū est Euaridis architecti opus, hic iuuenē Antiochenum nomine Aimachū, arte lanium, solū absconditum adspiciens, relictis socijs persequitur: ille fugiens lapide hominē in fronte petiit, quo ictu cadentē protinus idem ense iugulauit, ac armis & auro si qd habebat spoliauit. Equo deinde conscenso abiit, qui siue fortuna seu locorū usu fretus, cælare inimicos ac fugere tutus potuit. Hæc Cosroes discens ac dolens templum, uti supra memorauī, iussit incēdi. Post hæc cum exercitu Apameā uenit, ubi pars crucis dominicæ magnitudine cubitali uisitur, ab homine Syro huc clām delata, quam oppidani magnā eius loci tutelā esse existimāt, ac uenerantur, theca ei condita lignea, quam auro multo ac gēmis, tribus sacerdotibus custodiendā tradiderunt, insuper quotannis certa die adorant. Tūc itaq; Apamiēsis populus uidens Persarū exercitum ad se uenire, in magna trepidatione fuere, Cosroēq; audientes ut minime promissis maneret, Thomam urbis præsulē adeuntes, rogauerunt crucis lignum eis ostendi, ut eo uiso feliciter morerentur. Ille uero quū eis morē gessisset, spectaculū fieri contigit sermone ac fide maius. Præfule enim id tenente ignis iubar supra ferebatur: unde in templi tholo splendor præter solitum apparens, illum continuo circumuectē sequebat. Post hæc Iustinianus ad Lazos quū magistratus alios tum Ioannē Zibum cognomento misit, hominē sanē obscurū, ac ducē factū non ob aliam causam, q̄ quod omnium hominū pessimus, ac pecuniæ reditus undecunq; uel contra fas repperiret, qui Lazorū ac Romæorū res omneis magnopere turbauit. Is Iustinianū induxit ad excitandū in Lazis ciuitatem nomine Petrā, ubi ipsemet tanq; in arce permanēs, res Lazorū improbe administrabat. Nā salē & alios cōmeatus Lazis necessarios in Colchorū terrā mercatoribus importare nō licebat, neue aliud inde exportari, sed ipse monopolū tantū factitabat, omnibus officinis præfectus erat, omnia solus emēs, ac eadē Colchis uendens, nō uti mos erat, sed uti uolebat. Qua de causa barbari illum præesse sibi ægre ferebant, quē ferre nullatenus uolentes, de deditione ad Cosroē & Persas cogitauere. Quapropter legatos clām Romæis ad eum mittunt, quibus ante omnia mandant, ut iureiurando accepto caueant ne Romæis rursus tradant. Igitur hi in regis conspectū uenientes hæc dixerunt, Si quos ullo tēpore subditos ad homines sanē impios quomodocunq; deficientes, fortuna quanq; immerētes ad pristinos dominos feliciter reduxit, tales esse nunc Lazos maxime rex existima. Colchi enim Persarū socij superioribus tēporibus existētes multa eis cōmoda attulere, ipsiq; pariter ceperunt: quorū monumēta plurima in literis nos habemus, quanq; in tuis regijs in præsens seruant. Tēpore uero post, siue à uobis neglecti, siue alia de causa

non satis

non satis super his exploratū habemus, cum Romæis fœdera iniuerūt. Nūc uero & nos & omnem nostrā regionē ō rex uobis tradimus, ut his ex uestra potestate utamini, tantum rogamus ut ita de nobis consideretis. Si quidē nihil graue à Romæis passi, sed erga eos ingrati ad uos cōfugimus, has nostras preces reijcite, non uobis fideles esse Colchos aliquando putantes: amicitia tantum dissolutæ mores post illā ad alios cōuersæ erunt argumēto. At si sermone quidem Romæorū amici, re uero captiui ac serui facti, alioquin fideles opera passi sumus ab his qui tyrannidē in nos exercuerūt impia, recipite nūc seruos quos amicos ante habuistis, odio persequimini crudelē tyrannidē, uobis ac iusticia uestra digna facientes. Nō enim quod ipse nihil iniuste facias iustus eris propterea, si eos qui ab alijs iniuriā patiunt, ubi tibi potestas erit, non defendas. Singula enim dicere quæ contra nos ausi sunt execrabiles Romæi, nō ab re fortasse narrare. Imprimis nostro regi specie tantū regni relicta ipsi rerum potestate usurpati sunt, iacetq; rex in ministri sorte, ducis metuēs imperiū: exercitū nobis magnū induxerūt, nō ut regionē à grassatibus custodiant, quū nullus uicinorū nobis præter Romæos noceat: sed ut nobis uelut in carcere uinctis nostris potiantur rebus, cōmodiorem sic nostrorū bonorū rapinam fieri existimantes. Vide insuper in quam uenerint cogitationem, ut ea quæ ad usum superuacanea apud illos esse contingunt, miseros Lazos uel uolentes emere cogant: quæ uero Lazorū terra ad usum rerum optima fert, fide ex nobis mercari contendūt, precio uoluntate magis potentiū indicato. Sic cum necessarijs omnē etiam pecuniā à nobis auferūt, sub honestæ mercaturæ nomine nos nostraq; uiolādo. Præfici nobis nō rector imperij, sed uilis institor nostra tanq; in officina quadā negociādo. Nobis igit rebellionis causa huiuscemodi existens ius fasq; uti uidetis præ se ferre uidet. Nūc uero quanta uobis ex nostra accessione si nos recipiatis utilia proueniēt dicemus. Regnū imprimis antiquissimū Persarū imperio adiicietis, ex eoq; progatā late dominationē obtinebitis, ex nostra item regione Romæorū mare exercere potestas erit: ubi si ō rex naues comparabis, facile tibi fuerit ad palatiū usq; Constantinopolitanū percurrere, quum nihil intermediū obstet. Adde quod in uobis etiā erit ut uicini barbari singulis annis Romanorū fines populentur. Montibus enim Caucasijs munimentū usq; huc Lazorum fieri regionem omnino scire potestis. Duce igitur iusticia, & utilitate suadente nostros suscipite sermones, quos pfecto neglectos ex nullo uobis usu putamus esse. Hactenus legati. Cosroes aut his lætatus, ferre auxiliū Lazis promisit, legatosq; interrogauit si cum magno exercitu Colchidē adire possit, quoniā à pluribus accepisset quod difficilis hæc aditu uel expedito esset ob loca uel hemēter prærupta, tum arboribus densis ac cōtinuis iterq; omne obumbrantibus. Illi uero omni Persarū exercitui facilē fore uia dixerunt, si arbores incidentes ad loca prærupta deijcerēt, cuius sese duces Persis futuros pollicerent.

Hac

*Belisarij ad su-
os oratio*

Hac igitur monstratione Cosroes erectus, multum congregauit exercitum, seque ad iter adcinxit, minime Persis prodito consilio, preterque quibus archana communicare consuevit, legatisque denunciauit ne quid & ipsi gestorū inter eos efferrent, sed in Iberiam Orientale se iturū simularent, ut hic res constituturus quod gentem Hunnicā diceret in Persarū fines irrupisse. Inter hæc Belisarius in Mesopotamia undecunq; exercitū conscripsit, ac certos exploratum regionem misit. Ipse autē hic hostibus occurrere uolebat, si quam rursus excursionē in fines Romæorū fecissent. Ibi denique milites disposuit nudos atque inermes ex magna parte existentes, ac Persarū nomina horrentes. Interim exploratores reuersi, nullam hostiū irruptionē esse, in bello tantū Hunnico Cosroē occupatū nunciant. Belisarius hæc audiens simulque uidens Arethā cum multo Saracenorū exercitu uenientem, tum Imperatorē ei per literas præcepisse, ut hostilē subito inuaderet, cum toto exercitu irrumpere decreuit, prius tamen præfectos omneis apud Daras hæc est adloquutus, Vos omneis commilitones iam dudū belli peritissimos uidi, tantū in præsens coēgi, non uti exhortationē aliquā facturum, uestros animos in hostes magis impellā, quā non oratione apud uos opus esse certo sciā, quæ uos faciat audetiores, sed ut in bellū ituri consiliū ineamus, ac potiora ex omnibus quæ ue ex re atque usu Imperatoris nostri sint magis eligamus. Bellum enim præter cætera sana ac diligētī consultatione administratū feliciter succedere solet. In quo ante omnia deliberaturos uos ab omni pudore ac metu uacuos esse decet. Timor enim mentem agens attonitā nō sinit utiliora decernere. Pudor uero sæpe adumbratā bonorū opinione cogitationē in contrariā deducit sententiā. Si quid igitur uel Imperatori uel mihi deliberatū esse super rebus instantibus uobis uideat, hæc omnino abiicite opinionē: quū ille procul à rebus nostris gestis existens non ualeat occasionibus actiones adcommodare, ex quo timor ei nullus contra ipsum euntes rebus nocituros fore. Me autē & hominem existentē, nec longo iam tempore ex Italia huc uenientē nō latere aliquid ex his quæ sunt factum opus, consentaneū non est. Quamobrem meam minime respicientes sententiā uos hodie decet quæcūque & nobis ipsis & Imperatori nostro salubria sint audacter enarrare. Nos enim commilitones huc ab initio uenimus, ut excursum hostilē in nostros fieri fines prohibeatis: nunc uero rebus nobis præter spem melius succedentibus, superest de his consultare ob quæ nos esse cōgregatos fas puto, nihil prorsus uerētes quæcūque utiliora uideant manifestari, eo quod Belisarius suis præfectis sic dixit. Mihi namque animus uolenti nō erat in omnes quæ cognosco efferri. Sermo enim in castris circumlatus, archana conseruare nō nouit, quod uelociter procurrens usque ad hostes diffunditur. Videns autē multos ex uobis desidia quadā euntes, & quemlibet belli imperatorem esse cupientē, dicam quæ oportet, illud imprimis inferēdo, quod in exercitu multis libera utentibus uoluntate fieri aliquid pulchrū aut gloria dignū non poterit.

poterit. Existimo igitur Cosroem aduersus alios euntē barbaros propriam regionē non sine idoneo præsidio reliquisse, sed & in hac ciuitate Nisibi, quæ prima est inter omneis, milites tot numero ac tales uirtute constituit, ut apti sint nostris irruptionibus resistere, quū præsertim ducem habeant Nabadē, qui secundum Cosroem ipsum gloria cæteraq; existimatione primus apud Persas esse uidetur, ac puto nostrum exercitū inuadet, nec exitum nobis alia uia quàm prælio superatus daturus. Si quidem prope ciuitatē pugna fuerit, non ex æquo nobis ac Persis certamen erit. Ipsi nanq; ex loco munito exeuntes, si uincant cum magna nos audacia insectabuntur: si uincantur, facile nostram insectationem fugient, quod hæc breuis admodum fuerit, in ciuitatē se statim recipientibus, quam inexpugnabilem militibus eam defendētibus uidetis: si autem hostium nobiscum ad manus uenientium potiamur, multa mihi spes est ciuitatem capiendi: fugientibus enim inimicis, uel simul commixti, intra portas ut par est & nos irruemus, uel nos eos præuenientes in alteram cogemus confugere regionem, Nisibim uero sine defensoribus facile consequemur. Hæc Belisario dicente, cæteri obtemperauere, ac cum ipso in castris manserunt. Petrus autem Ioannis amicus illius qui militum in Armenia dux non paruam admodū exercitus partem habebat, non procul à moenibus stadijs decem quietus manebat. Belisarius autem & eos qui secū erant in acie ordinauit, & his qui cum Petro erant mandauit, ut in pugna parati essent, donec ipse significaret, ac probe animaduernerent, quemadmodum barbari circa meridiem in ipsos exhibunt: quoniā ipsi in diei serum cibum capere consueuerunt, Romæi uero circa meridiē. Belisarius igitur hæc admonebat. At illi qui cum Petro erant mandata despiciētes, circa meridiem sole grauati (nam urbs ea uehementer æstuosa existit) & arma posuerunt, & inimicos minime curantes, sicut hic ortos nullo ordine comedebāt. Quod Nabades animaduertens, multo cursu in eos cum exercitu contendit. Romæi autē quum è moenibus exeuntes barbaros uidissent (nam clare conspici ut in campo ac cliui euntes poterant) ad Belisariū miserunt rogatum, ut eis subueniat. Ipsiq; sic ut erant inconditi atque imparati, multo tumultu occurrerunt. Qui autem cum Belisario erant, nondum accepto nuncio, Persarum motum ex puluere uidentes, cursu auxilium ferebant. Persas uero interim irruentes Romæi minime sustinentes, in fugam sunt uersi. Hostes uero insequentes, rapto ex Petro signifero uexillo, ex eis quinquaginta interfecere, omnesq; proculdubio perisissent, nisi Belisarius & qui cum eo erant exercitus laborātes excepissent. Primos nanq; omnium Gothos cum densis ac longis hastis uenientes, Persæ non sustinentes, in fugam se uerterunt, quos Romæi simul cum Gothis insequentes, cl. interfecerunt, breuiterq; durante persequutione, hostes intra moenia se receperunt. Tunc autem Romæi omnes in castra Belisarij reuertunt. Persæ aut postera die in turri quadam signa Petri ablata loco trophæi constituunt.

Belisarii ad suos oratio

constituentes in hostes cum risu insultauere, exire tamen non audentes se in ciuitatis praesidio tenebant. Belisarius quoque quum Nisibim uideret natura loci munitam admodum existentem, desperata expugnatione ulterius ire maturauit, ut excursu hostibus officeret: quumq; toto exercitu unius iter diei peregisset, incidit in arcem quam Sisauranum uocant. Persae hic coloni quamplures & Persarum equites octingenti in praesidio erant, quibus uir nobilis Belismaches praerat. Romaei itaque prope castrametantes arcem obsidebant, ac impetum in moenia facientes, repulsi fuere, plures tamen interficientes. Nam & muri inexpugnabiles munitione, & a barbaris acerrime defendebantur, quamobrem conuocatos ad se praefectos Belisarius haec est adloquutus, Multorum experientia bellorum comilitones, dedit nobis & in rebus dubijs futura posse conicere, & deliberando deligere potiora. Scitis igitur quantum est periculum exercitum in hostile multis post terga munitissimis locis, multis etiam in his fortissimis uiris relictis proficisci, sicuti & nobis in praesens contingit, quos relictam Nisibi ulterius procedentes, nonnulli hostes clam insecuti in oppidis ex insidijs deprendere conantur, in quos si forte inciderimus, ad pugnam uenire opus erit. In medio igitur constitutos, ac utrinque oppugnatos indigna profecto pati periculum fuerit: quod si forte in pugna inferiores fuerimus, reditus uobis in patriam omnino interclusus nulla uia patefiet. Ne nunc stulto utentes consilio, nos ipsos spoliassse uideamur, neque contentione res Romanorum perdamus. Insulsa enim audacia in exitium ducit, prudens uero cunctatio seruare satis est apta. Quare censeo ut nos hic ad arcem hanc obsidendam consistamus, Arethas cum socijs ad oppida Syriae proficiscatur. Saraceni enim expugnare moenia minime sunt apti, at excursionibus ac praedis habiles: simul secum adsumptis militum fortissimis nonnullis, ac nullo fortasse resistente omnia populentur: si in potentiores incident, facile ad nos reuertendo incolomes seruabuntur. Nos uero si deus dederit hanc arcem capere, sic cum toto exercitu Tigrim transiciemus, ut non retro metuentes insidias res Assyriorum quo se loco habeant prospicere possimus. Haec Belisarius dicens probe uisus est omnibus consultasse. Aretham itaque cum suis in Assyriam ire iussit, cum eoque milites mille ac ducentos, doryphoros item duos Traianum & Ioannem Phagam cognominatum, ambos in bello claros: quibus praecipit Arethae in omnibus obtinerent: ipsi uero Arethae, ut in procinctu omnia excurret, ac in castra reuertatur, nuntiaretque si quis Assyriorum exercitus appareat. Igitur hi Tigrim transmittentes inter Assyrios constiterunt, ubi optimam repperientes regionem, ac longo tempore ab hoste incolumem & incustoditam, excursionem multa praedantes oppida, magnas adsecuti sunt opes. Tunc Belisarius quosdam Persas comprehendens nihil esse in arce ad usum necessariorum omnino didicit. Non enim sicut apud Daras & Nisibim in publico cibaria deposuerant, sed hostium exercitu ex improviso in eos irruente illorum partem expor-

tauere.

taueret: subito autē pluribus in arcem fugientibus, necessariorū penuria ut par erat premebantur. Quod Belisarius animaduertēs, Georgiū uirum prudentissimum, ac eius archanorū participem misit hos homines tentatum si qua conditione posset oppidum accipere. Georgius autē iussa faciens multa eos blanditia palpando induxit, ut accepta fide de salute seip̄ ac arcem dederent Romæis. Sic itaque Belisarius Sisaurano potitus mœnia solo æquauit, colonos omneis Christianos ac olim ē stirpe Romæos existentes illæsos dimisit. Persas uero simul cum[†] Blesehamo duce Byzantium misit, quos Iustinianus postmodum in Italiam contra Gothos pugnatueros ire iussit. Et hæc quidem quo ad Sisauranorum arcem sic se habent. Arethas aut timēs ne à Romæis eius præda caperetur, non amplius in castra reuerti uolebat. Mittens itaq; ē socijs quosdam explorandi gratia, iussit clām subito reuertentes significarēt, an aliquis hostium magnus exercitus apud fluuij transitum consistat. Quapropter Traianum & Ioannē admonet, alia euntes uia in Romæorū terram reuerti. Ad Belisarium igitur nō amplius uenerunt, habētes Euphratem fluuium dextrorsus, sic in urbem Theodosiam prope Aborram fluuium iuere. Belisarius uero ac Romæorum exercitus nihil de hac expeditione audiētes, in formidinem ac suspiciōē quidem non mediocrē uenerunt. Tempore igit iam longo in ea obsidione consumpto, cōtiguit multos hic Christianos febre maligna corripī, quod Mesopotamiæ præsertim pars illa Persis finitima sit, omnis uehementer æstuosa, ubi minime adsuēti Romæi ac ē Thracia ualde huic ob frigus contraria uenientes, in oppido tam solis ardoribus obnoxio, & tugurijs quibusdam suffocantibus æstatis tempore uiuentes, sic ualetudinarij sunt facti, ut tertia ferē pars exercitus semisepulta iacuerit. Omnes igit inde discedere, ac domum reuerti maturauerunt: maxime uero omnium Belisarij militum præfecti Rhecitangus & Theoctistus, uidentes quod Saracenorum stipendiij tempus præterijset. Igitur Belisarium frequenter adeuntes missionem postularunt. Quamobrem Belisarius omneis aduocās præfectis consilium indixit, ubi Ioānes Niceti surgens hæc ait, Optime Belisarie, nullū unquam neq; fortuna neq; uirtute ducem æque atq; tu es me uidisse fateor, qui gloria rerum gestarū non solum Romæos sed barbaros omneis uicisti. Hanc itaq; famam diligentissime conseruabis, si nos uiuos in Romanorū ditionē perducere poteris, sicuti nobis omnibus spes est. De hoc enim exercitu sic habes considerare. Saraceni quidē ac milites quicq; fortissimi Tigrim flumen trañcientes, nō uideo quomodo die superiore ad hoc fortunæ peruenerint, ut neq; nunciū mittere aliquē ad nos curauerint. Rhecitangus & Theoctistus dubitant, uti plane uides, statim Alamandari exercitum in Phœnicibus medijs esse, ac ibi oppida omnia populari. Præterea ex hic relictis tor sunt ualetudine correpti, ut longe plures q̄ ministri aut ferentes impedimenta existant. His igitur sic existentibus, si quid hostile uel ibidem manentibus

Belesmachus
supra

Ioannis ad Be
lisariū oratio

B uel

uel retro euntibus nobis occurrerit, nullus casum Romæis apud Daras existens nunciare posset. Nam ulterius procedere ratione non facile posset nos existimo: donec igitur spes aliqua relinquatur, quæ sunt ad reditum cogitandum. His autem qui in huiusmodi sunt constituti periculis, de hoste inuadendo potius quam euitando meditari summa stulticia. Hæc Ioannem dicentem cæteri laudauere, in tumultumque excitati reditum postulabant. Quapropter Belisarius ægrotis primum in curribus positus, exercitum retro consequi iussit. Vbi primum in finibus Romæorum fuere, de gestis ab Aretha certior factus, nullum tamen eum iudicium subire uoluit, quod in conspectum nondum uenisset. Romæorum igitur irruptio hunc habuit finem. Cosrois interea Petram capienti, nunciatur Belisarii in Persidē ingressus, & apud Nisibim pugna, & arx Sisauranorum amissa, & quicquid rerum Arethas ultra Tigrim penetrando gesserit, statimque præsidio relicto, ipse cum reliquo exercitu ac Romæis captiuis in Persidē reuertitur. Hæc autem in secunda Cosrois expeditione fieri contigit. Belisarius deinde à Iustiniano Byzantium reuocatus, ibidem hibernauit. Vere postea inueniente, Cosroes tertiam in Romæorum regionem irruptionem maximo fecit exercitu, Euphratē dextrorsus habens. Candidus autem Sergiopolis præsul postquam Persarum exercitum prope mœnia perspexit, timens & sibi & ciuitati quod pacta inter eos priora non seruauerit, sese ultro excusans Cosrois occurrit, ac rogans ne propterea ciuitati sit iratus: nam ei pactam pecuniā nunquam fuisse, quam ei pro redemptis Surenis, uti supra commemorauimus, debebat. Cosroes autem ipsum in custodiā duci, ac eius corpus probris omnibus adfici, pecuniā deinde duplam atque prius conuenerat exolui iussit. Ille uero Sergiopolim aliquos mitti rogauit, qui omnem preciosam templi suppellectilem auferret, cum quibus etiam alios ipse misit. His Sergiopolitani quæcumque sunt iussa tradiderunt, sibi nihil aliud relictum dicentes. Quumque Cosroes non satis hoc esse diceret, aliaque expeteret, adhuc alios de bonis eorum nomine quidem uestigatum misit, re autem uera ut urbem caperet. Sed quando diuinitus datum non erat ut ea potiretur, quidam ex Saracenis Christianus, alioquin sub Alamandaro militans, Ambrosius nomine, nocte per muros ascendens, omne consilium ciuibz nunciavit, suavitque nullatenus Persas in urbem recipiendos. Sic igitur à Cosroe missi sine effectu reuerterunt, quomobrem idem urbem euertere statuit, protinusque exercitu sex milium missio mœnia obsidere atque oppugnare cepit. Sergiopolitani autem fortiter ab initio resistentes, deinde periculum metuentes, ciuitatem hosti dedere decreuerunt. Milites enim non plus quam ducenti erant. Sed Ambrosius rursus ad mœnia noctu ueniens, duorum tantum spatio dierum Persarum obsidionem duraturam dixit, aqua eis deficiente, quapropter illi nullatenus in sermonem cum hoste uenerunt. Interim uero barbari premente siti inde discedentes ad regem uenerunt, qui Candidum adhuc non dimiserat, oportebat enim, existimo, illum tantum periturum à sacerdotio deici. Et hæc quidem sic se

sic se habuere. Postquam uero in Comagenorum regionem, quam Euphratissiam uocant, Cosroes uenit, ad urbis supradictæ expugnationem amplius non redire decreuit, sed ex improviso usq; ad Syros partim ciuitates capiendō, partim pecuniā imperādo ibat, uti mihi supra narratur. In animo quoq; habuit rectā in Palestinam tendere, ut quā alia, tum Hierosolymitani templi sacram ac preciosam supellectilem prædaretur. Hanc enim regionem bonam tum colonis auri diuitibus cultam audiuerat. Romanorum autem præfecti & milites hostibus occurrere, uel eunti esse impedimēto nullatenus statuerunt, tantum loca hostilia capientes, ut quilibet poterat eadem custodire ac seruare satis esse putauere. Interea Iustinianus audiens ueram Persarū expeditionem, rursus Belisarium contra ipsos misit. Is igitur equis publicis inuectus, quos Veredos uocant, sine quibus exercitus non erat, celeriter in Euphratissiam peruenit. Iustus autem Imperatoris fratris filius Hierapoli quō confugerat unā cum Buze & alijs quibusdam erat, qui audientes Belisarium hic procul esse, literas ad eum in hanc sententiā scripserūt, Cosroes, uti planē scis, contra Romanos rursus uenit, exercitum longe priore maiorem adducens: sed tu uelociter ad nos propera, si quidem potes, clām inimicis, ut & tu te imprimis, deinde nos unā cum Hierapoli incolumes serues. Belisarius his literis perlectis, eorum consilium ac timorem minime collaudans, statim in Europum oppidum peruenit, quod prope Euphratem est situm, ibiq; collecto undecunq; exercitu castrametatus Hierapolis præfectis hæc rescribit, Si quidem aduersus alios homines quā Romæorum subditos Cosroes proficisceretur, bene ac tuto uobis consultum, quibus procul à malis tantū quietis esse licet, quum in periculum nō necessarium sponte se obtrudere magna sit dementia. Si autem nunc Barbarus inde discedens aliam Imperatoris nostri regionem inuadit, & hanc quidem optimam, & sine præsidio, scitote quod longe præstat cum uirtute pugnādo perire, quā sine certamine turpiter incolumem seruari, quū hæc proditio potius quā salus appellari possit. Sed uos huc protinus ad Europum uenite, ubi omnē quem in his deus exercitū parauit instruendo spem habeo inimicis negotium facessere. His præfecti acceptis gauisi, magnopere in fiduciā uenere, ac ibidem Iusto cum paucis alijs ad præsidium relicto, ipsi cum reliquis ad Europū uenerūt. Cosroes autem quum accepisset Belisariū castra ibidē locasse, non ulterius processit, & Abandanem unum è regijs scribis opinione prudentiæ clarum ad Belisarium ubi cunq; fuerit mittit, conquestum quod Imperator Iustinianus legatos ad Persas minime miserit, qui de pace conditiones confirmant: quod Belisarius discens hæc egit, Ipse quidem sex millium delectum uirorum forma præstanti ac procera, quos procul à castris tanquam uenaturus misit, Diogenem uero doryphorum, ac Adolium Acacij filium genere Armeniū, ac in palatio Imperatoris ad ea quæ sunt quietis ministrū, quod munus Romæi Silentariū

Iusti ad Belisariū literæ

Belisarij responsio

uocāt, tunc Armeniorū quorundā ducē, cum equitibus mille ripam Euphratis circumagere iussit, speciem continuo opinionemq; hostibus præbendo iamiam Euphratem transeundi, ac eorum fines inuadendi. Ipse post hæc ubi legatum propinquare audiuit, subito tugurio ex crassis asseribus compacto, quod papilionem uocant, ibidem residebat, ut in oppido deserto, quasi nihil ad usum habente se esse indicaret: militesq; hoc modo disposuit. In parte altera tugurij Thraces atq; Illyrij fuere, Gothi uero post illos, deinde his proximi Eruli, deinde Vandili ac Maurusij campi plurimum implebant. Non enim stantes in eodem continuo loco manebant, sed distātes inter se ac ambulantes tum negligentes admodum ac remisso animo in legatum Cosrois respicientes, nec insuper ullus eorum chlamydem habebat, sed tunicas lineas more fœminarum induti ac succincti, in manu quisque equi flagellum: arma uero fuere alijs ensis, alijs securis, quibusdam nudus arcus, deniq; uenatorum speciem præbentes, ad feras lacessendas cæteris neglectis properare uidebantur. Banadares igitur legatus in conspectum ueniens Belisarij rem indignam dixit esse, quod Cæsar (sic enim Persæ Romæum uocant Imperatorem) legatos ad eum de his quæ circa pacem conuenerant non misisset, qua de causa ipse sit coactus in Romæorū agrum armatus uenire. Belisarius autem neque exhorrens barbarorum tantorum uicina castra, neque ulla mentis aut sermonis perturbatione captus, ridere cœpit, ac hilari uultu respondit, Non eadem, inquit, ratione qua Cosroi gestæ sunt res ab hominibus iudicantur. Nam alijs si quid à proximis contendunt, legatos ad eos imprimis mittunt: ubi uero ad æquum non uenitur, bellum eis postremo inferunt. Ipse autē iam cum armis in medijs existens Romæis, uerba impudentissime de pace facit. His dictis legatum ab se dimisit, qui ad Cosroem reuertens ei suadet, ut statim ab armis discedat: nam se in ducem incidisse dicit fortissimum ac omnium prudentissimum, & milites quales nuncq; aliās uiderit, quorum ornatum magnopere admiraretur: præterea non ex æquo periculo ipsi ac Belisario certamen, quod tu fortasse uictor Cæsaris seruum superabis, uictus uero magnum tibi generiq; tuo dedecus paries: & Romæi quidem uicti facile in locis munitis ac ipsorum regione seruabuntur incolumes, si quid autem Persis acciderit, ne quidem nuncius calamitati supererit qui hæc ad Persas referat. His Cosroes persuasus reuerti quidem cupiebat: uerum dubitatione multa anxius hærebat, sciens quod fluminis transitus ab hoste custodiretur. Deinde eadem uia hominibus ac rebus omnibus deserta redire facile nō erat, quod ab omnibus iam quæ sunt usui necessaria destituerent, quæ prius in bellum exiens secum habebat. Denique multa cogitanti succurrit regionem quæ trans fluuiū est omnino periclitantē percurrere, ac ita copiam sibi rerum parare. Belisarius uero cum toto & ipse exercitu fluuiū trañciens, ad Cosroem statim legatos misit, qui postquā ad eum uenerunt, multis eius ad propria

ad propria reditū collaudantes, legatos etiā dixerunt se Imperatoris ad eum expectare, qui ea quæ de pace conuenerunt sedulo confirment: rogauerūt in super ut tanq̃ amicus per Romæorū agrum iter faceret. Ille uero se facturū recepit, siquidem obsidem de seruandis inter eos pactis dederint. Legati ad Belisarium reuertentes, Cosrois uerba retulerunt. Is uero Aëdessam ueniens, Ioannem Basilij filium genere ac diuitijs omnium Aëdesenorum clarissimū obsidis loco alioquin inuitum misit. Romæi autem Belisarium magnopere laudantes, longe magis probare sunt uisi, quàm quum Gelimerem aut Vitigem captos Byzantium duxit, & ut uerū fateamur sic erat. Formidantibus enim Romæis in arcibus constitutis latentibus, Cosroe uero in medijs eorū terris cum maximo exercitu existente, Virum ducē cum paucis quibusdam ueloci cursu è Byzantio inter hæc uenientem, contra Persarum regem castra metari, ac eum ex improviso ipsius Viri seu fortunā seu uirtutem metuentē, uel etiam quibusdam deceptum sophismatis ac stratagematis non ulterius tendere, sed re tantū fugere, uerbo autem pacē postulare: hæc quidem confiderantibus res eum magnas gessisse facile apparebit. Inter hæc Cosroes iurandum ac pacta irrita faciens, Callinicum ciuitatem nullo penitus defendente cepit. Huius mœniū Romæi ut cōsumptorū & debiliū partem iam ædificio reconcinnauerant, tunc reliquam deiectam partem nondū absoluerant. Ditiores uero ciues postquam hostes propinquare uiderūt, preciosiora secum exportantes, in alia munita loca migrauerunt: reliqui autē sine militibus ibidem remanserunt, tum agricolarum magnus hic numerus conuenit, quos omneis Cosroes captiuos ducens, urbē solo æquauit, pauloq̃ post obsidem Ioannē recipiens, domum reuertit. Armenij autē qui ei adhæserāt, sub fide cum Bassace Byzantium uenerunt. Et hæc quidē in tertia Cosrois irruptione fieri contigerunt. Ac Belisarius rursus ab Imperatore adcersitur Byzantium, ut in Italiam iterum mitteret, rebus iam ibi imperij collabentibus. Fuit in super hisdem temporibus ingens pestilentia, cui remedium nullū inuentum, præter quàm ex deo unde uenit: quanq̃ multi adrogantes physiologie causas cōmentari contendant, uanas quidem omneis & inuestigabiles, tantumq̃ sermone decipiētes: hic enim morbus nulli neq̃ ætati, neq̃ sexui, neq̃ loco parcebat. Vnde uero initiū habuerit, aut quomodo perimebat referam. Cœpit enim ab Ægyptijs qui apud Pelusium sunt. Hinc uniuersam terram comprehendit, itinere semper procedens, nullas reliquit locorum latebras, nec bis eadem corpora repetebat. Incipiebat autē hoc modo. Phantasmata dæmonum multis humana specie uisa sunt, quot enim in ipsa inciderēt, percuti se ab aliquo uiro putabant, morbusq̃ subito irruebat: nonnulli ab initio uerbis sanctis ac alijs ut poterant supplicationibus eum auertere frustra quærebant, ac tanq̃ lymphati seu spiritu maligno agitati, amicos uocātes minime audiebāt, in locis quoq̃ angustis coërcebant, nonnullis uero in somnis hæc

Mira pestilentie lues

eadem accidebāt. Corripiebantur enim statim febre, calore coloreq; pariter corporis nusquā mutatis, neq; ulla item inflāmatio uti febricitantibus solet, sed tussis quādam ab initio, usq; ad uesperam febris erat, adeo ut nullo adhibito medico, nullius opinionem periculi præberent. Eodem uero die, nonnullis sequenti, alijs non multo post tuber succrescebat, alijs alibi: præterea quibusdam somnus inerat profundus, nonnullis acuta quādam stulticia, & primum quidem omniū obliti rerum etiam cibum negligentes moriebantur. In stulticia uero corripiti sibi uisi aut inuadi clamitabant, auertentesq; fugiebant, quorum curatores & ministri dira atq; intoleranda patiebantur, adeo ut nō minus ipsi quā ægroti misericordia digni fuerint, non quod morbo & ipsi adficerent, non enim is contagione nocebat, sed quod furentes aut è lecto se præcipitare, aut ad flumina ob sitim properare uolentes uix retinebant. Peribant aliqui eodē die, nonnulli multis post diebus. Tribus igitur mensibus huiuscemodī lues Constantinopoli præualuit, & ab initio quidem pauci, deinde in singulos dies quinq;, sæpius etiā decem milia efferebant, adeo ut plures etiam diuites ministris iam omnibus extinctis, curatorū penuria magis quā morbo perirent, simulq; insepulti manerent. Quamobrē pijsissimi principis Iustiniani prouidētia, Theodorus huic curæ delegatur. Is enim responsionibus imperatorijs præerat, continuo eidem supplicantiū preces nunciās, Referendariū Latini hoc munus appellāt. Hic itaq; destitutis ope, ac miseræ turbæ erogata pecunia auxilium publice præbuit. Iamq; in adflicta ciuitate artes officinæq; nullæ uidebantur, pluresq; ob metū dimissa pristina uiuēdi formula nouos mores induerant, religioniq; se ac deo dicabant: multi etiam è periculo elapsi, ad pristinā redibant uitam, dei contemptores. Nūc ad institutum prius sermonem reuertar. Cosroes in Assyrijs in oppidū Ardabigarā uersus Boream ibat. Hinc Romæorū agrū per Persarmenios inuadere constituit. Hic magnum Pyreum est, quod Persæ deorum maxime uenerantur, ubi ignem perpetuum custodiunt Magi, ac alia diligenter sacrificantes, tum uaticinio in rebus maximis utuntur. Hic est ignis quem Vestam olim Romani uocabant. Hic missus quidam è Byzantio Cosroi nunciauit, Constantianum & Sergium legatos de concordia statim uenturos. Erāt enī hi ambo rhetores ac ualde prudentes, Constantianus quidem Illyrius, Sergius ex Ædessa ciuitate Mesopotamiæ, quos Cosroes expectans in pace mansit. In itinere autem Constantianum contigit in ualitudinem incidere. Tempore deinde post longo pestilentia in Persas demū irruit. Nabedes autem qui tunc in Persarmenijs præfectus erat, Eudulium Christianorū præfulem iussu Imperatoris ad Valerianum Armeniæ præfectum misit, accusatum legatorum tarditatem, ac Romæos omni studio ad pacem hortatū. Is cum fratre ad Armenios ueniens Valerianum conuenit, ipseq; erga Romæos tanquam Christianos dictitabat se erga eū egregia esse uoluntate, ac Cosroi omni diligentia perlua-

tia persuasurū, ut quādo legati Romæorū in Persidē cum ipso congregiant, nihil sit ipsis impedimento in pace quomodo uelint disponenda. Præsul hætenus. Præsulis uero frater clam Valeriano congregiens Cosroē, in magnis esse malis dixit, filium enim tyrannidi adspirantē, ipsum uero cum toto exercitu pestilentia correptum, quapropter eum pacē expetere. Hæc ubi Valerianus accepit, episcopū statim remisit, legatos promittens breuiter ad Cosroē uenturos. Ipse uero sermones quos audiuerat ad Iustinianū detulit, quibus Imperator statim permotus, ipsi & exercitui in hostilē irrumpere mandauit. Non enim uidit quod ipsis ullus hostiū impedimento foret, iussitq; legatos in eodē omnes sic irruptionē in Persarmenios facere. Has literas postquam præfecti legerunt, omnes simul cum sequentibus in Armeniorū loca excurrunt. Iamq; Cosroes pauloante Adarbiganos timore pestilentiae relinquens, in Assyriā cum toto exercitu discessit. Huc autē nondū is uenerat morbus. Valerianus quidem apud Theodosiam castra habebat cum suis militibus, cui Narses sese iunxit Armenios ac Erulos quosdā secum habens. Martinus autē Orientis præfectus cum Ildigere & Theoctisto in Citharizum artem perueniens ibidem castra posuit, quod à Theodosia quatuor iter dierū distat, quod & Petrus non multo post cum Adolio & alijs quibusdam præfectis uenit. Toto autem exercitui præfuit Isacius Narsis frater. Philomenes autem & Verus cum Erulis consequentibus ad Chorzianorū loca uenerūt, non longe à Martini castris. Iustus autem Iustiniani fratris filius, & Peranius, ac Ioannes Niceti filius cum Dominentiolo & Ioanne Phaga apud artem Phison castrametati sunt, quæ iuxta fines Martyropolis est. Sic igitur Romæi præfecti omnes castra locauerunt, neq; simul conuenientes, neq; in colloquium inter se congregientes, sed tantū per nuncios inuicem de irruptione facienda statuerunt. Petrus igitur alijs inconsultis ex improviso in hostilem incurrit: quod ubi sequenti die Philomenes & Verus cognouerunt qui Erulos ducebāt, statim sequuti sunt. Post eos Martinus & Valerianus cum suis. Nam omnes inter se parum distabant, præterquam Iustus cum suis, qui, uti supra narratur, longius habentes castra, postremo & ipsi excurrendo cæteros sequuti sunt, nec tamen coniunctim. Reliqui omnes simul rectā in Dubium proficiscuntur, nihil omnino prædantes, aut aliquid agentes maleficij. Est enim Dubium Persidis regio quum cæteris, tum cœli & aquarum salubritate præstans, à Theodosia octo iter dierum distans, ubi & campi equorum fertilissimi, & uici plurimi frequentissimi, rebusque referti bonis, officina præterea mercatoresque plures ex Indis & eis uicinis Iberis, Persarum, Romæorumque commeatus ferentes. Hic Christianorum episcopus, quem lingua Græca Catholicum uocant, quod unus omnibus præsit huius regionis accolis. Hinc igitur prope stadijs centum uiginti eunti dextrorsus in regione Romæorum, Dubius est mons præruptus quidem,

& inadcessus, & uicus quidam in loci angustia situs, nomine Anglon: ubi Nabedes postquam hostium irruptionem didicit, cum toto statim exercitu se recipiens, loci quæ munimento confidens sese inclusit. Vicus autem ad montis radices situs, arcem eiusdem nominis habet in alto & præcipiti loco inexpugnabilem. Nabedes itaque lapidibus & curribus ingressus ad uicū obturans etiam magis inaccessum hūc reddidit: ante uero fossa ualloque extructo, exercitum hic peditum in domunculis quibusdā ueteribus in insidijs collocauit. Ad quatuor itaque millium omnes Persarum copiae conuenerunt. Et hæc quidem sic se habuere. Romæi uero uenientes ad locum iter diei ab Anglone distantem, quendam ex hostibus exploratorem capiunt, quem ubi Nabedes esset percunctantur. Is hominē ex Anglone cum toto exercitu domū reuertisse dixit: quod Narses audiens ac graue putans, socijs præfectis moram increpauit. Idem & alij in alios obiurgantes fecerunt, pugnam tantum relicta prorsus præda spectantes. Mouentes igitur sine disciplina ac ordine, nulla præferentes signa quæ in similibus certaminibus solent anteibant, neque item distincti, militibus cum seruis supellectilem ferentibus, cōmixtis tanquā non ad bellum, sed prædam manifestam confusim ituri. Postquam uero prope Anglonem fuere exploratores mittunt, qui reuersi renunciant hostes paratam habere aciem. Duces uero re improuisa perterriti, reuerti quidem cum tanto exercitu turpe ac effeminatum putauere: ex instanti itaque necessitate copias omneis in tris acies ordinauerunt, Petrus dextrū cornu habebat, Valerianus sinistrum, medium uero Martinus, Prope autē hostibus existentibus constitere, ordinem absque modo & ornatu seruantes. In causa erat loci iniquitas præcipitis, unde dispositos in pugnam procedere oportebat. Hostes uero sese in breui cogentes etiam quieti manebant Romæorū perlustrantes exercitum, iussique à Nabede pugnam nullo modo incipere, ubi uero ab hoste incepta esset acriter se defendere. Primus itaque omnium Narses cum Erulis & Romæis procurrit, ac uiribus fretus, Persas contra se constitutos conuertit. Fugientes barbari in arcem cursu contendunt, hic in loco angusto coactos suos Narses adhortando pugnae instat. At barbari statim ex tugurijs, ubi ut supra dixi latebant, exeuntes improuisos Erulos adoriuntur, ac ex eis multis interfectis, Narsen quoque iuxta tempora sauciant, qui ex isto sic hoste subtractus paulopost decessit, uir quidem fortissimus, & huic bello longe utilis. Hinc turbatione inter Romæos maxima, ut par est, subsequuta. Nabedes omneis copias in hostē simul eduxit, qui in locis iniquis quum multos tum Erulos potissime occidebant, quod hi primū quidē procurrissent, ac inermes pugnarent. Neque enim cassidem neque thoracem, aut aliquid prorsus muniminis habebant, præterque scutum ac tritam uilemque uestem, qua succincti incertamen ruunt. Sed ne scutis quidem eorū serui in pugna utuntur, nisi postquam uiri in bello fortes fuere. Et hæc quidem de Erulis. Romæi autem hostes minime

nime sustinētes certatim omnes fugiūt, neq; uirtutis memores, neq; decoris. Persæ autem tam impudentē animaduertentes fugam, insidias potius putauere. Quamobrem per angustias tantum locorū eos persequuti domū reuertunt, non ausi in aperta planicie pauci contra multos pugnare. At Romæi præsertim quod duces hostes continuo retro consequētes esse opinabantur, magis etiā fugiebant, ac nullū remittentes tempus, citatis insuper & flagello & clamore equis currebant, thoracibus reliquaq; armatura ab se proiecta, quod nō amplius his opus habere, aut cū inimicis cōgredi putarent: sed tantum in equorū pedibus salutē collocantes erant, & ut breuiter dicā, talis extitit fuga, ut nullus fere ex illis equis superuixerit, sed ubi à cursu desistebant, subito exanimēs concidebant, nec unq; similis clades in ea parte Romæis extiterit: nam qui fugæ defuerūt partim cæsi partim capti. Præda quoq; tāta fuit armorū, iumentorum, reliquarū rerum, ut Persas diuitijs maxime cumulauerit. Adulius autē qui in hac reductione apud arcem in Persarmenijs existens se continebat, lapide à colonis caput appetitus ibidē periit. Iustus cū suis Taraborū oppida pauca excurrando deprædans, domū & ipse statim reuertit. Anno insequente Cosroes in Romæorū agrum rursus incurrit, in Mesopotamiam exercitum ducens, quæ quidem irruptio non aduersus Iustinianum Imperatorē aut alium quenq; mortaliū facta, sed in ipsum deum quē Christiani colunt: quoniā in prima expeditione quum Ædessam frustra tentasset domū ilico se recepit, quo tempore magnopere unā cum Magis turbatus ad suos conuersus ait, Ædessenos se omnino sub iugū missurum, ac ciuitatē eam ouibus pascendā redditurū. Nunc uero prope ad eam cum exercitu accedēs, quosdā ex Hunnis eum sequentibus ad mœnia ciuitatis misit, quæ sub Hippodromum sunt, nihil aliud maleficij perpetrantes. Oves huc pastores reducere, loci munitioni confidentes, quod is maxime adcliuis esset, neq; hosti facile adeundus speraret. Barbaris igitur eas rapere conantibus, acriter pastores resistebant. At Persæ simul & Hunni uiolentius instantes, cum Romæis simul & oppidanis exeūtibus ad manus uenerūt. Oves interim raptæ spōte ad pastores rursus reuerterūt. Quidā autē ex Hunnis ante alios pugnās maxime omniū Romæos adfligebat, à quodā uero agricola genu dextrū fundā percussus cernuus ilico ex equo cecidit. Pugna uero mane incepta ad meridiē desijt, in qua utriq; satis habere putātes disiuncti sūt. Romæi quidē intra mœnia se receperūt, Barbari pcul à ciuitate stadijs septē palātes oēs in castra se receperūt. Tūc Cosroes siue in sōnjs admonitus, siue ex cogitatione quadā quod bis tentādo nequisset Ædessā capere, unde plurimū ei decoris eueniret, multa pecunia ab Ædessenis accepta ab eorū obsidione discedere decreuit. Itaq; sequēti die Paulus interpres ad mœnia iussu regis ueniēs dixit, Romæos aliquot uiros graues ad se mitti Cosroē expetere. Hi uero celeriter q̄tuor delectos claros hoīes miserūt, qbus in castra Persarū ueniētibus Zabarganes mandato

mandato regis occurrens minanti similis eos percunctatur, quæ nam sint eis potiora, an quæ ad pacē uel bellū faciunt: respondentibus illis, se pacē potius electuros: ergo Zaberganes ait, emere hanc uobis multa est opus pecunia. Illi uero se totidē dicunt daturos, quot dederūt quando Antiocheam capiēs ad eos primo uenit. Zaberganes autē eos cum risu remisit, ut diligentius super eorum salute deliberātes sic deinde reuertantur. Hos Cosroes paulopost iterum uocans repetijt quot aut quomodo prius Romæorum oppida cepit, minatur deinde Aëdesenis grauissima à Persis euentura, nisi pecuniam tributuant quantam intra mœnia possederint. Sic deniq; inde exercitū se deducturum recepit. Hæc Legati audiētes professi sunt se pacem quidē à Cosroe libenter accepturos, modo quæ liceant eis imperet. Belli enim finē nulli omnino ante certamen satis exploratum esse, nec pugnae periculum in cōditionē uenire. Tūc uero iratus Cosroes, iussit cōfestim legatos discedere. Die autem obsidionis octaua tumultum arte excitare ante urbem constituens, iam excisa in locis propinquis materiā ante mœnia quadrata specie composuit, quōd missilia ex urbe peruenire non poterant, terram quoq; multam qualemcunq; arboribus ingerens magnam uim lapidum superiecit, qui non quidem alias ædificio apti, sed ad id tantum officium excisi atq; elaborati erant: ut autem affatim in altitudinem cresceret, ligna longa in medio terræ & lapidum continuo inijciens, uinculum quodammodo huic operi adhibebat, ut præ altitudine minime debilitaretur. Petrus autem dux Romæorum hic cum Martino erat, ut hostes operi intentos prohiberet, Hunnos quos secū habebat his obiecit, qui plures interfecerūt, ac omnium maxime Arges nomine, solus septē & uiginti occidit. Ex hostium uero custodibus nullis adhuc exire audētibus, donec opus succreuisset, tunc constantissime oppugnantes Romæi ex mœnibus fundis ac arcubus reijciebant, quapropter barbari testudines operimentaq; ex hircorū pilis quæ uocant Cilicia, crassitudine atq; longitudine quantum satis habentia, suspendebant ex lignis longis: quod opus ab igne arcu excusso minime aut ullis missilibus lædi poterat, sed à testudine cuncta repulsa prohibebantur: quod Romæi conspicientes in metum uersi, legatos ad Cosroem mittunt, inter quos Stephanus erat medicorum sui temporis princeps, & qui Cabadem Perozæ filium quandoq; ægrotantem curans, multas ex eo retulit opes. Quumq; in Cosrois conspectum unā cum alijs uenisset, hæc ait, Regis profecto boni officium, mansuetum esse omnes adfirmant: Nam cædes ac bella facere, ciuitates diripere, agros populari, alijs forte nominibus conuenit, bono autem nequaquam: quanquam Aëdesenorum ciuitatem ex te malum aliquod pati minime omniū oportebat. Inde ego prodij, qui nihil futurorum præuidens te nutriui, ac tuo patri autor extiti, ut te regni successorē constitueret: tibi ergo Persarum imperij causa fui, patriæ uero presentium malorum. Homines nanq; multa sibi ipsis incōmoda ob futurorum

ignorationē

Aëdesenorum
ad Cosroem
oratio

ignorationem inferunt. Verum si qua te huiusmodi beneficii memoria subit, nihil quæso mali nobis ulterius irrogato, hanc mihi ad extremum tribuendo mercedem, ex qua tibi maxime rex hoc boni adcedet, ut crudelissimus non uidearis. Stephanus hactenus. Cosroes autem non se professus est prius inde discedere, quam Petrus & Peranius ei tradantur, quod paterni serui existentes ausi sint contra ipsum arma capere. Quod si hoc facere Romæis non placeat, alterum è duobus est eligere necesse, uel aureorum quinquaginta milia dare, uel quosdã in ciuitatē recipere qui pecuniam uestigantes omne aurum quoque & argentum ad eum referant, reliquorum uero dominos esse permittant. Hæc Cosroes magna est loquutus adrogantia, ut qui paruo labore Aëdessam se capere speraret. Legati quod ab eo imperata nullo modo se facere posse uiderent, anxij perturbatique in ciuitatem reuerterunt. Postque uero intra moenia constituti regis mandata retulere, tumultu ac luctu plena ciuitas fuit. Turrem attamen in magnam erectā celsitudinē multoque studio procedentē animaduertentes, ceteris priuati remedijs rursus legatos mittunt, qui postque in castra fuere, eadem atque prius oratū uenire se dixerunt: sed ne uerbo quidē à rege dignati, quin multa contumelia inde abeuntes in ciuitatem redierunt. Igitur Romæi quibus possent uiribus sese tueri decreuerunt, ac ante omnia muri partem qui tumulo opponebatur alio adaugere contendunt ædificio, ut Persarum operi superemineat. Iamque ad finem uentum erat, quum Martinum rursus hortantur, ut de pace quomodo ei uideatur transigat. Is prope ad hostium castra accedens cum quibusdã Persarum præfectis in colloquiū uenit. Hi uero Martinum pluribus diebus sermonibus distraxere, pacē uelle simulantes, donec opus in castris absoluerent. Dixerunt enim se quidem ad concordiam paratos, attamen Imperatorem nullo modo eam uelle se existimare. Nam & Belisarius qui Martinum & potentia & dignitate præcedit, quum Cosroem ex agro Romano exercitū deducere persuasit, spe legatorū uenientium huius rei gratia, nihil tamen eorū quæ promiserat præstitit, falsus se Iustiniani uoluntatē extorquere non posse. Interea Romæi hæc fecerunt, fossam in ciuitate, quæ aditu subterraneo usque ad tumuli ab hostibus extructi fundamentum medium penetraret, ubi igne succenso ædificium erueretur: itaque strepitum fodientium hostes sentientes, & ipsi superius incipientes, ex utraque parte mediū fodiebant, ut Romæos in opere deprehenderent. Quod illi cognoscentes abstinuerunt, terram in locum uacuum ingerentes: è summo autem tumulo inferius quod prope murū erat, ligna & lapides ac terrā infercientes habitationis specie extruebant, arborum quoque facile combustarum siccos truncos huc aggerando, oleo insuper cedrino infarto & sulphure & bitumine multo: nam hæc in munitione habebant. Persarū uero præfecti interea Martino qualia mihi supra paulo narrantur dixere, ut sermonem de pace specie monstrarent. Postquam uero collis ab eis iam absolutus est, ac moenibus

nibus ciuitatis propinquans in sublime erectus apparuit, Martinum remiserunt manifesto concordia negantes. At Romæi statim arborum illarum truncos incendunt, quos ad hoc præparauerant. Igne autem partem tumuli quamdam comburente, nec per totum diffundi ualente, quum ligna priora consumerentur, alia deinceps in fossam iniiciebant, nullum intermittentes tempus. Iamque ignis tumultum omnem absumentis fumus quidam nocte supra tumultum passim apparebat. Romæi autem nondum uolentes à Persis rem sentiri hæc commenti sunt. Parua uasa, igne carbonibusque implentes, hæc & ignifera missilia aggeris per totum tumultum frequentia miscuerunt, quæ Persæ qui custodiæ hic præerant, cum omni studio circumeuntes extinguiebant, & ex ipso procedi fumum existimabant. Malo uero gliscente Barbari clamauiere. Romæi uero eos ex moenibus ferientes multos interfecerunt. Huc & Cosroes circa solis exortum uenit, magna exercitus parte consequente, atque in aggerem ascendens primus hic malum deprehendit, subitus enim fumi causam esse monstrauit, non ex his quæ ab hoste iaculabantur, continuoque omnem exercitum clamare iussit. Tunc Romæi confidentes uerbis eos contumeliosis incessabant: barbarorum uero hi quidam terram, alij aquam quam maxime ignis apparebat iniicientes, malum uincere sperabant: uerum nihil agebant, quia enim in parte terra iniecta erat, fumus quidem ut par est, reprimebatur, ex altera uero parte paulopost multo magis ex igne alibi fortius erumpente exibat. Aqua item in qua parte proiciebatur, maiorem sulphuri ac bitumini uim addebat. Ex quo ignis ulterius procedendi causa erant, nec intus aquæ tantum, quantum ignis præualebat, effundere poterant. Fumus itaque circa diei serum tantus est factus, ut & Carenis & alijs ibidem accolis manifestus esset. Persis itaque ac Romæis pluribus supra tumultum ascendentibus pugna hic orta, uicerunt Romæi, & flamma in tumultu clare omnibus apparuit. Persæ autem hoc opere dimisso sexta post hæc die satis ante lucem partem murorum clam inuadunt, Romæis alto somno dormientibus, scalis clam apposis ascendunt. Quidam autem rusticus solus expergefactus, tumultu clamoreque multo Romæos excitat: hinc orta pugna, Persæ uicti statim se in castra receperunt, scalis ibidem relictis, quas Romæi intus traxere. Cosroes autem circa mediam noctem, bonam exercitus partem portam Magnam uocatam expugnatam misit, quibus Romæi occurrentes, non milites solum, sed & rustici, & ex populo quidam, pugna superiores barbaros in fugam uerterunt. Adhucque Persis fugientibus, Paulus interpres à Cosroe ueniens in medios Romæos nunciauit, Recinerium de pace legatum à Byzantio iam iam uenire. Sic utrique dissoluti. Iamque quibusdam antea diebus Recinerius in castra barbarorum uenit, sed hoc Romæis minime retulerunt Persæ, expectantes uidelicet in moenibus insidias, ut si quidem uoti compotes essent, minime in foedera uenirent: uicti autem, sicuti contigit, ad ea prouocantibus Romanis facile accederent. Postque uero Recinerius prope
ad portas

ad portas fuit, Persæ ad Cosroem statim mitti petierunt aliquos, quibus cum de pace transigeret. Romæi uero tribus post diebus se missuros legatos dixerunt, quod Martinus eorum dux male circa ualeitudinem haberet. Cosroes autem non sanum esse responsum suspicans ad prælium se adcinxit, magnamque laterum uim supra tumultum iniici iussit. Duobus uero post diebus cum toto exercitu mœnia expugnaturus accessit, in qualibet porta partem exercitus cum præfectis collocans, cunctaque hoc modo mœnia circundans, scalas & machinas eis adhibuit, retro uero Saracenos cunctos cum Persis quibusdam locauit, non ut in muros incurrerent, sed ut capta ciuitate fugientes caperent. Tali quidem ordine Cosroes exercitum disposuit. Pugna autem mane incipiente, ab initio quidem Persarum res superior fuit, ut qui multi aduersus paucos pugnarent, quoniam plures Romæorum impræmeditati nihil adhuc senserant: procedente autem prælio turbatione ac tumultu plena ciuitas fuit, & iam omnes cum ipsis coniugibus & paruis filiis in mœnia conscenderunt: qui autem in ætate fuere, hostibus acriter resistebant. Sed & rustici multi aduersus Barbaros facinora multa præclara ostenderunt. Filij autem & sceminae cum senibus lapides pugnantibus suggerebant, aliaque ministrabant, quidam uero & leberas oleo calefacto plenos in hostes de mœnibus iaciebant. Iamque Persæ pugnam detrectantes arma abijciebant, regique in conspectu uenientes non oppugnatione ulterius tendere posse dictitabant. Ex quo in iram Cosroes conuersus minitendo intentandoque omneis in hostes iterum reduxit, qui clamore multo turres scalasque & alias machinas mœnibus adhibuerunt, ut ciuitatem euestigio euerterent. Romæis uero cōfertim ac uiribus totis defendentibus Barbari in fugam uertuntur, discedentemque Cosroem Romæi exhibere ad mœnia oppugnanda prouocantes. Solus autem Azarethes circa portas Soënas uocatas cum sequentibus pugnauit: ubi Tripugiam uocant locum, unde Romæorum fortissimi milites ad certamen extra discesserant. Itaque partem pro mœnibus quam Protichisma uocant, Persæ omni conatu aggredientes fortissime defendentibus instabant, donec ipsis Peranius cum multis militibus & Aëdesenis quibusdam in pugna uictor adequitauit, & mane murum oppugnare incipiens in seram noctem desijt. Vtrique igitur eam noctem in quiete manserunt, Persæ quidem circa uallum sibi ipsis timentes, Romæi uero lapides in turribus collocantes & alia in munitione præparantes præparabantur, ut die postera pugnaturi cum hostibus ad mœnia irrumpentibus. Sequenti igitur die nullus Barbarorum ad mœnia uenit. Perendie uero pars exercitus Cosroe adhortante portas Barlai uocatas inuaserunt, occurrentibus uero Romæis uicti sunt in prælio, breuiterque in castra reuerterunt. Tunc uero Paulus Persarum interpretes ad mœnia accedens Martinum uocabat ut ad cōcordiam ineundam ueniret, quod & ille fecit, ac quinquaginta milia ab Aëdesenis Cosroes recipiens fœdera conscripsit, sed deinceps Romæos non

C amplius

amplius uolaturum promisit, ad extremum uallo munitionibusq; incensis cum toto exercitu domum reuertit. Sub idem tempus Romæorum duo duces periere, Iustus Iustiniani Imperatoris fratris filius, & Peranius Iberus: alter morbo, Peranius uero ex equo in uenatione collapsus: quorū loco Imperator ipse totidem surrogauit, Marcellū fratris filiū puberem, & Constantianum, qui paulo post unā cum Sergio legatus ad Cosroem de cōcordia missus est. Hi apud Assyrios eum conuenerunt, ubi ciuitates duæ maximæ sunt Seleucia & Ctesiphon Macedonum ædificia, qui post Alexandrum Philippum Persis & his uicinis gentibus imperauerunt: quas Tigris fluuius disternat, nulla alia in medio existente regione. Hic regem offendentes rogauere ut oppida quæ in Lazis sunt Romanis redderentur, ac pacis fœdera confirmaret. Cosroes autem non facilem dicebat inter se fore concordiam, nisi aliud quod prius induciarum tempus statuissent, per quas ultro citroq; colloquentes ac conuersantes securius de pace perpetua statuerent. Ad has igitur obtinendas inducias pecuniam Romæos tribuere oportere, præterea quendam mittere nomine Tribunū, cum quo certo tempore rem transigat. Erat enim hic medicus qui eum à morbo graui liberauerat, ex quo amicus ei atq; gratissimus erat. Hæc ubi Iustinianus audiuit, & Tribunū & pecuniam statim misit usq; ad milia uiginti: sic inter eos induciæ in annos quinque constitutæ, Iustiniani Imperij anno xix. Paulopost Arethas & Alamandarus Saracenorū duces bellum inter se tantum decernunt sine Persarum aut Romæorum auxilijs. Alamandarus quidem unum Arethæ filiū equos pascentem excursione capiens Veneri statim consecrauit, & ex eo cognitū Persis res Romæorū Aretham uendidisse. Post hæc cū toto exercitu ambo ad pugnam uenerunt, in qua superior Arethas hostes cōuertit, multosq; occidit, pauloq; post idem duos Alamandari filios persecutus capere non potuit. Et res quidem Saracenorum sic se habuere. Cosroes deinde constituens Isdigunnam legatum Byzantium ad Imperatorem mittere, Persas quingentos electos uiros cū eo ire iussit, quibus mandauit apud Daram urbem adesse ac in domibus diuertere multis, nocteq; sopitis omnibus portas aperiant ac reliquū admittant exercitū, Nisibis quoq; præfecto mandauerat ut copias clam præsto paratas haberet. Sic Cosroes paruo labore Romæos omneis interficere ac urbē eam capere sperabat. Sed uir quidā Romæus qui pauloante ad Persas transfugit, facinus animaduertens Georgio rem aperuit huius tunc urbis præfecto, cuius supra memini ueluti Persis suadentis in arce Sisauranorū obsessis sese Romanis dedere. Georgius huic legato in Romæorū atq; Persarum finibus obuiam procedens, ait eū non more legati uenire, nec tot numero Persas in ciuitate Romæorum recipi fas esse. Isdigunnas indignanti similis fremebat ueluti legatus ad Romæos probro super his ab eo laceffitus. Georgius autē eius iram minime curans seruare ciuitatem maluit, quapropter eum cum uiginti tantum

tantum in urbem recipit. Hac igitur spe legationis Barbarus excidēs Byzantium uenit, uxoremq; ac filios duos secū ducens, honestandæ magis legationis gratia. Vbi aut in Iustiniani conspectū uenit, dona ei regia cū litteris tantum tradidit, per quas ille certior & solū fieri petebat, an ualeret Imperator: eum tanto excepit honore quanto nullius unquam alterius meminimus, ut quando secū epularetur, Bradunam interpretem qui eum sequebatur etiam mensæ adhiberet, quod nunq; prius consuetū. Non enim interpretē quanq; nullo magistratu inferiorē simul cum Imperatore epulari fas esse omnes norunt. Sed & ornatorem longe muneribus legatū quamuis nulla de causa uenerit remisit, longe uberioribus quā ipse acceperit, aut quā sumptus itineris fuerit. Hunc igitur finem Cosrois apud Daras insidiæ habuerūt. In Lazorum autē regionem materiæ multū excisæ ad nauīū fabricationem misit, nulli cōmunicans cur eas factitaret, sed uerbo quidem se machinas in Petræ mœnium defensionem parare monstrando. Deinde Persarū fortissimos trecentos eligens simul cum Phabrizo duce, cuius nuper memini, in Lazicem misit: materia interim sorte quadam fulmine ic̃ta omnis in cinerē cōuersa est. Phabrizus eō cum his ueniens fecit ut ea quæ à Cosroe mandata Gubazi fuere perficerent. Erat enim Colchis uir nobilis Pharsafes Persis fidissimus uisus, quem Gubazes priuata inimicitia maxime insectabatur: quapropter ut minime cōfidens in regis conspectum uenire uerebatur. Quod ubi Phabrizus nouit Pharsafem adcersiuit, ac ei omne cōsiliū cōmunicans hominem percunctatur unde primū res aggredienda esset. Visum igitur eis de consilij sententia deliberantibus Phabrizum quidem apud Petram ciuitatem esse, atq; huc Gubazem uocare ut nunciet quæ regi circa ea quæ ad Lazos faciunt uideantur. Verū Pharsafes clām Gubazē rem gestam significauit, quapropter Gubazes ad Phabrizū nequaq; uenit, ex quo palam ad defectionem spectabat. Phabrizus autem alijs Persis apud Petram cum toto exercitu esse mandauit, & quæ facerent ad expugnationem diligentissime præpararēt. Ipse uero cum eisdem trecentis sine effectu domum reuertit. Gubazes autem ad Iustinianum rem omnem deferens ante omnia petijt ut Lazis præteritorū ueniam daret, deinde sponte se à Persarum seruitute eximere uolentes quando non soli possent, exercitu suo iuuaret. Hac postquam Imperator audiuit, animo lætatus uiros septingentos cum Dasisthæo duce ac Zanos mille auxilio Lazis misit, qui in Colchidem peruenientes simul Lazis & Gubazi militantes ad obsidionem Petræ constituerunt. Persis autē fortissime ex mœnibus resistentibus, obsidionis tempus diu prorogatum, quod cibariorū satis in munitionibus intus haberent. Cosroes his turbatus exercitum quā magnū equitum ac peditū subsidio misit cum duce Mermeroe, quod Gubazes ubi didicit cū Dasisthæo de cōmuni sententia hæc constituit. Boas fluuius extra Zanorum fines exit in Armenijs qui circa Pharangiū habitant, ac primū dex-

trorsus ut plurimum fluit, brevis quoque uadis nulloque labore omnibus permeabilis existit usque ad locum ubi dextrorsus quidem Iberorum sunt fines, contra uero desinit mons Caucasus. Hic gentes quum aliae multae tum Alani ac Abasgi habitant, Christiani quidem & iam dudum Romaeorum amici. Insuper Zechi, & post eos Hunni qui & Saberi nominantur. Deinde fluuius hic usque ad Caucaasi & Iberiae fines peruenit. Hinc uero superuenientibus aliorum fluminum aquis maior longe apparet, mutatoque nomine Phasis incipit appellari, qui nauium capax factus usque in Euxinum deducitur, ubi eius ostia sunt: atque ibidem utrinque Lazorum conspicitur terra, sed à fluuii sinistra diei tantum unius iter expedito fines habet, regio sane hominibus deserta, prope hanc habitant Romaei Pontici uocati. In hac igitur Lazicae parte inhabitata Iustinianus meo tempore Petram ciuitatem aedificauit, ubi Ioannes Zibus monopolium constituens, uti mihi supra narratur, causa fuit Lazorum defectionis. E Petra igitur eunti recta ad austrum Romaeorum montes conspiciuntur, oppidaque hominibus frequentata Rhizeum uocatum & Athenae & alia nonnulla usque ad Trapezuntios. Itaque Lazice quum esset incustodita facile ad Persas una cum Petra peruenit. Nunc autem Gubazes sciens Persarum aduentum, Dasisthaeo mandauit mitti aliquos qui fauces extra Phasim existentes custodirent, nec interim obsidionem relinquere, donec deuictis Persis urbem capiat. Ipse uero cum toto exercitu Colchorum ad extrema Lazicae uenit, ut hic fauces praesidio teneret, ac pauloante Alanos ac Saberos in societatem adsciuerat, ac xxx milia se daturum Imperatoris nomine promiserat ut Lazorum regionem custodirent, simulque Iberiam ita uacuam redderent hominibus ut aditus inde Persis in futurum non esset. Gubazes itaque his conditionibus Imperatori relatis eum orauit, ut Lazis haec pecunia mitteretur, ut miseri de uita laborantes seruariantur. Insuper & sibi met stipendium decem annorum deberi dicebat, postquam in Silentiariorum numero in palatio cooptatus nihil inde tulit. Iustinianus uero eius postulatis facile annuit, superueniente tamen negotio quodam, insequente tempore pecuniam non misit. Gubazes itaque haec egit. Dasisthaeus autem ut iuuenis admodum minimeque huic bello Persico aptus, studio ac diligentia in rebus nequaquam fretus centum ad fauces misit, quibus ipse adesse in tanto periculo neglexit, sed ad Petrae obsidionem remanens nihil egit, quanquam paucis existentibus inimicis: ab initio enim non plusquam mille & quingenti erant à Romaeis & Lazis per longum tempus apud moenia oppugnati, uulnerati autem & uirtute maxima quam unquam uiderimus, durantes plurimi periere, ad paucosque demum reducti sunt. Persae igitur in desperationem atque anxietatem uenientes quieuerunt. Romaei autem circa muros fossam in breui loco fecerunt, ut murus hic rueret: uerum adeo propinqua huic domus erant, ut pro moenibus hosti essent: quod Romaeos nihil commouit, magnopere sperantes quod si alibi foderet facile se potituros. Quamobrem

Dasisthaeus

Dasistheus de his omnibus Imperatorem certiore fecit, ac interim præmia uictoriæ militibus proposuit, plane significans, quæ per ipsum munera Imperator fortibus daturus esset. Persæ igitur Romæis & Zanis acriter oppugnâ-
 tibus præter opinionem acriter resistebant, quanquā pauci admodū relictī.
 Postq̃ autem Romæi nihil agebant, rursus ad fodiendum conuersi, adeoq̃
 opere subitus processere, ut murorū fundamenta præterierint. Quod si Das-
 istheus statim ipsis fundamentis ignē subijcere uoluisset, existimo profecto
 facile ciuitatem cepisset: nunc uero ab Imperatore responsum expectans mo-
 rando tempusq̃ terendo supersedit. Et hæc quidē in Romæorū exercitu sic
 se habuere. Mermeroes autē cū toto Persarū exercitu in Hiberiæ fines proces-
 sit, Phasim fluuiū dextrorsus habēs, per loca Lazicæ ire nullatenus uolebat,
 ne qd ex ea parte aliqd esset impedimento. Erāt enim in ciuitate uiri qnqua-
 ginta uoluntarij atq̃ electi Imperatorē Iustinianū Callinicū clamantes, qui-
 bus præerat Ioānes Thomæ filius uir Armenius cognomēto Guzes. Hic enī
 Thomas multas arces apud Lazos iussu Imperatoris ædificauit, exercitum
 que illic rexit. Ioannes igitur ad manus cum Persis ueniens uulneratusq̃ sta-
 tim cum sequentibus in castra reuertit, post q̃ nullus ex Romæorum exerci-
 tu alter alteri auxilio uenit. Vir autē Persa Miranes nomine qui Petræ præsi-
 dio præerat, ciuitati timens Persis omnibus mandauit diligentissime custodi-
 am habere. Ipse autē ad Dasisthæum palpatorios ac deceptorios habuit ser-
 mones, nulla tamen ratione in cōcordiam ueniens† Persarū plusq̃ mille ceci-
 derunt, Romæi iam turba irruente reiecti in montium illorū cacumina cursu
 se recipiendo seruari sunt. Hoc Dasistheus discens statim obsidionem soluit,
 nihilq̃ exercitui dicens Phasim fluuiū primus traiecit, reliqui confertim Ro-
 mæi subsecuti sua omnes apud castra relinquendo. Persæ autē hæc animad-
 uertentes & portas aperuerūt, & exeuntes ad hostiū tabernacula castra euer-
 tebant. Zani uero minime Dasisthæū secuti hic clamore sublato se cursu in
 hostes conuertentes paruo labore multos interfecerunt, Persæ intra mœnia
 rursus fugerunt. At Zani ubi castra Romanorū spoliauere, rectā Rhizæum
 deinde Athenas uenientes per Trapezuntios postremo domū reuerterunt.
 Mermeroes autē ac Persarū exercitus huc die nona post Dasisthæi discessum
 uenerunt, ubi & Persarum præsidio relictos saucios quidem cccl. integros ac
 incolumes cl. inuenerūt, reliqui omnes interiire: quorū corpora extra mœnia
 nullatenus eiecerunt, sed tetra intus lacesciti odore præter opinionē toleraue-
 runt, ut nullam hostibus obsidendi promptitudinē scetore auersis præberēt.
 Quod Mermeroes animaduertens simulq̃ increpans ac lachrymans dig-
 nam Romæorū rempub. dicebat esse, qui ad hoc debilitatis uenerint, ut cen-
 tum & uiginti Persas sine mœnibus nulla arte aut ui capere potuissent, pro-
 nusq̃ murorū partē quæ corruit exædificari magna diligentia iussit. Vbi ue-
 ro neq̃ calcem in promptu, neq̃ aliquid aliud ædificio aptū paratum habe-
 bant

Hic uerba nō
 nulla in Græ-
 co exemplari
 deficere uiden-
 tur.

bant hæc cōmenti sunt, Culleos lineos in quibus Persæ necessaria in Colchidē ferunt, arena repletos in lapidum loco posuere, quæ hic simul congesta pro muro fuerunt; deinde è fortissimis tria milia ibidem præsidio dimisit, quibus nō multi temporis cibaria reliquit, simul & curam ædificandi mandauit, ipse cum reliquo exercitu retro adequitauit. Gubases inter hæc discens quæ Romæis & apud Petram & apud fauces contigerunt, alteras ipse apud Phasidem fauces minime propterea reliquit, ubi totius spei summa erat, pro cōperto habens quod quanquā Persæ Romæos extra fluuiū uiolent, nullo modo Lazorū regiam neq; Petræ ciuitati nisi flumen transissent nocituri erant, nec eos ullum transeundi modū deficientibus etiā nauibus habere. Nam fluuius is si usq; alter maxime profundus, latitudine magna, impetu quoque tanto, ut in mare prorumpens longe distinctus feratur, nusq; cæteris maris aquis cōmixtus, ut ex ea pura bibendi nautis in medio pelago sit facultas. Intra fluuiū ubiq; præsidium habent Lazi, ne nauibus hostilibus locū trañcendi ac in terram adplicandi tribuant. Imperator autē Iustinianus Sabirorum genti pecuniam ex fœdere pactam misit, pauloante aliū quoq; exercitū magnum in Lazos misit, qui nondum huc uenerunt, cui præfuit Rhecitangus homo Thrax genere, prudentiaq; & rei militaris disciplina insignis. Et hæc quidē sic se habuere. Mermeroes interea in montibus quò cōfugerat, uti mihi supra narratur existens, Petram inde ad uictum necessarijs munire studebat, quum non satis habere cibariorū custodes qui ad tria millia relictī erant animaduerneret: sed quæ in promptu erant, uix ad sumptū exercitui suo satis erant nō minus quā xxx. millium existenti, & ex eo nihil quod referret Petram mittere posse existimabat. Putauit itaq; eis potius fore partem exercitus magnam è Colchide discedere, paucosq; hic remanere, qui cōmodius ad Petræ præsidium quæ opportuna forent importare ualerent. Quamobrē Romæi & Lazi hostes mille inuadentes quorū nullus diffugere ualuit, partim cedunt partim capiunt, quicq; circa Gubazen & Dasisthæum & numerū Persarum exercitus & uia longitudinem discere potuere, & in quo loco res ipsorū essent. Mouentes igitur cū toto exercitu aduersus eos profecti sunt numero xiiij. millia, ut in recensendis nocte militibus in stationibus apparuit. Persæ igitur quū nihil obuium in toto quā longū itinere habuissent, nihil hostile cogitantes, simulq; fluuiū minime permeabilē esse putantes alto somno dormiuerunt. Romæi autē & Lazi ante lucem ex improviso irruentes partim dormientes partim semisomnes in lectis iacentes offenderūt: quapropter ipsorū nulli uires adesse contigit, sed plurimi deprehenfi ac interfecti sunt, partim capti, inter quos unus fuit præfectus, pauci admodū in tenebris sequentes incolumes euasere. Romæi itaq; & Lazi hostiū castra inuadentes multas inde opes sunt adsecuti & arma & iumenta, eosq; longe insectando ad Iberiā usq; peruenere, hic & alijs occurrētes Persis plurimos interfecere. Sic è Lazice Persæ omnino

se omnino discesserunt. Romæi autem itemq̃ Lazi quū alia usui opportuna tum farinæ plurimū hic inuenientes, omnia cremauerunt, quæ ex Iberia Barbari importauere ut Petram inferrent, ac Lazorū plures in faucibus reliquerunt, ut nō amplius huc usui necessaria Persæ importare ualeant, cumq̃ præda omni ac captiuis reuerterūt anno quarto expeditionis in Persas, Iustiniani uero imperij tertio & uicesimo. Ioannes autē Cappadox anno superiore ab Imperatore reuocatus est, quo tempore finis item uitæ Theodoræ Augustæ aduenit: qui Ioannes ob suspicionem magistratu deiectus, sacerdotiū sumere cōpulsus est, quanq̃ in eo statu in phrenesim quandoq̃ atq̃ opinionē cōsequendi imperij uenit. Quærit enim dæmon ambitioni homines deditos summorū honorū spe deludere, qui præsertim cōstanti natura seu proposito nō sunt: quod Ioanni accidit, cui mira ac uana soliti prædicere homines, quū alia tum futurum, ut is quandoq̃ Augusti habitum indueret: quod fortasse fatum in hoc uerum apparuit, quod quidam sacerdos nomine Augustus Byzantij Thesauri Sophiæ templi custos prope aderat quando Ioannes sacerdotis habitum induit, forteq̃ suam cæteris tunc deficientibus cōmodauit.

PROCOPII DE BELLO VANDILICO LIBER TERTIVS

VSTINIANVS peracto Persarum bello Vandilicum cœpit. Decedenti Theodosio uiro imprimis iusto duo filij succedere, Arcadius natu maior qui Orientis, & Honorius qui Occidentis Imperium tenuere. Sic enim diuisum iam dudū à Constantino eiusq̃ filijs, qui eō rem traduxit, urbemq̃ ante omneis longe clarissimā cōstituit, & ab eo nominari uoluit. Ambit enim Oceanus terram siue uniuersam seu magna ex parte: nam in geminam eam diducens continentem hoc mediterraneum efficit, quod à Gadibus incipiens in ipsam paludem Mæotidem desinit. Harū igitur cōtinentium altera quidem dextrorsus in paludem nauiganti Asia uocatur, ad Gadeis uero ac alteram Herculis columnam Septensem ponunt arcem, ob septem apparentes in eo loco montes. Huic aduersa tellus Europa dicitur. Fretum uero inter utranque stadijs lxxxiiij. est. Ambæ itaque usque in Hellespontum æquoribus diducuntur, cōueniunt rursus circa Sestum & Abydum, iterumq̃ apud Byzantium & Chalcedonem usq̃ ad Cyaneas petras uocatas, ubi nunc Sacrum nominatur, quæ loca decem inuicem stadiorum spatio dirimuntur. Ab altera enim columna usque ad alteram, longe per littus eunti, non autem per sinum Ionicū & Euxinum, sed è Carthagine Cōstantinopoli & Hydrunte rectā in continentē transmittenti cclxxxv. dierum est iter expedito. Quæ autē circa Euxinum cōsistunt, qui è Byzantio in paludē tendit, omnia descriptione difficilia, quod Barbari à quibus Hister

seu Danubius colitur, minime famam illorū faciant Græcis. E Byzantio rursus ad Histri ostia, quæ in Europa computantur, dierū est iter xxij. Per Asiæ uero partem è Chalcedone in Phasim fluuium qui è Colchis in Pontū fluit dierum est iter xl. Omnis itaq; Græcorū potentia iuxta mare iter est dierum cccxlvij. Quod si quis uti supra narratur, Ioniū sinum stadijs longum maxime dccc. ex Hydrunte prætereat, diebus nō minus quatuor ad nauigationē fuerit. Tale igitur in hodiernum diem Orientis Romanorū Imperiū. Occidentis autē in Aphrica primū nonaginta dierum iter (tantundem enim à Gadibus ad fines Aphricanæ Tripoleos existit) prorogat. In Europa uero lxxv. iter: nam tantundem ab altera columna ad Ioniū sinum censetur. Si quis autē sinuum nauigationē addiderit, Imperator Orientis cxx. dierū iter sortitur è Cyrenes finibus usq; ad Epidamnū, quod cōtra ipsum Ioniū sinum est nūc Dyrrhachiū uocatū: circa item Euxinū omnia, uti supra narraui, Romæorū sunt. Vno autē die ex Athenis usq; Megara cxx. stadia absoluuntur. Sic igitur utriq; continenti Romæi Imperatores dominantur. Britannia extra Herculis columnas omniū maxima ad Occidētis ut par est imperiū pertinet. Intus uero Ebusa est ad septē iter dierū maxime protensa, duq; circa aliā Maiorica & Minorica ab incolis appellata. Aliarū uero quælibet alterutro Imperatori obtemperat, ut intra illius fines sitā esse cōtingit. Honorio igitur Occidenti præsidente Barbari illius inuasere regionem: qui uero fuerūt & quomodo, dicam. Gothicæ gentes multæ quidē & aliæ prius fuere quā nunc. Omnium autē maximæ ac potissimæ Gothi & Vandili & Visigothi & Gepedes, iam dudum & Sarmatæ & Melanchlæni appellati. Sunt & qui Geticas gentes has uocent, qui omnes nominibus quidē inter se differunt, cætero cōueniunt. Nam & albi sunt omnes corpore, flauī coma, proceri quoque & aspectu probō, legibus item eisdem utuntur, similiter & Ariane omnes opinionis, uoce una Gothica appellata utentes: & ut mihi sanē uidetur, ex una omnes gente procreati, nomina postea ab eorū ducibus uaria sortiti. Is autē populus loca supra Histrum iam pridem incoluere. Deinde Gepedes loca circa Singidum & Sirmiū tenuerunt. Intra uero & extra Histrū meo usq; tempore nūc habitant. Ex his igitur Visigothi hinc mouentes primū quidem in societate cum Arcadio uenerunt, tempore uero procedente minime in fide perseverantes duce Alarico insidias alteri Imperatori parauerunt, è Thracia enim mouentes omnē Europam bello infestauere. Alaricus deinde Roma discessurus Attalum quendam nobili ortū genere Romanorū Imperatorē cōstituit, diademate, purpuraq; & alijs exornans insignibus, hoc animo ut Honorio eriperet, huic uero tribueret Occidentis imperiū. His itaq; gestis Attalus & Alaricus cū exercitu Rauennā inuadūt. Erat autē Attalus ipse nec per se satis regere aptus, nec bene cōsulenti credere uisus, insup in Aphricā præfectos sine exercitu minime pbante Alarico misit. Britānia interim à Rom. desciuit, Cōstantinumq;

stantinumq; sibi regem constituit, uirum quidem haud obscurum. Is statim armatus cū exercitu satis magno in Hispaniam atq; Galliam ruit. Honorius uero naues in munitione paratas habens tantū in Aphrica occasiones expectabat, ut si ab Attalo missi repellerent ipse protinus adnauigaret, eiusq; Imperij partem conquireret: si uero illic res minus prosperæ orirentur, ad Theodosium se cōferre cogitabat, ut unā super his animaduerneret. Arcadio enim longe antea decedenti Theodosius filius in Oriente successit. Hæc Honorio meditati ac animo fluctuanti admirandi fortunæ successus contigerunt. Amat enim deus non quidem astutos aut aliquid domi machinantes, sed extrema in angustia constitutos, modo nō sint improbi, quemadmodum huic contigit Imperatori: ut enim statim nunciatum est ex Aphrica Attali præfectos interijisse, nauium multitudinem protinus è Byzantio sibi nō expectanti auxilio adesse uidit. Alaricus autē cum Attalo ob eius ignauiam in dissensionem ueniens imperatoris priuatum insignibus in custodia tenuit. Interea Alarico morbo extincto Visigothorum exercitus duce Adaulpho Galliam petijt, & Constantinus quem Britannia tyrannum diximus, bello superatus unā cum liberis interijt: nec eam propterea Romani liberauerunt, succedentibus continuo tyrannis. Gothi autē Histrū transeuntes primo quidem à maleficio non temperabant, donec permittente Imperatore Thraciæ loca incoluerunt: nec tamen diu, quum ulterius transeuntes rerū in Occidente sunt positi. Sed hæc in bello postea Gothorum dicuntur. Vandili interea circa Mæotidem confidentes, ubi fame pressi sunt in Germanos irruunt, qui nunc Franci dicuntur, simulq; Rhenū fluuium traiecerūt, in societatem Alanos Gothicum & ipsum genus adsciscentes: inde postea duce Gogidisco in Hispaniam penetrauerunt, quæ primum ex Oceano è Romanorum ditione occurrit: cum Gogidisco Honorius conuenit, ut in hac sedes minime tamen cæteris habitatoribus nocentes haberet. Nam quū lex Romanis esset, ut his qui iam annis xxx ad manus sua non possiderent, ob præscriptionem ius amplius repetendi non esset, ea annorum præscriptione Vandilis nullo pacto uti liceret. Honorius igitur ad hunc modū Occidente lacerato morbo excessit, cum quo Imperium antea Constantius simul gessit Placidia sororis uir, qui ob uitæ breuitatē nihil laude dignū uiuente Honorio gessit. Huius igitur filius Valentinianus iam à nutrice liber apud Theodosiū educabat. Interea Romæ Ioannes quidā è militibus Honorij occupat Imperiū, uir quidē ingenio mitis ac uirtute præditus, qui annis quinque quibus præfuit nec delatoribus aures adhibuit, nec eadem ullam iniustā, nec deniq; pecuniæ gratia quicq; fecit: cōtra Barbaros nihil penitus gessit, quod è Byzantio bello sit ipse petitus. Cōtra hūc igitur Theodosius Arcadij filius exercitū magnū simul cum ducibus Aspare & Asparis filio Andaburio mittēs eū è tyrannide deiecit, simulq; Valentinianū adhuc puerū rebus præfecit. Is Valentinianus hunc Ioannē captū priuatūq;

alterā

altera dextra in Hippodromo coniecit, asinoq; insidentē cum omni cōtume-
lia circumduxit, ad extremumq; necauit. Ad hunc igitur modū Occidentis
inito Imperio Valentinianus quod à Placidia matre in omni mollicie nutri-
tus atq; illius uitio effoeminatus esset, ad incantamenta mathematicaq; se cō-
uertit, utq; matronis potiret alienis omni studio ac uitę infamia curauit, quā
quam & ipse uxore longe formosissima nō carebat. Quapropter eō ob igna-
uiam uenit, ut non solum amissa nō recuperaret, sed denuo Aphricam amit-
teret, in qua talia contingerent. Duo Romanorū erant tunc duces Aetius &
Bonifacius belli disciplina nullis suorum temporum secundi, uerū inter se in
administratione discordes, præterea animi magnitudine & reliquis uirtuti-
bus ita præstitere, ut si quis ipsorum alterutrum summum Romanorū dixe-
rit nō errauerit. Bonifacium itaq; Placidia Aphricæ totius præfectū fecit, in-
uito, uerum dissimulante Aetio, quod nondum aperta esset inimicitia. Post-
quam uero is ad locum peruenerat, Aetius manifesto obtrectare laudibus
eius, maleq; ad Placidiam referre, insuper quod Aphrica tota per eū spoliare-
tur accusare cœpit, rem facile posse deprendi, si iussus minime reuertat. Vbi
uero hæc illa accepit, consilium sibi placere seq; ita facturam dixit. Aetius ue-
ro negociū præueniens epistolam Bonifacio scribit uti caueat, eum Placidia
suspectum haberi, quærereq; delendi occasionem, & hanc fore coniecturam
quod primum absq; ulla causa discedere iuberetur. Quod ubi ille legit, missis
euestigio qui eum reuocabāt respondit, se nullatenus nec Imperatori nec ma-
tri obtemperaturum. Quocirca Placidia Aetium opinata rebus Imperatoris
fauere maximeq; fidum, illum uero infidum ac suspectum esse arbitrabatur.
Bonifacius ex altera parte in hoc animi æstu nec Imperatori mouere bellum
impar uiribus est ausus, nec Romam ob metum uenire, sed Vandilis tantum
se cōiungere cogitauit, qui in Hispania parum ab Aphrica distante uti supra
dixi cōstitierant. Hic Gogidisco defuncto eius liberi succedere, Gontharis ex
matrimonio, & Gizerichus nothus, cui quod armorum peritus esset, & frater
eius adhuc puer, rerum summa delata. Bonifacius igitur certos fideles in Hi-
spaniam utrunq; fratrem sibi conciliatum mittit, monstratq; si in Aphricam
traſſiant, in tris eam inter sese partes posse diuidi, ex quo facile cōtra insurgē-
tes inita societate ualeant inuicem iuuare. Igitur Vandili statim accepta cōdi-
tione per angustias Herculei freti in Aphricam penetrant, Visigothi paulo-
post in Hispania succedere. Interea Romæ amici Bonifacii facinus confide-
rantes, quem semper in officio perseverantē cognouerant, satis admirari non
poterant, nonnulliq; iussu Placidia Carthaginē delati eundem conueniunt.
Vbi uero Aetii insidias, ac litteras ab eo exhibitas conspiciunt, statim reuerſi
Placidia rem omnem deferunt. Bonifaciū non sua sed aliena culpa errasse di-
cunt. Illa animo perculsa cū Aetio quidem dissimulauit, nec quicquam eorū
quæ contra Imperatorem gesta erant probro obiecit, quod exercitū rerumq;
summam

summam in potestate haberet, & res in discrimine iam esset: uerum Bonifacii amicis omnia comunicauit, de Aetij fraude uehementer cōqueritur, iurat sese æquam Bonifacio fore, si illi rem animo detrectare, tum rem Romanā à Barbaris perditū iri nō permittere persuadeat. Hæc ubi ille accepit, facti ilico poenitens & initam iam societate detestans, Vandilos multis millibus nummum tentare cepit uti ex eo loco discederent: quod quū minime ausculta- ret, quin probris potius insultare uiderent, necesse fuit ad manus uenire. Victus Bonifacius Hipponē regium se recepit, ciuitatē Numidiæ maritimam ac munitissimā. Hanc Vandili Gizericho duce exercitu admoto obsederunt. Gontharis uero iam decesserat, à fratre uti putatur interfectus. Vandili autē illum potius dicunt in Hispania à Germanis captum paloq; infixū, iam in Aphrica Gizericho res gerente. Tempore autē longo procedente quū neq; ui neq; conditione ulla oppidū id expugnare possent, fame urgente obsidionem reliquerunt. Interea è Constantinopoli Romaq; exercitu adueniente cū Aspare duce Bonifacius Romanicq; qui in Aphrica erant, spiritus adsumentes acriter resistere cœperunt: uerū nō melior priore fortuna successit, uicti ad unum omnes alij aliò fugam arripuere, Aspar Constantinopolim unde uenerat, Bonifacius Romā profectus sese Placidia ex his quorū culpa uacabat reconciliauit. Hoc igitur modo Vandili Aphricā Romanis eripere, captiuos uero quos ceperāt in custodia habuere, inter quos Martianus fuit q postea Theodosio successit. Quumq; Gizerichus forte præciperet uti captiui in aula sub dio cogerentur, ut adspectibus eorū consideratis sanè cōspiceret si quis regia haberet indolē ac indigna præsentē fortuna pateret, interim iñdem inedia ac labore fessi humi obdormiscerēt, aquila forte uolitans supra Martiani caput passis adstitit alis. Gizerichus igitur portentū tacite notans nō frustra hoc fore, iussu ad se uenire qui nam uir esset interrogat: Ille se Asparis archanorum omniū sociū esse inquit, quem Romani Domesticū uocant. Gizerichus itaq; meditans & aquilę gestū & Asparis quanta esset apud Byzantium potentia, hominem de medio tollere ab re putauit esse, neq; uerisimile ut supra quamprimū interituro signa uolatu illa ostendisset, nulla enim ratione eū interfici oportere: nam si postremo regnaturus est, morti nō esset apud eū derelictus, quod ea quæ deo sunt decreta nullatenus prohiberi possunt. Quapropter iureiurando eum obligat sibi amicū fore, nec ullo pacto cōtra Vandilos uenturū. Sic igitur dimissus Martianus paulo post Theodosio defuncto successit, rerūq; habenas suscepit, optimusq; fuit princeps. Quæ uero in Aphrica uersabant, in nulla ratione habuit. Sed hæc postremo tempore facta sunt. Gizerichus postquam Asparem & Bonifaciū uicisset, prudenter animo fortunæ uarietatem examinans, formidansq; ne è Constantinopoli Romaq; simul contra nouus mitteretur exercitus, quū suæ uires Romanorū armis non essent æquandæ, & humana sæpe contingi adeo mutari & corpora deficere,

potius

potius ob ea quę ratione metuebat moderatum, quàm ob iam partam uictoriam elatum animum gerere statuit. Itaq; fœdus cum Valentiniano inijt, tributum quotannis simul cum Honoricho filio obside dedit, quem paulo post amicitia inter eos gliscente sponte recepit. Placidia interim Romę moritur & Valentiniano uirili prole carenti duę tantum fuere ex Eudoxia Theodosij filia natę, quomodo autem interiit breuiter repetam. Maximus erat quidam ẽ Senatoribus unus, ac ẽ stirpe illius Maximi tyranni quem Theodosius senior sustulerat, pro qua uictoria Romani quotannis festum agunt: huic uxor formosissima simul & prudentissima fuerat, qua Valentinianus amore incensus quum potiri cuperet, resq; admodũ ardua foret, rem iniquam excogitauit, Maximum iussit ad se in palatium uenire, quo cum talis colludens auro certo proposito, anulum eius uictor nactus est, hunc clam ad uxorem mittit uiri nomine, ut quàmprimum signo perspecto in palatium salutatum Eudoxiam Imperatricem ueniat. Illa subito paret, quam certi quibus res nota ac mandata erat, protinus in aula excipientes longe in gynęconitidẽ duxerunt, ubi Valentinianus occurrens uim ei attulit. Illa post hæc mœsta domum regressa, calamitatem fatumq; suũ flere, uirumq; magnopere detestari cœpit, ut qui occasionẽ huic rei dederit. Maximus uero dolore ingenti percussus de insidijs contra Imperatorem secum meditatur, quumq; uideret Aetium tunc maximum ducem qui pauloante clarissimam uictoriam de Attila Massagetarum, Scytharumq; exercitu armato contra Romanum Imperiũ retulerat, ei succurrit ita agere, ut laudem omnem ac merita gestorum amitteret, suspectumq; illum reddere Imperatori, tempus quoq; comodum tunc uisum, quod longe abesset, quod spes in eo potissima Romanorum esset: cum Eunuchis agit, quorum custodię uti fidissimorum corporis sui curam Imperator tradiderat, ut ei persuaderent Aetiũ rebus nouis studere. Imperator facile credens suspectamq; illius habens uirtutem ut interficeretur mandat: fertur & proximũ quendã ex Romanis interrogasse, an utilis foret Aetij mors: ille autem respondisse, hoc ipse uideret bene an male, se tantũ scire quod sibi dextram altera manu incideret. Igitur sublato Aetio Attila ut qui nullũ amplius aduersarium haberet, nullo negotio cunctam populatur Europam occidentisq; Imperium tributarium constituit. Nam & Imperatores quotannis tributum ei dare perseverauerunt, talem ei felicitatem Aquileia direpta præbuit ciuitas potentissima simulq; frequentissima præterea iuxta Adriaticum constituta. Dicitur enim longa iam obsidione fessus quũ iuberet exercitũ rebus infectis discedere, indictaq; postera die in exortu solis, quodam permotus auspicio restitisse, siquidem ciconiam in turri quadam ciuitatis animaduenerunt inde pullos suos paulatim auferentem, quum nõ satis firmi adhuc ad uolandum, quisq; supra præcedentis dorsum innitens, ex successione unã omnes euolauerunt: quod Attilas inspiciens (erat enim in auspiciorum coniectura

ctura ingenio prospicax) iussit exercitū sistere: nō enim frustra inqt, hæc auis
nidū defereret, nisi malum quid diuinitus ciuitati euenturū præfagiret, quod
perfecto euenit: nam post paulo eam muri partem ubi nidus fuerat, sponte
nulla q̃ ui corruentem conspexerunt, unde Barbaris ingressus fuit & ciuitas
tota direpta. Et hæc circa Aquileiam hoc modo contigerunt. Interea Romæ
Maximus Imperatore nullo negotio interfecto tyrannidem capit, Eudoxia
potitur, eam q̃ sibi coniugio iungit, quum forte antea prima uxor decessisset,
eiusq̃ tandem amore dum unā cubaret se fassus est uirum interfecisse: quare
illa exacerbata prius animo ac de ultione uiri cogitans, multo magis ob eius
uerba & animum impudicum detectum ad uindicandum facinus est incen-
sa. Vbi igitur illuxit, Carthaginem mittit rogatum Gizerichū, ut uiri necem
ab impio tyranno interfecti ulcisci uelit, ipsam uero indigna ab eodem pati,
Imperium occupatū, omnia perditum iri, addit quoq̃ ex officio illum facturū
si adflictis auxilium ferat, quum in amicitia societateq̃ Valentiniani es-
set, e Cōstantinopoli nullam esse spem Theodosio iam extincto & Martia-
no imperante. Gyzerichus igitur avaritia imprimis permotus specq̃ opum
maxime consequendarū, ingenti classe in Italiam adnauigans Romam nul-
lo aduersante facile ingreditur, Maximū euestigio Romani fugientem inse-
ctati lapidibus obruunt membratimq̃ discerpunt. Gizerichus uero Eudoxi-
am simul cum Eudocia & Placidia eius ex Valentiniano filiabus capit, ga-
zamq̃ omnem Imperatoriam in nauibus positam secū in Aphricam tulit,
ac si qua erant Romæ decora, inter quæ Iouis Capitolini tegularū ex ære au-
ratarum partem dimidiam adripuit. Vnam uero ex his nauibus ubi statuæ
fuerunt, tempestate periisse dicunt, cæteras incolumes in Aphricam delatas,
e captiuis mulieribus Eudociam Honoricho filio, Placidia uero Olybrio no-
bili Senatori Romano locauit, quam Placidiam simul cum Eudoxia matre,
rogante Leone Imperatore Constantinopolim misit, qui post Martianum
Asparis opera imperio successerat. Gizerichus post hæc ad Aphricæ statū
conuersus ciuitates omneis præter Carthaginem mœnibus nudauit, ut neq̃
ipsi Aphri Romanorum agentes prædam haberent quò se reciperent, neq̃
Romani si ab Imperatore in Aphricam mitterentur, dum discedunt muni-
tas præsidij relinquant, negotium propterea Vandilis faciant: quod quan-
quam bene ab initio succedere uideretur, tempore procedente Belisarius loca
sic discincta & immunita paruo negotio cepit: ex quo Gizerichus ridiculus
est uisus, qui quod optimum ei uidebatur cōsiliū in stulticiam damnumq̃
uersum uidit. Homines enim ex euentu postea fortunæ quæ prius consulta
sunt iudicant. Gizerichus deinde si quid inter Aphros boni fuerat aut agri
aut rerum aliarū omne inter filios diuisit Honorichum & Genzonem: nam
Theodatus omnibus iunior iam decesserat sine liberis. Cæteros item agros
optimos Aphricæ à dominis ereptos Vandilis distribuit, qui adhuc hodie
D Vandilo,

Vandilorum agri uocantur, liberiq; suere longo tempore possidentibus: nam ab omni eos uestigali aut tributo imperpetuum liberauit, quin si quis non bonam naetus terram sibi uideretur, illam prioribus possessoribus dimittere licitum erat, & ex publico tantundem accipere ac cum alijs commutare. Itaque hoc pacto Aphri frustra sua possidebant atq; appellabant, quapropter multi multis de causis fugiebant & interficiebantur, potissime uero quod pecunia si quis haberet domi abscondebatur: sic omnis Aphrica calamitatibus inuoluta uidebatur. Insup Gizerichus Vandilos & Alanos in insidijs & locis opportunis custodiarum gratia posuerat cum ducibus non minus octoginta quos Chiliarchos uocabat, quumq; quinquaginta milium tantum esset exercitus, speciem octoginta praebebat, ab initioq; Vandilos tantum & Alanos autoratos habuit, de inde numero quotidie gliscente Barbaros alios in societatem adsciuit, cuncti tamen Vandilorum nomine appellati praeter Maurusios, quos demum & ipsos in exercitu accepit. Post mortem uero Valentiniani aliquot annos ueris initio continuo longas fecit praedando ac populando excursiones, nunc in Siciliam, nunc in Italia, ciuitates insuper partim diripiendo partim solo & aqua do: ubi uero omnia deleuit, ad Orientis conuersus imperium, Illyricum omne simul & Peloponnesum hisq; adiacentes insulas cum reliqua Graecia inuadit. Ad Italia rursus Siciliamq; reuertens si quid erat reliqui diripuit. Ferunt quondam quum Carthaginis portu uelis passis soluturus esset, interrogatus a nauclero quod tendere populabundus uellet, respondisse quod deus impulerit, adeo ex nulla causa in obuios quoscunq; hostiliter ferebatur. Talem igitur Imperator Constantinopolitanus audaciam perosus contra Vandilos mouere decreuit, cuius exercitus terrestris fertur ad millia centum fuisse, classis autem magnitudinem undecunq; ex omni Graecia collectam habuit: in milites & nautas sumptus ingentes ostendit, eo quod contra Barbaros procul ituri essent: ferunt enim milia trecenta in hoc bello frustra erogasse, & ut uictoriam de Vandilis minime adsequeretur, classis praefectum Basiliscum misisse Verinae coniugis fratrem, imperio tunc maxime fidum, quod tutum sibi fore arbitrabatur Asparis durante amicitia. Ipse enim Aspar quod secta esset Ariana Imperator esse non ualuit. Leonem tamen facere potuit, cui paulo post insidias uisus est tendere, metuens ne ex uictoriae Vandilicae successu elatus, non aequus ei tum ceteris Imperij rebus foret, quapropter multa Basilisco discedenti mandasse, tum ut bellum duceret suasisse fertur. Leo uero iam Artemium senatorem opibus ac genere magnum ad imperium Occidentis suscipiendum miserat, ut Vandilorum bello auxilio foret. Gizerichus uero Olybrio item senatori potentissimo pollicetur, si una conspiret ei Occidentis imperium simul cum Placidia Valentiniani filia se daturum: quo fretus maiores adsumpsit spiritus, audaciusq; omnem Imperij ditionem uexauit. Erat ea tempestate in Delmatia quidam Marcellianus notus Aetio, uir admodum probus, qui post Aetium interfectum ad Imperatorem

torem redire recusavit res in ea parte novas excitando, eaq̃ fuit potentia ut nemo resistere auderet. Leo igitur hunc metuens omnibus modis sibi conciliatum in Sardiniam misit ut eam à Vandilis liberaret, quod breviter ac facile factū. Heraclius interea è Byzantio cum classe in Aphricam ueniens apud Tripolim Vandilos uicit: nauibusq̃ dimissis, cum exercitu pedestri aduersus Carthaginem tendit, hic igitur initium belli. Basiliscus enim cū tota classe ad paruum oppidum à Carthagine nō minus cclxxx stadijs distans adplicuit, ubi Mercurij templum antiquitus conditum fuit: quod si minime cunctatus inde euestigio Carthaginem aduolasset, ipsam proculdubio cepisset, Vandilosq̃ simul in seruitutem rede-gisset. Gizerichus autē ubi Sardiniam ac Tripolim captas audiuit simulq̃ Basilisci classem ingentem animaduertit, Leonem Imperatorem ut admodū inexpugnabilem formidare cœpit. Tantam itaq̃ uictoriæ occasionē amisit ducis siue tarditas siue ignauia, seu etiam proditio. Gizerichus autē Basilisci indiligentiā nactus hæc gessit. Imprimis subditos omneis uelociter cum nauibus quibus potest armat, partim uiris uacuas mittit, ut repente adnauigantes cū instrumentis ac munitionibus sint præsto parati, interimq̃ legatos ad Basiliscū mittit rogatum uti quinq̃ dierū spatio præliū supersedeat, donec quid nam factururus sit tempus habeat delibrandi, an Imperatori obtemperet ac cū eo cōueniat. Ferunt quidam hanc auri corruptione nactū opportunitatē fuisse: & hæc quidē hoc modo se habuerunt. Artemius autē qui Occidentis suscepit Imperiū, paulopost ab eius sororio Recimere de medio tollitur. Olybrius ei succedens breviter & ipse eundē sortitus est exitū. Decedente interim in Oriente Leone, alter Leo eius ex Ariadna filia & Zenone nepos puer adhuc unā cum Zenone patre uolente populo imperauit, ac paucis post diebus extinctus est. Sed Maiorini fas meminisse fuerit, qui antea prius Romę imperauit, hic enim cunctis qui Occidenti præfuere uirtute antefendus. Nam & cōtra Vandilos fortissime bellum sumens maximo collecto exercitu in Liguribus cōstitit, ipse dux impiger nullū neq̃ laborem recusauit, neq̃ ullam bene gerendæ rei occasionē prætermisit, primusq̃ qui Vandilorū Gizerichiq̃ mores ac mentē exquireret, & an Aphri bene an male erga nos adficerentur, quod nullorū auditione, sed propriis deprehendit oculis. Legatus enim quondam ab Imperatore missus causa ineundæ cōcordiæ, alio sibi uultu ac nomine mutato ne forte notus incōmodum pateretur & quę agenda erant impediret talia cōmentus est, Crines flauo sibi colore infecit, quod fama sit Vandilos auro fuluo similes habere: ad eum proficiscit Gizerichus quāprimū, ut amicū uenientē honorat, ducitq̃ in penitiorē domus habitationē, ubi arma cuncta disposita multaq̃ preciosa alia & præclara fuere. Hic forte sponte sua cōmotis sit ingens sonitus ut locus cōtemere sit uisus, ex quo Gizerichus terræmotū esse suspicans foris interrogat an quicq̃ audiuerint: negatibus omnibus, unde mirū hoc nasceret

Hic aliqua
uerba puto de
ficere in Grae
co exemplari

conſicere nullo modo ualuit.† Maiorinus igitur omnibus quæ uolebat explo
ratis in Liguriam ad exercitum reuertit:quem terreſtri itinere ad Herculis co
lumnas ducens inde per anguſtias freti tranſire in Aphricam,cum hoſtēque
congreſſi omnino cogitabat,tanta ipſius exercitus admiratione ac uoluntate
ob eius uirtutē, ut in ſpem uenerint certam omnes breuiter Aphrica p̄ eum
potituros. Verū eo ex morbo paulopoſt decedente ab incepto deſtitere, uir
quā ſuis miſſiſſimus,tam hoſtibus formidoloſus:poſt quem Nepos paucis
diebus & ipſe habenas imperij tenuit,morbo ſimiliter extinctus:cui Glyceri
us eodem quoq; fato ſucceſſit,ad extremū uero Auguſtulus. Alij item Impe
ratores antea in Occidente fuere,quorū nomina prudens prætereo,quod bre
uiter præſuerint & nihil ab eis præclarū ſit geſtū. Hæc igit in Occidente ſunt
acta. Byzantiꝝ interea Baſiliſcus cupiditate dominandi tyrannidē nullo ne
gocio ſumpſit Zenone abſente, qui unā cum uxore in Iſauriam ob metū ſe
ceſſerat: quumq; octo menſes ſupra annū tyrannidē exercuiſſet,omnibꝫ
ob eius auaritiā & aulicis & militibus infeſtus eſſet, à Zenonis tandē exer
citu petitus eſt:ubi prope amborū copiē in cōſpectu fuere,Armatus (ſic enim
duci nomen erat qui ab eo miſſus fuerat) Zenonis ducibus ſe cum toto tra
didit exercitū,Baſiliſcumq; Zenonis filiū Cæſarem conſtituit, ac patri poſt
mortē ſucceſſorē. Igitur Baſiliſcus Conſtantinopoli accepto cladis ac prodit
ionis nuncio,protinus in templū confugit:ubi captus ab Acacio præſule Cō
ſtantinopolitano ob eius impietate,ac Zenoni traditus eſt. Nam ab ortho
doxa fide deficiens in Eutyſchianā ſectam inclinauerat, omnemq; uitā peſ
ſimis moribus inquinauerat,ex quo odio cunctis erat. Zeno ruruſ Imperiū
repetens Armati officiū ante omnia probauit,uerū paulopoſt eum in ſuſpi
cionem uenientem de medio ſuſtulit. Baſiliſcū autē tyrannū ſimul cum uxor
e & filijs in Cappadociā mittens hyemis tempore,iuſſit neq; ueste neque
cibarijs iuuari, ex quo breuiter unā ſe complexi corporibus collachrymantes
miſere perierunt,unde tyrannidis pœnam breui tempore dedit. ſed hæc po
ſtea cōtigerunt. Giſerichus tunc,uti dixi,Maiorini legatione deceptus nihilo
propterea minus Romanis reſiſtere paratus erat, tamē abſtinuit,ſœdere cū
Zenone inito ſine ulla temporis præſcriptione, qđ & ipſe Zeno & eius ſuc
ceſſor Anaſtaſius uſq; ad Iuſtinum ſeruauere. Huius demū ſororis filius Iu
ſtinianus rem ſuſcepit,ſub quo bellū hoc fuit modo quo inferius narrabitur.
Paulopoſt Giſericus iam ſenex decedens teſtamentū condidit, in quo quā
alia multa Vandilis mandaret, tum ut per manus eius regni ſucceſſores illi
propinquiore ex genere uirilis prolis traderentur,& ex his qui ætate præcede
rent.Deceſſit poſt Carthaginē ab eo captam annis xxxix. Honorichus eius
ſenior filius ſucceſſit, quū Genzon frater iam deceſſiſſet. Mauruſij qui metū
Giſerichi nihil prius auſi fuerant, poſt eius mortē Vandilis quā plurimis
incōmoda intulere, paſſicq; item ipſi ſunt.Fuit autē Honorichus in Chriſtia
nos

nos saevissimus omnium suorum, eos in Arianam sectam deducere omnibus contumelijs aut igne aut alijs supplicijs cogens, multis etiam linguas incidendo, suntque usque meo tempore Byzantij qui impedita sunt uoce, non autem omnes hoc poenae genus passi: sed si duo conscij fuissent amicarum cum illo concubitus, loqui amplius non permittebantur. Decessit Honorichus ex morbo, Maurusque iam in monte Aurario consistentibus (est enim hic mons in Numidia iter dierum xxxij. à Carthagine distans ac ad meridiem spectans) ubi se à Vandilis tuebantur non ualentibus in monte arduo bellum eis inferre. Honoricho extincto Gundabudus Genzonis fratris filius successit, qui propior genere Gizerichum attingebat, cum Aphris pluribus decertauit praelijs. Christianos imitatione suorum supplicijs etiam maioribus adflixit. Excessit ex morbo, anno regni xij. Post quem frater Trasamundus rem suscepit, uir indole sapientiae maxima, tum animi magnitudine omneis maiores antecedens, Christianos non poenis corporis aut supplicijs ueluti illi, sed praemijs ac honoribus omnibus ad deferendam fidem inuitauit: non auscultantes uero minime plectebat: si quos magnis criminibus obnoxios uidisset seu fortuna seu uoluntate, hos non dare praeteritorum poenas, sed praemijs muneribusque meliorem induere mentem cogebat. Fuit autem Anastasio principi amicissimus. Sub hoc item Vandili magnum à Maurusque incommodum accepere, quale nunquam antea contigit. Cabaon praefectus quidam apud Tripolim erat bello exercitatus & animo uaser: ubi audiuit se à Vandilis bello peti, talia commentus est, Primum subditos iussit ab omni iniuria ac cibis lautioribus praeterea mulierum concubitu abstinere, geminum quoque uallum constitui: in altero ut ipse cum exercitu omni uirorum esset, in altero mulieres conclusit poena mortis proposita si quis ad id accederet. Post haec certos antea mittit exploratores cum his mandatis, quam primum Vandili exercitum mouerint, si aliquod templum ex his quae Christiani honorant profanauerint, ubi statim inde discesserint, contra illis agant templum uidelicet purgando, hoc enim non ab re dicebat, ut deum quem Christiani colunt ueneraretur. Nam si uti fertur pius erit, par est ut iniquos ac ei contumeliam inferentes plectat, famulantibus uero praesto sit. Igitur exploratores ubi ad Vandilos uenerunt, eosque Tripolim cum exercitu perire conspexerunt, secuti sunt & ipsi humili habitu ac specie. Vandili prima die in templis Christianorum se cum equis ac alijs animalibus locant, nullum more ipsorum in deum eiusque habitationem probrum praetermittentes: sacerdotesque & aedituos colaphis terga uerberantes, more uilium seruorum sibi ministrare cgebant. At exploratores ubi discedentes uidissent, mandata Cabaonis protinus exequabantur, templa purgant, stercusque ac si quid aliud immundum à gente turpissima relictum educunt, odorem incendunt: sacerdotes ab eis ludibrio habitos adorant, argentum pauperibus praebent, qui pro templis rogantes confidebant. Sic igitur toto itinere Vandilos secuti, quae illi

D 3 profana

profanabant, ipsi continuo sedulitate ac omni pietate refarciebant. Vbi uero Cabaon hoc accepit, euestigio exercitū in occursum educit, septemque uallo camelis circa per munimine dispositis, ex eisque duodecim in fronte collocauit: pueros autem ac feminas omnemque imbellem turbam simul cum thesauro in medio ponit, fortissimos quosque ad camelorum pedes cum scutis constituit. Sic itaque collocatis Aphris Vandili ancipites qua nam aggredi eos oporteret: non enim neque iaculatores, neque sagittarii, neque etiam pedites qui in pugnam procederent erant, sed tantum equites omnes hastis plurimum ac ensibus utentes, quibus nullo modo cominus aduersariis nocere poterant: praeterea equi a camelorum adspectu perterrefacti progredi non audebant, quapropter magna ipsorum strages frequentibus ab hoste sagittis irruentibus facta est. Haec igitur Trasamundus ab Aphris passus paulopost decessit rex annis xxvij. Cui Ilderichus Honorichi Gizericho nati filius successit, qui & suis & Christianis aequae mitis extitit, armis tamen minime ob mollitiem idoneus minimaeque exercitatus: uerum his praerat Amer eius propinquus, quem alterum uocabant Achille, ea fortitudine fuit. Huius itaque auspicijs cuncta gerebant. Sub hoc etiam rege alteram contra Vandilos habuere uictoriam Aphri, qui apud Byzantium, duce Antala, qui Theoderichum tunc in Italia existentem in societatem adsciuerunt, Gothosque omneis pollicitationibus corruperunt ut Ildericho & Vandilis bellum inferrent. Theoderichus uero negotium minime suscepit, quod ei nequaquam facile fuisset, uti res exposculabat, classe in Aphricam transire. Ilderichus insuper Iustiniani amicissimus fuit nondum Imperatoris, uerum iam omnia potentis, eo quod Iustinus longo iam senio confectus & Reipublicae administrandae minime aptus a natura fuisset. Itaque magna utrinque dona inter se amicitiae pignora missitarunt. Erat in Gizerichi genere quidam Gilimer Genzonis Gizericho nati filius aetate prouectus post Ilderichum, cuius rei gratia successurus post eum sperabatur, hic & rei militaris peritissimus ac ingenio grauis, tum pecunia uicque ac rebus alijs aliena inuadere promptissimus: qui quam se iure successurum quandoque uideret, dilationem tamen ac moram minime tolerauit, quin uiuente adhuc Ildericho honores intempestiuos factaque Imperij sibi usurpare, illum ut ignauum & inertem apud Vandilos accusare, praeterea ob eius imperitiam ab Aphris superatum dicere cepit: insuper calumnijs onerare, quod Vandilos simul cum tota ditione Iustiniano prodere uellet, nec aliud legationem Byzantium missam uoluisset. Quae omnia Vandili facile credentes eum regem constituunt, Ilderichum post annos regni septem simul cum Amere ac eius fratre Euagene custodiam tradunt. Vbi uero Iustinianus iam factus Imperator haec audiuit, legatos in Aphricam ad Gilimerem mittens haec scripsit, Impie facis minimeque dignum Gizerichi testamento, quod Ilderichum legitimum regem in custodia teneas, quam breui post tempore tibi liceret ex lege omnino succedere: nunc uero ut modicum praueuias tempus, iura prodis & regni nomen

Iustiniani ad
Gilimerem
epistola

nomē in tyrannidē cōuertis. Hunc igitur hominē sine donec uiuat regni saltē imaginem habere, ageq; tantū quod regem deceat, & aui tui Gizerichi mandatum circa regni successionē expostulat, ut quod nunc iniuste possides, ex æquo retineas. Hoc si in animū induxeris, & res tibi felicius & nostra simul amicitia prouenerit. Hæc itaq; summa epistolæ. Gilimer autē legatos re infecta remisit, statimq; Amerem excæcauit, Ilderichū uero & Euagenē arctiori tradidit custodiæ, insuper illudens hortabatur uti Byzantiū ad Imperatorē fugere meditare. Iustinianus ubi hæc audiuit, alios rursus legatos mittit cū his litteris, Nos quū te minime nostris monitis aduersaturū putaremus, priorem tibi epistolam scripsimus: quando uero tibi placet regnū hoc pacto habere, tibi habe quod fortuna ex ipso tribuerit. Tu autē Ilderichū & Amerem luminibus cassum eiusq; fratrē ad nos mitte, solatiū habituros quale poterūt qui regno aut oculis sunt priuati: quod si minime feceris, nos profecto coges amicitia relicta, fœdereq; quod cū Gizericho eiusq; successoribus gessimus soluto, te nō solū armis petere, sed pœna quali possumus persequi. Hæc uero Gilimer excusans hoc modo respondit, Gilimer rex Iustiniano Imperatori salutē. Neq; ego per uim regnū accepi, neq; contra meos propinquos quicq; iniustū perpetrui. Ilderichū enim noua quērentē in familiam nostram Vandilorū gens magistratu deiecit, neq; tempus & ex lege ætatis honor in regnū uocauit. Talem enim quendam uirū bonum regnū expostulat, qui nec alienas ab re curas persequatur. Tu uero item rex curiose facis ac iniuste, aliena curare: quod autē fœdera solues nobis bellū inferendo, respondere sum paratus, quibus potero uiribus obtestans atq; fidē expostulans, simul & iusiurandum Zenonis cuius tu successor existis. Has accipiens Iustinianus litteras si male prius erga illū fuerat animatus, tunc multo magis: quapropter ei uisum ante omnia Persicū soluere bellū & in Aphricam transferre: erat enim & insperutando ingeniosus, & ad ea quæ decreuerat perficienda nō piger. Aderat insuper ex Oriente Belisarius dux nō ut ad hoc bellum quæsitus, sed iam exacto magistratus tempore. Nam & cū Persis indutiæ, uti supra narratur, factæ fuere. Igitur postquam Iustinianus domi forisq; rem in pace constitutam uidit, negotiū Aphricanum in consultatione posuit. Vbi uero bellum de creuit ducesq; ad id delegit, uulgi murmur atq; indignatio exoriet Leonis Imperatoris classem & Basilisci cladem nō absq; stomacho memorantis, ubi & milites fere omnes periire, & uim pecuniæ magnam publicum debuit: maxime uero dolebāt curaq; molesta adiciebantur, quod aulæ præfectus, quem Romani prætorē nominant, & ærarij quæstor ad hoc pecuniam imperabāt, cogitantes quantam belli usus exposceret, quæ nec ulla uenia præteriri posset nec differri: adde quod ipsorū ducum quilibet in quo rei benegerendæ sit spes, exhorreret periculi magnitudinē, quando ei sit necesse ex maris primū periculis seruato, in hostili & ex nauibus contra maximū regnum dimicare:

*Alia eiusdem
ad eundem
epistola*

*Gilimeris re/
sponsio*

Ioannis ad
Iustinianum
oratio

præterea milites nuper ex longo difficiliq; bello Persarum redeuntē qui ad huc domi non respirauerant, aut quicq; boni degustauerant, in nouos rursus naualis pugne labores se reiectos uidentes in angustia uersabantur, & in eos populos quos nunq; audierant, in occasumq; solis ab Orientis finibus deducti contra feroces Vandilorū gentes. Alij uero sicuti mos est hominū, res nouas alienis periculis spectare cupiebant: nullus tamen ex his qui rem ægre ferrent improbāre ausus est apud Imperatorem, præter Ioannem prætorij præfectum unum omnino audacissimū simul & grauissimū. Is enim perosus Iustiniani propositū sic eum oratione aggreditur, Tua in subditos humanitas simul & affabilitas princeps nobis audaciā tribuit, ut ea quæ usui tibi rebusque tuis uidentur, citra uoluntatē tuam aut nostram adsentationē memoremus. Ita enim potestatem cum iusticia coniunxisti, ut in omnibus tibi placentem minime beneuolū arbitreris, cōtraq; quandoq; resistentē minime molestē feras: uerū mente sincera cuncta perpendēs, nullū interdum tuis resistendo consilijs ostendis periculū fore. His fretus Imperator dicam quod sentio, ita tamen animatus, ut si quid eorū quæ metuo forte acciderit, meam erga te beneuolentiam manifesto adspicias, cuius nullū præter te testem exquirā. Si enim minime auscultando decreueris Vandilis bellū omnino inferre, quādo res longa est, hac tibi diu durante molestia meū consiliū necesse tibi probare fuerit. Si autē potiaris, ita propterea confides ut nō incredibile sit te militum sanguine abusurum ac uim pecuniæ maximam cōsumpturū, tum laboribus nouos additurū esse labores. Victoria enim omnia tegit, præteritorūq; oblita malorū semper noua meditatur. Si rursus in dei potestate hoc erit, exemplo ac imitatione maiorū nostrorum necesse fuerit belli exitū timere: cur igitur nō præstat securū esse in quiete, quā cum periculo in laboribus? Contra Carthaginē cogitas expeditionē ducere, ad quā iter est terrestrē dierū cxi. nauiganti uero necessariū usq; ad extremū pelagus peruenire, ex quo eorū quæ contingūt uix annuū habebis nunciū: adde quod si de hostibus triumphaueris, nō propterea Aphricam cōsequeris, Sicilia simul & Italia sub aliena existentibus ditione. Si uero res aliter eueniet, soluto iam fœdere in nostram regionē omne periculū transferes: fortunę quoq; cōmutatio res etiam destruit bene cōstitutas. Negociū igitur consilio præuenire oportet, decidentem uero post factum pœnitere stultissimum. Securus antequam pericula ueniant cogitare quid agendum, deniq; magnopere profecerit in rebus obeundis temporis uti opportunitate. Et hæc quidem Ioannes. Imperator uero hac motus oratione de studio in bello suscipiendo aliquantulum remisit. Post hæc episcopus quidam ex Orientis partibus ueniēs dixit se paucis eum adloqui uelle, facta potestate ait deum ei somnium noctu misisse Imperatori adsimilatum, illūq; impietatis accusasse quod Christianos ē manibus Barbarorū in Aphrica liberare cōstituens, nulla postea de causa destitisset, negociū aggrediēti

dienti omnino præsto esse, ac Aphricæ dominū eū facturū se recepisse. Hæc ubi Iustinianus audiuit, animo iam deliberato rem ultra differre non potuit, exercitum propere coëgit, naues quoq; & cibaria præparauit, Belisarium uero exercitui præfecit. Ea tempestate uir Aphricæ indigena Pudentius apud Tripolim urbem à Vandilis deficiens ad Iustinianum misit nunciatum, ut si exercitum confestim eò mitteret, omnē regionem nullo negotio subiugabit. Nam urbi præerat Tattimuth cum paruo admodū exercitu à Gilimere missus. Belisarius igitur Pudentij societatem nactus, nō cōparentibus hostibus regionem eam omnē Imperatori acquisiuit. Gilimeri autē de Pudentio pœnas sumere uolenti aduersum hoc euenit. Godas unus è Gilimeris ducibus erat genere Gothus, animo sagax ac in rebus agendis solers, tum erga dominum fidelis uisus. Is ad regendā Sardiniam fuit & custodiæ & tributū ex ea exigendi gratia missus: fortunæ successum ex æquo sustinere nō ualuit, quin protinus in tyrannidem inclinauit, nec solum tributum nō misit, sed insulam per defectionem occupauit, sciensq; quod Iustinianus Aphricam cum Gilimere debellare statuerat, hæc ei scripsit. Neq; per ingratitudinē aut perfidiam à domino meo descisco, sed eius uehementem crudelitatem simul & inhumanitatem qualem in suos exercet cōsiderans, animo ei libenti subesse nequeo, longeq; præstat iusto seruire regi quàm tyranno iniqua imperanti. Quare tecum sentienti fer quæso auxilium, ut ultro me petentibus quū opus possim resistere. Hanc Imperator epistolam accipiens, Eulogium legatum cum litteris mittit: quibus eius prudentiā, iusticiam, tum egregiam in societate ineunda uoluntatem laudat, deinde exercitum ducesq; pollicetur, quibus non solū insulam retinere, sed etiam alia capere, neu Vandilorum minis aliquo modo terreri posset. Eulogius igitur in Sardiniam profectus Godam offendit habitu nomineq; regio sumpto circa se satellites habere, qui lectis Imperatoris litteris ait, se quidem militum satis habere, duce tantū carere. In hanc ille sententiam. His igitur Iustinianus nō satis credens, milites quadringentos unā cū Cyrillo ut insulā Godæ custodirent parat: cū quibus aliam simul habuit expeditionē, quæ Carthaginē profectura erat, uidelicet pedites mille, equitū quatuor milia è suis ac fœderatis coactos. Inter fœderatos uero Barbari tantū fuere q nec serui existerant, ueluti minime à Romanis uicti sed sponte in societate uenientes. Horū igitur fœderatorū duces erant Dorotheus qui Armeniæ exercitui præfuit, & Salomon qui Belisarij curauit exercitū, hunc Romani Domesticū uocant: is enim erat Eunuchus. Præterea Cyprianus, Valerianus, Althias, Ioannes, Marcellus & Cyrillus cuius supra memini. Equitū uero duces Rufinus & Aigan è Belisarij domo existētes, & Barbatus & Papus. Peditum Theodorus quem Parthenium cognominabant. Terentius, Zaidus, Martianus, Saraïas & Ioannes quidam è Dyrrhachio qui cæteris præerat ducibus. Horū itaq; omniū Salomon è Dara ciuitate Orientis quæ

Godæ ad Iusti
nianū literæ

Romæorū

Romæorum est. Aigan Massageta erat quos nunc Hunnos uocant. Reliqui fere omnes è Thracia uenerāt. Hos Eruli quadringenti sequebant, quos Pharas ducebat, præterea socij Barbari secenti maxime è Massagetarū gente sagittarij omnes, quos Sinion ducebat & Balas summa uir fortitudine. Naues deinde quingentæ in tota expeditione, quarum nulla plusquam medimnorum millia quinquaginta ferre non ualebat, nec minus quàm tria milia. Nauarum uero in cunctis tria milia, qui Egyptij & Iones ac Cilices ex magna parte fuere, quibus omnibus præfuit Calonymus Alexandrinus. Erant & cū ipsis nauigia longa ad duo & nonaginta superne tegminibus contacta ne remiges ab hostibus lædi possent, hæc Dromonas nunc, id est, cursorias uocant, excurrere enim celeriter possunt: in his Byzantiorum duo milia sponte ac uoluntarij nauigabāt. Mittebatur insuper Archelaus uir è patricijs genus, ducens, iam Prætorij præfectus & Byzantijs & in Illyrico factus, tunc in exercitu quæstor (sic enim sumptus dispensator uocatur) erat. Cunctorū uero ducum exercitusq; totius Imperator Belisarius ibat, qui pauloante in Orientali expeditione uisus fuerat: cum eo item plurimi partim hastati, partim scutati equites, uiri alioquin & in periculis & in bello plurimū exercitati: cui Iustinianus scripsit omnia quæ illi uidebant ac si princeps obiret, se rata omnino habiturum: quæ res plurimū illi & uirium & animi addidit. Mouit autē è Germaniæ parte quæ inter Thraciam & Illyricum cōsistit. Hæc itaq; in hunc se modum habuere. Gilimer autem iam Tripoli per Pudentiū & Sardinia per Godam priuatus, de recipienda Tripoli spem admodum paruam habebat, quod longe ab eo situ erat, & iam Romæi cum his qui defecerant coniuncti existebant. Insulam uero seruare maturauit antequam Romæorum auxilia ad eam peruenirent, quapropter quinque Vandilorum milia, tum naues cxx armat, hisq; fratrem Zazonem præficit, qui omnes studio plurimo ac alacres in Godam ferebantur. Iustinianus autem Valerianum & Martinum præmisi, ut aliam quæ erat ad Peloponnesi loca expeditionē expectarent. Vbi uero simul ambæ in nauibus iunctæ fuere, aliquid eis mandare quod prius iam dicere decreuerat excogitauit, uerum alio præoccupatus negotio exciderat. Eos igitur conuocans, quæ uolebat dicturus erat: sed deinde rursus succurrit, minime fortunatum fore reuerti. Misit igitur certos qui denunciarent ne in eundem reuerterentur locum neq; ex nauibus descenderent. Illi prope ad naues adcedentes alta uoce imperata fecere. Visum ergo eisdem haud felix auspiciū, utpote nemo ex eis Byzantiū amplius ex Aphrica rediturus. Nam execrationem quandam ea putabant principis mandata non uolentis. Verum si quis Valeriani & Martini ducum prædictorum exitum considerat, nō uera fuere neque infausta uti putabantur auspicia. Erat tamen inter Martini milites quidam qui ad defectionē spectabat, tyrannidemq; animo conceperat, nec amplius Byzantiū redire statuerat, in quem forte execrationem cecidisse

cecidisse uerisimile uideri poterat. Verum hæc siue hoc modo siue aliter gesta alijs uestiganda relinquam. Quomodo autē Belisarius simul & exercitus missus fuerit, nunc tantum referam. Iustinianus igitur anno septimo principatus in ueris initio nauim prætoriam ad littus iuxta ædes Imperatorias deduci iussit, tunc Epiphanius ciuitatis præsul classi de more benedicens ac bene precatus, milites pauloante baptizatos nomen profitentes Christianū sigillatim in nauim introduxit. Sic itaq; Belisarius cū Antonina uxore soluit, cum quibus Procopius etiam huius autor historiæ fuit, ab initio quidem cunctabundus ac periculum metuens, deinde somnio quodam admonitus, maxime fuit ad iter incensus. Videbatur enim ei in domo esse Belisarij, ubi quidam è seruis nunciant dona esse à quibusdam adlata: quæ Belisarius quum è pergula adspiceret, uidit homines quosdam supra dorsum triticum cum floribus ferentes, quod deponi iussit in atrio domus, ubi ipse cum suis militibus accumbens flores ipsos edebat, qui cibus longe suauissimus est eis uisus. Hæc somnij summa. Igitur classis omnis prætoriam secuta Perinthum adplicuit, quæ nunc Heraclea dicta est. Hic dies quinque consumpti sunt, quod plurimis duce equis donauerat è sobole equorū imperatoria, quæ in Thraciæ locis educitur. Inde soluentes Abydum perueniunt, ibiq; dies item quatuor maris tranquillitatem expectandā consentibus casus contigit huiuscemodi. Duo Massagetæ quendam è socijs ut ebrios irridentem interfecerunt. Nam omnium maxime uino dediti Massagetæ sunt. Belisarius igitur ambos hos in Abydi quodam promontorio palo infixit: quod factum quū alij tum ex eorum genere uiri maxime ægreferre, Belisario dixerunt, se non ex lege aut pœna aliqua coactos, quū Romæis subditi nō sint, sed sponte in exercitu esse, tali igitur supplicio nō esse apud eos consuetudinem delinquentes plectere. Cum his itaq; plures cōsensere, qui maxime propter scelera, impunita esse delinquentiū peccata cupiebant. Belisarius igitur uniuersum congregans exercitū ita adloquitur, Si nunc apud uiros belli expertes ac nunc primū militantes uerba habetis, longa mihi esset opus oratione ad enarrandum quantam uim habeat ad uictoriam obseruatio iusticiæ. Huius disciplinæ summā tum pugnae finē atq; fortunam imperiti in dextris cōsistere tantū existimant. Vos autē qui sepe inimicos uicistis neq; corporibus neq; uiribus uobis inferiores, sepe etiam uicti fuistis: nō ignorare puto quod homines quidē utrinq; ex acie inter se dimicant, finē uero tantū quē deus uoluerit cōsequuntur. Nam & corporis prosperitatē & armorū diligentia cæterāq; belli præparationē longe inferiora iusticia & in deū obseruantia esse nō dubiū: quā si quis sectatus fuerit, magis ei q̃ supradictis felicitas obuenerit. Prima igitur iusticiæ cura, iniuste interfectos ulcisci. Si enī iusti & iniusti iudiciū in eos exerceri q̃ prope nos sunt prætereant, nullus iam metus erit, uilis admodū fuerit homini animæ ratio. Si quis enim Barbarus proximū p̃ ebrietatē occiderit, ac uenia p̃pterea postulata se crimine

Belisarij ad suos oratio

crimine solutum dixerit, peccata licentia longe fuerint peiora. Neque enim ulla ratione fas ebrium esse, multo minus in exercitu militi proximos ob id interficiendo. Ipsa enim per se temulentia uel cade non consequente, poena est digna: quanto magis si ea consequatur, multoque item magis in proximum quam alienum: exemplum itaque facti quale sit ac quam detestabile ipsi conspiciatis. Vos ergo manibus temperare ab iniuriaque abstinere opus, nec putate me conniuentem iniustum quocunque modo toleraturum, neque illum quauis hostibus formidolosum ac terribile, qui alioquin manibus in hostes puris non feratur, ullo modo commilitonem putaturum, quum frustra sit fortitudo ubi iusticia defuerit. Vbi Belisarius finem dicendi fecit, exercitus omnis & uerba Imperatoris non contemnenda considerans, & illorum supplicia spectans timore corripitur, iamque ex illo frangi esse, & ex æquo inter se uiuere apud talem ducem non iniusta passurum cogitabant. Post hæc Belisario curæ fuit uti omnis classis continuo simul adnauigaret, in eodemque semper loco quod adplicuisset unam conuenirent. Nam in magna classe par erat pelago longe diffundi, præsertim si aduersi irruerint uenti dissipari, nihilque propterea ad hoc utilius cogitanti subiit quam aliquas præire quas cæteræ per signa subsequerentur. Quapropter trium nauium in quibus ipse commeatusque ferrentur, mala superne triangulari forma constituit, minioque infecit, ac sublicis in puppi erectis faces accendit, ut nocte ac die naues prætoriae uiderentur, quas cæteræ subsequerentur: sic itaque ex omni classe nullam deinde relinqui aut errare contigit. Quando uero à portu solui deberent, tubæ sonitus signum daturus erat. Soluentes igitur ex Abydo aduersis uentis ad Sigeum adplicuere, rursum redeunte tranquillitate alacres Maleam uenerunt. Hic ob loci angustiam nocte sequente tanta classis tam magnarum nauium simul constipata ac collisa magno fuit in periculo, ubi & gubernatores cæterique nautæ uirtutem facile ostenderunt. Nam & alta uti mos est uoce & contis perite utentes inter se spatio diuisi ac rarefacti sunt: quod si ruentem contra uentum forte habuissent, uix, uti mihi uidetur, nautæ seque ac naues seruassent. Sic igitur dispositi Ténarum inde peruenerunt quæ nunc Cereapolis cognominatur, inde uero Methonem: hic eos inuenerunt qui ducibus Valeriano & Martino nauigabant, pauloante adplicuisse: & quando uenti non flarent, in eodem loco naues sistere Belisarius iussit, in quibus illos ordine collocauit, milites disposuit, redeuntes quoque duces ornauit. His administratis quum aliquandiu expectando uentos morarentur, plures morbis correpti interiire ex hac causa. Ioannes quem supra nominaui, præfectus prætorij erat quum in alijs detestabilis tum uehemens in ea commentando quæ publice sint ad hominum perniciem: & quando de his nonnulla in initio historiæ dixi, nunc quomodo ex eius auaritia adfecti sint milites dicam. Panem qui in exercitu fertur bis est consuetudo in cibum ponere, ut diligenter coctus diu duret neu breuiter corrumpi possit, uerum

uerum eundem pondere à primo deficere, è quarra saltem parte necesse est. Ioannes itaq; cogitans quo nam modo artoptis ac pistoribus minus lignorū ac mercedis daret, nec tamen pondere deficeret, crudum adhuc panem in publicum balneum ferre, ac in locū ubi ignis uigebat collocare iussit, donec uehementer coctus uideretur, deinde in culleis positos nauibus immisit. Postq̃ uero classis apud Methonē fuit, panes soluti omnes rursus in farinam reuersi marcidam quidem & tabidā, ac uiritim minutatimq̃, illis uero qui in dignatione aliqua essent, per medimnos & modios distributi fuere. His itaq; milites aestatis tempore in loco etiam aestuoso pasti, in morbos facile inciderunt, periereq̃ non minus quadringenti: plures etiam interīssent, nī Belisarij prouidentia his prohibitis, in regione conquisitos alios probos dare iussisset. Imperatori deinde de hoc conquerendo scripsit: ille quanquā rem detestari, attamen Ioannem nulla tunc poena iussit plecti. Et hæc quidem sic se habuere. A Methone soluentes Zacynthū perueniunt, ubi aquam nauibus aduexere, quanta satis esset Adriaticū remigātibus pelagus, aliāq; præparantes opportuna præteruehantur. Vento autem molli ac tardo perflante, diebus xvi. in Siciliam delati, locum desolatum attingunt, ubi mons Æthna prope conspicitur. In huius itaq; cursus adeo lenti spatio contigit apud omneis aquā munitioni sumptam putrescere, præter eam quæ apud Belisarium eiusq; conuictores erat, quam hoc modo eius uxor Antonina adseruauit, Amphoras uitreas aqua repleuit, easq; in nauis imo, ubi sol minime penetrarat, in arena fodit, circaq; ex asseribus locum muniuit. Belisarius uero ut insulam attigit, cunctabūdus animo torquetur, cogitansq; quo nam modo aut qua primū in parte cum Vandilis sit bellandum. Maxime uero militum querelis turbabatur, qui naumachiam expauescentes non dubitauere aperte prædicare, si terrestre prælium sint inituri, sese officio fortissimorum non defuturos: si autem nauale, plurimos se auersuros fugamq; capturos. Nō enim se unā posse & cum aqua & cum hostibus dimicare. His igitur omnibus Belisarius commotus, Procopium eius paredrum Syracusas sciscitatū ac clām uestigatum mittit, an aliquæ hostium insidiæ siue in insula siue in continente contrā nauigantes sint paratæ. Deinde in quem potissime locum ubi Aphricam attingerent adplicarent, unde etiam melius aggredi Vandilos. Postquā uero hæc egerit, in reditu Cauconem ueniat locum ducentis à Syracusis stadijs distantem, quò omnis classis conuenire debebat: præterea ut in Sicilia cibaria necessaria ex Gothīs meretur, ob amicitiam quæ inter Iustinianum & Amalassuntham Athalarici matrē erat. Is enim adhuc puer sub matre educatus, & Gothorum & Italorum potentia fretus est. Amalassuntha post Theoderici patris mortem metuens puero, Iustiniani amicitiam sibi adsciuit: cui quū in alijs obtemperaret, tum necessaria expeditioni uendere se recepit, quod & præstitit. Procopius igitur quum Syracusas peruenisset, præter spem ciuem

E amicam

amicū offendit eius iampridē inquilinū loci, qui à puero præfectus erat horū quæ ad maritimā erant opus expeditionē, ac Procopio datis quæ fuerant necessaria, insuper de cæteris interroganti satisfecit, seruum ait suum tertia die à Carthagine aduectū, qui dicebat nullas Vandilorū insidias classi se in his locis repperisse, tantū contra Godam omnē belli apparatū traducere, ipsum uero Gilimerem nihil hostile metuentē, relicta Carthagine ac locis maritimis, apud Hermionē moram habere, quæ est apud Byzantiū quatuor iter dierū à littore distans. Itaq; nihil minus q̃ Romæorū classem, aut aliquid ei nociturum timere. Hæc Procopius audiens seruum dextra apprehendens per Arethusæ portum ambulat, ubi nauigium reliquerat, multa q; percunctando, ac singula perscrutando simul cum eo nauim ascendere induxit, euestigio q; uela dare iubens, Cauconem petebat. Domino aut apud littus existenti, simul q; admiranti quod seruus non redderet, clamans Procopius de nauī ait, excusatum habeat neq; ægre ferat, uelle illum ad ducem, deinde in Aphricā cum exercitu deportare, breui q; tēpore opibus auctū plurimis remittere. Quū q; Cauconem peruenissent, omnes in luctu maximo offenderunt. Dorotheus enim qui ex Armenia aduectorum dux fuerat decesserat, magnum sui relinquens desiderium. Belisarius itaq; ubi seruus in conspectu fuit, cuncta q; accepit, animo lætatus ac Procopiū magnopere collaudans, tubicines dare signū discedendæ classis iubet, sublati q; repente malis Gaulum & Melitam insulas uelociter contingunt, quæ Adriaticum à Tyrrheno diuidūt pelagus. Hic Eurus perflans eos die secunda in Aphricæ littus deducit ad locum qui Caput uada uocatur, quin q; iter dierum expedito à Carthagine distans. Postq; littori adpropinquauere, Belisarius uela poni iubet, ac ancoris naues iactis firmare. Ductores hic alios omneis in suam conuocans nauim, consilium de descendēdo in terram proponit. Hic quum ab alijs quidem multæ in mediū adlatæ sententiæ utrin q; fuissent, Archelaus procedens talia loquutus est, Ducis nostri uirtutem maxime collaudare decet, qui quum ingenio & rerum experientia cæteris præstet, his quoq; potestatem habeat adiunctam, concilium coëgit, nos q; dicere iubet, qua nam maxime in parte ad littus adplicandum, quanquam ipsi tantum hoc notum, quid opus facile q; factu ob peritiam existit. Vos autem præfecti nequeo satis mirari, quod uestrum quilibet hanc descensionem ita celeriter suastis, quum sciam adhortationem in præsens periculum nullam ferre admonenti utilitatē, quod accusationis plerunq; occasionem subiiciatur. Homines enim si forte sibi ex sententia quæ facta sunt eueniant, bene ac libenter ferre uidentur: si uero secus, autorem consilij protinus accusant: quanquam quis dixerit, pro salute deliberantem simul & consilium dantem minime fas est calumniam timere. Vultis tandem in hostilē descendere præfecti, in quo portu naues relicturi, uel cuius ciuitatis murorū munitionem atq; septum hinc cogitatis? An nō audistis quemadmodū hoc littus

Archelai sententia

nozem

noūem iter dierum à Carthagine usq; Lucam extendi dicunt importuosum omnino uentisq; undecunq; flantibus maxime obnoxium: moenia insuper nulla in tota Aphrica præterquam Carthagini Gizerichi olim mandato existunt, adde quod omnino locus aquarum est indigus. Quid si forte cum his omnibus incōmodis aliquid aduersi acciderit: quid nā iudicabimus: an non quum in prælio fuerimus, sinistra alia cogitare oportet non humana rerum natura huiuscemodi digna. Si enim in terram descendantibus uobis tempestas superueniat, nōne alterum è duobus euenire nauibus est necesse: uel q̄ procul hinc diffundi, uel in hoc perire littore? Deinde qui uobis ad uictū necessariorum prouentus aut refugium? Nemo in me respiciat sumptus dispensandi præfectū. Præterea in toto regno nulla ministeria aut seruitia, ad quæ necessariū fuerit ex uestris idiotis personas nominaq; secerni. Vbi deniq; arma oneraq; superflua ponetis, aut unde si quid necessarium sumetis? Ego uero existimo oportere uos rectā Carthaginem tendere, portum xl. non amplius stadijs dicūt ab ea distantem, quem stagnum uocant, omnino incustoditum, classis quamuis magnæ capacissimum, unde soluentibus uobis cōmode in bellum procedere poteritis: puto nanq; primo statim incurſu uos Carthaginem capturos, ex quo extinctis procul ab ea inimicis, uobis uictoribus nihil reliquum difficile aut formidandum fuerit. Sic est rerum humanarū natura, ut capite sublato, cætera breui tempore corruant. Quæ omnia socij considerare fas est, optimaq; ex omnibus deligere. Post Archelai orationē Belisarius sic incipit, Nullus o socij putet me cognitorem aut iudicem his quæ dicta sunt adſistere, neq; propterea me postremo loco dicere, ut illa qualiacūq; sint necesse sequi aut fieri omnino oportere existimem. Quæ enim uestrum cui libet uisa sunt optima dudū audiui. Meum est item quæ nouerim in medium adferre, deinde unā uobiscum potiora deligere. Illud imprimis meminisse debetis, quemadmodū paulo ante milites expauescere maris pericula, se aperte sunt testati, ac ueniente aduersus nauem hostili se statim in fugam uersuros. Sic enim se rebus habentibus, stultorum arbitror esse hominum à deo petere ut det euenire meliora, ipsis aduersus ire timētibus ac in causa existentibus ut contrā eueniat. Si autem nauigantibus nobis rectā Carthaginē classis inimica forte occurrat, nostriq; propterea milites certatim fugiant, consiliū nostrum non sine pœnitentia ac querela fuerit. Error enim fatalis ac necessarius excusationem per se aliquā habet, nobis uero saluis nulla uenia fuerit. Illud tantū haud satis probe dictum existimauerim, quo maxime nos timere rogant tempestatē memorantes: quæ si qua irruat nauibus uti plene dicunt, è duobus alterum euenire necesse, uel procul ab Aphrica eas dissipari, uel in ipso littore perire. Quid igit quæſo ex his utilius nobis extiterit, an solas corrumpi naues, uel cū ipsis cæterisq; omnibus uiros quoq; sub hoste corruere? Præter hæc improuſis nunc atq; imparatis dum licet irruentes, ex sententia

Belisarij sententia

compotes discedemus, res enim inimicorū ex improviso in seruitutem probe reducuntur, paulo autē post illis adcinctis atq; preparatis ex æquis uiribus discrimen belli subeundum. Dicit forte aliquis, in præsentī tantū concilio necessaria ac de ipsa in terram adplicatione perscrutanda. Verum scitote, non etiam necessaria exquiri oportere. Nam si tempestas nobis in nauibus bellū gerentibus ingruat, ut sæpe contingit cōtra fluctus simul & Vandilos dimicantibus, tūc ne discere incipiemus quid nam factū sit opus? Igitur ego sic existimo, nos in terrā cōfestim descēdere oportere, ac unā ē nauibus equosq; & arma, ac quæcūq; alia sint opus deducere, fossam euestigio facere, ac uallo circundare nihil minus muniminis quā murus nobis firmissimus præstaturo, indeq; ad bellum procedere: nihil enim putatote nobis necessarium defuturum, si uiri erimus: uincētib; quoq; hostes, illorum etiam omnia accedent. Victoria nanq; opes omnes in eam partem in quam inclinauerit, deferre est apta. Itaq; & salus & bonorū omnium copia in uestris sita sunt dextris. Hæc dicenti Belisario cæteri facile cōsensere, solutoq; concilio inde statim in terrā descenderunt, tertio postq; ē Byzantio cum classe discesserāt mense. Locus ilico iussu ducis in littore militibus ac nautis capitur, fossa munit, ualloq; circundatur, utpote hominum tot cōeuntibus manibus, simulq; timore animos sollicitante, tum duce instante, eodem die & fossa peracta, & uallo ac palis fixis locus est munitus. Vbi autem fossa fodiebatur, miraculū quoddā animaduersum: aquæ multum sub terra erupit, nuncq; prius apud Byzantiū uisa, ut locum perpetue siccum. hæc igitur cunctis tunc & hominibus & animalibus suppeditauit. Procopius uero simul cū duce lætatus, ait nō ob aquæ usum atq; copiam se gaudere, sed ob auspiciū uictoriæ facilis & paruo negotio cōsequuturæ, cœlicolas uoluisse significare, quod profecto euenit. Nocte igitur sequente milites omnes in castris ac munitionibus constiterunt, custodias aliāq; cōsuetā factitantes, sagittarijs tantum quinq; in qualibet nauī ob tutelā à Belisario dimissis, excursoribus itē circa illas adhibitīs, ne quis inuadere aut nocere possit. Die sequente postq; militum quidam in agros discurrentes fructus attigerunt, eos ignominia notatos conuocans Belisarius sic est adlocutus, Vim adferre & ex alienis pasci, turpe semper ac probrosum uidetur, quod iniustum in ipso feratur: nunc autē nobis etiam in eo periculum considerandū, ut si fas est dicere, iusti ratio sit periculo posthabenda. Ego enim hoc tantū confisus uos in hanc terram descendere iussi, ut Aphri à Romæis procul existētes sint Vandilis pro nobis infidi ac molesti, quamobrem nihil necessariorū propterea nos deserat, neq; excursionibus ab inimicis posse nos lædi. Verum nunc uestra immodestia omnia nobis hæc contraria reddidit. Aphros enim quodammodo Vandilis conciliastis, ac in nos ipsos iam ob uestrum hoc factum ad inimiciā deduxistis. Natura enim inest adfectis iniuria erga adficientes continuo maleuolentia. Vestram igitur securitatem ac
omnium

Belisarij ad suos
os concio

omnium copiam bonorum paruo admodum argento posthabetis, quum uobis ex uoluntarijs dominis quæ sint opus liceat emere: erga quos minime iniustos esse decet, ut nobis illorum amicitia sit usui. Nunc uero effecistis ut contra Aphros æque atq; Vandilos nobis etiam sit bellum, imò contra deũ ipsum, quem nullus iniustus sentiet adiutorem. Parcite igitur posthac aliena inuadere, lucrumq; sequi periculis plenũ: hoc enim illud est tempus, quo maxime modestia nos saluos faciet, iniuria interitu plectet. Hęc uobis curatibus deus erit imprimis placatus, deinde gens Aphrorũ beneuola, postremo de Vandilis uictoria facilis. His dictis concionem soluit. Erat Syllectum ciuitas unius iter diei à castris distans iuxta mare quod Carthaginem ferebat, cuius moenia iamdudum diruta fuere, domos oppidani circummuniuere, incursus Maurusiorum metuentes. Belisarius itaq; Boriadem è militibus quendã hastatis simul cum scutatis quibusdam eis nunciatum misit, in animo sibi esse ciuitatem tentare: quam si libenter dediderint, nullo eos malo adficeret, quin se bona illis plurima daturum, insuper in libertatẽ restitutum. Hi itaq; sub diei serum ciuitati propinquantibus in conualle quadam nocte latuerunt. Vbi autem illuxit, in currus rusticorũ in urbem euntium incidentes eos ascendũt, ex quo nullo negotio clam eam ingrediuntur: claro iam die nullo excitato tumultu sacerdotem ilico & si quid nobilitatis in ea fuerat coegerunt, ac ducis mandata referunt, statimq; ab oppidanis claues adituum claustrorumq; acceptas Belisario mittit. Eodem quoque die ille qui equis præerat in ciuitate, transfuga in castra Romæorum omneis equos publicos tradidit. Belisarius item quendã ex his qui equo celeriter inuecti regias perferũt literas, quos uerredarios appellat, cepit nullo illato incommodo, quin potius auro multo munerans sub fidem epistolas ei tradidit, quas Iustinianus Imperator Vandilis scripsit, ut eorum præfectis per urbes ostenderet, quarum sententia hæc fuit. Neq; Vandilos debellare nobis est animus, neq; Gizerichi fœdera soluere: sed uestrum tantum tyrannũ de medio tollere uenimus, qui Gizerichi testamentum pro nihilo pendens uestrum regem in uinculis habet, suosq; propinquos quos odio uehementi prosequit, ab initio sustulit: reliquos uero oculis erutis in custodia seruat, ut his pœnis crudelius quàm morte excruciet. Nobiscum igitur consentite, uosq; metipso à tam pestilenti tyrannide quocunq; modo liberate, paci q; ac libertati uobis studentibus, nos auxilio fore omnino recipimus, ac ita futurum nostrã ex deo fidem obligamus. Hęc summa literarum. Has igitur ille à Belisario sumptas efferre in publicum non est ausus, clam autem amicis ostendens nihil memoratu dignum propterea fecit. Belisarius his gestis ubi exercitum ordine disposuit, Carthaginem uersus iter adripuit: trecentos scutigeros eligens, uiros bello aptissimos, Ioanni tradidit, qui sumptibus domesticis præerat, homo Armenius genere, prudentia uero ac fortitudine summus, huic præcepit uti exercitum non stadijs xx. di-

*Iustiniani ad
Vandilos epi
stola*

stando præcederet, & si quid hostile animaduerneret, confestim nunciaret ut imparati cum hoste dimicare non cogerentur. Massagetæ uero socios tantundem ac etiam plus abstantes sinistrorsus iter facere. Ipse uero cum electis ponè subsequebatur. Nam Gilimerē ex Hermione eos insequentē haud procul inuasurum suspicabatur. Dextrorsus uero nihil formidabat haud procul à littore procedendo. Nautis insuper mandauit continuo exercitum consequi, nec ab eo ualde distare: quod si uenti forte irruerent, maiora colligētes uela quæ dolones uocāt, paulatim adsequerent: si contrā, desinerēt omnino, remis quoad fieri possit incumbendo maturarent. Ipse deinde Syllectū proficiscens, milites ut essent abstinentes, sibiq; ac manibus imperarent admo-
nuit, neue aliquid ab re aut contra officium facerent. Ipse uero mansuetudinē atq; humanitatē præferendo Aphros sibi conciliauit. Ex quo reliquo tempore sicut in propria regione magna cū modestia iter fecit, colonis circa nec latitantibus nec quicq; expauescētibus, quin potius quæ oportet omnia uendentibus simul & exercitui ministrantibus, lxxx. nō amplius stadijs singulis diebus usq; Carthaginē procedebamus, siue in ciuitatibus si cōtingeret, siue in castris securi quiescendo. Sic igitur per urbes Lectum & Adrametum ad oppidum Græssam cccl. stadijs à Carthagine distās peruenimus. Hic regia ducis exercitus Vandilorū & paradīsus erat omnium pulcherrimus quos scimus, aquis quidem irriguus, tum nemore circa ornatus, arboribus ac pomis plena omnia iam tunc uernātibus, ut etiam ex eis nostri milites tabernacula sibi constituerent, ac in eorum edendo satietatem uenirēt: deniq; sensus ullus sine pomorum suauitate non fuit. Gilimer autem apud Hermionem ubi primum accepit hostes prope adesse, ad Ammatam fratrem Carthaginem scribit, ut Ilderichum & alios sibi sanguine cōiunctos, aut quocūq; modo proximos quos in custodia haberet interficiat: tum Vandilos & si quid est in ciuitate munitionis, in promptu ac præsto paratū habeat, ut hostes in angustia locorum constitutos circa ciuitatis suburbanum, quod Decimum uocatur, à duobus utrinq; exercitibus conclusos, tanq; in sagena captos perire contingat. Ammatas igitur mandata exequit, Ilderichū & Euagenen necat, præterea Aphros quicūq; illis studebant. Amer enim iam decesserat. Vandilos deinde armat, ut quum tempus congregiendī parati sint. Gilimer autē retro clandestine, ut à nobis minime sentiretur sequebatur. Verum in hac nocte in qua apud Græssam constitimus, nostri exploratores utrinq; dispartiti euntes inter se commixti ac collisi, ad exercitum se utriq; receperūt, qua de causa nobis innotuit haud procul esse hostes. Hinc quoq; procedentibus naues ad spicere facultas non fuit, quod petrae altissimæ longe à mari erectæ circuitu magno adspectum obduxerant nauigantium: præterea promontorium prohibebat, apud quod Hermes est oppidum. Belisarius itaq; Archelao magistro equitum mandat, ne Carthaginem adcedat stadijs circiter ducentis ab-

sistendo

sistendo, donec ipse iubeat manere. E Græssa demum quarto die Decimum
 peruenimus locum à Carthagine stadijs lxx. distantem. In hac die Gilimer
 Gibamundum fratris filium iussit simul cum Vandilorum duobus millibus
 alium exercitum præuenire, ac sinistrorsus procedere, ut Ammatas è Cartha
 gine, Gilimer retro, Gibamundus autem sinistrorsus euntes, ac in eodem lo
 co se iungentes, facilius hostes in medio concludant. Mihi autem & diuina
 simul & humana in hoc labore admirari succurrit, ut deus procul futura respi
 ciens præscribit ubi aliquando res casura sit: at homines à spe sæpe decepti,
 ignorât se cecidisse, etiâ si compotes sint aut recta cucurrerint fortunæ uia fe
 rentis ad ea quæ bona uisa sunt prius. Nisi enim Belisarius sic ordines diuisis
 set, & Ioânem cum illis quos præcedere supra dixi, & Massagetas ab exercitu
 sinistrorsus ire iussisset, nunquam Vandilos uitare potuissemus. Et quanquã
 sic duci probe sint uisa excogitata, si temporis opportunitatē Ammatas ser
 uasset, neq; hunc quarta tantum diei parte præuenisset, res omnino Vandilo
 rum non ita corruissent: nunc ipse Ammatas præueniens circa meridiem ad
 Decimū profectus est, longe nostrū simulq; Vandilorū exercitū relinquens.
 Nec solum hac temporis festinatione peccauit, sed Vandilorū optimam par
 tem Carthagine relinquens, nunciansq; se ad Decimū proficisci, ipse cū pau
 cis, nec sanè è fortioribus electis cum Ioanne in pugna congressus, duodecim
 sanè è nostris melioribus in prima acie interfecit, ipseq; postremo cecidit, uir
 admodum fortis atq; huic operi maxime usui. Ammata igitur cæso clarū est
 sequutū trophæū: reliqui enim fugientes, cæteris timorē incusserūt, qui è Car
 thagine ad Decimū ueniebant: ibant enim absq; ordine ullo, neq; tanquã in
 pugna constituti, sed ut confusi & palantes ordines, nec satis magni, ex trigin
 ta enim fuere ac uiginti. Hi quum Vandilos qui cum Ammata erant fugien
 tes uiderent, opinantes insequētes uictores maiore esse numero, terga & ipsi
 dederūt. Ioānes aut & qui cum eo erant sequuti uictoriã, quos potuere inter
 ficiēdo usq; ad Carthaginis portas peruenerūt, ex quo facta Vandilorū cæ
 des per stadia lxx. quantū cōijci licuit, hostiū duorū miliū. Eodē ferme tēpore
 Gibamundus simul cū duobus millibus ibat in campū Solis, qui stadijs xl. à
 Decimo abest, eunti Carthaginē sinistrorsus, uacuis præterea & hominibus
 & arboribus, nihilq; penitus præter salē ferebat, qui ex aquis salis fiebat: hic
 cū Hunnis cōgressi oēs periere. Erat enim inter Massagetas uir & fortitudine
 & corporis robore præcellēs, qui paucos ductabat. Is ex maioribus usq; suis
 honoris præmia est adsecutus in cūctis Hunnicis expeditionibus, q; primus
 semper in hostes incurrere sit solitus. Nō enim Massagetæ homini fas est ali
 quē in acie hostiū capere, nisi prius ex eadē gente aliquis in hostes manibus
 abstinendo incurrat. Hic itaq; haud longe ab hostibus existens, currēs equo
 incitato solus in eos pxime cōstitit. Vandili uero uel quod animi magnitudi
 nē uiri expauescerēt, uel quod aliquid insidiarū parari sibi suspicarent, neq; se

*Belisarij ad suos
os concio*

mouere, neque eum aliquo telo petere sunt ausi. Existimo enim quod nondum illorum pugnandi consuetudinem uiderint, tantumque audiuerint inexpugnabile genus esse, ac propterea periculum extimuisse. At ille in suos conuersus ait, quam paratam nobis escam misit hodie deus. Incurrētes itaque ilico Vandilos non sustinentes ordinē soluerunt, ac robore minime respondentes omnes turpiter perierunt. Nos autem ea quæ gesta sunt nondum omnia scientes ad Decimū iter direximus, Belisarius locum castris aptū uidēs stadijs xxxv. à Decimo distantē uallo firmissimo cinxit, ubi pedites omneis constituēs, ac uniuersum congregans exercitū hæc est alloquutus, Nunc o uiri cōmilitones certaminis laborumque tempus aduenit, sentio enim propinquant hostes, naues quoque procul à nobis loci natura amouit, unica spes est tantum salutis in manibus, nulla enim amica ciuitas adest, nullum refugium cui nos credentes confidere oporteat: si fortes erimus uiri, uerisimile fuerit nos hostes superaturos; si autem molles, sub Vandilis turpiter perire continget: quanquam multa nobis uictoriam pollicetur, iusticia imprimis pro qua contra iniustos & iniquos uenimus, nostra quoque recuperaturi, præterea Vandilorum contra suum tyrannū odium atque maleuolentia. Deus namque auxilium iusta petentibus semper adesse solet, miles quoque imperanti minime beneuolus agere fortiter ignorat. Præter hoc nos cum Scythijs & Persijs omne æuum res gessimus. Vandili autem ex quo Aphricā sunt adepti, neminem inimicum præterque nudos Numidas habuerunt. Quis autem ignoret, quod omnis disciplinæ ratio exercitatione augetur, ocio uero debilitatur? Nam uallum uidetis nobis esse, unde aciem progredi oportet, munitissimum. Adsunt & arma & alia quæcunque ferre non ualemus, hic præsto parata, & demum huc reuertentibus nobis nihil necessariorū deest. Oro igitur uos omneis ut propriæ memores uirtutis & charissimorum omnium quæ domi reliquistis, ingenti nunc animo rem aggrediamini. Hæc dicens Belisarius, deūque obtestans atque orās, uxorem simul cum peditibus intra munitiones custodiendā reliquit, ipse uero cum equitibus omnibus adequitauit: neque enim in præsens uisum est utile de toto simul exercitu periclitari, sed tantum cum equitibus concurrento & iaculando uires hostium experiri, ad extremū cum omnibus copijs pugnare: premittens igitur prius fœderatorum duces, cum suis hastatis & scutigeris & reliquo simul exercitu ipse sequebatur. Vbi uero ipsi fœderati cum suis ducibus ad Decimum perueniunt, ac interfectorum corpora humi disposita uiderūt, inter quos xij. erant socij qui cum Ioanne fuerunt, & ipse Ammatas Vandilorumque nonnulli, insuper ex colonis rem omnem gestam audierūt, anxij ac ancipites fuere, qua nam in parte telluris locū capere oporteret. Hæc animo uersantibus, ac omnes circa colles peruestigantibus, puluis subito ex Austri parte apparuit, pauloque post Vandilorum magna turma. Illi euestigio ad Belisariū mittunt uti uenire maturet, apparentibus iam atque incumbētibus hostibus.

hostibus. Ducum igitur bifariam sententiae fuere, nonnulli censebant ut irruentibus simul occurreret, alij rem esse non tanti adfirmabant, ut vires omnes opponere deberent. Haec inter se altercantibus barbari adpropinquauerunt cum duce Gilimere, qui mediam corripuit uiam qua Belisarius inerat, & qua Massagetæ uenerunt cum Gibamundo congressi: colles hic undiq; aderant qui nec Gibamundi turmas ac Belisarij munitiones, neq; ite uiam qua ibant qui cum Belisario erant, uideri permittebat. Vbi uero prope ambo fuere, contentio utriusq; fuit exercitus, qui nam prius collem in eo loco altissimum caperet, qui maxime ad rem gerenda uidebat opportunus, indeq; uterq; constitebant ad manus cum hoste descendere. Festinantes igitur Vandili collem occupant, incurrentes ac hostes in fugam uertentes: ex quo Romæi perterriti, in uicum se fugiendo receperunt septem stadijs à Decimo distantē. Hic enim Vliarem Belisarij militē hastatum cum scutigeris dccc. offendentes, putauere omnes ut ab eo succurrerentur ac unā Vandilis resisterēt, quod secus euenit. Nam & ipsi quoque horrescentes cursu ad Belisarium contenderunt. Hic ego non habeo dicere quod nam fatum Gilimeris fuerit, ut in manibus uictoriam habens sponte neglexerit, ac hostibus spatium respirandi dederit, nisi quod in deum omnia referri oportet, qui quando male quid euenire homini statuit, consilium ac mentem imprimis aufert, nec quæ sunt utilia in deliberando monstrat. Si enim Gilimer eo die recta hostes insectatus fuisset, non puto Belisarium aliquo modo sustinere potuisse, sed cuncta nobis corruisse, tanta erat & Vandilorum multitudo, & Romeis formido incussa. Seu etiam si recta Carthaginem petisset, omnes qui cum Ioanne erant, procul dubio interemisset, qui palantes & securi per campum ambulantes prædabantur. Ciuitatē quoq; seruaasset, insuper naues nostras haud longe sequentes facile cepisset, nobis deniq; & redeundi & uictoriæ spem omnē simul eripisset. Verum nihil horum egit, sed paulatim è colle descendens, ubi in plano constitit, ac fratris cadauer adspexit, in luctum ac sepulchri curam cōuersus est. Atq; hoc modo rei bene gerendæ pulcherrimam amisit occasionem, quam amplius recuperare non ualuit. Igitur fugientibus Belisarius obuiam factus stare iussit, cunctosq; ordini reponens atq; restituens ignauia exprobrauit. At ubi Ammatæ mortem ac Ioannis trophæū audiuit, & de loco & de re gesta quæ uoluit accepit, cursu cōtra Vandilos fertur: barbari uero sine ordine ac improuisi existentes impetus illorū minime sustinere, sed certatim fugientes, ac partim pereuntes adspiciebantur: pugna nox diremit. Vandili itaq; non Carthaginem neq; Byzantium unde uenerāt, sed in Bulæ campū ac in partem quæ ferebat in Numidas fugerunt. Hi autem qui cum Ioanne erāt & Massagetæ diei sero ad nos reuersi, ac omnibus quæ contigerāt ultrocitroq; narratis, nobiscum apud Decimū pernoctauerunt. Die sequenti pedites omnes è munitionibus unā cū Belisarij uxore adfuere, unaq; omnes Carthaginem

thaginē contendimus: quò quum uespere peruenissemus, extra urbē sub tentorijs ea nocte fuimus, quanq̃ nemine ingressum prohibente: Carthaginienses enim portas ilico aperuerunt, lumina ubiq̃ disposuerūt, ignes nocte tota per urbem accenderunt. Vandili qui relicti erant, ad templa supplices confugerūt. At Belisarius statim rem ita disposuit, ut tam ex hostibus quàm ex nostris insidias utrinq̃ prohiberet, ne per noctis tenebras latentes in rapinam ac direptionē uenirent. Hac insuper nocte naues Euro spirante ad promontoriū sunt actæ, quas ubi Carthaginēses cōspexere, ferreas cathenas portus, quem Mandraciū uocant, trahentes, facilē classi aditum fecerunt. Est autē in domo regia carcer, ubi omnes miseri supplicio destinati à tyranno concludebātur: inter quos mercatores fuere plures eius temporis, qui ad bellū Gilimerem euntē iuuare opibus rogati fuere: eaq̃ die perituri erant qua Ammatas apud Decimū interiit, in tantū uenere discrimen. Huius igitur carceris custos ubi hæc apud Decimū gesta audiuit, tum intra promontoriū classē iam uidit, intus ingrediens eos qui nunquā ad eam diem ex quo capti fuere bonū nunciū audiuerē, sed in tenebris constituti mortē quotidie expectabāt, interrogat, quid ex eorū substantia concessuri essent his qui eos liberarent. At illi protinus respondent, quæcūq̃ uelint. Ipse autē nihil se dixit aliud ab eis uelle quàm omnes iurare, si inde aufugerent, ei in periculo constituto, omnibus uiribus se auxilio adfuturos. Illi uero sic egerunt. Ipse rem omnem manifestās, fenestrasq̃ ex ea parte quæ mare prospiciebat aperies, classē nostrā ostendit, nec mora, cum eisdē è carcere liberatis simul abiit. Qui autem in nauibus erant nihil eorum quæ gesta erant ab exercitu in terra audientes, animo habebant, ac uela legentes in Mercurium sciscitatū miserūt. Vbi rem gestam didicere, uehementer lætati nauigauere: quūq̃ uento prospero iam prope Carthaginem cl. stadijs delati essent, Archilaus simul & eius milites ibidē adplicare iusserunt. Nautæ uero minime obtemperauere, littus id importuosum esse dicentes, uerisimile fore cito tempestatem oriri, quam loci incolæ Cypriam uocant; aperte prædicentes, si forte in eo loco consisterent, ne unā quidē ex nauibus seruari posse, quod ita pfecto erat. Itaq̃ uelis euestigio collectis, in consultatione fuere quid nam facturi, ad Mandracium ire nullo pacto uisum est, priusquam Belisarij mandata uenirent. Præterea portum eum cathenis clausum fore suspicabant, nec etiam totius classis capacē. Igitur locus erat quem stagnum uti supra memorauī appellat, xl. stadijs à Carthagine procul, nauīū capacissimus, optimeq̃ ad excipiendum situs, facilē huc cursum putantes, omnes post solis occasum adplicuere, præterq̃ Calonymus cū suis aliis quibus, qui ducē minime curās, in Mandraciū clam delatus nullo prohibere audente descendit, ac opes circa mare incolentium mercatorū hospitum uē ac Carthaginiensium diripuit. Sequentē die Belisarius cunctos è nauibus descendere iussit, atq̃ omnem ordinans exercitū tanquam ad pugnam processurus

furus Carthaginem contendit: timebat enim ne quis hostium in insidijs collocatus occurreret. Hic igitur multis milites commonens, & quantam ex hoc labore felicitatē essent consequuturi cōmemorans, si modestiam in Aphros ostendissent, multo magis quum adessent Carthagine seruarēt est adhortatus. Aphros enim omnes Romæos procul existentes existimare oportere, nec facile Vandilorū imperium sustinere posse, ut qui à barbaris hominibus incōmoda multa sint passi, quamobrem Iustinianus bellum contra illos mouisset: nec fas esset ingratum aliquid erga illos perpetrare, quibus uenerint libertatem ac salutē daturi. His dictis Carthaginē ingressus est, & quādo hostis occurrit, nullus in palatium ascendens in Gilimeris throno consedit: hic illi obuīam fiunt & mercatores & alij Carthaginenses qui circa littus illud habitabant, uociferantes querebantur nocte præcedente ab eius nautis direpta sibi bona. Belisarius igitur Calonymum qui erat in causa, iureiurādo coëgit omnia furta in medium adferre ac manifestare: ille autē quum iussa fecisset, periurus nihilominus ablata omnia secum tulit: uerum paulo post pœnas dare Byzantiū uisus est, morbo enim apoplexiæ correptus, mēte ac sensibus alienatis, lingua etiam impedita in ærumnis decessit: sed hæc postea contigerunt. Igitur Belisarius tempus nactus opportunū suis esse præcipit, ubi Gilimer & duces cibum capere ac morari consueuerunt: Delphicum appellant eum locum Romani, non tamen propria lingua, sed quum iam diu græcizarent Romæ in palatio, ubi lectus stramineus regis fuerat, tripūs etiam constitit in quo pocula regij pincernæ ponebant: Delphicum hanc uocant habitationem, nam & palatium ipsius Imperatoris ædes uocant Romani græcissantes. Augustus hic primū habitauit, unde palatium omnem regiā appellare ab eo postea contigit. Igitur Belisarius in Delphico est epulatus, ac si quid in exercitu clarū seu preciosum aderat uidere statuit, tum uniuscuiusque fortunam manifestari, ut omnia essent cōmunia, nihilq; homini proprium. Contigit igitur Belisario eadem die tantam ferre laudem, quantam nec suo tempore neq; superiore dux aliquis æquare potuerit: quum præsertim Romæi milites in ciuitatem etiam subiectam absq; tumultu ingredi non consueuerint, neq; ordinatim secundum quinquagenos, multo etiam minus ex improviso uenientes. Sic enim modestos omneis dux hic suos reddidit, ut neq; contumeliam aliquam, neq; minas ullas, aut unius officinæ impedimentū, uti mos est eorum, interuenire uideremus: sed in capta ac statum mutante ciuitate nulli contigit tabernæ claudere, aut quicquam uenalium sponte negare. Post hæc Belisarius Vandilos qui ad templa confugerant, metum deponere iussos in fidem accepit, deinde muros urbis restituere, qui adeo neglecti erāt superioribus temporibus, ut plurimis in locis peruī ac transiri faciles uolenti essent. Pars enim bona ipsorū ceciderat, quamobre putauere Carthaginenses Gilimerem in ciuitate hostes nō expectaturū, quum non paruo negotio, nec breui

nec breui tempore existimaret hos posse restitui. Dicebant quoque antiquum Carthagine prouerbiū à pueris solitū esse iactari, quod Gamma quandoque Betam, & rursus Beta Gammam persequeretur. Quod enim ludentibus tūc pueris in ænigmate, nunc omnibus manifestum esse. Primum enim Gizerichus Bonifacium expulit, nunc uero Gilimerem Belifarius. Hoc itaque siue ex fama quadam seu ex oraculo fuerit, sic se res habuit. Tunc insuper in somniū quoddam prius uisum atque obscurū, ubi res contigit in lucem uenit. Fuit autē huiusmodi, Cyprianum uirum sanctū ex omnibus maxime Carthaginenses colunt, ipsiusque templo pulcherrimo ante urbem iuxta littus constituto, festum quotannis celebrant, quod Cypriana uocant, eodemque uocabulo, ut ego nuper didici, ruentem tempestatem nominare solent, quod hæc eodem tempore quo festum hoc Aphri celebrant oriri cōsueuit. Hoc itaque templum Vandili imperante Honorio pulsīs Christianis, ac sacerdotibus multa ignominia eiectionis tenuerunt, ipsius cura Arianis delegata. Quamobrem Aphris maximo dolore perculsis ac animi pendentibus dicunt Cyprianum in somnis apparuisse, ac bono se animo Christianos huius rei gratia iussisse, se se breui tempore ultorem futurū pollicēdo. Vbi uero res in uulgus prodijt, Aphri omnes ultionē hanc in Vandilos expectabant, nec propterea unde hæc procedere posset coniicere ullo pacto poterant. Postquam autem Iustiniani classis aduenit, dies erat sequuturus in quo festum consuetum reuertebat. Sacerdotes tunc Christiani quanquam Ammatas ad Decimū contra nostros ueniret, in spem erecti, protinus pulsīs Arianis templum recipiunt, lustrationibus curant, superstitionibus purgāt, donaria que pulcherrima essent tholo suspendunt, lychnos præparant, aurea uasa, omnemque preciosam ac sacram suppellectilem ē sanctuarijs promentes reconcinnant, diligenterque in ordinē restituūt, ut quum opus sint usui parata. Hæc apud Decimū gesta, ut mihi relatū. Christiani igitur reliqui, quibus ex opinione res pulchre successit, templum & ipsi adeuntes lychnos omneis accendunt, sacerdotibus quibus ex lege cura est horum præsto adsunt. Sic igitur somniū ueritas patefacta. Et hæc quidem sic se habent. Vandili autē huius uerbi reminiscentes admirabantur, putantes in futurū omnia iam credi posse, nec ullam penitus spem esse abiiciendam, neque item possessionem ullam perpetuam ac firmam: quod uerbū unde procedat & quomodo sit dictum referam. Quando enim Vandili ab initio fame pressi, ex eorum patria migrauerunt, pars eorum relicta est, quibus pigritiæ se dedentibus metu laborum Gogidiscum sequi nō uidebatur. Procedente autem tempore necessariorum his qui remanserunt, bona copia ex sententia successit. Gizerichus enim cum his qui secum erant Aphricā cepit, quod audiētes hi qui in patria relicti erant gauisi sunt, quum eis regionē iam reliquā satis ad uictum amplam sibi dimissam animaduernerent, timētes in reliquum tempus, ne siue ipsi qui Aphricā ceperunt, siue nepotes eorū quocunque

quocunq; modo expulsi in patriam unde discessere reuerterentur, quod Romanos non diu eos passuros putauere, legatos ad eos misere: qui ubi in conspectu Gizerichi fuere, se imprimis uehementer lætari dixerunt, quod eos cognatos suos & eodem genere natos talem uiderint adsequutos felicitatē, sese excusatum uenisse, quod regionē patriam ab eis quondam relictam nō possent diutius quum sint pauci custodire: quapropter rogabant, ut si quo illius amore pristino forte tenerentur, ac redeundi spem nullā propterea haberēt, inutilem eis possessionē atq; relictam donarent, ut domini regionis totius facti si quis aduersus hostis ueniat, non recusent pro ea mortē oppetere. Gizerichus igitur ac cæteri Vandili legatis quod bene loquutos ac iusta petere uidissent, facile annuere: quidam autē senex inter eos qui autoritate prudētiaq; clarus habebatur, sese ait nullatenus eodem rediturum, quapropter animo fretus, Zacynthum adplicuit, & multos quidem de improviso interficiēs, ac fortissimos quosq; inter quingenos capiens paulopost adnauigauit. Postq; uero in medio maris Adriatici fuit, illorum corpora trucidans, per totum perlagus quaqua uersus dispersit, sed hæc superioribus gesta temporibus. Gilimer igitur quum Belisarium iam potitum audiisset, Aphros rusticos multa pecunia, multaq; humanitate in suas partes sollicitauit, ac eos induxit, ut Romanos per loca dispersos Aphricę aggredierentur, se pro quolibet illorum capite aureum præbiturū pollicitus. Hi uero multos ex illorum exercitu interficere, non milites quidē sed ministros, qui prædandi auidi in uicos circum uicinos euntes clam capiebantur, eorūq; capita recisa Gilimeri ferebantur. Ipse uero promissa præstans, milites hostium non seruos putauit esse. Hoc item tempore Diogenes Belisarij eques hastatus rem memoria dignā gessit, missus enim simul cum scutigeris duobus & uiginti ad explorādos hostes, uenit in uicum duorum iter dierum à Carthagine remotum: hos itaq; rustici quū satis uiriū non haberent ad inuadendū, Gilimeri nunciant adesse. Ille trecentos electos equites ilico mittit, mandans eis uti captos ad se ac uiuos ducant. Res quidem memorāda, Belisarij equitē cum scutatis tantū xxij. eos omnes uicisse. Nam domum quandam ingressi in superiore coenaculo dormierunt, nihil omnino suspicantes, quum audiissent hostes procul abisse. Vandili autem mane paulo ante lucem uenientes, effringere quidem ianuam, seu nocte domum ingredi minime tutum putabant, metuentes si in nocturnam incidissent pugnam, ne seipsos inculcantes in tenebris pro hostibus inuicē interficerent: quod si accideret, hostibus exitum ac euadēdi tempus daturus: hæc tamen ob formidinem cum nostris cōgrediendi cogitabant, quum nihil facilius fuisset hominibus illis frumenta cōuehere solitis, uiros improuisos nec solum disarmatos, sed nudos ac humi stratos capere. Verum ipsi domū omnem circumstantes, portas primum phalange constituta obseruāt. Interim unum ē militibus Romæis contigit ē somno excitari, ut qui tumultum audi-

uerit, Vandilorumq; uoces inter se clam murmurantium atq; arma mouentium, quumq; quid nam rei esset secum sciscitaretur, quemlibet sociorum excitat, quæ audiuit nunciat. Illi uero statim Diogene monente, uestes tacite omnes induunt, arma corripunt, ad inferiora descendunt, ubi frenis equis iniectis, protinusq; nullo ex hostibus sentiente conscensis, paululum sic parati intra domus atrium constiterunt, ac repente una omnes egrediuntur. Vandili uiribus quibus possunt in eos irruunt, frustra q; instant: nam Romæi scutis operati contra tela erant, & hastis inuadentes certatim repellebant. Sic demum Diogenes hostes euasit, duobus tantum desideratis, reliquos seruauit: nec tamen ipse sine cruore, nam manum laeuam sauciatus, digitum minimum amplius mouere non ualuit: deinde tria in ceruice ac ore uulnera accepit, ex quibus paulo post excessit. Belisarius igitur, uti supra narrare cepimus, ad muros refarciendos conuersus, multam operariis aliarq; turbæ pecuniam erogauit: moenia ipsa fossa circumdedit ingenti, ualloq; ac densis cancellis eam munijt, atq; hæc omnia mira celeritate, ita ut Carthagenenses mirarentur. Ipse Gilimer quum captus Carthaginem uenisset, opus magnopere probauit, simulq; propriam in his obeundis negligentiam damnavit, dictitas manifesto sibi causam insequuti casus fuisse. Hæc itaq; à Belisario apud Carthaginem gesta. Zazon uero Gilimeris frater, uti supra narratur, cum classe in Sardiniam inuectus, in Caralis portum descendit, ciuitatemq; eam repente cepit, ac Godam tyrannum ac quicquid cum eo inexpugnabile uidebat sustulit. Vbi uero audiit classem Iustiniani Aphricæ terram attigisse, nescius adhuc eorum quæ gesta erant, fratri in hanc sententiam scripsit, Godam tyrannum meis manibus perisse, & insulam rursus regno tuo restitutam o Vandilorum atq; Alanorum rex profecto scias, quapropter uictoriæ festum celebritatemq; agito: reliquos uero hostes qui nostram inuadere sunt ausi terram, existima eundem fortunæ breuiter exitum habituros, qui eisdem contra nostros maiores uenientibus contigit. Has itaq; literas Aphri nihil hostile cogitantes ferunt per mare in Carthagenensem portum, ubi à custodibus Belisarii capti, ac ad ducem missi literas tradunt, tum omnia narrant: uidentes autem fortunæ commutationem, ac tantam subito uarietate stupuere, nihilq; propterea ex Belisario mali tulerunt. Sub idem tempus aliud huiusmodi contigit. Gilimer paulo ante quam nostra classis in Aphricam peruenisset, oratores misit in Hispaniam quosdam quorum principes Gotthæus & Fuscias fuere, ut Theudim Visigothorum regem ad societatem ineundam cum Vandilis inducerent. Hi postquam ad Gadeis peruenissent, per Herculis fretum transeuntes Theudim offendunt in paruo oppido prope mare commorantem, humaniterq; ab eo domi excepti in conuiuio ante omnia interrogantur, quo nam modo Gilimeris Vandilorumq; res se habeant. Nam dum ipsi legati in itinere cunctarentur, contigit onerariam nauim eodem die quo Romæorum exercitus Carthaginem ingressus.

Zazonis ad
Gilimerem
literæ

gressus est discedere; ac in Hispaniam uento secundo celeriter deferri: unde Theudis rem omnem gestam ex Carthagine accipiens, mercatores quicquā referre antequam omnia patefacta essent ac uera prohibuit. Postquam uero legati regi respondissent omnia prospere se habere: interrogat rursus ille, cuiusnam causa uenerint: respondētibus societatis ineundæ se gratia uenisse: ait ut ad littus Aphricæ reuēterentur, ibiq; se omnia tuto scituros. Legati autem quum non sanum regis uti forte ebrij uerbum putassent, tacentes rem distulerunt. Postero autem die in colloquium rursus uenientes, ac societatem petentes, idem ab eo responsum tulere. Existimantes igitur res nouas in Aphrica ortas esse, nihil tamen de Carthagine suspicantes, uersus eam remeant: propeq; iam existentes, in Romæos incidunt milites, captiq; & ad Belisarium ducti cuncta quæ contigerant narrauere: nihil propterea & ipsi læsi ducis humanitate fuere. Hæc itaque sic se habuerunt. Interea Cyrillus, quem supra in Sardiniam missum à Iustiniāno memorauī, quum prope insulam cuncta quæ Godæ accidissent accepisset, Carthaginem euestigio adnauigauit: ubi quum Belisarij Romæorumq; uictoriam subsequutam uidisset, hic substitit. Salomon quoq; res Iustiniāno nunciatum mittitur. Gilimer postquam in Corbulæ campum se recepit, qui quatuor iter dierū à Carthagine, nec procul à Numidarum finibus distat, hic Vandilos omneis ad se uindicandum excitat, ac si quos inter Mauritanos amicos habebat: nā pauci admodum in eius uenerant fœdus, atq; hi omnino liberi & sine principe: quicunque enim & in Mauritania & in Numidia apud Byzaciū Mauritanis dominati sunt, legatos ad Belisarium miserunt, sese Iustiniāni seruos profutentes, in eiusq; fœdere libenter fore adfirmantes: nonnulli etiam filios oblidum loco sponte miserunt, signaq; ab eo imperij ex antiqua lege mitti petierunt. Lex enim Mauritanis erat, præfectum nullum esse oportere qui Romæis sit aduersus, qui uē nō signa prius magistratus à Romæorum ferat Imperatore: quæ si à Vandilis ipsi acciperent, non putabant firmam habere dominationē. Sunt autē signa hæc, baculus argenteus supraq; auratus, pileum argenteum non totum obtegens caput, sed ueluti corona loris argenteis circumpendentibus ornatum, uestis aliqua uilis admodū & alba, uarieq; distincta, arbyla (nam genus id est solcæ) aurata. Belisarius igitur & hæc illis misit, & pecunia multa quemlibet ipsorum donauit: nec propterea in fœdus cum eo uenerunt, neque item Vandilis auxilium ferre sunt ausi, uerum quiescentes neutriq; adhærentes parti exitum fortunæ belli expectabant. Sic Romæorum tunc res se habuere. Gilimer autem amissa Carthagine, quendam à Vandilis in Sardiniam Zazoni fratri cum epistola mittit, qui cōfestim ad littus ueniens onerariam tunc forte soluentem nactus in Caralis portum ad nauigauit, epistolamq; Zazoni tradidit, in qua hæc scripta erant, Existimo profecto non Godam in Sardinia à nobis deficientem, sed quoddam Vandilorum

Gilimeris ad
Zazonem
epistola

dilorum hoc tempore fatum, teq; ac ceteros fortissimos mihi subripuisse, ex quo contigerit omnes Gizerichi opes ac bona simul corruisse: non enim ut insulam nobis seruares à Goda hinc abijsti, sed ut Aphricæ totius Iustinianus potiretur. Nam quod fortuna prius sibi uoluit, nunc licet ex euentis iudicare. Belisarius igitur paruo admodum exercitu contra nos uenit, uirtus autem solita Vandilorum omnino deficiens unâ secum fortunam etiam abstulit. Ammatas enim & Gibamundus ob nostrorum ignauiam atque molli ciem perierunt, insuper equi & naualia, omnis denique Aphrica cum ipsa Carthagine ab hostibus tenentur: quibus nunc quiescere licet, pro labore ac uirtute bellica filios ac uxores, omneis denique opes nostras possidentibus: nobis tantum Bulæ campus relictus, ubi si qua reliqua spes, nos uosq; defendat ac muniat. Quapropter tyrannidem ac Sardiniam, omnemq; circa ista loca curam deferens, ad nos cum omni classe protinus aduola. Nam quibus de rei summa periculum imminet, stultum est alia curare. Simul enim in futurum pugnantes contra hostes, uel fortunam pristinam recuperabimus, uel hoc saltem lucrificiemus, quod simul etiam ferre casus quos nobis deus influxerit adsuescemus. Hæc ubi Zazon accepit, atque Vandilis retulit, in lætus atque lamentationes conuersi sunt, neque tamen manifesto, sed clam insularibus intra se tacite suum fatum conquerebantur, ac statim ita ut erant in præsentī naues conscendunt, inde cum omni classe soluentes, tertia die in Aphricæ littus perueniūt, quod Numidas à Mauritanis diducit. Inde uero pedestri itinere in Bulæ campum contendunt, ubi cum alio exercitu se coniunxerunt. In quo congressu tot fusæ querelæ, ut uel hostes ad misericordiam deducere potuissent. Quum enim ambo fratres in cōspectu fuere, collo inuicem complectentes (neque enim amplius simul conuenturi erant) nihil sunt colloquuti, sed tantum dextris coniuncti lachrymas uberes fundebāt: eodemq; modo quisque Vandilorū qui cum Gilimere aderāt, cum eis qui è Sardinia aduecti erant faciebat: sic demū aliquandiu morati, dolorē parumper lenierunt. Nulli autē ex utraque parte postquam præsentī sunt fortuna destituti, priora quæ eis ex sententiā euenerant prospera putauere, neque qui è Sardinia redierant interrogare quid in Aphrica malorum contigerat curabant: satis enim ex loco & uestitu existimare facile quæ acciderūt potuere,

neq; item filiorum aut uxorū sermonē ullum fecere, certo

arbitrantes, si quis eorū abesset, aut extinctus,

aut in hostium manibus existeret.

Hæc quidē sic se habuere.

PROCOPII DE BELLO VANDILICO

LIBER QVARTVS

GILIMER autem ubi congregatos circa se omneis Vandilos uidit, Carthaginem uersus duxit exercitū, ut prope ciuitatem aquæductum pulcherrimū qui in eam aquas introducebat abrumperet: quūq; aliquandiu in castris fuissent, se in sua receperunt, tanquā minime occurrentibus hostibus, spernentesq; cætera ibi oppidula, tantū uias obsidere atq; custodire decreuerunt, & hoc demum pacto Carthaginem expugnare posse putabant: neq; enim aut prædabantur, aut agrum aliquo modo populabantur, sed tanquā proprij curam gerebant, simulq; proditiōem quandam sibi breuiter sperabant ab his prouenturā tam Romæis quā Carthaginensibus qui sectæ studerent Arianae. Insuper ad Hunnorum principes misit rogatū auxilia, plura & quāmaxima promittens si auscultauerint. Illi aut quū Romæis minime afficerent, utpote non sponte ad eorum societatem & foedus deducti (querebantur enim Romæorum olim ducē Petrū iurasse, ab eodemq; periuro paulopost se perductos Byzantiū) Vandilorū petitioni clam annuerunt, ac postq; in rem præsentē ac ad pugnam uenissent, simul cōtra Romæorum exercitū se conuersuros receperunt. Hæc igit omnia Belisarius suspecta iam dudū habens quod eadē à transfugis audiuiisset, nondū tempus opportunū egredi contra hostes uisum est ei, sed tantū operi cœpto restituendorum maiorū quos nondū absoluerat uacare decreuit. Deinde Carthaginensem quendam nomine Laurū, in proditiōe deprensū, & à suo notario captū in colle quodā ante ciuitatē palo infixit: cuius exemplo ceteri territi, si quid & ipsi animo tale excogitassent destitire. Massagetæ quoq; qui lente in bello procedere sunt uisi, & donis & mensa placando induxit aperte fateri quid nam præmiū à Gilimere expectassēt, quod ipsi tam pigre ac segniter in pugnam processissent: responderunt nihil penitus ex eo sperasse, uerū nō prompto fuisse animo, quod metuerent Vandilis uictis ne ipsi missionē impetrare possent, aut ad patriā reuerti, sed à Romæis in Aphrica remanere ac mori cogerent, demū ne præda ipsa priuarent: quibus Belisarius iureiurādo adfirmavit, metū omnino abiicerēt, quod si Vandilos penitus subiugare deus dederit, se protinus domum cum omnibus spolijs ac præda remissurū, sic ad bellū deinceps animosiores promptioresq; restituit. Deinde quum mœnia perfecta essent, omniaq; ad pugnam incundā parata esse conspiceret, ut suos accenderet cōuocato exercitu sic exorsus est, Nō uideo cōmilitones quorū exhortatione aliqua in præsentī certamine sit opus, quod ita nuper uos strenuos uidi dimicando, ut uictis hostibus Carthaginē ac omnē Aphricā uestre uirtutis possessionē feceritis: quapropter nullo uos egere uerborū incitamento putauerim: nā qui

F 3 semel

Belisarij ad suos oratio

semel uicere, non uerisimile in futurū animo priori pares nō esse. Illud tamen non ab re monuisse putauerim, ut si rursus tales uos uiros ut in pugna prætērita præstabitis, finē profecto omni Vādilorū spei uestroq; labori ac pugnae statuetis. Itaq; uos omnino magno animo in hoc ultimo prælio decet esse, quod requiē uobis ac ocium sit pariturū. Neq; est quod hostiū metu terreamini: nam neq; hominū multitudine, neq; corporū proceritate, sed animorū uirtute rem bellicā metiri ac expēdere fas est. Pudor ante omnia quū in acie steteritis, uestros ob oculos uerset, quæ una res omniū fortissimos reddit. Verecundia profecto est generosos homines seipsis inferiores ac infra suam uirtutē agere uideri. Nec dubiū quin hostes & præsentī timore & præteritorum malorū memoria coacti, mollius se in hoc cōflictu sint habituri: fortuna enī ubi primū aduersa conspiciť, ipsam ab ea decidentīū mentē prosternit, atq; in seruitutē redigit. Insuper uobis pro rebus longe maioribus atq; prius certamen erit: in prima nanq; pugna si forte conatus minime successisset, usq; tantum eō periclitandū erat, ut aliena terra careremus: nunc autē ne nostram amittamus; quāto igit nō possidere leuius q̄ possēssis quandoq; priuari, tanto nunc magis periculū q̄ prius nobis extimandū. Sed quū multa nobis uictoriā pollicent, tum imprimis nobis deus propicius, deinde quod toto concurrimus exercitū: si enim absq; peditibus prius hostes uicistis, quanto nunc magis quū eis potiēmini. Præsentē igitur occasionē cognoscite, finemq; bello imponere, quū sit in uestris hodie dextris, ne differte. Fortuna enim in rebus sese offerentibus neglecta nō æque postea redire solet. Paratā enim felicitatē spernentibus numina irasci consueuerunt. Si quis autē hostes qui & filios & cōiuges, uniuerſaq; sibi charissima in nostris esse manibus uident, ausuros exsententia ac uoluntate eorum esse putat, non recte existimat. Doloris enim uehementis acerbitas, & robur, & uires omnes absumit, ut ne præsentī audacia rebusq; paratis uti permittat. Quæ omnia uos diligentius examinare ad bellū paratos addecet, tū dignā generi nominiq; uestro laudē referre. Talibus Belisarius adhortatus, eqtes omnes præter quīngenarios eo die præmisit, scutigeros uero ac signum quod Romæi Bandū uocāt, Ioanni Armenio cōmittens, ac si fuerit occasio iaculari mandauit. Ipse uero postera die cum reliquis peditibus ac quīngenarijs equitibus consequutus est. Massagetæ autē liberos dimisit, quod cum Gilimere pariter ac cum Romæis cōsentire, & ubi inclinatā uiderent uictoriā, hos tantum sequi uiderentur. Romæorum itaq; exercitus aduersus Vandilos egressus deprendit eos apud Tricamarū castra habere cxi. stadijs à Carthagine distans, hic procul inter se castrametantē Romæi. Vbi autē plurimum noctis processit, quum in parte suorū summa hastarum igne adligato ardentia conspicerent, non sane omnes, sed tantū clare intuentes perterriti sunt, prodigium putantes, ac plane ignorantes hoc fieri solere. Contigit & idē Romæis in Italia rursus longo post tempore, quando

uictoriæ

uictoriae signū pyrae instar ardentis adspicientes uictoriā esse putauere: uerū
 nunc huius nescij moris, multa trepidatione noctem eam traxere. Sequenti
 die Gilimer pueros ac foeminas opesq; omneis in medio munitionū ponere
 iussit, conuocatisq; ad concionē militibus sic ait, Non pro gloria nobis uiri *Gilimeris ad*
 Vandili, neq; pro imperio tantum hodie certamen est, quibus spretis forte à *suos oratio*
 nobis possimus saltē domi manere, nostra tantū possidentes, ac reliqua uten
 tes fortuna. Sed eō uenimus ac in eam sorte necessitatē compulsi, ut nisi uice/
 rimus, nos imprimis pereuntes, liberorum, coniugū, ac omniū bonorū, regio/
 nis deniq; totius dominos hostes relinquamus: si autē superuixerimus, hāc
 omnia nostris oculis grauius uidere nobis erit. At si hostiū immanissimorū
 potiemur, uiuentes in omni rerum copā ac pace, tum decore, liberisq; item
 ac coniugibus perpetuā relinquere felicitatē licebit. Vandilorū prāterea no/
 men illustre reddetis, ac templum restituetis amissum. Si enim ullis unquam
 de omnibus periclitari contigit, nunc nobis maxime, ut spes omniū in nobis
 tantum ipsis ferentes in acie consistamus. Nō enim corporibus tantum pro/
 prijs aut de morte sed de re tota periculum, uictoria nanque desperata nihil
 prius nobis fuerit q̄ mori. Vt igitur ex sententia conatus eueniant, nemo ue/
 strum effoeminato sit animo, propositi magnitudine corpus tueatur, malorū
 uerecundiā, uitae postremo turpis cōmutationem exhorreat. Nam si turpia
 erubescetis, nullum in futurū periculum timebitis. Ante omnia uero prioris
 pugnae omnino nulla uos memoria subeat, non enim ignauia uestra, sed for/
 tunae malignitate corruimus, quae non semper eadem redire, sed singulis die/
 bus multa uarietate consueuit. Post hāc fortitudine imprimis Vandili Ro/
 manos anteire gloriamur, tum militū numero longe praecedere, decuplo plu/
 res existentes: addā quoq; illa quāmaxima, quae nos ad uirtutē magnopere
 excitare deberent, gloriā uidelicet maiorum nostrorum, tum imperiū nobis
 ab illis per manus traditum, quod nobis ut ab eis degenerantibus relictum
 turpe fuerit per secordiā amittere. Nihil de cōiugum querelis aut liberorum
 lachrymis dicam, quorum nunc aspectu ego penē exanimatus sermone ulte/
 rius tendere nequeo. Illud tantum memorabo extremū, quod non amplius
 ad hāc nobis charissima reuerti licebit nisi uictoribus: quorum omniū remi/
 niscentes uiri quāso estote fortes, & Gizerichi domum ac gloriam minime
 dedecore labefactate. Hāc ubi Gilimer fuit exhortatus, Zazonem fratrem
 iussit priuatim uerba ad eos facere Vandilos qui è Sardinia cum eo uenerāt.
 Ille uero longe aliquantulū ab exercitu suos congregatos sic adloquitur, Om *Zazonis ad*
 nibus profecto Vandilis o cōmilitones de his certamen esse scitote quae nu *suos oratio*
 per à rege omnes audiuiſtis. Vobis autem praeter ceteros omneis uobiscum
 certare ad pristinam excitandam uirtutē fas erit: nuper enim uicistis de Sar/
 diniae principatu contendētes, eamq; Vandilorum regno restituiſtis: multo
 nunc igitur magis fortitudinem ostendere, ubi de tota re periclitamur, opor/
 tebit;

tebit: nam eos quibus de maioribus est contentio, maiorem etiā in pugna uirtutem praeferre addecet: si forte uos illic succumbere contigisset, pro unius tantum loci tyrannide dimicantes contigisset: hic ubi de summa rerum ac necessarijs agitur, uincere adniti debetis. Enim uero qui de omnibus decertat, uictoriae finē simul cum malis omnibus in exitu belli cōnumerat. Sed & si in praesens uiriliter agetis, de Goda tyranno paulo ante uictoriā uestrae adscribetis uirtuti. At si nunc inertia uos corripit, omnē priorē gloriā tanq̃ nō uestrū sed fortunae opus existentē omnino amittetis: quanq̃ aliās promptiores uos esse ceteris Vandilis in hoc certamine par erit. Illos enim aduersa fortuna quā semel passi sunt, tardiores timidioresq̃ reddit: uos aut incolumes & in uictoria exultantes, maiore rursus in periculū audacia ruere nullus prohibet casus. Illud insuper ab re dictū nō putauerim, ut si hostiū potiamur, uobis ex magna parte huius uictoriae laudē uindicabitis, quin ceteri uos potissimum gentis Vandilorū tutelā firmissimā uocitabunt. Nō enim uerisimile eos qui semel excidere, meliorē postea sortiri fortunā. Hae igitur cuncta animis uestris meditantes, oportet puto liberos cōiugesq̃ plorantes bono esse animo iubere, deiq̃ ante omnia auxiliū exposcere, deniq̃ audacter ceteros ducēdo Vandilos in pugnam descendere. Hae & Gilimer & Zazon admonentes in aciem milites educunt circa prandij horam, Romaeis minime praeparatis, ac in prandio disponendo occupatis. Tum circa fluij ripas consistentes ad preliū ordinat. Est enim hic fluuius perenne quidē fluens, sed adeo paruus ut accolae nullo dignitatis nomine in riui parte appellent. In altera uero ripa Romaei aduersus locati acie sic ordinauere, Sinistrū cornū Martinus, Valerianus, Cyprianus, Althias, Marcellus, ac foederatorū duces tenuerūt. Dextrum uero Pappus, Barbarus, Aigan, & oēs qui equitibus praerāt. In medio uero Ioānes simul cū scutigeris & hastatis equitibus Belisarij aderat, q̃ ducis signū ferebat, nō enim Belisarius in tēpore cū quingenis uenit, retro pedites q̃ subsequebant relinquens. Hunni aut omnes in alio loco constituti fuere. Massagetas uero qui prius minimū cū Romaeo exercitu se miscuerūt, iam animo cogitantes quae antea narrauimus, nequaq̃ cum ceteris in acie disponi sponte licuit. Et Romaeorū quidē sic se ordines habuere. Vandilorū uero in hunc modū, In altero cornu Chiliarchi erāt, quorū q̃libet turmae praerat ei subiectae. In medio Zazon Gilimeris frater, retro aut Maurusij positi fuere. Ipse Gilimer quaq̃ uersus in exercitu adequitās nūc hos nūc illos ad pugnā fortitudinēq̃ impellebat. Suis oibus aut edixit, ut neq̃ hasta neq̃ alio quouis instrumēto in hac pugna nisi tantū ensibus uterent. Dū utrinq̃ in armis parati cōsisterent, nemine adhuc pugnā incipiēte, Ioānes cū paucis ē suis electis Belisarij iussu flumine traiecto primus in medios incurrit hostes. Hic Zazon eos uirepulsos insequit: at illi fugiētes ad suos statim se recipiūt. Vandili persequēdo flumen usq̃ peruenerūt. Iterū Ioannes a Belisario plures atq̃ prius scutigeros

geros adducens in Zazonem inuehitur, iterumq; repulsus in Romæorū se exercitum recepit. Tertio item cum omnibus penē Belisarij & hastatis & scu tigeris ducis ferens uexillū cū clamore strepituq; maximo procurrat. Barbari autem fortiter resistentes, aliquandiu ensibus tantum utendo fuere, pugnaq; ardua & anceps fuit usq; quo hostium fortissimi atq; optimi plures cadunt, pauloq; post ipse Zazon Gilimeris frater. Tūc uero omnis simul Romæorū exercitus confertim motus, ac flumen trañciens in eos fertur, hostiū fuga clarissima in medio facta, cæteri nullo negotio fugant: quod Massagetæ adspicientes, ut iam dudū animo conceperāt, simul cum Romæis insectando processerunt: neq; longa fuit insectatio. Nam Vandili in castra munitionesq; se recipientes quieuerunt. Romæi uero quum nō uiderent eos intra uallum constitutos expugnare posse, mortuos qui aurū secum haberēt spoliāt, & in castra reuertunt. Desiderati in hac pugna fuere Romæorū minus q̄ quinquaginta, hostes uero octingenti. Belisarius cū reliquo peditū exercitu accelerans circa diei serum Vandilorū castra petit: quem quū procul Gilimer uenientē cum omni reliqua multitudine conspexisset, nihil penitus neq; dicens neq; mandans, clam equo conscenso, per uia aufugit quæ ducit in Numidas, unā propinquis eius ac paucis admodū seruis consequētibus. Vandilos aut reliquos animo consternatos atq; exterritos quū aliquandiu Gilimeris fuga latuisset, ubi primū eam cognouissent, Romæosq; in cōspectu habuissent, uiri quidē tumultum excitant, pueri constrepunt, scēminæ ululant, neq; substantiæ aut rerum preciosarum curam habētes, protinus uia quæ cuiq; occurrit nullo core certatim fugiunt. Romæi euestigio castra uiris uacua ingressi, pecuniam ac opes omnes diripiunt, totaq; perseverantes nocte hostium quot occurrant interfecerunt, pueros uero ac scēminas inter captiuos habuere. Tantam igitur pecuniam in his castris reppererunt, quanta nec usquam uisa est. Nā quum iam dudum Vandili imperiū Romæorū usurparent, multas inde pecunias in Aphricā miserunt. Deinde quod ea regio fructus copiosissime omnis generis ferret, redditus inde ex his quæ ibi prouenirent esse contigit, nec eos ob usui necessaria extra terram illam erogare aut mittere opus: quapropter magnus coactus census spacio annorū lxxxxv. quibus Vandili Aphricam possederunt, in manus Romæorū rursus eo die uenit. Hæc igitur pugna & insequutio & castrorū expugnatio tribus factæ sunt mensibus supra medium Decembrē, postq; Romæorum exercitus Carthaginem est ingressus. Belisarius itaq; quum exercitum in redeundo sparsum ac ordine nullo procedentem animaduerneret, ualde succensuit, metuens ne in tota nocte hostes simul in insidijs conuenientes, in eis ex aliqua parte uenirent, ac incommodum aliquod inferret. Quod quidē si modo aliquo tunc fieri contigisset, puto Romæum nullū periculū euitasse. Milites enim pauperes admodū homines existentes, quū in tot diuitias paratas simulq; & pulcherrima corpora magnopereq;

perecque decora subito incidissent, animum nullo modo compescere, nec ullam presentium bonorum satietatem repperire ualuerunt, sed ita libidinibus, rerumque copia atque auaricia sunt capti, ut quilibet secum omnia ferre Carthaginem redeundo uoluerit: neque multi simul in hac cura occupati fuere, sed sparsim accipalantes unus uel duo quocunque spes lucri trahebat uagabantur, nec solum in aperto, sed in saltibus locisque asperis aut speluncis in manifestum se periculum ac insidias coniciebant. Neque enim hostium metu, neque Belisarii reuerentia, neque aliqua alia re mouebantur, quin ubi spolia praedamque uidissent, protinus sprete omnibus eo adcurrerent. Quae omnia Belisarius animaduertens, magna in angustia uersabatur, quo nam modo rem quassam componeret: ubi uero illuxit mane, in colle iuxta uiam constitit, eoque turbam aduocans, & milites & ductores simul acriter obiurgauit: tunc hi qui proximi aderant, praesertim de Belisarii domo, rapta omnia, censumque & captiuos cum tabernaculis & mensis Carthaginem miserunt: ipsi autem iuxta ducem ambulantes dicto audientes fuere. Ioanni quoque cum ducentis iussit Gilimerem persequi, nec ullum diem neque noctem intermittere, donec aut uiuum aut mortuum comprehenderent. Vandilos uero quicunque in proximis ciuitatis locis ad templa supplices confugissent, sub fidem primum uocatos, ac armis ne nocere possent exutos, Carthaginem ire posse mandauit, donec ipse ueniret, his qui quieti inuenirentur minime officere promisit: qui uero armati essent in templis, ereptis armis in urbem ducebantur. His igitur hoc modo constitutis, quum recte omnia se habere conspiceret, ipsemet cum toto exercitu quanta poterat celeritate persequi decreuit. Ioannes interea decem iam dies totidemque noctes adequitans, non procul a Gilimere existeret, quin postera die ad manus cum eo uenturus erat, uerum rem casus impedit huiusmodi, Erat in Ioannis societate Vliares Belisarii eques hastatus unus omnino & animi magnitudine & uiribus corporis praestantissimus, uerum tunc procul a curis, ut saepe fit, uinoque ac iocis plus solito indulgens. Hic sexta persequutionis die uino grauis circa solis exitum auem quandam super arbore residentem conspexit, statimque arcu sumpto in eam telum dirigit, neque attigit, sed Ioannem forte in colle retro consistentem ferit, quo ex uulnere ille paulo post perit, multum sui desiderium & Imperatori Iustiniano, & Belisario, & exercitui toto, insuper Romae simul & Carthaginensibus relinquens: praeterea fortitudine reliquisque uirtutibus excellens, urbanitate & mansuetudine ingenti, aequitate ac iusticia nulli inferior. Sic igitur Ioannis fatum fuit. Vliares autem ubi ad se per rationem rediit, in proximi uici templum supplex ac moestissimus confugit. Interim milites ulterius contra Gilimerem tendere supersedentes, circa Ioannis curam assidue constitierunt. Deinde extinctum honorifice tumularunt, iustaque ei ex pietate fecerunt, remque ex ordine omne Belisario scribentes ipsum expectauere. Ille nuncio statim accepto ad Ioannis properans sepulchrum, illius casum insontis magnopere fleuit, nunc illum miserando,

miferando, nunc suum fatum conquerendo qui tali orbatu esset uiro, eiusq; tumultu quū rebus alijs tum census redditu honestauit, nihil propterea mali Vliari fecit, eo quod milites adfirmarent persancte sibi iuratis mandasse uti nullam permitterent eum ex hoc poenam subire, nec ex sententia sed casu atq; fato id accidisse. Hoc igitur fugæ spatium nactus Gilimer manus Romanorum eo die euasit. Belisarius inde eum persequens, usq; munitam perueniens ciuitatem iuxta mare sitam, decem à Carthagine dierum iter distans, quam Hipponem regium uocant: ibi Gilimerem audiuit in Papuam monte confugisse, nec facilem à Romanis captu esse. Hic enim mons in Numidiæ finibus extremis ualde quidem abruptus, adituq; difficilis, petris undiq; altissimis cōmunitus, in quo Maurusij barbari habitāt Gilimeris amici ac in bello socij. Iuxta quoq; montem urbs Medeos sita, in qua tempore Gilimer simul cum his qui eum sequuti fuerant quiescebat. Belisario autem hūc locum commodè expugnare non est uisum, præsertim quod hyemis tempus esset, tum quod Carthagine res adhuc pendentes, nec satis constitutas reliquerat, certos delegit milites cum duce Phara, quos ad eius montis obsidionem reliquit. Erat autē hic Pharas uir negocijs obeundis idoneus, tum uirtute præcellens. Huic Belisarius mandat ad ipsius montis radices per brumam diligentia custodiā consistere, ut neq; eum discedere quoquo modo, neq; quicquam necessariorū ad eum cōuehi sinat, quod & fecit. Belisarius interim quicūq; Vandilorum apud Hipponē regium ad templa supplices confugerāt, sub fidem saluos & incolumes esse iussos Carthaginē protinus cum custodibus misit. Interim eidem in Gilimeris domo huiusmodi contigit fortuna. Erat scriba quidam Bonifacius, Apher genere, è Byzacio ueniens, ante omnes Gilimeri fidissimus: hunc Gilimer ab initio belli huius in nauim simulq; pecuniā eius omnem ferentem conscendere iussit, ac ad Hipponis regij portū adplicare, ibiq; belli euentum expectare: quod si rem male succedere uidisset, protinus cum uniuersa gaza in Hispaniam adnauigaret. Is igitur quū Belisarius Hipponem regium uenisset, ad eum certos mittit: quos in templo prius cōsistere iussit ac ei dicere, se à Bonifacio regias pecunias habente missos, nec ante ubi sit idem manifestare, quā illū iureiurando polliceri cogant, eam si reciperet datorem esse saluum, ac cum proprijs omnibus bonis illæsum abire: quibus mandata faciētibus, Belisarius tam bono nuncio lætari cœpit, ac ex illius uoto omnia facile concedere. Deinde certis ad thesaurum recipiendū missis, Bonifacium cum bonis liberum dimisit, quæ Gilimeri non admodū pauca surripuerat. His gestis quum Carthaginem reuertisset, Vandilos omneis præparari iussit, ut eos ueris initio Byzantiū mitteret. Deinde exercitū ordinare, ut reliquū quod Vandili Romanis usurpauerant recuperaret. Cyrillū igitur cum magna multitudine in Sardiniam mittit, Zazonis caput ferentē: quod insulares minime Romanis obtemperarent Vandilos formidantes, nec sanē quæ

quæ contigerant apud Tricamarū facile credentes, mandatq; eidem ut exercitus partem in Corsicam mittat non procul à Sardinia sitam, quæ Vandilorum sequebatur autoritatem. Pharas itaq; in Sardiniam ueniens, Zazonis ilico caput ostendit. In Cæsaream uero quæ in Mauritania est Ioannē cum peditum parte mittit, quæ urbs iter dierum xxx. procul à Carthagine expedito est, Gadeis uersus & solis occasum eunti, sita quoq; in magno mari iam pridem hominibus frequens. Ioannem item alium ex hastatis equitibus ad fretum Gaditanum, ac alteram Herculis columnam misit, qui arcem quam Septum uocāt custodiret. Ad insulas uero quæ prope oceani ingressum sitæ sunt, Ebusam, Maioricam & Minoricam ab accolis uocitatas, Apolliciarium misit, qui dudum adolescēs ex Italia in Aphricā adnauigauit, in dignatione Ilderichi fuit, & ab eo donis plurimis ornatus: qui postquam eum à fratre captum rebus excidisse, uti supra narraui, animaduertit, ad Iustinianum Constantinopolim unā cum cæteris Aphris qui Gizerichi res tractauerant, supplex uenit. Missus deinde unā cum classe inter alios contra Gilimerē & Vandilos, uir fuit in hoc bello omnium fortissimus, præsertim in pugna Tricamarensi, cuius rei gratia Belisarius insulas has ei cōmisit. Post hæc Tripolim exercitum mittens ubi Pudentius & Tatimuth Maurusij premebant, uim Romanorum minime sustinuit. In Siciliam etiā quosdā ire iussit, ut Lilybei præsidium ad Vandilorum pertinens imperium inde eijcerent, Gothis minime uolentibus Siciliae partem aliquā concedere, quod hæc arx sub Vandilorum ditione nō existeret adfirmantibus. Belisarius ubi hoc audiuit, ad præfectos qui illic erant hæc scribit, Lilybei arcem quæ à Vandilis tenebatur, nobis Iustiniani seruis adimendo neq; facitis æquum, neq; uobis consulitis, ac regi demum uestro nolenti ac longe ab hoc dissentienti nostrum Imperatorem reddere cupitis inimicū, cuius ille beneuolentiā nullo labore acquisiuit. Hic igit ex lege humana nequaquam agere uidemini: si enim Gilimerem nuper hæc arcem tenuisse fatemini, Iustinianū uero Gilimeris dominum factum, uos o serui boni uiri illum non nos bonorū possessione priuare cognoscite. Deinde cogitate quēadmodū amicitia multas est apta obtegere querelas, inimicitia uero ne minima sustinet errata, sed omnia superiora perscrutatur, nec præterit hostes qui auctiores ex alieno sunt facti, decertatq; pro quibus maiores læsi fuere: & quanquā in ipso periculo succumbit, prospera tamen quandoq; sua recuperat, docetq; uictos ueniam petere præteritorū. Vos ergo ne ulterius nos lædite, neu nostrum Imperatorē Gothorum inimicū reddite, quem uobis nunc esse propitium existimatis: certo scientes, quod si uobis arcē uindicabitis, bellum in promptu erit non pro Lilybeo tantum, sed pro omnibus quæ iniuste possidetis. Hanc itaq; Gothi epistolam acceptā, Atalarici regi legendam mittunt, ac ex eius deinde mandato sic responderūt, Literas quas nuper optime Belisarie scripsisti, monitionē quidem ueram ad alios fortasse quosdam

Belisarij ad
Gothos in Li
lybeo literæ

Gothorum re
sponso

quosdam homines, nō autē ad nos Gothos prae se ferre uidentur. Nos enim nihil ex Imperatore Iustiniāno possidemus, neq; ita insani sumus. Siciliā nāq; omnem nostrā existentem belli iure acquisiuius, cuius promonto rium unum Lilybei est arx. Si autē Theoderichi permissu soror eius Vandilorum regi locata hanc cuidam in Siciliā mercatu tribuit utendam, nihil ad rem, neq; hoc quodcunq; huiuscemodi uobis conquerendi occasionem prae bere debet. Tu igitur dux ex equo nobiscum age, si non ut hostis, sed amicus esse cupis his qui nobis foederis solutionē dissuadent. Refert enim quā amici quidem in pace aut inimici in pugna decernere sunt apti. Nos Iustiniāno Imperatori de his cognoscendis curā permisimus, ut quae sunt legitima & iusta iudicet. Cupimus ut tua cōsilia salutaria atq; optima sint, ac Imperatoris tui celeriter expectare sententiā. Hae itaq; Gothorum litterae manifestabant. Belisarius autem de cunctis Imperatorē certiore faciens, quieuit donec ab eo quid esset acturus responsum acciperet. Pharas interea obsidione atq; instantia praesertim hyemis tempore omnino fessus, simulq; quod Maurusios longe ab eis permanuros uideret, suos ad sequendū hortatus, montē audacia magna conscendere tentauit: clamantes autē Maurusij, uelut in loco praecipiti ac ualde inadcesso audentibus resistunt: acris fit defensio. Pharas uero adnitendo atq; omnibus uiribus superare cōtendendo, decem supra centum ē suis in certamine amisit, ipse uero cum reliquis etiam repulsus in pristinum locū se recepit: nec iterū deinde experiri est ausus, custodiam nihilominus diligentissimā adhibens, ut obsessi tandem fame seipsos dederent, expectare iussit. Hic igitur Giliimeri & his qui cum eo erant fratris filijs ceterisq; propinquis casus contigit, qualem nemo atque ut res euenit satis explicare poterit. Vandili nāq; omnium sunt quos sciam mollissimi atq; delicatissimi: omnium uero miserrimi Maurusij. Illi ex eo quo Aphricam tenuerunt, mensa quotidie copiosa, tum omnium rerum quas ea fert regio cōtinuo referta: gestabant praeterea uestem medicā ac sumptuosā, quam sericā uocant: in theatris quoq; & hippodromis ac omnibus alijs oblectamentis praesertim in uenationibus continuo uersabantur, saltatores & mimos spectabant: auditum & acroamatis & musicis & omnibus quaecunq; grata animo male instituto deliniebant: eorum item plurimi in paradisis agitantes aquis & arboribus amoenis, ac symposia plura cōuiuiaq; facientes, Venerea deniq; magnopere frequentantes. At Maurusij contrā duris aduerti in paruis tugurijs ubi uix respirare licet degunt, hyemisq; ac aestatis temporibus, neq; niuib; neq; solibus neque alio quocunq; malo necessario carentes. Dormiunt nuda humo: si qui beatiore inter eos, aliquid substernunt. Vestes insuper secundū tempora uariare ex lege prohibentur, sed lacerā uestem atq; crassā tunicāq; asperā in omne tempus induunt. Pane uinoq; & alijs bonis omnibus usui necessarijs carent, sed triticū siue siliginem siue hordeū minime aut

G coquen/

Pharæ ad Gi/
limerē litteræ

coquentes aut in farinam terentes, more belluarum passim depascuntur. Cū his igitur hominibus ac taliter uiuentibus hi qui Gilimerem secuti erant quū diu cohabitassent, ac solitum & delicatum uiuendi modum in miserum hūc uictum cōmutantes, postquam ab ipsis sunt destituti necessarijs, nō amplius resistere, sed mori dulcissimum ac in seruitutem redigi minime turpe putauerunt. Quæ quū Pharas audiisset, hæc ad Gilimerem scribit. Sum & ipse Barbarus neq; litterarum neq; sermonis peritus. Tantum scribo quæ me hominem existentem ex rerum natura sponte dicere necesse fuit. Quid quæso o care Gilimer, non te solum, sed omne tuum genus in istud barathrū coniecisti, ne uidelicet seruus fias? Omnino te pueriliter facere puto & libertatē hanc iactare, ut omnia extrema quodammodo cum ea commutanda sint: te tamen infelicibus Maurusijs seruire nō uides? Qui per eos seruari posse, seu meliora consequi speras? nōne omnino præstat inter Romæos te seruū ac pauperem esse, quā in Pappua istis Maurusijs dominari? An tam magnum probrum tibi uidetur Romæorū Imperatori unā cum Belisario tanto uiro seruire? An nō nos quoq; ex optimo genere existentes eadem subire gloriamur? quanquam dicunt Iustinianum te sponte inter Senatores recepturum, honoreq; summo quem Patritium uocant honestaturum, in super regione te ampla atq; optima & pecunia multa donaturum, Belisarium uero se recepturū fidemq; obligaturum hæc omnia tibi futura. Tu uero quæcunq; infausta fortuna tulit, generose feres omnia reputando quæ homini possint necessaria cōtingere. Si autem illa mala hæc aliquo modo compensare tibi parata est, id suscipere omnino dedignaberis? an non similiter à fortuna mala nobis atq; bona computanda? Sed hæc ab his qui sine sensu uehementer sunt minime degustantur. Nam te nunc tot aduersis perculsum à mente alienatū esse credibile est. Vehemens enim dolor in consilium peruersum hominem trahere aptum est. At si tibi ea uis est ut æquo animo feras fortunam, rationemq; facile in promptu habeas, neq; querelis tuorū casuum incumbas, libera tibi facultas proponitur utiliora eligendi ac ab instantibus malis liberandi. Has Gilimer litteras legens flensq; grauiter sic rescripsit. Quod mihi das consiliū multas habeo tibi gratias: seruire tamen inimico qui magnopere me læsit, nequaquam existimo tolerandum, à quo pœnas potius optauerim sumere si deus propitius fuisset, qui nunq; neq; ingratum aliquid à me nec mali quicquam passus, belli aduersus me occasionem omni culpa uacantem sumpsit, meq; ad hoc fortunæ compulsi. Belisarium non uideo cur etiam feram, quam & ipsi pariterq; & Imperatori quum sint homines, non absurdum aliquid accidere posse quod fortasse nolint. Ego uero tibi plura scribere nō habeo, præsens enim fortuna omnem mihi eripuit cogitationem. Sed uale mi care Phara, mitte quæso mihi citharam & panē unū ac spongiā, quod his mihi opus. Hæc itaq; quum Pharas accepisset, aliquandiu hæsit extremam episto-

Gilimeris re/
sponso

epistolæ partem coniungere non ualens, donec nuncius qui eam attulerat ait, quod unum quidem panem Gilimer optaret, cupiens eum & uidere simul & edere, quod ex eo tempore quo Pappuam ascendit nullū coctum uiderit panem. Spongiā ei necessariam esse, quod alterū oculū lachrymarū copia offensum maxime doleat. Citharam petit ut musicus quū sit bonus, præsentē calamitatem flebilibus numeris demulceat. Hæc ubi Pharas intellexit, humanam miseratus conditionē pariter & animo condolens ei morem gessit, omniāq; misit quæcunq; postulauit, obsidionem tamē nequaquam intermittendo maiorem quā prius adhibuit custodiā. Trium iam mensū spatio in hac mora consumpto ac hyeme iam finita, Gilimer timere cœpit ex inimicis expugnationem haud longe adfuturam, menteq; ac corpore pariter affligebatur, uiscerum doloribus assidue tortus, quibus uix præterq; opinionem resistebat, donec rem huiusmodi uidit. Mulier quædam Maurusia frumentum contusum torrendum supra cratem posuit: sic enim mos Maurusijs panes coquere. Iuxta duo pueri sedentes ac fame ualde pressi, alter quidē ipsius sceminæ filius, alter Gilimeris fratris filius finem expectabāt ut ederent. Horum Vandilus massam nōdum coctam præueniendo abstulit, ac feruentem adhuc cinereq; refertam fame coactus in ora coniiciens gaudebat: alter uero crine capitis eum apprehens cecidit, & massam ui raptam ac iam semideuoratam cœgit ē faucibus reddere. Quod ubi Gilimer animaduertit, signum esse id coniuratæ in eum fortunæ nec à superioribus euentibus discrepantis cognouit. Quapropter animo penitus deiectus rebus omnino desperatis, hæc celeriter ad Pharam scribit. Si ante unquam contigit grauiā omnia patienti priorem mutare sententiam ac antea decreta contraire, me illum esse puta optime Phara. Tuum enim consilium omnino nō spernere decreui, nec ulterius fortunæ resistere, aut contra meum fatum pugnare, sed protinus quod me illa uocat absq; mora consequi, deniq; Belisarium expectare ut eius fide accepta de me ac meis seruandis, ac de Iustiniano polliceatur quæcunq; nuper mihi scripsisti, ut ilico me meosq; omnes cōsanguineos ac Vandilos qui mecum sunt, in uestris dedam manibus. Hæc ille in epistola. Pharas euestigio hanc simul cum prioribus quæ ultro citroq; scriptæ fuerant Belisario mittit, rogatq; uti q; cito respondeat. Ille uero ut qui magnopere cuperet Gilimerē uiuum ad Imperatorem adducere, ubi has epistolas legit ualde gauisus, Cyprianū fœderatorū ducem cum alijs quibusdam cōfestim Pappuam ire, ac de eo seruando, apud etiam Iustinianum ea quæ Pharas scripserat cōsequendo iuramentum præstare iussit. Igitur hi quū ad Pharam peruenissent, simul ad locum quendam iuxta montis radices conueniunt. Huc itaq; Gilimer cum eis congressus, postquam ex sententia omnia tulit, Carthaginem simul cum eis uenit. Erat tūc forte Belisarius in ciuitatis suburbano quod Aelas uocant moram faciēs. Hic ubi Gilimer in eius cōspectu fuit, ridere palam cœpit minime

*Gilimeris ad
Pharam epi/
stola*

ut est uisus dissimulanter: quod quum mirum uideretur, adstantium nonnulli ob ingentē animi mœstitiā eum penitus mente excidisse suspicabantur: quidam sagacem potius hominem putabant, & ut natū ex regia domo magnam potentiam & opes maximas à puero usq; in senectam possidentē, deinde repente in fugam ac trepidationem conuersum, insuper tot mala apud Pappuam sustinentem, postremo captum in hostium se manibus cōspicientem, bona malaq; hoc modo fortunæ expertū tunc considerasse, nihilq; propterea res humanas pendendas, ac risu plurimo dignas existimasse. Sed de huiuscemodi Gilimeris risu quisq; suo pte modo dī iudicet. Belisarius igitur ad Iustinianum scribit belli successum, Gilimerem esse captum Carthagine, cupere se cum illo Byzantium redire. Interea ipsum simul cum reliquis Vandilis ex dignitate custodit, classemq; paratam habuit. Hic tandem philosophari licet, ac res humanas pensare, nec quicquam omnino desperandū, quin in omni seculo semper meliora sperare liceat, donec ipsæ hominū fortunæ fuerint, & quæ dictū factūq; difficilia ac fieri posse minime uidentur, audentibus sæpe ad effectū deducunt, ita ut admiratione multa sint digna, quemadmodum hic contigit. Nam si talia unquam euenierint non habeo dicere. Quartū enim à Gizericho successorem uenientem, eiusq; regnū opibus multis ac militum robore florens à quinq; millibus hominum aduenarum portu statione q; carentium tam breui tempore dissolui atque ruere (Tantus enim equitum numerus, qui Belisariū est secutus, ac toto hoc tempore bellum sustinuerit) siue fortunæ siue uirtuti sit adscribendum, iure quis ita euenisse admirabitur. Ego uero unde sum digressus reuertar. Vandilicum itaq; bellum hunc finem habuit. At inuidia quæ in magna felicitate solet euenire, Belisarium petiit quanquam omni uacantem culpa. Quidam enim eius belli ductores ipsum apud Iustinianum insinulauerūt quod tyrannidem sibi usurpasset. Imperator uero rem non admodum curare uisus est, siue quod calumniam delatoresq; spreuerit, seu quod ei sic agere potius est uisum. Salomonem misit uti Belisario det alterius optionem, aut cum Gilimere & Vandilis Byzantiū uenire, aut ibidem remanere, illos uero mittere. Belisarius uero quæ minime inuidorum criminatio latebat, Byzantium proficisci maturauit, ut & se omni suspicione solueret, & illorum posset calumniam contemnere. Quomodo autem accusatorum iter didicerit ego narrabo. Qui rem hanc in animo habebant, metuentes per unum tantum nuncium Imperatorem facere certio rem, ne forte in mari periclitaretur, remq; propterea differret, duas epistolas per totidem nuncios miserunt. Quorum alter statim ad nauigauit, alter ob suspicionem quandam cum litteris interceptus, resq; patefacta & ad Belisarium delata est: ex quo ille ad Iustinianum, uti supra memorauī, se purgatum ire contendebat. Et res in hoc quidem statu apud Carthaginem erant. Maurusq; interea quot apud Byzaciū & in Numidia habitabant, ad defectio nem

ex nulla penitus causa tendebant, ac statim fœdere soluto arma contra Romanos parare decreuere, & hoc quidem ex more patrio faciebant. Illis enim neq; dei metus est ullus, neq; hominum reuerentia, neque item iurisiurandi aut obsidum ulla cura, etiam si filios aut fratres ipsorum ducentium exercitum eos esse contingeret: deniq; cum nullo pacem habent, nisi cum his quorum metu coërceantur. Quomodo autem fœdera cum Belisario iniuerint, quomodo uel soluerint ego narrabo. Quando enim classis in Aphricā ab initio mittenda parabatur, formidantes Maurusij nequid inde incommodi acciperet, septem uaticinijs sceminarum sunt usi: nam in hac gente uiros uaticinari nefas. Hæ itaq; in quodam eorum sacrificio retentæ antiquis non inferiora responsis ediderunt. Interrogatæ namq; à uiris prædixerunt exercitum uenturum excidio Vandilis pariter & Maurusijs, quando Romæus dux imberbis uenerit. Quod ubi illi audiuiissent, simulq; Imperatoris expeditionē per mare uenientem uidissent, in maximo metu uersati societatem cum Vandilis nequaquam inire uoluerunt, sed ad Belisarium mittentes pacem uti supra narraui firmare, ac in futurum usq; ad belli euentum quieuerunt. Postquam uero res Vandilorum ad finem peruenere, ad Romæorum mittunt exercitum uel stigmatum, si quis inter eius duces sit imberbis, ut ex uaticinio supra memorato acceperant. Vbi uero barbato omneis cognouere, uaticinium id nō de ipsis loqui putantes statim de defectione & linquendo fœdere cogitarunt. Verum Belisarij timore destitere, non enim ipso duce uires Romæorum se superare sperabant. Vt autem eius irruptionem cum scutigeris & hastatis equitibus audiuerunt, ac iam contra ipsos pariter & Vandilos naues præparari, arma statim corripientes Aphris turpem fugæ speciem ostenderunt metumque pariter incassere. Pauci autē milites in extrema regione & imparati existentes fugientibus minime resistere habuerunt. Non enim confertorum excursiones & ex manifesto prodeuntes prohibuere, sed homines sparsim nullo ordine. Fœminæ autem cum pueris capiuntur, pecunia opesq; ex uniuersa regione abducuntur, deniq; fuga locus omnis refertus. Hæc Belisario iam ad reditum soluenti relata quū essent, nec redire opus ei iam esset, Salomoni res Aphricæ regendas dimisit, scutigeros ac hastatorum equitum bonam partem relinquens: qui eum sequentes cōfestim Maurusios qui rebellauerant, uehementissime persequentes uiolati fœderis pœnas expetierunt. Iustinianus uero alium Salomoni exercitum misit cum Theodoro Cappadoce & Ildigere Antoninæ Belisarij uxoris genero: qui ubi nusquam in Aphrica tributa dari Romæis consueta & ab eis in codicibus conscripta inuenerunt, quod Gizerichus olim potitus cuncta deleuerat codicesq; sustulerat, Tryphonem ac Constantium ad Imperatorem miserunt, ut tributa rursus ipsis constituat parua tamen à quolibet exigenda, quod priora modum excedere neq; tolerabilia Aphris uisa fuere. Belisarius interea unā cum Gilimere ac Vandilis Byzantium

profectus omneis adsecutus est honores, qui superiorū temporum ducibus maximas adeptis uictorias statui consueuerunt, quosue nemo ab hinc annis secentis habuisse uisus est, præterquam Titus & Traianus ac alij quicunque imperatores in bellum euntes, barbaras gentes superauerunt. Spolia namq; atq; trophæa patefaciens captiuosq; præferens per mediam urbem triumphum egit, non quidem antiquorum modo, sed ex propria domo pedibus usq; ad Hippodromū processit, inde rursus ad locum usq; ubi sedes erat Imperatoris. Erant enim spolia quæcunq; ad regis capti ministerium esse cōsueuerunt, aurei throni, uehiculaq; quibus regis uxorem uehi mos erat: ornata deinde uario plurimisue lapidibus preciosis constructa, aurea quoq; pocula, & alia omnia quæ regiæ mensæ adhibentur: argentum præterea multarū talentorum myriadum, omnis deniq; regia supellex admodū preciosa atq; admiranda, utpote à Gizericho quondam Romæ palatio direpta, uti supra cōmemorauī. In qua & Iudæorum res multæ nobiles extitere, quæ olim à Tito Vespasiano quū Hierosolymas cepit, Romam cum quibusdam alijs exportatæ fuerunt: quas quum Iudæus quidam adspiceret, ait ad quendam sibi proximum ex notis Imperatori, has opes Byzantinū inferri palatium minime oportere, quod alibi nusquam quā in loco ubi Salomon Iudæorum rex ab initio eas constituit, consistere queant: propterea Gizerichus Romanorum Imperium diripuit, nunc rursus ex eadem causa Romæ exercitus Vandilorum. Hæc ad se delata Imperator intelligens ualde timuit, ac ilico omnia illa Hierosolymam ad Christianorum templa remittenda mandauit. Erat autē inter triumphī captiuos Gilimer ipse purpuream quandam uestem humeros amictus, unā cum omnibus cōsanguineis ac Vandilis quot proceritate corporum ac pulchritudine præstarent. Postquam uero Gilimer in Hippodromo constitit, ac Imperatorem in alta sede constitutum, populumq; circa adstantem conspexit, ac demum seipsum in quod fatum peruenerit considerasset, neq; fleuit neq; aliter conquectus est, tantum illud Hebræorum uoluminum memorauit, Vanitas uanitatū & omnia uanitas: nec mora, ipse pariter & Belisarius iussi ab his qui Imperatoriam purpuram sustinebant, Iustinianum supplices adorauerunt: at ille simul & Theodora coniunx Ilderichi filios ac nepotes omneis, ut ex Valentiniani Imperatoris sanguine uenientes necessitudine quadam sibi deuinctos opibus satis amplis munerauerūt. Gilimeri autem loca quædam in Gallia non admodum contemnenda ad habitandum simul cum suis omnibus propinquis dedit. Inter patricios autē eum referre non licuit, quod à secta nollet Ariana discedere. Paulopost Belisario decretus triumphus antiquorū more. Nam cōsul factus est, curruli sella humeris captiuorum inuectus argentea, zonas aureas, aliasq; è spolijs Vandilorum diuitias populo dispersit, quanquam rem nouam facere uisus. Et hæc quidem apud Byzantium sic gesta. In Aphrica uero Salomon exercitum suscipiens

scipiens ubi Maurusios erectos ad defectionem, uti supra narraui, turbatásque res ualde uidit, animi pendens quidnam facturus in præsens dubitauit. Nam multos quoque apud Byzacium & in Numidia præsidio relictos à Barbaris sublato, tum omnia in his locis direptum ac perditum iri nunciabatur. Præter omnia uero & ipsi & Carthagini maxime terrorem incussere, quæ Aigani Massagetæ & Rufino Thraci apud Byzacium acciderunt. Ambo enim ualde prudentes & in Belisarij domo & in exercitu Romæorū in magna dignatione fuere. Alter enim ipsorum Aigan inter equites hastatos, alter uero omnium animosissimus inter ordines ducis ferre signū consueuit, quem Bandonphorum Romæi uocant. Igitur hi quum equitibus apud Byzacium præessent, ubi Maurusios prædam agentes, ac omnia populantes, tum Aphros captiuos ubique ducentes uiderent, sese cum sequentibus eos in loci cuiusdam angustia constituentes, Maurusios omneis ad prædam huiusmodi dispersos, partim interficiunt, partim capiunt. Vt autem res ad Cuzinam & Dilasan & Surphuthen & Medisinissam ductores Barbarorum delata est nō longe ab hoc loco distantes, circa diei serū cum toto exercitu illos petūt. Romæi quum pauci numero & in loco angusto essent, & in medio multarū myriadū se clausos esse adspicientes, non se defendere aliquo modo potuere. Si quam enim in partem se conuertissent, protinus à tergo petebantur. Tunc Rufinus & Aigan cū paucis ex illis in Petram uicinā se recipere festinant unde arcubus aduersarios prohiberēt. Illi repulsi non ausi prope pugnare, hastas tantum iaciunt, donec Romæis telis deficientibus ad manus cominus uenientes ensibus pugnant. Multitudine autem Barbarorū superante, Aigan toto corpore sauciatus cecidit, Rufinus captiuus ducitur. Continuo unus ē ducibus Medisinissas metuens ne surgens iterum atque aufugiens ei negocium facesseret, caput ei incidens ad propria festinauit, idque scēminis ostendit: erat enim spectatio ne dignum ob uastam magnitudinem, tum capillorū copiam ingentem. Et quando in hunc incidimus sermonem historiæ, necesse fuerit Maurusiorum originem repetere, & unde in Africam ab initio uenerint. Postquam enim Hebræi ex Ægypto reuerterunt, atque in Palestinæ finibus constiterunt, Moses uir sapiens qui eos in itinere ducebat moritur. Cui Iesus Naue filius successit, qui & in Palestinam populum introduxit, ac uirtutem supra hominis naturam longe ostendens, regionem habuit unde gentes euertens multas ciuitates facile parauit, ac omnibus inexpugnabilis uisus. Tunc igitur uniuersa regio maritima à Sidone usque in Ægypti fines Phœnicia est appellata, quibus unus iam dudum inperabat, uti omnes testantur qui antiquam Phœnicum scripsere historiam. Hic populi numerosi habitauere Gergesæi, Iebusæi, aliaque habentes nomina in Hebræis uoluminibus memorata: qui quū inexpugnabilem conspicerent aduenarum exercitū, patrios fines deferentes in Ægyptū uicinam migrauerunt, ibique numero ac sobole crescentes quū nō satis

Maurusiorū origo, quos Zinganos esse à Saracenis pulsos late per Europam uergentes uniuersam, ex moribus supra narratis uerissimile est.

commodum tantæ multitudini locum inuenissent, in Aphricam penetrauer-
 re, ubi ciuitates quàmplures habitantes omnem eum tractum usq; ad Her-
 culis columnas tenuerunt, semiphœnicia lingua ac catalecto utentes. Oppi-
 dumq; Tingen situ munitissimum in Numidia ædificauerunt, ubi duæ ex al-
 bo lapide columnæ prope magnum fontem constitutæ, in quibus Phœnicû
 lingua litteræ incisæ sunt huiuscemodi. Nos à facie fugimus Iesu prædonis fi-
 lij Naue. Hi demû quod nulli sint eis antiquiores, Aphricæ indigenæ dicun-
 tur esse: cuius rei gratia rex quondam eorû Antæus qui in Palestrea cum Her-
 cule congressus est, terræ filius est appellatus. Tempore uero procedente qui
 è Phœnicia cum Didone uenerunt, hic ob suorû consanguinitatem constite-
 runt, eisq; permittentibus Carthaginē condidere: quæ potentia ac hominû
 multitudine adeo creuit, ut uicinis bella intulerit, & Maurusios ipsos qui prio-
 res è Palestina uenerunt expulerit, ac procul ab eis habitare iusserit. Postquã
 uero Romani omniû sunt potiti longe bello superiores, Maurusios quidem
 in extremis Aphricæ locis considere mandarunt, Carthaginenses uero & A-
 phros alios eis obtemperantes tributarios fecerunt. Postea Maurusij plures
 de Vandilis uictorias habentes aliquantulum respiscentes Mauritaniã
 à Gadibus ad Cæsareæ fines pertinentē, pluraq; reliquæ Aphricæ loca pos-
 sederunt, postremo per Iustinianum sublati. Et de Maurusiorû quidem ori-
 gine hæcenus. Salomon interea postquam de his quæ Aigani & Rufino ac-
 ciderant nuncium accepit, sese ad bellum adcinxit & ad Maurusiorum duces
 hæc scribit. Nonnullis quidem hominibus temere agere, simulq; perire con-
 tingit, quod ex nullo ante oculos exemplo conijcere possint quē nam finem
 eorum temeritas sit habitura. Vos autem qui pauloante ex uestris uicinis
 Vandilis exitum animaduertistis quid nam passi fuerint, manus in maximû
 Imperatorem cornuâque ausi estis attollere, uestramque salutem contemne-
 re, minime memores quod fœdera iniueritis, liberósque uestros obsides de-
 deritis. An dei prorsus contemptores estis? nec fidei nec cōsanguinitatis ne-
 que salutis, aut cuiusuis alterius ullus sit respectus. Deinde si deum sperne-
 tis, cuiusmodi hominum aut sociorum auxilio fideles contra Romanum eritis
 Imperatorem? si filios uestros amittitis, pro quibus iam ultra bello periclita-
 mini? At si uos pugnae ac pauloante gestorum pœnitentia subit, nos certio-
 res per litteras facite, ut ea bene uobiscum agendo transigamus. Si autem te-
 meritatis non adhuc piget, bellum Romæorum expectate uestram per uim
 ac perfidiam liciturum, tum de uestris proprijs filijs iniuriam ulturum. Hæc
 quum Maurusij legissent sic responderûnt. Belisarius nos magnis pollicitatio-
 nibus circumueniens induxit nos Imperatoris Iustiniani sponte subditos es-
 se, nihilo bonorum nos impertiendo fame pressos amicos nos esse, ac socios
 rogauit. Itaque non Maurusios magis quàm uos infidos appellari iure o-
 portebit: fœdera soluunt, non qui iniuriam patientes à proximis desciscunt,
 sed

Salomonis
ad Maurusios
epistola

Maurusiorû
responsio

sed qui fœderatos habere aliquos postulantes deinde uiolant. Deum quoque sibi aduersum constituunt, non qui sua ferentes ad alios cedunt, sed qui aliena inuadentes in belli periculum deducunt. Quod si filiorum charitas uobis est curæ, quibus licet unam tantum ducere uxorem: nos quibus si sic contingat quinquaginta sunt uxores, filiorum nunquam destituet soboles. Hæc Salomon ubi legit, uniuersum coëgit exercitum, ac rebus prius apud Carthaginem dispositis in Byzacium mouit, apud oppidum Mammæ ubi quatuor Maurusiorum duces (uti paulo supra memorauimus) castrametati sunt, uallum firmavit. Montes hic altissimi sunt & paruum oppidum Males ad montium radices. Hic Barbari se ad pugnam adcingentes, aciem hoc modo constituunt, Camelos circa in gyrum locant, quod Cobaonem supra narraui fecisse. In fronte uero duodecim ponunt: scæminas autem cum pueris intus in medio statuunt. Nam Maurusius mos est scæminas cum pueris in expeditionem ducere, ut uallum tuguriaque faciant: præterea equos scite ac diligenter curant, camelis pabulum subministrant, armaturamque omnem ferream poliunt, ac mundant, multis denique per eas laboribus leuantur. Pedites autem ad camelorum pedes consistunt, clypeos & enses habentes ac hastilia quæ in hostes iacere solent. Eorum quoque nonnulli in montibus equos habentes quiescebant. Salomon autem ubi suos congregatos uidit, ne ob casum Aiganis & Rufini propterea terrerentur, sic est allocutus. O uiri qui sub Belisario militastis, nullus uos horum hominum subeat timor. Nam neque Maurusiorum quinque milia collecta quingentos Romanos superare ualuerunt, quod uobis in exempli parte maxime succurrere dubitantibus potest: quin uestræ potius uirtutis recordamini, ac cogitate quemadmodum Vandili Maurusios uicerunt, uos autem Vandilorum nullo labore potiti estis: nec eos qui uictores uicere, uictos ac inferiores factos timere decet: multoque omnibus hominibus in bello fragilius Maurusiorum genus esse noscitur, nudi enim plerique ipsorum sunt: si qui uero clypeos habent, graues hi admodum nec adfabre facti aut tela uenientia repellere apti sunt: ac duo tantum hastilia proijcientes in hostem si forte frustra fuerint, in fugam statim conuertuntur. Itaque si primum eorum congregientium impetum diligenter custodiendo toleraueritis, facilem in manibus uictoriam habebitis. Vosmet insuper quanto armatura & munitione corporis praestatis, considerate ad hæc animorum uirtutem, corporum uires ac bellorum disciplinam: denique uictoriæ nuper de hoste consecutæ audaciam in uobis esse conspiciatis. At Maurusii his omnibus priuati, tantum suæ fidentes multitudini sunt. Bello igitur non aptos quamuis multos facile fuerit paucis ad omnia paratis superare. Bonus enim miles propriæ tantum uirtuti confidit, ignauus uero alterius. Militum multitudo in periculosa angustia loci pugnantium plerumque superatur. Hos inquam quasi camelos contemnere uos oportet, qui neque resistere hostibus possunt, & uulnerati atque repulsi maiorem suis turbationis inferunt motum.

Salomonis ad
suos concio

Maurusio-
rum ad su-
os oratio

motum. Audacia uero quam pro re pauloante bene gesta sumūt, nobis magnopere opitulatur: ea siquidē uiribus adæquata utentes facile proficere poterunt, at uiribus ac potentia maior in manifestum periculum deducit. Quæ omnia cogitantes animis uestris & hostes despicientes silentium simul & ordinem præstare. His à Salomone dictis Maurusiorum duces postquam instructam Romæorum aciem suos horrere conspexerunt, rursus in pugnam accendere uolentes talibus adhortati sunt. Quod humanis Romæi sint corporibus, & ferro si contingat obnoxii ac penetrabilibus o cõmiliones nuper didicimus, quum ipsorum fortiores partim nostris obrutos hastis interfecimus, partim captiuos duximus. Contra tales igitur existentes nunc longe numero plures esse gloriatur, præterea certamē pro rebus maximis uidetis excitari, an uobis Aphricæ totius dominis esse liceat, uel Romæorū adrogantiæ seruire. Quapropter quum de summa rerum in præsens periclitemur, minime nos ignauos esse oportet. Armaturas eorum imprimis contemnere habetis. Nam si pedites contraueniant, ob armorum grauitatem impediti à nobis leuioribus, ut satis uerisimile, superabuntur. Equos item illorum aspectus simulq; uoces camelorum perterrefacient, in tumultumq; uertent, deniq; militum ordinem turbabunt. Si quis autem ob uictoriam quam pauloante de Vandilis habuerūt, putat eos inexpugnabiles fore, maxime uidetur errare. Belli enim momenta aut ducis uirtute aut fortunæ felicitate constant. Belisarius enim qui hostes superandi causa fuit, nunc deus procul à nobis constituit, quanquam nos Vandilos ipsos sæpe uincendo debiliores eorū uires, ac Romæorū uictoriæ faciliores reddidimus. Horū tandem hostium in hoc extremo labore spes est commilitones, si uiri estis magnopere potiri. His dictis duces pugnae signū dederunt, ac primo Romæi congressu turbati sunt. Equi enim camelorū adspectu ac uocibus perterriti effrenesq; facti equites exculsere, ex quo nullo ordine in fugam uertunt. Hos Maurusii hastilibus ut quæque ad manus habebant insequunt, tumultuq; omnē exercitū, metu quoq; ac turbatione complent, ut neq; se nostri defendere possent, neq; in acie ullo modo cōsistere. Postremo Salomon uidens in quo res loco erat, quāprimū ex equo desilit, idemq; alios facere iubet, ac cum scutis in ordine cōsistere, hostium tantum missilia prohibentibus. Ipse milites non minus quingentos se cum ducens in partem ualli mittit, mandatq; ut ensibus utentes camelos qui in ea parte erant interficerent. Quo facto Maurusii quot ibi aderant fugere cœperūt, illi uero camelos fere ducentos perimunt: quibus cadentibus statim ad munitiones aditus Romæis aperitur, qui euestigio in mediū ubi Maurusiorum scæminæ erant irruunt: Barbari uero attoniti in montē uicinū se recipiunt, fugientes Romæi persequunt: in quo prælio hostes fere mille periisse dicuntur, scæminas autē cum pueris omnes captiuos duxere, camelos etiam partim interfecere, partim ceperunt. His feliciter gestis cum omni præda Carthaginem

thaginem remeantes diem uictoriæ solennē agunt. At Barbari animo freti, exercitu rursus reintegrato nullū ē suis relinquunt quin in bellum ducerent, ac loca primū circa Byzacium populari ac uastare cœperunt, nulli neq; ætati neq; sexui parcentes. Salomon ubi audiuit nouam hostiū audaciam ac omnia percurrere, confestim cum uniuerso exercitu contra eos proficiscitur, ac apud Burgaonem consistens ubi hostes castrametabantur, diebus quinq; expectauit ut si hostes ad plana descendissent prælium cōmitteret. At illi iam mollitudine animi formidineq; correpti, nullo modo descendere aut cū Romæis in pugna congredi decreuere. Est enim mons Burgaon plurimum abruptus, ac ex orientis parte ualde inadcessus, ex parte autem occidentis aditu facilius ac resupinus. Duos habet altissimos scopulos, in quorū medio sylua adfabre facta angusta quidem, sed profunda conspicitur. Barbari igitur montis cacumen hominibus uacuum quod nihil inde hostile metuerent, similiter & eius radicem ubi ad eum ingressus erat relinquendo, media tantū cum exercitu tenuerunt, ut si Romæi in eos ascendendo irruerent, ipsi superiores facile deijcere conantes possent, equos præterea secum habebant aut ad fugam paratos si quid accideret, aut ad persequendos hostes si uincerent. Salomon itaq; quū uideret eos neq; descendere neq; pugnare uelle, simulq; exercitum suum in loco deserto diutius in obsidione perseverare nō posse, in ipso monte ad manus uenire decreuit, cernensq; milites multitudine hostium multo maiore quā in priore pugna perterritos, his eos uerbis ad se uocatos adhortatur, Timor ō commilitones quem ex uobis præ se ferunt hostes, nequaquam alterius indiget accusatione, seipsos tantum indicantes. Tot enim milia contra uos coacta in plana minime descendere ad pugnam audentia, neq; se suismet uiribus credentia sicuti uidetis, faciunt ut uos ulterius adhortari superuacuum existimem: nam quibus propriæ res gestæ aut inimicorū debilitas fiduciam præbent, nihil puto uerbis ad persuasionem indigere. Tantū uos meminisse oportet, q; si in hanc pugnam ea quā uos decet animi magnitudine adcingitis, & Vandilos uictos & Maurusios in eadem fortuna constituetis. His dictis Theodoro mandat ut circa diei serum cum excubitoribus ducentis (sic enim Romani custodias uocant) simulq; peditibus nōnullis montem ex orientis parte qua maxime cōfragosus fuerit, clam ascendat, ibiq; noctis reliquum quiescant: deinde oriente sole hostes supra apparentes signaq; præferentes iaculis petant. Is itaq; imperata fecit, ac nocte interpesta per loca prærupta cum illis conscendit clam nō solum hostibus, sed reliquo exercitu (nam exploratorum specie tantum missi fuerant) Salomon ex alia parte ualde diluculo in extrema montis parte cum toto exercitu apparuit. Manēque iam claro hostes uerticem non ut antea nudum simulq; signa Romana conspicientes attoniti aliquantulum constiterunt, pugna deinde exorta ab alio se exercitu retro peti animaduenterunt. Ex quo in medio constituti,

Salomonis ad
milites cōcio

constituti, in fugam statim omnes se conuerterunt, neq; in montis cacumen ab inimicis captū, neq; rursus ad plana descendere quod montis radices ab hostibus item tenerentur, recurrere habentes, in syluam profundam ac altum scopulum equites peditesq; cursu simul contenderunt, præq; timore ac tumultu in syluæ prærupta primi cadentes nullum sentiendi malum post se cadentibus causa fuere, quod nemorosa uallis equis hominibusq; iam refera transitum è Burgaone ad alterum montem tutum parauit. Hic igitur reliqui per interemptorum corpora traicientes sese incolumes seruauerunt. Interiere in hoc labore Maurusiorum millia quinque, Romæorum uero nullus. Plagam enim nullam aut ab hostibus aut à fortuna accipientes, integri incolumesq; hanc facile uictoriam sunt adsecuti. Fugerunt simul & hostiū duces, præterquam quidam Dilasas qui in fidem se Romæis tradidit. Inde postea uia facilis ac supina hostibus in propinquam huic monti ciuitatem Tingem ubi fons in angusto quodam loco maximus erat, quem Althias è ducibus unus occupare decreuit, quod nusquam alia prope cōsistente aqua hostes siti laborantes huc peruenturos existimarent, cæteris pene omnibus contra sentientibus ac tantam multitudinē non facile prohiberi posse existimantibus. Maurusij itaq; æstu laboreq; fessi ad hanc nihil hostile metuendo properantes, ubi aquā ab inimicis teneri conspexere, omnes hæsitantes cōsistunt, multum tamen uirium ac roboris ob sitim amittentes. Quamobrem Iaudas eorum dux ab Althia postulauit, ut si fontem concederet tertiam ei prædæ partem darent. Althias reiecta conditione ipsum singulari certamine prouocauit, præmiū ei forte uincenti liberam fontis concessionē præbiturus. Hic Iauda audente Maurusij omnes in spem erecti fuere, quod ille corpore ingens ac omnium suorum pugnacissimus esset, Althias uero sane breuior ac etiam tardior uideret. Vterq; itaq; cū equo erat. Iaudas primus hastile iacit, quod Althias cōtraueniens manu dextra prendere omnibus admirantibus ausus, Iaudam ipsum ac reliquos hostes perterruit. Deinde arcū læua tendens protinus ubi dextra uacuus fuit, aduersarij equum telo perfodit: quo cadente ille confestim alium à suis adductum conscendens fugam adripuit, quem Maurusiorum exercitus nullo ordine secutus est. Althias itaq; & captiuos & omnem prædam auferens magnū sibi nomē ac decus ex hoc facto per omnem Aphricam parauit. Et hæc quidem sic se habuere. Salomon uero apud Carthaginem aliquantulum temporis cōmorans ad Aurasiū montem contra Iaudam exercitum mouit pœnas ex eo expostulans, quod quando Romæorum exercitus apud Byzacium occupatus erat, multa in Numidia oppida populatus est, quod sane contigerat. Ad hoc Salomonem Massonas & Orteas Maurusiorum duces priuata inimicitia compulerant, quorū alterius patrem Mephaniam Iaudas propinquus existens dolo interfecit: alterum uero Orteam Mastinæ Mauritaniæ præfecto suavit ut ex ea regione cum omnibus

nibus suis quā diu inhabitauerat pelleret. Romæorum igitur exercitus duce Salomone & Maurusijs qui se illi adsciuerant iuuantibus apud fluuiū Abi/ sam castrametati sunt, qui iuxta Aurasiū transiens eius circa loca oberrat. laudas interim in campum contra hostem descendere minime tutū putans, sese muniit ex ea parte quæ minus expugnari ab inimicis posset. Hic enim mons dierum iter decem à Carthagine distat, maximusq; omnium quos us/ quam scimus: Nam dierum trium eius circuitus expedito patet, uolentiq; ad eum adcedere difficilis ac inuius est. In uertice autē planiciem camposq; ha/ bet, tum fructus hic prouenientes duplo quā in reliqua nascuntur Aphrica maiores. Hic deniq; arx est, incustodita quod minime habitantibus necessa/ ria uideatur existit: ex quo enim Aurasiū Maurusij Vandilis ademerunt, nul/ lus ad ipsum hostis adcessit, nec propterea Barbaris unquā incussus timor. Sed & ciuitatem Tamugam quæ contra montem in campi principio ad so/ lem pertinet orientem, Maurusij hominibus euacuantes ad solum usq; de/ leuerunt, ut hæc occasio non esset aut statio inimicorū expeditionibus ad op/ pugnandum facile ipsum uicinū montem. Habebant & hic Maurusij ex par/ te montis quæ occidentem spectat, regionem bonam atq; amplam: quæ ab alijs Maurusiorum populis est habitata, quibus Citaias dominabatur, unus ex his qui ex hostibus Salomoni Romæisq; adcesserunt, uti supra memora/ ui. Hunc ego hominem dicentem audiui, quod regionem quam ipse tenebat nulli mortalium habitant, sed uacuum esse penitus colonis. Ultra uero hanc hominum aliquantulum esse, nō sicuti cæteri Maurusij colorati, sed ualde al/ bi tum coma flaua. & hæc quidem sic se habent. Salomon autem Maurusios socios multis augens muneribus, montem Aurasiū cum exercitu ad pugnam paratus ascendit, existimans eo die ad manus cum hoste uenire, cum ipsisq; uolente fortuna ubicunq; cōgredi. Non enim cibaria præter pauca & sibi & equis suis milites festinantes secum tulerūt. Proficiscentes itaq; itinere ob lo/ corum asperitatem difficili, ad quinquaginta maxime stadia castra posuere, tantundem singulis diebus eundo, septimo die ad locum peruenerunt, quem Latini Aspidis montem uocant quod scuti similitudinem habeat, ubi arx an/ tiqua fluuiusq; perennis. Hic castrametari hostes dicebantur. In hoc igitur quum nihil hostile offendissent, consistentes aciem tanquam pugnatuū ordi/ nauere. In hac itaq; expectatione quū triū dierū spaciū cōsumpsissent, ipsiq; simul & socij qui cōtra Maurusios arma ferentes auxiliaria exercitū iam pre/ mi animaduenterent, protinus rebus infectis sese recipiendo ad plana descen/ derunt, ubi uallum constituerunt. In hac parte Barbari habitant, contra quos (Vandili enim in hos iamdudum Barbaros iram exercentes, eos non admo/ dum multos simul cum uxoribus in Sardiniam mittentes hic sunt domina/ ti: procedente autem tempore montes occupauere qui prope Caralim sunt, ac primo quidem clanculum latrocinia in uicinos exercentes, postea uero nō

H minusquā

minusquam ad tria milia creuere, ex manifesto excursionibus facientes minime latere curauerunt, ac omnem circa oram depopulati sunt, quamobrē Barbari cini à uicinis appellati sunt. Contra hos igitur diuerso genere Maurusios, Salomon in hac hyeme classem pręparauit. Hęc itaq; in Aphrica per ea tempora gesta sunt. In Italia uero eadem tempestate, Belisarius contra Theodatum & Gothorū gentem à Iustiniano missus, primo Siciliam cursu nullo labore adeptus est, sicuti postea dicitur quū me ad res Italicas historia ducet. Nunc uero nō ab re mihi uidetur prius quā in Aphrica contigerunt singula enarrare, deinde ad Gothorū res in Italiam uenire. Hęc igitur hyeme, uti supra dixi, Belisarius apud Syracusas, Salomon apud Carthaginē moram traxere. Prodigium quoq; hoc anno grauissimū uisum. Sol sine radijs sicuti luna splendorem toto anno emittere, ac quodammodo ex magna parte deficere uisus est, sic de solito iubare remittens subfuscus apparebat: ex quo cōtiguit ut neq; bellum neq; fames neq; pestilentia, nihil deniq; malorū hominibus deesset, annus quoque Iustiniani Imperij agebatur. Simulq; uere ineunte quando Christiani festū celebrant quod pascha uocant, seditio in Aphrica inter milites cōtiguit: quā quo nam modo sit orta, quomodo uē desierit narrabo. Postq; Vandili pręlio uicti sunt, uti mihi supra narratur, Romæi milites hostium filias & uxores matrimonio sibi iunxerunt. Illarū uero quælibet uiro persuasit ea sibi oppida uindictarēt, quibus ipsa prius dominabatur. Non enim fas esse se Vandilis quondam nuptas hęc possedisse, deinde eorū coniuges factas qui Vandilos uicissent, inferiores esse quā sub uictis conditione, dum bonis pristinis priuarentur. Hęc milites meditates Salomoni minime consentire putabant oportere, qui Vandilorum oppida in publicum & ad principis domū referre uolebat, dicenti captiuos opesq; alias omnes cū spolijs inter milites dari tantū fas esse, terram autem ipsam principi Romanoq; Imperio solum cōuenire, à quo ipsi & nutriti sunt & ut milites uocarentur habuerūt. Sermones itaq; plures simul & iuramenta per castra super his fuere. Postq; uero dies festus proxime futurus erat, Ariani mœsti ob templorum prohibitionem ualde instabant: uisum itaq; ipsorū primatibus, ut in prima festi die quam magnam uocabant, Salomonem interficerent. Resq; aliquandiu latuit nullo consiliū retegente, utpote multis grauiā & dira consulentibus sermo manifestus in nullum fuit inimicum, quā de causā rem cælari putauerunt. Postquam uero multi Salomonis equites hastati ac scutigeri ad hanc coniurationem oppidorum cupiditate adsciti sunt, adueniente die Salomon in templo securus proculq; omni suspicione resedit: egredientes autem quibus datum erat negocium, ac spiritu uehementiore inter se ensibus adiecti, murmurantes nihil omnino sunt ausi, seu templi tunc sacra, ceremoniasq; uerentes, seu ducis gloriam adspectumq; erubescētes, uel aliqua alia re diuinitus prohibiti. Sacris deinde peractis eadē die domū redeuntibus coniurati inter

inter se obiurgant, ac plane illorum detestantur ignauiam atq; mollietē. Rur-
sus autem in diem sequentē eodem consilio re delata, similiter rebus infectis
discesserunt, ac in forum uenientes se inuicem accusabant, quisq; in alterū cau-
sam reiſciebat ut mollem ac societatis & officiū desertorem, simulq; Salomo-
nis adſpectus timorem probro dabant. Iamq; uti par erat re uulgata, eorū
pleriq; non tutum in ciuitate morari putantes, extrauagando & oppida & a-
gros populabant, Aphrosq; in quos incidebant omneis loco inimicorū ha-
bentes. Alij uero ex coniuratis in ciuitate remanentes, consiliū mentemq; diſ-
ſimulando admirari uidebantur. Salomon igitur ubi accepit regionem om-
nem uastari à suis militibus, ut rem nouam plane mirabatur, simulq; in hoc
tumultu hos qui remanserant, omneis ne ab officio discederent ac ad Impe-
ratoris beneuolentiam sequendam est adhortatus: qui ab initio quidem au-
ſcultare uisū, postquam dies quinta aduenerat, ac illos qui extra prædabantur
iam in tuto esse ac in tyrannidem confirmatos audierunt, in Hippodromo
conuenientes, in Salomonem simul cum alijs ducibus aperte conuiciū iacta-
bant. Itaque Theodorus Cappadox à Salomone missus eos blandis uerbis
ac persuasionibus ad æquū deducere minime dicto audientes conatur. Erat
enim quidam huic Theodoro tunc inimicus & Salomonis insidiosus atq; su-
ſpectus. Hunc itaq; milites ilico ducem suū de consiliū ſententia conclamant,
ac cum eo arma corripientes multo tumultu in palatium properant: hic qui-
dem Theodorum alium qui custodibus præerat, ante omneis trucidant uirū
profecto quū alijs uirtutibus clarum, tum belli disciplina præstantissimum:
idem in omnes fecerunt obuios siue Aphros siue Romæos, qui essent Salo-
monis amici, seu pecuniam ad manus haberent. Hinc ad rapinam conuerſi
per urbē domos expilauere ubi milites nulli reſiſterēt, donec nox inſequens
eorum furori ſilentium ac quietem imponeret. Salomon autem in templum
quod admodum magnum in palatio est fugiens latuit. Huc ad eum & Mar-
tinus sub uesperam uenit. Postquam uero milites ſomno ſe dedere, ambo
è templo egredientes ad domum Theodori Cappadocis uenerunt: qui eos
ſecum cenare quanquam nolentes cogit, & in portum inde deducens lem-
bo cuiusdam naualis tulit qui hic à Martino præparatus erat: ſecuti ſunt eos
Procopius huius autor hſtoriæ, simul & uiri quinque è domo Salomonis. Sol-
uentes itaq; hinc ſtadijs trecentis peractis ad Miſnam Carthagenenſiū na-
uale peruenerunt. Vbi in tuto conſtiterunt, ſtatim iuſſit Martinum in Numi-
diam ad Valerianum & alios ductores Romæos proficiſci rogatum ut ten-
tarent ſi quo modo poſſent aliquos è ſeditioſis militibus à pertinacia deſiſtē-
tes ad Imperatoris ſui beneuolentiam fidemq; traducere. Theodoro quo-
que per litteras Carthaginiſ curam simul & quæcuncq; ad præſens negociū
facere uiderit mandauit. Ipſe uero cum Procopio ad Belifarium Syracuſas
adnauigat, cuncta quæ in Aphrica audiuerat narrat, hortaturq; uti cōfeſtim
H 2 Carthagi-

Carthaginem eat Imperatorem ulturus qui à suis militibus indigna patitur. Dum hæc Salomon agit, milites Carthaginem diripiunt, & in campum Bulæ egredientes Stozam uirum è Martini equitibus hastatis tyrannum sibi constituunt uirum imprimis magnanimū tum agendorum peritissimum, ut Iustiniani duces omneis de medio tollens Aphricæ totius potiretur. Hic itaq; exercitum octingentorum militum cōgregans Carthaginem duxit, ut cum nullo labore obsessurus. Mittensq; ad Vandilos qui è Byzantio cū nauibus fugerant, qui ue ab initio Belisarium non sunt secuti, seu etiam latitaerant, uel qui nullius precij relictū fuere. Erant igitur omnes non minus quā mille qui non procul à Stozā in castra promptissimi uenerunt. Seruorū præterea magna multitudo adcessit. Vbi autē prope Carthaginem fuere, misit ad eos Stozas qui urbem tenebant hortatum, uti ciuitatem dederent si malorum esse immunes optarent. Illi autem simul & Theodorus se id omnino facturos negauerūt, urbem eam se Imperatori custodire profitentes: miseruntque ad eos Iosephiū custodum Imperatoris scribam è clara stirpe, qui è domo Belisarij erat & nuper ad obeunda negocia quædam Carthaginem missus. Hic eos rogat ne ulterius sæuiant ac à pertinacia desistant. Stozas ubi hæc audiuit, Iosephium ilico trucidat, ac urbem obsidione cingit. Qui autem intus erant, tali exemplo perterrefacti sibiq; consulentes Carthaginem Stozæ decreuerunt. Hæc itaque in Aphricā exercitus agitabat. Belisarius autem cum Salomone ac centū ex eius equitibus hastatis, & scutigeris delectis unā in nauī Carthaginem adnauigat circa diei serum, quando postera hi qui ciuitatem obsidebant per deditionem accepturi erant, ac in spem erecti tota illa nocte uigilauerunt. Postquam uero illuxit ac Belisarius adesse nunciatur, euestigio castra obsidionēq; soluentes turpiter ac ordine nullo fugam adripuerunt. Belisarius uero exercitum ad duo millia congregans ac eos ad Imperatoris beneuolentiam & uerbis adhortans & pecunia multa impellens fugientes persequitur, ac eos apud Membresam ciuitatem cccl. stadijs à Carthaginē distantem deprendit. Hic igitur utriq; castrametantes ad pugnam se adcingebant, qui cum Belisario erant ad Bagradam fluuium, aduersarij uero in loco alto atq; iniquo uallum cōstituere. Ciuitatem uero ingredi neutri uoluere quod sine mœnibus esset. Postera die ad pugnam parati, aduersarij quidē suo numero confidentes, à nostris ut imperiti ex magna parte rei militaris (nam in huiuscemodi seditionibus omne genus hominum sine delectu confluere solet) spernebantur: quos Belisarius ad pugnam adcondere uolens ad se uocatos talibus adloquitur. Præter spem ac uotum commilitones erga Imperatorem ac Romæos res se habent. In pugnam nunc congregimur, in qua neq; uictoriā sine luctu habebimus, cōtra consanguineos & simul educatos ituri. Hoc tantum mali solamen, quod causa atq; initium belli non ipsi existentes, sed periculum propulsantes in periculum descendimus: qui enim amicissimo

Belisarij ad suos
oratio

amicissimo atq; charissimo insidias tendit, consanguinitatis ac necessitudinis iura uiolando, quanquam uictoriae superstes, non fatum uitare, sed facinoris conscientia poenam prorogare uidetur. Hos enim & inimicos & Barbaros seu quoduis aliud acerbissimum dictu iudicat esse nō solum Aphrica sub eorum manibus in praedam ueniens, sed Romęorum militum multitudo, quos non inimicos existentes hi trucidare sunt ausi, non alia de causa quā quod fideles Imperatori existunt: à quibus profecto scelerum poenas nunc exactu ri uenimus, iure aduersarij familiarissimis facti. Natura enim neq; amici neque inimici inter se homines existunt, actiones enim cuiuslibet aut morum similitudine in concordiam & societatem mortales coniungunt, aut moribus discrepantes in inimicitiam diducunt. Vt igitur contra homines iniquos atque nobis aduersos pugnemus, satis puto cognoscitis; nunc quod à nobis despiciendi minimeq; reputandi sunt, ego monstraui. Hominum enim multitudo nō ex lege, sed per iniustitiam & scelus congregata strenue quicquam in bello agere non potest, quum nullo modo uirtus cum iniquitate congregi aut conuenire ualeat, uerum à nefarijs abssistens eos secundum ordinem rei militaris aut disciplinam agere non sinit. Destituti igitur & animi uirtute & rei militaris disciplina atq; ordine, nulla mora quin succumbant. Sprenendi sunt inquā, ob has causas aduersarij nostri, ac audacter in eos eundum: quū nec in numero aut multitudine bellatorum, sed in ordine atq; fortitudine belli exitus ac robur consistat. Belisarius quidem haecenus. At Stozas suos exhortans sic ait. O uiri qui unā mecum è Romęorū seruitute liberati estis, ne quis uestrū nunc mori pro libertate derrectet, quam & uestra uirtute uestrisque armis pauloante consecuti estis. Neq; ita graue in malis senescentem usque ad extremū uiuere, quā à malis semel liberatum rursus in eadem recidere, quod medio tempore bona degustanti difficilis ut par est calamitas reuersa uideatur. Rebus itaque sic existentibus, necessariū uos meminisse quod quum Vandilos & Maurusios ipsi uiceritis, uos inquam belli labores subiistis, alij uero spoliōrū aliarumq; rerū domini fuere. Illudq; cogitatote quod milites quum sitis, perpetuo uos in bello ac periculis uersari oporteat, uel pro Imperatoris gloria si rursus ei seruiueritis, uel pro uobis ipsis si libertatē hanc quam tenetis seruaueritis. Quod enim è duobus optabilius uisum uobis eligendum, aut in praesenti pugna molliter agere uel fortiter uelitis. Succurrere uobis etiam debet, quod cōtra Romęos arma sumentes si subiugati fueritis nō æquos dominos neq; clemētes experiemini, sed grauiā intolerādaq; uos manebūt. Promptum est igitur uobis mori, mors enim quocunq; modo uobis in bello contingat, admodum honesta uidebitur. Vita nanq; uictoribus & felix & suauis est, uictis autem nihil aliud acerbius dicam, quā toto uitae tempore spem in hostium misericordia collocare. In congressu quoq; impares illi erunt longe numero inferiores: quapropter minimum in eis audacię

Stozæ ad suos
oratio

*Stozas ad ho-
stes supplica-
tio*

ac animi contra nos fuerit, eo magis quod nobiscum huius participes esse li-
bertatis exoprant. His dictis quum utroq; inter se propinquante exercitu ad
manus uenturi essent, Stozas rursus ante medios sese offerens hostes hæc lo-
quitur. Viri commilitones scitote uos inique facere contra generis uestri ho-
mines ac simul educatos militantes, qui cōmunibus uobis malis simulq; ac-
ceptis iniurijs fessi, Imperatori ac Romæis bellum inferre decreuerunt. An nō
recordamini, quod nullum uestrorum laborum fructum retulistis, priuati do-
nis ac spolijs hostiū, quæ belli lege his qui cum uirtute ac strenue se gesserunt
militibus præmia dari solent? At his alij gaudēt, fructusq; uictoriæ toto tem-
pore consequuntur, uos uero in seruorum collocant parte. Si igitur in me ali-
qua de causa irati estis, me meumq; corpus petite præsto adsum, reliquis qui
me sequuntur hoc tantum piaculum uitare liceat. Si autem nihil est cur suc-
censere debeatis, tempus iam nunc pro ipsis arma sumere. Talibus locutum
Stozam hostes collaudauere, confestimq; aduuentes multa beneuolentia
salutauere. Duces autem hoc animaduertentes metu correpti clanculum se
militibus subtrahentes in templū quod in Gazophylis erat aufugiunt, quos
quanquam sub fide de incolumitate acceptos ilico trucidauerūt. Hæc ubi Im-
perator accepit, Germanum fratris filium uirum patricium cum paucis in A-
phricam misit, cum quo Symmachus & Dominicus senatores erant, quorū
alter equitibus & sumptibus præfuturus, alter Dominicus pedites ducturus
erat. Ioannes enim iam ex morbo decesserat, cui munus hoc additum erat.
Hi postquam Carthaginem peruenerunt, Germanus confestim militum nu-
merum recensuit, ac scribarum codices perlustrans in quibus ipsorum nomi-
na inscripta fuere, uidit tertiam exercitus partē tam Carthagine quā in a-
lijs Aphricæ ciuitatibus esse, reliquos uero omnes tyranno contra Romæos
militare: quamobrem pugnam committere non adhuc ei uisum, sed exercitū
quā multum sibi conciliare nitebatur, præsertim hostium consanguineos
aut familiares qui Constantinopoli remanserant, quos quum arte omni de-
liniret, tum se dixit ab Imperatore in Aphricam missum, ut milites deficien-
tes comprimeret, & iniustitiæ ac perfidiæ pœnas ab eis exigeret. Hæc aduer-
sarij audientes nonnulli ad eum transfugere cœperūt, quos Germanus in ur-
bem multa humanitate sub fide receptos in honore habuit, præfecitq; ordi-
nibus quibus ipsi contra Romæos prius præfuere. Postquam uero de his ser-
mo quoquo uersus ad omnes peruenit, plures indies tyrannum deferentes,
Carthaginem se conferebant. Germanus autem ubi adæquari iam nume-
rum cum hoste uidit, se inferiorem non putans ad prælium adcinxit. Stozas
uero suos animaduertens quotidie deficere, metuensque ne magis continuo
debilitarent, armis iam iam decernere, ac de re tota periclitari, deniq; hostes
improvisos aggredi statuit, eo magis quod speraret si prope adcederet, mul-
tos ex his qui iam cum Germano erant Carthagine facile transfugituros.

Quare

Quare ad spem suos magnopere excitauit, ac iam propterea uictoriam tene-
rent. Itaque cum omni exercitu euestigio Carthaginem petit, ab eaque longe
stadijs xxxv. castra posuit. Germanus parte alia suos animans ac disponens
tanquam in bellum processurus extra portam eduxit, quumque hostes pro-
pinquos audiuiisset, conuocatis omnibus hæc ait. Quod nemo uestrum o ui- *Germani ad*
ri commilitones de Imperatore queri, neque aliquam in rebus gestis eius in *suos concio*
uos culpam ostendere possit, nullus est qui non fateatur. Ille uos agrestes
olim homines cum pera & una tantum uilissima ueste apud Byzantiū con-
gregatos tales esse fecit, ut Romæorum res in uestris nunc uersetur manibus.
Ut autem idem à uobis non solum probrum ac contumeliam, sed quæ sunt
omniū grauissima & maxima sit passus, uos hoc tempore probe nostis: quo-
rum memoriam ut seruare perpetuo possitis, omnium causas ac querelas di-
misit, tantum hoc ei officium præstare uos rogans, ut ob talia uerecundia pu-
doreque adficiamini: hac igitur ducti uos æquum fuerit pristinam fidem re-
uocare, ac ueterē iniuriā noua officij diligentia compensare. Præteritorum
nanque pœnitentia his qui errauerunt clementes reddere solet iniuriā pas-
sos. Officium enim tempore præstitum ingratorum nomen mutare consue-
uit. Illud autem uos uidere oportet, ut si in præsentī negotio Imperatori fide-
les eritis, nullam præteritæ culpæ memoriam relinquetis: omnis enim actio
ab hominibus ex ipsorum cōmutatione appellari debet: peccatum semel ad-
missum nullo unquam tempore efficies ut sit infectum: quod autem bonis
actionibus corrigitur, illis autoribus maxime fauet, pristinamque famam erro-
ris obliuione sempiterna restituit. Nam si hos execrabiles nūc ut est æquum
despiciatis, multis deinceps in bellis pro Romæis contra hostes alios uos forti-
tudinem ac animi alacritatem præstatueros indicabitis, neque unquam aliter fe-
cisse aut Imperatori aduersos fuisse ostendetis. Qui enim in his quæ admise-
runt retractando probantur, honestissimam præteritorū excusationem præ-
ferunt. Hæc itaque uestrū quilibet erga Imperatorem sic cogitet. Quod au-
tem ad me pertinet, scitis quemadmodū ego nullius memor iniuriæ uos nul-
la ex parte lacessiuerim, quin potius omni beneuolentia prosequens in huius
remodi certamine constitui. Vnde habeo uos magnopere rogare, ut nemo
uestrum mente dissimulata contra hostes procurrat: quin si forte adhuc ad il-
lorum exercitum transfugere exoptat, ne contetur, nūc protinus ei cum om-
nibus armis liceat, hoc solum mihi gratificando, ut non clam aut per insidias
sed aperte sit iniustus: cuius rei gratia hæc ad uos uerba non apud Carthagi-
nem, sed in acie ante hostē habui, ut nulli hoc facere uolenti sit aliquid impe-
dimento, quin ab omni liber periculo tutus discedat. His à Germano dictis
tumultus in castris Romæorum plurimus exoritur, ac quisque pro se primus
fidem beneuolentiamque suam erga Imperatorem duci monstrare contendit,
insuper grauissimis adfirmare iuramentis. Aliquandiu igitur in acie stanti-
bus, ac

bus, ac nullis utrinque se mouentibus, quum hostes nihil prorsus earum rerum quas Stozas praedixit iam contingere uiderent, speque se deceptos animaduertent, protinus aciem deferentes aufugiunt, ac se inter Numidas recipiunt ubi eorum & uxores & bona ex praeda erant. Huc paulopost Germanus cum exercitu uenit praeparans quum alia optime, tum currus immodicos ducens, aduersarios est adsecutus ad oppidum, quod Calabastores Romaei appellant, ibique castra hoc modo collocauit. Currus in fronte constituens pedites apud eos posuit quibus Dominicus praerat, ut habentes in tuto humeros magis fiderent. Ex equitibus autem optimos atque fideissimos quos e Constanti nopoli adduxerat, peditibus dextrorsus positos ipse regebat: alios autem omnibus in cornu dextro non coniunctim, sed diuisim in tris maxime turmas constituit, quarum uni Ildiger, alteri Theodorus Cappadox, tertiae omnibus maiori frater praerant. In hunc modum Romaei ordinati fuere. Aduersariorum uero contra stetere nullo quidem ordine, sed more Barbarico sparsi. Hos Maurusiorum millia multa non longe sequebantur, quos quum alij multi, tum Iaudas & Ortaias ducebant, minime quidem omnes his qui cum Stozas erant fidi, sed plurimi cum Germano prius per nuncios conuenerant, postquam in rem praesentem uenissent, partibus Imperatoris contra hostes, aperte dimicerent. Quibus Germanus omnino non credidit, ut quod infidum genus Maurusiorum in omne sit homines: cuius rei gratia cum alijs seditiosis in exercitu simul non erant, sed pone sequentes plane belli euentum expectabant, ut una cum uictoribus uictos insequerentur. Stozas autem prope inimicos consistens ubi signum Germani uidit, suos adhortans in eum processit. Eruli uero qui cum eo erant minime secuti sunt, omnino dubitantes in dextro cornu sibi oppositos hostes si incurrerent minime se posse tolerare. At reliquorum tantus fuit impetus, ut Romaeos terga statim uertere cogerent, quidam & contra pedites incurrerent, qui iam ordinem deserere coeperunt. Inter haec Germanus enses strictum supra fugientium capita intentans multo labore eos qui circa se sunt sistit, ac rursus in hostes conuertit, cursuque ipse demum in Stozam contendit, quo facto & ipse & qui circa Ildigerem & Theodorum erant, ita cum hostibus sunt confusi, ut inimici persequentes in turba multos e suis interficerent. Commixta igitur multitudine qui circa Germanum erant retro euntes etiam magis pugnae incumbabant, ac hostes in multam formidinem incidentes non amplius fortiter egerunt. Neutri enim satis perspicui aut notae ne quidem sibi ipsis neque inter se fuere, una enim uoce, unoque armaturae genere omnes utebantur, neque specie aliqua aut figura aut ulla re alia inter se distincti. Quamobrem ex Germani sententia Imperatoris milites ubicunque comprehenderentur interrogati quicumque essent. Si quis se Germani militem esse dixerit, omnino Germani signum dicere iubeat: hoc autem dicere nullatenus habentem statim interficiebant. In hoc autem labore quidam ex hostibus

hostibus latens equum Germani interfecit. Ex quo ille cadens in maximum uenit uitæ discrimen, nisi equites hastati celeriter occurrentes eum seruassent, ac rursus alium obtulissent equum. Stozas igitur in hoc tumultu cum paucis quibusdam fugam tentauit. Germanus uero suos hortatus rectâ in aduersa-
riorum castra erumpit. Hic illi qui ualli custodiæ adhibiti erant occurrunt, pu-
gnaq; ad ipsum ingressum atroci facta, pauloq; post & reliqui hostes super-
uenientes, Germanum cum suis repellunt: at ille e suis nonnullos aliam castro-
rum partem tentare iubet. Hi quum imperata fecissent, ac nullum offenderent
resistentem, intra munitiones nullo labore ingrediuntur, quod hostes uiden-
tes fugam adripiunt. At Germanus ex alia parte cum reliquo exercitu in ual-
lum irrumpit. Hic milites tantum prædæ uacantes ac hostes omnino sper-
nentes, nec duci admonenti audientes ob auariciam fuere: quamobrem Ger-
manus hostium rursus cōtentionem moturus, ipse cum paucis ualli ingressum
tuetur, querens simul atq; obtestans eorum temeritatem, in ordinem reduce-
re minime auscultantes frustra nitebatur. Maurusiorum interim multi hac fa-
cta conuersione hostes sunt persecuti, ac Imperatoris partibus studentes si-
mul castra cum cæteris prædabantur. Stozas uero qui ab initio Maurusiorum
exercitui maxime confidebat, ut inimicos repelleret ad eos auxilij gratia ade-
quitat, utq; rem sentijt quomodo se haberet, cum hominibus centum uix ausu
git. Rursus igitur plures ad ipsum cōgregati ad manus iterum cum hoste ueni-
re tentauerunt: repulsi rursus nihil minus quam prius, si non magis, ad Germa-
num omnes transfugerunt. Solus autem Stozas cum Vandilis quibusdam ad
Mauritanos se recepit, ibiq; cuiusdam uiri principis filia in matrimoniū du-
cta remansit. Et militum quidem seditio hunc finem habuit. Erat autem qui-
dam inter Theodori Cappadocis hastatos equites nomine Maximinus ma-
gnopere improbus. Hic militum plures secum iuratos ad cōspirationem habens
tyrannidem inuadere decreuerat, pluresq; sibi etiam alios adiunxit, cōsiliū
quod alijs tum Asclepiadi cōmunicauit. Is e Palestina aduenerat bono gene-
re natus, ac imprimis Theodoro fidissimus: qua propter rem ei, deinde Ger-
mano retexit: at hic quum priora facta minime adhuc cōposuisset, aliam exa-
cerbatis rebus addere turbationem nequaquam tutum existimans, blanditijs po-
tius eum & honore lenire quam aliqua poena mulctare quærebat. Ita q; iure
iurando eum præueniens Romæorum Imperatori autorare conatus est, quum nul-
lum equitem hastatum fieri mos esset, nisi qui prius sese iuramento ac fidem
suam ipsi duci ac eidem Imperatori obligasset: hac sumpta occasione Maxi-
minum ut uirum fidissimum laudauit, simulq; ad ordines promouit equitemq;
suum cōstituit. Is hoc honore accepto lætior factus, faciliorem uiam ad ea quæ
cogitauerat sibi datam existimando, fidem ab eo expetitam iureiurando firma-
uit: quæ protinus irritam fecit, multo magis tyrannidi iam animo cōceptæ in-
uigilando. Eodem forte tempore quoddam ciuitas festum celebrabat, multiq;
ex

ex Maximini coniuratis sub prandij horam officij gratia ad palatiū conuer-
 nerunt, quò Germanus sui studiosos simul & Maximinum inuitauerat. Du-
 ces igitur quum accumberent omnes, ecce quidam Germano nunciat, plures
 nullo ordine ante ianuam stantes queri stipendiū iam longi temporis Impe-
 ratorem eis debere. Germanus uero equitibus ei fidissimis iussit, Maximinū
 in custodiā tenerent, nihil ei rei gestę retegendo. Tunc uero coniurati qui ad-
 erant ei studentes protinus minis multis ac tumultu ad Hippodromum cur-
 runt, ibiq; ab his qui parati erant partim interfecti partim capti ad Germa-
 numq; ducti sunt. At qui ad Hippodromum minime properauerunt, sese ne-
 quaquam prodicionis conscios monstrauere. Germanus autē à cæteris qui-
 dem ulterius exquirere supersedit, tantū Maximinū interrogauit, an postq;
 iurasset se in officio permansturū, ultra insidijs etiam tenderet: fatentemq; se
 postquā inter equites eius acceptus fuisset, magis adhuc tyrannidi studuisse,
 prope ciuitatis mœnia palo infixit: sic itaque seditio dissoluta, Maximiniq;
 proditio hunc habuit finem. Germanus igitur post hæc unā cū Symmacho
 & Dominico à Iustiniano annū iam Imperij tertium ac decimū agente reuo-
 catus, Salomoni rursus rerum summam in Aphrica permisit, exercitū ei tra-
 dens, ducesq; quū alios tum Leontium Zaunæ Pharesmanis & Ioannē Si-
 sinij filios. Martinus enim & Valerianus iam antea Byzantium reuocati fue-
 rant. Salomon igitur Carthaginem adnauigans ac omni seditione liberatus
 æquum se gessit, ac Aphricam diligenter custodijt ornans ac instituens exer-
 citum: tum si quos suspectos repperit, Byzantiū ad Belisariū mittēs, tyrones
 autem in illorū surrogans locum. Vandilos quoq; relictos simul cum omni-
 bus eorum uxoribus ac mulieribus ex omni Aphrica dispulit. Ciuitates insu-
 per omneis mœnibus cingens ac leges diligentissime custodiens rempubli-
 cam magnopere conseruauit. Fuitq; Aphrica sub illo in prouentibus potens
 & in reliquis rebus felicissima. Postq; uero cuncta probe disposuerat, contra
 Iaudam & Maurusios qui erant in Aurasio monte rursus expeditionē sum-
 psit, ac primū quidem Gontharim unum ē suis equitibus uirū fortissimum
 cum exercitus parte mittit. Is ad Abigan fluuiū circa Bagasim desertam ciui-
 tatem castra posuit: hic cum hoste concurrat, ac prælio uictus se intra munitio-
 nes recipiens à Maurusijs obsidione premebatur. Postq; uero Salomon cū
 toto exercitu ueniens longe stadijs lx. à castris Gontharis castrametatus ual-
 lo locum muniit, ubi de clade Gontharis quæ contigissent audiuit, exercitus
 partem misit ac bono esse animo rursusq; cum hoste concurrere iussit. Mau-
 rusij autem bello superiores facti, uti supra narratur, hæc egerunt. Abigas
 amnis ex Aurasio monte in campum fluit, terrāque irrigat quantam ac eo
 modo quo illius accolæ uoluerint. Hi enim huius defluxum circumducunt
 quando ac ubi profuturum sibi uideant. Nam in hoc campo frequentes in-
 sunt rupes & anfractus, in quos Abigas deductus ac scissus prouens sub
 terram

terram fertur, rursusq; suprà alibi apparet fluens. Hoc autem quum sæpe in hoc campo eueniat, in accolarum potestate sitū est quo nam modo aquis huius fluminis uti uelint, an aggere ipsum obturare, an rursus recludere. Igitur Maurusij tūc anfractus huiuscemodi aperientes totam fluminis inundationem in castra Romæorū dimiserunt. Ex quo palus profunda & impenetrabilis facta eos maxime adflixit ac in animi anxietatem deduxit. Quod ubi Salomon audiuit, celeriter eò proficiscitur: Barbari subito illius aduentu terre facti, ad Aurasij radices se recipientes in loco quē Fabosim uocant, castra posuere. At Salomon cum exercitu huc contendens ad manus cum hoste uenit, uictorq; eos in fugam conuertit: ac ex illo Maurusij cum Romæis concurrere haud tutum sibi, nec iam amplius eos superare posse putauere: tantum in Aurasio monte spes erat, quod Romæos ob loci iniquitatem nō diu moram toleraturos, indeq; cito sicuti prius discessuros existimabant. Multi uero ex eis ad Mauritianos ac ad Aurasij partem quæ meridiem spectat secōtulere. Iaudas uero cum Maurusiorum duobus millibus in hoc monte mansit. Erat autem Zerbules quidam nomine qui arcem in Aurasio ædificabat, in quam Iaudas cum omnibus Maurusijs est ingressus. Salomon autē terere tempus in obsidione minime uolens, ubi audiuit apud Tamugadam ciuitatē campū iam frugibus maturis abundantem esse, eò exercitum duxit, ibiq; moram faciens agrum populabatur, in Zerbulis arcem rursus triticū omne relaturus. Dum hæc Romæi agebant, Iaudas relictis arcis præsidio nonnullis Maurusijs quibus maxime confidebat, ipse cum reliquo exercitu in Aurasij cacumē ascendit, ut si forte expugnaretur huc se reciperet, locumq; muniens præruptum ac sub arduis petris latentem Tumar nomine, hic constitit. Barbari uero præsidio relictī quū obsidioni resistere non posse sperarent, ducibus præsertim sublatīs, euestigio arcem relinquere cogitabant. Clam igitur hostibus omnes silentio fugam adripuerunt. Romæi autem qui eadem fere die obsidione relictā discedere parabāt, postq; in mœnibus nullus apparuit hostis, admirati inter se plurimum hæsitabant: ausi demum ulterius ire portam parua unde illi egressi fuere, apertam offendunt: intrantes itaq; omnia deprædantur, persequi autē eos quod leuis essent armaturæ ac regionis peritissimū minime uisum, custodes tantū arci dimittentes pedibus omnes altius ascendere cœperūt, usquequo Tumar peruenirent, locū ubi se tanq; in carcere inimici cluserunt, propiusq; castra mouentes in loco iniquo & prærupto ubi nihil penitus aquæ aut alicuius rei necessariæ nec erat nec esse sperabatur. Longiusculo autem tempore hic consumpto, quum Romæi & ipsi quoque aquæ penuria pressi laborarent, Salomon ut diligentem adhiberet custodiam inopiāque sustentaret, singulis diebus calicem tantum cuilibet militum distribuebat: quos ubi uidit ægreferre nec diutius hanc uictus duritatē pati posse, iam non ultra morari ac prope castellum pugnam tentare cōstituens sic eos

*Salomonis ad
milites oratio*

est adhortatus. Postquam Romæis deus dedit apud Aurasiū Maurusios expugnare, rem quidem arduam & his qui hactenus per nos facta nō uiderunt penitus incredibilem, necessarium & uos pristinam adsumentes uirtutē diuinæ gratiæ munus minime cōtemnere: sed audacia qua soletis instando, tum periculum subeundo, ex rerum præteritarum felicitate futuram auspici mini uictoriam: rerum enim humanarum momenta in occasionis perceptio ne cōsistunt. Nam si quis per ignauiam fortunam paratam neglexerit, si sua culpa ab ea deferatur, nequaquam illam, sed seipsum accuset. Maurusiorum nunc cernitis debilitatem, castellumq; ubi se ad defensionem incluserunt omnibus destitutum necessarijs. Vobis autem alterū è duobus deliberandū, uel obsidioni patienter instantes hostium deditiōem expectare, uel eam omnino despicientes cū nostro periculo uictoriam nobis paratam despiciere. Sed quanto magis contra Barbaros armis experiri præstabit, ac sine periculo fuerit, quos profecto fame iam absumptos nunquam ad manus uobiscum uenturos putauerim. Quæ quidem diligentius euoluentes imperata uos prompto decet animo facere. His igitur Salomon dictis uestigare cœpit, unde cōmodior ad irruptionem uia daretur. Nam animo ualde hæsitabat qua nam prius aggrediretur quum undiq; prærupta essent. Hæc meditantī iter fortuna protinus ostendit. Gezon erat nomine quidam inter pedites eius ordinis quos^t optios Romæi appellāt, qui siue ioco siue serio seu etiam diuinitus instigatus contra inimicos ire uisus solus ascendit, pauloq; post haud longe nonnulli ex alijs militibus secuti hoc factum audax admirabantur. Tres autem Maurusij qui ingressum custodiebant suspicantes aduersos eos uenire, cursu ire contra festinant, ut in angusto loco sine ordine quisq; solus per se properabant, quumq; primus forte caderet à Romæo statim data occasione occiditur. Reliqui qui ponē sequebantur hoc animaduertentes multo tumultu ac clamore in hostes incurrunt: ubi autem Romæus exercitus omnis hæc uidit, ducem minus expectantes qui iter monstraret, neq; tubæ sonitum, ut est de more in pugna congressu, neq; ordinē seruantes, sed clamore multo utentes ac se inuicem excitantes in hostes impetum faciūt. Hic primū Rufinus & Leontius Zaunæ Pharegmanis uirtutis præclara facinora contra inimicos ostenderunt: quibus Maurusij perterriti postquam custodes interiisse didicerunt, statim qua cuiq; uia dabatur se conuertunt, ac eorum pleriq; in locis angustis deprensi interficiebantur. Ipse autem Iaudas iaculo crus fauciatus nihilominus fugit, scq; in Mauritanos recepit. Romæi autem castra inimicorū diripientes Aurasiū relinquere ex re fore minime putabant. Sed hanc Salomon arcē ab se recōcinnari iussam custodiendā mandauit, ne rursus Maurusijs ad res nouas huc aditus esset. Est autem quoddam in Aurasio saxum abruptum Petra Geminiani ab accolis uocata, ex alta crepidine emergens, ubi breuē turrem prisca ut refugium esset loci illius natura iniqui ædificauerūt.

Hic

Hic Iaudas paucis ante diebus opes omnes simul cū foeminis collocauit, cū
stodemq; unum Maurusiū senem thesauri adhibens, quò tantū hostes nun-
quam peruenturos suspicabatur, neq; ui ullo tempore hanc turrin expugna-
tuos. At Romæis difficultates Aurasij omnes superantibus, quum quidam
ex exercitu miles quasi per iocum turrin ascendere primus cœpisset, à mulie-
ribus ac sene illo uelut insanus & rem longe durā aggressus irridebatur. At
ille manibus pedibusq; paulatim adnitēdo emergens, ac ensem educēs seni
protinus ceruicem amputauit. Milites autem reliqui alacres atq; cōfidentes
inter se iuuando inuicem omnes conscenderūt, foeminasq; ac thesaurū maxi-
mum inde rapiūt, ex quo Salomon multas postea ciuitates in Aphrica mœ-
nibus restituit. Maurusij postquam è Numidia superati, uti supra narratur,
refugientes Zebeu regionē petierunt, quæ supra montem Aurasiū est ad
Mauritaniā pertinens, Sitiphen metropolim habens Romæorum imperio
tributariam. Mauritaniæ uero alterius Cæsarea caput est, ubi omnia similiter
oppida uectigalia facta, præter ipsius caput Cæsaream à Belisario Romæis
immunē seruata, quam ipsi nauibus adeūt, quū terrestri itinere nequeant.
In hac igit Maurusij regione confedere, ac ex illo Aphri omnes Romæis ob-
temperant, pacē certa utentes, ac sub Salomonis quidem uiri sapiētis ac mo-
desti magistratu nihil mente hostile retinētes, uisū sunt omnium hominū fe-
licissimi. Quarto autem post anno omnia bona in mala eis cōuersa fortunæ
cōmutatione contigerūt. Nā anno Iustiniani quartodecimo Curtius & Ser-
gius Bacchi Salomonis fratris filij ab Imperatore ad regēdas in Aphrica ci-
uitates missi, alter senior Pētaopolim, Tripolim uero Sergius. Maurusij uero
Leuchatæ appellati, cum magno exercitu in urbem Leptim magnā uicinam
uenientes palam dicebāt hac de causa profectos esse ut digna dona eisq; de-
bita dando pacem firmarent. Sergius uero à Pudētio persuasus uiro Tripo-
litano, cuius supra memini, ut ab initio Vandilici belli Iustiniano cōtra ipsos
Vandilos militantis, lxx. barbaros & maxime probatos in ciuitate receptos,
etiā conuiuiū humaniter adhibuit, cuncta se promittens postulata præstare,
alios uero in suburbano manere iussit. Hos autē dicunt barbaros mente do-
losa in urbem uenisse, ut Sergium per insidias interficerent: postq; uero cum
ipso in colloquiū uenerunt, quum alia Romæos expostulasse, tum segetes
agrosq; ab ipsis cōtra ius fasq; populos. Quæ Sergius spernens è loco sur-
gens in quo sedebat, inde discedere uoluit, tunc quidam ex illis chlamyde ip-
sius adsumpta eum retinere tentauit. Hinc reliqui in tumultum excitati insur-
gunt, ipsumq; circumfistunt: quidam uero è Sergij equitibus ensem educens
hūc Maurusium interfecit, & ex illo magna in tota domo turbatione exorta,
equites Sergij barbaros omnes interfecere. Vnusq; ex eis ut ceteros inter-
emptos uidit, è conclauī clam oibus subterfugiens ad suos Maurusios ocys
contendit, hisq; omnia quæ contigerunt narrat. Illi hæc audientes ilico ad ca-

stra propria concurrunt, cæterisque se iungentes contra Romæos adcingunt. Quibus Leptim magnam uenientibus Sergius & Pudentius cum toto exercitu obuiam fiunt. Pugna uero cõmissa, primum Romæi uictores apparuerunt, multumque hostium interemere, ac eorum castra diripientes simul uxores & liberos, omnemque gazam adriperunt. Postremo Pudentius uiribus temere cõsiliis rejicitur. Sergius autem cum toto exercitu Leptim magnam se recepit. Breui post tempore barbari maiore expeditione contra Romæos ueniunt. Sergius autem ad Salomonem cõfugit, ut & ipse maiore exercitu contra hostes ueniat, ubi & Cyrum fratrem repperit. Barbari in Byzaciũ excurrentes plurimum locorum uicinorum sunt populati. Antalas autem, cuius supra mentionem feci, ut in officio erga Romæos perseuerantis ac propterea solius apud Byzacium Maurusios regentis, iam Salomoni bellum inferebat, quod frumenta quibus Imperator ea distribuit abstulerat, ac eius deinde fratrem occiderat, quamobrẽ apud Byzacenos tumultũ excitauit, & cum Leucathis societate inita, cõtra Salomonem & Carthaginem dux fuit. Salomon autem ubi hæc rescivit, cum toto exercitu cõtra eum ire pergit, antequam omnia apud Bastem ciuitatem sex dierum iter à Carthagine distantẽ castra posuit. Ipseque cū Bacchi fratris filijs Cyro & Sergio, ac Salomone iuniore metuens barbarorum multitudinis impetum, ad præfectos Leucatharum mittit conquestum quod in Romæorum fœdere existentes arma contra eos corripuissent, pacem autem rogans inter eos seruari, grauissima est iuramenta præstare pollicitus, quod obliuione præteritorum sempiterna in eos uteretur. Barbari uero irridentes, dixerunt semel eos quidẽ prius iurasse per sua sacra quæ euangelia dicuntur, deinde Sergium his credentibus exitium intulisse: uelle igitur se experiri quas nã uires huiusmodi sacra in periuros habeant, utrinque in certamen euntibus, ut & ipsis deinceps illis firmiter credentibus perpetuo pacem ineant. Hæc Salomon audiens ad pugnam se parauit: postero uero die cum hostium parte quadam prædam maximam agente congregiens in prælio superauit, prædam uero eis ablatam seruauit, succensentibusque militibus, ac palam uociferantibus eis spolia non impartiri, ait finem belli se expectare, ut tunc omnia simul cuique pro dignitate ac uirtute distribuatur. Postquã uero rursus barbari cum toto exercitu in pugnam ruerunt, Romæi quidam certamen detrectantes aciem deseruere. Reliqui item citra animi alacritatem segnes ac pigri concurrerunt, ac primo quidem anceps prælium fuit. Deinde magna Maurusiorum superueniente multitudine, plures Romæorum fugerunt. Salomon uero & qui cum eo erant nonnulli aliquandiu oppugnati resistere: postremo instantibus hostibus & ipsi certatim fugientes ad riuũ cuiusdam prope fluentis alueum uenerunt, hic equo laborante Salomon in terram cecidit, equites uero statim adcurrẽtes eundem semifractum ac languentem uixque habenas sustinere ualentem equo restituunt: quem protinus barbari compren-

comprendentes simul cum equitibus pluribus interfecere. Hic Salomonis finis. Quo extincto, Sergius eius fratris filius Iustiniani mandato Aphricæ præfecturæ successit, qui calamitatis plurimæ causa Aphrorū generi fuit. Omnes enim eius administrationem ægre tolerantes detrectabant, quod & natura ualde imprudens esset, simulq; iuuenis, tum moribus fastosissimus cunctorum esset hominum, ut & magistratus ipsos etiam despiceret, nulloq; in honore haberet, diuitijs autem ac potentia continuo abutebatur. Quamobrem omnes eum odio persequabantur, milites imprimis ut mollē & effœminatum. Aphri uero ex eadem causa, tum etiam quod & scēminas & opes eorum omni libidine sectaretur: sed omnium maxime Ioannes Sisinij eius impotentiam moleste ferebat, qui uir fortissimus, & uirtute bellica præstans, sub ignauo esse duce dolebat, quamobrem nec ipse neq; ullus omnino arma contra hostes sumere uolebat. Tunc item Antalas Iustiniano principi literas in hæc uerba scripsit. Seruus esse tui imperij nunquam ipse negauerim. Maurusij tamen qui erant in fœdere, à Salomone intoleranda indignaq; passi nuper arma sumere coacti sunt, non quidem te sed inimicū suum petentes. Ego quoq; inter ceteros maxime laceffit, quem ipse non solum cibarijs quæ mihi pauloante Belisarius tuq; dedisti priuauit: sed fratrem meum à quo nullum acceperat incommodum interfecit. Pœnas igitur de eo qui nos tot adfecit iniurijs sumpsimus. Nunc uero si Maurusios tibi subditos esse ac in officio solito perseuerare cupis, Sergium hunc ex hac regione reuoca, alium in illius locum sufficiendo. Non enim tibi uiri sapientes ac eo longe digniores deerunt quos huc mittas. Donec enim iste tuo prærit exercitui, mirum profecto fiet si Romæos inter ac Maurusios pax unquam interueniat. Hæc ab Antala scripta quum Imperator legisset, ac omnium causam malorum Sergij maleuolentiā esse cognouisset, non tamen eum à magistratu remouere uoluit, Salomonis bene de Republica meriti non solum uirtutē, sed recentis memoriam mortis pro Romæis uenerans. Et hæc quidem sic se habuere. Salomon autem iunior Sergij frater, putatus unā cū patruo in acie cecidisse, iā & ab alijs & à fratre negligebatur, nemo enim eum certamini superstitem existimabat. Nam Maurusij qui eum ceperant ualde iuuenem, interrogauerunt qui nam esset. Ille se Vandilum genere dixit Salomonis seruum, habere autem amicum quendam medicum Pagasium nomine, in urbe Laribo prope existente qui ipsum libenter dato precio mercaretur. Maurusij uero prope mœnia ciuitatis adcedentes Pagasium uocant, eiq; Salomonem ostendentes sciscitantur, si hunc emisisse ex uoluptate sit: profitentiq; se quinquaginta aureis illum empturum continuo reddiderūt: ubi autem ille intra mœnia fuit, Maurusios ut ab adolescentulo deceptos irridebat, ac sese Bacchi filium Salomonis ex fratre nepotem esse manifestauit. Maurusij hac deceptione mœsti & attoniti remanentes, quod tale pignus & Sergij & Romæorum apud se habentes

*Antale ad Iustinianum epi
stola*

per ignauiam segniter amiserunt, Laribum obsidione cingunt, ut Salomonē simul cum urbe deleant. Oppidani barbarorum uastationem horrētes, praesertim quod necessaria in urbem non inuexerant, ad colloquium cum hoste ueniunt, pecuniae uim magnam pollicentes ut inde discederent. Illi autē quum nullis uiribus expugnare urbem posse existimarent, quod maxime Maurusij expugnandi moenia nunquam adsueta essent, tum usui necessaria ac comitatus prohibere nescirent, conditionem non refellunt. Itaque tribus aureorum millibus acceptis, statim obsidionem soluunt, ac Leucathae domum cuncti se receperunt. Antalas autem ac Maurusiorū exercitus rursus apud Byzaciū congregati, cum quibus Stozas erat, milites quidem paucos ac Vandilos habens. Ioannes autem Sisinijs Aphris maxime rogantibus cum exercitu delecto contra ipsos proficiscitur. Aderat & Imerius Thrax, qui militibus apud Byzaciū praerat, quem Ioannes iussit cum omnibus qui ibi essent collectis cumque suis ducibus in oppidum Menepheffam uenire, quod est in Byzacio, uti simul coniungerent. Postea uero audiens hic hostes castra posuisse, Imerium de his quae contigerant certiorē facit, ut alibi coniungerentur, nec sigillatim sed simul omnes hostibus occurrāt: sorte quadā accidit ut nuncius qui literas ferebat alia utens uia nusquam Imerium repperiret, sed in manus hostium incideret ac ad eorum castra duceretur. Erat quoque in Romanorum exercitu iuuenis quidā Seuerianus Asiatici filius, Phoenix Emesenus genere, qui equitibus praerat. Is cum suis tantum numero quinquaginta existentibus cum hoste ad manus uenit: qui aliquandiu resistens, tandem a multitudine superatus, in uicinum montem se recepit, ubi castellum non satis munitum erat, quapropter facile id expugnantibus se cum omnibus dedit, quorum nullum interfecerunt, Imerium tantum in custodia habuerunt, reliquos milites Stozae tradiderunt, sese in fide permanfuros, ac contra Romanos omnibus uiribus pugnatuos pollicentes. Imerium omnino de medio tollere, nisi iussa faceret minati sunt. Iussere autem ut ciuitatem maritimam Adrametum eis quodam fraudis machinamento ac stratagemate traderet. Se uero omnia facturum recipientem Adrametum ducunt, ac prope urbem existentes ipsi ponē sequebantur, Imeriū uero paulo ante praecedere Maurusios uinctos tenentem iubent, ac portarum custodibus dicere Imperatoris exercitum omnino uicisse, uenireque iam iam Ioannem cum Maurusiorum captiuorum multitudine. Adrameteni hoc modo decepti (neque enim ductori militum qui erat apud Byzaciū nō credere fas uidebatur) portas aperientes hostes receperunt. Tunc simul cum Imerio omnes ingressi, custodes portis subito ponere non est uisum, donec omnem prius corripere ciuitatem. Barbari igitur cuncta praedati, custodes paucos portis relinquentes discesserunt, ē Romanis uero nonnulli captiuis fugientes Carthaginem uenerunt, inter quos Seuerianus & Imerius fuere. Nec enim ē Maurusijs transfugere uolentibus difficile fuit.

quum

quum multi cum Stoza uoluntarij manerent. Maurusij uero ac Stozas cum his qui eum sequebantur hæc audientes, ab initio quidem extimuerunt, ac in extremas Aphricæ partes fugerunt. Postquã uero rei ueritatem acceperunt, grauissima moliti sunt, se reputantes quod hæc ab Adramitenis paterentur, quibus ipsi pepercissent. Quapropter ubiq; per Aphricam cædes Aphrorũ facere iusserunt, nulli neq; ætati neque sexui parcentes, ex quo tempore regio ipsa desolata orbataq; hominibus ex magna parte fuit. Nam Aphrorũ qui supererant, aliqui in urbes quaqua uersus ac in Siciliam reliquasq; insulas fugerunt: sed nobilitas fere omnis Byzantium migravit, inter quos & Paulus fuit, qui Adrametum Imperatori restituit. At Maurusij nullis iam ob metũ resistētibus omnia diripere, cum quibus & Stozas erat, iam tunc in potentia, quem Romæ multi sequebantur, partim transfugæ, partim ab initio captiui ducti uoluntarij remanentes. Ioannes autẽ, cuius mentionem in Maurusijs feci, Sergio aduersatus maxime quiescebat. Inter hæc Imperator alium in Aphrica ducem Areobindum uirum senatorium & optimo genere natũ, sed rei militaris minime peritum, & cum eo Athanasium magistrum equitũ nuper ex Italia profectum misit, præterea Armenios quosdam quibus Artabanes & Ioannes Ioannis filij genere Arfacidæ præerant. Hi nuper Persarum exercitum relinquentes, ad Romæos unã cum alijs Armenijs transfugerunt. Erat cum Areobindo & soror & uxor Preicta Biglentiæ filia Iustiniani imperatoris sororis. Nec tamen Sergium amouit, sed ipsum & Areobindum prætores esse mandauit. Ambosq; delectum in tota regione militũ habere, & Sergio quidem bellum in Numidia contra barbaros decernere, Areobindo autẽ continuo cum Maurusijs in Byzacio pugnare iussit: quumq; classis cum his uiris Carthaginem uenisset, Sergius euestigio cum suo exercitu contra Numidas proficiscitur. Areobindus autem ubi accepit Antalam ac Stozam circa ciuitatem Sicaueneriam trium iter dierum à Carthagine distantem castra habere, Ioannẽ Sisinij contra ipsos ire iussit cum delectis qui essent in exercitu fortissimi: Sergio item scripsit cum his qui cũ Ioanne erant se coniungeret, ut simul omnes hostibus occurrerent: quumq; mandatum neglexissent, coactus est Ioannes parua manu cum magna hostium multitudine prælio congregi: erat nanq; illi cum Stoza uetus inimicitia. Vterq; igit alterutrum inuicem interfecturus currebat. Ioannes ante arcum tendens Stozam prodeuntem in dextro inguine transfixit. Ille statim humo semianimis concidit scutum minime deferendo, paucis post diebus ex eodem uulnere extinctus est. Omnes itaq; qui eum sequebantur simul cum Maurusiorum exercitu eum quamprimum sauciatum è prælio trahentes, sub arbore quadam posuerũt, ac in hostes animo ingenti properantes, Ioannẽ Romæosq; omneis ut numero longe superiores, nullo negotio in fugam uerterũt. Tunc

Ioannem dixisse ferunt, se libenter mori si contingeret, quando maximi iam uoti compos factus esset: nec mora, quū locus hic esset præceps, ex equo iam fesso ac ruente cecidit: in quem rursus insilire conatus, ac ab hostibus deprensus interficitur uir & gloria & uirtute admodū magnus. Quod audiens Stozas, statim ex uulnere decessit, dicēs ei mortem dulcissimam fore. In hac item pugna Ioannes Armenius Artabanis frater cecidit, facinora in hostes pulcherrima ostendens. Hæc Iustinianus audiens, ac inutile putans duorum imperio ducum res administrari, Sergiū statim reuocans in Italiam cum exercitu mittit, Areobindo totius Aphricæ curam delegauit. Gontharis autem duobus post mensibus quā Sergius inde discederet, tyrannidi studebat hoc modo. Quum in Numidia militibus præesset, clām cum Maurusijs egit ut Carthaginem uersus excurrerent. Illi confestim ex Numidia & Byzacio hostium exercitu collecto, eandem certatim inuadunt. Ducebat autem Numidas Cuzinas & Iaudas, Byzacenos uero Antalas: conuenit quoq; unā Ioannes tyrannus, quem seditiosi defuncto Stozæ ducem sibi constituerūt. Noscens autem Areobindus hostiū irruptionē, quum alios ductores eorumq; sequaces tum Gontharim Carthaginē mittit. Aderat & ei Artabanes cum Armenijs. Areobindus itaq; Gontharim cum toto exercitu contra hostes ire iussit. Ille uero cuncta in bello obire diligentissime se recepit ac præstitit, & unum ē seruis Maurusium genere, arte cōcum ad hostium castra ire iussit, ac palam se fugitiuū simulare, clām uero Antalæ dicere, Gontharis Aphricæ imperium tecum communicare quærit. Is imperata quum fecisset, Antalas libenter hoc audiens respondit, Non solere hoc negotiorum genus per seruos tractari. Hęc ubi Gontharis accepit, unum ex militibus Vlitheum nomine quo maxime fidissimo utebatur, ad Antalam statim misit hortatū, ut propius Carthaginem adcederet. Vlitheus itaq; clam cæteris barbaris Antalam conueniens ei consilium Gontharidis de cæde Areobindi cōmunicat, persuadetq; ut ipse apud Byzaciū imperaret, medietatēq; pecuniarū Areobindi haberet, ac mille & quingentos milites Romæos cū eo ducat, uti Gontharis Carthaginis reliquaq; Aphricæ imperiū teneat. Hæc ubi fecit in Romæorū rediit castra, quæ circum omnia uallo munita custodias singulis habebant portis. Barbari autem haud multo post rectā Carthaginem tendūt, apud Decimum castrametantes. Inde postera die ulterius processerunt, quibus nonnulli ex Romæorum exercitu ex improviso occurrentes pugna conferta, Maurusios aliquot interfecerunt: eos nanque Gontharis dolo uocauerat, ut imprudenter audentes in manifestū periculum compelleret. Inter hæc Areobindus Cuzinam per nuncios clām ad prodicionem sollicitat. At ille pollicitus postquam in rem præsentem uenisset, ab Antala & Maurusijs qui apud Byzacium erant transfugere. Maurusij enim non solum erga cæteros, sed ne

sed ne inter se fidem seruāt. Hæc Gontharidi Areobindus retulit. Ille autem detrectare, ac rem ducere cupiens, Areobindū hortatur ut fidē Cuzinæ pollicenti minime credat, nisi filios obsides ab eo accipiat. Areobindus autē & Cuzinas clām inter se nuncios continuo mittentes, de insidijs in Antalam agitabant. Gontharis itaq; Antalam per Vlitheū de his certiorē facit. Is autem rem cum Cuzina dissimulando nihil eorū quæ acceperat aut quæ inter se ac Gontharim uersabant manifestauit, sed tantū inuicē clām inimici, mēteq; diuersa, aperte in amicos quisq; proprios iuncto simul exercitu ire uidebantur. Hoc igitur animo Cuzinas & Antalas Numidarū exercitū aduersus Carthaginē ducūt. Gontharis Areobindum interficere decreuerat; ne aut tyrannidē inuadere uideret, hoc in acie clām facere constituit, ut ab alijs insidiæ in ducē fieri uiderentur, ipse autē quasi coactus esset à Romæorū exercitu Aphricæ dominationē sumere. Dolo igitur Areobindū circumueniens, hostibus occurrat hortatur iam Carthaginē propinquantibus. Videbat igitur ipse postera die in exortu solis totum exercitū in acie contra hostes educturus. Sed Areobindus imprudenter ualdeq; segniter hoc negotium tractans, tarditate intempestiua nullaq; ratione est usus: cunctādo enim quo nam modo arma induere, aut exercitū disponere oporteret, bonā diei partē consumpsit: quam ob rem in diem sequentē pugnā differens quieuit. Interim Gontharis apud milites eum accusare cœpit, ut mollē ac in aggrediendo certamine timidum; simul ordines in acie disponere noluisse: ex quo ille fugā unā cum Athanasio ac statim è Mandracio soluere meditaret, ut milites fame simul & Maurusiorū gladijs absumerentur: quod si eis uidebitur, sese ambos comprehensurum, ac in custodia habiturū pollicetur. Sic enim sperabat Areobindū uel metu tumultus fugiturū, uel remanentē nullo negotio à militibus interfectū iri, pecuniā uero quanta eis ex publico debet, se daturū de suo promisit. Milites ubi hæc audiuerē, sermonē probāt, Areobindū execrant odioq; psequunt. Interim Areobindus cum Artabane ac suis huc uenit: præliū cōmittitur supernè è turribus atq; inferius ad portas ubi Gontharis constiterat, neutriq; inclinauerūt. Congregati uero ex Romæorū castris quicūq; Imperatoris partibus studebāt, seditiosos certatim de mediō tollere conabant. Non enim Gontharis oēs per suasione decepit, plurimi nanq; syncera mente in officio perstiterūt. Areobindus aut tunc primū uiros adspiciens interfectos (nō enim unq; talis ac tātus inciderat exercitus) clam oibus profugit. Est enim intra Carthaginis mœnia templū ppe maris littus, ubi uiri habitāt quos monachos appellare solemus, quibus rē diuinā exercere moris est. Hoc Salomon ædificans nō multo prius muro circūdedit, arcemq; munitissimā constituit. Huc Areobindus simul cū coniuge & sorore cōfugit. Tunc etiā Artabanes & ipse discessit, reliquiq; inde omnes quō quisq; potuit abierūt. Gontharis igitur uictor unā cum seditiosis

palatium cinxit, portasque ac portum diligentissime custodijt. Primum quidem Athanasium euocat, qui nulla mora ueniens multa adsentatione usus factum probare uisus est. Deinde Gontharis Reparatum ciuitatis praesulem Areobindo nunciatum misit, ut sub fidem incolumitatis ad palatium uenire maturaret: quod si contempserit, sese illum expugnaturum, ac ilico interfecturum minitatur. Areobindus susceptis ab episcopo mandatis, metuens se statim uenturum dixit, si lauacro filium diuino de more prius abluerit, deinde per idem iurauerit spem ei certam salutis se daturum. Praesul itaque ei morem gessit. Ille euestigio redeuntem sequitur, uestem indutus seruilē, neque duci neque ullo militari uiro cōuenientem. Postquam uero prope palatium fuit, sacrum euangelium à praesule accipiens in eius conspectum uenit, pronusque aliquandiu iacuit, preces & sacrum euangelium, ac paruū filium tunc sacro baptismo ablutum, per quod praesul iurauerat protendens. Gontharis cum miseratus, ad spem quoque exhortans surgere iussit, omnia quae praesul pollicitus fuerat sese praestiturū adfirmando, posteraque die eius & uxorem & substantiam Carthaginem transferri mandauit. Deinde praesulem missum faciens, Areobindum & Athanasium secum cenare iussit, ac Areobindum ante omnibus in summo accumbere. Post cenam uero in cubili solum dormire coegit, ubi Vlitheus cum nonnullis alijs ab eo missus ipsum & flentem & multa obtestantem, ac ad misericordiam fidemque datam implorantem interfecit, non esse immortalem dictitans, in longam puto senectutem eius cauillando. Postera die Gontharis pecuniam simul & milites ipsius inuasit, ac caput ad Antalam misit. Is accepto nuncio, nihil probe ex his quae unā conuenerant ab eo gestum putauit. Nam ubi fidem ac iusiurandum uiolatum esse uidit, uehementer est iratus, quae nec illi nec cuiquam mortalium uiolanda existimabat. Multa igitur de ipso cogitans, tandem Iustiniani partes sequi constituit, quapropter retrō remigrauit, noscensque Marcentium qui apud Byzacium militibus praerat, in quandam uicinam insulam ob seditionis huius formidinem aufugisse, misit eum hortatum uti ad se ueniret, simulque fidei cautionē de incolumitate dando. Ille euestigio discedens, apud eum in castris mansit. At milites qui apud Byzacium manebant, Adrametum ciuitatem custodiebant. Milites autē Stozæ non minus quam mille existentes, ubi factum hoc audierunt, cursu statim ad Gontharidē contendūt. Ille uero libenter eos excepit. Erant enim Romæi quingenti, Hunni uero octoginta, reliqui uero Vandili omnes. Artabanes quoque fide accepta ad palatium unā cum Armenijs uenit, sese tyranno obtemperare uelle simulans, clam uero eum de medio tollere cogitans, ac Gregorio fratris filio & Artasiri equiti rem cōmunicat. Gregorius uero eū ad rem adhortans sic alloquitur, Artabanes optime, nūc tēpus adest Belisarij gloriā equādi, imō lōge excedēdi. Ille enim cū exercitū magno & pecuniā

Gregorij ad
Artabanem
oratio

& pecunia plurima ab Imperatore huc missus uenit, ducēsque consiliarios ac duces plures, insuper classem qualem nunquā adhuc audiuius, equitatum quoque plurimum, & alia quaecunque Romæorum Imperatore digna ad hanc expeditionem missa fuere: sic deinde & labore multo Aphricam Reipub. redidit, quæ quidem omnia nunc pereuntia rursus restituere in tua & uita & uoluntate ac uirtute situm est. Reputa imprimis te Arfacidam optimo loco natum esse. Cogita quod generosos homines semper & ubique fortiter agere decet. Multa quidem ante hoc tempus pro libertate admirabilia sunt à te gesta facinora. Nam & Acacium Armeniæ præfectū, & Sittam Romæorum ducem adhuc iuuenis interfecisti, & ex illo Cosroi regi cognitus cum ipso contra Romæos bellum suscepisti. Denique tantus es ut tuum iam sit non pati Romæorum Imperatorem à cane temulento subiugari. Ostende nunc optime Artabanes tua facta præterita ex uirtute demum potius quàm à fortuna prouenisse. Quod autē ad nos pertinet, ego simul & Artasires hic omnibus conatibus tibi hanc rem aggredienti præsto erimus obtemperantes. His Gregorius dictis Artabanis animum etiam contra tyrannum magis incendit. Gontharis interea Areobindi uxorem & sororem ex arce deducēs in domo quadam manere coëgit, nusquam neque uerbo neque re ab eo læsas, quin in honore habuit, necessarijsque omnibus ut eas decebat prosequendo, nec dicere aut facere quicquam inuitas coëgit, præterquam Præictam coniugem ipsius, quam scribere ad Iustinianū iussit, quemadmodū Gontharis eas probe tractaret, quodque cædis uiri minime conscius fuisset, sed ab Vlitheo scelus patratum, Gontharide minime probante. Hæc Gontharis Pasiphili consilio fecit: qui uir inter Byzacenos genitus, princeps seditiosorum fuit, seque Gontharidis tyrannidi socium addidit, spem ei proponens, quod si hæc succederent, ipsam Imperatoris filiam in matrimonium duceret cum dote, ut par erat, ex dignitate principis adfinis ingenti. Post hæc Artabanem cum exercitu contra Antalam & Maurusios in Byzacium ire iussit. Cuzinas autem ueluti dudum Antalæ clam aduersus, iam palam ab eo dissidens, ad Gontharidem transfugit, cui & filiam & matrem obsides dedit. Artabanes item ex altera parte se cum exercitu Antalæ, contra quem missus fuerat iunxit, cum his & Ioannes erat dux seditiosorum, & Vlitheus eques, sequuti & Maurusij, quibus Cuzinas præerat, ac ciuitatem Adrametum prætereuntes, hostes in itinere offendunt, à quibus paulo longius castrametati sunt. Postera die Ioannes ac Vlitheus cum parte exercitus ibi remansere. Artabanes ac Cuzinas in aduersarios exercitum duxere, quos Maurusij minime cum Antalæ conuenientes in fugam uerterunt. At Artabanes dolo repente signa conuertens remigrat, quapropter Vlitheus ipsum ad exercitum uenientem interficere statuit. At Artabanes sese excusans, ait timuisse ne Marcen-
tius ex Adrameto ciuitate auxilium aduersarijs ferens, ubi hic erat, magnis
eqs

eos incōmodis adficeret: sed Gontharim cum toto exercitu oportere contra
 hostes ire, & primo quidem Adrametum iens cum Imperatoris exercitu se
 coniungere statuit. Multa uero cogitāti potius uisum, Gontharim de medio
 tollendo & Imperatorem ac Aphricam omni molestia liberare. Reuertens
 igitur Carthaginem tyranno nunciat, quod exercitus ipsius minor sit quā
 hostium. Hic uero cum Pasiphilo rem communicans, omnem armare exer-
 citum decreuit, ipseque met contra hostes ducere, relicto Carthagine præsidio.
 Multos igitur quotidie ex his quos ulla causa suspectos haberet, interfecit. Pa-
 siphilo autē quem Carthagine in præsidio reliquit mandat, uti omnes Græ-
 cos interficeret, ac alia faceret ut ex re uiderit esse. Igitur Gontharis statuens
 die sequenti cum hoste concurrere, prius epulum dare suis studiosis ac fidis-
 simis statuit. Conuiuium itaque in conclauī ubi tres mensæ paratæ erant. Ipse
 in prima, ut fas erat, accubuit, cui Athanasium & Artabanem adhibuit, præ-
 terea Petrus Thrax genere, & Salomonis olim eques hastatus, nonnullique
 eius amici. In alijs uero duabus mensis Vandilorum optimi ac primi accu-
 buere. Ioannem autē qui cum Stozā militantes seditiosos rexit, Pasiphilum
 priuatim accumbere iussit, & alij quoque ut Gontharidis amicis est uisum ad-
 hibiti, Artabanes igitur quando ad hoc conuiuium uocatus erat, tempus op-
 portunum ad tyranni cædem patranda existimans, consilium quidem ne-
 mini cōmunicauit, præter quā Gregorio, Artasiri & equitibus tribus, quos
 equites iussit cum ensibus intrō cum proceribus esse (Nam ducibus accum-
 bentibus retro consistere equites mos erat) quumque intus essent, rem quan-
 do tempus opportunum uideretur aggredierent: prius tamen Artasiri man-
 dat negotio incumberet, Gregorio uero ut Armeniorum quos maxime au-
 dacissimos uideret, secum in palatium duceret, enses in manibus habentes
 (nam nullis præterque ducibus ducere armatos fas erat) ac hos in angipor-
 tu relinquens intrō cum militibus ingrederetur, neminiq; Armeniorū illorum
 rem cōmunicaret, tantumque diceret quod suspectū habeat Gontharim: de-
 inde Artabanem ad conuiuiū uocatū, uelle propterea ipsos consistere apud
 Gontharidis custodes quicumque adhibiti fuerint, ac specie ludi scuta quæ illi
 tenent attrectare, uersarique per iocum in omnē partem: ut si forte tumultus
 ac clamor oriatur, ea scuta rapientes statim auxilio adcurrant. Gregorius igitur
 hæc Artabanis mandata diligenter exequitur. Artasires autem hæc ex
 alia parte meditatur, Iacula nonnulla duplicia in sinistra manus palma po-
 suit, secundum partes usque ad cubitū protensas, ipsa quoque uestimenti parte
 diligenter superinducta contegit, ut si quis eum ensis aggredieretur, brachiū
 protendendo munitum ac ictum in ligno excussum uitando corpus à uul-
 nere custodiret. Artasires itaque his hoc modo constitutis Artabani sic ait,
 Ego quidem nulla mora aut metu rem aggrediar, atque hoc ense Gontharis
 corpus me recipio uulneraturum: quid autem deinde sequatur, non habeo
 dicere.

dicere. Si enim deus tyrannidem odio persequitur, & propositum meum si mul iuuabit. Si uero alicuius à me ueteris culpæ pœnas est expetiturus, profecto huic facto impedimento erit. Vtunque res eueniat, si tyrannum letali uulnere saucium hodie non uideris, nihil moræ sit quin eodē me tu ense meo confodias, ne mihi superstiti durior ex illo sit exitus, & qui tuo mandato rem fuerim aggressus, te quoque perdendi sim causa inuitus. His Artasires dictis cum Gregorio & uno ex equitibus mensæ locum adiens, à tergo Artabanis constitit. Reliqui iuxta custodes manentes imperata fecerunt. Artasires igitur in conuiuii principio rem aggredi decreuerat, ac iam acinacis capulum attigerat, nisi à Gregorio prohibitus fuisset, qui Armeniorum lingua ei significauit tempus expectandum, quo iam processu epulari ebrietate madidus Gontharis esset. Artasires itaque eadem uoce respondit, Heu bone uir, quorū animum pulchre dispositū prohibuisti? Iamq̃ perseverante conuiuiō Gontharis temulentus ambitione quadam de mensa equitibus dedit, quæ extra conclaue esuri erant, relictis tantum tribus equitibus, quorum unus Vlitheus. Exiit & Artasires unā cum alijs cibos gustaturus. Hic quædam illi subit cogitatio, ne quid acinacem educere uolenti esset impedimento: quapropter nudum eum eductum, ac sub ueste conditum ferens, intro ad Gontharidem adcessit, quasi clam alijs aliquid ei dicturus: quem ubi Artabanēs uidit, animo ob uehementem iracundiā commotus, caput agitare, ac uarios ore colores mutare cœpit, ut facile quis eum rem meditari nouam deprehendere potuisset, quod & Petrus qui iuxta erat animi sagacitate animaduertit, quanquam tacitus, quod rem ob erga Imperatorem beneuolentiam animo magnopere probaret. Artasirem interea tyranno propinquantem quidam è seruis repulit, retrocedentisq̃ paululum nudum uidit ensē, protinusq̃ clamans, Ecquid hoc, inquit, bone uir? Ad quam uocem subito Gontharis manu ex aure dextra forte capiti adposita conuersus, ac quasi diuinitus quo in loco peti deberet inimico indicans, eadē in parte statim feritur, ex quo cerebri pars cum digitis excussa est. Petrus igitur exclamans in hoc tumultu Artasirem hortabatur, ut omnium sceleratissimum hominem de medio tolleret. Gontharidi itaque saucio exilire conanti, Artabanēs qui iuxta accumbat, ensē ab latere quā magnū educens, latus dextrū capulotenus confodit, ex quo ille statim moribundus cecidit. Artasires quum ipse à uulnere tutus, ob brachium sagittis munitū, uti supra narraui, esset, facile Vlitheum deinde trucidat. Petrus igitur & Artabanēs hic Gontharidis, ille Vlithei extinctorū ensibus adreptis, reliquos illorū equites ibidē interfecerūt. Armeni uero quibus datū erat negociū scuta ad tumultū exortū corripere, ilico his à custodibus direptis, intro ingressi, & Vandilos omneis & Gontharidis amicos nullo resistente trucidāt. Vbi uero custodes ipsi rem gestā uiderunt quū ex magna parte ex Areobindi domo essent, pleriq̃ Armenios sequuti sunt, omnes

omnes deniq; Iustiniani partes adsumentes Callinicum (nam sic in bello uocabatur) clamabant: quæ uox in ciuitatem omnem cito diffusa, Imperatoris studiosos excitauit, ut hi cõiuratos omneis de improviso aggrediētes, in proprijs domibus partim dormientes, partim edentes, nonnullos mente præcipiti ob timorem existentes interfecerint, inter quos Pasiphilus fuit. Ioannes autem cum quibusdam Vandilis in templum aufugit: quos omnes Artabanes in fidem de incolumitate receptos, Constantinopolim misit, Carthaginemq; Iustiniano hoc modo tumultuantē restituit, anno ipsius imperij nono ac decimo, à cœpta uero tyrānide ac seditione die sexta ac tricesima. Quo facto Artabani ingens gloria nomenq; accessit, ac Prinecta Areobindi uxor multam dono pecuniam dedit. Imperator quoq; eum Aphricæ totius præfectum cōstituit: cui paulo post missionem flagitanti, Ioannē Pappi fratrem successorem misit. Is quamprimum in Aphricam uenit, nihil potius habuit, quàm Antalæ ac Maurusijs apud Byzacium bellū mouere: quod feliciter gerens multis in prælio interfectis, signa olim Salomone extincto à barbaris erepta Imperatori Byzantium misit, reliquos extorres à finibus Romæorū fecit. Procedente deinde tempore Leuchatæ Maurusij cum magno exercitu se Antalæ coniungentes, è finibus Tripolitanorum in Byzaciū irruerunt: quibus Ioannes occurrens, ac prælio cū suis superatus Laribum confugit, hostes uero usq; Carthaginem excurrentes, magnas clades incōmodaq; omnibus circa locis intulerunt. Paulo deinde post Ioannes redintegrato quoad potuit undecunq; exercitu, Maurusijs alijs quibusdam simul cum sequentibus Cuzinā sibi adiunctis, hostes rursus petens, partim peremit, partim ad extremos usque Aphricæ fines fugauit. Hoc igitur modo pauci admodum & imbelles in tota prouincia relictī, uix tandē ac sero quievere. Et Aphricæ quidem res sic se cum Romæis habuerūt. Ego uero nunc ad bellum uenio Gothicum.

PROCOPII DE BELLO PERSICO ET VANDILICO
lib. IIII. Raphaele Volaterrano interprete, finis.

AGATHIVS DE BELLO

GOTHORVM ET ALIIS PEREGRINIS HISTORIIS;

per Christophorū Persona Romanum, priorem sanctæ Balbinæ, è Græco in Latinū traductus.

PER AEPRECIVM in bello uictoriæ sunt, trophæa, urbiumque exædificationes, & ornamenta, cuncta denique, quæ uel magnitudine præstent, uel digna sint laude: hæc ferme & istiusmodi cætera adeptis iam & gloriam afferunt, & uoluptatem: mortuos uero, & ad uitam aliam abeuntes, haudquaquam sequi facile uolūt, quin potius obliuio mox interueniens, occultando auertit ueros rerum gestarum euentus, & ubi è uita excesserint

*Præfatio in
laudem huius
historiæ*

qui eas nouerunt, abscedit simul & fugit unà oblitterata cognitio: sic fit ut nulla recordatio quædam & simplex, inutilis sit & plane inconstans, ita ut nequeat prorsus in longum extendi tempus. Ipse uero haudquaquam existimauerim illos hominum, aut pro patria subisse pericula, aut alios suscepisse labores, quum essent nō nescij, quod si uel res maximas gesserint, deperituram secum unà quandoque & gloriam esse defluxuramque breui, ut quæ eorū dumtaxat uitæ curriculo dimensa sit, nisi quis, ut apparet, prouidentia quadam diuina naturæ obfirmante fragilitatem, quæ historiæ insunt, quæue ex ea sperantur, superinduxerit bona. Non enim coronæ ob gratiam quæ ex oleastro selinoue constet, Olympionicæ athletæ in palæstris exuebant: nec bello boni decertatores exuuiarum de causa assequendarum, & futuri mox lucri auiditate, in prompta sese & aperta discrimina ingerūt: sed ob firmiorē immortalitatemque gloriam, qua frui haud sane aliter queunt, nisi accedat historia, quæ ipsos faciat immortales, nō ut Zamolxidis instituta & Getica desipientia faciunt, sed modo quodā diuino & immortalī, & quo solo mortalia ista uiuere perpetuo possunt. Nō igitur facile fuerit omnia explicare aut enumerare, quot bonis historia humanam expleat uitam, & summatim ut dicam, ciuili philosophia haud longe inferiorem hanc duxerim, ni forte plus aliquid conferat. Siquidem hæc ipsa historia haud secus ac domina, nec nutabunda quidem nec adulatrix iubet plerūque & plane constituit, quibus nam sit inhærendum, quæue sint fugienda, & perinde necessitatem persuadendo immiscet in animos se dum insinuat uirtutemque collocat, ubi plurimum allicibili utitur oratione, uel exemplorum uarietate, ueluti condimentis quæ narrantur excolit, ea dicendo confirmans in quibus homines rectiore consilio usi, uel æquitate probatiores sint redditī, uel forte pro cuiusquā sententia, siue fortuna duce &

K hac

hac aduersante falsi quandoq; à recto decoroq; aberrauerint: nam mortaliū animis est illud præcipue insitum, ut ad uirtutem inclinent, & ultro hanc appetant. Ipse igitur hæc iampridem animaduertens, & admiranda esse maximum in modum ratus, collaudandos existimaui ut in omnes beneficos, qui tale aliquid scribēdo elaborarunt: sed mihi haudquaq; antehac uisum, id ut laboris aggrederer, uel à principio attentarem: fueram nanq; uel in primæua illa meâ ætatula heroicis modulationibus apprime deditus, & poëticæ artis suauitudinibus delectabar, atq; adeo, ut in hexametro breuia poëmata quædam ediderim, quæ Daphnica nuncupantur, amatorijs fabulis uariata nonnullis, & eiusmodi plena deceptiunculis. Et sane tum primū dignum id laude uidebatur, & nihil ingratū, si ea quæ apud quosdam recens conscripta essent, nec in apertū à nonnullis ut mussitantibus ederentur, in unum utcunq; liceret colligerem, & singula quæq; ordine suo distincta perscriberem: & id quidem mihi sedulo factitatū. Hæc igitur nostra ætate, ubi magna undequaq; terrarum bella ex insperato contigerit erupisse, exciriq; sedibus suis barbarorū nationes non paucas, & rerum gestarū fidem uix capientiū, absurdiores constet fuisse euentus, temerariosq; & diuersos fortunæ casus, generationes præterea ad internecionē attritas, & urbes captas, traductosq; aliò incolas, atq; adeo ut cōmota omnia sint, timor incessit animum, ne forte haudquaquam par sit ea facta quæ ut ingentia sunt & miranda, ita & posteris profutura, in explicata relinquere ac silentio præterire. Quocirca non indecens fore existimaui, utcunq; illa periclitando perscribere, ne omnis uita in fabulis & superuacaneo quodam labore consumeretur: & quamuis haud prius me ad historiam conscribendā contulerim, quàm Iustinus ipse & iunior Iustiniano suo iam fato perfuncto imperium gubernaret, recurrā tamen ad tempora ipsa superiora, ita ut quæ alius nemo scribendo elaborauit, proprium opus facturū sim: tametsi pleraq; Iustiniani tempore gesta, quæ Procopius Cæsariensis rhetor diligenter conscripsit, prætereunda nuncuideantur ut per eum sufficienter iam explicata: quæ uero deinceps sunt subsequuta, pro uiribus mihi narranda desumpsi. Cæterum Procopius ab Archadij morte exorsus historiam est, qui Isdigerti Persarum regi & imperij procurationem, & Theodori filij curam reliquit, & ab his insuper quæ Urbano Perozoq; accidere. Narrat præterea quemadmodum † Cauades Imperator creatus regno priuatus sit, quod statim recuperauit. Vtq; & Amidam Anastasius Romanorū rex cepit, & post hūc item Iustinus Imperator & senior eadem in re ut plurimū insudarit. Post hæc Persarum prælia explicat, & quæ Iustinianus Imperator aduersus Cauadē Cosroemq; reges circa Syriam Armeniamq; & per Persarum cōfinia gesserit, utq; Vandalorū Gelimer, id loco est nomen, Carchedonq; urbs, & Afrorum regio omnis per Bonifacium Gelericumq; præfectos post defectionem multis post annis Iustiniano in seruitutem concesserint.

Idem qui supra
Cauades

serint, quum aliàs quondā sub Romanorū fuissent imperio, deletisq; Van-
dalis, quæ nam gens illa siue intulerit, siue perpeffa sit mala, quū in Libya &
multis in locis contra Romanos acie instructa processerit, utq; Stozas ille &
Gontharis, & si partium Romanorum fuissent, tyranni tamen iam facti in-
gentium calamitatum & seditionum Libijs causam præbuere, nec prius se-
data sint mala quàm uiri isti deperderent. Ciuilē præterea scribit Byzantijs
aduersus Imperatorē seditionē exortam, maximum processisse in malum, &
damno Rempub. affecisse, factasq; per Hunnos incursiones, qui ea tempe-
state Histrū flumen transgressi Romanū imperiū acerbissime deuastarint,
Illyrios, Thessalosq; & Europæ alia pleraq; depopulati, & Asiæ partē non-
nullā, in Hellespontū transferint, Surorūq; urbē in Syria Berrhoeaq; & ad
Orontē fluuium Antiochiā hostiliter fuisse à Cosroe Persarū rege deletas,
Edessamq; ciuitatē obsessam, à qua postmodū depulsus abscesserit. Poterūt
igitur ex Procopij scriptis nō solū hæc noscitari: sed Æthiopū Homeritarūq;
acies peruideri, & causa simul quur utrāq; hæc gentes ad inimicitias uenerint.
Quam multa ille de morbo pestilentissimo dislerit, qui tunc temporis in ge-
nus humanū irrepserat, & q; absurda cum eo simul inuaserint. Poterit dein-
ceps ex eodē ipso Procopio colligi, quemadmodū multa & strenue Roma-
nus exercitus circa Alazorū castella, & Petræ præsidium aduersus Chorianē,
& Mermeroēm Persarumq; multitudinē gesserit. Porro trāsgressus ad Occi-
dentis plagam, haudquāq; præterijt, Theodericū Gothorum regem excels-
sisse è uita, eiusq; filium Aminundam per Theodatū quendā occisum, unde
& Gothicum bellū eruperit. Nec plane omisit Vittigem quempiā, qui post
Theodatū Gothorū potitus imperio est, per Belisarium præfectū post mul-
ta certamina bello fuisse deuictū, Byzantiumq; demū ad Imperatorē trans-
missum, Siciliamq; & Romam, & uniuersam Italiam barbaris peregrinis eie-
ctis, iterato patrium & pristinum decus recuperasse, Narsetemq; eunuchum
liberæ mox potestatis præfectū, aduersus Totilam Gothorū imperatorem
creatum egregie bella gessisse. Post hunc Phredigerni Teiam Gothorum su-
cepto imperio fuisse haud longe post interfectū. Hæc omnia ad annū usque
uigesimum sextū imperij Iustiniani sunt gesta. Deniq; Procopius Rhetor in
his finē historiæ fecit. Ipse uero ad ea quæ ex his ipsis dependēt, & subsequuta
postmodū sunt, explicanda accedā, hincq; mihi initiū historiæ sumam.

AGATHII HISTORIAE LIBER PRIMVS.

MEIAS post Totilam Gothorum dux factus, in unum con-
tractis iam exercitibus aduersus Narsetem Romanosque
uniuersis uiribus bellum parauit, in eoq; ad internecionem
deuictus prælians cadit. Qui uero ex prælio & si non multi
superfuere, Romanis instantibus, nec fugæ spaciū permit-
tentibus, crebris tamen oppressi incursionibus, ubi in loca

aridiora se coëgissent, à Narsete has pacis accepere cōditiones, ut suas terras libere & sine formidine regerent, Romanorū tamen Imperatori obedienter tributa dependerēt. Quum itaq; hisce in locis res prospere cederēt, uisum est omnibus bellī finem Italiam de cætero habiturā: quum id alioquin alterius bellī principium esset, atq; adeo ut plane autumem nunq; nostrū id seculum mala huiusmodi relictura, sed permansura perpetuo, & in maius hæc semper auctum iri, quoad humana hæc natura perstiterit: quandoquidē uel à principio, ut ita dixerim, cum uita simul mortalium inuecta sint prælia: & sane poetica omnis & quæuis hīstoria bellorum sunt plenæ, nec aliud es in his computurus uberius proditum. Cuius rei causam haudquaquam, ut uolunt pleriq; astrorum esse decursus uel fatum, uel absurdas quasdam necessitates crediderim. Nā si fortuna in omnibus superaret, demereturq; & mortalibus arbitrari & uelle, profecto instructiones omnes & artes disciplinasque uanas & plane inutiles iudicarem, deperdereturq; & euanesceret, infructuosaq; foret spes recte uiuentiū. Haud tamen ita se habet, non enim deum qui mihi cognitionis sit causa, præliorū ducem esse & cædium conuenit: eum nāq; qui & summæ sit bonitatis, & malorum abactor, homicidam esse & prælijs delictari, nec affirmanti quidem fidem sum præbiturus. Sed in cupiditates & iniusticias animi hominum sponte labuntur, discordijsq; & perturbationibus omnia complent. Hinc nimirum pernicies affatim occurrit, nationesq; diripiuntur mortaliū, & mortes infinite exoriuntur. Hunc igitur in modū ea tempestate & Gothi iētis cum Romanis scēderibus diuersi mox abiire. Siquidē qui infra Padum loca incolerent, in Thusciam Liguriamq; quocūq; animus ferret, uel forte singuli insueuissent, mox abscessere. Alij uero Pado traiecto circa Venetiā per castella & oppida dispergebātur, in quibus antea permansissent. Quū igitur Gothorū hoc statu res esset, perdecuisset hos haud dubie re ipsa & factis ut confirmaret quæ iureiurādo sanxissent, suaq; securius iam possidentes à diuturnis periculis uindicaret, ut aliquando tandem à malis respirarent præteritis. At contrā hi quum se ad breue continuissent, res nouādi percupidī, uel denuo aggredi bellum parabant: suis tamen hi uiribus parum confisi, quum se pares Romanis minus existimarēt, confestim ad Francos se contulerūt, longe melius præsentia processura sibi hoc pacto rati, utilitatēq; ex eo esse ad omnia suffecturā, si cū finitimis propinquisq; ciuitatibus bellī societatem inirent, sic fore ut hostes ocyus debellarēt. Est autem Francorum hæc natio Italiæ proxima, & terminis iuncta. Veteres tamen hos esse Germanos dixere, quod utiq; ex eo sat liquet: nam circa Rhenum hi habitant, & huic propinquas incolunt terras, Galliarumq; maximam possident partem, non propriam, sed uī & in posterum occupatam. Habent præterea Massiliā urbem, Ionum olim coloniā. Hanc enim Phocenses quondam per Medos sedibus suis abacti incolere, Dario Idaspis filio rege Persarum regnante:

nunc

nunc uero Græca ex urbe, reddita iam barbara est. Nam patrio illo reiecto & prisco uiuendi modo, imperantiū utitur institutis: tamen hoc tempore uideatur non admodū pristina dignitate defectior, nimirum quum Germani haudquaquē sint, ut plurimi barbarorum pastores: sed Romanorū politia & alijs institutis & multis utuntur, hisdemq; legibus uiuunt, & cæteris item ut in conuentibus faciendis & nuptijs, medeliscq; eadem statuunt. Sunt quippe omnes hi Christiani, & rectissimæ inter cæteros omneis opinionis. Habent præterea per ciuitates antistites, sacerdotesq; , festos insuper haud secus ac ipsi nos peragunt dies. Et sane hi mihi & si cætera barbari, moribus tamen uidentur quā optimis præditi, & maximū in modum ciuiles, nec quicquam habere quod à nobis hos faciat alienos, præter uestitus barbariem, & uocis innatæ sonum linguæq; : quos equidē quum ob eorū uirtutes, tum ob in cæteros æquitatē, inter seq; concordia, mirum in modū admiratione ac laudibus prosequor & magnifico. Nam & si antehac sæpe & nostris his quidē temporibus in principes tres pluresue eorū sit partitum imperiū, nunq; tamen in inuicem bella suscepisse hos constat, nec ciuili patriā sanguine inquinasse. Quum alioquin ubi magni esse uidentur, & non impares aut dubij potentatus, ibidem & necessarium sit omnino & multis de causis inflatiores animos fieri, honorumq; exoriri & primatus cupiditates, & infinitos alios animorū affectus, ut perturbationis ita & seditionum plenissimos. Apud hos tamen, & si diuisa imperia sint, nil prorsus offertur huiusmodi. Sed si qua forte de re inter principes oriatur contentio, cæteri omnes ad bellū se parant, ut armis decertaturi, & ita instructi simul procedunt: quibus conspectis, utrinq; dissidentium principum copiae, depositis euestigio odijs, in gratiam redeunt, iussicq; parent, ut iure potius ea de quibus ambigitur, quā armis decernant: aliās uero si pergāt, suo se malo scirent decertaturos, perinde haudquaquam par foret, nec patriā id sineret cōsuetudo, ut pro priuatis inimicitijs detrimentum Respublica ruinam ue patiat. His moniti phalangas mox soluūt, & arma deponunt, hoc pacto pace conciliata placantur, ex tutoq; accessus & mutuo fiunt, unaq; uersantur & odia abscessere. Sic fit ut inferiores & subditi iusticiam simul ac patriam colāt, Principes uero ubi opportunum est, & benignos se præbeant, & facile obsequantur. Vnde & uires quum habeant hi firmiores & legibus hisdem utantur, nulla rerum suarum facta iactura, quam multa sibi & sedulo uendicant. Iusticia nanq; & charitas ubicunq; inter mortales fouentur, felicem proculdubio Rempublicam reddunt, stabilemq; atq; adeo diu mansuram efficiunt, nec facile iniuriæ opportunam, ut capi ab hostibus queat. Franci igitur quum optimum degant id uitæ genus, seipsos imprimis & proximos quosq; peruincunt, & ex parentibus filij regna suscipiūt. His uero per id tēporis quo ad se Gothi oratores misissent, reges tres erant. Sed haudquaquē ab re fore existimauerim, si istorum genus paulo altius repetendo,

Francorū mo
res laudatiss
simi

tendo, & breuiter enarrando quæ his antea cōtigissent, in eos sit transgressio nostra hæc desitura, qui nam ea Gothorum tempestate imperio potirentur. Constat sane Childebertum, Clothariū, Clodamirum, ac Theodericū germanos fratres fuisse. Hi itaq; patre defuncto, in partes quatuor partiti imperium, quantum cognitione capere potui, æquam singuli partē ciuitatū & gentium accepere. Clodamirus uero haud longe post aduersus Burgundiones, qui & Gothicæ sunt nationis, ductauit exercitū: qui quū suapte natura & insolenter esset ad res bellicas promptior, pectus telo transuerberatus occidit: eo cadente mox Burgundiones coma animaduersa profusiore quæ illi ad tergum protendebatur, sensere hostium ducem se occidisse. Neq; enim fas erat Francorum imperatoribus comā tondere, sed à pueris intonsi manent, atque adeo ut à tergo his defluant crines: nam à fronte discriminati utrinq; ferunt. Nec sane Turcorū more barbarorumq; impexi & squalidi sordidioresq; capilli his sunt, uel aliās calamistrati & indecenter perplexi, sed uaria his superinfundūt unguēta, & diligenter pectendo expoliunt. Idēq; perinde præcipuū & regiū decus constitutū est, solis ut regibus permittatur: nam subditi circumtonsi sunt omnes, nec plixior his coma concedit. Burgundiones igit Clodamiri præcisum mox caput hostium exercitibus ostendūt: unde desperare hi de summa rerū iam cœperunt, & ignauiter adeo eorū diffraacti sunt animi, in eamq; trepidationē iam uenerunt, ut de cætero inire præliū recusarent. Quo factum est, ut uictores, uti his uisum est, datis conditionibus, & pro arbitrio pacti bello se liberarint, Francorū copię quia incolumes & integri omnes dimitterent uolētes ad suos se receperūt. Sic itaq; Clodamiro occiso, quia nondum liberos suscepisset, eius statim imperiū inter se partiti sunt fratres. Theodericus uero haud multo post tēpore morbo correptus interiit. Theodiberto filio inter cætera bona præfecturæ etiā dignitate relicta, qui paterno suscepto iam regno, & Alemannos bello prostrauit, & gentes alias uiciniores per uicit: nam & audacissimus erat & turbulentissimus, ac præter modum cupidius discrimen omne adibat. Vnde in ipso belli ardore quod aduersus Totilam Gothorum ducem Romani susceperant, id Theodibertus animo agitabat, & curabat enixius, ut dum interea Narfes in Italia & Romani simul exercitus labore & sollicitudine tenerentur, ipse quàm maximis posset fortissimisq; & bellicosissimis copijs in unū coactis, ad Thraciæ regionē ductaret, ibiq; omnibus deuastatis, Byzantiū regiam urbē bellū transferret: atq; adeo id consilij reipsa & factis exequabat, apparatusq; superbiorē & præpotentem insuper factitabat, ut uel ad Gepedas Longobardosq; & finitimas alias nationes quosdā legarit, ut secum hi omnes bellū susciperent: non enim ferendū esse existimabat Iustinianū Imperatorē suis & imperatorijs præscriptionibus, titulisq; Latine, Alemānice, Gepediceq; & Longobardice, & eius modi nuncupationibus prædicasse se gētes has omnes & nationes subactas habere,

habere, & quemadmodum ipse hanc grauititer ferret iniuriam, ita & ceteros ut molestius tolerarent orabat, ut secum unà contumeliam passos. Ipse uero si expeditionem hanc ille fecisset, non in bonum audaciā sibi cessuram crediderim: nam siue in Thraciam siue in Illyricos ille ductasset, quandoquidem utrobique omnino & necessario erat futurū, ut Romanas incideret copias, cum ignominia haud dubie erat delendus. Quod si hæc ille animo demandasset, deinde id uoluisset, aut optasset, uniuersaq; & pro uotis de se perfecisset, expediēbat tamen sese ut audaciæ & temeritatis argueret, qui furorem atq; demerentiam fortitudinē duceret. Nam si haudquaquam eius uitæ finis rem quam animo destinarat mox præuenisset, iter forte aggressus foret. Sed quū interea uenatum is isset, miræ magnitudinis taurus porrectis in altum cornibus, ei obuiam uenit: erat autem is non ex pusillis hisce qui terram aratro scindunt, sed syluestris, montanus, ferusq; & cornupeta, & magna corporis mole, unde quodcūq; obuium habet obterendo occidit: istiusmodi multi in his terris aluntur, umbrosæ namq; ibi sunt syluæ, densi montes, locaq; ipsa frigidiora: his omnibus suapte natura animal id delectatur. Hunc namq; taurum Theodibertus quū è loco superiore in se ruentē uidisset, mox constitit, ut uenabulū obiecturus: tum ille ubi in proximo fuit, cursu delatus, impetu & arborē haud sane magnam fronte & cornibus impetit, quæ statim omnis concussa procubuit, simulq; ex ea ingens diffractus ramus & solo uiolēter impactus, Theodiberti caput afflixit: tum ille quum letifera esset & incurabili plaga affectus, supinus mox cecidit, & uixdum domum delatus, die eadem è uita excessit. Theodobaldus itaq; filius regnum suscepit, quem & si iuuenis admodum esset, & sub pædagogo adhuc nutriretur, lex tamen patria ad paternū regnum uocabat. Eo igitur tempore quo Teias suo perfunctus est fato, & Gothicis rebus peregrina erant pernecessaria auxilia, apud Francos Theodobaldus, & is quidem adolescentulus, Childebertusq; & Clotharius reges Theodobaldi coniunctissima iuxta leges Romanas cognatione patrui erant: ad hos tamen quia longius aberant, haudquaquam eundum Gothi existimarunt, non tamen ex uniuersæ gentis consensu, sed eorum qui iuxta Padum tunc habitarent: nam cæteris Gothis haud dubie erat rerum hæc innouatio uoluptati & status firmioris turbatio, percellerant tamen futuri prænotione & fortunæ inæquabilitatem extimescebant: siquidem suspensis hi animis & dubijs essent, expectando & rogitando quæ interea fierent, quum alioquin eius sententiæ essent, uictoribus in ditionem ut cederent. Gothorum itaque oratores ubi regi in conspectū uenere, & magistratibus cæteris coram adstiterē, ne se despicerent precabantur à Romanis oppressos, sed secum si unā aduersus hos certamen susciperent, gentemq; ut finitimam, ita & beneuolentia coniunctissimam subleuarent, quæ ne euerteretur in discrimine esset. Monebant præterea nō minus & illis permaxime id profuturum, si Romanis nil

cesserint ad tam magnas vires euectis, sed enixe nunc ne ultra prouheretur
 coërceant: nam si Gothorum genus omne procul abegerint, haud lōge post
 uel aduersus Francos uenturos hos esse asseuerabant, instauraturosq; pristi-
 na bella, nec fore ut honestior aliqua causa ad auariciæ prouocationem his
 desit, quin potius iure hi uidebuntur & uos attentasse, dum Marios & Ca-
 millos, & Cæsarum plerosq; commemorabunt, ut qui bella quondam priscis
 Germanis intulerint, & trans Rhenum occupauerint: uniuerſa hac uia, non
 uim intulisse hi uidebuntur, sed iure exercitus immisſisse, ut nil alienum repe-
 tituri: possessionem nec absimilem quidem, contra nos aliās quondam adin-
 uenta occasione, perinde Theodericus qui Gothis post undeuigesimum re-
 gem tunc imperabat, & nouas his sedes pararat, indecenter Italiam occupaſ-
 set, nostra omnia diripere, ac nostræ gentis maiori parte occisa, feliciū tunc
 hominum & primorum uxores liberosq; indecentius abduxere: tamen si non
 ui Theodericus cepisset Italiam, sed Zenonis eorum imperatoris permissu
 suæ fecisset hanc ditionis, quum nil prorsus ademisset Romanis, quippe qui
 Italia priuati iam essent: quin potius Odoagro aduentitio & peregrino stre-
 nue debellato tyrāno, belli iure quæ illius fuerant obtinuit. At hi ubi uim in-
 ferre iam poterant, nihil ex æquo mox agere, sed Theodato primum Ama-
 lassunthæ ob gratiam infestiores esse, idq; belli principium & causam facere,
 atque adeo ut ne uel ad id tempestatis bellum id intermiserint, sed uiolenter
 omnia agunt & rapiunt. Isti ergo sapientes haberi uolunt, & acerrimi deorū
 cultores, ut qui soli in terris iuste se uiuere iactent. Ne itaq; nos qui ista nunc
 patimur, negligētiæ demum & nil opportune pœniteat, uel erit ab hostibus
 his præcauendū, nec præsens id tempus intermittendū, quo minus exercitū
 in hos bellicosum mox immittamus, atq; adeo ē uestris imperatoribus quē-
 piam belli peritū, qui prælio aduersus Romanos optime gesto, hinc eos con-
 festim propellat, & quamcelerrime saluas nobis terras has faciat. Si ita egeri-
 tis, & Gothicæ genti rem gratam facturi estis, ut quibus salutis eritis autores
 propulsatoresq; malorū: & uestra simul in tuto constituetis, uel si nobis aliud
 nihil qui Romanis infensissimi sumus, ex uestra propinquitate utilitatis acce-
 deret. Ad hæc autē & pecuniæ nobis innumeræ nō modo Romanorum res
 populantibus, sed aliæ per nos dependuntur. Vbi uero legati dicendi finem
 fecere, Theodobaldus ut erat adolescentulus, abiectior quidē & plane imbel-
 lis, ac iam morbidus factus, ut qui corpore esset inualido, legatis haud multū
 fauebat, nec ferme dignum existimabat pro alienis calamitatibus proprijs
 ut sibi labores insumeret: Leutharis tamen Bultinusq; & si res ea regi minus
 placeret, cum his fœdera inierunt: erant nanq; hi duo germani fratres, genere
 quidē Alemanni, sed apud Francos vires quāmaximas consequuti, ita ut suę
 gēti Theodobaldi permissu præessēt. Alemāni aut, si Asinio Quadrato uiro
 Italicensi fides præstanda est, qui res Germanorū diligēter perſcripſit, aduen-
 titij sunt

Alemannorū
 origo & in-
 stituta

titij sunt & ex uaria hominum colluione conflati, quod sane eorum cognomento præfertur: hos nimirum Theodericus olim Gothorum rex quum totius Italiae potiretur imperio, tributarios fecerat, & gentem hanc subegerat uniuersam. Vbi uero is humanis excessit, & Iustinianus Romanorum Imperator, & Gothi bella inter se uel acerrima gererent, Gothi ipsi quum Francis interea adulando gererent morem, & enixe quauis arte machinarentur, ut amicos hos sibi & beneuolos conciliarent, quammaxime uel ex alijs pluribus suis eiectione sunt locis, iamque Alemannorum gentem reliquerant: nam undequaque cogendas sibi tunc uires esse existimabant, & subditos omnes quos superuacaneos ducerent, & nil opportunos mox omittendos, perinde haudquaquam iam de imperio & gloria decertaturi, pro quo ipsa Italia ne ad internecionem deperderentur, propulsaturi discrimen, unde quum futuri temporis periculum animo percepissent, uoluntariam fecerant necessitatem. Sic itaque Alemannorum gentem per Gothos dimissam Theodibertus in ditionem accepit: quo mortuo (ut supra iam diximus) ad Theodobaldum filium cum cæteris & hi simul in potestatem cessere. Huic genti legitima quædam & patria sunt instituta, siquidem in Rebus publicis administrandis & magistratibus, Francorum politiam sectantur, & leges in his tamen quæ ad religionem ac deum spectant, ab his longe dissentiant: nimirum qui arbores quasdam adorent propicietque, nec secus & fluminum aquas, collesque & saltus: quibus perinde religiose id agant, equos & boues, & infinita huiusmodi pecora defectis ceruicibus immolant. Sed cum Francis assidua conuersatio maximè his in modum conducit, & ornamenti plurimè affert, ad seque quotidie trahit, qui sui compotes sint, & spero fore ut non longo post temporis interuallo istorum peruictura sit pertinaciam. Nam & prauæ opinionis absurditas ipsa atque uesania uel utentibus ipsis innotescant quandoque, & facile uanitatis coarguentur, restringique haud magna ui poterunt, ni forte omnino dementiant & efferantur. Sed hi profecto misericordia potius sunt quam odio digni, ut omnes ueniam assequantur quocumque à uero aberrant: non enim hi uel captantur uel labuntur uolentes, sed boni forsitan ducti cupiditate, & si alioquin iudicio falsi, concessis opinionibus qualescunque sint, pertinacius hærent. Ipse uero huic sacrificiorum immanitati & infelici deorum cultui, haudquaquam intelligo, utrum mereri uerbis quis possit, siue in syluis hæc peragant & lucis, ut apud barbaros, siue legitimis fiant priscorum dijs, ut apud Græcos & quondam gentiles. Sed nil equidem aris inesse reor, quod iocundius sit sanguine inquinatis, & uiolentissima bestiarum perniciem. Quin potius ad istiusmodi quodcumque concesserit, nec bonum omnino futurum est, nec mansuetum, sed ferum magis & furibundum, qualem Pauorem Timoremque fingunt poëtae, Bellonamque quandam, iacturam insuper ac indefessam ut perhibent isti contentionem, adde si uelis uel apud Persas Anininem quempiam uocatum, & ex inferis phantasmatibus

matibus quæcunq; malefica sint ac sanguinaria. Sed hæc forsitan uideri cuiusquam poterunt non admodum nostræ historiæ conuenire, quin potius superuacanea esse, & ab his aliena, ad quæ ipsi contendimus. Me uero iuuat in medium cuncta producere, quæ cognita sunt, & quæ rectiora fuerint collaudare, apertiusq; improbare quæ non istiusmodi sint, & perinde inutilia coarguere. Nam si haud ita se haberent historiæ, ut hoc pacto diuariatæ meliores delectabilioresq; efficerent, & uitæ magis conducerent, sed sola fieret rerum gestarum simplex & indiligens quædā narratio, in discrimen hæc forte apud nonnullos uenirent, si dictu id sit non admodum graue, ne haud multum uiderentur præstantiores, ac decantatæ in opere muliebri sint fabulæ. Verum de his ut lubet sentiat quisq;, mihi uero ad ea quæ cœperam progrediendum. Leutharis itaque Bultinusq; ubi se primum aduersus Romanos ductare exercitus impetus cœpit, inflati ac spei pleni, nec sua sorte contenti, Narsetem Romanorum præfectum, nec primam quidem incursionem laturum existimabāt, sibi uero Italiam omnem in possessionem cessuram, & se simul in potestatem Siciliam redacturos, mirariq; se Gothos iactabant, qui homuntionem cubili assuetum, & umbræ delicijs deditum, & plane effœminatum reformidarent. Hi itaq; dum ita sentirent, fremendo & acies magnificando suas, ex Alemannis Germanisq; exercitu ad duo & septuaginta milia fortiorum uirorum coacto, sese ad bellum parabant, ut iam iam Italiam inuasuri. Narsetes uero Romanorum præfectus, & si ea quæ apud hos gererentur haud satis calleret, prouidentia tamen fretus maxima, ut qui mallet semper hostium impetus præuenire, intellexit castella quædam in Thusciam per Gothos iam occupata, summa ui communiri. Is sane uir nec uictoria præter modum uel indecenter efferebatur, nec post labores ad delicias declinabat & luxum, ut alij solent pleriq;, sed confestim exercitu moto ad Cumas ductabat: est autem oppidum id in colle situm, aditu difficili præruptoq;, & in Tyrrheni maris prospectum, & quoniam supra littus sic imminet collis, ut ad inferiorem partem ingentium strepitu diffracti fluctus illidant, & loco superiore ualidis circumcingitur muris, turribus & propugnaculis firmitus elaboratis, idcirco eo in oppido perinde tutissimo per Totilam Teiamq; qui inter Gothos priores regnant, quæcunque uel preciosa uel admiranda his erant recondabantur. Eodem igitur Narsetes ubi uentum iam est, quammaximi faciebat, ut celerius oppido & pecunijs potiretur, ne de cætero Gothi locum haberent, unde insultus tuto & pro arbitrio factitarēt, & ipse tandem uictoriæ finem enixe satagendo & operando assequeretur. Fuerat Aligernus Teiæ Gothorum ducis germanus frater, is intra oppidum erat, exercitumq; circa se quoad licuit maiorem cōgerat, nec pacificum quicquam animo agitabat, tum quia Teias in bello ceciderat, tum etiam quia Gothorum res iam declinassent, & dissolutum has iri pro indubitato acceperat, sed alioquin nec animoangebatur, nec allatam & præsentem

sentem fortunam extimescebat, sed loco confusus & rerum necessariarum ubertati & copiae audetior erat, & ea animi magnitudine, ut in hos uideretur qui se utcumque aggredierentur uindicaturus. Tunc Narfes iubendo copias statim oppido applicauit. Romani uero ubi non paruo labore in collem proximum euasere, tela mox cominus in hostes iaculabantur, qui in propugnaculis comparebant, & crebra sagittarum emissionem stridorem arcus edebant, fundisque lapides sublimes deferebantur, admovebanturque & bellica caetera instrumenta, quaecumque ad murorum oppugnationem parari solent. Contra uero qui circa Aligernum milites erant, e turribus coeuntes haud segnius iaculando, sagittasque emittendo praeliabantur, e muroque magnae molis saxa manibus prouoluebant, fudes securesque demittebant in subeuntes, armorumque genus omne, quod ab ea uideretur necessitate non alienum, hostesque oppugnando seque tuendo, tormentis & machinis utebantur, ita ut nihil omnino sit intermissum, quod ad se tuendos ualeret. Sed imprimis Aligerni ducis sagittationes Romanis praecipue noscitantur. Nam & stridore multo per hunc emissae sagittae, & uelocitate non segni deferebantur, atque adeo ut si in lapidem incidissent, siue aliud quippiam durius, praue uelocitate & impetus uolentia mox prorsus illisae perfringeretur. Vnde Palladium qui apud Narsetem non inter segnes locum tunc obtineret, sed copiis praesesset Romanis, & inter primores praefectus esset, ubi Aligernus ferro & thorace armatum, animoque ingenti & celeritate nimia inuadente aduertit, sagitta in eum ex prominenti immissa, cum thorace simul & scuto transfodit: tantopere uiribus multos hic anteibat, & tam illi ualidae erat dum arcum inflecteret manus. Sic multis deinceps diebus pugnatum leuibus praeliis, neutrisque ex spe uotoque res procedebant. Romanis quidem turpis discessio uidebatur, nisi prius in potestatem oppidum redegissent, & Gothos iam satis constabat obsidioni nil concessuros. Narfes uero praefectus fluctuanti animoangebatur quammaxime, aegerriusque ferebat, si tempus esset longius in expugnando tam perexiguo oppidulo conterendum. Versanti haec animo, ac singula meditati, uisum est tandem hoc pacto praesidium experiri. Sub ea collis & superimpositi praesidii parte quae ad orientem solem uergebat, spelunca erat utrinque patentior & profunda, penitissimisque & amplissimis penetralibus, uoraginibusque immensis in abruptum descenderat: hanc ferunt Sibyllam Italicensem illam & magnam incoluisse, quae Phoebo capta & spiritu diuino instincta, petentibus futura praediceret. Siquidem & Aeneae Anchisae filio tradunt se adeunti omnia praedixisse quae illi essent in posterum occursura. Et speluncae castelli pars quaedam innitebatur, quam ut dirueret Narfes secum tacitus uersando praecogitarat, & huc in modum peregit. Magnam uim hominum in speluncae concavitates immisit, iussitque ut dolabra & instrumenta eiusmodi caetera ad lapides excidendos, murosque demoliendos accommoda secum deferrent, sensimque speluncae fastigium

ea ex

ea ex parte præcideret, qua præsidij fundamenta obfirmarentur. Quo factum est ut eotenus excidendo ædificij hi basem purgarent, ut prima ipsa fundamenta denudarentur: quibus nudatis erecta ex ordine tigna subiiciunt, quibus muri innixa moles sustinebatur, ne statim rueret, uel compages ipsa dissolueretur, uel Gothi quæ gererentur celerius præsentirent: nam aliàs principio statim sarcita iactura suis mox rebus opem tulissent, de cæteroq; firmis custodijs omnia asseruassent: ne itaq; omnino quæ fieret his innotescerent, neue decisorum & cadentiũ lapidum fragor exaudiretur, ex altera superiore castelli parte quammaxime licuit Romanus inferebat exercitus, ita ut conclamantibus uniuersis & ex adhortatione mutua perstreptentibus, perturbatio quidem iniecta hostibus sit, & obsidio horridior reddita. Verum ubi iam murus eo spacio quo supra specum porrigebatur, pendulus totus & sublimis est factus, ita ut lignis duntaxat incumberet, quæ erecta ex ordine solo collocabantur, aridior & undequaq; collecta materia ac tignis supposita, igne iniecto confestim ipsi specu ex infimo prodire. Flamma igit non longe post excitata, sustentacula statim igne correpta perfringebant, & imposito ponderi concessere: præsidij autem pars omnis quæ tignis subleuata detinebatur, inuacuum collabendo subsedit, turresq; ea è regione & propugnacula celerrime à cætera compage diuulsa, in decliue deferebantur. Fores præterea portis arctissime inhærentes, quæ ut in hostium conspectu sitæ claustris per custodes obseruatæ ualidius occludebantur, cum uestibus ipsis obicibusq; uadosum in littus & saxa extantia excutiuntur. His gestis Romani aditu facile oppidum iam fore rebantur, & hostes de cætero contemnendos. Sed falsa hi spe ducebantur, siquidem abruptæ iam foueæ, & infra collem ipsum præcipitia & patentia loca, ut subsidente iam solo fiunt, eum locum nil minus præruptum & ascensu difficilem ostendebant. Sed Narses iterato præsidium oppugnando aggreditur, ut celerrime direpturus: Gothi tamen in unum iam coeuntibus, enixeq; depugnantibus, re infecta repellit. Tum Narses ubi nec bello neq; incursionibus expugnari oppidum poterat, nec ulla ui capi, statuit non omnibus copijs tantum hic laboris insumere: sed Florentiam Centumcellasq; parua tunc Thuscianæ oppida se statim conferre, ibiq; omnibus pro tempore constitutis, hostium præuenire aduentum. Iam enim Leutarium Bulatinumq; cum Francorum Alemannorumq; exercitibus infra Padum esse nuntiabatur, unde quam concitatissime maximam exercitus partem eò ductabat. Interea uero Philimuth sequentium se Erulorum præfectus, non multis ante diebus morbo correptus obierat: unde quum esset necesse ut sub altero & suæ gentis præfecto hi militarent, Fulcraem mox eis præfecit Phanicei nepotem, iussitq; ut cum Ioanne Bataliani, Valerianoq; & Artabane, & alijs nonnullis præfectis ac ducibus exercitus maiori & bellicosissima parte, Alpium monte qui Thuscianæ Amylianæq; intermedius prominet circumito, circa Padum se flumen reci-

men reciperet, ibiq; belligerando & loca præoccupando munitiora hostium propulsaret insultus & coerceret, ea conditione, ut si abigere prorsus hos qui/ ret, gratias haberet fortunæ: sin uero præ multitudine uim pateret, idq; ex/ qui nequeat, illorum saltem ut iter moretur indicit, nec sinat ut fidenter & in/ trepide progrediantur, sed quàmmaxime illos perterrendo & insultando q; longissime abigat, quoad ipse in proximo omnia quemadmodum geri uelit constituat. Tum illi sic moniti abiere. Narses uero ad Cumarum oppidum quod oppugnare occæperat, exercitum nō cōtemnendum reliquit, ut seden/ do & cohibendo hostes contra oppidum contineret, & longa obsidione hoc deniq; potiretur, unde fossa Romani circūducta exitus asseruabant, si quem forte pabulatum euntem comprehenderent: rebantur nanq; si per annū ob/ siderentur, omnia his defutura. Narses autē ciuitates aggrediendo maiorem in partem nullo labore in potestatem recipiebat. Florentini nanq; obuiam il/ li & pacifice prodeundo, fide accepta ne quid hostile paterentur sponte sese/ suaq; omnia tradiderūt. Centumcellenses deinceps id ipsum fecere, Volater/ raniq; itē hos subsecuti, nec secus Lucenses Pisaniq;. Hoc pacto Narseti pro/ sperare & ex uoto omnia procedebant, atque adeo ut uel iter agendo proxima quaq; reciperet: soli Lucenses ciuitatis deditionem differre tentabant, nec il/ li se permittebant, tametsi pactionibus factis, & obsidibus datis iureiurando id confirmassent, quod si infra dies triginta nemo sibi suppetias miserit nec auxilia ferat, quibus aperte bello tutari se queant, & nō ē turribus mœnibus/ ue depugnando, sed pede collato manus conferere, euestigio urbem scq; tra/ dituros: sperabant nanq; nō longe post Francorum exercitum sibi præsidio affuturum: unde his illi confisi, huiusmodi cum Narsete fecerant pactiones. Iamq; conuentum exierat tempus, Franci uero nondum his opitulatum ad/ uenerant, Lucenses itaq; cum perinde conuenta & paruifacere & renuere uel lent, illus Narses, ut par erat, quū moleste id ferret, ad expugnanda mœnia se comparabat: quū interea ē suis pleriq; decernerēt, à Lucensibus accepti ut obsides necarentur, & hoc pacto ingenti ciues dolore affecti perfidiæ luerent pœnas. Sed Narses qui prudenter omnia factitabat, ne iræ frenos laxaret, haudquaquam ad id crudelitatis euasit, ut eos necaret qui nulla se iniuria af/ fecissent, præsertim cum alij in noxia essent: sed arte hac usus obsides quàm primum produxit in medium, manibus post terga reuinctis, capiteq; ad ter/ ram demisso, suisq; hos ciuibus tam calamitose affectos spectaculū præbuit, comminabaturq; se iamiam hos necaturum, ni Lucenses ipsi quæ iurassent exequerentur: obsidibus autem à tergo ad collum lignū summittebatur pan/ nis opertum ne hostes possent uel ē longinquo dolum prospicere: his ubi ne hoc quidem modo productis ciues parerent, iussit omnes ex ordine capite luere truncariq;: tū statim strictis milites gladijs uiolentissime feriebant per/ inde ceruices his præcisuri, sed illata plaga sine illorum perniciē ligno inflige/

L batur.

*Narfetis ad
obsessos cōcio*

batū: obsides tamen ut erant instructi, proni in terram ut moribūdi prolabebantur, pedibūque identidem calcitrando simulabant se morte affectos. Tūc uero qui in ciuitate erant, ubi tam atrox facinus prospectassent, ut saepe fit, quum minus possent tam longo ex interuallo uera prospicere, comploratione mox facta, calamitosa sibi existimabant quæ patrata iam essent: erant nanq; obsides illi non uulgares quidam & sordidi generis, sed insignes & nobiles. Quo factum est quū suis se Lucenses priuatos putarent, ut exortus mox multiplex fletus circumsonaret ululatusq; frequens, & flebiliter lamentabiles uoces, foeminarumq; coetus percutientium pectora laceratis uersibus in propugnaculis uagarentur, siue matres hæ essent, quæ de se natos mortuos crederent, siue sanguine propinquiore, siue aliâs utcunq; illis afficerentur. Iamq; omnes Narseti apertius ingerere contumelias, insolentiamq; exprobrare & uanitatem, & re quidem hūc uiolentum esse & sanguinarium dicere, quum alioquin pium se frustra iactaret, & dei cultorem. Hæc his inclamantibus Narfes respondit, Nōne uos istis exitij causam præbuiistis, quorum nulla apud uos sit habita ratio? quandoquidē & hos proditos per uos esse sat constat, ac uobis ipsis uidemini nil recte consuluisse, qui iurando & perierando, fractis conventionibus & sacris contemptis, prodideritis fidem. Verum si placet iterato perdiscere quæ uobis sint profutura, & factis conuenta peragere, nihilo estis à me minora impetraturi. Nā & obsides ipsi ad uitam redibunt, & ciuitatē hanc uestram inoffensam tuebor: sin minus, necesse erit omnino ut malefactis demum indoleatis: nunc uero quid facturi sitis considerate, ne & uos omnes eadem hæc patiamini. Hæc ubi acceperūt Lucenses, eludere & se irridere præfectū rebantur, quia reuicturos mortuos diceret: & erant proculdubio pro eorum captu ludibria quæ dicebantur, haud tamē eō tendebant. Sed alioquin tunc rursus promptissime fatebantur, & iuramento asseuerabant se ipsos Narseti ac ciuitatē, ut pro arbitrio uteretur, mox dedituros, si obsides superstites cernerent, tanquam quū impossibile factu id uideretur, ad se demum æquitatem transferrent. Tunc Narfes extemplo omnes simul existere iussit, ac suis spectandos exhibuit integros quidē & nil imminutos. Quibus hi uisis, uti parerat, spectaculi nouitate obstupere, haud tamen idcirco omnes obseruandum esse iusiurandum censebant, sed erant qui promissis obsisterēt: nam ubi & suos uiuere certiores sunt facti, & quod molestum animis fuerat seq; angebat quāmaxime in spem bonam euasit, rursus ut uulgus solet, ad ingeniū redibant & fraudem, perfidiaq; apud eos superior erat. Demū ubi ad id est dementia uentum, Narfes præfectus magnitudine animi fretus obsides omnes ad suos remisit, nulla in redimendis uel accepta pecunia uel à ciuitate expressa confessione. Lucensibus itaq; stupore affectis, & cuius rei ob gratiam id Narfes egisset addubitantibus: non suæ esse cōsuetudinis dixit, uana quædam & spem lubricam aliquam gloriæ ducere:

ducere: sed uel nullis acceptis obsidibus se omnino facturum, nisi sese ocyus dedant, ut his armis (gladios ostentando) in potestatem uenirent. Obsides uero qui dimissi ad suos iam fuerant, ciuibus suis immixti cœtus hominum obeuntes Narsetem laudibus ferre, & identidem memorare apud eum se comiter & amice non hostiliter habitos, perhumanumq; Narsetem esse & popularem, & cum iusticia hunc coniunctam habere animi magnitudinem ubiq; muscitabatur: unde futurum erat, ut uulgatus hic sermo maiora esset nō longe post effecturus, quā arma, nimirum quā obsides multitudinem contentiosam & inconstantem facile uoluerent, & pluribus suaderent Romanorū ut partes susciperent. Narses uero quā Lucam adhuc obsideret, ubi alterius exercitus quem in Æmyliam miserat acceptum detrimentum intellexit, perturbatione affectus, ut decuit animi mœrore ingenti capiebat. Siquidē postquam eō quō mittebatur exercitus ille peruenit, consultius omnes omnia factitabant: in hostili nanq; siue in uicos prædatum, siue in oppida eundum erat, compositi omnes admodum procedebant, nec temere agebant prædas, etsi diuersi abissent, nō dissipati palantesq; uagabantur, sed ordines suos seruabant, custodijs opportunis in locis ad omnem necessitatē locatis, & agmine quadrato incedendo in medium prædam recipiebant, ut eam firmissime tuerentur. Sic itaq; tum primum depopulatis hostium agris paucis post diebus uniuersa quæ gesserant euanescere. Fulcaris nanq; Herulorum præfectus etsi cætera strenuus adeo ut hostile nil quippiam extimesceret, quā audax esset & turbulētus, & nil opportune uires tū nactus, Imperatoris nanq; & præfecti nō modo phalangē ordine suo disponere peritiā esse sibi arbitrabatur, sed ubi in aciem iam produxisset, & furibunde medios insiluisse in hostes, rem ut mox bellicam exerceret, hæc ille fremendo iactandoq; gloriabatur. Tūc itaq; insolentia magnū in modum elatus, incursionē in Parmam urbem ex templo fecit: erat autem hæc sub Francorum tunc temporis potestate: quum potius hunc decuisset, ut dimissis primo speculatoribus quid sibi hostes uellent perdisceret, deinceps ad præcognita se statim offerret. At ille peruicacia ductus impetuoseq; satis & temeraria audacia fidens, Herulorum sine ullo ordine copias in hostem duxit, & prosequentibus Romano ex agmine multis concitacius iter habebat. Hæc uero ubi Bultinus Francorum princeps accepit (habebat enim ad amphitheatrū per id temporis stationem haud longe à ciuitate situm, quod utiq; his erat extructum qui cum bestijs populo inspectante certaret) habito statim eorū delectu qui ex suo exercitu & audacia plurimum & bello ualerent, hisq; in clandestinas insidias collocatis expectabat simul & obseruabat bene gerendæ rei occasionē. Sed postquam Fulcaris Heruliq; in medios hostes sese cōtulere, dato tunc signo impressionēque facta, Franci omnes uno agmine hos inuadunt segniter & temere prodeuntes, extemploq; qui tam turpiter in manus uenissent, subito & inopinato

casu perterrefactos & retibus perinde cōprehenfos gladijs cādunt: uix tamē istorum pars maior, ubi tandem quō calamitatis uenissent non ignorarent, ignobilem & turpissimam maluerunt salutem: nam terga hostibus dantes celerrime in fugam se coniecere, pristinae prorsus uirtutis obliti, & diuturnae in periculis adeundis solertiae. Sic itaq; deletō exercitu Fulcaris Herulorum praefectus solus cum satellitibus & beneficiarijs suis nonnullis relictus, haudquaquam se dignum existimauit ut cum ceteris simul fugam capesseret, sed longe melius sibi & consultius fore, si cum gloria obeat mortem, quā uitam per ignominiam duceret: unde & constitit ut licuit tutius ac proximo munimento, tergo innixus, ex hostibus plures bellando occidit, quū nunc hostem inuaderet, nunc facie aduersa se sensim reduceret, & cum ei licuisset, uel facillima quidem fuga salutem peteret, suiq; id ut faceret hortarentur. Et quonam pacto, respondit, Narsetis linguam postea tulerim, me temeritatis insimulantem? Criminationē itaq; ut uidebatur, magis hic ueritus alienam quā gladios, diutius obsistendo haudquaquam pugnam intermittebat, quousque tandem multitudine circumfusa & multis telorum ictibus pectore iam aperto exceptis securiq; capite interciso, uix demū ut moribundus supra scutum procubuit. Super hunc & ceteri ad unum omnes quos circa se habuisset, siue sponte siue inuiti, ut ab hoste coacti contrucidantur. Praefectus itaq; hoc modo occisus nec diu honoribus fretus, sed breui prospera usus fortuna haud secus ac somniantis laticia, celerem habuit praefecturae & uitae finem. Id igitur Romanis iacturae perpensis, Francorū animi magnum in modum intumescebant cōfirmabanturq; & Gothi qui Aemylia Liguriam locaq; illa propinquiora incolerent, etsi prius dissimulanter quidem nec libere pacem aliquin, & formidine potiusquam uoluntate cum Romanis societatem inissent, resumptis tamē iam animis fidentius & aperte ruptis foederibus quamprimum ad Barbaros & sui similes se contulere. Romanorū uero exercitus quem Ioannes Vitaliani, ut diximus, & Artabanes praefecti ductabant, Herulorumq; copiarum reliquiae, quae forte fuga integre iam euaserant, Fauentiam confestim se receperunt. Praefecti nanq; haudquaquam eorum referre arbitrabantur circa Parmam urbem tempus diutius terere, praesertim hostiū coeunte iam multitudine, quae pro rerū successu in delicijs ageret, nec prosperam ferret moderate fortunam: siquidem ad eos Gothorū ciuitates affatim iam conuolabant, ita ut ualidioribus receptis in potestatem praesidijs, satis illos constaret omnibus uiribus in se incursumos: quo metu perculsi quāproxime possunt Rauennam se recipere statuunt, ut hac uia hostes uitarent, quibus se bello haudquaquam pares fore rebantur. His rebus Narseti renuntiatis acerrime angebatur, & Barbarorum ut insolentiam, ita & Fulcarem tam subito interisse moleste ferebat, uirum sane nec ignobilem quidem, neq; obscurum, sed bello egregium & factis clarum uictorijsq; ornatum multis, &

qualem

qualem nec bello capi ab hostibus potuisse crediderim, si coniunctum cum fortitudine consilium habuisset. Ob hæc igitur decorâ Narſes & dolore afficiebatur ingenti, & tanti uiri interitum deplorabat, haud tamen, ut quidam in aduerſis conſueuere, perterrebat. Interea tamen apud exercitum qui circa ſe erat, pro re ſubita & clade accepta, animi conſternatione percuſum, qualem eſſet habiturus orationem non ignorabat, ut ad bene ſperandum hunc reuocaret, & formidine captis iam mederetur. Erat nimirum Narſes ſui admodum cõpos, induſtriaq; pollebat ac factis, & incidenti fortunæ aptare ſe percallebat, tametiſi non magnam haberet litterarum peritiã, nec eloquentiæ ſtuduiffet, ſed naturæ dexteritate in his tam clarus euāſerat, ut uel confirmare cum ratione ſat poſſet quæ in conſultationem ueniſſent, etſi apud principes fuiſſet per delitias enutritus. Erat autem ſtatura is corporis breui exiliq; ſed alioquin eam fuerat ſtrenuitatem & in rebus gerendis magnitudinem animi iam cõſecutus, ut credi uix poſſet: unde ſat liquet cui animus inſit liber ac ſtrenuus, nil prorſus impedimento fore, quo minus quauis in re plurimum ualeat. Narſes igitur ubi in mediũ prodiit, ad milites uerba iſtiusmodi fecit. Exiſtimo equidem qui quotidie hoſtes uincere conſueuerunt, & continenter reſ proſperas experiri, ſi quid forte uel ad breue præter uota acciderit, dempturum extemplo id ei ex re præterita & bene geſta læticiã, & ſpem omnem hebetaturum. Enimvero decere ſapientes nil ambigo, ne cum fortuna ſimul ſecundis in rebus ſe efferant, ſed quemadmodum facile præſentia hæc immutantur, ita & animũ ad uarios uelim hi præparèt caſus: nam his quidem qui hoc pacto ſe habent, ſuauiſſima apparebit felicitas, non tamen moleſtum ſi qua in re præter eorum ſententiã utcuq; fallantur. Nunc uero o uiri animaduerto uos longe plus angere quàm recens hic exigat caſus, & conſtat id plane non aliunde uos pati, niſi ex nimia gloria & uincendi cõſuetudine: tum quia in animum induxiſtis nulla in re aut falli aut peccare uos poſſe: quod ſi opinione hac ipſa depoſita rem geſtam duntaxat ſpectabitis, haudquaquam id tam graue uidebitur, ac ipſi uos fruſtra exiſtimatis. Nam ſi Fulcaris præſectus ut Barbarus petulanter & temere in tantas ſe hoſtium copias periclitando ingeſſit, proſecto iam habet quæ ſe ut ſequerentur par erat: haud tamen uobis iccirco uel præſentia negligenda hæc ſunt, uel impoſterum quæ præcognita ſunt differenda. Nam ſi Gothi uel eorum gente deperdita qui reliqui ſunt belli ſocios ſibi aſciſcunt, & maiores excitant nobis labores, nec tamen prorſus in aduerſis deſperant: turpe proculdubio fuerit, ſi hac ſola de cauſa uictos nos eſſe duxerimus quia non ipſi ſtrenue uicimus, & hoc pacto præteritarum rerum gloriam negligamus, animi amiſſa iam promptitudine: quum deceat potius pro re male geſta ut alacritate afficiamur: in ea nanq; fuiſſe re, or felicitatis magnitudinem caſtigatam, noſq; hoc pacto inuidiam declinaſe, atque adeo ut de cætero liceat animo eſſe ſidentiore, ex ea iactura iterato

Narſetis ad
milites cõcio

L 3 nos

nos posse & detrimentum sarcire, & certamina uincere. Nam etsi hostes multitudinem iactent, ordine tamen & prouidentia, si modo sapimus, superaturi hos sumus: est namq; cum aduenis nobis susceptum certamen, & cum his quidem qui in aliena necessarijs indigent, quā aliās ipsi nos omnibus abundemus, quandoquidem & præsidia multa & ciuitates securitatem nobis, si necessitas cogat, præstabunt, quā illis nulla sint uspiam ad receptum loca. Quin etiam omnia nobis ueri dei cultoribus pro æquitate pro patria pro liberis & propinquis pugnantibus præsidio erunt, quum illi aliena depopulentur. Fit itaq; ut absurdus uideatur, si non undequa; quā optime sperandum duxeritis, ne dicam timore percelli quoquam pacto uos posse. Nūc uero Lucensibus istis ne respirandi quidem locum obsidendo iam demus, ad belliq; finem se quisq; uestrum enixe & promptius paret. His Narses dictis & exercitum ad meliora sperandū erexit, & Lucenses acrius obsidione urgebat. Illis uero quos emissis iam præfecerat copijs succensebat, quia locis opportunioribus derelictis Fauentiam pauloante se recepissent, & res aliter longe procederent, atq; ipse pro eius prouidentia iniunxisset. Siquidem circa Parmam præsidij & obicis loco statuendas esse copias illas rebatur, quæ hostes ne ultra progredere arctius coërcerēt, ut ipse paulopost in Thuscia recte omnibus cōstitutis aduersus eos cōfestim ductaret. Nunc uero relinquebatur. Romani ut milites qui circa Narsetem tunc erant, Lucensi ommissa obsidione, & procul ab hostibus abscedendo omnium primi Francis obuiam irent: unde quā haudquaquam ferendū id Narses censeret, extemplo ad præfectos per idoneum uirum legauit, cui Stephanus nomen erat, ex Epidamno ortum castello Illyrico, ut hos castigando timoris & fugæ insimularet, & plane argueret deprehensos hos esse Rempublicā prodidisse, ni iterato quæ dimississent loca repeterent. Tum Stephanus equitibus ducentis & bellicosissimis secum deductis apprimēque armis instructis, concitatissime iter aggressus est: sed multo cum labore uigilijsq; cautior illa profectio erat. Franci nimirum cum exercitus parte per proximos campos, ut pabuli ita & prædæ gratia uagabantur, quam ex agris auerterent. Vnde Romani noctu potius quā interdiu acie instructa progrediebantur. Exaudiebatur itaq; agrestium eiulatus, & abactorum mugitus boum, sonitusq; præcisæ materiæ, & fragores huiusmodi aures circumsonabant: ita uix tandem Fauentiam ad exercitum equites peruenerunt. Legatus uero ubi in conspectu astitit præfectorum, Quod malum, inquit, uos cepit o uiri, ubi nam rerum quondam gestarū nunc gloria, & tantorum trophæorum commemoratio? Quo nam pacto Lucenses ceperit Narses, & quæ infra Alpes sunt omnia est subacturus, si uos hostibus transitum perinde confederati dederitis, hosq; siueritis pro arbitrio quod uelint abscedere? Sed ipse equidem nil prorsus quod uos urgeat malum dicturus in præsentia fuerim: erit forte qui dicat molliciem rem istam præferre & eorum

Legati ad
Rom. oratio

eorum ignauiam qui Rempublicam iuuent. Sed unum illud uos monitos uelim, nisi quàmprimum redeundo Parmam uos contuleritis, haudquaquam succensere uobis nec iniuria desiturus est Narses, pro futurorum euentu uestram inertiam causando, si quid forte inferatur hostile: cauendum præterea ne & uos oderit Imperator. His auditis præfecti non nescij Narsetis hæc esse mandata, nec quicquam haberent quo iniustius se insimulari arguerent, argumenta quædam & causas præferebant, ut coacti necessitate discesserint, perinde non potuissent ex circumiectis Parmæ oppidulis tantum commeatu habere quod satis exercitibus esset. Nec Antiochum sibi eparchum in tempore affuisse, cui ea cura demandabatur. Quinetiam nec pecuniam in stipendium consuetum sibi depensam fuisse. Tum Stephanus celerrime Rauennam se conferens, & eparchum ad præfectos perduxit, & ambiguus omnibus quoad licuit iam medicatis, his persuasit ut Parmam repeterent, eodemque ut stationem haberent. His omnibus breui peractis Lucam reuertit, Narsetemque iussit bono animo esse, & promptiore rem exequi, ut minus uerendum hostes sibi impedimento fore, sed eorum coerceri iam impetus, Romanis exercitibus his opportune instantibus. Narses igitur quum haudquaquam ferendum esse iam duceret, quod Lucenses obsessi remissius, tamdiu sibi repugnando obstiterint, moenibus ipsis admouit exercitum, iamque & machinationes tormentaque ad diruendam urbem muris applicabantur, ad locaque eminentiora cum igne emittebantur sagittæ, simulque qui in turribus comparebant feriebantur, subruebanturque nonnulla in parte & moenia, atque adeo ut quauis species mali urbem iam circumstiteret. Tunc qui prius obsides fuerant, oblata occasione Romanam rem enixe ciuibus optime consulendo iuuabant, & quantum in eis erat ciuitas ad deditiorem mox inclinasset, ni Francorum legati qui intus constituti ad urbis custodiam fuerant, mox obstitissent, & quam acerrime alios ad prælium concitassent, armisque propulsaissent obsidionem. Vnde extemplo factum, ut apertis & dispatentibus portis eruptione repentinus facta, impressionem in Romanos hi facerent, hac uia existimantes se forte superiores. Sed parum hostibus obsuerunt, sibi uero quammaxime. Nam plerique Lucensium his plane cõfisi, quæ in urbe iam gererentur, ultro præliabantur. Verum ubi sæpe iam tentata fortuna spes nulla procederet, sed suorum iacturam maximam facerent, turpiterque & per ignauiam fugam capesserent, & intra urbem sæpe reiecti ita coercerentur, ut nulla his esset de cætero in hostem prodeundi facultas: tunc uniuersi quandoquidem alia nulla iam esset ad salutem uia, compulsi ad pacem animum induxerunt. Ita demum à Narsete fide accepta, ut sibi pro præteritis factis nil succenseret, ciuitate tradita libenter exercitum intra moenia exceperunt, tertium iam mensem obsessi, sic iterato Lucenses Romanorum in ditionem uenere.

Narſes uero poſt eam Luca obſidionē quandoquidem nec hoſtile aliquid reliquum eſſet, ibidem moram ut diutius traheret neceſſarium fore nil ratus, tamdiu immorandum cenſebat, quoad reſpirare milites à laboribus ſineret. Relicto itaq; ibi Bono, id illi erat nomen, præfecto ex Miſia oriundo ad Hiſtrum flumen appoſita, uiro ſane qui & mirifice ſaperet ac domi forisq; maximum in modum ualebat, traditæque ei magna militum copia, qua hos facile poſſet, ſi quam forte rem innouarent, & uincere & cohibere. Hiſq; ſic conſtitutis, rectâ ire Rauennam pergit, ibiq; exercitū in hibernis dimiſit. Nam quum autumnus finis adeſſet, & tempus iam in hyemem uergeret, haudquaquam per id tempeſtatis belligerandū eſſe Narſeti eſt uiſum. Id nanq; Francis quibus æſtus infenſior eſt & moleſtiæ plurimum affert, quàm maxime cōduxiffet, ut qui haudquaquam uolentes per æſtatem ineunt pugnam, ſed in ipsis algoribus dum maxime rigent, ualidiſſimi fiunt & labores perlibenter inſumunt. Sunt enim frigoribus aſſueti, ut qui gelidam ſint patriam naſti, & algere perinde his ingenitum eſt. Hiſce de cauſis Narſes rem extrahere nitebatur, & ad Neota oppidum bellum transferre: unde cum centurionibus tribunisq; militū partito exercitu, circa finitima caſtella & loca ſic hibernare in iunxit, ut ueris principio ſtatim Romam omnes aduentando ſe cogerent, ut inde cum uniuerſis copijs ductarentur. Hiſ illi iuſſis in hiberna iam abſceſſere. Narſes uero ſe Rauennam recipiens familiares & ſatellites priuatos quosdam ſecum reduxit, & alios nonnullos qui ſibi in magiſtratu ſamularentur, nec ſecus & qui eius dignitatem curæ haberēt, ne pro arbitrio ſe adeundi poſteſtas omnibus fieret. Hunc præterea Zandilas præfectus eorum qui domi nutriebantur, & domeſtici cæteri ſunt conſecuti, eunuchiſq; item cubiculares, hoc trecentorum iſ hominum comitatu Rauennam peruenit. Interea uero Fredigerni filius Aligernus Teiæ germanus frater, cuius & ſupra in Cumarum obſidione meminimus, ubi Franci iam in Italiam adueniſſent, Gothiſq; omnes ad eos tranſirēt, ſolus uiſus eſt noſſe quod ſibi in rem fore exiſtimariſet, & cōtemplatus futura deq; præſentibus cōſultando ad eam peruenit cognitionē, ut ſatis iam animo præuideret Francos ſub nominis prætextu decen ti quodā & ſimulatione ineundæ cū Gothiſ ſocietatis, perinde ac ſi acciti ueniſſent, & aliud ſibi uellent ac præ ſe ferrēt, nec fore omnino uel Romanis deuictis ut hi Italia Gothiſ decedāt, ſed hos potius quibus uerbo non re ſuper tias ferre uenerint, cōfeſtim ut ſubigant, & cū imperio ſimul ſublatis proriſus patrijs legibus, hiſ ipsis ut Francos præficiāt. Hæc igit Aligernus quū animo frequenter uerſaret, obſidioneq; ſimul coërceret, fore id longe ſatius iudica uit, Narſeti ut oppidū cū pecunijs traderet, ac de cætero Romanis ut uiueret moribus, ab omniſq; discrimine & barbarico cultu procul abeſſet: par nanq; fore cenſebat nō amplius Italia Gothos potiri, ſed ueteres ut eā habitatores & priſtini

& pristini duces recuperarēt, ut terræ assueti & geniti, & suis nō perpetuo rebus fraudarent. Hęc ipse de se exeq & priuatim decernit, ut ceteris suę gentis exemplo foret. Vnde obsidentibus Romanis, significauit se uelle si eorū permissu liceat, præfectū mox conuenire. Permissus ille ad classis castellū in Rauiennate agro situm ubi Narsetē morari didicerat, uenit, ibiq; ubi corā astitisset, præsidij clauēs illi in manus tradit, proq; sua uirili beneuole ministratum ei de se omnia nauaturumq; operam pollicetur. Tum Narses aduenientem benigne suscepit, & maioribus bonis id se beneficij compensaturum asseuerabat; deinde eam exercitus partem quæ Cumas obsederat, inire præsidij iussit cum eaq; simul ut pecuniam omnem reciperent, in tutoque omnia conseruarent: quod reliquum eius exercitus fuit, secedere in alia castella iniunxit ibidemq; hibernare. Sic Narses egregie rem omnem ad id tempus cōfecit. Verum quū Herulorū iam copię iterato fuissent suo duce orbatae, duo quidē inter hos erant uiri insignes, quorum studio diuersim plebs ipsa detinebatur, interscissa tamen sententijs rem in dubium euocabat: nam pars altera Aruth maximi faciebat, & omnia sibi processura in melius arbitrabatur si adhuc esset præfectura delata. Alteri uero placebat Osindual ut strenuus factisq; clarus. Hunc Narses assentiendo Herulis præfecit, emisitq; ubi commodius hibernaret. Aligernum uero ad Cassiam urbem ire iussit, monitum ut ubi eō se contulisset, murū conscenderet illiq; sic aperte incumberet, ut quis esset ab omnibus facile nosciturus. Hęc autem illi iccirco mandauerat, ut Franci (Nam eā erant pertransituri) eum uiderent, qui sponte ad se concessisset, desperarētque per Cumas se iter facturos uel pecunias habituros eodem reconditas, uel forte ut de summa belli, opportunis iam locis omnibus preoccupatis, nihil his esset in posterum spei. At Aligernus ubi Francos illac traſcuentes ex eminenti uidisset, irridere hos simul & increpare, frustra se tandem & tam sero uenisse, & rebus perfectis, quandoquidem Gothorum opes cum ducibus ipsis Romani sibi iam uendicarint, ita ut si quis inter Gothos compareat imperator, neminem habeat cui uel cognitus uel honoratior sit, sed militare is ut induat uestem sit omnino futurū, & ex habitu ipso priuatus ut uiuat. Tum Franci hunc probris afficere & incessere cōtumelijs suāq; gentis proditorē identidem nuncupare, unde factū est ut pro præsentij rerū conditione in ambiguo his animus uersaretur, atq; adeo ut utrum bellum gerendū esset inter se cōsultarent: uicit tamē ea sententia ne cœptæ iam rei hos poeniteret, sed ad ea quę aggressi iam essent progredierentur. Narses uero dū hæc agerent, Rauennę quū esset ibidemq; cū manentibus copijs uersaretur, suo ex ordine om̄ibus cōstitutis se Ariminū cōtulit, deducto quē secū habuerat comitatu. Vacarus interim Burnus genere paulo ante è uita excesserat, uir sane grauis & bellicosus. Huius Theudibaldus filius cū Burnis suis sequacibus Imperatori Romano statim accessit, Arimini aderat ut Narsetem iam cōuenturus

conuenturus, cuius gratia eò contenderat: itaq; auro donatis liberaliter omnibus firmissimam cum Romanis iniuit societatem. Quum itaq; hæc Theudibaldus ageret, Francorum milites ad duo milia peditum equitibus intermixti qui prædatū in agrum Ariminensem aduenerant, à suis præfectis dimissi quū ciuitati appropinquaissent, agro depopulato Arantiū boum prædam agebant, impudenterq; omnia peruastrabant. Quæ Narfes ubi ex ædito ædificij loco spectasset, unde in campum erat prospectus, indecorum esse ex malis præsentibus iudicauit non statim uim & iniuriam uindicare: itaq; equo incenso ductu perfacili superbioreq;, qui non modo agilius prosilire & desaltare non indecenter, sed incursiones insuper facere & media in acie apte uersari experientia & exercitatione perdidicisset, iussisq; omnibus qui nō omnino certaminis essent ignari confestim se sequi, urbem egreditur, in hostesq; ducit: tum illi mox equis incensis (erant enim uiri trecenti) decem unā sequebantur, & cursu citato rectā hostes petebant. Tum hi quū in se iri uidissent, nō dispersi ut prius populabantur: neq; enim hos prædæ duxerim opportunos: equites quippe ac pedites in unū protinus coiere & se in phalangem coegerant, haud tamen hanc densiorem: qui enim fieri id poterat, cum prædatum non multi prodissent, sed ualidam alioquin, quia communi defensione & coeuntibus cornibus ex ordine se tuebantur. Romani uero ubi ad sagittæ iactum ad hostes uenissent, cum his tam bene instructis manus conferere & præliari haudquam in rem fore duxerunt, sagittando tamē & iaculando qui primi bellando starent fallere pertentabant, & à fronte densitatem perumpere. Sed illi scutis optime communiti stabiles permanebant & plane immoti, aciemq; tam bene densatam nuspiam auellebant, & eo minus quo & spissiore syluam tūc nacti pro munitione arboribus uterentur, iamq; telorum iaculatione se tuebantur. Verū ubi nihil inferri iacturæ his poterat, omnibus Narfes animo agitat, belligerandi genus quoddam & barbarum excogitandum machinabatur. Hunnorum gentibus primum tūc adinuentum. Iussit namq; qui circa se essent, ut hostibus terga dando quāprimum retro se uerterent tanquam timore in fugam actos, & hostes insuper à syluis ad nudos expeditosq; campos quā possent longius auocarent, sibi uero reliqua curæ fore. Militibus itaq; imperia exequendo fugam iam capeissentibus, Franci hac fuga illusi & ueram esse formidinem rati, intrepide phalange soluta, & syluis relictis ad hos insectandos enixe incubuere, ac primi quidem equites cucurrerunt, hos pedites sequebantur, qui & fortissimi essent & perniciosissimi, ita ut fugientibus effusa omnes insisterent, perinde Narsetem ipsum uiuum capturi, & exiguo cum labore imposituri bello optatum iamdiu finem. Sed hi quidem militaris disciplinæ prorsus obliti, effusius & incaute procedebant, alacres & bona spe freti. Romani uero laxatis habenis Ariminum uersus deferebantur, diceres illos certiore captos formidine quadam fugam inisse

inisse, adeo hi ad uerum quàm proxime timorem dissimulant: & ubi nudo in campo erant iam Barbari dissipati, & à nemore quàm longe diuulsi, tunc Romani Narsetis significatione & iussu, equis conuersis, ex aduersoque sese explicantes, persequentibus hostibus obuiam his in frontem eundo se obtulerunt, & omnes re subita consternatos inclementer urgebant, ita ut qui fugere uidebantur euestigio hostes insectarentur. Barbarorū igitur equites ubi instans periculum præsensissent, celerrimo cursu exercituiq; ad sylvam reducto saluti fuere, pedites tamen relictī foede & passim iam cædebantur, atque adeo ut torpentes iam redditi ne manus quidam mouerent: erant nimirum ex subita rerū immutatione obstupesci & quasi sui nil compotes, unde pecudum more prostrati per campos iacebant. His itaque supra noningentos iam cæsis, cæteri abscessere & ad suos sic se recepere duces, ut non aliās se in tuto fore existimarēt, quàm à cæteris copijs abgregati. Narsetes igitur Rauennam repetens, omnibus ibi egregie dispositis rebus, Romam se demum huiusmodi causa contulit.

AGATHII HISTORIARVM LIBER SECVNDVS

ERE autem iam ineunte, uti edictū per Narsetē antea fuerat, ad urbem Romam magna uis militum se conferebat, & non parui cogebantur exercitus: quos Narsetes magnū in modū, ut in bellicis simulachris exercerentur iniunxit, sic militantium animos assidua exercitatione firmabat. Nam & decurrere eos cogebat, & in equū agiler defilire, armatosq; tripudijs agitari, & tuba classicum personante obtundi, ne forte ex longa hiernorum quiete & ocio, belli prorsus obliti in ueris prælijs remollescerent. Interea Barbari dum liberius uagarentur, quæ in promptu erant populabantur & peruastabant: ab urbe tamen Roma & locis urbi proxime circūiectis iter quàm longe habentes progrediebantur, ita ut ad dexteram Tyrrhenum mare haberent, utrinq; uero Ionici sinus littora protendebantur. Sed ubi in agrum Samnitum uenere, hinc inde diuisi ab inuicem principes abiire. Bultinus namq; cum maiori copiarū parte per Tyrrhenū littus tendebat, & quàm multa Campaniæ loca deprædabatur. Nam & Lucanos transgressus est, & ad Brutios deinde diuertit, ad fretumq; demū peruenit, quod Siciliam insulam & Italiæ dirimit fines. Leuthares uero quod reliquum erat exercitus ductans Apuliam & Calabriam petit, & adusq; Hydruntem urbem processit, quæ supra littus insidet Adriatici maris: unde Ionicus incipit sinus. Eò ubi uentum iam est, Franci omnes qui locis hisce ante insueuissent, erga sacra pietate & reuerentia utebantur, ut qui ad potiores leges tanquam ueræ fidei cultores, concesserant, ut supra iam diximus, & haud secus ac Romani sacrificarent. Sed

Sed Alemanorū exercitū omnis (nam aliter longe hi sentiunt) sine ullo delectū & per impietatem templa diripiebant simul & deformabant, sacraq̃ ex auro uasa & ad peragendam rem diuinam parata, preciosamq̃ ceteram supellectilem quā sustulissent, in possessionem turpiter uendicabāt: quumq̃ ea patrassent, necdum malefactis exatiari, uel urnas ipsas quibus templorū structores recondebantur frangebāt, euertebantq̃ pauimenta, & cruore templa foedabant, praedaq̃ omnis cōspurcabatur, quū mortuos in sepultos disijcerent: haud tamen diuina longe post ira quæ ob tanta hæc scelera inferebatur, hos pœnis affecit, quandoquidem bello partim, partim morbo interiere, ita ut eorum nemo quippiam sit ex pristina rapiendi spe consecutus. Iniusticia nanq̃ & erga deum impietas ut fugienda permaxime sunt, ita & prodesse nil poterunt & in ipso præsertim bello. Nam patriæ opem ferre ac patrias leges tueri, & has deuastantibus se minus permittere, sed enixius hos impugnare æquū proculdubio fuerit & generosum. Qui uero lucri & auaritiæ gratia odiq̃, nulla ratione subnixi quū nullum criminandi ius habeant, si uelint in aliena irrumpere, & eos incessere, qui iniuriæ nihil intulerint, profecto insolentes hi sunt & plane insaniunt, neq̃ quid ius fasq̃ sit norunt, nec magni id faciunt, si maleficis sit infensor deus. Quo fit ut acriora his inferantur supplicia, & ad insanabilem calamitatem qui prauè gesserint recidant, etsi ad breue felices existimentur. Leuthari itaq̃ Bultinoq̃ istiusmodi euenere. Nam ubi ea tam scelestè patrarunt manubiarumq̃ & prædæ ingenti se copia obduxere, & iam ueris tempus & frumenta in proximo erant, ut demeterentur matura: Leuthares interea ex ducibus alter animo agitabat se domum recipere, & opibus male partis ingurgitare: unde & eius germanū fratrem Bultinum nuntijs missis ad celerem in patriam reditum hortabatur, abire in rem malam & bella iubens & fortunæ incertitudines. Bultinus uero quum iureiurando iam cōfirmasset aduersus Romanos & pro Gothis se bella gesturum, hiq̃ adulando Barbarum permulcerent, ac suum imperatorem fore se prædicarent, uisum est tandem manendum apud hos potius esse, & peragenda cōuenta: unde apud Gothos is mansit, & ad bellum necessaria comparabat. Leuthares itaq̃ cum cæteris circa se copijs prædam omnem quàm primum deferre secum accelerabat & domum contendere: sed maxime is confidebat germanum statim ad se transmissurum qui periclitanti sibi præsidio forent, uersi tamen, nec illi quidem quæ cogitarat optatū sunt finem sortita, cum fratri auxilia mittere Bultino nil placuisset. Leuthari igitur eadem qua uenerat uia iam redeunti, adusq̃ Picenum agrum nihil hostile obuium fuit: ubi autē eò peruentum est, positis circa Fanum oppidum castris, præmissis extemplo ut antea consueerat exploratoribus ad hominum tria milia, qui non solū quæ ante se fierent specularentur, sed sicunde etiam hostes forsitan comparerent cum his bellum capefferent. Artabanes interea & Vldah Hunnus qui ad Pisaurum

saurum iunctis exercitibus stationem habebant, & saltū infederant ubi pre-
 uios hostium equites conspexere in ipso littore Ionici sinus iter habentes, ex
 oppido mox prodeuntes hostes inuadūt, multosq; gladijs cædendo obtrun-
 cant: nōnulli rupe præcipiti superata, deinde in decliue delati, in mare prono
 capite desultantes, uorticibus absorpti moriebantur. Eo nanq; in loco littus
 aliquanto erigitur, & tumultum perinde facit, nō undequa; sat peruium, nec
 illi qui ad eius summitatem peruenerit facilem præbet descensum, lubricum
 præterea, & id quidem abruptum, ut pleraq; in ponti profunditatem deuer-
 git. Ex his itaq; maiori suorum parte amissa, qui forte superfuere, nullo ordi-
 ne in fugam se coniecerunt, & clamore ingenti & eiulatu, in sua castra trepidi
 irrumpentes, perturbationis & tumultus sic omnia cōplent, ac Romani iam
 iam instando in se aduentarent. Tum Leuthares ipse ad ineundum prælium
 excitatus, uniuersum exercitum mouit, atq; ita ut armati omnes in phalan-
 gem instruerentur & hanc quidem densissimam & longe protensam. Quū
 igitur ita se Franci haberent, & nihil aliud quod animos faceret tempus affer-
 ret, captiui quorū apud hos magna uis erat, quū relictī sine custodijs essent,
 hostium occupationibus opportune abusi, quā celerrime poterant se in fu-
 gam dedere, exuias quasq; his licuit è castris direptas in proxima oppi-
 da contulerunt. Sed Artabanes Romanorū & † Valdach Hunnorum præse/ *supra Vldach*
 cti, quū haudquaquam in hostes educerent copias, nimirū qui nec bello his
 pares se fore existimarent, tamen Franci soluta iam acie, ubi in castra se rece-
 pere, quanta rerū fuissent iactura affecti intellexerunt. Prius itaq; q̄ damni
 aliud quippiam paterentur, uisum est in bonum his concessurum, si celerri-
 me educto exercitu ultra progredierentur. Extemplo itaque iter aggressi, reli-
 cto à dextera Ionico sinu, & littore omni harenosaq; uia, iuxta Apennini
 montis radices iter fecere. Sic itaq; in Æmyliam procedētes, uix Pado trans-
 misso, quum ad Venetiæ loca iam peruenissent, Cenedam urbem suæ tunc
 conditionis incoluere, in ea de cetero ut in tuto uicturi. Angebantur tamē & per-
 quā moleste ferebant, quia tanta ex præda haud multum his reliquum es-
 set, uisumq; est frustra tantos subijsse labores. Sed non eotenus processit his
 infortunium: nam & paulopost pestilens morbus derepente quū hos inua-
 sisset, multitudinem absumebat, ita ut partim circumiectorū locorum aërem
 ut noxium causarentur, & eius mali originem fuisse hunc ducerent, partim eti-
 am uitæ incusarent mutationem, quandoquidem ex assidua belli exercitatio-
 ne longisq; itineribus ad ocium & delicias diuertissent: morbi tamen princi-
 pium & calamitatis necessitatem non admodū pernoscebant. Iniusticia nan-
 que & rebus sacris humanisq; legibus illata iniuria, exitij causa his ut equidē
 reor fuere: cui rei uel princeps ipse argumento sat fuit, quē ex deo ingesta sup-
 plicia diuexabant, quippe qui demens iam factus in apertam est rabiem uer-
 sus ut amentes solent & furibundi, uertigo præterea crebrior quædā eum ex-
 M cepit

cepit, eiulatusq; edebat horribiles, cernuusq; nonnunquam uel utrunq; in latus se prouendo illisus solo uolutabatur, abundantiq; spuma os ipsum proluebatur: tamen oculi horribiles uisu inuersi que erant, & eò iam miser uesania uenerat, ut uel propria membra desæuiendo gustaret: brachijs siquidem ubi iam mordicus inhæsisset, dentibus carne dilacerata in fere bestia morem is uescebat, defluentemq; lingebat cruorem, sic demum suo exsatiatus & paulatim deperditus miserrime ex humanis excessit: ceteri uero passim moriebant, nil penitus remittente malo, quousq; tandem uniuersi interiere: quin etiam uel febre maior pars degrauata mortem obibat, nonnullos apoplexiæ morbus acerrimus inuadebat, alij capitis dolore peribant, & mentis excessu quidam. Itaq; dum uarie omnes afficerentur, in perniciem morbi ipsi cedebant. Cū Leuthare igitur & ceteris omnibus qui se sequebantur sic actum, & hunc ea expeditio habuit finem. Vnde quū Venetiæ se res ita haberent, Bultinus interea alter Francorum præfectus oppidis castellisq; omnibus ad Siculum usq; fretum fere deuastatis, extemplo Campaniam uersus urbemq; Romam redibat: intellexerat nanque Narsetem & Imperatoris exercitus eodem iam conuenisse, unde inerat animo illis in locis nec moram diutius trahere nec aliàs diuagari, sed cum omnibus copijs acie decertare & summæ rerum periculum facere, quandoquidem sui exercitus pars non exigua interiret morbo correpta: iam enim æstas finierat, & autumnus mox subeunte uinæ fructibus abundabant, quos tamē Narsetis milites quum summa rerum his esset omnium copia, continentissime iam præriperant: Bultini tamen copiarum omnes, direptis uuis & manu compressis noui se odoris musto ingurgitabant: unde intumefactus his uenter disrumpebatur, atq; adeo ut euestigio interirent nonnulli, quidam uero morbi uim superarent. Sed Bultinus ipse prius quam omnes hic morbus peruinceret, belligerandum esse percensuit, utcumque belli futurus esset euentus. Quocirca quum se in Campaniam cōtulisset, haud longe à Capua castrametatus est, & in ipsa Casilini fluminis ripa, quod ex Apennino defluens monte, per proximos circumagēs se campos in Tyrrenum mare deferretur. Hic itaq; quū locasset exercitum, fossaq; & uallo firmissimo cōmunisset, ei loco satis fidebat: ab læua namq; pro munitione esse proximum flumē existimabat, ne quis ea ex parte libere insultaret: & e curribus rotas quos secum affatim deduxerat, inuicem iunctas in terram ad axem usque ita defixit, ut superne semicirculus duntaxat extaret: his ille & magni stipitem uel exercitu communito, exitum quendam non satis amplum nec uallo obductum reliquit, ut eà facile ire dum uellent sui, in hostem possent incursum recursusq; facere: quin etiam ne supra flumen pons sibi incustoditus relinqueretur, ne uel ex eo iacturam acciperet, hūc statim præoccupat, & lignea turri desuper structa in ea uiros imponit ut pugnacissimos, ita & armis optime cōmunitos, quū ut è tecto præliarentur, tum ut hostes transitu prohiberent, si

rent, si transire forsitan pertentassent. His itaque singulis hoc pacto dispositis, uisum est opportune se omnia pręparasse, ita ut uel dormienti sibi liceret iam bellū inferre, nec quoquam pacto sibi id cōtrā posset inuito inferri. Quę autem fratri apud Venetiam accidissent, nondū intellexerat: admiratione tamen capiebatur, cur sibi uti inter se forte conuenerant, nondū ille misisset exercitum: nec deerat quin in suspiciōē ueniret, haudquaquam eum morā id tamdiu traxisse, nisi aliqua sibi & grauiā occurrissent. Sed alioqñ uel sine fratri pręsidio superaturum se hostes sperabat, ut qui maiores quā illi haberet apud se copias, nimirum quod reliquum sibi exercitus fuit ad triginta milia uirorū fortū accedebat, quum Romanis uix duo de uiginti milia essent: unde quāmaxime confidebat se rem bene gesturum. Ita q; uniuersum exercitum pro imperio hortabatur, ut scirent nō paruis de rebus pręsens id forte certamen: nam aut Italiam possessuri, inquit, nos sumus, cuius rei huc gratia uenimus: uel plane id relinquetur, ut omnes hic per ignauiam moriamur. Quocirca ō uiri fortissimi illud potius quā hoc uelle debemus, quū satis cōstet si bello boni futuri sumus, ea nos consequi posse quę diu optauimus. Militibus itaq; his multitudinem cōmonefacere nihil intermittebat. Milites uero ut spei iam pleni cōfirmabantur, & utcunq; uisum arma parabant: siquidem alibi secures acuebantur, hic patria tela quę illi anconas dicunt, illic uero fracta refarciebant eiusmodi cętera. Huic nationi tenuis est & neglectior armatura, & quę non uaria ad ornatum indigeat opificum arte, nisi eorum qui ea utuntur, si quid forte ut sit corrumpatur: non enim thoraces hī uel ocreas norunt, plerisq; in bello detecta sunt capita, perpauci casside operti, armis decernunt, sed pectore nudato & tergis ad infimos renes amiculo pręterea lineo partim, partim ē corio succincti, & tibias contegunt, equis haudquaquam utuntur pręter paucos admodū, ut qui patrio more pedestri in pugna coaluerūt, itaq; exerciti egregie sunt: ensis ā fœmore læuo, ex latere scutū dependet: arcus, funda & tormenta eiusmodi cętera tela saxa uel torquentia insueta his sunt, sed dolabra secures uel ancipites gestant, & breuia pro patria consuetudine tela quę ipsi anconas ut diximus uocitant, & quibus res magnas quū opus est gerunt, ac tunc pręsertim quū pede collato decertant, aut in hostem incurrunt: huius teli pars maior ferro obducta est, ita ut ex hasta parū aliquid pręter capulum totum uix proferatur: in superiori autē parte circa ferri aciem ipsam recuruę extant utrinq; tanq; hami, laminulę quędam coarctuę peracutęq; & ad ipsius teli partem inferiorem deurgunt: id teli genus in ipso cōgressu emittunt, ita ut si altius forte inhæserit corpori, subeat mox uti par est & acies ipsa hamata: unde nec qui uulnus exceperit, nec alius quispiam queat id telum auellere: urget namq; recurua acies illa ceruice latius hærens, doloresq; affert acerbiores, atq; adeo ut si nō aliās hostis letali sit uulnere ictus, ex eo tamē emoritur: quod si impactum clypeo telū id fuerit, ex eo mox pendulum

dulum hæret & circumfertur, per solumq; trahitur: unde ea est Francorū consuetudo, ut ubi affixum scuto telum id uiderint, impetu facto ac pede capulo conculcato hostis scutū umbone quassatū perfringant: quo fit ut & gestantis manu depressa, caput illi nudetur & pectus: hoc pacto hostē nactus nulla parte munitum, siue frontem securi percutiat, siue gulam ferro trañciat, confestim obtruncat. Istiusmodi igitur Francis sunt arma, & in præliū ituri hoc se armatu cōmuniebant. Narſes uero Romanorum præfectus ubi Francorum in se aduentare exercitum comperit, extemplo omnibus eductis ex urbe corporis, tam longe ab hostibus castra locat, ut & audire strepitū posset & uallū prospicere. Sic itaq; duo exercitus quū ad inuicem in conspectū uenissent, dū interea acies utrinq; instrueretur & locarentur præsidia uigiliæq; frequentes iam fierent ac duces spectando copias circumirent, spes quidem & timor mutuus erat, & affectus huiusmodi cæteri quibus affici solent qui magnis de rebus contendunt, uicissim hos inuadebant: nec secus & Italiæ oppida uniuersa suspensa quidem & nutantia erant, & ad quos nam accederent dubia. Franci interea proximos uicos depopulati necessaria apertius importabant. Quod Narſes ubi primum aduertit, sibi quidem si id pateretur indecorū fore arbitrabatur, & aliās animo haud satis æquo ferebat, si aduersus onera gestantes exeundū iam esset qui tam libere & quāproxime uagarentur, perinde ac in re pacata hostile nihil spectarent. Itaq; uisum est tandē haudquaquā de cætero tantū his licentiæ permittendū, sed inhibendos enixius esse. Charanges uir quidam Armenius erat, ut corpore ualidissimus, ita & prudentia mirifice præditus, & quū res posceret, adire pericula assuetus: huic itaq; fuerat nanq; in ultimis castris hostibus imminens ex aduerso locatus, iniunxit Narſes ut in eos qui uehicula ducerent confestim irrumperet, & quamcunq; his posset iacturam inferret, ne ultra hi auderēt pabula tam licenter inuehere. At Charanges equo inscens cum paucis suæ turmæ militibus carpenta partim hostibus demit, ductores partim obtruncat. Vnum forte arido & syluestri onustum sceno ad turrim quā Franci supra pontē & ligneam fabricarant quāproxime applicat, & igne immisso flammæq; ingenti ocyus excitata, machina omnis illa cōtabulata corripitur. Tunc Barbari qui in eo fuerant præsidio collocati, quū se ac turrim tueri nil possent, relinquere locum decernunt, & uix quū se ex alto præcipitassent ad Francorum exercitum fuga se receperunt, & Romani ponte euestigio potiuntur. His igitur ita peractis, Franci quāprimū uti par erat turbati, tumultus & trepidationis omnia complent, frementesq; ac ira succensi & rabidi ad arma capeſſenda procedunt, ita ut animum continere nil possent, sed præter modum omnia auderent, & ea cōfidentia essent, ut nec quiescendū sibi amplius esse censerent, nec belli tempus aliud expectandum, sed die eadem in aciem prodeundū: tametsi his Alemanicæ uates prædixerant, ne eo die bellū susciperent: quod si fecissent, scirent se omnes

ad

ad internecionē interituros. Ipse uero nil ambigo, siue in alterū diem, siue in alium item atq; alium utcunq; fuisset praelio decertatum, eundem euentum hos habituros fuisse qui & tunc fuit. Non enim diei hæc immutatio his satis fuisset, ne impietatis & scelerum luerent pœnas. Siue igitur ob eorum facinora id ita euenerit, siue pro suarum uatum oraculo prædicentium utcunq; futura, haud tamen uel uanum fuisse id uaticinium, uel non finem sortitū ut multis iam uisum fuerat, sat constat. Nunc uero quemadmodū res gesta hæc sit, ad uerū iam explicemus. Franci quū eo animi impetu essent & iam arma tractarent, Narses armari suos mox iussit, & in eum locū eduxit exercitū, ubi in phalangē erat hic militem instructurus. Dum interea mouetur exercitus, & præfectus equum inscenderet, interuenit qui nuntiaret Herulum quempiam nec apud suos uulgarem, neq; obscurum, sed clarum & primarium uirum, domesticum seruum & delinquentem miserrime occidisse. Tunc Narses inhibito frenis equo deduci in mediū iubet qui hominem occidisset, perinde haudquaquam par esset prius in praelium ire, quàm abolitū esset & expurgatū scelus. Eo igitur factum id percontante, fatebatur Barbarus nec inficias ibat, & licere dominis assererat, pro arbitrio seruos necare, ut eiusmodi sortis & ceteri scirent eadem se ni sapiant perpeffuros. At Narses ubi hominē uidit commissi facinoris nil pœnitere, sed audaciam adhuc præ se & insolentiam ferre, & prudentiæ sibi nimium uendicare, lictoribus iubet in eum iure ut agerent & necarent, unde mox illa ense transossus occubuit. Herulorū tamen turma omnis ut barbara id ægre factū ferebat, & acerrimeangebatur. Tum Narses cædis iam scelere expiato & Herulorū nō magna habita ratione, in aciem statim processit, ingenti uoce id clamitans. Quicunq; uictoriæ uult se participem fieri, me sequatur: ea hic erat animi magnitudine, atq; adeo diuino præsidio confidebat, & ad rem procedebat longe ante præcognitam. Sindual autem Herulorum præfectus, & turpe simul nec plane ingenuum fore rebatur, si in tanta belli mole quū ipse tum Herulorum exercitus defectionis & perfidiæ arguerentur, & re quidē appareret se hostes reformidare, & alioquin sub prætextu quodam in mortuum beneuolentiæ conceptam animo formidinē occultarent. Igitur quū nō ultra interpositam iam moram tulisset, Narsesi significauit se ut statim cum exercitu uenturū opperiretur, etsi aliās unquam nunc tamen quàm maxime opem laturum. Tum ille expectandi tempus nō esse respondit, curaturum se tamen ut & hi ordine suo locentur, si uel paulo sepius ad se aduentarint. Heruli itaq; armis quàm optime cōmuniti & instructi sensim progrediebant. Narses uero ubi ad locū peruenit quo erat acie decernendum, exercitum extemplo in phalangem instruxit. Equites utrinq; dispositi erāt, postremi peltati hastatiq; quiue gladios præacutos & sarissas gestarent. Narses ipse in dextro constitit cornu, Zandalas deinceps familiae & domesticorū præfectus nō tamen imbelliū hunc sequebatur: è duobus lateribus V

iusticia Narsetis

bus Valeriani & Artabanis milites erant: his imperatū, in densiorem se syl-
uæ partē occulerent, & ubi in congressionē hostes uenissent, de improviso ag-
grederentur, terroremq; illis incuterēt: pedites deinde quicquid erat inter me-
dium loci tenebāt. In fronte præterea principes stabant quibus ad bellū erat
cū Romanis inīta societas, thoraces oblongos induti & solidissimos cassides
capitibus gestantes: post hos & alij densiores sibi inuicem incumbebant, sic
ad postremos usq; agmen claudebatur. Leuis insuper armaturæ omnes & sa-
gittatores post hos collocauit, sagittandī tempus opperiētes. Fuerat Herulis
locus in phalāgis medio seorsumq; destinatus, isq; adhuc uacuus erat, nōdū
enim aduenerant. Interea ex Herulis duo ubi iam aduenissent, sua sponte ad
hostes se pauloante cōtulerant, ignari tamen quid postea Sindual corū præ-
fecto animi esset, Francosq; cōcitarūt ut quā celerrime in Romanos irruer-
rent: fore nanq; hi affirmauerant, ut Romanos turbatos territosq; & sine or-
dine ullo deprenderent, quandoquidē Herulorū exercitus his merito succen-
seret, negaretq; pro his se bellū gesturos, unde & pro istorū defectione cate-
ram esse multitudinē territam. Tunc Bultinus his facile persuasus, ut qui ita
rem fore quāmaxime cupiebat, cōfestim in hostes copias duxit, rectaq; &
animi nō mediocri cum promptitudine Barbari in Romanos prodibant nō
quieti neq; ex ordine, sed pro Herulorū & trāsfigarū dictis rapidi & uolūtā-
tes, barbarico cum ululatu, turbido quidē & petulanti, perinde clamoribus re-
uoluturi quodcunq; obuiū fieret. Erat autē Barbarici agminis species triangul-
laris, & Δ litteræ similis: frons ipsa anterior quæ in acutum claudebatur, fre-
quens quidē & densior erat, quia circumquaq; scutis obstruebat, dixeris sane
suis hos caput ex ea instructi agminis serie figurasse. Alæ autē utrinq; per tur-
mas & agmina cōdensatę & quāmaxime introrsus protensę, placide ab in-
uicem dirimebantur, in progesuq; in uastam terminabant hæc latitudinē, ita
ut in medio uacuus locus relinqueret, è quo terga nudata ex ordine cōpare-
rent. Nam terga tergis inuicem uerterant, ut facie uersi in hostem essent, è tur-
toq; & scutis prælatis certarēt: posteriora uero opposita erant, ut se acius tue-
rentur. Narseti uero ut prosperam fortunam iam nacto, & his quæ gerenda
essent quāoptime arte & prudentia preparatis, cuncta in rē succedere: nam
postq; Barbari cum clamore ingenti & ululatu, citatoq; cursu uadentes im-
petum in Romanos fecere, extemplo qui in fronte principes erāt, circa uacūū
locū Herulis relictū irruendo mouerunt, mox primi ex Barbaris agminū den-
sitate perfracta, & strage haud sane magna tunc edita, ad postremam aciem
peruaserunt: nōnulli etiam impetu facto hanc præteruecti pertransierunt, ut
Romanū prorsus exercitū sublaturi. Tūc Narsetes inflexo sensim porrectoq;
cornu, phalange facta equitibus sagittarijs iussit utrinq; in hostium terga sa-
gittas immitterent. At illi iussa exequiebantur, ex equis nanq; pedites Barba-
ros distantes dispersosq;, & ex ædito ferire quā facillime poterant, & quā
non

nō procul ea ex parte hi ab equitibus essent qui tūc extrema tenerent, hostes haudquaquē longe astantes & ea è regione qua & ipsi bellarēt, sagittis erat minus difficile superare, & q se ex aduerso offerret ferire. Vndequaquē igitur Francis terga trañciebant, quū interea à dextro cornu Romani ex ea regione hostes vastarēt, & alios uti qui utrinquē pugnarent: quo factū est, ut quū nō ex ordine Romani, sed alterni in hostes ferrent & obuiū quodcunquē fieret deperderent, Barbaros prorsus lateret quemadmodum se tuerentur, nec unde nam ictus exciperent satis cōsiderarent: nam quū in Romanos uersi hi astitissent, & sibi quisquē duntaxat intenderet, cum armatisquē qui in cōspectu essent manus cōfererent, sagittarios equites à se prorsus auersos instructosquē nondū cōspicati quandoquidē nō pectore cederentur, sed tergo, quò malorū uenissent nosse nil poterant: tametsi multis ut hoc animo agitarent, nec locus quidē daretur, subsequente mox uulnus morte. Nam primis qui in fronte praeliarent affatim cadentibus, alijs qui in interiorē aciem erant prodibāt: quūquē cōtinenter id fieret, cōsumebantur his copiae & magna uis hominum interibat, & ad paucitatē redigebant. Interea Sindual Herulicquē quū è proximo pugnae interuenissent, hostibus obuiam fiunt qui acie iam excedebāt: cū his statim ubi ad manus uenissent, rem enixe gerebāt: tamē illi re subita cōsternati, insidias ueriti, extemplo in fugam uersi Herulos transfugas proditiōis insimulabant. Sindual uero agmine toto in hostē immisso, temporis nihil intermittendo tamdiu fugientibus institit, quoad partim prostrasset, partim in fluuiū impigisset. His peractis, ubi in aciem reducti hi constitissent, locus ille & uacuus in phalange relictus opplet. Franci itaquē perinde retibus inuoluti, undiquē cadebantur: nam & ordo ipse dissolutus his penitus erat, & se passim & temere cōfusi inuicē adglomerabant, quū sibi quid agendū esset, ut in re trepida, nil internoscerent. Tū Romani nō solū hos sagittis necabant, sed unā omnes quē uel armis cōtegebant, uel leuioris armaturae milites essent, acius his insistebant, iaculandoquē & sudes diuerberando turbatos insectabant, & gladijs obtruncabant: haud secus & equites cornu altero facto in mediū hostes excipiebāt, etsi qui forte gladios declinassent, praecipites his insectantibus in flumen deferrebant, & gurgitibus hausti interibāt: unde & barbarorū cōtinens eiulatus ubiquē miserrime morientium audiebat, demū & Bultinus ipse Francorū praefectus cū uniuerso exercitu ad internecionē occiso occumbit, ita ut Francorū nemo se ad proprios lares receperit, praeter homines quicquē quicquē euaserūt, inter hos & Heruli duo illi & transfugae cecidere. Quo igitur pacto nō perspicuū fuerit luisse hos scelerū poenas, & maiore uim aliquā hos affecisse: quandoquidem infinita illa Francorū Alemanorumquē multitudo & ceteri omnes qui hos consecrati bella gesserūt, sublati funditus sint: Romanorū uero octoginta duntaxat desiderati, qui primam hostium impressionē susceperant. In hoc praelio egregie se gessere Romani agminis fere omnes, sed Barbarorum

qui simul belligerassent, Aligernus Gothus qui & pugnae interfuit, Sindualque Herulorum praefectus & his nemini inferior factus, Narsetem tamē omnes laudibus ferre & demirari, quod eius prudentia fuerint ad gloriam ingentem euecti. Ipse uero uictoriam tam claram & celebrem non alteri cuiquam antehac duxerim exercitui contigisse: etsi quos forte quondam cōpereris nō absimilem fuisse cladem perpeffos quā & Franci hoc praelio tulerint, ob iniusticiam tamen inuenies hos interisse. Datis olim Darii praefectus & satrapes, ubi cū Persarum exercitu Marathonam se contulisset, euertendam Atticam esse censebat, cū hac simul & Graciam uniuersam. Causa eius aduentus quidem nec iusta, sed uti apparet, quū Darium totius Asiae non caperet magnitudo, moleste ferebat nisi & Europam insuper occupasset: unde per Miltiadem deuicti cū Dato ipso & principe & debellati sunt Medi. Fuere namque tam multi eo praelio caesi, ut Athenienses ferant nonnulli, antequam ad bellū inirent, pro interfectis hostibus parem hircorum numerum se Dianae immolatu-
 luros comminatos fuisse, & in eam necessitatem redactos, ut deficientibus hircis quū nequirent uoti compotes fieri nec promissa persolvere, uel capras insuper immolarint, nec tamen ad numerum has suffecisse. Xerxes praeterea ille & magnus, cum suis mirandis eodē modo deuictus à Grecis est, siue quia insolens esset & nebulo, & subacturus uenerit qui nil deliquissent, multitudi-
 ni duntaxat confusus armorumque apparatus, rectiore consilio non admodum utebatur. Sed iuste pieque Athenienses fecerunt, qui pro libertate pugnarent, & nihil pro uiribus omittendo quae in rem essent & consultarent & gererent. Lacedaemonij praeterea Gylippi aduersus Athenienses trophaea, Niceaeque & Demosthenis internecionem, & mala caetera quae apud Syracusas perpeffi hi fuerant, num ob aliam causam facta fuisse cōperturus est quispiā, nisi ex temeritate & iniustitia. Quid enim sibi in aliena Athenienses uolebant, qui hostibus omissis qui pro foribus essent, quā longissime à domo ut dūctarent exercitus, & pro Sicilia assequenda iactura afficerentur. Posset quispiā & eiusmodi alias temeritatis & iniusticie origines recensere, & quem admodum haec autoribus ipsis offecerint plurimum. Sed de his haecenus. Hoc bello peracto, debellatisque Francis quū tempus iam esset ut in patriam se quisque reciperet, Romani suis qui in bello ceciderant pro eorum more ritūque sepultis, lectisque ex occisis hostibus spolijs, facto insuper ingenti armorum cumulo, & eorum pecunia omni auersa, direptisque rebus caeteris, ac praeda onusti, paena canentes, laeti & alacres coronatique ante praefectum ordine incedentes Romam uenerunt. Poterat circa Capuam quisque campos spectare cruore ac sanie diutius inundasse, & proximum flumen excessisse iam ripas, quia ultra quā ferre posset hostium cadaueribus repletetur. Mibi uero ex incolis quidā nōnulla elegia recitauit in urnam insculpta lapideam, sub Casilini fluminis ripas locatā, quae huiusmodi sunt, Aquas Casilini fluminis
 mortuis

mortuis grauatas suscepit Tyrrheni maris littus, quando Francorū gentem
 occidit Ausonius ensis, ubi misero hæc gessit morem Bultino: felix etiam iste
 fluctus, & erit Barbarico pro trophæo diutine eructās sanguinē. Id epigram
 ma siue in uero lapide fuerit insculptum, siue aliās utcūq; celebre sit, ad me
 peruenit: haud tamen diffido fuisse hoc modo inscriptum, erat nimirum eo-
 rum forte in monumentū, nec sane ingratum, qui in ea congressione & bello
 fuere. Interea Romanis renunciatur quemadmodum Venetiæ cum Leutha-
 ri suisq; omnibus actum fuisset: unde quū ciues ipsi tum & exercitus tripu-
 dia passim & panegyricos ludos præ uoluptate agebant, perinde nihil his ef-
 set hostile de cætero occurrurum, sed futurum ut pacifice in posterum & per
 quietem ducerēt uitam, quandoquidem ubiq; deperditis Italiæ inuasoribus,
 minus putarent alios se de integro inuasuros: & uulgo quidem hoc animo hi
 agitabant, ut qui uera contemplari haud sat nossent, sed delicijs inuoluti ad
 uoluptatem omnia & pro arbitrio iudicarent. Narseti uero ex æquo omnia
 meditantī, ut rerum imperiti & plane desipientes hi uidebantur, qui nō ultra
 necessarium ducerēt alios sibi subeundos esse labores, sed ad uitæ molli-
 tiem potius relabendū: relinquebatur ergo, ut arbitror, pro uini ut amphora scu-
 tum & cassidem darent, adeo hi superuacanea & inutilia in posterum arma
 fore rebantur. Narsetes tamen qui decenter cuncta calleret, iterato sibi cū Fran-
 cis suscipiendum omnino bellū existimabat: unde quāmaxime uerebatur
 ne Romanorum ocium iners corrumpere animos ita, ut si rursum esset in aci-
 em prodeundum, segnitie marcentes pericula declinarent, quod sane haud
 longe post erat futurum: idcirco statim exercitu conuocato ad continentiam
 & fortitudinem militum animos transferendū, insolentiamq; immodicam
 præcidendam, orationem huiusmodi præcipuam habuit & elegantem. Qui *Narsetis ad*
 temere & non aliās quondam felicitatis participarunt, nō indecenter hos du- *militēs cōcio*
 xerim ad rerum imperitiā declinare, insuetudinēq; perterrerī, & tunc maxi-
 me quū de improviso, & præter dignitatem se aliquid offerat. Vos uero o ui-
 ri quam excusationem aut prætextū opposituri iam estis, si quis uos forsitan
 inconstantia & leuitatis insimularit: num illud dicturi, quia nunc primum ui-
 ctoriam degustastis non antehac uincere assueti? Vos tamen Totilam Te-
 riamq; præfectos & uniuersam Gothicam nationem quā longissime pro-
 pulastis: nunc uero supra uires fortunam periclitamini. Quānam enim felici-
 tatis magnitudo cū Romana poterit gloria comparari? Est sane nobis inna-
 tum & patriū, hostes cōtinenter peruincere. Vincite ergo & nō minus quā
 uestra ad uincendum dignitas postulat, nec præter decus, rerū experientiam
 imminutam præstate: horum nanq; uos decorum participes facti iam estis,
 non ex ocio aut uoluptatibus, sed labore continuo & sudore & in adeundis
 periculis studio & exercitatione. Quocirca insistendum his erit quibus antea
 insueuistis, nec solum oportet præsentibus delectari, sed futura prospicere,
 ut uel

ut uel ea pari felicitate sequantur. Ista uero haudquaquam considerantibus, nec firmior erit rerum prosperitas, sed fortuna in contrariū uersa, ut sæpe aliis contigit mox immutabitur. Et Franci ipsi ex his quæ sunt recens perpeffi uobis sint documento, quibus deuictis non iniuria uos gloriamini. Hi nanq; eorum rebus recte agentibus, in insolentiam uersi, bellum aduersum nos susceperunt, quū nil præuiderent quā falli spes solet, sunt enim sua potius temeritate quā nostris armis deperditi. Indecorum igitur uos uiros Romanos his ipsis affici malis quibus & Barbari, & non magis sapientia hos superare quā robore. Nō enim quis uestrum existimet nihil impostērū hostile nos inuasurum, uniuersis iam hostibus trucidatis. Quod sane etsi ita se habeat, haud tamen idcirco mores sunt immutandi, nec decus pristinum omittendum: accedit etiam quod uestre opinionis præsentium rerum naturam conuenire posse cōperturus est nemo. Francorum nanq; id genus, & ui hominū ingenti abundat, & late diffunditur, in rebusq; bellicis est probe exercitatum: istorum pars quædam & paucula quos uicimus sunt, adeo ut illorū iactura non istos perterreat, sed in iram potius concitaret: unde haudquaquam futurum est ut quiescant, uel acceptam iniuriā ut tacitam ferant, sed maiores in nos ducturi sunt copias, & bellū haud longe post illaturi. Nunc itaq; si id fore uidetur, reiecta secordia ad bella gerenda acrius longe quā antehac animos renouate, & eo magis quo longe maiora quā præterita fuerint, futura sint expectanda: uobis nanq; ita agentibus, si illi quā primū irruerint paratos aggredientur & eo in statu, ut ad cogitandū quæ in rem sint nulla mora indigeatis: quod si forte cessauerint, nam dictū esse utrunq; uelim, nostra sunt tamen in tuto mansura, & quā optime uidebimini uobis rebusq; uestris consuluisse. His Narses Romanos cōmonefecit, cepit mox omnem exercitum pudor, furoris pristini pœnitentem: quo factū est, ut negligentia protus eiecta, & depulsis quæ præue iam senserant ad patriæ cōsuetudinis decus redierint. Gothorum autem agmē ad hominum milia septem bellicosorum qui plerisq; in locis Francos bello adiuuerant, quū Romanos crederēt haudquaquam se missos facturos, sed non longe post incursum, confestim in Capsum oppidum se receperunt. Erat sane ualidus hic & munitissimus locus, ut in ædito & præcipiti situs, præcisq; undiq; & extantibus saxis protenditur, ita ut hostibus sit haud facile peruius: huc Gothi quū se recepissent, in tuto se fore rebantur, nō enim his quoquam pacto animo inerat Romanis se dedere, sed totis uiribus impugnare, si qui forte contra se irent: & hos quidem uir barbarus concitabat eorum dux factus, Ragnares huic nomen, haud tamen Gothicæ gentis, nimirū qui Brito esset (Hunnica natio Britones sunt) sed alioquin uir aceris erat & uaser: & utcunq; uires iam nactus agmini præerat, renouandi aduersus Romanos hūc bellū cupido inceserat, ut ex eo celebris fieret. Extemplo itaq; Narses cum uniuerso exercitu ad hos oppugnandū pro-

cessit

cessit: quūq; minime posset castello ex incurſu appropinquare, & loco nollet difficili bellum is gerere, in obſidionē mox circumſedit, diſpoſitis circumquaque cuſtodijs, ne quid inueheretur neue quò libitum eſſet illi abſcederēt. Ex his tamen haud magno afficiebantur Barbari detrimento, quū in oppidum neceſſaria omnia & magnam uim pecudū iam antea importaffent: ſed alioquin moleſte ferebāt Romanorū obſidionem, indecorumq; fore rebantur ſi moram ibi hi diutius traherent, & ipſi in mediocri præſidio coërcerentur: erupciones tamē crebras hi factitabāt, ſi inde poſſent Romanos propellere, ſed nihil memoratu dignum geſſere. Interea tranſacta iam hyeme & uere incipiente, Barbarorum præfectus colloquendū de præſentibus rebus cum Narſe te neceſſariū duxit: permiſſum itaq; ut cum paucis ad deſtinatū colloquio locum ueniret: ubi eo cōuentum, pleriq; de rebus diſceptatione iam facta, ubi Narſes iactari iam & inſoleſcere Barbarū uidit, & magnificis uerbis nimium ſua efferre, conuentū mox ſoluit, de cæteroq; ne ſe adiret prohibuit, illūq; ad ſuos re infecta dimiſit in ſua & priori conditione manſurū. Tū Barbarus ubi in collem euafit, nec longe ab oppidi muris abeſſet, grauiter ferēs quod nihil ſibi pro ſpe ſucceſſiſſet, ſenſim & clam arcum intendit & in hoſtem uerſus ſagittam in Narſetem immiſit: qua aliò ſpem præter delata, & neminem offendente, cōſecuta eſt ſtatim Barbari hominis nequitiam pœna. Siquidem qui circa Narſetē tunc temporis erant ſatellites, illi ob audaciam ira ſuccenſi, euerberatis ſagittis letali uulnere miſerū affecere: quo enim pacto nō erat id perpetrurus, qui tam audax facinus & tam nequiter admiſiſſet? Vix itaq; ille in caſtellū per ſuos relatus, & biduo uiuens inglorius è uita exceſſit, & hunc Barbarus habuit temeritatis & perfidiæ exitū. Hoc mortuo Gothi, nō enim de cætero ſe obſidionem laturos exiſtimabant, Narſetem precibus fatigarunt ut fide data incolumes ſe abire permitteret: qua re iureiurando firmata, ſeipſos & oppidum tradidere. Tunc Narſes integros omnes ſeruauit, & quia facturum ſe ita iurauerat, nec æquum fore decerneret uictos crudelius trucidari: ne tamen iterato res innouarent, Byzantiū omnes ad Imperatorem tranſmiſit. Dum hæc agerentur, Theodobaldus adoleſcēs qui Francis Italiæ proximis imperitabat, ut ſupra diximus, miſerrime iam ex humanis exceſſerat, morbo quo afficiebatur cōfectus: Childebertum uero Clothariumq; ut generis propinquitate quàmproximos, ad hæreditatē leges uocabant: hos inter tam grauis contentio nata, ut non multum abeſſet quin tota natio deleretur. Childebertus grandis iam natu erat ſenioq; & ægritudine tenebatur, atque adeo, ut emaceratum haberet & tabidum corpus, liberos mares nullos ſuſceperat, qui ſibi eſſent in Imperio ſucceſſuri, ſed ad filias rediſſet hæreditas. Clotharius uero adhuc ualidior erat, & non multum ætate prouectus, ſed rugare tamen primum ei facies cœperat, iuuenes huic filij erant, & ad omne facinus promptiores, & qui rem aggredi iam incepiſſent apertiusq; inter ſe conſul-

se cōsultarent, patriq; identidem dicerent haudquaquam Theodobaldi bona esse per se omittenda, præsertim quū uel Childeberti ipsius imperiū, quia exactæ ætatis iam sit, ad se suosq; liberos esset haud longe post recasurum. Haud tamē spes eos sefellit: nam senex ille sua sponte his regno cessit, uerebatur nimirū, ut arbitror, alterius uires, & declinare inimicitias cupiebat, ipse tamen paulopost uita excessit: unde Francorum Imperium ad Clothariū integre statim peruenit. Itatorū itaq; Francorūq; res ita se tunc habuere. Tempestate hac ipsa maturis iam frugibus, Byzantij & alijs plerisq; in locis terra uehementius mouit, atq; adeo ut ciuitates quāmultę tam insulares quā continentis derepente quassatę euerterentur, habitatoresq; funditus interierint: unde Berytos ciuitas illa pulcherrima, Phœnicię maximū ornamentū prorsus dehonestata prostratur, & indyta illa & celeberrima mira uarietate antehac ædificia corruere, ita ut præter pauimenta nihil fere sit reliquum factum. multi mortales ut incolę ita & peregrini ruentium ædificiorum mole oppressi occubuerunt: haud secus & iuuenes alienigenę quidam & sane ingenui & optime eruditi, qui perdiscendarum legum de causa & Romanorū ea in urbe cōmorabantur, cui id patrium erat & perinde munus præcipuum, legum apud se ut haberet studia constituta. Hac ciuitate deleta, qui leges docebant & cladi superfuere, Sidonem propinquam urbem se transtulerunt, quousq; Beryton exædificata iterato iam stare: instaurata tamē haudquaquam prioris specimen præbet, tametsi recognosci sat queat pristinam illam hanc esse Berytos. Per id temporis & in uasta illa Alexandrię urbe, quę ad Nilū flumen est sita, sensus quidam eius turbinis fuit, brevis tamen & pauculus, nec omnibus cognitus: unde incolę omnes & præcipue iam ætate prouectiores, pro ingenti miraculo quod contigit habuere, quū ibi antehac nunquam terræ motus fuerit: præ formidine tamen omnes te mira & subita consternati in publicum se effundebant: & me simul qui ibi tunc legum & eruditionis gratia aderam, etsi parui motus terror inuasit, & eo magis quia mecū tacitus cogitare Alexandrię ædificia nec firmiora esse, nec satis ampla, nec posse uel ad breue cōmota subsistere, nimirum quū extenuata hæc sint, & sub uno lapidum cōtextu extructa: qui timor haud sane superuacaneus uidebatur, quū uel uiri litteratissimi eodem pauore, non præteritæ adeo concussionis de causa, quā futuræ detinebantur: hi nanq; exhalationes quasdam esse asseuerabant inflatiores quidem & siccas, infra terræ cōcauitates coercitas, & quia nō facile euaporarent, in interiorē terræ has partem uiolentius conuolutas uniuersa superstantia cōmouere, quousq; tandem impetu uiolento compressioris in apertum ferantur. Hi præterea qui pro rerū natura ista edisserunt, Ægypti terram affirmant suapte natura nil posse, ut humilem quidem & planam nec cōfragosam, inflari spiritibus, eosdemq; præ eius fragilitate crebrius eructare, si hos forte admiserit. Sed quum opinatio ista, etsi nō forte iniquior esse

esse deprehenderet, arguebatur tamen haud satis habere iam firmitatis: unde non iniuria cæteri uerebantur, ne in cōtrarium, ut aiunt, his cederet titulus, & in discrimine forent, ut non solum Ægiochum Iouem experirentur, sed & terram quatientē Neptunum. Sed si qua forte Ægypti pars quatiatur, profecto non deerunt, qui eius motus & causam satis percalleant, nec aliæ defuturae sunt rationes, quibus quæ de terræ uaporibus hi senserint cōfirmentur. Mihi uero uidentur, quantum homini spectare licet argumentis fretō ut recondita internoscat, non omnino à uerisimili decentiq; hi aberrare, à uero tamen quammaxime. Qui enim ad uerum nouerit quispiā, quæ minus uident & superna esse sat constet. Nos uero contenti erimus, si cognitione eousque prouehimur, ut non ignoremus diuino quodam & potiori consilio fuisse omnia instituta, sed naturæ principia simul & motus, & singulorum quæ sunt causas contemplari, & ratione quadam scrutari, & si non omnino inutile, haud tamen ingratū fore existimandū est. At opinari & pro indubitato habere, quemadmodum attingi quæ uera sunt possint, uereor ut insolentia ea res sit, & rudior longe quàm duplex sit ignorantia. Sed de his satis, & iam redeat unde digressa paululum oratio est. Eodem igitur tempore & Coi insulæ in Ægæi maris terminis sitæ, terræmotu concussæ, pars minima quædā seruata est, cætera solo prostrata: uarijs nanq; & fidem fere excedentibus affecta est malis, mare siquidem in immensum euectum proxima littori ædificia meruit prostrauitq; cum hominibus ipsis & rebus: tum magnitudo ebullientium fluctuum, hisq; in altum euectis, ubi redire in se non poterant uortices, uersa protinus diruēdo sternebat: ciues uero & incolæ omnes, siue in templis hi confugissent, siue domi manerent, siue alibi in unum coissent, seruatis paucis, interiere. Mihi nanq; ex Alexandria Byzantiū tunc temporis nauiganti, in eam insulam forte delato (est nanq; in eo transmissu sita) miserum id spectaculū fuit, atq; adeo ut uerbis explicari haud sat possit: nam ciuitas omnis in terræ cumulū & sane immensum redacta iam erat, lapides dispersi passim iacebant, itemq; columnæ diffractæ tignaque præcisa, & pulueris uis tanta superne deferebatur, ut aërem sic obscuraret, ut ne uel publica loca & uiæ internosci facile possent: domus tamen perpaucae integræ stabant, non calce & lapide uel eiusmodi materia structæ, sed crudo puroq; & argillaceo latere fabricatæ: perrari homines comparebant, & hi mœrorem præ se ferentes & summissis in terram capitibus, ut qui de uita iam desperassent: & quod ad cætera mala accesserat, dulces & potabiles aquæ suæ & puriore natura priuatæ, saliores iam redditæ erant & impotabiles: cætera uero ita solo prostrata, ut ciuitati ad ornamētū nil reliquum esset, præter inditum illud Asclepiadum nomen & quod de Hippocrate incolæ gloriantur. Ista igitur cōmiserari non alienum ab humana natura uidetur: mirari uero atq; adeo perterrerī, hominum foret uetera haud satis callentium, & qui nec plane intelligant loca ista

N inferiora

inferiora suapte natura uaria in se mala continēter suscipere, quandoquidem & saepe aliās quondam sic terramotu ciuitates deletæ penitus sint, ut ueteribus colonis amissis, per alios fuerint habitatores deniq; restitutæ. Trallis ciuitas olim in Asia quæ Chora nunc dicitur, iuxta flumen Mæandrum sita Paphlagonum quondam colonia fuit: hæc Augusti Cæsaris tempore terramotu quasiata euerſaꝫ funditus est, ita ut ei nil integrum relinqueret. Hoc modo calamitosius ciuitate iacente, hominem quempiam ferunt ex his qui suo labore terram excolunt, Cheremon illi erat nomen, magnum in modum eius ex casu mœrore affectum, quum non diutius illius ruinam tulisset, rem sane miseram & incredibilem peregiſſe, quandoquidem nec longitudine uia, nec rei magnitudine quam esset à principe petiturus, nec periculis subeundis abſterritus, præsertim quum esset pro incerta fortuna domestica relicturus, à cœptis hic destitit, uel aliud quicquam, ut homines solent, animo agitabat, quo sententiam immutaret, quum illi non iam Romam eundum tunc esset, sed Cantabriorum circa mare oceanum petēda loca (eò nāq; Augustus contenderat gentes alias debellaturus) ut illi quæ iam contigissent renunciaret: unde Imperatoris animū dicunt ita persuadēdo cepisse, ut protinus septem delectis ex urbe consularibus & primoribus uiris, iussisq; cum magna uirum in Coloniā ire terramotu excussam, tradita his ingenti pecunia, ut ibi iterato extruxerit, ita ut uel ad id temporis exædificatæ forma seruetur. Nūc itaq; eius urbis ciues haudquaquam Pelasgi ut olim de cætero sunt, sed Romani potius nuncupandi, tametsi uocis sonus in Græcum sit & hunc Atticum uersus: qui enim aliter fieri id poterat, quum finitimi Ionum sint? Hæc autem ita se habuisse argumento sunt ciuitatis annales, nec secus & titulus quem ipse equidem quū eò forte me contulisset perlegi, & in agello quodam urbi propinquo, unde oriūduſ erat Cheremon, Sidirus est loco nomen, ara erat & uetustissima collocata, in qua olim, uti apparet, Cheremonis statua insidebat, nūc tamen in ea nil prorsus uidetur impositum. Erat præterea elegion aræ adhuc his uerbis insculptū, Fracta terramotu iam patria, Cantabriam Cheremon mox aduolauit, aduolutus pedibus gloriosam excitauit Trallim olim sic uocitatam: pro quibus hanc illi statuam fecere propinqui, ut aræ merito astructam hanc referant gratiam. Trallianorū res hoc pacto habuisse se creditur. Haud secus & alias in Asia ciuitates, ut Ionicas, ita & Æolidas per id temporis quā multa fuisse ex terræ concussione perpeſſas constat. Sed ea mihi nunc omittēda, & prosequēda quæ dicere cœperamus, ad Persarumq; prælia cum Romanis in Lazico agro eodem hoc tempore gesta pertranſeundum. Nam inter Romanos & Persas iam pridē maxima sunt bella inita, ita ut crebris incursionibus alternis agros popularētur & deuastarent, nūc repentinos machinando insultus, nūc copioso exercitu in acie apertius prodeundo, ita ut & si paulo ante fecisse inducias uiderentur, haud tamen

tamen omnino pacifici erant, neq; ubiq; bella cessabant, nisi Orientē uersus
 & circa Armeniæ fines, ubi utrisque sancita pax erat firmiori: circa Colchos
 uero prælia gerebantur, Lazi quondam Colchi dicebantur, & hos illos esse
 perspicuum est, deq; his ambigit nemo, qui Phasidem fluuiū & Caucaſum
 montem aduertat, & accolae effuse his circumiectos. Ferunt autem Colchos
 Ægyptiorum fuisse coloniam, siquidem longe prius quā Iasonis & eorum
 eò nauigatio fieret, & antequam Assyrii potirentur imperio, anteq; Nini &
 Semiramidis tempora, Sesoſtrem quempiam tradunt Ægyptiorum regē,
 ingenti suorum coacto exercitu, uniuersam Asiam peruagatum: ubi eā euer/
 tit, ad id loci uenisse, eodemq; reliquiſſe agminum partem, unde Colchorū
 id genus deriuet: id ipsum Diodorus Siculus aſſerit, & alij multi q̄ res gestas
 ueterum conſcripserunt. Hi igitur siue Lazi, siue Colchi, siue Ægyptij in aliē
 na locati, nostra ætate bellis undiq; diuexant, & multa ipſi inierte certamina,
 eorumq; de causa oppida nonnulla solo æquata sunt. Choſroi nanq; Perſarū
 regi opportunioribus quibusdam ea è regione Colchorum locis præoc/
 cupatis, haudquaq; est uiſum ſemel armis parta relinquere, ſed potius Col/
 chidis quæ reliqua eſſent, ſurripere animo inerat. Iuſtinianus autem Roma/
 norum tunc Imperator Gobazem Lazorū regem gentemq; omnem ut ſibi
 obedientem atq; beneuolam, ita & de deo ſecum eadem ſentientem, ut uol/
 lenti cuiq; diripiendam iam proderet, nec ferendum quidem, nec æquū fore
 cenſebat, ſed longe magis enitebatur, uniuersis ut uiribus hoſtes inde pro/
 pelleret. Ac illud animo agitabat, atq; adeo uerebatur, ne ſi bello forte uince/
 rent Perſæ, regionemq; omnem ſuæ facerent ditionis, nihil his foret impedi/
 mento quo minus in Euxinum pontum intrepide nauigent, interioraq; om/
 nia imperij Romani percurrant: unde ingentes & bellicoſiſſimas copias circa
 Colchos conſtituit, hisq; & duces præfecit quamoptimos. Beſſas nimirum
 Martinusq; & Buzes eas ductabāt, uiri ut ſummi, ita & bello exercitatiſſimi,
 cum his & Iuſtinū Germanicū iuuenem admodum miſit, ſed rei bellicæ non
 imperitum. Nunc uero quæ Mermeroēs Perſarum præfectus antehac geſſe
 rit, quū de his ad id uſq; loci Procopius rhetor ſatis perſcripſerit, prætereun/
 da uidentur. Sed quum præſentis hiftoriæ hinc mihi initium ſim deſumptu/
 rus, decentius erunt quæ ſubſequuntur his coaptanda. Muchiriſim itaq; præ/
 ſectus Perſarum Mermeroēs & Coataſim oppida petit, ea mente ut locorū
 difficultate ſuperata, ſe infra Phasidem amnem reciperet, ut re ſubita Roma/
 nis perterrefactis, tentaret ſi qua poſſet caſtella in poteſtatē redigere, quod
 tamen quum palām incederet & in hoſtem ueniret, fieri non poterat. Marti/
 nus nanq; præfectus cum ſuo exercitu ad Teleſim ſtationē habebat (Eſt au/
 tem Teleſis oppidum ualidum quidem & munitiſſimū) ibiq; ſaltus diligen/
 tiſſime aſſeruabat. Erat præterea locus ille aditu difficilis, & qui è pximo peti/
 nō poſſet: nā & præruptæ illi ſunt rupes & ſaxa undequaq; præciſa, inuicēq;

in seipsa uergentia, ita ut angustissimā subiectam semitā redderēt, aliundeq̃ oppidū nisi hac adiri nō poterat: nam & circumiecti campi palustres nimīū sunt & limosi, ex altera parte densiores syluæ arbuſtaq̃ extantia, ut uel expedito nulli hac pateat iter, nedum armatis agminibus. Romani uero quū laboris nil intermitterent, sicubi forte locum immunitum & peruium inuenissent, stipitibus & saxis reficiebāt, & enixe huic operi insudabāt. Interea Mermeroēs meditabundus & dubius hisce in rebus quid opus facto nam esset, quū diu secum uersaret, subijt animū cogitatio, quod si utcūq̃ Romanorum præsidium solueret, & sensim propelleret, non omnino esse nō se perfecturū quæ ad demoliendum clausum iter parasset: nam hostibus saltus continētissime insidentibus fieri non posse existimabat, ut hos superaret, & illos peruinceret: sed si forte abscesserint, id solum relinqui, ut locorum iniquitatibus mederetur, & difficiles iterum aditus ut peruios redderet, quod utiq̃ non impossibile factu fore rebatur. Sperabat nāq̃ nauante multitudine operam & præcisa materia repurgatisq̃ saltibus, & excussis sublatiscq̃ demum obicibus non difficulter se transiturum. Verum ut iam perficeret quæ animo agitabat hanc excogitauit fallaciam, graui & insanabili morbo se teneri dissimulauit, cuius ut impotens mox lecto decubuit, & perinde grauiter ferens hunc casum, flebiliter querebatur. Huius rei fama totum peruasit exercitum, præfectum grauiter ægrotare, atq̃ adeo ut in proximo illi sit moriendum. Id tamen ut in re erat haudquaq̃ his creditum est, qui quæstui haberent suorum proditiōē, & hostibus occulte omnia aperirēt quæ gererent. Sed præfectus quid sibi uellet pertinacissime occulebat, atque adeo, ut ne ad amicissimos quoscq̃ illud peruenerit: nam qui Romanis id rei significarunt, ædita & sola in uulgus fama facile fallebantur, & Romani ipsi facilius his fidem præstabant, neq̃ adeo nuncijs mouebantur, quā quia sic fore peruellent, unde remissa fortiore illa & diligenti cura segnius custodias faciebāt: paucis post diebus Mermeroēm obisse mortem his nunciatur. Nam interea in domicilio quodam sic delituerat, ut uel apud familiarissimos qui rei dissimulatæ essent nil conscij, mortis suæ opinio uicerit. Tum demum Romanis superuacaneū fore est uisum ad saltus tutandos multū de cætero uigilare, uel labores suscipere: unde relictis quos iam obstruxerant locis, & simul in his insudatis operibus omnem solertiam in segnitiam cōmutarunt, quandoquidem noctibus somnos æquando, locis immorando amcenioribus, nec exploratores præmitterent, nec quæ in rem essent exequerentur: nimirum quia Persas existimarēt ut antehac rei bellicæ imperitos in se nunquā ituros, sed ab se procul potius abituros. His omnibus Mermeroēs cognitis rem aliquādiu dissimulatā præter spem omnium patefacit, ac Persis uisendum se talem præbet, qualis antehac fuerat, cōfestimq̃ copijs omnibus quanta potuit celeritate motis itinerū difficultatibus, ut antea cogitabat, perquā bene dispositis oppido appropinquauit.

quauit: & iam proximus erat, Romanis pro rei miraculo animo cōsternatis, nimirum quum de improviso oppressi tutari se minime possent. Tunc igitur Martinus deferere prius locū decreuit quàm ad se Mermeroes penitus peruasisset, & ingenti malo quos deprehendisset Romanos afficeret. Quo enim hi pacto quum perpauci essent, tantam hostiū multitudinē sustinuissent, & nō statim obruti potius deperissent? Hac itaq; arte deuicti à barbaris, turpiter discessione facta Romani ad suos se receperunt, qui cum Bessa & Iustino tunc essent haud longe à Telese positos in campo castris: nam inde septē stadijs aberant: quo in loco præter uenales ollas nihil operis exercetur, è quibus & loco est inditū nomen, nā Ollaria dicūt Latini, nos Chytropolis. Sed quū ad exercitus quammulti fuga prærepta Martinum iam præuenissent, denunciasseñtq; hostium celerem & futurum aduentū, seq; in tuto iam recepissent, præfecti omnes cōmuni consilio decreuerunt hostes expectandos ibidē esse, instruendasq; acies, & his strenue obfistendum si progredi pergant. Erat inter duces exercitus uir sane clarissimus Theodorus, qui Zannus genere, sed apud Romanos nutritus, barbaricos mores quos è patria ceperat iam plane depositos, dexteritate quadā ornauerat. Is igitur suo cum agmine, non enim minori numero quàm hominum quingentorum, & suæ gentis hunc milites sequebātur, circa Telesim stationē habebat, per Martinū iam iussus ne prius inde abscederet quàm hostes uidisset iam irrupisse, & quoad fieri posset, numerum imaginando complecteretur, ac demum cognosceret quid nam his uirium, quid ue animi esset. Tum ille ut ad omnia audax & industrius erat, iussa exequabatur, & hostiū copias infra præsidium adesse iam conspiciat, satis gnarus non eotenus staturum hostem, sed bellandī percupidū fore, confestim loco abcessit: in ipso itinere quum Romanos nō paucos deprehendisset nō rectā ad Chytropolis contendētes, uti erat iniunctum, sed in Lazorū domicilia impetu facto, ordeum & alia id genus diripiētes, ut eos abduceret nitebatur, & istorum temeritati obuiam iret, qui plane nescirent quibusnam in malis tunc essent. Itaq; qui gulæ erant non admodum dediti, nec omnino deperditi homines, ubi potiora moniti didicissent, Theodorum mox sequebantur, & sensim se referebant. Interea Persæ de improviso superuenerūt, & Romanorum nonnullos militum ex insperato obruncāt, ceteri cursu citato in fugam uersi abibant, derepentēq; in suorum castra cum trepidatione & eiulatu irrumpunt, atq; adeo ut omnes re subita pauefacti, & præ formidine tumultuati præter modum, sic trepidi consurrexerint, ut uno agmine castris excederent. Tunc præfecti, nondum enim instruxerant copias, ueriti ne sibi & imparatis insisterent barbari, sprete priori sententia: nō enim in re trepida quid acturi iam essent offerebatur, quandoquidē de præsentibus consultare nec tempus ipsum permetteret, præsertim omnibus animo consternatis: motis confestim è campo castris, coactisq; in unū iam copijs, instrenue, incom-

N 3 positiq;

positiꝫ ac pro arbitrio ferebant, & à continente cursu nō prius hī destitire, quā ad insulam peruenissent: abest autē hāc à Telese insula quinꝫ summū parasanges: nam tantum uiaē perstrenui illi una die emensi sunt & fuga celerima. Parasanges autē, ut Herodoto & Xenophonti uidetur, triginta stadia sunt: iuxta Iudæos uero & Persas uno & uiginti stadijs terminatur. Et ipsum id sentiunt Lazi & iure ut arbitror: nam & apud hos baiuli ubi singulos parasanges pertransiere, & onera quæ gestant deponūt, & ipsi parumper quiescunt alijs in ferendo uicissim onere succedentibus: idꝫ quoties factitāt eodē spatio itinera metiuntur & interrumpunt. Vtꝫ tum parasanges dicantur, stadijs centū & quinquaginta disiungitur hāc ab oppido insula. Est autem huius insulæ locus placide munitus & peruius, amniumꝫ aquis fluentibus circumactus: siquidē Phasis & Deconus flumina è Caucaſo mōte diſiūctim fluentia, & à principio magno distantia interuallo, locorum cogente situ, sensim proxima fiūt adeo, ut abinuicē nō longe ferant. In ea intercapedine molientibus fossam Romanis, & Phasidis aquis in Deconi alueū demū transuſis, ex ea insulæ parte quæ in Orientē uergit, amnes utriꝫ in unum coeunt, & locum cingūt. Proin rursus quū uario diuersoꝫ cursu se insinuando inflectunt, haud sane parua terrarū spatia complectunt. Descēdendo uero ad occidentem solem & prolabendo sponte conueniūt & cōmiscuntur, ita ut omne quod ab his intercipiūt insula fiat. Hic igit coeuntes Romani immorabant. Mermeroēs uero ubi ad Ollaria tandē peruenit, absentiū hostium cum obiectis etiam contumelijs irrita diu ignauia, statuit nō ultra sibi progrediendū, nec inuadendam insulam esse, quandoquidē in hostili nec tantis exercitibus subministrare necessaria posset, nec aliās obsidionē parare: unde retro ad Telesim, & eas locorum iniquitates redeundum haudquaquam censebat. Itaqꝫ paruis nauigijs ad id ipsū paratis, cratibus pluteisꝫ superimpositis Phasidis ripas consternit iungitꝫ, & ponte perinde facto, intrepide & nemine obſtante exercitū trañcit, & Persas quidē quos in Onogori locauerat oppido, quod ipse in loco Archēopoli circumiecto aduersus Romanos ut propugnaculum struxerat, magno ut animo essent hortat, & aliud huic præſidiū addit, omnibusꝫ ibi quoad fieri potuit cōmunitis, retro se ad Cotaſim & Muchirſim castella recepit: tum derepēte morbo correptus grauissimo, maiori exercitus parte & ualidissima suis ibi rebus relicta præſidio, se in hiberna tranſtulit, ad urbemꝫ Miſchitam, id urbi nomen, uix tandē delatus quū uim morbi pati non posset, ibidem tunc demum Mermeroēs obiit mortem, uir sane apud Persas, ut præstantissimus, ita & honoris apud suos plurimum consequutus: ualebat nanꝫ maximū in modum consilio, reiꝫ bellicæ peritissimus erat, & animi præstabat is magnitudine, nimirū & si effœta ætatis iam esset, & iam pridē duobus pedibus captus, nec uehi equo iam posset, in laboribus tamen haud secus ac robustissimus iuuenis uersabatur, neꝫ hos quidē refuegiebat.

giebat, sed impetu facto prodibat in aciem, ita ut hostes turbaret, suosque ut fortiter facerent admoneret, hortando iubendoque, quæ in rem essent quam optime disponebat, referebatque laudis plurimum hostes vincendo: unde perspicui potest, non magis corporis robore quam consilio & prudentia bella geri. Tunc demum Mermero's demortui corpus qui circa se erant elatum, & extra urbem destinato in loco depositum, solum nudumque reliquerunt, canibus simul & auibus uel eiusmodi cæteris obscenis & sarcouoris animantibus laniandum & absumendum. Hunc ex lege seruant Persæ sepulturæ ritum, nulla data ut carnibus ossa per campos dispersa iaceant uelint: apud hos namque in arcam urnam uel mortuos condere uel terra obruere haudquaquam fas est. Cadaver uero ad quod non statim dilacerandum aduolent aues, aut canes accedant, hominis fuisse affirmant qui inquinatis moribus fuerit, iniquiorisque animi, & dignus plane qui in barathrum detrudatur, in prauique demonis ditionem ut ueniat: & propinqui mortui tunc maxime desunt, ut cui nihil putent spei reliquum esse, nec Parcæ melioris participes fore. Quod si quam celerime mortuus deuoretur, beatum hunc & felicem dicunt, huiusque animam & demirantur quam maxime, & deo similem faciunt, & dignam omnino quam in campos Elysios deferat. Accedit etiam quod si obscuriores quidam & infimæ fortis interea dum rem militarem exercent, grauissimo morbo acrius urgeantur, ut uel spirantes adhuc & sobrios efferant, & quodam depositis loco panis frustum & aquam baculumque iuxta apponant, ut quamdiu cibum poterint degustare & uirium aliquid his relinquatur, eo se baculo à beluis tueantur, & conuiuas hoc abigant ad se uenientes. Sin uero uel spirantes adhuc uis morbi peruicerit, atque adeo ut manus mouere nil queant, tum miseros illos & semimortuos, incipientesque animam exhalare, aues canesque deuorant, & uitæ spem demunt, si qua tunc forte fuisset: qui uero ea ex ægritudine conualescunt, & se domum receperint, haud secus uis alijs sunt, ut in Tragædicis sit tabernaculis, ac si tenebrarum è foribus prodissent, & extenuati prorsus, orisque colore alienato, obuijs timorem incuterent: unde uniuersi hos auersantur, & perinde omnium sceleratissimos confestim defugiunt, & tanquam apud inferos adhuc forte agentes declinant, nec pristinis & consuetis ad uitam muneribus frui prius hos sinunt, quam per Magos admissa in se inquinatio expurgetur, quam perinde ex mortis expectatione contraxerant, & quasi ut uiuere possint potestatem recipiant. Liqueat sane homines & singulas nationes eas leges sanctiores cæteris ducere & potiores, quibus diu insueuerunt, atque adeo, ut si quid præter illarum instituta geratur, fugiendum his esse & plane ridiculum uideatur, & eiusmodi demum, ut prorsus nil fidei faciat. Adinuentæ sunt tamen mortalibus diuersæ quidem pro legibus suis tutandis rationes & causæ, partim forsitan ueriores, partim quæ ad persuadendum sic ualeant comparatæ. Vnde nec mirum arbitror fore, si Persæ

suorum morum & uitæ cōsuetudinis redditis rationibus, suos adnitantur arguere præstare ceteris ritus. Et sane admiratione ingēti afficior, uetustissimos eius terræ habitatores, siue Assyrii, siue Chaldæi, siue Medi hi fuerint, nō eadem cum Persis istis sensisse: siquidē circa Niniuen urbem Babylonix q̃ terras, & Mediam tumuli extant, arcæq̃ adhuc permanent obfirmatæ, quibus prisci illi & mortui reconduntur, ita ut nō alienos sed nostros uideantur ritus seruare. Quod siue cadauera, siue cineres Græcorum more exustos illa contineant, haud tamen cum his aliquid habent quæ Persæ hi factitant similiter: nec solum in sepulturis & mortuis, sed ne & nuptiarum quidē & rebus Venereis flagitiosissimis ritibus, pro quibus præsentēs & huius tēporis Persæ sceleratius ac deperdite luxuriantur, qui non solum cum sororibus suis & consobrinis impudenter congregiuntur, sed cum filiabus uel genitores (proh scelus) miscuntur, & quod omnium est impijssimum (ō natura, ō leges) cum matribus filij. Persis autem fuisse nuper id sceleris adinuentum, ex eo quod narraturi mox sumus, nosse quis poterit: ferunt quondam magnam Semiramidem illam & Assyriam fuisse eō temeritatis euectam, ut cum Nino filio habere congressum uoluerit, iuuenem q̃ pertentasse, huncq̃ reuentē concubitum, remq̃ permolestē ferentē, pergentē ad facinus matrem protinus occidisse, patrareq̃ id maluisse quā scelus cōmittere. Nō enim si id lege permittebatur, Ninum duxerim ad id crudelitatis uenisse. Sed quid est opus nimium uetusta repetere? Pauloante quā Macedones tantas res gererent, & Persæ destruerentur, Artaxersem Darij ferunt Parisatidem matrem quā eodem malo afficeretur, quo & Semiramis, & secum rem habere percuperet, haudquaquam necasse, sed eiecisse iracundius & propulsasse, quia nec pium id esset, nec patrium, nec in uita hominum cōsuetum. Sed huius temporis Persæ priscos mores omnes fere omisere, & perinde iam euerterunt, alienisq̃ legibus tanquam adulterinis utuntur, ex Zoroastri desumptis Orimasdei disciplinis. Is autem Zoroaster siue Zarades, nam duplici uocitat cognomine, quo tempore in principatu floruerit, & tulerit leges, satis clare internosci non potest. Persæ nanq̃ nostræ huius ætatis Idaspis temporibus, simpliciter tamen hūc fuisse affirmāt, ita ut in ambiguo sit, nec plane satis dignosci queat, utrum Darij pater an alius quispiā is fuerit Idaspes. Sed quouis ille floruerit tempore, magister tamen & Persis fuit, & magici sceleris adinuentor, qui prius sacrorum ritu mutato, promiscuas quasdam & uarias opiniones induxit. Siquidem uetustiores illi Iouem, Saturnum, & huiusmodi cæteros apud Græcos quondam percelebres ut deos uenerabantur, quum alioquin cognomina minus seruarent: nam Iouē Belum dicebant, Herculē Sandem, Anaitida Venerem, & alios item aliter uocitabāt, quemadmodū Berossus Babylonius, & Athenocles Symmachus, q̃ Assyriorū Medorūq̃ res antiquissimas conscripserunt, historia produnt. Nūc uero maiore in partē cum Manichæis Persæ

Perſæ conueniunt, & in eo præcipue, quod duo illi & prima inducunt principi-
pia, alterum quidem ut bonum ita & optima quæq; parturiens, alterū quod
penitus utriſq; his aduerſetur: nomina uero iſtis imponūt & barbara, & pro
eorum lingua composita: bonum nanq; ſiue deum ſiue creatorem Hornuſ-
darim dicūt: Arimanes pernicioſo ac peſſimo dæmoni eſt apud hos nomen:
feſtum autem omnium apud ſe celeberrimū, quod uitiorum uocant interitū,
peragunt, in quo & ſerpentiū pleraque & quorumuis animantium quæ fera
& ſolitaria ſunt, interficiunt, & magicis offerunt, perinde inſigne aliquod pie-
tatis argumentum, hac uia ſe arbitrantur ei quod bonum dicūt gratam ope-
ram inſudare, moleſtiam uero & perniciem Arimani illi inferre: uenerantur
autē quammaxime aquam, atq; adeo, ut ne hac quidem faciem abluant, nec
eam quoq; pacto attingant, ſiue potandi gratia, ſiue arbores irrigandi, ſiue
ut aliaſcunq;. Quin etiam deos alios pleroſq; hi nuncupant, & Græco ritu
propitiant: utuntur præterea ſacrificijs, purgationibus, oraculisq;, & his qui-
dem Græcorū more. Porro ignis his precioſus uidet, & plane ſanctiſſimus,
unde in ædiculis quibuſdam ut ſacris ſemotisq; ignem hunc Magi perennē
ſeruant, eundemq; dum intenti cuſtodiant, arcana peragunt ſacra, & de futu-
ris interrogant. Hæc autē inſtituta ſiue à Chaldeo, ſiue à quouis hominū ge-
nere coeperint (nō enim multis hæc congruunt) ita tamen hi ſentiunt, & per-
tinacius hanc tenent opinionem ē plurimis nationibus hauſtam: quo fit ut
quā uarie composita ſit. Et ſane id mihi nō ab re factum uidetur, nondum
enim aliā Rempubicā uidi in ſpecies uarias formasq; mutatā, quæ diu con-
ſiſteret: ſed quoniā multarū gentium dominatū hi admiferūt, idcirco & una
ſpecie legum cognitionē nunc ſeruant. Primos omniū Syrios ſerunt uniuersā
ſam Aſiam occupaffe, præter Indos, qui ſupra Gangem ſiti ſunt fluuiū. Nā
Ninus uidetur tunc primum hic imperiū obfirmaffe, poſt hunc Semiramis
illa, & huius deinceps poſteritas omnis ad uſq; Belū Decortari cognomēto,
in quo Semiramidis & regnum habuit finem & genus: Belitaras deinde qui
dam ſic uocitatus, plantarum quondā inſertor, & regionum hortorum magi-
ſter, mirū ſibi in modum imperiū uendicauit, ad ſuosq; bene plantatū tranſ-
miſit, quemadmodū Bion & Alexander ſcripſere, ita ut aduſq; Sardanapa-
lum, ut idē affirmant, ſucceſſio iſta peruenerit: ſub quo hebeſcente iam princi-
patu Arbaces Medus, & Beleſis Babylonius ab Aſſyrijs rege deperdito ſub-
latum ad Medos tranſtulerunt imperiū, quū anni mille, ſexq; & trecenti, aut
paulo pluſculū pertranſſent, eo ex tempore, quo Ninus tum primū eas res
tenuit. Sicenī Ctiſias Gnidius, cui & Diodorus Siculus aſſentiſ, de his tēpo-
ribus ſcripſit. Medi deinde ſic rursū hoc potiti imperio ſūt, ita ut omnia pro-
horū legibus ſtatuerent: deinde p annos ccc. his in principatu agētibus Cy-
rus Cābyſi Aſtyage deuicto, ad Perſas traduxit imperiū: q enī nō id erat fa-
cturus, cū Perſa iſ eſſet, & Perſiæ inſuetus, p geſtōq; cū Aſtyage bello oderit
Medos.

Medos. Vbi uero & Persici reges per annos ducētos, additis octo & uiginti regnassent, uel istorum deniq; regnum defluxit peregrino exercitu, & à rege alienigena dissolutū: siquidē per Alexandrū Philippi Dario Arsami iam interfecto, uniuersaq; Perside in potestatē redacta, ad Macedonicos mores res transiere. Nam adeo rebus quammaximis gestis hic ualuit, ut uel eius post mortem Macedones uiri alienam & peregrinam diu tenuerint, & ad multū prouecti uirium sint: & sane crediderim, uī quadam perceptæ apud homines de Alexandro opinionis, uel ad id temporis fuisse hos regnatos, nisi inter se inuicem dissidendo, atq; ut in seipsos, ita & in Romanos exercitus comparendo, plura habēdi ducti cupiditate, suas ipsimet uires soluissent: quo factū est ut non de cætero capi non posse sint finitimis uisi, tametsi non minori hi tempore, uel summum annis septem minus quā Medi regnauerint. Vnde his tamdiu potitis imperio, Parthorum gens alterius ditionis iamdiu facta, nec olim admodum celebris, Macedones regno priuarūt, ipsiq; Asiæ totius præter Ægyptum imperium susceperunt, Arsace tum primū defectionis autore, unde eius uel posteri Arsacidæ dicti. Inter Arfacem & Artabanum regem anni ducenti intercessere. Eodem autem tempore quo res Græcorū per Alexandrum Mammeā adolescentē administrabant, & Chosrois apud nos cœpit genus regnare: ex quo præfecto instituta & mores qui apud Persas ad id temporis obseruantur, ortum cœpere perinde prima stabilimenta: siquidē Artaxerxes quidā uir Persa, inglorius imprimis & obscurissimus, aliās tamē factis sat potens & sane industrius peridoneusq; posse constituta mouere, & obturbare pacata, coniuratorum manu mox facta, Artabanum regē obtruncat, & tiara regio insigni sibi imposita, Parthorumq; uiribus debilitatis, denuo Persis pristinū regnum restituit. Erat is sane ex magica arte sacrorum peritus, de scq; archana confecit: unde & Magorum gens omnis ex eo ualidior facta & insolēs, iam pridem id nominis seruat, haud dum tamen ad id honoris fastigium in quo nunc sunt uenerant, neque eō licentiæ prouehantur, sed plerunq; principibus cōtemptui erant, quod utiq; ex eo apertius liquet. Nō enim Persæ qui circa Darium erant, Semerde quodam & Mago post Cambysem Cyri imperium subtrahente, id factum calamitatis locoduxissent, Semerdemq; obtruncassent, & alios tanti facinoris conscios, quia haudquaquam fas esse existimassent, Magos homines regiæ insidentes selle ornari: unde his obtruncatis tantopere eam cædem nullius momenti facere, atq; adeo nec scelus ex ea se admisisse rebantur, sed dignū potius memoratu patrasse se facinus, ut eius seditionis ob gratiā in patrataq; cædis memoriā, festos quosdā & celebres statuerint dies, quos Magophonios nuncuparunt, & sacrificia fecerint ob uictoriā dñs. Nunc uero Magos huius temporis Persæ & honorāt quāmaxime & uenerant, ut quorū consilio publica omnia & prædictionibus administrentur, seorsumq; quid quisq; præmiij pro re bene gesta

gesta promereatur, quid'ue supplicij qui flagitium fecerit, praesidendo & cognoscendo decernunt: nec sane Persis uel legitimum aliquid fore uel æquum uidebitur, quod Magorum non sit sententia confirmatum. Ferūt quondam Artaxerxis matrem Paueco cuidā nuplisse infimæ fortis uiro & coriariā exercenti, qui tamen syderum decursus calleret, & scientissimus esset perquā facile posse futura prospicere: apud hunc semel Sannū quempiam & militare per Cadusiorum agrum iter habentē, in tugurium diuertisse, tūc & Paecū perinde uatem, utcūq; hospitis semen & maximū fore & celeberrimū prauidentē, & euasurum quandoq; ad summam felicitatem, affectū primo mœrore fuisse, ac flebiliter questum, quod sibi nec filia esset, nec soror, nec scēmi-
neum deniq; aliquid quod se propinquitate contingeret, ut cum Sanno illo & hospite necessitudine iungeretur. Sic demum illi & noctu uxore apposita thoro cessisse, spreta perstrenue uerecundia & breui cum nota futura, & optima cōmutata fortuna: quo ex nocturno congressu Artaxersem natū, sub Pauecoq; educatū, ad iuuenilesq; annos prouectum fortissime sibi imperium comparasse: unde inter Sannum Paecūq; ortam fuisse contentionē, dum eorum quisq; iam uellet puerum ex se filium dici, & uix tandem in id conuenisse, ut puer Paeci filius diceretur, sed alioquin ex Sanni semine ortus. Hoc pacto dum Artaxerxis genealogiā repetunt Persæ, uera fuisse quæ de eo traduntur affirmant, ut in regum suorū annalibus literis prodita. Nos uero posterorum omnium nomina qui post hunc in imperio successerūt, paulopost explicabimus, nec secus & quamdiu eorū quisq; regnauerit: quod tamen ad id temporis est ab his intermissum qui annales conscripserant, nec magni fecerunt ista perquirere: nam qui de Imperatoribus Romanis scripsere, a Romulo, siue quum altius repetunt, ab Ænea Anchisæ filio initium sumunt, & ad Anastasium usq; Iustinumq; seniore[m] illos recensent. Persarum uero reges, hos ipsos dico qui post deletos Parthos regnarūt, haud æque annis sua serie explicatis peruestigando enumerarunt scriptores, quū fieri sic decuisset. Mihi tamen de regibus istis Persicis, ipsorum ex scriptis certiora omnia & uera collecta accuratius sunt, & reor equidē præsenti historiæ plurimū conuenire, istorum omnium meminisse: itaq; quum opus fore existimauerim, hæc suo loco cōmemorabo, tametsi istorum nomina uaria sint, & ea quidē barbara recēsenda, & quorundā pleraq; qui memoratu dignū nil gesserint. Sed illud in præsentia, ut res apertius pateant, & plurimum conferant, sum dicturus, trecentorum & undeuiginti annorū, ad annum hunc usq; quintū Chosrois imperij, finem adesse, quo & bella in agro Colchico gerebant, & Meroes est suo fato defūctus, Iustiniani uero Romanorū Imperatoris annis octo & uiginti. Nūc aut ubi de Chosroe perpauca explicarim, confestim ad ea me referā, quæ narrare iā cœpi. Nō enim hūc Persæ solū ultra q̄ decet laudibus ferunt & demirantur, sed Romanorū pleriq; ut eloquentiæ studiosum
& qui

& qui ad nostræ philosophiæ summam peruenerit notionē, & Græca opera in Persicam linguam nonnulla transtulerit: addunt tamen & Stagiretem, id est, uini amphorā longe melius perpotasse, quā rhetor pæanicus olori per- scripserit fabulam. quinetiam Platonici imbutum dogmatibus tradūt, atq; adeo, ut ne Timæus hunc quidem prætereant, tametsi lineari speculatione di- uarietur, & naturæ rimetur motus. nec Phædon ipse, neq; Gorgias uel dia- logorum autor alius quisquā, ut Parmenides, & cæteri item quibus uaria sen- tentiarū profunditate sunt multa conscripta. Ipse uero non egregie adeo hūc eruditum fuisse existimauerim, ut summam disciplinarum teneret. Qui enim fieri id poterat, ueram illam & liberam ut ueterum nominum pronuncia- tionem, ita & rebus ipsis maxime congruentem, lingua quædam ut agrestis & rudior & à Musis penitus aliena serualet: quo inquā pacto uir regio fastu ex immodicis adulationibus ab ineunte ætate illectus, ac uiuendi consuetu- dinem nactus supra modum barbaricam, & qui bella semper & acies animo agitarit, exerceri in his poterat disciplinis, ex hisq; sibi fructus aliquid uendi care? Quod si quis idcirco hūc laudet, quia quū rex esset & Persa tantarūq; gentium & maximarum rerum curam haberet, utcunq; tamen degustare ar- tes literarias uoluisset, ex eaq; ut gloriā ita & animi capere uoluptatē, pro- fecto & ipse hūc laudarem, perinde præ cæteris barbaris admirandum. Sed qui hunc nimium sapientem appellant, & quasi philosophos cæteros præsti- tisset, omnium artium disciplinarumq; causas nosse affirmant, & qualem for- tasse peripatetici maxime eruditū præfiniunt: deprehendetur is haud dubie nihil prorsus ea quæ uera sunt peruidisse, sed uulgi duntaxat famam sectari. Vir quidam genere Syrus Vranius uocitatus, dum Byzantiū uersaretur, ar- tem quidē medicam profitebatur, sed Aristotelicæ disciplinæ prorsus igna- rus, nil deniq; uera cognitione tenebat, fremebūdus tamen & insolens quā multa se percallere iactabat: & quum forte inter cœtus hominum uersaretur, ut erat suapte natura contentiosior, sæpe etiā pro regijs porticibus ipsis astar- bat, plerunque in librariorum tabernis uenalijs assidebat, & ad hominum turmas se eodem cogentium, uerba magnifica perinde mirabundus & stupi- dus factitabat, consueta quædam de deo longis uerborū ambagibus: his qui se circumstiterent postulantibus, qualis nam scilicet esset illi natura, quæ nam substantia, utrum afficiatur, utrum curę sit expers, & alia quædam eiusmodi: qui uero ista profitebatur, ne grammaticum quidem adijisse unquam credi- derim, nec uitam forte rectiorem egisse. Proinde putent hi facile aliquid esse & plane promptissimum, aut cuiq; peruium quod uulgo fertur, pedem porri- ge, & theologiam attinge: quum hanc constet rem esse & probatam & inex- plicabilem & longe superiorem, quā ut eam assequi cogitatio queat impe- ritorum qui ignorando hanc demirentur. Sunt nanq; qui uesperis ex ipsa sta- tim ebrietate & crapula impediti quā multa deblaterent, deq; excellentis-
simis

simis rebus illis diuinisq; quæstionibus sermones indecenter inceptent, & in eiusmodi nugando delirèt, & haud secus ac qui aleam ludunt rixentur. Hisce in rebus principatū nactus Vranius perinde Homericus ille Thersites, alios arguebat, extrahereq; in longum sermones minime desistebat, & si aliàs de deo haud satis recte sentiret: nec sane disceptationem sinebat iamdiu occęptam, ordine saltem suo procedere, sed apertiora potius confundeat, & quæ sitæ rei propulsabat inuentionem. Volebat hic forsitan Platonis Pythonem, Sextumq; deniq; imitari, & eorum more responsiones ut fierèt, ut finis esset nil obturbari, quia id animo præsumptum iam esset, nihil esse penitus constitutum. Sed Platonica ista haud satis ille didicerat, ni forte alicunde uenatus perpauca collegisset, quibus posset ineruditos iam fallere. Et quemadmodū literarum erat is re ignarus, ita & bonorū morum omniū expers istiusmodi quum esset Vranius, ad Persas se contulit, per Areobindum Persam & regis tunc oratorem ut cothurnus & nebulo ductus, nimirum qui ea sibi ornamenta stolide uendicasset, quibus omnino careret, palliumq; protinus induit, quod disciplinarum magistri gestare apud nos solèt. Sic itaq; obstipa superbaq; facie Chosroë adiuit: tum ille inopinato miraculo percitus, & sacrū aliquid esse imaginatus, suspicatusq; uerū hunc esse philosophū, nā & ita apud Persas uocitabatur, eundem hūc & libens uidit, ac benigne suscepit. Magos deinde ad se conuocatos, cum nouo philosopho ut sermones conferrent constituit, deq; rerum ortu naturaq; ut disceptatio haberetur iniunxit, & utrum id omne quod uisitur finem sit habiturum, num uel unum esse omniū rerum principium putandū sit. Tum Vranius, quod ad rem faceret nil opportune respondens, ut qui nec responsurū quidem se à principio cogitarat, sola audacia & dicacitate, ut in Gorgia Socrates, inter ignaros ignarus peruenit. Quo factum est, ut uanus ille & demens regem sic ceperit, ut nō solum pecunia ab eo sit & non parua donatus, sed regis mensæ admissus, & eo honore dignatus, ut rex ipse & prior pateram huic prælibarēt, quod utique nondū in alios factitasset, & iureiurādo dixerit, aliàs nunquam se talem uirum uidisse, tametsi antehac summos in uero uidisset philosophos, qui hinc ad se concessissent: nam paulo ante Damascius Syrus, Simpliciusq; è Cilicia, & Eulamius Phryx, Prisanusq; Lydus, Hermias præterea & Diogenes ex Phœnicia, Isidorusq; Gazeus in Persiā se ad regem hunc uisendū contulerant, qui omnes facile hac nostra ætate omnium erant philosophantium principes: hi quidē quum minus plācerent quæ de deo Romani rectius sentiunt, & multorū re latu persuasi iam essent Persarum instituta & mores cæteris longe præstare, in Persiam ad regem ut in ea uicturi unā concesserunt, & eo libentius quod regem in primis iustissimum continentissimūq; esse acceperant, & qualem uult Plato, ut philosophia sit cum imperio iuncta: subditos uero pollere uirtutibus, quandoquidē nec fures apud hos essent, neq; prædones, nec deniq;

O

qui

qui iniustiora cætera facerent, atq; adeo ut preciosissima quæq; uel in solitudine quauis relictæ qui forte inuenerit, haudquaquam sit sublaturus, sed relinquenti utcunq; domino integra omnia adusq; redditum maneant. Vbi tamen eò est tandem peruentum, quum omnia aliter longe ac ipsi acceperant sese habere iam comperissent, & omnem scelerum apud hos speciẽ exerceri, ipsiq; hæc molestissime ferrent, inconstantia & leuitatis se statim insimulant, & mutati loci cœpit hos pœnitere: unde & si Chosroes eos & beneuolentia prosequeretur, & ut apud se manerẽt precibus fatigasset: confestim tamen ad pristina loca è quibus excesserant se receperunt, extimantes longe sibi potius fore, initis mox Romanorum confinibus mortem si forte contingat obire, quàm apud Persas morando maiora sibi præmia comparare. Sic demum omnes ad pristinas sedes reducti, barbarica detestabantur hospitia. Sed quum interea iter hi facerent, mirandum quiddam his ferunt & dignum memoria contigisse: nam quum in agrum quendam & Persicum philosophi diuertissent, hominis eiectum cadauer uiderunt recens demortui inhumatum hi legis barbaricæ prauitatem cõmiserati, quandoquidẽ nec par fore existimarẽt, ut uel in partem aliquam natura iniuriam pateretur, cadauer illud per seruos elatum terra ut licuit obruerunt: noctu uero his quiescentibus, unus quidam eo ex comitatu, nõ enim nomen sat calleo, obuersari sibi speciem uidit hominis senioris, sibiq; incogniti, aliàs tamen grauis & uenerandi, & qui philosophiæ studentis, ut pallio ita & barba promissiore nihil esset absimilis, sibiq; perinde iubendo, monendoq; huiusmodi inclamasse, Noli inhumatum humare, permitte canibus lacerandum, Terra uniuersorum mater matris corruptorem hominem non suscipit. Tum ille quamprimum præ formidine experrectus, alijs somnium statim renũciauit. At illi tum primum dubij animi erant, quò nam esset id somnium euasurum: antelucano autem tempore surgentes progrediuntur quò erat iter occœptum, agrum eundem carpendo, cõgente ad id loci situ, in quo pridie mortui cadauer suffoderant, nudum illum iterato inueniunt, in agri superficie iacentem, tanquam sponte sua in apertum remittente terra, nec tolerante non à bestiis absumptum seruare: illi igitur rei miraculo obstupefacti, iter prosequerentur omisso humanitatis officio, quod sibi ex lege iniungebatur: somnium tamen quum interea sermonibus agerent, ex eo facile fatebantur pœnas luere Persas pro impudico & materno concubitu, eoq; & insepultos manere, & non iniuria per canes dilacerari. Chosroes igitur, & si tantorum philosophorum periculũ fecerat, Vranium tamen longe plurimum & mirabatur & beneuolentia prosequutus est: cuius rei causam insitam puto humanæ naturæ qua ducimur omnes, ut nostra nostricq; simillima gratiora ducamus, & planè omnium maxima reputemus, declinemus tamen quod est alienum, & si præstantius sit. Chosrois igitur erga Vranium beneuolentiæ, argumento literæ sunt & gratissimæ per eum ad hunc post

post eius ad nos reditum missæ, in quibus Vranium præceptorem appellat. Quo factum est, ut Vranus iste non ultra uideretur ferendus, ex regia amicitia iam insolens factus, atque adeo, ut æque in symposijs atque conuentibus his uerbis uniuersos obtunderet, quod se honorasset Chosroes, quod apud hunc pleraque disputasset, ita ut sinisterior longe strenuus ad nos se receperit, quam antea fuerit, perinde ac eius rei duntaxat de causa, tantum itineris sit emensus. Sed alioquin ut mendacissimus est & perridiculus, quum sæpe barbarum hunc laudasset, multis tamen quam maxime persuasit, Chosroem esse apprime eruditum. Et sane ex usu euenire id solet, ut qui ad omnes accedat, & res miras atque adeo forte absurdiores intenti hiantesque audiant, haud difficulter per eum fallantur, qui & sua iactare sit solitus, & ad gratiam aliena perinde ingentia explicare, quam minus intelligitur qualis nam sit qui uel suas uel alienas laudes canat, & quotus sit ille qui laudat, uel cuius rei gratia laudetur. Sed in exercitiis comparandis exornandisque armis, & bellandi exercitatione quadam assidue iure forsitan Chosroem quis demiretur, ut qui nec præ ignauia labori succubat, nec senectutis debilitate, in eloquentia uero & philosophia talis erit existimandus, qualis esse non indeceter arguitur, quod & amicus & auditor Vranij sit.

AGATHII HISTORIARVM LIBER TERTIVS

VAE apud Persas legitima sunt, & uaria quædam uitæ & consuetudinis immutatio, & alia quæuis quæ de Chosroe eiusque gente dicenda esse necessario duximus, & si prolixius forte sunt explicata, ita ut à superioribus non multum dependant, haud tamen uel superuacanea uidebuntur uel inutilia, sed ad nostram opinionem delectationem cum utilitate complexa. Ipse uero perquam maxime uellem, si in me foret, & id plurimi facerem, musis, ut aiunt, gratias immiscere, tametsi aliud me distrahant curæ, nec uolens quidem uel sequar uel subeam circumagentem necessitatem: nam & scribendi id munus, opus sane egregium, ut lyra Bæotica dixit, occupationibus quibusuis excellentius, præter occæptum mihi detritumque iter exigitur: non enim mihi fas est in his uitam ut ducam quæ maximum in modum oblectant, siquidem quum maxime opus foret, ut imitationis gratia priscorum illorum & sapientium scripta repeterem, & per otium lectitarem, ut uniuersa quæ ubique literis prodita sunt, & in rem facerent, scrutata diligentius nossem, animumque his rebus intentum & solutum cæteris curis haberem: ipse uero aliter longe facere cogor, nam in porticibus regijs libellosque multos forensium causarum & negotiorum repletos à mane ad occidentem solem contemplor & uerso, & obstrepentibus alijs nimium grauior, & angor rursus nisi & obstrepam, ut qui nequeam sine labore atque molestia necessarijs satis expleri. Sed neque

hoc pacto quod ad me attinet sum relicturus, nec plane ab inceptis desistā,
 quoad mea hæc me cupiditas duxerit: ni forte quispiam mihi succenseat per/
al. figuralem inde maiora quàm uires sint cupiēti, & in dolio, ut aiunt, [†] regulam operanti.
 Quod si cui mea scripta adulterina in uero & leuia uidebuntur, & perinde ex
 animo prodeuntia in multa distracto: me tamen forsitan oblectabo, ut solēt
 canentiū quidam insuauissimi. Veruntamen ne de cætero ad alia item atque
 alia eundo & transgrediendo, in rem uidear indecoram deferri, iam mihi re/
 sumenda certamina sunt, & ad præposita redeundū. Tunc igitur quū Chos/
 roi esset renunciatum, mortem obiisse Mermeroem, dolore ut decuit pro ac/
 cepto iam detrimento affectus maxime angebatur: unde ne in Lazico agro
 exercitus duce orbatī sine præside essent, Nachoragan protinus præfectum
 creauit, uirum sane & eloquentem & celeberrimum, qui cōmeatibus præpa/
 ratis, ad exercitum se cōferebat. Dum hæc interea agerentur, mira quædam
 & plane nefanda in agro Colchico obtigere. Nam postquā Romani, ut dixi/
 mus, ignominiosissimā fugā inierant, rebus ipsis in partē hostibus & in præ/
 dam relictis, Gubazes Lazorum tūc imperator, quum minus ferendum ac/
 ceptum dedecus duceret, ueritus ne in maius delictum res ea prodiret, Iusti/
 niano mox singula detulit, præfectos maxime causatus, & eorum dementiae
 quod accidisset ascribens, Bessam tamen acrius inculcavit, post hunc Martinū
 & Rusticum. Ex Galatha oriundus is erat & Græcus, in exercitu uero nec du/
 cis nec præfecti munere fungebatur, nec miles quidem, quæstor alioquin, &
 regis pecuniæ custos, haud tamen earum quæ militibus in stipendiū pende/
 bantur: nam alteri erat cura hæc demandata: sed quæ ex Imperatoris arario
 ad exercitum his & in præmium mittebantur, qui insigne aliquod facinus in
 bello gessissent: qua ex re nō obscurus is erat, sed præpotēs factus, atq; adeo
 ut arcanorum esset inter cæteros particeps, ita ut firmitatis tum plurimū & si/
 dei principum dicta uiderentur habere, quum illi placerent. Iustinianus uero
 & si Bessæ antea succensebat, quia Petram præsidium ante Mermerois aduen/
 tum in potestatem redactū amiserat, quum è regione Hiberiæ fauces omnes
 fuissent huic ex præfecturæ officio obstruendæ, loci præsertim adiuuante na/
 tura, & Lazici agri montes inuij barbaris faciendi: id tamen præ ignauia fa/
 cere intermisit, sed tempus incassum terens ciuitates obibat suæ traditas po/
 testati. Quorum omniū Imperator nihil oblitus, & recentibus malefactis fa/
 cile persuasus, Bessam cōfestim exautoratū, priuatumq; omnibus bonis in
 Asbascos exterminauit, ibi tamdiu mansurū, quoad de eo aliud decerneret.
 Martino autē & si erat infensior, permisit tamen præfecturæ primatū, ita ut
 inter præfectos primus is esset, & secundū locum Iustinus teneret: post hunc
 Buzes, deinceps itē & cæteri sigillatim subsequerentur. Martinus tamen &
 Rusticus uel antehac Gubazi erāt infensiores, cum eoq; inimicitia interces/
 serant grauiōres, ita tamen ut adhuc latitarēt, ex inuidia alioquin haud lōge
 antea

antea coep̄ra, præq̄ assidua & inconsiderata suspitione maximū in modum excreuerāt: unde quicquid per Gubazem gerebat̄, ex affecti animi libidine scr̄tabant̄: & quum nimiū ex odio hi angerentur, reuocatā molestiam confirmabant. Gubazes igitur illorū in se animaduersa maleuolentia, uicem ut redderet uerbis incessendo prouectus, ignauia illos & insolētia sæpe insimularat, ut quibus curæ nil essent quæ gerenda necessario uiderentur, atq̄ adeo ut uel in ipsis symposijs uel forte conuentibus odisse hos præ se tulerit, unde nec oratores finitimarū gentiū hos ut adirent is permittebat. Quæ sane quū hi minime ferrent, & ex delatis paulo ante aduersum se ad Imperatorē criminibus iam satis callerent, non hunc desiturū de cætero se criminari utcunque forte deliquerint, mutuo inter se inibant consilia, quemadmodū Gubazem procul ab se propulsarēt, & in præsentī ex eo pœnas exigerent, & in futurum hunc minus formidarēt. Vbi igitur diu est inter hos consultatū, ei steterē sententię, nō prius Gubazē obrūcare q̄ imperatorē tentassent. Mittūt itaq̄ Byzantiū Ioannē Rustici fratrem, Imperatori qui nunciaret Gubazē Persarū partes tutari fuisse deprehensum. Ioannes itaq̄ seorsum Imperatorē alloquit̄, & Gubazē defectionis insimulat, abiturūq̄ mox dicit ad Persas, seq̄ his paulo post ac sua omnia proditurū, nisi extēplo coërceat̄. Imperator igit̄ rei absurditate obstupefactus, nondū tamē ita rē fore omnino crediderat, Age, inq̄t, curate ad nos ille ut ueniat: tū Ioannes ueritus ne illo adueniente detegerent̄ insidia: quid ergo, subdit, si sponte is ueniendū non duxerit, num erit cogendus ut ueniat? Imperator itaq̄ quum nostræ sit is ditionis respondit, quauis est arte mittendus. Ioannes uero ad ea subiecit, Si coactus abstiterit, quid deinceps agendū? Quid aliud, inquit, nisi ut quæ pati tyranni solent, ea hic patiat̄ur, & pessimis deperdat̄ modis: nil ergo, Ioannes ait, ei erit uerendū, qui hunc obruncauerit? minime, inquit, si obistendo & minus obtēperando ut hostis dispereat. Hæc fere eadem Imperator ad præfectos perscripsit. Ioānes uero quū satis hæc fore ad ea quæ ab Imperatore quæsierat, duceret, rursū se ad Colchos cū literis recepit: q̄bus perlectis, Martinus & Rusticus instructum decentius dolum comperientes, ad patrandū facinus protinus processerunt. Iustino itaq̄ & Buze ad se cōuocatis, consilio occultato ad Gubazem esse dicunt quàm celerrime contendendū, cum eoq̄ consultandū, quo pacto ad Onogorim Persas inuaderēt. Tum illi his præstita fide, unā iter arripuerunt, sequebatur hos pars non magna exercitus. Gubazes uero ubi ad se ire præfectos cognouit, hostile nil suspicatus, circa Cobum amnem his obuiam miser incautus quidē & fidens procedit cum paucis & his quidē inermibus, nec ad bellum paratis: quur enim nō ita uenisset ad amicos & familiares, ac terræ custodes, & qui se ac sua à peregrinis hostibus liberassēt? Itaq̄ omnes, ubi in unum conuentū est, equis adhuc insidentes inter se differebant, quem admodum esset res præsens administranda. Tum Rusticus, Age, inquit, o

O 3 Gubazes,

Gubazes, cura nobis aduersus Persas euntibus opē simul ut feras, & laborē infumas. Persis namq; Onogorim insidētibus indecorum uidetur tamdiu ut permittatur, intrepide ut nostra possideāt, præsertim quum pauci sint & imbelles. Tum Gubazes, uobis inquit o strenui, hac erit in re præcipue contentendum, qui soli eorū quæ proxime obtigere causam præbuiſtis: nam si in rebus gerendis capti non ea desidia fuissetis & animi pusillitate, haudquaquæ hoc tempore nostris ceruicibus præsidium id immineret, neq; ignobiliter adeo foedeq; fugam cepissetis, nec demum eorū aliquid accidisset, quæ minus decerēt. Nūc itaq; o uiri optimi, si gloriæ amatores uos esse fatemini, & animo principe non indigno nunc gloriamini, recuperanda sunt uobis quæ per negligentiam amiſistis: ipse uero nec uos antea sequor, nec prius bellū sum initurus, quàm ea uos omnia in integrum ſarciatis quæ iam deliquistis. Tūc Ioannes perinde quæ responderat Gubazes, satis iam essent ad præmeditatæ defectionis & tyrānidis argumentū, ut fuerat antea malorū prænunciū, euaginato clām pugione, Gubazi pectus mox ferit, sed non letale illi inflixerat uulnus: tum Gubazes, ut erat eques, & appposito forte pede equi ceruicibus insidebat, protinus corruit, non adeo, ut reor, ex manu inflicta iam plaga, quæ re subita cōsternatus. Interea dum solo is uolutatur, dum assurgere nititur, adstitit Rustici iussu confestim satelles, & ense caput diuerberando Gubazem confestim obtruncat. Iustinus uero & Buzes pro re gesta angebantur quam maxime, & ægerrime id scelus ferebāt, quieti tamen mansere, Imperatorem rati prudenter eam licentiam repressurū. Lazorū tamen exercitus omnis perturbatione ingenti affectus, acriter adeo ob regem amiſsum indignabatur, ut neq; se intermiscere Romanis in posterum uellet, nec bella gerere: sed mortui interea pro eorum ritu procuratis funeribus, tanquam sine bello futuri, à Romanis secesserant, ut qui graui affectos se cōtumelia crederent, & patriā amiſſe iam dignitatem. Et sane Lazorum gens maxima est, & natura inflation: nam & in alios imperium habent, qui pari magnitudine præstent, ueteriq; Colchorum nomine iactabundi supra quàm decens est gloriantur, & forte nō temere admodū: siquidem inter gentes quæ sub alieno imperio sint constitutæ, nusquam equidem nationem aliā uiderim inclytam adeo atq; felicē, & amplissimis diuitijs, subditorumq; multitudine celebrē, opportunioribus insuper locis, necessariarumq; rerum abundantia, & optimorū deniq; morū ornatu & dexteritate tam nobilem. Istorum maiores Colchi illi & præſci habitatores, prius quidem maritimorum bonorū erant prorsus ignari, ut apud quos nō antea fuisset celebre aliquod sanum, quàm ad se Argonautæ peruenissent. Sed huius temporis Colchi sedulo nauigant, & mercaturæ referūt lucra: quo fit ut nullo pacto sint barbari, nec sane barbare uiuūt, sed ad cultiorē uiuendi modū se transtulerunt, pro Romanorū assidua consuetudine, ita ut si quis æneis pedibus tauros demat, & prodeuntium è terra gigantum, & alia pleraq;

pleraque portentuosam & fidem uix facientia, quæ Eetis cuiusdam poemate iactantur, proculdubio comperturus presentia sis longe plurimum prioribus potiora. Istiusmodi itaque Lazi isti quum sint, non iniuria se intoleranda quædam perpeffos arbitrabantur, ut qui suo essent imperatore nulla ratione privati. Martino interea ad id concitante, confestim Romani uniuersis uiribus ducebant, Persas ad Onogorim præsidium inuasuri. Onogoris uero hic locus ab antiquo id cognomen sortitus est. Hunnorum namque antea fuerat, qui & Onoguri dicebantur: & quia ibi cum Colchis prælio decertassent, deuictique sint, in eius rei memoriam & trophæi in signum, id loco inditum nomen: nunc uero apud multos non id nominis tenet, siquidem quum beatissimi Stephani quem pro optima Christianorum opinione omnium primum ob Christi nomen certamen inisse, & ab aduersarijs obrutum lapidibus ferunt, eodem templum inædificatum fuisset, eius ex nomine uocitari & locum instituerunt: nobis uero nil fore impedimento existimauerim, si ad loci cognitionem uetustissima & sua appellatione utemur: nam & hystoriæ longe magis id nominis conuenit. Romanorum igitur copiarum omnes ad iter se preparabant, ut Onogorim statim contenderent: nam & sceleris autores in id incumbabant, spei iam pleni diruere se præsidium posse, & hac uia fore credebant Imperatorem, uel si id rescisceret doli quem ipsi sceleratius commisissent, ut sibi non acrius succensceret. Præfecti igitur omnes cum uniuerso exercitu in Archæopolis campo, castris iam communis, testudines, uineas, balistasque & alia tormentorum genera machinabantur. Est autem testudo uiminibus intertexta, concamerataque, & in tecti speciem facta firmior quidem præ densitate, & ipso curuamine eodem contextu latera habet ad solum usque demissa & protegentia subeuntes, ne à latere feriantur, coria desuper undequaque superiniecta & obfirmata integunt machinam, ut maiori sint munimento, sagittarumque & iaculorum ictus excutiant, intus milites sunt in tuto delitescentes, qui machinam trahunt, & quacumque uolunt deportant, ubi uero uel turri uel moenibus hæc applicatur, tunc maiori ex parte milites adiacentem terram amoliuntur, qua frequenter aucta fundamenta mox nudant, uectibus deinde & dolabris continenter incussis, ædificium quatunt, & demum demoluntur. Interea uero per Iustini satellites Persa uir quidam comprehendit, qui circa præsidium uagabatur, is in castra confestim delatus, quæstione habita cogitur uera profari, & sibi quid uellent hostes edicere. Tortus itaque Nachoragan dixit in Hiberiam iam peruenisse, se autem missum, ut qui in præsidio essent bona spe confirmaret, significaretque & præfectum ocyus affuturum. Referebat præterea & Persas qui ad Muchirum essent & Cotaïsim collocati dixisse, non longe post & se suppetias aduenturos, quum certiores essent de Romanorum in se aduentu iam facti. His uerbis quæstione extortis, Romani de rebus præsentibus sedulo consultabant: sed Buzes eius sententiæ erat, ut cum uniuerso exercitu hostibus in se

aduentantibus mox obuiam irent: quibus erat necesse propter paucitatem deuictis ut id sequeretur, ut Persæ qui in præsidio essent, iam destituti quamprimum se dederent: quod si uel forte obstiterint, paruo hos momento deperdi posse rebatur. Placebant hæc dicta Vlilago Herulorū præfecto, unde is usurpatū prouerbiū, & si barbarū & parui momenti, utile tamen & alicuius energiae identidē prædicabat, primū abigendas apes esse, deinde & mel subtrahendū. Tum Rusticus, ut audax iam & uiolentior factus, perindeq; ex nefario scelere fremens, & cum Martino per flagitiū inita concordia, Buzem & si optime consulentē infestius & cōtumeliose coarguebat, ut minus quæ in rem forent animo agitantem: sed longe potius fore asseuerabat, ut superuacaneo labore exercitum minus defatigarent, sed euestigio applicarent præsidio copias, quibus id dirui facile possit, & auxilia aduentantia præuenire, ac paucos his obuiam mittere, qui eos morentur, ne forte ex improviso in se impetum facerent. Buzis tum ut pro rei natura, ita & optima belligerandi arte, longe melius consilū erat, & facta simul cum securitate præbebat. Sed quum omnis multitudo patrati sceleris ut particeps facta scelesti facinoris auctores principes sequeretur, deterior & plane inutilis sententia uicit, ut extēplo hi luarent poenas. In Persas igitur qui ex Muchirise ueniebant, equites sexcenti mittuntur, quos Dabragezas & Vligardus ductabant barbari genere, Romanorū tamen cohortiū duces cæteri omnes cū ipsis præfectis præsidium statim operam nauando aggrediuntur: nam machinis & operibus confestim admotis, portas amoliri tentabant, mœniaq; celeriter obeundo, undiq; tela in hostem iaculabantur. Persæ uero, nam & hi quidem ex propugnaculis excurrentes, utcūq; licebat sese ex instantibus tuebantur, crebrius sagittando, exterioraq; defendendo: linteos namq; & culcitra ex summo suspenderant, quibus & ictus hebetiores reddebant, & ubi primū inflicti essent inuoluebant. Summa itaq; cum diligentia & animi promptitudine bellū utriusq; & inuicē gerebatur, & spectari iam poterat acie magis quàm obsidione de summa rerum decerni, tantus ex utraq; parte tumultus excitabatur, & in rebus gerendis ardor & ostentatio, his quidem pro salute pugnantibus, ut non mediocri instante discrimine, illis enixe iam facientibus, quia indecorum admodum uideretur, si re infecta in præsentī abscederēt & iterato esset ad hos redeundum, uel non statim præsidium caperent, & huius propinquitate Archæopolim liberarent. Persæ interea ad equitum tria milia & bellicosi, acie instructa, ex Cotaife Muchiriseq; mouerunt, Onogorim petitori: hi quum incautius forte progredierentur, perinde hostile nil ueriti, in Drauagezam & Vligardum præfectos derepente incidunt, quos hi ex insperato turbatos extemplo in fugam uerterūt. Qua re Romanis renūciata, audacius ex re bene gesta & mox impetu facto, de præsidio pendentia uela subtrahere, & perinde omnia direpturi, & hostibus in fugam actis, ac nemine repugnante, passim per muros disijcere.

discere. Dum hæc peragunt, equites illi qui suis auxilio ueniebāt, ubi certiores sunt facti, non uniuersum Romanorū exercitum, quod prius crediderant in se irrupisse, sed perpaucos quosdā tanq̃ exploratores potius quā bellatores reliquos esse, confestim sese in hostes barbarico & maximo ululatu ex fuga conuertunt, quorum quum impetum & subitam rei immutationē Romanī minus tulissent, retrocedere statim cogunt, & magna celeritate fugam capeßere, insectantibus quamproxime Persis, atq; adeo ut unā deferrentur, quū hi hostes ut caperent, illi ut fugiendo euaderent niterentur: quo factum est, ut tam insectantes quā fugiētes ad Romanorū alia castra mixti peruenirent, ubi tumultu, uti par erat, protinus excitato Romanorū copiæ omnes contempta obsidione & proxima præsidij euerßione nil magni facta, cum præfectis ipsis abibant, & præcípites adeo, ut ne tamdiu sint fugam morati, quoad saltem resciscerent quid nam esset quod gerebatur, quorū ue hi forent à quibus tam turpiter fugarent, sed irreuerßim deferebant, perinde lymphatici & pauore subito perciti tumultuabantur. Persæ uero audentiores iam facti, acrius Romanos insectabant: acceßerat & præßidiarij militis manus, qui quum ex ædito quæ gererentur spectasset, ex præßidio mox prodeundo suis se immiscuerat, unde alterna exhortatione hostes in fugam apertius compulere: quo factum est, ut Romanorum iam equitatus facile extra iactum sagittarum, effuso cursu eueheretur: pedites tamen quammulti cadebant in Cithari fluminis ponte nimium coarctati, unde transeundū omnino his erat: ubi quū præ loci angustijs euadere non multi possent, cōcutiendo seinuicem alternisq; compellendo, in undas partim præcípitabant, partim quū retro se uerterent, ut quā uenerant redituri, in manus hostiū uentitabāt, & erant passim mala malis immixta. Et sane nil ambigo fuisse ad internecionem omnes casuros, ni Buzes præfectus uociferantibus & ingemiscētibus suis cognita periculi magnitudine, se cum familiaribus copijs conuertisset, ac barbaris obstitendo sensim insectationem intercidisset, quousque sui ponte transgresso intuto ubi & ceteri constitissent: nā & ad alia castra quæ proxime Archæopolim metati iam fuerant, nemo se nec unus quidem à fuga recepit, sed præ formidine hæc prætergressi in intima loca incolumes profugerunt, relictis omnibus quæ in castra fuerant antea per se importata, siue uictui necessaria, siue alia & cariora maiorisq; precij: unde non solum gloriosam & superbam, sed uberem & lucrosam hostibus uictoriā concessere: qui quū campos hominibus uacuos comperissent, solutis munitionibus & omnibus quæ intus essent in prædā actis, læti & alacres redierūt, & prioribus sunt locis potiti. Veruntamen quur nō perspicuū fuerit diuinā iram pro sanguine tam impie fuso, Romanorum copias sefellisse, ne ea quæ in rem essent uiderēt, quum peiora sibi consulissent: Siquidē quū ad hominū quinquaginta milia essent, à milibus tribus Persarum fugati tam ignauiter sunt, & cum magna suorum iactura, quum

quum alioquin & hi qui scedi essent facinoris autores, & sanguine se inquira-
 uerint, haud longe post poenas dederunt, ut in progressu sumus explica-
 turi. Hyeme igitur iam subeunte, per castella atq; praesidia uniuersus exerci-
 tus dispergebatur, ut cuiq; erat ubi iam hibernaret iniunctum. Interea uero
 Colchorum res in ambiguo erant, & magnum in modum obturbabantur,
 quum principes omnes dubij animi essent, quorum nam fieret, aut quorsum
 se uerterent: unde & in quosdā sub Caucaſo monte secessus, in occulto gente
 uniuersa coacta, ne Romanis de quibus consultaret, notiora forsitan fierent,
 in concilio propositum est, utrum esset ad Persas definiendum, an de caetero
 apud Romanos manendū. Tum multa in utramq; partem dici iam coepta.
 Alijs itaq; atq; alijs in diuersa hortantibus, cōfusus & turbulēter concilium
 inibatur, quū nemo uel proderet nomen, uel quid diceret intelligere apertius
 posset. Tunc uero qui inter hos potentissimi erant, multitudinē indicto silen-
 tio edixerunt, ut qui dicere aliquid uellet, ex ordine confestim prodiret, &
 agenda quae uiderentur differeret, quicumq; is esset uir. Itaque perfacundus
 quidam, cui nomen Eetes erat, perquam grauissime praeter ceteris omnibus
 quod contigisset ferebat, quū aliās esset Romanis infensior, & Persis semper
 accederet: unde & eo magis causae aequitate abusus, in maius semper rem ge-
 stam extollere, & praeter modum adnitebat, nec praesentibus in rebus opus
 consulto fore dictabat, sed ad defectionē extemplo progrediendum. Obstan-
 tibus alijs & affirmantibus, haudquaquam prius esse de tota uita deliberandū,
 quam sibi maturius consulere, quid nam sit factu potius uisum. Eetes demū
 ubi in mediū & turbulētius profiluisset, tanquā in liberi populi concione, ora-
 tionem habuit & hanc luculentam: erat namq; suapte natura ad dicendū hic
 promptior, quam barbarorū ferat consuetudo, ut qui ex sententijs uideretur
 naturae dexteritate ex arte loqui: dicere itaq; hoc modo exorsus est, Si uerbis
 nos qui offendissent Romani, uerbis item & nos in eos agendum existima-
 remus: nunc uero tolerari quo pacto id potest, quū ipsi quibusuis nos & gra-
 uissimis malis affecerint: nobis uero id temporis ad reddendā uicem oppor-
 tune oblatum, differēdo & consultando iam defluat: neq; enim affirmari id
 potest & si hostes hi sunt, haud tamē re ipsa hostiliter in nos se gessisse istos
 apprehendi: nam & coniectura id percipi poterat, si modo uel animo id uolu-
 tassent: & sane qui si rem gestam uelint pro certo iam cōfirmare, haudquaquam
 argumenta sunt ei cōmemoranda, quibus insidiae latentes pateſcerēt. Guba-
 zes noster ille & tātus tam misere nuper deperditus est, ac quiuis posset è tur-
 ba neglectior homo deperdi. Euanuit Colchorū uetus dignitas illa, nec de
 caetero nobis, ut alijs imperemus est annitendum, sed gratiae loco habendū,
 si modo liceat ab his nō multū imminui, quos olim in potestate habuimus.
 Quo igit pacto nō absurdū maxime id uideat, si sedendo nūc de his cōsulte-
 mus, quibus nostra coërceant, & utrū Romani amici an inimici habendi sint
 iudicemus?

Eetis ad Col-
 chos oratio

iudicemus? Enimuero uos esse nō nescios decet, Romanorum audaciam nō eotenus staturam: quod si patratum id crimen nos his relinquamus, haudquaquam à cœptis desituri hi sunt, sed uel quietos impudentius perdēt: sunt nanque nescio quo pacto nimium in subditos audentes, & assueti qui ni sibi gesserint morem contemnere: habent isti & imperatorem nequissimū, & quē plurimum iuuēt assidua rerum præsentiū cōmutatio, quo factū est ut exemplo cēdis sit scelus admissum, illo quidē superbe iubente, his promptius iussa administrantibus. Et iam prorsus euertimur, quum nec priores ipsi iniuriam intulerimus, nec aliās odia intercesserint, sed ea qua prius nitebantur consuetudine, teneri hi ad id tempus uidentur: nam omnium scelestissima commiserunt, ut qui tam subito crudelitate, odio, furijs sint & eiusmodi cæteris ingurgitati. Haud tamen istiusmodi Persarum sunt mores, sed plurimum differūt: hos nanq; quibus cum amicitiam semel conciliarunt, conseruare firmitus adnituntur, & iram in hostes tamdiu exercēt, quamdiu sunt hostes. Sed uellem equidem pristinas Colchorum Reipublicæ nunc uires adesse, ita ut nec peregrinis & aduentitijs quoq; pacto præsidijs indigeret, sed in omnes de se tam bello q̃ pace sufficeret. Verūtamen ubi uel temporū uarietate, uel aduersante fortuna, uel utrisq; simul urgentibus, ad id tandē impotentiae uenimus, ut sub aliorum ditione nūc simus, lōge potius Persas duxerim adeundos qui & modestiores uidentur, & erga suos se beneuolos exhibent, & firmitus tenent quod semel sanxerūt: hac uia & de hostibus certiorē uictoriā referemus, quia nō omnino impunitū id facinus relinquet: & in posterū, quæ profutura sunt, sic cōparabimus, ut in ruto cōstituant. Nā isti q̃ uersutis sunt & subdolis moribus, & falsam præ se ferūt benignitatē, uerbisq; ex arte delinientibus credulos fallūt, inutiles proculdubio sunt. His tamen de cætero uti nos minime poterunt, quandoquidē intercedentibus inimicijs, nulla nobis cum his sit futura consuetudo, sed seorsum erimus & palam disiuncti. Quod si nos forte oppugnare tentauerint, ubi omnino cū Persis & Lazis his sit ineundū certamē, & in hostili præsertim, profecto nostrorū nec primū quidē hi impetū ferent: nam & nuper uniuersis eductis in præliū copijs, ubi cum tantula Persarum parte manus cōseruissent, in fugam turpissimā uersi, & ingenti accepta clade, præcipites abiere, atq; adeo, ut uel ad id tempus ex accelerato itinere spiritū trahant, & quū omnibus sint imminuti, sola celeritate se insectantes uicerūt: cuius rei perspicuā & promptissimā causam, eorū ignauia fuisse quis dixerit & praua cōsilia. Istiusmodi dedecora familiaria profecto his sunt & innata, ad quorum naturæ ingenita mala patratū ad recens scelus accessit, & infortunium duplicauit: siquidē à prouidentia illa diuina ob admissum flagitiū exciderunt: uictoria nanq; nō armis adeo ac pietate paratur: nō enim reor bonitatis illius & summe præsidio frui, prauos quosdā & nefarios uiros: unde nec istorum quidem si sapimus habenda ratio est, quibus nec bona mens inest, & plane

forte, fallere

& plane sit ille infensor, qui uniuerſis afferre ſalutem queat. Quod autem facile nobis res ſint proceſſuræ conducturæq; plurimum, ac deo ſint ipſi accipiores, ex factis potius liquet quàm uerbis: quin potius nec iniuriam uidebimur intuliſſe, nec quoquā pacto perfidiæ arguemur. Perſepe nos & ſi ante hac affecti per Romanos cōtumelia ſimus, in officio tamen permanendum cenſuimus, fore uaniſſimum iudicātes leuiter adeo & quibuſuis de cauſis imitari, uel ſi forte grauiffimæ fuerint, & tolerabiles tamen, & non omnino abſurdæ. At ingētia detrimenta & inſanabilia pati, continenterq; & ſine moleſtia ferre, reſq; nulla uel indecenti uel abſurdiſſima cōmoueri, non ſapientis eſſe aſſeuerauerim, ſed calamitoſi & timidi, & eius deniq; qui ſub imperitiæ nomine deſidiam in Rebus publicis uelet. Hoc uero cædis facinore nullum atrocius duxerim uſpiciam gentium fuiſſe patratum, neq; antehac factum uideri poſſe: unde nec illud quidem per nos contemnendū, quibus omnino futurum ignominia eſt, ſi Imperatoris uidebimur nil reminisci, uel occiſoribus eblandiri. Si enim liceret nunc ei adeſſe, quibuſuis modis nos increparet, & acrius noſtram animi incuſaret ignauiam: iſti uero omnium ſceleſtiſſimi pro commiſſo in regem tam atroci facinore, eius in terris nunc immorantur, è quibus paulo ante eieſti ſunt. Sed quoniā neq; aſſuturus eſt ille, neq; apud nos uerba factururus: uos tamen hunc uirum animis ueſtris uerſate, ac perinde in hoc noſtro conuentu aſtante cogitādo & imaginando conſpiciſſe, intuemini oſtentantem exceptum ſub pectore uulnus, & caput, orantemq; ſuæ gentis homines de hoſtibus pœnas ut exigāt. Proinde quis uos tolerabiles ducat, aut collaudet dubios tam diu & conſultantes, utrū par ſit à Colchijs ut Gubares id conſequat, ut ſcilicet ſui miſereantur? Nobis uero uerendū erit, ſi deo placet, ne defectionis perinde indecentiā dum interea extimeſcimus, patrati ſceleris participes ſimus, ſi mortuo ſumendas pœnas relinquimus: quin potius uel ex eo perfidiæ arguemur, ſi eius duntaxat ex uita noſtrā erga ſe meriendo beneuolentiam, illius memoria perfruamur: nam rebus proſpere ſuccedentibus, maioris demētia fuerit præcognitā uelle iterato perdiſcere: rebus uero aduerſa fortuna delatis, inutile duxerim nō protinus ſe caſibus coaptare: eſt nanq; firmitas omnis in his iudicanda quæ ratione nitantur: præſentibus uero inſiſtere, haudquaquā ſemper eſt laudabile, niſi accedat cum rebus ipſis & ſapientia. Quum autem illud contigerit, ea ut nos contemnamus quæ opus eſt meminiffe, & minus decentibus inharendum ducamus, qui ad priora acceſſerit & ſemel contempta, magis eſt incuſandus, quàm qui ſe ad alia transferat. Si itaq; Perſæ his auditis & cognitīs, nos iure admittāt & tueant, quū bonitate hi & animi magnitudine præſtent, & peridonei ſint finitimorū poſſe animos cōtemplari, & terram hanc noſtram tam maxime opportuna exercitusq; hoſipſos ſatis percalleant, quos facile multis pecunijs potiores hi duxerint, & eo magis quo & uolētes in ſocietatem ſint admiſſuri: quid aliud iubet

libet præter id cogitare, nisi ut quàmprimū rem ipsam aggrediamur: & qd' diu animo agitamur, hoc pacto & laudem consequemur non mediocrem, & æquiora quædam sumus facturi & ad utilitatem inuenta. Hæc ubi Eetes deniq; perorauit, extemplo multitudo omnis elata, magnis clamoribus concitabatur, nec secus ac die eadem ad defectionē ituri, tametsi nec Persas quidem ea de re certiores fecissent, nec alios suis in locis cōstituisent, per quos res tanta occuleretur, & prohibeantur Romani, si se forte oppugnatū uenirent, nec futura cætera his erant præmeditata, nec plane præuisum quò eis esset cœptum id opus deniq; euasurum: unde cōfusi omnes & sine ordine ferebantur: & sane id omni multitudinī natura insitum est, ut rerum nouitate & immutatione lætetur. Colchij tamen acerrime concitabantur, non solum & barbare, sed quia equiorem sibi defectionis causam oblatam esse arbitrabantur, itaque Eetis orationē quàmmaximi faciebant & mirabantur. His igitur ita tumultuantibus, uir quidam Pharazes nomine, qui apud Colchios & autoritate ualebat & gratia, prudens quidem & popularis, istorum impetum retardauit ardorēq; fregit, deprecatus ne prius ad facta prodirent quàm se audissent pauca disserturū. Vix tandem sui ob uerecundiam his persuasis & suo loco manentibus, Pharazes ipse in medium prodeundo uerba istiusmodi fecit. Iustiora quædam perpepsi estis o Cholchij, qui ui quadam exultæ & nimium exintumescens orationis estis iam animis obturbati. Est sane eloquentia ipsa res, quædam difficilis oppugnatu, quippe quæ uniuerfos mortales & capere & perterrefacere queat, & eos præcipue qui haud dum fuerint quid de se oratio ualeat periclitati. Sed non omnino prudenti hæc animo & ex rerum pendenti iudicio nō peruincibilis est. Nolim igitur uos quæ per Eetem sunt explicata oblectent, considerantes sola temeritate & cōsuetudine hæc fidem fecisse. Sed nosse uos uelim, quod si uel grata hæc uobis admodum uideantur, deligi tamen etiam alia posse quæ longe sint his potiora, & quibus persuaderi uobis facilius liceat. Illud uero deceptionis perspicuum uobis sit argumentum, quod qui falsa uelit persuadere, maiori quodam uerborum ornatu & uarietate is indiget, unde delinimentis utatur, quibus desipientes pelliciat: eundem & ipsi in modum Eete deceptiunculas proponente etsi aliās allicibiles quasdam & plane absurdiores, haudquaquam nostis per unum hūc uos seduci & falli: nam etsi aliud nihil, illud tamē in promptu positū quiuis inuenit fallaciæ argumentum: nam in orationis principio aliud quiddam exorsus est, longe plurimum ab his alienum quæ in præsentia agimus: siquidem perinde nobis omnibus quæ obtigerūt nil esse grauiā asserentibus, nec eam eadem ut iniustam absurdamq; incusantibus, & illud duntaxat considerantibus num deliquissent qui Gubazem occiderint, hos quidem criminari iam desijt, quum aloquin de his quæ cognita sunt quàmplurimis egit. Ipse ut abominandos fore hos duxerim & infelices, & quos lubens uiderim morte de-

Pharazis
ad Colchos
oratio

P perdi

perdi omnium atrocissima, nec percussores solū & qui illatis manibus cēdem fecerunt, sed & ceteros omnes, qui quū cohibere hos possent, pro arbitrio tamen agere permiserunt, & eos insuper quibus sic uoluptati cades hāc fuit, ut nō plurimū indoluerint: haud tamē, etsi ita afficior, ad Persas ire expediet: neque id eam in partem quis ceperit, perinde par sit æquitatē ipsam id sibi congruens subsequat, ut si alij nequiter egerint, & nobis necesse sit patrias leges relinquere, & non potius eorundem odisse perfidiam, sed in similem opinionem concedere. Nunc uero quandoquidem quod semel euenit peractumq; est, quo minus effectum sit, natura haudquaquam admiserit, cauendum erit omnino, ne forte dum per iram & animo cōceptam molestiam consultando obliuiscimur nostri, iudiciū cōfundamus omīssa potiorū inuentione: sed eo tenus subtrahenda hāc est animi perturbatio, ne uideamur id facinus neglexisse, & rebus ipsis in posterū ita prouideamus ut quāmoptime constituent. Atqui desipientiū est malis præteritis cōtinenter indoluisse & angī. Sapientium uero temerarios fortunæ casus prænosce, & rerum uicissitudine nil commoueri, nec cum his simul quibus priuati iam sumus, uel futurorū spem omnem amittere. Sed Eetes iste tam bonus cōsultor, etsi antehac cum Persis sentiret, ad hosq; uos simul transferre cupidior sit, proinde pueros nos nitit pauerfacere, quū Romanos dixit nō his deinceps staturos quæ iam ausi sint, sed maiora nobis exhibituros negocia, & Imperatorē nouarū esse rerum percupidum, eumq; ut Gubazes occideretur mandasse, ut iam pridem id procuratum decretumq; fuerit: & eiusmodi narrans effert laudibus Persas & demiratur, persuasurū se ratus, ut insensissimis natura hominibus ultro in seruitutē nos concedamus, uolentesq; ad hos desciscāmus: ad id nanq; eius omnis cōtendit oratio, ipsumq; id etsi diu parturit, nūc machinatur, eius ut cogitata factis iam ad exitū prouehat: & dum temere indiscussisq; rebus ad ea uos cōcitāt, consultandi ordinem confundit & turbat, ad idq; quod inutile est demum traducit. Consultatio nanq; semper præcedere consueuit, obscuraq; & ambigua opportune castigat: ubi uero mox consultando quid sit agendum aperte dignoscitur, tunc demum est ut adsit necesse & consequi uelle & peroptare quæ placita sunt. Iste uero ex epīlogo exordiū facit, & prius eligit decernitq; quam rem apertius contempletur. Quid igitur ex consilio sequetur utilitatis, si ea quæ prius sunt decernenda postremo cōstituant? Vobis itaq; ō uiri Colchij præoccupatis re aliqua animis finemq; unū aliquem iam destinatum considerantibus, ad ea quæ in rem faciant & cōquirenda & consultanda prodeundum est: possunt nanq; nescio quo pacto uiolari rerum euentus, & ad animi uoluptatem traduci: quū cōtrā ut fieret decentius esset, ut eas in res simplex quædam & libera cogitatio ita immitteret, ut casus maturius decernēdo, ad ea deniq; perueniret quæ profutura omnibus essent. Sic itaq; consultantibus nobis protinus uideretur, neq; ex Romanis agminibus, neq;

ex omnium præfectorū consensu, & eo minus nec Imperatoris Romani, Gu-
bazi comparatas fuisse insidias: siquidem apud hos celeberrimū sit & plane
indubitatum, Rusticum & Martinū nostro regi ob eius felicitatem magno,
pere inuidisse, unde & in uoluntariam præcipitasse infelicitatem, quū satis cō-
stet præfectos alios nullam his opem in nefario scelere attulisse, sed præ se po-
tius rem egre tulisse: quocirca iniquum pariter atque inutile duxerim, ut uno
quodam uel altero delinquente in omnes simus & cōmunes leges iniuriam
illaturi, quas utiq; per nos obseruandas statuimus, Rempublicamq; uniuersam
& conuersationem diutinam & peramicam prodituri nunc simus & de-
mum tam leuiter euerfuri, ut eos insuper prodidisse coarguamur, qui has ter-
ras tuentur, discriminaq; & multa susceperint, ut ipsi tot bonis affecti uiuere
tutius ualeamus, & quod omnium impijssimū foret, ut rectiorem ad dei cul-
tum opinionem, ita & sacrorum & archanorū uideamur uenerationem spre-
uisse: qui enim nō id agere nos uideremur, si ad eos qui deo sunt insensissimi
cōcēserimus? Qd si prohibitori nos fuerint, ne in nostro hoc cultu de cætero
maneamus in suumq; forte auerterint, quid ea re esset grauius toleratu, quā-
doquidem uel uiuentibus nobis esset mors obeunda? Quid enim ex eo esset
emolumenti futurum, si Perfidem uniuersam, ita ut dixerim, cōsecuti animæ
iactura afficeremur? Qui si forte uel nostris nos ritibus uiuere sint permissu-
ri, haud tamen stabili beneuolentia prosequuntur, sed falsa & simulata, & ne-
cessitati admensa: qui enim uaria senserint, uersari simul nil possunt: & sane
nec timore intercedēte, nec beneficio duce fides in his stabilis manet, ni forte
eadem & rectius senserint, sic enim nobis & cognatione iungerentur & fide:
sin uero defore hæc uiderentur, nomine tenus familiaritatem prætenderent,
factis uero alienissimos se exhiberent. Sed qua nam bonorum spe ducti ad
Persas sumus nos transituri? qui utcūq; nobis futuri sunt hostes, nec plus ali-
quid sumus ab his habituri q̃ nūc habemus, nisi qd eo facilius affici per hos
iactura & maiore quadā poterimus, quo ex occulto possit minus cauere, q̃
ex aperto. Sed cōcedatur, neq; iniquius fore id facinus nec indecorū, si ad hos
desciscamus: fateamur præterea Persarum mores & stabiles esse, & fidos, &
qui semper in pactis & cōventionibus perseuerent, uelim etiam nihil sint no-
bis impedimento futuri. At uirium nobis satis non erit: quo enim pacto ad
alios sumus nos concessuri, Romanis instantibus tanta hominum copia for-
tissimorum, & tot peritissimis præfectis illas ductantibus? uel quouis modo
nō pœnas deniq; luituri, quū Persæ ipsi qui nobis opem essent forsitan allatu-
ri, procul hinc in Hiberia cōmorentur, Romani uero qui nos affecturi suppli-
cijs sint, terras has omnes iam occuparint, & nostras inhabitēt ciuitates? Por-
rō uir iste perstrenuus, nec nostrum quidem impetum Romanos dixit latu-
ros, cuius rei in argumentū his utitur quæ pauloante in bello his obtigerunt.
Sed quis nam ignoret belli uicissitudines nō certa necessitate accidere, nec eos

qui nunc forte falluntur, eandem semper sortiri fortunam, sed aliter longe ut pleraque euenire: si quidem cōpertum iam sit, ad uictos saepe redire uictoriam, & calamitosos fortunā plerumque iuuare. Non igitur uobis est supra quā deceat his cōfidendum, quod Romanis sit consuetū in omnibus certaminibus uinci: nam si ea solum de causa sunt hi superati, quia quæ in rem essent nō recte satis consulissent, cauendū nobis est potius istorum exemplo, & ex prauis consilijs præcauenda pericula: nō enim sat liquet utrum hos sitis tam facile superaturi: par nanque est qui prius iam deliquere, ut experiētia moniti quæ uitanda his sint de cætero nō ignorent, & olim neglecta futuris in rebus adhibita diligentia sarciant. Quod si his deus infensior est quia tam prauum admiserint facinus, & ideo his malis afficiuntur: quid opus & uos deo adesse & operam simul insumere, perinde haudquaquam de se satis is ualeat quæ æquiora sunt exercere, sed uestra ad id exequendū indigeat ope? Cæteris uero quid relinquetur impietatis, si pietatis apud nos præcipuū bonum nō honoratius sit ad Persas deficiendo futurū: quod sane uel quiescentibus nobis decenter opitulatur. Sed nemo uestrū mortuū producat in mediū Gubazem, uerbis perinde instrenue admodum & flebiliter queritantē, ac suos dum se cæsum ostentat orantē ut sui misereant: quod utique prauis ignauisque animis potius forsitan congruit, nō enim regi & Lazorū præcipue, & Gubazi ipsi deploranda hæc fuerint: nam si nūc ille adesset, pfecto ut dei uir amantissimus prudensque istiusmodi uos uelle insimularet, iuberetque bono animo esse, nec adeo emolliri ut seruitiorū more fugam capefferetis, quin potius Colchica illa & libera resumpta iam animo fortitudine, occurrendū esse calamitatibus duceret, neque ad facinus turpius aliquod prodeundū, & patrijs indignū legibus, sed præsentibus insistendū rebus, parendumque & bene sperandū, haudquaquam deum Lazorū gentem paruifactorū. Proinde quo pacto nō absurdum id fuerit, ut is qui uiolenta morte occubuit tam decenter hæc ceseat, nos uero qui erga hunc beneuolentiam forte simulamus, aliter longe ac ipse sentiat sentiamus? Sed uereor equidem, ne ea & sola de causa quia hæc animo agitauimus, quāmaxima simus supplicia subituri: nam si dubijs in rebus speque ambigua ad Persas defectionē animo uersaremus, esset uel id forte molestius in rerum tantarū motu à fortuna dependere, sed licuisset forsitan eos qui ad Persas deficiendum esse prædixerāt intrepide obiurgare. Verum quū undequaque aperte id malum esse arguitur, quo pacto nō hi digni odio sint, qui in eam uos cogitationem induxerint? Quemadmodū igitur uobis sit ab his desistendum, mediocriter iam explicauimus: nūc uero quæ gesta sunt ut Imperatori renunciatur decerno, ut quā iustissime sceleris puniat autores. Quod si illi id agere animo inierit, desinent tandem aduersus Romanos nostra iam odia, & cum his rursus & bella gerere & in expeditionem ire poterimus ac pristinae consuetudinis participes fieri. Sin minus, erit tunc denuo consultandū

consultandū, utrum aliò diuertere cōferat. Si ita egeritis, nec mortui regis oblitos nos fuisse constabit, nec petulanter potius quàm prudenter res nostras gessisse. His dictis Colchi in aliam sunt sententiam uersi, ad idq; præcipue ea inducti formidine ne si ad Persas desciscerent, paterentur simul diuini & optimi cultus iacturam. Postquam igitur Pharazis sententia uicit, extemplo ex gente primores quidam & nobiles, Iustiniano Imperatori quæ in Gubazem patrata iam essent renunciarunt, omnemq; illi fallaciam aperuere, & sedulo confirmarunt, nec illum cum Persis sensisse, nec deprehensum fuisse aduersus Romanos aliquid consultasse, sed mortis eam sibi fuisse occasionem, quia Martinum & Rusticum eorumq; simul familiares in delitijs potius degentes quàm gerentes bella, & plerisque in rebus per desidiam delinquentes ignauia coarguisset, nec iniuria his succenseret, unde & illos eam in Gubazē criminationem non solum commentos fuisse, sed uel innoxium obtruncasse: orabant igitur ut defuncti iam animæ id saltem gratiæ fieret, ut tantum id facinus non impune omitteretur, sibiq; nouū Imperatorem præficeret, non peregrinum uel aduenticiū quempiam, sed Zatem Gubazis germanum fratrem iuniorem qui tunc forte Byzantijs uersabatur: demum ut leges his patriæ seruarentur, ex regioq; & prisco genere principes. Iustinianus igitur ubi æquiora esse postulata sunt uisa, Athanasium protinus iussit consultissimum uirum, & primorem locum in cōsilio nactum, ad exercitum ire, & patrati iam sceleris ueritate inspecta, pro Romanis legibus noxios condemnaret. Vbi eò peruentum est, Rusticum Apsaruntham oppidum confestim transmisit, ubi in carcerem detrusus asseruabat: Ioanni uero qui & Imperatorem deceperat, & cædem patrarat, quū se clām subtraxisset & fuga sibi salutem parere nitetur, ex insperato obuiam fit Metrianus regius miles, qui ad ipsum id mittebatur, ut ea in re Athanasio ministraret, facturus quæ is iudicasset. Is itaq; Ioannem comprehensum & ex fuga retractum ad Athanasium duxit, quem ille eundem ad locum deduci Apsaruntham iniunxit, in arctoq; & compedibus asseruari, quousq; de uniuersa causa decerneretur. Vere autē incipiente Nachoragan Muchirisim uenit, exercitusq; diligenter cogebat, & præparabat quæ ad bellū fore necessaria duceret. Haud secus & Romani quū ad insulam undiq; cōuenirent, suis rebus prospiciebant, ita ut factu prius nihil existimarent quàm ut ordinem bello seruarent. Interea tamē de fontibus, ut par erat, decernebat. Iamq; & Zates unā quū Sotire præfecto à Byzantio ad castra peruenerat, paterno regno & simul insignibus ab Imperatore, ut erat ex prisca consuetudine institutum, receptis: quæ utique erant, corona aurea preciosis distincta lapidibus, uestis deaurata oblongaq; rubri calcei, mitraq; item auro & lapillis diuariata: chlamydē uero porphyreā haudquaquē fas erat Lazorum regem gestare, sed albam duntaxat, haud tamen admodum communem & tritam, in medio tamen auro utrinq; intertextam & splendidam, sim-

briae uero pendulis & preciosis lapidibus sunt, & alio apparatu insignes. Za-
 tem igitur per sua iam incedentem, regia stola ornatum quamprimum præ-
 fectioni & Romanus exercitus omnis excipientes efferentesque laudibus, armati
 ornatique & equis inuecti præibant. Lazi deinceps lætiores iam redditi, uix tan-
 dem dolore deposito, hunc sequebantur, tubæque clangentes dulcem elide-
 bant sonum, signaque erecta deferiebantur. Et erat sane hæc pompa ut barba-
 ra, clara nimis & elegans, & amplior longe quam Lazici regni dignitas ferret.
 Zates igitur in regno iam constitutus singula suo ordine disponebat, & gen-
 tem omnem pro suo exornabat arbitrio, utque mos patrius consulebat. Soti-
 ris uero præfectus destinatum mox iter aggressus, argentum ab imperatore
 collatum secum ferebat, quod ex initæ societatis coniunctione, inter finitimos
 erat barbaros partiturus, consuetum iam pridem in annos his singulos tribui.
 Sequebantur hunc ex filiis duo maiores natu, Philagrius, Romulusque, ut e-
 domo profecti, labori insuescendo decenter instruerent: nam utrique iam ad
 ætatis florē peruenerant, ita ut laboris essent non impotentes. Ex tribus quos
 hic susceperat liberis, tertius Estratius relictus Byzanti fuerat, quū puer ad-
 modum esset, etsi aliās corpore ualidus. Sotiris itaque in Misianorum agrum
 peruenit, qui utique sub Colchorū sunt ditione, nec secus atque Apfili, etsi lin-
 gua ab his alieni & legibus, ac magis sub Boream siti, & ad orientem solem
 paululum uersi. Hūc ubi eō est uentum, mox cogitatio subiit, præsidium quod
 dam in Lazorū confinio situm, quod Buchium incolæ uocant, Alanis ea ra-
 tione ut proderet, ut gentium oratores quæ longius habitarent, eodem con-
 uenientes tributa deferrent, nec de cætero foret necesse, ut qui pecunias detu-
 lisset, subiectos circumiret. Caucaſo monti fines, nec ipse ire ad barbaros co-
 geres. Qua re cognita Misiani, siue his forte suspecta, uiros duos e suis Cha-
 dium & Thiannem sane facundos, ad præfectum misere: quo iuxta præsi-
 dium illud stationem habente conuento, eoque confirmata ualidius suspicio-
 ne, Non iuste, inquiunt, agis Sotires: nostra namque uel auferre uolentibus alijs,
 ut id exequi possent, haudquaquam esset per te permittendum, nedum ipse
 id agere uelis: quod si à nostris abstinere non libet, age hinc confestim abſce-
 dito & in alienum agrum hinc abi commoraturus: neque enim tibi defectura
 sunt necessaria, quippe quæ ipsi mox deferemus: hic nullo pacto traxeris mo-
 ram, non enim ipsi latūri iam sumus te diutius hic immorantem, utcumque fue-
 ris alia item atque alia causatus. Hos itaque tam licenter dicere ausos, haud-
 quaquam præfectus ferendos ratus, ut Colchorum subdititijs uiris aduersus
 Romanos qui & Colchos in ditione haberent & magistratus præcipue, tan-
 tum audaciæ esset, sequentibus se nonnullis iniungit, ut fustibus quos forte
 secum ad eam rem detulissent, Misianorū oratores percuterent. Tum illi ius-
 si intrepide inruunt, seminecesque illos ad sua dimittunt. Quibus peractis So-
 tiris ab his nihil hostile de cætero ueritus, sed domesticorum potius seruitio-
 rum in

rum in morem plāgis eos affectos fuisse ratus, eodem in loco mansit. Insequenti autem nocte Sotiris intrepidus quidem & sine uigilijs quiescebat, sic item & filij, satellitēsque, & familiares cæteri omnes, siue liberi, siue serui, eadem negligentia tenebantur, perinde nō in hostili iam constitissent. Misiani interea quū acceptā nil prorsus iniuriam ferrent, armis quāmoptime præmuniti, domicilium confestim inuadunt ubi præfectus iam obdormierat, ex temploque seruis proxime accubantibus obruncatis, & tumultu uti par erat iam excitato, malorum iam imminantium sensus ad Sotirem ipsum & cæteros qui circa se erant peruenerat: tunc subito excitati è lecto se illi proripere somno adhuc degrauati, nec satis exciti repugnare, nec tamen ab ingruentibus tueri se poterant, quum partim ueste oblonga mox præpediti ab incessu coërcerentur, partim ad arma capienda proruerent, uix prælio attentato, quū bellandi speciem potius quā præ se bellum tulissent, miserrime errabundi diuagabantur, ut in tenebris dubij & parietes inuadentes, ac prorsus obliti ubi nam arma deposuissent: partim uero quū denique caperentur, spe omni amissa nihil in hostes machinabantur, sed comploratione facta uociferabantur enixius, quū nihil haberēt quo se tuerentur. Sic itaque obstupefactos quū barbari inuasissent, extemplo Sotirem ipsum obruncāt, cum eoq; simul & liberos, cæterosque omnes occidunt, ni forte per portam impetu facto quis euasisset, uel ut aliāscunq; delitescendo sibi salutem peperisset. Hæc quū scelesti illi patraissent, mortuos spoliabant, direptis simul cum Imperatoris pecunia & rebus cæteris eodem delatis, tanquam ueris hostibus nō amictis & ducibus interfectis. Verum ubi peracta est tanta hæc cædes, & animi indignatio iraque cecidit, & exatiata cupiditas sedari iam cœperat, quū demum intellexissent quantas iam excitauerint turbas, agitabant animo & satis callebant, qualem iactassent iam aleam, & Romanos quāmproxime de se pœnas sumpturos, nec fore quoquam se pacto ut ferant, aperte demum à Romanis ad Persas desciscunt, ad hōsque legatos postulatū miserunt se ut susciperent, & ut subiectis præsidio essent. Qua re præfectis renunciata, etsi Misianis iam essent infensiores & rem grauiter ferrent, derepente tamen in eos animaduertere, maiori ingruente necessitate, nil poterant: iam enim Nachoragan Persarum præfectus uirorum fortium milia sexaginta in Romanos ductauerat, & ad insulam iter habebat, ubi Martinus Iustinusque cum uniuerso coacto exercitu stationem habebant, adiunctis auxiliarijs copijs, quarum pars Hunnorum milites erant mercede cōducti, pars Sabyri ad hominum milia duo, quos Bamalch Cupilsesq; & Lager ducebant, uiri sane apud hos celeberrimi. Sabyri tamē circa Archæopolim, & ea è regione campos Martini iussu castra habebant, ut hostes (nam illac erant pertransituri) quacunq; possent iactura afficerent, difficiliusq; his & infestū redderent iter. Nachoragan uero ubi Sabyros ibi ad id constitutos fuisse accepit, ex Dilim-

nitis auxiliarijs hominū tria milia delecta in hos extemplo immisit, iniunt,
 xitq; ut erat is insolens atq; adeo iactabundus, ut omnes statim delerent,
 ne forte sibi quū acie decerneretur, ut in terga hærentes insidias machinatu/
 ri relinquerentur. Dilimnitarum autem máxima omnium natio est, qui infra
 Pigritum flumen ea incolunt loca, & maximum in modum bellicosissima, sa/
 gittandi tamen non satis perita, ut sunt Medorum pleriq; lanceas nanq; &
 farissas hi gestant, ensēq; pendentem ab humero, pugionem præterea bre/
 uiolem læuo brachio circumligatū: sentibus pleriq; muniuntur, dixeris sane
 neq; levis omnino armaturæ hos milites esse, neq; armis nimium degrauatos,
 nec qui pede collato prælia inire queant, quippe qui è longinquo & iaculan/
 tur, & è proximo bella manibus gerunt, satis idonei & in acie impetum face/
 re, & impulsione cōdensatos perrumpere cuneos, ad motumq; agiles casibus
 se coaptare, & è loco inferiore in eminentem excurrere: sic loca opportuniore
 præoccupant, & quā uelocissime quū opus est fugam accipiunt, insistantq;
 acius hostium tergis ubi hos in fugam auerterint: unde dum omnē belli spe/
 ciem pertractatam exercitatumq; habent, hostibus maiorem in modū offi/
 ciunt, ut iam pridem cū Persis bella gerere assueti: haud tamen ut subditi in
 expeditionem ire coguntur, nimirū qui suis legibus uiuant & libertate fruam/
 tur, nec eius naturæ sunt, ut à quouis hominum possint precibus duci. Istōrū
 igitur Dilimnitarum pars quædam quū iam primum aduersa spera sceret, aduer/
 sus Sabyros ut his erat iniunctum prodibat, fore satius rati, quiescentes inua/
 dere, & eo tempore hos posse facilius cedi: & sane reor nō falsa spe ductos fu/
 isse, nisi fortuna incautos fefellisset. His nanq; aduersus Sabyros tendētib;
 uir quidam & Colchus nocte concubia & subobscura in solitudine obuiam
 ex insperato offertur, quem statim cōprehensum, ut ad Sabyros duceret co/
 gunt: tum ille iussa promptius exequendo, hos præcedebat: sed ubi primum
 densiorem syluam est nactus sensim subsedit, latitandoq; sequentes se subter/
 fugit, & cursu citato ad Sabyros peruenit: quos quū negligentius quiescentes
 stertentesque deprehendisset, ingenti edita uoce, O miseri, inquit, uobis iam
 pereundū est. His demū uix excitatis & reuocatis ad uigilantiam hostes in/
 propinquo adesse denunciat: tum illi tumultuosius surgunt, seq; armis circum/
 dant & extra uallū proripiūt proni, hinc inde diuisi se clam in insidias locant,
 aditu sine custodijs in castra relicto, & casis itē desertis syluestri materia stru/
 ctis, Dilimnitæ igitur multos iam calles locorū inscitia emensi, ubi sub obscu/
 ro adhuc ad Sabyrorū castra tandē peruenissent, in ea mox audacter & cū
 suo ingenti malo irrumpunt: ingressi uero ubi nec crepitus quidē nec uox au/
 ditur, perinde hostes eorum aduentū nihil præsensissent, nec expectati iam
 forent, in latibula sensim incq; tuguria iaculabantur, ut dormientes obtrunca/
 turi, & iam perfecisse rem se omnē arbitrabantur. Sabyri interea ex insidijs ur/
 trinq; exiliunt, & impetu facto hos de improviso inuadunt: tum illi re subita
 consternati

consternati, & aliter longe ac ipsi sperassent iam circumacti, dum quid agendum his esset haud satis constaret perturbabantur: neque enim angusto in loco coactis fuga facilis erat, nec hostes sat poterant internosse, ut in bello nocturno & trepidi. Passim ergo per Sabyros ceduntur, quum tentato uix praelio se tuerentur: unde in castris homines ex his octingenti occubuerunt, ceteri uix euadentes dispersi tamē & palantes capiebantur, nescij prorsus quod se cōferrent, ita ut quum saepe fugam capeffisse sint uisi, eodem rursus in loco circumacti inuoluerentur, in hostesque denuo incidebant. Hoc pacto nox ea transacta. Quum iam uero diluculet, & apparente iam die, Dilimnitarum si qui forte euaserant per notos calles ad Persarum castra quam cōcitissime cōtendebant, Sabyris semper in terga instantibus. Babas interim Romanorum quorundam praefectus, qui iam pridem in Colchidem fuerant in praesidium collocati, quum per id temporis Archēopoli pernoctasset, & per eam noctem undequaque circumsonuissent clamoribus aures, ubi primum diluxisset & sol montium uerticibus affluxisset, quae gesta fuerant aperte peruidit, & quum Sabyros spectaret Dilimnitas adhuc insectari, cōfestim ex oppido suo & praesenti cum agmine decurrit, & non exiguam ex his partem occidit, atque adeo ut tanta ex multitudine uix mille ad Nachoragan se praefectum receperint. Qui ubi ea quae recens tentauerat aliter euenisse cognouit, ex templo se ad insulam contulit & iuxta Romanos castrametatus, Martinum ad se in colloquium ut ueniret exciuit. Vbi uero coram astiterunt, O Martine, inquit, quum tantum ingenio & sapientia ualeas, & apud Romanos potentissimus sis, num ne iam uis meum ac tuum Imperatorem labore & odio liberare, quum hos sciueris tamdiu sua mutuo deuastare? Igitur si tibi nunc animo sedet in gratiam nobiscum redire & foedera iungere, age Trapezuntium Ponticam urbem traducas exercitum, nos uero hic manebimus Persae, sic fiet ut per fidos alternosque internuncios pacem celeriter ineamus. Quod si haud sponte exercitum hinc asportaueris, intelligas te necessitate hinc & ui abiturum: nam certissimam uictoriam habeo, & ea haud difficiliter quam re ista abducor, annulum ostendens quem manu gestabat. Ad haec Martinus subiecit. Mihi uero pax & peroptabilis est & maximi sit, offerenti tibi & confirmanti non deero: sed longe melius facturos ista nos dixerim, si mox in Hiberiam exercitus ipse traduxeris, ego me ad Muchirissimam referam, sic sane rebus his nostris recte & breuiter consulatur. De his autem quae ad uictoriam pertinent, liceat tibi ut lubet uerbis iactari & inolescere, proque uilibus & partu facillimis ducere: ipse uero asseuerauerim dei arbitrio expendi uictoriam, neque ad insolentissimos quosque illam accedere, sed ad eos duntaxat ad quos conditor ille rerum & moderator ire aduerit. Haec Martinus quum perstrenue iustissimeque respondisset, perosus barbari insolentiam pace infecta abscessit seque ad insulam contulit. Nachoragan uero ad exercitum rediit, & quum eodem non diutius duceret immorandum,

Nachoragan
cum Martino
colloquium

Responsio
Martini

Phasia

Phasin oppidum repetere animo agitabat, eoque ad bellū Romanos exire, nam facile expugnari id præsidium posse arbitrabatur, ut quod è lignis esset ædificatum, & subiectos campos exæquatos & patentiores haberet ac peridoneos in quibus ipse castrametari posset. Quemadmodum autē sit Phasis oppidum sitū, multis ut reor perspicuum est, utque ex amne nomē accepit quāproximo perfluente, & circa se in Euxinū immittēte pontū: nam extremo in litore & fluminis exitu positū id oppidū est, distat autē ab insula ad summū stadijs centū in occidentē solē. Nachoragan igitur lembis quos plaustris & noctu deuexerat in flumen extemplo immissis, de improviso desuper ponte cōtabulato firmatoque totū exercitum inscijs Romanis traiecit. Huic uero inerat animo ad eam oppidi partem copias ducere quæ ad austrū uergit, unde fluminis uortices haudquaquam sibi impedimento forent, quin derepente applicare se mœnibus posset. Nam amnis pars quædā in arcturū defluit tenditque, pars uero circa orientem confragoso ex litore in mare deferitur, & insula longo interuallo relicta in anteriora prouehitur. Romani itaque uix demū ex abundanti multitudine hostiū cognita transiitione, trepidi rerū suarū tumultuabantur, & maximi faciebant hostes posse ad oppidum præuenire: euestigionamque cum triaconteris triremes quæ forte in portu his aderant, armatis complent & secundo fluminis adiuuante cursu concitatissime deferuntur. Iam uero Nachoragan ad locū qui circa oppidū & insulam intermedius erat perueniat & uniuersam illam uorticū latitudinem lignis lembisque obstruxerat, retro elephantorū opposita multitudine, quantū his licuit pro ingenti corporis mole succedere: quod sane classis Romana longius cōtemplata, cōfestim remulco cessim abibat, aduersoque fluminis impetu quoad uires sufficerent remigando & enitendo reduces omnes se recepere, duobus tantū amissis nauigijs epibatis uacuis. Nam homines qui naues has defensuri conuehebantur, in undas se audacius dedere præcipites, & pro maiore & certo discrimine quāminus erat protinus elegerunt, & id subire potius maluere quā fortunæ incertitudinem periclitari: unde leuissime in aquas desiliendo immergi & loci plurimum subnatantes uix demum sunt ad suos delati. Romani itaque Buzæ præfecto in insula cum exercitu suo relicto, curam ei omnium permiserunt, ut dubijs rebus ut opus foret succurreret, cæteri uero medio flumine trañcientes per continentē transuerso itinere, ne eadem & ipsi qua hostes irent progredientur, ad oppidum Phasidem ueniunt, & portas ingressi quāprimum præfecti custodiam inter se mœnium partiuntur: non enim uiribus pares Persis fore se arbitrabantur, si pede collato acie decernere niterentur. Primus igitur Iustinus ipse suo cum agmine superiori in parte & in mare uergente locatur. Paulo longius & Martinus præfectus astabat & huius copiae omnes: mediū autē Aggilas tenebat qui Aurisijs hastatis peltatisque præerat, Theodorus deinceps qui Zannos ductabat armatos: post hūc Philomathius, quem Isauri funditores

funditores iaculatoresq; sequebant: haud procul ab his Longobardorū Herulorumq; portio posita in custodia erat, utrosq; Gibrus ductabat. Muri uero pars reliqua Orientalibus erat agminibus curae, sub Valeriano praefecto tunc constitutis. Hunc in modū in praesidio tutando ex ordine astatat Romanus exercitus: erat autē ex anteriori oppidi parte lorica ualidissime facta, ita ut confestim inde obistere primis hostium incursionibus Romani possent, & propugnaculi loco moenibus inhærere, quibus & nō iniuria ut ligno constructis haud satis confiderent, & aliās prae uetustate nōnulla in parte labentibus: ipsi deinde fossam late patentem effodiendo oppido circumducunt & aquis complent, atq; adeo ut supra fossae labra excreverent, & his pali occultarentur in ea defixi & conspissati, nimirum quā paludem quam pusillū mare uocitant incolae, & in Euxinum pontum fluxu deferretur, in eam fossam hi diuertissent: onerarias praeterea mirae magnitudinis naues in ipsis fluctibus inq; Phasidis fluminis exitu quāproxime oppidum ancoris obfirmarunt, ita ut sublati alte dolonibus suspensas gestarent acates ad summū usq; mali euectas, quae utiq; magno interuallo turres oppidi superaret subirentq; de super milites astatat & nautae simul qui audacia plurimū & bello ualebant, his arcus erant & fundae tormentaq; quae his procul imposita deturbarent iam antea ad id praeparata: erant & naues his aliae per flumē dispositae, & ad utrunq; aderant latus simili munimento instructae, ut utrinq; hostes à peritis simis icti propulsarentur, si appropinquare munitionibus cuperent: ceterum ne naues hae à quouis hostium detrimento affici in flumine possent, Darragetas uir quidam & Hunnus Elmigerus qui primores ordines ducerent per praefectos iubentur ut speculatoria nauigia & biproras decem suis è turmis armatis complerent, flumenq; uigilantius tuerentur: tūc illi transitus omnes in medio nunc fluminis cursu nunc circa ripas ad nauigando circumspectabant. Interea ridiculum quidpiam & uolupe accidit, ut in bello & acie iam instructa pergratum. In Romanorū triaconteris supra iam memoratis hominibus uacuis & per Persas exceptis Medi erant, & in flumine funibus ad palum deligatis se cōtinebant: primo autē uespere his quiescentibus, prae nimia fluminis rapiditate & naues simul se ob grauedinem subtrahente, distractis iam funibus uincula unius subito disrumpuntur: hanc solutā & liberam uortices statim excipientes, quā neq; remigio teneretur, nec gubernaculis aliō inuerti posset, quā celerrime flumine secundo deuectā ad Romanos quibus Dabracezes praerat deferunt: qui ex insperato oblatam conspicati uenationem uolentes quidem & alacres acceperunt, & fortunae gratulabantur quod quā ea nauis uacua ab se recessisset, hominibus ad se repleta redisset. Dū hac agerent Nachoragan cū omnibus uiribus è castris mouit & oppido appropinquabat, sagittisq; summa praesidii petere animo inerat, & Romanorū periculum facere, utrū exire obuiam uellent: hac uia se apertissime cogniturum rebatur.

rebatur, quemadmodum sibi de cætero esset belli ratio ineunda. Persæ itaq; ubi ad sagittæ iactum uenerunt, ut assolent quàm primum in hostes sagittas emittunt, unde cū ex Romanis non pauci uulnerarentur, partim obliscebant bellando, partim bello mox excedebant. Aggilas uero & Philomathius & eorum ex cohortibus uiri fere ducenti, tametsi per Martinum præfectum antea iussi quisq; suo ut loco maneret è tutoq; præliaretur, ex ea porta quæ his proxima erat quàm celerrime euolarunt, in hostesq; ferebantur. Theodorus tamen Zannici agminis præfectus repressit quidem primum istorum tunc impetum, & increpita petulantia intercidit. Postquam uero haud satis parebant, & ipse simul etsi non sponte, cum cæteris ferebatur, ne timoris argueretur, & hoc solo rectoris præ se consilij decorem tulit, quàm alioquin haudquam quam placerent quæ gererentur, eorum tamē se participem fieri utcunq; ferebat, quemuis res esset exitum habitura: & sane in ea congressione ad unum omnes occubuisse, nisi rector aliqua ex deo confirmata sententia his salutis fuisset: iam enim & Dilimnitæ qui ea forte è regione constiterant, phalange facta & hostiū spreta paucitate hos sensim opperiendo suscipiebant: ubi uero iam propius affuere, ex templo hi cornua paulatim insinuantes, uniuersos obducunt, infraq; circulum unum & ualidissimū cogunt: tunc ferme Romanis undique circumactis, in hostes quid agerent nihil de cætero succurrebat, unum tamen peroptabile his uidebatur, sed factu propemodum incredibile, ut per medios hostes euaderent: unde cuneo facto, in unumq; coeuntes oppositis telis in hostem impetum faciunt qui è regione urbis in acie locum tenebat: tum Persæ ubi Romanos uidere ingenti in se impressione ut desperata salute deferri, hominibus morti iam destinatis & omnia ut in extremo periculo audentibus euadendi locum dedere: sic itaq; cedentibus Persis, Romani ubi iam euassissent perquam libenter iterato se infra mœnia recepere: eò nimirum hi discriminis uenerant, quàm re alia nulla uictoriam retulissent nisi quia petissent ex fuga salutem. Persæ interea iam diu gestandis oneribus fatigati fossam implerunt, atq; adeo ut quod interruptum disiectumq; antea fuerat, exæquatum iam ita & peruium esset, ut milites oppidum oppugnaturi machinas omnes quibus urbes delentur traducere & mœnibus admouere iam facile possent, tametsi plus temporis in his contriuisset quàm tantam operantium multitudinem decuisset, haud tamen quæ in obsidionem sat forent sumministrabant, lignorum præsertim non præsentis materia, quam utique è procul distantibus syluis cædere deferreque cogeabantur: nam Romani iam pridem agros oppido circumiectos igne immisso incenderant, & cætera simul eà iter habentium diuersoria, siue propinquiora alia domicilia deuastauerunt, ne ex his hostes in promptu materiam nacti, facilius opera machinarentur: ea igitur die nil aliud gestum memoratu dignum, nocte autem insequentis Nachoragan cū omnibus copijs se in castra recepit Martini. Interea dum
suorum

suorum uellet animos confirmare, & hostem terrere, uniuersumq; Romano-
 rum coëgisset exercitum, ut de præsentiibus aliquid cōsulturus, superuenit uir
 quidam (id enim ipse fuerat antea machinatus) haud sat cognitus, puluere cir-
 cumspersus, ita ut dignosci facile posset longius iter emensum ad se aduentas-
 se, qui diceret ex Byzantio se statim uenisse, literasq; ad exercitum ab Impe-
 ratore deferre. Præfectus itaq; hunc quū humanissime suscepisset, literarum
 uincula uniuerso astante exercitu soluit, easq; non tacitus legit, sed uoce tam
 edita, ut audire omnes facile possent. Quæ autē scribebantur, hæc erant. Mi- *Stratagema*
 simus ad te exercitū nō eo inferiorē qui apud te est: quod si numero uos ho- *Martini*
 stes excedant, haud tamē tantum uos sunt multitudine superaturi quantum
 ipsi hos fortitudine, quo sit ut omnino id sit occurrurum, ut uel paucitas ip-
 sa uel numerositas æque se habeant: ueruntamen ne hostes multitudine glo-
 rientur, alterū hunc exercitum accipe gloriæ & ostentationis potius gratia q̃
 necessario ad te missum. Estote ergo fidenti iam animo & rebus gerendis in-
 cumbite. Nos uero quæ uobis usui sunt futura neglecturi nil sumus. Nuncius
 uero quū mox rogaret ubi nam nouus iste exercitus esset, respondit nō lon-
 gius stadijs octoginta abesse, seq; circa Neognum flumē hunc reliquisse sta-
 tionem habentem. Tamē Martinus iracundiam facie præferens simulatam,
 abeant retro quàm celerrime, inquit, & domū iam redeant, non enim hos un-
 quam permiserim huc ad nos ueniant: esset nanq; id permolestum, quū hi ui-
 ri iam diu sub me militauerint, & maximis sint multos iam annos affecti la-
 boribus, & cū hoste sæpius acie decertarint, nūc uero haud procul sint ut ho-
 stes propulsent, atq; adeo ut ultima palma ornentur, alij postmodū, nec ne-
 cessarij quidem, ut nūc suppetias ueniant, & uix dum periculis degustatis pa-
 rem cum meis hisce & ueteranis militibus referant gloriam, ac demum cōse-
 cto bello impositus finis nouis his ascribatur, & quod omniū iniquius foret
 & præmia æqua portione surripiant. Velim tamen illos eodem ut maneat
 loco, quousq; ad iter se parent: satis nanq; nobis est uirium, ut quā optime
 finire bellum possimus. His dictis ad multitudinē se statim cōuertens, num
 & uobis, inquit, o milites eadem ista uidentur: at illi clamoribus præfecti sen-
 tentiam comprobantes, iusta esse uociferabantur quæ ipse in præsenti consu-
 lisset. Quo factum ut hi fidentiores sint redditi, perinde non alieno indige-
 rent præsidio: hos tamē præcipue prædæ spes mouit, & quod nō longe post
 crederent se omnia ut deletis iam hostibus asportaturos, & nil aliud curæ ha-
 berent quàm quo pacto prædas inter se partirentur. Martini itaq; ex senten-
 tia id utcunq; euenit, siquidē ea fama in uulgus elapsa, & quaq; iam diuaga-
 ta, uel ad ipsos demum Persas peruenit, exercitum alterum Romanorum ad
 Neognū flumen uenisse, in propinquoq; fore ut alteri se statim exercitui iun-
 gat: quocirca defixerat Persas cum admiratione pauor quā maxime ueri-
 tos ne sibi tam multis attritis laboribus cum recenti florenteq; hoste dimi-
 candum

candum iam esset. Nachoragan uero nulla interposita mora mediocrē quamdam equitum turmam ex agmine uniuerso Persarū ad eum saltum transmissit, unde rebat ut fama deceptus hostes pertransituros. Equites uero ubi eō est demum peruentū, studio & uigilantia in re prorsus superuacanea utebantur: siquidē locis opportunioribus occupatis, occulti hostium aduentū opperiebantur qui uenturi nō erant, & ea mente, ut in eos temere forsitan progredientes de improviso impetum facerent, ut eorum tamdiu interPELLARENT uia celeritatem, quoad obsidione hostes in oppido uincerentur: qua ex re haud modice Persis uires & in cassum decesserant. Nachoragan itaq; raptim ē castris educto exercitu eos praeuenire iam cupidus qui affuturi nuspīam essent superbe admodum aduersus Romanos processit, aperteq; fremens & minabundus sese iureiurando adegit, eodem die urbem cū hominibus crematurum, oblitus sicuti apparebat prae insolentia fanaticus homo, utrū ad bellum procederet, rem sane dubiam & incertū euentus, & quod momenta reciperet in utranque partem repentina alternāsque uices, & quod omnium maxime ē diuina quadam & superna necessitate penderet, ac nihil esset uel minimū quidē in hac uita mortali quod eodem semper statu permaneat: sed nationes hominum infinitae ciuitatesq; multae uitaq; mortalium uniuersa, eodem ita ut dicam cursu feruntur & perturbantur, & de summa rerum omniū spes ipsa concutitur. Nachoragan uero eō superbīa efferebatur, ut uel opera facientibus & ministris, qui per syluas dispersi lignandi de causa uel pro bellicis parandis operibus arbores praecidebant iniunxerit, ut ubi primū elatū prospicerent fumum, scirent omnes moenia se inuasisse potitumq; oppido, itaq; opere protinus quod in manibus esset relicto, citato cursu ad se uenirent, & faces summitterent, ut omnia igne comprehensa mox conflagrarent. Hec iam etabunde locutus prodibat, ut Phasim oppidum aggrediretur. Interea uero Iustinum (non enim Nachoragan de improviso affuturum putabat) cogitatio subiit, & diuinitus quidem ut reor, templū quoddam sanctissimū & apud Christianos haud dubie permagnificum sacrificandi gratia ad eundem haud procul ab urbe situm. Delectis itaq; ex uniuerso exercitu equitum milibus quinque fortissimis & bellicosissimis uiris haud secus instructis armatisq; ac acie esset mox decertandum processit, frequentibus signis & militari cetero apparatu: & ferme tunc accidit, ut nec Persae hos abeuntes prauidere, neque hi illos in se aduentantes: sed alia ducti, moenia de improviso aggrediantur, & in his oppugnandis maiori longe quā priore aduentu sagittarū sunt copia usi, atq; adeo ut Romanis iam obturbatis quā primū uiderentur oppidum direpturi: nam & sagittae densiores eminus ferebant, & super his crebriores aliae item atq; aliae, & ita ut coelum ipsum quod intermedium erat sagittarum praedensitate obtegeretur, diceret quispiam ingenti morbo abundantiq; grandini nimio & uiolentissimo immixtae uento perstreptentiq; has

forte, turbini

similes

similes ferri. Persarum interea pars quædam machinationes mœnibus applicabat, sagittas pars alia ardentibus euerberabat: testudinem alij subeuntes muros securibus inuadebant, ut qui ex ligno cõstarent, & facile cederent: alij fundamenta subruere nitebantur, & ad basim infimam peruenire, & eo pacto euertere ac lacerare quod compactum coagmentatumq; fuerat. Romani uero in turribus & propugnaculis stantes, promptissime oppugnando hostibus obfistebant, ut qui experientia ipsa & factis præ se tunc ferre maxime uellent, nõ alia uirium accessione se indigere. Qua in re Martini dissimulatio illa & profuisse plurimum & ualuisse est uisa: tunc enim omnes indefinenter operam insudare, & ad defensionem nil prorsus reliquũ facere, telisq; superne & ex eminenti demissis hostes conuulnerare, ut quæ in multitudinem & eam quidem inermem acciderent grauius, nec in cassum ferrentur, saxa q; ingentia in subiectam testudinem è muris prouoluere, quæ texturam omnem deprimerent: nec secus & minores alij fundis Persarũ capita scutaq; perfringere, atque adeo ut hostes uiolentius deturbando mœnibus appropinquare nil lineret. Qui uero suspensis acatibus, ut supra iam diximus, superstabant sagittis partim & crebrioribus ut ex ædito missis detrimenti plurimũ hostibus inferebant, machinas partim peritissime cõtrectabant: hastilia præterea pennata quædam ad id fabricata magna cum uiolentia excussa procul deferrebantur, ita ut barbarorum nõ paucos iam iam incursum & adhuc aduentantes cum ipsis equis de improviso & longo ex interuallo ita transfigerent ut subito prosternerentur: tum clamor ingens efferri, & utrinq; classicũ tubæ insonare melos, Persæq; item tympanis sonitum edere, & ululatu ingenti terrendi ob gratiam strepere: ad hæc & equorum fremitus accedebat, umbonum pulsationes, & thoracum fracturæ, quæ omnia uarium quendam & ferum contexuerant sonitum. Iustino interea à templo iam redeunti, ex ipso tumultu & armorum cõcussione quæ gererentur innotuere: unde equitatu statim conuerso, & ordine suo quodam instructo, iussisq; antesignanis ut signa erigerent, uniuersos operam ut nauarent hortatus, suos certiores mox fecit, non sine diuino nutu ex oppido se excessisse, sed hostes ut re subita terribus obsidione abduceret. Itaque progressi parumper Persas mœnibus insultare iam conspicati, confestim simul omnes impetu facto & clamore ingenti edito, in eam hostiũ partem incurrunt, quæ ad mare stabat instructa: ex ea namque & ipsi regione aduenerat: sudibus partim sarissisq; ensibus alij quod obuium offerebatur sternebant, iamq; in densiores hostium acies penetratum, uiolentiusq; impressio facta, umbonibus hos illosue impellendo, cõspissatũ & continentem hostium ordinem perfregerunt. Tunc Persæ hunc illum esse exercitum suspicati, quem iam intellexerant affuturum, & iccirco tam diu delituisse, ut aperte demum & opportune in se uentitaret, tumultuati iam & turbati & suomet agmine confusius impediti, sensim iam retrocedere, & in fugã

moueri iam ceperant. Quibus rebus magno ex interuālo Dilimnitæ ani-
 maduersis: nam ad mediam hi muri partem præliabantur: paucis ibi in spe-
 ciem relictis, cum uniuersis copijs suis, ut opem & laborantibus ferrent, cita-
 tiore cursu tendebant: quorum paucitatem contemplatus Aggilas Theodo-
 rusq; qui ut supra iam diximus inter Romanos, ordines ducerent, cū agmi-
 ne satis munito ex oppido prouunt, aduectiq; hos partim obtruncant, par-
 tim insectari nō desinunt qui euadendo excesserant. Dilimnitæ uero qui ad
 mœnia oppugnanda relictī per suos fuerant, quo statu res essent iam cōtem-
 plati, tanquam laborantibus Persis & ipsi auxiliū allaturi, hærentes & dubij
 utram in partem se uerterent, quū & obuiam ire Romanis uellent, fore tamē
 satius rati celerius suis opitulandū, studio quodam indiligenti & temerario,
 cursuq; nimio ferebantur, itaq; ut turpem fugam inisse potius uiderentur, q̃
 uelle alijs insultare: quū aliās tamē iccirco procurrerēt, ut suis præsidio essent,
 sed trepidationis plus longe quā iræ his inerat. Persę uero quū Dilimnitas
 uidissent trepidanter adeo & sine ordine procedentes, præter fugam nil aliud
 esse eius rei causam rati, nimirum quū haudquaquam eos ad tantū dedecus
 peruenisse putarent, nisi magnū aliquod & incredibile his instaret discrimen,
 tunc demum & ipsi terga hostibus dare & ignobiliter dissipari, & præcogita-
 ta iam fuga apertius ferri. Persis itaq; effuse iam fugientibus, Dilimnitæ &
 ipsi fugæ se comites his addidere, & unā cursum tenebant, ut qui suos iam fe-
 fellissent, & ipsi tūc ab his fallerent. His itaq; ita peractis, ex oppido magna
 uis Romanorum mox prodeundo, exercitusq; extrema carpendo semper &
 obtruncando clariorem longe hostibus discessum fecere: & quū alij aliunde
 irrumperent, aduersus adhuc resistentes in unūq; coeuntes, pugnando elabo-
 rabant: nam leuum hostium cornu aperte iam inclinauerat, solutumque erat
 & profligatum: in dextero uero ordine suo instructi fortissime repugnabāt,
 siquidem præsidij loco elephanti opponebantur: qui ubi in medium prom-
 pissent, Romanorum sicubi forte consisterat, aciem obturbabant: & sagittarū
 qui his uehebantur, magno detrimento afficiebant qui in se impetum fa-
 cerent, nimirum qui elati in latitudinem essent, & ex eminenti tela considera-
 tius iacerent: ad hoc accedebat quod equitum turmas decurrendo facile inua-
 debant, & peditibus ipsis armis insignibus cōmunitis essent infestiores: iam
 enim ea ex parte Romani in fugam iam inclinantes, per eas belluas ageban-
 tur. Martini uero satelles quidā, Ognaris illi erat nomē, in angustissimo sic co-
 artatus, ut inde euadere haud libere posset, ut iam sui desperans, perinde for-
 tunam periclitatus, elephantorum quendam intrepide se impetentem in su-
 percilium magna ui lancea ferit, spiculumq; illi ita impegit defixitq; ut ha-
 stæ reliquum quod iam extitisset à fronte penderet: tum ille uulnere ipso ex-
 cepto, tremuloq; & uibrante circa oculum telo, turbatus in suos conuersus de-
 ferebatur, resiliensq; & circumactus, nunc promiscidē ueluti stimulum agi-
 tando

gitando Persarum quàm multos percutiebat, & in altum iaculabatur, in longumq; hunc porrigendo, asperum ferumq; stridorem & crepitum edebat, & protinus superstantes Persas excussos sternere & obtritos occidere: quo factum est, ut Persarum agmen prorsus is fuderit: equos præterea ad quos proxime accessisset, terrebat, dentibusq; præcidebat, uel lacerabat quod prehensisset. Itaq; eiulatus & tumultus omnia cōplebantur, equi siquidem ex tetro belluæ insolitoq; clamore pauefacti, habenis cōtineri nil poterant, sed unguis alte elatis, quū in pedes se erexissent, insidentes decutiebat, mōxque per mediū agmen soluti passim saltuq; delati, frementesq; uagabantur. Sed multi mortales mutua cōcussione & alterno compulso elisi inuicem, singulos singulis fuga præcedere contendentibus, fato defungebantur. Eò igitur ubi iam magnitudinis Persarum euecta trepidatio est, omnes qui ex oppido hostis gratia insectandi excesserāt, & si qui forte intus reliqui erant, phalange facta & fronte ipsa quàm ualidissime scutis munita hostes inuadunt adhuc trepidantes. Illi uero ut recens defatigati quū Romanorum impetum minus tulissent, fugę se celerius permiserunt, nullo seruato iam ordine, quo uel fugiendo tutari se ab insistentibus possent, sed palantes ut cuiq; succedebat, diuersi abibant. Nachoragan uero (nam & hunc quidem rei gestę miraculo defixerat stupor) citato cursu retro ad suos deferebatur, uniuersis flagello quod manu gestabat significans iubensq; ut concitatus fugerent, quod tamen iam pridē hi & sedulo factitabant, sic illi iactantię malum in cōtrarium recidit. Romani interim haudquaquā prius ab hoste uel insectando uel obtruncando desistunt, quàm Martinus præfectus, ubi satis iam se habere uictorię duceret, sub tubę clangore exercitū reuocasset, & ardor iam deniq; refrixisset. At Persę uix tandē se ad sua castra contulerunt, non minori quàm decem miliū bellicosissimorum uirorū in eo bello iactura facta. Romani demum ubi ab insectandis hostibus in Phasim oppidum se receperunt, testudines omnes & cætera Persarum tormenta, circa muros relicta, protinus incenderunt: unde ingenti excitata flamma quū Persę qui in syluis materiam cederent, ministri simul & qui onera deportabant, uiso longe serpente in altū fumo, in aëreq; mobili trepidatione eo in sublime euecto, extemplo miseri ad oppidum concesserunt, ea ducti opinione, ut crederent quod Nachoragan iactitarat, mœnia conflagrare: unde effuso cursu deferebantur, ueriti ut equidem reor, ne agendę rei tempus se præteriret, & omnia prius in cineres collaberentur, quàm eodem se ipsi conferrent. Vbi uero eò est uentum, ad unum omnes à Romanis comprehensi protinus obtruncant, perinde ac sola de causa aduenissent. Occisa sunt itaq; ad hominū milia duo: tot sane uiris operi faciundo duntaxat intentis & rei bellicę imperitis, ut qui nunquam in aciem processissent, repentini exitij & temerarij Nachoragan ille causa fuit, qui ea his stolide imperasset. Vbi igitur hæc obtigere, Romani quidem spei iam pleni posse in posterū

Q 3 se Bar

se Barbaros superare si forte hi aliam belli fortunam tentassent, recensito exercitu nō ultra homines ē suis ducentos hoc bello cecidisse cōperiebant: quos decentissime humatos demirabantur, & ob animi promptitudinem extollēbant, ut qui uiri fortes fuisse arguerent: spolijs deinde ex prostratis hostibus lectis, armorum aliarumq; rerum quibus illi exornabantur, ingens cumulus fuit: nō enim scuta duntaxat thoracesue & pharetras eorum qui ceciderant, quidam gestabant, sed aureos etiam circa collum torques, & ex auribus pendētia ornamenta ac eiusmodi cætera effceminatorū uaria & superuacanea opera, quibus Medorum primores præcipue decorantur, ut spectatiores cæteris sint, & à uulgaribus alijs ac infimæ sortis hominibus noscitant. Nachoragan autem quia ei necessaria defecissent & iam hyems appropinquabat uidebatur quidem adhuc belli percupidus, haud tamen ad id se præparabat, nec factis quod uisus est uelle exequabatur: sed Dilimnitarum agmine demum circa Romanorum stationem dimisso, quod fidem perinde faceret se mox aduenturum, extemplo cum omnibus copijs Cotaissim & Muchirissim uersus lentius iter habebat. Itaque quū ad multum uicē iam processissent, tum demum & Dilimnitæ solutis ordinibus leuissime abscesserunt, quippe qui ad res uacuas semper inanēsque mitterentur, etsi aliàs ualidiores sint & præceleres. Aberat præterea & Persarum equitum turma, quæ per Nachoragan in saltum ad Neogniū flumen ut diximus ob Martini dissimulationem iam fuerat destinata. Hi igitur cognita suorum fuga & Romanorum uictoria, istorumq; eius loci possessione, occultis mox callibus publicis à uicis remotis ad Muchirissim se receperunt, certaminum quidem expertes, fugæ tamen & ignominia participes facti. Nachoragan uero ubi uniuersus iam exercitus conuenisset, equitatus robore eodem relicto Ilarchæq; & præfecto Hualseze uiro sane apud Persas clarissimo in Hiberiam cum paucis redijt ea in regione hibernaturus.

LIBRI TERTII FINIS.

AGATHII HISTORIARVM LIBER QVARTVS

VM interea ad hanc Romanis uictoriam bellum cum Persis gestum iam euasit, & perinde rebus induciæ essent, armis iam quiescentibus, in quæstionem mox uenit audax illud in Gubazem facinus. Athanasius igitur ad id delegatus altiore throno decenter insedit, ueste indutus quæ ciuium Romanorum primores utuntur magistratu fungentium: huic aderant uiri & scribere uelocius docti & literas cursim perlegere, cum

gere, cum his simul & administri graues quidam & seueriores & scientissimi in foro iudiciali uasfredinis circumstabant, & tonanti uoce pracones lictores, que magistratibus assueti: his permissum, ut ferrea uincula, collarios circulos, compedesque, & huiusmodi caetera ad torquendum homines instrumenta secum deferret. Et sane mihi Iustinianus Imperator ipse uidetur nec indecenter, nec temere, sed sapientissime contemplatus quae usui mortalibus foret, iudicium hoc pacto procedere ea de causa iniunxisse, ut non solum barbari homines maiori quadam dignatione & reuerentia traditas sibi Romanas leges demirarentur, sub ipsis que pati imperium insuescerent, uerumetiam ut si Gubazes desciscere ad Persas uoluisset deprehenderetur, iure posset is caesus uideri, & Colchij de caetero nil angerentur, nec perinde rem grauiam perpeSSI moleste id ferrent: tum & hi qui caedem patrassent, si falso Gubazem arguerentur de sectionis insimulasse, ita essent afficiendi & condemnandi, ut pracone se comitante per hominum coetus circumacti exitiali gladio astantibus uniuersis capite plecterentur: futurum esset ut rei exitus per Barbaros magnifieret, & duplicata simul & aucta his uiderentur supplicia. Satis enim Imperator callebat, quod si seorsum & repentinus moreque barbarico Rusticum Ioannem, & que interfici iniunxisset, Colchios omnino existimatuROS fuisse haudquaquam sufficienter acceptam iniuriam deleri hoc pacto posse, nec decentes delicti poenas hos pependisse: sed iudiciale forum si suo ex ordine maneat constitutum, ita ut utrinque contradictione & litibus decertetur, ministris iudicialijs ultro citroque cursitantibus, reis actoribusque coram constitutis, ita ut rogati respondeant, comparente iudicij maiestate & grauibus sententijs auditis, & quod horribilius est in exitum saepe pronunciatis, profecto maius aliquid Barbaris uisum id iri existimabat, & quod admissi facinoris excederet merita, nimirum quum iudicialia haec institutio uel ipsos Byzantij ciues, etsi continenter in ea exercitatos perterrefacit, & plerumque non satis sui compotes reddit, nedum barbaros homines & talium insuetos. Vnde nil ambigam Romanas has leges imò & Atticissimas uel adusque Caucasum prodisse. Rusticus demum Ioannesque producti è carcere, iudici ad laetiam ut rei astant, utrinque accusatores aderant, Colchiorum sapientissimi Graeceque loqui iam pridem instructi, orabant in primis Imperatoris epistolam in medium recitari, quam antea Ioannes de his rebus ad praefectos detulerat: quod utique & Athanasio iudici placuit, & ut ex his quispiam ad haec institutis epistolam magna uoce perlegeret, quae istiusmodi est. Incredibile quidem & absurdum uidetur quod nobis renunciatum est, Gubazem scilicet uoluisse patrijs ritibus derelictis & qui secum iam pridem de diuinitate unum & sentiunt & fatentur, Romanis dico & suis ducibus destitutis ad infensissimos & alienissimos uelle desciscere, & quod de deo aliter loquere ac ipsi nos sentiunt, praesertim quum nil prorsus molestius sit à nobis perpeSSus. Verumtamen quum satis intelligamus humana omnia mutabilia & labentia

Iustiniani epi
stola de Guba
ze

esse, & cum ipsa rerum incidentium uarietate naturam etiam circumferri non omnino diffidendum etiam renunciatis censuimus, nec commitendum quo minus quæ huic sunt aut alteri cuiquam prauè consulta uel hoc tempore caueamus, ni forte curas nobis relinquere superuacuas & cogitationes uelimus ambiguas, quū incertior adhuc rerum exitus maneat: tametsi alienum quidem & turbulentū maxime sit, quū non omnibus possit fides firmior adhiberi, suspitione semper & timore repleti, uel ex his quidem qui familiarissimi sint. Sed alioquin etsi id in omnibus uincat, sequamur & ipsi naturā & relictis nil fidei demus. Sed ne quid sæuè crudeliterq; in Gubazem per nos forte agatur, neue non perinde decentius remollescamos, sed euitemus ut potius utrinq; futuram forsitan pœnitudinem, recte consultum nobis est uisum, & quod medium teneat, ut uir ille se ad nos conferat. Mittite itaq; eum siue uolentem siue inuitū. Quod si, ubi id uelle uos ille cognouerit, obstitat tamen & uobis se comprehendentibus siue trahentibus uenturum se neget, quod isti factu erit perfacile: siue propulset, aut obuiam eat, siue utcunq; in uos manus extulerit: quandoquidem rei præmeditatæ argumenta nobis hæc forent, & uos infensissimi hostis loco hunc habetote: & si quis hunc huiusmodi audentem occiderit, merito cæsum censebimus, eritq; id facinus patranti impune, nec homicidij punietur, sed perinde erit ac si tyrannum occiderit laudandus. Hac igitur Imperatoris epistola eiusmodi demandante perlecta, mox Colchij uiri qui ad accusandum parati erant, quandoquidem iudices ita decreuerant ut priores hi dicerent, ita exorsi sunt. Satis iam esset scelus id iudices, quod hi ausi sunt, uel nobis tacetibus acerrimis hos supplicijs subdere: Sed quoniam nostris legibus uisum est oportere de patetibus maximisq; criminibus haudquaquam sententiam ferri, nisi prius quæ gesta sunt sermonibus agitentur, accedimus iam quæ facta sunt narraturi: hoc pacto nobis quod lege cautū est absoluetur, si ea quæ dicturi iam sumus, simpliciter & sine arte nunc explicamus: & sane hæc haudquaq; talia sunt, quæ sceleris queant magnitudinē perscrutari. Verū quoniam his excusatio relinquetur, qui uirū ut uobis amicū familiarem & sociū eiusdē uitæ eorundē & fœderū, ita & de deo uobiscum unā quāmoptime sentientem, & omnia quæ uobis cōsuetissima sunt affecutū, impudenter adeo obtruncarint, deprehensiq; sunt, quandoquidem & hostibus pergratā rem fecerint, aduersum uos inimicitias exercuisse: Imperator o iudices iam interfectus genere nō ignobilis erat, sed uirtutis studiosissimus, & Romanorū partes longe acrius tuebatur, quā parricidæ isti & scelerati. Euersā iā Colchorū res sunt & pœnitus defluxere, sed uerius Respub. ipsa: etsi pars quædam ipsi nos sumus nō perexigua huic subditorū. Et uobis sane deperit nostrarū rerum cōstans habitus ille, & ad id temporis inoffensus: ac uirum non parum decessit, uesterq; præsens iste uiuendi modus nō undequaq; integer est, sed paululū imminutus, nec adhuc decenter constitisse uidetur, sed

contrā

Accusatio
Colchorū ob
interfectum
Gubazem

contrà arguitur ratio nominis cognomentum mentiri, quū sua sit integritate priuatus. Quū itaq; istorum delicto res uestre ita se habent, haud tamen oportere affirmant, quod per se patratum iam sit, etsi pergrauē admodum uideatur, ut ipsi nunc aduertatis, sed mentem ipsam scrutandam adeundamq; esse qua gesta res sit, & obscurioribus argumentis nonnullis, id est, satis decen- tibus uos incendendo, animis uestris ut potius confingatis maximum uobis inde beneficium accessisse, quā ex iacturæ perspicuitate, quæ utiq; re ipsa & factis ostenditur, credere ea malitis. His hi argutiolis priusquam in iudicium uenissent iactatis uulgatisq;, multos se fallere arbitrabantur. Si igitur o iudices in his certaminibus isti hæc addant, quæ apud eos habentur qui plane intelligant haudquaquam par fore tam apertam & expeditam iniuriam prætermittere, & incertis quibusdam potius de causis falli & his frustra dissimulatis: non enim ferendum id est, ut hi aperte fatendo se hominem occidisse, portentosa nunc narrent, plurimū scilicet utilitatis uestris publicis rebus fuisse ea ex cæde allatum: Quo nam pacto sibi ipsis contraria sunt nunc isti confirmaturi? uel qui fieri id queat, ut factū id dum graue absurdumq; nuncupamus, mentem ipsam mox laudemus qua patratum id sit, inde Reipublicæ quæ in rem forent præmeditatū? Enimvero utilitas hæc & iusticia disiunctæ ab inuicem iam pridem fuere: proin scuitia quidē & æquitas nec iungi inter se possunt nec commisceri. Quod si nuda istorum peruestiganda cogitatio, uel ex ea quidem hi prauæ mentis fuisse & pessimi ingenij arguerentur, ut qui Persis gratificari uoluerint: unde nec Romani sunt carnifices isti merito nuncupandi, nec ut eiusdem gentis hominibus beneuole cum his ducenda sit uita, neq; ut admodum infestissimis, quandoquidem sunt à communi naturæ lege seiuncti nedum à nostra & scripta. Aduersarij nimirum & alieni ex opere sunt nō ex loci distantia internoscendi. Qui enī quæ hostibus placeant promptius exequatur, iure pro hoste habendus est, siue præsens is sit, siue unā militiam faciat, siue suæ genti fuerit quāproximus. Sed dicturi forsitan sunt neq; amicum neq; Imperatorem se obtinuisse, sed hostem potius & tyrannum, & qui Persarū rebus studeret. Eō uesaniæ hi peruenerunt, ut ad Persas defectionis insimulent mortuū: ita nec misero illi relinquitur, ut malis eximi uel mortuus queat. Nūcuero prodicionis sit reus, tamen ubi uictor euaserit, nihil malorū sit de cætero habiturus. Quenā enim siue apud uos siue apud barbaros lex accusationem collaudarit quæ post iudiciū fiet? Hi nanq; accusatores & iudices facti & hostes, indicta causa omnia simul nil delinquenti supplicia intulerūt, quæ uero tyranno & cōdemnato subeunda fuissent. Nūc itaq; prodeūt se ut defendant, qui interfectū iniuria criminantur: tamen eos oportuisset si criminationibus iam satis fidebant, ut priusquam obiecta referrent, quicquid iuris in hunc habuissent protinus confirmare & primi iudiciū trahere, non nunc criminando rursum & incusarent. Nam si permissum id

id omnibus fuerit, cur ipsi carnifices istos non occidamus, si liceat nobis in iudicium forte deductis, ut his fato defunctis quæ antea deliquissent referre, & hac uia eniti iure nos contra peccasse, quandoquidem priores ipsi pro re nequiter gesta affecti molestia, non iniuria in hos uindicaturi essemus: hoc pacto altercationes decenter procederent. Sed neq; nobis id audendum, nec alteri cuiquam, si pro patrijs fuerit institutis uiuendum. Agedum si cuiq; liceat eos quibus cum inimicitia intercedat subito obtruncare, idq; sapius factum uel in infinitum permitteretur quempiam audere: quonam pacto & uobis liceret intrepide sententias ferre & tutius confirmare, quum pro arbitrio quos uelint interficiant omnes & interficiantur, & inuicem insidijs uti impune confidant: uel quomodo adepturi uos quempiam estis, in quem supplicia inferre possitis: quin potius gens tota ad internecionem peribit, prærepturaq; est quæstionis & tempus, eorum proculdubio prauitas, qui sese quotidiana impugnatione deperdant. Sed cur, inquiunt, molestū id fuerit, si homine uno & hoc proditore deperdito, cæteri omnes qui nobis sunt fœderibus societate que iuncti cōtinentiores reddantur? Enimuero ex proditorum interitu, uel si infiniti dispereāt, si nihil aliud intersectoribus afferatur utilitatis, istiusmodi tamen ut è medio prorsus tollantur de se satis ad aliorum cōmodum ualent. At si proditione nulla deprehensa occidatur temere uir præcipuus aliquis & tormentis afficiat, perinde in eo facinore aperte deprehensus: quo pacto socij poterunt continentiores iam reddi? quo inquam pacto nō isti potius conuentiones dissoluāt, si sceleris participes fuisse uos duxerint: id sedulo animo agitantes, quod si erga familiares & coniunctissimos charitatis atq; iustitiæ fueritis prorsus expertes, in alienigenas & peregrinos sero uos stabiles fore, nec eos nisi incidente necessitate de cætero cognituros. Nobis tamen sat constat nec eius uos consilij participasse, neq; quod his duntaxat insedit scelus, in omne Romanorū genus iam peruasurū: neq; nostram de uobis conceptam opinionem quod fideles ex uestra consuetudine constantioresq; sitis, æquissimarumq; ut sit apud uos legū eximius usus, istorū est malignitas peruietura. Sed aliter longe sentimus, & uestrum id iudiciariū forum pro cōmuni gloria constitutum uidemus, ut uniuersi intelligant homines haudquaquā uestra uoluntate id factū, ut tam graua & uiolenta Colchi paterentur. Sed nūc forte in ambiguū multitudinis sententiæ distrahuntur, & in incertū ferunt quæ sunt cuiq; uisa: ex uestro tamē iudicio quod ab hoc & uulgari longe plurimū differt o iudices, perspicuū fiet nō familiariū proditores uos esse, sed peccantium castigatores. Hi uero etsi uerba uident in sui defensionē fecisse, satis tamen coarguunt sese inculasse, & sceleris absurditatē fateri. Siquidē per Imperatoris epistolam præfectis iniungitur, Gubazē ad se ut Byzantiū mitterent, & primo persuationibus agerent: proinde si dicto minus parēret, ut cogerēt, non tamen prius necarent, quàm ad defectionem penitus descendisset seu in Romanos

Romanos cœpisset hostiliter agere. Hi uero quū neq; præfectorum munere
fungerentur, nec aliās istis permitteretur ut licentius & pro arbitrio agerent;
confestim miserum obtruncarunt, haudquaquam prius ut Byzantium iret
hortati, uel mediocriter ut renitenti uim intulerunt, nec tunc primū hominem
periclitati si quo forsitan modo non iussis obsequi auderet, tametsi glorien/
tur quāmaxime & iactare nil desinant imperatoris mandata sese peregis/
se, quū illius potius aspernentur sententiam, ausi in primis falso Gubazem in/
cusare & de se facere quæ à rectoribus essent imperatis alienissima: & quod
cæteris erat absurdus, nec præfectis ipsis epistolam ostenderunt, ut percep/
tis quæ scriberentur satius facienda decernerent. Quo igitur pacto istorū au/
daciam nō quauis perniciē & quibusuis supplicijs longe superiorem quis du/
xerit? Liquet sane nulli hominū inferendam esse iniuriā, idēq; & fugiendū
& uetitū iam pridem fuisse, præsertim quū amicus sit & beneuolus qui à pro/
ximis impugnatur & iniuriā patitur. Quis enim nostrū pro Persarum di/
uitijs sua omnia offerentiū erga uos pristinā immutauit beneuolentiam?
Quis Cosrois Persarū regis nō est amicitiam aspernatus, & quū ei sat licuis/
set in omnem felicitatē procedere, erga uos amorē imminuit? Quis inquam
quū uestra loca p Persas diu opprimerent uestris adhuc contantibus auxi/
lijs, à uobis desciiuit, & ita ut subito ad ipsa Caucaſi montis miranda trāsiret,
& non potius tulerit in belluæ morem uitā hic ducere, quā hostium libe/
ralitate admissa, post reditum domi in delitijs uiuere? Quis demum erat qui
uestri ob gratiam minus reformidaret quauis grauissima pati? Gubazes ni/
mirum, o leges o iura, qui ad Persas defecit, qui tyrannidem cœpit, & Roma/
norum res prodidit, à Rustico & Ioanne abiectissimis quidem & perditissi/
mis uiris uir regius est ille occisus. Sed haudquaquam oportuit tam subito
hunc per istos disperditum iri, sed per publicos potius Romanorum Col/
chorumq; magistratus maturius condemnatus, per Imperatorem denique,
ut cæterorū quauis de causa maximum, ut pœnas promeritas lueret. Verum
quum nulla his esset tanti sceleris iusta causa committendi, sed odia potius
absurdiora quædam & ex inuidia nata ad id hos mali prouexerint, non in/
iuria rectis consilijs prudentibusq; cogitatis & utilitatis cognitioni nil tem/
poris reliquere: sola his audacia liuorq; licentiæ plurimū exhibebāt, & quod
diu animis agitauerant quum deniq; parturissent, sic temere sunt executi, ut
nec præsentis temporis obseruarent necessitatem, nec quoquam pacto cœce/
perint animo, tanto ingruente Romanis bello prudentis uiri officiū fore, ut
uel peregrinas & nondum cognitās nationes beneuolentia sibi & humanita/
te conciliarent: hi uero uel iam pridem familiarissimos hostes Romanis ut
reddant quāmaximi faciunt, & iam ad id isti peruenerant: nam & hosti/
bus cessimus, & aduersus amantissimos olim cōsilia inibant: terra Persarum
erat, & iam patrias leges apertius apud nos euanuisse contigerat, & cætera
inerant

*Rustici ad iu-
dices oratio*

inerant quæcunq; factionū sunt & dissidiorum indicia. Quū itaq; hæc omnia sic re ipsa processerint, & peracta iam sint, resq; nobis tam prorsus defluerint, exquisita quædam sunt his supplicia inferenda: nam si nos in Romanos fidem seruauimus, & in hac permanendo stabiles sumus, haud tamen o iudices par esse censemus ut nostræ benignitatis fructum hi referant, uel minoribus poenis afficiantur quàm facinoris natura deposcit. Postquam accusatores istiusmodi criminationibus usi dicendi finem fecere, Cholchorū turmæ audire quidem quæ dicebantur haud sat poterant: sed cognitis postea quæ producta per suos in conciliū fuerant, uel ipsæ quidem certando operam animi promptitudine insudare, gestuq; corporis ipso & nutibus identidem circumferri & sic animo affici, ut quid ipsi sentirent quidue cōmiserarentur præ se facile ferrent. Dū interea iudices indicto silentio inuicē consultando, tacito rē incusarent cōdemnarentq; atq; adeo grauiter ferrent nō statim reos perditum iri, sed alioquin hos hortarentur in eorū defensionem quæ uellent ut dicerent, Cholchorum multitudo processit in medium & apertius clamitando fremebant, ita ut in apertum uoces iam ederentur. Cholchi tamē qui ad incusandum destinati astabant, manibus significando, suos tumultuantes cohibuerunt: unde silentio facto, in medium Rusticus cum Ioanne germano productus uerba huiusmodi fecit, Fortuna nobis o iudices nostrorum consiliorum exitum subito immutauit, & plane in cōtrarium uertit: nam quū necesse fuisset rerum per nos gestarum ut magnitudine frueremur, nunc uero ut mortis rei, dicturi iam causam uobis astamus. Sed suauissimum id nobis certamen uidetur & gloriæ plenum, siquidem omnibus hoc modo perspicuū fiet nos solum egregium id facinus peregisse, ut hominem tyrannum & proditorem iccirco occideremus, ut Imperatoris nostri res integræ forent, ita ut si uel mors nobis sit obeunda, suscepturi ut non ingratam & uolentes quidem hanc simus, ac uoluntarium id effecturi, quod angit cogitq;, & moriemur optimum mortis hunc com meatum & læticiæ habituri, quod satis callemus Romanos adhuc in Colchos habentes imperium nos relicturos, & nondum illud ab his fuisse per alienos subtractum. Quod si apud Persas dicenda nobis causa esset, negaturi omnino essemus quæ fecisse arguimur, extimescendā que essent certiora iudicia, timoreq; perculsi in ambiguo forsitan uersaremur, quibus nam uerbis utendum esset apud iudices præcipue immaniissimos, & ægerrime ob id quod patratum esset ferentes, si spe fallerentur. Romano uero iudiciū gubernante, qua nam de causa sumus quod fecimus negaturi, quid præterea ea excusaturi, quibus & uos affecti beneficio estis quū tyrannū occidimus? Non enim inclytū illud & Imperatorium nomē illi reddendum, qui ex rebus ipsis ab ipso hoc nomine sit alienissimus uisus, tametsi accusatores isti ingenti uoce apud uos proclamarint indignū facinus fuisse nos ausos qui Imperatorem necarimus: non enim ex purpura seu quouis amiculo & extrinsecus

secus quæ uisuntur alijs ornamentis, id regium nomen est cuiquam tribuen-
dum, sed ei qui æquitatem exerceat, nec decetia aspernetur, & cupiditates his
solum rebus emetiatur, quæ animi stabiliunt sapientiam. Si enim ipsi uirum
hunc occidendo iniustam rem ausi sumus, æquior futura esset in nos crimina-
tio, meritoq; & uolenti & insolentes per Colchos nunc diceremur: sin uero
suis ex moribus pculis à regijs hisce officijs aberat, ita ut nec moderati quic-
quam nec pensi per eum consuleretur, nisi ut clam in nos Persas deduceret, &
his hæc proderet loca: quur nõ potius his egregie factis imminētis mali tem-
pus erat præueniendum, quàm regiam stolam uerēdo sub hostium ditionē
uenire? Enimvero qui periculū sibi aliunde præmeditatum prænouerit, quū
protinus queat insidias declinare, & præsens utcūq; propulsare discrimen, ut
imposterum occursuris consideratius queat se coaptare: profecto maiori sæ-
uitiæ ascribetur, si tum primum tormenta ingesserit, & non potius sua sit po-
testate contentus, qua contrā possit quum uelit malum inferre. At ubi cōsilia
sint ad rem ipsam deducta, & ad opem ferendam nihil sit temporis reliquū,
sed euestigio sint omnia peritura, & cum omnium communi salute dematur
etiā huius spes omnis recuperandæ, hic nimirum sapientibus celeritas est
præeligenda, ac ne quid indecentius patiantur mox procurandum. Si igitur
nunc isti irrumpāt accusatores, inquinatū scelus scēdamq; cædem identidem
clamitantes & eiusmodi nuncupationibus id factum decantent, & in rem ge-
stam enixe nitantur intendere: uestrum erit o iudices eos ad memoriā reuo-
care & contemplari qui priores eiusmodi causas obtulere, quibus ipsi per nos
rem gestam inuasimus, & facti ex æquitate animi bonitatē pernoscere: quan-
doquidē plerisq; in locis per ciuitates uagos quosdam & perditos homines
siue fures spectamus siue alios qui grauiora quædam admiserunt facinora,
hos quidem capite plecti, illis uero pedes præcidi: haud tamen factum id in-
cusamus, & si sit inhumanissimum uisum, nec præsidibus ipsis qui ea suppli-
cia inferunt succensemus, nec perinde crudeles, scelestos, ac infelices hos dici-
mus: sed priorum illorum scelera animo agitātes ad memoriā reuocando,
pro cōmissis pœnas hos luere credimus, perinde ea oblectemur crudelitate,
si modo dicenda crudelitas est. Quid ergo cōmissimus sceleris? Homine ne-
cauimus nobis infensum: tamen si inimicitiarum accusatores id nomen aptius
partiēdo, nõ ei tantum qui longo sit interuallo sepositus astruant conueni-
re, sed cuius hominū, qui & si eiusdē sit nationis, quæ hostes faciūt facere ad-
nitatur. Et nobis item ut optima ac uerissima hæc probatur sententiā, ut quæ
rei ipsius naturam perspexerit. Quum itaq; utrisq; nostrum id placeat, age-
dum hostem fuisse Gubazem, & prodito utamur nunc argumento, quando-
quidem huic innitēdo iure is cæsus uidebitur. Vniuersa hæc nanq; barbarica
natio, & si Romanorum sit ditioni subiecta, animo ab his tamen alienissimo
quamprocul abest, & legum ordine degrauata, ad res nouandas tumultusq;
R excitandos

excitandos suapte natura desert, suoq; more & libere uiuere his haud dubie perquam suauissimum esset, nec cuiquam subdi, ne improbitatis poenas subirent: unde quum id assequi nequeant, alias tamen hi nationes quæ hisdem secum uel ritibus uiuāt & quamproxime sint, ut sibi adiungāt quammaxime student. Quo uitio & si aperte Gubazes tenebatur, quia & barbarus natus, & communi hoc genti perfidiæ morbo tunc laboraret, eò est tandem aduersum nos liuoris euectus, ut non de cætero duceret quod animo inerat occultandum, quin potius accelerare, & re ipsa iam odia exequi, prauo fixa iam pridem ingenio ac male dissimulata: siquidem insudantibus nobis & quoduis discriminum attrectantibus, nec permittentibus hosti quippiā ex uoto procedere, ipse tamen domi manendū cum suis iam duxerat, & à laboribus procul abesse malebat, quum alioquin & diligentius obseruaret, & percontaret certaminū motus quò loci essent, tum si quid Romanis fuisset bello egregie gestum, exq; uictoria quid certioris fuisset & ueræ gloriæ partum, confestim is infensissimi animi prodita uanitate, & obtrectare adnitebatur, & perinde parui momenti facere ex rebus gestis laudem comparatam, uanum rei principium, ac uanissimum item euentum iactitans fore, nec nostra id quidē uirtute factū, sed fortunæ temeritate. Quod si forte spem præter aliquid minus prospere gerebatur: qui enim id fieri potest, ut res humanæ non plerunque in contraria aduersaq; deuantur, uel eodem ut semper statu procedant: tum is ueluti promptior quispiam rerum gestarum censor, fortuna ipsa perinde innoxia statim omissa, tanq; expers illa ut eius casus fuisset, quod haud satis probe per nos gerebatur præ animi pusillitate debilitatæ uel manuum & consultationibus stolide factis euenisse id decernebat, nō fortunæ temeritate uel inconstantia: nec huiusmodi cætera, quorum contumeliosius nos arguebat, hostiū ascribebat fortunæ qua nos superassent: unde quum nihil tacitum ferret, nō solū Persarū exercitibus notiora hæc faciebat, quibus omnē operā insudaret, sed uel in Hiberiam usq; ad Alanos Suanorumq; nationes & cæteros barbaros qui & ultra Caucasum incolunt loca, uel alios item atq; alios qui ab his longo sunt interuallo & ultimos habitant terrarum fines, nuncios dimittebat, qui ferme significarent Romanos bello inualidos à barbaris deuictos debellatosq; esse. Et sane huius rei ob gratiam nuncios transmittere nunquam desisset, si modo cōtinenter id facere potuisset. Quod utiq; studiū non solum ad Romanorum is efferendā ignominiā ceperat, & si magnum id erat infensi animi argumentū: sed aliud quiddā & longe maius elaborando machinabatur, nimirū qui eam famam quæ de Imperatore Romano apud barbaras gētes peruicit, quod potentissimus sit, trophæisq; & plurimis præditus, in partem dissoluere idcirco animum intendisset, ut barbaras gentes & si uirium Romanarū admiratione simul & formidine captas, audentiores fidentioresq; redderet. Num igit hostis erit & iure qui ista faciat nuncupandus, an

dus, an amicus potius & beneuolus imperator, sociusq; & foederibus iunctus,
 siue ut aliascunque denominare accusatores hi glorientur? Tametsi id nomen
 utrisq; si communiter tribuatur, haud tamen aliter amicus discerni ab hoste
 queat, nisi ex incidentium rerum euentu, & utrum recte an aliter affectus ani-
 mo sit. Si igitur Gubazes nostram uictoriam ægre tulisse arguitur, & iocun-
 ditate affectus si quid ipsi forte deliquimus, quur aduersus Romanas leges
 barbari isti inclamant, quibus in hos animaduertere cōsueuimus, atq; adeo,
 ut has forte sustulerint quā Reipub. firmitatē in partē obturbāt, demoliunt
 & uastāt. Sed si uidetur, quæ dici decentius possent, nunc omittamus, & rerū
 duntaxat contemplemur experiētiā, quō nam nos illa sit traductura. Tene-
 batur à Persis præsidiū Onogoris ex Archæopolis circumiecto agro adem-
 pta: & erat quidem intolerandum id dedecus, hostilem exercitum infra no-
 strorum locorum conspectū tam ualide consedisse: uicerat in præfectorū con-
 silio ea sententia, ut in hos cum uiribus uniuerfis iretur, euertereturq;, siue sal-
 tem depelleretur quod ibi reliquū esset exercitus diu iam collocatum. Erant
 quidē nobis Colchorū pernecessariæ copiæ, ut non modo pro sua eorū loco-
 rū peritia plus aliqd q̃ hi qui eius regionis sunt imperiti, ad cōmunem utili-
 tatem excogitarent, sed ut bellantibus nobis aduersus armatos & è munitio-
 nibus propugnantes, uel in Persas etiam qui essent è Muchiride aduenturi
 auxilio forent, & simul obuiā irent. Quid tum igitur hisce in rebus præfectis
 agendum fuisset? Nimirū precario gentis ab duce Lazorum deposcendum
 auxiliū erat, factaq; petitionis mox æquitate in belli societatem ea gens ascen-
 scenda. Precati sunt itaq; & rei ipsius aperuere necessitatē. Ille tum ut qui pro
 indubitato Imperatorem se duceret, perinde ac fas sibi iam esset pro arbitrio
 uiuere, nec militare quidem nobiscum uolebat, nec ad præsidium expugnan-
 dum contēdere, atq; adeo, ut ne adesse quidem tunc toleraret, nec pertinaciā
 deprecari suam, nec ad negandū saltem aliquem prætextū moliri creditu fa-
 cilem: sed præfectorum reiiciebat petitiones grauius longe & plane acerbius,
 quā mercennarij & subditi hominis dignitas pateretur. Ad hæc in præfe-
 ctos odium accedebat, & hostiliter illis conuiciabatur, perinde strenue factū
 id duceret & Imperatore sat dignum: quin etiam nomine singulos compel-
 lando iādū præmeditatus & fidens criminationibus incessebat. Deinde cum
 cōtandum fuisset, uel egregium opus diutius differendum, & castigationes ab
 eo expectādæ maiores, uel Imperatoris epistola depromēda, cuius hic iussu
 Byzantium iret, qui tamen in terris ne breuius quidē iter facere nostri gratia
 uellet. Sed qua nam arte ad Imperatorē trāsmitti hic poterat homo, qui tan-
 topere nobis esse infensior occēpisset, nisi cum infinitis & turbulētissimis se-
 ditionibus ac ciuium cæde, & aperta quadā ad Persas defectione, tum haud-
 quaquā, ut hostis impudentissimus & uim omnino factururus, dictis esset ob-
 sequuturus: & eius gens omnis ad seditiones sit promptior, tum quia suapte

natura ad res optime constitutas, more barbarico commouendas & obturbandas feratur, tum etiam quia in proximos habeat qui se tueantur, unde & nos principe seditionis sublato tantarum calamitatum materiam tanta facilitate sedauimus, ut nunc apertius credi non possit quod erat omnino futurum. Non itaque iudices hi nunc epistolam proferant, neque idcirco nos deprimant, quia quae in ea perscriberent sectati nil simus. Id namque quod haud satis pateret ut Gubazi esset Byzantium ad Imperatorem eundem, profecto periclitatio erat & tentatio quaedam iure composita, utrum sponte is iussa subiret. Vbi uero facile nobis eius animi peruicacia cognita est & contentio, quandoquidem id quod minus esset repudiaret; quo pacto nobis non ad maiora erat progrediendum, & non euestigio ad eum finem mox concedendum, ad quem multis intercedentibus malis aliquando tandem peruenimus? Non enim ei qui temporis opportunitatem neglexerit, nec se rebus gerendis tunc statim accommodet, licet in posterum quod omissum est reuocare. Relinquebat ergo, uti apparet, & accusatores isti fatentur, ut Gubazem in iudicium euocarem, & iocularia quaedam excitarem certamina, & uerborum potius ut grauitatem & elegantiam quam rerum securitatem deligerem. Haud tamen permisissent id Persae, qui praesentes iam essent & rebus incumberent. Sed postquam Gubazes hostis esse & proditor undequaque arguebatur, ad spemque erigebatur tyrannicam: quid interesse Colchiam putant, siue per nos, siue per alios sit is obtruncatus? Non enim praefectis solum siue aliis prepotentibus necesse est ut bona mens innascatur, & plane insideat: sed cuius hominum, qui eius uitae conditionis, in qua sit constitutus, cursum ut teneat decoremque cupiat insudare, & quod omnibus conferat pro uiribus exequi. Quamobrem & si uani quidem & conspuendi apud uos iudicamur, summam tamen erga Imperatorem fidei sumus, & mirifice Romanos nos colimus: unde & qui parare his insidias uellent, quo minus id facerent coercebamus. Quod si aliud quippiam id praeter dicendum erit, nosse uos uelim o iudices, pulchrum esse & in uero aequissimum facinus quod opportune nos ausi sumus, nec sine Martini uoluntate patratum. His peroratis, Athanasius non minus tunc primum Rustici dicta quam Colchorum, ut simillima ueri, admisit. Vbi uero bis iam ea est de re consultatum, diligentius omnibus perscrutatis, quum de prodicione & tyrannide factum nullum aperte constaret quo deliquisse Gubazes deprenderetur, sed iniuste potius uideretur & iniquiter fuisse commissae caedes, nec per Romanorum obprobrium ad Onogorim cum his simul in expeditionem iturum se Gubazem negauisse comperiretur, sed quia praefectis esset ob militiam admissam infensior praedeliis nimis & negligentia debilitatis, confestim Athanasius quod de Martino dixerat Rusticus, quod eius uoluntate patratum fuisset id facinus, referendum Imperatori potius quam in praesentia iudicandum existimabat. His uero ut aperte se caedem patrasse fatentibus ex scripto sententiam intulit, qua interfici iubebantur

iubebantur & capite plecti. Tunc demū Rusticus & Ioannes comprehensi
mulis impositi & publice circumacti maximum de se & horribile spectacu-
lum Colchijs præbuere : nam obstupefacti astant pracone uoce ingenti
& apertius proclamitante, monenteq; leges ut uererentur, iniusta q; cæde
uel singuli abstinerent. Vbi uero præcisa his capita sunt, tum omnes decussa
molestia è Gubazis morte concepta in cōmiserationem sunt uersi, & in his
certamen omne solutum: proinde Colchi Romanos rursus summa bene-
uolentia prosequi, & pristinos renouare mores. His ita peractis, Romanorū
exercitus per castella præsidiaq; hibernabat ut cuique erat iniunctum. Inte-
rea uiri quidam Misianorum primores in Hiberiam ad Nachoragan Per-
sarum regem profecti, renuntiatis quæ in Sotirem ipsum egissent, uera pro-
fectionis causa occultata querebantur, quod postquam Persarum partes se-
ctandas sibi delegerāt, per Romanos & Colchios contemnerentur, & inter
abiectissimos habitū, deniq; sibi Romanorū præfectum Sotirem instituisse,
& uerbis quidem prætendere eorum se oppidum uelle ut socijs inde aurum
impartiret, sed finem fore in suæ gentis perniciem: unde quum in præsentī li-
teret uel funditus his interire, uel Romanos præueniendo ex audaci facinore
apud nonnullos sibi gloriam uendicare, uel hoc saltem pacto imminui, ui-
uere tamen se pro arbitrio malle, & sua utcunque expedite sit uisum dispo-
nere, delegisseq; potiora, & quæ magis humanis inhereant moribus, aliorū
siue conuicia siue criminationes parui se ducere, maximi tamen salutem: So-
tirem deinde fateri se obrūcasse, ut exactis ex eo pro illata iniuria pœnis ad
se & Persas facta hoc pacto erga hos beneuolentiæ fide cum gloria maiori
transirent: Romanos tamen nō desituros asseuerabant, quum pro re gesta,
tum defectionis ob causam ad Persas facta, rem molestius ferre, sed se q; ce-
lerrime inuasuros, sublaturōsq; ubi eō concesserint uniuersos. Quocirca de-
centius fore, ut qui se sua q; dederent, rex ut benigne susciperet opemq; fer-
ret, eorumq; locis prospiceret, ut suæ ditionis iam factis, nec per negligentia
gentem nec paruam quidem neq; obscurā & periclitantem iri disperditum
fineret, quippe quæ ad eius imperium non parua sit futura utilitatis acces-
sio: nam & peritos se belli esse facile se comperiturum aiebant, secq; post Per-
sis quum opus foret fortissime pugnatorios, suamq; regionē quia supra Col-
chos resideat, peridoneam fore, unde tanquam è munitionibus in hos tuto
fieri insultus queant. His Nachoragan auditis, Misianorum oratores perq;
lubens excepit, factamq; ad se defectionem probauit, fidentesq; abire hos
iussit, ut in tempore Persica auxilia habituros. Hi itaque ubi ad suos redi-
tum est, singulis uti acta fuissent renunciatis, spei plenos hos faciunt. Vere
autem incipiente, Romani in unum coactis iam exercitibus, aduersus Mi-
sianos ducere statuunt, Buzes uero Iustinusq; ut in insula maneat consti-
tuuntur,

stituunt, eas partes asseruaturi, & curæ ut his cætera foret: ad hominûm aut
 tria milia equitibus pedites intermixti ab bellum sunt missi, inter quos erant
 clarissimi uiri Maxentius Theodorusq; Zannicarum copiarum præfecti,
 utrique, ut sæpe iam diximus, bellicosi, & ordinum duces, & hos quidem
 in expeditionem profectos subsequuturus haud longe post erat Martinus,
 ut omnes simul duceret. Hi tamen interea ne inexercitati manerent, eius
 exercitus præfecturam sunt nacti, quoad his esset per agrum pacatum iter.
 Barazes Armenius, & Pharsantes Colchius, qui nec laborum tolerantia,
 neq; alia dignitate cæteris præstarent militibus, sed nonnullis inferiores po-
 tius essent, Lazorum præfectus alter militum erat, dux alter Colchici im-
 peratoris familiarium agminum, haud tamen tantum his uel prudentiæ uel
 audaciæ inerat, ut fidentius iubere præesseq; Romano exercitui possent. Et
 Romanorum iam copiæ in Misianorum agrum peruenerant, & progredi
 iam cupientibus impedimento fuit Persicum agmen eodem coactum. Per-
 sæ namq; quum se Romanos ad bellum parare præcissent, & aduersus Mi-
 sianos ituros, ex Hiberia motis & e castellis circa Muchirissim castris eodem
 quod & Romani tendebant, agrum Misianorum ut mox defensuri, ita & al-
 laturi his opem. Quum itaq; circa Psilliorum præsidia Romani stationem
 haberent, tempus extrahere nitebantur, quoad æstas exiret. Nam uelle tunc
 Persis simul & Misianis obuiam ire, nec commodum fore & falli se posse re-
 bantur. Sic itaq; utrinq; exercitus quiescebat, & in neutram partem progre-
 diebantur: sed se inuicem asseruabant, intentiq; expectabant, si quis prior in
 se impetum faceret. Aderant autem Persis Hunni Sabiriq; auxiliares & mer-
 cede conducti. Constat hanc gentem & maximam esse, & hominum copia
 abundare, belliq; studiosissimam ac rapinis admodum deditam ac alieni
 percupidam, sed lucri auiditate & prædæ spe nunc his nunc illis sese in belli
 societatem adiungunt, & simul pericula subeunt, ad alteriusq; partis hostes
 suos fallendo sæpe pertranseunt: siquidem cum Romanis plerunque, cum
 Persis sæpe & mutuo in aciem prodeunt, & certamina ineunt, momentoq;
 temporis ad utrosq; exercitus alternis uersi stipendia faciunt: nam & priore
 bello aduersus Persas pro Romanis pugnarunt, & Dilimnitarum uim ma-
 gnam noctu se inuadentem interfecerunt. Quo bello confecto, pro conueta
 acceptaq; mercede à Romanis aliò abierunt, ita ut rursus qui paulo ante Ro-
 manorû hostes acerrimi extitissent, hi sequerentur, siue iidem illi hi fuerint
 siue alij quidam, Sabiros tamen fuisse sat constat, & eorum ex gente qui Per-
 sis auxilio mittebantur. Hoc itaq; Sabirorum ex agmine homines ad quin-
 gentos sub diuo confederant, & haud longe à cætero Persarum exercitu sta-
 tionem habebat. Quod ubi Maxentio Theodoroq; cognitum fuit, & quod
 dearmati per negligentiam, & in hostico solutius uiuerent, confestim in eos
 trecentorum

trecentorum equitum turmam duxerunt, ualloq; circumfesso (non enim plurimum is eminebat, nisi quantum extrinsecus hominis equo insidēis caput duntaxat compareret) unde quaq; & ē propinquo lanceis, saxis, sagittisq; & alio quouis armorū genere quod manibus occurrisset barbaros cōfodiebāt. Tum illis plures esse q̄ in uero erant hos suspicantibus, & simul re insperata perterritis, sese tuendi nulla animū cogitatio subiit, nec fugæ quidem locus patebat, uallo muroq; circumactis: ibi ergo ad unum omnes & passim cædunt, quadraginta & soli qui hostes mirifice latuissent uix euasere. Hi nanq; ē muro quē reptando inscenderant, in alterā se partem præcipitarunt, in densioremq; & proximā syluā delituere, quos tamen Romani cæteris cæsis insectando peruestigabant. His itaq; Persis renunciatis, extemplo duū milium equitū turmam acie instructa in Romanos miserunt: illi tamen tanta multitudine in tempore declinata, iam factis contenti, citatiore cursu retro in præsidium, unde profecti erant se receperunt. Pro re quidem egregie gesta gloria elati mutua gratulatione efferebant: tametsi Maxentij ducis ob gratiam grauius angerent. Is nanq; unā cum cæteris dum eos insectaretur, qui se in sylua abdiderant, telo traiectus desperantibus omnibus salutem recepit. Iustinus interea suis ē ducibus quempiam Hunnū genere, Ehninzur huic nomen erat, ex insula cū duobus milibus equitū ad Rhodopolim oppidū misit, Rhodopolis uero Colchiorū quondā oppidū fuit, à Persis tamen tunc tenebat, per Mermeroem regē antea captū, & ualido præsidio obfirmatum. Quemadmodū autē transacta ea res sit, quandoquidē Procopius rhetor de ea satis perscripsit prætereo. Eō igit ubi est uentū, prospera quædā iuuuit fortuna, excellerat nanq; tum forte ex oppido Persarū præsidium ad breue alibi permāsūrū, incolarūq; multitudo ipsa diuersim diuagabat. Opportunitatē igit nactus Ehninzur sine ullo labore urbe potitus per eā ingressus discurret, & Persarū quos reliquos esse intus deprehendit, occidione occidit. Ciues uero ubi cognouit externo potius pauore q̄ sua perfidia cum Persis sensisse, ut patriā incoherēt rursus permisit, & acceptis obsidibus omnia in tuto constituit. Hoc pacto Rhodopolis ad priorem statum redacta patrias leges recepit, & sub Romani Imperatoris denuo ditionem concessit. Sed ea æstate nil aliud actū memoratu dignū: hyeme uero iam appetente, Persæ quidem sublati castris ad Cotaism in Hiberiam se receperunt, ut his ipsis in locis hibernaturi, auxilia detestati quæ Misanis tulissent: nō enim id æquū esse censebāt, nec patrio more permissum, ut eo tempore anni in tam longinquā expeditionē labore attererentur. Romani uero perinde obsidione iam liberati occēptū iter tenebāt. Verum ubi ad Tibelium, id præsidio nomen, iam peruenerūt: id nanq; Misanorū Absiliorumq; agrum disternat, superuenit Martinus, qui cæteras copias secum dūctaret, & exercitu uniuerso dispo-

sito eodem consedit. Sed interea morbo & graui correptus, ademit quidem & intercidit suimet animi promptitudinem. Is siquidem ea hic mente immorabatur, ut in Colchicum agrum & eius regionis castella paulopost rediturus. Qui uero relinquebantur quum ad Misanos progredierentur à prioribus præfectis deducti primo quidem tentandos hos esse duxerunt, si forte uellent ad bonam mentem redire, ac suis recognitis ducibus commissorum iam denique pœniteret, & redditis simul Sotiri ablati pecunijs Romanis se dederent, unde delectos Absiliorum ex gente facundissimos uiros ad Misanos oratores dimittunt. Misiani uero tantum aberant, ut cœptam amitterent crudelitatem, uel futuris officijs ut hanc compensarent, hisque perinde ornarent rerum suarum absurditatem, ut tanquam nefarii ac perditii homines ius gentium aspernando & conculcando oratores confestim occiderint, uiros præsertim Absilios eiusdem uitæ, eorundemque morum finitimos, præterea & eorum prorsus expertes, quorum ipsi Romanos & Sotirem incussassent, præsertim quum se amice beneuoleque & quæ in rem essent commonefacerent, nec molestius mandata referrent, eò hi furoris euecti. At tunc primum impia quædam adorti, præcipientes de cætero eisdem oppressi malis & maiori cum impietate deferebantur: siquidem cognito Persarum discessu, & desperatis ex conuentione pristina auxilijs, confisi tamen locorum difficultatibus, quod eà nec se adire nec transcendere Romanos posse rebantur, deteriora quædam aggrediuntur. Est mons quidam urbi obiectus non admodum eminens, ascensu tamen accliuu difficilius, absclusus undique & plane abruptus, in medio breuis quidam & non multum attritus apparet callis expedito cuiquam uni uix peruius, atque adeo ut si unus aliquis eius montis summum fastigium armatus insederit, hostes omnino sit transitu prohibitorius, uel si eorum infinita sit multitudo, uel leues quidam & agiles sint, quales esse Isauros ferunt. Huic itaque loco confisi, in uiolentissimam quandam desperationem uenerunt. Romani uero patratum in oratores scelus ubi his primum renunciatur, ira commouebantur. Sed dum interea barbari cunctarentur, & in monte nondum præsidia collocassent, præueniendo mox hi uerticem occupant, & nemine prohibente in planiora ex altera parte loca ac late patentes campos descendunt. Misiani uero ea spe destituti, ex omnibus præsidijs rebus auectis, & minus necessarijs igne absumptis in unum se, quod munitissimum uidebatur præsidium coegerunt, Zachar ab antiquo denominatum: sed Ferreum deinde illi cognomen est inditum, quia & ualidissimum esset, & captu minime opportunum. Dum hæc peragunt, Romanos quosdam ad equites quadraginta, præstantes tamen, ut qui ordines ducerent, quum seorsum à suis iter haberent, Misiani mixti equitibus pedites uiri sexcenti inuadunt, rati se omnes facile necaturos: quum illi uti belli periores, ubi

res, ubi in collem se receperunt, operam se tuendo nauabant: sic diu strenue & ancipiti Marte pugnatum, Misianis Romanos equites circumuenire nitentibus, illis uero enixe adeo impetum in hos facientibus, ut hostium nunc phalangem irrumperent ac protinus profligarent, nunc rursus cedendo sese in tutum reciperent. Sed quum interea ex edito monte Romanorum alia copia se ostendissent, dolo id agi barbari, & sibi parari insidias suspicati, concitatissime statim sese in fugam dedere. Romanorum uero exercitus (iam enim inter se uniuersi coierant) hos infectatus, tergis mox hostium insistebat, eorumque maximam partem occidit, atque adeo, ut tanta ex multitudine octoginta duntaxat in praesidium se illud receperint. Quod utique si eodem impetu inuasissent Romani, trepidantibus adhuc ex his quae acciderant barbaris, cum uniuersis capi tunc potuisse nil ambigo, & die eadem bellum finire. Sed quum his nullus adesset praefectus, qui uel praestaret prudentia, uel uiribus esset & factis clarus, & perinde pares se duceret omnes, atque adeo, ut nunc se inuicem ignauiae incularent, nunc uero alternis iuberent, & huiusmodi alia quae uel fecisse uel audisse hos dixerit quispiam: nam quidam & plane inglorij istorum fuere conatus: nam quum hi diuersa sentiret, diuersaque item & singuli uellent, & nihil eorum quod uarij cuperent perageretur, grauius nimirum quisque ferebat non fieri quod sibi collibuisse, negligenter & segnius ad rem gerendam prodibant, & acceptum infortuniu plerisque uolupte erat, ut & iactare apud proximos possent, & sua extollere, & delicti causam fuisse id praeter nil aliud demonstrare, quam quod suis iussis minus fuisset obtemperatum. Quum in his uersarentur hi certaminibus quam procul ab hostibus, ut hos obsessuri castrametati sunt: unde nec, ut belli consuetudo deposcit, oriente iam sole est stationibus prodeuntes hostibus insultabant, sed in segnicie infortuniu relapsi, superuacaneum fore existimabant, diligenter aliquid & suo tempore exequi uelle, sed praepropere quidem & non opportune in hostem ire, & celerius se ad stationes recipere. Quibus rebus Martinus iam cognitis, ad hos hominem misit qui uniuersis praesset, Cappadocem genere, praefecturae dignitate iam antea nobilem, Ioannes illi fuerat inditum nomen, Dagan alias cognomento hunc uocitabant, is ferme paulo ante ad Colchios fuerat per Imperatorem transmissus, & Rustico suo illo in munere statim successus. Itaque in Misanos ubi demum peruentum est, quum praesse uniuerso exercitui iam occipisset, omnibus extemplo circa praesidium coactis agminibus id obsidere adnitebatur, & simul eos inuadere qui extra praesidium essent, & omnia prouiribus obturbare. Barbarorum autem domicilia non intra circumactum erant praesidio murum, sed in proximo scopulo quodam & porrectiore sita, circa uero saxa abscisa abruptaque praecipitia & in profundum tendentia, unde & locus aditu difficilis reddebatur, peregrinisque & insuetis erant plane incognita quae eodem sunt omnia, ita ut uix incolae ipsi pro locorum peritia ex angustissimo calle quodam
& subla

& sublatente, ac maximo cum labore uiam tenerent: descendunt tum, & iterato sursum uersus quum opus fuerit obrepunt: ad huius autem loci radices in planicie ipsa & loco patentiore fontes potabilis aquæ sponte sua emergunt, quibus potantur qui arcem incolunt summam: unde quum interdum aquari per Romanos barbari prohiberentur, noctu aquam descendendo haustam asportabant. Vir igitur Isaurus quidam Ilius nomine, qui ea forte è regione custos erat appositus, ubi primum non paruam Misianorum manum longe ex intervallo & nocte intempesta descendentem peruidit ut aquam deferrent, rem tacitus tulit, abeuntes tamen occulte subsequitur, & simul ascendit quousque ad montis cacumen perueniens, loci situm, quantum in tenebris licuit, optime contemplatus est, nec ultra uiros decem ad aditum asseruandum fuisse appositos: quibus omnibus cognitis, descendens protinus præfecto quæ uiderat singula explicauit. Præfectus uero eo ex nuncio gaudio ingenti affectus, nocte insequenti uiris centum delectis ualidis quidem & audentibus ad aditum illum emisit, ut & locum simul contemplarent, & si res posceret, impetum facerent. His deinde iniunctum, ut ubi in tuto iam constitissent, buccina signum darent, ut cæteris copiis muros repentius & summa ui inuadentibus, utrinque hostes obturbarentur. Qui uero ad id erant delecti, Ilium ducem in ascensum sectati, & hortati se mutuo euadebant. Vbi uero ad medium est montis peruentum, incensum uigilum ignem apertissime conspiciant, ipsos uero quam proxime decumbentes, quorum septem sopiti stertentesque iacebant: unus dum taxat cubito innixus, perinde excitus declinaret: nam & is capi somno iam cœperat, & capite inclinari, nec satis patebat quò nam euasurus iam esset, quum identidem dormitando excitaretur. Interea Leontius quidam in lubrico quodam cœnosoque loco in terram prolapsus, clypeo diffracto deferret: unde crepitum, uti par erat, iam edito existit uigiles statim, exterriti que cubilibus adhuc insidentes, nudatis gladijs, & capitibus circūactis quoquo uersus respiciebant, haud sat tamen imaginari factum id poterant: siquidem accensus & lucidus ignis uisum his interceperat, quo minus possent qui in obscuro se continebant apertius contueri: crepitus præterea quem dormitantes exceperant, nec clarius quidem, nec qualis armorum fragore significaret ab his poterat internosci. Romani uero apertius omnia intuebantur: nam gradu represso taciti morabantur, haud secus ac terræ hærentes, uocemque adeo continebant, ut ne hiscerent quidem, immotosque pedes uelut terræ impactos eodem tenore seruabant, siue hos sentibus siue cautibus & saxis imposuissent: quod si haud ita se habuissent, sensusque aliquis eorum quæ gererentur ad uigiles peruenisset, futurum omnino erat, ut per hos in decliue præuoluta saxorum ingentiū mole hi omnes attererentur, qui præsidium inuasuri eò peruenerant. Stabant itaque taciti immoti que omnes, atque adeo, ut uel ipsum insuper spiritum continerent silentio pressum. Barbari autem ubi nil graue esse quod auribus accidisset existimarent,

existimarēt, iterato in id quod his gratius erat, mox relabuntur, libētissimeq;
decubando redormiunt. Romani itaq; in somnum hos iam resolutos confe/
stim inuadunt obtruncantq;, cum his simul & semisomnem illum perinde il/
lulum & compellatum occidunt: demū intrepide prodeunt, ubi in frequen/
tiora ædificijs loca diuersi effundebantur, tuba mox classicum cecinere: quod
ut primum Misiæ auribus exceperunt, rei nouitate obstupescit, & eorum
ignari quæ tunc gerebantur, surgentes tamen suos mutuo conuenire, coireq;
simul, & aliunde alius profligare. Romani uero uel in foribus ipsis obuiam his
prodeundo, gladijsq; eos excipiendo, ingentē edidere cladem, quum partim
e domibus proruentes, partim præsentis nacti, partim paulopost affuturos
contrucidarent, ita ut nullum esset eius mali leuamen, uniuersis iam irruen/
tibus: magna præterea uis scæminarū comploratione facta extra domos sese
in publicū effundebant, nec ab his tamen Romani ira incensi, manus deniq;
abstinebant, sed crudelissime & hæ necabant: una tamen & elegantior quæ/
dam ardentes faces quum manu gestaret publice uagabatur, quæ protinus
telo in uentrē icta quàm miserrime moribunda procubuit: è cuius manu ubi
miles quidam faces extorsit, circumiectis domicilijs ignem subiecit, quæ quū
è ligno essent & eiusmodi leui materia ædificata, euestigio conflagrarunt,
flammaq; adeo in sublime euecta est, ut Asiliorum genti, & alijs qui longo
tunc aberant interuallo, quæ gererent significaret: tum barbari effusus inte/
rire, & mortē occumbere: quippe qui domi manebāt, & cremabantur simul,
& ruinis contegebantur: qui uero è domo prouerēt, in promptu gladiatorū
perniciēs ingruerat. Pueri præterea multi flebiliter matres nomine uocitan/
tes, mox rapti saxi partim inclementer illis discerpebantur, partim uero per
milites, & ludibundos quidem, ex alto præcipitabantur, quos postea de loco
inferiore subeuntes alij erectis exceptos lanceis perforabant. Et forte haud
quaquam immerito Misiæ genti grauiter adeo succensebant Roma/
ni, tum quia occidissent Sotirem, tum quia & oratores sceleratius uiolassent:
non tamen tantopere erat in teneros & recens natos ac ea iniuria desæuien/
dum, qui paternæ audaciæ & ignari prorsus & expertes fuissent. Sed nō im/
pune Romanis id scelus fuit, siquidem nocte tota in his malis transacta, quū
deletum esse oppidum his uideretur, debellatq; Misiæ, uiri quingēti & ar/
mis admodum communiti è præsidio prodeunt, de improviso Romanos
adoriuntur, & quam multis affectos uulneribus uiolentius impellendo in fu/
gam uertunt: tamen illi, ut in præcipiti acti & abunde conuulnerati ægerrime
se ad exercitum receperunt: nam instantibus hostibus, telaq; ingredientibus
quū præcipientes agerentur, in saxa cotesq; tibias & crebrius offendendo dila/
cerabant, atq; adeo, ut ad scopulū reptare nulla de cætero subiret his animū
cogitatio: muros tamen ea ex parte qua expugnari facilius poterāt, inuaden/
dos esse, & fossam complendam Romanis uisum: unde & casis, tugurijsq;
quamproxime

quamproxime structis, è tūto moenia iam oppugnabāt, sagittisq; & machi-
nationibus usi, quibus grauissimam his demum obsidionem & plane intole-
randam efficerent. Barbari uero & si labore ingenti afficiebantur, & acrius ur-
gerentur, haud tamen uel coarctati sese & muros tueri desierant: iam enim
ex his quidam ad alteram Romanorum munitionum partem testudinē im-
portarant, ut omnia ad terram prosternerēt: prius tamen quā uallo appro-
pinquaret, uel in testudine penitus delituisse, Surranus uir quidam Hister
in quempiam hostium & conspectiorem telum intorsit, letaleq; huic uulnus
influxit: eo cadente confestim cōcussa testudo ipsa inuertitur, & alueo circum-
acto supinoq; reiecti omnes nudatiq; sunt, quos Romani hastas eiaculari
interfecerunt. Unus uero, qui forte euaserat, quum ad præsidiū proxime per-
uenisset, portulā iam iam ingressurus, sagitta ictus interiit, cadensq; in limine
iacuit in interiorē partē porrectior. Qua re Misiani animaduersa sinistrum
id futurorum omen euitandum sibi quammaxime ac detestandum ut arbi-
tror rati, desperatisq; suis iam uiribus, & Persici auxiliij spe tandem deposita,
cupidi pro uī Romanis illata metu denique liberari, proprias uires emensi,
quod nec bello pares Romanis fore se ducerent, nec bellum sustinere diutius
possent, uix aliquando tandē resipiscences, ad Ioannem oratores miserunt,
precatum ne se perdere ad internecionem iam uellet, gentē ab antiquo obe-
dientem, & eadem secum de deo quā optime sentientem, & quē quia prius
affecta iniurijs sit, ad id demū descenderit, barbarica quadam dementia fa-
ctum, ut Romanis obisterent, haud tamen cōmiseratione & uenia indignos
omnino fore se affirmabant, qui tot mala perpeSSI, poenisq; tam acerrimis &
tam multis affecti iam essent, præsertim quum circumiecta præsidio loca in-
cendio conflagrarit, uirorumq; non minus mille & quingentorum iacturam
fecissent, & pubescentium puerorumq; item & sceminarum numeri amplio-
ris, atq; adeo, ut haud multum defuerit, quin Misianorū gens sit prorsus sub-
lata. Ioannes uero animo perquam lubenti, & multis de causis istorū preces
admisit, tum quia ne diutius in loco deserto prægidoq; cum uniuerso exer-
citu periclitaretur, tum quia satis poenarum iam dederant, qui in se deliquis-
sent: unde acceptis obsidibus, & omni pecunia quam præfectus Sotiris secū
detulerat recuperata, Imperatorisq; auro in potestatem redacto, quod utiq;
perfectorum proborumq; numismatum fuit octo & uiginti milium, additis
octingentis, prædaq; multa onustus, permisit rursus sua hi ut intrepide pos-
siderent, uitamq; innouando, pristino more ut uiuerent. Ipse demum in Col-
chicum agrum reuertens, indyctum quidem & gloria superbientem, triginta
hominibus duntaxat desideratis, reduxit exercitum. Post hæc Imperator Ju-
stinianus Martino prorsus exautorato, Iustinum Germanicum copijs uni-
uersis quæ apud Colchos & Armeniam erant, liberæ potestatis & solū præ-
fecit. Iam pridem enim illi id animo inerat, ne de cætero his imperaret Mar-
tinus.

tinus, quia in Gubazem insidiarum nō minima causa fuisse argueretur. Continuerat tamen antehac animum, & rem plane dissimularat, haudquaquam per id temporis ratus principes esse uel concitandos, uel loco mouendos, rebus adhuc ea in regione turbatis, & eo minus quo & is esset exercitibus gratus, tum quia bellicæ rei peritissimus erat, tum etiam quod opportune decenterq; bello cuncta disponderet: cuius rei apprime gratia incolumē ad id tempus seruatum fuisse nil ambigo, nam aliās cum Ioanne & Rustico mortem simul obisset. Nunc uero præ trophæorum à se partorum, rectorisq; consilij reuerentia, quo in ipso rerum gerendarū discrimine utebatur, depresso paulatim ereptoq; demum permagno illo superboq; imperatorio nomine, titulum quidem illi permisit, dominari tamen in cæteros uetuit, sed priuatam iniunxit ut duceret uitam, pœnarum se satis iam ratus ex eo per ignominiam exegisse, tametsi patrati in Gubazem sceleris fuisset hic particeps. Quū itaq; Persæ quietius agerent, & haud secus res pacificæ essent ac si factæ induciæ intercederent, tunc demum Iustinianus Martino è præfectura eiecto, Iustinum ut propinquitate sibi & genere coniunctissimum, ita & tunc temporis cōmuni omnium opinione percelebrē, Byzantium ad se euocatum, & copijs uniuersis præfecit, Colchosq; remisit, ut omnibus prospecturum. Quū itaq; Iustinus præfectus iā omnibus esset, nec Persæ ut acie decertaturi se ad bellum pararent, neq; in hos Romani ductarent exercitus, sed sua utriq; custodijs tuerentur, & quoad possent consilia inuicem explorarent, & neutra pars bellādi initium faceret, sed ultro libenterq; conquiesceret, Chosroēs Persarū rex ubi primū quæ ad Phasidem cōtigissent rescuit, & Nachoragan fuga ex acie excessisse, ex Hiberia protinus euocatū pro patrijs legibus sequū in modū exercuciauit. Non enim satis fore destinatā duxit ignauiae pœnam & simplex aliquod mortis genus ut illi inferret, sed à ceruicibus cutem ad imos pedes detraxit, uniuersamq; ita ut genitalia ipsa inuerterentur & comparerent in utris morem, conflatam super scopulum quendam ut suspenderent suis iniunxit, miserabile uisu, & crudelissimum facinus, quod sane Sauorem illū qui Chosroem in regno præcessit ausum fuisse, & solum existimo. Simillima tamen poëta quidam & Phrygius de Marsia celebriora fecit, qui ubi de arte tibijs canendi cum Apolline contendisset, uictus demum pro eius petulantia uictori pœnas has dedit, ut ei detractum suspenderetur arbori corium: sed ista quidem poëtarū miracula sunt & fabulæ ludicra, quæ utiq; nec uera esse, nec decentia hi conspiciantur: quod si tibicinem dicant Apollinem factum, & ex arte decertatorem, atq; adeo ut post uictoriam sit sic ira euectus, ut indignas quasdam & furibūdas uicto pœnas intulerit, quo nam pacto ex uetere hunc comparentem tam inhumanū & nepharium facinus oblectauit? Hæc autem tum primum prisci cecinerunt poëtæ, & ab his iuniores excepta simul decantāt, quos inter & Nonnus ille ex Pano urbe Ægyptia oriundus, poëta

S in opere

in opere suo quodam, quod Dionysiaca nuncupauit, pauca quædā de Apolline narrans, nō enim præcedentium uerborum sat memini, ita subsequitur, Eo ex tempore quo Marsiam deū impugnantē tibicinē redarguisti, corium arbori suspensum uentis inflatur. Quod autem Persarū regum postremum ad id scelus ex prisco & poëtico illo prodierit, quum non antea fuisset mortalius cognitum, apertiora sunt argumenta, & apud eos sat ualida, qui & uetustissima contemplari percallent, nec ad poëtarum figmenta illa reiecerint. Sabores quondam uir iniustissimus fuit, & humano sanguine cōtaminatus, ira is ferme inflammabatur, & in sauitiam proruebat, ad parcendum uero dandūq; peccantibus ueniā segnior erat. Vtrū uero id scelus in alios prius patrauerit, nil habeo quo affirmare id apertū queam. Quod autem Valerianū tunc Romanorum imperatorē is cui fuerat per hunc bellum illatum, uictum ab se, uiuūq; captum eodem modo excruciauit, testis est omnis historia. Haud secus & priores illi futuri his rebus testimonio sunt, qui post deletos Parthos, Persarum suscepere imperium. Artaxerxes Saboresq; reges utriq; omnium iniquissimi, siquidem alter proprio domino obtruncato, per uim & tyrannidē sibi imperium uendicauit: alter uero, quia à supplicijs grauioribus, odijsq; impijs regnādi initium fecit. Sed quum ex intersecentibus alijs item atq; alijs rursum ad Artaxersem delata oratio sit, offert in præsentī occasio ea nunc absoluendi, quæ supra dicturos nos esse promissimus, & imperatorum qui subsequuti hos sunt meminisse. De Artaxerxe uero quibus sit parentibus ortus, qua de causa, quoue modo cidarim insigne regium sumptserit, supra satis iam explicauimus: illud tamen adiecturi his sumus, annis octo & triginta ad quingentos post magni Alexandri Macedonis principatum, quaternis post alterius Alexandri Mammei, Artaxerxes Persarū, quem admodum diximus: suscepit imperium, in quo annos quindecim, mensibus demptis duobus, peregit. Huic in imperium Sabores ille succedit omniū crudelissimus: uixit hic unum & triginta integros annos, & ingentibus iacturis Romanos affecit, nimirum qui regem suum necando, nil deniq; sibi ad eam rem impedimento fore præcogitarat. Is ferme imperium propagauit, nam & Mesopotamiorū uastauit agrum, deinceps finitimos quosq; Cilices, Syros, Cappadoces usq; peruadēs depopulatus est, & incredibile his intulit cladē, atq; adeo, ut abruptas illas & uacuas montiū intercapedines anfractusq; ceterorū repleuerit cadaueribus, cōplanauerit calles, & loca editiora inter se distantia, ac postmodū fertur sic equitasse & peruasisse, ac si montiū fastigia in infimo descendissent. Hunc igitur, quum domū redisset, nec mediocriter uteretur quæ per impietate parasset, sed immodica elatū iam insolentia, haud longe post ut superbire desineret, Denathus Palmirinus coëgit, uir quidē tum primū obscurus & plane incognitus, sed qui ex illatis Sabori calamitatibus, & rebus aduersus hunc gestis ingentē retulit laudē, & plerisq; prisca historicis ut dignus

ut dignus memoria nobilitatus est. Mortuo deinde Sabore, huius filius Ormisdates regnum suscepit, uixitq; in eo breui admodū tempore. Post annū liquidē unum & decimum diem, fato suo perfunctus is obiit mortem, nulla re gesta, quæ merito tradi memoriæ posset. Post hunc^r Vraranes annos tres quum obtinisset imperium, eius filius patri nō absimile nomen sortitus, annos sedecim in regno permāsit. Deinceps Vraranes tertius, mēses duntaxat quatuor imperium degustauit, Seganesna ei cognomen erat, quod illi inditum non ab re fuisse existimarim, nec temere eū uetusti & patrij moris participasse. Persarum liquidem reges quum magnam aliquam nationē oppugnando cepissent, essentq; iam illorum locis potiti, haudquaquam de cætero uictos necabant, sed subactos dependere tributa cogebant & loca inhabitare, ac captū armis agrum excolere, primoribus duntaxat gentis miserrime trucidatis: unde & sæpe noui principatus & nationis ex nomine liberos uocitabant, memoriæ uti apparet pro trophæis iam partis & iactantiæ gratia. Vbi itaq; Seganorum gens illa ab Vrarane huius patre deuicta est, iure & filius pro regia illa consuetudine Seganesna, id est, Seganorum rex nuncupatus est. Hoc confestim deperdito, Narles imperium annos septem & mēses nouem tractauit. Huius Misdates filius in principatu succedit, patris hæres effectus, non solum potentiæ, sed annorū æqualitatis & spatiij. Miref namq; id quispiā, patri filioq; annos mensesq; imperij exactissime fuisse pares admensos. Hos Sabor rex subsequutus, longissimis temporum spatijs potitus imperio est, quum tot annos regnasset, quot etiā uixerit. Hunc mater adhuc uentre gestabat, & regij generis successio ad regnū uocabat, qui ex matre hac nasceretur: erat tamen dubius partus, marēm ne paritura hæc esset, an foeminam. Vnde principes omnes & satrapæ præmia magicis uiris ac dona exposuere, ut ea de re futura prædicerent. Grauidam deinde equam producunt in medium partui proximam, iussereq; magos super hac prius periculū facere, uaticinariq; quodcunq; futurū existimarent. Hoc pacto se paulo post cognituros putabant, quò processuræ istorum essent de equa prædictiones: ex hisq; posse se simul imaginari haud secus euasura, quæ de homine & mare futuroq; rege prædicerentur. Quid uero magi de equa prænunciarent, nil habeo quod pro certo affirmē. Sed alioquin sic omnia euenere, uti prædictum ijs fuerat. Quum itaq; & cæteri cognouissent uaticinandi artem magos optime percallere, præmiserunt reginæ qui explicarent, quæ ipsi non ignorarent futura. Hi itaq; affirmatibus magis marem omnino fore, qui partu edendus propediem esset, nulla interpolita mora cidarim uentri imponunt, & uix dum conceptum regem pronunciant, & nomine internosci recens formatum his placuit, quod utiq; organum eotenus iam suscepisset, ut & palpitaret iam sensim & subiliret. Sic igitur quod naturæ obscurum est & incertum, pro re certiore indubitataq; hi opinando suscipiunt. Haud tamen spes eos fefellit.

sed longe magis ad opinionē succedentibus rebus, quā opinatī iam essent, assequuti sunt quæ sperabant: nascitur namq; nō longe post & cum imperio Sabores, in eoq; & iuuenilem agit ætatem, & cōsenescit, nimirum qui septuagesimum annum iam exegisset, ubi ad quartum eius & uigesimum imperij annum Nisibes ciuitas sub Persarum ditionem, quæ Romanorū fuisset peruenit, Iouiniano hanc imperatore prodente: is namq; in ipsis mediterraneis Persarum locis eorundem ditionis & iuris, Iuliano repente deperdito per milites exercitusque & cæteram multitudinem imperator mox declaratur: & quoniam nuper sibi delatum fuisset imperium, perturbatis (uti par erat) iam rebus & in hostili præcipue, haudquaquē in præsentia poterat lentius ut decessisset, res ipsas disponere, præsertim ut inde abscedere cupidus ne in aliena moram parumper diutius traheret, & ad sua quamprimum redire: ignominiose & turpiter cum Persis paciscitur, conuentionesq; facit, quibus uel ad id temporis iacturā nō mediocrem Romana Respub. patitur, & nouis quibusdam terminis Romanū retrahit imperium, idq; quum porrectius esset, & ultra fuisset antea propagatum, stolide intercidit. Sed quoniā quæ per id temporis accidissent pleriq; ex priscis scriptoribus literis commendarint, haudquaquam mihi his immorari ocium est: sed ad ea progrediamur, quæ dicere cœpimus. Post Saborē Artaxerxes germanus frater ut regni tum particeps, quatuor ubi regnans egisset annos emoritur: huius filius Sabor & ipse dictus, annos quinque regnauit, totidem uero & geminatos, alteroq; adiecto Saboris filius Varanes, qui & Cermasat à Cerma natione quadā, ut dictum est supra, in potestatem redacta, haud secus dictus, ac Romani assueuere, qui ab Aphrica Aphricanum dixerunt, & Germanicum à Germania, & ex alijs itē alios denominarunt. Post hunc Isdigertes filius suscipit principatū, qui & magnus apud Romanos habetur & celeberrimus. Archadius namq; ferme iam moriens quū more mortalium sua disponderet, hoc usum custode ferunt Theodosij filij & totius imperij curatore. Is sane uulgatior sermo per priscos posteris proditus, uel ad hanc tempestatem, ut apud doctos ita & imperitos sedulo circumfertur, haud tamen uspiam literis cōmendatū comperimus, uel celebratum, nec apud eos forte qui de Archadij morte pleraq; historiæ traderunt, nisi in Procopij rhetoris scriptis: nec sane miror hominem qui multa didicerit, & omnē, ut ita dicam, collegit historiam, uel id factū cōmemorasse, alteri cuiq; prius forte elaboratū: me uero, qui minimā in partem hæc nouerim, haudquaquē eius narratio ceperit. Sed illud equidē admiratione dignum existimauerim, quod quum hæc Procopius narret, haud tamen simpliciter per se cognita explicet, sed Archadiū ipsum laudibus ferat, quod optimo sit usus consilio: ait namq; in cæteris eum haudquaquam satis ingeniosum fuisse, in hoc solo & sapientem & prudentissimū uisum. Mihi uero qui id demiret, apparet nullam habuisse primī & repentini consilij rationē, sed rei euentus.

Quo

Quo enim pacto par erat homini alieno ac barbaro, & nationis regibus infensissimæ, alienæq; opinionis & mētis uiro, nec satis iam cognito, utrū æquitatem & fidem seruaret, quæ charissima sunt cōmendasse? Quod si nihil ille in infantem deliquit, sed huius imperiū firmissime procurante se seruabatur, præsertim quum infans sub mammis adhuc nutriretur, Isdigertes potius ille benignitatis erit collaudandus, quàm Archadius facti. De his uero ut senserit quisq; sententiā ferat. Isdigertes igitur quū unum & uigesimalū regnasset annos, aduersus Romanos bellum nunq; suscepit, neq; ulla hos unquam affecit molestia, sed beneuolus semper erga hos & pacificus fuit, siue ita tulerit casus, siue quia parceret puero, cōmunibus uel liberis procreandis & legibus. Hoc mortuo Vraranes filius quum præesset imperio, in Romanos quidem impetum fecit, quem quum Romanorum præfecti, qui ad fines tuendos locati erant, amice & remissius suscepissent, confestim iter auertit, & se ad suos recepit sine ulla uel finitimorū iniuria, uel illata agris iactura. Is quum annos uiginti regnasset, ex filijs alteri imperiū tradidit, cui deinde quū in regno annos septemdecim exegisset & menses quaternos, Perozes in regno successit, uir sane audax admodū & bellicosus, animiq; magnitudine præstans, & si cætera mente & cogitatione haud sat cōstans, & longe plus audacia quàm consilio pollens, in expeditione aduersus Neptalitas interiit, nec adeo hostiū robore quàm eius temeritate: nam quū in hostili ut tuto procederet huic curandum fuisset, præuidendæq; simul & præcauendæ latentes insidiæ essent, horum tamen oblitus, in insidias statim præcipitauit: in scrobes nanq; & fossuras cadendo, ingenti per campos spatio in capturam paratas, cum uniuerso exercitu periit uigesimo imperij anno, uitæq; finiuit inglorius, ut ab Hunnis turpiter debellatus. Neptalarū uero gens ipsa Hūnica est. Valēs huius germanus frater, deinde ad regnum euectus, nihil est uisus siue domi siue bello memoria dignum fecisse, nō solū quia mitior esset, & placidis moribus, & ad impetus temerarios, inimicitiasq; obeundas non admodum promptus, sed etiam quod haud diu superstes fuit, siquidē quaterni duntaxat anni huic decursi in imperio fuerant. Interea uero Cauades Perozi, qui Persicis agminibus præerat, quam multa Romanis intulit bella, ac sæpe de barbaris sibi finitimis uictoriam retulit, nihilq; temporis intermittebat, quin turbis se & periculis inuolueret: unde & in subditos sæpe desæuiebat, & implacabilis erat, ita ut perturbare res optime cōstitutas sat posset, & ciuili in statu res innouare, ac consueta peruertere. Ferunt præterea hunc legem tulisse, qua uiris essent & in cōmuni expositæ fœminæ, nō tamen iuxta Socratis Platonisq; instituta, & recōditas eorū in dictis cōmoditates: sed ut cuius ex lege liceret, ad quamuis animus ferret accedere, priuatiq; thori participare, uel si alteri denuperit mulier, & in alterius esset hæc potestate, unde id sequebat ut iure & crebro ea in re peccare quis posset. Sed primoribus ipsis apertius id moleste ferentibus,

tibus, nec esse existimantibus id iniuriæ tolerandū, ea lex regi & insidiarū & exitij præcipua causa fuit: siquidem conspiratione facta, insurgentibus uniuersis principatu hic statim deponitur, undecimo postquā regnare cœperat anno, & in obliuionis præsidium trudit. Imperiū uero ad Zambasem transfertur, & hunc Perozo progenitum, aliās tamen humanitate iusticiāq; pollere sat uisum. Hoc pacto illi rebantur recte sibi peracta iam omnia, ut de cætero possent faciliter & per delicias uiuere. Cauades uero è præsidio breui euadēs, siue ut scribit Procopius, uxore ad id doli iuuante, ut quæ uiri uitā prætulerit suæ, siue ut aliascunq; ad Neptalitas se contulit, Imperatorēq; supplex adiuit. Tum ille ubi animo agitasset temerarios fortunæ casus, hunc perquā benigne suscepit, hortatus ut bono animo esset, & demeret prorsus in se conceptam molestiā, in primisq; eblandiendo & q; optime admonendo, mensamq; opimā, dubiam, & lautiorē cum charitatis dexteritate quadam apponendo, donandoq; ueste perlucida & ampliore, quæ omnia sunt ad uerā hospitalitatē promptissima argumenta, ad meliora deniq; sperandū cōfirmat, & paulo post filiam hospiti in uxore despondit, traditoq; ei exercitu ad reditū ualido remisit in patriā, ut obuios quosq; & resistētes disperderet, ac pristinam recuperaret felicitatē. Verū ut arguat longe alios plerūq; habere res ipsas euentus, ac sit hominibus uisum, id ipsum quemadmodū explicatū est contingit: & sane ad utrosq; & uarios fortunæ hos impetus, motusq; longo interuallo distantes, Cauadis uita expendebat, & temporis spatio mediocri, quandoquidem ex pristino illo & imperatorio statu reus sit & captiuus effectus: & ubi è carcere demū euasit fugitiuus, & mutata ueste redditus hospes, regisq; gener & coniunctissimus, moxq; ad patrias lares descendens sine labore & periculis haud secus regnū recepit, ac nunq; amiserit, uacuumq; id, & se perinde opperens repperit. Zambazes nanq; cui id traditum fuerat, uolens quidem regio huic throno concessit, & imperiū censuit per se relinquendum, in quo quaternos annos cum uoluptate uixisset, idq; renuere ex animi magnitudine, & sua cum gloria maluit, & priuatam cum securitate uitā deligere: quo factū est, ut necessitatē ipsam optimū præueniret consiliū. Cauades uero iterato potitus imperio, ad priores & undenos iam annos monarchiæ in principatu alios triginta permāsit. Sed quæ huic uel antehac uel in posterum accidissent, priscis & sapientibus in historiæ modū elaborata & prodita sunt. Quæ uero uetustiores illi reliquerant, & posteris transmittenda essent, ut cognitu necessaria, uel superioribus gestis per eum rebus factu optimū ducerem si adderent: ceperit tamen nonnullos forsitan admiratio, quod n̄sdem illis fere tēporibus, tam apud Romanos quā apud Persas permulta & similia quædam acciderint, tanquam sponte sua in utraque Repub. aduersus imperatores sinistra tunc quædam fortuna ingrueret. Siquidem paulo ante Zenon ille Isaurus Romanorum Imperator, qui & Tharasis Codicus uocabatur,

tabatur, per Ilium, Basilium, Basiliscum, & Cononē in insidias præcipitatus enixissime ad id Berinna coadiuuante, ubi ex imperio excidisset, eiectus exterminatusque demum, uix in Isauriā abiens salutē inuenit. Postea uero in imperium restitutus, Basilisco annos duos tyrannidē exercente occiso, dempto illi in primis regio insigni rursus potitus imperio, uniuersaque moderando, non ad multum temporis quum regnasset, uita excessit. Haud secus & nepos in occidente quum imperaret, simillimis quidem est, sed longe maioribus inuersatus calamitatibus, ab Horestē illus ex Italia profugit, regiamque uestem, & trabem semel depositā, de cætero nunquam resumpsit, sed inter priuatos uiuens occiditur. Sic itaque eo tempore reges & principes temeraria quadam & aduersa fortuna immutabant. Si qui uero quæ hæc fiât quæsierint, rerum principia reconditarum scrutati quamcumque ut lubet proferant causam: mihi uero ea sunt repetenda, unde primū facta digressio est. Cauade itaque mortuo, anno Iustiniani imperij quinto, Chosroes apud nos maximus ille paternum suscepit imperium, resque eximias gessit, quas rhetor Procopius & prior quidē historię demandauit: cætera uero quæ ille omisit, partim nobis sunt explicata, partim subsequenter explicabunt, quoad temporum continuatio ipsa exactissime obseruetur. Sed illud in præsentia dixerim, per octo & quadraginta iam annos quibus potitus imperio est, quam multas hūc retulisse uictorias, & eō magnitudinis euasisse, ut nullus priorum apud Persas regum fuisse huic similis comperiatur, uel si cum singulis eum quis conferat, ne Cyrum dicam Cambyſi huic parem facturum sit: sed ne Xersem quidem ipsum, quē mare ferunt contabulasse, equitabileque id reddidisse, & nauigabiles montes. Chosroes itaque & si sua magnitudine cæteros anteuit, uitæ tamen est exitum ut calamitosum & inglorium nactus, ita & alienissimum à sui temporis principum fine. Is namque quū interea circa Carduchios montes æstiuo tempore in Thamanorum uico quodam uitandi æstus ob gratiā, & ob locorum temperiem secedendo diuersaret, Mauritiū Pauli per Tiberium Constantini Romanorum imperatorem Orientalibus copiis præesse iussus, in Arxianum agrum incursionem de improviso fecit, qui utique cōtiguus erat circumiectis uico, ubi rex erat Persarum, castellis & agris protinus & intrepide deuastatis, Zirma flumine traiecto in anteriora processit, & proxima quaque depopulatus, igne demum succendit. Quum is itaque armis igneque omnia peruastaret, Chosroes ipse, nō enim longius aberat, quā ut in altū euectam lateque diffusam flammam intueret, hostilis perinde incendiū insuetus haudquaquam eius prospectū tulit, unde pudore simul ac formidine percitus, nec hostibus obuiam iuit, nec quoque pacto iniuriā uindicauit, sed præter modum ex ea clade dolore ingenti perculsus, ac sui prorsus desperans, morbo statim insanabili quodā corripit, unde quamcelerrime ac per manus elatus ad Seleuciam Ctisiphontem regiam fertur, & in fugæ morem facta discessione non longe post uitā finiuit.

Ipse uero haudquaquā satis intelligo, quo nam modo orationis decursus me ceperit, quæ, ut equidem reor, rerum gestarū admiratione & uoluptate pro uecta eò me petulantia duxit, ut quæ in medio explicanda fuissent omis-
 sis, externa quædā & aliena meminerim. Nunc igitur ubi mihi sat constat quo usq; peruenerim, & unde digressus sim, his prætermis-
 sis ut suis locis postmo-
 dum describendis, ad ea me referam quæ priora illa & subsequi & cum his contineri facile uidebantur: quandoquidem siue Persarū successiones imperatorum siue annorum numerum, & summatim ut dicam, siue quodcunq; dicturum me pollicitus sum, ad finem perduxi, nil equidem ambigam ut ueriora hæc me confirmasse, & in his perscrutandis diligenter elaborasse, ut quæ ab archiuis & Persicis libris desumpserim, Sergius nanque interpret ille me deprecante, ubi eò ad Persas se contulit, ab his quibus Persarū annalium fuerat custodia demandata, petijt supplex, ut de regum gestis sibi traderent monumenta, & causam protulit, nō alterius rei ob gratiam ea se uelle, nisi ut apud Romanos etiā literis cōmendent, quæ apud se condita essent, & magni momenti facta, quæ utiq; illi & recte quidē petenti, mox Sergio tradiderūt, rem fore non insuauem rati, sed suis magis regibus ad gloriā concessurā, si futurū esset ut uel apud Romanos non incognitum foret, quales ipsi quantiū fuissent, utq; apud se seruata gentis series sit. Sergius itaque, ut nominibus ita & temporum interuallis, & ex his, quæ per hos gesta fuissent opportunioribus quibusq; exceptis, è Persicisq; in Græcā linguā ornatè traductis, ad me omnia quæ ab se depoposceram detulit, permisitq; ut causam ad uerum absoluerem, ob quam ipse à Persis ea acceperat monumenta, quæ iam ipsi ad finē perduximus. Erat nimirū Sergius ille interpret omnium præstantissimus, & quem Chosroes rex ipse maximi faceret: quia ut in Græca, ita & Persica lingua, & in ea esset interpretandi arte facile princeps. De Cauade autē rege si qua forte Procopius rhetor aliter edidit, nos tamen Persarū scripta sequēda potius duximus, & innitendū quæ in his scriptis produnt. Nūc itaq; ubi tantum laboris ad finē deduximus, age iam ad continuandā historiam redeamus, quam de rebus apud Lazos tūc gestis occeptam iam intercidimus, ut ad hæc ueniremus. Nachoragan igitur quum ob morum ignobilitatē & turpem in Hiberiam fugam, tum ob debellatum per Romanos, quem ipse duxerat exercitū crudelissime discruciatu interijt. Chosroes uero quū animo agitasset, haudquaquā se posse in Colchico agro Romanis obistere, uel mare ipsum tenentibus, quo exercitibus necessaria transuectabant, ut longe aliter ipse ut longis desertisq; itineribus, ita & per baiulos homines onerariāq; iumenta summa difficultate perpauca cibaria mittere suis copijs cogeretur, decreuit non de cætero sibi cum Romanis bellandū. Ut itaq; pax nō locis quibusdā, & ad breue perscriberet, neue nō diu esset ut imperfectior perman-
 ra & mutilata, sed eodem tenore ubiq; confirmaretur, ad Iustinianum ora-
 torem

torem Byzantium mittit Persam uirum inter ceteros facundissimum, Zich illi erat nomen: qui ubi ad Imperatorē peruenit, multis ultro citroq; dictis, in id deniq; conuentū est, ut Romani Persæq; ea tenerēt quæ in agro Lazorū belli iure cepissent, siue castella, siue præsidia forent, neq; de his in posterū certaret, nisi maius aliqd interueniret rei principiū. Zich itaq; rebus p suo & oratoris officio hoc modo peractis, ad sua se contulit. Hæc ubi exercitibus nunciant, ad multū tēporis quieti & sine ullo prorsus bello māfere, & quod sponte antehac fecerant, ex pactione fuit tunc protinus confirmatū.

AGATHII HISTORIARVM LIBER QVINTVS

DV M interea hæ nationes numero ac magnitudine sua præstantes, armis ex conuento depositis, iamdiu conquieuisent, atq; adeo, ut nil prorsus in inuicem molirentur, Zannorum gens ea quæ sub Nothum uentum in Euxino mari sub Trapezuntium incolit loca, & si sub Romanorum ditione tunc esset, eius tamen pars quædam maiorū suorum uestigijs sic insistebat, ut incontīnēter & perditæ facere haud sat nosset: quidā tamen optimarum rerum constitutione omīssa, prædonum in morem uiuebant, excurrendoq; circa Pontum loca, agros quidem populabantur, uiatoresq; iactura afficiebant, in Armeniamq; transgressi multa diripiebāt: unde nihil his alienius erat, quā ueris cum hostibus bellum inire. Mittitur igitur ad eos Theodorus eiusdem nationis & gentis, qui post Iustinum inter cæteros obtinebat Romanorum præfectos primatū, & eorum locorum scientissimus esset, & unde nam fieri insultus possent, ubiq; stationes firmari, & quemadmodum peruestigādi hostes essent satis calleret: cuius rei gratia per Imperatorē is & non iniuria iussus aduersus Zannos tendebat. Motis itaq; è Colchico agro castris, cum uniuersis copijs extra Phasidem fluuium fines transgressus, occidente iam sole in penitissima tunc hostium loca descendit, castrisque inter Theodoriadam urbem & Zizeum locatis, fossaq; exercitui circumducta, Zannorum partem, quæ perstitisset in amicitia, quietiorq; mansisset, neque adhuc descuiisset, muneribus ad se reuocando donabat, & his bene consultum fuisse gratulabatur: qui uero iam defecissent, rupissentq; impudentius fœdera, pœnis afficere mox debellando parabat. Illi uero nulla interposita mora ad Romanorū munitiones uenerunt, in proximum collem eminentem, magna hominum coacta iam multitudine, in Romanos & in dextrum latus iaculabantur, sagittasq; immittebant, ita ut ex improvisa illorū repentinaq; audacia uniuersus perturbaret exercitus: multi tamen è castris in hostes promptissime ferebant, sed incompositi, & nullo ordine procedentes, nec tamdiu moratī ut in campi planiciē hostem pellicerent, sed uersis in barbaros

in barbaros clypeis, & supra caput elatis, collis dorsum subire adnitebantur. Tūc Zanni ex edito frequenti impulsu lapides prouoluendo, excutiendoq; tela facile hos repulere, irruptioneq; facta ad homines quadraginta interfecerūt, & in fugam ceteros mox auertere. Elati itaq; barbari pro re feliciter ex insperato gesta, quamproxime à Romanorum munitionibus copias applicarunt, ibiq; fortiter & diu bellatum: his in castra ut penetrarent nitentibus, & uniuersos ut manu comprehensos protinus inuolarent: illis ut indecorum ac turpius fore existimantibus, nisi euestigio hostes propulsent, uel hos funditus perdant. Sed utriq; se inuicem compellendo, innitendoq; cōsertis iam manibus, nihil prorsus pro animi magnitudine memoria dignū gessere, sed pari Marte iam diu decertabatur, strepituq; multo, permixto clamore omnia complebantur, nec cuius partis uictoria esset dignoscebat. Theodorus uero Romanorum præfectus, ubi primū hostium animaduertit rei bellicæ imperitiam, quod iniquo loco nec satis tuto præliarent, nec multis ex partibus castris insisterent, sed unum in locum omnes iam declinassent, iussis qui circa se erant ut pro loco manerent, & hostes in faciē oppugnarent, è suis quammaximam partem ex occulto Decumanaq; porta in barbaros decursuros emit: qui clām profecti ubi his in terga cōparuerunt, clamore ingēti simul sublato, tubisq; in bellum cientibus confestim elisis, hostem turbarunt. Zanni itaque tunc aliud nihil uel circumspicere uel sibi consultum malle, quā per ignauiam fugam capeffere: quos statim fugientes infectati Romani, præ formidine amentes iam redditos facillime obtruncabant. Ex his igitur duo milia ceciderunt: qui reliqui fuerant, diuersim palantes deferebantur. Theodorus itaq; uniuersa gente in potestātē redacta, Imperatori quæ gesta fuissent significauit, sciscitantiq; quid de his fieri placeret: ut his tributa imponerent iniunxit annis singulis in posterū persoluenda, ut ex his intelligerent se subditos fore & uestigiales, & sub iugū penitus missos. Vnde recensiti mox omnes descriptiq; tributi pensione degrauebant, & eo ex tempore ad hanc nostram ætatem Romanis hi uestigal pendunt. Iustinianum Imperatorem ex omnibus rebus per suos egregie gestis hæc maxime oblectarunt. Si quidem in lege quadā è suis & priuatis ex legibus quas nouellas nos dicimus, quū alias recenseret iam partas uictorias, uel huius gentis præcipue meminit. Hunc igitur habuit Zannorū insolentia exitū, & Theodorus ad Lazorū se loca recepit. Paulo anteq; hæc gererent, iterato Byzantiū uehemēter adeo terra mouit, ut omnis fere collapsa ciuitas sit. Hunc terramotū & alter tantæ magnitudinis insequutus, quantæ, ut reor, nunq; antehac fuerat, nimirū qui sit ex æstuatibus aquis salientisq; terræ perseueratīa factus: & is sane eo horridior uidebat, quo & pleraq; periculosius occurrerāt. Exierat nanq; autūni iā tēpus, & pro nominibus ex Romana cōsuetudine symposia peragebant: frigus tunc erat quale per id esse tempus decebat, solq; in occiduū uergens in capricornum

*Terramotus
horrendi*

capricornum deferebatur: quum interea circa mediæ noctis custodiâ ciuibus
altiore somno detētis, & iam quiescentibus derepente id malum inuasit, atq;
adeo ut à fundamentis omnia quaterentur: motusq; ipse & si à principio sta-
tim uiolentiſſimus fuit, in maius tamen continenter excreuit, ita ut alio item
atq; alio addito ad id incremēto in immensum euaderet. Demū itaq; omni-
bus excitatis, eiulatus undequaq; complorationesq; exaudiebantur, & uox
item illa quæ in eiusmodi malis afferri sponte ad deum solet: nā sonitus qui-
dam grauis, ferusq; perinde tonantis ē terra stridor fragorq; remitteban-
tur, remissiſq; uentorum turbines subsequiebantur, & terrorem ingemina-
bant pauentibus: siquidem terreſtris spiritus quidam fumosa nebula, nescio
quo pacto, sursum uersus expulsus deſcēdiebat ut turbulentior & sonorus:
quo territi homines, & pauore correpti, mente quadam torpidiore ē domici-
lijs se proruebant: tum publicæ angustioresq; uia: multitudine complebant,
tanquam non domi deperituri, si pereundum iam eſſet: nam frequentia &
continuata, cōnexa q; inuicē eius urbis ædificia sunt, atq; adeo, ut uix locum
sub diuo situm apertumq;, & omnino non adiacente ædificio altero uacuum
reperiat quispiam. Sed alioquin quum ad superiora dirigerent oculos, & ut-
cunq; cœlum spectarent, deumq; hoc pacto deprecarentur, summitti timor
animi omnis, & perturbatio deniq; sensim his uidebatur, & perinde leuiter
cadente niue irrigabantur, algore iam degrauati: haud tamen uel ita affecti
tectā iterato subibant, ni forte sacras ædes inissent nonnulli, eodemq; prouo-
luti ex deo opem deposcerent. Videre tunc licuiſſet ſcēminarū uim maximā,
nec infimæ sortis, sed familiæ honoratiſſimæ cum uiris simul deferri, & tur-
bæ intermisceri, omnemq; ordinem & pudorem confundi, nec cuiusuis con-
ditionis homines præ formidine sine ullo discrimine proculcari. Dominos
præterea serui aspernabantur, nec dicto parebant, quū maiore quodam ter-
rore uicti se in templa reciperēt: haud secus inferiores priuatiq; homines ma-
gistratus gerentibus sine ullo honoris respectu permixti iam aderant, ut ex
cōmuni omnibus incidente periculo, uniuersis existimantibus se non longe
post perituros. Frequētiore ea sunt nocte euerſe domus, & præsertim in Re-
gio (urbis arx Regiū est.): quā multa præterea & incredibilia cōrigere. Nam
alibi forte siue lapide tectā, siue ligno ædificata, uelut renūciata compage hi-
antia abinuicem diuellebātur, ita ut æther inde astraq; nil secus ac sub diuo
conspicerent, & mox simul iterato in pristinā compagem coibāt. Alibi uero
columnæ ē superiori domicilij loco firmitus collocatæ, uiolentia exæſtuantis
motus depulſæ & excutiebant, superuectæq; proximas domos, ad eas quæ
longius aberāt, ueluti funda emiſſæ euehebant, & fragore ingenti omnia con-
tereabant. Alibi uero horribiliora acciderāt: sed aliās sæpe & superioribus tem-
poribus facta, & ut in posterū fiat necesse est, quoadusq; terra hæc perſtet, &
humanæ naturæ peccata, tunc tamen in maius omnia occurrerunt: nam & ē
turba

turba magna uis hominum & obscuriorum interiit. Ex his uero qui Senatorum numero essent ascripti, solus Anatolius periit, uir sane consularis dignitatis honoratissimus: ad quod accedebat quod Imperatoris domus ut curam susceperat, sic & bonorum esset procurationem omnium nactus. Is itaque quum suo & consueto lectulo conquiesceret, marmoris iuxta se frustum in cubiculi ædificio fixum astabat, pulchre ac decenter elaboratum, qualia parietibus solent ad ornatum & ostentationem non ad necessitatem per eos affigi, qui istiusmodi superuacaneis inhiant rebus, & non admodum necessarijs ornamentis. Ea igitur saxi moles præ terræ nimio motu diffracta, laxataque è pariete pulsa huic in caput concidit dormienti, & plane contriuit. Anatolius uero tanta mole oppressus, ad id modo suffecit, ut grauitex cordeque ingemiscens, eodem tamen in lecto procumberet moribundus. Hæc noctu, die autem comparente perquam libenter seinuicem ciues contuebantur, quum obuiam offerrentur amantissimi quique & familiarissimi, complorationeque mutua ceteræ securbæ insinuantes, alternisque singuli pro data redditaque ultro salute, & si suam desperantes uoluptate afficiebantur. Interea uero dum Anatolius ad se pulchrum effertur, è plebe homines quidam, ut sit, dictitare, non iniuria eum hoc mortis genere fuisse affectum, quippe qui & iniustissimus fuerit, & quam multis multa subtraxerit, & facile confirmare descriptas illas per eum tabellas, suppuniceas uestes hunc sibi demum exitum habuisse, quas sub prætextu in Imperatorem beneuolentiæ in domos felicium frequenter cogerat, & hac uia omnia sibi uendicasset, uiolassetque impudentius simul & fregerit quæ testamento mortui delegassent, abire in rem malam legibus iussis quæ liberos uelint in paternæ substantiæ hereditatem succedere. Istiusmodi uulgi submurmurando tanti casus compertam habere se causam opinabatur: ipse uero quod affirmem nil habeo, quum illud acciderit. Esset nimirum is terremotus ut peroptabilis, ita & laude dignus, si à probis secerneret improbos, & hos quidem male deperderet, illis uero ut bene uellet, & indulgeret: sed concedamus hunc iniustiorē fuisse: at erant & alij in urbe quamplures huius simillimi, uel forte longe plurimum nequiores: & alioquin hic derepente abreptus est, illi impunes mālere. Nihil itaque uel satis patere, uel facile esse id cognitu dixerim, quum Anatolius ex omnibus unus sic uita excefferit: siquidem Plato maximū eos in modum miseros esse & infelices affirmat, qui ubi uitam pessime duxerint, peccatorum non statim poenas huius luant, siue mortis genere aliquo & uiolento, siue ut alia scunq; excruciat: sed hinc ita abscefferint, quemadmodum ex stigmatibus affecta seruitia commissorum facinorum liuoribus maculati, neque hi saltem ut repurgarentur id retulerint lucri. Quod si concedatur, felicior longe futurus ipse erat, qui tunc simul cum cæteris morte afficeretur quam qui saluus euaserit. Sed hac de re sentiat quisque ut lubet, ipse uero priora illa & intermissa resumpserim. Tunc igitur & deinceps dies quamplurimos terra mouit, breuior

tamen

tamen nec qualis tūc primum hic motus inuasit, sed ualidus alioquin, ut qui reliqua quæ Byzantijs essent concuteret. Tū portenta mox quædam & prædictiones absurdæ in uulgus temere diuulgari, & mundi hanc machinam prædicari quàm concitatissime collapsuram: nebulones præterea quidam & deceptores, ueluti diuini quidam & uates sponte sua circumire, & sibi uisa prædicere, terroresque multis incutere, quibus facile poterat ut antea territis persuaderi. Hi itaq; siue in cassum furere, & prauo exagitari dæmone se simulant, grauiissima quædam passim iactabant, & tanquam ex adnata sibi prauorum dæmonum specie fuissent futura edocti, decq; suis admodum furijs iactarentur. Alij præterea astrorum decursus figurasq; animo agitantes, maiores calamitates, & perinde communem rerum euerfionem fore significabant: itaq; terrore omnes percellabantur. Et sane solet hominū istiusmodi & è turba examē, grauioribus semper in rebus, ut pauefacti renasci quodammodo & immutari. Sed illorum utrunq; id & recte mentitum est uaticiniū: erat nimirum ut puto pernecessariū, impietatis reos hos fieri qui talia somniarent, & nullam deo relinquerent rerum cognitionem. Eorum tamen nemo qui affuissent, sibi nō admodum formidolosus terrore obstupescibat. Vnde & supplicationes publicæ factæ, hymnicq; supplices uniuersis astantibus ad id unū coactis exaudiebantur: quinetiam quæ uerbo tenus antea laudassent, sed factis rarius cōfirmassent, tūc mira cum animi promptitudine exequiebantur: æquitatem præterea uniuersi in suis commercijs præferebant, ita ut uel principes ciuitatis lucri cupiditate reiecta, & lege causas iudicarent: tum alijs item etsi potentes, taciti secum quiescere iustioraq; facere, & à turpissimis abstinere: nonnulli uero immutato prorsus uiuendi more solitariam potius uitam, & in montibus ducere maluerant, relictis honoribus pecunijsq; & eiusmodi cæteris quæ suauissima dicunt mortales, uel forte in sacras ædes, sacrosq; uiros collatis: noctu præterea primores urbis publicas circumuecti uias, abunde cibis uestituq; miseros quosq; & calamitosos donabant, quorum plerique ut corpore mutilati in terram proiecti necessaria tunc forte emendicabant. Hæc ferme per tempus aliquod gesta, & quandiu recens timor incubuit. Postquā uero subleuari parumper discrimen est uisum, confestim ad pristinam rediere pleriq; consuetudinē. Dū enim necessitas urget, & formido ingruerit, quæ rectiora sunt factu utcunq; & leuiter degustamus. Tunc demum de uentorum exhalationibus quàm multa ultro citroq; disceptari mox cœptum: & in conuentibus ipsis Stagiretes quidam præcipuus habebatur. Is nanq; quū de his pleraq; & affatim, ac rectius forte eloqueretur, nunc terræmotus causas interpretabatur, nunc quod in uero esset minime peruidebat. Nonnulli uero, ut Stagiretis confirmaturi opinionem, quod spiritus densior quidam & fumidus sub terræ concauitatibus coarctatus hos faciat motus, proposuere

T occcepto

forte, Arte
misius

forte, Archeo
polim

occepto sermoni quod† Arthmesius quidam fuerat emachinatus, cui Traly
lis ciuitas patria fuit, ars uero machinari mutationes, qui linearem contem
plationem ad materiam traducendo, imitationes nonnullas & perinde idola
rerum existentium operatur. Is itaq; machinationū huiusmodi peritissimus
erat, & ad mathematicæ artis summū haud secus peruenerat, ac eius germa
nus frater Methrodorus grammaticæ artē tenebat. Ipse uero beatiorē hanc
dixerim matrem, quæ uariæ disciplinæ plenissimum semē ediderit: hæc nan
que non solum hos genuit, sed Olympium etiam qui se ad legum exercita
tionem, & fori iudicialis contulit disciplinam. Post hunc Dioscorum Alexan
drumq; utrosq; artis Medicæ peritissimos. Quorū alter & Dioscorus in pa
tria suæ artis consideratius opera edocendo uixit, alter urbem antiquam ho
noratissime accitus incoluit. Arthmesij tamē & Methrodori quū gloria quā
que diuagaretur, ad ipsum demum Imperatorē peruenit. Vocati igitur ubi
se Byzantium contulere, eodemq; omni uita peracta, maximum in modum
utriq; specimē præ se uirtutis tulissent, celebritatem sibi & gloriam compara
runt: quū alter tam magnos iuuenum coetus & sane nobiliū erudiret, & his
ipsis pulcherrimam doctrinam impartiretur, ut ad eloquentiæ studium, desi
derium uniuersis iniecerit: alter uero ut in hac urbe, ita & alijs multis in locis
mira quædam & plane ingentia facitaret. Quæ utiq; etsi silentio prætereant
tur, huic tamen quandiu uixerit ad memorabilem sunt gloriam suffectura: il
lud uero cuius ob gratiam huius uiri commemini, mox explicabitur. Erat By
zantijs Zenon quidam & rhetor, aliās tamen ut clarus, ita & Imperatori no
tissimus. Is Arthmesium quamproxime habitabat, ita ut utrisq; iuncta esse
domicilia uiderentur, iisdem finibus & canali imo dimensa. Temporis haud
longo post interuallo inter hos difficilis altercatio nata, siue alterius & mathe
matici perspicacia ut antehac insueta, siue nouo ex ædificio quod nimis in al
tum prouheretur, lumini contiguæ domus officeret, siue alia quauis de cau
sa, ut sæpe inter uicinos sit & proxime habitantes, lis necessario oritur. Arth
mesius quū ab aduersario ut causas procurante, dicendi arte peruinceretur, &
minus posset illius eloquentiæ sicubi uerborū uel ui uel ornatu obsistere, sua
ex arte hunc in modum illati mœroris uicem Zenoni reddidit. Domū ex
telsam habebat Zenon & ampliorem, pulchramq; & curiosius ac uario quib
dem ornatu extructam, in quam multos uisendi cœnandiq; causa introduce
bat, & hos amicissimos: eius domus pars inferior quædam, ad solū, Arthme
sij erat, ita ut inter medium solarium esset, & desuper tectum. In inferiori igit
ur parte & sua Arthmesius, lebetes magnos aqua plenos per domus spacia
diuersim disposuit, his è corio fistulas exteriori ex parte circumdedit, & latior
res quidem, ut rotum lebetum circulum complecterentur. Deinde in tubæ
speciem illas summisit in altum, ita ut ex proportionē sua desinerent, extre
maq;

maꝓ fortiter ad tigna & tabulas offirmauit defixitqꝫ, ita ut cōceptus his aēr libere per eam uacuitatem euaderet, solariumqꝫ pertingeret nudū, & ut erat necesse intra fistulas ipsas circumferretur, nec quoquam pacto efflueret. His itaqꝫ ex occulto sic constitutis, sub lebetum fundum multum ignis subiecit, ingentemqꝫ excitat flammam. Tunc demum aqua subsiliente exaestuanteqꝫ, uapor multus elatus per fistulas in altū serpebat citus & densior, quumqꝫ nō haberet quò aliò effunderetur, per has reuolutus & angustia pressus, uiolentior sursum uersus impellebatur, ita ut quū ad solarium offendisset, iterato deorsum simili uiolentia deferretur: qua reciprocatione saepius facta, sic domus tota concussa est & commota, ut sensim hæc tremere & ligna stridere inciperent: qua ex re qui apud Zenonē forte tunc aderant, obturbati omnes & tam graui malo perterriti, diuinam implorantes opem, & cum ingenti clamore se protinus in publicum è domo proripuere. Vnde factum ut quū paulopost ad regiam se Zenon cōferret, notos rogaret, ecquid de terræ motu recens factō sentirent: numūe eorum quisquam extimuisset? Tum illis meliora ut diceret imperantibus, & respondentibus nec factum esse nec fieri se cupere, eiꝫ insuper succensentibus qui talia ut fugienda, ita & sinistra perinde portenta narraret, nihil habebat quod ad hæc cogitare nedum respondere sat posset, nimirum qui nec sibi ipsi diffidere poterat, & in his præcipue quæ nuper calleret fuisse omnino facta, & satis pudebat pertinacius & diu uelle cum tot uiris iurgari, ita se inculantibus. Hæc itaqꝫ & pluribus repetebant, qui uentorū reflationes, inflationesqꝫ spiritus quatientis terræ originem dicerent, id sedulo affirmantes, quū enim machinator ille eius terræ motus causam cognouisset, & ipse simile quiddam effecit, arte imitatus naturā. Mihi uero similia ueri ista uidentur, uel utcunqꝫ elegantius adinuenta, non tamen eorum quæ in uero fiebant certiora signa uel argumenta. Ne enim quia catelli minutuli isti & melitæi, uel leuissimo quodam incessu solaria quatunt, eam rem huic quis similem dixerit, uel hoc sufficienti utetur is argumento. Sed illa quidem eius machinationis ludibria, nec uana omnino, nec insuauia putanda sunt. Materix autem defectus quærendæ simul decenter & causæ sunt. Nec sane id solum Arthmesius est in Zenonem machinatus, sed huius præterea domū fulgoribus simul & tonanti fragore repleuit: is siquidem lapideum orbem in speculi speciem comparatum, excauatūque leniter ac solis oppositum radijs, splendore complebat, moxqꝫ in quos uellet inuertens, tantū his intorquebat fulgorem, ut oculorum aciem hebetaret, & uisum præstingeret. Excogitauit præterea organorum quorundam attritiones collisionesqꝫ, ex hisqꝫ crepitus sonoros quosdam & uiolentos edebat, & plane tonantes, ac tantī fragoris ut sensus hominum pauefaceret, atqꝫ adeo ut quū Zenon ipse uix intelligeret, undenam ea prodirent, ad Imperatoris pedes in conspectu omnium prouo-

lulus, uicinum Arthmesium improbitatis & iniusticiæ incusarit, & ea animi cogitatione ut ira commotus ioculare quippiam eloqueretur, & poetica quædam mox decantaret, astanteꝑ senatu perinde irridēs proclamitabat, haudquaquam se solum & hominem, posse aduersus fulminantem Iouem, graui tonantemꝑ, ad hæc & terram ipsam concutientē pugnare. Et sane sunt non inuenusta, quæ ea ex arte ludicra sunt, haud tamen talia ut ex his uel imitari naturam queas, uel huic ea simillima reddere. Sed de his quisꝑ pro arbitrio sentiat, mihi uero ad ea quæ narrare iam cœperam redeundum. Per eam itaque hyemem in his malis ciuitas uersabatur, adeo ut ad plurimos dies terra uisa sit commoueri, etsi minus cōcuteretur. Infederat id hominum mentibus & suspicio inerat animi cogitatus obturbans. Imperator interea ædificia pleraꝑ quæ uel putrentia, uel debilia essent, uel forte prolapsa instaurare adnibat. Sed curæ illi præcipue fuit dei maximum illud & egregium templum, quod antea ipse per populum quondam incensum, conspicuum & admirandum iterato extruxerat, & ut pristina magnitudine excellentius, ita & formæ decore, & metallorū uarietate ornat, contexeratꝑ, cocto ex latere calceꝑ, ferro plerisꝑ in locis constrictum & conligatum, sine ullo tignorum uel rudium usu, ne de cætero tam facile conflagraret. Arthmesius uero cuius nuper meminimus, hoc templum machinabatur & extruebat: erat autem in eo pars quædam testudinis & intermedia quidē quæ cæteras superaret ædificij partes, terræmotu excussa, quam Imperator longe firmitus ex ædificari curauit, & machinatores alij quidam formam prius inter se cōtemplati, & quemadmodum offensa pars ad integrum reliquum se haberet, & quousꝑ offensio ipsa procederet, eam fastigij portionē quæ in Orientem & Hesperiam uergeret suo in statu cōsistere permiserūt: quæ uero Arcturi Notiue è regione esset super concameratum ædificium structa, introrsus paululum portexerunt, sensimꝑ sic ampliarunt, ut cæteris ædificijs plurimum conueniret, fatereturꝑ se inspectantibus ob rotundū laterum & æquabilem dimensionem habere, ut uia hac possent uacui uastitatem illam in angustū cogere, pusillamꝑ oblongi portionem subtrahere, quousꝑ undequaꝑ quadraret forma. His proinde ita ædificatis desuper obfirmarunt quod in medio extat, siue rotundum hemisphæriū fuerit, siue utcunꝑ murarij id nuncupent fabri. Hunc itaqꝑ in modum extructum est templum, rectius quidem & optime circumactum & undiqꝑ quadrans, angustius tamē & in acutum porrectius, ac deniqꝑ tale ut nō tantopere spectatores ut quondam in sui admirationē conuertat, sed ut longe tutius ad omnes subsultus euaserit. Sed satis multa de hoc templo sunt p nos explicata, quæ utiqꝑ erant commemoranda: nam uelle quæ in ea sunt admiratione digna uerbis expromere, superuacaneum fore apparet, nec huius operis proprium: quod si quis forsitan uelit qui procul hinc absit, haud secus

ac si præsens cōtemplaret, apertius ea pernosse, legat Pauli Flori in hexametris scripta, qui primatum apud Imperatorem hoc tempore inter eius terræ præsides tenet, & sicut generis gloria decoratur, ita & à suis maioribus opes est amplissimas nactus: ad quæ tamē accedit & eruditio & impensa eloquentiæ opera, quibus maxime gloriatur. Scripsit hic & alia plura poëmata memoratu & laude digna: quæ uero de hoc templo perscripsit, labore & arte referta eo magis uidentur, quo & mirabiliorem constat esse materiam. Apud hunc nanq; quemuis optimū collocati templi comperturus es ordinem, metallorumq; item naturas subtilissime conquisitas, uestibulumq; ipsum decentius quidem & necessarium, magnitudinem præterea altitudinesq; & figuras in rectum productas, ac quæuis alia siue circularia, siue pendentia, siue portiora: huius ex uersibus nosse insuper poteris sanctius illud sacellum argento auroq; constare, & in mysteria duntaxat sepositum, preciosissimis rebus & mira uarietate ornatum: & si quid aliud eo in templo fuerit cognitione dignum, haud secius atq; hi noueris qui crebris inambulationibus omnia spectando rimentur. Eodem anno uere iam ineunte derepente & iterato urbem pestilens morbus inuasit, & infinitam sustulit multitudinē, haud tamen prorsus cessauit, ex quo tunc primum anno Iustiniani imperij quinto irrepere nostram hanc regionē occcepit. Interea uero aliò item atq; aliò diuersim ea pestis transgressa, locis iam multis mutuo deuastatis, his q; reliqui Byzantijs fuerant, ad breue quiete data, tanquam ut reor, tunc statim eludens, iterato eodem se contulit, rata ut arbitror, citius inde se abscessisse q̃ decuit: interibant itaq; repentina morte quàm multi tanquam apoplexiæ graui morbo correpti: qui plurimum resistebant, ad quintū uix diem uita defungebantur. Morbi autem recentioris species erat pristinæ similis. Febres siquidem ad ægritudinem aliam intumescens adiectæ continue, non ad diem durabant, nec mediocriter lassabant, sed solo eius interitu quē forte cepissent finiebantur. Nonnulli uero nec febre præuenti, nec dolore ullo affecti, secretum dum facerent, ut domi ita & publicis in locis sicubi id cōtigerat, procumbebant exemplo exanimes facti, perinde mortē in promptu haberent. Omnis itaq; ætas passim iam interibat, & pubescens præcipue & florida, & in his mares quàm maxime: nam fœminæ non admodum simili morbo afficiebantur. Qui uetustissima igitur Ægyptiorum dicta, qui ut iuxta Persas & supernorū motus quàm optime callent, temporū quorundam reuolutiones quū infinito mundo deferri affirmant, nunc prosperas felicesq;, nunc aduersas & plane infastas, esseq; præsentem periodum sinistrorum numero & pessimorum. Hinc nanq; ubiq; bella uidemus conflare, & omnia deniq; cōmisceri. Quidam uero diuinam iram exitij mortalibus esse causam dicunt, quæ non immerito humani generis nequitias puniat, & hominum multitudinem mutilando con-

cidat. Mihi uero utranq; opinionem inquirere, & ueriorē decernere haudquaquam est hoc tempore adnitendū, quū id forte ignorē: uel si forte satis intelligam, necessarium tamen haudquaquam id uisum præsentibus, de quibus dicendum est, conuenire. Nam si breuiter quæ obtigere cōmemini, hoc solo hystoriæ legi est inferuitum. Super his autē ciuitati & alia pleraq; eodem tempore inciderunt tumultuosa & turbida, & nil minus quā ea quæ diximus permolesta. Sed qualia fuerint explicaturi mox sumus, si prius & breuiter uetustiora quædam nos transegerimus. Hunni quondam circa lacum Mæotidem loca incolere in Arcturum potius uersi, ut Barbarorum cæteræ nationes, quæ quod infra Imaum montem Asiam insident, hi omnes & Scythæ & Hunni uocitabantur, seorsum tamen & per generationes: nam partim Cotriguri appellantur, partim Vltizuri, partim Burgundi, partim aliās utcunque patrium illis est gentibus & consuetum denominari. Hi itaque Hunni longo post tempore in Europam subito traiecerūt, certo uti fert fama & in uero, tūc primū his duce facto, siue aliena quadam uisi fortuna, siue lacus aquæ quæ in pontum Euxinum deferuntur, defectiores sint his interea uisæ, utcunque tamen res se ipsa habuerit, ubi hi transmiserūt, diu per aliena uagati, de impro uiso incurfione facta ingentem iacturam locorū incolis intulerunt, atq; adeo ut primis illis depulsis habitatoribus, eas ipsi sedes tenuerint, in quibus erant non diu alioquin permansuri, sed funditus, ut aiunt, perdendi. Sed Vltizuri Burgundiq; ad Leonis usq; tempora Romanorum Imperatoris celebres extitere, & robore præstare sunt uisi. Nos uero huius ætatis homines nullam istorum habemus cognitionē, nec habituri in posteris sumus, siue quia prorsus obfoluere & nuspiam sunt, siue quia suis exciti sedibus, aliò sunt & quāprocul abducti. Eo itaq; anno quo pestilentissimum morbū Byzantium diximus inuasisse, Hunnorum reliquiæ saluabantur, erantq; adhuc celebritate & nomine clari. Descendētes itaq; Hunni ad Notū uentū haud longe ab Histri fluminis ripis pro eorum arbitrio considebant. Tunc igitur hyeme iam ineunte, huius fluminis aquæ, ut aliās semper, nimio præ algore magnam in profunditatem concretæ obstrictæq; obduruerant, adeo ut peruiæ tam uiris essent quā equis iam redditæ. Zabergan igit Cotrigurorū Hunnorū præfectus magna cū hominū equorumq; multitudine dū per constrictos fluminis uortices nil secus ac terra iter haberet, facillime in Romanæ ditionis loca pertransit, nimirū quæ deserta iam essent, & prodeunti sibi nihil impedimento fuisset. Quo factum est, ut quāprimū Mœsiam Scythiamq; transgressus, in Thraciam demum perueniret: quò ubi est uentum, exercitus partem in Græciam ut de impro uiso sine custodijs loca excurreret & popularetur dimisit. Et alias deinceps manus in Cheronesum Thraciæ. Cheronesi uero pars quædam quæ in Eurum Notumq; uergit, ad meridianum usq; centrum
circa

circa Hellespōntū porrigitur, cuius fretū Cheronesum fere omnem circumfluit, insinuatis littorum flexibus in angustiore usq; continentis partem ex in circumfert, quadraginta duntaxat stadijs coërcetur, ne Cheronesum insulā faciat. In hoc igitur Isthmo porrectior inædificatus est murus, in utrūq; mare productus. Interiore in partē cōstitutę sunt ciuitates nōnullę Aphrodisias, Sestos, Tiberis. Ab his quāmlōgissime ut iuxta Isthmū & sinus littoreos sita, & apud poētas celeberrima Sestos ciuitas est, nec alia ut puto de causa, nisi ex illo heroum cœtu, Leandriq; amore & morte. Huic haud longe aliud quoddam adiacet castellū, perexiguū quidem & inuenustū, & nil penitus nactū quod iuuēt, Callipolis est denominatū: uicos tamen huic circumiectos agri exornant, promontoria item & arborū copiosa uarietas, aquarūq; fluxus, terra irrigua & plane fecundior, & ad necessaria omnia abunde admodum suffectura. Tot itaq; Cheronesi castella tantamq; agrorū amplitudinem ita munitiones circumplectuntur, ut adiri per hostes haudquaq; facile queant. Zambergan igitur spe bona depastus, id animo agitabat, ut si obiectum hunc caperent murū, & uersari in locis interioribus posset, uel mare simul in potestate se protinus redacturū: ex eoq; somniabat affuturam sibi nō paruam nauū copiam, quibus in Asiam esset per angustissimū illud & intermedium fretū, quod nec asperis quidem scinditur undis, summa facilitate & mox traiecturus. Abydoq; capta, & portoriū simul decimariū illud protinus sublaturus. His itaq; uanis consilijs concitatus, in Cheronesum tantū exercitus misit, quantū ad id negocij satis fore existimabat. Ipse uero cum equitum milibus septē rectā ire Constantinopolim pergit, agros depopulando, tentandoq; proxima quęq; castella, ita ut passim omnia perturbaret. Sed eius in has partes profectionis causa fuit barbarica iniusticia quēdā & nimia habendi cupido, dissimulando tamen Cotrigurorū prætendebat & causabatur inimicitias. Siquidem Sandichlus quidam & Hunnus suę gentis præfectus erat, ut beneuolentissimus, ita & fœdere Romanis iunctus. Hunc nimirū Romanus Imperator colebat, beneuolentiaq; & honore prosequabatur, & multis simul muneribus condonabat. Cotriguri igit quū nihil huiusmodi essent rerū participes facti, sed omnino despicerent, & apertioribus afficerent potius cōtumelijs, hunc cōparadū esse exercitū censuerūt, ut & ipsi terrori ceteris essent, & sibi perinde illatā iniuriam uindicarēt, & digni iam uiderent, de quibus haberi ratio posset. Quū itaq; prodeuntibus ijs nemo obuiam iret, incursiones libere facitabant, & agros depopulati ingentem auerterent prædam, magna uī captiuorum coacta, quos inter & foeminae quāmultæ ut nobiles, ita & continentissimæ crudelius trahebantur: quæ utiq; infeliciores eo maxime erant, quo & barbarorū ministrare profusæ libidini cogeantur: quinetiā barbari homines plerisq; uel è sacrario abductis uim inferebāt, quæ a paruis *als pueris* iam pridē nuptijs renunciaissent & seculi uoluptatibus, ac castam uitam ut de-

gerent, in remoto aliquo domicilio recondiderentur, deo ad supplicandum idoneo, & id magnifacerent, ut semotæ omnino & liberæ à quouis hominū contubernio quàmprocul abessent, quieti quæ se solum permitterent. Erant præterea quæ quū barbarorum repudiarent cōcubitus, uel partui proximæ, si quæ forte istiusmodi esse tunc contigisset, ita distrahebantur, ut si necessitas ipsa pariendi ingrueret, in ipso itinere in propatulo fœtum mox æderent, nec uerucundos possent partus dolores obtegere, uel hos urgentes significare: unde uel æditi plerunque infantes canibus discerpendi, & auibus in solitudine relinquerentur, perinde iccirco essent in lucem producti, & frustra quod nati fuerant hi degustassent, rem sane calamitosam, ut eò tandem res Romanorum redactæ iam essent, ut uel in circumiectis regiæ urbis locis à Barbaris, et si perpaucis quidem mala hæc inferrentur: quibus tamen non eotenus audacia finiebatur, sed urbem uersus progrediendo, ad longos quos nuncupant muros se facile contulerunt, & præsidij quæ infra hos essent appropinquabant: iam enim præ uetustate & negligentia maioris præsidij dissolutum ceciderat ædificium: tum Barbari ipsi uel stantes in partem aliquam muros haud secus ac sua intrepide disturbabant, nec aliquid erat quod hos coerceret, quū nullum eòdem esset militare præsidium collocatum, nec ulla ad defensionem tormenta, nec demum si forsitan affuissent qui ea tractare satiscallerent: non canum latratus audiebatur, non hominum fremitus, & si nō id dictu ridiculum sit, tanquam porcorum in claustris Romani exercitus interclusi manebant, tametsi uel eo numero essent, quo tunc primum & ueterum Imperatorum tempore recenscebantur, & non in minimam partem redacti, haudquaquā sint tamen Imperij magnitudini suffecturi: nam quū ad quinque & quadraginta milia sexcentaque bellicosissimorum uirorum, uires omnes apud Romanos tunc temporis cogerentur, uix ad centum quinquaginta nūc milia rediguntur, quæ partim in Italia, partim in Libya, partim in Hispania, partim apud Colchos, partim Alexandrino in agro, & circa Theben Ægypti erant. Pauculi præterea quidam in Oriente circa Persarum terminos stationem habebant pro iunctis fœderibus & offirmatis indutijs. Non enim multis hisce in locis opus erat. Sic itaque ad perexiguam partem redactæ tot hominum copię sunt & principum negligentia interscissæ. Imperator namque ubi Italiam omnem in potestatem redegerat & Libyam cepit, totque & tam maxima confecit bella, primusque ut dixerim ita, Romanorum omnium qui Byzantiij imperiū tenuere, ut nomine ita & re ipsa liberę potestatis esse Imperator arguitur, & alia pleraque in ipsa iuuenta & corporis robore gessit: circa ipsum denique & postremum uitæ decursum (iam enim senuerat) renunciaſſe laborat, ut inter se hostes armis decernerent. Vnde & donis nonnullos mulcebat, uel ea arte utcunque poterat repellebat, uel forte efficiebat ut

sibi

sibi confiderent plurimum, uel suo ipsi discrimine bella gererent: quo factum est, ut exercitus ipsos etsi desidia & bellandi desuetudine diuturna corruptos, perinde non in posterū necessarios negligeret. Vnde uel eodem tempore capti qui secundum in principatu locum tenerent, & exercitus regerent, à subditis uectigal exigendi curam susceperāt, ex eoq; exercitibus necessaria impartiri, partim superbius stipendiū fraudare, partim tardius longe quā opus esset illud dependere, uel eo utcunq; depenso, computationem fraudulenter & turpiter exercere, scribis instando uel persoluta stipendia reuocando, impudentius agere, idq; prāmij & dignitatis militibus soluere, criminationesq; alias item atq; alias & sæpe inferre, cibariorū partem subtrahere, & haud secus atq; in aquarū defluxu refluxuq; nescio quo pacto uel stipendij partem quam forte agminibus dependissent, retro ad se unde defluxerat, reuocarēt. Hoc modo ars omnis belligerandi, uel acie decernendi negligebat, ita ut partim cibi oppressi carentia, certamina ipsa relinquerent, in quibus diutissime coaluissent, partim aliò se cōferrent, ut ad uitam aliam transituri: unde in scorta aurigasq; & homines eiusmodi effœminatos ac delicijs deditos, ciuilesq; in seditiones duntaxat intentos & corporum curam, cōtentiosos, furentes, audaces, & in alia demum minoris longe momenti, militare stipendiū insumebatur: quo factum est, ut non solum Thracia, sed uel proxima regiæ urbi loca, deserta iam adeo essent, & sine ullis custodijs derelicta, ut Barbaris peruia fierent, & ad incursiones nimium opportuna: nam illi eò euaserāt insolentia, ut uel ad Melantidem uicum castra posuerint, quæ à Byzantio ne centū quidam & quadraginta stadijs abest, quæ uicum Atyras circumfluit amnis qui ferme exiguo progrediens spacio, in Austrū uentū sensim declinans in Propontidem fluxum eructat, ad cuius ripam ipso in exitu promontoriū habet porrectius, cuius appellationem & flumē id retulit. Hostibus itaq; tam proxime urbem stationem habentibus, ciuium multitudo & timere tum primū & pauore percelli, & imminetia mala nō solum qualia essent, sed longe maiora animo agitare, somniareq; obsidionē, incendia, futuram necessariorum carentiam, inceniumq; diruptiones. Itaq; in ciuitatē in publicas uias fugæ subito multitudinis factæ, impulsionesq; mutuae, & pauores, ut quidem præterpiti ita & temerarij, perinde iam Barbari in se impetū fecerint, in forumq; exportarū uiolento impulsu crepitus ingens iam edebatur, atq; adeo ut nō modo plebeios & obscuræ sortis homines timor inuaderet, sed magistratus omnes & Imperator haud parui quæ acciderant faceret. De honestabant itaq; Imperatoris ipsius permissu sacra omnia tēpla extra urbē locata, Europæq; è regione littoriq; adiacentia loca, quæ utiq; à Blacernis, id loco nomē, initiū sumunt, & in pontum usq; Euxinum porrecta sunt, & Bosphorum desinūt. Ex his itaq; omnibus locis quæ preciosiora essent oblationū cum cætero ap-
paratu

paratu his necessario, partim plaustris deferentes intra urbem deposuerunt, partim inuenta nauigijs, & intermedio traiecto freto in aduersum littus in continentem mox deuehunt: uideres tunc sacras nudatas ædes, suo splendore sic & ornatu priuatas, perinde antea nunquam dicatas, nec religionis quicquam aut sanctitatis sortitas, sed ut nuper fundatas: adeo autem terribilia erant, & ingentia illa discrimina, & tantopere ut occursura omnino animis ipsis concepta, ut uel in Syces moenia, Chiseamq; portā, primores quidam præfecti, que & armatorū uis magna infederint, hostes oppugnaturi, si se forte inuaderent. Dum interea ciuitas omnis tumultuando maximum in modum perturbaretur, & Barbari haudquaquā proxima quæq; depopulari intermisissent, Belisarius clarissimus olim præfectus, etsi præ senectute in curuitatē iam declinasset, mittitur tamen per Imperatorem in hostes eo armorum habitu circumactus, quibus à pueritia iam insueuerat: unde & rerum per se quondam gestarum recordatio succurrebat, & ipse quidem de se mira animi promptitudine, iuuenis munera exequabatur: id nanque ultimum illi in uita certamen fuit, nec sane minorē ex eo retulit gloriam, quā ex Vandalis olim Gothiscq; deuictis. Siquidem malorum præteritorum & futurorum iam desperatio, ut conatus hosce maiores fore superbioresq; arguebāt, ita & uictoriam periocundam. Belisarius itaq; haud procul ab urbe progressus ad Chetumelum, id loco nomen, positis castris summam præ se rei militaris peritiam tulit, & maiora ausus est, quā eius canicies ferret: erat nimirū iam effæta ætatis, debilitateq; uti par erat non mediocri detinebatur, haud tamen adeo uidebatur laboribus cōcessisse, nec aliās uitæ percupidus. Hunc uiri trecenti uel cō amplius numero sequebantur, præliandi omnes periti, & qui secum unā nō nullis certaminibus antea & strenue insudarant: ceteri turba erat inermis & plane imbellis, & qui sola inexperientia pro suauissimis pericula ducerent, quippe qui uisendi gratia potius quā rei gerendæ in expeditionem inuisent. His præsidio erat ē proximis uicis agrestium copia, qui per Barbaros deuastatis iam agris quū se quod aliud uerterent nihil haberent, ad Belisarium agmine facto se mox contulerūt. Tum ille in tempore agresti multitudine fretus patentiori fossa se suosq; circumegit, & exploratores crebrius mittebat, hostium uires spectatum, ita quoad poterat fieri, uel illorum exercitū recenserent, ac demum referrent quæ ex his percepissent. Hunc ille in modum omnia secum uersando, ex sententia exequabatur: quum autem iam serum diei esset, & nox aduentasset, per campos ignes passim incendi iussit, ut ubi hos hostes spectassent, maiorem esse exercitum crederent, quū hunc ex ignibus metirentur. Et sane ita esse sibi iam Barbari persuaserant: unde & formidine capti, taciti confidebant. Haud tamen hisce fallacijs, tanquā rei militaris prorsus ignari conquierunt: iam enim intellexerant Romanorum adesse perexiguas

quas manus, & sibi non bello pares. Belisarij tamē milites mira animi prom-
 ptitudine tenebantur, hostesq; iam aspernati uel si infiniti in se impetum fa-
 cerent, propriæ uirtuti quàmproxime confidebant, ut qui & Romani essent,
 & in magnis periculis suas uires periclitati, rei bellicæ studuissent. Quorū ui-
 rorum Belisarius quū ut animi magnitudinem, ita & iactantiam percepisset,
 & quod acrius longe quàm oporteret instantibus periculis tam multum in-
 fremerent, ueritus ne dum in ipso uitæ discrimine uersarentur, & pede collato
 cum hoste manus confererent, defecturi forsitan sint, uel in nimium spei eue-
 cti effuse subirent, & pro arbitrio quò uellent ferrentur, quū faciles quidem
 & placidi rerum his uiderentur euentus, & ne hæc euenirent cauendum ra-
 tus, coacto mox in unum exercitu, ut iam imminente certamine progressus
 in medium orationem huiusmodi habuit. Non equidem uiri ut à timore ad
 confidentiam uos erecturus, quod fieri ante certamē initum solet, huc ad uos
 uenio pro consuetudine uerba facturus, si quo forsitan modo Romanos mi-
 lites semper in bello uersatos, & qui ita ut dixerim, magnarū gentium Respu-
 blicas euerterunt, nunc uero aduersus barbaros bella gesturos, uagos hos qui
 dem & Hunnos Cotriguros, perinde formidinem adempturus commonesci-
 am. Sed quū in uobis ut animi inesse multum perspexi, ita & audaciæ pluri-
 mum, & ultra quàm decet uos demum efferrī, non superuacaneum fore exi-
 stimaui, ueteris uestræ modestiæ & uos meminisse: siquidem quod modū ex-
 cedit, ubiq; cauendum est sapientibus: uel si in laude forte id sit cōcessum, eo-
 tenus his tamē gloriandū, qui pro rebus olim egregie gestis forsitan efferun-
 tur, quoad credulitas ipsa & confidentia, quæ & spes est posse uos semper si-
 milia consequi, ex animo propulsare prudentiam nequeant, uel se ad insolentiam
 prorsus euehere. Enimvero qui ad id prouecti dementiæ sunt, ut nec mo-
 derati quippiam audire nec pensi queant, profecto uel ad deū ipsum oppug-
 nandum sunt euasuri. Ad hæc illud considerandum quod si Barbari nostris
 sint uiribus longe inferiores, sed alioquin multitudine superent, uel si id quod
 utrinq; abundat scrutando nos expenderimus, in æquum id quo exceditur
 redigatur necessarium sit. Cur non indecorum fuerit uos propinquo ex ap-
 paratu, ad id petulantia & incontinentia peruenisse, ut nec tempus quidem
 nec ordinem, nec temerarios fortunæ casus magni nunc faciat. Nō enim re-
 or corporis uiribus potius, quàm recto iudicio & prouida cogitatione posse
 hostes peruinci. Quo enim pacto & ipse qui ad id senectutis peruenierim &
 belligerandi iam tempus excessi, in acie uersari nunc & periculis possem, nisi
 consilijs utcunq; probis considerem. Si igitur & senectutis infirmitatē, mens
 quidem ualidior, ac decentium rerum percupida fortiolem proculdubio
 reddit, ad eaque excitat, & peragenda confirmat, prouidentia quadam sup-
 plendo ætatis defectus: quomodo non potius longe adiuuerit, si iu-
 uenili huic

Belisarij ad
 milites cōcio

uenili huic uestræ ætati & corporis robori sit hæc affutura : nam minus prosperos rerum euentus, qui uel fortuna fiunt, uel manuum debilitate atq; ignauia, tutior forte & prudens aliqua cogitatio, & quæ coaptare se casibus nouerit, in ea transferre quæ expediant poterit, & si quid peccatū est confestim facere: uerum ubi mens labat & facile fallitur, ne ea quæ in rem sint internoscat, si eorum quæ inconsultius fiunt quicquid acciderit, unde nam tibi desumpseris, quod sit saluti futurum, & præsens reuocare periculum queat, si forte præcipuum illud quod hæc omnia pariat auertat: Sed subibit quempiam admiratio, nouum me quoddam commonefaciendi milites genus per id tempus adinuenisse, quum longe prius erigenda in uobis confidentia esset & animi promptitudo. At contra, hæc quidem ipse nunc subleuo, moneoque, & in dubios quosdam cogitatus immitto & segnes moras, ac spem ambiguam facio. Sed alioquin id mihi periocundum uidetur, & ad sperandum quamoptime ducit, si cum huiusmodi uiris in bellum concessero, quibus si id queam persuadere, ut sibi audaciæ paululum demant, satis eloquens uidear. Velim autem certiores uos factos, haudquaquam fore ualidioribus uiribus, quæ prudentia careant, optimos ascribendos esse conatus, & præclara facinora, sed inconsultæ potius audaciæ ac petulantia, & bene constitutæ cōsuetudinis euerfioni. Animi itaq; promptitudo apud uos maneat uelim, & maximum in modum ut floreat, si modo à mente castigata quadam & continenti, rebusq; decentioribus pendeat, & audaciæ quod nimium est & in re meritatē uos ferat intercidatur. Non enim socordiam timoremue infert, cogitatione uersare quemadmodum præsentibus rebus utendum sit, sed grauitatem & audentiam. Si enim ubi demum quæ profutura sunt innotuerint, illud sequetur omnino, ut iure audere omnia queas, tanquam nō in ancipitem fortunam euectus. Sed uestrū quis dixerit, haudquaquam posse generosam naturam, quæ non iniuria commouetur, & labori quammaxime optet continenter insistere, tam subito cogi, uiolenterq; ad quietem & remissionem trahi, & ultra quàm necessitas postulet, moras protrahere, uel tempori intermittere opportuna cōsilia, præsertim quū eadem ipsa natura ea molestius ferat, quibus in nos barbari debacchantur, qui omnia impudenter & agunt & uastant, ita ut uel ad regiam ipsam urbem incursiones audeant factitare. Sed habeant ita se ista & experientia confirmentur, ut merito hostibus succensetis, qui abusi uestra patientia sint. Sed facile equidem fore sapientibus duxerim animi iracundiam & perturbationes frenare, continereque in obuios quosq; temerarios impetus, & salua duntaxat ut dignitate, ita & animi magnitudine atq; constantia aduersantibus quibusq; obistere. Nā ex hisce animi motibus quicunq; rerum sint delectum aliquem nacti, his fuerit enixius inhærendum, qui puri ueriq; ac decentiores deniq; sint. Qui uero seorsum &
in con

in contrarium euentum deuoluti feruntur, haudquaquam semper utendum est, nisi quandiu in cōmodum cesserint. Sapientiam igitur puriorem rem esse probamq̃, nec ulla ex parte adulteratam nemo non uestrum fatebitur: ex iracundia uero quod strenue sit, & quidem gloria dignum: nimia tamen audacia fugienda est, nec prorsus cōducit. Quocirca ex ea ipsa quę potiora sunt deligendo, & rebus bene gerendis intermiscendo prudentiam, imus sic audacter in hostes, ut re nulla & necessaria paruifac̃ta id solū intelligamus, esse nobis aduersus barbaros decertandum, qui prædonum quidem in morem excursionis facere assueti, nec satis grauiter in acie decertare, uel in prælijs ipsis diutius perdurare prorsus indocti, ubi primum statarium & se inuadentem in aciem militem uiderint, ac suo ordine ductum extra munitiones & non infra mœnia se oppugnantem, profecto mox sunt pristinam eorum deposituri consuetudinem, cogentur ut se nobis immisceant, ac pede collato armis nobiscum decernant, necessitate ipsa ad id instruente. Nobis uero modestia fretis, patrij ritus ex usu ad rem gerendam consultius prodeuntibus, experientia ipsa intelligent diuturnam exercitationē & animi promptitudinem fore cuique potiorē, quā repentinū sint & inuiti conatus. Vbi hæc Belisarius perorauit, milites quæ usui forent iterato edocti, etsi suo & pristino corporis uigore & uiribus tenerentur, plus tamen his modestiæ inerat quā antea iactantia fuerat: & sane his animis hisdemq̃ institutis plenos Lacedæmonios autumem (ut maiora minoribus comparem) quos circa Leonidam fuisse ad Thermopylas ferunt, Xerse iam se inuadente. Sed illi ad internecionem omnes interiere, hoc solo strenue ac probe fecisse compertū, quod non turpiter & per ignauiam mortem occubere, quippe qui Persarum quāmultos antea occidissent. At Romani qui tunc sub Belisario militabant, Laconica proculdubio usi sunt audacia: nam & hostes in fugā primo congressu penitus auerterūt, magna illis illata clade, quū ab his ipsi minime sint uel molestiæ uel magni momenti rei quippiam passi. Barbarorum nanque ad duū milium equitum turma, quū tumultuosius & ingenti cum ululatu, aduersus Romanos iam aduentaret, & facile hostes se comprehensuros rati: de subito eorum aduentu Belisarius per speculatores certior factus, copias omnes his obuiam suas extemplo educit, occultans quoad poterat fieri suorum paucitatem, & delectis equitibus ducentis scutatis omnibus hastatisque, utrinque intra proximū nemus in insidias locat, qua hostes in se facturos incurSIONem existimabat. Præmonitos ut ubi iubendo his signum dedisset, existerēt omnes, Barbarorū phalangem hastas in hos iaculando inuaderent, ut aliunde pressi & ipsi reprimerentur, quibus futura erat inutilis multitudo, quū in angusto acies extendi non posset, sed in seipsa conuolueretur: tum Belisarius agrestibus iussis, hostes ut altius inclamando, deterrendoq̃ue iter consequerentur,

V inter

inter suos medius constitit, ut ex aperto hostium exciperet impetus. Barbaris itaq; hoc pacto progredientibus, in insidiarum loca quū eorum maxima pars peruenisset, suis protinus his obuiam Belisarius ipse eductis, ubi in conspectū uenit, impetu facto fortissime hostes inuasit: subsecuti agrestes, & imbellis cætera multitudo ex hominum uaria colluione conflata, cum ingenti clamore, fustibusq; ad id secum delatis, quorum ex mutua collisione sonoro crepitu facto, bellantibus suis animos faciebant: tunc demum dato insidiatoribus signo, & hi ex insidijs de improviso existunt, & transuersam induunt aciem. Itaq; utrinq; feriunt Romani hostes in medium actos, ululatusq; plurimus, & strepitus pariter maior longe quā pro belli magnitudine factus. Tūc Barbari quū undiq; iaculis ferirentur (id nanq; Belisarius ita fore præcogitarat) in se ipsos adglomerati pedem iam referebant, & coangustati, compressiq; tueri se bellando minime poterant, siquidem nec sagittandi locus ijs esset, neque obequitando liceret excursions crebrius facere, nec cornua ipsa quoquam pacto extendere: nam orbe facto contineri haud secus circulo uidebantur, ac magno essent exercitu circumuenti: porro qui à tergo iam incubuerant, ingenti cum clamore & crepitu his terrorem incusserant: puluis præterea in sublime elatus, haudquaquam his permittebat eorum numerum qui secum certarent satis nosse: primus omnium Belisarius ipse eorum quos obuios habet quā multos obrūcat, depulsosq; suo è latere hostes in fugam compellit: proinde alijs item atq; alijs sibi iam insistentibus, Barbari terga uertunt, & incompoliti palantesq; feruntur, nullis post se custodijs positis, sed ut cuiq; uisum, fugam capeunt. Romani uero acie instructa hos insectati, carpendo postremos quosq; qui in manus offerebantur obruncant: cædes magna in Barbaros facta effusa iam fugientes, nam & equis habenas prorsus laxauerant, ad hæc & flagella equos urgentia accedebāt, atq; adeo ut cursu & concitatione equorum celeritatem præuere uiderentur. Defecerat præterea Barbaros præ timore ars illa quam exequi pro eorum consuetudine quā maxime solēt, ut fugiendo acrius longe se insectantes oppugnēt, dum ex equis in hostem mox uersi sagittas immittunt, quas utiq; tunc uolentius in quem destinarint insigunt: quod sane eo facilius fit, quo illi in persequentes rectā & ex aduerso maximo impetu deferuntur, & insectatores ipsi effuso cursu in arcus prouendo sagittis se induunt, & uulnera acriora excipiunt, dum his obuiam eunt. Tunc tamen Hunnis arma iam omnia obtorpuerant, & intractabilia uidebantur, nec attentare quidem ullam repugnandi artem mens erat. Barbarorū igitur quadringenti fere eo prælio cecidere, Romanorum nemo desideratus, pauci uulnerati. Zambergan Hunnorum præfectus uix tandem cum paucis à fuga se & libens quidem in castra recepit: nam Romani equis ab insectando cohibitis, maxima his causa salutis fuerat: nimirum

re: nimirum qui si paulo acrius institissent, occidione proculdubio hostes ut metu perculsos interfecaturi fuissent: sed Barbari tam tumultuose, ac trepide se in munitiones receperant, ut & cæteros qui his in custodiâ relictî erant maxime obturbarint, ratos iamiam & se perditû iri: ululatus & barbaricus protensior quidem exaudiebatur, nam & defectas cultris facies lacerabant, comploratione more patrio facta: tum & Romani cum Belisario sua mox reperiunt, rebus spe potioribus gestis, & dignis quidem præfecti prudentia. Barbari demû ea iactura affecti, sublati extemplo è Melantiade castris, retrorsum qua uenerant trepidi ferebantur. Belisarius itaq; etsi uti ars bellica poposcisset, abeuntes iam Barbaros tergis insectando, & postremos ut metu perculsos carpendo, maiori cæde afficere potuisset, præsertim quû in fugæ modû discessionem fecissent, ad urbem se tamen cû uictore exercitu non libens, sed Imperatoris iussu recepit: quem populus uniuersus ex fama rerum tam egregie & recens gestarum effusus obuiam, quû urbem ineuntem spectassent, diuersim & per conuentus laudibus efferebant, ut qui salutem his peperisset: sed magistratus plerosq; & principes ciuitatis ea pompa offendit inuidia & liuore captos, uitijs ut sit quæ potiora sunt obtreçantibus. Belisarium siquidem superbiæ inculabant ut gloria elatum, etsi iam defluentem, populiq; fauore & beneuolentiâ perinde maiora quædam sperantem, quorum de causa quàm celerime rediisset, atq; adeo ut iuxta se nō integram retulerit gloriam, nec pro defudatis laboribus debitis sit honoribus fretus, sed defluxisse iam illi uictoriæ pompas iactabant, uanaq; omnia reddita & silentio pressa. Et sane hoc pacto maximorum plerunq; animorû uis hebetatur, quû nec honoribus hi extolluntur, nec digna factis recipiunt præmia: sic ferme Respublicæ pro sapientum prædictionibus defectiores redduntur, in quibus ea sit & exercita consuetudo, ut nulli dignis deferantur honores, siue litterarum in disciplinis præstiterint quidam, siue istiusmodi opportunius aliquid uel pernecessarium laudabiliter gesserint. Hunni uero quû insectaturos se fore Romanos suspicarentur, tumultuosiusq; longos quos nuncupant muros iam excessissent, ubi Belisarium reuocatum fuisse intellexerunt, neque alius quisquam his insultaret, lentius iter habebât. Interea pars altera illa exercitus quæ Cheronesum obsidebat, crebrius iam facto in muros insultu admotisq; scalis, & machinationibus alijs quibus urbes deleri solêt, quàm sæpissime à Romanis repellebantur, quibus germanus Orothei iunior admodum præerat, & tunc primum pubescens, qui non minus peritiâ militari præstabat quàm animi magnitudine, patria illi erat Illyrica ciuitas Bederina uetusto nomine dicta, deinde Iustiniana denominata. Iustinianus nanq; quia ibi primû editus in lucem fuisset, mirifice eam ornauit, & ex obscura prius, nobilem postea felicemque fecit, ac suum illi impartitus est nomen. Ea ex urbe germanus quû

originem duceret, nō iniuria miro quodam illius studio tenebatur, ex ea nam
 que octauum & decimū annum natus ad regiam urbem se contulit, ubi per/
 quam diligentissime cultus cum literatorū hominū disciplinīs sedulo uersaba/
 tur, & ad literarios ludos quū sēpius iret, latinæ etiam eruditionis partē con/
 secutus est aliquam; uerum ubi ad pubescentis ætatis finem peruenit, missus
 in Cheronesum est, ut exercitui, qui ibi tūc erat, præesset, & eodem iuuentu/
 ris acumen illud & animi promptitudo, appetitusq; gloriæ decentioribus re/
 bus & necessarijs expleretur, nec ad temerarios motus uulgarēsque impetus
 quàmprimū uel discurreret, uel profliret, uel equorū coloribus distincta cer/
 tamina, in quibus iuuenes, si nō alijs his se potioribus applicant, ut plurimū
 exercentur, facile humi serpent necesse est & obturbent. Ad Cheronesum
 itaq; assidentibus Hunnis, & molestos se exhibētibus, intercidere eorū insul/
 tus indefinenter Germanus, & in sui defensionē excogitare quascunq; posset
 in hostem insidias, erat nimirum de se & suapte natura sic prudentissimus, ut
 quæ in rem essent facile nosset, etsi aliās ætate prouectioribus quæ facienda
 essent monentibus facillime obsequeretur, fidemq; his adhibebat, qui antea
 multis laboribus diligentiq; cura hostiū certamina aduertissent. Quum ita/
 que Barbaris nihil omnino relinqueretur quod exequi possent, nec ut de cæ/
 tero mœnia uel obsiderent uel expugnarent, destinant animis rem aliam ut
 audacem ita & generosam, & quæ non minus se in discrimen deduceret, per/
 tentare, eaq; uia uel Cheronesum protinus occupare, uel demum deferere,
 ac conuiuiscere, ad suosq; se recipere lares. Harundinum longitudinis æque
 ac crassitudinis non mediocris ui magna coacta, hisq; inuicem intertextis re/
 steq; & uimine colligatis, cratibus perinde compluribus factis, perticisq; ob/
 longis tanquam transtris superiniectis, media cratium extremaq; circumpre/
 xi, hæcque maioribus uinculis colligando, inuicem omnem eam materiam
 committebant constrictam ualidius compressamq; ita ut crates tres ad sum/
 mum uel quatuor nauiculam unam cōficerent, latitudine satis ampla, quæ ho/
 mines quaternos exciperet, & tanti fundi ut inuecta pondera firmiter & tuto
 deueheret, ne sui leuitate demergeretur. Istiusmodi nauigia centum & quin/
 quaginta breui sic fabricant, ut ad nauigandum agiliores his essent, quorum
 formam sic construūt, partem ipsam anteriorem in proræ speciem leuius por/
 rexere & recuruarunt, è lateribus uero utrinque remigationem machinati sic
 sunt, ut agi faciliter nauicula quæq; sex palmulis posset. Hūc itaq; in modum
 ut licuit in tuto omnibus cōstitutis, classem hanc omnem & harundineam è
 regione Hesperij littoris, ex eoq; qui supra urbem circumagitur sinu, occulte
 immittunt. Hæc nauigia homines sexcenti ingressi, palearum ingentem mox
 copiam in harundinum cōmissuras intrudunt, & rudi remigio in altum à ter/
 ra longius prouehuntur, optimis armis muniti ad operam nauandam insta/
 bant, hoc

bant, hoc pacto rati mare retrorsus euectos, facile se sinum ad nauigando superaturos, qui in infimam muri partem porrigitur, & intrepide demum inituros se penitissima loca, quæ nullis essent munitionibus nisi freto Hellespontico circumacta. Quibus de rebus per exploratores certior factus Germanus, sat callens haud longius processuram harundineam classem, hostium irridebat temeritatem, uel potius ea oblectabatur, ut quam sibi usui fore sperabat: extemplo actuaras uiginti multiplici remigio naues, & ipsas amphiproras, armatis complet, clypeos & arcus gestantibus recuruasq; lanceas, remigibus nauclerisq; intromissis, muri interiorem in angulum ueluti in insidias sic in recondito collocauit, ut haudquaquam longius comparerent. Barbari autem anteriore, postremaq; muri parte, & in littore prominente iam superata, in interiora declinauerunt, ingentiq; animo, & maiore audacia deferebantur, quum ex improviso Romanorum actuaras quas diximus naues comparuerunt, obuiam his uenientes, uel aquarum secundo defluxu has adiuuante, obiectisq; proris iam descendentes, uiolentius harundineas naues inuadunt, quæ primo statim ictu immerse supinataeque exæstuante salo ita inuoluebantur, ut in tuto nulla consistendi superstantibus potestas fieret, sed partim in fluctibus præcipitati demergerentur, partim in nauibus residerent, quid nam sibi agendum subdubij, partim uel stantes quidem, etsi non multum intumescens fluctibus obturbantur, qui utiq; etsi perexigui essent, ad nauium leuorumq; motum harundinibus tamen ut uacuis profecto grauissimi (nam & sublimes frequenter euehebantur) & incursantibus subleuatae gurgitibus referebantur retrorsum: quo factum est, ut ne tentare quidem bellum Barbari possent, ut quibus curæ quidem uel studij nil aliud esset quam ut consistere pedibus possent & obfirmari. His itaq; tantopere obturbatis & hæsitantibus, Romani quocunque res posceret agiler occursando haud secus impulsionibus nitebantur, ac si pede collato dimicaret, hac arte quam multos mox supprimunt, quippe qui firmitus in actuarijs nauibus inniterentur, & plerisque gladio ferientes obtruncant: in Barbarorum uero nauigia quæ procul ab essent, neq; ad se propius peruenissent, tela confestim immittunt, recuruatis præfixa spiculis, quibus iunceas præscindendo restes dissoluunt. Tunc demum lassatis ab inuicem harundinibus, & dispersim aquis desuper fluitantibus, hinc inde propellebantur. Hunni itaq; ubi se iam defecisset quo sisteretur gradum, euestigio in profundum demergebantur, ut mortem mox obituri, insueta potione ingurgitati, hoc pacto ad internecionem ad unum omnes disperiere, nec quisquam eorum superstes in cōtinentem euasit. Romani uero lectis extemplo hostium spolijs quæcunq; per aquas delabebantur, ad sua & priora loca reductis ingenti cum læticia nauibus, summa iocunditate & uoluptate animi incredibili ouantes ipsi & alacres uniuersum exercitum impleuerunt: unde

in unum coacti omnes utendū esse temporis opportunitate rebantur, ex re bene gesta uel impofterum profutura. Ita q̃ paucis poſt diebus armis quā optime communiti de improuiſo è muro in hoſtes eruptione facta reliquam inuadunt Barbarorum ſe obſiſtentium multitudinem, adhuc pro recenti accepta calamitate mœrentem & territam, & prior ipſe Germanus, ut qui pro iuuenili nimium ac pubeſcenti ætate haud dum quiret naturæ impetum cœercere, ſed gloriæ cupiditate effrenatæque audacia plus longe euectus quā prudentia in his neceſſaria & continentia poſtularet, intrepide hoſtibus inſiſtendo præliabatur, non periti præfecti in morem incumbendo, iubendoq̃, ſed militis potius, acie in mediâ uerſabat: unde & in foemore ſagittæ ſicictū excepit, ut nō multum abſuerit quin curandū eſſet ut à pugna abſcederet, neceſſitas tamen incumbentium rerum, & magnitudo ipſa incepti conatus dolorem uicit, ita ut nō prius operam de ſe nauando hortandoq̃ ſuos deſerit, quā ingentē iacturam hoſtibus intuliſſet, multosq̃ obtruncat. Vbi uero pugnae finis eſt factus, intra munitiones Romani ſe receperūt, nihil ignari, nec tutum ſibi, nec recte conſultū fore, ſi cū hoſtibus qui multitudine præſtitiffent bella cominus gererent. Barbari uero & naufragio facto, & Romanorum in ſe eruptione excepta, animo ancipiti erant, utrū eadem die & Cheronneſi campis excederent & ad Zabergan præfectū & eius agmina ut ad deuictos iam uicti ſe ſtatim conferrent, quandoquidem nec illi in Græciam prius immiſſi memoratu dignū quippiam effeciſſent, nec ſecum unā Iſthmū oppugnatum ueniſſent, nec à principio pertranſiſſent Thermopylas ob impoſitum ei loco Romanorum præſidium: nam eā hi erant è Græcia in Thraciam pertranſituri, ut ubi ſe cum Thracibus coniunxiſſent, tutius ſe inde ad ſua omnes reciperent. Interea uero qui circa Zabergan erant nō prius è Græcia ſe reſeſſuros iactabant, quā quemadmodū Cotriguræ nationes illæ, & Barbaræ, & ipſi item magnam pecuniarum uim accepiſſent, & quos iure belli cepiſſent neceſſarij quamprimum redimerent, aliās enim obtruncaturos ſe hos ad unum omnes comminabantur. Sed Imperator his tantum auri miſit, quantum ad redimendos captiuos ſatis fore exiſtimabat, ac ea de cauſa, ut pacifici & ſine maleficio ſuis ex terris abſcederēt. Barbari uero inter captiuos & Sergium præfectum reſtituere, quem pauloante ut aduerſa fortuna uſum cepiſſent. Sed Barbari demū accepta pecuniā à præda uix abſtinendo ut dum iam abituri per Romanorū agrum iter habebant, receptis paulopoſt & alijs copijs è Græcia ad ſe aduentantibus. Cæterū urbis regiæ ciuibz cōuenta per Imperatorem cum Barbaris facta, perinde ignominioſa & plane ſeruilia uidebantur, nec plane exiſtimabant id quoquam pacto ferendum, quod Barbari homines ubi tam proxime urbem ueniſſent ut deniq̃ illuſuri, non ad internecionem fuiſſe deperditos: ſed poſt tot illatas ſibi iacturas, uel

aurum

aurum dono tulisse, tanquam priores ipsi affecti iniuria sint. Imperatoris tamen sententia alia quædam & longe maiora conspicabatur, ut nō longe post ex uoto deniq; euasura: siquidē qui prius se inculassent, sic ciuibus persuasit, ut sui prudentiam simul & ingenium mirarentur. Decreuerat nanq; quauis hic arte Barbaricas gentes inter se ipsas discordes efficere, & intestinis seditionibus debellare. Vt autem quod animo agitarat mox eueniret, dum interea Zabergan præfectus suo cum agmine iter lentius faceret, ad Sandichlum alterum Barbarorum præfectum, qui sibi non solum esset & foedere & beneuolentia iunctus, sed mercede cōductus, in hanc sententiam litteras misit. Si nō te fugit quod nuper Cotriguri aduersus nos animo agitarunt, & uolens quiescis, non iniuria ut tuam perfidiam ita & nos ipsos magnopere miramur, qui tuum erga nos animum haud recte perspeximus, & nostrum de te iudicium non frustra habui: quod si nondū illud perdidicistis, etsi uenia non indignus uidebere, ipsum id tamen sic præ te tuleris ignorasse, si de cætero haudquaquæ neglexeris. Cotriguri huc se contulerunt, non ea mente ac studio, ut perinde frustra suscepto itinere non nostra depopulanda censerent, sed re ipsa significantes longe nos falli, qui potioribus prætermisissis tibi magis confidere maluimus: nō enim ferendū esse id arbitrant, si quis Cotriguris pares se dixerit, uel hos mediocriter anteire: sed uix tamen laturos sunt, uel si maximo fateatur excellere hos interuallo. Et sane non antea uagari per Thraciā desiere, q̃ omne id auri quod tibi singulis annis mercedis gratia elargiri soliti sumus, ipsi mox tulerint: tametsi nobis perquam facile fuerit funditus omnes si modo id libuisset deperdere, uel saltem uacuos propulsare, sed id utcunque omisimus, tuæ uoluntatis facturi periculū: quod si in uero fortitudine ac sapentiā uales, & te talem præstiteris, ut haudquaquam permittas ut tua sibi hi uendicent, nil minus à nobis es impofterum habiturus: nam ut hostes nunc ulciscaris opportunitas adest, & de his relata uictoria propriam ut mercedem recipias tanquam per Cotriguros istos delatam: sin minus, & tanta ab his affectus iniuria quiescere malis, timore ut puto percussus & turpissimā in segnitiem labi, tu quidem o strenue priuatus præmio eris, & illi per nos donabuntur. Relinque igitur si uidetur superbiam, & disce potioribus subigi. Non enim ignoras fœdera nobis esse ad hos transferenda, quæ antehac tecum, tuāque cum gente coniunxeramus. Stultum quippe & superuacaneum fuerit cum uictis sentire, ubi conciliari uictores possunt. His Sandichlus litteris per interpretem recitatis rem grauiter tulit, & plane furebat, frenarēque iram uix poterat: sed eadem mox die à Cotriguris quod in se adeo insaniscent, pœnas exacturus processit. Quo enim pacto non ipsis ex litteris perturbaretur ingenio barbarus, & de se insolens, ac lucri indefinenter percupidus. Suo is igitur moto exercitu, primū quidem de improuiso hostium loca

Iustiniani ad
Sandichlum
epistola

inuadit, & re subita qui in his residues fuerant perterrefactis, foeminatum uim magnam & puerorum captiuam abduxit, deinde Cotriguris è Thracia redeuntibus, & pauloante Histrum flumen transgressis ex insperato se obuiam offert, multisq; caelis pecunias simul quas ab Imperatore acceperant, & caeteram prædam his adimit: qui uero ex his euasere, quū ad suos se uix recepissent, cum alijs coeundo, & exercitu comparato aduersus hostes in aciem prodeunt: unde factum, ut eo ex tempore in inuicem uersi ualidius confirmatis inimicitijs, nunc quidem insultus mutuo facerent, nunc agerent prædas, nunc tandiū acie decertarent quousq; utrinque solutis debilitatisq; uiribus sic suis prorsus exciti sedibus sint, ut uel patrium illud & unicum cognomentū amiserint, & eò est calamitatis Hunnorum gens omnis redacta, ut uel eorum pars aliqua & dispersa alijs in seruitutem concesserint, ut & in dominorū nomen suum deniq; commutarint, tantopere præteritæ impietatis & scelerum poenę hos affecere. Sed utriusq; gentis impofterum subsecuta internecio est, atque adeo ut generationem hi prorsus amiserint. Barbarorū itaq; adhuc gliscente seditione Byzantijs renunciata, fateri tūc omnes & apertissime peruidere, per Imperatorē fuisse prouisum quamoptime & perquam bene cōsultum, quandoquidem se inuicem deperdentibus Barbaris, sine ullo armorum motu in utrunq; belli euentum sua ipse spe fretus potitus uictoria sit, nimirum quū quotidie Barbari laboribus insudantes & domesticis malis intenti haudquaquam de cætero aduersus Romanos ire animo agitabant. Nunc uero ubi nam gentiū sint plerisq; incognitum est

AGATHII HISTORIARVM LIB. V. CHRISTOPHORO PERSONA INTERPRETE, FINIS.

LEONARDI ARETINI IN LIBROS DE BELLO
ITALICO ADVERSUS GOTHOS PROOEMIUM.

ETSI longe iucundius mihi fuisset Italiae felicitatem quam clades referre, tamen quia tempora sic tulerunt, sequemur & nos fortunae mutabilitatem. Gothorumque inuasionem & bellum quo Italia tota pene euersa fuit, in his libris describemus, dolorosam profecto materiam, sed pro cognitione illorum temporum necessariam. Neque enim Xenophontem Atheniensem summo ingenio uirum, quum obsidionem & famem ac diruta moenia Athenarum descripsit, non dolenter id fecisse reor: scripsit tamen, quia utile putabat illarum rerum memoriam non deperire. Neque Liuius noster quum urbem Romam a Gallis captam & incendiis conflagratam refert, minorem meretur laudem, quam quum P. Aemilij triumphum illum praclarum de Macedonibus, aut P. Africani uictorias enarrat. Historiae quippe est tam prosperas quam aduersas res monumentis litterarum mandare. Itaque optanda quidem meliora sunt, scribenda uero quaecumque contigerint. Me certe haec ipsa scribentem quamquam multa pro singulari amore meo erga patriam conturbant: tamen illa ratio consolatur, quod etsi res tunc maxime aduersas Italia perpeffa fuit, ad extremum tamen superatrix externarum gentium nostram adusque aetatem terra marisque potentissima remansit, ciuitatesque in ea ornatissimae magnis opibus magnaque autoritate uiguerunt hactenus, hodieque uigent, quarum gloria & imperium longe lateque extenditur, ut non tam ingemiscendum sit pro his quae tunc acciderunt quam laetandum. Ceu Herculem magni labores celebratiorem fecere, quam si nunquam tam periculose laborasset. Taceo morum elegantiam, humanitatemque praecipuam, ac bonarum artium disciplinas, in quibus parens simul & alumna incomparabilis Italia reperitur. Sed commendationis aliud fuerit tempus. Huius autem belli quod nunc scripturi sumus, nulla apud Latinos noticia supererat: fama tantummodo quaedam & ea ipsa tenuis admodum & obscura ferebatur, Belisarium & Narsetem Iustiniani duces Gothos Italia pepulisse: ubi uero uel quomodo uel quibus rebus gestis, nihil penitus sciebat. Nobis autem ex Graecorum commentariis earum rerum noticia fuit. Itaque ut alia satis multa, sic etiam haec iam plane oblitterata ad cognitionem nostrorum hominum reducere studuimus. Atque eo libentius fecimus, quod ceterae quidem historiae de alienis rebus fere existunt, haec autem tota de nostris est. In qua operae praecium fuerit, quae tunc per Italiam urbes, qui populi, quae conditio rerum esset recognoscere, quae obsessae urbes, quae expugnatae ac uictae, & quibus in locis praelia commissa. Haec enim omnia & scire pulcherrimum est, & ignorare turpissimum. Diligentis siquidem uiri est patriae suae originem & pro-

& progressum, & quaecumq; illi per superiora tempora contigerint non ignorare. Habet praeterea historiae cognitio uoluptatē animi permaximam, quā omnes natura scire concupiscant, & utilitatem plurimam per exempla similium cœptorum atq; exituum, multarum rerum instructionē, qua senes adulescentibus sapientiores existimantur, quoniam plura conspexerunt in uita, & non ex suis tantum, uerum etiam ex alienis periculis cautiore effecti melius iudicant, melioraq; consilia assumunt. Opes uero atq; imperia maximorum regum potentissimorumq; populorum, qui usqueadeo faciliter corruisse leguntur, hi quā stultum sit intelligunt pro illis superbire, quā nemo exploratum habere potest usq; ad uesperas esse duratura. Ita & sapientiores & modestiores nos historia efficit. Ego igit̃ reuerendissime pater hos libros ad te mittere constitui, ut & amorem meū erga te praecipuum recognoscas, & iudex existas laborum nostrorum: quos ita demum recte suscepisse putabo, si à te homine doctissimo ac sapientissimo probabuntur. Principium uero narrandi hinc potissimum assumemus.

LEONARDI ARETI-

NI DE BELLO ITALICO ADVERSVS
GOTHOS LIBER PRIMVS.

ENONE Romano principe imperante, Gothi Theoderico duce inuadere Italiam statuerunt iampridem afflictam uarijs barbarorum incursionibus, & tunc Odoacri tyrannide occupatam: quibus de rebus dicere aggrediemur, paulo superius conditionem illorum temporum repetentes, ut unde ortus sit Gothorum aduentus & quibus de causis spem inuadendi susceperint innotescat. Post Valentiniani iunioris mortem quæ Romæ

interfectum à suis constat, Occidentale imperium uacillare cœpit, & quodam modo exinaniri. Erant uero per id tempus in Italia permagnæ externarum gentium copię aduersus terrorem Attilæ nuper à Valentiniano cōparatæ, & postea contra Vandalos Romanis adiunctæ. Hi quum afflictas opes ac uacillationem imperij uiderent, audaciam exinde sumentes ac simul conspirantes partem agrorum tertiam sibi per Italiam tribui postularunt. Nomen imperij ad Augustulum quendam Romanū per id tempus deuenerat, qui quū esset admodū puer ab Oreste patricio eius patre gubernabatur. Quū igitur partem agrorum exercitus deposceret, Orestes autem uir prudens & grauis quū eorum desiderio refragaretur, milites eum interfecerunt, moxq; Odoacrū ducem secuti Romam uenientes Augustulum deposuerunt, ipsiq; iam plane dominantes partem agrorum tertiam sibi diuiserūt. Odoacer igitur per hunc modum dominationem adeptus, suo & exercitus nomine ciuitates pro libidine gubernabat. Zeno autem Constantinopoli imperans ualde suspectam habere cœpit Theoderici potentiam. Gothi enim per superiora Thraciæ loca degentes uexare iam cœperant uicinas regiones, ac minime quieturi aduersus Romanū imperium uidebantur. Itaq; quo se ac regiones finitimas Gothorum metu liberaret, Theoderico suasisit ut in Italiam transiret, & ab iniustis occupatoribus ciuitates uindicaret. His ergo de causis ex Thracia mouens Theodericus, Gothos cum cōiugibus & liberis, cumq; omnibus rebus suis per Syrinium & Illyricum aliasq; regiones ducens Italiam petijt. Quā quū tandem ingressus esset, Odoacri duces & copię eis obuiam fuere, primumq; inter eos prælium fuit non procul Aquileia super Fontium amnem, in quo post acerrimā pugnam uictores Gothi Odoacri duces profligarunt. Post hæc quū urbes circumstantes Gothi cepissent & copias hostium alijs locis profligassent, tandem in urbe Rauenna Odoacrum obside-

runt,

runt. Hęc obsidio longius remorata est Gothos quàm ipsi ab initio existima-
 rant. Idq; accidit natura loci, quod neq; à mari faciliter obsideri Rauenna po-
 test quū sit in ipso littore cōstituta, neq; à mediterranea regione quū fossam
 habeat ex Pado deriuatam, ac stagnis quibusdam & paludibus coartet. Ita-
 que Gothi triennio ferme toto circa illam cōmorati capere nequuerunt. Fi-
 nitima tamen Rauennæ oppida per hoc ipsum tempus ceperūt omnia præ-
 ter Cæsenam, quæ & ipsa ualido Odoacri præsidio tenebatur. Ad extremū
 uero fatigatis obsidentibus & obsessis pactione res composita fuit, ut Theo-
 dericus simul Odoacerq; socij dominationis essent. His peractis Theoderi-
 cus & Gothi Rauennam intrarunt, nec posthac ullæ partes Italiæ illi clausæ
 fuerunt. Verum hæc regni societas non diuturna permansit: quū enim occul-
 tas inter se suspiciones haberent, præueniens Theodericus Odoacrum ad cœ-
 nam inuitatum occidit, solusq; cum Gothis per Italiā dominatur. Fuit au-
 tem eius dominatio non admodum dura, etsi partem agrorum ut nuper O-
 doacer diuiserat, pro suis retinuit. Cæterum ciuitates per se ipsas, ac per ciues
 suos gubernari permisit. Ipse uero sedem regni Rauennæ constituit, ibiq; in-
 habitauit. Septem & triginta annis Theodericus in Italiā regnauit. Nec ta-
 men interea segnis ociosusq; permansit. Nam & Siciliam totam cum omni-
 bus adiacentibus insulis regno adiūxit, & Dalmatiam quoq; sibi subiectam
 fecit. Quin etiam per hæc ipsa tempora magno cum exercitu Alpes Rhoda-
 numq; transgressus in ulteriore Galliam cōtra Francos transiuit. Itaq; mul-
 ta gessit hic rex, fuitq; nomen eius admodum celebre ac gloriosum, nisi quod
 extremo tempore crudelitatis & sceleris infamiā subiit ob Symmachū &
 Boëtiū senatores urbis Romæ & alios quosdam præstantes uiros ab eo ne-
 catos suspicione duntaxat affectatę libertatis. Theoderico rege sine uirili pro-
 le defuncto, Amalasuenta filia tunc uidua existens cum Athalarico eius na-
 to in regno successit. Erat uero Athalaricus admodum puer. Itaq; cura ac gu-
 bernatio tota reginæ incumberebat. Statim igitur regina pueri curam sulci-
 piens litteris latinis erudiendum & moribus formandum curauit. Præcepto-
 res enim litterarum & quosdam ex Gothorum senioribus homines grauis-
 simos & compositos circa puerum esse iusserat. Ipsa uero seuerè admodum
 gubernationem exercebat, prohibens Gothorum iniurias, nonnulla etiam
 Theoderici facta retractans, & ad mitiorem formam reducens: inter quæ &
 illud fuit, quod Boëtij ac Symmachi filijs patrimonia dudum à Theoderico
 publicata restituit, asserens eos falsis delationibus ac temere à rege creditis
 fuisse damnatos. Theodatum uero cōsobrinū suum qui magnas in Thulcis
 possessiones habens, multa uicinorum prædia quasi per tyrannidem occupa-
 uerat, ad restitutionem ablatorum faciendam cum acerba increpatione mali-
 gnitatis coëgit. Hęc reginæ seueritas multos Gothorum sibi inimicos reddi-
 dit. Itaq; simul conspirantes quidam Gothorū proceres fouere puerū contra
 potentiam

potentiam matris statuerunt. Quare ad reginam uenientes non placere Gothis dixerunt, ut rex eorum sub magistris ac præceptoribus uiuat, nec ut senioribus traditus obtemperet, decere magnum regem equos & arma, & iuuenum exercitia, non seniorum frigiditatem, aut magistrorum sedulitatē meditari. His enim & corpus & animum regis effœminari: illis autem uigorem & peritiam crescere. Non enim factum esse regem ut disciplina literarum populos doceat, sed ut bello & armis potentiam extollat. Hæc & si reginam non latebat quorsum tenderent, tamen ne refragari eorum postulationi uideretur, concessit. Adolescensq; æqualium conuersationi traditus, breuī admodum tempore in lasciuiorē uitam scorta q; & libidines ac cæteras huiusmodi uoluptates trāsuectus est: matri uero usq; adeo repugnās & aduersus, propter malos suasores, ut neq; adire illam, neq; alloqui dignaretur. Regina igitur quum se per has artes ab aduersarijs oppugnari ac regno spoliari uideret: non tulit dolorem ingentis spiritus fœmina, sed tres Gothorum proceres qui autores suasoresq; malorum cōsiliorum puero erant, missis clam percussoribus, occidi fecit. Ipsa uero adolescente sibi recōciliato, gubernationem resumpsit. Sed Athalaricus ex superiori uitæ lasciuiā in uarias agrotationes prolapsus, decimo octauo ætatis anno defunctus est. Regnauit autē Athalaricus unā cum matre post Theodorici mortē annis decē. Regina uero post obitum filij commodius sibi processuram gubernationē arbitrata, si sociū & adiutorem aliquem haberet, Theodatum consobrinū suū, cuius supra mentionem fecimus, in consortium regni assumpsit. Erat autem Theodatus literis Græcis Latinisq; liberaliter eruditus, multamq; Platoni operā & philosophiæ impenderat: cæterū natura imbecillis & inconstans multis uitij laborabat. Is ergo ad regnum beneficio reginæ assumptus, statim ingratitudinem ac perfidiā ostendit. Secretò enim cum inimicis reginæ conspirans, eam cepit, captamq; in Vulturni lacus insulā relegauit. Nec multo post per filios agnatosq; eorum quos regina in seditione filij occidi fecerat, ut ipsa interficeretur permisit. Hæc tanta perfidia ac malignitas Theodati multos Gothorū turbauit, casumq; reginæ indignū & successionē Theodorici tam nefarie deletam miserabantur: nec multum à seditione aberant Gothi. Quæ quū intellexisset Iustinianus Imperator (ad hunc enim post Zenonē & Anastasium & Iustinum deuenerat imperium) tempus idoneum ratus Italiæ liberandæ, mentem & cogitationē suam ad has partes cōuertit. Inuitabat insuper eum prosperitas imperij, quod paulo ante per Belisarium ducem superatis bello Vandalis Aphricam illis abstulerat. Nec ferendū iam sibi uidebatur, ut contra decus imperij Romani Italiam occupari à barbaris pateretur. His rationibus permotus, oratoribus ad Theodatum missis, restitui sibi Italiam & Siciliam postulauit, offerens in huius rei compensationē alias dignitates: quod si non faceret, bellum ut expectaret edixit. Ea quum Theodatus detrectare

X uideretur,

uideretur, non ultra cunctandum ratus Imperator, Belisariū in Siciliā transire cum exercitu iussit. In apparatu tamen faciendo non in Siciliam, sed in Africam missurū se classem simulabat. Per idem quoq; tempus Mundum quendam ducem cum alijs copijs Dalmatiam inuadere mandauit, ut hinc inde percussi Gothi facilius opprimerentur. Et Mundus quidem Dalmatiā ingressus Salonas occupauit, belloq; & tumultu partes illas inuoluit. Belisarius autem parata classe militibusq; impositis, in Siciliam nauigauit. Habebat uero peditum delectorum copias satis magnas, & insuper equites eadē classe portabantur. Præerant pedestribus copijs Constantinus & Bessas & Herodianus: equitibus autem Valētinus & Innocentius & Magnus, omniū uero dux & moderator Belisarius. Sequutus ergo Iustiniani præceptū, quū se Carthaginē petere simularet, Siciliā per uiam applicuit: & quasi reficiendī sui causa in his locis descendit, sumptoq; exinde tempore idoneo, Catinam urbem repente adortus occupauit. Inde mox copias ostentans ac propositū aperiens non multos post dies Syracusas dedentibus sese ciuibus suscepit. Post hæc mirabilis fuit uictoriæ cursus dedentibus sese ciuitatibus atq; ultro uocantibus. Causa uero huius erat Siculorū in Gothos odiū, & imperij Romani autoritas, & Belisarij præsentia, qui quum à Vandalis Africam liberasset, idem facturū de Gothis per Siciliā & Italiā sperabatur. Præterea Gothi nullos per Siciliā apparatus fecerant, nec ibi futurū esse bellum putabāt. Itaq; quicūq; per Siciliā erāt Gothi, subita Belisarij inuasiōe, ac defectione ciuitatum attoniti, de fuga magis quā de resistentia cogitarunt. Panormus sola, quoniam in ea urbe ualidum Gothorū erat præsidium, obsidionē expectauit & pertulit. Quæ quū à terra munitissima esset, hostesq; contemneret, classe in portu delata, mari tandem expugnata est. Portus enim usq; ad moenia patebat, animaduersumq; fuerat à Belisario quibusdam in locis malorū nauium altitudinem celsius attolli quā moenia. Quare sagittarij per malos dispositi subiectos hostes sagittis & telis undiq; ferientes, moenia defensoribus nudauerant, aliq; subeuntes absq; ullo metu muros cædebant: quo periculo adducti hostes urbem dedere. Hæc ciuitas ultima cunctarum Siciliæ ciuitatum in potestatem deuenit. Recepta Panormo, Belisarius Syracusas reuersus ludos magnificos edidit, ac numisma in multitudinem dispersit. Erat enim extrema consulatus sui dies, qui consulatus sibi traditus fuerat ob honorem uictoriæ contra Vandalos partæ, adeoq; fortunam habuerat fauentem, ut extrema consulatus die Siciliā uniuersam ad superiores uictorias reuertus sit addidisse. In Sicilia quidē in hunc modum res processerant: in Dalmatia uero contractis magnis copijs ad urbem Salonas duxerunt. Quumq; in propinquo essent, & bellum hinc inde gereretur, pugna tandem committitur non ex præparato, sed præter expectationem utriusq; exercitus: causa uero pugnandi in hunc modum fuit, Mauritiū erat Mundi ducis filius, adolescens

lescens egregius, ac manu promptus. Is partem equitatus habens speculatū
ierat Gothorum castra, huic fortuna quadam hostium equitatus obuiam
fuit: quum sese mutuo conspexissent, nulla fuit mora quin praelium committe
retur. Pugnatumque est aliquandiu ita uehementer, ut enixius fieri nil posset,
præstantesque Gothorum permulti in eo praelio ceciderunt, & Mauritius ipse
ad extremum occubuit. Senferant utraq; castra praelium committi, & utriq;
suis opem ferre properabant. In uia dum esset Mundus, interitū filij cogno
uit: tunc homo natura uehemens & bellicosus, quasi rabie quadam in hostes
desertur. Aduenerant inter hæc omnes Gothorū copiae, ac totis castris hinc
inde certabatur. Pugna fuit cruentissima & asperrima. Tandē fracti Gothi
magna suorum cæde in fugam uertuntur. Sed Mundus insatiabiliter dum
Gothos cædit, ac profligatos longius ira ac dolore amissi filij persequitur, in
sua ipse uictoria à fugientibus hostibus occiditur. Ita uindicta filij supra mo
dum exercitata patri insuper interitum cumulauit. Post hoc praelium utrique
exercitus discessere: nā & Gothi profligati cōsistere in his locis ausi nō sunt:
& Iustiniani milites ob mortē ducis conterriti, relictis Salonis retro abierūt.
Non silebo in hoc loco quod scriptum est à nonnullis autoribus. Sibyllæ di
cunt fuisse carmina uetustissima, in quibus significabatur quum Africa rece
pta iterum à Romanis foret, tūc Mundum cum prole sua esse periturū. Hoc
Sibyllæ uaticiniū multos mortales cōterrui, sollicitos ne cælum & terra cum
uniuersis hominibus periret. Tunc autē Africa superiori bello uirtute Belisa
rij recepta, huius ducis ac filij interitum fuisse prædictum à Sibylla apparuit,
adeo cuncta uaticinia inuoluta ambagibus sunt. Post mortē huius ducis ac
discessum exercitus Gothi per Dalmatiā plus posse cœperunt. Grippa siqui
dem unus ex Gothorum proceribus resecto confestim exercitu Salonas ur
bem, & quicquid prius ceperat Mundus, per ea loca recuperauit, multoque su
perior Gothorū res per eas partes uidebatur. Theodatoque regi animus cre
uit, ut iam cōsideret bello se uel parem uel superiorem futurū. Iustinianus
uero quū hæc quæ in Dalmatia gesta fuerant cognouisset, Constantianum
quendam ex aulicis suis bello Dalmatico præfecit. Et simul ab Belisariū scri
psit, ne cunctaretur in Italiam transire. Constantianus igitur resecto exer
citu, classeque affatim structa, quum aliquod tempus in his conficiendis Dyr
rachij cōmoratus esset: tandem inde mouens Epidaurū nauigauit. Erant Epi
dauri exploratores quidam à Grippa summissi, qui quum uiderent Cōstan
tiani classem iuxta littus nauigantem multitudine nauium & structura egre
giam, confestim ad Grippam reuersi rem per se magnam etiam magnificen
tius extulerunt. Quibus auditis Grippa incertus consilij esse cœpit. Nam &
pugna decernere aduersus tantas uires perniciosum ac temerarium arbitra
batur, & includere se Salonis non satis confidebat, ciuibz suspectis & mœ
nibus eius oppidi quibusdam in locis uetustate collapsis, mari etiam præua
X 2 lentibus

lentibus hostibus, cito se ad inopiā cōmeatus redigi posse formidabat. His cu-
 ris anxius tandē quod potissimū in difficultatibus uisum est, consiliū capit.
 Salonis egreditur cum omnibus copijs, & aliquanto profectus castra loco
 idoneo communiuit. Inter hæc Constantianus cum tota classe Lisnam per-
 uenit. Ibi quum ea quæ facta erant cognouisset, ad proximum littus nauiga-
 uit, militibusq; expositis quingentos eorum præmisit, ac fauces angustosq;
 aditus qui non longe Salonis absunt, per noctem occupare iussit. Id factum
 quum esset, ipse postridie exercitum omnem Salonis admouit, ac nullo ne-
 gocio urbem recepit. Id quum Grippa intellexisset, paucis diebus circa ea lo-
 ca moratus abire constituit, atque ita Rauennam mari delatus Dalmatiam
 & Liburniam penitus dereliquit, quæ statim nullo iam repugnante in Con-
 stantiani manus deuenere. Belisarius autem literis Iustiniani acceptis quum
 sibi in Italiam transeundum esset, militum præsidio Syraculis & Panormi re-
 licto, ipse cum reliquis copijs Messanam petijt, atq; ibi traiecto freto Rhe-
 gium uenit. Inde per Brutios & Lucanos pedestri itinere exercitū duxit. Clas-
 sis uero ut per littus inferi maris quàm prope se nauigaret edixit. Dum iter
 facit, frequentes eorum locorum populi ad illum defecerunt. Profectus per
 hunc modum aliquot dierum iter, tandem ad Neapolim constitit, quæ urbs
 magna ac ualida Gothorum præsidio tenebatur. Ac statim Belisarius clas-
 sem in portu extra teli iactum ad ancoram stare iussit. Ipse autem admotis
 prope urbem copijs situm urbis ac naturam loci à terra speculabatur. Nec
 multo post arcem munitam in suburbano existentem pactione cepit. Inde
 quum obsidionem pararet, uenerunt ad eum Neapolitanorum legati, in qui-
 bus erat Stephanus quidā Neapolitanus uir & autoritate inter suos & con-
 silio præstans. Is hæc ferme dixit, Nō recte facere Belisarium, quod Neapo-
 litanis nulla prius iniuria lacesitus bellum inferat. Se quidem urbem incole-
 re, Theodati & Gothorum præsidijs custoditam. Itaq; nihil sperare à Nea-
 politanis eum posse utpote in aliorum potestate cōstitutis. Quinetiam si fas
 sit dicere, non bono consilio illic frustra morari. Si enim, inquit, Romam ha-
 bueris, Neapolim quoq; habebis. Sin uero Roma excluderis, ne si Neapo-
 lim habeas, eam retinebis. Itaque Romam aduersum Gothos qui ibi sunt,
 tibi ducendum fuit, non Neapoli commorandum, quæ utcunq; res cadent,
 sit accessio futura. Ad hoc Belisarius respōdit, Vtrum bono uel malo cōsilio
 circa Neapolim commoretur, nō esse Neapolitanorum sibi præscribere, neq;
 enim eorum sententiā super hoc sciscitari: quæ uero ad eos pertinent cogi-
 tare eos debere, utrum præstet exercitum Imperatoris Romani pro salute
 ac libertate propria recipere, an in seruitute barbarorum permanentes, me-
 rito oppugnari ac deleri. Se quidem nisi recepta urbe non esse abiturum. Cū-
 pere uero sine perniciē eorum potius quàm cum perniciē urbe potiri. Hæc
 palàm. Secreto autem Stephanum commonefecit, ut beneuolentiam potius
 & gratiam

& gratiam Imperatoris quàm indignationem promereri ciues suos adhortetur. Legati igitur in urbem reuersi Belisarij uerba retulere. Quumq; de his rebus cōsultaretur, rogatus sententiam Stephanus, nimium sibi periculosum uideri inquit, tantam belli molem in seipsos Neapolitanos suscipere: proinde pactione aliqua saluti suæ prouidendum esse censebat. Adiuuabat quoque hanc ipsam sententiam Antiochus quidam genere Syrus, longo tempore Neapoli mercaturæ gratia commoratus, homo diues, ac magnæ apud Neapolitanos fidei, hic eadem suadens quæ Stephanus censuerat, multos permouerat. Populus quoq; ac multitudo urbana eadem cupiebat. Iamq; uoces audiebantur aperte dicentium portas Belisario esse aperiendas. Gothi erant in præsidio circiter octingenti: qui quanquam grauiter ista ferrent, tamen aduersus populi uoluntatem repugnare non ausi seipsos contraxerant. Pastor & Asclepiodotus erant Neapolitani in primis Gothorū amici, & qui præsentem ciuitatis statum mutari permolestè ferrent, hi conspecta populi uoluntate, aperte refragari non audentes, transuersa quadam uia impedire conuentionem aggressi sunt. Quam ob rem eadem illa quæ cæteri in concione laudantes, pactis ac iureiurando multa cauendum esse suaserunt: erant uero talia quæ non putabant Belisarium esse concessurum, præsertim quum de his obseruandis iusiurandum ab eo peteretur. Visi igitur pro beneuolentia populi illa dicere, decretum in eorum sententiam fieri obtinuerunt, cunctaq; in libellum diligenter redacta Stephanus à ciuitate missus Belisario detulit. Qui quum illa legisset, singula postulatorū capita benigne probauit, ac iusiurandum suum obtulit pro his obseruandis. Stephanus igitur in urbem reuersus hæc retulit. Populus autem læticia affectus discursari iam ad portas, Belisariumq; in urbem uocari debere clamitabat. Hæc igitur aspicientes Pastor & Asclepiodotus, quando primæ illorum artes non procedebant, Gothos simul ac Neapolitanos ciues suæ factionis in unum conuocant, docent stultum esse arbitrio multitudinis imperitæ ciuitatē perdere. Quis enim non intelligat si Belisarius capiendæ urbis fiduciam haberet ullam, postulata quæ ad illum misimus nunquam fuisse concessurū? Nunc autem omni destitutus spe, ea consentit quæ seruaturus non est, quo nos proditores periculo nostro faciat. Nam si beneuolentia quam prædicat teneretur, non hic manens in fraudem nos impelleret, sed ultra progressus cōtra Theodatum & Gothos prælio decerneret. Hæc & huiusmodi suadentes ad repugnandum hortati sunt, & Gothi animos addiderūt ad urbem defendendam. Iudæos insuper quorum magna Neapoli multitudo erat, armauerunt ac sibi coniunxerunt. Quibus rebus deterriti ciues, colloquia Belisarij omnemq; cōuentionū spem interruperunt. Ille igitur posthac ad bellum se comparauit, sæpiusq; expugnatione tentata magno suorum militū detrimēto depellitur. Mœnia enim Neapolis partim mari circundantur, partim locis arduis saltuosisque existunt.

aditusq; difficillimos peruadentibus habent. Aquæductus uero qui aquam in urbem deferbat, licet à Belisario recisus fuisset, tamen non multum obles-
 sis nocere uidebatur, propterea quod pluribus in locis puteos habebant, ut
 deesse illis aqua non posset. Maxima uero detinebantur spe auxiliij uenturi,
 quoniam missis Romam nuncijs opem ferre sibi aduersus hostes postula-
 rant. Quum esset Belisarius exigua spe, ac de omittenda obsidione cogitaret,
 fortuna mirabiliter sibi uiam aperuit. Aquæductus erat solo incisus, per quē
 aqua in urbem ferebatur. Hunc ab initio obsidionis Belisarius, ut supra dixi-
 mus, interruperat. Per eum miles quidam Isauricus forte ingressus usque ad
 mœnia urbis penetrauerat. Erat uero in ea parte qua mœnibus inferebatur,
 petra nō manu posita sed natura, per quam perforatam aqua in urbē trans-
 ibat. Magnitudo autem foraminis non tanta erat, ut uir ingredi posset. Quæ
 quum satis contemplatus esset miles, intellexit si petra illa magis patefieret,
 aditum fore in urbem. Itaque nota Belisario cuncta facere curauit. Dux uero
 lætatus ac magna pollicitus præmia, alios sibi coadiutores eligere militē ius-
 sit, ac petram illam magis aperire, non cédendo, ne percussio exaudiretur, sed
 limando ac paulatim demendo perquam latenter. Hæc ut dux iubebat, ita
 miles egit. Denique assidua diligentiq; militis opera effectum est, ut arma-
 tus uir cum thorace & clypeo per eum locū ingredi ualeret. Hæc facta quum
 essent, Belisarius uidens iam urbem fore in eius potestate, timensq; ne à mi-
 litibus uastaretur, Stephanum rursus ad se uocauit, casusq; miserales qui
 captis urbibus accidere consueuerūt, cædes uiro-
 rum, mulierum ad libidinem
 raptus, incendia, rapinas ac mala cætera memorauit. Proinde uiderent Near-
 politani ne extremū periculū expectent, adhuc enim aliter resipiscendi tem-
 pus esse. Stephanus igitur his auditis, cuncta cum lachrymis ac gemitu ciui-
 uibus suis retulit. Illi autem spernentes contempserunt. Belisarius igitur cœ-
 ptum suum prosequutus, quum urbem capere statuisset, in hunc modū pro-
 uidit. Primis statim tenebris milites quadringentos delegit, horum singulos
 thoracem clypeumq; & gladium ferre iussit, paratosque & armatos silentio
 quiescere donec admoneantur. Ductores uero his præfecit Magnum & En-
 nem uiros strenuos, quorum uirtute plurimū confidebat. Quum media iam
 noctis pars transacta esset, ductoribus ipsis rem aperiens, ac locū ostendens
 milites per aquæductum accensis luminibus ducere imperauit. Quum uero
 in urbem peruenerint, quid facere illos uelit admonuit, capere scilicet partem
 aliquam muri, ac tuba id significare. Ipse uero scalas permultas iampridem
 comparauerat, quibus mœnia aggrediretur. Exercitum autem totum in ar-
 mis esse iusserat, multos circa se expeditos intentosque habebat. Inter hæc
 plerique ex militibus qui cum Magno erant, periculum formidantes retro-
 cesserunt, nec exhortationibus aut minis contineri poterant, quos Belisarius
 duriter increpitos dimisit, ac ducentos eorum quos circum se habebat, in eo-
 rum locum

rum locum summisit. Qua contumelia etiam illi ipsi qui prius recusauerant
sequuti sunt. Milites igitur per aquæductum longam & cæcam uiam ierunt:
non enim ad mœnia finiebatur aquæductus, sed longius per urbem pene-
trabat, testudinem desuper habens ex lateribus coctis: nec prius ubi loco-
rum essent milites intelligere potuerunt, quàm desinente iam testudine cœ-
lum apparuit, tunc se media in urbe senserunt esse: & simul euadere ex eo lo-
co difficile fuit, propterea quod parietes hinc inde altius ædificati, difficilem
armatis faciebant ascensum. Vt uero tandem alteri alteros iuuantem emer-
serunt, ad mœnia profecti, turres duas occisis custodibus occuparunt, atque
inde tuba canere, & clamorem attollere cœperunt. Belisariusque confestim
ad ea loca profectus, scalas mœnibus admouit, ac milites conscendere iussit.
Fuit & in hoc loco difficultas & mora, quoniam scalæ utpote clām factæ, ad
altitudinem muri non pertinebant. Itaque necesse fuit binas simul scalas col-
ligere, atque ita conscendere. Hæc fiebant ab ea parte urbis quæ ad Septen-
triones est uersa. Eodemque tempore ad aliam urbis partem quæ ad mare
spectat, acerrime dimicabatur. Iudæorum enim multitudo in hoc loco pu-
gnabat, homines proterui ac temerarij, & qui capta urbe nullam sibi ueniam
futuram sperarent. Itaque resistebant acerrime, nullumque ingressum hosti-
bus permittebant. Alia uero pars exercitus portam urbis ad Orientem uer-
sam incenderat, ac percurrere in urbem festinabat. Inter hæc dies apparuit,
portaque à militibus qui scalas ascenderat refracta, ingressum exercitui præ-
buit. Simulque per portam ad Orientem uersam quam incensam à militibus
diximus, penetratum. Tunc discursum per urbem est, cædibusque & rapinis
omnia fœdata. Præcipue uero sæuebant hi milites, quorum fratres uel agna-
ti superioribus prælijs circa urbem commissis interfecti à Neapolitanis fue-
rant. Hi tunc urbe capta, uictoriam crudeliter exercebant, nulli neque ætati
neque generi hominum parcentes. Iudæi uero qui partem urbis ad mare
uersam defendebant, etiam capta cæteris in locis urbe ipsi tamen acerrime
repugnabant: nec prius cessauerunt quàm discurrentes ab urbe milites eo-
rum terga inuasissent. Tunc ab ea quoque parte intra urbem penetratum,
cædesque & rapinæ ubique factæ. Belisarius capta Neapoli, humanissime
uictoria usus est. Nullum enim Neapolitanorum post arma deposita in-
terfici aut capi permisit, mulieres ab omni libidine integras reseruatas mari-
tis parentibusque restituit. In Gothos etiam qui præsidio fuerant, nullam sæ-
uitiam ostendit. Pastorem uero & Asclepiodotum tantorum malorum au-
tores non ipse Belisarius ultus est, sed ciues ipsi Neapolitani, multitudoque ur-
bana, quæ postridie quæ capta fuerat urbs, ad ædes illorum discurrens, repertum
domi Asclepiodotum occidit, ac per urbem traxit. Pastorem uero quærens re-
perire non potuit. Ille enim in ipso captæ urbis tumultu uel morte uolun-

taria uel dolore ac desperatione animi interierat. Populus tamen ardēs odio non prius quærere illum destitit, quàm fidem oculis accepit eum interiisse, nec temperare potuit, quin eius cadauer membratim discerperet, ueniã huic tanto furori dante Belisario, propter mala ab illis in quos sauebatur commissa. Neapolis igitur per hunc modum capta & seruata est.

Gothi autem qui Romæ & circum ea loca degebant, auditis his quæ Neapoli facta diximus, in suspitione ac metu plurimo constituti erant, nec dubitabant Belisarium cum uictore exercitu ad se esse uenturum. Quare seiplos cohortantes, ac cæteros gentis suæ bellatores euocantes, inter Ananiam & Tarracinam castra fecerunt. Ibi quum simul essent Gothorū copiae, multa de superiori malignitate Theodati, multaq; de præsentī segnicie conquesti, de mum seditione in exercitu facta, Vitigim sibi regem creauerunt. Erat autem Vitigis non ex regio genere ortus, sed magnus bello uir quondam habitus, eaq; uirtute nomen & auctoritatem sibi plurimam comparauerat. Theodatus uero simul atq; ista sensit, arrepta fuga Rauennam ire properabat. Sed missi confestim post eum à nouo rege satellites, per uiam assequuti illū interfecerunt. Post hæc Vitigis Romam uenit, senatumq; & populū alloquutus, beneficia Theoderici memorauit, eosq; hortatus est, ne quid noui moliant, magnas Gothorum uires per Italiam esse docuit, nec ea quæ accidissent incommoda propter imbecillitatē gentis accidisse, sed propter discordes erga Theodatum animos. Nunc autē conspirantibus in unam eandemq; uoluntatem Gothis, contrarios effectus esse sequuturos. Itaq; neminē sine sua perniciē per Italiam res nouas moliturum esse. Hæc autē cum Liberio Romæ urbis præfule egit. Et quoniã nouū erat eius regnū, iureiurādo sibi populum & pontificē obligauit. Ex senatu uero & ex populo Romano permultos delegit, quos obsidū loco constituit: urbi autē Romæ quendam ex proceribus suis Luderim præfecit, eiq; delectorū militum quatuor milia reliquit, quibus Romā custodiret. Ipse cum reliquo exercitu Rauennā petere contendit, quo regnum magis stabiliret. Eò quū peruenisset, Amalasuentæ filiā Theoderici neptē, quæ à Theodato captiua tenebatur, in matrimonium suscepit, ut regio sanguine dominationem honestaret. Gothorū autē copias undecunq; uocare parareq; nō destitit, armaq; & equos inter suos partiri, ac cætera quæ ad bellū pertinerent studiose prouidere. Sed quū magna Gothorū robora circa Padū & Ticinū ac cætera per Galliā cisalpinam essent, eaq; contrahere Vitigis festinaret, obiecta illi formido est Francorum gentis. Franci enim per id tempus ad Alpes usq; dominationē extenderāt. Cis alpes uero Gothi possidebant, nec sane inter se amici, sed suspecti magis discordesq; habebant. Et irritatos nuper Francos à Iustiniano Imperatore constabat, suadente ut bellū aduersus Gothos capefferent. Ob hanc igitur suspitionē Vitigis oratoribus ad Francos missis delere ab ea parte formidinē studuit. Quod & tandē assequutus

quutus est, foedere cū illis icto amicitiaq; contracta. Dū hæc à Vitigide pro/
uident, interea Belisarius reſecto ornatoq; exercitu Romā petere cōſtituit.
Itaq; relicto Neapoli Herodiano cōmuni præſidio militū. Cumis quoq; alio
præſidio impoſito, ipſe cū cætero Romā petijt. Iter eius per uiam latinā fuit.
Romani uero aduentū Belisarij ſentientes, nequaq; moleſte ferre uidebant;
& iam Fidelius quidā Mediolanenſis qui per tempora Atalarici præfectus
regiæ domus fuerat, ex urbe Roma præfectus Belisario nunciauerat, ut copias
quamproxime admoueret, populum enim Romanū exercitui Imperatoris
Romani nequaq; portas eſſe clauſurū. Intra urbē quoq; ex multorū ſermo/
nibus hanc eandem uoluntatē populi erat inſpicere. Quibus cōterriti Gothi
qui Romæ in præſidio erant relictī, ſponte ſua omnes abire ſtatuerūt, præter
Ludariū præfectum, qui pudore ductus perire maluit, quā urbem fidei
ſuæ creditam deſerere. Romani Gothiſ abeuntibus ſecuritatem præſtitere,
euenitq; ut eadem die atq; hora Gothi quidem porta Flaminia Roma exi/
rent, Belisarius autem porta Cœlimontana quam Aſinariam uocāt, Romā
intraret. Quum eſſet enim Belisarius maxima omnium lætitia intra urbem
receptus, ſenatum ac populum quæ oportebat alloquutus, ſummā poſt hæc
diligentiam adhibuit in reparandis mœnibus atq; urbe munienda. Non ſo/
lum enim mœnia curauit, & propugnacula idoneis locis conſtruxit, uerum
etiam ſoſſas & aggeres mœnibus adiunxit: frumētī quoq; magnam uim na/
uiſus importandam, & publicis horreis ſeruandam prouidit. Romani uero
quanquam ingenium ducis admirabantur, tamen hanc illius ſedulitatem in
urbe munienda non probabant. Magnū enim ducem cum Imperatoris ex/
ercitu Romam ingreſſum, non de patienda obſidione, ſed de inferenda cogi/
tare debere. Enimuero ipſe conſcius paucitatis exercitus ſui & magnarum ui/
rium Gothorū, iam mente & cogitatione futurum præuidebat. Nec tamen
interea ſegnīs, ſed per præfectos ſuos Conſtantinum & Beſſam in hoc ipſo
tempore Narniam & Spoletū & Peruſiam dedentibus ſeſe ciuibus ſuſcepit.
Pugnatum eſt etiam non procul ab urbe Peruſia contra Gothos. Nam Vi/
tigis ſtatim atq; defectionē Peruſinorū ſenſit, Vnilam & Piſſam cum exer/
citu in Thuſcos miſit, quo cæteras urbes in fide continerent, ac ea quæ iam
defecerant oppida recuperarent. Erat Peruſiæ Cōſtantine Belisarij præ/
fectus, copiasq; omnes eò contraxerat, præter paucos milites, quos in præſi/
dio Spoletī reliquerat. Quum igitur appropinquarent Gothorum copię, ac
ſub ipſis prope mœnibus Peruſiæ eſſent, egreſſus urbe Conſtantine, acie
ſtructa ad dimicandū parata, Gothos inuaſit. Cōmittitur ingens prælium,
ac magnis uiribus utrinq; certat: Gothi multitudine, Conſtantiniani ſitu loci
& fauore propinquæ urbis iuuabant. Poſt longū certamen ſuperati ad extre/
mum Gothi in fugā uertunt, ſit eorū magna cedes, multi capiunt, inter quos
Vnila & Piſſa duces copiarū hoſtiū capti fuerūt, & Romā ad Belisariū miſſi.

Vitigis

Vitigis igitur quū prāter defectionē urbium, hanc insuper cladē accepisset, non ultra differendum ratus, cum toto penitus Gothorum robore in bellum descendere cōstituit. Itaq; Rauenna mouens Romā ducere perrexit, habēs in exercitu ducenta milia hominum: plurimosq; inter eos loricatorum equites, quos καταφράκτες cataphractos appellāt. Cum his tantis copijs ita Romā petebat, ut nihil magis uereri uideretur quā ne Belisarius non expectaret. Quare nec ad Perusiam nec ad Spoletū nec ad Narniam constitit, sed Romam petere festinauit. Belisarius autem quū tantam belli molem in se cōuer-
ti sentiret, Constantinum & Bessam cū his quas habebant copijs ad se pro-
pere redire iussit. Paruitq; dicto Cōstantinus, cōfestimq; ex Thuscis Romā
duxit. Bessas uero qui erat Narniæ tardius discessit, ut etiam cum primis Go-
thorum excursoribus implicaretur. Vitigis enim proximum Narniæ iter fa-
ciebat. Quò quū primi antecursores peruenissēt, egressus urbe Bessas eos in-
uasit, & agmina quædam eorum in fugam uertit, multosq; occidit. Sed quū
maiore numero premeretur, in urbem sese Narniam recepit. Mox inde Ro-
mam properās ex uisu denunciauit Gothos adesse. Gothi Narniam prāter-
gressi per Sabinos in agrum Romanum descenderunt. Quūq; Romæ pro-
pinquarent, ad Anienem fluuium constiterunt. Nam Belisarius pontem su-
per eo amne ex utraq; ripa turribus claustrisq; munierat, ac militū præsidio
custodire iusserat. Itaque Gothi primo aduentu transire nequeunt trans
Anienem fecerunt castra. Nocte uero infecuta, milites qui in præsidio pontis
erant, multitudine ac ferocitate barbarorum conterriti, turres ac munimenta
pontis deseruerunt: clamq; fuga arrepta, in Campaniam abierunt, poenam
Belisarij formidantes. Habebat in animo iuxta Anienem castra facere, cōtra
Gothorū castra, quo diutius in his locis hostes detineret: quā ob rem postri-
die mille equitibus assumptis ad ea loca profectus est, quo & situm regionis
& quid agerent hostes specularetur, & simul idoneū castris suis locū delige-
ret. Eī autē proficiscenti quū prope amnē esset, equites Gothorū prāter expe-
ctationē sibi obuiā uenerūt. Gothi autē pauloante munimenta pōtis deserta
sentiētes claustra portasq; refrugerāt. Iāq; transgressa multitudo eorum per-
magna fuerat, quæ Belisario hāc ignoranti quū repente obuiam uenisset, ex
insperato pugnare cōpellitur. Et ab initio quidem ducis munera tantūmodo
Belisarius obibat, iubens & adhortans & quid agendū foret ostendens. Quū
uero sui magis ac magis ab hostibus premerentur, tunc necessitate cogente
non amplius ducis officium, sed militis exercebat: aduolans siquidem inter
primos pugnatōres, manu & uiribus strenue rem gerebat. Quo quidem die
plurimū ipse periculi subiit ex huiusmodi causa: erat Belisario equus insignis
quo plurimū utebat. Iserat colore subrutilo, frontēq; summā usq; ad nares al-
ba linea distinguebat. Quū igit ex eo pugnaret equo, & in primis pugnatō-
ribus uersaret, trās fugæ qdā eū noscitate clamore significarūt ut ualā ferirēt.

Hoc

Hoc enim uocabulo Gothi formam illam equi appellant, clamorq; per omnes it ualam feri. Ex quo factum est, ut tota pugna in unum Belisarium conuerteretur. Quod nisi circa eum egregia familiarium manus se conglobasset, ac impetum ipsi irruentiũ hostium excepissent, corporibusq; & armis equũ & Belisarium inter mille telorũ ictus protexissent, euadere non poterat. Tũc autem defensus egregie est, tum uirtute propria, quũ peritissime dimicaret, tum amicorum & familiarium auxilio, qui incredibili amore circa illum uersabantur. In hoc loco multi atq; optimi ex Belisarij familiaribus ceciderunt, & in primis Maxentius uir singulari uirtute, qui circa Belisariũ pugnans, quũ præcipua fortitudinis opera edidisset, multosq; Gothorum interfecisset, tandem ipse quoq; multis uulneribus acceptis, occubuit. Ad extremum se cohortantes qui cum Belisario erant impetu facto, in fugã hostes uerterunt, & usq; ad pontem persequuti sunt. Pedites uero qui pro ponte stabant, præliũ excipientes, facile Belisarium & suos repulerunt. Cedentibus multitudo rursum equitum premere terga cœpit, quibus difficultatibus in editum quendam locum se recipere coacti sunt. Ibi quoq; quũ equestris pugna redintegrata esset, hostiumq; multitudo assidue cresceret, multiq; utrinq; pugnantes cecidissent, tandem effuso cursu Romam petere coguntur: fuga fuit ad eam portam quam Pincianã uulgo appellant, Gothi usq; ad ipsam portam Belisariũ persequuti sunt, ut de muris urbis ferirentur. Fuit quoq; in eo loco tumultus ingens. Romani enim qui in muris stabant, ueriti propinquitatem hostiũ, portam aperire nolabant. Nec Belisarius licet clamans cognoscebatur, quod & iam sol occiderat, & ipse puluere sudoreq; deformatus erat. Quum igitur ad ipsam portam se conglobassent, nec porta aperiretur, hostesq; instaret, Belisarius suos cohortatus, hostes magno impetu inuadit, ac in fugã uersos longe summouit. Ita fugatis hostibus ipse iam plane cognitus, suos intra urbem reduxit. Pugna huius diei longe maxima ac uaria fuit. Cœptum est enim pugnari paulo post solem exortum: desitum autem, iam tenebris terram operientibus. Optimusq; pugnator iudicio omnium Belisarius ea die existimatus est: In Gothis autem Visidus. Quum in urbem redisset Belisarius, milites ac Romanos ciues per mœnia uigilias agere nocte illa iussit. Præfectis etiam suis portas attribuit, ut singuli singulas tuerentur. Præcepit autem ut si quid tumultus oriretur, nemo ex eo loco in quo collocatus foret, abiret, neu se commoueret. Per eam noctem pluribus locis tumultus excitati sunt, & plerique inanes. Clamatum est enim per urbem, ad Ianiculi portam hostes inuasisse, & arma trepide ob hoc sumpta. Nec prius cessatum à tumultu, quàm redeuntes inde nũcij retulerũt, omnia ad Ianiculũ quieta esse, nec hostes per ea loca uisos uel auditos. Ad portã uero Salariã alius tumultus exortus, nec is quidẽ temere. Gothi enim per noctẽ sub ipsã portã ueniẽtes, Romanos ciues q; stabant in mœnibus uocauerũt, atq; ibi unus eorũ Bacchiũ nomine uir Romę

Vala, equi color
subrutilus
ualb.

notus,

notus, quem Vitigis rex ad hoc ipsum miserat, uerba faciens. Quid est, inquit, Romani? an non iam pudet uos stultitiæ uestræ, qui Græcis hominibus, nauis & histrionibus, ac nulli protinus alij rei gerendæ idoneis, uos ac salutē uestram cōmisistis, sprete Gothorum potentia, quæ primo statim aduētū illos fudit atq; obsedit? Atqui nō ita meriti de uobis erant Gothi, ut tantam proditionem aduersus eos moliri debuissetis. Sed respicite iam, unica enim hæc euadendi uia est, si portas Gothis aperiatis, nō aduersum uos, sed aduersum Græcos ingressuris. Quod si perseveratis in amētia uestra, implacabile bellū à Gothis expectetis. Hæc Vitigis rex denūciari uobis iubet. Nihil his uerbis responsum est à Romanis: sed quum significaret Gothos adesse, concursum est ad Salariam portam. Gothi uero aliquanto commorati, in castra regis, quæ inter urbem & amnem erant posita reuerterunt. Et prima quidem nox in hunc modum transacta est. Postridie uero quum in præliū nemo egrederetur, Gothi ad obsidionem se compararūt. Eius obsidionis ratio hæc fuit.

Castra circa urbem sex in locis posuerunt à Flaminia uia usq; ad Prænestinam. His castris quinque urbis portæ obsidebantur: addiderunt postmodū septima castra ultra pontem Miluium. Hæc ultima castra portam Aureliam obsidebant, & impediabant uias quæ trans Tyberim ferunt. Castra autem ipsa uallo & fossa ac ligneis turribus munierunt, & tam citra quàm ultra Tyberim possidentes, omnia crebris incursionibus peruadebant. Belisarius aut pro defensione urbis hæc prouidit. Pincianam portam quæ cōtra Gothorū maiora castra maxime erat opposita, & huic proximam à dextra manu Salariam, & quicquid circa illas muri est, sibi ipsi Belisarius tuendas assumpsit. Prænestinam uero portam Bessæ cōmisit. Flaminiam uero quæ est à sinistra Pincianæ, Constantino attribuit, cæteris quoq; portis alios præfecit. Gothi profecti circa urbem aquæductus omnes interruperunt. Erāt hi quatuordecim aquæductus mirabili opere confecti, per quos aqua in urbem uehebatur. Et horum interruptione non tantum aquarum incōmoda nocebant Romanis, quantum pistrinorum defectus. Nam ex eo aquæductu qui ex summo Ianiculo per trans Tyberim defluebat, utpote decliui ac rapido, magna uis pistrinorum conficiebatur. Ex alijs quoq; aquæductibus quibusdam in locis eadem commoditas molendi instituta fuerat, qui tūc interrupti permagnas obsessis difficultates afferebant. Aduersus hæc incōmoda Belisarius in hunc modū remedia excogitauit, Bini lembi paruo inter se distantes spacio tignis coniuncti molas in medio continebāt, quæ rapido fluminis cursu percite uoluebantur: funes ab utraq; ripa quammaxime intenti lembos in flumine sustentabāt, huiusmodi lembos secus pontem qui primus trans Tyberim fert, collocauit. Post eos lembos alios ordine eodē dispositos ordinauit. Ne uero hostis mittendo de superiori loco materiem & ignē, officere lembis ualeret, cathenæ in flumine ad ipsum pontem obiectæ, omnem materiā excipiebāt, exceptam

exceptam autem homines ab utraq; ripa dispositi auferebant. Et aduersus
 pistrinorum defectum hæc optime prouisa sunt. Lembi enim pistrina largis-
 sime suppleuerunt. Aquarum uero incōmoda Tyberis sustentabat. Per mœ-
 nia uero pluribus locis instrumenta belli multiplicia ad ferendum repellen-
 dumq; hostes Belisarius effecerat, ac solertissime omnia prouidebat. Gothi
 uero contrā ad expugnationē urbis instrumenta & machinas comparabāt.
 Machinæ uero huiusmodi fuerunt, primum arietes quatuor. Est autē forma
 eorum talis, columnæ lignæ quatuor in altitudine rectæ æqualiter inuicem
 oppositæ collocantur. Hæ columnæ tignis octo uinciuntur, quatuor ad imum
 columnarum, totidem ad summum, efficiturq; ueluti quadratæ cuiusdā ædi-
 culæ forma. hæc rursus corrigijs obtegitur, ne feriri de mœnibus quot intus
 sunt possint. Transuersum deinde tignum ponitur, à quo trabs cathenis alli-
 gata dependet, quasi usq; ad medium altitudinis columnarum. Habet uero
 trabs in capite ferrum ingens & quadratum ad incudis formam. Machina
 tota quatuor rotis ad bases columnarum impositis defertur. Mouent autem
 eam milites intus existentes non pauciores quinquaginta, qui postquā eam
 mœnibus admouerunt, trabem illam suspensam machinamēto quodā retro
 trahunt, moxq; cum impetu dimittunt. Trabs autem uiolentia & pondere
 in murum delata omnia scindit ac perrumpit. Fecerant etiam Gothi turres
 ligneas pari mœnibus altitudine, hæ quinq; rotis uehebantur. Salarum præ-
 terea grandem numerum parauerunt, & infinitam quandā uim fascium ex
 uirgultis & stipula, quibus fossas replere cogitabant. Quum satis omnia pa-
 rata essent, Vitigis prima luce armatos omnes adesse iubet, agminaq; distri-
 buit, & quid agere quemq; uelit præscribit. Fit alacritas magna in Gothis &
 incredibilis pugnādi ardor, quum alij fasces, alij scalas ferrent, alij machinas
 admouerent. Belisarius ante portam cum lectissimis super aggerem præsta-
 bat, nec quicquam moueri à suis iusserat, priusquā ipse signū dedisset. Turres
 quas paratas à Gothis diximus, boues conuehebant, hæ ante cæteras machi-
 nas aduehebant. Quod quū aspexisset Belisarius, risit simplicitatē Gothorū,
 qui bobus crederent machinam admoueri ad hostes armatos posse. Itaque
 suos omnes sagittas in boues coniungere iussit, quibus cito confecti boues con-
 ciderunt, machināq; destituta ulterius admoueri non potuit: qui autem sti-
 pulam & qui scalas ferebant, multitudine telorū ab aggere ueniente repulsi,
 nec fossas complere, nec mœnia adire, nec arietes admouere ualebant. Sta-
 bat nihilominus Gothorum acies, ac testudine facta interdum subibat. Sed
 peruincere aggerem nunquam potuit, sagittis & tragulis & omnifariam telo-
 rum genere certabatur. Dum hæc ad Pincianam & Salariam portam ge-
 runtur, tribus alijs locis Roma oppugnabatur. Nam Vitigis relicta parte co-
 piarum quo Belisarium prælio distineret, ipse ad Prænestinam portam cum
 multitudine pugnatorum cōuolauit. Eodemq; tempore alia Gothorū mul-
 tudo

titudo contra portam Aureliam impetum faciebat. Alia insuper hostiū manus portam quæ est ad summum Ianiculū expugnare nitebat. Ita quatuor simul locis Roma oppugnabatur, ad Pincianā & Salariam portam quas Belisarius tuebatur, ad Prænestinam cui præerat Bessas, ad Aureliam & Ianiculi portam. Sed hi qui ad Ianiculum pugnabant Gothi facile repellebant. Sunt enim loca ardua & saltuosa, ut difficile sit mœnia adire, etiā nullo repugnante. Tunc autē Paulo Belisarij præfecto cum ualida manu militū defendente, conatus hostium in irritum cecidere. Ad Aureliam uero portā maius periculum fuit. Via erat porticu connecta, per quam ad templum beati Petri apostoli uadebatur. Sub ea igitur porticu latentes Gothi quum tempus rei gerendæ uisum est, egressi ex insidijs repente ad molem Adriani inuadendā conuolarūt, scalisq; admotis primum ambitum qui figura quadrata molem cingit, repentino impetu ceperūt: hæc moles Imperatoris Adriani sepulchrū fuit, eximio ac magnificentissimo opere confectū. Primus ambitus quadrati figuram habet. Constat uero totus ex marmore Pario summa artificum diligentia exædificatus. In medio uero huius quadrati rotunda moles insurgit excelsa quidē altitudine, latitudine uero tanta ut in suprema eius parte area sit, cuius diameter uix iactu lapidis transigatur. Habet uero pontē super Tyberim amnem, qui ab ipsa mole ad aliam ripam extenditur. Hoc ædificium licet extra urbem foret: nam urbs quidem ad Tyberim finitur, hoc autem ultra Tyberim est: tamen quia pontem habet ad mœnia usq; pertinentem, & erat ueluti arx & propugnaculum quoddam, Belisarius militibus suis occurrandum custodiendumq; prouiderat, eiusq; rei curam Constantino mandauerat. Constantinus igitur quum pauloante uidisset hostes ratibus in Tyberi missis ad eam partem urbis oppugnandā accedere, quæ est inter Martiū campum & Aureliam portam, ueritus humilitati murorū: nam erant in his locis mœnia iuxta flumen non satis munita: cum manu militum ex Adriani mole eō accurrerat, nec satis multos in præsidio molis reliquerat. Gothi ergo ut diximus, per absentiam præfecti capto inferiori ambitu molem ipsam expugnare nitebantur. Milites autem de superiori parte repugnantes, quo magis repellant hostes rem nefariam effecerunt. Erant in summa parte molis unde quaq; permagnæ statuæ hominum, equorum, quadrigarum, excellenti artificum opere confectæ: has partim integras milites demoliti in hostes præcipitarunt, partim fractas in hostes deiecerunt. Ita præclara artificū opera, ac multorum annorū labores, ac maxima eius sepulchri ornamenta, militū siue rusticitas siue malignitas paucis horis absumpsit. Inter hæc Constantinus repulsis à flumine hostibus, audito molis periculo, per pontem succurrit, additq; suis animos, atq; ipse ab inferiori parte hostes inuadit. Per hūc modum seruata tandem moles est, atq; hostes repulsi. Ad Prænestinam quoq; portam ubi Vitigis rex & qui cum illo uenerant Gothi pugnabant, ingens periculum

periculum fuit. Erat enim non procul ab ea porta locus quod Viuariū appellabant. Is locus mœnia habebat duplicia, aliquo spatio inter se distantia. Solum inter bina mœnia plenissimum erat, mœnia uero ipsa non satis munita. Vitigis igitur & Gothi prima aggressi mœnia, & si egregie repugnabatur, tamen ea peruicerunt. Bessas uero præfectus diffidens aduersus tantam Gothorum uim resistere posse, Belisario propere significauit quanto in periculo res foret, utq; maturaret opem ferre admonuit. Eo nuncio permotus Belisarius, relicto ad Salariam portam præsidio, ipse cum lecta manu militū per urbem discurrens ad Viuarium peruenit. Aduentu suo redintegrata pugna, crescent militibus animi ob præsentiam ducis. Ipse etiam cum suis in præliū descendit. Gothi murum ab inferiori parte perfregerāt, ac magna uis eorum ingressa inter bina mœnia uersabat, pugnaq; in eo loco acerrima erat. Tandem uero eum exitum habuit pugna, ut Gothi per eum ipsum locū quo ingressi fuerunt, cum magna suorum strage euadere cogerentur. Postquā uero egressi sunt, in eos perturbatos immissi milites longe illos summoerunt, eorumq; machinas omnes incenderunt. Idem quoq; ad Salariam portam accidit. Milites enim eruptione facta, turres & machinas cremauerunt. Per hunc modum Roma eodem die & oppugnata pluribus locis & defensa fuit. Ceciderūt autem in his prælijs Gothorum ad tria milia, obsidio tamen durabat. Romani uero, & si Belisarij uirtutes admirabantur, tamen querela aduersus illum erat, quod contra tantas Gothorum uires exiguis ipse copijs concitato bello Romam in præsentem difficultatem cōiecisset. Quod sentiens Belisarius, neq; enim erat obscurum, & si aliās hæc eadem Iustiniano significauerat, tamen tunc maiorem in modum cōmotus, uehementius scripsit, ostendens obsidionem urbis Romæ, ac multitudinem hostium, & paucitatem suorum. Se enim in Sicilia ex eo quem duxerat exercitu Panormi & Syracusis præsidia militum reliquisse. Neapoli uero & Cumis & alijs per Italiam oppidis à se receptis, quod necessarium fuerit, pro illorum tutela milites posuisse. Sibi tantummodo ad quinq; milia militum restare. Obsideri uero à Gothis ducentorum milium exercitu. Romanos horum periculorum insuetos, haudquaq; obsidionem toleraturos. Quantum uero ad se attinet, semel uitam suam Imperatori Iustiniano deuouisse, nec sua referre tarde uel cito intereat; cæterū uidentum esse quid ea res honoris uel infamiæ imperio Romano sit allatura.

His literis Iustinianus acceptis, ualde cōmotus est, ac statim copias quasdam iam paratas nauigare in Italiam iussit, & maiores alias parare cōstituit. Præerant autē his copijs quas iam parauerat Valerianus & Martinus. Ea q; hyeme per Ætoliam & Acarnaniā hyemauerant. Romanos hæc significata in spem continuere, aduentum eorum primo quoq; tempore expectantes. Dum hæc Romæ geruntur, Asinarius & Vligislaus Gothorū duces, quos in Dalmatiā Vitigis cum exercitu miserat, classemq; insuper illis dederat, con-

iunctis sibi maximis barbarorum copijs, Salonas mari terraq; obsederunt. Constantianus enim impar tantis hostium copijs munita prius affatim urbe obsidionem tolerabat. Nonnunquam etiam urbe egressus maxima Gothis damna mari terraq; inferebat. Roma inter hæc obsideri durius cœpit. Vitigis enim quoniã expugnatio prius tentata turpiter ei successerat, inquietior inde factus cuncta rimari ac perscrutari nō destitit, quibus obsessos per maxime affligeret. Portus erat iuxta mare à dextera Tyberis fluvij ripa, superq; eo urbs ualido muro cincta, eo in loco naues cuncta quæ mari feruntur deponebant. Inde rursus terra uel fluuio Romam portabantur. Vitigis igitur magnis suorum copijs repente & inopinato missis, urbē Portuensem cepit, oppidanis cōtra subitam Gothorum uim nequaquam satis ad resistendum paratis. Ex huius occupatione urbis, magnæ confestim difficultates Romæ creuerunt, frumenti ac cæterarum rerum quæ usui sunt, importandi facultate sublata. Nam Gothi quidem præsidio militum ibi relicto oppidum ac fauces Tyberis custodiebant, nec importari quicquam patiebantur. Nec multo post Vitigis Rauennam misit, qui ciues Romanos omnes quos obsides duxisse supra ostendimus, interficerent. Erant uero in his multi ex nobilitate, multi etiam ex plebe præstantes uiri, qui omnes interfecti sunt, præter paucos, qui re prius cognita aufugerunt. In quorum numero fuerunt Ceruentinus, & Reparatus Vigilij, qui postea papa fuit germanus. Hi enim re præcognita, in Galliam fugientes mortem uitarunt, cæteri perierunt. In hoc Romani populi dolore ob ciues Rauennæ interfectos, alius superuenit dolor. Belisarius defectum annonæ timens, Romanis ciuibus edixit, ut filios & uxores, & omnem inutilem bello turbam Neapolim mitteret. Idē milites quoq; suos facere coëgit, quibus uel scorta uel mancipia Romæ forent. Viæ autem abundi per id tempus duæ supererant, una Hostiensis iuxta sinistram Tyberis ripam uadentibus, alia mediterranea regione per ea loca quæ à castris hostium erant maxime diuersa: neq; enim totam urbem ab initio cinxerant Gothi, ut diximus, sed ab Aurelia porta ad Prænestinam obsidebant. Per alia uero loca non temere neq; sæpe uagabantur. Nam & damna incurrebāt si longius à castris suis progressi foret, & sine magno copiarum apparatu discursare non poterant. Ex quo fiebat ut uia Appia & Hostiensis per id quidē tempus tuto uaderetur. Romani igitur uxores & filios & imbellē multitudinem emiserunt. Pars eorum in Campania, pars Neapoli, pars in Sicilia, prout cuiq; commodius fuit constiteret. Romæ autem annona iussu Belisarij diligentissime per singula capita distribuebat. Per hæc tempora Liberius papa in exiliū actus est à Belisario, suspicione coorta cum Gothis eum sentire. Nec multo post successor in pōtificatu ei datus est Vigilius papa. Alij quoq; è nobilitate Romana in exiliū acti ob easdē suspiciones, quorū è numero fuit Maximus, cuius proauus post Valentiniani mortē imperiū arripuerat.

Inter

Inter hæc Martinus & Valerianus quos à Iustiniano missos supra diximus, Romam uenerunt, habentes equites ad mille sexcentos, erant uero hi magna ex parte Hunni. Aduentu horū equitum recreatus Belisarius, alia ratione quàm prius bellum gerere constituit. Non enim stans intra mœnia urbem tuebatur, sed per singulos dies emissio equitatu, subitis incursionibus hostes uexabat. Ex quo factum est, ut mirificum hinc inde accenderetur certamen, & in omnē experiētiā ueniretur. Belisarius enim ipse scientissimus præliandi dux, equites qua ratione agendū foret cōmonebat, monstrabat quousq; progredi, & ubi cōsistere oporteret. Et modo per Salariā Pincianamq; portam subito emissis equitibus, proxima Gothorū castra fatigabat: modo per Aureliam portam alia Gothorum castra, quæ inter sepulchrum Adriani erāt & Miluium pontem, infestabat. His certaminibus Belisarij equites præuallere cœperunt, non quod totum equitatum hostium ferrent, sed quod parē uel ampliorem numerum superare uidebantur, peritiāq; bellandi & audacia anteire. In hunc modum exercitatis equitibus, & iam contemnere hostem assuetis, quum spes atq; animi obsessorum creuissent, eodē deuentum est, ut non leuibus iam certaminibus, sed iusta acie decerneretur. Belisarius enim crebra præfectorum ac militum adhortatione fatigatus, experiri tandē maiorem pugnam decreuit, copiasq; suas in hūc modū disposuit: Primo aciem unam per Aureliam portam exire, & ante sepulchrū Adriani ad hostes uersam stare iussit. Præficit autem huic aciei Valentinum equitum præfectum, eiq; supra equitatum pedites quoq; attribuit ex ueteranis militibus, & ex populo Romano qui uoluntarie id munus sibi poposcerant. Hos uero pedites non unā cum equitibus stare, sed sinistros montes qui à Ianiculo discurrētes planicie supereminēt, occupare mandauit. Valentino autem præcepit ut q̄ maximam expectationem inuadendi hostem præberet, cæterum pugnam non iniret nisi laceffitus fuerit. Volebat enim illorum Gothorum partē quæ in his locis castra fecerat, tantummodo detineri, ne prælio quod Salariā uia committere decreuerat, auxilium suis ferre posset. Duas subinde alias struxit acies, unam ad Salariam portam, alteram ad Pincianam, in frontem equites, pedites in subsidijs utriusq; collocauit, atq; ita sua quamq; porta exire & ad hostem progredi iussit. Vitigis Gothorum rex quum ex transfuga postridie futurum prælium cognouisset, Gothos prima luce armari fecerat: in struenda acie pedites medios, à dextra uero ac sinistra equites quasi alas disposuit. Ita Belisario obuiam progressus, prælium commisit. Milites igitur ab utraque parte statim acriter concurrunt. Duces uero post eos stantes, hinc Belisarius, illinc Vitigis suos adhortabantur. Et ab initio quidem pugnae Belisarij milites longe præualebant, multiq; cadebant ex Gothorū acie. Et pugnabat sub ipsis hostiū castris. Multitudine tamen abundantes Gothi, in cadentiū loco alios summittebant. In hunc modum ad meridiē usq; pugnatum est, neutra

parte superante. Alacrius tamen Belisarij milites dimicabant, Gothi solū patientia consistebant. Inter hæc quæ ad sepulchrum Adriani stabat acies prælium cōmisit. Multitudo enim populi Romani ex collibus descendere in Gothos cœperat. Et Valentinus implicatos suos prælio cernens, aciē cui præerat à sepulchro Adriani commouit atq; hostes inuasit. Nec diu tulerunt Gothi, præsertim multitudine illa populi quæ de superioribus locis descendebat contriti, nec in eorum castra se recipere ualentes longius aufugerunt. Romanorum autem multitudo quam de montibus descendisse supra diximus, statim ad castra hostium diripienda contendit. Quo facto nec ipsi persequuti sunt hostes, nec milites persequi dimiserunt. Rapinam enim ab eis fieri cernentes milites, ne expertes prædæ forent, omīssa persequutione hostiū, ad castra diripienda ipsi quoq; conuersi sunt. Ita Gothi de manibus emissi, quum nemo persequeretur, in montibus proximis constiterūt. Inde castra sua agi ferriq; cernentes, quum neq; ordinē neq; disciplinā ullam in hostibus uiderent, se tandem cohortati rursus hostes inuasērunt, eosq; impeditos ac rapinē intentos perfacile superarunt, castraq; & prædam illis abstulerunt. Ad castra quoq; regia per hoc ipsum tēpus mutari fortuna cœpit. Peditatus enim permultus ex Gothorum proximis castris equitibus Belisarij obiectus, quum quasi testudine scutorum facta à fronte premeret, cogit tandem eos aliquanto pedem referre. Quod quum uiderent equites hostium dextrę alæ, impetu maiore Belisarij equitatū ex transuerso inuasere. Nec longe tulerunt impetū equites, sed terga ad extremum dantes ad peditum suorū aciē se receperunt. Nec ea quidem sustinuit uim hostium, sed magna suorum cæde in fugā uertitur. In hoc tamen loco duorum centurionum uirtus plurimum eluxit. Principio & Taruuntī nomina illis fuerunt, qui in fuga cæterorū locum suum non deferentes, impetum Gothorum diu sustinuerunt, spaciumq; dederunt suis se in urbem recipiendī, donec Principius toto corpore uulnerato pugnans cecidit, & circa illum commilitonum suorum quadraginta duo. Taruuntēs autē pari uirtute præditus, quum sanguis permultus ex uulneribus manasset, uiresq; deficerent, à fratre ex prælio uī retractus & ad Pincianam usq; portam reductus ibi corruit. Post hæc milites effuso cursu ad urbem refugerūt. Stantes uero in mœnibus Romani, clausērunt portas, ueriti ne hostes simul urbē intrarent. Itaq; non parua militum pars exclusa est: qui aggerem transgressi, terga ad mœnia, faciem ad hostes conuersi stabant, unicam habentes salutis uiam si è mœnibus defenderentur. Nam tela plerisq; deerāt, quibus tueri se possent, omnibus uel in fuga abiectis, uel in prælio confractis. Sed qui pro mœnibus stabāt, eos lapidibus tutati sunt. Pugna hæc ad castra Gothorum ab initio cœpta, postremo ad portas ac mœnia desijt. Ceciderunt autē ex Belisarij militibus permulti ac maxime uirtute præstantes. Post hoc prælium Belisarius aliquot dies pugna abstinuit, mœnia solū tueri contentus. Tandē uero

Verò confirmatis militum animis, rursus educere illos cœpit, non tamen totis
 pugnare copijs amplius ausus est, læuia tantum prœlia ut prius consueuerat
 facere perseuerauit. Et fuerūt nōnulla ualde insignia, præsertim aduersus illa
 Gothorum castra, quæ erant citra Miluium pontem ad Aureliam portam
 conuersa. Est enim ibi planicies equestribus prœlijs ualde apta, inq̃ ea plani-
 cie theatrum est ad ludos gladiatorios uetustis temporibus ædificatū. Circa
 id theatrum maxima certamina fuerunt: quod aut Belisarij milites id thea-
 trum occupabant, & quasi castris illo utebantur: uel Gothi præuenientes in si-
 dias in eo ponebant. Quin & ad portam Salariam & Pincianā per singulos
 ferme dies leuia prœlia cōmittebantur. Gothis igitur obsidionem in longum
 trahi cernentibus, unica peruincendi spes reliqua uidebatur, si fame Roma
 premere: licet enim Portus ablatus magnas difficultates uisus esset afferre,
 tamen, ut est hominū industria, præsertim in indigentia solers, onerariæ na-
 ues quæ Portū solebant petere, Antiū petebant, ibiq̃ expositū frumentū &
 alia necessaria pedestri itinere Romā deferebant. Volentes igit̃ Gothi com-
 moditatē quoq̃ istā Romanis auferre, octaua circa urbem castra posuerunt,
 inter Latinam & Appiam uiam. Sunt enim in his locis aquæductus duo, for-
 nicibus qui se interfecantes quasi in duo brachia scinduntur, relictoq̃ in me-
 dio aliquanto spacij iterum cœunt. Distat autem ab urbe milia passuum cir-
 citer quinq̃. Hinc igitur mediū locum occupantes Gothi, murū inter colum-
 nas arcuū undequaq̃ fecerunt ex lapidibus & luto, castraq̃ per hunc modū
 munitissima habuerunt, posueruntq̃ in his castris septē milia equitū, qui su-
 pra infraq̃ infestantes Latinā & Appiam & Hostiensem uiam impediēbāt
 omnē importandi facultatē præcidētes. Ex hoc admodum durior obsessorū
 conditio reddebatur, ac fames haud dubia imminēbat. Quamdū tamen se-
 getes in agris fuere, milites noctu Roma egressi frumenta importabant, ac
 magno precio ciuibz uendebant, atq̃ ita indigentia sustentabat. Vbi uero
 hæc quoq̃ facultas defuit, tunc desperata omnia uidebant. Iam solstitiū ue-
 nerat æstiuū, & pestis Romę grassari incœperat, frequentesq̃ moriebantur,
 non è plebe modo Romana, uerumetiā ex Belisarij militibus. Res erant in
 summis difficultatibus atq̃ angustijs. Itaq̃ ad Belisariū uenientes Romani,
 fortunā suam cōquesti sunt, quod fidē Imperatoris sequuti in præsentes inci-
 derint calamitates. Suos enim ciues miserabiliter interfectos Rauennę fuisse
 ab hostibus, urbē à barbaris ignominiose obsessā, extra mœnia uastata oīa
 atq̃ cōsumpta. Intus uero fame ac omniū rerū penuria intolerabiliter premi.
 rogare Belisariū ut se in hostē educat. Præstare enī sibi armis mori q̃ fame ta-
 bescere, ac tantas calamitates dedecoraq̃ pferre. Belisarius uero hæc audiēs,
 nō satis clemēter respōdit illis, Eos qdē temere incōsulte q̃ deferri inq̃: quod
 ea sit natura populorū, ut impetu magis q̃ ratione moueant. Se cōsilio ac ra-
 tione, nō impetu animi regi cōsueſse. Expectare ab Imperatore copias, qbus
 adiunctis

adiunctis si pugnandum fuerit certā suis uictoriam polliceri ualeat. Easdem illas copias infinitam quandam uim frumenti secum asferre. Proinde abirēt, ac sibi curam belli relinquerent. Romanis per hūc modum uel consolatis uel deterritis, ipse animum in eam cogitationem traducere cōcepit, quemadmodum Gothis difficultates rei frumētariæ quamplurimas inferret. Eius rei gratia hæc prouidit, Constantinum & Traianum cum equitibus mille Taracinam, Martinum & Seuthim cum quingentis Tybur misit. Aliam item manum equitum apud Albam collocauit. Hisq; omnibus præcepit, ut quam maxime possent commeatus impedirent ad Gothorum castra deferri, & simul adiuuarent Romam petere uolentes. Ne uero castra ad aquæductū posita nocerent, præsidium apud templum Pauli apostoli cōmuniri fecit, equitesq; in loco eo stationes habere iussit, & quā late possent uias à Gothorū incursionibus tueri. Est autem ecclesia beati Pauli uia Hostiensis diuersa protinus regione ab ecclesia beati Petri, utraq; extra urbem, utraq; porticum habens à porta urbis ad ipsam ecclesiam. Hæc duo apostolorum templa Gothi in tota illa obsidione nunq; uiolauerunt. Sacerdotes ut prius libere in illis permanentes rem diuinam exequabantur. Constantinus igitur & Traianus Taracinā profecti quū Neapolim profecturā Belisarij uxore Antoninā reliquissent, ipsi retro conuersi oppida illarum partium quæ Gothis dabant subsidia, perq;aserunt, breuiq; effecerunt, ut nihil penitus ex locis illis ad Gothos deferret. Martinus uero & Seuthis Tybur profecti quum dissecta eius oppidi mœnia refecissent, quotidianas Gothis molestias ex eo loco inferrebant, & commeatum deferri in castra prohibebant. Idem fiebat ab ijs qui Albam missi sunt. Ex quo breui admodum tempore euenit, ut Gothi obsidentes non minoribus difficultatibus afficerentur quā obsessi, & supra defectum frumenti pestilentia quoq; castra Gothorum peruaserat. Inter hæc aliæ copiae à Iustiniano missæ in Italiam peruenerunt. Fuerunt autem equites Thraces octingenti, quos ducebat Ioānes Vitaliani fratris filius. Ex deletu autem mille trecenti, quibus præerant Alexander & Marcentius & Zenon: præterea classe aduecti fuerant peditum tria milia, quos ducebant Paulus & Conon. Erant præterea Neapoli pedites quingenti, quos parauerat Procopius Cæsariensis. Hæc omnes simul copiae in unum conuenientes, Romam petere constituerant. Afferebāt uero secum multum ac magnum commeatum. Iter equitibus erat iuxta mare, classis autem pedites deferebat. In eadem classe magna uis frumenti, per terram quoque magno uehiculorum numero frumentum portabatur. Belisarius autem sentiens eorum aduentū, ac metuens ne Gothi eos inuadāt hæc machinatur. Portæ Flaminæ quam ab initio obsidionis obstrui fecerat, demoliri impedimenta per noctē iussit, ac milites prima luce ad eam portam structos paratosq; continuit. Traianū uero & Diogenē cum mille equitibus per Pincianā portam emisit, iubens ut ad castra

ad castra hostium magno tumultu discurrant: & quum egressi in eos fuerint hostes, fugam ipsi arripiant, nec prius consistant quàm ad portā ipsam unde egressi fuerant peruenissent. Hæc facta quum essent, & ad Pincianā portam prælium cōmitteretur, Belisarius cum reliquo exercitu repente Flaminia porta egressus ad castra Gothorum cōuolauit, imparataq; & uacua ab ea parte repperit, utpote qui à porta Flaminia iamdiu obstructa nihil penitus suspicabantur. Itaq; nō multum abfuit quin castra ipsa caperent. Versus deinde Belisarius ad Pincianā portam, mediosq; nactus hostes, quum ipse à tergo inuasisset, illi uero qui prius fugerāt à fronte repugnarent, incredibili cæde illos oppressit, tantusq; fuit ex hoc prælio apud hostes terror, ut in castris uigiliæ duplicarentur, nec de ulla re cogitarent magis quàm ut se ab insidijs Belisarij tutos præstarent. Per hunc modum impeditis & conterritis hostibus, copiae nullo impedimento Hostiam peruenērūt. Gothi igitur multis incōmodis fatigati, quū insuper nouas uenisse Belisario copias intellexissent, de dissoluenda obsidione cogitare cœperunt. Iam enim multitudo ingens in eorū castris uel peste uel ferro absumpta perierat. Multi etiam morbo aut uulneribus deseruerant castra. Itaq; Vitigis legatione Romam missa, quū multa hinc inde dicta responsaq; fuissent de iusticia causæ, tandem ad Iustinianū Imperatorem controuersias deferri consensit, ut ex eius autoritate res componerentur, legatiq; ob hoc missi, ac trium mensium induciæ donec redirent legati factæ, obsidesq; hincinde traditi pro inducijs ex fide seruandis. His confectis copiae & commeatus quæ Hostiæ conuenerant, terra & fluuio Romam deuenerunt.

L> ARETINI DE BELLO ITALICO ADVERSVS GOTHOS LIB> II>

QVVM in hoc statu res essent, bellūq; cessaret ob inducias factas, Belisarius tamen Romam, Gothi castra munitionesq; custodirēt, querelæ & altercationes ortæ sunt pro inducijs cōtra fidem uiolatis, ex huiusmodi causa. Præsidium Gothorum erat apud urbē Portuensem, ut supra ostendimus. Milites qui erant in præsidio quum deficerent sibi necessaria ad uictum, urbem illam deseruerunt, desertam uero Paulus Isaurorū præfectus qui Hostiæ cum classe remāserat, occupauit. Nec multo post Centumcellas urbem maritimam in Thuscis desertas eodem modo à Gothis, Belisarij milites susceperunt. Albam quoq; urbem quæ est in Marsis, eodem modo deseruerunt Gothi, & Belisarij milites occuparunt. Vitigis quum has urbes captas ab hostibus cognouisset, oratores Romam misit, qui ruptas contra fidem inducias quererentur. Portum enim, ac Centumcellas, & Albam Gothorum oppida contra fas & æquum ablata fuisse, nec deseruisse

Gothos

Gothos eas urbes, sed uocatu suo uenisse ad se, qui erant in præsidijis mox in eadem oppida reuersuros, liberiusq; id fiducia induciarum factū esse à Gothis. Nec licuisse Belisario eas urbes per inducias capere. Itaq; restitutionem facere debere. His legatis Belisarius in hunc modum respondit, Redite, inquit, ad regem uestrum, eiq; dicite quæ de uocatu redituq; præsidiorum allegantur, ab eo componi: ceterū omnibus patere quibus de causis Gothi eas urbes pro derelictis habuerūt: inducijs quidem eripere auferreq; uetari, occupare uero quæ à nullo possidentur, nequaquam prohiberi. Ex hoc suspitiones insurrexerunt, quærentibus Gothis paria Belisario referre. At enim tres illæ urbes à Belisario susceptæ, permagnas sibi opportunitates ad bellū afferebant. Iam aduentabat hyems. Belisarius uero copijs abundans mittere in hiberna equites constituit. Misit igitur & in alia loca & in agrum Picenum equitum duo milia. Præfecit autem his copijs quas in Picentes misit Ioannē Vitaliani, eumq; admonuit quid fieri in his locis uelit. Esse quidem in Picentibus uxores ac filios Gothorum, uiros autem ad obsidionem urbis Romæ populariter accessisse. Si maneant induciæ, nihil moueat: quod si Gothi contra induciarum fidem moliantur, ipsum omnia prædari & rapere, & oppida quàm multa potest capere mandauit. Si quod oppidū repugnet, id obsidere iussit, nec ulterius progredi priusq; id ceperit. Neq; enim tutum fore post se hostium oppida relinquentem ulterius proficisci. His uerbis ac mandatis Belisarius Ioannem in Picentes cum exercitu misit. Per hoc ipsum tempus Datus Mediolanensis præsul, & cum eo ciues aliqui Mediolanenses ad Belisarium uenientes urbem Mediolanū in potestatem Imperatoris fore dixerunt, si uel modicum præsidium eò mittat. Se quidem potentes esse non Mediolano solum, sed uniuersa ex Gallia cisalpina Gothos expellere, modo Imperatorij nominis autoritas adsit. Hos Belisarius benigne susceptos, ac multis amplissimisq; uerbis commendatos bonam spem habere iussit, ac se quum tempus fuerit facturum quod postulent affirmauit. Eodem tempore quum prospera ac lata uiderentur esse omnia, periculum superuenit horrendum, quod paruo momento cuncta penè subuertit. Præsidius erat quidā ciuis Romanus, is quū Rauennæ habitare consueffet, ab initio huius belli clām inde aufugerat, Romāq; proficiscebat. In itinere autē Cōstantini milites Spoleti degentes gladium huic preciose ornatū abstulerunt. Is ergo spoliatus & iniuriā indigne perpeffus, querela apud Belisariū exposita, reddi ablata sibi postulauerat. Belisariusq; præceperat gladium illi restitui. Sed bello & obsidione postea urgēte, dilata res fuerat, militibus occupatis, & ducē maiorū rerū cura abducēte. In hoc demū tēpore, quū latiora, ut diximus, cuncta essēt, Belisario per urbē equitante, Præsidius frenū equi apprehēdit, ac magna & querula uoce multis audientibus, nūquid hoc mereat ciuis Ro. qui apud hostes relictis omnibus rebus suis aufugerit, ut à militibus eius spoliē, & iniuria

afficiatur

afficiatur interrogabat. Se quidem cōtra iniuriam & uim sibi illatam sæpius querelam posuisse, nihil reportasse, quū tamen illi ipsi qui uim sibi attulerint, & res habeant ablatas, in urbe atq; in oculis eius quotidie uersentur. Hæc dicta Belisariū permouerunt. Itaq; domū reuersus, uocari ad se Cōstantinum fecit (eius enim milites erant qui gladium abstulerunt) ipsumq; præsentem acriter reprehendit, quod sæpius iussu suum restituendi gladij contempsisset. Ego uero, inquit Constantinus, potius illum gladium in Tyberim abijciam q̃ illi nebuloni reddam, Hæc ualde contumaciter & proterue. Tum Belisarius, Nunquid tu mihi subes? Subsum, inquit, postq; Imperator ita uult: uerum in hac una re nunq; tibi parebo. Quū hæc audisset Belisarius, magis iritatus est, ac uocari apparitores iussit. Constantinus autem putans in perniciem suā apparitores uocari, furibunde, arrepto pugione, qui sibi ad coxā pendebat, in Belisariū ruit, eumq; paulo infra stomachū percussit. Quod nisi circumstātes subito accurrissent, ac uī extorto pugione ipsum in manibus apparitorū tradidissent, suprema dies illa Belisario fuisset, eiusq; interitus cuncta simul secum in ruīnam traxisset, Gothiq; eodem die rerū domini efficiebantur. Sed non permisit dei benignitas tanta mala contingere. Constantinus paulo post, iubēte Belisario, interficitur. Nec multo postea Gothi furtim Romam capere tentauerunt, primo per aquæductum quendam uia noctu quæsitā, deinde ratibus traiecto amne iuxta Martium campum. Sed utroq; in loco fefellit eos spes. Nam & per aquæductū conspecta lumina fraudem illorum detexerunt, & obstruso aquæductu, facultas eis præcisa est inuadendi, & ad campum Martium detecta proditio, conatum eorum irritauit. Fuit autem proditio in hunc modum composita. Duo ex infima plebe homines iuxta templum beati Petri habitabant: id templum, ut ostendimus, Gothi nunquam uiolauerunt, sed ædificia eius & homines in his habitantes ueneratione apostoli illæsa seruabant. Hi ergo duo sermonem cum Vitige habuerunt de urbe prodenda. Quærebatur uero facultas talis. Infra campum Martium quodam loco ualde inutilia & pene neglecta erant mœnia, confisis, ut puto, ueteribus munimento Tyberis. Vitiges igitur lintres & rates, & omni-fariam nauigia ad pontem Miluium parari fecerat, noctuq; latēter secundo amne dimissis ratibus, militibusq; impositis urbem inuadere constituerat. Multitudine enim exercitus in exteriori ripa existente, perfacile fore sperabat, ut expositis primis militibus, aliq; atq; aliq; continuo iisdem ratibus transirent, uigiles modo qui in eo loco stabant, cogitationem suam impedire uidebantur, ad hoc quæsitā duorū Romanorū ope, quos pecunia sibi conciliarat, traditumq; eis soporiferum medicamentū uino admiscere iusserat, ut uigilibus potū darent, illiq; hausto potu sopirentur. His in hunc modum compositis, alter eorum pœnitentia ductus, rem Belisario patefecit, captoq; altero, medicamentum soporiferum, quod sibi rex dederat repertum est, ac tota rei

rei series tormentis expressa. Huic igitur homini iussu Belisarij nasus & auriculae amputatae, ipse asino impositus per Pincianam portam ad castra Gothorum missus est, ut cognosceret Vitigis detectam esse fraudem, & conatum suum patefactum. His ita manifeste deprehensis, Belisarius posthac seruandas sibi inducias nequaquam existimauit. Quare ad Ioannem scripsit, ut rem exequeretur. Ille enim cum duobus equitum milibus agrum Picenum peruadens, uxores natosque Gothorum cepit, praedisque & rapinis regionem totam inuoluit. Vlitheum uero Vitigitis patruum cum Gothorum copijs sibi obuiam profectum praelio superauit, ipsumque ducem cum magna parte copiarum occidit, ita uictor factus omnia peruadebat. Captis permultis agri Piceni oppidis, quum Auximo copias admouisset, cognouit id oppidum non magno Gothorum praesidio custodiri, sed locum esse ualde munitum. Itaque nequaquam terendum in eo obsidendo tempus existimans, ad ulteriora processit. Idem quoque statuit de Vrbinis obsidione. Vrbs enim munita & ualida longam obsidionem necessario postulabat: ipse in celeritate spem collocauerat, Fanum & Pisaurum cepit. Deinde Arimino copias admouit, ductus illa spe quod ciues Ariminenses non bene conuenire cum Gothis audierat. Quum ei municipio copias admouisset, tantum terrorem intulit Gothis, ut diffisi in eo loco consistere, Rauennam omnes demigrarent: ciues autem portas sibi aperuerunt. Per hunc modum Ioannes Ariminum cepit, relictis post se duabus ualidis urbibus a Gothis custoditis, Auximo scilicet & Vrbinis. Fuit hoc totum contra Belisarij praecipitum. Sed ipse praestare censuit Ariminum capere quam circa Auximum & Vrbini inuicem desiderare. Inductus est insuper illa ratio ne, quod Arimino tam propinquo Rauennae oppido capto, non erat credendum Gothos in obsidione urbis Romae permansuros, sed celeriter esse abituros, quo Rauennam circumque ea loca tuerent. Quod & factum est, simul enim atque intellexerunt Gothi Ariminum esse captum, obsidionem urbis Romae dissoluere atque inde abire statuerunt. Itaque Vitigis paucis post diebus crematis castris cum omnibus Gothorum copijs abiit. In ipso quoque recessu magna detrimenta suscepit, propterea quod media iam exercitus parte transgressa pontem, Belisarius postremos a suis inuadi iussit, multisque Gothorum interfectis, reliqui tanto tumultu & festinatione pontem transire coacti sunt, ut ab utraque sponda multi in flumen praecipitarent. Durauit autem haec obsidio urbis Romae anno integro & diebus nouem, quum idibus fere Martij inceperet. Post solutam Romae obsidionem quae ab utrisque facta ac pulsa fuerint profequimur. Vitigis enim licet Rauennam ire properaret, urbes tamen Etruriae & aliarum prouinciarum continere in potestate studebat: quam ob rem mille equites Clusium, totidem Vrbeueterem misit, Tuderti quingentos, Auximi quatuor milia collocauit, Vrbini duo milia, Caesena quingentos, Montisferetri totidem. Ipse cum reliquo exercitu ad obsidendum Ariminum profectus est. Belisarius autem

rius autem post recessum Gothorum Martinum & Ildigerem cum equitibus mille festinare Ariminum iussit, indeque Ioannem & equites qui cum illo erant abducere, pedites uero ibi collocare. Id ea ratione faciebat, quod optimum equitatum nolebat ab hostibus circumfederi. Si enim peditum copiam Arimini forent, uix putabat Gothos eam urbem obsidere uelle. Et si obsiderent, facilius toleraturos obsidionem pedites quam equites existimabat, quum equos in obsidione nutrire difficillimum sit, pedites autem ex Ancona, quae urbs nuper in fidem uenerat, mari Ariminum deferri comodissime posse. Ildiger ergo & Martinus celeriter profecti, diuersis ab hoste itineribus Ariminum perueniunt. Nam Gothi multitudine exercitus facere tardius iter compellebantur, hi expediti longe antecesserunt. Quum ergo Ariminum peruenissent, ac mentem iussumque Belisarii significassent, Ioannes neque ipse parere uoluit, neque Damianum patruem cum suis equitibus (ad quadringentos hi fuerunt) parere permisit. Quare Ildiger & Martinus Arimino abeuntes omnem equitatum quem Belisarius Ioanni dederat abduxerunt, relictis solummodo peditibus & equitatu proprio Ioannis & Damiani. Inter haec Vitigis ueniens Ariminum obsedit, primoque statim tempore ligneam turrem murorum altitudini parem fabricari fecit. Ducebant uero eam turrem non boues ut Romae factum erat, sed milites intra machinam inclusi. Eam igitur tunc Gothi contra illam muri partem ubi facilius erat aditus constituerunt, postridie urbem expugnaturi. Ioannes autem per noctem eductis militibus fossam latam & profundam ab ea parte effecit, aggeremque totum ad eam partem fossae quae ad moenia uersa erat congeffit. Ita longum hostium laborem unius noctis opere frustratus, facultatem admouendi turrem ad moenia sustulit. Vitigis nihilominus complere fossam in animo habebat, totumque exercitum parare fascis & stipulam & materiam iusserat. Ne uero turris ipsa nocte secutura ab hostibus cremaretur, abducere illam retro uersus castra statuit. Id quum facerent Gothi, Ioannes eductis militibus illos opere occupatos inuadit. Comititur magnum & atrox praelium circa turrem, multi Gothorum cadunt, tandem post longum certamen turrem Gothi retraxerunt, sed tanta suorum caede tantoque detrimento optimi cuiusque pugnatoris, ut spem abicerent ui oppidum expugnandi, sed fame peruincere obsessos cogitarent. Per haec ipsa tempora Mediolanensibus legatis qui Romam uenerant, auxiliares copias Belisarius concessit. Praefecit autem omnibus copiis Mundilam unum ex familiaribus suis uirum in primis strenuum. Fuit etiam simul cum his copiis Fidelius Mediolanensis, quem domus regiae praepositum fuisse diximus. Hi omnes ex urbe Roma classe Genuam delati, inde pedestri itinere Mediolanum petiuerunt. Ne uero transitu Padi detinerentur, lembos uehiculis detulerunt, quibus transmittere amnem possent. Profecti igitur ut diximus quum tandem transmissio Pado ad urbem Ticinum quae nunc Papia dicitur, peruenissent,

nissent, Gothi ex eo oppido egressi illos inuaserunt. Quod enim id oppidum arcem habebat munitissimam, multa ac preciosa in ea Gothi seposuerant, ac magno ualidoq; praesidio illam tuebantur. Commisso itaq; leui praelio Gothi intra urbem compelluntur. Mundilas uero & copiae per pontem qui iuxta urbem erat transierunt. In hoc loco Fidelius Mediolanensis occiditur. Nam quum orandi causa templum quoddam intrasset, & abeuntibus suis ipse postremus templo exiret, equoque detractante cecidisset, hostes qui pro moenibus stabant haec cernentes impetu facto illum interfecerunt, priusquam Mundilas & milites id animaduernerent. Eius uiri interitus magno dolori fuit & duci & militibus. Erat autem uir domi nobilis & potens, & qui multum iuuare susceptum bellum sua praesentia potuisset. Mundilas igitur & alij Mediolanum profecti in urbem recipiuntur, inde Comum & Bergomum & Nouaria & aliae illarum partium urbes exemplum Mediolani secutae, Mundilam & milites sponte sua receperunt. Vitigis quum ea quae Mediolani acciderant cognouisset, Vraiam fratris filium magno cum exercitu ad ea loca transmisit, qui & contineret in fide ciuitates quae nondum a Gothis defecerant, & illas quae iam defecissent recuperare conaretur. Scripsit etiam ad Theudobertum Francorum regem, qui cum eo foedus nuper icerat, petens ut auxilia sua Vraiae coniungeret. Et res quidem Galliae in hoc uel statu uel expectatione erant. Belisarius autem quum maturesceret iam segetes, Roma egressus exercitum in hostes duxit. Gothi uero qui Tuderti & qui Clusij in praesidio relictij fuerant, Belisarium aduersus se uenire sentientes, quoniam sese impares fore tantae dimicationi existimabant, confestim missis legatis pacatione oppida dedidere. Inter haec Vitigis alias insuper copias Auximum misit. Eam namque urbem retinere ac seruare penitus constituerat. Misit & cum his copiis nouum praefectum, qui urbi militibusq; praesesset, nomine Vacinium. Is ergo quum ueteri praesidio nouas copias miscuisset, Anconam finitimam urbem quae Belisarij praesidio tenebatur, experiri constituit. Quare profectus cum omnibus copiis in Anconitanos duxit. Ea ciuitas per id tempus in monte solummodo moenia habebat, planiora uero sub montem loca quamuis aedificijs frequentata essent, tamen nullis moenibus cludebantur. Quum igitur aduentarent Gothi, Conon q; praefectus militum Anconae praerat, timens ne aedificia suburbana habitatoresque eorum ab hostibus uastarentur, a superiori oppido descendens cum omnibus quas habebat copiis uenienti hosti se obiecit. Erat uero Conon admodum impar, quippe aduersus quatuor Gothorum milia ipse uix mille habens milites congregiebatur. Itaque temerarij coepti confestim poenas luit. Quum enim tantam multitudinem hostium ferre non posset, profligatus ad extremum & in fugam uersus magnam suorum partem amisit, & urbs ipsa uix atq; anxie ea die seruata est. Nam quum fugerent milites effuso cursu ad oppidum, ciues ne mixti fugientibus hostes intra moenia penetrarent, portas trepidi clauserunt. Itaque sub

sub ipsis mœnibus magna strages est facta, adeoq;urgens periculū fuit, ut Conon ipse nō aliter quā per funem de mœnibus dimissum in urbem receprus sit. Gothi uero scalis admotis capere urbem conabantur: alij igne coniecto ædificia omnia quæ sub ipsam urbem fuisse diximus cremauerunt.

Haud multo post hæc Anconæ gesta, Narses cum exercitu nouo uenisse in Italiam nunciatus est. Erat uero Narses eunuchus multumq; gratia & potentia apud Iustinianum ualebat. Deniq; unus hic Imperatoris aulam plurimum gubernabat. Idem, quod maximū est, pecuniarū imperialium receptor ac dispensator, idem consiliorū omnium particeps & interdum autor. Adduxit autē in Italiam militū quinq; milia. Insignes uero inter hos erāt Iustinus Illyrici militis dux, & alter Narses genere Persa. Secuti præterea fuerant Eruorum duo milia quibus præerant Isandrus & Phauotheus. Belisarius inter hæc audito Anconitanorū periculo, uenerat in Picentes, idem fecerat & Narses. Circa urbem simul duces ipsi & exercitus in unū conuenerunt. Ibi quū de cōmuni bello consultarent, & quid potissimū primo quoq; tempore agendū foret, quæreretur, difficultates quædā subesse uidebantur. Nam si Auximum obsiderent, Ioannes & qui cum illo obsessi erant Arimini, manifesto in periculo relinquebantur, præsertim quū necessaria illis defecissent. Sin Ariminū uaderent, magnæ Gothorū copię quæ Auximi erant post terga remanebāt cum periculo exercitus ac detrimento prouinciæ. In dicendis autē sententijs pleriq; eorū qui ordines ducebant, temeritatē Ioannis accusabant, quod contra iussu Belisarij se Arimini inclusisset, quod superbia & avaritia ductus cuncta pro arbitrio fecerit, nullo respectu ducis aut mandatorum. Id quū animaduertisset Narses, ueritus ne his rationibus Ioannes negligere (erat enim sibi amicissimus) in hunc fere modū sententiam dixit. Quū de publica o uiri utilitate cōsultitur, est quidē, ut existimo, utilitas ipsa per se inspicienda, nec alijs respectibus uel odij uel amoris pessundāda. Atq; ego remotis alijs quū rē de qua cōsultamus attendo, hāc differentiā uideor mihi discernere, qd' si obsidionē Auximi nunc differamus, nil tamen uetat post aliquot dies eandem obsidionem assumere: subuenire autem militibus qui Arimini obsidentur, si nunc differamus, nō licebit postea subuentionē facere: fame enim domiti intra paucos dies sese dedere hostibus compellentur. Quis igitur rectus existimatur dubitet illuc esse properandū, ubi irreparabile periculū urget? At non meretur Ioannes, qd' & mandatorū ducis contemptor fuit, & se sponte sua in id periculū coniecit. Sint hæc uera omnia quæ de Ioanne dicuntur. Quid ergo, an odio Ioannis & urbem Ariminum tanta existimatione dignam, & optimos innocentissimosq; milites qui in ea obsident, amittere sustinebimus? Te autem quæso dux optime ac præstantissime Belisari, si à Ioanne offensus es, uindictam eius delicti aduersus Imperatorem Iustinianū exercere uis, cui & Ariminū & milites perirent cū magno Reipub. uulnere? De nobis deniq;

ipsis & de exercitibus nostris quæ tandē existimatio erit, si in oculis pene no-
 stris perire socios, & urbē obsessam capi ab hostibus nobis sedentibus & spe-
 ctantibus permittamus. Ego igitur his rationibus permotus, ducendū exer-
 citum propere Ariminum & opem obsessis ferendam censeo, postea uero &
 Auximum & alia inimica loca si id uidebitur obsidendum. Adiuuit Narse-
 tis sententiam quod litteræ Ioannis ad Belisariū scriptæ per hoc ipsum tem-
 pus uenerunt, quibus fame cōfectos milites pepigisse moram septem dierū
 significabatur, opemq; sibi propere ferri postulabat. Sententia Narsētis in
 concilio approbata quū subuenire quāprīmū statuissent, Belisarius in hūc
 modum prouidit. Primo Aratū cū militibus mille in illis ipsis locis remane-
 re iussit, eiq; præcepit ne se cōmoueat, ne ue fortunam ullam tentet, castra so-
 lummodo si hostis adueniat tueatur. Deinde classem ornauit, impleuitq; mi-
 litibus, quibus Herodianū & Vliariū præfecit, Imperiū uero totius classis per
 nes Ildigerē esse uoluit, nauesq; statim Ariminū uersus nauigare iussit. Par-
 tem uero exercitus Martino ducendam tradidit, iubens ut æquis spatijs cū
 classe per littus iter facerent. Quumq; in conspectum uenissent hostiū, tunc
 ignes de industria plures in castris fierent, quo maiorū copiarum opinionem
 præberent. His itaq; per mare littusq; constitutis, ipse diuersa à mari uia per
 urbem Salniam tenuit: ea fuit quondam urbs magna satis, quā Alaricus &
 Gothi qui primi in Italiam transuerunt, ad solū euerterant, ita ut præter rui-
 nas nihil superesset. Per hāc igitur transiens Belisarius montibus iter fecit, ut
 rata planiori uia quæ per Fanensem Pisaurensemq; agrū Ariminum ducit.
 Quū enim multo maiores hostiū copię circa Ariminū essent quā ipse ha-
 bebat, ualidas etiam Gothorū copias Auximi relinqueret sibi post terga, cen-
 sebat ingenio potius & astu esse utendū aduersus Gothos quā iusta acie
 dimicandū. Profectus igitur quibus diximus itineribus, quū ad eos montes
 peruenisset qui contra Ariminū insurgunt, quosdam hostiū ut par est in ma-
 gno exercitu per ea loca uagantes offendit, quibus uel interfectis uel captis,
 nonnullos eorū uulneribus faciē cæcos dimitti iussit. Illi uero in castra Gotho-
 rum redeuntes Belisariū adesse cum toto exercitu nunciarunt, ad fidem uero
 huius rei uulnera recens accepta ostendebant. Erat uero meridiēs quū hæc in
 hostium castris nunciata sunt, statimq; arma capere miles iussus, & in suos
 quisq; ordines reductus. Duces uero structa acie descensum Belisarij expe-
 ctabant, oculos continuo ad montes unde uenire dicebatur conuersos tenen-
 tes. Belisarius in montibus ipsis castra fecerat procul Arimino meridiēi itine-
 re, nec ea die ad hostes descendit. Itaq; Gothi frustra expectātes, tandē ad oc-
 casum solis aciem dissoluerūt. Sed quū aduenisset nox, ignes permultos in lit-
 tore diuersa regione qua Belisarius uenire nunciabatur intuentes (erant autē
 ignes quos Martinus atq; eius castra faciebāt) maximo in metu ea nocte uer-
 sati sunt, nec fuit eorū quisq; qui somnū caperet uel arma exueret: die autē fa-
 cta

Etta classem insuper cōspiciūt structam ac paratam Arimino propinquantē. Itaq; à duobus simul exercitibus & à classe mari terraq; circumuentos se arbitriati, obsidionē ilico dissoluerūt, nullo ordine Rauennā ex fuga repetentes. Ildiger cum classe primus Arimino applicuit, egressusq; in terram castra Gothorum diripuit. Nec multo post Martinus & Belisarius cum exercitibus suaperuenerunt. Quum uero Ioannē & milites qui cum eo obsessi fuerant, pallore & inedia cōfectos Belisarius cōspexisset, cōuersus ad Ioannē quasi eius temeritati illuderet, Per magnas, inquit, gratias Ildigeri debes. Ad hęc Ioannes superbe nimium respondit, Se Ildigeri quidē nullas debere gratias, sed Narseti omnes, ostendere uolens, nullam Belisario curam fuisse salutis suę, nisi Narsetes cōpulisset. Verba hęc Belisariū turbarūt, & fuerunt dissensionis initiū. Ioannes enim posthac Belisariū formidans Narseti adhæsit. Cæteri quoq; familiares malis suasionibus Narsetē iritabant. Nec decere, aiebant, quæstorē imperij & secretorū omniū participē decreta Belisarij sequi, præsertim quū ipse Narsetes haberet exercitū numero ac robore uirorū præstantē longe Belisarij exercitui, debereq; Narsetē recuperatæ Italiæ gloriam sibi nō Belisario uēdicare. Hęc Narsetē ita extulerūt, ut seorsum castra sua faceret, ac nihil ex his sequi uellet quę Belisario uidebant, ac sua per se cœpta cōsiliaq; de bello iniret: simul tamē ad obsidionē Urbini profecti sunt, nō tamē eisdē castris: sed Belisarius cōtra eam partem urbis quæ ad orientē spectat solem, Narsetes uero ad occidentē cōsedit. Quū uero expugnare urbem Belisarius statuisset, machinasq; pararet, Narsetes quasi rem uanam deridens post paucos dies quāmeō uenerāt, deserta obsidione cum exercitu suo Ariminū rediit, Belisariumq; & suos reliquit deteriori cōditione quā si ipse ab initio nō uenisset. Hostes uero cernentes partē exercitus abire, fiduciam supra modū assumpserunt, nec iam eam partem quæ remanserat formidabant. Belisarius cōtra eam portam qua planior ad urbē est aditus, uineas agere incœperat, & omnino experiri expugnationē cōstituerat. Quū igitur se ad ista pararet, felicitate quadam accidit, ut fons qui unicus Urbini fuerat, sponte sua exaresceret. Quare deterriti qui obsidebant, pactione inita urbem dedidere, ut Gothi Urbinalesq; ciues Imperatori Iustiniano subessent æquo iure cum alijs Italicis qui Imperatori parebant. Urbino recepto, Belisarius quoniam nondū Auximi tentanda obsidio uidebatur, in Vrbeuetanos exercitū duxit. Eius quoq; urbis difficillima expugnatio erat, quoniā in saxo undiq; præciso cōstituta, nullū fere aditū expugnantibus dabat. Sed spes erat in defectu frumenti, longo enim bello attrita Italia ac multis exercitibus calcata, singulæ ciuitates frumenti penuria laborabant. Qua etiā penuria Vrbsuetus ad extremū domita in Belisarij potestatem deuenit. Narsetes quū Arimini esset, Ioannē Vitaliani cum exercitu misit ad oppidū Cēsenam expugnandū. Ibi dum mœnia scalis aggredit, repulsus multis uulneribus frequentes suorū amisit, & Phanotheus Erulorum

dux in ea oppugnatione interiit: quamobrem Cæsena desistens Ioannes ad
forū Cornelij duxit, eamq; urbē deditibus sese incolis suscepit. Per idē tem
pus Mundilas & qui cū illo Mediolani erant, maximis difficultatibus inuol
ui cœperunt. Theudebertus enim Francorū rex ab Vitigide, ut diximus, ex
fœdere postulatus, x. milia Burgundionum ad Vraiam miserat: qua ille mul
titudine fretus, nō procul Mediolano castra faciebat, & importationē frumē
ti cæteriꝫ cōmeatus omnē impediēbat. Mundilas copias suas Comi & Ber
gomi & Nouariæ necessario dispartitus fuerat. Ipse uero non magnū equitū
numerū secum habebat. Sed nō erat in defensione urbis difficultas, Mediola
nenses enim ciues unanimiter ad defensionē cōcurrebant: sed defectus anno
næ in urbe populosissima timebatur, si barbari diutius stare in his locis sine
rentur. Hæc igitur intelligens Belisarius, Martinū & Vliariū cum magnis co
pijs misit, ut Mundilę coniuncti barbaros summoouerent. Hi quū ad flumen
Padi peruenissent, quod distat Mediolano unius diei iter, nō ausi transire flu
men timore hostiū diu in his locis desederunt, spem Mundilę & obsessorum
dietim frustrantes: polliciti enim sese transituros esse Padū & Mediolanū ac
cessuros, nihil promissorū exequēbantur. Obsessis uero indies spes ac uictus
deficiebat. Tandem uero post longam expectationē Martinus & Vliarius
ueritatē passi, Belisario significarunt se solos cōtra tantas hostiū copias trans
ire non posse, nisi uelint ad manifestam perniciem proficisci: daret operam si
sibi uideretur, ut Ioannes & Iustinus qui exercitum non procul Bononia ha
berent, secum iungerentur. Belisarius his auditis confestim Ioanni & Iustino
scribens, præcepit ut copijs suis cum Martino coniunctis Mediolanum festi
narent ad liberandum obsidione socios in extremo periculo constitutos. Illi
autem nihil se facturos absq; Narsetis iussu responderunt. Rursus ad Narse
tem Belisarius de ea re scripsit. Qui quanquam cōcederet exercitū illuc profi
cisci, tamen quia Belisarij fuerat cœptum, lente admodum & incuriose quasi
alienum negotium agebatur. Per hunc modum dilata res frustrationem su
scipit. At Mediolanum indies acrius premebatur, & fame iam intolerabili
ter laborabat, interq; spem & metū traducta ciuitas eas pertulit difficultates
& angustias quæ uix hominibus perferendę sunt. Tandem ad extremam ne
cessitatem perducti Mundilas & milites, ut incolumibus sibi abire liceat pa
ciscuntur. Gothi autem urbem ingressi, nulli ætati pepercerunt. Trucidati pas
sim ciues nō modo qui arma ferre possent, uerum etiam senes & impuberes,
mulieres in seruitutem Burgundionibus traditæ, urbs ad solum euersa. Repa
ratus quidā Romanus ciuis in ea urbe captus, minutatim à Gothis concisus
& canibus traditus est. Ita pulcherrima ac populosissima totius Italiæ urbs,
ob discordiam Narsetis & Belisarij ultimam cladem subiuit. Interfecta sunt
in illa uastitate Mediolanensium ciuium supra xxx. milia. Quæ quū audisset
Belisarius, in maximo luctu constitutus est, Imperatoriꝫ Iustiniano scripsit
rei

rei totius initium & progressum. Iustinianus autē quū ista cognouisset, ægre pertulit, nō tamen quenquam puniuit, Narsetem solummodo ab Italia reuocauit, auctoritatemq; totius belli penes Belisariū esse iussit. Ex hoc Narfes cū parte copiarum in Græciam abiit, Belisarius autē cum omnibus reliquis copijs in Italia remansit. Qui quū de bello gerendo liberius iam cogitaret, quāquam omnis eius cura in Vitigim & Rauennā erat cōuersa, tamē duo prius oppida Gothis adimēda statuebat, quā aduersus Vitigim & Rauennam exercitū duceret. Erant uero hæc oppida Auximū & Fesulæ, ambo situ locorū munitissima, ambo ualidis Gothorū præsidijs custodita. Neq; enim Auximum post terga relinquere uolebat, quū essent in ea urbe supra tria milia delectorū militū, permagna impedimenta socijs inferre ualentīū. Neq; Fesulas, quoniā tenentibus eam urbem Gothis, nihil per Hetruriā fore quietū existimabat. Exercitu igitur trifariam partito, ipse cum una copiarū parte ad obsidiōem Auximi proficisci statuit: aliam uero partem cum Cypriano & Iustino præfectis Fesulas misit: tertiam copiarū partem Martino & Ioanni Vitaliani ducendam cōmisit, iubens ut circa Padū cū his copijs castra faciāt, Vraiamq; & copias eius in illis locis quāmaxime fieri potest distineant, ne in Tuscos uel in Picentes ad dissoluendas obsidiones uenirent. Quod si cōtinere illū ab aduentu nequirēt, uenientē ponē cōsequantur. Martinus igitur & Ioannes cū ea quā diximus copiarū parte in Galliā profecti, Dertonā urbem iuxta Padū sitam occuparunt. Inde q; Vraiam & Gothos infestare cœperunt. Cyprianus & Iustinus cum alijs copijs Fesulas adeuntes, quanq; difficillima eius urbis erat obsidio propter naturā asperitatemq; situs, tamē de superiori loco qua planior est aditus, quāproxime ad motis eam urbem obfederūt. Belisarius autē ipse cū longe ualida manu Auximū circumfedit. Vitigis optimū quenq; Gothorum Auximi collocauerat, summaq; illi cura fuerat eius urbis muniendæ, coniectans id quod uerissimū erat, nunq; Belisariū ad oppugnādū Rauennā esse profecturū, nisi Auximū prius in potestatē rede-gisset. Quū situm naturamq; loci Belisarius speculatus esset, spem omnem deposuit Auximū per uim expugnandi. Sita est enim urbs loco satis arduo, ac insuper manus egregia delectorū militū eam tuebat, uel in campestri certamine repugnare apta. Spes uero unica supererat fame ac inopia rerū domi-tandi, præsertim quū multitudo ingens intra urbem obsideret. Quare Belisarius oppugnationē omittēs circa montē undiq; posuit castra, intentus quāmaxime ne quid importari ad obsessos ualeret. Cæterū ea circuitio castrorū, ut ad prohibendū importationē utilis erat, ita inutilis cōtra subitas hostiū inuasionēs. Nam qui obsidebantur, contra quas libitū erat castrorū partes de superiori loco repentinos impetus faciebant. Cæteræ uero partes longe aberant, nec opem ferre milites facile poterant. Hostes igitur per hūc modū assidue castra fatigabant, crebraq; ex eo prælia committebantur. Erat præterea

nō procul ab urbe locus quidā irriguus, in quo herba plurima oriebatur. Hic locus quasi campus fuit quotidianorū certaminum, quū obfessores & obfessi pabulationē ex eo quærent, & accensis hinc inde animis, nōnunq̃ totis pene castris eō cōcurrentibus certarent. In his prælijs Belisarij milites multitudine, Gothi situ præualebāt, uirtute pares utriq̃ habebant. Hæc eadem certamina Fesulis erāt. Nam & inuasiones frequentes & quotidiana prope prælia inter obsidentes & obfessos cōmittebant. Et unica spes obsidentibus erat, fame ac defectu rerū necessariarū obfessos peruincere. Nā ui expugnandi urbem munitissimam nulla erat spes. Quare undequaq̃ circumdantes oppidū stationibus militū opportunis locis dispositis omnē importandi facultatē abstulerant. Quū hæc esset conditio belli, Auximumq̃ in Picentibus, Fesulæ uero in Thuscis enixe obsiderent, nouē protinus res circa Padū exoriunt. Franci enim Theudeberto duce superatis Alpibus per citeriorē Galliam ingenti multitudine descenderūt. Causa uero transitus eorū, ut postea cognitū est, illa fuit, quia quū uiderent per citeriorē Galliam bellū geri, dolebat gens belluicosa ac pene immanis finitimam sibi regionē præmium eorū qui uicissent futuram, ipsos uero spectatores ociosos sedere, eos uicinos expectantes quos uictoria præbuisset, hæc transeundi Alpes causa fuit. Vraias per id tempus crebris à Vitigide litteris euocatus Padū transierat, Rauennā cū exercitu petiturus. Martinus autē & Ioannes à Belisario nuper missi Vraiam præuenientes castra nō procul ab eo fecerant, ut si qua possent transitū prohiberent. Distabant uero eorū castra ab Vraia castris milia passuū circiter septem. Inter hæc Franci circum ea repente loca superuenerūt. Hos Vraias & Gothi propter foedus nuper ictum auxiliares sibi uenisse arbitrabant, ut superiori anno Mediolanensi bello fecerant. Erant uero Franci qui tunc cum Theudeberto Alpes transierant ad octoginta hominū milia, horū perpauci equites erāt circa ipsum ducē, cætera uero multitudo omnis pedestris. Arma uero ferebant, nō pila, nō arcus, sed ad protegendū quidē corpus scutū & galeam, ad feriendum autē hostem gladiū & securim bipennem. In prælijs autē maxime securibus utebant, quibus ex cōposito ferientes scuta & galeas hostiū perfrangebant, ut nemo aduersus tantā uim resistere ualeret. Hi ergo ut amici Gothorum Ticinū amnem apud oppidū Papiā pontē transgressi, magnas postea Papiensibus intulerunt clades, ac immanitate quadam barbara filios uxoresque Gothorum per agrum repertos occiderūt. Moxq̃ transmissio Pado ubi castris Vraia propinquarunt, siue consilio siue temeritate multitudinis, rixa & prælio cum Gothis implicantur. Nec prius finis præliandi fuit quàm Gothi in fugam uersi castra sua deseruerunt, fugientesq̃ non longe à nostrorum castris admirationem plurimam Belisarij militibus intulerunt. Nihil enim audierant de aduentu Francorum. Belisarium ignotis abditis que itineribus uenisse ad opprimendum Vraiam existimabant. Armis igitur raptis
sumptis

sumptis quā aliquanto progressi fuissent, inopinato Francis occurrerunt, inuicē pugnare coacti cito franguntur, neque repetere castra ausi sola fuga sibi consuluerunt. Franci uictores una eademque die Gothorū & Belisarij copiarū castra utraq; ceperunt, in illisq; cōstitērunt, cōmeatu in utrisq; satis abunde inuento. Vraias ex fuga Rauennam, Belisarij autē copiae per Placentinorum & Parmensium fines superato Apennini iugo in Hettruriam abierunt. Hic subitus Francorū aduentus Vitigim simul Belisariumq; turbauit. Maxima uero formido Belisariū habebat, ne Franci in Hettruriam descenderent, & copias illas quae Fesulas obsidebant opprimerent. Est autē breue expeditumq; iter per Placentinū Parmensemq; agrum in Hettruriam descendētib; . Sed Frāci cōmorantes circa Padū quū neq; uina neq; cetera opportuna repperirent, utpote in regione longo bello afflicta, tantummodo bouina carne & aqua Padi uescerent, in uarios languores breui ceciderūt. Quibus uexati quū frequentes eorū morerentur, statuerūt retro abire, ac per eadem uestigia quā prius uenerant, in Galliam ac trans Alpes redierūt. Transitus igitur Francorum hic finis tunc fuit. Qui uero Fesulis obsidebant Gothi quū fame prementur ac saepius postulata auxilia nō uenirent, tandem pactione urbem Cypriano & Iustino dedidere. Illi autē susceptis Fesulis ac praesidio militū imposito cum reliquis omnibus copijs Auximū profecti sunt. Nam Vitigis cum toto Gothorū robore illis qui Auximi obsidebant, laturū sese opem promittebat. Et Vraia praesentia hoc ipsum polliceri uidebatur. Quare Belisarius quo pue eō copias undiq; contrahere coactus est, ne longa obsidio in irritū caderet. Verum quum auxilia saepius promissa obsessis nequaquam uenirent, ipsi tamen praeter opinionē pertinaciter durarent, statuit Belisarius eos necessitate aliqua ad deditiōē compellere, cuius rei gratia haec machinatur. Fons erat perennis aquae extra mœnia Auximi ab ea parte oppidi quae ad septentriones spectat, ita propinquus mœnibus, ut intra iactum lapidis foret. Eum fontem Belisarius tollere constituit, quoniam animaduenerat obsessos ex eo tantummodo fonte aquam habere. Huius igitur rei cōficiendae causa sub primam statim lucē armari exercitū iubet, atq; ex cōposito ad mœnia accedere. Gothi uero oppugnationē oppidi parari existimantes per mœnia opportunis locis cōstitērunt. Belisarius quinq; uiros huius artificij gnaros cū dolabris & malleis ad hoc ipsum paratis multorū clypeis protectos ad fontem effodiendū destruendūq; summisit. Qui postq; eō uentū est, fornicem quo fons desuper cōtegebatur, subeuntes securi iam a telis quae de mœnibus mittebant, demoliri fontē cœperūt. At enim Gothi postq; intellexere omnē conatū fieri ad fontē demolendū, egressi oppido praeliū acerrimū inierūt. Pugnae sub ipsis mœnibus loco difficili & pcliui, Gothi ad fontē tutādū accedere nitentibus, Belisarij militibus enixe repellentibus. In hoc praelio multi ceciderūt, plurimi tamen ex Belisarij militibus. Nā Gothi de superiori loco ferientes

ferientes per facile hostes conficiebant. Sed aderat Belisarius adhortator, præsensq; magna uoce suos impellebat, nec pedem referre patiebatur. Integros in fauciorum & cadentium locum cōtinuo summittebat. Id certamen ad meridiem usq; peruenit, quū fere ab ortu solis cōceptum fuisset. Tandem maiore conatu subnixi milites, Gothos intra mœnia refugere compulerunt. Moxq; retro abeuntes eos quos ad demoliendum fontem miserant, reuocarunt putantes opus iam pridem esse perfectum. At illi uix paruam aliquam receptaculi partē demoliti fuerant. Causa uero huius erat, quod antiquitus tanta diligentia exædificatus erat fons, ut multo facilius de uiuo saxo quā de muro eius demeretur. Quū igitur labore irritō susceptū id certamen appareret, Belisarius quod reliquum erat, & succo herbarum maligno, & cadaueribus iumentorum & lapide quem asuestum uocant, inficiendam eius fontis aquam curauit, quoad eam penitus inutilem reddidit, Gothiq; iam penuria aquarū laborantes uix atq; anxie puteis quibusdam exiguam corruptamq; præbentibus aquam sustentabantur. Post hæc Belisarius neq; prælio amplius lacessere obsessos, neq; molestias inferre ullas curauit, sed quiescendo assidendōque finem expectabat. Orta demū mentio est deditionis, postulantibus Gothis incolumitatem & asportationem rerum suarū in urbem Rauennam profecturis. Quæ audiens Belisarius secū ipse ambigebat. Nam tot tamq; egregios bello homines dimitti, & augeri hostium uires qui Rauennæ conueuerant, alienum ab utilitate publica existimabat: & sedendo ad Auximum, tempus in longum terere periculosum arbitrabatur, præsertim quū Franci dicerentur in auxilium Gothorum esse uenturi. Maxime uero refragabantur milites, qui ex longa obsidionis erumna prædam ex oppido affectabant, nec ulla pactione se illa priuari patiebantur. Demum quū Gothos penuria ac defectus rerum, Belisariū autem importunitas temporis urgeret, composita res est magno Belisarij labore, ut dimidia rerum pars militibus in prædam daretur, reliquam Gothi retinerent, utq; Gothi qui erant Auximi, in exercitu Belisarij remanerēt æquo iure cum alijs militibus. Per hunc modū cōpositæ res sunt, & oppidū pactione traditū. Auximo recepto Belisarius aduersus Vitigim & Rauennam ducere cōstituit, cōtractis undiq; copijs. Eò profectus statim primo aduentu Maximū unum ex præfectis suis cū parte copiarum ad obseruandas custodiendasq; Padi ripas misit, neqd exinde Rauennā importari ualeret. Vnū enim eius fluminis os nō procul Rauenna mare influit. Unde etiam fossa quadā deriuatus amnis Rauennā deducebat. Volens igitur ante omnia hanc opportunitatē auferre Belisarius, Maximū cū parte copiarū citeriori ripæ custodiendæ præfecit. Venit etiā ex Dalmatia Vitalis cū alijs copijs à Belisario euocatus, & alterā eius fluuij ripā obsedit. Accidit uero per hoc tēpus res mirabilis & prius inaudita. Nā quū magna nauigiorū multitudo ex Gallia ueniret, frumentū cæterūq; cōmeatū Rauennā ferentiū, flumē ipsum

ipsum usque adeo decreuit, ut pleraque nauigia destituerentur. Ex quo factum est ut à militibus Belisarij omnia caperentur. Nec multo post eas captas, flumen in suam magnitudinē redijt. Hoc fortunæ indicium primū fuit cœptis Belisarij fauentis, nō enim stabat memoria ullo unquam tempore id antea contigisse. Flumine igitur Padi facultas importandi Rauenna per hunc modum sublata est. Mari uero importari nihil poterat, quū ubique Gothorum hostes mare possiderent. A terra uero Belisarius cum exercitu urgebat, nec importari quicquid patiebatur. Quū Rauenna in hunc modū obsideretur, Francorū legati ad Vitigim uenerunt, offerentes Francorū in Italiam transitum, ac liberationem obsidionis, copiarumque Belisarij certissimam cladem, si in societate dominationis Gothi recipere Francos malint. Hęc magna uerborū iactantia per legatos Francorū explicata mentes audientium extulerunt. Quingenta enim armatorū milia transitura in Italiam pollicebantur, quę Belisarius si sapiat, nunquā sit expectaturus, uel si expectaret securibus Francorum cum suis omnibus cōfestim macerātū iri prædicabant. Hęc tam grandia partim extollebant Vitigim & Gothos, partim deterrebant. Nā uenturos in Italiā Francos ac uictores fore non dubitabant, sed regni societate seruatuos esse nullo modo credebant. Itaque nō minus in perniciem clademque Gothorū uenturos esse Francos suspicabantur, quā in perniciem hostiū suorum. Hanc eorum suspensionē augebat Belisarius. Dux enim sagax & rebus gerendis aptus, cōfestim ubi uenisse legatos Francorū cognouit, suos & ipse legatos Rauennā misit, qui & concordiam Gothis cum Imperatore Rom. offerrent, ac infidelitatem Francorū cōmemorando ab illorū societate deterrerent. Gothi igitur Francorū & Belisarij hincinde auditis legatis, quid optimū foret cōsultantes, post longam disceptationē Imperatoris concordia prætulerūt. Per hunc modum legati Francorū irrita legatione dimissi sunt, & frequentes posthac cum Belisario tractatus habiti, crebrique hinc inde nūcij oratoresque cōmeabāt. Denique tractatarū rerū hic exitus fuit, ut cōtrouersię omnes ad arbitriū Imperatoris Iustiniani delegarentur. Huius rei gratia oratores ad Iustinianū missi, & indutię quædā inter obsessos & obsidentes fuisse. Inter hæc accidit, ut horrea publica quę erant Rauennę cū omni frumento cremarentur. Quę quidē res in maximas difficultates Gothos adduxit, quū & frumenta incendio cōsumpta essent, & Belisarius importari nō sineret, illa ut aiebat ratione, quo magis ad æquas conditiones Gothi descenderent. Suspensionem uero nō paruum afferebat Vitigidi, quod unde prouenisset incendium ignorabatur: alij fulmine icta conflagraisse putabant, alij de industria iniectum ignem à quibusdam maleuolis, alij opera Belisarij factum suspicabantur. Regina quoque in suspensionem huius incendij ueniebat, quoniam inuita ac repugnans, uiole-
lensis nuptijs ab Vitigide fuerat in matrimonium accepta, inimico atque in-
fenso animo erga uirum esse putabatur. Hoc igitur frumenti incendium
Vitigim

Vitigim & Gothos plurimum turbauit, & quasi in desperationem adduxit: Siue enim fulmine prouenisset incendiū, sibi deum ac cœlos aduersari putabant: siue de industria factum esset, quibus iam confiderent nesciebant. Defectus certe annonæ breuiter impendebat, nullaq; supererat importandi spes, quoniam Belisarius post cremata horrea diligentius obseruabat ne quid importaretur. Per hoc tempus Gothi qui Alpes incolebant, pleriq; se Belisario dedere uelle significarūt. Sunt uero per Alpes plurima castella quæ à Gothis antiquitus ibi collocatis tenebantur. Alpes enim Italiam à Gallia determinant, mirabiliq; altitudine insurgunt, difficillimosq; aditus habent, ualdeque intererat eos aditus custodiri. Qua de causa Theodericus Gothorū rex & ualidam Gothorum manum cum coniugibus & liberis per eos saltus collocauit, castellaq; & arces illis attribuit. Sisigis igitur unus ex Gothorū proceribus qui in Alpibus castella quædam habebat, primus omnium Belisarii milites ad ea loca missos sponte suscepit, & alia castella idē facere suadebat. Erat per id tempus Vraias in citeriori Gallia, exercitumq; parabat, quo Rauennam proficisceretur. Collegerat uero iam in exercitu ad quatuor milia militum. Horum magna pars Alpini erant, qui postquam audiuerunt Sisigim ad hostes defecisse, castella uero & arces in quibus ipsi natos uxoresq; habebant tentari, ante omnia eò ducere Vraiam cōpulerūt. Igitur cū omnibus copiis quas parauerat in Alpes profectus, Sisigim & milites Belisarii obsedit. Hæc rursus quū audissent Ioannes Vitaliani & Martinus qui castra tūc per Galliam faciebant, sine ulla mora & ipsi in Alpes profecti castella quædam in ipso itinere ceperunt. In his frequentes uxores & filii eorum, qui cum Vraia militabant, capti sunt. Quæ postquam intellexerūt parentes ac mariti, eorumq; propinqui, desertis Vraiaë castris ad hostes transfugerunt, quo suos recuperarent. Per hunc modum Vraias à militibus suis destitutus cum paucis in Galliam reuersus parandī amplius copias aut succurrendi obsessis cogitationem abiecit. Ita Vitigis & Gothi qui Rauennæ erant deserti, à suis ac omni spe destituti obsidebantur, maioresq; continuo difficultates subibant. Quum hæc esset conditio rerū apud Gothos, legati ab imperatore uenerunt, Dominicus & Maximus ambo ex senatu: ferebant uero Iustiniani responsum ad ea quæ Vitigis & Gothi de concordia postulauerant. Summa decreti Iustiniani hæc erat. Vitigis omnia trans Padū loca retineat, citra Padum uero cuncta dimittat. Mediam uero pecuniarum regalium partem imperatori tradat, reliquā partē retineat, Gothi uero omnes qui citra Padū incolunt, subiecti Romano imperio sint. Locuti ergo prius cum Belisario legati, dein de Rauennā ingressi mandata exposuerūt: quæ lætis animis ab Vitigide ceterisq; Gothorum proceribus audita & comprobata sunt. Belisarius autem hæc magno cū dolore audiebat, secū ipse indignans ac grauiter ferens quod quum plene habere uictoriam de Gothis posset, sibi auferebatur. Ita q; rede-

untibus

untibus paulopost legatis ac subscriptionem eius postulantibus, subscribere noluit. Quæ quidē res permagnas apud Gothos suspiciones peperit, uerentes ne dolosa pacis simulatione decipiantur, palamq; dictitare cœperūt, se nisi cōsentiat Belisarius nihil de pace esse facturos. Legati uero ipsi & qui ordines in exercitu ducebant, Belisarij factū ualde indignabantur, eumq; non patere Iustiniani decretis inter nefaria reponebant. Nataq; ex his suspicio est, quasi Belisarius ipse imperium affectaret, ac tota mente abalienatus à Iustiniano esset. Et hæc suspicio plurimum eo tempore increbuit. Qua opinione inducti clam ad eum Gothi miserunt hortantes, ut nō alteri, sed sibi ipsi Occidentale imperium comparare uelit. Gothos enim si id faciat, sibi sponte ac uoluntarie parituros esse aiebant, regnumq; Italorum simul atq; Gothorū cū indelebili potentia habiturū. Hæc nunciabantur clam à proceribus Gothorum. Sensit Vitigis hæc oblata, suosq; & ipse mittens nuncios ad hæceadem Belisariū cohortatus est. Belisarius igit ista cōsiderās ac utilia fore arbitratus si cū sapientia gubernent, Ioannē Vitaliani & Bessam & Aratū magnos in exercitu homines, sed nequaquā beneuolos sibi, diuersa in loca cū suis quēq; copijs ablegauit, simulata causa quasi tantæ simul copię difficiliter alerentur, alibi uero pabuli & commeatus maior facultas esset futura. Hæc fingebatur causa. Cæterum illi ablegabantur, ne præsentes quicquam turbarent. Ipse autem post hæc omnibus qui ordinem ducebant in unum uocatis, quū de Gothorum difficultatibus disseruisset, Quid diceretis, inquit, si non solum ea quibus Imperator noster cōtentus esse uidetur, sed etiam multo maiora præsenti bello adipisceremur. Tūc pro se quisq; laudauit maiora fieri si possint. His ita auditis non aliter patefacta re cōcilium dimisit. Nec multo post quodam e suis Rauennam misso significauit se cōstituisse ea facere quæ illi suassent, eosq; hortatus est ad rem accelerandam. Gothi autem utpote qui iam fame premebantur, sine ulla mora legatos cū autoritate publica ad Belisariū miserunt. Hi quū in castra uenissent, nihil coram militibus locuti sunt: sed Belisarium secreto conuenientes se ea de causa uenisse dixerunt, ut fidem promissionemq; ac iusiurandum ab eo suscipiant. Erant uero promissionum generadu, unum de legitima gubernatione institutisq; Gothorum conseruandis, ac nemini succensendo pro his quæ superiori tempore facta essent, & alia huiusmodi quàmplura: aliud quod ipse Italiæ Gothorumq; post hac rex erit. Hæc si ille promittat & iuret, sibi portas aperturos esse Gothos, eumque cū toto exercitu in urbem Rauennam recepturos dixerunt. Belisarius cætera iurauit omnia quemadmodum legati postularūt, de regno autem suscipiendo, quū Rauennæ foret, coram Vitigide cæterisq; Gothorum proceribus se præstaturum iusiurandū dixit. Legati uero nequaquam suspicantes quin rex esse uelit, iusiurandum in hac parte ab eo capere distulerūt, quasi mox Rauennam ingressus corā proceribus id foret præstaturus. At Belisarius longe alia

mente agitabat. Iustinianus enim dudum quū Belisariū bello gerendo prae-
fecerat, magnis iuramentis obligauerat, ne regnum neue imperium se uiuen-
te assumeret, neue se nūcupari haberiue tyrannus, aut rex uel Imperator pa-
tiatur. Hæc ille iurata seruare incōcussa fide statuerat, uerbaq; Gothis in hac
parte dabat. Tūc igitur his ita gestis, Belisarius uolentibus Gothis in urbem
Rauennam uocatus est. Ille autem ornato exercitu classeq; parata qua com-
meatum omnis generis abunde deferret, magna Gothorum exercitusq; lati-
cia Rauennam ingreditur. Quū uero ingentes Gothorum copiae Rauennæ
essent, uolens Belisarius eas copias minuere, paucis post ingressum diebus li-
centiam omnibus qui citra Padum incolerent, dedit domum remeandi. Illi
uero longa militia defessi libentissime ad suos redierunt. Ita multitudine Go-
thorum quæ Rauennæ erat attenuata, Belisarij exercitus longe potentior ac
plane dominans intra Rauennæ moenia remansit. His ita confectis, Gotho-
rum procures qui ubicunq; per Italiam erant, uel ipsi uenerunt ad Belisarium
Rauennam, uel oratores suos miserunt. Sed quū susceptio regni à Belisario
differretur, eaq; res admirationem primo mox & suspicionem pareret, auxit
mox eam suspicionem Belisarij reuocatio à Iustiniano facta: nam fama in-
crebuerat & detulerant quidam Belisarium affectare Italiae regnum, ac iam
plane suscepisse: quo metu Iustinianus illum ad se confestim ex Italia reuoca-
uit. Gothi autem hoc sentientes sibi ipsi ab initio persuadere nullo modo po-
terant, illum ad Imperatorem Iustinianum esse rediturū. Sed postquam ap-
paratus fieri uiderunt, ac omnia disponi quæ ad profectionem eius fieri op-
portebat, deceptos sese ac plane circumuentos à Belisario cognouerunt. Sed
quid agerent, ille enim Rauennam & procures in potestate sua habebat, ut
ne querele quidem liberæ forent. At enim qui trans Padum erant Gothi ubi
hæc senserunt, Papiæ conuenientes ac multum inter se conquesti de commu-
ni gentis calamitate ac de Belisarij fraude, tandem Vraiam cōstituere sibi re-
gem uoluerūt. Quod ille passus nō est, maxime illa se ratione excusans, quod
quū fratris filius Vitigidis esset, neq; pia neq; honesta facere uideretur, si illo
uiuente ipse regnum assumeret. Hæc ille ratione probabili se excusans, autor
fuit ut Ildouadus rex constitueretur, uir magnæ inter Gothos autoritatis ma-
gnæq; potentia, & qui longo tempore Veronæ dominatus esset. Is ergo tūc
ex urbe Verona Papiam euocatus purpuraq; indutus rex Gothorum appel-
latur, ac de salute gentis suæ cogitare iubetur. Ildouadus ergo per hunc mo-
dum factus rex statim oratores Rauennam ad Belisarium misit, qui comme-
morata illius promissione dudum facta de regno Italiae Gothorumq; susci-
piendo, defectum fidei palam arguerent, ac ea fraude deceptos fuisse ab eo
Gothos quererentur. Proinde si etiam tunc adimplere promissa ac rex fieri
uelit, idq; facto ostenderit, Ildouadum offerre se Rauennam esse uenturum,
ac purpurā ad pedes eius positurū. Sin Imperatoris seruus esse malit, quā
ipse

ipse imperare, ne grauiter ferat, si Ildouadus & Gothi qui reliqui sunt, de cōmuni gentis salute prouidere nitantur. Hæc summa orationis fuit. Belisarius palam ad hæc respondit, se uiuente Iustiniano Imperatore nunquam regnū esse suscepturum. Cū hoc responso legati ad Ildouadum Papiam redierunt. Et Belisarius parata classe cum Vitigide ac cæteris Gothorum proceribus cumq; thesauris regijs Byzantiū nauigauit, quinto anno postquam bellum in Italia gerere incœperat.

L> ARETINI DE BELLO ITALICO ADVERSVS GOTHOS LIB> III>

V V M Byzantiū peruenisset Belisarius, magna læticia à Iustiniano susceptus, plurimoq; in honore habitus, omnem quæ de se prius habita fuerat, suspiciōē deleuit. Gothi q; secū adduxerat, humane benigneq; recepti sunt, & cū admiratione quadam conspecti. Nec id quidē immerito illis contingere uidebatur. Erat enim Vitigis Gothorū rex, qui nuper urbē Romā tanta multitudine obsederat, & Mathasuenta eius uxor quondam Theoderici Gothorum regis qui Italiam possederat neptis: præterea Ildouadi tūc regis filij duo, quos Rauennæ penes Vitigim repertos nō dimiserat Belisarius, sed unā secum in Græciam abduxerat: erant & alij Gothorum proceres quos intuebantur omnes, Belisarij q; uirtutem quæ tantas res confecisset admirabantur, tollentes in cœlū laudibus, quod nuper Aphricam, nunc Italiam ad Iustiniani imperium rede gisset. Et in Græcia quidem res huiusmodi erant. In Italia uero post Belisarij discessum apud Ioannē & Bessam & Vitalē, Iustiniano iubente, gubernatio remanserat. Venerat enim Constantianus ex Dalmatia qui & ipse numero gubernatorū additus est. Confestimq; apparuit quantum inter gubernationem horū & Belisarij interesset. Vt enim omittam rei militaris scientiam, qua omnes ætatis suæ duces longissime superauit, erat in illo humanitas summa, per quam pauperi æque ac opulento sese impartiebatur. Accessus uero ad eū faciles ac liberi cuiq; generi hominum, præterea liberalitas admiranda. Militibus qui equos aut arcus aut arma non ignauiter amisissent, continuo alia donabat. Rusticorum uero tantam habebat curam, ut in ducendo exercitu neminem eorum uiolari, nemini inferri damna pateretur: ne poma quidem in arboribus pendentia milites sui attingere audebant. Hac ille seueritate disciplinæ consequebatur, ut castra eius abundantiora essent quàm ullum in urbe forum: ita libera & secura erat rerum uenaliū importatio. Abstinētiā uero eius erga ciuitates socias & amicas, nemo satis digne queat referre. Maxima illius beneficīa in ciuitates, nullæ unquam uexationes audiebantur. Qui uero in gubernatione successerunt, neque humanitate, neq; uirtute, neque abstinentia pares

fuere. Nam & ipsi rapinas prædâsque sectabantur, & milites in omnem libertatem prolabi permiserunt, superbi quidem in socios, in hostes uero non satis feroces. Itaque res breui tempore retrouerti & in ruinam tendere manifeste cœperunt, ut deinceps à nobis ostendetur. Ildouadus Gothorum rex, ut supra diximus, nouiter constitutus post Belisarij discessum summa cû diligentia res exequabatur. Gothos enim omnes & Italicos qui cum Gothis sentiebant, arma capere & ad præscriptum diem Papiæ conuenire iussit. Paruus quidem ab initio exercitus fuit, sed continuo augescens ac spem assumens indies meliorem. Adiunabat uero non mediocriter Gothorum partes auaricia & iniuria aduersariorum. Exactores enim pecuniarû fisci nomine à Iustiniano in Italiam populos uexare mirabili acerbitate cœperunt, & ad indebitarum pecuniarum solutionem compellere. Rationes siquidem repositas omnium quæcunque sub Theoderico primo Gothorum rege uel sub alio deinceps regum Italici administrassent, & magistratuum quoscunque per ea tempora quisquam Italarum gessisset, à ciuitatibus quoque promissarum dudum Gothis pecuniarum in disquisitionem uocantes, easque pecunias quasi fisco debitas repositas, & singulis priuatim hominibus & publice ciuitatibus tantam desperationem attulerunt, ut Gothos iterum fieri dominos rerum optarent, multique uoluntarij ad Ildouadum proficiscerentur, eiusque exercitum copiasque augerent. Erat quoque non dispar querela in exercitu imperatoris. Qua enim auaricia exigebantur pecuniæ indebitæ ab Italici, eadem auaricia militibus pecuniæ debitæ non soluebantur. Vna dumtaxat cura erat ad explendam Iustiniani cupiditatem pecunias cogere, nihil erogare. Itaque milites pariter atque Italici tantis iniurijs compulsi, ruinam imperij affectabant. His crescens indies Ildouadus omnes trans Padum, omnes Venetiarum urbes in potestatem recepit, & Italarum Gothorumque multitudine exercitus eius completus est. Quamobrè haud multo post educere in aciem ac fortunam pugnae tentare non dubitauit. Prælium hoc non procul Taruisio fuit aduersus Vitalem, qui unus erat ex Iustiniani ducibus. uictorque Ildouadus tanta strage Vitalis exercitum cœcidit, ut dum ipse cum paucis euaderet, reliqui omnes uel interficerentur à Gothis uel captiui ducerentur. Ea uictoria magna & clara, mirabile quantum Gothorum animi creuerunt, quantumque fractæ sunt aduersariorum uires, ut non solum trans Padum per Galliam & Venetias, uerum etiam citra Padum partes confirmarentur, nomenque Ildouadi celebre fieret apud Iustinianum Imperatorem aliasque nationes. Nec multo post Vraiam maximam inter Gothos hominem persecutus est, suspicione iniecta, quasi cum hostibus sentiret. Hæc enim prætexebatur causa. Cæterum ob eam rem irritatum aduersus Vraiam quidam putant, quod contentiones quædam inter Vraia uxorem ac reginam incidissent. Ego autem Ildouadum magnum ac sapientem uirum non adeo leuem existimo

existimo fuisse, ut contentionibus. mulierum permotus esset ad Vraiam interficiendum: uerum illam fuisse causam puto, quod Ildouado regi suspecta erat Vraia potentia. Nam genus Gothorum ualde suspiciosum fuisse constat, & suos erga reges non satis fideles. Mortem Vraia permulti Gothorum improbarunt, palamque detestati sunt, quasi rem sceleratam & impiam. Itaque & ipse Ildouadus ab Villa uno ex custodibus sui corporis dum pranderet occiditur. In eius locum Ataricus rex creatur, qui nec ipse diu regnauit. Sed propter malam ineptamque gubernationem quinto post electione mense à Gothis occiditur. Ita duobus regibus intra biennium interfectis, ad Totilam magno Gothorum consensu regnum defertur. Hic antequam rex factus esset Taruisij dominabatur, quæ est ciuitas Venetiarum. Pater eius Ildouadi regis frater germanus fuerat. Itaque interfecto Ildouado (ut supra diximus) Totilas ipse formidans propter illius consanguinitatem clam Rauennam misit, & cum Iustiniani ducibus pepigit ad hostes transire cum omnibus quibus præerat cumque Taruisio oppido. Dicta ad rem conficiendam dies erat. Quæquæ nondum uenisset, Gothi pœnitentia ducti quod Ildouadi morte lætati fuissent, quodque Ataricum regem creassent hominem nequaquam tanti ut Gothorum gentem defendere aduersus tantas uires hostium ualeret, ad Totilam Ildouadi propinquum respicere atque regem optare illum cœperunt. Tandem Atarico de medio sublato Totilam regem fecere. Iustinianus autem cognitis his quæ in Italia contigerant, ducum suorum imperitiam & seueritatem increpabat, quod in tantis discordijs hostium tantisque reuolutionibus ipsi opportunitatem rerum agendarum nacti nihil protinus effecissent. Quibus increpationibus permoti duces Rauennæ simul omnes conuenerunt. Ibi quæ de inferendo bello consultaretur, placuit ante omnia ad urbem Veronam exercitum ducere. Eius namque urbis capiendæ spes quædam illis secreto afferebatur. Erant uero hi duces undecim, quorum præcipui habebantur Constantianus & Alexander in Italiam nuper à Iustiniano missus ad pecunias colligendas. Profecti igitur cum ingentibus copijs ubi Veronæ propinquarunt, spem dudum sibi præbitam experiri decreuerunt. Erat enim Martianus quidam uir domi nobilis castellum habens non procul Verona, is quia partes Imperatoris animo præferebat, custodem unius portarum induxerat ad exercitum Imperatoris recipiendum. Re igitur arcane composita, quæ eò peruenisset exercitus, præmittitur Artuades Armenius cum manu delectorum militum qui portam ante capiat, ac cæterum exercitum præstoletur. Nihil promissorum in hoc loco defecit. Nam intempesta nocte quæ ad portam uenissent milites, proditor aperiens intra urbem eos recepit. Illi portam ingressi, mœnibus quoque supra eam captis, exercitui significarunt: & Gothi sentientes hostes esse in urbe, per diuersam portam aufugerunt. Duces uero capti à suis portam audientes iter quidem statim ingressi sunt: sed antequam in

urbem uenirent, de praeda inter se disceptantes, quinque milibus ab urbe passibus constituerunt. Inter hæc dies eluxit, arx est Veronæ urbi supereminens, ex qua intra urbem & extra longe prospectus est. Gothi igitur qui in arcem refugerant, cernentes paucos intra urbem hostes, exercitum uero extra urbem existere, nec dum moenibus appropinquare, subito ex arce impetu facto, urbem peruicerunt, & portam quæ tenebatur ab hostibus receperunt, atque clauserunt; milites uero qui per noctem fuerant ingressi, partim oppressi sunt, partim ad moenia confugientes desuper repugnabant. Venientes autem paulo post duces quum portam clausam repperissent, quanquam intus essent milites qui eos uocabant, ac ne se deferrent precabantur, tamen euestigio abierunt. Militum uero pars è muro se demittens, euasit. Quorum è numero fuit Artuades Armenius eorum præfectus, cæteri uel capti uel interfecti sunt. Per hunc modum prauitate & avaricia ducum, res apud urbem Veronam perierunt, qui dum properare oportuit, de praeda non parata inter seipsum pugnabant.

Post hæc Iustiniani duces quoniam Veronæ cœpta flagitiose turpiterque euaserant, discordes inter se, & alij alijs succensentes ex his locis abierunt, transmissoque Pado amne Placentiam profecti sunt. Totilas Papiæ per id tempus degebat, cognitoque hostium aduentu quascunque potuit copias propere contraxit. Duces inter hæc ultra Placentiam progressi secus ripam Padi amnis castra faciebant. Totilas autem quanquam foret admodum impar, tamen cum ijs quas habebat copijs obuiam illis exire, ac fortunam pugnae experiri constituit. Quum igitur in propinquo essent castra, ac pugna decernere utrisque placuisset, Totilas per noctem partem equitum præmisit, quos uigintifere stadijs ultra hostium castra flumen transire, & quum pugnari cœptum esset, post terga hostium cum quammaximo ualerent tumultu adoriri mandauit. Ipse uero quum tempus fuit ad hostes duxit. Idem fecerunt Iustiniani duces. Erat ante aciem Totilæ uir Gothus nomine Valarus, qui equo insignitus ipse quoque insigniter armatus in singulare certamen omnes prouocabat. Aduersus hunc cæteris subsistentibus, Artuades Armenius cuius in ingressu Veronæ mentionem fecimus, prodijt. Spectantibusque utrinque aciebus concurrerunt infestis sese cuspidibus petentes. Artuades Gothum dextro latere hasta transfixum occidit. Ipse uero in hastam interfecti casu inherentem solo ui atque impetu equi adactus cuspide transfigitur, ruptoque thorace uulneratur, ex quo uulnere tertia mox die interiit. Acies intera simul congressæ prælium acerrimum inierunt, omnisque ferri experientia in eo certamine uersabatur. Quum feruesceret maxime prælium, & ab utrisque enixissime pugnaretur, neutram adhuc in partem uictoria inclinante equites Totilæ transmissio flumine terga Iustiniani ducum inuasere, tumultusque maior inde exortus, quum multitudo ingens cederetur, exercitum Iustiniani primo turbauit, mox in fugam uertit: solutis enim ordinibus quum ante retròque instaret hostis, cito

stis, cito dissipantur, multiq; à Gothis persequentibus interfecti sunt. Multi etiam sese per devia quæq; præcipitantes euasere. Captiuorum autem multitudo ingens fuit, & quod nunquam ante cōtigerat, omnia militaria signa Imperatoris exercitus in eo prælio capta sunt ab hostibus, & ad Totilam relata. Insigniorem hanc uictoriam Totilæ fecit, quod ipse cum dimidia fere parte minoribus copijs sciens ac uolens cōtra maiores copias præliū iniit, quodque militari industria uictoriam nactus est: ipsam quoq; uictoriam humanissime exercuit, nemini captiuorum molestus, multis etiam gratuito dimissis, quæ quidem humanitas famam eius plurimum adauxit. Iustiniani duces ex prælio fugientes Placentiam primo, inde in diuersa loca abierūt, & copijs quantum fieri potuit reparandis intenderunt. Non multo post hanc uictoriam Totilas maiora iam animo concipiens, exercitū in Hetruriam misit. Præfecit uero huic exercitui tres Gothorum præstantissimos Beldam & Rodoricum & Vliarim. Erat in Hetruria Iustinus unus ex ducibus qui prælio interfuerat, postq; id tempus nunquam cessauerat copias reparare, oppida munitis quū exercitus Totilæ superuenit, circumdatus ab hostibus intra Florentiæ mœnia obsidebatur. Terrebat uero Iustinum rei frumentariæ defectus. Nam importari ad obsessos nil poterat, & intus quod erat frumentum breui defuturum uidebatur. Rauennam igitur ad cæteros duces mittens Iustinus, quo in periculo res esset ostendit, rogauitq; ut sibi opem ferrēt. Ob eum nuntium permoti Bessas & Cyprianus & Ioannes Vitaliani cum suis copijs in Hetruriam uenerunt. Gothi uero postquam intellexerūt illos appropinquare, soluta ilico obsidione retro mouerunt castra, profectiq; unius diei iter in loco qui Mucialla dicitur constituerunt. Atque postquam exercitus amicorum Florentiam peruenit, placuit ducibus ut paucis in præsidio Florentiæ relictis, ipsi cū reliquis omnibus ad hostem cōtenderent. In itinere uero dum essent, statuerunt ut ducum ipsorum unus celeriter antecederet ad inuadendum distinendumque hostes, alij uero mature sequerentur. Sorte igitur ducta Ioanni contigit antecedendi munus: ille profectus cum suo agmine ad hostes properauit. Hostes uero deterriti aduentu copiarum deserto loco in quo prius habebant castra, in proximum montem arduum quidem ac difficilem transferunt. Neque ob id cunctatus Ioannes ubi ad ea loca peruenit, aciem suorum aduersus montem direxit, ac magno animo sursum uersus annixus peruincere conabatur. Resistebatur fortissime ab hostibus, ac de superiori loco facillime repugnabant. Hic dum annititur Ioannes, & inter primos pugnatōres uersatur, quidam ex comitibus iuxta latus eius pilo transfixus occiditur, falsa q; statim credulitas inde exorta est Ioannē interfectū fuisse, fuga hinc fieri cœpta. Hæc fama delata in eos qui cū reliquo exercitu ueniebant, quū insuper fugam & trepidationē mirabilē uiderēt, ipsos quoq; in

fugam turpissimam conuertit. Nec modus ullus fuit in fuga, dissipatim spar-
simq; in diuersum abeuntes, signa & ordines deseruerunt. Itaque duces quo-
que ipsi à nullis hostibus pulsi fugam arripere coacti sunt. Neque posthac
conuenerunt in unum, sed alius alibi prout se ex fuga receperant, oppida ter-
nuerunt. Gothi tamen ad obsidionē Florentiæ nequaquam reuersi sunt, ma-
gnitudinem ueriti copiarū, quæ quanquam dissipatæ forent per oppida He-
truriæ constiterant, & hyems superuenit, finisq; fuit septimi anni huius belli
ex quo geri à Belisario cœptū fuerat. Eo qui secutus est anno, ut primū edu-
cendi copias tempus fuit, Totilas coacto exercitu in agrum Gallicum uenit:
ibi Cæsenam & Petram oppidum, quod hodie corrupto in uulgus nomine
Bretinorum appellant obsedit. Cætera uero eius regionis oppida permulta
uel ui uel pactione cepit. His per ea loca confectis in Hetruriam cum exerci-
tu transijt, ibi duriora omnia quā repperisset, statuit in his tempus haudqua-
quam terere: itaque Tyberim amnem quo Hetruria finitur, transgressus, per
Vmbros & Sabinos & Marfos in Campaniā profectus est. In his locis Be-
neuentum urbem captam moenibus spoliavit. Nolebat enim in urbe mun-
tissima hostes si quando contingeret sedem belli habere. Neapolim deinde
obsedit, multis primo uerbis humanissime conatus ut Neapolitani amicitia
eius quā inimicitia mallent. Sed erat in præsidio eius urbis Conon Iustinia-
ni præfectus, nec pauciores mille militibus secū habebat, itaq; nihil decerni
libere in concione poterat. Quod quum intelligeret Totilas, positus nō longe
castris urbem obsedit, nō tamen oppugnauit, sed quietem agens incubabat:
interim uero parte exercitus missa Cumas & alias quasdam urbes per ea lo-
ca recepit, ex quibus pecuniarum magnam uim adeptus est: mulieres etiam
quasdam ex nobilitate Romana capi in his locis contigit, quas omnes Toti-
las cum summa beneuolentia cōseruatas liberas esse iussit, ac parentibus ma-
ritisq; cum honesto comitatu remisit. Quū uero per eas regiones neque dux
neque exercitus esset qui conatibus Totilæ repugnaret, partem suarū copia-
rum continuo mittendo Apuliam & Lucaniam & Calabriam cū uniuersis
eorum oppidis in potestatem redegit. Ex quo factum est ut Iustiniani duci-
bus militibusq; nullæ amplius ex his locis pecuniæ soluerentur: neq; parere
ducibus, neq; in expeditionē ire uolebant: sed per oppida inclusi res amico-
rum prædabant, rapinis & maleficijs omnia scædabāt. Duces quoq; ob has
difficultates intra moenia cōsistentes, oppida tantūmodo ab hostibus tuta-
bantur, partitq; inter se urbes Ioannes Romā, Bessas Spoletū, Cyprianus
Perusiā, Iustinus Florentiā, Constantianus Rauennā gubernabat. Inter hæc
Neapolis duri⁹ obsideri cœpit. Totilas enī parata classe neq; terra neq; ma-
ri importari quicq; patiebat. Ex quo palā erat nisi quis opē ferret, eā demū
urbē in manus hostiū esse peruenturā. Hæc igitur audiens Iustinianus ac
pro

pro tantis Italiae cladibus, proque imperij dedecore indolens, Maximinum praefectum praetorio ad corrigendas reparandasque res in Italiam misit. Dedit autem ei classem & exercitum ex Thracibus, & Armenijs. Praerat autem Thracibus quidem Herodianus, Armenijs uero Phases. Hunni praeterea non pauci ea classe uehebantur. Maximinus Byzantio profectus in Epirum uenit, ibi quum res Italiae ex propinquo cogitaret, inter spem ac metum dubius tarditate ac desidia tempus amisit. Erat enim Maximinus uir bonus & ad pacis negocia non inutilis, belli uero imperitus omnino & ob hoc timidus, & cunctator in singulis ac plurimum ambigens. Res uero tunc & consultandi & agendi celeritatem flagitabat. Maximino igitur paruam de se spem afferente, Iustinianus Demetrium quendam quod sub Belisario dudum in Italia militauerat, cum alia classe in Siciliam misit. Is quum in Siciliam nauigasset, audita Neapolis obsidione, ac eorum qui obsidebantur difficultatibus, confestim auxilium ferre parabat. Quum uero aperta uia id efficere posse desperaret, quoniam neque classis neque exercitus eius ad tantam rem sufficiens erat, haec excogitauit. Naues complurimas ex uniuersa Sicilia contraxit, fecitque ex his classem ad aspectum permagnam, impositoque frumento Neapolim petere contendit. Ea res & spem magnam obsessis, formidinem non paruam Gothis praebuit: audiebant enim multitudinem nauium, ac magnum in his exercitum uenire opinabantur. Quod si primo statim cursu Neapolim petisset, cuncta prospere succedebant, & urbs obsessa indubie seruabatur. Hostes enim coterriati magnitudine classis, ne obsistere quidem tentauissent. Sed ipse conscius imbecillitatis suae Neapolim adire non ausus Romam petijt, quo militibus inde assumptis nauem impleret, atque ita Neapolim magis robustus nauigaret. Sed milites qui Romae erant, classem ascendere noluerunt. Victi siquidem duplici praelio a Gothis eos immodice formidabant. Itaque hac deficiente spe cum his duntaxat nauibus quas Byzantio duxerat, aduersum hostes proficisci Demetrius compellitur. Totilas naues egregie ueloces in portu ipso Neapolis assidue structas paratasque tenebat, curamque susceperat diligenter de Demetrii classe. Quum igitur ex urbe Roma Neapolim nauigare Demetrium cognouisset, & applicuisse iam propinquo littori, profectus repente Totilas cum uelocibus nauibus ex improviso Demetrii classem inuasit: adeo subitus & inopinatus fuit impetus, ut conterriti nautae atque milites in fugam conuerterentur. Quos Gothi uelocibus insecti nauibus post magnam caedem omnes Demetrii naues cum ipsis oneribus ipsisque uiris plenas ceperunt. Nulli enim euaserunt ex ea classe, nisi qui in lembos statim ab initio profluentes latuerunt, inter quos Demetrius ipse dux classis fuit. Post haec Maximinus cum maiori classe maiorique exercitu ex Epiro in Sicilia nauigauit. Quumque Syracusis applicuisset, eadem ignauia qua prius cum statu ac differendo tempus amisit, neque difficultatibus obsessorum neque precibus uocantium

uocantiū mouebatur. Tandem uero ubi praecepta & minae Iustiniani superuenere, nec ob eas quidē nauigare aduersum hostes sustinuit: sed classem Demetrio & Herodiano & Phassae ducendam tradidit, ipse in Sicilia remansit. Erat uero iam plane hyems, quū hi nauigare cœperūt: quumq̃ prope Neapolim uenissent, orta subito tempestas classem arripuit, neq̃ remis neq̃ arte ulla resisti potuit, quin ad ipsum littus ubi castra erant hostium, adigerentur. Gothi uero ista cernentes concursu ad littus facto, nulla difficultate naues ceperunt, & si qui repugnabant interfecerunt, reliquos uero captiuos duxerūt, in quorum numero Demetrius fuit. Herodianus autem & Phassas quum & ipsi capti iam essent, casu quodam postea seruati sunt. Hunc finem habuerūt eo anno Iustiniani classes in Italiam missae. Totilas Demetrium in uinculis ad mœnia Neapolitanæ urbis adduci mandauit, ibi uocato Conone praefecto, militibusq̃ & Neapolitanis ciuibus, Totila iubente, Demetrius uerba fecit, suasisq̃ ne amplius auxilia expectarent ulla, binam classem cum ipsis pugnatoribus esse amissam, nullamque superesse spem qua confidere debeant. Obsessi uero iam pridem fame macerati, quū Demetriū captum & omnem sublatam uiderent spem, in fletum ac lamentationem conuersi, quid agerent aut quò se uerterent nesciebant, eratq̃ ciuitas tota mirabili tumultu & trepidatione plena. Totilas aut quū hoc sensisset, ad colloquiū eos uocatos in ipsius mœnibus stantes sic allocutus est. Nullam contra uos Neapolitani uel iram uel indignationem habentes obsidere urbem uestram perreximus, sed ut uobis inimico seruitutis iugo liberatis, referre gratias ualeremus eorū quæ hoc ipso bello pro fide Gothis seruanda ab hostibus pertulistis. Soli enim Italicorum omnium inuiti ac repugnantes in potestatem hostiū nostrorum, cum ultima pene ciuitatis uestrae clade uulneribusq̃ & cruore, cōpulsi deuoluitis. Itaq̃ quod nūc simul cū hostibus obsidione uos fatigari à nobis necessitas fuerit, erubescimus. Quamobrem beneficia potius à nobis quàm ultionem Neapolitani expectent, hostibus etiam qui uobiscum in urbe sunt non acerbi esse uolumus, dementibus eam urbem uel militandi nobiscum æquo iure cum alijs militibus, uel abeundi cum omnibus rebus suis quocunque uolent facultatem dabimus. Hæc & iureiurando sancire parati sumus. Laudauerunt & Neapolitani & milites Totilæ sermonem: quo tamen honestior deditio foret, & triginta dierū inducias postularunt, quibus uideretur an quæ auxilia superuenirent. Ad hæc Totilas non triginta dierū modo, sed ter triginta dierum spacium se dare respondit. Quam liberalitatē admirati obsessi, claresq̃ deprehendentes nullam esse auxilij spem, intra paucos dies apertis portis Totilam & exercitum intra mœnia receperunt. Totilas igitur Neapolim ingressus neminem male affecit, nulli molestus fuit: quinimo tanta humanitate usus est, ut nequaquam conuenire barbaro homini uideretur. Quum enim multi propter inedia[m] deficientibus uiribus agrotarent, ne subita affluentia

Totile ad
Neapolita-
nos oratio

affluentia cibi immodice sumpti periculum illis afferret, summa cura diligentiaque prouidit, ut non solum Neapolitanis ciuibus, uerum etiam militibus cibaria bis in die ad certum pondus traderentur, diligentissime obseruato nec unde plus caperent, & singulis diebus modicum superadderetur. Cononi autem & militibus abire uolentibus nauigia praeuit. Quumque illi uento diutius retenti nauigare intra praescriptam diem non potuissent, liberam nihilominus potestatem illis seruauit. Quin etiam quum longius duraret uentus, & illi pedestri itinere abire statuissent, equos iumentaque eis tribuit, & uaticum insuper largitus est, Gothosque cum his misit. Humanitate in alienos Totilas utebatur, in suos uero tantam disciplinae seueritatem seruabat, ut nullum malefactum impunitum esse pateretur. Raptori ac uiolatori poena mors erat & publicatio bonorum, quae quidem bona uiolentiam passo tradebantur. Itaque & castra & ingressus Gothorum per amicas ciuitates & gentes omni scelere carebant. Ducibus autem Iustiniani per hoc ipsum tempus diuersa penitus erat conditio. Nam nec duces ipsi abstinentes erant, & milites in omnem licentiam traducti a nullo maleficio temperabant. Nec quicquam miserius erat per ea tempora quam Italiae populi qui Imperatori parebant, quum extra moenia quidem ab hostibus, intra moenia uero a militibus diriperentur. Duces enim munitas tenentes arces, nihil de subiectorum iniurijs curabant. Ob flagitia quum indies magis ac magis desperatio sequeretur, coactus est Iustinianus iterato in Belisarium mentem animumque conuertere. Nam caeteri quidem duces nedum perdita recuperare, sed ne illa ipsa quae tenebant diutius tueri posse uidebantur. His igitur de causis Belisarius ad curam Italici belli rursus delectus est, quum hoc medio tempore aduersus Medos bellum gessisset, nec dum plane finitum esset bellum. Quum ergo milites nouos rescribere opus esset: nam ueterem exercitum circa Euphratem reliquerat: Thraciam totam circumiens Belisarius, pecuniasque abunde largitus uoluntariorum ad quatuor milia coegit, quibus classe impositis, una cum Vitale praefecto Illyrici qui nuper ex Italia uenerat nauigauit, traiectioneque demum Ionio mari Salonis applicuit. In hoc ipso itinere Hydruntum Calabriae oppidum obsidione liberauit. Qui enim in eo obsidebantur a Gothis, defectu rerum necessariarum compulsi ad certam diem pacti fuerant oppidum dedere, nisi prius auxilium ferretur. Quod intelligens Belisarius Valentinum eodem nauigare iussit, ac frumenta caeteraque necessaria inferre, susceptisque militibus qui diutius obsessi in eo fuerant, nouos imponere. Haec factu facilia fuerunt. Nam Gothi post indutias negligentius custodiebant, nec uenturum esse quenquam suspicabant. Itaque repente ac inopinato superueniente classe trepidare, ac obsidionem soluere, longiusque abire coacti sunt. Valentinus oppidum ingressus priores milites ex arce abduxit, nouosque imposuit, integrique anni frumentum illis reliquit. Ipse cum his quas abduxerat nauibus Salonas ad caeteram classem rediit. Post haec Belisarius Polam

Polam nauigauit. Ibi exercendis tyronibus quos in Thracia scripserat aliquanto commoratus, tandem cū tota classe Rauennam peruenit. In eius aduentu deteriora omnia opinione sua per Italiā repperit. Hostes enim ubiq; præualere, ac optima spe esse uidebantur. Amici uero ubiq; per Italiam fracti ac in desperationem adducti, ciuitates quidem & populi ob iniurias militum: milites autem ipsi quod multa sibi deberentur ab imperatore stipendia, nullaq; soluebant, contumaces & aduersi, nec parēre ducibus, nec exire in expeditionem uidebantur. Erantq; ad exiguum numerum redacti. Aduentus quoq; Belisarij desperationem auxit: licet enim optimus dux, & sine controuersia præcipuus haberetur, tamen contemnendas admodum copias adduxerat tyronum quatuor milium, pecunias uero nullas quæ militibus darentur. Itaq; concionantē Rauennæ causasq; aduentus sui docentem, cohortantem deniq; ad capeſſendū bellum nec oppidani neq; milites læto animo audiuerunt, neq; læticiæ aut spei bonæ significationem reddiderunt. Deniq; Belisarium ipsum quod in Italiam uenisset, confestim pœnitere cœpit. Inter hæc Totilas Tybur inuasit ex discordijs oppidanorum & militum seditione coorta, per quam uocatus ab alterutra parte urbem suscepit. Imminet autem Tybur urbi Romæ, nec plus ab ea distat quàm sexdecim milibus passuum. Ea res magnas Romanis difficultates cœpit afferre, ac per Latium cuncta impetire. Post hæc Totilas cognito Belisarij aduentu in Picentes cum exercitu transijt, & circa urbem Auximū confedit. Belisarius uero per hoc ipsum tempus in Bononienſes miserat Vitalem cum satis magna manu Illyricorum. Is quū oppidum quoddam per ea loca cepisset, & Bononia in urbe fuisset receptus, Illyrici nulla prius iniuria suscepta Vitalem deseruerunt, factoque agmine domum abierunt. De qua quidem re postea apud Iustinianum excusatione illa uſi sunt, quod dum in Italia militarent, exactores tributorū patrimonii sua uenundabant, uxoresq; & liberos eorum domo pellebant, quam ob rem coacti sint ad suos defendendos domum redire. Hac fuga Illyricorū Totilæ nunciata confestim missæ ab eo sunt Gothorū copię, per quas Vitalem ac cæteros opprimere posse sperauit. Sed illi præuenientes Rauennā se receperunt. Quū uero qui Auximi erant obsidione premerentur, Belisarius subsidium ad illos misit equitum mille, præfecit autem his equitibus ductores tres Teramuntē, Ricilam & Sabinianum, quod clām noctu Auximum ingressi, quum postridie ad pugnam exiuiſſent, unus ex præfectis Ricilas à Gothis interficitur, cæteri autem post paucos dies abire statuerunt: hostibus enim illic stantes nocere nō poterant, & amicis necessaria minuebant. Noctu igitur egressi oppido quū iam circiter milia passuum tria profecti essent, in insidias hostium inciderunt. A quibus circumuenti & in fugam uersi ducentos ex suis amiserunt, uestesq; & arma & impedimenta omnia cum iumentis quæ illi ferebant. Reliqui fugientes post longam uiam se Ariminū receperunt. Fanū & Pisaurū

& Pisaurum sunt urbes iuxta littus Adriatici maris inter Auximum & Ariminum sitæ. Eas urbes Vitigis ab initio huius belli incēderat, ac mœnia usq; dimidium altitudinis destruxerat. Ex his Belisarius Pisaurum reficere cogitavit, ac equitatum in ea collocare. Missis igitur clām artificibus, qui mensuras portarum exactissime caperent, Rauennæ fabricari portas fecit, ac ferramentis quibus opus erat struxit. Deniq; nauibus impositas Pisaurum deferri fecit, præfectisq; & equitibus qui Arimini constitierant, scripsit ut repente occupato oppido portas imponent, ac murum tumultuario opere reficerēt, fossas purgarent. Cōmeatus autem omnis generis ut mari ad eos deferretur prouidit. Equites igitur Arimino profecti quum Pisaurum occupassent, omnia secundum Belisarij mandata fecerunt. Sensit hæc Totilas, & cum magnis copijs ad ea prohibenda profectus est. Sed tanta fuerat militum diligentia in purgandis fossis, ualloq; & aggere muniendo oppido, mœnibusq; & propugnaculis refarciendis, ut admiraretur rex tantas res tam ingeniose tam paucis diebus fieri potuisse. Quare aliquantum circa ea loca moratus, quoniā uidebat proficere nil posse, in castra ad Auximum irritō conatu reuersus est. Animaduertentes uero Totilas & Gothi Belisarium & Imperatoris copias necubi per Italiam in certamen prodire, sed oppidis inclusos mœnia tantummodo tueri, statuerunt non assidere solummodo ad Auximū, sed alijs quoq; ciuitatibus bellum inferre. Itaq; profectus Totilas cum exercitu, Asculum & Firmum in Picentibus circumsegit. Belisarius uero quum obsessis opem implorantibus ferre non posset, nec enim tantas habebat copias ut exire aduersus Gothos ualeret, in mœnore maximo uersabatur, & hanc ignominiam sui nominis permolestē ferebat. Tandem uero Ioanne Vitaliani ad Iustinianū misso, conditionē Italiæ per eum demonstrauit, & simul literas scripsit huiusmodi effectum continentes.

Misisti me in Italiam optime Imperator, uirorum, & equorum, & pecuniarum inopem, quod & anteq; à te discederem, sæpius ostendi & obtestatus sum: sed iussui tuo non parere mihi nefas erat. Thraces enim & Illyricos milites perpaucos & eos ipsos tyrones bellicq; inexpertos, nec arma quidem tenere scientes nobiscum ducere coacti sumus. Veterani autem quos per Italiā repperimus, uicti iam ante quibusdam prælijs, Gothos uictōres ita formidant, ut uix aspectum eorum ferre possint, stipendijsq; diu fraudati, nec equos nec arma nuper amissa reparare potuerūt, nec in expeditiones sine his exire consentiunt, nec alioquin tantæ sunt copię, ut cum hostium copijs congregi sine manifesta perniciē ualeant: nam maxima eorum pars qui in Italia tuo nomine militabant, ob ea quæ memorauimus incōmoda sponte sua ad hostes transierunt. Pecuniarum autē redditus nullos ab Italia speres nobis prouenturos esse, quum sit iterum ab hostibus magna ex parte occupata, & ea quæ restat pars adeo attenuata belloq; afflictā, ut tributa persolvere nullo modo queat. Si igitur satis fuit Belisarium in

Belisarij ad
Iustinianum
litera

Italiam misisse, optime à te prouisum est: sum enim in Italia. Quod si hostes
 superare uis, alia sunt à te prouidenda. Nam dux belli absq; his quæ oppor-
 tuna sunt proficere nil ualet. Copias igitur meorū militum huc mittas oportet,
 deinde Hunnorū ac cæterorum barbarorū multitudinē ingentem. Illud
 insuper à te necessario prouidendū est, ut pecuniæ adsint: nā sine his in bello
 nil opportune fieri potest. Hæc tunc à Belisario scripta sunt. Ioannes igitur
 cum his mandatis ad Iustinianum profectus, & quodā tempore commora-
 tus, nihil nisi tarde atq; anxie proficiebat. Inter hæc Totilas Firmum & Ascu-
 lum, quandoquidem nemo auxilium obsessis ferebat, pactione cepit. Deinde
 ex Picentibus in Vmbros transgressus, Assisum & Spoletum obsedit. Præer-
 rat Spoletum quidem Herodianus, Assiso autē Sisifridus, Herodianus quan-
 tū haberet munitissimā arcem, tamen paucorum dierum inducias pactus, quū
 interea nullum auxilium superuenisset, constituta die urbem & arcem tradi-
 dit, & ipse cum militibus suis ad Totilam transiit. Sisifridus autem fortius se
 gessit: de pactione enim nunquam audire quicquā uoluit, licet minus ualida
 urbe inclusus, sæpeq; eruptiones in Gothos egregias fecit, & aliquot præliis
 laudabiliter dimicauit. Ad extremū uero circumuentus ab hostibus pugnas
 occiditur. Ciues autē Assisani eius uiri præsidio destituti, paucis post diebus
 sese ac urbem Totilæ dediderunt. Deinde Perusiā exercitus à Totila ductus
 est. Præerat autē Perusiæ Cyprianus, cuius supra inter Iustiniani duces men-
 tionem fecimus. Eum quum Totilas neq; ui neq; promissis flectere ualeret,
 Vliaro quodam ex armigeris suis pecunia corrupto, per eum dolo ac fraude
 Cyprianum interfecit. Milites tamen post mortem Cypriani Vliarum pro-
 sequuti urbem egregie defendebant. Itaq; circa illam cōmorari diutius Toti-
 las nolens, soluta Perusiæ obsidione, Romam petere contendit. Quumq; eò
 peruenisset, opportunis locis Romam circumfedit, nō tamen agricolis mole-
 stus: nam toto hoc bello Totilas rusticos & agricolas offendi à suis militibus
 nunq; permisit. Romæ in præsidio erant Bessas unus ex Iustiniani ducibus,
 & Conon ille qui dudum Neapoli præfuerat. Miserat quoque eò Belisarius
 Artasiram genere Persam, & Barbationem Thracem cum nō contemnēda
 militum manu, qui custodiæ urbis unā cum cæteris intenderent. Quū igitur
 circa urbem Romā cōstitissent Gothi, egressi cum militibus Artasira & Bar-
 bation prælium inierunt, ac primo quidem Gothos in fugam uerterunt, sed
 ipsi longius insequuti, tandem circumueniuntur à Gothis, maioriq; parte mi-
 litum amissa, uix atq; anxie in urbem refugerunt. Atq; ex illo tempore defi-
 ciente spe, caritas annonæ prius, mox etiā fames sequuta est. Neq; enim terra
 importari quicq; poterat, assidentibus Gothis: neq; mari, quoniā classis du-
 dum à Totila Neapoli comparata, tunc rursus structa, onerarias nauigare
 prohibebat. Et intra urbem Romam per hoc ipsum tempus suspicio prodii-
 tionis ingens uersabat. Ob quam Cethegus princeps senatus Roma pulsus
 Centumcellas

Centumcellas aufugit. Dum ea Romæ gerebantur, alius Gothorū exercitus Totila iubente Placentiam obsedit. Ea est urbs magna iuxta Padum amnē, solaq; ex omnibus eius regionis ciuitatibus Iustiniani permanebat in partibus. Belisarius autē quum hæc intueret, ac de periculo urbis Romæ plurimū sollicitus esset, ac ex urbe Rauēna opem ferre non ualeret, ob loca interiaccntia ab hostibus possessa, & paucitatē copiarū suarum, abire illinc & alia uia auxilium ferre constituit. Itaq; Iustino cum manu militū Rauennæ relicto, ipse per Dalmatiam Dyrrachium profectus, ibi uenturas ab Imperatore copias expectabat. Roma inter hæc durissime obsidebatur, & cuncta in detritius prolabi, & ad ruinam tendere uidebantur. Valentinus & Focas à Belisario præmissi Portuensē urbē tenebant, atq; inde molestias & damna prope quotidianis incursionibus inferebāt hosti. Quū igitur aliquo tempore ea prospere fecissent, magnaq; ob hoc auxilia præbuisent obsessis: tandē præcipitati in insidias, & ab hostibus circumuēti interficiuntur, pauciq; ex eorum militibus uix & anxie in Portum refugientes euaserūt. Traxit uero hæc præfectorum & militū cædes statim post se incōmodum maius propter frumētī amissionem. Vigilius enim pontifex Romanus tunc in Sicilia degens, quum fame premi Romanum populum cognouisset, magnam uim frumenti nauibus impositam Romam mittebat. Gothi autē id sentientes, quū iam appropinquarent naues in portum præueniunt, & post turres ædificiaq; latentes insidias struunt. Milites qui erant in oppido, haud multo prius amissis præfectis, cæsisq; maxima ex parte socijs, pauci ipsi relictī aduersus hostes exire nō ausi de mœnibus ac propugnaculis quassatione uestiū & manibus & clamore nautis significabant insidias esse in portu, proinde cauere, nec illuc accedere. Nautæ uero utpote qui neq; de aduersa pugna, neq; de cæde præfectorum quicq; audierant, illa quæ fiebant signa perinde accipiebant quasi læticiæ adhortationisq; signa forent. Itaq; ob hoc ipsum magis properantes secundo cursu portum ingressi, à Gothis insidentibus capiuntur omnes cum summa desperatione populi Romani, qui ab expectatione eius frumenti totus pendeat. Et fames quidem non iam tolerabilis Romam premebat. Gothi autem ob hoc ipsum audacius instabant. Erat per id tempus Romæ Pelagius quidam diaconus, qui in hac difficultate famis permulta ac maxima pietatis opera in plebem Romanam ediderat, pecunias erogando, ac succurrendo indigentiae singulorum, ob quam liberalitatem nomen eius prius magnum etiam clarius factum est. Ad hunc igitur Romani conueniunt, postulantq; suppliciter ut pro salute populi Romani legatus ad Totilam proficiscatur, paucorum dierum inducias petiturus, quibus diebus nisi auxilium superueniat, deditionem urbis Totilæ promittat. Pelagius autē, quando ita necesse erat, populo paret, in castra ad Totilam cum mandatis accedit. Totilas uero hoc ipsum fore coniectura suspicatus, ex transfugis enim difficultatem

obfessorū extremam cognouerat, uenientē ad se Pelagiū honorifice suscepit: sed antequam Pelagius mandata exponeret, ipse praueniēs longa & acerba oratione contra Romanos inuectus est, beneficia Theoderici Gothorumq; in Romanos exprobrās, ac perfidiā Romanorū in Gothos redarguens. Ad extremū conclusit nullam esse colloquij uel pactionis uiam, nisi euerlis moribus sese ac sua in arbitriū potestatemq; Gothorū Romani permittant, eas passuri leges quas sibi uictor tradidisset. Hanc acerbitatē cōtumeliāq; orationis Pelagius audiens, nō ultra cum eo insistendū ratus, Quandoquidem inquit tu Totilas uocē legati audire non sustinuisti, sed anticipans præcidisti omnē colloquij uiam, ad deum confugiemus, qui solet superbas ac supra modum elatas hominum mentes suo iudicio deprimere. Hæc fatus euestigio in urbem reuersus est. Romani autem Pelagiū re infecta redire cernentes, quid agerent aut quò se uerterent nesciebant. Hinc enim fames intolerabilis eos premebat, illinc uero Totilæ Gothorumq; crudelitas ante oculos uersabat: potiusq; inedia mori quàm in sauiissimas Gothorū manus deuenire statuebant. His rationibus ea perpeffus est Romanus populus, quæ etiā cōmemorare miserrimū sit. Inter hæc Iustinianus Ioannē cum exercitu ad Belisarium remisit. Præbuit uero neq; tunc magnas copias, sed maiores parabat proximo transmittere. Cuius rei gratia Narsetē cubiculariū ad Erulos miserat, & ad cæteras nationes barbaras circa Histriū incolētes, & iam in Thraciā eorū quidam transierant: sed quum Dyrrachiū peruenissent copiae, ac de gerendo bello consultaretur, omnes uno ore ferendā opem Romanis censebant. Quo modo autē id fieri deberet, uariæ fuerunt sententiæ. Ioannes enim suadebat cum omnibus copijs per Calabriā & Apuliā profiscendū esse, atq; ita Romanam petendū. Simul enim euntes perfacile uictores esse posse. Quod si diuidantur copiae, & alijs terra, alijs mari profiscantur, nullam partem hostibus parem futurā. Belisarius hanc ipsam sententiā laudaturū se dicebat, si populus Romanus in tanta extremitate constitutus non foret. Nunc autem maxima festinatione opus esse. Habere uero per Calabriam & Apuliam iter per se ipsum longitudinē magnam, & ab hostibus occurrentibus moras inferri posse. Mari uero si uentus adsit, quinta die in portum Romanū classē peruenturam, ac ex propinquo certā spem Romano populo allaturā. Audierat enim præfectorū suorū aduersam pugnam, ac frumenti Siculi amissionē cognouerat. Ex hoc desperationē ac difficultatē Romani populi animo deprehendebat. Hac igit sententia in cōsilio approbata, Belisarius cum classe Dyrrachio profectus Hydruntum peruenit. Gothi autem qui id oppidum obsidebant, præsentia Belisarij conterriti, obsidionem dissoluerunt, fugientesq; ab eius conspectu Brundisiū se receperunt, quod distat ab Hydrunto duorum dierum itinere, confestimq; ad Totilam mittētes significarunt Belisarij aduentum, credentes eum terra iter esse facturum. Quod quum audisset Totilas,

tilas statim se cōparauit cum exercitū obuiā proficisci. Sed quū Belisarius po-
stea mari ferret, idēq; Totilas cognouisset, ad resistendū circa urbē Romā to-
tus incubuit, maxime in eo sollicitus ne Tyberi importari ad obsessos quicq;
possit. Cuius rei gratia hāc prouidit, Locū eligens procul ab urbe undecim
milibus passuū, ubi flumen Tyberis maxime in arctū cogit, trabes longas
ab una ripa ad alterā in modū pontis cōstituit. In utraq; deinde ripa turrim
lignē effecit. Cathenā insuper ferream ante pontem ipsum collocauit, præsi-
diāq; duo ab utraq; ripa ad cathenæ capita exædificauit, turres autē ac præ-
sidia militibus cōpleuit, qui pontē custodirent. Belisarius inter hāc ad portū
Romanū peruenerat, ibiq; expositis copijs, Ioannē & exercitū qui cum illo
erant expectabat. Romani uero cognito aduētū, meliori spe difficultates om-
nes tolerabāt. Ioānes post discessum Belisarij traiecto freto, Gothos nil tale
suspiciātes inuasit, multa q; cæde in fugā uersos persequutus est, ac primo im-
petu Brundisium cepit. Conciliatis deinde sibi Calabriæ populis, & ad be-
neuolentiam Iustiniani traductis, multa q; illis pollicitus Brundisio abiit,
quintisq; subinde castris ad urbē Canusiū peruenit, id quoq; oppidū in po-
testatē redegit. Non longe à Canusio uicus est Cannæ, in quo memorabile
illud prælium inter Hannibalē & Romanos fuisse perhibet. In hoc loco Tul-
lianus quidam Venantijs filius cuius magnum nomen magna q; autoritas in
Lucanis erat, Ioannē adit, docetq; Lucanos & Brutios nō sponte sua, sed con-
tumelijs Græcorū coactos hostibus adhæsisse: si beneuolentiā & humanita-
tē seruare erga illos Imperator uelit, sponte sua populos esse redituros. Huic
homini cōmendato amplissime Ioannes omnia pollicetur, eiusq; utilissima
opera usus est. Totilas uero quum iam appropinquaret Ioannes, delectum
suorum equitū Capuam misit, iubens ut intra moenia consistent, demonstra-
tionemq; sui quamminimā faciant. Sed quum præterierit exercitus hostiū,
tunc à tergo ipsi subsequant. Cætera uero sibi curæ fore inquit. Hæc res adeo
conterruit Ioannē, ueritum ne ab hostibus circumueniat, ut omīssa ad Belisa-
rium profectio, in Brutios & Lucanos iter cōuerterit. Erat in Brutijs Richi-
mundus quidā Gothus à Totila cum exercitū missus, quo eam prouinciā
contineret, ac circa Scyllam & Charybdim aditū custodiret: hunc improuiso
aggressus Ioannes, primo impetu profligauit, cæsa q; magna parte copiarū,
reliquos unā cum duce in deditioe accepit. Ex hoc iam Lucani & Brutij om-
nes à Gothijs deficientes, imperatorias sequuti sunt partes. Et Ioannes quidē
in his erat. Belisarius autē assidue expectans, incredibili dolore conficiebat,
damnabatq; Ioānis ignauiciā, quod nō aduersus equitatum qui Capuæ fue-
rat conflixisset, præsertim quū ipse uel optimū Hunnorum equitātū haberet,
qui facile peruincere poterat, & profligatis hostibus iter suū continuare, neq;
quod turpissimum fuerit conuertere. Hæc & huiusmodi Belisarius culpabat.
Cæterū querelæ inanes erant. Ioannes enim in Apulia statiuīs positus quie-

scebat, cogitationemque Romam petendi omnino abiecerat. Timens igitur Belisarius ne obsessi destitutos se putent, ac ob desperationem aliquod sinistrum moliantur, statuit per Tyberim auxilium ferre: nam per terram quidem non tantas habebat copias, ut congregi aduersus hostes ualeret. Flumen & ingenium sibi spem afferebat per aquam ad urbem peruadendi. Hac igitur cogitatione insurgens, naues ducentas parauit ex eo genere nauigiorum, quae dromadas Graeci appellant. Haec sunt naues moenia undequaque lignea habentes opportunis locis perforata ad sagittas ac cetera tela in hostes emittenda. Aduersus autem pontem ac cetera impedimenta in flumine opposita haec excogitauit. Rates duas ferreis repagulis ac tignis inter se quam firmissime colligatas in flumine constituit, superque his turrim ligneam aedificari fecit maioris altitudinis, quam essent hostium turres ad tutelam pontis constructae. His ita paratis, frumenta & alia necessaria ad uictum quae Romam deferre constituerat, dromadibus imposuit, ac fortissimos pugnacissimosque milites conscendere in eas iussit, ceteram uero multitudinem iuxta ripam Tyberis incedere, ac trahere rates cum turri mandauit. Per hunc modum structa parataque classe ad hostes contendit. Ipse quidem unam dromadam ingressus princeps ducebat, ceterae sequebantur. Ibat una & pedestris exercitus iuxta ripam illam qua Portus est. Miserat quoque Romam Belisarius ad Bessam, ut eruptione per id tempus facta hostes quammaxime distineret. Sed Bessas neque hoc neque aliud quicquam opportunum tota illa obsidione fecit. Classis igitur a Belisario per eum modum structa contra cursum fluminis contendebat. Gothi uero nullo in loco obuiam ingressi sunt, sed intra munitiones quieti perstabant. Quum prope pontem iam esset classis, stationem hostium reperiunt & praesidium unum ad caput cathenae impositum. Hoc igitur praesidium Belisarii milites primo impetu expugnarunt, sublataque cathena ad pontem iuerunt. Ibi pugna durissima orta est, conantibus Gothis pontem defendere, Belisarii uero militibus pontem peruincere. Gothi enim ex castellis quae erant ad capita pontis, per pontem ipsum discurrentes fortissime dimicabant. Milites autem nauibus ad pontem ipsum adactis, Gothos feriebat, nec in ponte consistere patiebantur. Inter haec Belisarius rates in quibus turris erat, quamproxime ad turrim hostium admoueri iussit: quumque adhæsisset, uasa sulfure ac pice plena quae ad hoc ipsum in summa turris parte suspensa ferebantur, incendi & in hostium turrim de superiori loco demitti praecipit. Id quum factum esset, incidens in turrim hostium ignis confestim illam cum omnibus Gothis qui in ipsa erant cremauit. Fuerunt autem non pauciores ducentis qui in eo incendio perierunt, & cum his praefectus eius praesidium uir omnium Gothorum pugnacissimus. Inde iam maiori alacritate milites in ceteros Gothorum ruentes terga dare eos compulerunt, pontemque ceperunt, quem confestim incisuri erant, & cum tota classe Romam profecturi. Neque enim impedimenta supererant ulla, quo minus peruenire ad urbem, & frumentum

mentum cæteraq; necessaria inferre possent cum summa Belisarij gloria, qui classem illiusmodi excogitarat. Sed fortuna ut uidef aliud constituerat. Impedimentū enim non ab hostibus, sed à suis coortū mirabili casu omnia peruertit. Hostiam urbem tenebāt Gothi, quæ est in sinistra Tyberis ripa iuxta mare, Portus autem in dextera. Quum Belisarius cum classe proficisceretur, uxorem & res suas in Portuensi urbe reliquit, præfecitq; oppido Isaacē uirum strenuum & fidelem cum satis grandi militum præsidio, iubens & obtestans ne quocunq; casu ex oppido discederet, sed ibi consistens oppidum tueretur. Quum igitur turrim hostium Belisarius incendiasset ut diximus, uolant confestim nunciij ad Portuensem urbem, atq; ut sit, uictoriam magnā grandius extollūt: quibus nuncijs Isaac exultans lætitia ac sese animo attollens, quasi uasanius quidam præceptorū Belisarij oblitus, milites capere arma iubet, ardore & impetu delatus ad inuadendum stationē hostiū, quæ erat in alia ripa non procul ab Hostia cucurrit. Inuadit subito Gothos, ac primo impetu pellic. Sed hostes paulo post sese colligentes, cohortantesq; aduersus Isaacem redierūt, cæsaq; magna parte militum qui cum illo erant, ipsum discussa eius uasania ceperunt. His ita gestis, equites quidā Belisario detulerunt Isaacem captum esse ab hostibus. Quo quidē nuncio perculsus Belisarius, nihil ultra percontatus est, nec ubi nec quomodo. Sed ita accepit quasi hostes Portū cepissent, uxoremq; ac cætera eius omnia haberent in manibus. Itaq; tanto statim dolore affectus est, ut loqui non ualeret, retroq; conuersus, classem ac milites cursim reduxit, certissimo proposito, uel oppidum recuperādi rebus adhuc recentibus nec ab hostibus stabilitis, uel in prælio moriendi. Per hunc modum uictoria iam parata à Belisario deserta est. Quum ad Portum peruenisset, saluum esse oppidum, ac errore se deceptū cognouit. Tantumq; dolorem ex hoc suscepit, ut ægitudine correptus iaceret, sequutaq; subinde febris, longo ac periculoso morbo eum detinuit. Isaac tantorū malorū causa, iussu Totilæ in uinculis occiditur, ob uindictam Roderici præfecti præsidij, qui ex uulnere in pugna suscepto decesserat. Et omnino Totilas humanitatē illam quam ab initio regni ostenderat, in superbiam crudelitatemq; conuerterat, siue successibus animos facientibus, siue quod ficta ab initio uirtus diu simulari non potuit. De populo certe Romano sic acerbe loquebatur, ut uel hic terror causa fuerit pertinacius famem tolerandi, quod formidabant homines illius sæuitiam atque immanitatem. Quamdiu igitur tempus fuit à Belisario auxiliij expectandi, supra uires, supraq; ut ita dixerim, humanitatē populus Romanus famem tolerauit. Omitto cætera, equorum certe & asinorum & mulorum carnes in delitijs per id tempus Romæ fuerunt: canes & mures, ac cætera immunda animalia quidā edebant, herbas omnis generis, quas etiam pecudes non attingunt, radicibus herbarum & corticibus arborum uescebantur. Sed quum de auxilio iam desperarēt, in lachrymas lamen-

tationesq; conuersi, alij sponte sua uitā finiebant, alij latitantes per noctē stationes hostiū fallere nitebant. Multos etiā fames & inedia intra parietes proprios necauit. In his calamitatibus quū esset ciuitas, quatuor milites Isauri de prodenda urbe consiliū inierunt. Hi custodiā agebant ad Coelimonianā portam, quā uulgo Asinariā uocant. Qui quū inter se id consiliū cepissent, fune per noctē à mœnibus demisso per eū descenderunt, Totilāq; adeuntes prodere sibi urbē pollicent. Totilas uero hortatus eos, ac multa pollicitus, quosdam è suis cum illis misit, qui inspiceret locū, & an fieri posset considerarent. Isauri eos ad mœnia ducētes, per eundē funē illis spectatibus conscenderūt. Ita re diligenter inspecta, quū fidem his adhibuisset, cōstituta ad facinus nocte Totilas de prima uigilia armari exercitū, & ad se conuenire iubet. Id quū factum esset, quosdā è suis qui per funē conscenderent præmisit. Ipse cū exercitu sequutus nō procul à porta constitit. Missi à Totila ut compositum erat, ab Isauris recepti mœnibus, moxq; intra urbē ad portā descendentes, securibus freti, portas aperuerūt. Totilas igit per hūc modū Romā ingressus, exercitū ad portā continuit, neq; suorū quenq; discurrere per urbē passus est, sed retinens apud se milites diē expectabat. Clamor subito ab ea parte exortus, hostes esse intra mœnia significauit. Inde mira trepidatio & fuga fuit. Abibant fugientiū agmina per eas portas quæ diuersissimæ erāt ab ingressu hostiū. Multi etiā ex nobilitate & plebe ad ecclesias cōfugerūt. Quū dies tandē eluxit, p̄ totā urbē discurrerūt hostes, & quoscūq; nacti sunt ciuiū sine ullo delectu interfecerunt. Totilas uero à Laterano ubi per noctē cōstiterat, mouēs ad beati Petri ecclesiā profectus est, quasi uotū exoluturus. Iter faciebat per urbē stipatus cateruis ferocissimorū hominū, qui nudis gladijs ac sanguine distillantibus quoscūq; obuios sine ulla distinctione occidebant. Emenso totius urbis spatio, quū in Vaticanū ad beati Petri limina puenisset, Pelagius de quo supra diximus, præsentiā eius formidans, solenni religionis habitu indutus, euangelia Christi tenens in manibus, ac genua summittens, Parce, inquit, rex supplicibus tuis. Totilas autē superbo nimiū aspectu, quasi dignans, Nūc inquit Pelagi mihi supplicaturus uenis? Ad quē Pelagius, Nūc inquit, quando deus te mihi dominū esse uoluit. Miserere igit domine seruorū tuorū. Ex hoc Totilas quasi lenita ira præcepit, ut nemo posthac feriret, sed finis esset licentiæ gladiatorū & cædibus. Præcepit etiā ut nulla ingenua fœmina, seu mulier, seu uirgo, seu nupta, seu uidua foret uiolaretur, idq; seuerè cum omni diligētia custodiuit. Bona duntaxat Romanorū ciuiū in prædā militibus cōcessit, corpora libera esse iussit. Volēs autē Gothorū mētes uictoria elatas deprimere, in cōcione postridie uocatos in hūc modū alloquutus est, An quisq; uestrū cōmilitones tātas mutationes intuēs, quātā p̄ hos annos cōtigerūt, nō formidet rerū humanarū fragilitatē? & unde mutatiōes istæ pueniāt, nō facile deprehēdat? Omitto Romā dominatricē quondā orbis terrarū, in

Totile ad suos
oratio

uestras

uestras manus nūc deuenisse, hæc enim antiquiora sunt, ruinaq; huius urbis
 nō nūc primū incoepit. Ego nostra cōmemorare malo. Quid potentius ante
 hoc bellum fuit, quā Gothorū gens per Italiā? ducenta milia bellatorū
 ponebat in campo, armis, equis, opibus, auro & argento affatim structa, Ita-
 liam uniuersam cum Sicilia, Corsica, Sardinia, & Dalmatia possidebat. Hæc
 tantam potentiā quis unquam putasset ab septem milibus Græcorum, nec
 enim plures ab initio in Italiā uenerunt, fuisse subuersam? Quid autem po-
 stea tenentibus omnia Græcis ac plane dominantibus, quisq; ne putasset uos
 admodū paucos & inopes aduersus uiginti milia Græcorū Italiā recupe-
 rasse, quum ab initio quatuor equitū milia conficeretis, ac præter Papiā, Ve-
 ronam & Taruisium nihil per Italiā teneretis, Romam nunc tandē caput
 rerum cepisse, quam Vitigis ducentorū milium exercitu, & annua obsidione
 subigere nequiuit? Maxima sunt hæc cōmilitones, ac digna admiratione nō
 parua. Atqui mutationū istarum causæ, si attendere uelimus, manifestissimæ
 sunt. Quamdiu enim Gothi æquitatē ac iusticiā inter se colere uoluerūt, res
 eorum ac potentia floruit: quū uero plus habendi cupiditas transuersos egit,
 tunc seditiones domesticæ, cædesq; intestinæ & prodiones clandestinæ in-
 ter seipsos coortæ, ruinā pepererūt. Rursus uero quum in iusticiam ducis hæ
 ipsæ labes transuerūt, uos iam emendati facile eos superastis. Hæc igitur consi-
 derantes in hac uictoria uestra minime superbire debetis, sed deum uereri
 ac mutabilitatē fortunæ expauescere: illudq; intelligere, imperia ac potentias
 omnes perfacile amitti, nisi per iustitiam, & prouidentiam, & industriā con-
 seruentur. Maximam igitur adhuc uobis cōmilitones laboris partem restare
 scitote. Nam tueri quæ sita difficilior est quā acquirere. Quoniam in acqui-
 rendo ignauia possidetis sæpe plus confert quā propria uirtus. Tueri autē
 quæ sita sine propria uirtute nemo potest. Hæc tum à Totila dicta sunt, Go-
 thi autem sapientiam regis sui laudauerunt. Post hæc Romanis ad se uo-
 catis, illorum ingratitudinem erroresq; redarguit. Quod quū prius fuissent
 in manibus Odoacri, opera Theoderici & Gothorū liberati ab illius tyran-
 nide, tanta suscepissent beneficia, quanta uix sciuisent optare, propter quæ
 diuites atq; beati multos annos uiuissent. Demū uero nulla iniuria, nullaq;
 contumelia accepta, contra fidem ac iusiurandum ad Græcos defecissent, ho-
 mines leuissimos & sine ulla uirtute. Qui statim obfessi à Vitigide nunquā
 prodire in aciem ausi fuerint, sed intra mœnia inclusi ac fame macerati omne
 dedecus tolerauerint. Qui postq; nō armis sed proditionibus & fallacijs facti
 sunt domini ciuitatū, publicanis exactoribusq; & delatoribus omnia referse-
 rūt. Qui ciuitates populosq; Italiæ mirabili acerbitate ad solutionē eorū tri-
 butorū compulerint, quæ iam multis annis à Theoderico cæterisq; regibus
 fuerant eis condonata atq; remissa. Qui rationes administratorū sub eisdem
 regibus à populis priuatisq; hominibus repoposcerunt, ut Imperatoris sui
 inexplibilis

Totile cum
 Ro. exposu-
 latio

inexplebilis auaritia impleretur. Dicite, inquit, Romani si quid unquam mali à Gothorum regibus passi fueritis, dicite rursus si quid boni à Graculis istis accepistis unquam? Qui uobis amicis plura mala quam hostibus intulerunt, genus uiciosum ac maleficum, & nulla re magis quam mentiendo efficax. Atqui Gothi in Italia nati & una uobiscum educati sunt, uobis autem peregrini & ignoti magis placuerunt quam uestrates & noti, usque adeo quos amare debebatis, odistis noua optantes, & quietem fastidientes, quemadmodum equi ocio & affluentia calcitrosi fiunt. Vos igitur his contra rectam fidem contraque utilitatem uestram patratís, poenas merito luitis hactenus & luetis. His dictis Romanos sine ulla spe bona dimisit. Per eosdem dies acta Iustinianæ nobilis mulieris causa est. Accusabant illam Gothi, quod statuas Theoderici regis confringi delerique fecisset, ob uindictam Boetii mariti ac Symmachi patris, quos Theodericus necari fecerat. Quod obieciatur mulieri de statu deletis, uerum fuisse putabatur: sed excusabat eam iustus dolor, quod magnos illos uiros iniuste necatos fuisse constabat. Qua ratione Totilas mulierem absoluit, & ab impetu Gothorum tutam seruauit. Post hæc legatos mittere ad Iustinianum decreuit. Fuerunt autem legati Pelagius, de quo supra diximus, & Theodorus quidam Romanus orator. Hos Totilas grauissimis iuramentis obligauit, quod mandata sua fideliter exequentur, & quod in Italiam quam celeriter possent ad se redibunt. Summa mandatorum hæc fuit, Si Imperator ipsum & Gothos in amicis habere uelit, se urbem Romam seruaturum, & in cunctis expeditionibus permagna ac fidelia auxilia præstaturum. Si autem bellum cum Gothis habere malit, Romam ad solum esse diruturum, quoniam neque tuendo illam in bello occupatus esse uelit, neque hostibus eam relinquere. Scripsit etiam ad Iustinianum epistolam in hunc modum, Quæ facta sint de urbe Roma puto te omnia cognouisse: quorum uero gratia legatos ad te mittimus, ista sunt, Pacis bona optamus & suscipere & exhibere, ut nuper sub Anastasio Imperatore Ro. cum rege Theoderico fuit, quorum concordia & pax tranquillitatem illorum temporum & permaxima comoda utrisque peperit. Si igitur & tu eiusmodi mentis es, parentem merito te uocabo, meque & Gothos in quibuscunque expeditionibus auxiliares habebis: sin alterius mentis es, à legatis intelliges quæ sequentur. Legati igitur cum his mandatis in Græciam nauigarunt. Totilas autem expectans illorum reditum Romæ consistebat. Belisarius apud Portum febris ac dolore animi confectus quiescebat. Inter hæc Ioannes in Lucanis & Brutijs multa innouare perrexit. Quare Totilas quoque mittere in Lucanos ac bellum resumere coactus est. Nec multo post certior fit de Iustiniani responso. Nam quum legati ad eum profecti, epistolam primo reddidissent, moxque mandata exposuissent, & addidissent ipsi preces ac supplicia pro conseruatione urbis Romæ in tanto discrimine constitutæ, nihil aliud ab Imperatore responsum est, nisi Belisarium esse in Italia, in cuius potestate atque

atq; arbitrio res Italiae cōmisset. Id postquam Totilas intellexit, negari sibi cernens quod postulauerat, Ioānis etiam factum indignatus, qui se quiescentem, ac nuncios pro cōcordia missos expectantē bello laceffisset, de euertēda urbe Roma consilium sumpsit. Itaq; insurgens mirabili crudelitate moenia Romae pluribus locis ad solum euertit. Fuit autem illa quae euersa est fere tertia pars totius ambitus murorum. Capitolium deinde incendit, circa forum & Suburam, & uiam sacra omnia conflagrauit: fumabat Quirinalis mons, Auentinus flammam incendiū euomebat, fragor ruentium domorum ubiq; audiebatur. Inter haec incendia multitudo urbana cum coniugibus & liberis sedibus patrijs educebatur, ne deplorandi quidem miseras suas libertatem habens. Et populum quidem ac turbā per oppida Campaniae dispersit, senatores uero ac patricios obsidum loco circa se retinuit. Roma post haec cum toto exercitu egressus eam desolatam penitus ac uacuam dereliquit, ut neq; uir quisquam neq; foemina in illa remaneret.

L> ARETINI DE BELLO ITALICO ADVERSVS GOTHOS LIB> IIII>

GRESSVS Roma Totilas, partem exercitus contra Portum collocauit in loco qui dicitur Algidone, ne Belisarij milites quicquam moliri per eius absentiam ualerent. Ipse cum reliquis copijs aduersus Ioānem in Calabria profectus est. Ioannes uero simulac uenire Totilam aduersus se cognouit, turpiter fugiens & omnia derelinquens, non prius constitit, quam Hydrunto se recepit, quod est ultimū Calabriae oppidum. Itaque ubi ad eas partes Totilas peruenit, paruo momento Lucanos, & Brutios, & Calabros omnes praeter Hydruntinos recuperauit. Per hoc tempus Spoletū à Gothis defecit. Custodiebatur tunc solummodo arx, nam moenia Spoleti Totilas euerterat. Arx uero facta erat ex amphitheatro, quod antiquitus ea in urbe exaedificatū fuerat. Autor uero defectionis fuit Martianus quidam Byzantijs, qui quum inter custodes esset, inita cum decem & octo militibus coniuratione praefectum praesidiū interfecit, arcemq; Belisario tradidit. Eodem fere tempore Tarentum repositū est, quum prius desertum ac desolatum fuisset. Reposuerunt eam urbem Calabri & alij populi bello domo pulsi. Nec primum eius urbis magnitudinem sed partem illius quandam iuxta portum mari utrinque cinctam occupantes, faciliter eius aditum à terra munierunt. Totilas redactis in potestatem cunctis Lucaniae & Calabriae oppidis, praeter Hydruntum, quum inde abire statuisset, praesidio militum apud Acherusiam urbem relicto, ipse cum reliquo exercitu Rauennam petere contendit. Inter haec Belisarius longa febre liberatus, audax coeptum, ac ut multi putassent, temerarium moliri aggressus est, quod tamen
postea

postea magnanimum & laudabile apparuit. Cōstituit enim Romam urbem tunc desolatam occupare ex improviso atq; munire. Hoc igitur in se cælans consilium, relictis apud Portū paucis militibus in præsidio eius oppidi, ipse cum cæteris omnibus quas habebat copijs profectus, nemine uel suorum uel hostium id suspicante Romā occupauit, & incredibili celeritate munire illam perrexerit. Quia enim subuersa erant mœnia, tumultuario opere muri aliquid refecit, fossas profundas ante muros egit, aggerem præacutis arborum ramis ab stipite sub terram fixis & inter sese connexis cōmuniuit. Turres ligneas & propugnacula ad tutelam resecti muri imposuit. Hæc summa militū uoluntate & opera xxiij. diebus Belisarius perfecit, nauesq; à Portu frequētes aderant, frumentum ac cætera ad uictum necessaria importantes. Romani ciues quorum multitudo per finitima oppida constiterant, audita restitutione urbis, mirabili desiderio in patriam demigrabant, præsertim quum ibi frumētī copia haberetur, cuius defectu alibi premebantur. At enim Totilas postquā ista sensit, relictis cæteris curis, Romam petere festinauit. Nondū portas urbis imponere Belisarius ualuerat, quū hostes superuenerunt. Neq; enim fabricorum facultas aderat, à quibus refici potuissent. Gothi prima die nō longe ab urbe contra portam Salariam castra fecerunt. Postridie uero sub ortu solis maximo tumultu atq; clamore ad expugnationem urbis accessere. Belisarius pugnacissimū quemq; militem delectum ad portam, reliquos per mœnia ac propugnacula collocauit, ac subeuntē desuper ferire hostem iussit. Pugnatum est uehementer ab utrisq; nam Gothi ea spe uenerant, ut primo statim clamore urbem confiderent se esse capturos. Qui quum uiderent contrā atq; ipsi rati fuerant resisti, furore & ira incensi ferebantur, temereq; subeuntes de superiori loco percussi cadebant. Maximo conatu & mirabili pertincia illa die utrinque certatum est, pugnaq; mane cœpta ad noctem durauit. Postq; tenebræ factæ sunt, Gothi in sua castra redierunt. Belisarij autem milites partim in mœnibus & propugnaculis, ut erant constiterunt, partim stationem ad portas egerunt. Ne uero hostes per noctem improuisi adirent, tribulos ante portas frequentes iecerunt. Altera quæ sequuta est die Gothi eodem ordine ad urbem accesserunt. Belisarius autem & sui eodem modo resistebant. Sed quum in longum traheretur oppugnatio, milites qui stationem habebant ad portam, subito egressi, pedem conferre aduersus Gothos ac repugnare ex equo ausi, tandē ab ea parte in fugam hostes uerterunt, ac longe à porta multis uulneribus summouerunt. Ita finis oppugnationi impositus est. Post hæc multis diebus intermissis, quum interim uulneribus curandis & armis parandis intendissent, rursus ad urbem oppugnandam Gothi subierunt. Belisarius uero milites suos iam magis fidentes porta educit, & nihilo minus turribus & propugnaculis aliam multitudinem imponit. Cōmittitur ante portam præliū atrox & uehemens, in quo quum signifer Totilæ lancea transfixus

transfixus equo cecidisset, signūq; prostratū esset, summo studio concursum est ab utrisq; à Gothis siquidē ut signum seruarēt, nec tantam ignominiam susciperent, à Belisarij uero militibus, quo signi capti gloriā nanciscerentur. Tandē huius pugnae exitus, ut Gothi quidem signū reciperēt, Belisarij uero milites corpus signiferi obtinerent præter sinistrā manum: in qua quia anulus erat aureus, Gothi eam absciderunt, ne hostes eo potirent. His actis Totilas quia se frustra conari uidebat, prælium diremit, ac postridie abiens Tybur concessit. Eam quippe tenebat urbem, ut supra diximus, maioremq; in modum munita arce, his quasi castris aduersus Romanos utebatur. Romani uero ne subitis incursionibus ab ea parte infestarentur, cunctos Anienis pontes euerterūt. Anio flumen in Hernicis oritur, decurrensq; ex montibus planiciem secat inter Tybur & Romam. Habet uero præaltas ripas & aquarum profunditatem nō transmeabilem. Itaq; pontes super eo principalibus uijs existebant, ceu Salaria & Nomentana & Tyburtina. His igitur tūc pontibus recisis, fieri discursiones aduersus urbem Romam ab ea parte non poterant. Belisarius post Gothorum discessum, portas urbis earumq; feramenta quiete iam fabricari fecit, clauescq; urbis Romæ quasi iterū ab se partē ad Iustinianū in Græciam misit. Finisq; fuit duodecimi anni huius belli. Proximo dehinc anno, ut primum uer incepit, Totilas Tybure profectus, Perusiam duxit. Ea urbs pridē obsidebatur ab alia Gothorū manu. Quūq; deficeret iam frumentū & cætera necessaria ad uictum, Totilas eò profectus est, quo obsidionem magis urgeret, ac omnem spem obsessis auferret. Dum circa Perusiam urbem Totilas cōmoratur, Ioannes quum audisset Totilam in obsidione occupatum esse, senatores uero ac patricios urbis Romæ quos secum Totilas eduxerat, per Campaniæ oppida sub militum custodia reliquisse, famam sui nominis extendere cogitauit per illorum liberationē. Mouens igitur ex Calabria cū delecto equitatu, neq; die neq; noctu intermisso itinere in Campaniam uenit. Totilas uero per id ipsum tempus hæc eadem suspicatus, ualidā Gothorū manū in Campaniā destinauerat. Hi quū Minturnas peruenissent, ibi substiterūt, partemq; suorum aliquam præmiserunt qui oppida specularentur: forteq; fortuna accidit, ut Gothi equites præmissi in Ioannem eiusq; equitatū inciderent, statimq; prælium inter eos cœptum est, in quo præualens Ioannes, multis eorum occisis, plurimis uulneratis, eos in fugam uertit. Ea profligatione etiam hi qui Minturnis remanserant contreriti aufugerunt. Et Ioannes abducendi quos uoluit permagnam habuit facultatem. Nam oppida Campaniæ sine incenibus erant, iam pridem enim Gothi illa euerterāt. Itaq; ex singulis oppidis Romanos capiens, omnes qui ibi reperti sunt de manibus Gothorum liberauit atque abduxit, præter Clementinum & Orestem: quorū alter abire noluit, Imperatorē formidans: alter defectū equorū causatus in ambiguo remansit. Non multi tamen senato

res in Campania reperti sunt, sed mulieres senatorū complurimæ: uiri enim nocte illa qua Totilas urbem cepit, plerique militū agmen sequuti in Portuensem urbem refugerant. Totilas uero quū hæc quæ à Ioanne facta sunt cognouisset, ualde cōmotus est, pœnasque à Ioāne sumere constituit. Itaque parte copiarum in obsidione Perusiæ relicta, ipse cum reliquo exercitu magnis itineribus per Picentes, & Marfos, & Pelignos in Apuliam properauit, transuersisque itineribus profectus non prius destitit, quā in Calabria repertum Ioannem repente inuasit, & cum toto exercitu profligauit, castra etiam cepit. Non tamen permagna cedes facta est à Gothis, nam erat nox quū aggressi sunt castra. Quare faciliter latitando milites in proximos montes euaserunt. Ioannes & Arnulfus Erulorum ductor, qui unā cum Ioanne militabat, Hydruntum ex fuga se receperunt. Militesque postmodum diuersis itineribus ad eos conuenere. Hæc Totilæ uictoria maxime nomen eius inclytum reddidit. Præclarum enim uisum est, regem à Perusiæ mœnibus in Calabriam usque tanta celeritate iter fecisse, quanta uix nudus uiator graderetur. Nec ipse lectica aut rheda delatus, sed pari cū militibus labore equo profectus, armisque suis oneratus incessit. Haud multo post id prælium aliæ à Iustiniano copię in Italiam missæ, Hydrunto applicare cœperunt. Permotus enim Imperator crebris Belisarii literis, qui conditionē belli significans, supplementa postulabat, nouas copias in Italiā mittere decreuerat, & Belisario scripserat, ut in Calabriam se transferret ad recipiendum milites, & bellum aduersus hostes illic gerendum. Ductores uero nouarū copiarum erant Valerianus Armeniorum ductor, & Verus Erulorum. Belisarius quum Imperatoris literas mandataque suscepisset, cæteris Romæ & apud Portū relictis copijs, sub cura & gubernatione Cononis legati, ipse cū noningentis militibus delectis, quorum septingenti equites, ducenti pedites fuerunt, mari delatus, Calabriā petere contēdit. Erat uero propositū eius Tarenti copias exponere, quod abest ab Hydrunto bidui itinere, eoque in loco reliquū exercitum cogere. Sed uento aduersante, cōtra propositum animi sui Crotonis in portu copias exponere coactus est. Vi enim tempestatis nec ante neque retro nauigare poterat. Crotonē igitur expositis copijs, quoniā his in locis pabuli facultas non erat, equites à peditibus separare compellit. Ipse enim cum peditibus & uxore Crotonis remansit, quod Ioannem cum cæteris copijs ad se uocaret: equites uero ultra progredi iussit, & in finibus Turinorum consistere: sic enim perfacile sibi & equis opportuna reperturos, ac futuros tuto in loco, quoniā Lucani montes in Brutios discurrentes, duas ualles arctis aditibus faciunt, nec procul ab altera ualle iuxta littus maris Ruscia est Turinorum castellum, supraque illud est oppidum remotius à mari arduo loco situm, quod Ruscianum uocant. Id oppidum Ioannes præsidio militū custodiebat. Belisarius igitur equites suos ad hæc loca dimisit, eisque præfecit Phasam genere Iberum præstantissimum bello

bello uirum, & Barbationē Thracem, custodireq̃ assidue aditum iussit: his equitibus quū ad ea loca uenissent, casu quodā obuij sunt equites hostium, quos Totilas ad tentandum oppidū miserat, quod supra diximus Ioannis p̃sidio custodiri. P̃elioq̃ cōmisso Belisarij equites, licet pauciores numero, tamen facile superarunt, ac supra ducentos ex hostibus occiderunt. Stantes uero in his locis utpote uictores, & procul ab oculis sui ducis commorantes, neq̃ ordinem neq̃ disciplinam seruabant. Vagantes procul à signis uigilias negligentes, nec exploratores mittere, nec speculatores habere curabant, nec arcta uallis qua facile arcere hostem poterāt custodire. Quæ postq̃ Totilas cognouit, cum tribus equitū milibus profectus, eos nihil suspicantes inuasit: fauces enim illas aditusq̃ prius transgressus est quā Belisarij equites uenturū sensissent. Hinc cædes & profligatio ingens fieri cœpta. Phasas & Barbation erant p̃fecti, quorum Phasas cum turma suorum equitum Totilæ occurrens, mirabilia uirtutis opera edidit, ipseq̃ cum omnibus suis equitibus ad extremum occubuit. Barbation cum duobus tantum comitibus aufugit, cæteri uel capti uel interfecti sunt. Fuerūt & qui statim fugam arripientes ad Belisarium tantæ cladis nunciij euaderent. Belisarius amisso equitatu, quū suspicaretur hostes aduersus se esse uenturos, naues propere conscendit, ac magno cum dolore sese uentis permittēs, eadem illa die Messanam in Siciliam delatus est, quæ distat à Crotone milia passuum circiter nonaginta. Totilas uero quum ea perfecisset, ac uires hostium turbatæ essent, Ruscianū oppidū obsidere constituit. Erant enim in eo oppido trecenti equites à Ioanne collocati, & pedites centum à Belisario nuper missi: præterea Italorum equites & pedites magno numero, quibus si obsiderentur, satis mature defuturi cōmeatus uidebantur. Hac igitur spe Totilas oppidum circumfedit. Per hoc tempus milites à Belisario Romæ relictī Cononem p̃fectum suum interfecerunt. Irati & indignantes quod ille mercatura frumentaria clandestine inita, preciū annonæ quotidie augetet, ijdem milites à Iustiniano per legatos postularunt huius delicti abolitionem, asserentes nisi id concedat Imperator ac stipendia insuper eis debita soluat, se Romā Totilæ esse tradituros: quo quidē metu omnia illis sunt concessa. Obsessi uero apud Ruscianum oppidū, quum defectu annonæ premerentur, sermone cum Totila habito, certi temporis inducias paciscuntur, intra quod tempus nisi ueniant subsidia, oppidū dedere promiserūt. Ex hoc iam apparatus fiebant, à Ioāne quidē ut illis opē ferret, à Totila uero ut prohiberet. Inter hæc Belisarius ex Sicilia Hydruntū uenerat, & Valerianum militesq̃ nouos à Iustiniano missos suscepit: itaq̃ copiarum abunde erat, nec deerant naues quibus ad liberandum obsidione socios ueherentur. Omnibus igitur paratis, ac militibus nauibus impositis, Rusciam nauigarunt. Obsessi uero classem cernentes: nam oppidū celso loco situm mare prospicit: ingenti lætitia exultantes, constituta die deditionem fa-

cere noluerūt. Nec multo post classis uento dissipata, uarijs in locis naues diuisit. Deinde quum Crotonis portu simul conuenissent, rursus inde mouētes Rusciam petierunt. Totilas quum appropinquarent naues, Gothos armari fecit, ac eos per littus contra proras nauium disposuit, hastis & sagittis appellere classem prohibentes. Quos quum uiderent Græci, ac periculū horrerēt, cōmorati aliquo tempore iuxta littus quasi mox descensuri, tandem re desperata, conuersis retro proris abierunt. Consultantibus deinde quid agendum foret pro obsessorum salute, placuit ut Ioannes & Valerianus cum equitatu ac cæteris copijs in agrum Picenum proficiscerētur, ibiq; bellum tumultuose inferrent, quo Totilas succurrere suis rebus, ac obsidionem soluere cogeretur: Belisarius autem cum classe Romam nauigaret, ad seditionem militarem, de qua supra diximus, compescendā, ac frumentum classe conuehendū. His in concilio decretis, Ioannes mature iter arripuit per Apuliam & Marfos in Picentes uadens. Valerianus classe deferri maluit. Itaq; nauibus delatus Anconæ milites exposuit, ac se cum Ioannis exercitu cōiunxit. Nec ob eam tamen rem Totilas obsidionem dissoluit: sed duobus equitum milibus in Picentes missis, qui aduersus Ioannis Valerianiq; copias tuerentur oppida, ipse cum reliquo exercitu in obsidione permansit. Obsessi uero quum penitus iam necessaria deficerent, nec ulla spes auxiliij superesset, Deoferum Italicum & Godilam Thracem ad Totilam mittunt, salutē ac ueniam postulantes. Hi præter expectationē suam perfacilem Totilā reppererunt, uni se duntaxat foedifragium imputare dixit, eiusq; unius pœna fore contentū, cæteris omnibus impunitatē concedere, si secū militare uelint, omnia sua retenturos: sin abire malint, cum singulis uestimentis abituros. Per hunc modum oppidū recepit, & Colaserum præfectū præsidij, qui autor fuerat oppidi secundū conuenta non reddendi, uerberatū prius ac mutilatum interfici iussit, cæteris promissa ex fide seruauit. Remansit uero cum Totila magna pars militū quo res suas retinerent. Alij relictis armis, & equis, & rebus suis omnibus, cum singulis uestimentis Crotonē abierūt. Oppidanorū bona in prædam militibus suis Totilas concessit, corpora tamen libera esse iussit. Per hoc tempus Antonina Belisarij uxor Byzantium profecta est, quo Theodoram Iustiniani uxorem rogaret pro Belisarij ab Italia reuocatione: sed quum Theodoram pauloante defunctam esse repperisset, ipsa pro se Iustinianum adiens, multis precibus cum illo egit, ut maritus ex Italia reuocaretur. Et impetrauit quidē faciliter, præsertim quum belli Parthici timor ingens adesset. Ita Belisarius ex Italia reuocatus, quinquennio ferē postquam uenerat in Græciā redijt, non eadem fortuna fretus in hac ultima expeditione, qua fretus fuerat in prima. Romæ uero abiens tria milia delectorū militū in præsidio reliquit, sub ductu & gubernatione Diogenis legati uiri prudentis & bellorū gnari. Eo abeunte Gothi Perusiā longo tempore obsessam ui & armis ceperunt. Totilas expeditis Calabriæ

Calabriæ Apuliæq; rebus ad obsidionē urbis Romæ redire cōstituit. Faciebant uero sibi animos Belisarij recessus, & ubiq; per Italiā prosperæ Gothorum res, Græcorum aduersæ. Contractis igitur undiq; copijs, quum satis parata essent omnia, Romam ueniens urbem obsedit. Erant Romæ in præsidio delectorum tria milia militum cum Diogene eorum duce uiro singulari: hi uigilando & agendo, & opportunis locis repugnando urbē quamoptime tutabant. Itaq; in longū tempus protracta obsidio est, nec spes ulla Gothi nisi in fame relicta. Durante apud urbem obsidione, Vigilius Pont. Ro. qui tunc Byzantijs erat, cumq; eo permulti ab Italia præstantes uiri, summo studio Iustinianum precabantur, ut Belisariū cum inæstimabili potentia in Italiam remitteret ad obsidionē urbis Romæ dissoluendā, alioquin res ad manifestā tendere ruinā ostendebāt. Hæc eadē Godingus uir consularis à pop. Ro. missus orator precabatur. Iustinianus aut sibi curæ fore res Italiæ respondabat: cæterū differendo ac procrastinando nihil efficiebat. Tandē uero quū acrius infestaret, Liberium quendā ex nobilitate Romana Italico bello ducē pronunciauit, apparatusq; faciendis ab initio uehemens fuit, mox alijs superueniētibus curis, intermisit. Itaq; irrita expectatione inter moras & apparatus tempus transijt. Roma interea durius obsidebatur, Gothi enim expugnata Portuensi urbe, ne quid per Tyberim ad obsessos importari posset effecerant. Oppida quoq; finitima urbi fere omnia in potestatē suā redegerāt, ne qua subsidia inde Romā deferrent. Sed erat legati & militum incredibilis diligentia. Iampridē enim hæc præuidentes omnia intra urbē loca quæ uacua ædificijs erant, frumento conseri fecerant. Ex quo factū est ut deficiente uetere frumento, nouū intra pomeria natū superueniret. Per hūc modū longo tempore obsidionē pertulerūt, deniq; seruassent urbem, nisi ad extremū proditio paucorū eos peruertisset. Ad portā enim quæ est uia Hostiensis, qua ad beati Pauli ædē itur, statio erat militū Isaurorū. Hi post longā obsidionē questi inter se quod multorū annorum stipendijs fraudarent, simulq; grandia sperantes præmia, clam ad Totilam profecti, tradere sibi eam portam cui præsent paciscuntur, tempusq; & modū ad rem patrandā constituūt. Quum uero nox constituta proditioni aduenit, Totilas hæc machinat. Duabus nauiculis in flumine Tyberi dimissis tubicines imponit, iubens ut aduersum fluiuium nauigantes sub ambitū murorū penetrēt. Quumq; ibi fuerint, tunc repente clangorē tubarū quā terribilē emittant. Ipse uero cum exercitu silentio profectus, nō longe ab ea porta de qua diximus consedit. Omnia succedere secundū Totilæ optata. Tubicines enim nauiculis aduecti quū ad eum locum uenissent, terribili ac repentino tubarū sonitu Romanos perculserunt, hostes ab ea parte adesse putantes. Et undiq; ad eum locum concursus est, & qui uigilias circa urbē obibant, eō trepidi decurrerunt. Dumq; omnes concurrant, ac cætera negligunt, proditores soli relicti, porta refracta Totilam &

Gothos intra urbē receperunt, statimq; cædes fieri cæpta est Romanorū & militum. Nec iam de resistendo, sed de fugiendo cogitatum. Fugiebant uero per diuersas maxime portas. Diogenes præfectus quoniā nulla remedia su-
peresse uidebat, cum parte militū Roma egressus Centumcellas petere con-
tendit. Sed Totilas hoc fore suspicatus (nam cæteris amissis id fere solum re-
linquebatur oppidum) insidias eo itinere collocauerat, in quas incidens Dio-
genes, magna parte militum amissa ipse grauiter uulneratus uix atq; anxie
euasit. Erat Romæ inter cæteros ductores Paulus ex Cilicia præfectus equi-
tum turmae. Is in hac turbulentissima nocte quum per urbem captam pluri-
bus locis prælia iniisset, tandem ad molem Adriani cum suis equitibus se re-
cepit. Orta demum luce per urbē redundantibus Gothis, quū & Capitoliū
& Æsquiliæ ac cætera urbis loca iam capta essent, ad molem tamen Adriani
uehementissime pugnabat. Habebat enim Paulus equites quadringentos,
cum quibus & molem & pontē qui iuxta est egregie defendebat, pugnaq; in
ipso ponte commissa multos Gothorum occiderat, ac demum ultra pontem
summueraat. Quæ cernens Totilas, suos à pugna reuocauit. Nullo meorum
sanguine mihi constet inquit horum interitus. Ego uel sedens istos conficiā,
quum nec ipsi nec equi habeant quo in crastinum uitam sustentent. Ita reuo-
catis à pugna suis, & stationibus militum contra pontē molemq; positis, nul-
las obsessis molestias inferre iussit. Paulus & equites diem illam totam & no-
ctem insequutā absq; cibo cōmorati, postridie consultabant quid agendum
sibi potissimum foret. Erant qui equorū carnibus sustentandā obsidionē sua-
debant: hoc rursus consilium horrorē quendam insoliti cibi habere uidebat.
Fugæ uero spem circumfusa Gothorum agmina præripiebant, restabat de-
ditio. Ea uero plena terroris ac dedecoris erat. Itaq; Paulus suscipiens uerba,
Vtuncq; inquit nos uertamus cōmilitones, extrema nobis adesse uidetis. Nā
fugæ quidem nulla facultas est, circumfusus hostiū copiis, ac nos impigre ob-
seruantibus. Dedi uero Gothis supra turpitudinē uilitatemq; consilij, crucia-
tus insuper excarnificationesq; portendit. Barbarorum enim scuitia simplici
mortis genere contenta esse nō solet. Durare uero in obsidione ac cibo equo-
rum pasci, eorum forsitan esset, qui auxilia sibi uentura expectarent. Nobis
autem carentibus ea spe, nulla ratio suadere hanc tolerantiam potest, nisi ui-
lissima detractio mortis: ceu pueri formidolosi dolore confici malunt quā
ferro secari. Ego uero dedi hostibus & tabescere inedia eorū puto qui cor &
sanguinem non habent. At nobis manu strenuis, & præliorum non insuetis
gloriosa mors est complectenda. Sic enim moriamur ut sanguine hostiū ma-
dentes non inulti cadamus: nec rideat hostis nostro interitu, sed fleat: nec iu-
gulum nostrū præbeamus hosti, sed eius iugulū ferro nostro perfringamus.
Quid enim paucorum annorū accessio nobis prodesset, quū & si nūc seruati,
tamen paulopost simus obituri? Gloria extēdere uitā hominibus potest, na-
tura

Pauli ad suos
oratio

tura nō potest. Ite igit̃ mecum ad gloriosam mortē, quam ciues simul & hostes admirabuntur, ac laudibus in cœlum perpetuis ferent. His dictis incensī equites, sese morti deuouerūt. Quare cōplexi sese inuicē & osculati, certissimo moriendi proposito ad dimicandū se parant. Erat enim consiliū in proximā stationē Gothorū ruere, facta q̃ permagna hostiū cæde interire. Quos quū uideret Totilas ad extremū casum parari, ueritus ne hominū desperatorū conatus maiore q̃ pro numero cladē Gothis afferret, caduceatore ad eos misso electionē permisit. Mallēnt ne relictis armis & equis incolumes abire, an omnia retinentes secum militare æquo iure cum alijs militibus. Ea quum audissent equites, latati sunt, ac primo sua relinquere, & Byzantium abire malebant. Postea uero cogitantes longum iter, & insidias uiarum, elegerunt omnes apud Totilā remanere, præter Paulū, eorum ducē, & Mindum Isaurum. Hi duo quia natos & uxores domi habebant, abire maluerunt, quos Totilas uiatico ac cæteris opportunis liberaliter adiutos, Byzantium remisit. Alios quoq̃ ex præsidio milites quot ad ædes sacras confugerant, Totilas inuiolatos esse iussit. In urbem uero Romā neq̃ desæuiuit amplius, neq̃ desolare illam ut prius fecerat perrexit, sed ciues tam ex Campaniæ oppidis q̃ ex cæteris locis studioissime reuocauit, ludosq̃ equestres ac cætera magnificentiæ opera quæ beatīs tranquillisque ciuitatibus fieri consuerunt, insigni apparatu Romæ edidit, quo ciues bonam spem susciperent, ac desiderio urbis allicerentur. Ædes quoq̃ uel euerfas uel incēdio prima illa desolatione conflagratas restituere ac reparare nixus est. Deniq̃ tantum frequentandi Romā studium ostendit, quantum prius ostenderat desolandi. Hanc tantam uarietate mutationemq̃ uoluntatis, alij ex uoto Apostolis facto prouenisse credunt, quorum templa euertisse uideri poterat, quum ciuitatem euertit. Alij ad utilitatem opportunitatemq̃ belli totum referebant. Alij postulanti nuper Totilæ regi Francorum filiam in matrimonium fuisse responsum tradunt, nō esse Totilam Italiæ regem quum urbem Romam euerterit, qua infamia permotum ferunt ad urbem reparandam animum conuertisse. Quacunque deniq̃ causa factū sit, restituere ac reparare urbem Romā conatus est. Post hæc in Siciliam expeditionē parauit. Cuius rei gratia permagnā longarum nauium classē effecit. Addidit etiam onerarias naues permultas. Dumq̃ ea parat, Centumcellas quæ una urbs nondū in potestate suam peruenerat, mari terraq̃ obsidere constituit. Præerat enim ei urbi Diogenes, quē nuper fugisse Roma ostendimus. Collegerat uero manum satis ualidā militū. Quū igitur Gothorū exercitus Centumcellas adiisset, ac prope mœnia eius urbis posuisset castra, Totilas ad Diogenē legatis missis, uel pugna decerneret aduersus Gothos, uel urbem dederet postulauit. Nam expectare à Iustiniano auxilium nequaquam eum debere, quum Romæ tamdiu obsessæ nunquam subuenerit, nisi forte existimet illū Centumcellas pluris facere q̃ Romā. Ad

hæc Diogenes respondit quidem pugna decernendū in præsentia nō uideri:
dedere uero urbē salua existimatione ac fide sua non posse, nisi Imperatore
cōmonefacto, & auxilijs postulatis. Atq; ita quū iusta ac honesta dicere uide
retur, conuentio quædā fit inter Diogenē & Totilā, nisi Iustinianus Impera
tor certior factus per se uel per alium opem tulerit, ad constitutā diem Cen
tumcellas Diogenē esse traditurū, Totilā uero interea molestias nullas infer
re debere. Pro his obseruandis obsides dati. Post ista conuenta obsidionem
Totilas dissoluit, & paratis iam omnibus quæ paranda fuerunt ad bellū Si
ciliæ conuersus est. Et naues quidē ad fretū Siculū præsto ibi fore mandauit.
Ipse uero pedestri itinere Rhegiū usq; profectus, eam urbē expugnare ador
tus est. Præerant urbi Teremundus & Imereus, à Belisario dudum ibi collo
cati. Hi sapius expugnare conatos multis uulneribus Gothos repulerunt.
Quam ob rem desperās Totilas uī posse urbē peruincere, lenta obsidione ad
fame redigere instituit. Itaq; manu quadam Gothorū ibi relicta, ceteram
multitudinē classe ad expugnandū Tarentū duxit, ac faciliter eam urbem ce
pit. Transgressus deinde in Siciliā quum minora quædā oppida uel uī uel pa
tione in potestātē suam redegisset, tandem Syracusas mari terraq; obsedit.
Per idem tempus Gothi quos in Picentes aduersus Ioannē & Valerianum
missos ostendimus, magnis supplementis acceptis, ac superiores bello facti,
Ariminū cepere. Nec procul Rauenna conferto alio prælio, Verū Erulorum
ducem cum copijs omnibus interfecerunt. Et qui apud urbem Rhegiū obsi
debant, Teremundus & Imereus deficiente cōmeatu, sese ac oppidū Gothis
tradiderūt. Hæc simul omnia sub unum tempus Iustiniano nunciata, quum
& Rhegium, & Tarentū, & Ariminū capta, & transitū in Siciliā Totilæ au
disset: attonitus tot rerum motibus, Germanū patruelem suum Italico bello
Gothicoq; ducē pnunciauit, magnosq; subinde apparatus fieri iussit. Huius
rei fama quū in Italiā delata esset, hostes conterruit, & amicos in spem maxi
mam erexit. Erat enim Germanus uir alti animi, nec minoris consilij, libera
litate egregia, ac summa apud populos milites que gratia. Et accedebat his
quod Mathasuntam Theodorici neptem post mortem Vitigidis uxorem
acceperat. Quæ quidem res fauorem Gothorum sibi plurimum conciliarat.
Itaq; statim fama ingens maximaq; expectatio eius per Italiā erat. Quū
esset iam in Illyrico Germanus, Sclauinorum gens transmissa Danubio Ro
mani imperij prouincias inuasit, genus hominum crudele atq; immane: qui
quū se in Macedoniā Thraciamq; conuertissent, tantū Iustiniano metū intu
lerūt, ut Germanū iter in Italiā ceptū intermittere iuberet. Ea mora interue
niente, Gothi per Italiā & Siciliā quadēdi omnia tēpus facultatēq; plurimā
habuere. Inter hæc dies cōstituta aduenit, qua Diogenes Centūcellas trade
re promiserat. Et Totilas ad eū mittens urbē poposcit. Diogenes uero Ger
manum ducem nouiter præfectum Italiæ bello allegabat: ob id mutatā con
ditionem

ditionem rerum, nec posse se urbem tradere asseribat, quum ipse Germanus rei dominus in itinere existat, ac propediē sit in Italia futurus. Totilas in Sicilia Syracusas obsidebat, exercitusq; Gothorum nullo repugnante per uniuersam Siciliam discurrens, omnia prædabatur. In Italia uero Rauenna, & Ancon, & Hydruntum, & Centumcellæ cum alijs quibusdam oppidis durabant in partibus, cætera omnia Gothi possidebant: una modo spes homines sustentabat Germani aduentus, quæ & ipsa defecit. Nam quum uehementer in Italia expectaret, morbo correptus, magno cum dolore suorum in Illyrico diem obiit. Habebat Germanus filios duos, quos secum in Italiā ducebat. Eos Imperator prosequi paternum Italiæ cceptum mandauit, unā cum Ioāne Vitaliani noto iam per Italiam duce ipsorum affine. Nam Ioannes filiam Germani uxorem habebat. Itaq; Ioannes ac Germani filij exercitum ducentes, Salonas peruenerūt. Et quoniam hyems erat, hybernare illi constituerunt, primo statim uere Rauennam traiecturi. Per hæc ipsa fere tempora Liberius à Iustiniano cum classe in Siciliā missus, Syracusas ingressus est, Gothi qui stationem in portu habebant, prohibere ingressum nequaquā ualentibus: sed mox ueritus rerum necessariarum defectum, quem suorum multitudo in urbe obsessa breui tempore inductura uidebatur, abire constituit. Itaq; paucis post diebus cum eadē classe Syracusis abiens, Panormū nauigauit. Inter hæc Iustinianus mutato rursus proposito, Narsetē eunuchum Italico bello ducem præfecit, illiq; pecunias & exercitū large promisit. Et Ioannes scripsit ne in Italiā trañceret, sed Salonis manens aduentū Narsetis præstolaretur. Narsetes igit suscepto impigre negotio, magnas undiq; copias parare instituit: in quibus comparandis gratia eius ac potentia plurimū adiuuabat. Erat enim arcanorū Imperatoris omniū conscius ac moderator, per magnasq; amicitias & clientelas cum regibus proceribusq; barbarorū habebat. Apparitibus factis, & copijs in Illyrico sibi adesse iussis, quum ipse ingressus iter Philippopolim quæ est in Thracia iam peruenisset, cōsistendi ac morādī in ea urbe necessitas incubuit. Hunni siquidē magno exercitu Macedoniam Thraciamq; ingressi cuncta populabant, ac uias præcluserant. Tandē uero quū pars Hunnorum una Thessalonicam, altera Byzantiū petiisset, profectus inde Narsetes iter suū prosequutus est. Iā Totilas cognito apparatu hostiū, in Italiā redierat. Siciliensi aut bello quatuor ex ducibus suis præfectos reliquerat. Ipse quæ opportuna uidebant per Italiā prouidebat. Vt uero & ipse potentia suam aduersus Græcos ostentaret, ac uice uersa eos inuaderet, classē magno nauium longarum numero in Græciam misit, iubens ut quammaximo fieri posset tumultu cuncta popularentur. Ea classis Corcyram primo, ac proximas insulas diripuit: mox in continentem transgressa, per Cyprum & Acarnaniam & Aetoliam cuncta incendijs rapinisq; fœdauit, mareq; obseruans multa Græcorū nauigia quæ in Italiā Illyricūq; nauigabāt excepit, totumq;

totumq; mare infestū & inutile nauigātibus reddidit. Dum hæc per Græciā à Gothis gerunt, Totilas nouo exercitu in Picentes misso, Anconē terra maricq; obsideri mandauit. Duces uero præfecit huic expeditioni tres, Scipuarē, & Vdilam, & Gothidilū, quibus etiā classem attribuit nauium longarū quæ draginta septem. Obsessa igitur Ancone, ac terra maricq; oppugnata, maximo in periculo ea ciuitas uersabat: quamobrem Valerianus qui Rauennæ præerat, quoniā per seipsum succurrere obsessis desperabat posse, Ioannem Vitaliani qui Salonis erat, per literas hortatus est, ad opē simul obsessis ferendā. Ioannes uero, & si mandatū sibi à Iustiniano fuerat, ante Narsetis aduentū in Italiā ne traiceret, tamen in tāto sociorū periculo minime sibi quiescendū ratus, milites è toto exercitu delectos, nauibus decem & octo imposuit, profectusq; Salonis Rauennā uersus nauigauit. Ei nauigāti obuiā processit Valerianus cum xij. longis nauibus quamoptime ad pugnā structis. Collocuti inter se duces, & quæ optima factu uidebant, cōmuni consilio decretis, tota simul classe ad hostē nauigarunt. Quumq; Anconitanæ urbi appropinquassent, littori applicuerūt in loco quē Duassum incolæ uocāt. Quod postq; senserunt Gothorū duces, & ipsi se ad pugnā cōparantes, delectis militibus naues suas cōpleuerunt: quūq; satis structi paratiq; essent, progressi aliquanto aduersus hostes sese pugne obtulerūt. Erant Gothorum naues quadraginta septē, Græcorū autē triginta. Duces uero classis Græcorū Ioannes & Valerianus. Gothorū autē Vlidas & Gotthildus. Nam Scipuar cū reliquis copijs ad tuēda castra remāserat. Hortati igitur utriq; suos, & ad spem uictoriæ militari oratione animis militū incēsis ex cōposito conflixerāt. Statimq; initio pugna fuit acerrima, obuiā concurrētibus proris, & omni nixu sese mutuo peruadentibus, magnisq; utrinq; animis res gerebat: nec quisq; erat in tanto numero segnis, sed & sagittis, & contis, & gladijs tanq; in pedestri pugna certabant. Procedēte uero certamine, Gothorū classis deteriori loco esse cœpit. Pugnatores enim quāuis egregij, tamen rerū maritimarū experiētiā nō habentes, seipso conturbabāt. Naues qbusdā locis simul plures cōglobatæ sese mutuo impediabant. Alię hoc ipsum uitantes, separatæ suorū tutela circūueniebant ab hostibus. Græcos uero scientia ac disciplina rerū naualiū plurimū adiuuabat. Seruati ordines, nulla conglobatio, nulla extra tutelam suorū separatio conspiciebat. Itaq; ut par fuit, tandē superiores pugna Græci fuere. Sūmersæ aliquot Gothorū naues, cū ipsis pugnatoribus & nautis perierūt. Multæ expugnatae incredibili cæde capiunt. Quod quū uiderent Gothi, fugā demum arripuerūt. Decē tantūmodo Gothorū naues integræ refugerūt ad littus, cæteræ uel captæ uel summersæ sunt. Virorū autē & in prælio & in fuga plurima strages fuit. Qui ad terrā refugerāt Gothi crematis cōfestim nauibus, ne illis potiretur hostis, in castra redierunt. Ibi trepidantibus cunctis, placuit obsidionem dissoluere. Ita propere desertis castris Auximum se receperunt.

Ioannes

aliter hi pau-
lo supra

Ioannes & Valerianus cum uictrice classe summa leticia & incredibili Anconitanorum gaudio portū ingressi hostium castra inuadere properabāt. Sed deserta reperientes, omnē cōmeatum qui illic erat, in urbem deferri fecerunt. Ipsi autē paucis post diebus abeuntes, Valerianus Rauennā, Ioannes Salonas reuersi sunt. Hæc pugna uehementer fregit Gothorum animos, & quasi initium fuit eorum ruinae. Totilas enim hac percussus plaga, magnā copiarū partē ex Sicilia reuocauit. Itaq; Artauanes Iustiniani dux qui Liberio successerat, classemq; ab eo susceperat, potentior per Siciliā factus, non solum liberauit obsidione socios, uerumetiā Gothos pluribus locis per oppida obsedit. Nec multo post Crotoniatis longa obsidione Gothorū laborantes classis Græcorum insperato superueniens liberauit, ac hostes multa cæde perfregit. Fugientium Gothorum pars Tarentum petijt, pars Scyllæum in montē se proximum recepit: quæ quidem res superiori cladī adiuncta multo magis perfregit Gothorum animos, præsertim quū de aduentu Narsetis in Italiā, deq; eius apparatibus multa crebri rumores circumferrent, ac defectiones quædam iam tunc fieri cœptæ sunt aduersus Totilam. Regnaris quidam uir inter Gothos clarus, qui Tarento præerat, & Morras qui Acherusiæ cum oppidis quæ custodiebāt, & cum militibus qui erant in præsidijs, ad Iustiniani partes transuerūt. Et motus quidam in Sardinia aduersus Gothos fieri nuntiabatur. Quū hæc esset conditio rerum per Italiā, Narsetes coactis per hyemem copijs ad iter se comparauit. Habebat uero exercitum tantum, quantum uix alijs simul omnes duces in Italiā hoc bello adduxerāt. Pecunijs enim abunde à Iustiniano concessis, ipse etiam in erogando & largiendo magnificus, non solum ex Thracia & Græcia, uerumetiā ex alijs locis copias ingentes cōtraxerat. Nam & Longobardorū supra quinq; milia pugnacissimorū hominū Albuino rege concedente susceperat, & Erulorū tria milia ad eū uenerant: Hunnorū quoq; multitudo ingens confluxerat. Præterea Cumades Persa Romanæ militiæ assuetus, cū non contēnenda Persarū manu ad eum uenerat. Et Assuades pugnacissimus adolescens, cum quingētis bellatoribus Gepidarū gentis. Et Ioannes cognomento Phagas, cum Græcorū Thracūq; exercitu. Præterea Ioannes Vitaliani suū ac filiorum Germani exercitum illi coniunxerat. Has igit copias habens Narsetes ut primū aduentare uer cœpit, ex Illyrico per Dalmatiā & Liburniam circuito maris sinu pedestri itinere in Italiā transijt, primoq; ingressu in Venetis constitit. Duæ erant uiae quibus ex Venetis proficisci commode ualeret, una secus Adriaticū mare, altera per mediterraneam regionem, utraq; difficultates plurimas habere uidebatur. Nam secus mare Atesis stagna facit, quæ pluribus fossis in mare egeruntur. Et Padus in plura, ut ita dixerim, flumina diuisus, multis in locis interrumpit iter, locaq; pleraq; sunt impedita ac palustria, ut sine maxima difficultate exercitus traduci non possint: & mediterranea regione Teias uir Gothus

cum magnis copijs à Totila Veronā missus, transitum Atesis Padiq; præcluserat. Hæc enim duo flumina ex alpibus quæ Italiā à Gallia & Germania separant discurrentia, in mare Adriaticū deferunt. Itaq; ex Venetis proficiscenti necesse est eā transire, uel iuxta maris littus, ubi stagna sunt & paludes pluribus fossis mari egesta, & Padi ora inter Rauennā & fossas Clodias plura interrumpūt, uel à mediterranea regione ubi eadē illa flumina magna & integra sunt transmittenda, & si quis repugnet, faciliter prohiberi transitus possit. Quū igit̃ Veronæ, quæ ciuitas est super Atesi fluuio, esset Teias, habetq; copias ad prohibendū sufficētes, Narses omissio mediterraneo itinere, uiam per littus Adriatici maris elegit: quoniam illa hostibus carebat, & erat alioquin breuior. Profectus ergo per Clodias fossas & Adriaticum agrum, pontibus & nauibus ubicūq; flumina & aquæ interrūpebant factis, Rauennam cū omnibus copijs tandē peruenit. Ibi Valerianus & Iustinus duces cū suis insuper copijs Narseti coniungunt. Erāt uero per Italiā ueterani milites permulti, quibus stipēdia longi temporis debebant, & ob hoc infensis mentibus expeditiones obibant. His omnibus Narses stipendia persoluit, animosq; illorū sanauit atq; erexit. His conficiendis ac recreando exercitu nouē diebus Rauennæ cōmoratus, demū inde mouens Romā petere contendit. Vsdrilas per id tempus Arimino præerat, uir inter Gothos bello insignis. Is quū in agrū Ariminensem peruenissent prima Narsetis agmina, transitum eorum impedire conabat. Amnis q; præterfluit Ariminū, imbribus creuerat. Pons uero super eo amne ita sub ipso oppido constitit, ut faciliter impediat. Egressus igit̃ Arimino Vsdrilas quū ex ulteriori ripa repugnaret, non multum tamen iam flumen transissent, pugna nō longe à mœnibus oppidi cōmittit. In qua Erulorū quidā eques cominus pugnās Vsdrilā occidit, militesq; eius morte ducis cōterriti, in oppidū trepidi refugerūt. Caput Vsdrilæ ad Narsetē relatū est. Narses uero lætatus augurio, quod primo ingressu princeps aduersarius à suis interfectus esset, spe bona plenius iter cōficiebat. Licet enim Ariminū capiendi certissima facultas adesset, tamen circa id cōmorari noluit, ne tantas copias in obsidione unius oppidi distineret. Itaq; Ariminum prætergressus, iter suū prosequutus est. Totilas uero cognitis his quæ in Venetis gesta fuerūt, & transitu aduētūq; Narsetis ad urbē Rauennā intellecto, quanq; copiarū suarū fere omnes apud Teiā erant, tamen ipse cum Narsete manū conferere statuit: sed cōmissa pugna ab hostibus interfectus est. Gothi quicūq; ex prælio aufugerant, Padū amnē transgressi, Papiæ & circa ea loca cōstitere. Ibi quū de nouo gentis duce cogitarent, Teias omniū iudicio prælatus rex Gothorū deligitur. Factus per hunc modū rex thesauros quos Totilas Papiæ cōgesserat ilico suscepit, ac reparare uires, exercitū cogere, arma tribuere, equos largiri, & omnia impigre obire nō destitit, ad Francos etiam mittere, eosq; pellicere in societate belli. Hæc audiens Narses, Valerianū cum suis
copijs

copijs circa Padū quasi in custodiam esse iussit, ne metu dempto Gothi licentius uagarentur. Ipse uero cum reliquo omnium exercitu Romam petijt. In itinere Narniā ultro se deditur suscepit, Spoletinis milites concessit, qui praesidio sibi forent, donec eorum mœnia dudū à Gothis euerſa reficerentur. Misit quoque Perusiā qui deditiōem postularent. Erant Perusię duo praefecti militū, Meligedius & Vlithus. Hi discordes inter se plurimum differebant. Meligedius enim dedere urbem cupiebat, Vlithus uero cōsciū proditiōis & cedis Cypriani, quā dudū effecerat, repugnabat pœnam meritam reformidans. Ita se ditione orta Vlithus interficit, Perusiāque à Meligedio Narseti traditur. Narſes post hęc Romam profectus urbē obsedit. Cōditio uero urbis Romę per ea quidē tempora hęc erat. Ciues superioribus calamitatibus afflicti nō admodū multi in urbe uersabantur. Solitudo nōnullas uias totas habebat, ædificia pluribus in locis collapsa, aut cremata cernebantur. Neque enim Totilas reparationi suffecerat, praesertim ciuibz exinanitis ac maxima ex parte deletis. Itaque Gothi magnitudinē urbis tueri posse diffisi, locū delegerant nō magnum iuxta sepulchrū Adriani, quē egregie uallo fossaque munitū ad cætera mœnia cōiunxerat. Congestisque in eum locū rebus suis illo pro arce ac praesidio utebantur. Nec tamē custodiam urbis deseruerūt, sed eam quantum poterant tuebantur. Narſes igitur quū expugnare urbem statuisset, pluribus simul locis mœnia aggressus est. Cōcurrentes uero ad ea loca Gothi de mœnibus repugnabant. Dum ista fiunt ac geruntur, milites quidam Narsetis remotiora petentes loca, quū ibi solitudo esset, scalis mœnia conscenderūt. Inde clamor factus captam urbē ostendit, Gothique omiſſa defensione alij Portuensē urbem fuga petierūt, alij ad sepulchrū Adriani in arcem se receperūt. Per hunc modū Narſes Roma potitus est. Arcē uero tunc obsessam haud multo post tempore pactione recepit. Erant in Campania nōnulli patricij generis, quos propter maiorū autoritatē & gratiam Totilas in urbem redire nō passus fuerat. Alij præterea ex ordine senatorio quos ut suspectos Gothi eō miserant, hos omnes cum filiis & agnatis eorum Gothi interfecerūt: trecentos insuper adolescentes Romanos Totilas quasi milites delegerat, re uera autē obsides adduxerat & trans Padū in expeditionē miserat, qui omnes postquam Roma in potestatē Narsetis deuenit à Gothis interfecti sunt. Per id tempus Regnaris qui Tarento præerat, quū Teiā factū regem Francosque in societate uenturos audisset, pœnitentia ductus quod ad partes Iustiniani transisset, ad Gothos redire statuit. Ut uero obsides reciperet suos, hęc machinat. Ad Macurium præfectū Hydrunti mittit, & auxiliū poscit aduersus Gothorum copias quas contra se uenturas cognouisse simulauit. Macurius autē nihil fraudis suspicatus quinquaginta milites ad eum Tarentū misit, quos Regnaris statim in carcerem coniecit, & Macurio scripsit si milites suos uelit, obsides eius quos penes se habebat reddat. Hęc audiens Macurius conturbatus est, paucisque

D d militibus

militibus in praesidio Hydrunti relictis, ipse cum cæteris copijs aduersus Re-
 gnaridem profectus est. Regnaris uero nihil moratus milites quos acceperat
 omnes occidit, egressusq; Tarento aduersus Macuriũ prælio cõmisso su-
 peratur, multisq; suorũ amissis in fugam conuertit. Qui quũ Tarentũ redire
 nequiret, omnibus uijs præclusis, Acherusiã se recepit. Narfes inter hæc Por-
 tum missis eò copijs obsedit, ac tandẽ recepit. Post hæc Centumcellas eodẽ
 modo aggressus in potestatẽ suam reduxit. Teias uero Francorũ gentẽ solici-
 tare, ac in societate asciscere non cessabat. Et modo pecunias, modo participa-
 tionem dominationis per Italiam polliceri. Sed Franci iam pridẽ cõstituerat
 se huiusmodi bello nõ immiscere. Itaq; Gothorũ spes in irritũ ceciderũt. To-
 tilas dum uiueret, pecunias regias partim Papiæ congregauerat, partẽ etiam
 nõ paruam Cumarũ in arce seposuerat, eiq; arcis fratrem suũ præfecerat. Id
 quũ intellexisset Narfes, partẽ exercitus misit ad obsidendũ Cumas. Ipse ue-
 ro consistens reparare urbem ac frequentate conabatur. Ne uero Gothi qui
 erant trans Padũ, succurrere uel Cumis uel alijs locis possent, Ioannẽ Vitalia-
 ni & Filimuntẽ cum eorũ copijs in Hetruria cõmorari iussit, qui conatus ho-
 stium primĩ exciperent & retunderent. At enim Teias ubi sensit Cumas ob-
 sideri, ferre opem cõstituit his qui obsidebant. Profectusq; ex oppido Papiæ
 magnis transuersisq; itineribus ad littus Superi maris duxit, inde per Picen-
 tes & Marfos in Campaniam peruenit. Quod postq; Narfes intellexit, Ioan-
 nem cum exercitu ex Hetruria reuocauit. Ipse uero Narfes cum his alijsq; co-
 pijs profectus certissimo cõfligendi proposito Campaniam petijt. Vesuius
 est Campaniæ mons, per cuius uerticem caligo & flamma quandoq; euomi-
 tur. In radicibus uero eius montis fontes sunt dulciũ aquarũ, fluuiusq; ab his
 fit, qui Dracon appellat, fertur autẽ nõ procul Nuceria urbe: habet autem is
 fluuius latitudinẽ exiguam, profunditatem uero ita magnam ut neq; pediti
 neq; equiti sit transmeabilis. Circa eum fluuiũ ambo exercitus cõstituerunt ca-
 stra habentes, Narfes quidẽ citra flumẽ, Teias uero ultra. Medius inter utra-
 que castra fluens amnis decurrebat. Pontem qui unicus iungebat ripas Go-
 thi occuparant. Itaq; in eorũ potestate erat pugnam uel detrectare uel inire.
 Duobus mensibus in his locis exercitus cõmorati sunt. Quũ interim cupien-
 ti Narseti & suis cõferendi manus nulla facultas esset, tantũ ad ripas utriq; ue-
 nientes sagittis & telis se plurimũ feriebant. Cõmissa sunt etiam per id tem-
 pus multa singularia certamina ex prouocatione hincinde facta, transgres-
 sisq; pontem Gothorũ milites cũ Narsetis militibus singulari certamine de-
 pugnant. Mare satis erat propinquũ, classẽq; in mari habebant Gothi,
 quæ frumentũ cæterumq; cõmeatum in littore exponebat. Inde in castra de-
 ferebatur. Sed postq; Gothorum classis prodicione amissa est, nec amplius
 mari cõmeatus facultas haberi poterat, eo defectu cõpulsos Gothos neces-
 sitas cõpulit castra mouere. Itaq; deserto ponte & circa amnem loco in prox-
 mum

mū inde montē quē Lactēū incolæ uocant abierūt. Hos secutus Narses quū eos inuadere propter asperitatē montis nequiret, circa radices eius montis cōsedit. Gothi autē quū nihilominus in eo loco penuriā rerū premerentur, statuerunt prælio decernere. Structa q̄ de superiori loco acie hostes nihil tale suspicantes repente adorti sunt. Hic nec struendi aciem neq̄ milites alloquendi spaciū: cōcursum est ab hominibus ut fors tulit, & quia Gothi relictis eq̄s pedestri acie pugnabant, Narses quoq̄ pedestres occurrerūt. Atrox pugna & ubiq̄ cruentissima fuit. Gothi enim desperatione obstinate certabāt, Narses uero milites cōscientia multitudinis cedere erubescabant, præsertim quū eos per superiores dies deferere prima castra cōpulissent, quū in montē refugos penē obsedissent. His rationibus utriq̄ incensū fortiter dimicabant. Non præteribo in hac pugna insigne Teiæ regis Gothorū factū. Ille enim heroica quadā fortitudine præditus inter primos pugnatōres esse uoluit. Erat autē sagulo armisq̄ egregie conspicuus, sinistra scutū, dextra pilū quatiebat. Aduersus hunc cōgressi plures ab eo interfecti ceciderūt. Itaq̄ in eum tela undequaq̄ uolitabant. Ille mirabilia fortitudinis opera edebat uigore animi ac robore corporis incredibili. Quū tandē in scuto eius permulta pila infixæ cohæsisserent, atq̄ ob hoc uersare scutū impediret, stans ad hostē cōuersus aliud sibi scutū afferri clamitauit, nominatim uocans armigerū suū à quo scutū afferri iubebat. Id ubi allatū est, priore dimisso scuto nouū assumpsit. In hac mutatione scuti letaliter uulneratus à uolitante telo quū multū sanguinis effunderet, nihilominus fortissime pugnans, nunquā pedē retulit, nunq̄ frontem ad suos deflexit, sed in hostē cōuersus continue dimicans ad extremū in faciem corruit. Erat fere sexta diei hora quū Teias occubuit. Gothi tamen ob regis mortē nequa q̄ deterriti usq̄ ad noctē pugnauerunt nunq̄ pedē referentes. Factis deniq̄ tenebris pugna cessauit, quū primo solis ortu cœpta fuisset. Ea nocte utriq̄ armati steterūt: utq̄ dies apparuit, rursus in pugnā reditū est, & usq̄ ad solis occasum cum magna strage utriusq̄ partis dimicatū. Tandē uero Gothi ad Narsetem oratoribus missis uelle se Italia excedere obtulerūt, si incolumes abire asportareq̄ sua permittant. Sin hæc sibi nō permittat Narses, quandiu uiuant tandiu pugnare non desituros esse. Quæ quū intellexit Narses, in cōsilio re discussa illis permittere decreuit, ne aduersus desperatos homines magno suorū detrimento uictoriā adipiscat. Inter hæc ad mille equites ex Gothorū castris aufugerant, magnisq̄ itineribus Papiam & alia trans Padū oppida petierūt. Reliqui autē fœdere cum Narsete icto sua priuatim asportantes Italia excedere, ac nunq̄ aduersus Romanū Imperiū bellum gerere promiserūt, libertate tamē retenta sine ulla Romani Imperij subiectione. Quo facto Cumas ac cætera quæ supererant oppida Narses recepit. Finisq̄ fuit anni decimioctauī huius belli.

EPISTOLA IORNANDIS AD CASTALIUM
DE ORIGINE GETARUM

OLENTEM me paruo subuectum nauigio, oram tranquilli lit-
toris attingere, & minutos de priscorum (ut quidam ait) stagnis
pisciculos legere, in altum frater Castali laxare uela compellis, re-
lictocq; opusculo quod intra manus habeo, id est de breuiatione
chronicorum, suades ut nostris uerbis duodecim Senatoris uolumina de ori-
gine, actuq; Getarum, ab olim usq; nunc per generationes, regesq; descen-
dente, in unū & hoc paruo libello coartem. Dura satis imperia, & tanquam
ab eo qui pondus huius operis scire nolit imposita. Nec illud aspicias, quod te-
nuis mihi est spiritus ad implendam eius tam magnificam dicendi tubam.
Superat nos hoc pondus, quod nec facultas eorundem librorum nobis da-
tur, quatenus eius sensui inseruiamus. Sed ut non mentiar, ad triduanam le-
ctionem dispensatoris eius beneficio libros ipsos antehac relegi. Quorum
quamuis uerba non recolo, sensus tamen & res actas credo me integre tene-
re. Ad quos nonnulla ex historijs Græcis ac Latinis addidi convenientia, ini-
tium, finemq; & plura in medio mea dictatione permiscens. Quare sine con-
tumelia quod exegisti, suscipe libens, libentissime lege. Et si quid
parum dictum est, & tu ut uicinus genti commemoras,
adde. Ora pro me frater charissime.

IORNANDIS DE ORI-

GINE ACTVQVE GETARVM LIBER

MAIORES nostri (ut refert Orosius) totius terræ circulum oceani limbo circumseptum triquetrum statuere, eiusque tres partes, Asiam, Europam, & Africam uocauere. De quo tripartito orbis terrarum spacio innumerabiles pene scriptores existunt: qui non solum urbium, locorumue positiones explanant, uerum etiam & quod est liquidius, passuum miliariumque dimetiuntur quantitatem. Insulas quoque marinis fluctibus

intermixtas, tam maiores, quam etiam minores, quas Cycladas, uel Sporadas cognominant, in immenso maris magni pelago sitas determinant. Oceani uero intransmeabilis ultiores fines non solum non describere quis aggressus est, uerum etiam nec cuiquam licuit transfretare: quia resistente uelua, & uentorum spiramine quiescente impermeabiles esse sentiantur, & nulli cogniti, nisi soli ei qui eos constituit. Ceterior uero eius pelagi ripa quam diximus, totius mundi circulum in modum coronæ ambiens, fines suos curiosis hominibus, & qui de hac re scribere uoluerunt, perquam innotuit, quia & terræ circulus ab incolis possidetur. Et nonnullæ insulæ in eodem mari habitabiles sunt, ut in orientali plaga, & Indico oceano. Hippodes, Iamnesia sole perusta, quamuis inhabitabiles, tamen omnino sui spacio longo latoque extensæ. Ta-
probane quoque in qua exceptis oppidis uel possessionibus dicunt munitissimas urbes, decoram Sedaliam, omnino gratissimam Silestantinam, necnon Etheron, licet non ab aliquo scriptore dilucidas, tamē suis possessoribus affatim refertas. Habet in parte occidua idem oceanus aliquantulas insulas, & pene cunctas ob frequentiam euntium & redeuntium notas. Et sunt iuxta fretum Gaditanum haud procul, una Beata, & alia quæ dicitur Fortunata, quamuis nonnulli & illa gemina Galliciae & Lusitaniae promontoria in oceani insulis ponant. In quorum uno templum Herculis, in alio monumentum adhuc conspicitur Scipionis, tamen quia extremitatem Galliciae terræ continent, ad terram magnam Europæ potius, quam ad Oceani pertinent insulas. Habet tamen & alias insulas interius in suo aestu, quæ dicuntur Baleares, habetque & aliam Meuaniam: necnon & Orcadas numero xxxiiij. quamuis non omnes excultas. Habet & in ultimo plagæ occidentalis aliam insulam nomine Thyle, de qua Mantuanus. Italia tibi seruiat ultima Thyle. Habet quoque is ipse immensus pelagus in parte arctoa, id est, septentrionali amplam insulam nomine Scanziam, unde nobis sermo, si dominus iuuerit, est assumendus:

Dd 3 quia

quia gens cuius originem flagitas, ab huius insulæ gremio uelut examē apū erumpens, in terram Europæ aduenit. Quomodo uero, aut qualiter, in subsequētibz (si dominus donauerit) explanabimus. Nunc autem de Britannia insula quæ in sinu Oceani inter Hispanias, Gallias, & Germaniam sita est, ut potuero, paucis absoluam. Cuius licet magnitudinē olim nemo (ut refert Liuius) circumuectus est, multis tamen data est uaria opinio de ea loquendi. Quandiu siquidem armis inaccessam Romanis Iulius Cæsar prælijs ad gloriam tantū quæsitis aperuit peruiam. Deinceps mercimonijs, aliasq; ob causas multis patefacta mortalibus, non indiligenti quæ secuta est ætati, certius sui prodiderat situm, quam ut à Græcis Latinisq; autoribus acceperimus, persequimur. Triquetram eam plures dixerē, cono similem, inter septentrionalem, occidentalemq; plagam proiectam, uno qui magnus est angulo in Rhēni ostia: dehinc correptā latitudine obliqua retro abstracta in duos exire alios: geminoq; latere longiore Galliam prætendit, atq; Germaniam. In duobus milibus trecentis decē stadijs latitudo eius ubi patentior: longitudo non ultra septem milia centum triginta duo stadia fertur extendi: modo uero dumosa, modo syluestri iacere planicie, montibus etiam nonnullis increfcere: mari tardo circumflua, quod nec remis facile impellentibus cedat, nec uentorum flatibus intumescat: credo quia remotæ longius terræ causas motibus negāt, quippe illuc latius quā usquam equor extenditur. Refert autē Strabo Græcorum nobilis scriptor, tantas illam exhalare nebulas, madefactam Oceani crebris excursibus, ut subtectus sol per illum penē totum scēdiorem qui serene est diem negetur aspectui, noctem quoq; clariorem. In extrema eius parte Memma quam Cornelius etiam annalium scriptor narrat, metallis plurimis copiosam: herbis frequentē, & his feraciorem omnibus, quia pecora magis quā homines alat. Labi uero per eam & multa quā maxima, relabiq; flumina gemmas margaritasq; uoluentia: sylorum colorati uultus, torto pletriq; crine & nigro nascuntur. Calidoniam uero incolentibus rutilæ comæ: corpora magna, sed fluida: qui Gallis siue Hispanis à quibusq; attenduntur affimiles. Vnde coniectauere nonnulli, quod ea ex his accolæ continuo uocatos acceperit: inculti æque omnes populi, Regesq; populorum: cunctis tamen in Calidonijs metallum cōcessisse nominandi, autor est Dio celeberrimus scriptor annalium. Virgeas habitant casas: communia tecta cum pecore, syluæq; illis sæpe sunt domus. Ob decorem nescio, an aliam ob rem, ferro pingunt corpora. Bellū inter se aut imperij cupidine, aut amplificandi quæ possident, sæpius gerunt, non tantū equitatu uel pedite, uerum etiam bigis, curribusq; falcatis: quos more uulgari Essedas uocāt. Hæc pauca de Britannię insulæ forma dixisse sufficiat: ad Scanzia insulæ sitū quā superius reliquimus, redeamus. De hac enim in secundo sui operis libro Claudius Ptolemæus orbis terræ descriptor egregius meminit, dicens. Est in oceani arctoo salo posita insula

ta insula magna nomine Scanzia, in modū folij cedri, lateribus pandis post longū ductū concludens se: eius ripas influit oceanus. Hæc à fronte posita est Vistulæ fluuij qui Sarmaticis montibus ortus, in conspectu Scanziae septentrionali Oceano trifidus illabitur, Germaniam Scythiamq; determinans. Hæc ergo habet ab oriente vastissimum lacum in orbis terræ gremio: unde Vagi fluuius uelut quodam uentre generatus in oceanum undosus euoluitur. Ab occidente nanque immenso pelago circumdatur: à septentrione quoque innauigabili eodem vastissimo concluditur oceano, ex quo quasi quodam brachio exeunte, sinu distento, Germanicum mare efficitur. Hic gentes quæ carnibus tantum uiuunt: ibi etiam parua, sed plures perhibentur insulæ esse dispositæ, ad quas si congelato mari ob nimium frigus lupi transierint, luminibus feruntur orbari, ita nō solum inhospitalis hominibus, uerum etiam beluis terra crudelis est. In Scanzia uero insula, unde nobis sermo est, licet multæ & diuersæ maneant nationes, septem tamen eorum nomina meminit Ptolemæus. Apum ibi turba mellifica ob nimium frigus nunquam reperitur. In cuius parte arctoa gens Adogit consistit, quæ fertur in æstate media xl. diebus & noctibus lucas habere cōtinuas. Itēque brumali tempore, eodem dierum noctiumq; numero lucem claram nescire. Ita alternato mœrore cum gaudio, beneficio alijs damnoq; impar est, & hoc quare? Quia prolixioribus diebus solem ad orientem per axis marginem uident redeuntem, breuioribus uero nō sic conspicitur apud illos, sed aliter, quia Austrina signa percurrit, & qui nobis uidetur sol ab imo surgere, illis per terræ marginem dicitur circuire. Aliæ uero ibi gentes tres Crefennæ, qui frumentorū non quarunt uictum, sed carnibus ferarum, atq; auium uiuunt, ubi tanta paludibus foetura ponitur, ut & augmentum præstent generi, & satietatem ac copiam genti. Alia uero gens ibi moratur Suethans, quæ uelut Thuringi equis utuntur eximjs. Hi quoq; sunt qui in usus Romanorum Saphirinas pelles commercio interueniente, per alias innumeras gentes transmittunt, famosi pelliū decora nigredine. Hi quū inopes uiuunt, ditissime uestiuntur. Sequuntur deinde diuersarum turba nationū, Theusthes, Vagoth, Bergio, Hallin, Liothida, quorum omnium sedes sub humo plana ac fertili, & propterea inibi aliarum gentiū incursionibus infestantur. Post hos Athelnil, Finnaithæ, Feruir, Gautigoth, acce hominum genus, & ad bella promptissimum. Dehinc mixti Euageræ Othingis. Hi omnes exesis rupibus, quasi castellis inhabitant ritu beluino. Sunt ex his exteriores Ostrogothæ, Raumaricæ, Raugnaricj. Finni mitissimi, Scanziae cultoribus omnibus mitiores: necnon & pares eorum Vinouiloth, Suethidi, Cogeni in hac gente reliquis corpore eminentiores, quamuis & Dani ex ipsorum stirpe progressi, Erulos proprijs sedibus expulerunt. Qui inter omnes Scanziae nationes nomen sibi ob nimiam proceritatem affectant præcipuū. Sunt quanquam & illorū positura Granni, Aganziae.

Vnixæ, Ethelrugi, Arochiranni, quibus non ante omnes, sed ante multos annos Rodulf rex fuit, qui contempto proprio regno, ad Theoderici Gothorū regis gremium conuolauit, & ut desiderabat, inuenit. Hæ itaq; gentes Romanis corpore & animo grandiores, infestæ sæuitia pugnae. Ex hac igitur Scanzia insula quasi officina gentium, aut certe uelut uagina nationum cum rege suo nomine Berig, Gothi quondam memorantur egressi: qui ut primū è nauibus exeuntes, terras attigere, ilico loco nomen dederunt. Nam hodie illic, ut fertur, Gothiscanzia uocatur. Vnde mox promouentes ad sedes Vimerūgorum, qui tunc Oceani ripas insidebant, castrametati sunt, eosq; commisso prælio, proprijs sedibus pepulerunt, eorumq; uicinos Vuandalos iam tunc subiugantes, suis appellauere uictorijs. Ibi uero magna populi numerositate crescente, etiam penè quinto rege regnante, post Berig, Filimer, Filogud, Arigis consilio sedit: ut exinde cum familijs Gothorum promoueret exercitus, qui aptissimas sedes, locaq; dum quæreret congrua, peruenit ad Scythiæ terras, quæ lingua eorū Ouim uocabantur: ubi delectato magna ubertate regionum exercitu, & medietate transposita, pons dicitur, unde amnem transiecerat, inseparabiliter corruisse, nec ulterius iam cuiquā licuit ire aut redire. Nam is locus, ut fertur, tremulis paludibus uoragine circumiecta concluditur: quem utraq; confusione natura reddidit inperuium. Veruntamen hodieq; illic & uoces armentorum audiri, & indicia hominum deprehendi commentantium attestatone quamuis à longe audientium credere licet. Hæc igitur pars Gothorum quæ apud Filimer, dicitur in terras Ouim emenso amne transposita, optatum potita solum. Nec mora, ilico ad gentem Spalorum adueniunt, confertoq; prælio, uictoriam adipiscuntur: exindeq; iam uelut uictores ad extremam Scythiæ partem quæ Pontico mari uicina est, properant: quemadmodum & in priscis eorum carminibus pene historico ritu in commune recolitur: quod & Ablaius descriptor Gothorum gentis egregius uerissima attestatur historia. In quam sententiam & nonnulli consensere maiorum. Iosephus quoq; Annalium relator uerissimus, dum ubiq; ueritatis conseruit regulam, & origines causarum à principio reuoluit: hæc uero quæ diximus de gente Gothorum principia cur omiserit, ignoramus. Sed tamen ab hoc loco eorum stirpem comemorans, Scythas & natione & uocabulo asserit appellatos: cuius soli terminos antequam aliud ad mediū deducamus, necesse est uti iaceant dicere. Scythia siquidem Germaniæ terræ confinis, eo tenus ubi Hister oritur amnis, uel stagnū dilatatur Mysianum, tendens usq; ad flumina Tyram, Danastrū, & Vagosolam, magnumq; illum Danubiū, Taurumq; montem, non illum Asiæ, sed proprium, id est Scythicū per omnem Mæotidis ambitum, ultraq; Mæotida per angustias Bosphori usq; ad Caucasum montem, amnemq; Araxem: ac deinde in sinistram partem reflexa, post mare Caspium, quæ in extremis Asiæ finibus ab Oceano Euroboroboro

boro in modum fungi primum tenuis, post hæc latissima & rotunda forma exoritur, uergens ad Hunnos, Albanos, & Seres usq; digredit. Hæc inquam patria, id est Scythia, longe se tendens, lateq; aperiens, habet ab oriente Seres, in ipso sui principio ad littus Caspij maris cōmanentes, ab occidēte Germanos, & flumen Vistulæ, ab Arctoo, id est septentrionali, circumdatur Oceano, à meridie Persida, Albania, Hiberia, Ponto, atq; extremo aluco Histri qui dicitur Danubius ab ostio suo usq; ad fontem. In eo uero loci latere quo Ponticum littus attingit, oppidis hæud obscuris inuoluitur, Boristhenide, Olbia, Callipoda, Chersona, Theodosia, Pareon, Mirmycion & Thrapezunta, quas indomitæ Scytharum nationes Græcos permisere condere, sibi met commercia præstatueros. In cuius Scythiæ medio est locus qui Asiam, Europamq; ab alterutro diuidit, Riphei scilicet montes, qui Tanain uastissimum fundunt intrantem Mæotida, cuius paludis circuitus passuū milia cxliiij. nusquam octo ulnis altius subsidentes. In qua Scythia prima ab occidente gens sedit Gepidarum, quæ magnis, opinatisq; ambitur fluminibus. Nam Tisia nus per Aquilonem eius Chorumq; discurrit. Ab Africo uero magnus ipse Danubius, ab Euro fluuius Tausis secatur, qui rapidus ac uerticosus in Histri fluentia furens deuoluif. Introrsus illi Dacia est ad coronæ speciem arduis alpiibus emunita, iuxta quorum sinistrum latus quod in Aquilonem uergit, & ab ortu Vistulæ fluminis per immensa spacia uenit, Vuinidarū natio populosissima consedit. Quorū nomina licet nunc per uarias familias & loca mutantur, principaliter tamē Sclauini & Antes nominantur. Sclauini à Ciuitatenoua, & Sclauino Rumunnenfe, & lacu qui appellatur Musianus, usque ad Danastrum, & in Boream Viscla tenus cōmorantur: hi paludes, syluasq; pro ciuitatibus habent. Antes uero qui sunt eorū fortissimi qui ad Ponticū mare curuantur, à Danastro extendunt usq; ad Danubiū, quæ flumina multis mansionibus abinuicem absunt. Ad littus autē oceani ubi tribus faucibus fluentia Vistulæ fluminis ebibunt, Vidioarij resident, ex diuersis nationibus aggregati, post quos ripam oceani Itemesti tenent, pacatum hominū genus omnino. Quibus in Austro adsedit gens Agazzirorū fortissima, frugum ignara, quæ pecoribus & uenationibus uictitat. Ultra quos distendunt supra mare ponticum Bulgarū sedes, quos notissimos peccatorum nostrorū mala fecere. Hinc iam Hunni quasi fortissimarū gentiū fecundissimus cespes, in bifariam populorū rabiem pullularūt. Nam alij Aulziagri, alij Auri nuncupant, qui tamē sedes habent diuersas. Iuxta Chersonā Aulziagri, quò Asiæ bona auidus mercator importat, qui æstate campos peruagantur effusos, sedes habentes, prout armentorum inuitauerint pabula, hyeme supra mare ponticū se referentes. Hunugari autem hinc sunt noti, quia ab ipsis pelliū murinarum uenit cōmerciū. Quos tantorū uirorū formidauit audacia. Quorū mansionē primam esse in Scythiæ solo iuxta paludem Mæotidem, secundo in Mæsia, Thraciaq;

Thraciæq; & Dacia, tertio supra mare Ponticū, rursus in Scythia legimus habitasse: nec eorum fabulas alicubi reperimus scriptas, qui eos dicunt in Britannia, uel in una qualibet insularum in seruitutem redactos, & unius caballi precio quondā redemptos. Aut certe si quis eos aliter dixerit in nostro orbe, quā qd' nos diximus fuisse exortos, nobis aliquid obstrepat: nos enim potius lectioni credimus, quā fabulis anilibus cōsentimus. Vt ergo ad nostrū propositum redeamus, in prima parte Scythiæ iuxta Mæotidem cōmanentes præfati unde loquimur, Filimer regem habuisse noscuntur. In secundo, id est Daciæ, Thraciæq; & Mœsiæ solo^t Zalmoxen, quem miræ philosophicæ eruditionis fuisse testant^r pleriq; scriptores annaliū. Nam & Zeutam prius habuerunt eruditum: post etiam Diceneum: tertium Zalmoxen, de quo superius diximus. Nec defuerunt qui eos sapientiam erudirent. Vnde & penè omnibus Barbaris Gothi sapientiores semper extiterunt, Græcisq; penè cōsimiles, ut refert Dio: qui historias eorum, annalesq; græco stilo composuit. Qui dixit primum Zarabos Tereos, deinde uocitatos Pilleatos hos qui inter eos generosi extabant: ex quibus eis & reges & sacerdotes ordinabantur. Adeo ergo fuere laudati Gethæ, ut dudum Martem quem poëtarū fallacia deū belli pronunciat, apud eos fuisse dicant exortū. Vnde & Virgilius, Gra diuumq; patrem Geticis qui præsidet aruis. Quem Martem Gothi semper asperrima placauere cultura. Nam uictimæ eius mortes fuere captorum, opes nantes bellorum præfulem aptius humani sanguinis effusione placandum. Huic prædæ primordia uoueantur, huic truncis suspendebantur exuiæ, erantq; illis religionis præter cæteros insinuatus affectus, quū parenti deuotio nominis uideretur impendi. Tertia uero sedes supra mare Ponticū: iam huiusmodi maiores, & ut superius diximus, prudentiores effecti, diuisi per familias populi, Vefegothæ familiæ Balthorū, Ostrogothæ præclaris Amalis seruebāt. Quorum studium fuit primum inter alias gentes uicinas arcus intendere neruis, Lucano plus historico quā poëta testāte. Armeniosq; arcus, Geticis intendite neruis. Ante quos etiam cantu maiorum facta modulationibus, ciuicisq; canebant, Ethespamara, Hanalæ, Fridigerni, Vuidiculæ, & aliorum quorum in hac gente magna opinio est, quales uix heroas fuisse miranda iactat antiquitas. Tunc ut fertur, Vefosis Scythis lachrymabile sibi potius intulit bellum, eis uidelicet quos Amazonarum uiros prisca tradit autoritas. De queis fœminas bellatrices & Orosius in primo uolumine professa uoce testatur. Vnde cum Gothis eum dimicasse euidenter probamus, quem cum Amazonarum uiris absolute pugnasse cognoscimus, qui tunc à Boristhene amne, quem accolæ Danubium uocant, usque ad Tanain fluuium circa sinum paludis Mæotidis confidebant. Tanain uero hunc dico, qui ex Ripheis montibus deiectus, adeo præceps ruit, ut quum uicina flumina siue Mæotis uel Bosphorus gelu solidentur, solus amniū confragosis montibus uaporatus,

ratis, nunquam Scythico durefcit algore. Hic inter Afiam, Europamq; ter-
 minus famofus habetur. Nam alter eft ille, qui montibus Chrinnorum ori-
 ens, in Cafpium mare dilabitur. Danubius autem ortus grandi palude, qua-
 fi ex mari profunditur. Hic ufq; ad medium fui dulcis eft & potabilis: pifces
 que nimij faporis gignit, offibus carentes, cartilaginem tantum habentes in
 corporis continentiam. Sed ubi fit ponto uicinior, paruum fontem fufcipit,
 cui ex Ampheo cognomen eft, adeo amarū, ut cum fit xl. dierum itinere na-
 uigabilis, huius aquis exiguis immutetur, infectusque, ac diffimilis fui, inter
 Græca oppida Callipidas & Hipanis in mare defluat. Ad cuius oftia infu-
 la eft in fronte, Achillis nomine. Inter hos terra uaftiffima, fyluis cōfita, palu-
 dibus[†] dubia. Hic ergo Gothis morantibus, Vefofis Ægyptiorum rex in bel-
 lum irruit: quibus tūc Taunafis rex erat. Quo prælio ad Phafim fluuiū à quo
 Phafides aues exortæ, in toto mundo epulis potentum exuberant, Taunafis
 Gothorum rex Vefofi Ægyptiorum occurrit, eumq; grauiter debellans in
 Ægyptum ufque perfecutus eft: & nifi Nili amnis intransmeabilis obftitiffet
 fluentia, uel munitiones, quas dudum fibi ob incurfiones Æthiopum Ve-
 fofis fieri præcepiffet, ibi in eius eum patria extinxiffet. Sed dum eum femper
 ibi pofitum non ualuiſſet lædere, reuertens penè omnem Afiam subiugauit,
 & fibi tunc charo amico Sorno rege Medorum ad perfoluendum tributum
 fubditum fecit. Ex cuius exercitu uictores tunc nonnulli prouincias fubditas
 contuentes, & in omni fertilitate pollentes, deferto fuorum agmine fpon-
 te in Afie partibus refederunt. Ex quorum nomine uel genere Troguſ Pompe-
 ius Parthorum dicit extitiffe profapiam. Vnde etiam hodièque lingua Scy-
 thica fugaces, quod eft Parthi dicuntur: fuoq; generi respondentes, inter
 omnes penè Afie nationes foli ſagittarij ſunt, & acerrimi bellatores. De no-
 mine uero, quod diximus eos Parthos, id eft fugaces, ita aliquanti ethymo-
 logiam traxerunt, ut dicerentur Parthi, quia ſuos refugere parentes. Hunc er-
 go Taunaſim regem Gothorum mortuum inter numina ſui populi colue-
 runt. Poſt cuius deceſſum exercitu eius cum ſucceſſore ipſius in alijs partibus
 expeditionem gerente, ſceminæ Gothorum à quadam uicina gente tentatæ,
 in prædamq; ductæ, à uiris fortiter reſtiterunt, hoſtesq; ſuper ſe uenientes cū
 magna uerecundia abegerunt. Qua parata uictoria, fretaq; maiori audacia,
 inuicem ſe cohortantes, arma arripiunt, eligentesq; duas audaciores Lampe-
 to & Marpeſiam principatui ſubrogarunt. Quæ dum curam gerunt, ut pro-
 pria defenderent, & aliena uaftarēt, fortito Lampeto reſtitit, fines patrios tu-
 endo: Marpeſia uero ſceminarū agmine ſumpto, nouū genus exercitus duxit
 in Aſiā, diuerſasq; gentes bello ſuperans, alios uero pace concilians, ad Cau-
 caſum uenit: ibiq; certum tempus demorans, loco nomen dedit, ſaxum Mar-
 peſiæ. Vnde Virgilius. Ac ſi dura ſilex aut ſtet Marpeſia cautes. In eo loco
 ubi poſt hæc Alexāder Magnus portas cōſtituēs, Pilas Caſpias nominauit:
 quod

forte, uuida

quod nunc Lazorum gens custodit, pro munitione Romana. Hic ergo certum temporis Amazones commanentes confortatae sunt. Vnde egressae, & Alim fluuium qui iuxta Gargarū ciuitatem præterfluit transeuntes, Armeniam, Syriam, Ciliciamq; Galatiam, Pisidium, omniaq; Asiae oppida, aqua felicitate domuerunt: Ionium, Eoliamq; conuersae, deditas sibi prouincias effecerunt. Vbi diutius dominantes, etiam ciuitates, castraque suo nomini dedicauerunt. Ephesi quoq; templum Dianae ob sagittandi, uenandiq; studium, quibus se artibus tradidissent, effusis opibus, mirae pulchritudinis condiderunt. Tali ergo Scythiae gentis foeminae casu Asiae regno potitae, per centum pene annos tenuerunt, & sic demum ad proprias socias in cautes Marpesias quas superius diximus repedarunt, in montē scilicet Caucasum. Cuius montis quia facta iterum mentio est, non ab re arbitror eius tractum, situmq; describere, quando maximam partem orbis noscitur circuire iugo continuo. Is namq; ab Indico mari surgens, qua meridiē respicit, sole uaporatus ardescit. Qua septentrioni patet, rigentibus uentis est obnoxius & pruinis. Mox in Syriam curuato angulo reflexus, licet amnium plurimos emittat, in Asianam tamen regionem Eufraten Tigrimq; nauigeros ad opinionē maximam perennium fontium copiosis fundit uberibus. Qui amplexantes terras Assyriorū, Mesopotamiam & appellari faciunt, & uideri: in sinū maris rubri fluenta deponentes. Tunc in Boream reuertens, Scythicas terras, iugum antefatū marginis flexibus peruagatur: atq; ibidem opinatissima flumina in Caspiū mare profundens, Araxem, Cyllum, & Cambysem continuato iugo ad Ripheos usq; montes extenditur. Inde q; Scythicis gentibus dorso suo terminū prebens, ad Pontū usq; descendit: consertisq; collibus, Histri quoq; fluenta contingit, quo amnis scissus dehiscens, in Scythia quoq; Taurus uocatur. Talis ergo, tantusq; & penē omniū montium maximus, excelsas suas erigens summitates naturali constructione præstat gentibus inexpugnanda munimina. Nam locatim recisus, qua disrupto iugo uallis hiatu patescit, nunc Caspias portas, nūc Armenias, nūc Cilicas, uel secundū locū qualis fuerit, facit: uix tamē plauastro meabilis, lateribus in altitudinē utrinq; directis, qui pro gentiū uarietate diuerso uocabulo nuncupat. Hūc enim Iamniū mox Propanisum Indus appellat. Parthus primum castra post Nisacen edicit, Syrus & Armenius Taurum, Scythae Caucasum ac Ripheum, iterumq; in fine Taurum cognominant: aliaq; complura gentes huic iugo dedere uocabula. Et quia de eius continuatione pauca libauimus, ad Amazones unde diuertimus, redeamus. Quae ueritate earum proles rarefceret, à uicinis gentibus concubitus petierunt: facta nundina semel in anno, ita ut futuris temporibus eis deinde reuertentibus in idipsum, quicquid partus masculini edidisset, patri redderet: quicquid uero foeminei sexus nasceretur, mater ad arma bellica erudiret. Siue ut quibusdam placet, editis maribus, nouercali odio infantis miserandi fata

forte, Iamniū

fata rumpabant: ita apud illas detestabile puerperium erat, quod ubiq; constat esse uotiuum. Quæ crudelitas illis terrorem magnum cumulat, opinio ne uulgata. Nam quæ rogo spes esset capto, ubi ignosci uel filio nefas habebatur? Contra has ut fertur pugnabat Hercules, & Melanes penè plus dolo quàm uirtute subegit. Theseus uero Hippolyten in prædam tulit: de qua genuit & Hippolytum. Hæ quoq; Amazones post hæc habuere reginam nomine Penthesileam cuius Troiano bello extant, clarissima documenta. Nam hæ sceminæ usq; ad Alexandrum Magnum referuntur tenuisse regnū. Sed ne dicas, de uiris Gothorum sermo adsumptus, cur in sceminis tandiu perseveret: audi & uirorum insignem & laudabilem fortitudinem. Dio historicus, & antiquitatum diligentissimus inquisitor, qui operi suo Getica titulum dedit: quos Getas iam superiori loco Gothos esse probauimus, Orosio Paulo dicente. Hic Dio regem illis post tempora multa commemorat, nomine Telephum. Ne uero quis dicat hoc nomen à lingua Gothica omnino peregrinum esse, nemo qui nesciat animaduerti usu pleraque nomina gentes amplecti, ut Romani Macedonum, Græci Romanorum, Sarmatæ Germanorum, Gothi plerunq; mutantur Hunnorum. Is ergo Telephus Herculis filius, natus ex Auge sorore Priami, coniugio copulatus, procerus quidem corpore, sed plus uigore terribilis, paternam fortitudinē proprijs uirtutibus equas, Herculis genio formæ quoq; similitudinem referebat. Huius itaque regnum Moesiā appellauere maiores. Quæ prouincia ab oriente ostia fluminis Danubij, à meridie Macedoniam, ab occasu Histriam, à septentrione Danubiū habet. Is ergo antefatus habuit bellum cum Danaïs: in qua pugna Thessandrum ducem Græciæ interemit: & dum Aiace in festus inuadit, Vlyxemq; persequitur, equo cadente, ipse corruit, Achillisq; iaculo scemore sauciatus, diu mederi nequiuit. Græcos tamen quamuis iam saucius, è suis finibus proturbauit. Telepho uero defuncto, Eurypilus filius successit in regno, ex Priami Phrygum regis germana progenitus. Qui ob Cassandræ amorem bello interesse Troiano, ac parentibus, socerisq; ferre auxilium cupiens, mox ut uenit extinctus est. Tunc Cyrus rex Persarum post grande interuallum, & penè post sexcentorum xxx. annorū tempora, Pompeio Trogo testante, Getarum reginæ Thamiri sibi exitiale intulit bellum. Qui elatus ex Asiæ uictoria, Getas nitè subiugare, in quibus, ut diximus, regnauerat Thamiris. Quæ cum ab Araxe amne Cyri arcere potuisset accessus, transire tamen permisit, eligens armis eum uincere, quàm locorum beneficio submouere. Quod & factum est, & ueniente Cyro, prima cessit fortuna Parthis tanta, ut & filium Thamiris, & plurimum exercitum trucidarent: sed iterato Marte, Getæ cum sua regina Parthos deuictos superant, atq; prosternūt, opimamq; prædam de eis auferunt: ibiq; primum Gothorum gens serica uident tentoria. Tunc Thamiris regina acta uictoria, tantaq; præda de inimicis potita, in partem

Mœsiæ (quæ nunc ex magna Scythia nomē mutuata, minor Scythia est appellata) transiens, ibi in ponte Mœsiæ colitur, & Thamiris ciuitatē suo de nomine ædificauit. Dehinc Darius rex Persarū Hytaspis filius, Antriregiri regis Gothorum filiam in matrimonium expostulauit, rogans pariter atq; de terrenis, nisi suam peragerent uoluntatem. Cuius affinitatem Gothi spernentes, legationem eius frustrarunt. Qui repulsus, furore flammatus est, & octoginta milia armatorum cōtra ipsos produxit exercitum, uerecundiam suam malo publico uindicare cōtendens. Nauibusq; penē à Chalcedonia usq; ad Byzantium in instar pontiū tabulatis æque cōsertis, petit Thraciam & Mœsiam. Ponteq; rursus in Danubio pari modo constructo, duobus mensibus crebris fatigatus intaphis octo milia perdidit armatorū, timensq; ne pons Danubiī ab eius aduersarijs occuparetur, celeri fuga in Thraciam repedauit: nec Mœsiæ solum credens sibi tutum fore aliquantū remorandi. Post cuius decessum iterum Xerxes filius eius paternas iniurias ulcisci se æstimans, cum suis ducentis & auxiliatorum trecentis milibus armatorum rostratas naues habens mille septingentas, & onerarias tria milia, super Gothos profectus ad bellū: nec tentata re in conflictu præualuit, animositate constantie superatus. Sic namq; ut uenerat, absq; aliquo certamine suo cum rubore recessit. Philippus quoq; pater Alexandri magni cum Gothis amicitias copulans, Medopam Gothilæ filiam regis accepit uxore, ut tali affinitate roboratus, Macedonū regna firmaret. Qua tempestate, Dione historico dicente, Philippus inopiam pecuniæ passus, Vdisitanam Mœsiæ ciuitatem instructis copijs uastare deliberat, quæ tunc propter uicinam Thamiris, Gothis erat subiecta. Vnde & sacerdotes Gothorum aliqui illi qui pij uocabantur, subito patefactis portis, cum citharis & uestibus candidis obuiam sunt egressi paternis diis, ut sibi propitij Macedonas repellerent, uoce supplici modulantes. Quos Macedones sic fiducialiter sibi occurrere cōtuentes, stupefciūt, & si dici fas est, ab inermibus tenentur armati. Nec mora, acie soluta quam ad bellū construxerunt, non tantum ab urbis excidio remouere, uerū etiam & quos foris fuerunt iure belli adepti reddiderunt, scedereq; inito ad sua reuerſi sunt. Quem dolum post longum tempus reminiscens egregius Gothorū ductor Sithalcus d. uirorū milibus congregatis, Atheniensibus intulit bellū, aduersus Perdiccam Macedoniæ regem, quem Alexander apud Babyloniam ministri infidijs potans interitum, Atheniensium principatui hæreditario iure reliquerat successorem. Magno prælio cum hoc inito, Gothi superiores inuenti sunt: & sic pro iniuria quam illi in Mœsia dudum fecissent, isti in Græciam discurrentes, cunctam Macedoniā uastauere. Dehinc regnante in Gothiis Sithalco, Boroista Diceneus uenit in Gothiam, quo tempore Romanorū Sylla potitus est principatu, quē Diceneus suscipiens Boroista, dedit ei penē regiam potestatem: cuius consilio Gothi Germanorū terras (quas nunc Franci obtinent)

tinent) depopulati sunt. Cæsar uero qui sibi primus omnium Romanum uendicauit imperium, & penè omnem mundum suæ ditioni subegit, omniæque regna perdomuit, adeo ut extra nostrum orbem Oceani sinu repositas insulas occuparet, & qui nec nomen Romanorum auditu quidem nouerant, eos Romanis tributarios faceret, Gothos tamen crebro tentans, nequiuit subigere. Gaius Tiberius iam tertius regnat Romanis, Gothi tamen suo regno incolumes perseuerant. Quibus hoc erat salubre aut commodum aut uotiuum, ut quicquid dici Diceneus eorum Consiliarius præcepisset, hoc modis omnibus expetendum, hoc utile iudicantes, effectui manciparent. Qui cernens eorum animos sibi in omnibus obedire, & naturale eos habere ingenium, omnem penè philosophiam eos instruxit: erat enim huius rei magister. Nam Ethicam eos erudiuit, ut Barbaricos mores ab eis compesceret. Physicam tradens, naturaliter proprijs legibus uiuere fecit, quas usq; nunc conscriptas Belagines nuncupant. Logicam instruens, eos rationis supra cæteras gentes fecit expertos. Practicem ostendens, in bonis actibus conuersari suasit. Theoricem demonstrans, signorum duodecim, & per ea Planetarum cursus, omnemque Astronomiam cõttemplari edocuit, & quomodo lunaris orbis augmentum sustinet, aut patitur detrimentum edixit: solisq; globus igneus quantum terrenum orbem in mensura excedat, ostendit: aut quibus nominibus, uel quibus signis in cœli polo uergentes, aut reuergentes cccxliiij. stellæ ab ortu in occasum præcipites ruant, exposuit. Qualis erat rogo uoluntas, ut uiri fortissimi quando ab armis quadriuium usq; uacassent, doctrinis philosophicis imbuebantur, uideres unum cœli positionem, alium herbarum, frugumq; explorare naturas, istum lunæ comoda incomodaq;, illum solis laborem attendere, & quomodo rotatu cœli raptus, retroreduci ad partem occiduam, qui ad orientalem plagam ire festinarit, ratione accepta quiescere. Hæc & alia multa Diceneus Gothis sua pericia tradens, mirabilis apud eos inuenitur, ut non solum mediocribus, imò & regibus imperaret. Elegit namq; ex eis tunc nobilissimos prudentiores uiros, quos Theologiam instruens, numina quedam & sacella uenerari suasit, fecitq; sacerdotes, nomen illis Pileatorum contradens, tit reor, quia opertis capitibus tiaris, quos pileos alio nomine nuncupamus, litabant: reliquam uero gentem Capillatos dicere iussit, quod nomen Gothi pro magno suscipientes, adhuc hodie suis cantionibus reminiscuntur. De cedente uero Diceneo, penè pari ueneratione habuere Comosicum, quia nec impar erat solertia. Hic etenim & rex illis & pontifex ob suam peritiam habebatur, & in sua iusticia populos iudicabat. Et hoc rebus excedente humanis, Corillus rex Gothorum in regnum conscendit, & per xl. annos in Dacia suis gentibus imperauit. Daciam dico antiquam, quam nunc Gepidarum populi possidere noscuntur. Quæ patria in conspectu Mœsiæ sita trans Danubium corona montium cingitur, duos tantum habens accessus, unum per

Bontas, alterum per Tabas. Hanc Gothiam quam Daciam appellauere maiores (quæ nunc ut diximus, Gepidia dicitur) tunc ab Oriente Roxolani, ab occasu Tamazites, à Septentrione Sarmatæ & Bastarnæ, à Meridie amnis Danubiî fluentia terminant. Tamazites à Roxolanis alueo tantum fluuij segregantur, Sed quia Danubiî mentio facta est, non ab re iudico pauca de tali amne egregia indicare. Nam hic in Almanicis aruis exoriens lx. habet à fonte suo flumina usq; ad ostia in Pontum uergentia per mille ducentorum passuum milia hincinde suscipiens flumina in modum spinæ quæ costas ut cratem intexunt, omnino amplissimus est, qui in lingua Bessorum Hister uocatur, ducentis tantum pedibus in altum aquam alueo habet profundam. Hic etenim amnis inter cætera flumina immanis, omnes superat præter Nilum. Hæc de Danubio dixisse sufficiat. Ad propositum uero unde nos digressi sumus, adiuuante domino, redeamus. Longum namq; post interuallum, Domitiano Imperatore regnante, eius auaritiam metuentes, sædus quod dudum cum alijs principibus pepigerant Gothi soluente, ripam Danubiî iam longe possessam ab Imperio Romano, deiectis militibus cum eorum ducibus uastauerunt, cui prouinciæ tunc post Agrippam Pompeius præerat Sabinus. Gothi aut Dorpaneus principatum agebat, quando bello commisso Gothi Romanis deuictis, Pompeij Sabini capite abscisso, multa castella & ciuitates inuadentes de parte Imperatoris publice depredarunt: qua necessitate suorum Domitianus cum omni uirtute sua in Illyricum properauit, & totius penè reipublicæ militibus ductore Fusco prælato cum electissimis uiris amnem Danubium confertis nauibus ad instar pontis transmeare coëgit, super exercitum Dorpaneus. Tum Gothi haud segnes reperti, arma capessunt, primoq; armati conflictu, mox Romanos deuincunt, Fuscoq; duce extincto, diuitias de castris militum despoliant, magnaq; potiti per loca uictoria, iam procures suos quasi qui fortuna uincebant, non puros homines, sed semideos, id est Anses uocauere. Quorum genealogiam ut paucis percurram, ut quo quis parente generitus est, aut unde origo accepta, ubi finem efficit, absq; inuidia qui legis uera dicentem ausculta. Horum ergo (ut ipsi suis fabulis ferunt) primus fuit Gapt, qui genuit Halmal, Halmal uero genuit Augis, Augis genuit eum qui dictus est Amala, à quo & origo Amalorum decurrit. Et Amala genuit Isarna, Isarna autem genuit Ostrogotha, Ostrogotha genuit Vnilt, Vnilt genuit Athal, Athal genuit Achiulf, Achiulf genuit Ansilam & Ediulf, Vuldulf & Hermericus, Vuldulf uero genuit Valerauans, Valerauans autem genuit Vuinitharium, Vuinitharius quoque genuit Theodemir & Vualemir & Vuidemir, Theodemir genuit Theodericum, Theodericus genuit Amalasuentam, Amalasuenta genuit Athalaricum & Mathasuentam, de Vtherico uiro suo cuius affinitati generis sic ad eam coniunctus est. Nam supradictus Hermericus filius Achiulfi genuit Hunnimundum, Hunnimundus autem genuit Thorismundum,

dum, Thorismundus uero genuit Berimund, Berimund genuit Vudericū, Vudericus genuit Eutharicum, qui coniunctus Amalasuentæ genuit Athalaricū & Mathasuentam. Mortuoq̃ in puerilibus annis Athalarico, Mathasuentæ Vuitichis est sociatus, de quo non suscepit liberum, adductiq̃ simul ad Belisarium in Constantinopolim, & Vuitichis rebus excidente humanis, Germanus Patricius fratrueis domini Iustiniani Imperatoris eandem in coniugio sumens, Patriciam ordinariam fecit, De qua filiū genuit item Germanum nomine. Germano uero defuncto, ipsa uidua perseverare disponit. Qualiter autem aut quomodo Amalorum regnum destructum est, loco suo (si dominus uoluerit) edocebimus. Nūc autē ad id unde digressum fecimus, redeamus, doceamusq̃ quando ordo gentis unde agimus cursus sui metam expleuerit. Ablaius enim historicus refert, quia ibi super limbū Ponti ubi eos diximus in Scythia commanere, pars eorum qui orientalem plagam tenebant, eisq̃ præerat Ostrogotha, utrum ab ipsius nomine, an à loco orientali dicti sunt Ostrogothæ, residui uero Vesegothæ in parte occidua. Et quidem iam sicut diximus, eos transito Danubio aliquantum temporis apud Mœsiam, Thraciamq̃ duxisse. Ex eorum reliquijs fuit & Maximinus Imperator, post Alexandrū Mammeā (ut dicit Symmachus in quinto suæ historiæ libro) Alexandro inquit, Cæsare mortuo, Maximinus ab exercitu factus est Imperator, ex infimis parentibus in Thracia natus, à patre Gotho nomine Mecca, matre Alana quæ Ababa dicebatur. Is triennium regnans, dum in Christianos arma commoueret, imperium simul & uitam amisit. Nam hic Seuerus Imperatore regnante, & natalem filij diem celebrante, post primam ætatem & rusticam uitam de pascuis in militiam uenit. Princeps Seuerus quidem militares dederat ludos. Quod cernens Maximinus qui erat semibarbarus adolescens, positis præmijs, barbara lingua petit ab Imperatore ut sibi luctandi cum militibus licentiam daret. Seuerus admodum miratus magnitudinē formæ, erat enim (ut fertur) statura eius procera ultra octo pedes, iussit eum cum lixis corporeo nexu contendere, nequid à rudi homine militibus uiris ueniret iniuriæ. Tunc Maximinus sedecim lixas tanta felicitate prostrauit, ut uincendo singulos, nullam sibi requiem intercapedine temporum daret. Hic captis præmijs, iussus est in militiam mitti, primaq̃ ei stipendia equestria fuere. Tertiam post diem cum Imperator prodierat in campū, uidit eum exultantem more barbarico, iussitq̃ tribuno ut eum coërcitum ad Romanam imbueret disciplinam. Ille uero ubi de se intellexit principem loqui, accessit ad eum, equitantēque præire pedibus cœpit. Tum Imperator equo adiecto in cursum calcaribus incitatum, multos orbes huc atq̃ illuc usque ad suam fatigationem uarijs inflexibus interpedauit, ac deinde ait illi. Nunquid uis post cursum Thracisce luctari? Respondit quantum libet Imperator. Ita Seuerus ex equo desiliens, recentissimos militū cum eodem cer-

tare iussit. At ille septem ualentissimos milites ad terram elisit, ita ut antea nihil per interualla respiraret. Solus à Cæsare & argenteis præmijs, & aureo torque donatus est, iussus deinde inter stipatores degere corporis principalis. Post hæc sub Antonino Caracalla ordines duxit, ac sæpe famam factis extendens inter plures militiæ gradus, centuriasque strenuitatis suæ precium tulit. Macrino tamen postea in regnum ingressus, recusauit militiam penè triennium, tribunatusque habens honorem, nunquam se oculis obtulit Macrini, indignum ducens eius imperium, quod perpetratum facinus erat questum ab Heliogabalo. Dehinc quasi ad Antonini filium reuertens tribunatum suum adiit, & post hunc sub Alexandro Mammea contra Parthos mirabiliter dimicauit. Eoque Mogontiaco militari tumultu occiso, ipse exercitus electione absque Senatus consultu effectus est Imperator, qui cuncta bona sua in Christianorum persecutione malo uoto scedauit, occisusque Aquileia à Pupione regnum reliquit Philippo. Quod nos idcirco huic opusculo de Symmachi historia mutuauimus, quatenus gentem unde agimus, ad regni Romani fastigium usque uenisse doceamus. Cæterum causa exigit, ut ad id unde digressi sumus, redeamus. Nam gens ista mirum in modum in ea parte qua uersabatur, id est Ponti in littore Scythiæ soli innotuit, sine dubio tanta spacia tenens terrarum, tot sinus maris, tot fluminum cursus, sub cuius sæpe dextra Vandalus iacuit, stetit sub precio Marcomannus. Quadorum principes in seruitutem redacti sunt. Philippo namque antedicto regnante Romanis, qui solus ante Constantinum Christianus cum Philippo, id est filio fuit, cuius & secundo anno regni Roma millesimum annum expleuit, Gothi, ut assolet, distracta sibi stipendia sua ferentes ægre de amicis facti sunt inimici. Nam quantuis remoti sub regibus uiuerent suis, Reipublicæ tamen Romanæ foederati erant, & annua munera percipiebant. Quid multa? Transiens tunc Ostrogotha cum suis Danubium, Mœsiam Thraciamque uastauit, ad quem repellendum Decius senator à Philippo dirigitur, qui ueniens dum genti nihil proualeret, milites proprios exemptos à militia fecit uita priuata degere, quasi eorum neglectu Gothi Danubium transissent, factaque utputa in suis uindicta, ad Philippum reuertitur. Milites uero uidentes se esse post hos labores militia pulsos, indignati ad Ostrogothæ regis Gothorum auxilium confugerunt. Qui excipiens eos, eorumque uerbis accensus, mox triginta milia uirorum armata produxit ad prælium, adhibitis sibi Thaphilis & Astringis nonnullis. Sed & Carporum tria milia genus hominum ad bella nimis expeditum, qui sæpe Romanis infesti sunt, quos tamen post hæc imperante Diocletiano, Galerius Maximus Cæsar de ciuitate Reipublicæ Romanæ subiecit. Is ergo habens Gothos & Peucenos ab insula Peuce, quæ ostio Danubij ponto merenti adiacet, Argaitum & Gunthericum nobilissimos suæ gentis præfecit duces. Qui mox Danubium uadati, & secundo Mœsiam populati, Marcianopolim

nopolim eiusdem patriæ urbem famosam metropolim aggrediuntur, diuq̃
obfessam, accepta pecunia ab his qui inerat, relinquere. Et quia Marcianopo-
lim nominauimus, libet aliqua de eius situ breuiter intimare. Nam hanc ur-
bem Traianus Imperator hac re ædificauit, ut fertur, eo quod Marcia: soror
oris suæ puella dum lauat in flumine illo, quod nimia: limpiditatis saporis,
que in media urbe oritur, potami cognomento, exindeq̃ uellet aquam hau-
rire, casu uas aureum quod ferebatur in profundum cecidit, metalli pondere
grauatum, & longe post emerfit, quod certe non erat usitatum, aut uacuum
sorberi, aut certe semel uoratum undis respuentibus renatare. His Traianus
sub admiratione compertis, fonticq̃ numinis quiddam inesse credens, cõditam
ciuitatem germanæ suæ in nomine Marcianopolim nominauit. Ab hinc er-
go ut dicebamus, post longam obsidionem accepto premio ditatus Geta, re-
cessit ad patriam: quem Gepidarum cernens natio subito ubiq̃ uincens,
prædisq̃ ditatum, inuidia ductus, arma in parentes mouet. Quomodo uero
Gethæ, Gepidæq̃ sint parentes si quæris, paucis absoluam. Meminisse de-
bes me initio de Scanzia: insulæ gremio Gothos dixisse egressos cū Berich
suo rege, tribus tantum nauibus uectos ad citerioris Oceani ripam, quarum
trium una nauis, ut assolet, tardius uecta, nomē genti fertur dedisse: nam lin-
gua eorum pigra Gepanta dicitur. Hinc factum est, ut paulatim & corrupte
nomen eis ex cõuitio nasceretur. Gepidæ nanq̃ sine dubio ex Gothorū pro-
sapia ducunt originem: sed quia, ut dixi, Gepanta pigrum aliquid, tardumq̃
signat, pro gratuito conuitio Gepidarum nomen exortum est, quod nec ip-
sum credo falsissimum, sunt enim tardioris ingenij, grauiiores corporum uelo-
citate. Hi ergo Gepidæ tacti inuidia, dudum sprete prouincia, cõmanebant
in insula Visclæ amnis uadis circumacta, quam pro patrio sermone dicebāt
Gepidos. Nunc eam, ut fertur, insulam gens Viuidaria incolit, ipsis ad melio-
res terras meantibus. Qui Viuidarij ex diuersis nationibus ac si in unum asy-
lum collecti sunt, & gentem fecisse noscuntur. Ergo (ut dicebamus) Gepidarū
rex Fastida, qui etiam gentem excitans, patrios fines per arma dilatauit, Bur-
gundiones penē usq̃ ad internecionem deleuit, aliāsque nonnullas gentes
perdomuit. Gothos quoq̃ male prouocans, cõsanguinitatis scædus prius im-
portuna concertatione uiolauit: superbāque admodum elatione iactatus, cre-
scenti populo dum terras cœpit addere, incolas patrios reddidit rariores. Is
ergo misit legatos ad Ostrogotham, cuius adhuc imperio tam Ostrogothæ,
quàm Vesegothæ, id est eiusdē gentis populi subiacebant, inclusum se mon-
tium queritans asperitate, sylvarumq̃ densitate constrictum, unum poscens
ē duobus, ut aut bellū sibi, aut locorum suorum spacia præpararet. Tunc O-
strogotha rex Gothorum (ut erat solidi animi) respondit legatis bellum se-
quidem tale horrere, durumque fore & omnino scelestum, armis conflige-
re cum propinquis, loca uero non cedere. Quid multa? Gepidæ in bella

irruunt, contra quos ne nimij iudicarentur, mouit & Ostrogotha procinctus
 conueniuntque ad oppidum Galtis, iuxta quod currit fluuius Aucha, ibique ma-
 gna partium uirtute certatum est: quippe quos in se & armorum, & pugnae
 similitudo commouerat: sed causa melior, uiuaxque ingenium iuuat Gothos,
 inclinata denique parte Gepidarum, praedium nox diremit. Tunc relicta suo
 rum strage, Fastida rex Gepidarum properauit ad patriam, tam pudendis op-
 probrijs humiliatus, quam fuerat elatione erectus. Redeunt uictores Gothi
 Gepidarum descensione contenti, suaeque in patria nostri in pace uersantur
 usque dum eorum prauius existeret Ostrogotha. Post cuius decessum Cni-
 ua exercitum diuidens in duas partes, nonnullos ad uastandum Moesiam
 dirigit, scienis eam negligentibus principibus defensoribus destitutam. Ipse
 uero cum septuaginta militibus ad Eustesium, id est Nouas conscendit: un-
 de à Gallo duce remotus, Nicopolim accedit, quae iuxta Iatrum fluuium est
 constituta notissima, quoniam deuictis Sarmatis, Traianus eam fabrica-
 uit, & appellauit uictoriae ciuitatem: ubi Decio superueniente Imperatore,
 tandem Cniua in Hemoniae partes quae non longe aberat, recessit: inde ap-
 paratu disposito, Philippopolim ire festinans. Cuius secessum Decius Impe-
 rator cognoscens, & ipsius urbi ferre subsidium gestiens, iugo montis trans-
 ecto, ad Beroam uenit. Ibi dum equos, exercitumque lassum refoueret, il-
 co Cniua cum Gothis in modum fulminis ruit, uastatque Romano exer-
 citu, Imperatore cum paucis qui fugere quierant ad Thusciam, rursus trans
 Alpes in Moesiam proturbauit, ubi tunc Gallus dux limitis cum plurima ma-
 nu bellantium morabatur. Collectoque tam exinde, quam de hoste exerci-
 tu, futuri belli reparat aciem, Cniua uero diu obsessam inuadit Philippopo-
 lim, praedaeque potitus, Priscum ducem qui inerat sibi foederauit, quasi cum
 Decio pugnaturum. Venientesque ad conflictum, ilico Decij filium sagitta
 saucium, crudeli uulnere confodiunt. Quod pater animaduertens, licet ad con-
 fortandos animos militum dixisse fertur, Nemo tristetur, perditio unius mi-
 litis non est reipublicae diminutio: tamen paternum affectum non ferens, ho-
 stes inuadit, aut mortem, aut ultionem filij exposcens, ueniensque abrupto
 Moesiae ciuitatem, circumseptus à Gothis, & ipse extinguitur, imperij finem,
 uitaeque terminum faciens. Qui locus hodieque Decij ara dicitur, eo quod ibi
 ante pugnam miserabiliter idolis immolaret. Defuncto tunc Decio, Gallus
 & Volusianus regno potiti sunt Romanorum, quando & pestilens morbus
 penè istius necessitatis consimilis, ut nos ante hos nouem annos experti su-
 mus, faciem totius orbis foedauit, supra modum quoque Alexandriam, to-
 tiusque Aegypti loca deuastans, Dionysio historico super hanc cladem lachry-
 mabiliter exponente, quam & noster conscripsit uenerabilis martyr Christi
 episcopus Cyprianus in libro cuius titulus est de mortalitate. Tunc & Aer-
 mylianus quidam Gothis saepe ob principum negligentiam Moesiam de-
 uastantibus,

uastantibus ut uidit licere, nec à quoquam sine magno reipublicæ dispendio remoueri, similiter suæ fortunæ arbitratus posse euenire, tyrannidem in Mœsiam arripuit, omniq; manu militari ascita, coepit urbes & populos deuastare. Cōtra quem intra paucos menses multitudo apparatus accrescens, nō minimum incommodum reipublicæ parturiuit, qui tamen in ipso penè nefario conatus sui initio extinctus, & uitam, & imperium quod inuadebat amisit. Supradicti uero Gallus & Volusianus Imperatores quamuis uix biennio in imperio perseuerantes ab hac luce migrarint, tamen ipso biennio quo affuere, ubiq; pacati, ubiq; regnauere gratiosi, propterq; quod unum eorum fortunæ reputatū est, id est generalis morbus: sed hoc ab imperitis & calumniatoribus, qui uitam solent aliorum dente maledico lacerare. Hi ergo mox ut imperium adepti sunt, fœdus cum gente Gothorum pepigere, & nec longo interuallo utrisq; regibus occumbentibus, Gallienus arripuit principatū, quo in omni lasciuiā resolutus, Respa & Veduco, Thuro Varoq; duces Gothorum sumptis nauibus Asiam transiere, fretum Hellesponticum transuecti, ubi multis eius prouinciæ ciuitatibus populatis, opinatissimū illud Epheusi Dianæ templū quod dudum dixeramus Amazonas condidisse, igne succendunt: partibus Bithyniæ delati, Chalcedoniam subuertere, quā post Cornelius Auitus aliqua parte reparauit. Quæ hodieq; quamuis regiæ urbis ciuitate congaudeat, signa tamen suarum ruinarum aliquanta ad indicia retinet posteritatis. Hac ergo felicitate Gothi qua intrauere, partibus Asiæ præda spolioq; potiti, Hellesponticum fretum retransmeāt, uastantes in itinere suo Troiam Iliumq;, quæ uix à bello illo Agamemnoniaco aliquantulum respirantes, rursus hostili mucrone deletæ sunt. Post Asiæ ergo tale excidiū Thracia eorum experta est feritatem. Nam ibi ad radices Hemi montis mari uicinam Anchialos ciuitatem aggressi mox adeunt, urbem quam dudū Sardapalus rex Parthorū inter limbum maris & Hemi radices locasset. Ibi enim multis feruntur mansisse diebus, calidarum aquarum delectati lauacris, quæ à quintodecimo miliario Anchialitanæ ciuitatis sunt sitæ, ab imo sui fontis igni scaturientes, & inter reliqua totius mundi thermarum innumerabilium loca omnino præcipue ad sanitatem infirmorum efficacissimæ. Exinde ergo ad proprias sedes regressi, post hæc à Maximiano Imperatore ducuntur in auxilia Romanorum contra Parthos rogati, ubi datis auxiliarijs, fideliter decertati sunt. Sed postquam Cæsar Maximianus penè cum eorū solatio Narseum regem Persarū Saporis Magni nepotē fugasset, eiusq; omnes opes, simulq; uxores & filios deprædasset, Achillemq; in Alexandria cum Diocletiano superasset, & Maximianus Herculius in Africa Quinquagentianos attriuisset, pacē reipublicæ nacti, coepere quasi Gothos negligere. Nam sine ipsis dudū contra quasuis gentes Romanus exercitus difficile decertatus est. Apparet nanq; frequenter quomodo inuitabantur, sicut & sub Cōstantino

rogati

rogati sunt, & contra cognatum eius Licinium arma tulere, cumq; deuictum
 & in Thessalonica clausum, priuatum imperio, Constantini uictoris gla-
 dio trucidarūt. Nam & dum famosissimam & Romæ emulam in suo nomi-
 ne condiderit ciuitatem, Gothorum interfuit operatio, qui fœdere inito cum
 Imperatore xl. suorū milia illi in solatia cōtra gentes uarias obtulere. Quorū
 & numerus & milia usq; ad præsens in republica nominantur, id est fœdera-
 ti. Tunc etenim sub Ararici & Aorici regum suorū florebat imperio. Post
 quorum decessum successor regni extitit Geberich, uirtutis & nobilitatis exi-
 miæ. Nam is Helderich patre natus, auo Ouida, proauo Cniuida, gloriā ge-
 neris sui factis illustribus exæquauit, primitias regni sui mox in Vuandalica
 gente extendere cupiens cōtra Visumar eorum regem, qui Asdingorū è stir-
 pe quæ inter eos eminet, genusq; indicat bellicosissimum, Deuxippo histori-
 co referente, qui eos ab Oceano ad nostrum limitem uix in anni spatio per-
 uenisse testatur præ nimia terrarum immensitate. Quo tempore erant in co-
 loco manentes, ubi nunc Gepidæ sedent, iuxta flumina Marisia, Miliare &
 Gilfil, & Grissia, qui amnes supradictos excedit. Erant nanque illis tunc ab
 oriente Gothi, ab occidente Marcomanni, à septentrione Ermunduli, à meri-
 die Hister, qui & Danubius dicitur. Hic ergo Vuandalis cōmorantibus, bel-
 lum indictum est à Geberich rege Gothorum, ad littus prædicti amnis Ma-
 risiæ, ubi tunc diu certatum est ex æquali. Sed mox ipse rex Vuandalorum
 Vuifimar magna cum parte gentis suæ prosternitur. Geberich uero ductor
 Gothorum eximius superatis deprædatisq; Vuandalis, ad propria loca un-
 de exierat, remeauit. Tunc perpauci Vuandali qui euassent, collecta imbel-
 lium suorum manu, infortunatam patriam relinquentes, Pannoniam sibi à
 Constantino principe petiere, ibiq; per xl. annos plus minus sedibus locatis,
 Imperatorum decretis ut incolæ famularunt. Vnde etiam post longum ab
 Stilicone magistro militum, & exconsule ac Patricio inuitati Gallias occupa-
 uere, ubi finitimos deprædantes nō adeo fixas sedes habuere. Nam Gotho-
 rum rege Geberich rebus excedente humanis, post temporis aliquod Erma-
 naracus nobilissimus Amalorum in regno successit, qui multas & bellicosissi-
 mas Arctoi gentes perdomuit, suisq; parère legibus fecit. Quem merito nō
 nulli Alexandro Magno comparauere maiores. Habebat siquidē quos dor-
 muerat, Gothos, Scythas, Thuidos in Aunxis, Vasinabroncas, Merens,
 Mordensimnis, Caris, Rocas, Tadzans, Athual, Nauego, Bubegentas, Col-
 das, & cum tantorū seruitio carus haberet, nō passus est, nisi & gentem Erul-
 lorū quibus præerat Alaricus, magna ex parte trucidatā, reliquā suā subigeret
 ditioni. Nam prædicta gēs (Ablauio historico referente) iuxta Mæotidas
 paludes habitās in locis stagnantibus quas Græci Ele uocāt, Eruli nominati
 sunt, gēs quanto uelox, eo amplius superbissima. Nulla siquidē erat tūc gens
 quæ nō leuē armaturā in acie sua ex ipsis elegerint. Sed quis uelocitas eorū
 ab

ab alijs sæpe bellantibus non euacuaretur, Gothorum tamen stabilitati subiacuit & tarditati, fecitq; causa fortunæ, ut & ipsi inter reliquas gentes Getarum regi Ermanarico seruiuerint. Post Erulorum cædem idem Ermanaricus in Venetos arma cômouit, qui quamuis armis disperiti, sed numerositate polentes, primo resistere conabantur. Sed nihil ualet multitudo in bello, præsertim ubi & deus permittit, & multitudo armata aduenerit: nã hi ut initio expositionis uel catalogo gentis dicere cœpimus, ab una stirpe exorti, tria nunc nomina reddidere, id est Veneti, Antes, Sclau: qui quamuis nunc ita facientibus peccatis nostris ubiq; defæuiunt, tamẽ tunc omnes Ermanarici imperijs seruiere. Æstorum quoq; similiter nationem qui longissima ripa Oceani Germanici insident, idem ipse prudentiæ uirtute subegit, omnibusq; Scythiæ & Germaniæ nationibus ac si proprijs laboribus imperauit. Post autẽ nõ longi temporis interuallũ, ut refert Orosius, Hunnorum gens omni ferocitate atrocior exarsit in Gothos. Nam hos, ut refert antiquitas, ita extitisse cõperimus, Filimer rex Gothorum, & Gandarici magni filius, qui post egressum Scanziae insulæ iam quinto loco tenens principatũ Getarũ, qui & terras Scythicas cũ sua gente introisset, sicut à nobis dictũ est, repperit in populo suo quasdam magas mulieres, quas patrio sermone Aliorumnas is ipse cognominat, easq; habens suspectas, de medio sui proturbat, longeq; ab exercitu suo fugatas, in solitudinem coëgit terræ. Quas spiritus immundi per eremum uagantes dum uidissent, & earum se complexibus in coitu miscuissent, genus hoc ferocissimum edidere, quod fuit primum inter paludes minutũ, tetrũ atq; exile, quasi hominũ genus, nec alia uoce notum, nisi quæ humani sermonis imaginem assignabat. Tali ergo Hunni stirpe creati, Gothorum finibus aduenerunt. Quorum natio sæua, ut Priscus historicus refert, in Mæotida palude ulteriorem ripam insedit, uenatione tantum nec alio labore experta, nisi quod postquã creuisset in populos, fraudibus & rapinis uicinam gentem cõturbauit. Huius ergo, ut assolent uenatores, dũ in ulteriori Mæotidis ripa uenationes inquirunt, animaduertũt quomodo ex improviso cerua se illis obtulit, ingressaque palude nunc progrediens, nunc subsistens, indicem se uiæ tribuit. Quam secuti uenatores, paludem Mæotidem quam imperuiam ut pelagus existimabant, pedibus transiere. Mox quoq; ut Scythica terra ignotis apparuit, cerua disparuit. Quod credo spiritus illi unde progeniem trahũt ad Scytharum inuidiam id egere. Illi uero qui præter Mæotidẽ paludem aliũ mundum esse penitus ignorabant, admiratione inducti terræ Scythiæ, & ut sunt solertes, iter illud nulli ante hanc ætatem notissimũ, diuinitus sibi ostensum rati, ad suos redeunt, rei gestum edicunt, Scythiam laudant, persuasacq; gente sua, uia quam cerua indice didicere, ad Scythiam properant, & quantoscunque prius in ingressu Scytharum habuere, litauere uictoriæ, reliquos perdomitos subegere. Nam mox ingentem illam paludem transiere,

ilico

ilico Alipzuros, Alcidzuros, Itamaros, Tuncassos, & Boiscos, qui tunc istius Scythiæ insidebant, quasi quidam turbo gentium rapuere. Alanos quoque pugna sibi pares, sed humanitatis uictu formaque dissimiles, frequenti certamine fatigantes subiugauere. Nam & quos bello forsitan minime superabant, uultus sui terrore nimium pauorem ingerentes terribilitate fugabant, eo quod erat eis species pauenda nigredine, sed uelut quædam (si dici fas est) deformis ossa non facies, habensque magis puncta quam lumina. Quorum animi fiduciam toruus prodit aspectus, qui etiam in pignora sua primo die nata desæuiunt. Nam maribus ferro genas secant, ut antequam lactis nutrimenta percipiant, uulneris cogantur subire tolerantiam. Hinc imberbes senescunt, & sine uenustate ephebi sunt, quia facies ferro sulcata, tempestiuam pilorum gratiam per cicatrices absumit. Exigui quidem forma, sed arguti, motibus expediti, & ad equitandum promptissimi: scapulis latis, & ad arcus, sagittasque parati: firmis ceruicibus, & in superbia semper erecti. Hi uero sub hominum figura uiuunt beluina seuitia. Quod genus expeditissimum, multarumque nationum grassatorem Gethæ ut uiderunt, expauescunt: suoque cum rege deliberant qualiter se à tali hoste subducant. Nam Ermanaricus rex Gothorum licet (ut superius retulimus) multarum gentium extiterit triumphator, de Hunnorum tamen aduentu dum cogitat, Rosolanorum gens infida quæ tunc inter alias illi famulatum exhibebat, tali eum nanciscitur occasione decipere. Dum enim quandam mulierem Sunielh nomine ex gente memorata, pro mariti fraudulentis discessu, rex furore commotus, equis ferocibus illigatam, incitatisque cursibus, per diuersa diuelli præcepisset: fratres eius Sarus & Ammius germanæ obitu uindicantes, Ermanarici latus ferro petierunt: quo uulnere saucius ægram uitam corporis inbecillitate contraxit. Quam aduersam eius ualitudinem captans Balamir rex Hunnorum, in Ostrogothas mouit procinctum: à quorum societate iam Vesegothæ discessere, quam dudum inter se iuncti habebant. Inter hæc Ermanaricus tam uulneris dolorem, quam etiam incursiones Hunnorum non ferens, grandæuus & plenus dierum centesimo decimo anno uitæ suæ defunctus est. Cuius mortis occasio dedit Hunnis præualere in Gothis illis quos dixeramus orientali plaga sedere, & Ostrogothas nuncupari. Vesegothæ, id est, alij eorum socij, & occidui soli cultores, metu parentum exterriti, quid nam de se propter gentem Hunnorum deberarent, ambigebant: diuque cogitantes, tandem cõmuni placito legatos ad Romaniam direxere ad Valentem Imperatorem fratrem Valentiniani Imperatoris senioris, ut partem Thraciæ siue Mœsiæ si illis traderet ad colendum, eius legibus uiuerent, eiusque imperijs subderentur. Et ut fides uberior illis haberetur, promittunt se, si doctores linguæ suæ donauerit, fieri Christianos. Quo Valens comperto, mox gratulabundus annuit, quod ultro petere uoluisset, susceptosque in Mœsiæ partibus Gethas quasi murum regni sui contra ceteras

cæteras gentes statuit. Et quia tunc Valens Imperator Arianorum perfidia
saucius, nostrarum partium omnes ecclesias obturasset, suæ partis fautores
ad illos dirigit prædicatores, qui uenientibus rudibus & ignaris, ilico perfidie
suæ uirus defundunt. Sic quoque Vesegothæ à Valente Imperatore Ariani
potius, quàm Christiani effecti. De cætero tam Ostrogothis, quàm Gepidis pa-
rentibus suis per affectionis gratiam euangelizantes, huius perfidiæ culturā
edocentes, omnem ubique linguæ huius nationem ad culturā huius sectæ inui-
tauerunt. Ipsi quoque (ut dictū est) Danubiū transmeantes, Daciam Ripensem,
Moesiā, Thraciasque permissu principis insedere: quibus euenit (ut adsolet gen-
tibus necdum bene loco fundatis) penuria famis. Cœpere autem primates
eorum & duces qui regum uice illis præerāt, id est Fridigernus, Alatheus, &
Sasrach exercitus inopiam condolare, negociationemque à Lupicino Maxi-
moque Romanorum ducibus expetere. Verum quid nō auri sacra fames com-
pellit adquiescere? Cœperunt duces (auaritia compellente) non solū ouium,
bouumque carnes, uerumetiam canum, & immundorū animalium morticina
eis pro magno contradere: adeo, ut quodlibet mancipium in unum panem,
aut decem libras in unam carnem mercarentur. Sed iam mancipijs & supel-
lectili deficientibus, filios eorū auarus mercator uictus necessitate exposcit.
Haud enim secus parentes faciunt, salutem suorum pignorum prouidentes,
satius deliberant ingenuitatem perire, quàm uitam, dum misericorditer alen-
dus quis uenditur, quàm moriturus seruetur. Cōtiguit enim illo sub tempore
erumoso Lupicino & ductori Romanorum, ut Fridigernum Gothorum re-
gulum ad conuiuium inuicaret, dolumque ei, ut post exitus docuit, moliretur.
Sed Fridigernus doli nescius, quū paucorum comitatu ad conuiuiū ueniens,
dum intus in prætorio epulatus est, clamorē miserorum morientium audiret,
iamque alia in parte socios eius reclusos, dum milites ducis sui iussu trucidare
conarentur, & uox morientium duriter emissa, iam suspectis auribus into-
naret, ilico apertos ipsos dolos cognoscens Fridigernus, euaginato gladio in
conuiuium non sine magna temeritate uelocitateque egreditur, suosque socios ab
imminente morte ereptos ad necem Romanorum instigat. Qui nacta occa-
sione uotiuā elegerunt uiri fortissimi in bello magis quàm in fame deficere,
& ilico in ducum Lupicini & Maximi armantur occisionem. Illa namque dies
Gothorum famem, Romanorumque securitatē ademit: cœperuntque Gothi
iam non ut aduenæ & peregrini, sed ut ciues & domini possessoribus impe-
rare, totasque partes Septentrionales usque ad Danubiū suo iure tenere. Quod
comperiens in Antiochia Valens Imperator, mox armato exercitu, in Thra-
ciarum partes digreditur, ubi lachrymabili bello commisso, uincens Gothos,
in quodam prædio iuxta Hadrianopolim saucius ipse refugiens, ignorantibus
quoque quod Imperator in tam uili casula delitesceret Gothos, igneque (ut
adsolet) sequente, inimico supposito, cū regali pompa crematus est haud secus
Ff quam

quàm dei prorsus iudicio, ut ab ipsis igne combureretur, quos ipse uerâ fidē petentes in perfidiâ declinasset, & ignē charitatis ad gehennæ ignem detorsisset. Quo tempore Vefegothæ Thracias Daciamq; Ripensem post tantā gloriā trophæi, tantq; solo genitali potiti, cœperūt incolere. Sed Theodosium ab Hispania Gratianus Imperator electū in Orientali principatu loco Valentis patruī subrogat, militariq; disciplina mox in meliori statu reposita, ignauiam priorū principum, & desidiâ exclusam, Gothus ut sensit pertimuit. Nam Imperator acri omnino ingenio, uirtuteq; & consilio clarus, cum præceptorum seueritate, & liberalitate, blandicieq; sua remissum exercitū ad fortia prouocarat. At uero ubi milites principe meliore mutato fiduciâ acceperunt, Gothos impetere tentant, eosq; Thraciæ finibus pellunt: sed Theodosio principe penè tunc usq; ad desperationē ægrotante, datur iterum Gothis audacia, diuisoq; exercitu, Frigidernus ad Thessaliam prædandā Epiros & Achaiam digressus est. Alatheus uero & Safræ cum residuis copijs Pannoniâ petierunt. Quod quū Gratianus imperator qui tūc Roma in Gallias ob incursionē Vuandalorū recesserat comperisset, quia Theodosio fatali desperatione succumbenti, Gothi magis sauirent, mox ad eos collecto uenit exercitu, nec tamen fretus in armis, sed gratia eos muneribusq; uicturus, pacēq; & uictualia illis concedens, cum ipsis inito fœdere fecit. Vbi uero post hæc Theodosius cōualuit Imperator, reperitq; Gratianū cum Gothis & Romanis pepigisse fœdus, quod ipse optauerat, admodum grato animo ferens, & ipse in hac pace consensit. Atanaricū quoq; regem qui tunc Frigiderno successerat, datis sibi muneribus sociauit moribus suis benignissimis, & ad se eū in Constantinoplim accedere inuitauit. Qui omnino libenter acquiescens, regiam urbem ingressus est, miransq; En inquit, cerno quod sæpe incredulus audiebam, famam uidelicet tantę urbis: & huc illuc oculos uoluens, nunc sitū urbis, cōmeatumq; nauium, nunc mœnia clara prospectans miratur. Populosq; diuersarum gentium quasi fonte in uno è diuersis partibus scaturiente unda, sic quoq; militem ordinatū aspiciens, Deus inquit, sine dubio terrenus est Imperator, & quisquis aduersus eum manum mouerit, ipse sui sanguinis reus existit. In tali ergo admiratione maioreq; à principe honore suffultus, paucis mensibus interiectis ab hac luce migrauit. Quē princeps affectionis gratia penè plus mortuū quàm uiuum honorans, dignæ tradidit sepulturæ, ipse quoq; in exequiis feretro eius præiens. Defuncto ergo Atanarico, cum etus exercitus in seruitio Theodosij Imperatoris perdurans, Romano se imperio subdens, cum milite uelut unum corpus efficit, miliaq; illa dudum sub Constantino principe fœderatorum renouata, & ipsi dicti sunt Fœderati. E quibus Imperator contra Eugenium tyrannū, qui occiso Gratiano Gallias occupasset, plus q; xx. milia armatorū fideles sibi & amicos intelligens secū duxit, uictoriaq; de prædicto tyranno potitus, ultionē exegit. Postquā uero Theodosius

Theodosius amator pacis, generisq; Gothorū, rebus excessit humanis, cœperūt eius filij utramq; Rempub. luxuriose uiuentes adnihilare, auxiliarijsq; suis, id est Gothis consueta dona subtrahere. Mox Gothis fastidium eorum increuit, uerentesq; ne longa pace eorū resolveret fortitudo, ordināt super se regē Alaricū, cui erat post Amalos secunda nobilitas, Baltharūq; ex genere origo mirifica, qui dudum ob audaciam uirtutis Baltha, id est audax nomen inter suos acceperat. Mox ergo antefatus Alaricus creatus est rex, cum suis deliberans suasit suo labore quærere regna, q̃ alienis per ocium subiacere, & sumpto exercitu per Pannonias Stilicone & Aureliano consulibus, & per Firmium dextro latere quasi uiris uacuā intrauit Italiā. Nullo penitus obistēte ad pontē applicuit Condiniani, qui tertio miliario ab urbe erat regia Rauennate. Quæ urbs inter paludes & pelagus, interq; Padi fluenta unī tantū patet accessui, cuius dudum (ut tradunt maiores) possessores Eneti, id est laudabiles dicebant. Hæc in sinu regni Romani super mare Ionium constituta, in modum insulæ influentium aquarū redundatione concludit. Habet ab Oriente mare, ad quod q̃ recto cursu de Corcyra atq; Elladæ partibus nauigat dextrum latus, primū Epirum, dein Dalmatiā, Liburniā, Histriamq; & sic Venetias radens palmula nauigat. Ab Occidente uero habet paludes per quas uno angustissimo introitu ut porta relicta est. A Septentrionali quoq; plaga ramus illi ex Pado est, qui fossa uocat Asconis. A Meridie idē ipse Paddus quem solum fluuiorū regē dicunt, cognomento Eridanus, ab Augusto Imperatore altissima fossa demissus, qui septima sui aluei parte mediam inluit ciuitatē. Ad ostia sua amœnissimū portū præbens, classem ccl. nauium, Dione referente, tutissima dudū credebat recipere statione. Qui nunc, ut Fabius ait, quod aliquando portus fuerat, spaciosissimos hortos ostendit, arboribus plenos: uerum de quibus non pendeant uela, sed poma. Trino siquidē urbs ipsa uocabulo gloriat, trigeminaq; positione exultat, id est, prima Rauienna, ultima Classis, media Casarea. Inter urbē & mare, plena mollicie, arenaq; munita, uectationibus apta. Verum enimuero quum in ea ciuitate Verigotharum applicuisset exercitus, & ad Honorii Imperatorē (qui intus residebat) legationē misisset, quatenus si permetteret ut Gothi pacati in Italia residerent, sic eos cum Romanorū populo uiuere, ut una gens utraq; credi possit: sin autē aliter, bellando quis quē ualeret, expelleret, etiā securus qui uictor existeret, imperaret. Honorius Imp. utramq; pollicitationē formidans, suoq; cum senatu inito consilio quomodo eos extra fines Italos expelleret, deliberabat. Cui ad postremū sententia sedit, quatenus prouincias longe positas, id est Gallias, Hispaniasq; quas iam pene perdidisset, & Gizerichi eas Vandalorum regis uastaret irruptio: si ualeret Alaricus, sua cum gente sibi tanq; lares pprios uendicaret, donatione sacro oraculo cōfirmata, cōsentiūt Gothi, hac ordinatione, & ad traditā sibi patriā proficiscunt. Post quorū discessum

nec quicquid mali in Italia perpetratum. Stilico patricius & focer Honorij Imperatoris: nam utramque eius filiam, id est, Mariam & Ermantiam quas sibi princeps una post una sociavit, utramque uirginem & intactam deus ab hac luce migrare praecepit. Hic ergo Stilico ad Polentiam civitatem in alpinis Coccij locatam dolose accedens, nihilque mali suspicantibus Gothis, ad necem totius Italiae, suamque deformitatem ruit in bellum. Quae ex improviso Gothi cernentes, primo perterriti sunt, sed mox collectis animis, & ut solebant, hortatibus excitati, omnem perne exercitum Stiliconis in fugam conuersum, usque ad internecionem deiciunt, furibundoque animo arreptum iter deserunt, & in Liguriam post se unde iam transierant, reuertuntur, eiusque praedis, spoliisque potiti Emyliam pari tenore deuastant, Flamminiamque aggerem inter Picenum & Tuscaniam usque ad urbem Romam discurrentes, quicquid inter utrumque latus fuit, in praedam diripiunt. Ad postremum Romam ingressi, Alarico iubente spoliant tantum: non autem, ut solent gentes, ignem supponunt, nec locis sanctorum in aliquo penitus iniuriam irrogare patiuntur. Exindeque egressi per Campaniam & Lucaniam simili clade peracta, Brutios accesserunt: ubi diu residentes, ad Siciliam, exinde ad Africam transire deliberant. Brutiorum siquidem regio in extremis Italiae finibus interiacens, parte angulorum eius Apennini montis initium fecit, Adriaticum pelagus ut lingua porrecta a Tyrreno aestu seiungens, nomen quondam a Brutia sortitur regina. Ibi ergo ueniens Alaricus rex Vesegotharum cum opibus totius Italiae quas in praedam diriperat, exinde (ut dictum est) per Siciliam in Africam quietam patriam transire disponit. Cuius quia non est liberum quodcumque homo sine nutu dei disposuerit, fretum illud horribile aliquantas naues submersit, plurimas conturbauit. Qua aduersitate repulsus Alaricus, dum secum quid ageret, deliberaret, subito immatura morte praeventus, rebus excessit humanis. Quae nimia dilectione lugentes, Barentinum amnem iuxta Consentinam civitatem de alueo suo deriuant. Nam hic fluuius a pede montis iuxta urbem dilapsus, fuit unda salutaris. Huius ergo in medio alueo collecto captiuorum agmine sepulturae locum effodiunt, in cuius foueae gremio Alaricum cum multis opibus obruunt, rursusque aquas in suum alueum reducentes, ne a quoque quandoque locus cognosceretur, fossores omnes interemerunt, regnumque Vesegotharum Athaulfo eius consanguineo, & forma & mente conspicuo tradunt. Nam erat quamuis non adeo proceritate staturae formatus, quantum pulchritudine corporis, uultuque decorus. Qui suscepto regno reuertens iterum ad Romam si quid primum remanserat, more locustarum erat: nec tantum priuatis diuitibus Italiam spoliauit, imo & publicis, Imperatore Honorio nihil resistere praeualente, cuius & germanam Placidiam Theodosij Imperatoris ex altera uxore filiam urbe captiuam abduxit. Quam tamen ob generis nobilitatem, formaeque pulchritudinem, & integritatem castitatis attendens, in Fori iulij Emyliae ciuitate suo matrimonio copulauit, ut gentes hac societate comperta, quasi adunata Gothis Republica efficacius terrerent. Honoriumque Augustum

gustum quamuis opibus exhaustum, tamē quasi cognatū grato animo derelinquens, Gallias tendit: ubi cum aduenisset, uicinæ gentes perterritæ, in suis se finibus cœperunt continere, quæ dudū crudeliter Gallias infestassent, tam Franci, quàm Burgundiones. Nam Vuandali & Alani, quos supra diximus, permissu principū Romanorū utraque Pannonia resedere, nec ibi sibi ob metum Gothorū arbitantes tutū fore si reuerterentur, ad Gallias transire. Sed mox à Gallijs quas ante non multū tempus occupassent, fugientes, Hispania se reclusere, adhuc memores ex relatione maiorū suorum quid dudū Geberich rex Gothorū genti suæ præstitisset incōmodi, uel quomodo eos uirtute sua patrio solo expulisset. Tali ergo casu Galliæ Athaulfo patuere uenienti. Confirmato ergo Gothis regno in Gallijs, Hispanorum casu cœpit dolere, eosq; deliberās à Vuandalorum incurſibus eripere, per suas opes Barcionā cum certis fidelibus delectis, plebeq; imbelli interiores Hispanias introiuit, ubi sæpe cū Vuandalis decertās, tertio anno postq; Gallias, Hispaniasq; domuisset, occubuit, gladio illo pforato Vernulfi, de cuius solitus erat ridere statura. Post cuius mortē Regericus rex cōstituit, sed & ipse suorū fraude perēptus ocyus uitam cum regno reliquit. Dehinc iam quartus ab Alarico rex constituitur Valia, nimis districtus & prudens: cōtra quē Honorius Imperator Cōstantinū uirum industria militari pollentem, multisq; prælijs gloriosum cum exercitu dirigit, ueritus ne fœdus dudū cū Athaulfo initū ipse turbaret, & aliquas rursus in Repub. insidias moliretur, uicinis sibi gentibus repulsis, simulq; desiderans germanam suam Placidia subiectionis opprobrio liberare, paciscens cū Constantino, ut aut bello, aut pace, uel quoquo modo si eā potuisset, ad suū regnū reuocaret, eiq; eam in matrimoniū sociaret. Quo placito Constantinus ouans cū copia armatorum, & pene iam regio apparatu Hispanias petit. Cui Valia rex Gothorū non minori procinctu ad claustra Pirenæi occurrit: ubi ab utraque parte legatione directā, ita cōuenit pacisci, ut Placidiam sororem principis redderet, suaq; solatia Romanæ reipublicæ ubi usus exigeret, nō denegaret. Eo nāq; tempore Constantinus quidam apud Gallias inuadens imperiū, filium suū Constantē ex monacho fecerat Cæsarem, sed nō diu tenens regnū præsumptum, mox fœderatis Gothis Romanisq;, ipse occiditur Arelati, filius uero eius Viennæ. Post quos item Iouinus ac Sebastianus pari temeritate Rempub. occupandā existimantes, pari exitio perire. Nam duodecimo anno regni Valiæ, quādo & Hunni post penē l. annos inuasa Pannonia à Romanis & Gothis expulsi sunt, uidens Valia Vuandalos in suis finibus, id est Hispaniæ solo audaci temeritate ab interioribus partibus Galliæ (ubi eos fugauerat dudum Athaulfus) egressos, cuncta in prædis uastare, eo uero tempore quo Hierius & Ardaburus consules extitissent, nec mora, mox contra eos mouit exercitum. Sed Gizericus rex Vuandalorū iā à Bonifacio in Africā inuitatur, qui Valentiniano principi ueniens

in offensam, nō aliter q̄ se malo Reipub. potuit uindicare. Is ergo suis precibus eos inuitans, per tractum angustū quod dicitur fretum Gaditanū, & uix septē milibus Africā ab Hispaniis diuidit, ostiaq̄ maris Tyrrheni in oceanū æstum egerit, transposuit. Erat nāq̄ Gizericus iam Romanorū clade in urbe notissimus, statura mediocris, & equi casu claudicans, animo profundus, sermone ratus, luxurię contemptor, ira turbidus, habendi cupidus, ad sollicitandas gentes prouidentissimus, semina contentionū iacere, odia miscere paratus. Talis Africę Rempub. precibus Bonifacij ut diximus inuitatus intrauit, ubi ad diuinitatē, ut fertur, accepta autoritate diu regnans, ante obitū suū filiorū agmen accitū ordinauit, ne inter ipsos de regni ambitione esset dissensio, sed ordine quisq̄ & gradu suo qui alijs superuueret, id est, seniori suo fieret sequēs successor, & rursus ei posterior eius. Quod obseruantes per annorū multorū spatia, regnū feliciter possedere, nec quod in reliquis gentibus adsolet, intestino bello fœdati sunt, suocq̄ ordine unus post unū suscipiens regnū, in pace populis imperarunt. Quorū ordo iste ac successio fuit. Primū Gizericus qui pater & dominus, sequens Hunericus, tertius Gundamundus, quartus Trasamundus, quintus Hilderich. Quo malo gentis suę Gelimer immemor atauī præceptorū, de regno eiectō & interempto, tyrānidē præsumpsit, sed nō ei cessit impune quod fecerat. Nā Iustiniani Imperatoris ultio in eo apparuit, & cum omni genere suo, opibusq̄ quibus more prædonis incubabat, Constantinopolim delatus per uirū gloriosissimū Belisariū magistrū militū Orientālē, & consule ordinariū atq̄ patriciū, magnū in circo populo spectaculū fuit, serāq̄ sui poenitudinē gerens, quū se uideret de fastigio regali deiectū, priuatæ uitæ cui noluit famulari redactus occubuit. Sic Africa quæ in diuisione orbis terrarū tertiā pars mūdi describit̄, cētesimo ferē anno Vandalico iugo erepta, in libertatē reuocata est regni Romani: & quā dudū ignauis dominis, ducibus infidelibus à Reip. Romanę corpore gētilis manus abstulerat, solerti domino & fideli ductore tunc reuocata, hodieq̄ congaudet. Quāuis & post hæc aliquantū intestino prælio, Maurorūq̄ infidelitate attritā se lamentauerit, tamen triumphus Iustiniani Imperatoris à deo sibi donatus, quod inchoauerat, ad finē usq̄ perduxit. Sed nobis qd opus est, unde res nō exigit dicere? Ad propositū redeamus, Valia siqdē rex Gothorū adeo cū suis in Vuādalos sæuiebat, ut uoluisset eos etiā in Africa persequi, nisi eū casus qui dudū Alarico ad Africā tendenti cōtigerat, reuocasset. Nobilitatus nāq̄ intra Hispanias, incruentāq̄ uictoria potitus, Tolosam reuertit̄, Romano imperio fugatis hostibus, aliquantas puincias quod promiserat, derelinquens, sibiq̄ aduersa post longū ualetudine supueniente, rebus humanis excessit, eo uidelicet tēpore, q̄ Beremuth Torismundo patre genitus. De quo in catalogo Amalorū familię superius diximus, cū filio Vuitiricho ab Ostrogothis, qui adhuc in Scythię terra Hunnorū oppressiōibus subiacebāt, ad Velegotharū

legotharū regnū migravit. Consciū enim erat uirtutis & generis nobilitatis, facilius sibi credēs principatū à parētibz deferri, quē hāredē regū cōstabat esse multorū. Quis nāq; de Amalo dubitaret, si uacasset eligere; sed nec ipse adeo uoluit q̄s esset ostēdere. Et illi iam post mortē Valiæ Theodericū ei de dere successorē, ad quē ueniēs Beremūd animi pondere quo ualebat eximiā generis sui amplitudinē cōmoda taciturnitate suppressit, sciens regnantibus semp de regali stirpe genitos esse suspectos. Passus est ergo ignorari, ne faceret ordināda cōfundi. Susceptusq; est cū filio suo à rege Theoderico honorifice nimis, adeo ut nec cōsilio suo expertē, nec cōuiuio faceret alienū, nō tantū pro generis nobilitate quā ignorabat, sed p animi fortitudine & robore gentis quā nō poterat occultare. Quid plurimū? defuncto Valia, ut superius qd̄ diximus repetamus, q parū fuerat felix Gallis, prosperrimus feliciorq; Theodericus successit in regno, homo summa moderatione compositus, animi corporisq; utilitate habendus. Cōtra quē Theodosio & Festo consulibus pace rupta Romani Hunnis auxiliariis secū iunctis, in Gallias arma mouerūt. Turbauerat nāq; eos Gothorū fœderatorū manus, quæ cum Cama comite Cōstantinopolim se fœderasset. Aetius ergo patricius tūc præerat militibus, fortissimorū Moesiorū stirpe progenitus, in Dorostena ciuitate à patre Gaudentio labores bellicos tolerans. Reipub. Romanæ singulariter natus, qui superbiā Sueuorū Francorūq; barbariē immēsis cedibus seruire Romano imperio coēgisset. Hūnis quoq; auxiliarijs Litorio ductante, cōtra Gothos Romanus exercitus mouit procinctū, diuq; ex utraq; parte acie ordinata, quū utriq; fortes, & neuter firmior esset, datis dextris, in pristinā concordia redierūt, fœderēq; firmato, ab ulterutro fida pace pacta, recessit uterq;. Qua pacat̄ Attila Hunnorū omniū dñs, & pene totius Scythiæ gentiū solus in mundo regnator, qui erat famosa inter oēs gentes claritate mirabilis. Ad quē in legationē remissus à Theodosio iuniore Priscus historicus, tali uoce inter alia refert. Ingētia siquidē flumina, id est Tyssiā, Tibisiāq;, & Driccā transeuntes, neminus in locū illū ubi dudū Vidicula Gothorū fortissimus Sarmatū dolo occubuit. Indēq; nō longe ad uicū in quo rex Attila morabat̄, accessimus. Vicū inquā, ad instar ciuitatis amplissimæ, in quo lignea mœnia ex tabulis nitentibus fabricata reperimus, quarū compago ita solidū mentiebat̄, ut uix ab intento posset iunctura tabularū cōprehēdi. Videres triclinia ambitu prolixiore distenta, porticusq; in omni decore dispositas. Area uero curtis ingēti ambitu cingebat̄, ut amplitudo ipse regiā aulam ostenderet. Hæ sedes erant Attilæ regis Barbariā totā tenentis: hæc captis ciuitatibus habitacula præponebat. Is nāq; Attila patre genitus Mundzucco, cuius fuere germani, Oētar & Roas, qui ante Attilā regnum Hunnorum tenuisse narrantur, quamuis non omnino cunctorum. Eorū ipse post obitū cum Bleta germano Hunnorum successit in regnū, & ut ante expeditioni quam parabat par foret, augmentū

uiriu parricidio quærit, tendens ad discrimen omniû nece suorû. Sed liberante iusticia detestabili remedio crescēs, deformes exitus suæ crudelitatis inuenit. Bleta enim fratre fraudibus perēpto, q magne parti regnabat Hunnorû, uniuersum sibi populum subiugauit, aliarûq gentium quas tunc in ditione tenebat, numerositate collecta, primas mundi gentes, Romanos Vesegothasq subdere peroptabat. Cuius exercitus quingētorû miliû esse numerus ferebatur. Vir in concussionē gentis natus in mundo, terrarû omnium metu: qui nescio qua sorte terrebat cûcta, formidabili de se opinione uulgata. Erat namq superbus incessu, huc atq illuc circûferens oculos, ut elati potētia ipso quoq motu corporis appareret. Bellorû quidem amator, sed ipse manu temperans, consilio ualidissimus, supplicantibus exorabilis, propitius in fide semel receptis. Forma breuis, lato pectore, capite grandiori, minutis oculis, rarus barba, canis aspersus, limo naso, teter colore, originis suæ signa restituēs. Qui quamuis huius esset naturæ, ut semper magna confideret, addebat ei tamen confidentiā gladius Martis inuentus, apud Scytharû reges semper habitus. Quem Priscus historicus tali refert occasione detectû. Quû pastor inuiens, quidam gregis unā buculam cōspiceret claudicantē, nec causam tanti uulneris inueniret, sollicitus uestigia cruoris insequitur: tandēq uenit ad gladium, quē depascens herbas bucula incaute calcauerat, effossumq protinus ad Attilam defert. Quo ille munere gratulatus, ut erat magnanimus, arbitrat se totius mundi principem cōstitutû, & per Martis gladiû potestātē sibi concessam esse bellorû. Huius ergo mentē ad uastationē orbis paratā comperiens Gizericus rex Vuandalorû, quem paulo ante memorauimus, multis muneribus ad Vesegotharû bella præcipitat, metuens ne Theodericus Vesegotharû rex filiæ ulcisceret iniuriā, quæ Hunericho Gizerici filio iūcta, prius quidē tanto cōiugio lætaretur: sed postea ut erat ille & in sua pignora truculentus, ob suspicionē tantûmodo ueneni ab ea paratî, eā putatis naribus spolians decore naturali, patri suo ad Gallias remiserat, ut turpe funus miserāda semper offerret, & crudelitas qua etiā mouerentur externi, uindictam patris efficacius impetraret. Attila igitur dudû bella concepta Gizerici redēptione parturiēs, legatos in Italiā ad Valentinianû principē misit, serens Gothorum Romanorumq discordiā, ut quos prælio non poterat cōcutere, odijs internis elideret, adserens se Reipub. eius amicitias in nullo uiolare, sed cōtra Theodericû Vesegotharû regem sibi esse certamē, unde eû excipi libēter optaret. Cætera epistolæ usitatis salutationû blandimētis oppleuerat, studēs fidē adhibere mendacio. Pari etiā modo ad regē Vesegotharû Theodericû dirigit scriptû, hortans ut à Romanorû societate discederet, recoleretq prælia quæ paulo ante cōtra eû fuerāt cōcitata sub nimia feritate. Homo subtilis, anteq bella gereret, arte pugnabat. Tûc Valentinianus Imperator ad Vesegothas eorumq regē Theodericû in his uerbis legationē direxit, Prudentiæ uestra
est

est fortissime gentium, aduersus urbis conspirare tyrannū, qui optat mundi generale habere seruitiū, qui causas praelij non requirit, sed quicquid cōmiserit, hoc putat esse legitimū. Ambitū suum brachio metit, superbia licentiā faciat. Qui ius fasque contemnens, hostē se exhibet naturæ cunctorum. Etenim meret hic odium, qui in cōmune omnium se approbat inimicū. Recordamini quæso quod certe non potest obliuisci. Ab Hunnis casus est fusus, sed quod grauius agit, insidijs agit appetitum. Vnde ut nobis taceamus, potestis hæc multis ferre superbiā. Armorū potentes, fauete proprijs doloribus, & cōmunes iungite manus. Auxiliamini etiā Reipub. cuius membrū tenetis. Quam sit autē nobis expetenda uel amplexanda societas, hostes interrogate consilia. His & similibus legati Valentiniani regem permouere Theodericū. Qui bus ille respondit, Habetis, inquit, Romani desiderium uestrum, fecistis Attilā & nobis hostē. Sequimur illū quocunq; uocauerit, & quāuis inflet de diuersis superbarū gentium uictorijs, norunt tamen Gothi configere cum superbis. Nullū bellum dixerim graue, nisi quod causa debilitat, quando nil triste pauet, cui maiestas arriserit. Acclamāt responso comites ducis, lætum sequit uulgus. Fit omnibus ambitus pugnae, hostes iam Hunni desiderant. Producit itaq; à rege Theoderico Vesegotharū innumerabilis multitudo: qui quatuor filijs domi dimissis, id est Friderico & Turico, Rotemero & Himmerit, secum tantū Thorismund & Theodericū maiores natu participes laboris assumit. Felix procinctus auxiliantiū suaue collegiū habere, & solatia illorū, qui bus delectat ipsa etiā simul subire discrimina. A parte uero Romanorū tanta patricij Aecij prouidentia fuit, cui tunc innitebat Respub. Hesperiae plagæ, ut undiq; bellatoribus congregatis, aduersus ferocē & infinitā multitudinem nō impar occurreret. His enim adfuere auxiliares Franci, Sarmatæ, Armoritiani, Litiani, Burgundiones, Saxones, Riparioli, Ibriones, quondam milites Romani, tunc uero iā in numero auxiliariorū exquisiti, aliæq; nonnullæ Celticæ uel Germanicæ nationes. Cōuenit itaq; in campos Catalaunicos, qui & Mauricij nominant, c. leugas, ut Galli uocāt, in longū tenētes, & lxx. in latū. Leuga autē Gallica mille & quingentorū passuū quantitate metit. Fit ergo area innumerabiliū populorū pars illa terrarū. Conferunt acies utraq; fortissimæ, nihil subreptionibus agitur, sed apertū Martē testantur. Quæ potest digna causa tantorū motibus inueniri? Aut quod odiū in se cunctos animauit armari? Probatū est, humanū genus regibus uiuere, quando unius mentis insano impetu strages sit facta populorum, & arbitrio superbi regis momento deiicitur, quod tot seculis natura progeniuit. Sed anteq; pugnae ipsius ordinē referamus, necessarium uideretur edicere, quæ in ipsis bellorum motibus accidere, quia sicut famosum praelium, ita multiplex atq; perplexū. Sangibanus namq; rex Alanorū metu futurorum perterritus, Attilæ ei se tradere pollicet, & Aurelianā ciuitatē Galliæ ubi tunc cōsistebat, in eius iura transducere.

cere. Quod ubi Theodericus & Aecius agnouere, magnis aggeribus eandē urbem ante aduentū Attilæ destruunt, suspectumq; custodiūt Sangibanū, & inter suos auxiliares medium statuunt cum propria gente. Igit̃ Attila rex Hunnorū tali perculsus euentu, diffidens suis copijs, metuens inire cōflictū, intusq; fugam reuoluens, ipso funere tristiorē, statuit per aruspices futura inquirere. Qui more solito nūc pecorū fibras, nūc quasdā uenas in abrasīs ossibus intuentes, Hunnis infauista denunciant. Hoc tamen quantulū prædixere solatī, quod summus hostiū ductor de parte aduersa occumberet, relictaq; uictoria, sua morte triumphum foedaret. Quumq; Attila necem Aeci quod eius motibus obuiabat, uel cum sua perditione duceret expetendā, tali præsagio sollicitus, ut erat cōsiliorū in rebus bellicis exquisitor, circa nonā diē horā præliū sub trepidatione cōmittit, ut si nō secus cederet, nox imminens subueniret, cōuerteret partes, ut diximus, in cāpos Catalaunicos. Erat autē positio loci, decliui tumore, in modū collis excresecens. Quē uterq; cupiens exercitus obtinere, quia loci opportunitas nō paruū beneficiū conferret. Dextrā partē Hunni cum suis, sinistrā Romani & Vesegothæ cum auxiliarijs occuparūt. Relictoq; de cacuminis eius iugo certamine, dextrū itaq; cornu cū Vesegothis Theodericus tenebat, sinistrū Aecius cū Romanis, collocantes in medio Sangibanū, quē superius retulimus præsuisse Alanis, prouidētes cautioni militari, ut eū de cuius animo minus præsumberāt, fideliū cū turba cōcluderent. Facile nāq; adsumit pugnādi necessitatē, cui fugiēdi imponit̃ difficultas. E diuerso uero fuit Hunnorū acies ordinata, ut in medio Attila cum suis fortissimis locaret̃, sibi potius rex hac ordinatione prospiciens, quatenus inter gētis suæ robur positus, ab imminente periculo redderet̃ exceptus. Cornua uero eius multiplices populi, & diuersæ nationes, quas ditioni suæ subdiderat, ambiebant. Inter quos Ostrogotharum præminebat exercitus, Vualamire & Theodemire, & Vuidemire Germanis ductantibus, ipso etiā rege cui tūc seruebāt nobilioribus, qā Amalorū generis eos potentia illustrabat. Eratq; & Gepidarū agmine innumerabili rex ille famosissimus Ardaricus, qui ob nimia suam fidelitatē erga Attilā eius cōsilijs intererat. Nā perpendens Attila sagacitatē suā, eum & Vualamirē Ostrogotharū regē super cæteros regulos diligebat. Erat nāq; Vualamir secreti tenax, blandus alloquio, doli ignarus. Ardarich fide & consilio, ut diximus, clarus. Quibus nō immerito contra parentes Vesegothas debuit credere pugnatoribus. Reliqua autē si dici fas est, turba regum, diuersarumq; nationū ductores, ac si satellites nutibus Attilæ attendebāt, & ubi oculo annuisset, absq; aliqua murmuratione cum timore & tremore unusquisq; adstabat, aut certe quod iussus fuerat, exequēbat̃. Sed solus Attila rex omniū regū, super omnes, & pro omnibus sollicitus erat. Fit ergo de loci quem diximus opportunitate certamen. Attila suos dirigit, qui cacumen montis inuaderent, sed à Thorismundo & Aecio prænētus est. Qui eluctati

eluctati collis excelsa ut cōscenderēt superiores effecti sunt, uenientesq̃ Hunnos montis beneficio facile turbauere. Tunc Attila quum uideret exercitum causa præcedēte turbatū, eum tali extempore credit alloquio confirmandū. Post uictorias tantarū gentium, post orbem sic cōstitutis edomitū, ineptum iudicauerim tanq̃ ignaros rei uerbis acuere. Quærat hoc aut nouus ductor, aut inexpertus exercitus. Nec mihi fas est aliquid uulgare dicere, nec uobis oportet audire. Quid autem aliud uos q̃ bellare cōsueti? Aut quid forti sua uius, q̃ uindictā manu quærere? Magnum munus à natura, animū ultione satiare. Aggrediamur ergo hostem alacres, audaciores sunt semper qui inferunt bellū. Adunatas despiciate dissonas gentes. Indiciū pauoris est, societate defendi. En ante impetū terroribus iam ferunt, excelsa quærunt, tumulos capiunt, & sera pœnitundine in campis munitiones efflagitāt. Nota nobis sunt quàm sint leuia Romanorū arma, primo etiā non dico uulnere, sed ipso puluere grauantur. Dum inordinate coeunt, & acies testudinemq̃ connectunt, uos confligite præstantibus animis, ut soletis, despicientesq̃ eorū acies, Alanos inuadite, in Vefegothas incumbite. Inde nobis est citam uictoriā quærere, unde se continet bellū. Abscisa autē neruis mox membra relabunt, nec potest stare corpus, cui ossa subtraxeris. Confurgant animi, furor solitus intumescat. Nūc cōsilia Hunni, nūc arma depromite, aut uulneratus quis aduersarij mortē deposcat, aut illæsus hostiū clade satiet. Victuros nulla tela conuenient, morituros & in ocio fata præcipitant. Postremo quur fortuna Hunnos tot gentiū uictores adsereret, nisi ad certaminis huius gaudia præparasset? Quis deniq̃ Mæotidarū iter aperiret maioribus nostris tot seculis clausum ac secretū? Quis adhuc inermibus condere faciebat armatos? Faciē Hunnorū nō poterit ferre adunata collectio. Nō fallor euētu, hic cāpus est quē nobis tot p̃spera promiserāt. Primus in hostes tela coniiciā. Si qs potuerit Attila pugnāte ociū ferre, sepultus est. His uerbis accēsi, in pugnā cūcti præcipitant. Et quāuis haberēt res ipsæ formidinē, præsentia tamen regis cunctationē hærentibus auferebat. Manu manibus cōgrediunt, bellū atrox, multiplex, immane, pertinax, cui simile nulla usq̃ narrat antiquitas, ubi talia gesta referunt, ut nihil esset quod in uita sua cōspicere potuisset egregius, q̃ huius miraculi priuaret aspectu. Nā si senioribus credere fas est, riuulus memorati cāpi humili ripa prolabens, peremptorū uulneribus sanguine multo p̃uectus, non actus imbribus ut solebat, sed liquore concitatus insolito, torrens factus est cruoris augmēto. Et quos illic coegit in aridā sitim uulnus inflictū, fluēta mixta clade traxerunt: ita constricti forte miserabili sordebant, potantes sanguinē quem fudere sauciati. Hic Theodericus rex dum adhortās discurreret exercitū, equo depulsus, pedibusq̃ suorū conculcatus, uitā matura senectute cōcluserit. Alij uero dicūt eū interfectū telo Andagis de parte Ostrogotharū, qui tūc Attilanū sequebant regimen. Hoc fuit qd' Attilæ præfagio aruspices prius

Attilæ ad suos
oratio

prius dixerāt, quanquam ille de Aetio suspicaret. Tunc Vesegothæ diuidentes se ab Alanis, inuadunt Hunnorū cateruas, & pene Attilam trucidassent, nisi prius prouidus fugisset, & se suosq; ilico intra septa castrorum quæ plaustris uallata habebat, reclusisset. Quamuis fragile munimentū, tamen quesierunt subsidium uitæ, quibus paulo ante nullus poterat naturalis agger obistere. Thorismund autem regis Theoderici filius, qui cum Aetio collem anticipans, hostes de superiori loco proturbauerat, credens se ad agmina propria peruenire, nocte cæca ad hostium carpenta ignarus incurrit. Quem fortiter dimicantem quidam capite uulnerato equo deiecit, suorumq; prouidentia liberatus, à præliandi intentione desijt. Aetius uero similiter noctis confusione diuisus, quū inter hostes medios uagaretur, trepidus ne quid incidisset aduersi Gothi inquirens, tandemq; ad socia castra perueniens, reliquum noctis scutorum defensione transegit. Postera die luce orta, quum cadaueribus plenos campos aspicerent, nec audere Hunnos erumpere, suam arbitrantur esse uictoriam, scientesq; Attilam non nisi magna clade confusum, bella confugisse: quum tamen nil ageret uel prostratus abiectum, sed strepens armis tubis canebat, incussionemq; minabatur: uelut leo uenabulis pressus, speluncæ aditus obambulans, nec audet insurgere, nec desinit fremitibus uicina terrere: sic bellicosissimus rex uictores suos turbabat inclusus. Conueniunt itaq; Gothi Romaniq;, & quid agerent de superato Attila deliberant. Placet eum obsidione fatigari, qui annonæ copiam nō habebat, quando ab ipsius sagittarijs intra septa castrorū locatis crebris ictibus arceretur accessus. Fertur autē desperatis in rebus prædictum regem adhuc & in supremo magnanimum, equinis sellis construxisse piram, seseq; si aduersarij irrumperent, flāmis incere uoluisse, ne aut aliquis eius uulnere lætaretur, aut in potestatem tantorū hostium gentium dominus perueniret. Verum inter has obsidionum moras Vesegothæ regem filij patrem requirunt, admirantes eius absentiam dum felicitas fuerit subsequuta. Quumq; diutius exploratū, ut uiris fortibus mos est, inter densissima cadauera repperissent, cantibus honoratum, inimicis spectantibus abstulerunt. Videres Gothorum globos dissonis uocibus confragosos, adhuc inter bella furentia funeri reddidisse culturam. Fundebantur lachrymæ, sed quæ uiris fortibus impendi solent: nostra mors erat, sed Hunno teste gloriosa, unde hostium putaretur inclinata fore superbia, quando regis efferre cadauer cū suis insignibus inspiciebāt. At Gothi Theoderico adhuc iusta soluentes, armis insonantibus regiam deferunt maiestatem, fortissimusq; Thorismund bene gloriosus, ad manes charissimi patris, ut decebat filium, exequias est prosequutus. Quod postquam peractum est, orbitatis dolore cōmotus, & uirtutis impetu qua ualebat, dum inter reliquias Hunnorū, mortem patris uindicare contēdit, Aetium patricium, ac si seniore prudentiaq; maturum de hac parte cōsultuit, quid sibi esset in tempore faciendū. Ille uero metuens.

metuens, ne Hunnis funditus interemptis, à Gothis Romanum premeretur imperiū, præbet hac suasionē consilium, ut ad sedes proprias remearet, regnumq; quod pater reliquerat, arriperet, ne Germani eius opibus sumptis paternis, Vesegotharū regnum peruaderent, grauiusq; dehinc cū suis, & quod peius est, miseriterq; pugnaret. Quo responso non ambigue, ut datū est, sed pro sua potius utilitate suscepto, relictis Hunnis, redit ad Gallias. Sic humana fragilitas dum suspicionibus incurrerit, magna plerūq; agendo, occasionem rerum intercipit. In hoc enim famosissimo & fortissimarū gentiū bello ab utrisq; partibus, clxij. milia cæsa referuntur, exceptis xc. milibus Gepidarū & Francorum, qui ante congressionem publicam noctu sibi occurrentes, mutuis concidere uulneribus, Francis pro Romanorum, Gepidis pro Hunnorum parte pugnantibus. Attila igitur discessione cognita Gothorum, quod de inordinatis colligi solet, & inimicorum magis estimans dolum, diutius se intra castra continuit. Sed ubi hostium absentia sunt longa silentia consecuta, erigitur mens ad uictoriam, gaudia præsumuntur, atq; potentis regis animus in antiqua fata reuertitur. Thorismund ergo patre mortuo, in campis statim Catalaunicis, ubi & pugnauerat, regia maiestate subuectus, Tolosam ingreditur. Hic licet fratrum & fortium turba gauderet, ipse tamen sic sua initia moderatus est, ut nullius repperiret de regni successione certamē. Attila uero nacta occasione de recessu Vesegotharum, & quod sæpe optauerat, cernens hostium solutionem per partes, mox iam securus ad oppressionē Romanorum mouit procinctum, primaq; aggressionē Aquileiensem obsedit ciuitatem, quæ est metropolis Venetiārū, in mucrone uel lingua Adriatici posita sinus. Cuius ab oriente muros Natissa amnis fluens, à monte Picis elambit, ibiq; quū diu, multoq; tempore obsidēs, nihil penitus præualeret, fortissimis intrinsecus Romanorum militibus resistentibus, exercitu iam murmurante & discedere cupiente Attila deambulans circa muros, dum utrū solueret castra, an adhuc moraretur deliberat, animaduertit candidas aues, id est ciconias, quæ in fastigio domorum nidificant, de ciuitate scetus suos trahere, atq; cōtra morem per rura forinsecus cōportare. Et ut hoc sicut erat sagacissimus inquisitor persensit, ad suos inquit, Respicite aues futurarū rerum prouidas perituram relinquere ciuitatem, casurasq; arces periculo imminēte deferere. Non hoc uacuum, non hoc credatur incertum, rebus præscijs consuetudinem mutat uentura formido. Quid plus? Animus suorū rursus ad oppugnandum Aquileiam inflammatur. Qui machinis cōstructis, omnibusq; tormentorū generibus adhibitis, nec mora, inuadunt ciuitatem, spoliantur, diuidunt, uastantq; crudeliter, ita ut uix eius uestigia, ut appareant reliquerint. Exhinc iā audaciores, & necdum Romanorum sanguine satiiati, per reliquas Venetū ciuitates Hunni bacchabantur. Mediolanum quoq; Liguriæ metropolim, & quondā regiam urbem pari tenore deuastant, necnon & Ticinū æquali sorte

Gg deijciunt,

derijciunt, uicinaq; loca saeuientes allidunt, demoliunturq; penè totam Italiã.
 Quumq; ad Romã animus fuisset eius attentus accedere, sui eum (ut Priscus
 refert historicus) remouere, nõ urbi cui inimici erant consulentes, sed Alarici
 quondam Vesegotharũ regis obijcientes exemplũ, ueriti regis sui fortunã,
 quia ille post fractam Romã diu nõ superuixerat, sed protinus rebus excessit
 humanis. Igitur dum eius animus ancipiti negotio inter ire & non ire flu-
 ctuaret, secumq; deliberans tardaret, placita ei legatio à Roma aduenit. Nã
 Leo papa per se ad eum accedit in Acrouentu Mamboleio, ubi Mincius am-
 nis cõmeantiũ frequentatione transiit. Qui mox deposuit excitatum furorẽ,
 & rediens qua uenerat, id est, ultra Danubium, promissa pace discessit, illud
 prae omnibus denunciãns, atq; interminãdo discernens, grauiora se in Italiã
 illaturũ, nisi ad se Honorĩã Valentiniani principis Germanã filiam Placidiaẽ
 Augustæ cũ portione sibi regaliũ opum debita mitteret. Ferebat enim quia
 hæc Honorĩa dũ propter aulaẽ decus ac castitatẽ teneat nutu fratris inclusa,
 clandestino eunuchõ missõ, Attilã inuitasset, ut cõtra fratris potentiã eius pa-
 trocinijs uteret, prorsus indignũ facinus, ut licetiã libidinis malo publico cõpa-
 raret. Reuersus itaq; Attila in sedes suas, & quasi oclj poenitens, grauiusq;
 ferens à bello cessare, ad Orientis principẽ Marcianũ legatos dirigit, prouin-
 ciarũ testans uastationẽ, quod sibi promissa à Theodosio quondã Impera-
 tore minime persolueret, & inhumanior solito suis hostibus appareret. Hæc
 tamen agens, ut erat uersutus & callidus, alibi minatus, alibi arma sua cõmo-
 uit, & quod restabat indignationi, faciẽ in Vesegothos retorfit. Sed nõ eum
 quẽ de Romanis reportauit euentũ. Nã per dissimiles anterioribus uias re-
 currens, Alanorũ partẽ trans flumen Ligeris confidentẽ statuĩt suæ redigere
 ditioni, quatenus mutata per ipsos belli facie, terribilior emeretur. Igitur ab
 Dacia & Pannonia prouincijs, in quibus tũc Hunni cum diuersis subditis na-
 tionibus insidebant, egrediens Attila, in Alanos mouit procinctũ. Sed Tho-
 rismund rex Vesegothorũ fraudẽ Attilæ nõ impari subtilitate persentiens,
 ad Alanos tota subtilitate prius aduenit, ibiq; superueniẽtis iam Attilæ mo-
 tibus prap̃paratus occurrit, confertoq; praelio, penè simili eum tenore ut prius
 in cãpis Catalaunicis à spe remouit uictoriæ, fugatumq; à partibus suis sine
 triumpho remittẽs in sedes proprias fugere compulit. Sic Attila famosus, &
 multarũ uictoriarũ dominus, dum quærit famã perditoris abijcere, & quod
 prius à Vesegothis pertulerat abolere, geminatã sustinuit, ingloriusq; recessit.
 Thorismund uero repulsis ab Alanis Hunnorũ cateruis, sine aliqua suorũ
 læsione Tolosam migravit, suorũq; quieta pace cõposita, tertio anno regni
 sui ægrotans, dũ sanguinẽ tollit de uena, ab Ascalcruo cliente inimicos nun-
 ciante, armis subtractis, peremptus est. Vna tamen manu quã liberã habebat,
 scabellũ tenens, sanguinis sui existit ultor, aliquantos insidiantes sibi ex-
 ringuens. Post cuius decessum Theodericus germanus eius Vesegotharũ in
 regno

regno succedens, mox Riciarium Sueuorū regem cognatum suū repperit inimicum. Hic item Riciarius affinitate Theoderici præsumens uniuersam penè Hispaniā sibi credidit occupandā, iudicans opportunū tempus surreptionis incōposita initia tentare regnantis. Quibus ante Gallicia & Lusitania sedes fuere, quæ in dextro latere Hispaniæ per ripā Oceani porrigunt, habentes ab Oriente Austrogoniā, ab Occidente in promontorio sacrum Scipionis Romani ducis monumentū, à Septentrione Oceanum, à Meridie Lusitaniam, & fluuiū Tagum, qui arenis suis permiscens auri metalla, trahit cum limi uilitate diuitias. Exinde ergo exiens Riciarius rex Sueuorū nititur totā Hispaniā occupare. Cui Theodericus cognatus suus ut erat moderatus, legatos mittens, pacifice dixit ut nō solum recederet à finibus alienis, uerum etiā nec tentare præsumeret, odiū sibi tali ambitione acquirens. Ille uero animo prætumido ait, Si hic murmuras, & me uenire causaris: Tolosam ubi tu sedes ueniam, ibi si uales, resiste. His auditis, ægre tulit Theodericus, compacatusq; cum cæteris gentibus, arma mouit in Sueuos, Burgundionum quoq; Gnuadiacū, & Hilpericū reges auxiliares habens sibiq; deuotos. Ventū est ad certamen iuxta flumen Urbiū, qd̄ inter Asturicā, Hiberiāq; prætermeat. Consertoq; prælio, Theodericus cum Vesegothis qui ex iusta parte pugnabat, uictor efficit, Sueuorū gentes pene cunctas usq; ad internecionē prosternēs. Quorū rex Riciarius relictā infecta uictoria, hostē fugiens, in nauim cōscendit, aduersaq; procella Tyrrheni ostij percussus, Vesegotharū est manibus redditus, miserabilē non differens mortē, cum elementa mutauerit. Theodericus uero uictor existens, subactis pepercit, nec ultra certamina sœuire permisit, præponens Sueuis quos subiecerat, clientē Aclialfum. Qui in breui animum ad præuaricationē ex Sueuorū suasionibus cōmutans, neglexit imperata complere, potius tyrannica elatione superbiens, credensq; se ea uirtute prouinciā obtinere, qua dudū cum domino suo eam subiecisset. Is siquidem erat Vuarnorum stirpe genitus, longe à Gothici sanguinis nobilitate seiunctus, idcirco nec libertati studens, nec patrono fidē seruans. Quo comperto, Theodericus mox contra eum qui eum de regno peruaso deijcerent, destinauit. Qui ueniētes sine mora in primo eum certamine superantes, congruā factorū eius ab eo exegerunt ultionē. Captus nāq; & suorū solatio destitutus, capite plectitur, sensitq; tandē iratū, qui propitiū dominū crediderat contemnendū. Tūc Sueui rectoris sui interitū cōtuentes, locorū sacerdotes ad Theodericū supplices direxerunt. Quos ille pontificali reuerentia suscipiens, nō solum impunitatē Sueuorū indulxit, sed & ut sibi de suo genere principē constituerent, flexus pietate cōcessit. Quod & factū est, & Remismundū sibi Sueui regulū ordinauerūt. His peractis, paceq; cunctis munitis, tertio decimo regni sui anno Theodericus occubuit. Cui frater Euricus percupida festinatione succedens, sœua suspicione pulsatus est. Nam dum hæc circa Vesegotharum

gentem & alia nonnulla gerunt, Valentinianus Imperator dolo Maximi occisus est, & ipse Maximus tyrannico more regnū inuasit. Quod audiens Gizericus rex Vuandalorū, ab Africa armata classe in Italiā uenit, Romamque ingressus, cuncta deuastat. Maximus uero fugiens, à quodā Vrso milite Romano interemptus est. Post quē, iussu Marciniani Imperatoris Orientalis, Maiorianus Occidentale suscepit imperiū gubernandum. Sed & ipse nō diu regnans, dum contra Alanos qui Gallias infestabant, mouisset procinctum, Dertone iuxta fluuiū Ira cognomento occiditur. Cuius locum Seuerus inuasit, qui tertio anno imperij sui Romæ obiit. Quod cernēs Leo Imperator, qui in Orientali regno Marciano successerat, Anthemiū patricium suum ordinans, Romæ principē ordinauit. Qui ueniens ilico Ricimerē generū suum contra Alanos direxit uirum egregiū, & pene tunc in Italia ad exercitū singulārē. Qui multitudinē Alanorum, & regē eorum Beurgū in primo statim certamine superatos, interneccioni prostrauit. Euricus ergo Vesegotharū rex crebram mutationē Romanorum principū cernēs, Gallias suo iure nisus est occupare. Quod cōperiens Anthemius Imperator, protinus solatia Britonū postulauit. Quorum rex Riothimus cum xij. milibus ueniens, in Biturigas ciuitatē oceano ē nauibus egressus, susceptus est. Ad quos rex Vesegotharum Euricus innumerū ductans exercitum aduenit, diuque pugnās, Riothimum Britonum regem antequā Romani in eius societate coniungerent, superauit. Qui ampla parte exercitus amissa, cum quibus potuit fugiens, ad Burgundionum gentē uicinam Romanis in eo tempore foederatā aduenit. Euricus uero rex Vesegotharū Aruernā Galliæ ciuitatē occupauit, Anthemio principe iam defuncto, qui cum Ricimere genero suo intestino bello sauiens, Romaniam triuisset, ipseque à genero peremptus, regnum reliquit Olibrio. Quo tempore in Constantinopoli Aspar primus patriciorū & Gothorum genere clarus, cum Ardabure & Patriciolo filijs, illo quidē olim patricio, hoc autē Cæsare, generoque Leonis principis appellato, Spadonum ensibus in palatio uulneratus interiit. Et nec dum Olibrio viij. mense in regnū ingresso obeunte, Glicerius apud Rauennam plus præsumptione quā electione Cæsar effectus est. Quē anno uix expleto, nepos Marcellini quondā Patricij sororis filius à regno deiciēs, in portu Romano episcopū ordinauit. Tantas uarietates mutationesque Euricus cernens, ut diximus superius, Aruernā occupat ciuitatē, ubi tūc Romanorū dux præerat Decius nobilissimus senator, & dudū auiti Imperatoris qui ad paucos dies regnū inuaserat filius. Nā hic ante Olibriū paucos dies tenens imperium, ultro recessit Placentiā, ibique episcopus est ordinatus. Huius ergo filius Decius diu certans cū Vesegothis, nec ualēs antefstare, relictā patriā, maximeque urbe Aruernate hosti, ad tutiora se loca collegit. Quod audiens nepos Imperator, præcepit Decio relictis Gallijs ad se uenire in locum eius, Oreste magistro militum ordinato: qui Orestes suscepto exercitu,

exercitu, & contra hostes egrediens, à Roma Rauennam peruenit, ibiq; remoratus, Augustulū filium suum Imperatorē efficit. Quo comperto Nepos fugit in Dalmatias, ibiq; defecit priuatus regno, ubi iam Glicerius dudū Imperator episcopatum Salonitanū habebat. Augustulo uero à patre Oreste in Rauenna Imperatore ordinato, non multū post Odouacer Turcilingorū rex, habens secum Scyros, Herulos, diuersarumq; gentium auxilios, Italiā occupauit, & Oreste interfecto, Augustulum filium eius de regno pulsum, in Luculano Campaniæ castello exiliij pœna damnauit. Sic quoq; Hesperium Romanæ gentis imperium, quod septingentesimo nono urbis cōditæ anno primus Augustorum Octauianus Augustus tenere cœpit, cum hoc Augustulo perijt anno decessorum prædecessorumq; regni quingentesimo uigesimo secundo, Gothorū dehinc regibus Romā Italiāq; tenentibus. Inter ea Odouacer rex gentium omni Italia subiugata, ut terrorē suum Romanis indicaret, mox initio regni sui Brachilam comitē apud Rauennam occidit, regnoq; suo confortato, penē per xiiij. annos usq; ad Theoderici præsentiam, de quo in subsequētib; dicturi sumus obtinuit. Interim tamen ad eum ordinē unde digressi sumus redeamus, & quomodo Euricus rex Vesegotharū Romani regni uacillationē cernens, Arelatum & Massyliā propriæ subdidit ditioni. Gezericus etenim Vuandalorū rex suis eum muneribus ad ista committenda illexit, quatenus ipse Leonis uel Zenonis insidias quas cōtra eum direxerant, præcaueret. Egitq; ut Orientale imperiū Ostrogothæ, Hesperium Vesegothæ uastarent, ut in utraque Repub. hostibus decernentibus, ipse in Africa quietus regnaret. Quod Euricus grato suscipiens animo, totas Hispanias Galliasq; sibi iam iure proprio tenens, simul quoque & Burgundiones subegit, Arelatoq; degēs, decimonono anno regni sui uita priuatus est. Huic successit proprius filius Alaricus, q nonus in numero ab illo Alarico magno regnum adeptus est Vesegotharū. Nam pari tenore, ut de Augustulo superius diximus, & in Alaricis prouenisse cognoscit, & in eis sepe regna deficiūt, à quorum nominibus inchoant. Quo interim nos prætermisso, sicut promissimus, omnem Gothorū texamus originē. Et quia dum utræq; gentes tam Ostrogothæ quàm etiam Vesegothæ in uno essent, ut ualui maiorū sequēs dicta reuolui, diuisosq; Vesegothas ab Ostrogothis, ad liquidū sum prosequutus: necesse nobis est iterum ad antiquas eorū Scythicas sedes redire, & Ostrogotharum genealogiam, actusq; pari tenore exponere. Quos constat morte Ermanarici regis sui decessione à Vesegothis diuisos, Hunnorū subditos ditioni in eadē patria remorasse, Vuinithario tamen Amalo principatus sui insignia retinente. Qui aui Ataulfi uirtutē imitatus, quamuis Ermanarici felicitate inferior, tamen hæc moleste referens Hunnorū imperio subiacere, paululum se subtrahebat ab illis, suamq; dum nititur ostentare uirtutem, in Antaram fines mouit procinctum, eosq; dum aggredit, prima cōgressione

G g ; superatur:

superatur: deinde fortiter egit, regemq; eorū Box nomine cū filijs suis & lxx. primatibus in exēplo terroris cruci adfixit, ut dedititijs metu cadauera penditium geminarent. Sed cum tali libertate uix anni spatio imperasset, non est passus Balamber rex Hunnorū, sed ascito ad se Sigismundo Hunimūdi magni filio, qui iuramenti sui & fidei memor cū ampla parte Gothorū Hunnorū imperio subiacebat, renouatoq; cū eo fœdere, super Vuinithariū duxit exercitū. Diuq; certantibus, primo & secūdo certamine Vuinitharius uincit. Nec ualet aliquis cōmemorare quantā stragē de Hunnorū Vuinitharius fecit exercitu. Tertio uero prælio subreptionis auxilio ad fluuiū nomine Erac, dum uterq; ad se uenissent, Balāber sagitta missa, caput Vuinitharij sauciās, interemit, neptemq; eius Vualadamarcā sibi in cōiugio copulans, iam omnē in pace Gothorū populū subactum possedit. Ita tamen ut genti Gothorum semper unus proprius regulus (quāuis Hunnorū consilio) imperaret. Et mox defuncto Vuinithario, rexit eos Hunimundus filius quondā regis potentissimi Ermanarici acer in bello, totiusq; corporis pulchritudine pollēs. Qui post hæc contra Sueuorū gentē feliciter dimicauit. Eoq; defuncto, successit Thorismund filius eius flore iuuentutis ornatus, qui secūdo principatus sui anno contra Gepidas mouit exercitū. Magnaq; de illis potitus uictoria, casu equi dicitur interemptus. Quo defuncto, sic eū luxere Ostrogothæ, ut xl. per annos in eius loco rex alius nō succederet, quatenus & illius memoriā semper haberent in ore, & tempus accideret quo Vualamir ambitū repararet uirilem, qui erat ex cōsobrino eius genitus Vuandalario, quia filius eius, ut superius diximus, Berismund, iam contempta Ostrogotharū gente propter Hunnorum dominiū, ad partes Hesperias Vesegotharū fuisset gentē sequutus, de quo & ortus est Vedericus. Vederico quoq; filius natus est Eutharicus, qui iunctus Amalefuenthæ filiæ Theoderici, item Amalorū stirpē iam diuisam coniunxit, & genuit Athalaricū & Mathesuentā. Sed quia Athalaricus in annis puerilibus defunctus est, Mathesuenta Cōstantinopolim inlata, de secundo uiro, id est Germano fratruele Iustiniani Imperatoris genuit posthumum filium, quē nominauit Germanū. Sed nobis, ut ordo quē cupimus decurrat, ad Vuandalarij sobolē quæ trino flore pullulabat, redeundū est. Hic etenim Vuandalarius fratrueles Ermanarici, & superscripti Thorismundi consobrinus, tribus editis libris, in gente Amala gloriatus est, id est Vualamir, Theodemir, Vuidemir. Ex quibus per successionem parentum Vualamir in regnum conscendit, adhuc Hunnis eos inter alias gentes generaliter obtinentibus. Eratq; tunc in tribus his germanis contēplatio grata, quando mirabilis Theodemir pro fratre Vualamir militabat imperio. Vualamir uero pro altero iubet ornando, Vuidemir seruire pro fratribus estimabat. Sic eis mutua affectione se tuentibus, nulli penitus deerat regnum, quod utriq; in sua pace tenebant. Ita tamen, ut sæpe dictum est, imperabāt, ut ipsi Attilæ Hunnorū regis

regis imperio deseruissent. Quibus ne contra parentes Vesegothas licuisset recusare certamen, sed necessitas domini etiā si parricidiū iubet, implendum est. Nec aliter ab Hunnorū dominio diuelli potuit gens aliqua Scythica, nisi optata cunctis nationibus in cōmune & Romanis, mors Attilæ prouenerit, quæ tam uilis fuit ut uita mirabilis. Qui, ut Priscus historicus refert, extinctio nis suæ tempore puellā Ildico nomine decorā ualde, sibi in matrimoniū post innumerabiles uxores, ut mos erat gentis illius, socians, eiusq; in nuptiis magna hilaritate resolutus, uino somnoq; grauatus, resupinus iacebat, redundansq; sanguis qui ei solite de naribus effluebat, dum cōsuetis meatibus impediē, itinere ferali faucibus illapsus eum extinxit. Ita glorioso per bella regi temulentia pudendū exitum dedit. Sequenti uero luce quū magna pars diei fuisset exempta, ministri regij triste aliquid suspicantes, post clamores maximos fores effringūt, inueniuntq; Attilæ sine uulnere necē sanguinis effusione peractā, puellāq; dimisso uultu sub uelamine lachrymantē. Tūc, ut illius gentis mos est, criniū parte truncata, informes facies cauis turpauere uulneribus, ut præliator eximius nō fœmineis lamētationibus & lachrymis, sed sanguine lugeret uirili. De quo id accessit mirabile, ut Martiano principi Oriētis de tā feroci hoste sollicito in somnis diuinitas adstans, arcū Attilæ in eadē nocte fractū ostenderet, quasi q; gens ipsa eo telo multa præsumat. Hoc Priscus historicus uera se dicit attestatione probare. Nā in tantū magnis imperijs Attila terribilis habitus est, ut eius mortē in locū muneris superna regnantibus indicaret. Cuius manes qbus modis à sua gente honorati sunt, pauca de multis dicere non omittamus. In medijs siquidē cāpis, & intra tentoria serica cadauere collocato, spectaculū admirandū, & solenniter exhibet. Nam de tota gēte Hunnorū electissimi egtes in eo loco q̄ erat positus, in modū Circensiū cursibus ambientes, facta eius cantu funereo tali ordine referebāt. Præcipuus Hunnorū rex Attila patre genitus Mundzucco, fortissimarū gentiū dñs, qui inaudita ante se potētia solus Scythica & Germanica regna possedit, necnō utraq; Romanæ urbis imperia captis ciuitatibus terruit, & ne præda reliqua subderent, placatus precibus, annuū uestigal accepit. Quūq; hæc omnia pro uentu felicitatis egerit, nō uulnere hostiū, nō fraude suorū, sed gēte incolumi inter gaudia lætus, sine sensu doloris occubuit. Quis ergo hunc dicat exitum, quē nullus æstimat uindicandū? Postq; talibus lamentis est defletus, strauā super tumulū eius quam appellant ipsi, ingenti cōmessatione concelebrant, & contraria inuicē sibi copulantes, luctū funereū mixto gaudio explicabant, noctuq; secreto cadauer est terra reconditū. Cuius fercula primum auro, secundo argento, tertio ferri rigore communiunt, significantes tali argumento potentissimo regi omnia conuenisse. Ferrum, quo gentes edomuit: aurum & argentum, quod ornatum Reipublicæ utriusq; acceperit. Addunt arma hostiū cadibus acquisita, phaleras uario gemmatū fulgore preciosas, & diuersi

generis insignia, quibus colit aulicū decus. Et ut tot & tantis diuitijs humana curiositas arceret, operi deputatos detestabili mercede trucidarūt, emeritq; momentanea mors sepelientibus cū sepulto. Talibus peractis, ut solent animi iuuenum ambitu potentia cōcitari, inter successores Attilæ de regno orta contentio est, & dum inconsulti imperare cupiunt cuncti, omnes simul imperiū perdidere. Sic frequenter regna grauat plus copia, q̃ inopia successorum. Nam filij Attilæ quorum per licentiā libidinis penē populus fuit, gentes sibi diuidi æqua sorte poscebant, ut ad instar familiæ bellicosi regis cum populis mitterent in fortē. Quod dum Gepidarū rex cōperit Ardaricus, de tot gentibus indignatus, uelut uilissimorū mancipiorū cōditione tractari, cōtra filios Attilæ primus insurgit, illatumq; seruiendi pudorē sequuta felicitate deterfit, nec solum suam gentē, sed & cæteras quæ pariter premebant, sua discessione absoluit: quia facile omnes appetūt, quæ pro cunctorū utilitate tentantur. In mutuū igitur armant exitium, bellumq; cōmittitur in Pannonia, iuxta flumen cui nomen est Netad. Illic cōcursus factus est gentiū uariarū, quas Attila in sua tenuerat ditione. Diuidunt regna cum populis, fiuntq; ex uno corpore mēbra diuersa, nec quæ unius passioni cōpaterent, sed quæ exciso capite inuicē insanirent. Quæ nuncq; contra se pares inuenerant, nisi ipsi mutuis se uulneribus sauciantes, seipsas discerperent fortissimæ nationes. Nam ibi admirandū reor fuisse spectaculū, ubi cernere erat cunctis, pugnantē Gothum ense furentem, Gepidam in uulnere suorum cuncta tela frangentem, Sueuū pede, Hunnū sagitta præsumere, Alanū graui, Herulū leui armatura aciem instruere. Post multos ergo grauesq; conflictus fauit Gepidis inopinata uictoria. Nam triginta fere milia tam Hunnorum quàm aliarum gentiū quæ Hunnis ferebant auxilium, Ardarici gladius, conspiratorumq; peremit. In quo prælio filius Attilæ maior natu, nomine Ellac occiditur, quem tantum pater super cæteros amasse perhibebat, ut eum cunctis diuersisq; filiis suis in regno præferret: sed non fuit uoto patris fortuna consentiens. Nam post multas hostium cædes sic uiriliter eum constat peremptum, ut tam gloriosum superstes pater optasset interitum. Reliqui uero germani eius eo occiso fugantur iuxta littus Pontici maris, ubi prius Gothos sedisse descripsimus. Cessere itaq; Hunni, quibus cedere putabatur uniuersitas. Adeo dissidium perniciosa res est, ut diuisi corruerint, qui adunati uiribus territabant. Hæc causa Ardarici regis Gepidarum felix adfuit diuersis nationibus, qui Hunnorum regimini inuiti famulabantur, eorumque diu mœstissimos animos ad hilaritatem libertatis uotiuam erexit. Venientesque multi per legatos suos ad solum Romanorum, & à principe tunc Martiano gratissime suscepti, distributas sedes quas incolerent accepere. Nam Gepidæ Hunnorum sibi sedes uiribus uendicantes, totius Daciæ fines uelut uictores potiti, nihil aliud à Romano imperio, nisi pacem & annua solennia ut strenui uiri amica

amica pactiōne postulauere. Quod & libens tunc annuit Imperator, & usq[ue] nunc consuetū donum est. Nā gens ipsa à Romano suscipit principi. Gothi uero cernentes Gepidas Hunnorum sedes sibi defendere, Hunnorumq[ue] populum suas antiquas sedes occupare, maluerunt à Romano regno terras petere, q[uam] cum discrimine suo inuadere alienas, accipientes Pannoniam, quæ in longa porrecta planicie habet ab Oriente Mœsiā superiorē, à Meridie Dalmatiā, ab occasu Noricū, à Septentrione Danubium. Ornata patria ciuitatibus plurimis, quarū prima Sirmis, extrema Vindomina. Sauromatae uero quos Sarmatas diximus, & Cemandri, & quidā ex Hunnis in parte Illyrici ad castrū Martenā sedes sibi datas coluere. Ex quo genere fuit Bliuilas dux Pentepolitanus, eiusq[ue] germanus Froilas, & nostri temporis Bessa patricius. Sciri uero & Satagarij, & cæteri Alanorum cum duce suo nomine Candax Scythiā minorē, inferioremq[ue] Mœsiā accepere. Cuius Candacis Alanouua, muthis patris mei genitor Peria, id est, meus auus, notariusq[ue] quousq[ue] Candax ipse uiueret fuit, eiusq[ue] germanæ filius Gunthigis, qui & Baza dicebat[ur], magister militum filius Andagis, filij Andalæ, de prosapia Amalorū descendens. Ego item, quamuis agrāmat[us], Iornandes, ante conuersionē meam notarius fui. Rugi uero, aliæq[ue] nationes nonnullæ Biozimetæ, Scandiopolim, ut incolerent petiuere. Hernac quoq[ue] iunior Attilæ filius cum suis in extremo minoris Scythiæ sedes delegit. Emnedzar & Vzindur consanguinei eius in Dacia Ripense, Vto & Iscalmus qui ea potiti sunt, multiq[ue] Hunnorū passim prouentes tunc se in Romaniam dederunt. E quibus nunc usq[ue] Sacromontisij & Fosatisij dicuntur. Erant siquidē & alij Gothi qui dicunt[ur] Minores, populus immensus cum suo pontifice, ipsoq[ue] primatē Vulfila, qui eis dicitur & literas instituisse, hodieq[ue] sunt in Mœsia regione incolentes Eucopolitanā. Ad pedes enim montis gens multa sedit pauper & imbellis, nihil abundans, nisi armento diuersi generis pecorū, & pascua, syluaq[ue] lignorū, parum habens tritici, cæterarū specierum est terra fecunda. Vineas uero nec si sunt alibi, certi eorū cognoscent, ex uicinis locis sibi uinum negociantes, nam lacte aluntur. Pleriq[ue] ergo, ut ad gentē unde agitur reuertamur, id est Ostrogotharū, qui in Pannonia sub rege Vualemir eiusq[ue] germanis Theodemir & Vuidemir morabant[ur], quamuis diuisa loca, consilia tamen habuere unita. Nam Vualemir inter Scarniungā & Aquā nigrā fluuios, Theodemir iuxta lacum Pelsodis, Vuidemir inter utrosq[ue] manebat. Cōtig[it] ergo ut Attilæ filij contra Gothos quasi desertores dominationis suæ uelut fugacia mancipia requirentes uenirēt, ignarisq[ue] alijs fratribus, super Vualemir solū irruerēt. Quos tamē ille quāuis cū paucis excepit, diuq[ue] fatigatos ita prostrauit, ut uix pars aliqua hostiū remaneret, quæ in fugā uersa, eas partes Scythiæ peteret, quas Danubij amnis fluēta prætermear, quæ lingua sua Hunniuar appellāt. Eoq[ue] tēpore quū ad fratrem Theodemirē gaudiij nūciū direxisset, eo mox die nūcius ueniēs felicius

felicius in domo Theodemiris repperit gaudiū. Ipso siquē die Theodericus
 eius filius quamuis de Erelieua concubina, bonæ tamen spei puerulus natus
 erat. Post tempus ergo nō multū rex Vualemir, eiusq; germani Theodemir
 & Vuidemir, cōsueti dum tardarēt dona à principe Marciano, quē ad instar
 strenuæ gentis acceperūt, ut pacis fœdera custodirēt, missa legatione ad Im-
 peratorē, uident Theodericū triarij filiū, & hūc genere Gothico, alia tamen
 stirpe nō Amala procreatū, omnino florentē cū suis, Romanorumq; amici-
 tijs iunctū, & annua solēnia consequentē, & se tantū despici, ilico furore com-
 moti, arma arripiunt, & Illyricū pene totū discurretes, in prædā deuastāt. Sed
 statim Imperator animo mutato, ad pristinā recurrit amicitia, missaq; lega-
 tione, tã præterita cū instantibus munera tribuit, q̃ etiã de futuro sine aliqua
 controuersia tribuere cōpromittit, pacisq; obsidē ab eis quē supra retulimus
 Theodericū infantulū Theodemiris accepit. Qui iam annorū septem incre-
 menta conscendens, octauū intrauerat annū. Quē dum pater cunctatus da-
 ret, patruus Vualemir exitit supplicator, tantū ut pax firma inter Romanos
 Gothosq; maneret. Datus igit̃ Theodericus obses à Gothis, ducit̃ ad urbē
 Constantinopolitanā Leoni principi, & quia puerulus elegans erat, meruit
 gratiā Imperialē habere. Postq; ergo firma pax Gothorū cum Romanis ef-
 fecta est, uidentes Gothi nō sibi sufficere ea quæ ab Imperatore acciperēt so-
 latia, simulq; cupientes ostentare uirtutē, cœperunt uicinas gentes circūcirca
 prædari. Primo cōtra Satagas qui interiorē Pannoniā possidebāt, arma mo-
 uentes. Quod ubi rex Hunnorū Dinzio filius Attilæ cognouisset, collectis
 secum qui adhuc uidebant̃, quāuis pauci, eius tamen sub imperio remānisse,
 Vlsingures, Angisciros, Bittugores, Bardores, ueniens ad Bassianā Panno-
 niæ ciuitatē, eamq; circūuallans, fines eius cœpit prædari. Quo cōperto Go-
 thi ubi erāt, expeditionēq; soluētes quā contra Satagas collegerāt, in Hūnos
 conuertunt, & sic eos suis à finibus inglorios pepulerūt, ut iam ex illo tēpore
 qui remanserāt Hunni & usq; hætenus, Gothorū arma formidēt. Quiescente
 uero tandē Hunnorū gente à Gothis, Hunnimūdus Sueuorū dux dum ad
 prædandas Dalmatias transit, armēta Gothorū in cāpis errantia depræda-
 uit, quia Dalmatijs Sueuia uicina erat, nec à Pānonijs multū distabat, præfer-
 tim ubi tunc Gothi residebāt. Quid plurimū? Hunnimundo cum Sueuis ua-
 statis Dalmatijs ad sua reuertente, Theodemir germanus Vualemiris regis
 Gothorū non tantū iacturā armentorum dolens, quantū metuens ne Sueui
 si impune hoc lucrarentur, ad maiorē licentiam prosilirent, sic uigilauit in eo-
 rum transitu, ut intempesta nocte dormientes inuaderet ad lacum Pelsodis,
 confertoq; inopinato prælio, ita eos oppressit, ut etiã ipso rege Hunnimun-
 do capto, omnem exercitum eius qui gladium euassent, Gothorum subde-
 ret seruituti. Et dum multū esset amator misericordiæ, facta ultione, ueniam
 condonauit, reconciliatusq; cum Sueuis, eundem quem ceperat adoptans
 sibi filium,

sibi filiū, remiſit cū suis in Sueuiā. Sed ille immemor paternæ gratiæ, post aliquod tempus conceptū dolum parturiens, Scirorū gentē incitauit, qui tūc supra Danubiū conſidebant, & cum Gothis pacifice morabantur, quatenus ſciſſi ab eorū ſœdere, ſecumq; iuncti, in arma proſiliret, gentemq; Gothorū inuaderent. Tunc Gothis nihil mali ſperantibus, præſertim de utriſq; amicis uicinis conſiſis, bellū inſurgit ex improuiſo, coactiq; neceſſitate, ad arma conſugiunt, ſolitoq; certamine arrepto, ſe ſuamq; iniuriā ulciſcuntur. In eo ſiquidem prælio rex eorum Vualemir dum equo inſidens ad cohortandos ſuos ante aciem curreret, proturbatus equus corruit, ſeſſoremq; ſuum deiecit, qui mox inimicorū lanceis conſoſſus, interemptus eſt. Gothi uero tam regis ſui mortem, q̃ ſuam iniuriā à rebellionibus exigentes ita ſunt præliati, ut penè de gente Scirorū niſi qui nomen ipſum ferrent, & hic cū dedecore nō remaniſſent, ſic omnes extinxerunt. Quorū exitium Sueuorū reges Hunimundus & Alaricus ueriti, in Gothos arma mouerunt, freti auxilio Sarmatarum, qui cum Beuga & Babai regibus ſuis auxiliarijs eorum deueniſſent, ipſasq; Scirorum reliquias quaſi ad ultionem ſuam acrius pugnaturas accerſientes cum Edica & Vuulfo eorum primatibus, habuerūt ſimul ſecum tam Gepidas, q̃ ex gente Rugorū non parua ſolatia. Cæteriſq; hincinde collectis, ingentem multitudinem aggregantes, ad amnem Bolliam in Pannonijs caſtrametati ſunt. Gothi tūc Vualemire deſuncto, ad fratrem eius Theodemir conſugerūt. Qui quamuis dudū cum fratribus regnans, tamen auctioris poteſtatis inſignia ſumens, Vuidemire fratre iuniore accito, & cū ipſo curas belli partitiſ, coactus ad arma proſiliuit. Conſertoq; prælio, ſuperior pars inuenitur Gothorum, adeo ut campus inimicorū corruentiū cruore madefactus, ut rubrū pelagus appareret. Armaq; & cadauera in modū colliū cumulata, campum plus quàm decē milibus oppleuerunt. Quod Gothi cernētes, ineffabili exultatione lætantur, eo quod regis ſui Vualemiris ſanguinē & ſuam iniuriam cum maxima inimicorū ſtrage ulciſcerentur. De innumeranda uero uariaq; multitudine hoſtium qui ualuerunt euadere, effugati uix ad ſua inglorij perueniunt. Poſt certū uero tempus inſtanti hyemali frigore, amneq; Danubij ſolite congelato: nam iſtiusmodi fluuius ita rigeſcit, ut in ſilicis modū uehat exercitum pedeſtrē, plauſtraq; & triaculas, uel quicquid uehiculi fuerit, nec cymbarum indigeat lintre: ſic ergo eum gelatum Theodemir Gothorū rex cernens, pedeſtrem ducit exercitum, emenſoq; Danubio, Sueuis improuiſus à tergo apparuit. Nam regio illa Sueuorū ab Oriente Baiobaros habet, ab Occidente Francos, à Meridie Burgundiones, à Septentrione Thuringos. Quibus Sueuis tunc iuncti Alemanni etiā aderant, ipſiq; alpes erectas omnino regentes. Vnde nonnulla fluenta Danubio inſluūt, nimio cū ſono uergentia. Hic ergo taliter munito loco, Theodemir rex hyemis tēpore Gothorum ductauit exercitū, & tam Sueuorū gentē q̃ etiā Alemannorū utraq; ad inuicem

inuicē foederatas deuicit, uastauit, & penē subegit. Inde quoq; uictor ad proprias sedes, id est Pannonias reuertens, Theodericum filium suum quē Constantinopolim obsidem dederat, à Leone Imperatore remissum, cū magnis muneribus gratanter excepit. Qui Theodericus iam adoleſcētiæ annos contingens, expleta pueritia, octauum decimum peragens annum, ascitis satellitibus patris, ex populo amatores sibi clientesq; consociauit, pene sex milia uiros, cum quibus inscio patre, emenso Danubio, super Babai Sarmatarum regem discurret, qui tunc de Camundo duce Romanorum uictoria potitus, superbiæ tumore regnabat, eumq; superueniens Theodericus intreremit, familiamq; & censum depradans, ad genitorem suum cū uictoria repedauit. Singidonum dehinc ciuitatem quam ipsi Sarmatæ occupassent, inuadens, non Romanis reddidit, sed suæ subdidit ditioni. Minuētibus deinde hincinde uicinārum gentiū spolijs, coepit & Gothi uictus, uestitusq; decesse: & hominibus quibus dudū bella alimoniam præstitissent, pax coepit esse contraria. Omnesq; cū clamore magno ad regē Theodemir accedentes Gothi orant, quacumq; parte uellet ductaret exercitum. Qui accito Germano, missaq; sorte, hortatus est ut ille in partem Italiæ, ubi tunc Glicerius regnabat Imperator, ipse uero ceu fortior ad fortius regnum accederet Orientale quidē. Quod & factum est. Et mox Vuidemir Italiæ terras intrauit, extremū fati munus reddens, excessit rebus humanis, successorem relinquens regni Vuidemir filium suum. Quē Glicerius Imperator muneribus datis, de Italia ad Gallias tranſtulit, quæ à diuersis circū circa gentibus premebantur, adferens uicinos sibi Vefegothas eorum parentes regnare. Quid multa? Vuidemir acceptis muneribus, simulq; mandatis à Glicerio Imperatore, Gallias tendit, seseq; cum parentibus iungens Vefegothis, unum corpus efficitur, & sic Gallias, Hispaniasq; tenētes, suo iure defendūt, ut nullus sibi alius præualeret. Theodemir autem frater senior cum suis transit Saum amnem, Sarmatis militibusq; interminans bellum, si aliquis obstaret ei. Quod illi uerentes, quiescūt, imō nec præualent ad tantā multitudinem. Videns Theodemir undiq; sibi prospera prouenire, Naissum primam urbem inuadit Illyrici: filioq; suo Theoderico consociatus adstat, & in Villam comites per castrū Herculis transmittit Vlpianam. Qui uenientes, tam eam, quàm & opes mox in deditionē accipiunt, nonnullaq; loca Illyrici inaccessibilia sibi tunc primum peruia faciunt. Nam Eracliam & Larissam ciuitates Thessaliæ primū præda capta, iure bellico potiuntur. Theodemir uero rex animaduertens tam foelicitatem suam, quàm etiā filij: nec hac tamen contentus, egrediens Naissitanā urbem, paucis ad custodiam derelictis, ipse Thessalonicam petijt, in qua Clarianus patricius à principe directus, cum exercitu morabatur. Qui dum uideret uallo muniti Thessalonicā, nec se eorū conatibus posse resistere, missa legatione ad Theodemir regē, muneribusq; oblati ab obsidione eum urbis retorquet. Initoq; foedere.

foedere, Romanus ductor cum Gothis loca eis iam sponte quæ incoherent, tradidit, id est Ceropellas, Europam, Medianam, Petinam, Bereum, & alia quæ Sium uocantur. Vbi Gothi cum rege suo armis depositis, composita pace quiescunt. Nec diu post hæc & rex Theodemir in ciuitate Cerras fatali ægritudine occupatus, uocatis Gothis, Theodericum filium regni sui designat hæredem, & ipse mox rebus humanis excessit. Theodericum uero genti suæ regem audiens ordinatum Imperator Zeno, gratum suscepit, ei quæ euocatoria destinata, ad se in urbem uenire præcepit, digno quæ suscipiens honore, inter procures sui palatii collocauit. Et post aliquod tempus ad ampliandū honorem eius in arma, sibi eum filium adoptauit, de suis quæ stipendijs triumphum in urbe donauit. Factus quæ est consul ordinarius, quod summum bonum, primum quæ in mundo decus edicitur: nec tantum hoc, sed etiam equestrem statuam ad famam tanti uiri ante regiam palatii collocauit. Inter hæc ergo Theodericus Zenonis imperio foedere sociatus, dum ipse in urbe bonis omnibus frueretur, gentem quæ suam in Illyrico, ut diximus residentem, non omnino idoneam, aut refertam audiret, elegit potius solito more gentis suæ labore querere uictum, quam ipse ociose frui regni Romani bona, & gentem suam mediocriter uictitare, secum quæ deliberans, ad principem ait, Quamuis nihil deest nobis imperio uestro famulantibus, tantum si dignum ducit pietas uestra, desiderium mei cordis libenter exaudiat. Quum quæ ei ut solebat, familiariter facultas fuisset loquendi concessa, Hesperia, inquit plaga, quæ dudum decessorum, prædecessorum uel uestrorum regimine gubernata est, & urbs illa caput orbis & domina, quare nunc sub regis Turcilingorum & Rugorum tyrannide fluctuat: Dirige me cum gente mea si præcipis, ut hic expensarum pondere careas, & ibi si adiutus à domino uicero, fama uestre pietatis irradiet. Expedit nam quæ ut ego qui sum seruus uester & filius, si uicero, uobis donantibus, regnum illud possideam, haud ille quem non nostis, tyranni iugo senatum uestrum, partem quæ reipublicæ captiuitatis seruitio premat. Ego enim si uicero, uestro dono, uestro quæ munere possidebo. Si uictus fuero, uestra pietas nihil amittit, imò ut diximus, lucratur expensas. Quo audito, quamuis ægre ferret imperator discessum eius, nolens tamen eum contristare, annuit quæ poscebat, magnis quæ ditatum muneribus, dimisit à se, senatum populum quæ ei commendans Romanum. Igitur egressus urbe regia Theodericus, & ad suos reuertens, omnem gentem Gothorum, quæ tamen ei præbuerat consensum, assumens Hesperiam tendit, recto quæ itinere per Sirmas ascendit, uicina Pannoniæ. Inde quæ Venetiarum fines ingressus, ad pontem Sontium nuncupatum castrametatus est. Quum quæ ibi ad reficienda corpora hominum, iumentorum quæ aliquanto tempore resedisset, Odouacer armatum contra eum direxit exercitum. Quem ille ad campos Veronenses occurrens, magna strage deleuit, castris quæ solutis, finibus Italiæ cum potiore audacia intrat, transacto quæ Pado

amne, ad Rauennam regiam urbem castra componit, tertio fere miliario ab urbe loco qui appellatur Pinera. Quod cernens Odouacer, intus se in urbe cōmunit. Indeque subreptiue noctu frequenter cū suis egrediens, Gothorū exercitum inquietat. Et hoc non semel, nec iterum, sed frequenter, & penè molitur toto triennio. Sed frustra laborat, quia cuncta Italia dominum iam dicebat Theodericum & illius ad uotum res illa publica obsecundabat. Tantum ille solus cū paucis satellitibus, & Romanis qui aderant, & fame & bello quotidie intra Rauennam laborabat. Quod dum nihil proficeret, missa legatione, ueniam supplicat. Cui & primum concedens Theodericus, postmodum hac luce priuauit. Tertiōque ut diximus anno ingressus in Italiam, Zenonisque Imperatoris consulto priuatim habito, suæque gentis uestitū reponens, insigne regij amictus quasi iam Gothorum, Romanorumque regnator adsumit. Missaque legatione ad Lodoin Francorum regem, filiam eius Audefredam sibi in matrimonio petit. Quam ille grate libenterque concessit, suos filios Ildebertum & Celdepertū, & Thuidepertum credens hac societate cum gente Gothorū inito fœdere sociari. Sed non adeo pacis ad concordiam profuit ista coniunctio, quia sæpenumero propter Gallorum terras grauiter inter se decertati sunt, & nunquam Gothus Francis cessit, dum uiueret Theodericus. Antequam ergo de Audefreda sobolem haberet, naturales ex concubina quas genuisset adhuc in Mœsia filias habuit, unam nomine Theudicodo, & aliam Ostrogotho. Quas mox ut in Italiam uenit, regibus uicinis in coniugio copulauit, id est unam Alarico Vesegotharū, & aliam Sigismundo Burgundionū. De Alarico ergo natus est Amalaricus. Quem auus Theodericus in annis puerilibus utroque parente orbatum dum fouet atque tuetur, comperit Eutharicū Vuitrichi filiū, Beremundi & Toresmundi nepotem, Amalorum de stirpe descendentem, in Hispania degere, iuuenili aetate, prudentia & uirtute, corporisque integritate pollentē. Ad se cum facit uenire, eique Amalasuentham filiam suam in matrimonio iungit. Et ut ad plenū progeniem suam dilataret, Amalafredam germanam suam, matrem Theodati, qui postea rex fuit Africæ, regi Vuandalorum coniugem dirigit Trasemundo, filiamque eius neptem suam Amalabergam Thuringorum regi consociat Hermenfredo. Petzamin quoque suū comitem inter primos electum ad obtinendam Sirmiensem dirigit ciuitatem. Quam ille expulso rege eius Transarico, filio Traffile, retenta eius matre obtinuit. Indeque contra Sabinianum Illyricum magistrum militiæ, qui tunc cum Mundone parauerat confictum, ad ciuitatem cognomine Margoplano, quæ inter Danubium, Martianumque flumina adiacebat, cum duobus milibus peditū, equitibus quingentis, in Mundonis solatia ueniens, Illyricianū exercitum demoliiuit. Nam hic Mundo Attilanis quondam origine descendens, Gepidarum gentem fugiens, ultra Danubium in incultis locis, sine ullis terræ cultoribus debacchatur. Et plerisque abactoribus,

abactoribus, Scamaris'que & latronibus undecunque collectis, turrim quæ Herta dicitur, supra Danubij ripam positam occupans, ibicq; agresti ritu prædans uicinos, regem se suis grassatoribus nuncupat. Hunc ergo penè desperatum, etiam de traditione sua deliberantem, Perza subueniens, è manibus Sabiniiani eripuit, suoq; regi Theoderico cū gratiarū actione fecit subiectum. Non minus trophæum de Francis per Hibbam suum comitem in Gallijs acquisiuit, plus xxx. milibus Francorum in prælio cæsis. Nam & Thiodem suum armigerum post mortem Alarici generi, tutorem in Hispaniæ regno Amalarici nepotis constituit. Qui Amalaricus in ipsa adolescentia Francorū fraudibus irretitus, regnum cum uita amisit. Post quem Thiodis tutor eiusdem regnum ipsum inuadens, Francorum insidiosam calumniam de Hispanijs pepulit, & usq; dū uiueret, Vesebothas continuit. Post quem Thiodigis glossa regnum adeptus, non diu regnans defecit, occisus à suis. Cui succedens Haftenusagil, continuat regnum. Contra quem Athanagildus insurgens, Romani regni concitat uires, Vbi & Liberius patricius cum exercitu destinatur. Nec fuit in parte occidua gens quæ Theoderico dum uiueret, aut amicitia, aut subiectione non deseruaret. Sed postquam ad senium peruenisset, & se in breui ab hac luce egressurum cognosceret, conuocans Gothos comites, gentisq; sue primates, Athalaricum infantulum adhuc uix decennem filium filiaæ suæ Amalasuenthæ, qui Eutarico patre orbatus erat, regem constituit, eisq; in mandatis dedit ac si testamentali uoce denuntians, ut regē colerent, Senatum, populumq; Romanū amarent, principemque orientalem placatum semper propiciūq; haberent. Quod præceptum quandiu Athalaricus rex, eiusq; mater uiuerent, in omnibus custodientes, penè per octo annos in pace regnarunt, quamuis Francis de regno puerili desperantibus, imò in contemptu habentibus, bellæque parare molientibus, quod pater & auus Gallias occupasset, eis cōcessit. Cætera in pacis tranquillitate possessa. Dum ergo ad spem iuuentutis Athalaricus accederet, tam suam adolescentiam, quàm matris uiduitatem orientis principi cōmendauit: sed in breui infelissimus immatura morte præuentus, rebus humanis excessit. Tum mater ne pro sexus sui fragilitate à Gothis sperneretur secum deliberās, Theodatum consobrinum suum germanitatis gratia accersitum à Thufcia, ubi priuata uita degens, in laboribus proprijs erat, in regnū collocauit. Qui immemor consanguinitatis post aliquantum tempus à palatio Rauennate abstractam, in insulam laci Bulsinensis eam exilio relegauit. Vbi paucissimos dies in tristitia degens, ab eius satellitibus in balneo est strangulata. Quod dum Iustinianus Imperator orientalis audisset, quasi susceptorum suorum mors ad suam iniuriam redundaret, sic est commotus. Eodem nanque tempore de Africa à Vuandalis quū per fidelissimum suum Belisarium patricium reportaret tri-

umphū, nec mora, in ipso tempore madentibus adhuc armis cruore Vuan-
dalico, contra Gothos per eundem ducem mouit procinctum. Qui dux pri-
dentissimus haud secus arbitratur Getharum subigere populum, nisi prius
nutricem eorum occupasset Siciliam. Quod & factum est. Trinacriamq; in-
gresso, mox Gothi qui Syracusanum oppidum insidebant, uidentes se nihil
præualere, cū suo duce Sinderich ultro se Belisario dediderunt. Quumq; er-
go Romanus ductor Siciliam peruassisset, Theodatus comperiens Euermor
generum suum cum exercitu ad fretum quod inter Campaniam, Siciliamq;
interiacet, & de Tyrrheni maris sinu uastissimus Hadriaticus æstus euoluit,
custodiendum dirigit. Vbi cum Euermor accessisset, ad Rhegium oppidū ca-
stra composuit. Nec mora, deterioratam causam cernens suorum, ad partes
uictoris cum paucis & fidelissimis famulis conscis mouit, ultroq; se Belisarij
pedibus aduoluens, Romani regni optat seruire principibus. Quod Gotho-
rum exercitus sentiens, suspectum Theodatum clamitat regno pellendum,
& sibi ductorem suū Vuitigim qui armiger eius fuerat, in regem leuandum.
Quod & factū est. Et mox in campis barbaricis Vuitigis in regnū leuatus,
Romam ingreditur, præmissisq; Rauennam fidelissimis sibi uiris, Theodati
necem demandat. Qui uenientes, imperata sibi perficiunt, & occisum Theo-
datum regem, qui à rege missus adueniebat, ut adhuc in campis barbaricis
erat, Vuitigim populis nunciāt. Inter hæc Romanus exercitus emenso freto,
Campaniam accedens, subuersaq; Neapoli, Romam ingreditur. Vnde an-
te paucos dies rex Vuitigis egressus, Rauennam profectus, Mathasuentam
filiam Amalasuenthe, Theoderici quondā regis neptem sibi in matrimoniū
sociarat. Cumq; his nouis nuptijs delectatus, aulā regiam fouet Rauennæ,
Romæ egressus imperialis exercitus, munita utriusq; Thufciæ loca inuadit.
Quod cernens per nuncios Vuitigis, Cumunilam ducem Gothorum manu
armis conferta mittit Perusiam. Vbi dum Magnū comitem cum paruo ex-
ercitu residentem, obfessione longa euellere cupiunt, superueniente Romano
exercitu, ipsi euulsi, & omnino extincti sunt. Quod audiens Vuitigis, ut leo
furibundus, omnem Gothorum exercitum congregat, Rauennamq; egres-
sus, Romanas arces obsidione longa fatigat. Sed frustrata eius audacia, post
xiiij. menses ab obsidione Romanæ urbis aufugit, & se ad Ariminensem op-
pressionem præparat. Vnde pari tenore frustratus, fugatusq;, Rauennam se
recepit. Et obfessus, nec mora, ultro se ad partes dedit uictoris, cum Matha-
suentha iugali, regijsq; opibus. Et sic famosum regnū, fortissimamque gen-
tem diuq; regn antē, tandem deinde milesimo & trecentesimo anno uictor
gentium diuersarum Iustinianus Imperator per fidelissimum consulem ui-
cit Belisarium, & perductum Vuitigim Constantinopolim patricij honore
donauit. Vbi plus biennio demoratus, Imperatorisq; in affectu conuictus,
rebus excel-

rebus excessit humanis. Mathiasuentam uero iugalem eius fratri suo Germano patricio coniunxit Imperator. De quibus posthumus patris Germani natus est filius, item Germanus. In quo coniuncta Anitiorum gens cum Amala stirpe spem adhuc utriusque generis domino præstante promittit. Huc usque Getarum origo, ac Amalorum nobilitas, & uirorum fortium facta, ac laudanda progenies laudabiliori principi cessit, & fortiori duci manus dedit. Cuius fama nullis seculis, nullis silebitur ætatibus. Sic uictor ac triumphator Iustinianus Imperator, & consul Belisarius, Vuandalici, Africani, Getici, que dicuntur. Hæc qui legis, scito me ueterum secutum scripta, ex eorum spaciolis pratis paucos flores collegisse, unde inquirenti pro captu ingenij mei coronam contexerẽ. Nec me quis in fauorem gentis prædictæ quasi ex ipsa trahentem originem, aliqua addidisse credat, quàm quæ legi aut comperi. Nec sic tamen cuncta quæ de ipsis scribuntur,

aut referuntur, complexus sum: nec tantum

ad eorum laudem, quantum eius

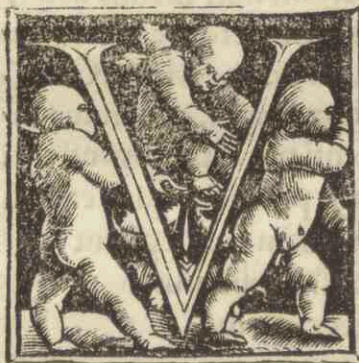
laudẽ qui uicit exponens.

IOERNANDIS GOTHI DE REBUS GETARVM FINIS.

Hh

IOORNANDIS EPISCO

PI DE SVMMA TEMPORVM. VEL ORIGINE
ACTIBVSQVE ROM. GENTIS PROLOGVS.

VIGILANTIAE uestre nobilissime frater Vigili gratias refero, quod me perlongo tēpore dormientem, uestris tandem interrogationibus excitastis. Deo magno gratias, qui uos ita fecit sollicitos, ut non solum uobis tantum, quantū & alijs uigiletis, mactē uirtutis & meriti. Vis enim præsens mundi cognoscere erumnas, aut quando coepit, uel quid ad nos usq; perpeffus est edoceri. Addis præterea, ut tibi quomodo respublica coepit & tenuit, totūq; penē mundum subegit, & hactenus uel imaginarie teneat, ex dictis maiorum flosculos carpens breuiter referam: uel etiam quomodo regnū à Romulo & deinceps ab Augusto Octauiano, in Augustum uenerit Iustinianū. Quamuis simpliciter, meo tamen pandam eloquio. Licet nec conuersationi meæ, quod admones, conuenire potest nec peritiæ: tamen ne amici petitionibus obuimus, quoquo modo ualuimus late sparsa collegimus, & prius ab autoritate diuinarum scripturarum, cui & inseruire cōuenit, inchoantes, & usq; ad orbis terræ diluuiū, per familiarum capita currētes, deuenimus ad regnum Nini, qui Assyriorum in gente regnans, omnem penē Asiam subiugauit, & usq; ad Arbacem Medum. Qui destructo regno Assyriorum in Medos illud conuertit, tenuitq; usq; ad Cyrum Persam. Qui itidem Medorum regnum subuersum in Persas transtulit, & exinde usque ad Alexandrum Macedonem, qui deuictis Persis, in Græcorū ditionem, Rempublicam demutauit. Post hoc quomodo Octauianus Augustus Cæsar, subuerso regno Græcorum, in ius dominationemq; Romanorum perduxit. Et quia ante Augustum, iam per septingentos annos, consulum, dictatorum, regumq; suorum solertia, Romana respublica nonnulla subegit, ab ipso Romulo edificatore eius originē sumens, in uicesimoquarto anno Iustiniani Imperatoris, quamuis breuiter, uno tamen in tuo nomine, & hoc paruissimo libello confeci, iungens ei aliud uolumē, de origine actūq; Geticę gentis, quod iam dudum communi amico Castalio edidissem, quatenus diuersarum gentium calamitate comperta, ab omni erumna liberū te fieri cupias, & ad deum conuertas, qui est uera libertas. Legens ergo utrosq; libellos, scito quod diligenti mundū, semper necessitas imminet. Tu uero ausculta Ioannem apostolum, qui ait, Charissimi nolite diligere mundū, neq; ea quæ in mundo sunt, quia

quia mūndus transit & concupiscentia eius. Qui autem fecerit uoluntatem dei, manet in æternum. Estoq; toto corde diligens deum & proximum, ut ad impleas legem, & ores pro me, nobilissime & magnifice frater.

DE REGNORVM AC TEMPORVM SVCCES-
SIO-
NE IORNANDIS EPISCOPI LIBER.

ROMANI, ut ait Iamblicus, armis & legibus exercentes sese, orbem terræ suam fecerunt. Armis siquidem construxerunt, legibus autem conseruauerunt. Quod & ego sequens eruditissimum uirum, dum aliqua de cursu temporum scribere de libero, necessarium duxi opusculo meo uelut insigne quoddam ornamentum præponere. Cupio nanque ob inquisitiones amici fidelissimi, ex diuersis uoluminibus maiorū prælibans aliquos flosculos, pro captu ingenij mei, in unum redigere, & in modum historiunculæ, tam annorum seriem, quàm etiam eorum uirorum, qui fortiter in rempublicam laborauerunt, gesta strictim breuiterq; colligere. Quod quamuis simpliciter reor dictum uideri doctissimis, gratū tamē fore existimo mediocribus, dum & breuia sine fastidio legant, & sine aliquo fūco uerborum, quæ lectita uerint sentiant. Ab origine etenim orbis, primaq; creatione, tam hominū quàm elementorum, usq; orbis terræ diluuium, secundum ueridici legislatoris uerba Moyse, duo milia ducētos quadraginta & duos annos collegimus. In quibus annis adhuc rudī & simplici hominū natura, nō reges, sed familiarum capita in suo genere erant. Quorū tamē ordo huiusmodi fuit. Adā protoplastus primusq; mortalium, uixit annos ccxxx. & genuit Seth. Seth uixit annos ccv. & genuit Enos. Enos autē uixit annos clxxx. & genuit Cainan. Cainan autē uixit an. clxx. & genuit Malalehel. Malalehel uixit an. clxv. & genuit Iareth. Iareth uero uixit an. clxij. & genuit Enoch. Enoch uero uixit annos clxv. & genuit Mathusalem. Mathusalē uixit an. clxvij. & genuit Lamech. Lamech quoq; uixit an. c. octoginta octo, & genuit Noë. Noë uero secentorum erat annorum, quando diluuiū mundi crudelissima facinora expiauit. A cuius regimine uel ab ipso diluuiū usque ad confusionem linguarum, quæ item ob delicta edificantium turrim facta est in campo Sennar, & usq; Heber, in quo Hebræorū genus & lingua prisca remansit, quia nec in illa cōspiratione interfuit, sunt an. quingenti uiginti quinque per familias sic, Arfaxat filius Sem, nepos Noë, qui post diluuiū anno secundo est genitus, uixit annos cxxxv. Cainan uero uixit annos cxxxv. & genuit Sale. Sale autem uixit annos centū xxx. & genuit Heber. Heber quoq; uixit annos cxxx. & genuit Falech. A confusione uero linguarum, & primatu Heber, à quo Hebræi, & usque natiuitatem Abræ, quando & primus rex in gente regnabat Assyriorum Ninus, anno regni sui xliij, supra scripta familiarū serie, cur-

Hh 4 rentes

rentes fiunt anni quingenti quadragintaunum. sic Falech uixit annos cxxx. & genuit Ragan. Ragan uixit annos cxxxij. & genuit Saruch. Saruch autē uixit annos cxxx. & genuit Nachor. Nachor uero uixit annos lxxix. & genuit Thare. Thare quoque uixit annos lxx. & genuit Abram. Simul ergo ab Adam usq; ad natiuitatem Abrā, id est ab ortu mundi usque quadragessimum secundum annum regis Assyriorum Nini, ut supra diximus, per familias capitaq; eorum fiunt generationes uiginti. Anni autē tria milia ccc. octo, unde iam relictis familijs, regum seriem prosequamur, & sicut Eusebius seu Hieronymus, primum Assyriorū, deinde Medorum Persarumq; & Græcorum regnū percurrentes, ad Romam imperiū quomodo delatū sit, uel quali tempore, latius si dominus permiserit exequamur. Origo ergo regum regnorumq; antiqua Assyria nobis amplexanda est. In qua primus Ninus Beli filius, urbem sui nominis fabricans Niniuē, regnauit annos xliij. ubi à primo anno ipsius Nini, & usq; in ultimum annū, Thonos Concoloros, quem regem Sardanapalū appellant, quem occidit Arbaces Medorū praefectus, regnum illud transferens in Medos, regnatum est à regibus xxx. & sex, per annos mille ducentos quadraginta, sic. Ninus rex Assyriorum post natiuitatem Abrā regnauit annos decem. Semiramis uxor Nini an. xliij. hanc dicunt quasi Babyloniae conditricem, quamuis non legatur quia cōdidit, sed quia reparauit. Sub ea Abrā adolefcit in Chaldea. Zameis qui & Ninias filius Nini & Semiramidis an. xxxviii. Cuius tricesimotertio anno facta est promissio ad Abraham, quū esset annorum lxxv. Arius annos xxx. Cuius decimo anno centenarius Abraham genuit filiū Isaac. Aralius regnauit annos xl. huius in ultimo regni anno, nascuntur gemini Isaac, id est Iacob & Esau. Xerxes qui & Baleus annos xxx. In huius regni tempore Iacob germanum fugiens Esau, descendit in Aegyptum solus, ditatusq; cum turba ascendit. Armanitres annos xxxviii. Iacob à seruitute soceri Laban recedens, ad patrem reuertit. Belochus annos xxxi. hoc regnante Ioseph adolefcens somnia sua fratribus & patri narrauit. Baleus annos xliij. huius anno tricesimo Iacob penuria famis descendit in Aegyptum, ibiq; filium suum repperit praepositum terrae totius Aegypti. Altadas annos xxxij. hoc regnante Iacob defunctus in Aegypto, cuius cadauer Ioseph cum magno honore uocat in terram Chanaan. Maminthus annis xxx. sub istius regni tempore, moritur Ioseph & Hebræos deprimunt Aegyptij grauissima seruitute. Manchaleus annos xxx. & hoc regnante seruitus durat in Aegypto Hebræorū. Sperus an. xxx. huius regni temporibus ultimis, Ambra ex tribu Leui genuit Moysem. Mamilus triginta annis, & hoc regnante Moses adolefcens omnem philosophiam didicit Aegyptiorū. Sparetus annis quadraginta, quo tempore Moyse occiso Aegypto in terram fugit Madiam. Ascades annos quadraginta, huius regni anno octauo Moyse quadringentesimo xxx. anno repromissionis

als, Iphereus

populum

populum Hebræorum in signis & uirtutibus educit ex Ægypto, eisq; in eremo per annos quadraginta legem exponit. Amyntes xlv. annis, huius nono anno moritur Moyſes & Ieſus Naue ducatum populo præbet. Belothus annis xxv. sub quo Gothoniel Iudex Hebræorū, populum & sacerdotium continet Finees. Belebates an. xxx. quo tempore Hebræorū Iudex Aioth, Allophyliq; infestis omnino Hebræis. Lamprides an. xxxvij. & in huius regno ipse perdurat Aioth. Sosaes an. xx. & huius temporibus quamuis senex tamē adhuc cōsistit Aioth, pugnatq; cum alienigenis, & uicit adiutus à deo. Lampares annos xxx. quo regnante Iudæis præerat Debora. Pannias annis xlv. sub cuius tempore præfuit Gedeon qui & Ierobail. Sosaenius annos xviii. sub cuius tempore Thola & Abimelech iudices erant Hebræorū. Mithreus annis xxix. sub quo Iudæis præerat Iair. Tantes xxij. annis, cuius sub regno iudices Hebræorum, Hesebon & Labdon. Nam & ipso tempore Græci Troiam uastauerunt. Vnde Æneas fugiens in Italiam uenit, se quoq; cum Latino Fauni filio, Pici nepote, Saturni abnepote, affinitatis gratia iungens, accepta filia eius in uxorem Lauinia, unitos Phrygas Italosq; populos nominauere Latinos, & sic deinceps quauis in pauperrimo regno locoq; angusto quod dicebat Agrolaurentū, regnauerūt. Post Latinū Aeneas & successores eius q & Syluiū Albaniq; uocati, pro Albana urbe & p Posthumo Ænea eiusdē Æneæ, qui idcirco Syluius dictus est, quia Lauinia post mortē Æneæ, timēs Ascanij inuidiā, clam eū in sylua generauit, Æneamq; Syluiū nominauit. Ante quem ut superius diximus Italiæ regnatū est à Iano, Saturno, Pico, Fauno atq; Latino per annos circiter clxxx. Teuteus annos xl. sub quo Samson ille ultra fortes fortissimus Iudex Hebræorum. Tinneus annos triginta, hoc regnante anno decimo octauo, Heli sacerdos audito nuncio de morte filiorū, arcaq; testamenti ablata cadens mortuus est. Dercilus annos xl. sub quo aliquantum tempus, Saul rex Hebræorum, alius uero rex Dauid ex tribu Iuda constitutus regnauit. Eupales xxx. annis & octo. hoc regnante anno tricesimo secundo, Salomon templum domini inchoauit, & perfecit singulare in mundo per annos septem. Laoſthenes annos xlv. & hoc regnante Assyrijs, Salomō regnat Hebræis, Sadoch uero & Achias Selonites prophetant. Pritiades an. xxx. sub quo iā mortuo Salomone, inter Roboā & Ieroboam regnū diuidit Hebræorū, & alij Iudæi, alij dicūt Israēlitę. Ofrathæus an. xx. sub isto in parte Iudæorū regnat Iosaphat, Israēlitarū uero celeri morte Nabad & Basa, Ela & Ambri obeuntibus, tenebat regimē Achas cum Hiesabel. Ofrathenes an. l. sub quo Ioram, Ochozias & Godolia & Ioas parti Iudææ regnabant, Israēli uero Ochozias Ioram & Iehū, principatui unus post alium successerunt. Acraïapes an. xli. sub quo Amasias in Iuda regno ascitus obtinet principatū, Israēli uero Ioab & Ioas unus post aliū regnat. Thonocoloros, quē Græci Sardanapalū nomināt, an. xx. sub quo Iudæorum

Azarias

Azarias qui & Ozias, Israëlitas uero Roboam. Regnū uero Assyriorū, post numeros annorū mille ducentos & quadraginta finem tantæ diuturnitatis accepit, ad Medosq; translatus est. Nam Arbaces præfectus Medorum, Sardanapalo occiso, regnum eius inuasit & in Medos deduxit.

REGNI MEDORVM SVCCESIO

Arbaces Medorum rex annos xxviii. sub quo regnat adhuc Azarias qui & Ozias Iudæ in parte. In Israël autē post Roboā paucis diebus fuerat Zacharias, rursusq; Sellum, quibus successerat Manāe. Sosarinus an. xxx. In Iudæ parte regnabat Ioatham. Israëlitis Facee, quando & quintodecimo anno prima Olympiades cœpta est numerari. Tunc etenim post innumerabiles, ut ita dicam, Laurenti loci, & Latij reges Syluios Albanosq; qui trecentos per an. in parte Italiæ regnarunt, quamuis pauperrime, Amulius rex Numitoris fratris sui filiā Rheam nomine quæ & Ilia uocabatur, uestalē uirginem fecerat. Quæ grauida inuenta, dum scelus suū nititur excusare, à Marte se cōpressam mentita est. Ex qua genitis duobus geminis, rex exponi præcepit. Quos uagientes meretrix quædam, Lupa nomine, quā audisset, statim tollens ad Faustulū pastore adduxit. Quos Accia uxor eius nutriēs, inter alios pastores cōuersari edocuit. Madiclus annos xl. quo Medis regnante, Iudæis regnabat Aham, Israëlitis alius Facee. annoq; Madicli nono, septima Olympiade, Romulus eiusq; germanus, quos inter pastores enutritos diximus, collecta pastorum multitudine, Romanæ urbis ædificia inchoauerūt, suoq; de nomine iunior, qui germanum peremerat, urbem uocari Romam præcepit. Cuius actus seriemq; successorum eius, saltu quodam prætergrediēs, externa regna ut cœpi percurrā, & quā se locus obtulerit, ad eum ordinem redeam: tantum qui legis, aduerte, ab origine mundi, ad huius usq; magnæ urbis exortū annos fuisse iiii. m. dcl. Cardices annos xiiij. sub quo Ezechias filius Aham succedens regnat Iudæis. Nam Israëlitarum gentes supradicti Madicli quintodecimo anno, à Salmanassar Chaldæorum rege, Medorum sunt in montibus transductæ captiuæ, postquam regnassent in Samaria annos ccl. Deloces annos liij. huius tempore primo Hebræorum Iuda Manasses ductus captiuus, & ferreis uinculis illigatus, fertur pœnitentiam egisse. Cuius & canticum pœnitentiæ legitur. Postea uero reuersus in regno suo, successorem reliquit filium suum Ammon. Fraortes annos xxiiij. sub quo Iosias rex Iudæorum, qui lucos succidit, & gentium idola de suo regno abiecit, deumq; cœli integre coluit. Cyaxares annos xxxij. sub quo Iudæis regnat Ioachim, cui successit Heliachim qui & Ioachim, alterq; & Ioachim primo adhuc Cyaxare uiuente successit, in quo & finis regni euenit. Astyages an. xxxij. huius an. octauo Iudæi de Hierosolyma captiuant à Nabuchodonosor rege. Sic regnū Medorū quod per an. cclviij. durauit, destructū est, & in Persas translātū, quia Cyrus rex Persarū & Darius

Darius Medorū filius suprascripti Astyagis parentela cōiuncti, nepos auunculusq; fuerunt. Irruentesq; super Balthasar abnepotem Nabuchonodofor regem Babiloniæ id est Chaldaeorum, regnum eius peruadunt. Mortuoq; Dario, Cyrus & suum, id est Persarū, & affinis sui Darij hoc est Medorum cum illo quod captiuauerat tertio regno obtinuit. Post is admodū gentem Persarum eleuauit. Quæ gens à Cyro prædicto & usq; ad Darium filiū Arsami, regnat per annos plus minus cccxx. & sic ad Græcos deuenit, post reges xiiij Persarum de gente.

REGNUM GRAECORVM IN PERSAS TRANSLATVM

Cyrus Persa annos xxxij. hic fere quingenta milia Iudæorum laxata captiuitate regredi fecit in Iudæā: quo constructo altari, templi fundamenta iecerunt. Quumq; à uicinis gentibus impediret opus, usq; ad Darium remansit imperfectum. Cambyfes annos viij. & sub isto opus impeditum à uicinis consistit nec ædificatur. Magi duo fratres regnant mensibus viij. Darius annos xxxvi. cuius secundo reedificatum est templum à Zorobabel & Iesu filio Iosedech quingentesimo duodecimo anno, post primam Salomonis ædificationem, ab Adam uero plus minus iij m d cccxxx. Xerxes deinde filius Darij annis xx. regnauit Persis, Medis atq; Chaldaeis. Artabanus menses vij. Artaxerxes qui Machochir dicebat, annos xl. Xerxes menses duos. Sogdianus menses vij. Darius cognomento Nothus annos xviij. Artaxerxes Mimmon Darij & Parisatidis filius annos xl. Ipse est ab Hebræis q; dicit Asuerus, sub quo liber Hester cōfectus est. Artaxerxes qui & Ochus annos xxvi. Hic etenim Sidonē subuertit, Ægyptumq; suo subegit imperio, Syriamq; cunctā inuasit. Arses filius Ochi annos iij. Sub quo Iadus Maximus & insignis pontifex Iudæorum. Darius filius Arsami annos vi. Hūc Alexander Magnus Macedo occidit, regnumq; eius in suum redegit dominiū, qui Alexandriam in suo nomine condidit, ubi regnatum est à regibus Græcorum per annos ccxcvi. sic.

REGNI GRAECORVM SVCCESSIO

Alexander Magnus post mortem Darij annos vi. Ptolemæus Lagi filius annos xi. Hic iterum gentem Hebræorum captiuam ducit in Ægyptū. Ptolemæus Philadelphus annos xxviij. Hic captiuitate Iudæorum relaxata, muneribusq; Eleazaro pontifice Iudæorum placato, diuinas scripturas per Septuaginta interpretes, ex Hebræa lingua uertit in Græcam. Ptolemæus Euergetes annos xxvi. Huius temporibus Iesus filius Syrach Sapiētiae librū scripsit. Ptolemæus Philopator annos xvij. Sub hoc iudem uicti Iudei, & sexaginta milia eorū cæsa ab Antiocho rege Syriæ, quādo & pontifex magnus Onias. Ptolemæus Epiphanes annos xxix. Hic directo Scopa principe militiæ capit Iudæam. Rursusq; Scopa superante

superante Iudæam sibi sociat in amicitiam Antiochus. Ptolemæus Philometor annos xxv. Sub hoc rege Aristobolus inde Peripateticus philosophus scripsit commentarios in libros Moyfi, & regi obtulit Ptolemæo. Antiochus agens contra legem Iudæorum multos interemit. Contra quem Iudas qui & Machabæus arma cōmouit. Ptolemæus Evergetes annos xxviii. Hoc regnante Ionatas dux Iudæorum præclarus, qui cum Romanis & Spartiatis fœdus inijt. Ptolemæus Fista qui & Soter annos xvij. sub hoc Aristobolus Ionathæ filius, rex pariter & pontifex constitit Iudæorum. Ptolemæus qui & Alexander annos x. quo regnante multa Iudæorum populus, tam ab Alexandrinis quàm etiam ab Antiochenis tolerabat. Ptolemæus qui à matre fuerat eiectus, annos viij. Iudæis tūc regnabat Ameus qui & Alexander, Ptolemæus Dionysius annos xxx. sub cuius regno Alexandra quæ & Salina uxor Alexandri regis Hebræorū Hierosolymis regnat. Ex cuius ætate Iudæos rerū confusio & uariæ clades oppresserunt. Cleopatra annos xxij. qua regnante Iudæi in amicitiam Romanorum se sociantes, eorum iam legibus uiuūt, quia Pompeius sublato regno ab Aristobolo, Hircanum fratrem eius præfecerat. Hanc siquidē Cleopatram Romanus ductor suscipiens Antonius & suo socians lateri, contra ciues proprios dimicat. Quem Augustus Octauianus in certamine superans, Actiatico in littore egit, ut utriq; iugales seiplos perimerent, regnumq; eorū, in Romanorū Imperium deuenit, ubi & usq; hætenus & usq; in finem mundi secundū Danielis prophetiam regni debetur successio. Et quidem abhinc Augustalis exoritur potestas, animo recondendum est, Augustus Imperator qui & Octauianus dicebatur à quo posteri principes uocati sunt Augusti, tam ciues patrios rebelles quàm etiā gentes externas superans, singulārē sibi uendicat principatum, regnans per annos lxiij. Huius quadragesimo secūdo imperij, dominus noster Iesus Christus, de sancta uirgine natus, ut uerus deus ita & uerus homo insignis & uirtutibus admirandis enituit, anno ab origine mundi 5500. ab urbis autem Romæ conditione anno 755. Et quia Romanorum regum ordinem actusq; inquirere statuisti, & nos breuiter tuis percōtationibus respondere sumus polliciti, necessarium est ergo, nobis ea interim quæ ad tempora Augusti Imperatoris dicuntur omittere, & rursus ad Romanæ urbis primordia repedare, originemq; Romuli eius conditoris exponere, simulq; successorum eius, regum consulumq; annos actusq; ad liquidum demonstrare. Qui sunt hii.

REGNI ROMANORVM SVCCESIO

Ab origine urbis Romæ & usque Tarquinium regem cognomento Superbū, qui expulsus est, numerantur anni ccxliij. Nam primus ille, & urbis & imperij cōditor Romulus fuit à Marte (ut ipsorū uerbis loquamur) genitus, & Rhea Syluia, hoc sese sacerdos grauidatā confessa est. Nec mox fama dubitatur, quū Amulij regis Imperio abiectus

abiectus in aquam profluentē cum Remo fratre non potuit extinguī. Siqui-
dem & Tyberis amnem repressit, & relictis catulis lupa secuta uagitum, u-
bera admouit infantibus, matrisq; gessit officiū. Sic repertos Faustulus regi-
gredis pastor, tulit in casā, atq; educauit. Alba tū erat Latio caput, Iuli opus.
Nam Lauiniū patris Æneæ cōtempserat. Abhinc Amulius iam septima so-
boles regnabat, fratre pulso Numitore, cuius ex filia natus erat Romulus. Igi-
tur statim prima iuuentutis facie patrum ab arce deturbat, auum reponit.
Ipse fluminis amator & montium apud quos erat educatus, mœnia noua ur-
bis agitabat. Gemini erant, uter auspicaretur, & regeret, adhibere placuit de-
os. Remus montem Auentinū, hic Palatinū occupat. Prius ille sex uultures,
hic postea duodecim uidit. Sic uictor urbem augurio excitat, plenus spei bel-
latricem fore, id assuetę sanguini & prædæ aues pollicebant. Ad tutelam no-
uæ urbis, sufficere uallū uidebatur: cuius dum angustias Remus increpat, sal-
tu trāsiliuit. Dubiū an iussu fratris, occisus est. Prima certe uictima fuit, muni-
tionemq; urbis nouę sanguine suo cōsecrauit. Imaginem urbis magis quā
urbem fecerat, incolæ deerant. Erat in proximo locus, hunc Asylū facit, & sta-
tim mira hominū uis Latini Thusciq; pastores, etiā trāsmarini Phryges qui
sub Ænea, Archades qui sub Euandro duce cōfluxerant. Ita ex uarijs quasi
elementis congregauit corpus unum, populūq; Romanum ipse fecit.

Erat uero unius ætatis populus. Virorū itaq; matrimonia à finitimis petita
quia nō impetrabant, manu capta sunt: simulatis quippe ludis equestribus,
uirgines quæ ad spectaculum uenerant, prædę fuerunt. Hæc statim causa bel-
lorum, pulsū fugatiq; Veientes. Veientium captum ac direptum est oppidū.
Spolia insuper opima de rege Agrone Feretrio Ioui manibus reportauit. Sa-
binis prodita porta per uirginem Tarpeiam non dolo: sed puella preciū rei,
quod gerebant in sinistris manibus, petierat, dubium clypeos an armillas. Il-
li ut & fidem soluerēt & ulciscerentur, clypeis obruere. Ita admissis intra mœ-
nia hostibus, atrox in ipso foro fit pugna, adeo ut Romulus Iouem ora-
ret, foedam ut suorū fugam sisteret. Hinc templum & Stator Iuppiter. Tan-
dem funeribus interuenere raptæ laceris comis: sic pax facta, cunctatio fœ-
dusq; percussum. Secutaq; res misera dictu, ut relictis sedibus suis, nouā in
urbem hostes demigrarent, & cum generis suis auitas opes pro dote socia-
rent. Auctis breui uiribus, hunc rex sapientissimus statum Reipub. imposuit.
Iuuentus diuisa per tribus, in equis & armis, ut ad subita bella excubaret: con-
silium Reipub. penes senes esset, qui ex autoritate patres, ab ætate senatus uo-
cabantur. His ita ordinatis, repente cū concionē haberet ante urbem, apud
Caprę paludes, è conspectu ablatus est. Discerptum aliqui à senatu putant,
ob asperius ingenium. Sed oborta tempestas, solisq; defectio consecrationis
speciem præbuere. Cui rei mox Iulius Proculus fidem fecit, uisum à se Romu-
lum affirmans augustiore forma quā fuisset: mandare præterea ut se pro

numine acciperent, Quirinum in cœlo uocari: placitum dijs, ut gentium Roma potiretur. Successit Romulo Numa Pompilius, quem curribus Sabinis agentem ultro petiuerūt, ob indyctam uiri religionem. Ille sacra, ceremonias, omnemq; cultum deorum immortalium docuit: ille pontifices, augures, salios, cæteraq; sacerdotia: annumq; in xij. menses, festos dies nefastosq; descripsit. Ille ancilia atq; palladium, secreta quædam imperij pignora, Ianumq; bifrontem, Fidem pacis ac belli, in primis focum Festæ, uirginibus colendum dedit, ut ad simulachrum cœlestium syderum, custos imperij flamma uigilaret. Hæc omnia, quasi monitu deæ egregie, quo magis barbari acciperent. Eodem deniq; ferocem populum redegit, ut quod uir & iniuria occuparat imperium, religione atq; iustitia gubernaret. Excepit Pompilium Numam Tullus Hostilius, cuius honori & uirtuti regnū ultro datum. Hic omnem militarem disciplinam artemq; bellandi instituit. Itaq; mirum in modum exercitata iuuentute prouocare ausus est Albanos, grauem & diu principem populū. Sed quū pari robore frequentibus prælijs utriq; comminuerentur, missio in compendium bello, Horatijs, Curatijsq; trigeminis hinc atq; inde fratribus utriusque populi fata permixta sunt. Anceps & pulchra contentio, exituq; ipso mirabilis. Tribus quippe illinc uulneratis, hinc duobus occisis, q̄ supererat Horatius, addito ad uirtutem dolo, ut dijs traheret hostem, simul ad fugam singulos pro ut sequi poterant, exhortatus exuperat. Sic rarū decus alijs, unius manu parta uictoria est, quam ille mox parricidio scœdauit. Nam flentē spolia circa se sponsi quidem, sed hostis sororem uiderat: hunc tam immaturum amorem uirginis ultus est ferro, ut audiret leges, nefas. Sed abstulit uirtus parricidā, & facinus infra gloriā fuit. Nec diu in fide Albanus perstat. Nā Fidenates bello mixti, in auxiliū ex scœdere medijs inter duos expectauere fortunā. Sed rex callidus ubi inclinare socios ad hostē uidet, tollit animū quasi magna sit spes. Deinde Rom. metus hostibus incussus: sic fraus proditorū irrita fuit. Itaq; hoste uicto ruptorem scœderis M. Suffecium religatum inter duos currus pernicibus equis detrahit, Albamq; ipsam, quamuis parentem emulam, tamē diruit, quū prius omnes opes urbis ipsumq; populū Romam transtulisset: prorsus ut consanguinea ciuitas nō perisse, sed in suum corpus redisse, rursusq; uideretur. Ancus deinde Marcius nepos Pompilij ex filia, prauo ingenio. Igitur ex muro mcenia amplexus est, & influentē urbi Tiberim ponte commisit, Ostiamq; in ipso maris fluminisq; confinio posuit coloniā, iam tunc uidelicet præsagiens animo futurū, ut totius mundi opes & commeatus, illo uelut maritimo urbis hospitio reciperentur. Tarquinius postea Priscus, quamuis transmarinæ originis, regnū ultro petens accepit ob industriam atq; elegantiam, quippe qui oriundus Corintho, Græcum ingenium Italicis artibus immiscuisset. Hic & senatū centū patrū numero ampliavit, & ceterijs tribus auxit, quamuis Actius Neuius numerū augeri prohiberet, uir

ret, uir summus augurio. Quē rex in experimentū rogauit, fieri ne possit qđ ipse mente conceperat. Ille rem expertus augurio, posse respondit. At quoniam hoc, inquit agitur, an cotem illam secare nouacula possum? Et Augur, potes, inquit, & secuit. Deinde Romanis sacer auguratus. Neq; pace Tarquinius qđ bello promptior. Duodecim nanq; Thuscīe populos frequentibus armis subegit. Inde fasces, trabeae curules, anuli, phaleræ, paludamēta, prætextæ. Inde quod aureo curru quatuor equis triumphatur, togæ pictæ, tunicaeq; palmata. Omnia deniq; decora & insignia, qbus imperij dignitas eminet, sumpta sunt. Seruius Tullus deinceps gubernacula urbis inuadit, nec obscuritas inhibuit, quamuis matre serua creatum. Nam eximiam indolem uxor Tarquini Tanaquil liberaliter educauerat, & clarum fore uisa circa caput flamma promiserat. Ergo inter Tarquini mortem adnitente regina, substitutus in locum regis, quasi in tempus regnum dolo partum sic egit industrie, ut iure adeptus uideretur. Ab hoc populus Rom. relatus in censum, digestus in classes, decurijs ac collegijs distributus, summaq; regis solertia ita est ordinata respub. ut omnia patrimonij, dignitatis, ætatis, artium, officiorumq; discrimina, in tabulas referrent, ac sic maxima ciuitas, minimæ domus diligentia contineretur. Postremus fuit omniū regum Tarquinius, cui cognomen Superbus ex moribus datum. Hic regnū auitū quod à Seruio tenebatur, rapere maluit quā expectare, missisq; in eum percussoribus, scelere partam potestatem non melius egit qđ acquisierat. Nec abhorrebat moribus Tullia, quæ ut uirum regem saluaret, supra cruentū patrem uecta carpento, consternatos exegit. Sed ipse in senatū cædibus, in plebem uerberibus, in omnes superbiam quæ crudelitate grauior est, bonos grassatus, quū sæuitiam domi fatigasset, tandem in hostes cōuersus est. Sic ualida Latī oppida capta sunt, Ardea, Ornīculū, Gabij, Sueffa, Pometia. Tū quoq; cruētus in suos. Neq; enim filium uerberare dubitauit, ut simulantis transfugam apud hostes hinc fides esset. Quo à Gabijs ut uoluerat recepto, & per nuncios consulenti quid fieri uellet, eminentia forte papauerū capita uirgulta excutens, quū per hoc interficiendos esse principes uellet intelligi, ea superbia sic respondit ut senserant. Tamen de manubijs captarum urbium templum erexit. Quod dum in auguraretur, cedentibus cæteris dijs, mira re dicitur extis resistere Iuventas & Terminus. Placuit patribus contumacia numinū, siquidē firma omnia & æterna pollicebantur. Sed illud horrendius, quod molientibus ædem, in fundamentis humanum caput repertum est. Nec dubitauere cuncti monstrum pulcherrimam imperij sedem caputq; terrarum promittere. Tandiu superbiam regis populus Rom. perpeffus est, donec aberat libido. Hæc ex liberis eius importunitatem tolerare nō potuit. Quorum cum alter ornatissimæ feminae Lucretiæ stuprum intulisset, matrona dedecus ferro expiauit, imperiū regibus abrogatum. Hæc est prima ætas populi Romani, infantia quam

habuit sub regibus septem, per annos ut diximus cxxliij. quadam fatorū industria, tam varijs ingenio, ut reipub. ratio & utilitas postulabat. Nam quid Romulo ardēius? Tali opus fuit, ut inuaderet regnū. Quid Numa religiosius? Ita res poposcit, ut ferox populus, deorū metu mitigaret. Quid ille militig artifex Tullus? bellatoribus uiris q̄p̄ necessarius, ut acueret ratione uirtutem. Quid ædificator Ancus? ut urbem coloniam extenderet, ponte iungeret, muro tueret. Iam uero ornamenta Tarquini & insignia, quantam principi populo addiderant ex ipso habitu dignitatē? Actus à Seruio census quid effecit, nisi ut ipsa se nosset Romana respublica? Postremo Superbi illius importuna dominatio, nō nihil, imō uel plurimū profuit. Sic enim effectū est, ut agitatius iniurijs populus, cupiditate libertatis incenderetur, mutataq̄p̄ regali dominatione, ad consulum infulas se conferret, qui bini annis singulis, rempublicam gubernantes, sequenti anno ab alijs uenientibus succedebantur, scientesq̄ se annis tantum singulis præesse in populo, erga alios agebant, qualiter eos erga se acturos postea cupiebant. Qui ordo usq̄ ad Augustū Cæsarem obtinuit priuilegium, per uiros nongentos quindecim in annis cccclviij. Nouem siquidem annis, sine consulibus, sed tantum sub tribunis plebis fuit, quatuor sine iudicibus. Nā post exactos reges annū unū quinis diebus, singulis diebus singuli senatorū Remp. obtinuerūt, & tūc duobus creatis cōsulis Bruto & Collatino, in posterū usq̄ ad Pausam & Sergiū seruauerūt per annos prænotatos. Et quia omnium cōsulū nomina actusq̄ cōscribere & mihi tedium & tibi qui legis fastidio fore præcaui, aliqua exinde prælibans, multa supersedi, quod pene nōnullis iam usurpatū esse breuiatumq̄ opus cognoui.

REGNUM ROMANORVM, PVLIS REGIBVS,
ANNVS EXCIPIT CONSVLATVS.

igitur primi consulum Brutus & Collatinus, quibus ultionē suā matrona moriēs mandauerat. Populus Rom. ad uindicandam libertatis ac pudicitiae decus quodā quasi instinctu deorum cōcitat, regem repente destituit, bona diripit, agrum Marti suo cōsecrat, Imperium in eosdem libertatis suae uindices transfert, mutato tamē ut diximus & iure & nomine. Quippe ex perpetuo annuū placuit, ex singulari duplex, ne potestas solitudine uel mora corrumpetur, cōsulesq̄ appellauit pro regibus, ut consulere ciuibz suis debere meminissent. Tantumq̄ libertatis nouae gaudiū intercesserat, ut uix mutati status fidem caperent, alterumq̄ ex consulibus Lucretiae maritum, tantum ob nomen & genus regiū, fascibus abrogatis, urbe dimitteret. Itaq̄ substitutus Horatius Publicola summo studio nisus est ad augendā populi maiestatem. Nam & fasces ei pro cōtentione summisit, & ius prouocationis aduersus ipsos dedit: & ne species arcis offenderet, eminenti sede sua in plana se submisit. Brutus uero fauoribus ciuiū, etiā domus suae clade & parricidio uelificatus est: quippe quū studere de reuocandis in

dis in urbem regibus liberos suos cōperisset, protraxit in forū, & in concione media uirgis cecidit, securiꝫ percussit, ut plane publicus parens, in locū liberorum adoptasse sibi populū uideret. Liber iam hinc populus Rom. prima aduersus externos arma pro libertate corripuit, pro finibus mox, deinde p socijs, tum gloria & imperio laceſſentibus assidue usquequaq; finitimis: quippe cum patrij soli gleba nulla sit, sed statim hostile pomœriū, mediusq; inter Latīū atq; Hetruscos, quasi in quodā biuio collocatus, omnibus portis in hostē incurreret, donec quasi contagio quādam per singulos itum est, & proximis quibusq; correptis totā Italiā sub se redigeret. Nam Porſena rex Hetruscorum ingentibus copijs aderat, & Tarquinijs manu reducebat. Hunc tamen quāuis & armis & fame urgeret, occupatoꝫ Ianiculo, in ipsis urbis faucibus incubaret, sustinuit, repulit, nouissime etiam tanta admiratione perculit, ut superior ultro cum penē uictis amicitiaē fœdera feriret. Nam Mutius Scaeuola Romanorū fortissimus, regem per insidias in castris ipsius aggredit. Sed ubi frustratus circa purpuratū eius illatus ictus, teneret, ardētibus mox focis intulit manū, terroremq; geminat dolo. En ut scias inquit, quem uirum effugeris, idē trecētī iurauim⁹. Cū interim immane dictu, hic interritus, ille trepidaret, tanq; man⁹ regis arderet. Sic quidē uiri. Sed ne sexus quidē muliebris altera laude cessaret, ecce & uirginū uirtus: una ex obsidibus regi data, elapsa custodia Clœlia per patriū flumē equitabat. Rex quidē tot tantisq; uirtutū terribus monstris, ualere liberosq; esse iussit. Tarquiniꝫ tandiu dimicauerūt, donec Aruntem filiū regis manu sua Brutus occidit, superq; ipsum uulnere mutuo expirauit, plane quasi adulterū ad inferos usq; sequeret. * Nec secus Latini Locus deprauatissimus Amulio Thusculano duce apud Regilli lacū expugnant, uincunt, atq; subiiciuntur, Ocriculum atq; Corniculum, Soraꝫ & Alsium, eorum urbes captae, prouinciāque effecta, de Verulis & de Bouillis pudet, sed triumphauere Romani. Tybur nunc suburbanū & æstiuæ Præneſte deliciae, nuncupatis in Capitolio uotis petebant: idem tūc Fesulæ, quod Carræ nuper: idem nemus Aricinum, quod Herculis saltus: Fregellæ quod Cæsarea: Tyberis quod Eufrates. Coriolos quoq; prohi pudor inuictos adeo gloriae fuisse, ut post captū oppidū igneus Marcius Coriolanus quasi Numātia aut Africa nomini Ro. induceret. Extant & de Antis spolia, quæ meminimus, in suggesto fori capta, hostiū classe infixit: si tamē illa classis, nā sex fuere rostratae. Sed hic numerus illis intus nauale bellū fuit. Peruicacissimi tamē Latinorū Æqui, & Volsci fuere, & quotidiani ut sic dixerim hostes. Et hos præcipue Titus Quintius domuit, ille dictator ab aratro, quod obſessa & penē iam capta Mallij consulis castra egregia uictoria recuperauit. Mediū erat tempus forte sementis, quū patriciū uirū innixum aratro suo, lictor in ipso opere deprehendit. Inde in aciem prouectum, ne quid à rustici operis imitatione cessaret, pecudum more sub iugum misit. Expeditione finita, redijt ad boues rursus triumphalis agricolæ fide numinum. Qua felicitate intra quindecim dies actum peractumq; bellū

bellum prorsus, ut festinasse dictator ad relictū opus uideretur. Pari tenore Veientes, Falisci & Fidenates, tūc magno labore deuicti sunt. Qui modo & si fuerint, non uidetur aliquod reliquisse uestigium. Laborat enim annalium fides, ut Veios, Faliscos, Fidenates fuisse credamus. Galli autē Senones, gens natura ferox, moribus incōdita, ad hoc ipsa corporū mole, perinde armis ingentibus, adeo Romano generi terribilis fuit, ut plane nata ad hominū interitum, urbium stragem uideretur. Hī quondam ab ultimis terrarum oris, & cingente omnia oceano, ingenti agmine prouecti, quū iam media uastassent, positis inter Alpes & Padum sedibus, ne his quidem contenti per Italiam bacchabantur. Tunc Clusū Thusciae urbem obsidebant, ubi pro socijs & foederatis Romanus interuenit, missis ex more legatis. Sed quod ius apud Barbaros, ferocius agunt, & inde ad certamē cum exercitu cōuersi Galli, Clusio Romam. Quibus ad Alliam flumen cum exercitu Fabius consul occurrit. non temere foedior clades. Itaq; hunc diem fastis Roma damnauit. Fuso exercitu Galli iam moenibus urbis appropinquabāt, ubi penē nulla erant praesidia. Tū igitur sicut nuncq; aliās apparuit illa uera Romana uirtus. Iam primum maiores natu, amplissimis usi honoribus in foro coeūt. Ibi deuouente pontifice, dijs se manibus consecrant. Statimq; in suas quisque ades regressi sunt, sicut in trabeis erāt, & amplissimo cultu, in currulibus sellis sese reposuerunt, ut quū uenisset hostis, in sua quisq; dignitate moreretur. Pontifices autē & flamines, quicquid religiosissimis in templis erat, partim in dolijs refossa terra recondiderunt, partim imposita plaustris, secum Veios auferunt: uirgines ex sacerdotio Vestae, nudo pede fugientia sacra comitantur. Tamē excepisse fugientes unus ē plebe fertur Albinus, qui depositis uxore ac liberis, uirgines in plaustrū recepit, adeo tunc quoq; in ultimis religio publica priuatis affectibus antecellebat. Iuuentus quam satis constat uix mille hominū fuisse, duce Manlio, arcem capitolini montis insedit, obtestata ipsum, quasi praesentē loquem, ut quemadmodū ipsi ad defendendum templū occurrissent, ita ille uirtutem illorum numine suo tueretur. Aderant interim Galli, apertamq; urbem adeunt. Ibi sedentes in currulibus suis praetextatos senes uelut deos, geniosq; uenerati, mox eosdem postquā esse homines liquebat, alioquin nihil respondere dignantes, pari uecordia maētant, facesq; tectis iniiciūt, & totam urbē igni ferroq; manibus exaequant. Sex mensibus Barbari (quis crederet?) circa montem unū pependerunt, nec diebus modo, sed noctibus quoq; omnia experti, quum tamen Manlius nocte subeuntes clangore anseris excitatus, à summa rupe deiecit: & ut spem hostibus demeret, quanq; in summa fame, tamē ad speciem fiduciaē, panes ab arce iaculatus est: & statuto quodam die, per medias hostiū custodias, Fabium pontificē ab arce dimisit, qui solenne sacrum in Quirinali monte conficeret: atq; ille per media hostium tela incolumis religionis auxilio rediit, propiciōsque deos renunciauit. Nouissime quū iam obsidio sua Barbaros fatigasset, mille pondo auri recessum suū uindican-

dicant, ut omnia incendiorū uestigia Gallici sanguinis inundatione deleant. Igitur pastorū quondam casa, urbs enituit, & post seruata à Manlio faciē, restitutamq; à Camillo, acrius etiā uehementiusq; in finitimos surrexit. Nec tamē contenti Romani suis eos mœnibus expulisse, quū per Italiam naufragia sua latius traherēt, sic persecuti sunt ductante Camillo, ut hodie nulla Senonum uestigia supersint. Semel apud Anienem trucidati, quū singulari certamine Manlius auream torquē barbaro inter spolia detraxit, unde & Torquatus est dictus. Item in Pomptino agro, quū simili pugna Valerius insidēte galeæ sacro alite adiutus retulit spolia, dictusq; est ipse Coruinus. Necnō tamen post aliquot annos, omnes reliquias eorū in Hettruria, ad lacū Vadimonis Dolobella deleuit, ne quis extaret ex ea gente, qui incensam à se Romanam urbem gloriaretur. Conuersoq; à Gallis Torquato Latini experti sunt & deuicti. Inde q; Sabini qui eorū belli socij ductāte Tacio extitissent, à Curio Dentato subiecti, eorūq; loca à Baranio fonte, in Adrianotenus mari, igni ferroq; uastata, tantasq; Romano populo addit opes, ut nec ipse posset extimare qui uicerat. Precibus deinde Campaniæ motus, non pro se, sed pro socijs Samnitas inuadit. Omnium nanq; non modo Italiæ tantum, sed penē toto orbe terrarum pulcherrima Campaniæ plaga est, nihil mollius cœlo, deniq; bis floribus uernat, nihil uberius solo, ideo Liberi Cererisq; certamen dicitur. Nihil hospitalius mari, hic ille nobilis portus Caieta. Misenus, tepentes fontibus Baiæ, Lucrinus & Auernus quædam maris hostia. Hic amici uitibus montes, Gaurus, Falernus, Massicus & pulcherrimus cunctorum Vesuius Æthnei ignis imitator. Vrbes ad mare, Formiæ, Cumæ, Puteoli, Herculaneum, Pompeij, & ipsa caput urbium Capua, quondam inter tres maximas Romam Carthaginemque numeranda. Pro hac urbe & his regionibus populus Romanus Samnitas inuadit, gentē si opulentiam quæras, aureis & argenteis armis, & discolori ueste, usque ad ambitum armatam: si fallaciam, saltibus fere & montibus grassatam: si rabiem ac furorem, sacris legibus humanisq; hostijs in exitium urbis agitaram: si pertinaciam, sexies rupto fœdere, cladibusq; animosiolem. Hos tamen quinquaginta annis per Fabios ac Papyrios patres, eorūque liberos ita subegit & domuit, ita ruinas ipsas urbium diruit, ut hodie Samnium in ipso Samnio requiratur, nec facile appareat materia quatuor & uiginti triūphorū: maxime tamen nota & illustris, apud Caudinas Furculas ex hac gente clades, Veturio Posthumioq; cōsulibus accepta est. Clausum per insidias intra eū saltū exercitū, unde nō posset euadere, stupens tanta occasione dux hostiū Pontius, Herennium patrē cōsulu, nū illos sub iugū mitteret, an occideret. Sapienter ut senior suaserat. Hic armis exutos mittere sub iugū maluit, ut nec amici forent beneficio, & post flagitiū hostes magis. Itaq; & cōsule statim magnifice uoluntaria deditione turpitudinē fœderis dirimunt, & ultionū flagitans miles, Papyrio duce, horribile dictu, strictis ensibus, per ipsam uiam ante pugnam fu-

git, & in congressu arsisse omnium oculos hostis auctor fuit. Nec prius finis cędibus datus, quàm iugum sibi promissum Romani & duci Samnitũ & hostibus reposuerunt. Haftenus cum singulis gentibus certatũ est, mox certatim, sic tamen quoq; par omnibus fuit. Hetruscorũ duodecim populi, Vmbri in id tempus intacti, antiquissimus Italię populus Samnitũ, & reliqui, in excidiũ Romani nominis repente coniurant. Erat terror ingēs, tot simul tantorumq; populorũ late per Hetruriam, infesta quatuor agminũ signa uolitabant. * Gemini interim saltus in medio ante Iunius plane quasi Candonius uel Hercinius, adeo terror erat, ut senatus cōsuli denunciaret, ne tantũ periculi ingrederetur. Sed nihil horũ terruit ducem, quin fratre pręmissso exploraret accessus. Ille per noctem pastoralis habitu speculatus omnia, refert totũ iter. Sic Fabius Maximus periculosissimũ bellũ sine periculo explicuit. Nam subito incōditos atq; palantes aggressus est, captisq; superioribus iugis, in subiectos suo iũre detonuit: ea nanq; species illius fuit belli, quasi in terrigenas e cœlo ac nubibus tela iacerentur. Nec tamen incruenta illa uictoria, nam oppressus in sinu uallis, alter consulũ Decius more patrio deuotũ dijs manibus obtulit caput, solennēq; familię suę consecrationē in uictorię preciũ redegit. Necdum Etrusco bello exempto, mox sequitur Tarentinũ, unum quidem in nomine, sed multiplex in uictorijs. Hoc enim Campanos, Apulos, atq; Lucanos, & caput belli Tarentinos, id est totam pene Italiã, & cũ hijs omnibus Pyrrhũ regem Epirotarũ Gręcię regē, una uelut ruina pariter inuoluit, ut eodem tempore & Italiã consumeret, & transmarinos triumphos auspicaret.

Tarentus Lacedæmoniorũ opus, Calabrię quondam & Apulię totiusq; Lucanię caput, cum magnitudine & muris portuq; nobilis, tum mirabili situ, quippe in ipsis Adrię maris faucibus posita in omnes terras, Histriam, Illyricũ, Epiro, Achaiã, Africã, Siciliã, uela dimittit. Imminet portui ad prospectũ maris positũ theatrũ, quod quidē causa miserię cupiditatis caput fuit omniũ calamitatũ. Ludos forte celebrabant, cum adremigantē littori Romanã classē uident, atq; hostē rati, emicāt sine discrimine & insultāt. Qui enī? aut unde Romani? Nec satis. Aderat sine mora querelã ferens legatio. Hanc quoq; fœde per obscenã turpēq; dictu contumeliã uiolāt, & hinc bellũ. Sed apparatus horribilis, quũ tot simul populi pro Tarentinis cōsurgerent, omnibusq; uehementior Pyrrhus, qui Semigręcã ex Lacedæmonijs cōditoribus ciuitatē uindicaturus, cũ totis uiribus Epiri, Thessalię, Macedonię, incognitisq; in id tēpus elephantis, mari, terra, uiris, equis, armis, addito insuper ferarũ terrore ueniebat. Apud Eracleã Campanię fluuiũ atq; Lirim Leuino cōsule prima pugna facta est, quę tã atrox fuit, ut Forentanę turmę pręfectus Obsidius inuectus in regē turbauerit, coëgeritq; proiectis insignibus pręlio excedere. Actũ erat nisi elephantis cōuerso in spectacula, procurrissent bello. Quorũ cũ magnitudinē deformitate & nouo odore simul ac stridore cōsternati eq; cũ incognitas sibi beluas amplius q̃ erant suspicarent, fugã stragēq; late

late dederunt. In Apulia deinde apud Asculum melius dimicatum est, Curio Fabricioque consulibus. Iam quippe terror beluarum exoleuerat, & Gaius Minutius quartæ legionis hastatus unius promulcide abscisa, mori posse beluas ostenderat. Itaque in ipsos pila congesta sunt, & in turres fibratæ faces, tota hostiū agmina ardentibus ruinis operuerunt. Nec alius finis cladis erat, quam nox dirimeret, postremusque fugientium rex ipse à satellitibus saucius in armis suis referret. Lucanæ suprema pugna, in his Subarros quos uocant campis, ducibus huiusdem quibus superius, sed cum tota uictoria exitum quem datura uirtus fuit, casus dedit. Nam prouectis in primam aciem rursus elephantis, unum ex illis pullum adactum in caput teli grauis ictus auertit. Qui quum perstragem suorum recurrens stridore quereretur, mater agnouit, seque quasi uindicare uellet exhibuit, quum omnia circa quasi hostilia graui mole permiscuit, ac sic eadem feræ quæ primam uictoriam abstulerunt, secundam partim fecerunt, tertiam sine controuersia tradiderunt. Nec uero tantum armis & in campis, sed consilijs & domi quoque intra urbem cum rege Pyrrho dimicatum est. Quippe post primam uictoriam, intellecta Romana uirtute, statim desperauit armis, seque ad dolos contulit, nam interemptos cremauit, captiuosque indulgentius habuit, & sine precio restituit, missisque legatis in urbem omni modo annisus est, ut facto foedere in amicitiam reciperet. Sed & bello & pace, & foris & domi omnem in partem Romana uirtus tamen se approbauit. Nec alia magis quam Tarentina uictoria ostendit populi Romani fortitudinem, Senatus sapientiam, ducum magnanimitatem. Nec alius pulchrior in urbem aut speciosior triumphus intrauit. Ante hunc diem, nihil præter pecora Volscorum, greges Sabinorum, carpenta Gallorum, fracta Samnitum arma uidisses. Tum autem si captiuos aspiceres, Molossi, Thessalij, Macedones, Brutius, Apulus atque Lucanus: si pompam, aurum, purpura, signa, tabulae, Tarentinaeque lauticiae. Sed nihil libentius populus Romanus aspexit quam illas quas timuerat cum turribus suis beluas, quæ non sine sensu captiuitatis submissis ceruicibus uictores sequebantur. Post Tarentinam cladem, domiti Picentes, & caput gentis Asculum à Sempronio duce, qui tremante inter prælium campo, Tellurem deam promissa æde placauit. Salentini uero Picentibus additi, caputque his regionibus Brundisium, indycto post Vatilio duce, & in hoc certamine uictoriae precium templum sibi pastorale ultro poposcit. Postremi Italiorum in fidei munere Vulturni opulentissimi Etruscorum implorantes opem, aduersus seruos quondam suos, qui libertatem à dominis datam in ipsos erexerant, translataque in se reperi dominabantur. Sed hi quoque duce Fabio Gurgite poenas dederunt.

Domata subactaque Italia, populus Romanus Appio Claudio consule, primum fretum ingressus est, famulosis fami monstris, æstuque uiolentum. Sed adeo non est exterritus, ut ipsam illam ruentis æstus uiolentiam pro munere amplecteretur, quod uelocitas nauium iuuaret, statimque ac sine mora Hieronem Syracusanum tanta celeritate

leritate deuicit, ut ille ipse prius se uictum, quàm hostem uideret fateretur.

Duellio Cornelioq; consulibus etiam mari congregi ausus est. Tum quidem ipsa uelocitas classis comparata, uictoriae auspiciũ fuit. Intra enim sexagesimum diem quàm caesa fuerat, centum sexaginta nauium classis in ancoris stetit, ut nō arte facta, sed quodam munere deorū conuersa in naues atq; mutata arbores uiderent. Prælii uero forma mirabilis, quū illas celeres uolucresq; hostiū naues hæ graues tardæq; cōprehenderent: longe plus illis nauiticae artis, detorqueri remos, & ludificari fuga rostra. Iniectæ enim ferreae manus, machineq; ualidae, ante certamē multū ab hoste coacti, atq; hostes quasi in solido decernere. Victor ergo apud Liparam merfa aut fugata hostium classe, primum illum maritimū egit triumphū. Cuius quoddam gaudiū fuit, quū Duellius Imperator non contentus unius diei triumpho, per uiam omnem ubi à cœna rediret, prælucere funalia, & præcinere sibi tibias iussit, quasi quotidie triumpharet. Præ tanta uictoria, leue huius prælii damnum fuit, aliter consulum interceptus Asina Cornelius, qui simulato colloquio euocatus, atq; ita oppressus fuit, perfidiae Punicae documentū. Calatino dictatore fere omnia præsidia Pœnorum, Agrigento, Drepanis, Panormo, Eryce, Lilybeoq; detraxit. Trepidatū est semel, circa Camerimensiū saltū. Sed eximia uirtute Calphurni tribuni militum periculo euasimus. Qui lecta trecentorum militum manu, in seßum ab hostibus tumulum occupauit, adeoq; mortur hostes, dum exercitus omnis euaderet: ac sic pulcherrimo exitu, Thermopylarū & Laconidæ famam adequauit. Hoc illustrior noster, quod expeditioni tantæ superfuit, & nihil inscripserit sanguine. Lucio Cornelio Scipione, quum iam Sicilia suburbana esset populi Rom. prouincia, serpente latius bello, Sardinia aduexa atq; Corsica transijt Olbiam, ibi Atericae urbis excidio incolas terruit, adeoq; omni terra & mari Pœnos fugauit, ut iam uictoriae nihil, nisi Africa ipsa restaret. Marco Attilio Regulo duce, iam in Africā nauigabat bellum. Nec defuerant qui in ipso Punici maris nomine ac terrore deficerent: insuper augente Minatio tribuno metū, in quem nisi paruisset, securi districta irruisset Imperator. Metus mortis nauigandi fecit audaciā, mox deinde uentis remisq; properatum est, tantusq; terror hostici aduentus fuit Pœnis, ut apertis penè portis Carthago caperetur. Prima præmium belli fuit ciuitas Clypea. Prima enim à Punico littore, quasi arx & specula procurrit, & hæc & trecenta amplius castella uastata sunt. Nec cum hominibus, sed cum monstris quoq; dimicatum est, quū quasi in uindictam Africa nata miræ magnitudinis serpens posita apud Bracadam castra uexauerit. Sed omnium uictor Regulus, quum terrorem nominis sui late circumtulisset, quumq; magnam uim iuuentutis ducesq; ipsos aut cepisset, aut haberet in uinculis, classemq; ingenti præda onustam & triumpho grauē in urbem præmisisset, iam ipsam belli caput Carthaginem urgebat obsidione, ipsisq; portis

portis inherebat. Hic paululum circumacta fortuna est tanta, ut plura essent Rom. uirtutis insignia, cuius ferè magnitudo calamitatibus approbat. Nam conuersis ad extrema auxilia hostibus, quū Xantippū illis ducem Lacedæmō misisset, à uiro militiæ peritissimo Regulus uictus est, scedaq; clades, Romanisq; usu incognita: nam unius in manus hostiū uenit fortissimus Imperator. Sed ille quidē par tantæ calamitati fuit, nam nec Punico carcere infractus est, nec legatione suscepta quippe diuersa, quam hostis mandauerat, censuit ne pax fieret, nec commutatio captiuorū reciperetur. Sed nec illa uoluntario ad hostes suos reditu, nec ultimo siue carcere seu supplicio deformata maiestas. In omnibus admirabilior, quid aliud quàm uictor de uictoribus. Ad quæ etiam Carthago non cesserat, de fortuna triumphauit. Populus autem Rom. multo acrior intentiorq; pro ultione Reguli, q̃ pro uictoria fuit.

Metello igitur consule cōspirantibus arctius Poenis, & reuerso in Siciliam bello, apud Panormum sic hostes cecidit Rom. exercitus, ne amplius eam insulam aggredi cogitarēt. Argumentū ingens uictoriæ centū circiter elephatorum captiuitas. Sic quoq; magnas egit prædas, ut gregem illum, non bello sed uenatione cepisset. Appius Claudius consul nō ab hostibus sed à dijs ipsis superatus est, quorū auspicia contempserat, ibi statim classe dimersa, ubi ille præcipitari pullos iusserat, quod pugnare ab his uetaretur. Marcus Fabius Buteo classem iamiam in Africo mari apud Ægimurum ostium in Italiam ultro nauigantē cecidit. * Quantusq; tum triumphus tempestate intercidit cū opulenta præda. Classis aduersis acta uentis, naufragio suo Africam & Syrtes omniū imperio gentiū insularumq; litora impleuit. Magna clades fuit, sed nō sine aliqua principis populi dignitate interceptam tempestate uictoriam, & triumphū perisse naufragio cōstat. Et tamē cum Punicæ prædæ omnibus promontorijs, insulisq; fluitarent, populus Rom. & sic triumphauit. Luctacio Catulo consule tandem bello finem imposito apud insulas quibus nomē Hecate. Nec maior aliās in mari pugna aderat, nec maior etatibus, exercitu, propugnaculis, armis. Grauis classis & in ea quasi tota Carthago, qd' ipsum exitio fuit. Romana classis prompta, leuis & expedita, & quodam genere castrensi, ad similitudinem pugnae equestris, sic remis agebatur quasi habenis, & in hos uel illos ictus mobilia rostra, speciem uiuentium præferebant. Itaq; momento temporis laceratę hostium rates, totum inter Siciliam Sardiniamq; pelagus naufragio suo operuerūt. Tanta deniq; fuit illa uictoria, ut de excidendis hostium mœnibus non quæreretur. Superuacuum uisum est in arcem murosq; sæuire, quum iam in mari esset deleta Carthago.

Peracto siquidē bello Punico, nec dū aliquantulū respirato, sequit̃ Liguricū. Nā Ligures hī, nimis Alpiū iugis adherentes inter Varū Macrāq; amnē impliciti, dumis syluestribus uictitabant, q̃s penē maius fuit inuenire q̃ uincere. Tuti siquidē locis & fuga, durū atq; uelox genus, ex occasione latrocinia

magis

magis quàm bella faciébant. Itaq; quū diu multūq; eluderent saltu, uis, latebris, Deceates, Oxybij, Euburates, Iuganni, tandē Fuluius latebras eorū igni sepsit. Bebius uero in plana deduxit, Posthumius ita exarmauit, ut uix reliquerit ferrū quo terra coleretur. Post quos mox Galli, Insubribus & his alpiū incolis, animi ferarum, corpora plusquam humana erant. Sed experimentū deprehensum est, quippe uirtus eorum sicut primo impetu maior quàm uirorum est, ita sequens minor quàm foeminarum. Alpina corpora humente cœlo educata, habent quoddam simile niuibz suis. Cum mox caluere pugna, statim in sudorem eunt, & leui motu quasi sole laxantur. Hī saepe & aliās, & Viridomare duce nō prius posituros se balthea quàm Capitoliū ascendissent iurauerant, factū autē est, & uictos eos Æmylius in Capitolio extinxit. Et quod dux eorū de Romano milite prædam Marti suo torquem aureum deuouisset, interceptit Iuppiter uotum, & de eius ipsius ariobistinis aliorūq; Gallorum torquibus aureū trophæū Ioui erexit Flaminius. Rex quoq; eorum Viridomarus Romana arma Vulcano promiserat. Aliorū uota ceciderunt. Occiso enim eo Marcellus tertio post patrem Romulū Fere triō Ioui opima suspendit. Illyrici autē id est Veneti seu Liburni sub extremis Alpiū radicibus agunt, inter Asiam Tisumq; flumen longissime per totū Adriaticū maris littus effusi. Hī regnante Teutana muliere populationibus non contenti, licentiæ scelus addiderūt, legatos Romanos ob ea quæ deliquerant iure agentes, ne gladio quidem, sed ut uictimas securi percusserunt. Præfectos nauium igni comburunt. Idē quo indignius foret, mulier imperauit. Itaq; Gneo Fuluiō Centimalo duce late domantur, strictæ secures in principum colla, legatorum manibus litauere. Post primum autē Punicum bellum, uix quadriennium requies: ecce alterum bellū minus quidem spacio, nec enim amplius decem nouem annos tenens, sed adeo cladum atrocitate terribilius, ut si quis cōferat damna utriusq; populi, similior uicto sit populus ille qui uicit. Vrebat nobilē populū mare ablatū, raptæ insulæ, dare tributa, quæ iubere cōsueuerat. Hinc ultionem puer Hannibal ad aram patris iurauerat, nec morabatur. Igitur Saguntus in causam belli electa est, uelut Hispaniæ ciuitas & opulenta fidei erga Romanos magnum quidē sed triste monumentum. Quam in libertatem cōmuni fœdere exceptam, Hannibal causas nouorum motuū quærens, & suis & suorum manibus euertit, ut Italiam sibi rupto fœdere aperiret. Summa fœderum Romanis religio est. Itaq; ad auditā societatis ciuitatis obsidionē, memores icti quoq; fœderis cū Pœnis, nō statim ad arma procurrūt, dum prius more legitimo queri malūt. Interim iam nouem mensibus fessi, fame, machinis, ferro, uersa deniq; in rabiem fide, immanē in foro excitant rogum, dum desuper se suosq; cum omnibus opibus suis ferro & igni corrumpūt. Huius tantæ cladis autor Hannibal poscitur. Tergiuersantibus Pœnis, dux legationis, Quæ inquit, mora est Fabius, In hoc sinu bellū pacemq;

pacemq; porto, utrum eligitis? Succlamantibus bellum, Bellum ergo, inquit accipite. Et excusso in media curia togæ gremio, non sine horrore, quasi pleno sinu bellum ferret. Similis exitus belli initijs fuit. Nam quasi has inferias sibi Saguntinorum ultimæ diræ in illo publico parricidio incendio mandassent: ita manibus eorum uastatione Italiæ, captiuitate Africæ, ducū & regum qui id bellum gesserunt exitio parentatum est. Igitur semel se in Hispaniam mouit, illa grauis & luctuosa Punici belli uis atque tempestas, destinatumque Romanis iamdiu fulmen Saguntino igne conflauit, statim quodam impetu rapta medias fregit Alpes, & in Italiam ab illis fabulosæ altitudinis niuib; uelut cælo missa descendit. Ac primi quidem impetus turbo inter Padū & Ticinum ualido statim fragore detonuit. Tunc Scipione duce fusus exercitus, saucius etiam ipse uenisset in hostium manus imperator, nisi protectum patrem protectus admodum filius ab ipsa morte rapuisset. Hic erit Scipio qui in exitiū Africæ crescit, nomen ex malis eius habiturus. Ticino Trebia succedit: hic secunda Punici belli procella desæuit, Sempronio cōsule. Tū calidissimi hostes, frigidum & niualem diem nacti, quū se ignibus, prius quoque oleo fouissent (horribile dictū) homines à meridie & sole ueniētes nostra neos hyeme uicerunt. Thrasimenus lacus tertiū fulmen Hannibalis. Imperatore Flāminio. Ars noua Punicæ fraudis: quippe nebula lacus palustribusque uirgultis tectus equitatus terga subito inuasit pugnantium. Nec de dijs possumus queri, imminētem temerario duci cladem prædixerant insidentia signis examina & aquilæ prodire nolentes: cōmissamq; aciem secutus terræ tremor, nisi illum horrorem soli equitum uirorumq; discursus & mota uehementius arma fecerunt. Quartum, id est penē ultimū uulnus imperij, Cannæ ignobilis Apuliæ uicus, sed magnitudine cladis emeruit, & sexaginta milium cede patrata nobilitata. Simul in exitiū infelicis exercitus, dux, terra, cælū, dies, tota rerum natura consensit. Siquidem non contentus simulatis transfugis Hannibal, qui mox terga pugnantium ceciderunt, insuper callidus hostis aliās imperator, in patentibus campis obseruato loci ingenio, quod & sol ibi acerrimus, & plurimus puluis, & currus ab oriente semper quasi ad constitutum ita instruxit aciem, ut Romanis aduersus hæc omnia obuensis, secundū cælum tenens, uento, puluere, & sole pugnaret. Itaque duo maximi exercitus cæsi ad hostiū satietatem, donec Hannibal diceret militi suo, parce ferro. Dum alter fugit, alter occisus est, dubium uter maiore animo, Paulum puduit, Varro non desperauit. Documenta cladis, cruentus aliquandiu Aufidus pons de cadaueribus iussu ducis factus. In torrente Vergello modij duo annulorum missi sunt Carthaginē, dignitatisq; equestris taxata mensura, dubium deinde nō erat, quin ultimum illum diem habitura fuerit Roma, quin tumq; interea diem epulari Hannibal in Capitolio potuerit. Sic Pcenū illū dixisse Mabarbalem Hamilcari ferunt, si Hannibal quemadmodū sciret uin

cere, sic uti uictoria scisset. Sed tum quidem illum, ut uulgo dici solet, aut fatum urbis imperaturæ, aut ipsius mens mala, & auersi à Carthagine dñj in diuersum abstulerunt. Et cum uictoria posset uti, frui noluit, relictæque Roma Campaniam Tarentumq; perrexit, ubi mox & ipse & ipsius exercitus ardor elanguit, adeo ut fere dictum sit Capuam Hannibali Cannas fuisse. Siquidem inuictum Alpibus indomitumq; armis Campani quis crederet soles & tepentes fontibus baiæ subegerunt. Permissum est interim Romanis respirare, & quasi ab inferis emergere: arma nō erant, detracta sunt templis: deerat iuuentus, in sacramentum liberata seruitia: egebat ærarium, opes suas senatus in mediū libens protulit. Necnō pariter quod in bullis singulisq; annulis erat, nec quicquam sibi auri reliquerunt. Eques secutus exemplum, imitataq; equitem tribus. Deniq; uix suffecerunt tabulæ, uix scribarum manus. Leuino Marcelloq; cōsulibus, quum priuatorum opes in publicum referrentur. Quid autem in eligendis magistratibus, quæ Centuriarū sapientia, cum iuniores à senioribus cōsiliū de creandis consulibus petierunt? Quippe aduersus hostem totiens uictorem tam callidum, non uirtute tantū, sed suis etiam pugnare consilijs oportebat. Prima redeuntis & ut ita dixerim reuiuiscantis imperij spes Fabius fuit, qui nouam de Hannibale uictoriam commentus est, nō pugnare. Hinc illi cognomen nouū & reipublicæ salutare, cunctator: hinc illud ex populo, ut imperij scutum uocaretur. Itaq; per Samniū totum, per Falernos, Gauranosq; saltus sic macerauit Hannibalem, ut quia frangi uirtute non poterat, mora cōminueretur. Inde Claudio Marcello duce, etiam congregi ausus est, cominus uenit & perpulit in Campania sua, & ab obsidione notæ urbis exclusit. Ausus est & Sempronio Graccho duce per Lucaniam sequi, & terga premere cedentis, quamuis cum, ô pudor, seruili pugnaret exercitu. Nam hucusq; tot mala compulerūt, sed libertate donatis de seruitute Romanos fecerunt: ô horribilem in tot aduersis fiduciam, ô singularem animū & spiritū populi Romani, tam arctis afflictisq; rebus, ut de tota Italia dubitare debuisset, ausus tamen est in diuersa respicere. Quumq; hostis in iugulo per Campaniam & Apuliam uolitaret, mediamq; de Italia Africam faceret, eodem tempore & hunc sustinebat, & in Siciliam, Sardiniam Hispaniamq; diuisa per terrarum orbem arma mittebat, Siciliam mandat Marcello, nec diu, restituit, tota enim insula in una urbe superata est. Grande illud & ante id tempus inuictum caput Syracusæ, quamuis Archimedis ingenio defenderetur, aliquando cesserunt longe illi triplex murus, totidemq; arces, portus ille marmoreus & fons celebratus Arethusæ. Nisi quod hactenus profuere, ut pulchritudini uictæ urbis parceretur. Sardiniam Gracchus arripuit, nihil illi gentium feritas, insanorumq; (nam sic uocantur) immanitas montium profuere. Sæuitum in urbes, urbemq; urbium Carolim, ut gens cōtumax uilisq; mortis, saltem desiderio patrij soli domaretur. In Hispaniam uero

nero missi Gneus & Publius Scipiones, penè totâ Pœnis eripuerunt provin-
ciam. Sed insidentes Punicæ fraudis insidiæ, alterû ferro castrametantē, alte-
rum quum euasisset in turrim cinctum facibus oppresserunt. Igitur in ultio-
nem patris & patrui missus est cū exercitu Scipio, cui iam grande nomen de
Africa fata decreuerunt. Bellatricē illam uiris armisq; nobilem Hispaniam,
illam seminarium hostilis exercitus, illam iam Hannibalis eruditricem, incre-
dibile dictu, totam à Pyrenæis montibus in Herculis columnas in Oceanû re-
cuperavit. Eodem quidem die quo obsessa est Carthago, capta est, nescio ci-
tius an felicius, quàm facile uel una probat, omenq; Africanæ uictoriæ fuit,
quod tam facile uicta est Hispaniæ Carthago. Certum est tamen ad proflig-
endam provinciam maxime profecisse ducis sanctitatem, quippe qui capti-
uos pueros puellâsque præcipuæ pulchritudinis barbaris restituerit, ne in
cōspectum suum quidē passus adduci, ne quid de uirginitatis integritate de-
libasse saltem oculis uideretur. Hæc in diuersa terrarum populus Romanus;
nec ideo tamen uisceribus Italiæ inhærentem submouere poterat Hanniba-
lem. Pleraq; ad hostem defecerant, & dux acerrimus contra Romanos Itali-
cis quoq; uiribus utebatur. Iam tamen eum plerisque oppidis & regionibus
excussere Romani. Iam Tarentum tulerant, iam & Capua sedes, domus, &
patria altera Hannibalis tenebatur. Cuius amissio tantû Pœno duci dolorē
dedit, ut deinde totis uiribus Romam cōuerteretur. O populû dignû eius ui-
ri imperio, dignûque omnium fauore & admiratione hominum ac deo-
rum: compulsus ad ultimos metus ab incepto nō desistit, & sua de urbe solli-
citus, Capuam tamen non obmisit, sed parte exercitus sub Appio consule re-
lictâ, parte Flaccum in urbem secuta, absens simul præsensq; pugnabat.

Quid ergo miramur, mouenti castra à tertio lapide Hannibali iterû ipsos
deos restitisse? Tanta enim ad singulos illius motus, suis imbrium copia ef-
fusa est, tantorum uentorû uiolentia coorta est, ut diuinitus hostem submo-
ueri, non à cœlo, sed ab urbis ipsius mœnibus & capitolio uideretur. Itaq; fu-
git & cessit, & in ultimum se Italiæ recepit sinum, quû urbem tantum non ad-
ornatam reliquisset. Siquidem ab Hispania Hasdrubal frater Hannibalis
cum exercitu nouo, nouis uiribus, noua belli mole ueniebat: actum esset pro-
culdubio, si uir ille cum fratre se iunxisset. Sed hunc quoq; tantum, quod ab
Alpe descenderat, apudq; Metaurû castrametantem Claudius Nero cum
Liuio Salinatore debellat. Nero in ultimos Italiæ angulos submouerat Han-
nibalem. Liuus in diuersissimam partem, id est in ipsas nascentes Italiæ fau-
ces signa conuerterat. Tanto, id est, omni qua longissima est Italia solo inter-
iacente, quo consilio, qua celeritate, consules castra cōiunxerint, inopinatum,
que hostem collatis signis oppresserint, neque id fieri Hannibal senserit, dif-
ficile dictu est. Certe Hannibal re cognita, quû proiectum fratris caput ad

sua castra uidisset, Agnosco, inquit, infelicitatem Carthagini. Hæc fuit illius uiri nō sine præfagio quodam fati imminentis prima confessio. Iam certum erat Hannibalem etiam ipsius confessione posse uinci, sed tot rerum prosperarum fiducia plenus populus Romanus magni æstimabat asperrimum hostem in sua Africa debellare. Duce igitur Scipione in ipsam Africam tota mole conuersus imitari cœpit Hannibalem, & Italiæ suæ clades in Africa uindicare. Quas ille, dñi boni, Hasdrubalis copias fudit: quos Syphacis Numidici regis equitatus, quæ quantaq; utriusq; classis castra facibus illatis, una nocte deleuit: deniq; iam non à tertio lapide, sed ipsas Carthagini portas obsidione quatiebat: sic factū ut inhaerentem atq; incubantē Italiæ extorqueret Hannibalem. Non fuit maior sub imperio Romano dies quàm ille, quā duo omnium & ante postea ducum maximi duces, ille Italiæ, hic Hispaniæ uictor, collatis cominus signis, direxere aciem. Sed & colloquium fuit inter ipsos de legibus pacis: steterunt diu, mutua admiratione defixi: ubi uero de pace non conuenit, signa cecinere. Constat utriusque confessione, nec melius instrui aciem, nec acrius potuisse pugnari. Hoc Scipio de Hannibalis, Hannibal de Scipionis exercitu prædicauerunt. Sed tamen Hannibal cessit, præmiūq; uictoriæ Africa fuit: & secutus Africam statim terrarum orbis, post Africam iam uinci neminem puduit, sed æquo iure ubiq; subacti. Primum igitur Leuino consule populus Romanus Ionium mare ingressus, tota Græciæ litora, uelut triumphante classe peragrauit. Spolia quippe Siciliæ, Sardinia, Africæ præferebat, & manifestam uictoriā, quam nata in prætoria puppi laurus pollicebatur. Aderat sponte in auxilium Attalus rex Pergamenorum, aderant & Rhodij nauticus populus, quibus à mari consul, à terris omnia equis uirisq; quatiebat. Bis uictus, bis fugatus rex Macedonum, bis exutus castris, quā tamē nihil terribilius Macedonib; fuit ipso uulnerū aspectu, quæ tamen non spiculis, nec sagittis, nec ullo Græculo ferro, sed ingentibus pilis, nec minoribus adacta gladijs ultra morē patebant. Enimvero Flaminio duce, populo Romano ad inuios antea Chaonū montes, Sauūq; amnē per abrupta uadentem & ad ipsa Macedonia claustra penetratum uictoria fuit. Nam postea nūq; ausus congregi rex, ad tumulos quos Cynocephalos uocant, uno ac ne eo quidem in iusto prælio opprimitur. In Numidia tunc amici populi Romani regnabant. Sed Iugurtha cōtra se bellum mouit Romanorū, propter necem Adherbalis & Hiempsalis Micipsæ liberorū, expugnataq; est primū à Metello consule, dehinc à Mario domita. Mauritani am uero Sochoris tuebatur, sed quā collectio omnium Maurorū facta est, Iubas rex uidens quæ pugne fuisset occasio, mox superatū sese sensit, ueneno hausto defecit, omnisq; Mauritania Romanis subacta. Tripolis nanq; & utraq; Mauritania Sitifensis & Cæsariensis similiter Romano iuri, ceterorum formidine tactæ, ultro se subegerūt. Hispanias quamuis ut superius diximus, Saguntis

Saguntina clades ab amicitijs Romanorū segregasset, Scipio tamē eos tam gratia quā uirtute rursus coniunxit Romanis, rursusq; resistentes Sylla consul sedauit. Celtiberos similiter cum Numantinis aduersus Romanos insurgentes, Scipio iunior sedauit, compescuit, atq; penē subuertit. Cantabri & Astures confisi montium suorum munimine, dum resistere moluntur, plenissime demoliti sunt, & in prouinciā redacti. Tarraconenses, Lusitani, Galli ci Carthaginifij & Seticaniae contra promontoriū Africæ sitæ. Omnes uno penē praelio superatæ, & in prouincias Romanas descriptæ sūt. Epirotæ qui in Illyrico quamuis cum Pyrrho rege suo contra Italiam cōspirassent, tamen primū pacem moliti, secundo ac tertio rebellantes cum Achiuis & Thessalijs edomiti, Romano iugo subacti sunt. Macedonia nanq; primum sub Philippo, deinde sub Perseo, tertio sub Pseudophilippo arma contra se prouocauit Romana, oppressa q; primo Flaminio consule, secundo à Paulo, tertio à Metello superata, colla submisit, Romana q; prouincia facta. Illyriam autem cū Gentione suo rege Macedonibus auxiliantibus uicit, Romanorū Lucius prætor, & in prouinciā redegit, Dardanos, Mysios q; Curione primū proconsule domuit, primus q; omniū Romanorū Danubium amnem usq; profectus, cuncta eius loca uastauit, Pannoniarū quoq; regem in certamine superans, idem Lucius redegit in prouinciā utraq; Pannonias. Amantinos autem qui inter Sauum Draum q; flumina insident, rege eorū interempto, ipsa uice Romanā fecit prouinciā, Marcomanni & Quadi in illa Valeria quæ inter Draum Danubium q; interiacet, ab eodē tūc ductore oppressi, fines q; inter Romanos & Barbaros Augustæ Vindelicæ per Noricū Mesiam q; dispositi. Daces aut posthæc iam sub imperio suo Traianus Cebulo eorum rege deducto, in terras ultra Danubiū quæ habent mille milia spacia, in prouinciā redegit. Sed Galienus eos dum regnaret amisit, Aurelianus q; imperator, euocatis exinde legionibus, in Misia collocauit, ibi q; aliquam partē Daciam mediterraneam Daciam q; Ripensem cōstituit, & Dardaniā iunxit. Illyricus autē cuncta per partes quidē & membra deuicta, ad unū tamē corpus aptata est, quæ habēt intra se prouincias decē & octo, hæ sunt, Norici, duæ Pannoniæ, duæ Valeriæ, Sueuia, Dalmatia, Mesia superior, Dardania, Daciæ duæ, Macedonia, Thessalia, Achaia, Epiros, Præuales, Creta, simul decē octo. Thracias aut nō aliter, nisi occasio Macedonici belli fecit aggredi. Dirinam q; homines, omniū q; gentiū ferocissimi sunt Thraces, quorū sæuitiam pariter habent & Sordisci & Emimonci Astici q;, ob quorū immanitatē, Romani multa & graua pertulerūt, crebris q; certaminibus exercitus cæsus. Ad Postremū à Marco Claudio & ipsi subacti & loca eorū in prouinciā redacta, iugū excepere Romanū. Nā Marcus Drusus intus eos in montibus eorum contriuit, Minutius in Gebro amne eorū multos extinxit & uicit. Rodopeni per Appiū Claudiū deuicti sunt, & ciuitates maritimas Europæ, quæ dudū Romanæ fuissent & postmodū rebellassēt, Marcus Romanis subegit.

Lucullus siquidē primus in Thracia cōtra Bessos pugnans, eos qui in fortitudine famaꝗ præibāt deuicit, Emimontiosꝗ debellans, Pulendena quæ nūc Philippopolis & Vstudama quæ Adrianopolis uocat, in Romanorū redegit dominiū. Similiter & capiens ciuitates, quæ littori pontico inhærebant, id est Apolloniā Galatho, Parthenopolim & Thomos Istro, omniaꝗ loca usꝗ ad Danubiū subdēs, Scythis Romanorū ostendit uirtutē. Haftenus ad partes occiduas, nūc quæ in ea plaga sunt percurramus. Primū quidē in Asia locū, Romani hæreditario iure inuenerunt. Nam Attalus rex amicissimus populi Romani humanis rebus excedens, per testamentū suū Romanos suo in regno hæredes cōstituit: quem penē non ante Romanus populus adiit, nisi & suo labore uicina loca cepisset, id est Lydiam, Cariam, Hellespontū, utramꝗ Phrygiā. Nam Rhodus opinatissima insula & totius Adriæ insularū metropolis cū penē omnibus Cycladibus arma pertimescens Romana, iam dudum se fœderatam populo illi cōiunxerat, & nauali bello solatia cōdonabat. Cum quibus Seruilius procōsul directus, quasi piratico bello, obtinuit tamē Pamphiliā, Lyciā, Pisidiāꝗ deuicit, fecitꝗ prouincias. Bythiniā uero Nicomedes rex moriens, testamentali uoce reliquit. Gallograciā autē, id est Gallaciā Syriaci belli ruina cōuoluit. Fuit nanꝗ inter auxilia regis Antiochi, an fuisset cupidus triumphī Manlius dubiū est. Dubijs nanꝗ prælijs fusi fugatiꝗ sunt, quamuis sub aduentu hostis sedibus relictis in altissimos se montes recepissent, colonos abegit. Olympū tecti sago & magaba infederant. Vtrinꝗ fundis sagittisꝗ detracti, in perpetuam se pacem dederūt: sed alligati miraculo quodā fuere, quū cathenas moribus & ore tentassent, quū offricandas in uices fauces præbuisent. Nam Orgia Contis uxor à Centurione stuprum passa, memorabili exemplo custodiā euasit, reuulsumꝗ adulteri caput ad maritū reportauit. Deiotarū siquidē amicū senatus præfecit Galatiæ, sed posthæc Cæsar eos redegit, prouinciasꝗ fecit. Cappadoces quoꝗ sub Epaphra rege cōstituti, primū per legatos suos Romanorū amicitias petierunt, dehinc à Curio Barzane rege succedente, & à Mithridate expulso, ultro se Romano seruitio tradiderūt, magnamꝗ ciuitatē suā Mazacā in honore Cæsaris Cæsareā appellauerūt. Post hæc iterū sub Claudio imperatore rex eorum Archelaus Romam adueniens quasi amicus populi Romani, ibiꝗ defunctus testamentali uoce Cappadociā Romanis dedit, & sic iā ex integro in prouinciā facta est. Pontus à Pōpeio deuicta, cū suo rege Mithridate, & facta prouincia est. Paphlagoniæ Pylemenis rex amicus populi Romani, à multis dū inquietaret, Romanorū petijt auxiliū. Se quoꝗ dum de inimicis ulcisceretur defunctus, Romanos per testamentū hæredes reliquit. Haftenus intra Taurū. nunc ulterius transgrediamur, & quæ patriæ aut quibus subiugantibus populo Romano cōiunctæ sint, memorabimus. Antiochus Syriæ fortissimus rex magnū apparatū belli contra populū Romanū cōmouit, xxx. milia siquidem armatorum, currusꝗ falcatos, quā plures elephantos

phantos, innumeros turritos & instar murale in acie ordine sitos, cui obuia-
uit Scipio Africani Scipionis frater in Asia ad Magnesium ciuitatem, com-
missoque praelio, Antiochus uictus est, percussusque foedus cum Romanis, ab
Asia discessit, & ultra Taurum ex senatus consilio regnare permissus est, fili-
osque eius in obsidatu Romae deductos post patris obitum regnare genitili
loco concessit. Cilices cum Isauris piratae effecti, & in mari magno saepe la-
trocinia concitantes, a Seruilio proconsule uicti & prostrati sunt: hic quoque
Seruilius, primus Romanorum Tauri iugum peruium fecit, triumphansque de
eorum spolijs, Isauricus & Cilicus uocatus est. Cyprum Cato classe nauis
gera directus inuasit. Cypris negatibus habere se aliquid, magnas illic opes
repperit, proscriptionibusque multauit. Quod non ferens Gnosius rex eorum,
ueneno hausto semet occidit, & sic Cyprus Romana facta prouincia. Li-
byam, id est Pentapolim totam, primo illo Ptolemaeo Romanis sub liberta-
te concessam, tamen resistentibus de hinc, Appionis consilium populo Roma-
no subdidit. Aegyptus omnis ab amicis Romanorum, id est Lagitis per Ptole-
maeos possessa, posthac Cleopatra & Antonius iure proprio uindicantes &
se & illam amittunt, Montes uero Armeniae primum per Lucillum Romana
arma uiderunt, per quem & in Hosroene Saracenorum phylarchi deuicti, Ro-
manis se dediderunt. Mesopotamiamque idem ipse, Nisibem quoque urbem
inuasit. Post quem Pompeius eadem loca ingrediens, Romano confirmauit
imperio. Syria Comagenen iusto praelio Tigrane deuicto inuaserat, Arabes
& Palestini eodem Pompeio ductante deuicti sunt. Babylonij autem crebro
concertantes, saepenumero uicti, nunquam tamen ad integrum domiti sunt.
Quos tamen primum Lucius Sylla proconsul sub Arsace eorum rege deuicit,
ab eoque rogatus per legatos pacem concessit. Secundo dum Lucius Lucullus
a Pontico regno Tigranem Armeniae, cum decem & octo milibus superatum
expelleret, omni Armenia inuasa, ad Mesopotamiam uenit, ibi Nisibem cum
fratre regis Parthorum cepit, aequa sorte Persidem cupiens deuastare, nisi
Pompeius a Senatu directus, ei aduenisset successor. Hic etenim Pompe-
ius ilico ueniens, mox nocturno praelio minori Armenia super Mithridate ir-
ruens, xliij. milia armentorum eius prosternens, castra succendit. Vnde Mithri-
dates cum uxore & duobus satellitibus fugiens Bosphorum uenit, nimiaque de-
speratione detentus uenenum accepit. Sed dum nec sic mors ei accederet, alte-
rum e duobus satellitibus rogauit ut se perimeret. Pompeius autem maioris Ar-
meniae dum persequeret Curtigrani contra Romanos auxilium comodantem,
ille in Artaxata urbe regno deposito ultro diadema suum Pompeio obtulit:
sed Pompeius pietate ductus, ultra maiorem Armeniam ei concessit regnare, au-
ferens ab eo Mesopotamiam & Syriam partemque Phoenicis cum Armenia.
Nam Bosphorianis Colchisque Aristarchum regem Pompeius praeposuit,
Albanosque insequens, Orodem regem eorum tertio superauit, ad postremum
rogatus, pacem concessit. Hiberiam similiter cum Artace rege in deditione ex-

cepit. Sarracenos Arabasq; exuperans, Hierosolymam inde captiuauit. Cū Persis foedere percusso, reuertens Dasnensem agrū Antiochenis cōcessit, ob nimiam loci amoenitatē pro munere. His & alijs rebus in Syria bene gestis, unius foedauit auaritia. Nam Crassus consul, dū Parthico inhiat auro, undecim legiones penē cum suo capite amisit. Cuius cōspectu & filius hostilibus telis effossus & ipse peremptus, caputq; eius præcisum cum dextera manu, ad regem reportatum ludibrium fuit. Neque indigno aurum ei liquidum, in rictū oris infusum est, ut cuius animus auri arserat cupiditate, eius etiā mortuum exangue corpus auro ureretur. Reliqui uero infelicis exercitus, quōquenq; rapuit fuga, in Armeniā, Ciliciam, Syriamq; distracti, uix cladis tantæ nunciū retulerunt. Hac ergo clade altius Parthi animos eleuantes, per Pacorum ducem Syriam inuadunt, ducemq; Labinium quem dudum ceperāt exercitui præponentes, contra socios, id est Romanos, in prælio dirigunt.

Sed Ventidius Bassus Persas sub utroq; duce, Syriam populantes, superatos effugat, Labiniumq; interfecit. Pacorum uero regium iuuenem telis undiq; circumseptū extinxit, moxq; capite eius dempto & circūlato per urbes, quæ desciuerant, Syriam sine bello recepit. Sic Crassianam cladem Ventidius Pacori capite, Labiniq; morte pensauit. Nec sic cōtentus populus Romanus, Crassianū interitū obliuisci, inde adhuc sæuit in Parthos. Nam Marcus Antonius, in Madianiam ingressus, contra eos arma commouit, ibi superans eos, deinde cū duabus legionibus inedia hyemēq; correptus, uix in Armeniam Parthis sequentibus fugit, ibiq; ereptus est. Sub Augusto dehinc Octauiano Armeni cum Parthis commixti, per Claudium Cæsarem nepotem Augusti ocyus superantur. Armeni siquidem utilius rati Romanorum amicitiae reconciliari, & proprias sedes incolere, quā cum Parthis cōiuncti, & sedes perdere, & Romanos infestos habere. Sic quoq; dū in partibus orientaliū Romanus laborat exercitus, occiduae plagæ infestæ sunt. Norici q; in Alpibus Noricis habitantes, credebant quasi in rupes & niues bellū nō posset ascendere: sed mox omnes illius cardinis populos, Brennos, Teutones, Senones atq; Vindelicos, pereundē Cæsare gladio Romanus uicit exercitus. Quæ tamen fuerit Alpinarū gentium feritas, facile est uel per mulieres ostendere, quæ deficientibus telis, infantes suos afflictos humi, in ora militū aduersa miserunt. Nec minore his sæuitia, Illyrici pariter accenduntur. Contra quos Augustus è uicino egressus, pontē unde aqua transiret, fieri imperauit. Dumq; aquis & hostibus ad ascensum milites turbarent, scutū ipse rapuit, & uia primus ingressus est. Tū agmine secuto, cū subruptus multitudine pōs succidisset, saucijs manibus & cruribus, speciosior sanguine & ipse periculis augustior, terga hostiū cecidit. Pānoni uero duob; saltib; tribus fluijs Drao Sauo, Histroq; uallant, cōtra q; Duēniū misit, q; eos plus feliciter uicit, q; eorum flumina cursu rapido currāt. Dalmatē similiter syluis cōmanentes, plurimam

nam partē latrocinando uastab ant: ad quos edomandos Iubiū aliās Vibiū mandat, qui efferum genus fodere terras coëgit, aurumq; ē uenis repurgare, Moesi uero quā ferī, quā truces erant, ut unus ducum ante aciem postulatō silentio, qui uos estis? inquit. Responsum est, Romani gentium domini. Et ille, ita fiet inquit, si nos uiceritis. Sed mox ad bellum uentum est, nec classis cum audire ualuerunt, sic à Marcio superati sunt. Thraces antea saepe, tunc tamen Romæ Talca regnante sibi à Romanis desciscunt. Nam hic Barbaros & disciplinæ & signis militaribus assuefecerat: sed à Pisone perdomiti, in ipsa captiuitate rabiem ostendebant: nam catenas quibus ligati erant, moribus uellicantes, feritatem suam ipsi puniebant. Daciam quoque ultra Danubium sitam, exindeque sepius elatos, gelato Danubiū alueo, ad furta in Camoniā transeuntes, Lentulo misso, uicit, expulit atq; subegit. Sarmatas quoque per eundem Lentulum ultra Danubium pepulit. Qui nihil aliud, ubi degunt, præter niues pruinasq; & syluas habent, tantāque barbaries in illis est, ut nec intelligant pacem. Marmaridas uero & Garamantes in orientali hyemali plaga per Quirinū subegit. Germanos, Etallos, Britones, Hispanos, Hiberos, Alcores, Cantabros occiduali axe iacentes, & post longum seruitium desciscunt, per se ipse Augustus accedens rursus seruire coëgit Romanisq; legibus uiuere. Cleopatra uero Alexandrinorum regina ex genere Lagitarum Ptolemæorumq; successor, prius contra uiri sui Ptolemæi insidias Caiū Iuliū Cæsarem interpellauit, qui ob stupri ut perhibent gratiam, regnū eius confirmauit, ipsamq; in urbem cum magna pompa deductam Alexandriæ permisit regnare, Cassius Iudæa capta templum spoliauit. Occiso uero in curia Romæ Cæsare Iulio nepos eius Augustus suscepit principatum, quem Antonius dum inuideret, nihilq; lædere posset, urbem Romam ingredit & ad partes Ægypti quasi Romanæ prouisor reipublicę accedit. Ibi iam uiduā à uiro regnantem repperiens Cleopatram, se quoq; cum illa consocians, cepit sibi dominationē parare, nec tacite, sed patriæ, nominis, togæ, fasciū oblitus, in monstrū illud ut mente ita animo cultūq; descuerat, aureus in manu baculus, in latere acinaces, purpurea uestis ingētibus obstricta gemmis. Diadema deerat, ut regina rex & ipse frueretur. Quod Augustus Cæsar audiens à Brundisio Calabrię, in Epirum ut eum à cœpta remoueret tyrannide transferat. Nam Antonius omne Actiacum littus iam classibus obsidebat. Sed mox ubi ad prælium uentum est, & Cæsaris classis illius cœpit turbare nauigiū, prima mox fuga regina cum aurea puppi, uelocq; purpureo in altum se dedit. Mox secutus Antonius, sed instat uestigijs eorum Cæsar. Itaque nec præparata in Oceanum fuga, nec munita præsidijs utraque Ægypti cornua Paretoniū atq; Pelusiū profuere. Prope fuere, prope manu tenebantur, primum inferū occupauit Antonius, regina ad pedes Augusti prouoluta tentauit oculos ducis, frustra quidem, nam pulchritudo intra pudicitiam principis fuit.

pis fuit, nec illa de uita quæ auferebatur, sed de parte regni laborat. Quod ut desperauit à principe, seruari que se triumpho cognouit, incautiorem nauem custodiam, in Mausoleum se regnum recepit, ibi que maximos ut solebat cultus induta, in referto odoribus solio, iuxta suum se collocauit Antonium, admotis que ad uenas serpentibus, sic morte quasi somno soluta est. Hic finis bellorum Augusti Cæsaris tam cum ciuibus quam cum extraneis. Sic quoque Augustus ut Cæsar Octauianus, quo nullus Imperatorum in bellis felicior, nec pace moderatior fuit, ciuillissimus in omnibus, qui ab oriente in occidentem, à septentrione in meridiem, ac per totum Oceani circulum, cunctis gentibus, una pace compositis, iam portas ipse tunc clausit, & censum Romæ cum Tyberio cogitans, inuenit hominum nouagies trecenta septuaginta milia, omnemque orbem uenientis Iesu Christi natiuitate, pacatum censeret præcepit, regnauitque annos lvi. sed imperio eius secundo ac quadragesimo anno, Dominus Iesus Christus ex spiritu sancto ac Maria uirgine deus uerus ac homo uerus nasci dignatus est: quatuordecim residuos annos post domini aduentum, corporali præsentia in pace regnans, & ipse singularem obtinuit principatum, & posteris eandem imperij potestatem, cum suo nomine Augusti derelinquens, rebus excessit humanis, successorem relinquens Tiberium priuignum suum.

Tiberius Augustus Cæsar regnauit annos xxiij. qui multos reges ad se blanditijs euocatos, nunquam ad propria regna remisit, in quibus & Archelaum Cappadocum regem. Cuius & regno postquam defunctus est, in prouinciam uerso, Masacam ciuitatem eius de nomine suo Cæsaream uocitauit: huius uero an. xviij. dominus noster Iesus Christus sub Pontio Pilato in Iudæa carne passus est, non deitate. Caius Cæsar cognomento Caligula regnauit annos tres, menses decem. hic nanque Memmium regulum coegit, ut uxorem suam sibi lege filiae coniugem daret, instrumentaque matrimonij ut pater conscriberet. hæc & hijs similia perpetrans, necnon & in templo Hierosolymitano Iouis statuam per Gaium Petronium statuens, & in Alexandria Iudæos per Flaccum Anilium præfectum opprimens, postremo à protectoribus suis in palatio Romæ occisus est, anno ætatis xxix. Claudius dehinc huic succedens regnauit an. xij. & menses nouem. fecit etiam hic Claudius expeditionem in Britanniam insulam, quam iam nemo ante Iulium Cæsarem, neque post eum quisquam adire ausus fuerat, exercitum duxit, ibique sine ullo prælio ac sanguine, intra paucissimos dies, plurimam insulae partem in deditionem recepit. Orchadas autem insulas intra Britanniam in Oceano positas, Romano adiecit imperio. Ac sexto quo profectus erat mense, Romam repedauit, ibique defunctus est annorum sexagintaquatuor. Nero nepos Caij Caligulae regnauit annos tredecim, menses octo. tantæque luxuriæ fuit, ut frigidis & calidis lauaretur unguentis.

guentis. Is etenim non solum quidem non profuit reipublicæ, imò obfuit nimis. Nam duas legiones in Armenia cum ipsa prouincia simul amisit, qui Parthico iugo seruientes, grauem infamiam rationis dederunt. Iuxta omne scelus & parricidiū, quod in proprios parentes cōmiserat, addidit facinus ut ad instar Troiæ Romam incenderet, manusq; iniiciens in Christianos, persecutionem concitat, ipsosq; doctores fidei Petrum ac Paulū in urbe interemit, alterum cruci affigens, alterum capite plectens, eoq; cum dedecore regno euulso, Galba in Hiberia, Vitellius in Germania, Otto Romæ Imperiū arripuerunt, omnesq; tamen celeri interitu interierunt. Vespasianus apud Iudæam ab exercitu in regnum ascitus, regnauit annis decem. Nam relicto filio suo Tito ad expugnationem Hierosolymorum ipse Romam profectus regnauit in pace. Titus filius Vespasiani idemq; Vespasianus debellator Iudææ gentis, regnauit annis duodecim mensibus duobus: hic nanq; secundum Iosephi fidem undecies centena milia Iudæorū fame & gladio interemit, & alia centum milia captiuorum publice uendidit. Tantam multitudinē in Hierosolymis autē paschalis festiuitas adunauerat. Domitianus frater Titi, filius Vespasiani, regnauit annos xv. menses quinq;, tantæq; fuit superbiæ, ut se deum ab omnibus primū appellari præciperet, multosq; nobilium exilio relegans, nonnullosq; occidens, de substantijs eorum aureas argenteasq; sibi statuas fecit, manusq; in Christianos iniiciens Ioannē apostolum & Euangelistam, postquam in feruenti oleo missum non potuisset extinguere, in Pathmos eum insulā relegauit, ubi Apocalypsim uidit. Cuius crudelitatem non tolerantes Romani, in palatio Romæ interficere statuerunt, omneque quod constituerat irritum fore. Nerua admodum senex regnauit anno uno mensibus quatuor, qui ut priuata uita leuis, leuior fuit in regno, nec quicquam profuit Reipublicæ nisi quod Traianum se uiuente elegit.

Traianus penē omnium Imperatorum potior regnauit annis xvij. mensibus vi. hic enim de Dacis Scythisque triumphauit, Hiberosq; & Sauromatas, Osdroenos, Arabas, Bosforanos, Colchos edomuit. Postquam ad feritatem proruperūt, Seleuciam & Ctesiphontē Babyloniamq; peruasit & tenuit. Necnon & in mari rubro classē unde Indiæ fines uastaret instituit, ibiq; suam statuam dedicauit, & post tot labores apud Seleuciam Isauriæ profluuiō uentris anno ætatis extinctus est sexagesimo tertio, ossaque eius in urna aurea collocata, & in foro sub columna posita, solusq; omnium Imperatorū intra urbē sepultus. Adrianus Italiæ de Hispania natus consobrinæ Traiani filius, regnauit annis uiginti unum, hic penē nil profuit reipub. nisi quod dudum subuersas Alexandriam & Hierosolymā proprijs reparauit expensis, nonnullisq; in locis publica relaxauit tributa. Hierosolymam siquidē suo de nomine Iliam appellans nulli Iudæorum ingredi permisit. Nam claret eum inuidum factis Traiani: quia mox ut ei successit, ilico nulla necessitate faciente

faciente exercitū ad se reuocans, Mesopotamiam, Assyriamq; & Armeniā Persis reliquit, Euphratē fluiū finē terminumq; inter Parthos Romanosq; constituens. Quo regnante, Aquila Ponticus scripturas de Hebræo transtulit, Adrianus morbo apud Baias quatiente obiit. Antoninus cognomento Pius cum suis liberis Aurelio & Lucio regnavit annis xxi. mensibus iij. Et si non profuit quicquam Antoninus, nullam tamen lēsonem eius respublica sensit. Defunctus est duodecimo urbis miliario in uilla Sualoris nuncupata, anno ætatis septuagesimo sexto. Regnavit annis xix, mense uno. Marcus Antoninus qui & Verus, & Lucius Aurelius Cōmodus affinitate coniuncti, æquo iure imperium administraverūt. E quibus iunior cōtra Parthos arma mouens, magna egit & fortia, Seleuciamq; urbem eorū cū quadringētis milibus accepit pugnatorū. Senior uero multis sæpe bellis interfuit, sæpiusq; p duces suos triumphū reuexit maxima de gente Quadorū, è quibus cum magna gloria triumphauit. Sed unus in Aleno apoplexiam passus defunctus est. Alter in Pannonia urbe periit. Commodus filius Antonini regnavit annis tredecim, magnūq; triumphū de gēte reuexit Germanica, & post hæc in domo Vestiliani strangulatus defecit. Helius Pertinax maior sexagenario quā præfecturam ageret, ex senatusconsulto imperator creatus regnavit menses sex. Hic etenim obsecrante senatu ut uxore suam Augustam filiumque Cæsare appellaret, Sufficere inquit debet, quod ego ipse inuitus regnaui, quū non mererer. Nimis æquissimus, omniumq; cōmunis, quem Iulianus iurisperitus in palatio eius peremit, ipseq; postea à Seuerō occisus est. Seuerus genere Afer Tripolitanus, regnavit annis decem & octo. Ultusq; est occisionem Pertinacis in Iuliano: se quoq; Pertinacē appellauit. Hic etenim Parthos & Adiabennos, contra Romanos insurgentes mirabiliter superauit. Arabas quoq; interiores ita cecidit, ut regionem eorum Romanam faceret prouinciā. Sic quoq; triumphans, Parthicus, Arabicus, Adiabennicus dictus est. Hoc regnante Samarites quidē Symmachus Iudæorū factus proselytus, item diuinas scripturas ex Hebræo sermone, Græca lingua transfudit, suamq; condidit æditionem, postquam penè tertio anno secutus Theodotion Ponticus, item suam in eodem suo opere æditionem scripturarū composuit. Britannicum bellum exortum, unde Seuerus mirabiliter triumphauit.

Antoninus cognomento Caracalla filius Seueri, regnavit annos septem. Nam ideo hoc nomen nactus est, eo quod eiusdem uestium genera Romæ de manibus erogans, sibi nomen Caracalla, & uesti Antoniana dederit. Sub hoc iterum editio scripturarum diuinarum quam quintam uocamus, in Hiericho in dolio reperta est. Hic etenim Imperator, dū cōtra Persas mouit prociētū, Osdroene Aedessa defunctus est. Macrinus præfecturā agens prætorionam, Imperator creatus est, regnavitq; anno uno, occiditurq; ab Archelaidē. Marcus Aurelius Antonini Caracallæ filius templiq; Heliogabali sacerdos.

sacerdos, Imperator factus, anno quarto Emaus in Iudæa constructa, & Nicopolis nominata. Tunc & Africanus egregius scriptor temporum, pro ipsa legationem suscepit à principe. Sed Imperator dum nullū genus obscenitatis in regno suo quod non faceret prætermittebat, occisus est à tumultu militari: regnavit annos tredecim. Alexander Mameæ filius, ignobilis fortunæ existens, adhuc iuuenis, regni moderationē suscepit: moxq; contra Xerxem regem Persarum arma arripens, mirabiliter de Parthorū spolijs triumphavit. Sub huius item imperio, in Nicopoli Actiaca, id est, Epiro æditio quæ sexta dicitur diuinarū scripturarum in dolio reperta est: ipseq; Mogonciaco tumultu occiditur militari. Maximinus genere Gothico, patre Micca, Abaqua Alana genitus matre, sola militum uoluntate ad imperiū cōscendens, bellum aduersus Germanos feliciter gessit. Inde q; reuertens, cōtra Christianos mouens intestina prælia, uix annos tres regnans, Aquileiæ à Pupiano occisus est. Gordianus admodum puer Imperator factus, uix regnavit annos sex. Hic etenim mox ut Romā ingressus est, ilico Pupianū & Balbinū, q; Maximinū occidētes tyrannidē arripuerūt, occidit. Ianūq; geminū aperiens ad Orientē prouectus, Parthis intulit bellū, indeq; cū uictoria reuertēs, fraude Philippi præfecti prætorij, haud longe à Romano solo interfectus est.

Philippus imperiū impudēter ingressus, regnavit annos septē. Hic etenim filium suum, id est, Philippum consortem regni fecit, ipseq; omniū Imperatorū Christianus primus effectus est, tertioq; anno impij sui, festiuitatē Romanæ urbis millesimo anno quā expleuerat celebrauit, urbēq; nominis sui in Thracia quæ dicebatur Pulpudena, Philippopolim recōstruens nominauit. Decius Pannonia inferiore Bubalia natus, occisis Philippis utrisque, regnavit anno uno, mensibus tribus. Armisq; in Christianos erectis, ob Philipporum nominis odium, ipse bellantibus Gethis cū filio suo crudeli morte occubuit abrupto. Gallus & Volusianus regnauerūt annis duobus, mensibus quatuor. Hi quum aduersum Æmilianum, qui in Mœsia res nouas moliebat, ex urbe profecti essent, in Forostammini interfecti sunt. Æmilianus uero tertio mense inuasæ tyrannidis extinctus est. Valerianus & Gallienus, dū unus in Rhetia à militibus, alter Romæ à senatu in imperio leuarent, regnauerunt annos quindecim. Valerianus siquidem in Christianos persecutione commota, statim à Sapore rege Persarum capitur, ibiq; seruitute miserabili consenescit. Gallienus illius exitum cernens, Christianis pacem dedit: sed dum nimis in regno lasciuiet, nec uirile aliquid ageret, Parthi Syriā Ciliciamq; uastauerunt. Germani & Alani Gallias deprædantes, Rauennā usq; uenerūt. Græciam Gothi uastantes, Quadi & Sarmatæ Pannonias inuasērunt. Germani rursus Hispanias occupauerūt, idcirco Gallienus Mediolani occisus est. Claudius regnavit anno uno, mēribus octo. Qui Gothos iam per xv. annos Illyricū Macedoniāq; uastātes, bello adortus, incredibili

strage deleuit, scilicet ut in curia ei clypeus aureus, & in Capitolio statua aurea poneretur, occisusq; apud Sirmium est. Post cuius mortem Quintilius frater eius à senatu Augustus appellatus est, octauo decimo imperij sui die Aquileiæ occisus fuit. Aurelianus Dacia Ripēsi oriundus, regnauit annos quinq; mensēs sex. Qui mox Tetrico apud Catalaunios prodēte exercitum Gallias recepit, expeditioneq; facta ultra Danubium Gothos magnis prælijs profligauit, cultoresq; diuini nominis persequutus est. Odenatus Palmyrenus ante ipsum collecta rusticorum manu, Persas de Mesopotamia expellens, ipse ea loca inuaserat. Quo occiso, uxor sua Orientis tenebat imperium: contra quam expeditionē suscipiens Aurelianus, apud Hymmas uicum Antiochiæ superauit, Romæq; in triumpho uiuam perduxit. Ac dehinc secūdo arripiens expeditionē inter Byzantium, & Heracliā in Cenophrurio uia ueteris occiditur. Tacitus regnauit annos sex. Quo occiso apud pontem Florianus suscepit imperium, tenuitq; diebus trecentis quinquaginta octo. Similiter & ipse apud Tarsum interfectus est. Probus regnauit annos sex, menses quatuor. Hic enim Gallos & Hispanos uineas habere permisit. Quo tempore Saturninus magister militum dum ad restorationem Antiochenæ ciuitatis missus fuisset, arrepta ibidē tyrannide, mox oppressus est, & Apamiæ interfectus. Ipse quoq; Imperator Probus tumultu militari Sirmio in turre quæ uocatur ferrata occisus est. Carus cum filijs Carino & Numeriano regnauit annos undecim, oriundus Narbona Galliarum. Hic admirabiliter perne omni Perside uastata, nobilissimas earum urbes occupauit, Chochem & Ctesiphontem. Bellum Sarmaticum feliciter superauit. Ipse quoq; Carus super Tigridem amnem dum castrametaret, fulmine ictus occubuit. Numerianus autem oculorum dolore tentus, dum in lecticula ueheretur, foci sui Apri insidijs occisus est, fœtore cadaueris uix tertio die agnitus est. Carinus uero apud Margum in prælio uictus occiditur. Diocletianus Dalmata scribæ filius Imperator elatus, regnauit annis uiginti. Hic etenim mox ut in regno eleuatus est, ilico Aprum in militum concione percussit, iurans sine suo scelere illum Numerianū interemisse, & mox in cōsortium suū Maximianū Herculum asciuit. Qui Maximianus rusticorū multitudine oppressa, quos Bagandas dicunt, pacem Gallis reddidit. Quo tempore Carausius sumpta purpura, Britannias occupauerat. Narseus rex Persarum Orienti bellum intulerat. Quinquegentiani Africā inuestauerant, Achilleus Ægyptum inuaserat. Ob quæ Constantius & Galerius ac Maximianus Cæsares assumunt in regnum. Quorū Constantius, Claudij ex filia nepos fuit. Galerius in Dacia non longe à Serdica natus. Atq; ut eos Diocletianus etiam affinitate coniungeret, Constantius priuignā Herculi Theodoram accepit, ex qua sex liberos procreauit. Galerius autē Valeriam Diocletiani filiam accepit, utræq; pristina matrimonia repudiantes. Carporum siquidem gens tunc deuicta, & in Romanum

al. Seleuciam

in Romanū solum translata est. Tunc etenim primū omnīū Imperatorum Diocletianus adorari se ut deum precepit, & gēmas uestibus calciamentisq; inferuit: diademataq; in capite ante eū omnes cum chlamyde tantū purpurea ut à priuatis discernerentur habebant, & ut iudices ceteri salutabant. Assumpta ergo unusq; principū expeditione, Diocletianus Ægypti tyranno octauo mense deuicto prouinciā cunctam subegit. Maximianus Hercules in Africa Quinquegentianos exuperauit. Constantius iuxta Lingonas una die sexaginta milia Alemannorū cecidit. Galerius Maximianus uictus primo prælio à Narseo, ante carpentum Diocletiani purpuratus cucurrit. Quauerecundia compunctus, secundo uiriliter dimicauit, superauit Narseū: uxores eius abegit ac liberos, & cum debito honore à Diocletiano susceptus est. Postquam uictoriā mirabiliter Diocletianus & Maximianus Romæ triumpharunt, ac de liberis, cedentibus sibi liberis uxoribusq; regis Persarū, prædaq; illa ingenti gentiū diuersarū. Sic quoq; cōcitata persecutione in Christianos Diocletianus in Cappadocia defunctus est. Constantius Iulianus apostata regnauit anno uno, mensibus octo, relictaq; Christianitate, ad idolorum culturā conuersus est, multosq; blanda persecutione illiciens ad sacrificandū idolis cōpulit. Ipse quidē uir egregius, & Reipub. necessarius, Parthis ingenti apparatu intulit bellū. Vbi proficiscens, Christianorū post uictoriā sanguinē dijs suis uotauit. Nonnulla Parthorū oppida in deditionē accepit, multaq; ui populatus est, castraq; aliquandiu apud Ctesiphontem habuit. Vnde egressus, dolo cuiusdā transfuge in deserta perductus, cū urētis ardore solis cōfectus periret exercitus, ipse tantorū discriminū anxius dum per uasta deserti euagatur incautiū, ab obuio quodam hostium equite conto ilia percussus interiit, anno ætatis suæ tricesimo tertio. Postq; sequenti die ab exercitu Iobianus, alijs Iouinianus domesticorum in regno ascitus est. Iobianus regnauit menses octo, qui mox necessitate cōpulsus, Nizibin, & magnā Mesopotamiæ partem Saporī regi Parthorū contradidit, ipseq; odore prunarū prouocatus defunctus est Daclasthamæ, anno ætatis tricesimo tertio.

Valentinianus & Valens regnauerunt annos tredecim, mensibus quinq;. Nam Pannonēs erant Cibalienses, utriq; germani, in Nicomediā tribunal Valentinianus agebat, qui Imperator creatus, fratrem suum Valentem regni socium assumpsit. Ipse uero egregius & Aureliano similis moribus, nisi quod seueritatē nimiam & parcitatem, quidam crudelitātē & auaritiā causabantur, relicto germano Orientali in regno, ipse Hesperium tenuit. Quo tunc regnante, alter Valentinianus in Britannia tyrannidem assumens, in continenti oppressus est. Constantinopoli quoque Procopius quidam contra Valentem insurgens, nihilq; præualens urbe egredit, & in Phrygiā salutarē tyrannizans extinctus est, multiq; partis Procopianę cēsi atq; proscripti. Valēs ab Eudoxio Arianorū episcopo suāsus & baptizatus, cōtra Orthodoxos

infestus insurgit, Gratianū filium suū Valentinianus Ambianis Imperatorē constituit, quem habuit de serua priore iugali, & contra Saxones & Burgundiones, q plus octoginta milia armatorū primū Rheni in limbo castrametassent, mouit procinctū, sed apoplexia subito & sanguinis eruptione Brigione defunctus est. Tunc Gratianus Valētinianū fratrem de Iustina Sicula uxore natū, in regno consortē assumit. Nam Valentinianus senior dudū laudante Seuera uxore sua pulchritudinē Iustinæ, sibi eam sociauit in matrimonio, legesq̃ propter illā concessit, ut omnes uiri qui uoluissent, impune bina matrimonia susciperent, quia ideo populosa Arforum gens est, quia hoc apud eos solēne est, & multarū uxorū unus audit maritus. Decepta ergo, ut diximus, Iustina Valentinianus edidit ex ipsa quatuor filios, Valentinianum supradictū Imperatorē, Gratam Iustamq̃ & Gallam, de qua Galla dehinc Theodosius Imperator, Flacilla defuncta, quæ Archadiū Honoriiq̃ pepererat, Placidia generauit, quæ mater fuit Moderni Valentiniani iunioris Imperatoris. Sed nos ad propositū redeamus. Valens Imperator lege data, ut monachi militarent, nolentes iussit interfici, quando & Theodosius Theodosij Imperatoris postea pater, multiq̃ nobiliū occisi sunt Valentis infamia. Gratianus Imperator Alemannorum plus triginta milia apud oppidū Argentariū Gallia in bello prostrauit, Galliasq̃ pacauit. Gens Hunnorum sup Gothos irruens, certos ex ipsis subiugat, alios fugat. Qui uenientes in Romaniam, sine armorū suscepti depositione, per auaritiā ducis Maximi fame compulsi, rebellare coacti sunt, superatisq̃ Romanis in congressione, fundunt in Thracias. Contra quos Valens ab Antiochia exire compulsus, in Thraciam proficiscit, ibiq̃ lachrymabili bello cōmisso, Imperator sagitta faucius, in casam deportatur uilissimā, ubi superuenientibus Gothis, igneq̃ supposito, incendio concrematus est. Gothi uero occiso Imperatore, iam securi ad urbem properant Cōstantinopolitanā, ubi tunc Dominica Augusta Valētis uxor multam pecuniā plebi largita, ab urbis uastatione hostes submouit, regnūq̃ cognati usq̃ dum ille Theodosium ordinasset, fideliter utiliterq̃ seruauit.

Theodosius Hispanus Italica diui Traiani ciuitatis à Gratiano Augusto apud Sirmiū post Valentis interitū, factus est imperator, regnauitq̃ annos decem & septē, ueniensq̃ Thessalonicā ab Anatolio sancto episcopo baptizatus est, admodumq̃ ecclesiæ religiosus enituit propagator, Reipubliceq̃ defensor eximius. Nā Hunnos & Gothos qui eā sub Valente defatigassent, diuersis prælijs uicit, atq̃ à praua uastatione compescuit. Cum Persis quoq̃ petitis pacē pepigit. Maximum aut tyrannū qui Gratianū interfecerat, & sibi Gallias uendicabat, apud Mediolanū unā cum Valentiniano Imperatore aggrediens ab Oriente clausit, cepit, occidit, Eugenii quoq̃ tyrannum atq̃ Arbogastē diuino auxilio præditus uicit, deletis eorū decē milibus pugnatorū. Hic etenim Eugenius cōsiliis uiribus Arbogastis, postq̃ apud Viennam Valen-

nam Valentinianū extinxerat inuasit: sed mox simul cū uita imperiū pdidit. Nā occiso Arbogaste, desperans sua se manu peremit: omnibusq; inimicis Theodosius superatis, in pace rebus humanis apud Mediolanum excessit, utrāq; Rempub. utrisq; filiis quietā relinquēs. Corpus eius eodē anno Constantinopolim allatū atq; sepultū. Archadius & Honorius fratres, filij Theodosij Impatoris, utrūq; imperiū diuisis tantū sedibus tenere cœperunt, id est, Archadius senior Cōstantinopolitanā urbē, Honorius uero Romanā. Tunc Ruffinus patricius Archadio insidias tēdēs, Halaricū Gothorū regē ut Græcias deuastaret, missis clam pecunijs inuitauit. Porro deiectus Ruffinus ab Italiæ militibus, & Archadio cū Gama comite missus ante portas urbis detruncatus est, caput eius cū dextera manu Cōstantinopolim ad ludibriū circumductū, uxoreq; eius exulata, opes cunctas Eutropius Spado promeruit. Gildo Africę comes à Theodosio dudū ordinatus, ac si iuuenile regnū utrūq; despiciēs, sibi uelle cœpit Africā obtinere, & à fratre proprio Mascelzer dū se uidisset deiectū, oppressioniq; uicinū, propria se manu peremit. Gama uero supra nominatus comes Cōstantinopolim ciuile bellū cōmouens, totā urbē igni ferroq; turbauit, fugiensq; Hellepontū piratico ritu uiuebat, cōtra quē nauali prælio dato, multi Gothorū eius extincti, ipse quoq; bello euadens, mox tamen cōplectit, post cuius oppressionē Isauri per montem Taurū cursitantes, ingens dispendiū Reip. impetrarūt, contra quos Narbazaptus directus, maius cōtinuo repēdit incōmodū. Hesperia uero plagā in regno Honorij Imperatoris primū Radagasius Scythia cū ducentis milibus suorū inundauit. Quē Huldi & Sarus Hunnorū Gothorūq; reges superantes, oēs captiuos quos retulerāt, singulis aureis uendiderūt. Stilico uero comes, cuius duę filię, Maria & Hermancia singulæ uxores Honorij principis fuere, & utrāq; uirgines sunt defunctæ, spreto Honorio, regnūq; eius inhians, Alanorū Suuorūq; gentes donis pecunijsq; illectas, contra regnū Honorij excitauit, Eucherij filij suū paganū, & Christianis insidias molientē cupiēs Cæsare ordinare. Qui cū eodē filio suo deiecto, dolo occisus est. Quo anno & Archadius Orientalis Imperator regnās post obitū patris annos xij. in imperio fuit. Theodosius iunior Archadij filius loco patris successit in imperio, adolescēs egregius, regnauitq; annos quadraginta tres. Halaricus rex Vuisegothorū uastata Italia, Romam ingressus est, opesq; Honorij Augusti deprædatus, Placidia sororē eius duxit captiuam. Quam post hæc Ataulfo successorī suo in matrimoniū ut acciperet delegauit. Constantinus tunc quidē Gallijs occupatis inuasit imperiū. Hostes eius contra eum sæuientes, filiumq; eius regno priuare cupiētes, monachū fecerūt eum. Ipse sanus à Gallia reuertēs, statim filij suū Constantē ex monacho Cæsare ordinauit: Sed mox ipse apud Arlatum, filius eius apud Viennam regnum cum uita amiserunt. Itemq; eorū exitus immemores Iobinus & Sebastianus in Gallijs tyrannidē moluntur:

sed & ipsi ilico esse desierunt. Heracleanus post hæc cū septingentis & tribus nauibus armatis ad urbem Romam depredandam uenit, contra quem Marinus comes egressus, sic eum perterrituit, ut tantū cum una nauī Carthaginē fugeret, ubi mox ingressus interfectus est. Valia rex Vuisigothorū facta pace cum Honorio, Placidiam sororē eius reddidit: quam Constantio patricio, qui eam reuocauerat in matrimonio iungens, Honorius rebus excessit humanis. Maximus & Iobinus de Hispanijs ferro uincti adducti atq; interfecti sunt. Ioannes uero Honorio defuncto regnum Occidentale inuasit, contra quem Placidia creata Augusta, & Valentinianus filius eius Cæsar dirigunt: quem & dolo potius Asparis & Ardaburis quā uirtute superauit. Occisoq; Ioanne tyranno, Valentinianus Rauennæ Imperator à patruuele Theodosio ordinatur, cuius germana Honoria dum ad aulæ decus uirginitatem suam cogeretur custodire, clam missio clientulo, Attilam Hunnorū regem inuitat in Italiam, quumq; ueniente Attila uotū suū nequiret explere, facinus quod cum Attila non fecerat, cum Eugenio procuratore suo committit. Quā ob rem tenta à Germano, & in Constantinopolim Theodosio principi destinata est. Post hæc tertio anno Valentinianus Imperator à Roma Constantinopolim ob suscipiendam in matrimonium Eudoxiā Theodosij principis filiam uenit, dataq; pro munere socijs suis tota Illyria, celebratis nuptijs ad sua regna cum uxore recessit. Africana prouincia per Bonifacium comitē Vuandalis tradita à Romano iure subtracta est, quia Bonifacius dum in offensam Valentiniani uenisset, malo publico se defendere uoluit, inuitatoq; ab Hispanijs Gizericho Vuandalorum rege, dolum quem conceperat peperit. Hunnorū rex Attila iunctis secū Gepidis, cum Ardarico Gothisq; & Vualanis, diuersisq; alijs nationibus suis cum regibus, omnem Illyricum Thraciamq; & utramq; Daciā, Mœsiā, & Scythiam populatus est. Contra quem egressus Arnegistlus magister militū Mœsiæ apud Marcianopolim fortiter dimicauit: eo quoq; sub se decidente præuentus est, & nec sic quiescēs bellare, occisus est. Marcianus Imperator regnauit annos sex, menses sex. Hic enim mox defuncto Theodosio in regno ascitus, Pulcheriam germanā Theodosij quæ in palatio matura mulier uirginitatem seruauerat, in matrimonio adsumens, regnū quod delicati decessores prædecessoresq; eius per annos ferè sexaginta uicissim imperātes minuerāt, diuina prouisione sic reparauit, ut exultatio ingens cunctis accresceret. Nam cum Parthis & Vuandalis omnino infestantibus pacē instituit, Attilæ minas compescuit, Nouades, Blemmyesq; Æthiopia prolapsos per Florū Alexandrinæ urbis pcuratorē sedauit, & pepulit à finibus Romanorū, obitumq; Attilæ & Zenonis Isauri interitum anteq; moreretur felix comperit. Infeliciū omniumq; inimicorū suorum colla domini uirtute calcans, sexto anno, sextoq; mense regnans in pace quieuit. Valentinianus autem Occidentalis Imperator, dolo Maximi patricij

mi patricij, cuius etiā fraude Ætius perierat, in campo Martio per Obtiam & Thransistilā Ætj satellitis satellites, iā percusso Cerealio Spadone truncatus est. Imperium quoq; eiusdem Maximus inuasit, tertioq; tyrannidis suæ mense membratim Romæ à Romanis discerptus est. Gizericus tūc rex Vandalorum ab Eudoxia Valentiniani uxore inuitatus ex Africa Romam ingressus est, eaq; urbe rebus omnibus expoliata, eandem Eudoxiam cum duabus filiabus secum in Africam rediens duxit. Leo Bessica ortus progenie, Asparis patricij potentia ex tribuno militū factus est Imperator. Cuius nutu mox loco Valentiniani apud Rauennam Maiorianus Cæsar est ordinatus, qui tertio necdum anno expleto, in regno apud Dertonā occiditur, locumq; eius sine principis iussu Leonis Seuerianus inuasit: sed & ipse tyrannidis suæ tertio anno expleto, Romæ occubuit. Tunc Leo Anthemium diui Martiani generum ex patricio Cæsarem ordinans, Romæ in imperio destinauit, Bigelemq; Getharum regem per Ardaburem Asparis filiū interemit, Basiliscum cognatum suum, id est, fratrem Augustæ Verinæ Africā dirigens cum exercitu, qui nauali prælio Carthaginem sæpe aggrediens ante eam uictus cupiditate, pecunijs uenditit regi Vuandalorum, quam in Romanorū potestatem redegerat. Asparem autē patriciū cum filijs Ardabire & Patriciolo Zenonis generi sui instinctu in palatio trucidauit, occisoq; Romæ Anthemio Nepotē filiū Nepotiani copulata nepte sua in matrimonio apud Rauennam per Domitianum clientem suum Cæsare ordinauit. Qui Nepos regno potitus legitimo, Glyceriū qui sibi tyrannico more regnū imposuisset, ab imperio expellēs, in Salona Dalmatiæ episcopū fecit. Sic quoq; Leo Leonem iuniorem ex Ariagne filia nepotem suum in imperio ordinans Orientali, anno regni sui sextodecimo obiit. Leo iunior mox paucis mensibus quum puerile ordinanter tamen rexisset imperium, manu sua genitorē suum Zenonem coronans, Imperatoremq; cōstituens, rebus excessit humanis.

Zenon natione Isaurus, gener Leonis Imperatoris, regnauit annis decem & septem. Hic etenim dum processibus Chalcedonæ degeret, subito Verina Augusta socrus sua fratrem Basiliscum in imperium inducens, Augustam in urbe appellauit. Quod comperiens Zenon, Chalcedona sine aliqua Reipub. læsione Isauriam recessit, malens se solum cum Ariagne Augusta exulare, quàm sui causa Reipub. aliquid ex bellis ciuilibus incommodum prouenire. Quod Basiliscus cognoscens, Zenonisq; fuga lætatus, Marcum filium suum Cæsarem ordinauit. Qui perfidia Nestoriana inflatus, multa contra ecclesiam tentauit protinus agere: sed uolente deo ante inflatus crepuit medius, quàm pœnitens stare potuerat. Nam reuertens Zenon rursus in regnum proprium, & eum & patrē & matrē in exiliū oppidi Slemnij prouinciæ Cappadociæ destinauit. Vbi quia charitas dei & proximi in illis refrigerat, frigore consumpti sunt, uitamq; cum regno amiserunt. Parta uero Hesperia, Nepotē

ria nepote Imperatore Orestes fugato, Augustulū suū filium in imperiū collocauit, sed mox Odouacer genere Rogus, Thorcilingorū, Scirorum, Herulorumq; turbis munitus Italiam inuasit, Augustulumq; Imperatorē de regno euulsum in Lucullano Campaniæ castello exitij pœna damnauit. Sic quoq; Hesperium regnum Romaniq; populi principatū, quod septingentesimo nono urbis conditæ anno, primus Augustorū Octauianus Augustus tenere cœpit, cum hoc Augustulo periit anno decessorū regni Imperatorum quingentesimo uicesimo secundo, Gothorū dehinc regibus Romam tenentibus. Theodericus aut Triarij filius, cognomēto Strabo, rex Gothorum. à Sciris suis usque ad Apulum quarto urbis miliario armatus aduenit: nulli tamen Romanorum noxius, cōtinuo est reuersus. Porro Illyricū properans, dum inter suorum mouentia plaustra progreditur, iacentis super carpentum teli acumine pauitatisq; equi sui impulsione fixus, transuerberatus interiit, & Reipub. diem festū morte sua donauit. Vualamero rege Gothorū in bello Scirorū defuncto, Theodemir in regno fratris successit cum Vuidimero fratre & filio Theoderico, sed missa sorte Vuidimero partes Hesperias, Theodemir cum filio Theoderico Illyricum obuēnit. Relicta ergo Pannonia, alter Italiā, alter Illyricum suscepit populandū: sed utriq; reges mox ubi sortita loca ingressi sunt, ilico rebus humanis excedūt. Vuidimer Italia, Illyrico Theodemir relictis filijs decesserūt. Quorū Vuidimer ab Italicis præmijs uictus, ad partes Galliæ Hispaniæq; omissa Italia tendit. Theodericus uero Zenonis Augusti plectus humanitate Constantinopolim uenit, ubi magister militum statim effectus, cōsulis ordinarij triumphum ex publico dono peregit. Sed quia tunc, ut diximus, Odouacer regnum Italiæ occupasset, Zenon Imperator cernens iam gentes illam patriam possidere, maluit Theoderico ac si propria iam clienti eam cōmitti, quā illi quem nec nouerat. Secūq; ita deliberans, ad partes eum Italiæ mittens, Romanum illi populū, senatumq; cōmendat. Quansq; rex gentiū & cōsul Romanus Theodericus in Italiā petit, magnisq; prælijs Odouacrū uicit, & Rauennā in deditione suscepit. Deinde uero ac si suspectum Rauennā in palatio iugulans, regnum gentis suæ, & Romani populi principatū prudēter & pacifice per xxx. cōtinuit annos. Ilus autem Isaurus magister officiorum & Zenoni Imperatori in priuata uita amicissimus, charitateq; coniunctus, * dum secreto inde Thracicionē Ariagnes Augustę, cum eius uiro loquutus est, in zelo Augustum concitauit. Qui deliberans eam perimere, uni suorū rem tacite demandauit. Quod dum ille agere nititur, cuidam cubiculariæ prodit scelus, eadē nocte facturū. Regina scelus cognouit, suoq; in lectulo eadē quæ rem suggererat collocata, in Episcopiū ad Acaciū nemine sciente subterfugit. Postera die Zeno rem estimās perpetrata, dum luctū quendā quasi mœrēs, neminē suscepit, Acacius episcopus ingressus, & facti arguit impietate, ueniamq; fidē exposcit, Augustamq; suspicionis

suspicionis innoxia cōpromittit, acceptaq; fide, uenia pactione Augusta reuertit, secumq; dum crebro deliberat, qua sorte de inimico exigat ultionē, nata ut opinata est opportunitatem, uni suorum mandat in abditis stanti, ut illum à se recedentem perimeret. Qui parens praeceptis reginae, dum audus ferit in capite, ense nō ceruicem ut cupiebat, sed aurem illius amputauit. Quod periculum euadens Ilus, mox ad urbē recedens, Zenoniq; infestus, Orientem inuasit. Cōtra quem Leontius directus, pellicibus uerbis illectus, diadema arripuit, simulq; Leontius & Ilus Reipub. inimici effecti, tyranni in partes Syriae & Isauriae debachabantur. Additoq; supersolito Isauris dono, omnes simul conspirant contra Zenonem, cuius thesauris in Papyrio castello munitissimo repertis, defauiunt. Sed nō post multum ab exercitu Zenonis in eodem castello capti decollatiq; sunt, & capita eorū Constantinopolim allata, praefixaq; hastilibus statuerūt. Sic quoq; Zenon superatis inimicis suis, in pace bona quieuit. Anastasius ex Silentario subito ab Ariadne Augusta in imperio assumptus, simulq; Imperator & maritus innotuit, regnauitq; annis xxvij. mēsis duobus. Contra quē Isauri dum sibi quod Ilus tyrannus ille adiecerat donatiū, & Zenon reconciliationis gratia inuitus largitus est, ab isto fraudant, arma arripiunt, cōsertoq; praelio, iuxta Cotzianū Phrygiae ciuitatē castrametati, penē per sex cōtinuos annos Reipub. aduersantur: ubi & Lilingis eorū & in bello & in consilio prauius, quāuis pedibus ob corporis debilitatē segnis, eques tamen in bello acerrimus, dū peremptus fuisset, omnes Isauri fugerūt, atq; dispersi sunt & deuicti, & perquam exilio relegati, urbesq; eorū nonnullae solo usq; prostratae. Varus nāq; sub Anastasio miles praelijs fatigatus, & nunc in Illyrico cum Sabiniano & Mundone ad Margum, nunc cum Pompeio ad Adrianopolim, nunc cū Aristio ad Zortam, nunc cum Parthis in Syria, ut omittam intestinas clades & pugnas in foro regiae ciuitatis, ad postremū contra Italiam plus piratico q̃ publico Marte concertans frustratus est. Sed quod sit plus dolendū, contra ultimū suū famulū Vitalianū de Scythia per sex annos ciuile bellū extruxit. Is siquidē Vitalianus cum lx. milibus armatorū tertio penē miliario nō Reipub. sed regi infestus, accedēs multa suburbana regiae urbis praedis spolijsq; attriuit. Cōtra quem dum Hypatius nepos Caesaris cum exercitu numerofo pugnaturus aggredit, ante ab Hunnis auxiliaribus capit, & Vitaliano turpiter uenditur, antequā aperto praelio parte aduersa sese inimicus ostenderet. Post quē iterū suus gubernator magisterq; militū sepe superati, sepe irrisi ab eo & spreti sunt. Sic quoque diuersis partibus inimicorū uallatus agminibus Anastasius sepe cōgemuit, nulliusq; tamen meruit inimicorū suorū uindictā audire: sicut nec ipse ecclesiae iura seruauit, imò mœrens & furens, maior octogenario ætatis anno, regniq; uicesimo & octauo, rebus excessit humanis, contritaq; Respub. uix Iustino ei succedēte aliquantulū respirauit. Iustinus ex

comite excubitorū à senatu Imperator electus annos regnavit nouem. Qui mox inhiantes regno suo Amantium præpositum palatij, Andream & Misaelē & Ardaburem cubicularios sentiens afflixit. Nam Amantium & Andream ferro truncauit, Misaelem & Ardaburem Perdicam in exilium misit, Theocritum quoq; satellitem Amantij, quem idem quoq; Amantius ad regnandum clām præparauerat, comprehensum carceratumq; saxis contisq; ingentibus cæsum, salsum in gurgitem iecit, sepultū tamen imperio, cui inhiauerat, eū priuans, fœdusq; cū Vitaliano percussit, & ad se euocatū magistrū militum præsentē & consulē ordinari tum fecit: quem rursus in suspitione habens prioris facti, sedecim uulneribus in palatio cum Celeriano & Paulo satellitibus cōfossū perimit. Hoc quoq; Imperator ante quartū mensem obitus sui senectuti suæ cōsulens, & Reipub. utilitatibus, Iustinianum ex sorore sua nepotem consortem regni, successoremq; imperij ordinans, rebus humanis excessit. Iustinianus regnat iam iubente domino annos xxiiij. Qui ut sceptris genioq; ab auunculo suo mancipatus est, mox Parthos bella mouentes destinato exercitu compescuit, & fines proprios tutans Parthorum sæpe multos occidit. Postea uero faciētibus peccatis, in die sabbati sancti palatij inito certamine exercitus, & nō ducis instinctu, in fluuio Eufrate fugiēs Parthos, Romanus numerosus ruit exercitus, Illyricumq; sæpe ab Herulis, Gepedisq; & Bulgaris deuastantibus, per suos iudices frequēter obstitit uisusq; cecidit. Post hæc Hypatiū Pompeiumq; regni sui insidiatores, cōadunata manu ciuili, circumingressos, & Hypatiū torque aureo redimitum pro diademate, locaq; Imperatoris iam occupantē, Pompeiū uero sub chlamyde loriatum, & iam palatium inuadentem, utrunq; detentum ante fores palatij captum cathenatumq; discussit, amputatisq; eorum capitibus, ante eos fecit imperium perdere quā haberent, socijsq; eorū qui euaserant hac cæde proscriptis, ueluti grandī hoste prostrato, de manubijs triumphauit. Eodemq; anno post diuturnū immanēq; belli laborē, quod cōtra Parthos Romanorū fuisset gestū sudoribus, per Ruffinū patriciū, perq; Hermogenē magistrū officiorū, & utrunq; legatum directū ad principē pax depacta est, fœdusq; initum & munera ab utroq; principe sibijnuicem destinata. Mox quoq; soluto de Orientali parte exercitu, eundē ductorē quem dudū Oriēti transmiserat, elegit Belisariū, & numerosos fortissimosq; milites deputans, ad Australē plagam contra Vuandalos mittit, qui fauente deo qua uenerat facilitate, ea celeritate Vuandalos superauit, Libyāq; ad corpus totius Reipub. iungens, Gelimerē regē opesq; Carthaginis in urbe regia principi spectante populo obtulit. Cuius nutu remuneratus, cōsulq; ordinarius mox designatus, de manubijs Vuandalicis Belisarius triumphauit. In Italia uero Theoderico rege defuncto, Athalaricus nepos eius ipso ordināte successit, & annos octo quāuis pueriliter uiuens, matre tamen regnante Amalasuentha degebat.

degebat,quādo & Gallias diu tentas,Frācis repetētibus reddidit. Mortuoq̃ Athalarico, mater sua Theodahatū cōsobrinū suū regni sui participē faciēs, non post multū ipso iubente occisa est. Et quia dudū se suūq̃ filiū cōmenda uerat principi Iustiniano, is mortem eius audiēs doluit, nec passus est inultū transire: sed mox eundem ducē belli qui Pcenorū domitor fuit,& de opibus Vuandalicis triūphans adhuc in fascibus erat,agminū diuersarū prēponens nationū, ad partes Hesperias destinauit:q̃ primo accessu mox Siciliā peruadit,duce eius Sinderich superato: ubi dum aliquantū tēporis ob ordinandā patriā resideret, cōperit in Africa ciuilia bella intestinaq̃ praelia debacchari. Nam Stozas pene ultimus militum,& Martini clientulus magistri militum tyrannidem arripiens,autorq̃ seditioforū effectus, Cyrillo, Marcello,Fara, alijsq̃ diuersis iudicibus dolo peremptis, in ducē Salomonem fauebat,totamq̃ Africam tyrannico ritu uastabat. Emenso ergo Belisarius à Sicilia in Africam pelago, solita felicitate rebelles fugat, prouinciam liberat, Salomonemq̃ rursum Carthagine collocans, Siciliam redit. Vbi mox Eurimund Theodahati Gothorum regis gener, qui cōtrarius cum exercitu uenerat,cernens prosperitatē consulis, ultro se dedit ad partes uictoris, oraturq̃ ut iam anhelanti suo aduentū suspecte subueniret Italiā. Cōstructo ergo Belisarius exercitu, & tam naualia q̃ equestria ductans agmina, uallauit Neapolim, paucisq̃ diebus eam obsidens per aqueductum noctu inuasit, & tam Gothis qui aderant,quā Romanis bellantibus interfectis, urbem plenissime spoliauit. Quod Theodahatus animaduertens, Vuitigim unum inter alios ductorem exercitus prēponens,contra Belisarium dirigit. Qui Campaniam ingressus,mox ubi ad cāpos uenisset barbaricos, ilico exercitus fauorē quem contra Theodahatū suspectum habebat,rex cepit,& quid inquit uultis? At illi, Tollatur inquit, de medio, qui cum sanguine Gothorū & interitu sua cupit scelera excusari,factoq̃ impetu in eum, consona uoce Vuitigim regem denuntiāt. At ille regno leuatus quod ipse optauerat, mox populi uoto consentit, directis ē socijs Theodahatum Rauennam reuertentē extinguit, regnumq̃ suum confirmans expeditionem soluit,& priuata coniuge repudiata regiam puellam Mathesuentam Theodorici regis neptem, sibi plus uī copulat quā amore. Dumq̃ ille nouis nuptijs delectatur Rauennæ, consul Belisarius Romanam urbem ingressus est, exceptusq̃ ab illo populo quondam Romano & senatu,iām penē ipso nomine cū uirtute sepulto,confestim uicina occupat loca,urbū oppidorumq̃ munimina. Primāq̃ Græca cōgregatione Hunila ductante,Perusinū ad oppidum superat, & plusq̃ vii.milibus trucidatis, reliquos Rauennā usq̃ proturbat. Secunda uero cum ipso Vuitige Romanas arces uallante congredit, machinasq̃ illius & tures quibus urbē adire tentabat, igni cōsumptis, per anni spatiū quāuis inedia laborans deludit. Post hæc ad Ariminum persequutus,exindeq̃ effugatum,Rauēna

clauſū in deditiōe ſuſcepit: atq; unus cōſul q cōtra Getas dimicat, penē pari euentu de Francis, qui cum Theodeberto rege ſuo plus ducenta milia aduenierant, triumphauit: ſed quia ad alia occupatus alibi noluit implicari, rogantibus Francis pacem conceſſit, & ſine ſuorū diſpendio, de finibus Italicis expulit, ſumptoq; rege & regina ſimulq; & opibus palatij, ad principē qui eum miſerat reportauit. Sicq; intra pauci temporis ſpatium Iuſtinianus Imperator per fideliffimū cōſulem duo regna, duasq; Reſpub. ſuæ ditioni ſubegit. Quod Parthus comperiens facibusq; inuidiæ exardens, in Syriam mouit procinctum & Gallinicum Cæſareamq; deuastans Antiochiam uenit. Vbi Germanus patricius cum Iuſtino filio ſuo eodem que cōſule, poſtquam ab Africana prouincia remeaſſet, dum aduentum Parthorum obuiare nequit, relicta urbe ad partes ſeceſſit Ciliciæ. Perſi uero uacuam ab exercitu Antiochiam naſti, populūq; perhorrentis alueum ad Seleuciam maritimam cum militibus mixtis fugientem aſpiciunt, nec ſequuntur, ſed prædas per urbem certatim diripiunt, uicinasq; urbes & oppida partim inuaſa, partim pecuniæ quantitate multata prætereūt, & totius Cœleſyriæ bona ſibi unius anni ſpatium penē Parthus aſſumit. Nec ſic quoque recedit, ſed iugiter aduerſus Rempub. Romanam dimicat, contra quem Vuandalicus & Geticus cōſul ſolite deſtinatur. Qui & ſi non ut reliquas gentes eum edomuit, tamen ut intra ſuos ſe fines recolligeret cōpulit, fuiſſetq; de hac gente felici duci parvus uictoria, ni clades in Italia quæ poſt eius diſceſſum emerſerat, celerem ei ſucceſſorem dediſſet Martinū. Qui & ſi uiribus impar, cōſilio tamen quamuis cum Conſtantiano coniuncto nō minor, dum reſiſti contra Parthos nō præualet, ne bella diu teneret, pacem effecit. Cladem uero quam diximus in Heſperia plaga, ut liq dius lector cognoscat, apertius memorabo. Egrediente Belifario cōſule ab Italia, & ut diximus, rege & regina opibusq; palatij ad principem reportante, Gothi qui trans Padum in Liguria conſiſtebant, reſuſcitateſ animo ad bella conſurgunt, & ordinato ſibi regulo Hildebaldo milite, exiſtunt aduerſi: contra quos dum non unius, ſed diuerſorū tentantur apparatus, illi fortiores effecti perſiſtūt, anniq; ſpatio uix emenſo, Gildebalduſ interficit, & loco eius ſuccedit Errarius: qui & ipſe uix anno expleto peremptus eſt, & in regno malo Italiæ Badiſula iuuenis nepos aſciſcitur Gildebalduſ. Qui mox & ſine mora Fauentino in oppido Æmiliæ ſolo, prælio commiſſo Romanum ſuperauit exercitum: & nec diu poſt hæc item per ſuos ad cancellos annonariæ Thuſciæ feliciter dimicāſ iudices fugat, exercitū partim donis, partim blanditijs ſibi conſociat, totamq; Italiam cum ipſa Roma peruadit, omniumq; urbium munimēta deſtruens, cunctos ſenatores nudatos, demolita Roma Campaniæ terra tranſmutat. Contra quem, ut ſuperius diximus, Belifarius de Oriente digreditur cum paucis, ratus omnem exercitū, quem dimiſerat integrum reperire. Et ideo poſtquam Rauennam ingreſſus eſt, nec

est, nec cum quibus ei obuiaret inuenit, remenso Adriatico mari, Epirum reuertitur, ubi Ioannes & Valerianus cōiuncti, dum in conciones & iurgia concertant, Totila cum Badiula hostile opus in Italia peragit. Belisarius quoque patiens tantæ crudelitatis, nauale classem à Sicilia soluens, per Tyrrheni maris æstû, Romani in portus se recepit stationē, egressusque ad urbem quam ui destructam & desolatam attendit, hortansque socios ad reparationem tantæ urbis accingitur: ubi necdum uallo circumseptus infestum experitur Totilā, sed solutis uictorijs intrepidus, quamuis cum paucis contra eum egressus, sic effugauit, ut plus fugientes Tyberi demergerentur, quàm gladio caderent. Indeque hortatus exercitum, regreditur Siciliam, quatenus & Romæ faceret copiam annonæ & uicinis ad fretum, Totilam turbaret in Campania commorantē. Sed ut assolet, rerum immutatione & principū uoluntate diuersa, quiescente in domino Theodora Augusta euocatur ad urbem Belisarius de Sicilia. Post cuius discessum Totila securus iterata rabie & furentibus Isauris inuadit Romam: & sic sumptis undique uiribus, militarique uallatus auxilio ingreditur, capitque Siciliam. Contra quem Germanus patricius dum exire disponit cum exercitu, Mathesuentam Theoderici regis neptem, & Vuitigi mortuo derelictam, tradente sibi principe in matrimonio sumptam, in Sardicensi ciuitate extremum halitum fudit, relinquens uxorem grauidam, quæ post eius obitum, posthumum ædidi filium, uocauitque Germanum. Qua felicitate sibi Totila comperta, totam penè insultans Romanis deuastat Italiam. In Africa uero à Mauris dudū perempto Salomone, Stozas & Ioānes inuicem singulari certamine corruunt, aliusque Ioannes qui Stozas iunior dicebatur, suscepta tyrannide Guntharica magistrum militum secum suadet. Qui interfectus Ariobindā iugale eius neptem Imperatoris sibi cupiens sociare præuenitur ab Artabane. Qui eo in conuiuio trucidato, neptem Imperatoris ereptam ad urbem principi dirigit cum honore, simulque ferreis uinculis colligatum & tyrannum destinauit Ioannem, qui Stoza perempto, in eadem successerat tyrannide. Quem in urbem discussum, manibusque truncatis, ad exemplum cæterorum in patibulo fixit. Ioanni dehinc patricio cognomine Troglita Africæ procuratione commissa, Artabanus euocatus magistri militum præsentis accepit dignitatē. Nec diu intercedente in ipsum principem manus iniicere gestiens, detectus & comprobatus, pietati tamen principali impunitus permansit, & quasi beneuolus congratulatione in Siciliam cum Liberio patricio properauit. Ioānes uero in Africana prouincia feliciter degens, Mauris partis aduersæ per pacificos Mauros superatis, una die decē & septem præfectos extinxit, pacemque totius Africæ iuuante domino impetrauit. Longobardorum gens socia Romani regni principibus, & Theodahati sororis filiam dante sibi Imperatore, in matrimonio iungens regi suo,

contra æmulos Romanorum Gepidas, una die pugna commissa, eorum penè castra peruasit, cecideruntq; ex utraq; parte amplius quadraginta milia: nec par, ut ferunt, audita est in nostris temporibus, à diebus Attilæ in illis locis, præter illam quæ antehac contigerat sub Calluce Magmilide cum Gepidis, aut certe Mundionis cū Gothis, in quibus ambobus autores belli pariter corruerunt. Hæ sunt causæ Romanæ Reipub. præter instantiam quotidianam, Bulgarorum, Antarum & Sclauinorū. Quæ si quis scire cupit, annales consulumq; seriem reuoluat sine fastidio, repperietq; dignam nostri temporis Rempub. tragœdia, scietq; unde orta, quomodo aucta, qualiter uè sibi cunctas terras subdiderit, & quomodo iterum eas ab ignaris rectoribus amiserit, quod & nos pro captu ingenij breuiter terigimus, quatenus diligens lector latius ista legendo cognoscat.

IOHANNES DE REGNORVM AC TEMPORVM
SVCCESIONE LIBRI FINIS.

CHVONRADI PEVTINGER AVGVSTANI DE INCLINA
tione Romani imperij, & exterarum gentium, præcipue Ger/
manorum commigrationibus, epitome.

THALARICVS ex celeberrima Balchorū familia ortus,
à Vuifgothis stipendio eorum, quod Athanarico rege de/
functo iam annis xxv. sub ducibus Cæs. meruissent, Stilico
nis perfidia exautoratis, rex constitutus, Thracia uastata
Radagasi Gothi, postea in Apénino interempti, exercitui
in Pannonia coniunctus, ipsam mox Pannoniam, Illyricū,
Noricum, & tandem Italiā ferro & igne populatus, fœdere ic̃to, à Cæs. Ho/
norio Aug. Galliæ partem obtinuit, abiens Saulum Hebræum copiarū du/
cem cōtra se per Stiliconem missum profligauit. Inde factus ferocior, urbem
Romam gentium uicttricem (cuius tamen templa iam Christianæ religioni
dicata obseruans inuiolata) anno postquā condita est centesimo sexagesimo
quarto supra millesimū, Christianę uero salutis ccccxi. Kal. Aprilis cepit, diri/
puit atq; incendit, & post tertiū siue sextum diem onustus præda eam dimie/
tens, Gallam Placidiam Cæs. Theodosij & Flatillæ Augustæ filiam secum
captiuā ducens in Forocornelij Araulpho propinquo suo copulauit, Campa/
niam, Lucaniā, & Brutiā deuastando, Consentia demū in fata concessit, cu/
ius corpus, ne refossū dilaniaret, accolæ in alueo fluminis Busenti sepulchro
condiderunt. Habuerunt postea Gothi sedes apud Vascones in prouincijs
Tolosanis & Auxitanis. Interim etiā Vuedegisilus rex cum Vuandalis suis
& Germanis Burgundionibus, cū quibus cōmilitiū fecere Alani, Scythæ ori/
gine, cohabitatione tamen Vuandalis proximi. Sueui itē à Cæs. Augusto in
citeriorē Rheni ripam translati, denuo Gallias atq; Hispanias ingressi sunt.
Burgundiones apud Belgas, Heduos, Lingones, Vesontios, Mariscōneses, &
Cabilonēses sedes à Burgis uicatim cōstitutis fixerūt, Francones Germanos
Rhenū etiā transmissos, in Galliasq; irruentes, propter ueteres similitudines in
patriā eorū Germanicā, Franconiā repulerūt, Vandalis, Alanis atq; Sueuis
Hispanias occupātibus: ex diuisione Vuandali Bethicā à nomine eorū Van/
delosiam dictā, mox etiā Africā Genferico eorum rege, Alani Emeritam, Au/
gustā Lusitaniam cū omni Gallitia, & Sueui Olixiponē obtinuerūt, soli Astu/
res atq; Cantabri tunc in Romanorū fide permanerāt. Ad Sueuos deinde
Gallitia defecit. Regnauerunt eo loci annis circiter clxxvi. donec eandē Lu/
sitanorū partē Andeta Sueuorū rege pulso, Leuogildus Gothorū rex cū Li/
ba fratre eius occupauit. Francones sub Cæs. Valentiniano Aug. iij. cū duci/
bus eorū Clodione & Meroueo denuo Rheno trāsmissos, capta primū Car/
bonaria sylua, & oppidis Cameraco atq; Tornaco regnū in Senonū prouin/
cia apud Aurelianos & Parrhisios cōstituerūt, & eā partē quę inter Rhenū &

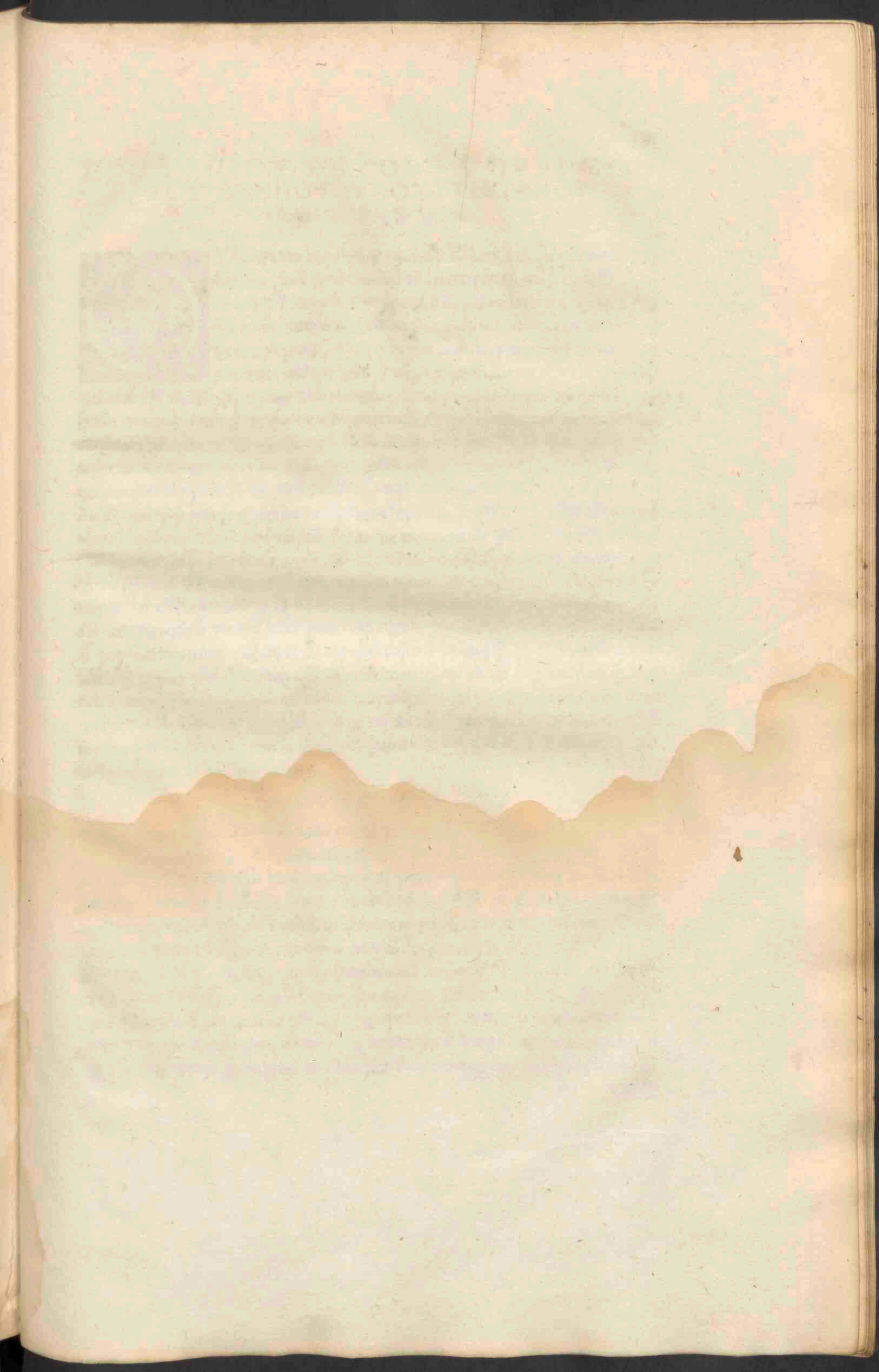
Mm 4 Mosam,

Mosam, Austriam: & Mosam inter & Ligerim est sita, Neustriam (uel ut potius credo Vuestriam) à nominibus Germanis uocabant. Inde Franconum uniuersum regnū Orientale Austria Osterich, Occidentale Vuestria Vuesterrich dictum: quod etiam quisq; eruditus monumētis publicis facile comprobare poterit. Nec Hunnis, Scythis spes commigrandi tūc defuit: hi enim Pannonias quas pacto à Langobardis habuerant Attila duce egressi, cum Vuesigothis, Marcomannis, Quadis, Sueuis, Herulis, Turcilingis & Rugis per mediam ferè Germaniam, & etiam Rhenum transgressi, cæso Gunditario Burgundionum rege, in campis demū Catalaunicis cum Romanis, Francis, Alanis, Gothis, Saxonibus, Lutetianis, Armoritianis, Riparolis, Olibronibus, Sarmatis, Britonibus, & Lambrionibus conflictu acto, strage maxima commissa, in Pannoniam retrocesserunt. Mox deinde Italiam ingressi, Aquileia ui capta, Venetia prouincia deuastata, Rauennates in deditionem coegerunt. Sed Leonis Pont. Max. precibus denuo unde exierant redierunt.

Sic regnorum interitus, & funditus excisa imperia, nihilq; in terris perpetuū: sed de Langobardorum commigratione ad

Paulum Diaconum lectorem

remittamus.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΡΗΤΟΡΟΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ
ΤΟΥ ΔΕΣΠΟΤΟΥ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ

κλισμάτων, λόγου πρῶτος.

ΥΚ ἄρετῆς ἐπίδοξιν ποιεῖται ἐβέλων, ὅδε λόγου διωάμε
θαρσύνω, ὅδε χωρίων ὑπὸ τῇ ἐμπειρίᾳ ἐκλεμύμην, ὑπὸ
τῆς δὲ τῇ ἰσορίας τῶν γραφῶν ὡς μνησκα. ἐπεὶ δὲ ἔχω ὅδε
ὑφ' ὃ αὐτὸν παρρησίας ὅς τὸδε ἀγοίμην. ἀλλὰ μοι πολλάκις
ἐννοία γέγονε, ὅπως οὐκ ἔστιν ἀγαθὸν αἰτιῶν ἰσο
ρία ταῖς πόλεσι γίνεσθαι εἴωθε, πρὸς ἀπὸς ἀπὸς εἰς τὸν ἐπι
χόνους τῶν προγεγενημένων τῶν μνησκα, ὅς ἀνταγωνισμὸν τῶν χρόνων, κρυ
φαῖα ποιεῖται διατρυφονεῖν τὰ πράγματα. ὅς τὸ δὲ ἐννεκα ταῦτα ἔπειτα, αὐτὰ
ἀντίκα δηλώσω. ἐν χρόνῳ τῶν καθ' ἡμᾶς ἰσχυριανὸς βασιλεὺς πρὸς λαβὼν τῶν
πολιτείαν πλημελῶς κινεῖ μνησκα, μέγας μὲν αὐτῶν μείζων, καὶ πολλῶν ἐπι
φανισδὸν εἰργάζετο. ὡς πόρ μοι λεπτολογεῖ μνησκα ἐν τῶν προτέρων λόγῳ διεδὶ
λωτ. καὶ γὰρ τῶν ἀναρίθμητος διεδὶ μνησκα, ὅς προτέρων ὅδε. πλανεμὲ
νὸν δὲ ἐφύρῳ τῶν ἀμφὶ τῶν θεῶν δόξαν τὰ πρότερα ὅς πολλάκις ἀναγκασομὲ
νὸν ἰσχυρῶς, οὐκ ἔστιν ὡς τὰς πλάνας φόρτῳ ὁδῶς, διεπράξατο
ἐν τῶν βεβαίῳ τῇ πίστεως, ὑπὸ μίας ἰσχυρῶς κριπιδί. ἀριστον μὲν δὲ βασιλείας
κύριον γὰρ πόρ τῶν φασίμ ὅς ἀκούῃ ἰσχυρῶς, εἰ δὲ τοῖς τῶν ὁ κῆρ ἐκένος, οἷος
δὲ ἔστιν ἐξοφῶν τῶν ἀθλῶν παιδύετ, ὅς ἔχω εἰδέναι. τὰ χαρῶς ὅς ἡ
τῇ γεγραφόρως αὐτὰ διεξιότης κενόμην μνησκα διωάμε τῇ λόγῳ, ἐγκαλῶπισ
μα τῶν ἐργῶν γινέσθαι διαρκῶς ἰσχυρῶς. τεκμήριον δὲ τῇ βασιλείας ἐκλεμ
θροπίας, οἱ τῶν ἐπιβδλῶν αὐτῶν σκαιορησάμενοι μὲχρι ὅς φόρον, μὴ ὅς βιο
τόνους ὅς τὸδε τῶν χρόνων, καὶ τὰ σφέτερόν αὐτῶν ἔχοντες. καὶ πρὸς ἐκλεμ
νοὶ διαφανῶς, ἀλλὰ ὅς ἐστὶν γινώσκοντες ὡς αἰῶν ἐπὶ, καὶ ὅς τῇ ἔσχατον ἀνα
γεγραμμένοι τελευτῶν ἀξίωμα.

ποδὲ τῇ ἀγίας σοφίας.

ΑΝδρες ἀγαθοὶ ποτὶ καὶ ὁ συνεφερὸς ὅχλος ἐμπειρία τῶν τῇ χρεῖσιν
ὑμῶν ἐκκλησίαν ἐτόλμυσε. σοφίαν καλῶσιν οἱ βυζάντιοι γὰρ νεώρ, ὑπὸ τὰ
καιριώτατα τῶν θεῶν τῶν ἐπωνυμίαν ἀπὸ γασάμενοι. ἐπεχῶρε αὐτοῖς ὁ θεὸς
διαπράξατο τὸ ἀσέβημα. προσεδῶς εἰς ὅσον κῆρ τῶν τῇ ἰδὸν μετασκή
σεσθαι ἐμελῶν. ἡ μὲν οὐκ ἐκκλησία ἐκλεμνησκα, τότε ξύμπαρ ἐκείν. ἰσχυ
ριανὸς δὲ τῶν ἀρετῶν τῶν πολλῶν ὕσδον, ὡς εἰς πρότερόν ἡς ἐπύ
θερ δειξας τῇ τῇ νῦν φαινομένην ἐκτύπωμα, εὐξασθαι αὐτὸν διόλῳ λῶναι ταύ
την ὅπως ὅς τῇ πρὸς μεταβεβλημένην οὐχ ὡς θεάμετο. τῶν τε γὰρ τεχνί
τας ὁ βασιλεὺς, ἐκ πάσης γῆς ἤγειρεν ἀπαντας, ἀντίμοιον τραμειανὸν ὑπὸ
σοφία τῇ κελδμὸν μηχανικῇ, μηχανώτατον ὅς τῇ καὶ ἰαντῶν μόνον, ἀλλὰ
καὶ τῇ αὐτῇ προγεγενημένων ἀποδῶ τῶν τε κτανομένων τὰ ἔργα ἐνθίμην.

α τῶν τε

τῶν τε γνησιότητων προδιασκηδάζειν ἰνδάλματα, ἰσίδωρόν τε ἢ μιλῆσπον μη
 χανοπρίον. θάμα τοίνυν ἡ ἐκκλησία κεκαλισθευμένη γε γήνηται, τοῖς ἡδὲ ὁρῶ
 σιν ἑωρηνῶν, τῆς δὲ ἀκρόουσι παντελῶς ἄπιστον. ἐπὶ ἤρται μὲν ἢ εἰς ὑψὺ
 οὐρανίον ὅσον. ἢ ὡς πρὶ τῶν ἄλλων οἰκοδομημάτων ἀποβελούοντα, ὑπὲρ δὲ
 κερ ἐπικειμένη τῇ ἄλλῃ πόλει. κοσμοῦ δὲ αὐτῶν ὅτι αὐτῇ δέξιν. ὡραῖοι μὲν
 δὲ ὅτι αὐτῆς ἔλα, ἢ ἐπεμβαίνοντα τοσούτον ἀνέχει, ὥστε δὴ ἐνθὺν δὲ ἡ πόλις,
 ἐκπρωπῆς ἀποσκοπεῖται. οὐδὲ δὲ αὐτῇ ἢ μήκος οὕτως ἐν ἐπιτηδίῳ ἀπο
 τετόρευται, ὥστε ἔτι μὲν κη, καὶ ὅλως εὐρεῖα ἐν ἀκρόποτι εἰρήσεται. καλ
 λῆ δὲ ἀμυθῆτω ἀποσεμνύεται. τῷ τε γὰρ ὄγκῳ κεκόμψεται, ἔτι ἁρμονία
 τοῦ μέτρου, ἔτι ἡ ἐπεράγαν, ἔτι ἡ ἐνδεῶς ἔχουσα. ἐπεὶ καὶ τοῖς ξυμβαιού
 μεν πωδὲς δόξα, ἢ τοῖς ἀμέτρου κοσμιωτόρα ἐπισκευῶς δέξιν. φωτὶ δὲ ἔτι ἡλίου
 μαρμαρυγαῖς ἑωρηνῶς πλήθει. φαῖναι ἐν αὐτῇ ἐξωθεν καταλάμπειν
 ἡλίου ἢ χωρὸν. ἀλλὰ τὴν αἰγλίαν ἐν αὐτῷ φύεται. τοσαύτη τις φῶς πρὶς
 σία δὲ τοῦτο δὲ ἢ ἰδὸν διακίχεται. καὶ ἢ μὲν τοῦ νεῶ πρόσωπον, εἰν δὲ αὐ
 τῷ τοῖς πρὸς ἀνίσχοντα ἡλίου, ἵνα δὴ τῷ θεῷ ἰδρουνῶσι τὰ ἀφῆτα, τρέπω
 τοῖς δὲ διεδημύρηται. οἰκοδομίας τῇ ἡμῶν ἢ σρογγύλῳ ἰούσα, ὅπως ἡμῶν
 κύλινδρον ὀνομάζουσιν οἱ παῖτα σοφοί, δὲ ὑψὺ ἀπότομον ἐπανέστηκιν. ἡ δὲ
 τοῖς ἔργου τούτου ἑωρηνῶν, δὲ σφαίρας τεταρτημόριον ἀποκίχεται. ὑπὲρ
 θέντε μίλων δὲ ἐπὶ αὐτῇ ἔτδρον τοῖς προσέχουσιν, ἢ οἰκοδομίας ἐπὶ ἤρται. πῇ
 μὲν ἐδρεπεῖα θαυμάσιον. τῷ δὲ σφαλδῶ ἢ ὑψίστης δοκῶντι εἶν φο
 βερὸν ὅλως. δοκεῖ γάρ πῃ ἐν βεβαίῳ ἐπικωρῆσθαι. ἀλλ' ἐπικινδύνως τοῖς ἐν
 θάδε ἔσι μετρωῖσθαι. καίτοι διαφερόντως ἐν τῷ βεβαίῳ ἢ ἀσφαλείας
 ἐσκήρικται. τούτῳ δὲ δὴ ἐφευγτόρα, κίονες ἐπ' ἐδάφους εἰσὶ. λόγοι δὲ λίθοις
 εὐμεγέθει σῶνται λογάδην ὑψιλεγμένοι. δὲ ἀλλήλους τὲ πρὸ τῶν λίθων
 λόγων ἐπισταμένως εὐαρμοδιέντες, δὲ ὑψὺ μέγα ἰκνουῦνται. εἰκάσαις αὐτῶν
 τῶν εἶν σροπῆλως ὁρῶν ἀποτόμους. ὑπὲρ τῶν δὲ ἀφίδες τέσσαρες ἐν τε
 τραπιδύρῳ ἀνέχουσι. τῶν δὲ ἀφίδων αἱ μὲν δύο καὶ καινοὶ τοῖς ἀέροις ἐπικ
 σήκασιν. πρὸς ἀνίσχοντά τε καὶ δύνοντά του ἢ ἡλίου. αἱ δὲ λειπόμναι, οἰκο
 δομίας τὲ πῃ, καὶ κίονας πῃς μικροῦ κομίδῃ ἐν ὁρῶν ἔχουσιν. ὑπὲρ δὲ
 αὐτῇ κυκλοτόρης οἰκοδομίας, ἐν σρογγύλῳ ἐπὶ ἤρται. ὅθεν αἱ διαγλῆ πρῶτον ἢ
 ἡμέρα. ἢ γοῶν διηρημένον τὴν οἰκοδομίας. συμβαίνῃ εἶν φέγγος ἀγαγὸς διαρ
 κῶς. ταῦτα δὲ οἶμαι, ἔτι γλῶσση τε αὐλιζούσῃ ἢ ἰσχυρῶν δὲ ἡ ἀμύχαν
 να ἔσαι. δοκεῖ ἢ ὅλα ἢ πρὸς μὲν ἢ οἰκοδομίας ἐν ἐπὶ γῆς ἔσαι, ἀλλὰ τῇ
 σερᾷ τῇ χερσὶ ἀπὸ τοῦ ὁρανοῦ ἐξημμένη. ἔτι γὰρ δέξιν ἀπὸ λείξας τῶν ἰσορῶν
 τας, ὅτι ἀνποτε αὐγαδῆιν μάλλον ἢ ἄλλων. ἀλλ' ἀποσκοποῦντες παντε
 χόσε ἢ νοῦν, τῶν τε ὁφρῶν ὑπὲρ πᾶσι ὑπενδυνότες, ἔτι οἰοίτε εἰσι ξυμβῆναι
 ἢ τέχνης. ἀλλ' ἀπαλλάσσονται ταχὺ ἐνθὺν δὲ καταπεπληγμένοι τῇ δὲ
 τῶν ὁφρῶν ἀμύχανία. χερσὶ γὰρ ἀκινδύνῳ κατηλῆλειπται ἢ ὁροφῇ πᾶσι, με
 ρανύσα ἢ κομποντῶ ἡ ἀλλῇ. νικᾷ μὲν ἢ ἐν τῶν λίθων αὐγῇ ἀνταρᾶπῃ
 ἔτι τῷ χερσὶ. σοὶ δὲ εἰσὶν ἑκατέρωθεν δύο. ἢ ταύτας ἢ τε ὁροφῇ βόλος, ἢ ὁ χερ
 σοῦ

σὸς ἐγκαλῶπισμα. ταῦτα μὲν ταῦν σοῦν, ἄτρεα μὲν τὸς αὐτὰς εὐχέ-
μενός διακεκλήρωται, γυναιξὶ δὲ ταῦν ποισμενῶναις ἢ ἄλλῃ ἀνείται, πᾶσα μὲν
δὲ ἔστιν ἐχουσιμὸς δὲ διαφύρουσι δὴ πᾶς ἀλλήλων. τίς δ' αὖ τ' ὑπόρρων τ'
γυναικωνίποδες ἐρμηνεύς γῆνοι, ἢ τὰς τε παμπληθεῖς διηγοῖτο σὸς, ἔτι
ποδισύλους αὐλὰς, αἷς ὁ νεὸς ποδισβλήτης; τίς ἢ τ' κίωνων ἢ λίθων διαριθμή-
σαι τοῦ ἐν ἐπὶ πᾶσι, οἷς ἢ ἰσθμὸν κενανῶν πῆσαι; λειμῶνι τίς αὖ ἐν τετυχῇ
κῆραι δόξῃ ὥραϊν ἢ αὐτῶν. θαυμάσῃ γὰρ αὖ ἐκόντως, τ' μὲν ἢ ἀλουργόν,
τῶν δὲ ἢ χλωρόν, καὶ οἷς ἢ φοινικῶν ἐπανθῇ, ἢ ὡν ἢ λουκῶν ἀπαρτάτῃ.
ἐπὶ μὲν τοῖς καὶ οὖς ταῖς ἐναντιωτάταις ποιικίλει χροαῖς, ὥσπερ πῆς ζωγράφ-
φος, ἢ φύσις ἐπὶ μὲν τῶν κημηλίων τοῖς νεῶ τοῖς τε, τὰ τε χροσιμώτατα, ἔτι
ἀργύρεω καὶ λίθοις ἐντίμοις, σύμπαντα μὲν φράσαι ἀκριβολογῶμεν ἢ ἀμύχα-
νον, ἀπὸρ ὁ βασιλεὺς τῆδε αἰθήνη. ἐν δὲ μόνῳ τε κημεῖσθαι τοῖς τῆδε αἰνα-
λεγομένοις ἐφίμῃ. ὁ γὰρ τοῖς ἰσθμῶν τὰ μάλιστα χῶρῳ ἀβέβηλος, καὶ μόνῳ ἰε-
ροῦσι βαρὺς, τρεῖς μὲν ἀργύρεω μυριάδας φόρεται τισσάρας. τῶν δὲ ἀφίδων ἄς
λῶρεος ὑπὸ γὰρ οἱ μηχανοποιοί, μῖα τίς ἢ πρὸς ἀνίσχοντα ἢ λίον μῆτῳ (ὡν
τελεθεῖα, ἔτι μὲν γὰρ ἐβάρυνε τὸς πεσσοῖς, οἱ δὲ ἐνεγνόντες ἢ μέγεθος ἀμν-
γῆπῃ ἐξαπινάκῃς ἀκρῆς γυνύμνοι δὲ εἰς μακρὰν διαλυθιστομενῶν ἐώκεσαν.
ἔτι οἱ ἀμφὶ τῇ ἀνέμιον ἢ ἰσθμῶν τῆς συμπεπληρωσὶ πρίφοβοι οὐντες, ὡν τῇ
βασιλείᾳ ἢ πρᾶγμα ἢ γον, δυσέλπιδες ὡν τῇ τέχνῃ γεγεννημένοι. αὐτῇ γὰρ ὁ
βασιλεὺς θεόθεν ἢ γένεος, δὲ ἢ πόδας αὐτῆς πόρελίσθαι τῶν ἀφίδων ταύτην
ἐπὶ γῆμιν, αὐτῇ γὰρ ἐφ' ἑαυτῆς ἀνδρὸς χρομένη τῶν ἐν ὁρθεῖ πεσσοῖς δὲ ἐπὶ
δεήσει, καὶ ἢ ἀφὶς ἐπ' ἀσφαλὸς ἢ ὥρητο πᾶσα ὡν φραγίσθαι τῇ πεῖρα τῇ
ἐννοίας ἀλλήθῃ. τοῖς μὲν ταύτης ἐξείργασαι. καὶ δὲ τὰς ἄλλας ἀφίδων,
αὐτῇ πρὸς μεσημβρίαν τετραμμενῶν εἰσὶ, καὶ βορρᾶν ἢ ἀνεμὸν τοῖς τοῖς τῇ
νέχθῃ γῆναι, οἱ μὲν λῶροι καὶ γῆμνοι τῶν νεῶ τῇ οἰκοδομίας ἐξωγνομενῶν
ἢ ὥρητο. βαρυνόμενα ἢ αὐτοῖς ἐπεπληρωσὶ τὰ ἐν ὁρθεῖ πάντα, κίονες τε οἱ τῆδε
οὐντες, χαλκῶς μικρὸς ὥσπερ ἀποξυδέντες ἀφίσταν, ἢ αὐτῆς ἄνθρωποι τῆς συμ-
πεπληρωσὶ οἱ μηχανοποιοὶ γεγεννημένοι τῶν βασιλεῖ τὰ σφίσι πρῶτα ἐσῆγγεον.
αὐτῆς δὲ ὁ βασιλεὺς, ἀντεπετεχνήσας τὰς τε, τῶν δὲ τῇ πεπληρωσὶ τὰ
ἀκρὰ ἔτι ἀφίδων ἀπείλανε, διελθὲν μὲν τῇ πᾶσι τῇ ἐκίονε, ἐν ἑαυτῇ
δὲ πολλῶν ὥσπερ, ἐπειδὴν ἢ τῇ οἰκοδομίας ὑγρὸν ἀκροφῆσαι αὐταῖς. ἢ οἱ
μὲν κατὰ ταῦτα ἐποίησαν, ἢ δὲ κτίσις διαγέγονε τῶν πρῶν ἐν ἀσφαλῇ ἔτι.

πρὸς τοῖς αὐγούσιον.

ΕΝ δὲ τῇ καλονμένῳ αὐγούσιῳ, κίον ἐπὶ ἀνέστηκεν, ἐξ αἰσίου ὅσῳ, δὲ μο-
νοειδῆς μὲν τοῖς, ἀλλὰ λίθοις ἐν πρίσθῳ εὐμεγέθει σιῶν. χαλκῶς
δὲ αἰσίου ἐν τε πᾶσι καὶ σεφάναις διαχυθεῖς ποδισβλήτῃσι ταχὺ τῆς λί-
θου, ἐν μὲν τῇ βεβαίῳ σιῶν, ἐν κῶμῳ δὲ αὐτῶς συγκαλύπτῃ. ὁ δὲ χαλ-
κὸς ὅσῳ, ἢ γὰρ χρομα δὲ χροσ δὲ ἀκρῆς πρᾶτος. τῶν δὲ ἀξίαν δὲ πᾶς
πολὺ ἀποδῶν ἰσσοῖς ἀργύρεω ἐν. ἐν δὲ τῇ κίον τῇ κῶμῳ χαλκῶς
ἔστηκεν ὑπόρρων ἢ πᾶς, τετραμμένος πρὸς ἐν, θίαμα λόγῳ πολλῶν ἀξίον.

ἴοικε δὲ βασιτεμνῶν καὶ τοῖς πρόσω λαμπρῶς ἐχομένω, πρὸς δὲ τῶν προδίων,
 ἀμίλει τῶν μὲν ἀριστόρων μετεωρίζει ὡς ὑπὸ βροχῶν τῶν ἑμπεδοκλέους γῆς. ὁ δὲ
 δὴ ἐτεροῦ ὑπὸ τοῦ λίθου ὑπὲρ ἔρχει, οὐ ὑποβῆναι δὲ τῶν ὡς τῶν βασιτεμνῶν ἐκδέχεται
 μὲν. τὸς δὲ δὴ ὁ πρὸς τοῦ οὐτοῦ ξυλάγει, ὡς ἐπὶ τοῦ ἑλίου μὴ ἐξήξει ὑπὸ βάλε,
 ἐν ἐρίμῳ ἔειμ. τούτῳ δὴ τῶ ἵππῳ χαλκῷ ἐπιβίβηκε τοῖς βασιτεμνῶν εἰκῶν, καὶ
 λοσσὼ ἐμφόρης. ἔσταλται δὲ ἀχιμῆς ἡ εἰκῶν. οὐτοῦ γὰρ ἡ οὐχ ἡμα καλουσιν
 ὅπως ἀμπίχεται, τὰς τε γὰρ ἀρβύλας ὑποδέδεται, καὶ τὰ σφυρὰ ἐσι κνημίν
 δωρ χωρὶς. ἔτα ἡρώϊκῶς τιθεράκισαι, ἔκραντο αὐτῷ τῶν κεφαλῶν σκέ
 πει, δόξαν ὡς κατὰ σείοιτ' ἡγεμόνων. αἰγλήν τε πρὸς ἐνθῆναι αὐτὸ ἀπαρτῶ
 πῆι. βλέπει τε πρὸς ἀνίσχοντα πού τῶν ἡλίου, τῶν ἡνιόχων ὑπὸ πόδας οἱ
 μαι ποιοῦντο, καὶ φόρει μὲν χερεὶ τῇ λαίᾳ πόλιν, πρὸς ἀνίσχοντα ὁ πλάσης ὅτι
 γῆ τε αὐτῷ καὶ θάλασσα διεδόλωτ' ὡς. ἔχθρ' δὲ ἔτε ξίφος ἔτε δρεάπον,
 ἔτε ἄλλο τῶν ὅπλων ἔδει, ἀλλὰ σαρῶς αὐτῷ ὑπὸ τῇ πόλιν ἐπίνειται. δι' ἧς δὴ
 μόνον τῶν βασιτεμνῶν ἔτ' τοῖς πολέμοις πεπείσται ἡράτος. προτεινόμεν
 δὲ τῶν χεῖρα τῶν δεξιῶν δὲ τὰ πρὸς ἀνίσχοντα ἡλίου, καὶ τοὺς διακτύλους
 διαπετάσας, ἐκελύετο τοῖς ἐκεῖ βαρβάρους, καθ' ὅσους οἶκοι, καὶ μὴ πρόσω ἵεναι.
 ταῦτα μὲν οὐρ ὡς πῶν ἔχει. Ἡ δὲ πρὸς ξενῶν ἀνθρώπων ἀνείμνος ἀκρῶν
 μέγας τε ἔνοσσι. τοῖς ἀνὴρ τίς θεοσεβῆς ἐν τοῖς αἰῶνι χρόνοις ἰδεῖν ματο,
 ἑλπίων ὄνομα. ἔμεινε δὲ ἔδ' αὐτὸς τοῖς στρατιώταις ἀνέπαφτο, ἀλλὰ τῇ ἐκ
 κλησὶα συνηγαταφλεχθεὶς ἀπαλώθη. ἀνωκοδομήσατο δὲ τοῖς Ἰστυνιανῶν,
 καὶ μὲν κατὰ σκευὴς ἀξιώτορον, πλήθει δὲ οἰκιστῶν πρὸς ἀπὸν μείζω, πρὸς
 σόλῳ τὴν αὐτῇ ἐπετείῳ διεδόρηται χερμάτων μεγάλων, ὅπως δὲ πλείους
 ταλαιπωροῦν μέγας ἀνθρώποις ἴωτο τὰ πάθη, κέρει δὲ τῇ εἰς τὸν θεὸν πρὸς,
 ἡ πρὸς μονωτῆρα ὡς ἡμιστ' ἔχωρ. ἔδ' οὐκ ἐνὶ ὡς ἑτέροις ἀπηναντίας αὐτῷ
 ἔθετο ἐν ταῖς ἰσχυρῶν τε ἔδ' ἀρεαδίου καλῶς μέγας οἰκίας, συνεπιλαμβανόν
 μέγας αὐτῷ καὶ τῇ βασιτεμνῶν θεοδώρας. Τὰ δὲ ἄλλα ἰδὲ ξύμπαντα ὅσα
 τῷ χερσὶ ὁ βασιτεμνῶν οὗτος ἀνέθηκε, τοσαῦτα ἡ πρὸς τῇ μίχθῳ καὶ τῇ μέγθῳ δὲ τῇ
 ὡς τε λεπτολογεῖται ἀμφ' αὐτοῖς ἡ ἀδωάτα ἔειν. ἡ δὲ δὲ ἰτέον ἡμῖν ὑπὸ τῶν
 αὐτῇ ματῶν. πρὸς τῶν ἰσχυρῶν ἐκκλησὶας Ἰστυνιανῶν τῇ θεοτόκῃ ἰδεῖν ματο
 χόθι τῇ δωμάτῳ ἀρχῆς, οὐτοῦ δὴ μεγαλοπρεπῆς τε καὶ παμμεγέθους, καὶ χερ
 μάτων ὅγκῳ ἐξοργασθεῖσας ὑποδύει, ὡς τε ἡντις αὐτῇ μίαν κατὰ μόναν
 θεῶν, εἰς ἑσπερ ἂν τοῖς αὐτῷ μόνον εἰργάσθαι τὸ ἔργον, καὶ πρὸς τοῖς ἡσυχολο
 γῶν ἀπῆντα τῇ βασιτεμνῶν κατὰ τρεῖς τῶν χρόνον. Τὸν μὲν οὐρ ἑνα πῆς
 θεοτόκῃ νεῶν ὡκοδομήσατο πρὸς τῇ πρὸς ὅλῳ ἐν χώρῳ καλῶς μέγας βλαχόρνας.
 ὑπὸ θαλάσσιον δὲ ὁ νεῶς δὲ τῇ, ἱερώτατος τε καὶ σεμνὸς ἄγαλ. ἀγαθεῖν δὲ αὐ
 τῇ εἰσω τοῖς ἰδὲ τοῖς γῆν ἡνιόμνῳ, καὶ μὲν ὑποδύοντο τοῖς σφαλῶν χωρὶς τε
 ταχυμῶν ὅρων, καὶ δὲ μεγαλοπρεπῆς, τοῖς ἀπειροκάλῳ ἐλδύθερον. Ἐτερον
 δὲ ἰδὲ αὐτῷ ἐν χώρῳ καλῶς μέγας πηγὴ ἀνέθηκεν, ἐν ταῦθα δάσθ' ἔδει
 κυπρίσσω ἀμολαφῆς. λειμὼν ἐν ἀπαλαῖς ταῖς ἀρούραις τε θηλῶς ἀνθε
 σι, πρὸς δὲ εὐφορῶν τὰ ὡραῖα, πηγὴ ἀφορητὴ βλύζουσα γαλιῶν τὸ
 ὡς

ἀμύχανα

ὕδωρ ἔστι πῦρ, ἰδρὸς περὶ ὕλην πάντα. ταῦτα μὲν ὁ ἄμφι τὸ τέμενόν
 χῶρον. αὐτὸν δὲ τὸν νεῶν, οὐδὲ ὀνόμασιρ ἐπαξίοις συλλαβεῖν ῥάστωρ, οὐδὲ
 διανοία σκιαγραφῆσαι, ὅδε φησὶ τῷ λόγῳ. ῥοσὸν δὲ μόνον εἰπεῖν ἀ-
 ποχεῖται, ὡς τῶν ἰδρῶν κάλλει τε καὶ μεγέθει ὑπεράσσει τὰ πλείστα. ταῦτα
 δὲ ἄμφω τὰ ἰδρὰ πρὸ τοῦ πόλεως πεποιήται τείχους. τὸ μὲν, ἀρχομένην
 πρὸ τῆς πόλεως ἡμίονα. τὸ δὲ, ἀρχιστὰ πῦρ τῶν χερσῶν καλουμένων πυ-
 λων, ὅς ἐστιν ἄμφι τὸν πόλεον συμβαίνει εἶναι, ὅπως δὴ ἄμφω
 ἀνάντα γύνισα φυλακτικῶς πόλεως εἴη. Ἐπὶ μὲν τὸν καὶ τῶν ἡρώων ὅπως
 ἰδρῶν καλῶς τανύ, τῇ θεοτόκῃ νεῶν ἐκ εὐδελήνην κατεσκεύαστο. Ἐρ-
 χῶ δὲ πόλεως ὁ δεύτερον ὑψηλῆται ἰδρὸς περὶς τε καὶ ἀγασθὸν ὅλως,
 ἀνέθηκεν ἰδρὸς ἀνὴρ ἀγία, ὡς πόλεον θεοτόκῃ γεγονέναι ματέρα πῦρ οἶονται,
 τοῦδε χερσὶ πῦρ. ἀνθρώπων δὲ ἡ πρὸς ἰδρῶν γεγονὼς ὁ θεός, καὶ τριγυρίας
 ἀνέχεται, ἔστιν ἀνέλογον τὰ ἐν ματέρος ἀνθρώπων ἴσα. τὸ δὲ δὴ τὸν νεῶν
 ὁ πολλῶν ἀνέθεμ, ἄμφι πόλεως ἀγασθὸν ἐκ ἀτλῶ, ζωὴ μάρτυρι σεμνὸν ὑπὲρ
 κῶς ἰδρὸς πεποιήται. Τὸ δὲ ἀρχαγγέλου μιχαήλ ἰδρὸν εὐρὼν ἐν βυζαντίῳ
 βραχύ τε καὶ ἀφελῆς ἄγειν, καὶ ὡς ἡκιστα τῷ ἀρχαγγέλῳ ἀνέειδαι πρὸς
 πρὸς σενατόριον πῦρ τὸ πατρικίῳ γεγεννημένον, ὅς τὸν νῦν φαινόμενον τρέ-
 πον μετῴκειν. Ἐς δὲ τὸ χερσὶ ἀποστόλους τὸ πῦρ ὑπὲρ ἰδρῶν τρέ-
 πῳ τοῦδε. πρῶτα μὲν πῦρ καὶ πῦρ νεῶν ἰδρῶν πρὸ τῆς βασιλείας
 αὐτῶν, ἡ ὁρμίστου τὸ παλαιὸν ἐπὶ πῦρ καὶ πῦρ, ὅδε τὸν οἶκον ἔχειν αὐτὸς
 πρὸ τοῦ βασιλείου. ἔπειτα ὁ τέμενόν ἄλλο ἐκ πλαγίου τὸ πῦρ ἀνέειδον,
 ἀγίοις ὑπὲρ ἀνέσει τε καὶ βάνχῳ ἰδρῶν. τὸ πῦρ δὲ τῶν δύο νεῶν
 ἄτρετον δατέρον, ὅτε κάλλους πόρι, ὅτε μεγέθους, ὅτε ἄλλου οὐδενὸς πλε-
 νεκτῶν, ἡ ἰλασσόμενον δεικνύται. ὁμοίως μὲν γὰρ ἐκ ἀτόρῳ τῇ αὐτῇ τῶν
 λίθων ὑπεράσσει τὸν ἡλίον, ὁμοίως δὲ χερσὶ πόριουσία πανταχόθεν
 κατακορὴς ὅστις, ἡ κατακορὴ τῶν ἀνθρώπων. ἐν μὲν τοῖς διαλάσσουσι μό-
 νῳ, τὸ γὰρ μὴ καὶ αὐτοῖς, τῷ μὲν, κατὰ τὸν διαπεπύνηται, τῷ δὲ οἱ κίονες ἐν
 ἡμικύκλῳ ἐκ τοῦ ἐπιπλείστον ἰσῶσι. οὕτω δὲ ἄμφω ἀγασθὸν τὰ ἰδρὰ τὰδε
 συμβαίνει εἶναι, ὡς τε διαφανῶς πόρι τε πόλεως ὅλης καὶ οὐχ ἡκιστα τῶν βασι-
 λείων ἐγκαλῶπισμα τυγχάνει ὄντα. ὡς δὲ πῦρ ἐκ παλαιῶν τοῖς ἀρχείοις
 ἐν βυζαντίῳ νεῶς, μήκει χρόνου κατὰ σειδῶν ἡδὴ, καὶ πρὸς μὴν ἐπὶ ἰσῶσι
 γεγονὼς ὑπόπτος, τὸ πῦρ πόριελῶν, ἀξιώτορον κατεσκεύασεν. ὅδε οἱ λιθουργοί
 τὸ ἰδρὸν διορύσσοντες, θήκας εὐρὼν ξυλίας τρεῖς, γράμματα ἐκκειμένους
 δηλούσας, ὡς ἀνδρείου τὴν λουκᾶ, καὶ τιμοθέου τῶν ἀρχέων σώματα εἴη,
 ἀπὸρ ἀσμένεστα βασιλεὺς τε αὐτὸς καὶ χερσὶ ἀνὴρ ἐμπαντες εἶδον, καὶ
 πόρισεῖλαντες αὐτοῖς τῇ γῇ ἐκρυψαν, οὐκ ἀσπῆμον οὐδὲ ἀγείτονα λειπόντες
 τὸν χῶρον, ἀλλὰ σώμασι ἀρχέων ἀνέμῳ κατὰ σπῆμασιν ὡς εὐσε-
 βεία. εὐδελὸν δὲ ὡς ἀμειβόμενοι οἱ ἀπόστολοι οἶδε τῶν εἰς αὐτὴν βασιλείας
 πῦρ πεφύλασσι τοῖς ἀνθρώποις τανύ. βασιλείας γὰρ εὐσεβοῦντες, οὐδὲ

οἰκοδομήσαν, ἀκοσμοντες ἐ ἀδρυον οὐραν, οὐδὲ ἀξιόχρεον τηλικούτης ἀνείδεται
ἀγίοις, ἡγλῃτε καὶ μεγέθει καὶ φωρὲς αἴγλη, ἥν νεὼν ἡγατελάμπρωσε. τοῖ
δὲ κὸλπον ὑπὸ δάτορα μαρτύειον οἰκοδομησάμενθ, ὃ πρότορον ὅμ, ἀνέθνη
ἡν ἀντίμω μάρτυει. παρ αὐτῶν μάλιστα τῶν τοῖ κὸλπον ἡγίονα, καὶ τὰ μὲν
ἡγάσθησε τοῖ ἰδρὸν πρᾶννομένη, ὑπὸ κλυζόμηναι τῇ φη δαλάτῃς ὑπὸ ῥοῦ, ἥ
εὐχαρι ἐπιεικὲς ἔχει. οὐ γὰρ (ὡς) θορύβω ἥ κλυδώνιον ἐπανεσσηκός, εἰς τοὺς
ἐκείνης λίθους ἀράσσετ, οὐδὲ μεγάλα ἥ κῦμα ἡχῆσαν, οἵαγε τὰ θαλάσσια,
καὶ χιζόμηνον ἀποκρίνεται εἰς εἶδθ ἀφρῶδες. ἀλλὰ πρόεισι μὲν προσπνῆς,
σιωπηλὸν ἥ ὅμ, ὑπὸ τῷ τῇ γῆς. ἡνρὲς ἥ ὅνεως ἡν τετραγώνω εἰς ὑψθ ἐπῆρ
ται, λίθων εὐπρεπεία ἐ χερσὶ ἡγατεκεχυμένη ἡγλῶπιζόμηνθ. τοσοῦτῃ
ἥ δὲ ἔχει μόνον τοῖ εὐρὲς ἥ μῆνθ, ὅς ὅσον δὴ ἥν χῶρον ἥν ἀβέβηλον, ἡν ὡ
ὄργια τὰ ἀφρητα τελείαθ θέμις κατὰ τῶν πλῆθους, ἥ πρὸς ἀνίσχοντα ἡλιον
τέτραπαι, δὴ ἡνερ ξυμβαίνει. ταῦτα μὲν οὐν τῇ δὲ πῶν ἔχει. ἐπὶ κῆρα ἥ ἡγτ
αὐτῇ μάλιστα τῇ κὸλπον ἥ σῶμα, εἰρῶνης μάρτυρος νεὼς ἰδρῦται, ὅς δὴ οὕτω
μεγαλοπρεπὲς ὅλως ἐξείργασαι, ὡς οὐκ αὐ ἔγνωγε φράσαι ἰκανῶς ἔχοιμι. ἡν
ταῦτα ἔκειτο λείψανα ἐκ παλαιοῦ ἀνδρῶν ἀγίων, οὐχ ἡ ἴον ἡ τέσσαρα. οἱ
σρακῶτ, μὲν ξωμάων ἐτύγχανον ὄντες. ἡν λεγῶν ἡ δυνάμει τῷ ἐτάτῳ, ὅς
ἡν πῶν μελιτηνῇ φη ἀρεμνίας εἰς ἥ παλαιοῖ ἰδρῦτο. ἡνίκα γίνω οἱ λίθοι
τόμοι διώρυσσον, κινῶν εὐρον γράμμασι σημαῖνον ὡς λείψανα ἔχοι τῶν
δὴ τῇ ἀνδρῶν, ὅπρ ἐξήνεγκε λεληθὸς τέως ἐξεπίτηδες ὁ θεός. ἐτύγχανε γὰρ ἡ
συναικὸς χαλεπῶς ἄγαρ τοῖ σῶματθ ἔχωρ, ἐπεὶ ξοῦμάς δὲ φόνι ἡ χερῶν
ἡγτὰ ἥ γόνυ ὑπὸ πεισῶν, (ὡς) τριβῆναι ταῖς ὁδῶναις τῇ ἀνδρα ἐποίφ, ὃ πῶν οἱ
αὐτὲς ἀπώτατος ἡν. ἡν ὡ ταῖς ἡμόραις ἀπάσαις αἰπὸρ τῶν παρὰ ἄλφον
ἡορτῶν προτερᾶνθαι, ἡνσεῖαι ἡγαλῶν, σκληραῖνα βιοτῶν ἔαχε, μὴ ὅς βασι
λεῖ ἀλόκοδον οὐραν, ἀλλὰ ἡ ἀνθρώπων ἀμνησῆν τῇ πλῆκῶν ἀπτομένῳ. διούρ
γὰρ ἡμόραι, δὲ ἐγγόνθ ὅς αἰ ἀπόσιτος ὡν. καὶ ταῦτα ὄρθρου μὲν βαθῶς ἐκ
τῶν σρωμάτων ἐπανισάμενθ, καὶ πρᾶρηγορῶς τε φη πολιτείας, αἰτε
αὐτῆς ἔργω ἡ λόγῳ διαχφείζων τὰ πρᾶγματα, ὄρθρῶς τε ἡ μεσημβρινός,
ἡ οὐδὲν τι ἡσον ὑπὸ νυκτῆος, πῶρξω ὡ τῇ νυκτῇ ὅς κρῖτῳ ἰὼν, ἐξανίσταρ αὐ
τῆς δὴ μάλα ὡς πρὲ χαλεπὸς τοῖ σρωμασιν, ἡνίκα δὲ πούροφῳ αἰροῖθ,
οἶνον μὲν ἡ ἀφῆτου ἡ τῇ ἄλλων ἰδωδίμων, ἐκτὲς ἔμνε. βοτάνας ἡ ἡδὲ μόνον, ἡ
ταύτας ἀγρίας ὑπὸ χροῖον μῆνθ τεταριχδύμενης ἀλσίτε ἡ ὄξει. ὅτε πῶ
ρὲς αὐτῷ ἡ ὑδὼρ ἐγίνετο μόνον. οὐ μῆντοι οὐδὲ τούτοις κατακορὲς γέγονε
πώποτε, ἀλλὰ ἡ ἡνίκα δαῖτα αἰροῖρ. ἀπρᾶνσάμενθ τούτων δὴ τῶν αὐτῶ
ἰδωδίμων, εἶτα μεδίει, οὐ πῶν ἰδωδίμων τὰ αὐτῆς. ἡντὸν βερ γίνω ἡ πᾶ
θος ἀκμάζων, τῶν ἀφ τῶν ἰατρῶν ὑπὸ νυκτῆος ἡνενικῆς. μεταξὺ δὲ τὰ πῶν
τῶν ληψάνων ἀκούσας, φη ἀνθρωπείας ἀφῆμνος τέχνης, ὑπὸ ταῦτα ἡ πρᾶγ
μα ἡν τῇ πῶν. καὶ δόξης ἀληθῆς ἡν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις ἀπώναρ. οἱ μὲν
γὰρ ἰορῆς ἡν δίσκον ἡν τῷ τοῖ βασιλῆως ἐτίθεντο γόνυ. ἀφανίζεται δὲ τὸ πᾶ

πύργῳ ἐνθενδε ἰόντι, ἄκρα τίς ἀπορροή, παρὰ τὴν τοῦ πορθμοῦ προβέβληται
 ἡ ἰόνα, ἐφ' ἧς μαρτύριον παντελεσμένου ἁγίου εἰσῆκει, ἀρχιῶτε ἀπλημέ-
 νως πεποιημένον, καὶ χρόνῳ μακρῷ πεπονηκός, ὅπου ἐνθενδε πόριελοι ὁ
 βασιλεὺς μεγαλοπρεπὲς τὰ μάλιστα ὠκοδομήσατο, ἥν' ἐκείνη ταυῦ ὄντα
 νεώρ, τῷ τε μάρτυρι διάσωσάμεν τὴν πᾶν, καὶ τῷ πορθμῷ κάλλῳ ἐν-
 τεθεικός. τούτου δὲ τοῦ τεμένους ἐπίπροσθερ ἐν χώρῳ τῷ ηὐλουμένῳ ἀργυ-
 ρονίῳ, πῶς ὡς ἡ παλαιὸν ηὐταγῶγιον, οἷσ' ὅπου ἡ νόσος τὰ ἀνήκεστα ἐλαβή-
 σατο, ὅπου ἔδ' χρόνῳ διεξώγος ἦδ' ἡ τὰ ἴσχατα, προθυμία τῇ πάσῃ ἀνανεώ-
 σατο, ἡννοσάμενον τοῖς οὕτω ταλαιπωρουμένοις ἀνάπαυλα. παρὰ δὲ τὴν
 αὐτὴν ἡ μὲν χάριον ὀνομαζομένη τοῦ χωρίου ἐγγὺς δ' καὶ νῦν ἰδρὸν ὀνομάζεται, νεώρ
 τῷ ἀρχαίῳ ἄλλοι ἐδείματο, ἰδρὸν δὲ διαφθόρῳ. ἡ τρύφῃ ἡ ἀνέθηκεν
 ἰδρὸν μάρτυρι, ἐν τῇ τ' πόλει ἀγῶ, πόνωτε καὶ χρόνῳ πολλῷ δὲ κάλλῳ
 ἀποτετορυμένον ἀμύθητον, ἐπὶ ἡ μὲν καὶ μὲν αὖ μάρτυρι ἐδ' ἐν ἔδῳ
 ἐβδόμῳ. ἐν ἀειδοῦ δὲ εἰσιόντι δὲ τὰς χευστὰς ηὐλουμένας πύλας, ἵας
 ἀγίας μαρτύριον εὐρὺν ηὐταπεπονηκός, πολυτελείᾳ τῇ πάσῃ ἀνανεώσατο.
 τὰ μὲν οὖν ἀμφὶ τῆς ἰδρὸς ἐργασμένα ἰουστινιανῷ τοιαῦτά εἰσι. τὰ δὲ ἀνὰ
 πᾶσαν διαπεπονημένα τὴν ξωμαίῳ ἀρχῇ, ἔχουσα διαειρημεῖσθαι χαλε-
 πόρτε εἰσι καὶ λόγῳ παντελὲς ἄπορον. καὶ τί λέγω τὰ ἀνὰ πᾶσαν τὴν ξω-
 μαίῳ ἀρχῇ; οὐ δὲ τῇ ἐν ταῦτα αὐτῷ ἄλλῳ οἰκοδομημάτων πεποιημέν-
 νων ἔχουσι ἐπελθεῖν ἑσθιὸν λόγῳ. ὡς ἐγκεφαλῶν δὲ φράσαι τὰ ἀξιολογῶ-
 τά της τε ἄλλης πόλεως καὶ τῇ βασιλείῳ, ἀπὸ αὐτῶν αὐτῶν εὐπρεπίερον
 μετεσῆκε, οὐτι μοι ἀναγκαῖον ἔδοξε εἶναι. ἅπαντα γὰρ μοι δὲ ἡ ἀκριβὲς ἐν
 τοῖς ἑσθιῶν τ' πολέμων διεδήλωται λόγοις. ποσόντορ ἡ μόνον ἐν γε τῷ πρῶτῳ γε-
 γράφεται, ὡς τ' βασιλείῳ, τὰ τε προπύλαια καὶ ἡ ηὐλουμένη χαλκῇ, μέχρι
 δὲ τ' ἀραιῶς λεγόμενον οἶον, ἐκτε τ' βασιλείῳ, τότε βαλανείον, ὁ δὲ ξύστιπος,
 αἰτε μεγάλα σφαῖρα, καὶ τὰ ἑσθιῶν ἐξ ἧς ἅπαντα μέχρι δὲ τὴν ἀγορὰν ἡ
 κωνσταντῖνος ἐπώνυμός εἰσι. τούτου δὲ ἔργα τοῦ βασιλέως τυγχάνει ὄντα, πρὸς
 αὐτῶν τῶν ἡ τὴν ὀρμίσσῃ ἐπώνυμον οἰκίαν ἀγῶντα εἶσαν τ' βασιλείῳ, πᾶν
 λάξας τὴν καὶ ὅλως δὲ ἡ ὑπὸ φανέρωτον μεταρροσάμεν, ὡς τοῖς βασιλείοις
 ἐπιφθῶς πρίπειρ, ἔδ' παλατίῳ ἐν τεθεικεν. ἐσι δὲ τίς ἀγορὰ πρὸ τῇ βασι-
 λείῳ πρίσυλ, αὐγασαῖον ηὐλασιν τὴν ἀγορὰν οἱ βυζάντιοι. ταύτης δὲ
 τὰ πρὸς τὴν βυζαντινὴν ἰσχυρὰ, ἰουστινιανῷ βασιλέως ἔργον, ἐν δὲ ξυμῶ-
 ῶν τοῖς ἀρχιμένῳ ἡ ξωμαίῳ σύγκλητῳ ἐν αὐτοῖς ἰσχυρῶν ἀγῶν. ταύτης
 δὲ τ' ἀγορὰς δὲ πολλῶ ἀποθερ τ' βασιλέως οἰκία εἰσι. ὡς πρὸς ἡ φασί, ἡν λένουσα
 ἐξ ὀνυχὸς ἰσχυρῶν, ἡ τῶν δὲ οὕτω τ' βασιλείῳ τὴν δυνάμει ἐν τ' προτεμνίσ-
 μαρ, οἱ τὰ δὲ ἀναλεγομένοι εἰσονται. τριῶν ἡ τ' προτεμνίσμα δὲ τὴν ἡ ἀγῶ-
 σι χαλκῇ, ὅρθοι τοῖς ἡ ἀναομήκεις ἐν τετραγώνῳ εἰσῶσι τίσσας. προβέ-
 βληται δὲ πρὸ ἀμφὶ τὴν γωνίαν αὐτῶν ἐκαστον, λίθων δὲ μάλα ἐργασμένων
 ἀνάσας. τῷ τοίχῳ μέχρι δὲ τὴν ὑπερβολὴν ἐξ ἐσθιῶν ἀναβαίνουσα δὲ δια-
 κρήσῃ τ' χωρίῳ ἡ κάλῳς. ἀλλὰ τὴν αὐτῶν ἐν τεθεικε τῇ τ' ἐμφερὲς ἀρμονίας.

Lacunula hic
habet exēplar

ὑποδρῆναι τὴν αὐτὴν ἀφίδες οὐκ ἔστιν, ἀνέχεται τ' ἐν μέσῳ τοῦ παντὸς ὁροφῶν,
 ἐν σφαιροειδεῖ μετὰ τοῖς ἐπικυρτοῖς μύλοις, ἐναβρύνεται τ' αὖτε ταῖς γραφαῖς ἡ ὁροφὴ
 πᾶσι, ὅτε τῶν κρητῶν ἐντακύνει τε. Ἐὰν διαχυθῇ ἐν ταῦτα παγέει, ἀλλ' εὐαίμοι
 δεῖται τῶν κρητῶν λεπτῶν τε καὶ χρωμασίων ὡραῖοις μέναις παντοδραπαῖς, αἱ δὲ τὰ
 τε ἄλλα καὶ ἀνθρώπων ἀπομιμοῦνται. ὅπῃ δὲ αὐτὴ τὰ γράμματα ὅστις, ἐγὼ
 δηλώσω. πρὸς δὲ καὶ μάχην, Ἐὰν ἀλίσκονται πόλεις παμπληθεῖς, πῶν μὲν
 ἰταλίας, πῶν δὲ λιθύνης, καὶ νικᾷ μὲν βασιλεὺς ἰστανιανὸς ὑποστρατηγῶν πρὸς
 λιβαρίῳ. ἐπαύεισι δὲ πρὸς τὴν βασιλίαν τ' ἐστὶν ὁ δὲ μαχόμενος ἔχωρ ἀκραιφνέως ὅλον ὁ
 στρατηγός, καὶ δίδωσιν αὐτῷ λάφυρα βασιλείας, καὶ βασιλείας, Ἐὰν πάντα τὰ ἐν
 ἀνθρώποις ἐξείσια. καὶ τ' ἡ μείσση ἐστὶν ὅτε βασιλεὺς καὶ ἡ βασιλὶς θεοδώρα,
 ἐοικότες ἀμφω γεγενῆσιν τε, καὶ νικητὴς ἐστὶν ὁ δὲ μαχόμενος, ἐπὶ τῇ βασιλῇ
 Ἐὰν γότθων βασιλεὺς, δωρεῖται αὐτῷ τὴν ἀγωγίμοις παρ' αὐτῶν ἡγεσσι. πόρῃ
 σκεῖται αὐτὸς ἡ ἑσθμῶν βουλὴ σύγκλητος, ἐορτάσαι πάντες. τοῦτο γὰρ αἱ τῆ
 φίδες δηλοῦν αὐτῶν πρὸς τοὺς ἰλαρόν αὐτῶν ἐπαινεῖται. γαυροῦται οὖν
 καὶ μετὰ τῷ βασιλεὶ νέμοντες αὐτῷ τῷ ὄγκῳ τ' ἐπεπραγμένων ἰσθμῶν ἡ μάχη.
 Ταῦτα μὲν τῇ δὲ πηχέει καὶ τ' προσηνέως ἐσπλέοντι δὲ τὰ πρὸς τῷ πόλει,
 βαλανεῖον ὅστις ἐν δημοσίῳ ὅπῃ ἀρεκαδιανῶν μὲν ὑπὸ καλῇ τ' κωνσταντίνῳ πο-
 λιν ἡ ποικίλῳ δὲ αὐτῶν κοσμεῖται. αὐτὴν ἐν ταῦτα ὁ βασιλεὺς ὅτος ἐδείματ', τ'
 μὲν πόλεως προεβλημένην, τῇ δὲ θαλάσῃ ἐν ἡσυχίᾳ πρὸς ἡγεμονίᾳ, ὥστε καὶ
 προσδιαλέγονται τοῖς πλείουσιν οἱ τῶν πρὸς τῷ πόλει πρὸς τῷ πόλει.
 ὅτι θαλάσσης τ' γειτόνημα τῇ αὐτῇ ταυτὴ ἔχει. καλωπιζομένη δὲ τῇ δὲ
 αὐτῇ ὅτι, ποδὶ πνεομένη δὲ ἀπαλαῖς οὐραῖς ταῖς αὐτῆς αἰραῖς, Ἐὰν κίων
 δὲ καὶ μαρμαρῶν κάλῃ ὑποδρῶν, τὰ τε αὐτῆς ἐσθμῶν τὰ ὑπὸρθε καλύπτει
 πάντα, ὡς ἡ αἰγλή ὑποδράγει λουμὴ πρὸς δὲ, ταῖς τ' ἡλίου αὐγαῖς ἐπιφύως
 ἀπεσφάπτου. καὶ μὲν Ἐὰν εἰσὶν αὐτῶν κοσμοῖσι παμπληθεῖς, αἱ μὲν χαλ-
 καὶ, αἱ δὲ τῷ λίθῳ ὑπὸ ξυδοῖται, θέαμα λόγου πολλοῦ ἀξίον, εἰς αἰῶνα αὐτῶν
 δὲ τὰ ἀθηνάϊον, ἡ τ' σικυνονίου λυσίππῳ ἐργον, ἡ πρᾶξιτελος αὐτὰς γεγόνε-
 ναι. ἐν ταῦτα Ἐὰν θεοδώρα ἡ βασιλὶς ὑπὸ κίον ὑψηλοῦ ἵσταται. τὸ γὰρ αἰνα-
 τέθεικεν ἡ πόλις αὐτῇ ὑπὸ τῇ αὐτῆς χαριστικῶν. καὶ ἡ μὲν εἰκὼν εὐπρῶ-
 ὄσωπος, ἀλλὰ τῇ βασιλίδι τῷ καλῷ ἐλάσσων, ἐπεὶ αὐτῆς τῶν εὐπρῶ-
 πῶν λόγῳ τε φράσαι καὶ ἰνδάλματι ἀπρμιμείδῃ ἀνθρώπῳ γε οὐκ ὡς πάν-
 τας ἀδύνατον εἶναι. ἀλουργός δὲ ὁ κίων, καὶ πρὸ τοῦ ἐκτυπώματός ὅτι
 δὲ βασιλίδι φέρει διαφανῶς ἐνδεκνύμην. ὅπου δὲ ὑδατὸς εὐπρ-
 οῖας ποδὶ ἐν ταῦτα διαπεπύνηται τῷ βασιλεὶ τούτῳ, αὐτῇ δὲ δηλώσω. θέ-
 ρους ὥρα ἡ βασιλὶς πόλις, ὑδατὸς ὑπερῶν. τοῦ γὰρ καιροῦ τῶν κρητῶν
 αὐχμὸν ἔχοντος, ἔλασσον ὡς ἡ καὶ τὰς ἄλλας ὥρας αἱ πηγαὶ τ' ὑδρὸς ἀπ-
 βλυσάνουσαι, κατὰ δεσδράν πρὸς ἔχοντο τῶν ὀχεταγωγίαν τῇ πόλει. διὸ δὲ
 ὁ βασιλεὺς ἐπευδοῖται αὐτῇ. καὶ τῶν βασιλέων ἐστὶν ἵνα δὲ τὰς δίνεας πρὸς
 σκεδάζονται οἱ τε δῆτορες καὶ εἰσαγωγέες, καὶ εἰπὺς ἄλλοι τῶν ἐξου-
 τῶν μελοῦνται, αὐτῇ πρὸς δὲ ὑποδρῶν, πρὸς ἡγεμονίᾳ μὲν καὶ εὐρὺς ἵνα
 νῶς

νὸς ἔχουσα, ἣν τετραπλόρῳ δὲ πρίσυλῳ, ἐκ αὐτῆς γεώδους ἐδάφους, ἀλλ' αὐτὴν
 πέντερας πεπερικμένη. ταύτην δὲ βάθους μεγάλης χεῖμα κατωρύξας ὁ βασι-
 λεύς, τοῖς ὕδασι δὲ θόρῳ ἣν αὐτὴν δειώ, θησαυροὺς ἔθετο. δεξιόμηναν γὰρ τὰ
 ἑλντρεα τὰδε τοῖς ὕδασι τὴν ἐπιρροὴν ἀπορροῦντο, αὐτὴν καὶ τοῖς δεξι-
 ομῆσι πρὸς ἑαυτὴν πόρον. οὕτω μὲν μὴ προσδεῖν βυζαντίοις ποτίμων ὑδάτων
 ἰστανιανὸς διεπράξατο. καὶ βασιλεία δὲ ἀλλὰ χεῖρα δεδνημίστην αὐτῶν
 καὶ οὐρῶν, ἣν τε τὰ ἡράϊα, καὶ ἰστανιανὸν αὐτῶν καλῶμεναι. ὡς δὲ ἡ
 ῥ' μεγαλοπρεπὴς αὐτῶν τῶν τεχνῶν ἡκιστα μὲν, ἐπεὶ ῥ' ὁ γὰρ αὐτῶν αὐτῶν
 πρεπὴς λόγῳ φράσαι ποτε ἰκανῶς ἔχοιμι. ἀλλ' ἀρχήσῃ ταῦτα εἰπεῖν
 βασιλείᾳ τῇ, καὶ πρὸς ἰστανιανὸν γεγονέναι, πρὸντος τε καὶ ἐπιτεχνῶ-
 μένου, καὶ ὁ δὲ γὰρ ἀπὸ τοῦ πρῶτου, ὅτι μὴ χεῖμα τῶν κατωρύξεων. ταῦτα γὰρ ὁ
 οἶόν τε ἐστὶ μὴ καὶ λόγῳ κρατεῖν. ἥνταῦθα δὲ καὶ συνέπας ἀρχὴ τὸν δὲ
 πρῶτον ὅρ. ἀκτὴν γὰρ εὐρὴν ἡκιστα μὲν, ῥίστε ἀνέμοις καὶ τῶν ὁδῶν ἀπο-
 κειμένῳ, σωτήριον εἶναι τοῖς πλείστοις κατεστῆκετο. τὰς κίβωτους καλῶμεναι
 ἀναρῶντες καὶ πᾶσι μεγέθει πεποιημένῳ, ἡκιστα μὲν αὐτὰς ῥ' ἡ
 ῥ' ἐν ἡγεσίᾳ ἀπὸ τοῦ ἡλίου, αἶτε τῶν πρῶτων καὶ ὑπερῶν ἐτόρῳ ἣν
 τὰς ἐπὶ ἀπορροῇ ἡνθίμῳ, ῥίχους πλάγιους ἀπεναντίας ἀλλήλων, ἀνέ-
 σκετο δύο ἐκ τῶν ῥ' ἀβύσσος κρηπιδῶν μέχρι δὲ τῶν ὕδατων. πέντερας τε τοιοῦ-
 τος ἀπὸ τοῦ πρῶτου ἐμβέβληκεν, ὡς δὲ πρὸς τοῖς ὁδοῖς ἀραιοσμένῳ, ἡ τῶν
 κλυδωνῶν ἐπιθέσις ἀποκρέσσεται, καὶ ἀνέμοις χεῖμα ὡς κατεβαίνῃ
 σιληρῶ, διαμῆναι τὰ ἡνθῶν ἡσυχῇ ἀπαντα τῶν τοίχων, μετὰ μίαν ἀπο-
 κεισμένην αὐτῶν ἡμῶν τοῖς πλοίοις εἰσόδῳ. ἥνταῦθα καὶ ἰδὼν τεμένη
 πεπικνῶνται ἡ πόρτοι ἐμπροσθεν δεδιήκνται. καὶ σῶας καὶ ἀγῶας καὶ λουτρῶ-
 νας ἣν δημοσίῳ, καὶ τὰ ἄλλα σχεδόν τι πάντα, ὡς δὲ ἡνταῦτα τῶν ἣν τῇ
 πόλει βασιλείᾳ ἡλαττοῦσθαι μὴδεῖν, καὶ λιμένα δὲ ἄλλοι ἐτεκνῆναι, ἣν τῇ
 ἀντιπόρῳ ἡπείρω, ἣν τοῖς ἐν τῇ πόλει ἐπὶ πλοίοις τοῖς ἡράϊοις τῶν δὲ ὁ πολλὸς ἀπο-
 θεῖν. τὰ μὲν οὖν ἰστανιανὸν ἣν πόλει δημίονε γινώσκῃ τῇ βασιλείᾳ ὡς δια-
 βραχυτάτῳ εἰπεῖν, ταῦτά πη ἔχει. ὅς δὲ ἡ μόνον ἡμῶν ἥνταῦθα δὲ ἀπολέ-
 ληται, αὐτῇ δὲ δὴλώσω. ἐκ πάσης γῆς ὁμιλος ἀνθρώπων τῇ πόλει πάντῳ
 πρὸς ἐπὶ σὺν ἔρχεται. πᾶσι γινώσκῃ δὲ αὐτῶν ἡγεσίᾳ ἡ πρῶτος πρὸς τὴν πόλιν
 ἡ ἡλῶν, ἡ τῆς πόλεως. πολλοὶ δὲ πᾶσι οἷς δὲ τὰ ἡντὶ τῶν οἰκίᾳ οὐκ ἣν κα-
 λῶ κείται, βασιλείᾳ δεσπόμνοι τῇ πόλει ἡνθῶν γίνονται, διαβίαν ἡνθῶν
 ἡ πρὸς τὴν πόλιν, ἡ ἐν τῇ πόλει, ἡ μὲν πρὸς τὴν πόλιν, οἷς πρὸς τὴν πόλιν ἀμ-
 χαλῶ καὶ οἰκίας ἡνθῶν ἀνίστην, ὅς οἱ οἷς τῇ πόλει ἡνθῶν δὲ
 πρὸς τὴν πόλιν μίαν ὡς. ταύτην δὲ αὐτοῖς ἰστανιανὸν ἡ βασιλὴς θεοδώρα τῶν
 ἀρῶν ἡνθῶν. τῇ δὲ δαλῶσθαι ὡς ἀγῶν, ἡνθῶν δὲ ὁ χώρος ἡλῶν
 ταῖς ἀγῶσι γὰρ οἷμαι ὅτι παλαιὸν ἀνέστη, ξενῶνας ὑπερμεγέθει ἐδείξαντο
 ῥίς τὰ τοιαῦτα ταλαπορομένοις αὐτῶν καὶ γινώσκῃ κατελντήρια.

Λόγῳ

τετραγώνῳ ἐδείματο. καὶ τὰ φρον εὖρος τε καὶ βάθος ἱκανῶς ἔχουσαν ὡδὶ μακρὰ καὶ ῥύξας, ἡκάτορον αὐτῆς τῷ προτειχίσματι ἢ πλάτος αὐτῆς, ἔστω τῶς πολεμίοις τὴν εἰς τὸ τείχος ὡς δὲ λήρ ἀνιέχαιτο. ὕδατος ἢ ἐργάτων ἔλντρα, πῶς ἢ τοῖς ποδὶ βόλῃ καὶ τοῖς προτειχίσματος μεταξὺ, πῶς δὲ ἀγχίστα τοῖς νεῶς βαρβολομαίῳ ἀκρότω ἀνιέται, πρὸς διονυτὰς ἢ ἡλιον. εἴη ἢ ποταμός, ἐκ προασείῃς ᾧ πόλεως διέχοντες αὐτῶν σημείων δινοῖν, ὃ δὲ κούρδης ὡς καλεῖται. ἐφ' ἡκάτορα ἢ αὐτὸ σκοπῆλιν δύο ἀνέχεται ὑποράγειν συληρῶς, ἐπιπῶνται δὲ αὐτῶν ὅτε τὴν πόλιν τρέπω τοῖς δὲ. ὅχετόν ἢ ἐν τοῖς ποδὶ βόλῃ πεποίλνται μέγα, ὅθεν τοῖς διέσι δὲ σιδεροῖς τὸ τοῦ ὅχετος σῶμα, συχνοῖς τε ἔως παχυτάτοις καταλαβόντες, τοῖς μὲν ὀρεθοῖς, τοῖς δὲ, ἐγχερούσις, διὰ πρᾶξιν τῷ ὕδατι ὅτε τὴν πόλιν ἐσθίηται εἶναι. οὕτω τοῖνυν εἰς τὴν πόλιν εἰσὶν, καὶ τὰ ἐκείνη ἔλντρα ἐμπλησάμενοι, ἐκβάλλει ὅτε ἐτέραν τινα ᾧ πόλεως χωρῶν. πρὶν δὲ τὰ ταύτης πεδία, ὅτε πολιορκίαν εὐπετὴ ἐπρίητο τὴν πόλιν. ἐν ταῦτα γὰρ ἐν στρατοπέδῳ εἶναι τοῖς πολεμίοις, τῇ τῷ ὕδατος πρὶν οἰα, ὃ χαλεπὸν ἔστι. ὅπρ' ἵνα μὴ γῆνται διέσκηπται, εἴ τινα τῷ πρᾶγμα πᾶσι εὖροι. ὃ δὲ θεὸς αὐτῶν τὴν ἀμνηχανίαν ἰώμενοι, ἀπαυρμαπᾶσας τὴν πρᾶξιν, μελήσει τὴν πόλιν ὅθεν μετὰ διέσωσται. ἐγχερῶς ἢ δὲ ὡς. ἢ τις ἐκείνη στρατομαχίῳ, εἴ τι ἵνα ὅτε ὅθεν εἰδῶς, εἴτε αὐτόμαρς εἰς τὸ τοῦ γένους, ἢ πρὶ τὰς οἰκοδομίας τεχνιτῶν ἐταιριάζμενος πολλῶν ὁμιλον διώρυχα ἐκείλιν ἐν τῇ τῷ ποδὶ βόλῃ γένηται, ὅτε ὡς ὅτε πῶς ἐν ταῦτα εὐρήσκειν ἐκ μυχῶν ἀκρόβουλον ᾧ γῆς. κυκλοτερεῖ δὲ τὴν διώρυχα ποιησάμενοι, ὡς πλείστον ἢ βάθος κατῆγε. τὸ τοῦ πόλεως σωθῆναι ἐγγόνει, ὅθεν μετὰ ἐξαισίῳ κατὰ ῥᾶ γῆντων, ὃ ποταμός ὅτε ἐπεμνήσθη ἀρτίως, πρὸ τοῦ ποδὶ βόλῃ μορμύρων, ἀρθεῖται ὡδὶ μέγα, σωῖσται ὡδὶ ἢ τείχος, πῶς ἢ λιμνάζων, πῶς ἢ κυρτάμενός τε, καὶ κυματίας γένηται. ἔστι δὲ κατὰ σείσας ἢ τείχος, καὶ τὰς πύλας ἀναπετάσας κατὰ λαμβάνει τὴν πόλιν, καὶ αὐτῆς πάντα πρὶν πῶς, καὶ φορὸν ἐν γῆντι μέγα ἐπαγαγόμενοι, ὅτε τὴν διώρυχα ἐμπέσωρ ἀφανίζεται. καὶ τοῖς πῶς ἐν μίση τῇ γῆντι ὅτε ποταμός ὅτος, πρὶν πῶς τε τῷ ὕδατι ῥυθισαμένους ἐργασάμενος, φορὴν μὲν ᾧ πόλεως ἐξω διὰ τῆς ἐξόδου, αἰπρὸς αὐτῶν πεποίλναι ἐξέπλησται, ὡς πρὸς μοι ἢ ἀγχος δεσπῆνται. ἐπειδὴ αὐτῶν πολεμίων στρατὸς ὡς πολιορκίῳ τὴν πόλιν ἰοι, τὰς μὲν δὲ τῆς σιδεροῦ ὀρεθῶν ἐξόδου ὡς βήσαντες, ἢ ποταμὸν μεταπορεύεται βιασάμενοι, ἀνάγκη χειροποιήτω, ὡδὶ τὴν διώρυχα ποδὶ γῆς, ἔστι ἀπ' αὐτοῖς πολεμίοις πεποίλναι τῇ πᾶσι τῷ ὕδατι, διὰ λῦσαι τὴν πολιορκίαν. ταῦτα μὲν ἐν πόλει δάρας ἰσχυριανὸς κατεσῆσται, ὅθεν ἢ προσεποίησε τρόπον τῇ πόλει μὲν αὐτῇ πᾶσι πρὸς τὸ ποταμὸν συμβῆναι ῥιούρην, ἐγὼ δὲ ἡλώσω. Χρύσις ἢ ἡς ἀλεξανδρεὺς μηχανοποιὸς δεξιός, ὅτε πρὸ βασιλείῃς τὰ ὅτε τὰς οἰκοδομίας ἀναρῆται τὰ πλείστα. ὅτε ἀπεδήμει μὲν ἡνίκα ἐν τῇ πόλει δάρας, ἢ ἐν τῷ ποταμῷ πᾶσι ξυμπίπτει, ἀκηκοὺς δὲ καὶ πρὶν ἀλγῆσαι, ὅτε κοίτῃ ἀπεχώρηκεν. ὅτε δὲ ὅθεν τῶν αὐτῶν εἶδεν. ἰδούκει οἱ πρὸς ἐν τῷ

οὐείρω ὑπόρφυός τε καὶ τὰ ἄλλα κρείσσων, ἢ ἀνθρώπων εἰσέεσθαι, μηχανήν
 πινὰ ἐνδείκνυσθαι, ἢ αὐτὴν διακωλύειν ἢ ποταμὸν ἰκανῆς εἶναι. καὶ ὁ μὲν αὐτὸς
 πῆμα θεῖον ὑπορπῆσας ὁ πρῶτος, τῷ τε μηχανῇ ἔτι τῷ τοῦ οὐείρου ὄψιν,
 ὅς βασιλεῖα γράφας ἀνέκρινε, σκιαγραφῆσας τῷ ἐκ τῶν οὐείρων διδασκαλίαν.
 ἐτύγχανε δὲ ὁ βασιλεὺς προακηκῶς, ἔτι ποδῶδως ὡς ἴσιν συμπεπρωκῶς
 γεγονῶς, ἰσίδωρόν τε καὶ ἀνθίμιον μετεπέμπερ, ὡς πρὶν ἐμπροσθεν ἐπεμνή-
 σθην, καὶ τὰ ξυμβεβηκότα ὑπὸν ὁρῶν, ὡς πρὶν ἐκ πινος ὑπὸν ὁρῶν, ἰσικα-
 γράφει αὐτογνωμονῆσας ἐκ τοῦ πᾶσι δόξον, ὃ δὲ τῷ οὐείρου ἐκτύπωμα ἴδω, ἔπει-
 γρὸς χεύσου ἰδῶν γράμματα. ἐπὶ δὲ τῇ βουλῇ ἡγεμονίης, ἡκέτις βασιλεῖ,
 τῷ χεύσου ὑπὸν ὁρῶν, καὶ τῷ οὐείρου ὁρῶν ἐκτύπωμα ἴδω. καὶ ὅς με-
 ταπεμψάμηνος τῶς μηχανικῶς, αὐτὸς ἀναιεούδης τῇ μνήμῃ ἐκείλθεν, ὅς δὲ
 σοφίῃ ἀμφὶ τῷ ἔργῳ ὁ πρότορος δοκοῦντα εἶναι. οἱ δὲ ἀπεσμάτισον ἐφεξῆς
 ἀπαντα, ὅσα βασιλεὺς ἀπαυδαδιασάμην, ἐπὶ ἡγεμονίῃ γνέσθαι. καὶ τότε δὲ
 βασιλεὺς, τὸν τε πρὸς τὸ χεύσου σαλόντα, καὶ τὰ γράμματα ὑπὸν ὁρῶν, κα-
 τέστησεν αὐτοὺς ἐν θαύματι μεγάλῳ, ἐν ᾧ πρὶν ὁρῶν ὡς ἀπαντα ὁ θεὸς
 ἠωδιαπράσσειται τῷ βασιλεῖ τούτῳ τὰ τῇ πλιτεια ἠωοῖσιντα. ἐκράτει
 τοῖσι καὶ τῷ βασιλεῖ ἐπίταξις, ὑποχωρούσης μηχανοποιῶν σοφίας καὶ
 τέχνης. καὶ γίνεται ὁ χεύσης ἐν πόλει δάρας ὑπὸν ὁρῶν οἱ πρὸς τῷ βα-
 σιλεῖ ὑποτελέσαι τὰ μηχανήματα ἀποδῆναι τῇ πόλει. ἐπὶ τῇ τε τῷ ὑποτε-
 λεματῇ τῷ πρὸς τῷ ποταμῷ. μεταξὺ σκοπέλῳ ἐκατόρην, ὡς δὲ καὶ μίσην ὁ πο-
 ταμὸς πρὸς τῷ ποταμῷ φέρεται, ἀντιτεχίσμα ἐκτεκνύειν ὅπως τε ἡ εὐρύς ἰκα-
 νῶς ἔχω. οὐπρὶς τὰ πόρτατα, οὐτῶ δὲ ὁρῶν ἐκατόρην πανταχόθεν ἐν τῇ πόλει, ὡς ὁ
 ὑδάτι τοῦ ποταμοῦ ἐν ταῦτα, μὴ ἰστανιανῶς ἴσταν. τὸ τοῦ δὲ ὁ ἔργον οἱ ποδὶ
 ταῦτα σοφοί, φράκτιν ἢ ἀρίδια καλοῦσι. θυρίδας δὲ ἐν τῷ ἀντιτεχίσματι
 πεποιήκτι, ὡς τε τῷ ποταμῷ πλημμυροῦν ἐξαπινάως ἐν ταῦτα, μὴ παντὶ
 τῷ ῥοδίῳ πόρτατῳ χωρεῖν εἶναι. ἐκροῦν δὲ καὶ τὰς ὁπᾶς ἀφ᾽ ἐν τῇ βραχέει
 πινὰ τοῦ ὑπορβάλλοντος ὄγκου καταμικρὸν ἀπολήγειν αἰεὶ, καὶ τὰς πύλας
 ἀσπρὶ τοῦ πρότορος διασάμην, ἐξαπινάως ὁ ποταμὸς ἀνέπτασε, ποδῶν
 ἐν τῷ ποταμῷ, λίθοις μὲν παμμεγέθεσι τῷ ποταμῷ αὐτῷ ἐφάξατο χωρεῖν,
 ἀγχις δὲ τῇ ἐν χώρῳ αὐτῇ κατὰ τὸν κρημνῶδες τῷ πρὸς τῷ αὐτῷ ἐβέβη,
 οὐ δὲ τῷ ποταμῷ βάσιμα ὡς ἡκιστα ἴδω. ταῦτα μὲν οὐρ οὕτως. ἴδω δὲ τις ἐν πό-
 λει τῇ πολλῇ ὑδάτος ποδὶ ἀμηχανία, οὐδὲ ἀναβλυσάνουσιν ἔχον ἐν ταῦ-
 τῷ κρημνῷ. ἀλλ' οἷς μὲν ἀγχετάτω ὁ ποταμὸς κατὰ τὰς ἀμφόλους ἐφέ-
 ρετο, οἷς δὲ ταλαπῶρος ἀφ᾽ ὁρῶν ἐπινον. οἷς δὲ ὡς ἀπῶτάτω τῷ ποταμῷ
 ἐκροῦς τὰ οἰκία ἐτύγχανε, τούτοις δινοῖν ὁ πρότορος ἐπαύαγες ἴδω, ἢ τὰ ἔοχα
 τα πονομεγέθους ποιεῖν, ἢ δὲ ἔτι ἐχομεγέθους ἀφ᾽ ὁρῶν. ἀλλ' ὅχετον βασιλεὺς
 ἰστανιανὸς ἐκτεκνύειν μέγαρ. ὡς δὲ τῷ ὑδάτι πειραγαγῶν πανταχόσε τῇ
 πόλει τῷ ἀφ᾽ ὁρῶν τοῖς τῇ δὲ ὡκηνῶν δὲ ἴδω. καὶ ἴδω πεποιήκτι δύο,
 τῷ τε μεγάλῳ ἐκκλησίᾳ καλουμένην, καὶ τὸν τοῦ ἀποστόλου βαρβολο-
 μαίου νεῶν. ἐπὶ μὲν τῇ ἑῶν ἰστανιανῶν καταλυθῆναι εἰδέματα παμπλη-
 θῆ, ὅπως

θῆ, ὅπως δὴ τῆς τῆδε ὠκημένης, μηδ' αὖτε ἰσχυροῦς. καὶ ἀμίδης δὲ πόλεως
 τὸ τε τείχε' ἔ' ῥ' προτείχισμα ὑποπλάοντα ἐξίπληλα γνήσεσθαι, νῆατινί
 καταλαβὼν οἰκοδομία, τῇ πλείων ἀσφάλεια ἀνέσσωσιν. ὅσα δὲ καὶ τοῖς
 φρουρίοις αὐτῶν εἰργασθαι, ἀπὸ τῶν τοῖς ὁρίοις τούτων δὴ τυγχάνει τῶν πό-
 λεων ὄντα, ἐρῶν ἐρχομαι. ἐκ δ' ἀρας πόλεως ἰόντι δὲ τὰ πρῶτον ἡδὴ, χώρα τις
 ἐν ἀριστοῦ δ' ὅστις ἀναμάξουτος τε καὶ ἀφίππῳ ὅλως, κατὰ τείνουσα μὲν δὲ
 ἡμόραϊν ὁδὸν ἐνζώνω ἀνδρὶ δυνοῖν μάλιστα, τελευτῶσα δὲ δὲ χῶρον σιμὸν καὶ
 ἀπόκρημνον ῥάβδιθ' ὄνομα. τοῖτο δὲ οὐρ ῥ' ῥάβδιθ' ὡδ' πετρώων οἰκείται
 ἀκρότωρ τε καὶ ὅλως ἀγρίων. ἐν ὁρθερ δὲ αὐτῷ χωρίῳ ὅστις ὅπρ' ἡγλῶσι ῥω-
 μαίων ἀγρόν, ἀγαθὸν δὲ ὅστις τῶν ἐν τῇς ληϊοῖς, κομιδῇ εὐπορος. τεκμηριώσῃ
 δὲ αὐτὸς καὶ τῶνδε, ὅτι πανταχόθεν ῥ' χῶρον πόδι βάλλει τὰ πρῶτον ὅρια.
 πόλισμά ὅστις ἐν πόρ' αἰς, ὡφάνης ἀγαν, ὄνομα σισαυραίων, ὅπρ' ποτε ἰδ-
 σινιανὸς ἐξελὼν δὲ ἰδ' αἰθ' ἡγεθῆλεν, ὁμιλον πλὴν τ' ἐν πόρ' αἰς ἱππίων,
 δευράλωτον πεποιμηνῶ, τὸ πόλεως δ' ἀρας ὁδὸν ἡμόραϊν δέχειν δυνοῖν
 ἐνζώνω ἀνδρὶ. τὸ δὲ δὲ τὸ δὲ τὸ δὲ ῥάβδιθ', σημείοις δέεισιν ἐξισί μάλιστα. ἀμέ-
 λει οἱ ῥ' ἀγρόν γαργουῶντες οὐδὲν ἐπεμνήσθην ἀρτίως, πεντήκοντα ἐπέ-
 τείους χρυσούς ἐφόρον πόρ' αἰς, ἐφ' ὃ ἀδείσδορον κερτῶσονται τὰ αὐτῶν
 ἰδ' αἰ, καὶ ἡγεθῶν δυνῶνται τῶν τῆδε φνομένων δυνάσθαι. βασιλεὺς δὲ ἰον-
 σινιανὸς ἀπαντα αὐτοῖς μεταπέφυκέναι διεσκόδασα, τῆς χίσματος ῥ' ῥάβ-
 διος πρὶ βαλὼν, καὶ τὴν πετρώων τὴν ἐσθ' βολλῶν, αὐτὸν ἐκείνῃ ἀνέχουσι,
 ἀπρόσδοτον αὐτῶν τοῖς πλεμίοις πεποιήται. ἐπεὶ δὲ δὲ ὕδατος οἱ τῆδε ὠκη-
 μένοι ἐσπανάζον ἐν τῇ τῶν σκοπείων ἀκροφείᾳ πενήτης ὡς ἡμισα οὔσης, τὰ
 μέγα τε ὕδατων εἰργάσατο δύν, καὶ τὰς ἐκείνῃ πείρας πηλαχὺ διορύξας,
 παμπληθεῖς θησαυροὺς ὑετῶν ὕδατων διεπράξατο εἶν'. καὶ τὰ ἄλλα δὲ
 φρούρια πάντα ἐν ὅρῃ κείμενα, ἀπὸ τῶν ἐνθ' ὅδε καὶ ἐκ δ' ἀρας ἀχρεῖς ἀμίδαν
 δέκειν ξυμβαίνει, ἔ' ὅσα ἐν ταῦτα ἐκ παλαιοῦ ὅστις, γλοιοτάτα δ' ὅθεν τῶν
 οὐχίματι ἀκτεβριγγωμένη τοπρότορον ἀνοικοδομησάμεν (ὡς ἀσφαλῆ,
 ἐς τε τὸν νῦν φαινόμενον ἡγάμῳ τε ἔ' ὁχύρωμα μεταθέμεν, προβεβλήσθαι
 ῥωμαίων τῇ γῆς βεβαιότατα κατεστήσατο. ἐν ταῦτα δὲ οὐρανόμηνες ἀκ-
 κρέματα, ἀπόκρημνόντε καὶ προσελθεῖν ἀμήχανον ὅλως. ἐν πεδίῳ δὲ ἐσθ' ὅ-
 κειται χώρα γῶδης τε καὶ μαλθακῇ λίαν, ἀγαθὴ μὲν ἀρόσαι, θρέμματι δὲ
 ἀτεχνῶς ἐννομῶ, ὡφεικῶς γὰρ τῇ πόσῃ χλοάζει. παμπληθεῖς δὲ κῶμαι
 πρὸ τῆς πόλεως τῶνδε εἰσὶν οἰκοῦσι τὴν αὐτὰς ἀνθρώποι. τὰ μὲν δὲ καὶ τῇ
 σιν τῶν ὡφεικῶν ἐνδράιμονες. ἐν ἄλωτοι δὲ, εἴ τις προσίοι, ὅπρ' αὐτοῖς ἐπ-
 ηνώρθωσεν ἰουσιανὸς βασιλεὺς, φρούριον ὡδ' τοῖς ὅροις τῇ ἀκρωνυχίᾳ δειμά-
 μεν, ἵνα δὲ τὰ σφίσις ἐναποθέμενοι τιμωτάτα, ἐπ' ἑδ' αὐτὸν προσίοιεν οἱ πολέ-
 μοι ἀνατρέχοντες διασώζονται. βασιλεὺς δὲ ῥ' φρούριον ἐπ' ὠνόμασαι. καὶ
 μὲν καὶ τὰ ἀμφὶ πόλιν ἀμίδαν φρούρια, πηλῶτε πόδι βεβλημένη, καὶ τοῖς

πανῶν βασιλεὺς, χρόνῳ τε μήκεις εὐρὺν σωτηρίαις γυγνόνος, ἀπημελημένην
 δὲ καὶ ἄλλως ἀφύλακτον ὅρ, ὅς ὁ χύρωμα βεβαϊότερον μετεσέσαστο, πόλιν
 τε διεπράξατο μεγίθει καὶ ἡγάμει διαφανῆ εἶν. διοκληπανὸς μὲν γὰρ τῷ
 καὶ δὲ ὁ φρεσίου πεπρήνται τοῖτο, ὅς ὁ λον ἐν κύκλῳ τείχεσσι ποδὶ βαλὼν, ἀλ-
 λὰ μέχρ' ἐν δὲ ποταμὸν εὐφράτῳ ἐπεξαγαγὼν τὴν τοῖ ποδὶ βόλῃ οἰκοδο-
 μίαν, καὶ πύργον ἐκαστὸν ἀπὸ γαστρίων ἰσχυρῶν, ἀρλιπὼν δὲ τῶν ἐν
 θρόνῳ τοῖ χωρὶς πλὴν ἀνὰ τείχισον ὅλως ἀρχειῶναι ὅ τοῖ ποταμὸν ὕδωρ
 ὅς ὁ τοῖ φρεσίου ὁ χύρωμα τῆδε ἡγούμην. προῖοντες δὲ τοῖ χρόνῳ ὅρ ἰσχυ-
 ρὴν πύργον, ὅς δὲ ἐκτετραπὸ πρὸς ἀνέμον νότον, ὅ τ' ποταμὸν ὁδοῖον πρὸς αὐτὸν
 ἐνδελεχέστατα, ἡγάτσειε ὅλως, εὐδηνὸς τε ὡς εἰ μὴ βοηθίῃ πρὸς ὅτι τὰ
 χίστα, ἡγάτσειε αὐτὰ δὲ μάλα. ἐφαίνετο γὰρ ἰσχυρὸς τοῖτο, πρὸς
 τοῖ θεοῖ κεινομισμὸς ἀξίωμα πάσης μεταποιεῖσθαι ὅ τ' ὁμαίον ἀρχὴς, ὅς
 δὲ ὁ μόνον ὅρ πεπονητότα πύργον ἀνοικοδομήσαν μύλιον λίθῳ καὶ φύσει
 σιληρῶ, ἀλλὰ καὶ τοῖ φρεσίου τῶ ἀνὰ τείχισον πλὴν ἐν ὁμαίον ὁ χύρω-
 τάτω ποδὶ βέβληκε τείχεσσι, διπλασίαν αὐτῇ πρὸς τῶ ποταμῶ τῶ ἐν τοῖ πε-
 ριβολῇ ἀσφάλειαν. τὰ μὲν οὖν τοῖ κρηκισὶς ὅς τὸν δὲ ὅρ τρόπον διεδημιῶν
 γηται. οὕτω δὲ ἡ τὰ φρούρια, ὅσα δὲ ἀμφὶ πόλιν θεοδυσίς πόλιν κείνται, τὰ
 μὲν ἀνὰ τείχισον τοποθετοῖον ὄντα, τὰ δὲ πηλὸν τε ὅ τ' ἐν θρόνῳ γυλοποιεῖ
 τε τείχισμα, αἰμασίαν τρόπον, φοβεράτε τανῶν ἡ τοῖ πρὸς ἀπὸς ἀπὸς ἀπὸς
 τοῖς ὡπλοῖς ἐργάσαν. ὡς δὲ πρὸς χῶρος ἐν ταῦτα, ὅ δὲ ὡπλοῖς ἀνὰ τείχισον
 κίλῳις πρὸς ἐξέδοια ἐγίνετο, ὅ δὲ διασκεδάννυνται μὲν ἀνὰ τείχισον ὡπλοῖς
 σείαν τε καὶ ἀμφοιλαφῇ οὐσαν, καὶ ὅ τ' ὅ τ' ἀνὰ τείχισον ἀνὰ τείχισον
 ἀνὰ τείχισον ὡπλοῖς ἀνὰ τείχισον ἀνὰ τείχισον ἀνὰ τείχισον ἀνὰ τείχισον
 γον κομιδῇ μέγα ἰσχυρὸς ἐν τῶ χῶρῳ τῶ δὲ δειμάμην, ἀνὰ τείχισον
 τὰς τῶ πολέμιον ὡπλοῖς ἀνὰ τείχισον ἀνὰ τείχισον ἀνὰ τείχισον ἀνὰ τείχισον
 πρὸς ὅλως. τὰ μὲν ὡπλοῖς μεσοποταμίας, τῆδε ἰουστινιανῶ τῶ βασιλεῖ ἐργάσαι.
 ἀναγκαῖον δὲ μοι ἐν ταῦτα τοῖ λόγῳ, ἐδέσθαι ὡπλοῖς ἀνὰ τείχισον ἀνὰ τείχισον
 ἐδέσθαι τείχεσσι καὶ ὅ τ' πρὸς τείχισμα, ὅ δὲ ἐν τῶ ὡπλοῖς ἀνὰ τείχισον ἀνὰ τείχισον
 τοῖς ὡπλοῖς ἀνὰ τείχισον ἀνὰ τείχισον ἀνὰ τείχισον ἀνὰ τείχισον ἀνὰ τείχισον
 τείχισμα, καὶ πολλῶν ἐχρηστώτα ἡ πρὸς ὅλως. ἀλλὰ μὲν καὶ καρῶν, καὶ
 καλινίκου πόλεως, τῶ τείχεσσι ἡ τῶ πρὸς τείχισμα καθελὼν, ἀπὸ ὅ τ' ὡπ-
 λὸς αὐτῶν μετὰ τῶ ὡπλοῖς ἀνὰ τείχισον ἀνὰ τείχισον ἀνὰ τείχισον ἀνὰ τείχισον
 ἐπὶ μὲν τοῖ ὡπλοῖς ἀνὰ τείχισον ἀνὰ τείχισον ἀνὰ τείχισον ἀνὰ τείχισον
 τείχεσσι ἐχρηστώτα τοῖς ποδὶ βαλὼν, ὅς ὁ τῶ φαινόμην μετὰ τῶν ὡπλοῖς
 μοι. ἐν δὲ γὰρ τῶ πάλαι μὲν νομαγνήν ὡπλοῖς ἀνὰ τείχισον ἀνὰ τείχισον
 σία, οὐδ' αὖ μὲν ἀλλήλων ἀγχίστα ὡπλοῖς ἀνὰ τείχισον ἀνὰ τείχισον ἀνὰ τείχισον
 μος ἡ ἀγχίστα ὡπλοῖς ἀνὰ τείχισον ἀνὰ τείχισον ἀνὰ τείχισον ἀνὰ τείχισον
 εἰα πρὸς ὡπλοῖς ἀνὰ τείχισον ἀνὰ τείχισον ἀνὰ τείχισον ἀνὰ τείχισον
 οἰκουμένης ἐκαστὸν, ἐπεὶ οὐκ εἶχε ὅ τ' ὡπλοῖς ἀνὰ τείχισον ἀνὰ τείχισον
 β 3 σιλεὺς

σιλὲνς οὐρ διουλητιανὸς τρία φρούρια ἔν τῷ πόρῳ τῶν ταῦτα εἰδείματ.
 ὧν πρῶτον μαμβεὶ ὄνομα ἡγεταπεπρηνὸς τῷ μακρῷ χρόνῳ ἱερωνικῶν ἀνευρέω
 σαρ βασιλεὺς. τὸ δὲ τὸ φρούριον ἐκ σημείων πέντε εἶναι τὰ ζωμαίων ἡδὲ
 ἰόντι, ζῳοβία ποτὶ ὁδὸν ἀθροῦ γυνὴ τῶν ἐκείνη σαρκῶν κλυὼν ἀρχοντος, πόλιν
 ὠκισέ που ἐν ταῦτα πινὰ ἐν τοῖς αἰῶνι χρόνοις, καὶ τὸ ὄνομα ἀφῆκε τῇ πόλει, ζῳο
 βίαν γὰρ αὐτῇ ὡς ἔεικός ἐπωνόμασεν. ἀλλὰ πάλιν ἀγαρ μετὰ ταῦτα
 ὑπὲρ ὁρίσας ὁ χρόνος, ὁρεῖπιον αὐτῆς ἔν τῷ ὁρίβωλον κατεστήκατο, πάλιν οὐρ
 πόρῳ ἡγεταξουσίαν, ἐν μίσησι γινώσκαι ζωμαίοις. ἀλλὰ ταῦτα ἱερωνικῶν
 ἀνοικοδομησάμενοι, πόρῳ μὲν εἶναι τὴν ζωμαίων ἀρχὴν, ὑπὲρ τείχος δὲ
 διεπράξατο πόρῳ. πλείον γὰρ ἐχυρωτόραν εἰργάσατο ἢ πόρῳ μὲν.
 σκόπελοι γὰρ αὐτῇ ποδὶ βάλλοντι ὡς ἀγχωτάτω, ἐξ ὧν τὸν πλεμίοις ἐξῆλθον,
 τὸν ἐκ τοῦ πόρῳ ἀμυνομένης ἡγετα κρυφίως βάλλειν, ὅπου ἀκρυβείας
 ὅσα παρὰ τῆς ἡγετα, οἰκοδομήσαντα τῇ τῷ πόρῳ ὁδοῦ, ἐτόραν ἀνὰ τῇ,
 πρὶν αὐτῷ μάλιστα τὸ τῶν σκοπέλων γινώσκαι, πρὶν αὐτῷ οἰκοδομήσαν ἡγετα
 ταῦτα, ἐπεὶ ὡς πόρῳ ἀκρυβείας τὸ τείχος δοκεῖ. πρὶν εἶναι δὲ τὴν ζῳο
 βίαν εὐφράτης ποταμὸς πρὸς αἰῶνι ὅπου τὸν ἡλιον, ὡς ἀγχωτάτω τὸ
 ἐκείνη περιβόλον ἰών, ὅς ἐπειδὴ αὐτῷ ὁμοῦ ὑπὲρ τείχος ὁδοῦ
 ξυμνεχθεῖν, ὑπὲρ τείχος τῷ τείχει εὐθὺς ἐκ ἀμφὶ τὰ θεμέλια μόνον, ἀλλὰ
 ἀκρυβείας τὰς ἐπάλξεις, ἐπὶ κλυεῖν ἐπὶ τῷ βίαν τὰς ὑπὲρ τείχος ἐν γυνώσκαι τῶν
 λίθων, ὑπὲρ τείχος τε αὐτῶν τῶν τῶν θήκης ἐσάναι. ἀλλὰ λίθον ἐμμεγέθη ἐκ λί
 θον μύλιον πόρῳ τὸ πόρῳ ἰσομήκη ἀπόρῳ ἀμυνομένη, ἐλὼν πόρῳ
 πρὶν αὐτῷ τῇ ἐν τῇ δὲ λώβης τὸ τείχος ἀφῆκεν, ἡμὲν καὶ τὰ μάλιστα ὁ ποταμὸς κυ
 μάνων εἶναι ὅπου ἐγείνηται μέγα, ὅς μόνον δὲ τῇ πόλει τὰ εἶναι τὴν ἀσφάλειαν
 οὐκ ὡς ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῷ πόρῳ, ἀλλὰ καὶ ἰδὼν ταῦτα ἀνέθηκε, καὶ σφαπὶ
 κῶν σημείων οἰκίας. ἐπὶ μὲν γὰρ λουτῶνας προσετίθησαν ταῦτα καὶ τὰς δὲ δημο
 σίας. μετὰ δὲ ζῳοβίαν τὸ πόρῳ πάλιν πρὸς τῷ εὐφράτη ποταμῷ κείμε
 νοι, οὕτω δὲ εὐγετα φρόνηται τὸ τείχος εἶχεν, ὡς τὸ χροσὸν προσβα
 λόντα πρὶν, οὐδὲν ὅπου ἡμῶν ἀπεκρούετο, ἀλλὰ εὐθὺς ἑλὼν πόρῳ.
 ἀλλὰ καὶ τὸ ὡς πόρῳ καλίνιον ἀνοικοδομησάμενοι τὸ πόρῳ ὅλον,
 τείχος τε καὶ πόρῳ πρὸς τῷ πόρῳ, μνηστὴρ πρὸς βάλλουσι,
 πλεμίοις ἡγετα κλυὼν. ἐπὶ δὲ νεὺς σεργίω ἀνέμῳ, εὐφρατῆς ὑπὲρ
 νεὺς ἀγίω, ὅρ δὲ σέβοντες οἱ πάλαι ἀνθρώποι, σεργιόπρην τε ἐπωνόμασαν
 τὸ χωρίον, ἐπὶ τείχος πρὸς βραχυτάτω πόρῳ βεβλήκεσαν, ὅπου τὸν ἐκ
 σαρκῶν κλυὼν ἀκρυβείας οἷον τε εἶναι ἐξ ἐπιδομῆς αὐτῶν ἐξελείν. ἀδῶν
 γὰρ γὰρ τείχος καὶ εἰσὶ σαρκῶν κλυὼν φύσει, καὶ πρὶν αὐτῶν αὐτῶν τῶν
 χοι τείχος φαυλότατον καὶ πηλῷ σῶνται, ἐμπόδιον τῇ ὁρμῇ γίνε
 ται. ἀλλὰ ὅπου ὁ νεὺς οὐτῶν κειμήλιον προσόδῳ δῶναι, καὶ ἀπό
 βλεπῶν διαπαντὸς ἰών. ὁ δὲ λογισάμενοι ἱερωνικῶν, τὸ πρῶτον εὐθὺς ἐν
 ἐπιμελείᾳ πεποιήται, τείχος τε ἀξιολογοτάτω ποδὶ βεβλήκει, καὶ ὁδοῦ
 ἐπὶ ἀνέεισε

ἐθηράρισε μέγα π χεῖμα. ἔπ μγν ρι καὶ οἰκίας τε καὶ σοῦς καὶ τὰς ἄλλας
οἰκοδομίας τῷ χωρίῳ ἐντέθεικεν. ἀλλὰ ἔ φρουρὰν τῇ δὲ στρατιῶν ἰδρύ-
σας, ἔ πολίσματα δὲ ἔ φρούρια πάντα ἐν ἰσχυραῖς τῶν εὐφρατησίων
ὁρίων ὄντα, ᾧ ὁμοίως ἐπιμελείας ἤξιώσε. πρὸς τοῦτοις δὲ ἔ τὴν ἰδρὰν πό-
λιν λαβὼν ἀπρημεγύλω τοῖς ἐπιβουλόειν ἐβέλουσι, προμυθεῖ διεσώσας
γνώμη, τῶ μὲν ἀνουνήτων αὐτῶν ποδιδόρων ἀπαμάξας, ἐπιρμώτορον ξυρ-
τῶ ἀσφαλεῖ κατὰ σκευάσας ἔν ποδιδόρον. ἔκειρ δὲ ἔ ἄλλα τα ἐν ταύτῃ
δὴ τῇ εὐφρατησίᾳ χωρία. ἃ δὴ πολίχυναι μὲν ἄχρι δὲ τὸ ὄνομα ἦσαν, τεί-
χεσι δὲ ποδιδόρῳ αἰμασιᾶς τρόπον. ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἰουστινιανὸς τεί-
χεσιρ ἀληθείᾳ ποδιδόρῳ, καὶ τῇ ἄλλῃ κατὰ σκευή κρατυάμνῳ, πόλιν τε
διεπράξας καλεῖται δὲ δικαίως καὶ κρείσσους εἶναι τὴν πολεμίων ὑπὲρ τῆς.
ἀλλὰ ἔ τὴν πλείων τὰς χροσὴν ἀλούσας, ἡνίκα ὁ βάρεβαρος οὗτῳ καιροφυλα-
κήσας ἀπολελεφμμένον ἐν τῇ ἐσθρίᾳ ἔν ζωμαῖων στρατῶν, αὐτὰγγελος ἐσ-
βίβηκεν δὲ ζωμαῖων τὴν γλῶ, δὲ τὴν δὴ μετεσῆσας ἀσφαλείας καὶ κρόμυ,
ὥστε ἀπάσας κατὰ πολὺν ἐν δαίμονες ὄρας τανυῦ καὶ πρὸτόρον εἶναι, καὶ μνηστῆ-
ρὸς τὰς τῶν κακουρηνόσωντων βαρεβάρων ἐφόδους ποδιδόρῳ εἶναι. μάλιστα ἡ
ἀπασὼν ἀντόχειαν, ἡνυῦ θεοῦτῳ ἐπιμνήσεται, κρόμον τε καὶ ὀχυρῶν
μάτῳ ἐνεπλήσας, πολλῶ μείζονῳ καὶ πρὸτόρον εἶναι ξυμβάινε. πρταμόν
δὲ ὀρρόντῳ ὅσπορ αὐτῶν παρὰρρῆ ἐν ποδιδόροις ταπρὸτόρα οὔσαν, διω-
θήσας μεταπορρῆσθῆναι τῶν ζείθῳ τῷ ποδιδόρῳ γεινέειν, αὐτὸς ὀχετῆ-
ργωγία ἔν ζωῦ ὡς ἀγχωτάτῳ ποδιδόρῳ ταύτῃ τε καὶ τὸ σφαλρόρῳ ᾧ
ἀμετρίας ἀνῆκε τῇ πόλει, καὶ τὴν ἐν τῷ ὀρρόντῳ ἀσφαλείαν ἀνεσώσας.
τὰ δὲ τῷ ποδιδόρῳ ἐντὸς, ἐκμὸς τε χώρα ὑπὲρ τῆς ἑλῶ. ὡς
πίπτει γὰρ ὑψηλὰ καὶ χαράσσει ἀνέμβατοι διακεκλήσονται ἔν χωρῶν
ἐκένον, ἀδιδόρους τὰς ἐνθῆναι πριούμναι τρίβους. χαίρειν τοίνυν πολλὰ
φράσας τῇ πόλει, ἡ πόρ ἐν γειτόνων τῷ τείχει οὔσα, εὐάλωτον αὐτὴν δια-
φανῶς ἐσκαίωρη, χωρὰν ὁμαλὴν μάλιστα τῷ τείχει ἐντὸς τὴν τὰ πρὸ-
τῆρα κρημνῶδη οὔσαν ἀπὸρ γαστήρῳ, ἀνόδους ταύτῃ πεποιήται οὐχ
ὅσον ἀνδράσι πεζοῖς, ἀλλὰ καὶ ἵπποισι βασίμους. ἔπ μγν τοι καὶ ἀμαξήλα-
τος τοιοπὸν οὔσας, ἀλλὰ καὶ βαλανῆα καὶ ὑδάτων ταμιεῖα ἐν τοῖς ὄρεσι
πεποιήται τοῦτοις, τῷ τείχει ἐντὸς φέρειν ὥρυξιν ἐν πύργῳ ἐκείνῳ, τὴν
πρὸτόρον ἀνδρῶν ἐν ταῦτα οὔσαν, ὑδάσιν ὑετίοις ἰώμῳ. τὰ μὲν ἀμφὶ
τῷ ἀντοχείας ποδιδόρῳ, τῇ δὲ ἰουστινιανῷ βασιλεῖ εἰργασαί. καὶ ξύμπαι-
σαν δὲ πρὸς τῶν πολεμίων κατὰ φλεχθεῖσαν, ἀνωκοδομήσας τὴν πό-
λιν αὐτῆς. πρὸτα μὲν γὰρ ἐξελυθρακωμῆναι ἔ τεφρωμῆναι ἀπασάν κα-
θήρας, ἐλδύθρορ ἔν ταύτῃ ἀέρα παρὰ σκευάσας. ἔπειτα τὰ ἐδάφῃ παν-
ταχόθι ᾧ πόλεως, λίθοις ἀμαξιαῖοις ἐκάλυψε, σοαῖς τε καὶ ἀγοραῖς αὐτῶν
διακρίνας, καὶ διελὼν μὲν τοῖς σενωποῖς ἀμφοδους ἀπάσας, ὀχετοὺς δὲ
καὶ κρήνας, καὶ ὑδροχόας κατὰ σκευήμῳ, ὅσοις ἡ πόλις κεκομῆσθαι,

θία τρά τε αὐτῇ καὶ βαλανεία πεποιημένῃ, καὶ ταῖς ἄλλαις οἰκοδομίαις
 κρομήσας, αἰσπορ εὐδαιμονία πόλεως διαφαίνεσθαι εἴωθε, ῥᾶον καὶ ἄρ-
 νώτορον ῥίς ἡνοικῶσι παρὶσσεύεσθαι δειμασθαι τὰς αὐτῶν ἰδίας οἰκίας. οὕτω
 τε ἀνπόχειαν ὑπὸ φανερόν γε γονεῖναι ταυῦ ἢ πρότορον ξυλωέχθη. ἀλ-
 λά καὶ ἰόρορ ἦν ταῦτα τῇ θεοτοκῶ πεποίηται μέγα, οὗ δὴ τότε ἡγάληθ', καὶ
 ῥ' ὅθ' ἅπαντα μεγαλοπρεπὲς, ἐπελθεῖν λόγῳ ἀμήχανον. καὶ μιχαὴλ τῷ
 ἀρχαγγέλῳ νεῶν παμμεγέθη ἰδεῖματο. προσνόνεσε δὲ καὶ τῶν ἀρξῶν
 μασι πρηνυμένων ἦν ταῦτα πῶχῳ, οἰκία τε σφίσι, καὶ τὰ ὅθ' τὴν ὑπὸ
 λειαν ἢ τῶν νοσημάτων ἀπαλλαγῶν ἦν ὑπὸ τῆς δειῶς ἡρατῆς σπάρτης, χωεῖς
 μὲν ἀνδράσι, χωεῖς δὲ γυναιξί, καὶ ὅθ' ἐν πῶτον τοῖς ξένοις ὑπὸ καίρου γε-
 νομένων ἦν ταῦτα ἡνδύμοις. οὕτω δὲ καὶ χαλκίδος πόλεως ῥ' ἐπὶ βολορ
 ἔσθ' ἡνδύμοις ἡρατῆς σπάρτης, ὡς τῷ προτεχίσματι ἀνακασσάμενος,
 πολλῶν ἐχυσώτορον ἡρατῆς σπάρτης. ὡς δὲ ὑπὸ συρίας κομιδῇ ἀπηνελημένον
 πολίχνιον κῦρθ' ὄνομα, ὅπου ἰσδαῖοι ἦν τοῖς αἰῶν χρόνοις ἰδεῖμαντ', ὅθ'
 ἐνάλωρι μὲν ἐκ παλαιστίνης ὅθ' τὴν ἀσσυρίαν ἀρκενομισμένοι παρὰ τῇ
 μῆδων στρατῷ. πᾶς κῦρου δὲ βασιλείῳ ἀφειμένον πρὸς ὅσον, διὸ δὴ
 καὶ κῦρος ῥ' χωεῖον ὠνόμασεν, ταῦτα τῷ εὐδύρῃ ἐκτίνοντες χαλεπῆ
 εἶα. ἀλλὰ βασιλεὺς ἰουστίνανος, ἅμα μὲν πρόνοιαρ τῇ πολιτείας ποιού-
 μενος, ἅμα δὲ καὶ τοὺς ἁγίους κρομάει τε καὶ διαμιανὸν ταμάλισα σέ-
 βωρ, ὡς δὴ ἄγχι σάπη τα σώματα καὶ ὅθ' ἐμὲ κείται πόλιν εὐδαίμονα,
 τεῖχος ἀσφαλεία, καὶ φρουρῶν πλήθει, καὶ οἰκοδομῶν δημοσίων με-
 γάλῃ, πεποίηται κῦρον. οὕτω μὲν συρίαν ἰσινιανὸς ἦν τῷ ἀσφαλεῖ διε-
 σῶσατο. πόλις δὲ πρὸ ὅθ' ὑπὸ φοινίκης τῇ παρὰ λίβανον παλμύρα ὄνο-
 μα, ταῦτα δὲ χρόνῳ μῆνθ' ἔρημον ὑπὸ πλείστον γεγεννημένῳ, ὁχυρῶν
 μασι ὑπὸ ῥῶσας, πρὸς δὲ καὶ ὑδῶν ποταμῶν, τὰς τῶν σαρδανικῶν
 ὑπὸ φρομάς ἀνεχάπισεν.

Λόγος τρίτος.

Ὡρα μὲν τὴν ἰώαν, οὕτως ἰσινιανὸς ἡρατῆς σπάρτης. ἡ δὲ μοι
 ἰτέον ὑπὸ τοὺς ἀρμένιους, οἳ δὴ ἐκ πόλεως ἀμίδης ἄρχι ὅθ' θεο-
 δοσίς πόλιν τὴν ἰτόραν προσοικῶσι πόρταις, βασιλεὺς μὲν
 ὁμογενὴς πάλαι τοῖς ἀρμένιοις ἡγετίσθη. ἐπεὶ δὴ δὲ ἀλέξαν-
 δρθ' ὁ μακεδὼν ῥ' πόρτων βασιλεία ἡγετίσθη, πόρται μὲν
 δεδουλωμένοι ἦσαν χυρῇ ἡνδύμοις. πάρεθαι δὲ μακεδόνων ἡγετίσθη
 πάντες, ὡς τῷ πρὸς τὴν πόλιν, ἐξήλασαν τε αὐτὸν ἡνδύμοις, καὶ τὰ μέ-
 χει πᾶσι ποταμὸν κατέσχον. ὡς αὐτοῖς τὴν τοιοῦτον ὅθ' ἐπὶ πεντακ-
 σια ἦν τοῖς πόρτων πράγματ', ὡς ῥωμαίοις ὁ μαμίας ἀλέξανδρος βα-
 σιλεὺς γέγονε, καὶ τότε πρὸ τῶν ἡνδύμοις βασιλείων ῥ' ἀδελφὸν αὐτοῖς
 ἀρμένιοις βασιλεία ἡγετίσθη, ἀρσάκῳ ὄνομα. εἰρήνη γοῦν αὐτῆς ὅθ' ἐπὶ
 πεντακ-

πεντακόσια κατὰ τὸ συγγένος διαγίγνετο. καὶ ὁ μὲν τῶν ἀρμενίων βασιλεὺς
ἐν ἀρμενίᾳ τῇ μεγάλῃ καθῆστο, τοῦ δὲ ῥωμαίων αὐτοκράτορι ἐν παλαιᾷ ἑπο-
χείειτο ὧν. χρόνῳ δὲ ὑστερον, παῖδες ἐγένοντο ἀρσάκης τινὶ ἀρμενίων βασι-
λεὶ δύο, πηραῖνης τε καὶ ἀρσάκης ὄνομα. ὅς πορ' ἐπεὶ ἔμελλε τὸν βίον διαμε-
τρήσασθαι, διαθήκης τιθεὶς, ἅμφω τὲ παῖδες ποιεῖται διαδόχους αὐτῷ τῷ
ἀρχῆς, ἐκ ἰσοτάσιον διορίσας ἐκατόνῳ τὸ κράτος, ἀλλὰ πηραῖν τετραπλα-
σίονα μοῖραν ἀπολιπὼν, ἀρσάκης μὲν ὁ πατὴρ οὕτω τὴν βασιλείαν διοικῶν
σάμηντο, ἐξ ἀνθρώπων ἠφάνιστο. ἀρσάκης δὲ ὁ πᾶσι ἐφ' οἷς δὴ αὐτῷ ἔλασθαι
ἐπαύθη ἀγανακτῶν ὡς τὸν ῥωμαίων αὐτοκράτορα τὸν πρᾶγμα ἤγε. θεοδόσιος
δὲ τὸ τε ἀρχιερίου ὕψος ἐπὶ πᾶσι ὧν, κομιδὴν ῥωμαίων ἤρχε. πόσιν δὲ δειμαί-
νων πηραῖνης τὴν ἐμβασιλείαν, πόρ' αὖτε αὐτὸν ἐνέχεισε τὴν βασιλείαν
πρᾶδους, χρόνον μὲν πᾶσι ποδὶ μάχῃ τῶν ῥωμαίων τε καὶ πόρ' αὖτε ἡ τῶν ἀρ-
μενίων γεγέννηται χώρα. ἐν ὑστάτῳ δὲ ἐπαύθησαν, πόρ' αὖτε μὲν τὴν πηραῖνου
μοῖραν, ῥωμαίους δὲ τὴν ἀρσάκης ἔχειν, ὡς τῶν δὲ ἀπονδαι ἀμφοτέρους
ἐπαυτελίσθησαν. καὶ ῥλοιπὸν ὁ ῥωμαίων βασιλεὺς, ἀρχόντα τοῖς ἀρμενίοις
αὐτὸν καθίστη. ἀλλ' ἐπεὶ ἔχουσα τε ἡν ἡ τριαυτὴ ἀρχὴ ἀκροατοῦσθαι τὰς τῶν πε-
ραίων ἐφόδους, ἐπὶ τῶν αὐτῶν στρατιωτῶν κατὰ λόγων, κατὰ νουνοικίως
ἰουστινιανὸς βασιλεὺς οὕτως ἀτάκτως τὴν ἀρμενίαν αὐτὸν φόρο μὲν, ταύτῃ
μὲν τὴν ἀρχὴν ἐνθούσθαι καθεῖλε, στρατηγὸν δὲ τοῖς ἀρμενίοις ἐπέστησε, στρατιω-
τῶν τε κατὰ λόγων αὐτῷ κατεστήσας πλῆθος. τὰ μὲν οὖν ἀμφὶ τῇ μεγάλῃ
ἀρμενίᾳ διωκόμενα ὡς δὲ. ἐν ἀρμενίᾳ δὲ τῇ σφοδρῇ καλουμένη, πόλις ἐστὶν
πρὸ μαρτυρόπολις ὄνομα, πρὸ αὐτῆς ποταμὸν νυμφίον κειμένη. ὁ πρῶτος
δὲ οὗτος διορίζει τὰ ῥωμαίων καὶ πόρ' αὖτε ἡδὴ. ὡς τὰ πόρ' αὖτε τὸ πρῶτον
ἀρσάκης ἡ χώρα οἰκεῖται, πόρ' αὖτε κατήκοος ἐκ παλαιᾶς οὖσα, ἀμείλει καβά-
δης ὁ πόρ' αὖτε βασιλεὺς ὡς τὸ ἀναστασίον βασιλεύοντο, ἐπέβαλε ῥωμαίων
τὴν γλῶσσαν. ὡς πόρ' δὲ πρὸ πόρ' αὖτε ὁδοῦ διαχειρίζων, ἐνθύωρον τὴν πόλιν
ἐξείλετο, οὐ τειχεμαχίης, οὐδὲ προσβολῇ τινὰ ἢ προσεδρίαν περικυβερ-
τῶν, ἀλλὰ δηλώσας ὅτι δὴ ἀφίξετο μόνον. οὐδ' εἰδότες οἱ τῆς δὲ ὠκημένοι, ὡς δὲ
βραχεῖαν πᾶσι χρόνον σιγῇ τῷ στρατοπέδῳ ἀντίξουσιν, καβάδης προσῆλ-
θοι ἐνθὺς σφᾶς τε αὐτοὺς καὶ μαρτυρόπολιν αὐτῷ ἐνδιδόντες, φόρους τε
δημοσίους ἐν αὐτοῖς δυοῖν ἐν χόρσιν ἔχοντες. οἷς δὴ ὁ καβάδης ἡδὴ, τῷ
μὲν πόλεως τε καὶ χώρας ἀπάσης ὡς τῇ πρῶτῃ ἀρχῇ προσηκούσης, ἀντε-
σχετο, τὸν δὲ ἀνθρώπων ἀβῶν ἀφῆκεν. οὕτω τε τὸν στρατὸν μαρτυρόπολιν
γαγὼν, περὶ πόλιν τε ἀμίδαν ἐξελὼν ὅς τὰ πρῶτον ἡδὴ ἀπῆλθον. ταύτης δὲ
τῆς μαρτυρόπολεως ἐπύγχανε τὸ ποδὶ βόλου τὸ μὲν πάχος, διήκοι δὲ πόδας
μάστιγα τεσσάρων, τὸ ὅτι ἄλλος ἄλλος εἰκοσίμω, ὡς τε τοῖς πολεμίοις αὐτῶν ἐνέφοδον
εἶναι, καὶ παντάπασιν ἐσπινόμενα πρὸς χόρσον. διὸ δὴ βασιλεὺς ἰουστινιανὸς τῷ
πρὸς βόλον ἐκ τῆς τειχίσματος ὠκοδομήσας ἐτόρον, ἐτόρον καὶ πρὸς τειχίσμα λόγῳ
πολλῷ ἀξίον, καὶ τὰ ἄλλα ἀπλῶς ἀπαντα, οἷς δὴ πόλεως ὁχύρωμα διασώζει.
ἐν τῇ μαρτυρόπολει δὲ δύνοντάς πρὸ τῆς ἡλίου ἰόντα, χωρίον δὲ τὸ φῶς ὄνομα.

τέττα

τὰς δὲ τοὺς χωρίων ἐπέκεινα, ὅσοι ἐν σημείων οὐκὶν μάλιστα, ὅρη ἀπότομα,
 καὶ παντάπασιν ἀδιέξοδα, ξυμπίοντα εἰς ἄλληλα, πεταμούς ἀπόργάζονται
 δύο, ἀγχιεὶ πη ἀλλήλοισιν ὄντα, οὐσπορ νεομῆκας κλεισούρας καλεῖται. ἐν
 τούτοις δὲ τοῖς στυποῖς ἱστυνιανὸς ὁχυρώματα τε ἀξιοθίατα, καὶ στραπτῶν
 φρουρὰν ἀνάντα γώνισον κατὰ σπῆλιν, ἄβατον βαρβάροις τῶν χωρῶν
 διεπράξατο παντάπασιν εἶναι. ἐν δὲ τῷ κιδάριζον χωρίῳ φρούριον οὐ πρότερον
 ἔστιν, ἐν χωρῶν λοφώδεϊ ὑπόφυις τε καὶ δαιμονίως ἀμαχοῦ κατεσκήσατο,
 ὥς τε οἱ ταύτην ὠκημένοι ξωμαίων ἢ πόρρω ὄντες κατήκοι, οὔτε πᾶσι ἀλλ
 ἡλῶν δέῃ ἔχουσιν, οὔτε ἀλλήλοισιν ὡς οὐκ ὠνιούσιν εἰσὶν ὑποπτοί, ἀλλὰ καὶ
 γάμον ἀλλήλοισιν ὠνιούσιν, καὶ ἀγορὰς τῶν ὠνιούσιν συμβάλλονται,
 καὶ τὰς γαργῆας ὠνιούσιν. καὶ ἐτόρπον δὲ χωρίον ἀρταλίσων ὄνομα, τῆς
 χερσὶν ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ, φρούριον ἀμαχώτατον ἐξείργασατο, καὶ στρα-
 πῶν κούρας κατὰ λόγους τῆς δὲ ἰσχυρότητος, οἷς δὲ ἀρχόντα ἔχει ἐφεσάου διώρι-
 σερ, ὅς ξωμαῖοι δούκας τῇ λατύνῃ καλῶσι φωνή. ταῦτα μὲν ἔτι βασιλεῖ ταύτην
 ἐξείργασαι. ὅσα ἡ αὐτῷ ὑπὸ τῇ ἄλλῃ ἀρμυρίας διαπεπονῆ, ὅρῳ ἔρχομαι
 σάταλα πόλιν ὑπὸ σφαλιεῶς τῇ παλαιῇ ἐλπίδος εἰσέκει. τῇ μὲν γὰρ πε-
 λεμῶν τῇ γῆς ὀλίγον δέχει. ἐν δὲ ἀπείδῳ ἡ χθαμαλὴ κείται. λόφοις τε πολ-
 λοῖς ἀμφὶ αὐτῇ ἐπανεσηκῶσιν ὑπόκειται. ἀλλὰ καὶ τριακτῇ τοῦ χωρίου τῇ
 φύσιν ἔστι, τὰ ἐν τοῖς ὄρεσιν σφαλδρώματα μὲν, φαύλως τε ἀρχὴν τῇ κα-
 τὰ σπῆλιν ἐπιποιμνῆς, καὶ τὸ μακρὸν χρόνον ἦδη διεξῆλθον. ἀλλὰ τοῖς πε-
 λῶν ὁ βασιλεὺς ὅλον, περιβολὸν ὠκισμένην ἐν ταῦτα νέον, ὑπὸ μὲν
 ὅσοι ὑποφωτισμένοι δοκεῖν τῶν ἀμφὶ αὐτῇ λόφους. εὐρυμύλων ἡ ὅσοι ἐπὶ
 ἀσφαλῶς ἐπανεσηκῶσιν. Ἐπὶ τῇ χερσὶ δὲ πολλοῦ ἀξίου λόγος πηγάμινος
 ἐν κύκλῳ, τῶν πελεμῶν κατὰ πηλῆς. φρούριον δὲ σατάλων ἔτι πελῶ ἀπὸ θε-
 ῖου χερσὶν ἀγαθὸν ἐν χωρῶν ὁροῦν καλονομένη, ὠκισμένη. μὲν δὲ τὸ φρούριον
 ἐν τῇ δὲ τῇ χωρῶν ἀκρωρυχία λόφου ἀποκρήμνου γένηται, ὃ δὲ πομπήιος
 ἐν τοῖς αἰῶνι χρόνοις ὁ ξωμαίων στρατηγὸς ἐξέλων, καὶ τῇ χωρῶν τῇ πελῶ
 κύριον γέγονος, ἐκστρώσας τῶν μάλιστα, καὶ κωλόνειαν ἐποιόμασε. καὶ
 τοῖς οὖν χρόνῳ πεπονηκὸς, βασιλεὺς ἱστυνιανὸς ἀνεώσας δυνάμει πᾶσιν.
 ἀλλὰ Ἐσβασιείας καὶ νικητοῦ τῶν ἐν ἀρμυρίας πόλεων τὰ τεῖχη ἐπὶ
 κατὰ πεσέσθαι πάντα ἔμελλε τεταλαιπωρημένη τῷ μέλει τοῦ χρόνου, αἰὶν
 κατὰ μνησάμηναι πεποιήται νέα. Ἐν ὅρῳ δὲ Ἐμοναστήριον ἐν ταῦτα οἰκοδο-
 μίας ἐξείργασαι. ἐν τε γὰρ τῇ θεοδοσίου πόλει νέον τῇ θεοτόκῃ ἀνέθηκεν, ἐν τε
 νικητοῦ τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα πέντε μοναστήριον. καὶ ὁδὸν γαργῆα τῷ
 μάρτυρι, ἐν βυζανθίῳ εἰδείματι, πῆς τε θεοδοσίου πόλεως ἀγχιεὶ μοναστήριον
 ἀνευῶκετο, τῇ τεσσαράκοντα μαρτύρων ὠνιούσιν. μὲν δὲ τὸ χωρίον
 ἐν τοῖς ἀρμυρίοις ἔτι πελῶ ἀπὸ θεοῦ τοῦ εὐφράτη, ἀφ' οὗ δὲ λόχος ξωμαίων στρα-
 πῶν ἰσχυρὸς, μελιτλήν μὲν τὸ χωρίον, λεγὼν δὲ ὁ λόχος ἐπωνομάζετο. ἐν
 ταῦτα πη ἔστιν ἐν τετραγώνῳ ὑπὸ τῇ χωρῶν ὑπὸ πᾶσι εἰδείματι ἐν τοῖς αἰῶ-
 νι χρόνοις ξωμαῖοι. μετὰ δὲ τρεῖς αἰῶνες τῷ ξωμαίων αὐτοκράτορι δεδωμέ-
 νοι, δὲ

νομ. ὅς πόλεως τε ὀχύρωμα ὀχύρεται. καὶ μικρότης κατέστη τῷ
 ἔθνει. προϊόντων ἡ χρόνου, ἐγγύς ἡ τῇ μελιτλιωῶν πόλις μεγάλη καὶ πολυαῖ
 θρωπος, ἐπεὶ δὲ ἐν τῇ τοῖς ἑρμάτων ἡ νοικήσασθαι οὐκ ἔχον, ἐπεὶ δὲ ὀλίγον
 πῦνα ξυῖται χῶρον. ἰδρύσασθαι ἐν τῷ ταύτης πεδίῳ, ἵνα δὴ τά τε ἰδρὰ σφίσι
 πεπρίωται, καὶ τὰ τῇ ἀρχῶν καταγῶγια, τῷ τε ἀγοραῖ, ὅσα τε ἄλλα ἐμ
 πλημάτων πωλητηρία ὄσιν. τάς τε τῇ πόλεως ἀγῶας καὶ σῶας, καὶ βαλανείας,
 καὶ θίαζα, ὅς εἰπὶ ἄλλοι πόλεως μεγάλης εἰς κόσμον δέκνται. τῷ τε ἑρῶπω τῷ
 μελιτλιωῶν ἀτείχισον ξυῖται εἶναι. ἀναστάσι μὲν οὐκ αὐτῇ βασιλεὺς
 ξυμβαλεῖν τεῖχεσσι πῶδα λαβεῖν ἐγκεχεῖρην. ὅπως μὲν γὰρ ὁ βέλδουμα ἀρ
 τελέας, ὅς βίον ἡμεμετρήσασθαι. βασιλεὺς δὲ ἰουστινιανὸς πανταχόθεν αὐ
 τῷ τε χιστῶν, μέγα τῷ ἀρμυνίῳ ὀχύρωμά τε καὶ ἐν γαλῶπιμα,
 μελιτλιωῶν ἀπειργάσασθαι. ταῦτα μὲν οὐκ ἐν ἀρμυνίᾳ, ἡ δὲ ἐν δεξιᾷ ποταμῷ
 εὐφράτῃ, ἐργάσασθαι. ὅσα δὲ οἱ ἐν ἀρμυνίᾳ τῇ μεγάλῃ πεπρίω, ἐρῶν ἔρχομαι.
 θεοδόσιον πρότορον εὐάλωτον ἡ τῇ τείχεσσι, καὶ λίαν ἐπίμαχον. οὐτε γὰρ
 προτείχισμα, οὐτε τάφρον αὐτῇ ἡμῶν. ἀλλὰ καὶ χῶρον τῷ ὡς ἀγῶ
 τῷ ἐπεμβαίνον τῇ πόλιν, τῷ πόρι βόλῳ ἐπανιστήναι. διὸ δὲ ἰουστινιανὸς ἀν
 τεμνηχάνησεν τάδε. πρῶτα μὲν τάφρον ὡς βαθυτάτῃ ἐν κύλῳ ὀρύξας,
 χαράσας αὐτῷ ὀρῶν ἀποτόμων ἐμφερέσας τῷ ἐργάσασθαι. ἔπειτα δὲ χῶ
 ρον ὅς ἐπεφυκῶτα κατὰ τῶν ἐστὶ ἀνεκβάτους καὶ σήραγγας ἀδιεξό
 διους, μετεσῆλτο τῷ αὐτῷ φύσιν. ὅπως δὲ ὁ τῇ τείχεσσι ὑψηλὸν τε εἶναι δια
 φερόντως καὶ ὅλως ἀναισθηγῶν ἐπὶ προσοί, προσεπετεχνήσας. ὅς μὲν
 γὰρ τὰ βυζανὰ οὐδὲν ἐργάσασθαι τῷ βασιλεῖ τούτῳ ἐξ αἰτίας τοιαύτης. καὶ
 μὲν ἐν τῷ ὁμαλῷ ὅς χωρίον, πεδία δὲ ἀμφὶ αὐτῇ ἰππῆλατά ὄσι, ὅδα τῷ δὲ
 σπηδεῖν πολλὰ ξυμίστα μὲν ἐν ταῦτά εἰσι, καὶ ἀπὸ αὐτῶν τοῖς μὲν πολέ
 μοις ὑπὸ μαχάτορ, τοῖς δὲ οἰκήτορσι λοιμωδίασας ξυμβαίνει εἶναι. ὅς δὲ
 ἐνεκα ὅς χωρίον τοῦτο ὁριδίων, ἐπὶ τῷ πόλιν ἰδέσθαι, αὐτῷ βασιλείῳ
 ἐπὶ νόμον ἀξιολογῶν τῷ ἐν χωρίῳ τζουμινᾷ καλουμένῳ. τὰ μὲν οὐκ ἐν ἀρ
 μυνίῳ, τῇ δὲ ἐπὶ ἔχει. τὰ δὲ ἐν τῇ τζανῶν ἔθνη ἀναγράφασθαι μοι ἐν ταῦ
 τα τοῖς λόγον, οὐτὶ ἀποτρέπου ἰδοῦναι εἶναι, ἐπεὶ καὶ πρόσσοι ἀρμυνίῳ εἰσὶν.
 αὐτόνομοι μὲν τζανοὶ, καὶ αἰῶν ἐν παλαιῷ ὥκῳ, θειώδη πινὰ βιοτῶν ἔχον
 τες, θεοὺς μὲν τά τε ἄλλα καὶ ὄρεσι, καὶ ἄλλα τε τὰ ζῶα ἡγουμνῶν τε καὶ σέβον
 τες, ἐν ὅρεσι δὲ οὐρανομήκεσι τε καὶ ἀμφιλαφίσι, ὅς πάντα αἰῶνα δίαται
 ἔχοντες, γλῶσσι δὲ οὐδὲ ἀμὴ γαργουῶντες, ἀλλὰ λησδόντες τε, καὶ τῷ φωρίοις
 αἰῶν ἔχοντες. αὐτοῖτε γὰρ ἀμὴν τῷ εἰσὶν ἐργάσασθαι γλῶσσι. καὶ ἡ χώρα σφί
 σιν ἐν δὲ δὴ μὴ ὄρη τάδε ἀπορμῶντα τὰ πῶδα βέβλην, λοφώδης ἐστὶν. οὐ γὰρ
 φοὶ δὲ εἰσι τὰ ἐπανεστηκῶτα εἰσὶ τῷ γῆς, οὐδὲ γῶδης, οὐδὲ οἷα καρπὸς ἀφεί
 ναι, εἰς αὐτῇ ἐπιμελοῖτο. ἀλλὰ τραχία τε διαφερόντως, καὶ σκληρὰ ὥς
 ῥάγαρ, καὶ καρπῶν ἀπάντων δεινῶς ἀφορα. καὶ ὅς ἀρόσαι τῷ γλῶσσι, ὅς ἀμὴ
 ῥάγαρ λῆϊον, οὐτε λειμῶν ἐν τῷ χεῖρ ἐν ταῦτά τῃ δυνάτῃ γίνεται. ἀλλὰ καὶ
 τοῖς δὲ ἐν δόμοις οἱ σπῆς ἡ τζανική τεθληρ ἀκέρως τε ἔσιν αἰθεῖ καὶ ὅλως ἀγῶ
 νοις,

λίμ δὲ πινὰ ἐπιβαλασίαν οἰκοῦσι θράκες πρὸς τὴν ἡϊόνα τοῦ εὐξείνου πόντου ἀγχιάλου ὄνομα. ἐν ταῦτα οὐμ πηγὰς θερμῶν φύσει ὑδάτων ἀναβλυσάσθαι τῇ πόλει ὅς πολλῶ ἀποθέρ, ἐπαυτοματίσθαι βαλανεῖα τοῖς τῆδε ἀνθρώποις. τὸ γὰρ ἡ γὰρ χῶρον ἀτείχισον ἐκ παλαιῶ ὄντα, ὑποφείως οἱ προέβασιν λουκότες, καὶ πρὸς γὰρ γήτωνων ὠκημένων αὐτὴ βαρβαρικῶν ἔθνων, ἐπεχωρία ζόν τε αὐτῶ οἱ νεοσηκότες μετὰ κινδύων τὴν πρὸς φυλὴν τρεῖς ὁμῶν. τειχίην τοίνυν αὐτῶν ἐν τῷ πρὸς πεποιμηγῶ ἰστανιανός, ἀκινδύων διεπράξατο σφίσι τὴν ἀκείνην εἶναι. τὰ μὲν οὐρ γῆς τῇ ἰώας, ἐπὶ μὲν γὰρ καὶ ἀρμυρίας, καὶ τζανικῆς ὀχυρώματα, ἐπὶ γὰρ ἀμφὶ τὴν εὐξείνου πόντον, τῇ δὲ ἰστανιανῶ βασιλεῖ εἰργασαί. ἡμῖν δὲ ἐνθὺνδε ὑπὸ τὰς οἰκοδομίας ἴτιον, ἀσπὸρ ἐν εὐρώπῃ τῇ ἄλλῃ πεποιήται.

Λόγος πέμπτος.

Ελαγος νηΐα πλοῦσαι ἀπὸ ασκιδῶν μοχθηρόν τε κήρυμα εἶναι, ἐκινδύων μεγάλων ἀτεχνῶς ἐμπλεῶν. ταῦτ' δὲ ὅστις τὰς τοῦ ἰστανιανῶ βασιλέως οἰκοδομίας, λόγῳ φαυλοτάτῳ διαμετρῆσθαι. φυλὴς γὰρ μεγάλῃ ὁ βασιλεὺς εἶναι, τὰ τε ἄλλα ὡς εἰπεῖν ἅπαντα, καὶ τὰ δὲ τὰς οἰκοδομίας, οὐδὲν τι ἥσασιν λόγῳ διαπέπσανται κρείσσον. ἐν δὲ τῇ εὐρώπῃ καὶ τὴν ὑπεργίαν ἐναρμόσασθαι τῷ τῇ χρείας ἀξιώματι δὲ ἀσπιδῶς ἔχον ἔργα εἰς ἐνδύκνητα, ὅδε εἰς συγγραφῇ διαπεπὸν ἡ πρόσχειρα. γὰρ γίνηται γὰρ ἐπαξίως, τῷ τε γειτονήματι ποταμῷ ἱερῶν, καὶ τῇ ἐνθὺνδε δὲ τὰς ἐγκειμένους τῇ χώρᾳ βαρβάρους ἀνάγκη. ἔθνη δὲ αὐτῇ γήτων ὁσὶ οὐκ ἔχουσι ἐ γοτθικά, ἐπὶ τὰ ἐν ταύροις, καὶ τὰ ἐν σκυβαῖς, καὶ ὅσα σκυβαλῶν, ἐπὶ ὅσα ἀνταίρει σαυρομάτους ἀμαξοβίοις, καὶ εἰς πᾶν ἄλλο θηελῶδες ἀνθρώπων γένος, ἢ νύμεσθαι ἢ ἰστανῶνται ἐν ταῦτα ξυμβαίνει, οἷς δὴ ἀπόρριπτα πλεμνισέσιν ὑποαυλίσθαι διατφνομένη ἰστανιανῶ βασιλεῖ ἐπαύναυσεν ἡ δὲ ὀρύματα τε ποδὲ βαλῆσθαι ἀνάγκη, καὶ στραπὼτῶν ἀμύθητα φυλακτικῆς κατὰ σῆμα, καὶ ὅσα ἄλλα πολεμίοις ἀνεπικυνηγὰς ἐμπό for. ἀνεπι- δια εἶναι. ἀλλ' ὑπὸ τῇ ἰστανιανῶ βασιλεῖ μετὰ ἔργα γὰρ ἀρξάμενός κυριδύθηνι τρέπω ὁποῦν δὲ πόδας ἀφίξεσθαι ξυνοίσει μᾶλλον, ἢ ἀτελεύτητον ἀρχι τα. πόντας ὁπίσω ἵκναι, μέλλοντας δὲ τὰ εὐρωπαῖα τὰς δὲ τῇ βασιλείας διαειθμείσθαι οἰκοδομήματα ὀλίγά τε ἀμφὶ τῆδε, τῇ χώρᾳ ὑπερπεῖν ἀξίον. ἐκ τοῦ ἀσφιατικῆς καλῶς μὲν πελάγους, ὑπὲρ ὅν τις ἀρσολοῦσθαι τῇ ἄλλῃς θαλάσσης, ὑπὸ τὴν ὑπερὸν ἀναβαίνει, καὶ οὐκ ἴσσοι τὴν γλῶσσαν πλεῖστον, πιεῖται γὰρ ἰόνιον κῶλην. ἐν διεξίᾳ μὲν ὑπερφωτας, καὶ τὰ ἐκείνη ἔθνη. ἐν ἀρσιερά δὲ καλαβρῶς ἔχουσι. καὶ ὑπὸ τῇ δὲ ἀντιπρόσωπος τῇ θαλάσῃ φέρεται πρὸς τὸν ἱερῶν. ἐν ταῦτα οἰκοδομήματα πολλά τε καὶ ἀξιολογώτατα ὁ βασιλεὺς οὗτος πεποίηται. πᾶσαν γὰρ εὐρώπην τειχισάμεναι, ἀπρόσβατον κατὰ τὴν σῆμα το βαρβάρους, οἱ δὲ ὑπερὸν ἱερῶν ποταμῷ ὠκλῶνται. ἀλλὰ μοι ἀπὸ τῇ το βασιλείας ἀρξάντων παρ' ἱερῶν. αὐτῇ δὲ ἀνὸν ὁ γνησθαι τε καὶ διαθρύψασθαι ἐπὶ ἀρσενικῶν περὶ βασιλεία ζωμάοις θρεψάμεναι τε ἐπὶ πρὸς ἀρχομένη

τοῖς τοῦ οὐδὲν τὰ ἔργα καὶ λόγῳ εἰπεῖν ἃ γραφῇ πᾶσι ταῖς ἀμύχαναις.
 ἐν διαρδανοῖς πρὸς τοὺς εὐρωπαίοις, οἳ δὲ μετὰ τῆς ὑπὸ διαμνίων ὄρεος ὠκλύθ,
 χωρίον ταυρήσιον ὀνόματι. ἐνθα ἱουστινιανὸς βασιλεὺς ὁ τῷ οἴκῳ μνήης οἰκί-
 σης ὥρμηται. τοῦτο μὲν οὖν τὸ χωρίον ἐν βραχεὶ τειχισμένον καὶ τὸ τετρα-
 γωνον οὐκ ἔμα, καὶ γωνία ἐκείνη πύργον ἐνθὲν μὲν, τετραπυργίαν ἔην τε ἃ
 καλεῖται πεποίηκε. πρὸς αὐτὸν δὲ μάλιστα τῷ χωρίῳ πόλιν ὑπερφανέστατην ἰδεῖν
 μαρ, ἣν πρὸ ἱερσινιανῆς ὀνόμασε πρίμαν. πρῶτη δὲ τοῦ τῆ λατίνων φωνῇ δι-
 ναται. ταῦτα τῇ θρησκείᾳ τροφείᾳ ἐκτίνων, ἐν ταῦτα ἡ ὑποχέρην τεκτονί-
 μνος, ὅδασι τὴν πόλιν διεπράξατο ὑπεκινῶς πλήθει. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τῷ
 τῷ πόλεως οἰκιστῇ, λόγου ἡμῶς διαπεπύνηται ἄξια, θεοῦ μὲν τιμὴν διαριθ-
 μέσθαι ὁ δὲ δία, καταγώνια δὲ ἀρχόντων φράζεσθαι λόγῳ ἀμύχανα, σὺν
 μεγέθει, ἀγορῶν καὶ ἀλλή, τὰς κελύας, τὰς ἀγῆας, τὰ βαλανεία, τὰ πωλητή-
 ρια, πῆλιν ἀπλῶς μεγάλη καὶ πλυσάνθρωπος, καὶ οἷα τῷ χώρου ἀπάσης με-
 τρώτην ἔην. πρὸς δὲ τῶν ἱλλυριῶν ἀρχιερέα διακεκλήρωται, τῶν ἄλλων
 πόλεων αὐτῇ ἄτε πρῶτη τὸ μέγεθος ὅση ἐξισαμένον, ὥστε καὶ ἀνθυπέρβυκε
 τῷ βασιλεῖ κλῆρος. ἡ μὲν γὰρ προφίμω ἀρσεμινώετο βασιλεῖ, ὁ δὲ ἀνθυπέρβυκε
 μέσθαι δεδμημιονεγκύναι τὴν πόλιν. καὶ μοι ἄχρη τοῦδε εἰπεῖν ἀρχήσεται,
 ὅπαντα γὰρ ὅς τ' ἀκριβῆς λεπτολογεῖσθαι ἀμύχανον, ἐπεὶ τῷ βασιλεῖ προ-
 σκησῆς τῷ πόλεως, ἱλασσοῦσθαι αὐτῆς ὅπαντα λόγον ἐπαύαγκες. καὶ δὲ ἵς
 ἐν διαρδανοῖς ἐκ παλαιῶν πῆλιν, ἡ πόρ δ' ἐλπίσιν ὀνόμασε. ταύτης τὴν πόρ-
 βολον καθελὼν, καὶ γὰρ ὅλθ' ἀχρεῖος, ἔσθαι τὴν νῦν μεταθίμηνον ἐννοσμίαν,
 σκευῶν δ' αὐτῇ ἱερσινιανῇ ἐπινόμασε. σκευῶν δ' αὐτῇ τὴν δούτοραν καὶ
 λῶσιν. καὶ ἄλλω δὲ αὐτῇ πηλσίον ἰδεῖμαρ πόλιν ὁ πρότορον ἔσθαι, ἣν πρὸ
 ἱουστινόπολιν, τῷ θεῷ ὁμωνύμως ἐκάλεισε. ἀλλὰ καὶ σαρδηνῆς, καὶ ναῖσος πῆ-
 λως, ἐπὶ μὲν τῇ γαερμαῆς τε καὶ πανταλίας διεξέωγόντα τῷ χρόνῳ τὰ τείχη
 εὐρώμ, οἰκοδομησάμενός τε ξὺν τῷ ἀσφαλῆι, ἀμαχαρὶς πολέμοις διεπρά-
 ξατο ἔην. ἃ πολίχυνια δὲ τῶν δὲ μετὰ ἐν θεμελίῳ ἀνέσθαι. προβολὸν τε
 ἰσχυρότατον αὐτῶν τε καὶ πάσης εὐρώπης, ἱερὸν πρταμόν ποιῆσθαι ἰθὺς,
 ὄρυμασι τοῖς ποταμῶν τὴν ἡῖονα ποδιδάλλει συχνοῖς, φυλακτικῆς τε στρατι-
 ῶν πανταχόθεν τίθεται τῷ ἀκτῆς, ὥς μὴ οἱ βάρεβαροι ἐπίθωιν ἀφυλάκτους
 ἡ παραπάν τοῖς ἀγροῖς ἔσθαι, καὶ ἀνθρώπων μὲν ἐξανδραποδίσσιν ἡ βηδὸν
 ὅπαντας, χρέματα δὲ λήισιν ἡ πάντα. καὶ δὲ πρὸς ἐν ταῦτα πῆλιν ἀρχαῖα,
 ὑδασιρ ὑπεκινῶς κατακρηῆς οὐκ, ὀνόματός τε τῷ τῷ χωρίου φύσεως, εὐροῖα
 γὰρ ἀνέκαθεν ὀνομάζετο. ταύτης δὲ τῆς εὐροῖας ὁ πολλὸν ἀπέρει, λίμνη καὶ
 χυται, καὶ νῆσος μέσθαι ἀνέχει, καὶ λόφον αὐτῇ ἐπανέσθαι. ἐνθα δὲ βασι-
 λεὺς τῆς εὐροῖας μεταβιβάσας οἰκήσας, πόλιν ὁχυρωτάτῃν οἰκοδομησά-
 μεν, ἐτειχίστατο. μετὰ δὲ τὴν ἡπειρον ὅλιν, αὐτῶν τε καὶ ἀκαρναῖας,
 ὅτε κριασῆς ὁλπῶ, ὅτε ἰοδμὸς, ἡ τε κρύβη, καὶ τὰ ἄλλα τ' ἐμάδῃ χω-
 ρία, τῷ πρὸς αὐτὸν τὰ μάλιστα προνοίας ἡξίωται. διὸ δὲ ὁ καὶ πρὸς ἐπὶ φιλονει-
 κοῖν μὴ ὁ χὶ ἀνθρώπων ἀπάντων, οἳ δὲ ὅς τ' ἡ πάντα αὐτῶν γεγῆλυται, ἱερ-
 νισιανῶν

[illegible]

βασιλεὺς ἔτρε διοκλητῆαν τρέλειος ὑποδιδῶν χῶρον, ἅτε πρὸ εὐεφοδὸν ὄντα,
 πῆλιν ἐν τῇ νήσῳ ὀχυρωτάτην ἰδρίμαρ, ἣν ὄνομα ὡς ῥ' εἰκὸς ἀφῆκε τῇ πρὸ
 λφ. ὡδ' μὲν τριεχινάϊς τε καὶ θηβῶν καὶ φαρσάλων, καὶ ἄλλων τ' ὑπὸ θαλασσίῳ πρὸ
 λεῶν ἀπασῶν ποδὶ βόλους ἀνανευσάμενος ἐν τῷ ἀσφαλῇ ἐκρατυάαρ. ἀλλ'
 ἐπεὶ ἔστ' θεσπασίαν ἀφίγμεθα, φέρε δὴ τῷ λόγῳ ἐπὶ τε ῥ' ὄρεσσι καὶ πῶν λίον, καὶ
 πῶν εὐδὸν πρταμόν ἱωμν. ῥεῖ μὲν ἐξ ὄρεων τοὶ πῶν λίον πρῶτον τῷ ξείθρῳ ὁ πῶν φος,
 ὡρᾶϊσαι δὲ αὐτῷ πρὸ ῥέομένην πῆλιν ἢ λάριασα, τῇ φθίας ἐν ταῦτα ἐκίπ' ὅσπης.
 φόρεται δὲ ὁ ποταμὸς ἔτος εὖ μάλα προσηνῶς ἄχρι ἔστ' ἀλάσσαν. εὐφορὸς τε
 οὐρ ὅστις κερπῶν ἢ χῶρα πᾶν ῥ' ἀπῶν, ἔ' ποτίμοις ὕδασι κατακρήνης ἄγαν,
 ὡν πρὸ ὀνίνασθαι ὡς ἡμισα ἔχει οἱ πῆδε ὠκημένοι, καραδηνουῦτες αἰετὸς
 βαρβάρους ἐγκείσθαι σφίσιν. ἔ' δ' αὖ μὴ γὰρ τῶν ταύτην χωρίων ὀχύρωμα ἔν,
 ὅπῃ αὖ καὶ καταφυγόντες σωθήσονται. ἀλλὰ καὶ λάριασαν καὶ σέρφαρ, πεπο
 νηκότων ἥδη τῶν ὀρυμάτων, σχεδόν τι ἀτειχίστους εἶν' ξυμβάλλει. βασιλεὺς
 δὲ ἱουσιανὸς ἄμφω τε χέρης ποιησάμενος γνησία τῶν χῶρων εὐδαιμονία
 ξυμώκησεν. ἔ' πολλῶν δὲ ἀποβερ ὄρη αὖτε ἀπὸ κρημνα ἔ' ρανομήκεσιν ἄμφω
 λαφῇ δένδρεσι, οἰκεία δὲ κερ ταυροῖς τὰ ὄρη, καὶ γέγομε λαπίθαις ἐν τῇδε τῇ
 χῶρα πρὸς ῥ' κεν ταύρων γῆν' ἢ μάχη, ὡς οἱ μῦθοι ἡμῖν ἐκ παλαιῶν ἰσχυροί.
 ἱουσιανῶν ἀνδρῶν γέγονε γῆς ἀνθρώπων ἐν τῇς αἰῶν χρόνοις ἀλλοκορ,
 καὶ ζῶων φύσιν πᾶσι δὲ ν' μικρῶν. ἀφῆκε δὲ π' καὶ τῷ μῦθῳ ἐν προσηγορία
 μαρτύριον ὁ παλαιὸς χρόνος, φρουρίου ἐν τοῖς δε τῇς ὄρεσιν ὄντος, κεν ταυρῶ
 πῆλιν γὰρ ῥ' χωρίον καὶ εἰς ἐμὲ ὀνομάζεται. ἔ' πρ' ῥ' τῇ χ' ἱουσιανὸς βασι
 λεὺς, καταπεπῆκός ἥδη ἀνωκορδμησάμενος ἐκρατυάατο. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα
 φερέρια ὡδ' θεσπασίας ὁ βασιλεὺς ἔτος ἀνευέωσατο, ὡν πρὸ τὰ ὀνόματα γέ
 γραφέτω μοι ἔ' πῆλιν ὕσδρον. ἀλλὰ νῦν εἰς εὐβοίαν ἡμῖν τῶν νήσων ἴτεσθαι.
 ἐπεὶ ἀθλῶν τε καὶ μαρτυρῶν ἄγχι σταῖς κερ. εὐβοία τῶν νήσων πρὸ βί
 βληται μὲν τῇ ἑλλάδος εἰς ἀλάσσαν. δοκεῖ δὲ πῶν ἀπενεχθῆναι, μίας μὲν
 ὅσπης τ' γῆς πρὸ τῶν ὄρεων, ἀπὸ χ' ἰθείσης δὲ πρὸ τῶν ὕσδρων, ἥ γ' ἡμῖν γὰρ πῆλιν
 ἡμῖν ἐν ταῦτα τῇ θαλάσσης ἐπὶ ῥέοι ἄμφω χαλκίδα πῆλιν, καὶ νήσος μὲν
 ῥ' ἀποτετμημένον τ' γῆς γέγονε, εὐριπὸς ἢ ὁ πορθμὸς ἐπὶ πῶν ὀμάσαι. τριακῆ
 μὲν ἔ' πῆλιν ἢ εὐβοία τυγχάνει ὅσα. ἱσχυρία δὲ τῷ πορθμῷ μία τις ἐγκείμενη
 ποιεῖται διοκός, ἥν πρὸ ὡν πῆλιν τῶν ἡνίκά αὖ ἢ βουλομένοις σφίσιν οἱ ὡν
 χῶριοι, ἡπείρωται διοκῶσιν εἶν', καὶ εἰς γῆν ἀντιπῶρας πεζοὶ ἰασιν. ἀφαιρέ
 μνοι δὲ ταῖς τε ἀνέγρις διαπορθμύονται ῥ' ἀνὰ πλοῦν, καὶ νησιῶται γί
 νονται αὐθις, ὡς τε ξύλῳ ὡν βολῇ καὶ ἀφαιρέσει, καὶ πεζοὶ νοῦσι καὶ ναυπλ
 λονται. ταύτῃ δὲ τῶν εὐβοίαν ἱουσιανὸς βασιλεὺς ἄμαχόν τε καὶ ἀναιτε
 γώνισον διεπράξατ' διαφανῶς εἶν'. ῥεῖ δὲ πῆλιν ποταμὸς θεσπασίας ἔ' πῆλιν
 ἀποβερ, ἥ γ' ἡμῖν ὄνομα, ὅς δὲ χῶρα ἀγαθὴν τε καὶ γῆν πῶν ὀρυμάτων,
 τὰς ἐκβολὰς εἰς ἀλάσσαν τῶν ἐκείνη ποιεῖται, προσπῶν δὲ ὁ ποταμὸς ἔ' πῆλιν
 γαλινὸν ῥ' ὕδωρ καὶ πῆλιν, ἢ γῆ χθαμαλὴ, ἀρόματα πολλὰ, ἔ'λος εὐνομον,
 καὶ ταύτῃ ἢ εὐδαιμονίας, ἢ χῶρα εὐεχέ. βαρβάρους δὲ διφλίαν εὐεφοδὸς ὅσα
 ἐπύγχανε.

for. διωσῶ
 νάμυκτῶ

ἐπὶ γὰρ χεῖρε. διὸ δὴ ὁ βασιλεὺς, πρὶν τε τὰς τῆς ξηρίας ἐκβολὰς, καὶ τὴν τῆς θαλάσσης ἡϊόνα, φρεσίου ὠκοδομήσας ὀχυρώματα, ὅπως ἄρτε μῆσοι ἐπὶ ὠνόμασαι. καὶ ταῦτα μὲν ὑπὸ τοσούτοις τρόποις δὲ οὐκ ἔστιν ἡϊόνα ποταμῶ ἴσως ὀρύμασιν ἐκρεατῶν, ἐγὼ δὴ λῶσω. οἱ δὲ ὠμαῖοι τοπαλαῖον αὐτῶν ῥά τρες, τίς ἐπὶ κείνῃ ὠκημῆσι βαρεβάροις τὴν δαδασίμ ἀναξίλων τὸν ὀχυρώμασι κατέλαβον. τὸ δὲ δὴ τῆς ποταμῶ τὴν ἀκτὴν ξύμπασαν, ταῦτα ἢ τὰ ὀχυρώματα ἐξεργάσαντες, ὅτι ἀμύχανα προσελθεῖν εἰς προσίοι, ἀλλ' ὅσον δὴ μὴ ἀνδρῶν ἔρημον τὴν τοῦ ποταμῶ ἡϊόνα λελεῖσθαι, ἐπὶ τοῦ τῶν ἡϊάδε ἀπέχον τὰ τῶν βαρεβάρων διεδίασθαι γῆν, ὥστε δὴ ἀναδύεσθαι τὴν δὲ ὠμαῖους ἐπίθεσιν. χρόνῳ δὲ ὕσθρον ἀττίλας στρατῶ μεγάλῳ ἐσβεθῆκως, τὰ ὀχυρώματα (ὡς δὲ) δὲνὶ πόνῳ καθεῖλεν. ἀλλ' ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ἀνωκοδομήσας τὰ καθεῖρημῆνα, ὅτι ἡπὲρ τὰ πρότερα ἦν, ἀλλ' ὅτι τὸ ὀχυρώματος ἢ καρτορώματα μάλιστα ταῦτα τε παντάπασι ἀνελέσθαι, ἀκρωλῆν ἡδὴ τὴν ἀσφάλειαν τῆς ὠμαῖων ἀρχῇ, ἀπὸ οὐκ ἔστιν ἡ γῆν τῶν τρόποις, ἐγὼ δὴ λῶσω. καὶ τῶν μὲν ἐξ ὀρίων τῶν ἐν κελῶσι ποταμῶ ἴσως, οἱ τανῶν γάλοι ὑπὸ ἡλίου τῶν χῶραν ἢ ποδὶ βάλλει τῶν μὲν, ἐκ μὲν τοῦ ὑπὸ πλείστον παντελῶς ἔρημον, ἥτις ἡ βαρεβάρους οἰκήσας ἔχοντες, θηριώδη τε πᾶσι δίαται ἔχοντας, καὶ ἀνέπιμικτον τίς ἄλλοις ἀνθρώποις. δακίνας δὲ ὡς ἀγχωτάτω γῆν ὀμίλῳ, ἐν ταῦτα διερίζον φαίνεται τὸς τε βαρεβάρους, οἱ δὴ αὐτὰ τὰ ἐπ' ἀφισδρά ἔχουσι, τὴν τε ὠμαῖων γῆν ἐν διεξίᾳ ἔσταν. ἥτις οὐκ ἔστι πρὶν τὴν ἐκείνῃ ἀκτὴν ἰουστινιανὸς ἐδείματο, ἐπὶ τῆς χιόμας ὀχυρωτάτω ποδὶ βαλὼν, λόγῳ πολλῷ ἀξίαν πεπρήκκε. φρεσίου τε ἄλλο διαφερόντως ἔχοντες ἀνέσθαι νέον, ταύτης γὰρ πόλεως ὅντων μάλιστα σημείοις δέχοι. ἐπὶ προσδεῖν δὲ αὐτὸ πόλις ἦν ἀρχαῖα, ἢ βιμινάκιον, ἢ ὑπὸ ὁ βασιλεὺς ἀνωκοδομήσας ὀμίλῳ, ἐξύμπασαν ἀπὲρ διεξείνεον. ἐν δὲ τῶ ἀντιπόδας σημείῳ, ἀλλὰ τε πολλὰ φρεσίου ἐκ θεμελίων ἐκ ἁλῶν ἐδείματ, καὶ ὑπὸ χιόνι φρεσίου παλαιὸν ζῶντες ὄνομα, ὅτι πολλὰ ἀποβεν φρεσίου μὲν δὲ πόντος ὄνομα. ὅτι πρὶν τὸν ἐκροῦν πᾶσι ἐν ταῦτα ἐκβαλὼν, ταῦτα τε ποδὶ πολλῶν ὀλίγην πᾶσι τῆς ἀκτὸς μοῖραν, ὑπὸ ἐξέφει αὐτὸς δὲ ζοῦν ἢ οἱ κείον. ποιεῖ δὲ ταῦτα ὅτι αὐτῶν μάλιστα, ἀλλ' ἀνθρώπων ὑπὸ νοῖσις ἀναγκασθεῖς. ὅτι ἡ δὴ ἐνεκα πόντος τε ὁ χῶρος ἐκλήθη, καὶ ἀναγκασὼν πρὶν ἀγχοσιν αὐτόσε ἢ ἴσως ὅτι καὶ δακίβην ὀνομάσασιν, ἐγὼ δὴ λῶσω. ὁ δὲ ὠμαῖων ἀνδραγάτως ἴσως θυμοφθόνος τε ὡς ἐπὶ δακίβην, ὥς πρὶν ἀγχοσιν αὐτῶν ἐκείνῃ, ὅτι δὴ ὅτι ἀπὲρ ἔσταντος αὐτῶν ἡ βασιλεία εἴη, ἀλλὰ ποταμῶ ἴσως ὀρίζεται. ζοῦν οὐκ αὐτῶν γὰρ φύρα διασπασθῆς ἔσταν, ὡς διασπασθῆς τε αὐτῶν, καὶ ὁ δαμῆ ἐμπόδος εἴη, δὲ τὸς ἐπὶ ἐκείνῃ βαρεβάρους ἰόντες. ὅπως μὲν οὐκ τὴν γέφυραν ἐπὶ ἔσταν ταύτην, ἐμοὶ μὲν ὅτι αὐτῶν ἐν ἀπουσίᾳ γῆνιτο. ἀκρωλῆν ἡ δὲ δαμασκὸς ὁ ἐπὶ παντὸς γῆνιτος ἀρχιτέκτων τῆς ἔργου, φρεσίου. ὅτι μὲν τοῖς τίς τῶν πόντος γῆνιτος ὄνοσις ἐν τῶν δὲ ὠμαῖοις, ἀλλὰ καὶ τὴν γέφυραν ὅτι ἴσως ὑπὸ χυθείς ὕσθρον, καὶ ὁ χεῖρ ὑπὸ ἐξέφει καθεῖλον. πεποῖνται δὲ τῶν ἀνδρῶν τότε καὶ φρεσίου δύο, τοῦ ποταμῶ ὅτι ἐκείνῃ, ἐπὶ αὐτῶν θεοδῶσαν μὲν ἐπὶ ὠνόμασιν ἢ ἐν τῇ ἀντιπόδας ἢ ἐπὶ

ρω. πόντος δὲ ῥ' ὡδὶ δακίαις ἐκκληθὲν ὁμωνύμως τῷ ἔργῳ. πόντιον γὰρ τὴν γέ-
 φυραν ῥωμαῖοι τῇ λατύνῳ ηγαλῶσι φωνῇ. ἀλλ' ἐπεὶ ἐν ταῦτα γηνομένης ναυ-
 σίρ ἄπλους ῥλοιπὸν ὁ ποταμὸς ὡς, τ' τ' γαφύρας ὀρεπίων αὐτόθι κημέριον,
 τὸ τὸ δὲ ἐνεχε. ῥῃ ποταμὸν ἀναγκάζουσι μεταπορεύεσθαι ῥῃ αὐτοὶ δρόμον,
 καὶ τὴν πρεῖαν ἀνακυκλεῖν αὐτοῖς, ὅπως αὐτὸν πλωμορ καὶ βενθύνει αὐτὸν ἔχειν.
 ἀμφὼ μὲν οὖν ηγαταπεποννηότα τὰ φρέσια ταῦτα δὲ χρόνῳ τε μήκος καὶ
 βαρβάρων ἐπίθεσιν, διεφθάρθαι ξυνέβη. βασιλεὺς δὲ ἱστανιανὸς, πόντιον μὲν
 ὁπὸρ ὅστις τοῦ ποταμοῦ ὡς διεξίει, ἀμάχῳ ὡς αὐτὸς ἀνανεωσάμενος οἰκοδομίας
 τὴν ἀσφάλειαν ἱλνυριοῖς ἀνεσώσατο. τοῖς δὲ αὐτοῖς ὡς δὲ τὸρα ὄντος ὁπὸρ θεοδῶ-
 ραν ηγαλῶσι ἅτε ὡς κειμένης τοῖς ἐκείνῃ βαρβάρους, ὡς μελείσθαι ὁ δαμῶς
 ὁ δαμῶς ὡς. τὰ δὲ νῦν ἰσώτα μετὰ τὴν πόντιον ὁχυρώματα ὡκοδομήσας,
 καὶ ῥῃ γήσας αὐτὸς, ἅλλα τε πλείστα, ἀπὸ ἀμύχανον λόγῳ διεξελθεῖν. τὰ μὲν
 οὖν ἱλνυριῶν ὁχυρώματα πρὸ ποταμοῦ ἴσσαν, ταῦτα πῃ ἔχει. ὡδὶ θράκῃ ἢ
 νῦν ἴσσαν ἡμῖν, τὰ ὀρύματα ὅσα δὲ πρὸ τὴν ἐκείνῃ ἀκτὴν ἱστανιανῶν βασιλεῖ
 εἰργασαί. πρῶτον μὲν οὖν ὁ μυστὸς ἐνθύνει ἱσσαν, οὗσπερ ἐγχεμάχους οἱ πρὸ
 τὰ ηγαλῶσι, ἐπεὶ καὶ χῶραν τὴν ἱλνυριοῖς ὁμορορ ἔχουσι. μετὰ ῥῃ χῶρον
 γοῦν ὃν πρὸ βέρρον ηγαλῶσι, σενδρίσσαν ῥ' φρέσιον ὡκοδομήσας ἱστανιανὸς,
 καὶ ῥῃ γήσας αὐτὸς ἐπέκεινά τε τὰ πεποννηότα ἐν κυρτῇ δὲ ἀνενέωσατο.
 καὶ μετὰ τὸ τοῦ ἡλίου ἐδείματ' ὁ πρὸ πόρον ἔσαν, ἢν πρὸ ὁμωνύμως τῇ βασιλίᾳ
 θεοδωρότην ἐπωνόμασαν. ἐπὶ μὲν τοῖς καὶ ῥ' κυρτῇ ἐδείματο φρέσιον, μετ'
 ὁ δὲ ῥ' ἱστανιανῶν ὁχυρώματ' ὅστις, ὅστις ηγατανῶν ἐν τῇ ἀντιπόρῃς ἡπεί-
 ρω, κωνσταντίνος ποτὲ ῥωμαίων βασιλεὺς, φρέσιον ὅτι ἀπὸ μελημένην ὡκοδο-
 μήσας, δάφυλον ὄνομα, ὅτι ἀξύμοφορον νενομικῶς φυλάσσεσθαι ταῦτα ῥῃ ποτα-
 μὸν ηγαλῶσιν. ὁ δὲ πρὸ πόρος τοῖς χρόνῳ βάρβαροι μὲν ἀφανίζουσι ῥῃ ἅπαν.
 ἱστανιανὸς δὲ ἀνωκοδομήσας βασιλεὺς ἐν θεμελίῳ ἀρξάμενος. ἐπὶ δὲ τρεῖς
 ὁχυρώματα πρὸ τὴν τοῖς ἴσσαν ἡγῶνα, ὡς δὲ ἐκαστὸν τὰ πεποννηότα ὅτι ἀπὸ
 μελημένης ἐπὶ νῶρθωσαν. οὕτω μὲν καὶ μυστοῖς τὰ ὁχυρώματα ἐπὶ τῇ ἡπεί-
 ρῃ ἴσσαν ἔχει, καὶ ταύτης πλησίον. ὡδὶ σινύδας δὲ ῥλοιπὸν βαδιοῦμαι. ἐνθα
 δὲ φρέσιον πρῶτον κυρτῇ ἀγίου ἐπὶ νῶν μὸν ὅστις, ὅστις τὰ πεποννηότα ἱσ-
 τανιανὸς ὅτι ἀπὸ μελημένης ἀνωκοδομήσας, ἐπέκεινά τε αὐτοῖς ὁχυρώματα ἐκ
 θεμελίῳ δειμάμενος, ἐλδύθον τε τῇ σιλαβλῶν ὡς θεσπείας τε καὶ ἐπιβου-
 λῆς ηγαλῶσιν. ἐπὶ τὰ ἐκείνῃ χῶρᾳ. ἐπὶ δὲ πονηρῇ τοῦ τοῖς ἱστανιανῶν ἡλίου,
 τοῖς πόρῳ πολλὰ ἐπεπόνθει, ἀπὸ ἀνανεωσάμενος, ὅτι μετὰ μελήσει ὁχυρω-
 τά τῃ διεπράξας ἐπὶ φρέσιον τε διεδημιῶσιν νεὸν αὐτὸς μετ' αὐτῷ ὅπῃ
 αἰγισον ὄνομαζετ'. ὅσα μὲν δὲ ἐν τῇ διαρδανίῳς ὅτι ἡπειρώτας, καὶ μακεδόσι,
 καὶ τοῖς ἄλλοις ἱλνυριοῖς ἔθνεσιν, ἐπὶ μὲν τοῖς καὶ ὅσα ἐπὶ τῇ ἡλλάδος, καὶ ἀμ-
 φί ποταμὸν ἴσσαν οἰκοδομήματα, ἢ δὲ μοι ἐμπροσθεν διεδήγηται. ὡδὶ τῇ
 θράκῃ ἢ ῥλοιπὸν ἱσσαν, ἀρίστην πηγνύμενοι πῃ τοῖς λόγῳ κρηπίδα τὰ ὡδὶ
 βυζαντίῳ χῶρᾳ. ἐπεὶ καὶ τῇ θράκῃ ἢ ἡπείρ ὅτι πρῶτον μόνον, ἀλλὰ καὶ χῶ-
 ρῳ πρὸς ἡμᾶς φύσει. τῇ μὲν εὐρώπῃ ὡς πόρ ὡς ἀκρόπολις ὡς βαλάνθας, φρατῶ-
 μήν

μῆνη ἢ τ' διορίζεσθαι αὐτὴν ἀπὸ τ' ἀσίας θαλάσσης ἢ πόδας. ἢ δὴ μὴ οὐκ τὰς
ἄλλας ἀπ' ἀσίας τῇ πλέει κτίσεις, καὶ ὅλα δὴ τῆς ἱερῆς γῆτος τε καὶ ἡνίκος τοῦ
κωνσταντίνου πλέειος ποδὶ βόλου δεδμησέν γηκεν, ἐν τοῖς ἐμπροσθεν δεδμηλῶνα
λόγοις. τὰ δὲ ἢ δὴ ἐνθρόνισεν, λίξωμ' ἔρχομαι. φερσὶν ὅστις ἐν προασειῶν τ' πλέειος,
ὑπὸν σρογγύλον ὁμωνύμως τῇ τοῦ ὀρύματος συνθέσει καλῶσιν. ἐν τούτῳ ἢ δὴ
ἢ ἡνίχιον ὁδὸς ἀγασθῆναι τοῦ πλῆθους ἀνώμαλος ἔδωκε, ὁμοῦ ἂν οὕτω τύχοι
ὡς πλεόντων, τελευτῶν δὴς τε καὶ διανοήσεως τῆς τῇ δὲ ἰσὶν ἐγίνετο. καὶ δὴ
λίθοις αὐτῶν κατεσφώδεν ἀμαξιαίοις ὁ βασιλεὺς ἔδωκε, ἐν τῇ κατεσφώδεν, καὶ
ἀπονομὸν ὅλως. μῆκος μὲν τῇ ὁδῷ τῇ δὲ ἀχρεῖ δὴ ἡνίχιον, εὐρύνεται δὲ ποσὶν,
δὴ ὅσον ἀμάξας, ὅσον χωρεῖν δύο ἀπεναντίας ἀλλήλαις ἰσῶν. τραχεῖς οἱ
λίθοι διαφορῶντες, δὴ δὲ ἢ γλοῖον ὑπεκινῶν ἐξείργασιν, ὅσον ἐνθρόνισεν τῇ
συνθέσει, δὴ δὲ πῃ δὴ ἢ ἀκρίβεις μεμνησθῆναι, ἀλλὰ συμπεφυκῆναι διοκῶσιν ἀλ-
λήλοις. ταῦτα μὲν οὐκ τριακὺν ὅστις. λίμνῃ δὲ πῃ ἔστιν ἀγχι τῇ ἡνίχιον
ἐνυμβαίνει, εἰς ἢ τὰς ἐκβολὰς ἔχουσι πρὸς τοὺς ἐν χωρίῳ τῷ ὑπὸν τῇ δὲ
φορὸν μὲν. διακίχον δὴ ἢ λίμνη αὐτῇ ἀχρεῖ δὴ θάλασσαν, ὥστε μία τῆς ἀμ-
φοτέρων ἀκτὴ, ἐν σενῶ μάλιστα τυγχάνει ἔδωκε, ὥστε δὴ καὶ μύρμηξ ὠνόμα-
σαι. ἔτος δὲ ὁ πορθμὸς ὅτε τῶν θάλασσαν καὶ τῶν λίμνῃ συνδέων ὑπὸν μοι
εἴρηται, πάλαι μὲν καὶ γὰρ ἐκ ξυλίνῃ διαβαρῶν καὶ κινδύνῳ μάλιστα τῆς τῇ
δὲ ἰσὶν, ἐπεὶ τῆς ξυλίνῃς ἂν οὕτω τύχοι διαφθείρου. καὶ δὴ αὐτῶν ἰσῶν
πρὸς λίθοις λογάδην ἐμβεβλημῆναι δὴ ἀφ' ἰσῶν μετεωρίζεσθαι, μὲν γὰρ πρὸς
τῇ ἐκείνῃ διαβάσιν, ἀκινδύνῳ κατεσφώδεν. τῇ δὲ ἡνίχιον ἐπὶ ἐκείνῃ πρὸς
ἐξ ὅσων ἀθύρας ὄνομα, ἢ σπρ τῶν οἰκῶντας δὴ τῇ δεινότητι ἐχρησάμενος εὐρῶν,
τῇ ἀκρίβει δὴ ἐλυσεν σφίσι, ἐλυσεν ἐν ταῦτα δεινὰ μὲν. αὐτοκτομήν τε
δὴ καὶ τὰ πεπονηκότα τοῦ ποδὶ βόλου. ἐστὶ δὲ μετὰ τῇ ἀθύρῃ τῆς χῶρος ὅν πορ
ἐπισκοπεία καλῶσιν οἱ ἐπιχώριοι, ὅν δὴ κατενενοηκὼς ἰουστινιανὸς βασι-
λεὺς τοῖς τῷ πλεμῶν ἐπισκοπῶν ἀκρίβειαν, ὥς δὲ ἀμὴν ὁ χυρῶματος
ὄντος, φρούριον ἐν ταῦτα ἰσῶν, ὅς δὴ τῶν πύργων πεπίνται, ὅς ὑπὸν
εἰσθῆναι, ἀλλὰ τῶν τοῦ ποδὶ βόλου οἰκοδομῆς, σενότητι
μὲν κατὰρχας ἔδωκε, τελευτῶν δὴ δὴ εὐρὸς μὲν γὰρ ὅς δὴ ἡνίχιος ἐξείργασαι
πύργον, ταῦτα γὰρ τοῖς πολεμίοις ἀγχι τῇ τῇ τείχεος ἰσῶν ἀμὴν
ὅστις, ἐπεὶ τῇ πύργων κατεμίσθην γινόμενοι ἐν ἀμφοτέρω, καὶ κορυφῇ πρὸς
τῇ ἐκείνῃ φερῶν, ὅσων βαλόμενοι διαφθείρου. τὰς τε πύλας ἐν ταῦτα, οὐ
καὶ τὰς ξυλίνῃς μὲν γὰρ ἐργῶν μετὰ ξυλίνῃς, ἀλλ' ἐν πλαγίᾳ καὶ τῇ ἢ σενῶ
πρὸς τῇ τείχεος ὅς ὁρῶντας τῆς πολεμίοις, ἀλλ' ὅππῃ διαλασθῆναι
ἔδωκε. ἐν ταῦτα θεόδωρος βασιλεὺς τῇ πύργῳ πρὸς τῇ σιλευνιάδης τῇ ἀρ-
χῇ, συνέειπεν μάλιστα τοῦ μὲν οὐκ ἢ εὐρῶν τῇ πεπίνται. καὶ τῇ δὲ τῇ
μακρὰ ἐνθῶν δὴ ἰόντας, ὀλίγα ὥστε πῇ ἀξίον. ἢ θάλασσαν ἐξ ὠκεανοῦ καὶ ἰσῶν
νῆας γὰρ τῇ εὐροπῇ ἐν ἀφιστάῃ πρὸς μὲν, μέχρι μὲν δὴ θράκῃ καὶ ταῦτα
χωρεῖ πρὸς αὐτῶν πρὸς τῇ ἡλίου. ἐνθῶν δὴ ὁχλομένη πῇ μὲν καὶ τῇ ἰσῶν
εἰλετὶ μοῖραν, πῇ δὲ κατεβραχὺ ἐγκαταστήσιν, τῇ εὐρῶν καλῶσιν

Ἡράκλεια ἐκείνη ἦν, ταῦτ' δὲ τὰ ἐκεῖ βασιλεῖα ὁ χρόνος ἐποίησε,
ἀξιοβίατα ὑπὸ φηκῶς ὄντα. βασιλεὺς ἦ ἰουστιανὸς ὁ πρῶτος, ἀλλὰ βασιλικῶς
μάλιστα τὴν πόλιν ἰδὼν, ὕδασι τε αὐτὴν πρῆμιοις καὶ δειδείσιν ἐπέκλυσε, ὅτι
τῇ βασιλείῳ ἀρξοδότης τ' ἀξιώματι, ὡς ἦν κατασκευάσθη, αὐτοκράτωρ
σάμνος ἀπαντα. Ἡρακλείας ἦ ἀπρὸς ἡμῶν ὁδόν, χωρίον ὑπὸ θαλάσσιον
ἔχον, ἡρακλείας ὄνομα, πρὸς τὴν ἑλλησπόντον καλῶς κείμενον, εὐλίμενον ἢ καὶ
τῇ κατὰ θάλασσαν ὀργασίᾳ ὑπὸ πλοίων τὴν ἐμπροσθεν ναυτιλομένων κατὰ
ρῆμα τε ὅτι ἀποφορτίζετο προσπνῶς μάλιστα, καὶ εὖ πάλιν ἀνάγκη δένει πόνω
ἐμπλησασμένων τ' ὅμως τὰ πλοῖα. βαρβάροις ἢ ἀρκείμενον κατεθέσιν αὐτὸν
οὕτω, τυχὸν ἐξαπινάκως τὰ ἐκεῖνη χωρία, τὸ μὲν ἀποτεριγγόμενον, μὲν
φύσει διανοησόμενον ἦν, ὥστε καὶ τοῖς ἐμπόροις δέει τοῖς κινδύνου ἀποφύγειν,
ὅτι ὀλιγωρία ἐγένετο. καὶ βασιλεὺς ἰουστιανὸς, ὅσον τὸ χωρίον τὴν ἀσφάλειαν
προσέτερε, ἀλλὰ καὶ τὰς πόλιν καὶ ἐσώσατο πάντας. ἡρακλείας γὰρ
ἀνέστη πόλιν, τείχεα μὲν ὀρμητικὰ, μέγιστα δὲ διαφύγοντες ἀποδογνόν, ὅτι
βαρβάρων σφίσι ἐγκειμένων, οἱ πλοῖοι χωροῖ ἀπαντες εἰς καιρὸν κατὰ
φύσιν τοῖς χεῖμασι διασώζονται. τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν ἑλλησπόντον ἰουστιανὸς
βασιλεὺς ταύτην ἔχει. ὅτι καὶ αὐτὸς ἀμφὶ χερσὶν ἀπεπύκνυτο, ὅπως ἔρ-
χεται. προσέβλεπεν μὲν πάντας ἢ χερσὶν ἀπεπύκνυτο τ' κατὰ αὐτὴν θράκη. ἐπεμβαίνον
σα δὲ τ' ἀσφάλειαν, καὶ ὡς πρὸς ἐχθροὺς τ' ἐπὶ πρῶτον, δόκησις πρὸς τὴν ἑλ-
λησπόντον χωρεῖ. ἀκτὴν τε αὐτῆς ἀμφὶ πόλιν ἐλευσύντα πρὸς χερσὶν μία, ἀκτὴν τε
εἰς δύο τὴν θάλασσαν μοῖρας, καὶ αὐτὴ τὸ ῥοδίον ἀποτεμνομένη τ' ἄλλης ἡπεί-
ρου, καὶ προσέειπεν ἐπὶ πρῶτον τῇ θαλάσῃ ἀποχωρεῖν, ὅτι μελανά καλῶς κείμενον
πρὸς ἡλίου. καὶ ὅπως ἢ ὀλίγον ὀλίγον δέοντες γίνεσθαι. ὄνομα τὸ ποιεῖν πρὸς
σῆμα κτομένην χερσὶν ἀπεπύκνυτο ὡς ὅτι εἰκὸς ὀνομάζεσθαι, ἰσχυρὰ δὲ φερομένη βραχεῖ
μὴ καὶ πάντας πασι μὲν ἦν. καὶ τὸν οἱ πάλαι ἀνθρώποι τ' ἰσχυρὰ πρῶτον
τε καὶ λίαν ἀπηνεμήτως ἐδείκνυντο διατείχισμα κλίμακι ἁλωτῆρ. καὶ πορ-
γὰρ πρὸς τὴν ἐμὴν κείμενον αἰμασίαν πρὸς ἀλφειὸν οἰόμενοι, ἰσχυρὸν αὐτὸ καὶ ὀλί-
γον τῇ δὲ ἐπανεστηκὸς ἐφ' ἑλάνθ. πρὸς ἢ καὶ τὴν ἐχθρὸν τ' ἰσχυρὰ θάλασσαν
προβόλῃς τεκίλων ἀμύνοντες βραχεῖς τε καὶ φαῖλας, οὐς πρὸς καλὴν νενομίαν μὴ
λοῦς, τὴν μετὰ τὴν χώραν τοῦ ῥοδίου καὶ τὸν προβόλῃς ἐφ' ἑλάνθ, ὅτι ταύτην τὴν
ὑπὸ βλάστησιν ἀπασφύλλοι, ἀλλὰ τὰς εἰσόδους πρὸς ἀκαλίστου, οὕτω δὲ
αὐτὸν ἐν κατεφρονήτῳ ἐξείργαντο, καὶ τοῖς ἀποπειρασμένοις εὐάλωτον.
ἀμίλει γοῦν οἱ πολέμοι κατεβίοντες τὰ κατὰ θράκη χωρία, ἐγκεχεῖν καὶ
μὲν ὡς ἀποπειρασόμενοι τ' κατὰ τὴν ἡϊόνα εἰσόδου, δεδιξάμενοι δὲ τὴν
ταύτην φρουρὰς, ὡς περὶ δόκησις ὡς πρὸς πᾶν ἀνθυμα παίζοντες ἐν τῇ τῇ
προβόλῃ γηγῆλυται ὅτι δένει πόνω. πρὸς τὴν κατὰ τὴν τῇ σω-
τηρίᾳ διασκοπόμενον ἰουστιανὸς ἐποίησε τὰς. πρῶτα μὲν αὐτὸν ἐξίτηλον τ'
παλαιὸν γηγῆλιν τείχεος, ὅτι ὅσον ἰσχυρὰ ἀπολελθμῆναι τὸν. ἰσχυρὸν ἢ αὐτὸ
καὶ τὸ αὐτῆς ἀνέστη χώρας, ὅτι ἐπὶ πρῶτον εὐρυμέγεθρον, ὅτι ἀνέχει. ὡς ἐρ-
νωθῇ ἢ τῇ ἐπὶ ἀλφειῶν, θόλος ὅτι εἰς τὸ πρῶτον ὅσον πρὸς τὴν καλὴν πρῶτον
τὸν προβόλῃς

τοὺς πρὶ βόλῃς ἀμυνομένους, ἄλλοι τε τῷ βόλῳ προμαχώνας ἐγκείμενοι διπλα-
 σιάζουσι τοῖς τῆδε τειχεμαχῶσι τὴν πόλεμον. ἀλλὰ ἔτι τὴν τάφρον τ' πρὶ βό-
 λῃς ἐκτοθεὶς ἔσται, καὶ ῥύξας ἐνδελεχίστατα μέγα πρὸ τῆς εὐρύς τε ἑ βάθους
 χεῖμα ἐντίθεται. οὕτω δὲ ταῦτα ἐν τῷ βεβαίῳ τῷ ἀσφαλείας κατασκευά-
 μινθ, καὶ ῥίς ἐνδορ, ὅθεν πῆσιν ὁ χυρώματα προσετίκτο, ὥστε εἰ ῥίς μα-
 κροῖς τείχεσιν ἀπίσω δὲ τ' λόγῳ παθεῖν τι ξυμβαίνει. ὅθεν πῆσιν χερσὶν
 σιώτας ἐν ἀσφαλείῃ εἶναι, πόλιν τε ἢ ἀφροδισιάδα δρύματι χυρωτάτω πρὶ-
 βάμετο, ἀτείχιστον ἐν τοῦ πλῆθους ἔσται, καὶ κίβορμον πόλιν ἐπ' ἐδάφους καί
 μέγιστον τειχέην πεπλημένον ξυμῶνισεν. ἐνθα δὲ βαλανεία ἑ ξενῶνας ὥκο
 δομήσατο, οἰκία τε παμπληθὴ, καὶ ὅλα ἄλλα πλείονα ἢ ἐνδεκνυαὶ πό-
 λιν. ἀλλὰ ἔτι τὴν καλὰ πόλιν καλὰ μέγιστον βεβαυστάτῳ ἐτειχίσας, ἐλπίδι
 τῇ μακρῶν τειχῶν ἀτείχιστον ἀρλελειμμένον τοῖς πρόσθεν ἀνθρώποις,
 ὅθεν ἑ σιπῶνας τε ἑ οἰνῶνας ἐδείματ'. ἐσι δὲ πρὸς ἀβύδον κατὰ μέγιστον πόλιν
 ἀρχαῖα, σηςὸς ὄνομα, καὶ αὐτὴ πρὸ ὄρους ταπρότορα καμμένη, λόφῳ ἑ αὐτῇ
 πρὸς ἰσχυρὸς ἀπόρμῳ ἐπανέστηκεν. ἵνα δὲ φρεσὶον ἐδείματο ἀπρόσβατον
 ὅλως, ἔλειψεν τε εἰς ἐγχειροῖν, ἀμήχανον. σηςὸς δὲ ὁ μακρὰν ἀπὸ τοῦ, τὴν
 ἐλασιώτα ξυμβαίνει εἶναι. πρὸς τε τ' θαλάσσης ἀπρὸς γαίῃσιν, ἐν ταῦτα ἀνέχθαι
 ἀκραιὴν ὁρατομένην ἐξ αἰῶνός τε τειχέην φύσιν. φρεσὶον οὖν καὶ τῆδε ὁ βασιλεὺς
 ἐδείματο, δις πᾶσι τὸν τε καὶ τοῖς προσέδοι παντελῶς ἄβατον. ἀλλὰ καὶ τῷ ἐν
 θεσπῷ φρεσὶον ὑπὸ ἄτορα τοῦ μακρῶς τείχεος ἰδρύσατο, ποδὶ βόλῳ κρατιωτά-
 μινος ἐχυρῶ ταύτῃ τε τοῖς χερσὶν οἰκίσας τὴν ἀσφάλειαν πάντα χόθον αὐ-
 τὸς προσεποίησε. μετὰ ἑ χόθονιστον οἰκίσας πόλιν, ὡδὲ τοῖς οἰκίσας τ' προσηγ-
 εῖας ὠνομασμένην, αἰνείας ἢ ἡ, ὥς πρὸς λέγασιν, ὅ τ' ἀγχιόσ. ταύτης ὁ πρὶ βό-
 λος ἐν ἀλώτῳ τε ἡ τῷ χθαμαλὸς εἶναι, ἑ αἰαπεπλημένη πρὸς εἰσοδὸν καὶ τ'
 θαλάσσης ῥ' γειτόνημα ἔχειν, ἀμνηγμένη ὑπὸ λαῶν ῥ' αὐτὴ τοῖς ῥοδίοις. ἀλλὰ βα-
 σιλεὺς ἰσινιανὸς, ἀνέστη μὲν αὐτὸν εἰς ὑψος. μὴ ὅτι ἀλῶναι, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πρὸ
 ῥαῖσιν ἀμήχανον. ἐπεξάγειν ἑ καὶ πανταχόσε φραξάμενος ἀνάλωτον αἶνον
 παντάπασιν κατέστησεν, καὶ ταύτῃ μὲν ἡ πόλις ἐν τῷ ἀσφαλείῃ ἐγγόνει. ἐμφε-
 δὲ τοῖς βαρβάροις ἡ χώρα κατεθεῖν ἐν πετῆς, ἐπεὶ ῥοδόπῃ ὁ χυρωμάτων ἐν
 παλαιῶν ὥπερ ἀνέστη. ἡ δὲ πρὸς κώμῃ ἐν τῇ μεσογείᾳ, βέλσρος ὄνομα, πρὸς
 τοῦ μὲν δυνάμει καὶ πολυανθρωπία ἴσα καὶ πόλις, τῷ μὲν ῥ' τειχέην ὁ δαμῇ
 εἶναι, ληίζομενοις διηγεῖς ἐπὶ κούρᾳ βαρβάροις. καὶ αὐτὴν δὲ ὁ βασιλεὺς οὕτως
 πολίσας τε καὶ ἀπὸ τειχίσας, καὶ αὐτὴ ἐπαξίαν τίθεται εἶναι. καὶ μὲν καὶ ἄλλων τῶν
 ὡδὲ ῥοδόπῃς πόλεων, ὅσα δὲ τῷ χρόνῳ ξυμνήχθη κατὰ πεπονηγίαι, αὐτὸν
 δὴ τῇ πάσῃ ἀνέστη. ταῦτα μὲν οὖν τῇ δε πεπλήνται, ἀναστασιούτῃ δὲ
 ἡ τῆδε ἔσται, τειχέην μὲν καὶ πρόστορον ἡ. ἐν δὲ τῇ πρὸς ἀλῖα καί μὲν, ἀφύλακ-
 τον ἔχει τὴν ταύτην ἡῖονα, τὰ πλοῖα πολάνις ἀμείλει ἐν ταῦτα κατὰ ρου-
 πα, ὥστε χεῖρα βαρβάροις οὖνοις ἐξαπινάως γιγνῆται. ἰουσιανὸς δὲ βα-
 σιλεὺς διατειχίσματα τὴν παραλίαν πόρῃ βαλὼν ὅλῳ, ταῖς τε ναυ-
 σὶ καὶ τοῖς νοσιώταις τὴν ἀσφάλειαν ἀνέσωσατο. ἐσι δὲ πρὸς ῥοδόπῃ
 πόλις

πόλις ἀρχαία τόπος ὄνομα, ἢ λόφον αὐτῇ ἐπανεσηκῶτα ὄρθιον ἔχειν, ὅφ' ὃ
 δὴ ὁ πολλῶ ἔμπροσθεν σιλαβηνοῖς βαρβάρους ἰάλω. ἀλλὰ βασιλεὺς ἰστανια
 νός, μέγα τῷ πατριόλῳ ὕψος ἐντέθεικεν, ὥστε ἑωδράρει ῥοτότῳ ῥῃ λόφον,
 ὅσω δὴ αὐτὴ ἡσταδεῖς δὲ ταπρότορα λῶ. τῇ ἡ πύργων ἡγεσον, φρελιον
 ὀρυμνὸν ἰσινιάσατο εἶν. ταῦτα μὲν οὖν ἰστανιανῶ βασιλεῖ τῆδε πεπρήντζ.
 καὶ ὅσα ἡ αὐτῷ ὀχυρώματα εἰργασαι ἀμφὶ τὴν ἄλλω θράκην, καὶ τὴν
 νῦν ἡγελσμένην αἰμίμον ῥῃ, ἐγὼ δηλώσω. πρῶτα μὲν φιλιπποπώλεως τε καὶ
 βερροίας. ἐπὶ μὲν ῥι ἀδριανουπόλεως τε καὶ πλσπινσπόλεως, τὰ τε ἐνδύοντα καὶ
 ἡσταπεπνηκῶτα, σπουδῇ τῇ πάσῃ ὠκεδμήσατο, καὶ φρελὶα δὲ ἀνάρθμα
 ὠδὶ θράκης ἰδρύσατο πάσης, δι' ὧν τὴν χώραν ταυτὴν ἀδῆω ῥῃ ἡγετῆσατο.
 ἐπὶ ἡ τὰ φρελὶα ὅσα ἡμᾶς μεμνήατ' αὐτῇ, τὰ δὲ, ἐν εὐρώπῃ, λυδικαὶ, ἰλῆαι.
 ἐν ῥοδότῳ τὰ καυνῆγια, ἡγεσῆρα, θεοδωρόπολις, ῥ' ἡ θράσου, σσδανελαῦναι,
 μακόνδεπα, θασσένδαλα, δέινιζος, τόπαρον, δαλάαρβα, βρε, κουκασθίει, κῆσι
 κουλῖς. θράκης, βόσπαρα, βεσύπαρον, ἡγεπιτῆρα, βερίπαρα, ἰσγίπτα, ὀζάρι
 βα, βοειάρα, ταμονβαί, σκελλῶς, ἡγεσούρα, πίνζον, τουλεόν, ἀρξῆρ, ἡγε
 σρόζαβα, ζωσίτορπον, βόρπσον, δῶνγιον, ἡγεσός, κῆσάζουρα, ποταμῶ ἡγε
 σίλαρ, εἰσδίκαια, ῥ' ἡμπορεῖον ταύρων κεφαλαίων βολαοδύπτα, σκίτα
 κες, βεῖπτα, πλυσπνόν, καὶ τὰ λοιπὰ ὅχ' ἑωσὶ πῶντα ἀριθμῶ.

λόγος πέμπτος.

Α μὲν δὴ ἐν πάσῃ εὐρώπῃ δεδιμμιονεγμμένα ἰστανιανῶ βασιλεῖ,
 ὅς ὅσον οἶον τε λῶ, ἐν τῷ ἔμπροσθεν λόγῳ ἔρξῃ. ὅς δὲ τῇ ἀσίας
 τὰ λειπόμνα ἰτίον ἡμῖν. ὅσα μὲν οὖν πόλεων τε ἔ' φρουρίων ὀρύ
 ματα, ἐτόρας τε οἰκοδμήας ἡστα τὴν ἰώαν πεπρήνται χώραν, ἐξ
 ὀρίων τῇ μνηδικῶν ἄχρι που ὅς παλμύραν ῥῃ, καὶ ἐν φόνιξι τοῖς ὠδὶ λιβά
 νου τυγχάνει ὅσα, ἡδὴ μοι ἔμπροσθεν δεδιηλώσθαι οἶμαι. ἐν δὲ γε τῷ πῶντι
 καὶ ὅσα κατὰ τὴν ἄλλω ἀσίαν ἔ' λιβύλῳ αὐτῷ εἰργασαι, ἡ τειχιζομένη,
 ἡ κατὰ τὰς ὁδοὺς ἐπανορθοῦντι διυσπάρिता καὶ κινδύων ἀτεχνῶς ἐμπλεα,
 πῶ μὲν ὀρῶν ὠπτικῶν κρημνῶν ὄντα, πῶ δὲ πρταμοῦ γειτονήματι τοὺς
 παραπίπτοντας ἀκρπνίγοντα, ἡ πόλεων ἰωμῶν παθήματα, ἐρῶν ἔρχομαι,
 ἀρξάμην. Χωρὸν τινα πρὸ τ' ἐφισίω ῥῃ πλεως ξυμβαινεν εἶν, ὃ
 γηλόφον ὃ δὲ δῶα ῥῃ ἀφείναι ἡγεπύς, εἰς πειρῶτο, ἀλλὰ σκληρόν τε καὶ
 τραχὺν ὅλως. ἐν ταῦτα νεῶν οἱ ὠπχωρεῖοι ἐν τοῖς ἀνω χρόνοις ἰωάννη τῷ ἀπο
 σόλῳ ἀνεθήκασιν, θεολόγῳ ἡ τὴν ἐπίκλησιν ὁ ἀπόστολος οὗτος ὠνόμασαι,
 ἐπεὶ τὰ γε ἀμφὶ τῷ θεῷ ἀμεινον αὐτῷ, ἡ κατὰ ἀνθρώπου δεδιήγεται φύσιν.
 τοῦτον τὴ ῥῃ νεῶν ἰουστιανὸς βασιλεὺς, βραχὺ τε ὄντα, καὶ καταπεπ
 νηκῶτα μέκει τοῖ χρόνου, καθελὼν εἰς ῥ' ἰδιαφ, ὅς ὅσον δὲ μεθρημό
 σατο μεγέθους καὶ ἡγλούς, ὥς τε δὴ ξυελόντα εἰπεῖν, ἐμφόρεσται
 καὶ παντῆ πασιν ἐνάμιλλῳ τῷ ἰορῶ ὅστις, ὅπου ἐν πόλει τῇ βασιλίδι,
 τοῖς ἀποστόλοις ἀνέθηκε πᾶσιν, ὥς πόρ μοι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν δεδιή
 γηται

γηται λόγοις. Ταῦτα μὲν ἐν ἐφίσῳ ἐξείργασαι. ἐν τενίδῳ δὲ ταῦτα τῇ νήσῳ,
 σωπείλῳ ἢ πρὸς τῇ βασιλίδι ἢ τοῖς ἐπὶ τῇ θάλασσᾳ ὀργαζομένοις πτηνῶν,
 ὅπως ἐγὼ αὐτῇ δεικνύω ποσὸν ἔχει πῶν. Ἡ θάλασσα ἐφ' ἡλυσσόντες ἐν
 σενῶ μάλιστα φέρεται. ἄμφω γὰρ οἱ ἡπειροὶ ἀμύχαις ὡς ἀγχοτάτω ἐν ταῦτα
 ἰσθμῶ, τὴν δὲ πορθμῶ ποιοῦν ἀρχὴν, ἀμφὶ σπύρ τε καὶ ἀβυδὸν, ἐπὶ δαί τε
 αἰνῆς ἐν ταῦτα ἰκνύονται, ὅτε δὲ κωνσταντῖνος πρὸς τὴν εὐθύνεται, τῇ δὲ ὁρμίζονται,
 ἀνάγκη δὲ αὐτοῖς ἐνθῆναι, ἀμύχανά ὅστις, ὅτι μὴ νότος ὡς πνέουσαντος
 αἰνῆς σφίσι. ἡνίκα γοῦν ὁ σιταγωγὸς σὺλθ' ἐκ πόλεως ἀλεξανδρείας ἐν
 ταῦτα ἴοι, εἰ μὲν ἐμπέσοι ἢ πνέοντα ἐπίφορον σφίσι, δὲ ὀλίγον ἢ κατὰ σφίσι
 ταῖς ναυσὶν ὅτε τὰς βυζαντίης λιμενῆς, ἀποφορμίζονται ἢ ἀπαλλάσσονται αὐ-
 τῇ δὲ μάλιστ' ἐφ' ὃν πρὸς τὴν χειμῶν ἀπαντες ὥρας, δούτορον τε ἢ
 τρίτον διαπράττουσιν ἐπὶ σὺλθ'. ὅσοις δὲ αὐτῶν βυζαντίοις ἢ, καὶ ἄλλοι τῶν
 ἐμπλημάτων ἐνθῆναι ἀνὰ φορμίζονται, ἀναστρέφονται, εἰ μὴ τοὶ ἀπεναντίας
 σφίσι ἐφ' ἡλυσσόντες ἢ πνέοντα ἴοι, ἐν ταῦτα δὲ τῶ τε σίτω καὶ ταῖς ναυσὶ
 σπονηγῆναι ξυνέβαινε. ἀπὸρ ἐν προνοίᾳ πεποιημένῳ ἰστανιανὸς βασιλεὺς,
 ἐν τενίδῳ τῇ νήσῳ, ἢ πρὸς ἀγχοτάτω, σιτῶν ἐπετεχνήσας τῶ παντὶ
 σὺλθ' ἀποφορμίζου διαρκῶς ἔχοντα. ὃ δὲ τῶ βασιλεῖ ἐξείργασμεν, ὅπως
 νῆα αὐτῷ δημοσίᾳ σίτω πρὸς ἀπομποι ἐν ταῦτα ἰόντες ἀνέμων ἐναυλώμασι
 συμποδίζονται. οἱ δὲ ἢ φέρτον ἐν τῷ σιτῶνι τὸν κατὰ βέλτοι, καὶ χάρειν
 φράσσοντες τῶτε βορρᾶ ἢ ζεφύρῳ πολλὰ, ἢ εἰς ἄλλος ἀπεναντίας αὐτοῖς ἐν
 ταῦτα ἴοι, ὅτε πλοῦν ἐτόρον συσκαύουσιν, ὅτε αὐτοὶ μὲν ἐνθῆς ὅτε τὰ οἰκῆα κα-
 μίζονται. χρόνῳ δὲ ὕσφορον ὅπηνικα αὐτῶν ἐνθῆναι ἀπόπλου ὅτε βυζαντίον ἐν
 ὡς τῇδε γῆν ξυμβαίη, πλοίοις ἐτόροις ἐν τενίδῳ ἢ σίτω διακομίζου-
 σιν, οἷς ἐπὶ καὶ ἢ σπύρ δὲ αὐτῇ. ἐπὶ δὲ πρὸς βιβυοῖς πόλιν ἐλένης ἐπὶ νῦμος
 ὅσα τῇ κωνσταντῖνος βασιλείᾳ ματόρος. ἐν ταύτῃ γὰρ τὴν ἐλγῆν ὡς μῆα
 φασὶ, κώμης ἐκ ἀξιολόγου ταπρότορα ὅσης. ἢ πρὸς τὰ τροφῆα κωνσταντῖνος ἐκ-
 τῶν, ὀνόματι μὲν καὶ ἀξιῶματι πόλεως ἢ χωρίον δεδωρητῇ τῷ, ὃ μὲν τοῖς
 ὅτε δὲ βασιλικόν, ὃ δὲ μεγαλοπρεπὲς τῇδε πεποιήται. ἀλλὰ τῇ μὲν κα-
 τακλῆναι ὡς τῇ πρὸς τὰς δέμεινε τύχης, κενόμηνον δὲ μόνῳ τῷ πόλιν
 κενόμηνον, καὶ τῇ ἐπὶ νῦμῃ τῇ τροφῇ μὲν ἐλένης ἀρσεμνύεται. ὃ δὲ καὶ ἡμᾶς
 βασιλεὺς, ὡς πρὸς τὴν ἀγνωμοσύνην ἀπολογεῖται τῷ τῇ βασιλείᾳ περὶ
 τοῖς, πρὸς τὰ μὲν ὕδατος ἀπορία περὶ μὲν τὴν πόλιν ἰδῶν, ὅτε αὐτῶν
 οὐδεὶς ἔχει θανάσιον. οἷον ὕδωρ τε πρὸς ἔχει, ἀπὸ σπύρ ἰδῶν, τοῖς τῇδε
 ἀνθρώποις ὃ πρὸς μόνον, ἀλλὰ ἢ λείπει ἰκανῶς ἔχει, ἢ ὅτε ἄλλα τρυφῶσι
 ἀνθρώποις εὐπορίας κατακτόρας, ὕδατος ἔχοντες. πρὸς ἢ καὶ βαλανέιον αὐτῇ
 ἐν δημοσίᾳ πεποιήτῃ, ὃ πρὸς τὸν ὅρ. ἐτόρον τε ἀνωκοδομήσας τοῖς διαφθαρέν-
 νον τε ἢ ἐκεί κείμηνον, τότε σπύρ ἢ πρὸς μοι ἐρῆθη τῷ ὕδατος, ἢ τῷ ἀπὸ
 μελῆος καταπεσόν ἢ δὲ. ἀλλὰ ὅτε ἰδῶν ἢ βαπτεία, καὶ σπύρ, ἢ καταλυτικ-
 ρια ταῖς ἀρχαῖς, ἰδέμεν τῇδε. ταύτης δὲ ὅτε τῇ πόλιν ἀγχοτάτω ποταμῶς,
 ὅπως ὁ μὲν τῶ οὐχ ἡμᾶς, ἀφ' ἑκὼν καλῶσι οἱ ὡς χῶροι. πρὸς ἔχει γὰρ
 ἐλυσσόντες

ἐλισσόμεν ἐφ' ἡμέτερά, καὶ ἀπειναντίας, αὐτῷ ἀντιποδῶν τὰς δύνας,
 σιολίω τε τῷ ῥοδίῳ, πῶ μὲν ἐν δεξιᾷ, πῶ δὲ ἐν ἀριστερᾷ προσώω, ὥς τε ἀμίλει
 διαβαίνειν αὐτὴν πλὴν ἢ εἰρησάνκισ ἐπαύαγνις ὅτι τοῖς τῆδε ἰῶσι, πολλοῖς
 τε οὕτω διεφθάρθαι ξυμβάνει, τοῖς ποταμοῦ ἐξαπινάτως πρὸς τὰ ξυμβισμέ-
 να πλημμύροντος, πρὸς δὲ καὶ ὕδατος ἀμφιλαφίς καὶ ἡγάμον τῆδε φνο-
 μὴς μεγάλης χεῖμα ξυμπρόδισον αὐτοὶ τῶν τῶν δάλασσαν ἐκβολῶν χαλε-
 πώτορον ἐκκινώρου τοῦ εἶναι τοῖς ἐκείνη χωρίοις. χρόνω γοῦν ὁ πρῶτος
 ὁ μὲν οἱ ὡν γνομῶν πολλῶν, λιμνάζων τε καὶ κυρτόμενος, καὶ σκε-
 διανύμενος ὡν πλείονος τῆς γῆς, ἀνέκιστα ἡγεῖται εἰργασαί, καὶ πάθεισι ἔπει-
 μέθεσι τὰς ὡν χωρίους ἐπέτρεψεν. οὗς πόρ' ἐπικύπτειν ἰσχυριανὸς βα-
 σιλεὺς, ἐπὶ τοιαύτῃ. τὰ μὲν ἄλλα ποταμῶν καὶ ἡγάμον ἐκτεμῶν
 ἀπαντα, ἐλδυσθῶρας πρὶν εἶδαι τῷ ποταμῷ ξυμχωρήσει τὰς δὲ τῶν δάλασσαν
 ἐκβολὰς. τὰ δὲ ὅρη καὶ μέσση ἀρτεμῶν, ἃ δὴ ἀνέχει ἀμφὶ τὰ ἐκείνη χωρία,
 ὁδὸν ἀμαξίτην ἐξεργάσατο, καὶ γέφυρας δύο δὲ ἄγαν εὐρείας τῷ ποταμῷ
 τὸ τῷ ἐντέθειται, καὶ αὐτὸ ἀκινδύνως αὐτὴν διαβαίνουσι ῥησιπὸν ἀπαν-
 τες. οἳ δὲ καὶ τῶν ἐν βιθυνοῖς νίκαιαν εἰργασαί ἀγαθὰ, ἐπὶ ἄξιον. πρῶτα
 μὲν τῶν ὁχεταγωγίαν παντάπασιν διεφθαμενίω ἀνανεωσάμενος σύμπα-
 σαρ, ὕδασι τῶν πόλιν ἡγετακορὴν διεπράξατο εἶναι. ἔπειτα ἰδράτε καὶ μονασή-
 ρια, τὰ μὲν γλυκαί, τὰ δὲ ἀνδράσι ἐδείμαρ, καὶ τὰ ἐκείνη βασιλεία ἐκ μοί-
 ρας ἡδὴ ἡγεταπεπλήρωτα πινός, ἀνενέωξε το αὐτοῦ ἀπαντα. ἐπὶ μὲν γὰρ καὶ
 βαλανέον ἐν τῷ ἡγεταλυθηῖω τῶν βόρδεδαρίων ἡγεταμῶν, ἐκ παλαιού
 διεφθαμενίον, ταύτης δὲ τῆς πόλεως, δὲ τὰ πρὸς διόνου τῆς ἡλίου ὡς ἀγχω-
 τάτω, χεῖμαρξὸς ὡς τὰ πολλὰ ὡν σκήπτειν φιλεῖ, καὶ γέφυρα μὲν τις ἐν
 ταῦτα πεποιήται τοῖς πάλαι ἀνθρώποις, ἢ προσβάλλουσα δὲ διαμῶν ἐνεγκῶ
 τῶν τοῖ χεῖμαρξὸν ὡν ῥοδίῳ, ἔπειτα ὡς τῷ ῥοδίῳ βιαζομῶν, καὶ ἀπὸ τῶ
 (ὡν αὐτῷ ὡς τῷ βασιλεὺς δὲ ἰσχυριανὸς γέφυραν ἐπέκτατο ἐν ταῦτα ἰτόρην,
 δὲ τόσον ὕψους τε καὶ εὐρους διήκουσαν, ὡς τε δὴ αὐτῆς, δὲ ἡγετα τῶν τῶν
 μόριον τῶν προτόρην ὅσον γε γονοῖν δοκεῖν, ἢ τῶν χεῖμαρξὸν ἡνίκα μορ-
 μύρη ἡγεταπολὺν ὑποδραίουσαι. ἐν τῷ βεβαίῳ διασώζεται τὰς ταύτη ἰόντας.
 ὁ μέγας δὲ ποταμός, ὃν πρὸς ἡγετα ἡγετασι νύ, σφοδρῶ μὲν ἡγετῶν ἄγαν
 τῷ ῥοδίῳ, καὶ μέσης δὲ πεφυκῶς ἄβυσσος, εὐρυτόμος δὲ δάλασση ἴσα, δια-
 γέγονε μὲν τάχ' εἰς γέφυραν ἀνέπαφον πᾶσιν, ἐξ οὗ γέγονασιν ἀνθρώποι,
 ἀνθρώπων δὲ συσπείοντες πλῆθος, καὶ φορμηδὸν αὐτὰς ἀλλήλαις ἐναρμυσ-
 μένοι, ἐν ταῦτα διαπρὸς μὲν εἶδαι ῥησιπὸν περὶ, ὡς πόρ' ποτὶ δὲ τοῖς ῥοδίῳ
 ὁ τῶν μὲν δὲν σφάρης. ἀλλὰ καὶ τῶν δὲ ἀνέπινυνδύνως αὐτοῖς γίνεται, πολ-
 λάκις γὰρ ὁ μὲν τῶν δὲ σφοδρῶν συλλαβῶν τὰς ἀνάτους ἀπάσας, εἴτα τῶν δὲ
 βασιρ ἀνέχαισε τοῖς τῆδε ἰῶσι. βασιλεὺς δὲ ἰσχυριανὸς, γέφυραν αὐτῷ ἐγ-
 κεχειρμένην ἐποιοδὲ μείας ταυτῶν ἀρξάμενος τῶν ἐργῶν, πολλῶν δὲ αὐτὸν δια-
 βλῶν ἔχει, ὅπου εὐ οἶδα, ἔπειτα ἔσειε δὲ πολλῶν ὕδωρ, τεκμηριώμενος ὅτι δὴ
 αὐτῷ τὰ ἐργα (ὡς ἐπιλαμβάνεται ὁ θεὸς ἀπαντα, δὲ καὶ ἀπόρριπτον αὐτῷ
 δὲ ἐνθύμημα

ἐνθὺ μῆμα δ' εἰς ἡμῖν ἐστιν ὅτι τὸδε τὸ χρόνον, καί τοι ὡδ' πλείστοις τῷ κατ' ἀρ-
 χᾶς ἐγγυφρεῖν ἰδοῦμεν. ἐστὶ δὲ τις ἐν βιβυνοῖς ὁδὸς δὲ τὰ φρυγῶν ἡδὴ ἐνθὺ δὲ
 ἰόντι, ἐνθα δὴ ἀνθρώποις τε ἐναρίθμοις ἐξ ὧν, χαμῶν θ' ὥρα διολωλῆναι
 ξυμβῆαι. γὰρ ἡ πόρτα γὰρ ἡ χώρα δὲ μὴ ὅτι ὁ μὲν ἐξ αἰσίων κα-
 τὰρ ἡ γῆ, ἡ χιόνων πολλῶν ὡς χυμῶν τε, ἐξ ἀλυσσῶν ἐν ἰσχυ-
 τῷ. ἀλλὰ καὶ ἐκαστὸν ὡς πεπρωμένον ἀν' οὗτω τύχῃ, δὲ τέλμα βαθὺ ξυμ-
 σαμῆν, τὰς τε ὁδὸς τεναγώδεις ὁρμαζομένη, τὰς τῆδε ἰόντας ἀπέπνιγν.
 ἀλλὰ καὶ τὸτον αὐτὸς τε μεγαλοφροσύνη ψυχῆς, ἐξ ἡ βασιλῆς θεοδώρα ἤμ-
 κύνδωρ τοῖς πρὸς διέλευσιν. δὲ ἡμῶν γὰρ ὁδοῦ ἡμῖν εὐζώνω ἀνδρὶ λί-
 θοις παμμεγέθεσι σκέπας τῇ λεωφόρῳ ἀπορυσσάμενοι, ὡδ' ἐξ ἑσθ' ὅδ' ἔ-
 πνιγναι διεσκιδνάσαντο τὰς τῆδε ἰόντας. ταῦτα μὲν Ἰσσηνιανῶν βασιλεῖ ταῦτα
 ἐξεργάσαι. πηγαὶ δὲ θορῶν φύσει ἐν βιβυνοῖς ὑδάτων ἀναβλυσάνουσιν, ἐν
 χώρῳ οὐ πόρ' ἐπωνομάζουσι πύδια, ταῦτα ἔχουσι πᾶσι ψυχῶν ἄλλοι τε πολ-
 λοί, καὶ διαφρόντως βυζάνιοι. ἐνθα δὴ πολυτέλειαν ἐπισιδεῖται βασιλεῖ
 πρὸς πύσσας, βασιλεῖα τε γὰρ ὡς δὴ μὲν ἔσται ὅτι, καὶ λουτρῶνα
 ἐν δημοσίῳ τῷ ἐκείνῳ φουμῶν θορῶν ὑδάτων περὶνται, πηγὰς τε πύ-
 μων ὑδάτων ὡς ἐκαστὸν ἀνελυσσάσας δὲ τὸνδε ἤμ' ὡς ὅτι ὁ χεταγωγία δια-
 νομῆς, ἤμ' ὡς πόρ' ἐν ταῦτα ἐπιχωεῖσιν ταῖς πόρ' ἐκείνῳ αὐχμῶν. ἀλλὰ καὶ
 τὸ ἀφ' ἡμέρας ἡ τέλμα θ' ἡ τῷ νοσηνῶν ἀναπαυσίῳ, μείζω τε ἐ-
 καταπολὺ ἐπιφανέσθαι μετ' ἐσθ' ἔσται. ἐστὶ δὲ πρὸς τὸν γαλάττας, οὐ πρὸς ἡ-
 λουσίμ οἱ ἐπιχώριοι πύσσας, δὲ δὴ πολλάκις ἐξαπινάκως ἀρθεῖς μέγα, τῷ ἐκεί-
 νῳ ὁδῷ ἰόντων πρὸς ἐφθέρῃ, οἷς πόρ' ὁ βασιλεὺς ἐπαγγελόμενος ξυμ-
 ραχθεῖς, διακωλυτὴς τὸ λοιπὸν τὸ κακοὶ γέγονε, ἤμ' ὡς ποταμὸν γεφυρώ-
 σας ἔργῳ ἰσχυρῷ, ἔσθ' ὅτι τῷ γὰρ ἐν πρὸς ὁδοῦ οὐ χεταπὶ τῷ γαλάττας δὲ τὰ
 πρὸς ἡμῶν πεποιημένῳ, ὅμ' δὴ πρὸς ὁδοῦ καλοῦσιν οἱ ταῦτα σοφοί. καὶ νεῶν δὲ
 αὐτοῖς ὡς δὴ μὲν ἔσται δὲ τὰ πρὸς δύνοντα ἡλιον τοῖς πρὸς σωτήριον, χα-
 μῶνος ὥρα ἐσθ' ὅτι. τῷ δὲ ἡλιουτέλειος ἤμ' ὡς πόρ' ὁδοῦ, ἡνὶ χεταπὶ τε καὶ κα-
 τέσει ποταμός, ἀμφὶ τὰ πρὸς ἡμῶν παρὰ ἡμῶν. ἀλλὰ ἐξ αὐτῶν διελών-
 λυσεν ὁ βασιλεὺς ἐστ', ἀντιείχισμα τῷ ποδὶ βόλῳ ὡδ' ἡδὴ ἐξ ἡμῶν
 ἡ πρὸς ὁδοῦ κατεσθ' ὅτι. ἐν δὲ καπαδόκας ἐποίησεν τὰδε. καὶ σά-
 ρεια μὲν πόλις ἐν ταῦτα μεγίστη τε ἐξ ὡς ἀνθρώπος ἐκ παλαιᾷ τυγχάνει
 οὐδ', τῷ δὲ αὐτῷ ποδὶ ἐβαλε τῷ ὡς ὁδοῦ τῷ ἀμετρίᾳ ἐπιμα-
 χῶτατόμ τε ὅμ', καὶ ἀφύλακτον ὅλως, ἐξ τοῖς ἐπιβουλεύουσιν ἐν ὁδοῦ. λό-
 φοι γὰρ ἐν ταῦτα ἐπαρυσσάσαντο ὡς ἡμῶν, οὐ πόρ' ὁ τῷ πόλεως οἰκιστὴς ἐν τῷ
 ποδὶ βόλῳ καταλαβεῖν ἐν πρὸς ὁδοῦ, ὡς μὴ ἐπιτείχισμα κατ' αὐτῆς
 ἐστὶ τῷ τῷ ἀσφαλείας ὀνόματι, τὰ σφαλδρώτατα ἐξεργάσασθαι, περὶ αὐτῆς
 πολλὰ ἐξ ὡς ἐτελείετο, ἐξ ὡς ἐτελείετο τε ἐξ ὡς ἐτελείετο νομῶν, ἡ οὐτε
 τὰ φυλακτῆρια κατὰ λόγον τὸ ποδὶ βόλῳ ὡδ' τῷ ἀκτῶν ἐξικνέσθαι φυ-
 λακτῶν εἶχε, οὐτε αὐτὸ ἐπιμελεῖσθαι τοσοῦτον ὅντ', ἐν δὴ αὐτῶν ἐγίνε-
 το τοῖς τῷ ἀνθρώποις, ἀντιείχιστο τε δοκοῦντες εἶναι, πόρ' ὁδοῦ δὴ αὐτῶν
 καὶ ἡσασθαι.

κίς ἡσπερ. ἀλλὰ βασιλεὺς ἰστυνιανός, τὰ μὲν δὲ ἀναγκαῖα τοῖς ποδὶβόλῃς ποδὶβό-
 λων, τὴν δὲ πάλιν δρύματι δὲ τὸ ἀσφαλὲς ποδὶβόλας, ὁ χύρωμα ἡσπερ
 σατο ἀμαχῶταρ. καὶ σαροῦσι μὲν οὕτω τὴν ἀσφάλειαν διεσώσατο. ὡς δὲ π
 φρεῖον ἦν ἡσπαδόναις, μετὰ τὸν ὄνομα, ἦν ἢ τῷ ὀμαλεῖ κείμῳ, σαθρόν ἢ
 γὰρ ἡσπερ. ὅπρ' ἰστυνιανός βασιλεὺς ἡσπερ, τῇ χῳ ὠκοδομήσας ἡσπερ
 δὲ μέγα δὲ τὰ πρὸς ἑσπέρην τοῖς πάλαι φρουρίου, ἦν χωρίῳ ἀνάντει τε καὶ
 λίαν ὀρδίῳ, καὶ ἀμὲν χάνω προσελθεῖν εἰς πρὸς τοῖς. ἦν δὲ καὶ ἰδὼν τε μὲν
 πρὸς, καὶ ξενώνας καὶ λυγρῶνας ἦν δημοσίῳ εἰδέματο, καὶ ὅλα ἄλλα ἦν δει-
 κνυται πάλιν εὐδαίμονα, ἐξ δὲ δὲ εἰς μετροπόλεως ἀξίωμα ἦλθε. τὰ μὲν οὖν
 ἦν ἡσπαδόναις τριαῦτα ἐγγόνει. ἐν τῇ τῇ ἡσπερ ἡσπερ ἡσπερ ἡσπερ ἡσπερ
 ὡς κίληται, εἰς κίληται ἰόντι, ξίφος ὡς ἐν παλαιῷ σφιγγομένη ἐν τῇ πρὸς
 ταμὲν ὀρδίῳ ἦν σενὸν μάλιστα, ὁ μὲν ἡσπερ ἡσπερ ἡσπερ ἡσπερ ἡσπερ
 τῶν, ἐξίτηλος ἐν τοῖς πλείστον γὰρ ἡσπερ, μὲν κινδύνων τὰς διεξόδους πρὸς
 χερὶ πρὸς τὸς πρὸς ἰστυνιανός βασιλεὺς ἦν προνοία πᾶσι πε-
 πημενός, ἀνεστὶν εὐθὺς τοῖς ἡσπερ εὐρετο. χεῖματὰ γὰρ πρὸς ἡσπερ
 κρείσσονα, ὅρῃ τε τὰ ἐκείνη ἀνέχοντα ὡς μακρόταρ ἐκτεμὼν ἀπαντα, ἡ νενι-
 κηκὼς τὰ ἀμὲν χάνω, τὰ ἀμαξίλατον ἐν τοῖς πρὸς ἡσπερ ἡσπερ ἡσπερ
 νορ, ἦν τε τῷ ὡς τῷ ἀνέμῳ, διεσπύσσας διαφανῶς, ἦν δειξάμῳ
 ὡς γνώμη προμνηεῖ ἡ χεῖματῶν ὡς ὀρδίῳ ἡσπερ ἀνθρώπων ἀπορορ γήοιτο.
 Τὸ μὲν οὖν τῷ τῷ ἐξείργασαι πόλις δὲ τῶν δὲ ἦν κίληται, ἡσπερ ἡσπερ
 μαντῶς ὡς φασὶν ἐκείνου τοῖς παλαιῶν ἔργον. τῷ τῷ πρὸς ἡσπερ
 ραμος γὰρ μόνῃ διαβάσας. χρόνῳ δὲ πολλῷ ὡς ὀρδίῳ ἡσπερ, πεπονηκέναι
 τὸ γὰρ τὰ πλείστα ξυνίβη, ὡς τε πεπονημένοις αὐτῇ δὲ μάλῃ τῇ πρὸς
 πρὸς ἡσπερ ὀλιγορῶν. ὁ δὲ ἡσπερ ἡσπερ βασιλεὺς τὰς διεξόδους ἐπανορθώ-
 σας ἀποδὲν ἀπαντα, τοῖς τε πρὸς τὴν ἀσφάλειαν ἀνεσώσατο, τὴν τε πρὸς
 λην ἀπείδειξεν αὐτῇ τὴν ἐν τῇ ποταμῷ ἀκινδύνως ἀναδιδόντων εὐπείπῃ.
 ἦν δὲ πρὸς μετ' αὐτῇ ὡς πόλις, ἦν δὲ τὰ πρὸς ἀνίσχοντα ἡσπερ, ποτα-
 μὸς φρεῖτ' ὅρῃ ὄνομα ἐν τῇ ἡσπερ ὡς ὀρδίῳ ἡσπερ ἡσπερ ἡσπερ ἡσπερ
 δὲ τῷ ἀνδράσι περὶ τὸς δὲ ἀμὲν ὡς βαρὺς. γὰρ οὖν ἐν παλαιῷ τῇ δὲ ὡς
 φησὶ τε ἀσπερ ὡς τῷ λόγῳ ἀξία, τῷ τῷ δὲ ἀσπερ ὡς μαχομένης πολ-
 λῷ ὡς χρόνῳ μὲν ἀποδάντων ὅσον διεφθάρθαι τὰ πλείστα ξυνίβη, δὲ εἰς
 μακρόν τε ἡ γὰρ τῷ ποταμῷ ἐμπεσέναι ἐπὶ τοῖς ὡς. ἀλλὰ βασι-
 λεὺς ἰστυνιανός ἐτόρην πινὰ τῷ πρὸς πορείαν ὀρύξας, ἐκείσε μὲν αὐτῇ
 καιροῦ μεταπορεύεσθαι διωθήσας. ὡς δὲ χεῖς τὴν οἰκοδομίαν λαβὼν,
 καὶ αὐτῇ τὰ πεπονηκέναι ποδὶβόλων, ἀνὴρ ὡς ὡς δὲ μετὰ μετὰ, τὸν τε
 πρὸς αὐτῇ δὲ τὴν πρὸς ὀδὸν ἐπανήγαγον, ἡν κοίτῃ καλοῦσι. τῷ τῷ
 μὲν οὖν τῇ δὲ κενώρηκε. κύδνος δὲ ποταμὸς ἡν πόλιν μίσην τὰς φρεῖ,
 ἡν χρόνον μὲν ἡν ἄλλον δὲ ἡν ἀσπερ διαπεπραγμένος φαίνεται πρὸς, ἀπαξ
 δὲ αὐτῷ ξυνήχθη ποτὲ τὰ ἀνέκτα διόργαζομαι ἐξ αὐτῇ τοῖς δὲ. τοῖς μὲν
 καιροῦ ἀμφὶ τρὸς ἡσπερ ὡς ὡς, νότος δὲ ἀνέμῳ ἐξαπινάως ὡς πινύ-
 σας πρὸς

ἐν πτερυγίοις τῶ σκολιῶν διακρινόμενοι, τῶν ξυμμετρίων ὀλιγωρῶν
 ἡνίκα ἀπέναντον, ὡς τὰ παρὰ δόξα, καὶ ὅλως ἀγνώστα τῶν ὑψηλοδιδυμάτων
 ἐχώρου. πότερας οὐκ ἐποτρυνόμενοι ἐν τῶν ὁρῶν ἐποτρυνόμενοι, ἀπὸ οὐκ
 μήκην ἐν τοῖς πρὸ τῆς πόλεως χωρίοις ἀνέχει, ξύσαντες τε αὐτὰς ὑψιστάμε-
 νως, ἐν ταῦτα ἡγού τρέπω τῶνδε. ἀμάξας μὲν ταῖς πῶς τρεῖς ἐκτεκνύατο με-
 γάλῃ ἴσας, ἐνα δὲ λίθον ἀνέτιθεν το ἀμάξην ἐγείρει. βόες δὲ ἀρισίνδην πρὸς βασι-
 λῆως ἐξελεγεμῆνοι καὶ τὰς ἀράκωντα (ὡς τῇ ἀμάξῃ ἔρμ λίθον ἐφείληκον. ἀλλ'
 ἐπεὶ τὰς δὲ τὴν ἑλὶν φόρῳ (ὡς ὁδοῖς, ταύτας δὲ φόρειν τὰς ἀμάξας ἀμὴ-
 χενα ἴω, ἐκτέμνοντες ὑπὲρ πλείστον τὰ ὅρη ἐστὶν τὰ ταῖς ἐπιγνομῆσις ἀμά-
 ξας ἐπρίου, οὕτως τε ποδὶ μήκην ἀπεργάσαντο ἔρμ νεῶν, ἡπὸρ βδολομῆν
 τῶ βασιλεῖ ἴω, οὐρῶ τε αὐτῶ καὶ λόγον πεποιημῆνοι, τεγῶ τῶ ἰδῶ ἐπὶ
 θείναι, ὡς ἡκιστα ἔχον. σφυγμὸς τε ἐν καὶ δάσπῃ πάντα ποδὶόντῳ, καὶ εἶπε ἡ
 χωρίον ἡκιστα ἐρανομήκεισιν ἡστέφυτον δένδρῳις, ὕλλιν πινὰ εὐρον ἀμφιλα-
 φῇ κίθῳς φέρονσαν δὲ ὕψῳ ἐξικνεσμένους, ἀπὸραντον ὅσον, οἷς δὲ τὴν ὁρῶ
 φλὴν ἔβην τῶ νεῶ, ὕψῳ αὐτῶ καὶ μέτρον πεποιημῆνοι. ταῦτα μὲν ἐν δυνά-
 μετε ἀνθρωπείνῃ καὶ τέχνῃ βασιλεὺς ἰσχυριανὸς ἐξεργάσατο. ἐπὶ δὲ καὶ δὲ
 ἔκ τῃ εὐσεβείας ἐλπίς ἀμεβομένη αὐτῶ τῇ πμῇ, καὶ ξυμπεπλάμεναι
 ἔρμ ὁδοῖα μα τοῖο. τῶ μὲν γὰρ ἰδῶ πάντα χόσε κίονων ἴδει, τότε ἔδῳ
 ἐκ ἀπὸ δέοντων το ἀμφὶ ἔρμ τῶν καὶ καλῶς, καὶ τοῖς τῶν ἔρμ μέγῳ, οἷοι δὲ
 ὄντες ἀντέχειν, δὲ ἔρμ τῶν ἐγχεσμένων σφίσι ἐμελλομῇ δὲ χώρα ἐν
 τῇ μεσογείᾳ κειμένη τῇ θαλάσσης πρὸ τῶ ἀποθῆν ὁρεσί τε πάντα χόσῳ ἀπο-
 πεφραγμένη ἀπὸ τόμοις πσίρ, ἡπὸρ μοι εἶρηται, ἀπὸρον ἐπρίει ἥτις τεκτανο-
 μένοις ἔρμ ἰδαφῶ, κίονας ἐτόρωθεν εἰσχομίζεσθαι. ἀλλὰ βασιλῆως δυσφορῶ-
 μένῃ τῇ τοῖ ἔργον ἀμνηχανία, λίθῳ φύσιρ ὁ θεὸς ἐπιτηδείως εἰς τοῖο ἔχῳ
 ἐν ἥτις ἀγχιεὶ ὁρεσίρ ἴδειξῳ, ἡ δὲ αὐτῶ τε καὶ κρυπτομένη τα πρὸ τῶ, ἡ νῦν
 γηνομένη. ἐπαμφοτόρα ἡ πῶς ὁ λόγος τὴν αἰτίαν εἰς τῇ θεῶν ἀναφορῶσιρ.
 ἡμεῖς μὲν ὅ ἀνθρωπεία δυνάμει πάντα σαθρῶμενοι, πολλὰ δὲ ἔρμ ἀδύνατον
 ἀποκεκρίσθαι οἰόμεθα. τῶ θεῷ ἡ τῇ πάντων ἔρμ ἔρμ αὐτῶ ἀπὸρον, ἔρμ ἀμνηχανορ
 γῆνορ. κίονων τοῖνω ἐνθὲν δὲ μέγῃ π χεῖμα ἔρμ μεγῶν τε καὶ ἀρμιμον-
 μένων τῶ χεῖμα π πωρὸς τινὰ φλόγα πάντα χόσῳ ἔρμ κείσῳ ἔρμ νεῶν, οἷ
 ἡ ἐνθὲν, οἷ ἡ ὑπερθερ, οἷ ἡ ἀμφὶ τὰς σῶας, αἷ πρὶ βάλλῃσι ἔρμ ἰδῶ ὅλῳ, πλὴν
 τῇ πρὸς ἔρμ τετραμμένης πλὴν ἔρμ, ὡν πρὸ δύο ἐσῶσι πρὸ τῇ τοῖνω θύρας ἔρμ
 φυεῖς ἀγαν, καὶ τῶν ἐν γῇ τῇ πᾶσιν κίονων ἴσως ἐδενὸς δδύτῳ, σῶα πρὸ ἐκδὲ
 χεῖται ἐν τῷ ἐν τῷ ὡς τῶ νάρθηκος ὡνομασμένη οἷμαι τῶ μὴ εὐρεῖσθαι,
 αὐτὴ μὲν ταύτηρ κίοισιν ὁμοίοις ἐν τετραπλῆρ ἀνέχμενῃ, θύραι μέταυλοι
 ἰδὸρ πεπεῖς οὕτως, ὡς τε κίονοις ἥτις ἐξω ἰούσιρ ὅπρῳ ποτε θεάματι ἐν τῇ
 χεῖρ μέλλῃσι, προπύλαια τοιενθὲν δὲ θαυμάσια, οἷα καὶ πρὸ κίονων δυνῶν
 ἐπαιρομένη ἀφῖς δὲ ἀφατον ὕψῳ πρὸ ὅλῳ πρὸσω, ἡμῖν κλα δύο ἀλλήλοισι
 αὐτῇ πρὸσωπα, ἐκ τῶν ὅλῳ ἔρμ ὡς τῇ ἰδῶ ὅλῳ ἐσῶσι ξενῶνες τε τῇ ἰδῶ
 ἐφ' ἡγάτορα δύο, ἀπὸρ μὲν ξένοις ἐν δὲ ἡμῶσι καταλυτήριον. ὁ δὲ δὲ ἰδῶ

ἀναπαύσῃσι νοσούσι πῶχοις. τὸ γὰρ τὸ θεοτόκου νεῶν ἰσχυριανὸς βασιλεὺς καὶ προσόδῳ ἐπὶ μῆσε χερμάτων μεγάλων. τὰ μὲν ἐν ἱεροσολύμοις ἰσχυριανῶ βασιλεῖ, ταύτῃ τῇ ἐσχέρῃ. ἔστι δὲ πόλις ὑπὸ παλαιστίνης, νεάπολις ὀνομαζέται ἐκ τῆς δὲ ὁρᾶς ὑψηλὸν ἀνέχει γαρίζην ὄνομα. τοιοῦτο δὲ τὸ ὄρεον κατὰ χάριν ἢ οἱ σαμαρείται ἔχον, ὡς ἐξ ὀβρινοῦ τε ἀνέβαινον εἰς τὴν τοιοῦτον ὥστε βολῶν, ὃ δὲ ἀνὰ ἀνιόντες καὶ ὄρεον, ὃ χόπιον πῶς ἐν ταῦτα ὠκοδομήσαντες πῶς ποτε, ἀλλὰ τὴν ἀκρότητα αὐτῶν σεβόμενοι ἐτεθήκεον πάντων μάλιστα. καὶ ἡ ἰσχυρία ὁ τοιοῦτος πᾶσι ἐν σώματι ὡς τοῖς τῇδε ἀνθρώποις ὠμίλει, γὰρ οὐκ αὐτὸ πρὸς γυναικα τῶν πῶς ὑψηλὴν διάλογον, ταύτῃ τε ὑπὸ τῷ ὄρει πωυδανομένη ὑπεῖπερ, ὡς χεῖρον ὑπερὸν ὃ χόπι (σαμαρεί) προσκυμῶσιν, ἐν τῷ τῷ ὄρει, ἀλλὰ ἐν ταῦτα αὐτῶν οἱ ἀληθινοὶ προσκυμῶνται προσκυμῶσιν τὸς χριστιανούς πᾶσι δὲ ἡσυχίας. ἐξήντο τε προῖοντες τὸ χεῖρον ἔργον ἢ προῖοντες. ὃ γὰρ οἶον τε ἡμῶν, μὴ ἐχὶ ἀποδοῖν τὸν ὄντως θεόν. ἐξήντο δὲ τῷ τῷ τοιοῦτο. Ἐπὶ βελώνος βασιλεὺς ἀβροῖο ἱερωνίμους οἱ σαμαρείται γινόμενοι, ἐποστὴν δῶσαν ἐν νεάπολιν τοῖς χριστιανοῖς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τὴν πᾶσι τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ μέντω ἱερωνίμους ἀγνοοῖ, αὐτῶν τε πολλὰ διακρίνεται, καὶ ὅς περ ἡ αὐτὴ ἐπὶ σὺν τῷ τότε τοιοῦτος ὄνομα, κατὰ λαβόντες ὑπὸ τῇ ἰσχυρίᾳ ἐξῶτα τραπέζης, καὶ ἰδούρου γινώσκονται τὰ ἄρρητα, ξίφεσι παλαιοῖς, ἄλλως τε συγκρίνεται, καὶ τὸς τῶν χερσὶν ἀφαιρούμεν διακρίνεται, ὡς τε τὰ μυστήρια ὑβρίσαν, ὡς ἀφ᾽ ἑαυτῶν μὲν σαμαρείταις προσήκει, ἡμῶν δὲ σιωπᾶν. ὁ ὄρεος ὅτος αὐτῶν ἐν βυζαντίῳ γινόμενον, τῷ τότε βασιλεῖ ἐπὶ τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐπὶ δὲ ἐξῆ τε τὸ πάθος, καὶ τὰ ξυμμεχθῆναι σημάνας, καὶ τοῖς χερσὶν τὸ προῖοντες ὑπομνήσεις, πᾶσι αὐτῶν τὸν ἐφ᾽ ἅπασιν ἰδέειν γινώσκ. βελώνος δὲ ὁ βασιλεὺς τοῖς ξυμμεπῆλκόςι ξυμμεπῆλκόςι, κόλασιν τε ἀπὸ χεῖρων ὅς τὸς τὰ δεινὰ δεδρακότας πεπνῆκται, ὃ δὲ ἐμὴ ὀκνήσει ἐν τῷ ὄρει τοῖς γαρίζην τὸς σαμαρείταις ἐξελάσας, ἐν τῷ χριστιανοῖς τε αὐτὸ πᾶσι δῶσαν, ἐκκλησίαν τε αὐτῶν δειμάμενον, τῇ θεοτόκῃ ἀνέθηκε, τειχισμένους τὸ ἰσχυρὸν τῷ τῷ δὴ τῷ λόγῳ, τὸ δὲ ἀληθὲς ἀπὸ τριγλῶν σας, καὶ φρεσὶν σραπῶν κατεσῆσαν. οἷς δὲ σαμαρείταις ἀχθόμενοι ὡς χαλκὸν μὲν ὅς τα μάλιστα, δὲ δὲ τῷ ἐν βασιλείᾳ δυνάστες μὲν σιωπῇ εἰχοντες. προῖοντες δὲ χεῖρον, ἀναστασίῳ τὴν αὐτῇ ἀποστολῇ ἀρχὴν ἔχοντες, ἰσχυρὸν δὲ πᾶσι ἐκ τῇ γινώσκ. πᾶσι τῶν σαμαρειτῶν, γυναικὸς ὑποθήκη ἀναπαύσῃσι, ἀναβαίνουσι πᾶσι δὲ ὄρεον καὶ τὸ τοιοῦτον κερμυνῶδες, ἐν τῇ τῇ ἐκκλησίᾳ γινόμενοι κτείνουσι μὲν τὸς ἐν ταῦτα φρεσὺς, μετακαλῶσι δὲ τὸς ἐν τῇ πόλει σαμαρείταις φωνὴ ἐξαισίῳ. οἱ δὲ τὸς σραπῶν δειμαίνοντες (ὑπεπνῆκται) θεοτοῖς ἐγκεχερμένους ὃ δὲ αὐτὸ ἔβλεπον. ὃ πολλῶν τε ὑσώρον ὁ τὴν χώραν ὑπὸ τῶν πᾶσι, προκρίπτος δὲ ἡ ἐξ ἰδέας πόλεως ἀνὴρ λόγιος, τὸς τὰ δεινὰ δεδρακότας συλλαβὼν ἀπέκτεινε. τοιοῦτον γὰρ ὁ χυρῶματος, ὃ δὲ ὅστις λόγος ἢ πρόνοια πρὸς τὸ βασιλείᾳ τῇ ἐκκλησίᾳ γινώσκται. ἀλλὰ νῦν ἰουστιανὸς βασιλεὺς τὸς σαμαρείταις ἐν τῷ ὑψηλῷ κατεσῆσαν χριστιανούς, τὸ μὲν παλαιὸν τὸ ἐν τῷ γαρίζην ἐκκλησίᾳ προῖοντες ἡσυχίας εἶσεν ἀπὸ τριγλῶν, ὑπὸ μοι

ἢ πόρ μοι εἶρηται. ἐτόρῳ δὲ αὐτὸν ἐκποδεν τείχεϊ ποδιστῶν, ἀμάρην διεπρά-
 ξατο πάντας πασιρ εἶν. ἐν ταῦτα ἡ ἰδρὰ πόντε χειριστῶν ἀνενέωσαν, πρὸς
 τῶν ἀμαρτῶν κατὰ φλέγντα. ταῦτα μὲν ἐν τῇ δὲ εἰργασαι. ἐν δὲ τῇ πάλαι
 μὲν ἀρξάβια, νῦν δὲ παλαισὶν τρίτη καλουμένη, χώρα μὲν ἔρημος ὑπὸ μα-
 κρόν κατὰ τείνει, κατὰ τῶν τε καὶ ὑδάτων καὶ πάντων ἀγαθῶν ἀφορεῖ, καὶ
 ὅρος ἀπὸ τῶν μοι καὶ δεινῶς ἀγρίον ἀκρεμάται ἀγχιτάπητι δρυθρῶς κα-
 λουμένης, σινὰ ὄνομα. ἐδὲρ δὲ μοι ἀμφὶ τοῖς ἐκείνῃ χωρίοις, ἀναγκαῖον ἀνα-
 γράψασθαι ἐν ταῦτα τοῖς λόγους, ἐπεὶ ἀπαντὰ μοι τὰ τε καὶ τὴν δρυθρὰν δά-
 λασαν, καὶ τὸν ἀρξάβιον καλούμενον πόντον, αἰδιόπας τε τὰς αὐξωμίτας
 καὶ τὰ τῶν ὁμηγετῶν ἀρξάβιων γῆν, ἀκριβολεγεμένην ἐν τοῖς ὑπὸ τῶν πο-
 λέμων, διεδήλωται λόγοις, ἵνα δὴ ἐ τοῖτο μοι διεδήγηται, ὅρ πινὰ τρόπον ἰσ-
 σινιανὸς βασιλεὺς, τὸν φοινικῶνα προσεποίησε τῇ ζωμάϊων ἀρχῇ. ταῦτα μὲν
 ἐν τῷ τῷ δὲ ἐνεῖα, λέγειν ἀφ᾽ ἡμῶν, ὡς μὴ ἀποφροναλίας ἀπενέγκοιμι δόξαν.
 ἐν τῷ τῷ δὲ τῷ σινὰ ὅρος, μοναχοὶ ὠκλύται, οἷς δὲ τὸ ὄβιος, ἡ κρεῖωμένη τις
 μελέτη θανάτου, ὁρμήας τῇ σοφίᾳ φιλάτης ἀδείσδοτον ἀρλαύουσι. τὰς
 δὲ τῷ μοναχοῖς ἰουσσινιανὸς βασιλεὺς, ἐπεὶ ἐκ ἐχέρῃ δὲ τὸν ὄφειν, ἀλλὰ
 κρείσσους τῶν ἀνθρωπείων ἀπάντων εἰσὶν, ἐκίπτε κεντῆσθαι, ἐδὲ θόρα πύειν
 τὰ σώματα, ἐ μὲν τῷ δὲ ἄλλῃ ὅτ τοῦ ὀνίνασθαι ἐν πονοδῷ ἔχουσιν, ἐκκλη-
 σίαν ὠκοδομήσας, ἣν πόρ τῇ θεοτόκῃ ἀνέθηκεν, ὅπως δὴ αὐτοῖς ἐν ταῦτα ἐξῆ
 εὐχομένης τε καὶ ἰδρὼμένης διαβίωναι. ταῦτα δὲ τὴν ἐκκλησίαν οὐ καὶ
 τὰς ὁρους ἐδείμαρ τὴν ποδιστῶν, ἀλλὰ πᾶσα πολὺ ἡνὸρθεμ. ἀνθρώπων δὲ ἐν τῇ
 ἀκρεσείᾳ διανυκτορῶν ἀμὴ χανά δὲ τῇ, ἐπεὶ κτύποι τε δὴ κενεῖς, καὶ ἔτερε
 ἅπαντα θεοτόκα νύκτωρ ἀκούει, δυνάμιν τε καὶ γνώμην ἀνθρωπείαν ἐκπλείσ-
 σοντα. ἐν ταῦτα ποτὶ τὸν μωσῆα φασὶ πρὸς τὸν θεὸν τὰς νόμους πᾶσα λαβόντα
 ἐξεργεῖν δὲ τὸν θεὸν τὸν πρὸς τὸν θεὸν. καὶ φρεῖον ἐχρῶτα τὸν ὁ βασιλεὺς
 ὅς τῳ ὠκοδομήσας, φυλακτῆριον τε στρατιωτῶν ἀξιολογῶτα τὸν κατεσῆσαν,
 ὡς μὴ ἐνθῆν δὲ ἀρξάβιοι βάρεβαροι ἔχοιεν, ἅτε τῇ χώρας ὁρμήμον ἔσσης, ἣν
 μοι εἶρηται, ἐσθάμεν δὲ τὰ ὑπὸ παλαισίνης χωρία. ταῦτα μὲν ἐν τῇ δὲ πε-
 ποίη. ὅρα δὲ καὶ τοῖς μοναστηρίοις πετρίνται τῷ δὲ τῇ καὶ τὴν ἄλλῃ ἰωάν-
 ῶσιν, αὐτῶνα δὴ μοι ὡς ἐν κεφαλῇ γράφεται, τὸ τοῦ ἁγίου θαλελαίου, τὸ
 τοῦ ἁγίου γρηγορίου, τὸ τοῦ ἁγίου παντελεήμονος ἐν τῇ ὁρμῇ τοῦ ἰορδάνου, ξέ-
 νων ἐν ἰοριχῷ, ἐκκλησίαν τῇ θεοτόκῃ ἐν ἰοριχῷ, τὸ τῶν ἱερέων ἐν ἰδρὸσολύ-
 μοις, τὸ τῶν λαῶν ἐν τῇ ὁρμῇ ἰδρὸσολύμων, τὸ τῇ ἁγίας μαρίας ἐν τῷ ὄρει
 τῶν ἱλαίων, τὸ τῇ πηγῇ τοῦ ἁγίου ἱλίου τοῦ ἰδρὸσολύμων, τὸ σιλεθίον, τὸ τοῦ
 ἀββᾶ ζωμάνου ἐν βηθλεὲμ, τὸ τῇ τείχεϊ ἀνενέωσε, τὸ τοῦ ἀββᾶ ἰωάννου ἐν βηθ-
 λεὲμ. φρέατα δὲ ἡ δεξαμενὰς ὠκοδομήσας οὕτως. εἰς τὸ τοῦ ἁγίου Γεμουήλ,
 φρέαρ καὶ τείχος, εἰς τὸ τοῦ ἀββᾶ ζαχαρίου, φρέαρ, εἰς τὸ σωσάννης φρέαρ, εἰς
 τὸ ἀφελίου φρέαρ, εἰς τὸ τῇ ἁγίᾳ ἰωάννῃ ἐν τῷ ἰορδάνῃ φρέαρ, εἰς τὸ τῇ ἁγίᾳ
 σεργίου ἐν ὄρει καλῶμένη κασαίρων φρέαρ, τὸ τείχος πιδόριδος, τὸ ἐν
 βόσρα πῶ χεῖον. φοινίκης, τὸν οἶκον τῇ θεοτόκῃ ἐν πορφυρεῶνι, μοναστήριον τῇ

ἀγίου φωνᾷ ἐν ὄρει, ἥρ' οἶκον τοῦ ἀγίου σεργίου, ἐν πόλεμαίδιν. ἐν δαμασκῷ οἶκον τοῦ ἀγίου λεοντίου. ὑποὶ ἀπάμειαν πτωχείον τοῦ ἀγίου ῥωμανοῦ αἰενώσῃ, τείχεσσι τοῦ μακαρίου μάρων. ὑποὶ θεοῦπολιν τὴν ἐκκλησίαν διάφνης αἰενώσῃ. ἐν λαοδικείᾳ, ἥρ' ἀγίου ἰωάννου αἰενώσῃ, μεσοποταμίας μοναστήριον τοῦ ἀγίου ἰωάννου αἰενώσῃ. μοναστήριον βελφράχης, ριβύνου, θεολότου, ἰωάννου, ἁρμαβῆς, κυρίου, βεγαδάς, μοναστήριον εἰς τὴν ἀπάμειαν ἐν ἰσαυρίᾳ πρὸς κούριον, λουτρίον, πτωχείον αἰενώσῃ, ἥρ' πτωχείον τοῦ ἀγίου κόνωνος, ἥρ' ἀγωγὸν αὐτὸ αἰενώσῃ ἐν κύπρω, οἶκον τοῦ ἀγίου κρομά καὶ δαμιανοῦ. ἐν παμφυλίᾳ πτωχείον τοῦ ἀγίου μιχαήλ, ἐν ἑμπρείῳ ἐπὶ κίλιν ἐπὶ κνήσιν πρὸς λεως πόργης τῇ παμφυλίᾳ.

Λόγος ἐκτῷ.

Αὐτὰ μὲν ἱουστινιανῷ βασιλεὶ τῇδε πενήντῃ. ἐν δὲ ἀλεξανδρείᾳ, ἐξείργασαι τὰ δὲ νεῖλον ποταμὸς, ἐν ᾧ ἄρχει δὲ τὴν ἀλεξανδρείαν φέρεται, ἀλλ' ὑπὲρ λίσμῃ ὑπὲρ ῥούβης, ὃ δὲ χόρσῳ ἐπὶ νομάζεται, ἐπὶ ῥούβῃ ῥούβῃ ἔεται, οὐκ αὖτε ἀλεξανδρείᾳ ἀπολιπὼν. διὸ δὲ οἱ πάλαι ἀνθρώποι ὡς μὴ ἀμοιροῖν τὴν πόλιν, διώρυχα ἐν τῇ χόρσῳ ἡγατο ρύσαντες βαθείαν τινα, βραχέῃα τὴν ποταμὸν ἐκροῦ διεπράξαντο ἵσῃ τῇ εἶν. ὃ δὲ καὶ ἄλλας πύλας ἐκροῦς ἐν λίμνης μαρίας, ἰσβάλλειν ξυμβαίνει. ὑπὲρ ταύτης δὲ τῇ διώρυχῃ, μεγάλαις μὲν ναυσὶ πλώμα ὁ δαμῇ γίνεται, ὃς λέμβος δὲ ἥρ' αἰγύπτιον σῖτον ἐν τῇ χόρσῳ μεταβιβάσαντες, ἐς τὴν πόλιν διακομίζουσιν, ἵνα δὲ ἐξικνεῖσθαι δυνάτῃ ὅτι τῷ κτλ τὴν διώρυχα πρὸς τῷ καὶ ἡγατίζονται ἐν χώρῳ, ἐν πόρ' ἀλεξανδρείᾳ ἡγατοῖσι θάλασσῃ. ἀλλ' ἐπεὶ τῷ δὲ μῶ δὲ σάσιν πολλάκις ἡγατοῖσι θάλασσῃ τῷ σίτῳ ἐν νύκτι. βασιλεὺς ἱουστινιανὸς τειχίσματα ἥρ' ἡχώρον τὸν δὲ πόρ' ἀλεξάνδρῃ, τὴν ἥρ' ἡχώρον ὑπὲρ τῷ ἀναιχάτισιν. ἐπεὶ δὲ ἐπ' αἰγύπτου ἡμᾶς ἡγατο τῇ λιθύνῃ ὁμόρου τανυῷ ὁ λόγος, φέρεται δὲ καὶ ὁ πόρ' ἀλεξάνδρῃ αὐτῷ ἐν τῷ θαλάσσῃ. ἐπεὶ καὶ λιθύνῃ ξύμπασιν ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῷ ὑποβαθροῖς κειμένῃ ἐν τῷ, τῇ ἄλλῃ ἐν τῷ ῥούβῃ ἀρχῇ. νεῖλος ὁ ποταμὸς ἐξ ἰνδῶν ἐπ' αἰγύπτῳ φέρεται, διὸ καὶ τὴν τὴν ἐκείνῃ γλῶσσῃ ἄρχει δὲ θάλασσῃ. ἡ δὲ, ὁχλομένη τῇ ῥούβῃ, καὶ ὀνόμασι διακρίνεται τὸν τῷ δὲ δυνάμει. τὰ μὲν γὰρ ἐν δεξιᾷ τῇ πρὸς τῷ, ὁσία ὀνόμασαι, μέχρι πρὸς τῷ φάσιν ἥρ' ἡχώρον, ὃς πόρ' ὁσίαν τε διορίζει, καὶ γὰρ τὴν ἐν τῷ, ἡ μέχρι δὲ πρὸς τῷ τὰ κειμένα, καὶ πρὸς τῷ τὰ κειμένα. τὸ τῷ γὰρ δὲ ἐν τῷ διαμάχονται πρὸς ἄλλῃ, λους οἱ ταῦτα σοφοί. τὰ ἡ δὲ ἐν τῷ ἀρξάντῃ τῷ νεῖλου, λιθύνῃ ἐκλήθη μέχρι δὲ ὡς καὶ νόρ, ὃς πόρ' δὲ δυνάμει πρὸς τῷ ἡλίον, ἡγατοῖσι ἡγατοῖσι διορίζει, ἐκροῦς τε ἀφίεις τινα, καὶ θάλασσῃ τὴν δὲ ποτὶ τῷ. ἡ μὲν ἐν ἄλλῃ λιθύνῃ ξύμπασιν ὀνόματα κτλ χώρον ἡγατοῖσι, ἐπὶ τῷ ἀτὰρ διακεκλήρωται ἐν τῷ ἐκείνῃ ὑπὲρ γνομένην, ὡς ἡ εἰκὸς, ὑπὲρ τῷ. ἡ μὲν γὰρ ἐν τῷ ἀλεξανδρείᾳ ὀρίων, ἄρχει δὲ πόρ' κερνήνῃ δὲ κερνήνῃ ὑπὲρ πέντα πόλεως ὅστις, ὑπὲρ τούτου δὲ μόνος τοῦ ὀνόματος

for. κὼλ
χορ

ὀνόματ' ὀλίγη καὶ νῦν ὑπὸ κίληται. ἐν ταῦτα πόλις ὅστις ἡμῶν οὐδὲ ἀλεξ
 ανδρείας διέχουσα, ταφόσις ὄνομα, ἵνα δὴ ταφῶναι ἔρ' τῷ αἰγυπῶν
 θεῷ ὀσίρι λέγουσιν. ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ἄλλα τε πολλὰ, καὶ τὰ τῷ ἀρχόν
 τω κατελυτήρια καὶ λουτρῶνας εἰδείματο ἰουστιανὸς βασιλεὺς. ταύτης δὲ
 τῇ λιβύης ἔρημα μὲν τὰ πολλὰ τετύχηκεν εἶν', καὶ αὐτῆς δὲ προεξηγήσεως
 ὁ καὶ ἡμᾶς βασιλεὺς προμνηθεὶ γνώμη, ὥς μὴ πᾶσι παθεῖν ἐξ ὑπὸ μοῆς
 πρὸς μαυρουσίω τῷ πλησιοχώρῳ ξυμβαίνει, ὁχυρώματά τε δύο, καὶ φυ
 λακτικὰ κατεστήσεται, ὡς δ' αὖτόριον μὲν πρὸς τὸν ὄνομάζουσιν, ἀντιπυργον
 δὲ ἔτι τὸν ὑπὸ κίληται, ὃ πρότερον πενταπόλεως κείμενον. διέχει δὲ ἡ πεν
 ταπόλις ἀλεξανδρείας οὐδὲ ἡμῶν δέκα εὐζώνων ἀνδρῶν. ἐν ταύτῃ δὲ τῇ πεν
 ταπόλει, τὸν χειρὰ τὴν πόλιν ὀρύματι εἰσάγει ὁχυρωτάτω. καὶ βε
 νίκης ἔρ' ὑπὸ βολον, ἐν θεμελίῳ ἀνωκοδομήσεται, ὃ δὴ καὶ βαλανεῖον πε
 ποίνεται, δημοσίᾳ πόδι χόρτον τῇ πόλει τὴν χρεῖαν. ἀλλὰ καὶ ταῖς πεντα
 πόλεως ἰσχυράς, ὁχυρώματα δυοῖν μοναστηρίῳ ἐξείργασαι, ἀπὸ ὑπὸ
 χίσματα κείται τῆς ταύτης βαρβάρους, τῷ μὴ κατεβίοντες ὡς λαθραίοτατα
 ὑποκίπτοι ἐξαπινάως εἰς γλῶττιν ῥωμαίων. ἐσι δὲ τις ἐν ταῦτα πόλις
 πόλεμαῖς ὄνομα, ἣ μὲν παλαιὸν εὐδαίμων τε γαλήνη καὶ πολυαἰθρῶ
 πος. προϊόντ' δὲ χρόνου ὕδατος ἀφρία πολλὴ δὲ ὀλιγαυθροπία ἀποκρι
 θέσθαι, τῷ γὰρ οἰκητόρων ὁ πλὺς ὁμιλῶ διέει ἐχόμενοι πολλὰ ἔμπροσθεν,
 ἐνθὺν δὲ ἐξαναστάντες ἀπεχώρησαν, ὅπῃ ἐν ἡμῶν δυνάμει γέγονε. ἀλλὰ νῦν
 βασιλεὺς οὗτος, ἀνανεωσάμεν τὴν ὁχεταγωγίαν τῇ πόλει, ἣ πρότερον
 αὐτῇ τῇ εὐδαίμονι ἀπὸ δυνάμει οὐκ ἔχουσα. πενταπόλεως δὲ πόλις ἰσχυρὰ
 πρὸς δύνοντα ἡλιον βορείον ὄνομα, ὃ δὴ τὰ ὄρη (ὑπερσυνότα πρὸς ἀλλήλα. καὶ
 τῇ ἐνθὺν δὲ σινοχωρία συμπεφραγμένη, τῷ ὑπὸ τὴν χώραν εἰσόδῳ, ἀρ
 κευλεύεται τῆς πολέμους διασυνδύζονται. ταύτῃ δὲ βασιλεὺς τὴν πόλιν
 ἀτείχισον οὐσαν, ὀρύματι ὁχυρωτάτω πόδι βαλὼν, ἐν τῷ ἀσφαλῆ δι
 πράξαι εἶν'. πόλις δὲ πεν δύο εἰσὶν, ἐπ' ὀνόματ' ἑνὸς ὠκημένη, αἰγίλα
 γὰρ ἡ ἐκτὸς ἐκλήθη. αὐταὶ τὸ βορείον διέχουσιν οὐδὲ τεταρτῶν ἡμῶν
 μάλιστα εὐζώνων ἀνδρῶν. τετραμμένη μὲν αὐτῇ, πρὸς αἰετον νότον, ἀρχαῖαι δὲ
 οὐσαι, ὃ τ' οἰκητόρων ἀρχαιοτρόπα τὰ ὑπὸ τῆς πόλεως εἰσόδῳ, θεσηκία
 γὰρ πάντες καὶ εἰς ἐμὴ τὴν τῇ πολυθείας ἐνόστω, ἐν ταῦτα ἐν παλαιῷ τῷ
 τε ἀμμωνί καὶ ἀλεξανδρῶ τῷ μακεδόνι ἀνέκειρ' ἔδῃ, οἷς δὴ καὶ ἐσφραγί
 ζοντ' ἐν τῇ ἰουστιανῶν βασιλείᾳ οἱ ὑπὸ χῶροι, ὡς δὲ ὁμιλῶ αὐτῆς
 τῷ ἰεροδούλῳ καλουμένη πολλὴ. νῦν δὲ δὴ ὁ βασιλεὺς ὅστις, ὃ ἔστι
 δὲ τὰ σώματα τῆς κατηγόρις ἐμπροσθέντος τὴν ἀσφάλειαν, ἀλλὰ καὶ τὰς
 ψυχὰς διασώσας ὑπὸ μελῆα πρὸς μὲν, καὶ τῷ ταύτῃ ὠκημένων ἀνθρώπων
 καὶ πάντα πρὸς νότον τῶν, τὰ τε ἄλλα διαφόροντες αὐτῶν ὑπὸ μελῆα
 ὃ δ' αὖτ' ἀπὸ ἡμῶν, καὶ τὴν τῇ εὐσεβείας εἰδίδασκε δόξαν, χριστιανούς πακοί
 κείνους πεποιημένους, καὶ μεταπρὸς νότον λελυμασμένα σφίσι τὰ πά
 τρια ἔδῃ, οἷς δὴ καὶ νῦν τῇ θεοτόκῃ εἰδείματο. ταῦτα μὲν οὖν τῇ δὲ πᾶσι ἔχει.

βόρεον δὲ ἡ πόλις, μαυροσίοις γφτινῶσα βαρβάροις, φόρε ὑποτελής δ' ἡ
 γήνηται, δε τόδε τοι χρόνος, δ' δὲ τινες πώποτε δασμολόγοι, ἢ φορολόγοι δε
 αὐτῶν ἴκοντο, ἐξ δ' ἐγγόνασιν ἀνθρώποι. οἱ δὲ ἰουδαῖοι ὥκλωτο ἐκ παλαιῶν αὐ-
 τῶν ἀγχις, δ' δὲ καὶ νεὼς ἡν ἀρχαῖα αὐτῶν, οὐ πόρ' ἐσέβοντο μάλιστα. ἀλλὰ
 καὶ αὐτὸς ἅπαντας ἱεσινιανὸς βασιλεὺς, χριστιανὸς γεγόνειαι διαπεσάξει
 νος, τοιοῦτον δὲ ἡν νεὼν, δε ἐκκλησίας μεθρημῶντα ὀχῆμα. μετὰ τῆς αἰσῶς
 τῆς εἰσῶς αἱ μεγάλα ὠνομασμέναι, ἐφ' ἧς εἰσι ὀχῆματος αὐτῶν, ἡ ὅτ' αὐτῶν
 ἔνεκα τοῦδε μεταλαγχεύουσι τοὺς οὐνομαρς, ἐγὼ δηλώσω. προέβληται πρὸς
 ταῦτα ἡνὼν, ὀχιζομένη δὲ αὐτῇ τῇ τ' θαλάσσης ὑπὲρ ὅσῃ, τῷ τε ῥοδίῳ ἀφανίζο
 μένη, ἀφ' ἧς αὐτῆς ἐπὶ αὐτῆς ὑποχωροῦντα ὀπίσω ἰκνῶναι, δε ἡλπο
 δε μίλωσι δὲ ὑπὸ μακρότατον τέτραπται, καὶ ὁ μὲν ἀρχιμεγῆς πλεῖστα διὰ
 πλους, δε τετρακοσίους δὲ ἡκεί σαρδῖς. τοῖς δὲ μίλωσι δὲ πρὸς μετρον δε
 ἡμδρῶν ἐξ ὁδῶν κατὰ τείνει. ταύτης γὰρ ἡ θαλάσσα πεπεσμένη τῇ ὑπείρου
 ἡνὼς, ἡν ἡλπορ ποιῆται, ἐπειδὴ τε ναῦς ἀνέμῳ ἢ κλύδωνι βιαζομένη το
 διάπλῃ ἡνὼς ὑπὸ τοῖς μίλωσι δὲ τῶν ἀρχῶν γήνηται, ἡ ἡνὼς αὐτῇ ἐπαι
 νῆναι ἀμήχανά ὅστις, ἀλλὰ συρομένη θλοιπορ ἰοικε, ἡ διαφανῶς ἐπὶ προαίμῃ
 ἀεὶ ἰλκομένη. ἡ ἀπ' αὐτῶν οἱμαι ἡν χῶρορ οἱ πάλαι ἀνθρώποι τοῖς πάσας τῶν
 νεὼν ἔνεκα σύρτῃς ὠνομασαν, δε μὲν δὲ διανόσσαι βίς πλοίοις, ἀχρὶ δε τῶν
 ἡνὼν διωκτὰ γεγῆνται. πότεραι γὰρ ὑφαλοὶ διακεκληρωμένοιαι τὰ πλεῖστα τῇ
 ἡλπορ πλώμα, δε ξυγχοροῦσιν ἡν ταῦτα εἶν. ἀλλ' ἡν τοῖς βραχέσι τὰς ναῦς
 διαχεύονται, μόνοις δὲ τοῖς λέμβοις οἱ πλωτῆρες ρύτων δὲ νεὼν οἱοί τε εἰσι
 διασώζεσθαι, ἀν' οὗτω τύχοι μετὰ κινδύνῳ τὰς διεξόδους ποιεῖσθαι. τριπό
 λεως τῆςδε τῇ καλουμένης, τὰ ὀριά ὅστις, μαυροσίοι τε βάρβαροι ἡν ταῦτα οἱ
 κοῖσι φοινικῶν ἔθνος, ξωμαῖων ἡν πονοῦν ἐκ παλαιῶν ὄντες, οἱ πρὸς ἅπαντες πε
 δύντες ἱουεσινιανῶ βασιλεῖ, δόγματι τῷ χριστιανῶν ἐθελῶσσι προσεχέσθαι.
 πάντες τοι δὲ δὲ τοι ταυτῶν οἱ μαυροσίοι ἐπικαλοῦνται, ἐπεὶ πρὸς ξωμαῖους ἀεὶ
 πονοῦσας ἔχουσι. πάλαι γὰρ τῶν εἰρηνῶν τῇ λατίνων καλοῦσι φωνῇ. πενταπό
 λεως δὲ τριπόλις ἡμδρῶν δέχει ὁδῶν εἰσοὶ εὐζώνῳ ἀνδρῶν. πόλις ἡνὼς δὲ ἡ
 λεπίμαγνα ἐκδέχεται, μεγάλη μὲν ἔστι πλουυάνθρωπος ἡ παλαιὸν εἶν, ἔρημος
 ἡ χρόνῳ ὑσδρῶν τῶ ἀπὸ μελέων γεγνημένη. ἀλλὰ ἡ ταύτης ἡν πρὸς ὅσον ἐκ
 τῇ θεμελίῳ, ὁ καὶ ἡμᾶς ὠκοδομήσας το βασιλεὺς, καὶ ἰδρῶν μὲν ἀξιοθῆτατον τῇ
 θεοτόκῳ, τῇ ἡ ἀνέθηκερ, ἐκκλησίας ἡ τέτρας ἰδεῖματο ἅλλας, πρὸς ἡ ἔστω
 κοδομήσας το τῇδε γεγνότα ἡν τῶν ἀνῶ χρόνοις, ἔστω κατὰ πεπληνότε βασι
 λεία σεβήρου βασιλείας το ἡνὼν δὲ ὀρμωμένῃ. ἀλλὰ γὰρ ἡν ταῦτα γήνομεν
 το λόγῳ, ἡ ξυμνεχθῆν ὑπὸ λεπίμαγνας, ἡν χρόνῳ τῶ καὶ ἡμᾶς ὡς ἡκιστὰ
 σιωπῶσμαι. ἡ δὲ μὲν ἱουεσινιανῶ τῶν βασιλείαν πρὸς λαβόντος, οὐπω δὲ πόλε
 μορ τῇ βαυδελικῶν ἀννημένῃ, μαυροσίοι βάρβαροι οἱ λουκάθαι καλούμενοι,
 βιασάμενοι τῶς λιθύς τότε κυρίως θανδύλῃς, ἔρημορ ἀνθρώπων τῶν λεπίμα
 γναρ παντὶ πασι κατεσῆσας. ἡν χώροις ἡ λωφώσας ξὺν τῶν ἡκμόσι δια
 τριβῶν ἡν ἔχουτες λεπίμαγνης δὲ πρὸς ἀποθερ, φλόγα πυρὸς ἐξαπινάως,
 ἡν μῆσθ

ἐν μέσῳ πᾶσι τεύχονται, πλεμίσς τε ὑποτοπῆσαντες ἐν ταῦτά γε γῆρας, δρό-
 μω ἐπ' αὐτὸς ἐβοήθουν πολλῶ. ἀνθρώπων τε δ' ὄνα εὐρόντες, ὅς τ' αὖτε
 ἢ πρᾶγμα ἦγοι, οἱ δὲ τῷ ξυμβεβηκότι τε κημεῖσθαι, λεπτιμάγναν δὲ εἰς
 μακρὰν οἰκισθῆσαι πρὸς λεγο. δ' πολλῶ ὕσδρον ἀφικόμενος ὁ το βασιλείως
 σφᾶρς, λιβύλῳ τε τῷ ἄλλῳ καὶ τρίπολιν ἔχει, βασιλῶν τε καὶ μαυροσίῳ
 καὶ θυπόρτορος τῷ πλέμω γε γῆρας. ἐγὼ δὲ ὅθεν τῷ ἐκβολῇ το λόγου
 ἐποιήσαμην, ἐπαίειμι, ἐν ταύτῃ τῇ πόλει βασιλεὺς ἰσχυριανός, καὶ λυτῶνας
 πεπρίκτις, τὸν τε πρίβωλον τ' ἄλλως ἐν θεμελίῳ τῷ ἔχᾳτων ὠκισμῶσθε,
 τὸς τε πλησιοχώρους αὐτῇ βαρβάρους οἱ γαλαβιτανοὶ καλοῦνται, καὶ τακίρως
 δὲ τὸδε το χεῖρας, τῷ ἐκβολῇ καὶ ἐκβολῇ ἀθείαν δεξάζοντας, χριστιανὸς
 διεπρέξατο γῆρας. ἀλλὰ δὲ βαρβαρὸν ἐτεχίαν πόλιν, δ' δὲ καὶ λόγος ἀξίαν
 πολλὰ ἐκκλησίαν ἰδεύματο. πᾶσι δὲ δύο εἰσι ταύτης ἐν ἔχᾳτων τῇ χώρας,
 τὰ κατὰ τε καὶ γίγνις, ὡς δὲ καὶ μέσῳ σύρτεις τὰς μικρὰς ξυμβαίνει εἶναι. ἐν
 ταῦτα γίνεται πᾶσι ἡμῶν ἐκαστῷ βαυμάσιον ἡλίον, ἡ δὲ λαοσὰ ἐν σενῶ
 θλιβομένη ἀπὸ γᾶς τε μύσει δὲ καὶ πόλιν, ἡ πρὸς γίγνις δὲ τὰς ἄλλας σύρτεις
 ἐρῶν. ἀναβαίνου δὲ εἰς τῷ ὑπερὸν πῆλον, ἡ δὲ ἡμῶν εὐζώνω ἀνδρῶ. ἀμφὶ
 τε τὰ πρὸς ἰσθμὸν ἐπαίεισιν αὐδὶς, ὡς λιπῶντες ὅς ξηρὸν τῷ ἡιόνα ταύτῃ
 καὶ ταῦτα ταῖς ἄλλαις ἀκταῖς, οἳτε ναῦται εἰς τῷ ὑπερὸν ἀναγόμενοι δὲ
 λαοσὰν ὅς καὶ γῆρας γε γῆρας, τ' μὲν ἡμῶν ὡς πρὸς τῷ, τὰ εἰσὶ ναυ
 τίλων. ἀμφὶ δὲ τῷ δὲ πᾶσι ὅς ὡς ἐν γῇ αὐλισόμενοι συσπράττοντες
 κρυπτοὺς ἵνας ἐν πᾶσι καὶ μακρὰς ἔχοντες, ἐπειδὴν τε τὰ χίστα το ῥοδίου
 αἰσθῶντες ὑποπῆς εἰς τῷ ἀναχώρησιν ἔχοντες, οἳ δὲ τὸς κρυπτοὺς ἔχοντες, καὶ
 διαχωρίζοντες, ἐκπῆδωσιν ἐν ὀκνήσει δὲ μετὰ τῷ νεῶς, καὶ χόμνοι ἢ πρῶτον,
 εἴτα ἐκπῆδωσιν ἡνίκα αὐτοῖσι τ' ὕδωρ δ' ἔχᾳτων τὰ πρὸς ὡπα. ἐκτε τῷ
 ἀκρω τὸς κρυπτοὺς ὡς τῷ γῆρας πρὸς δὲ σάντες, ἐν ξηρῷ ὡς γε γῆρας
 ἰσομνήης, αὐτῇ δὲ μάλα ὀρθῶς ἰσάσιρ ὑποκιστομένης τῷ πλοῖω δὲ μετῶ
 εἰσόντας ἐκπῆδωσιν, ὡς μὲν ὅς κλινῶν ὡς δὲ τῷ, (ὡς ἱβὶς γῆρας, τῇ δὲ ὕσε
 ραία ὀρθῶς βαθείς ἡ μὲν ὑπερὸς μεταμορφοσμένη τῷ δὲ λαοσὰν, ὡς κρυπτοῖ)
 κυμαίνουσα, τὰ δὲ πλοῖα ἐπαυρόμην πᾶσι, οἳτε ναῦτ' ἐκπῆδόντες ὡς καὶ
 ταῦτα τὸς κρυπτοὺς, ναυτίλων αὐδὶς, πᾶσι καὶ τῷ δὲ μετὰ τῷ ἔργῳ, γῆρας
 ξυμβαίνει, ἀλλ' ὅς ἡμῶν ἐκαστῷ ἡ τῷ σοιχείῳ διαδοχὴ ὡς γίνεται. μετὰ
 δὲ τρίπολιν τε καὶ σύρτεις, ἡμεῖς ὅς λιβύλῳ τῷ ἄλλῳ ἰωμῶν ἀκρῶν ἢ ἡμῶν
 ἐκ καρχηδόνος, ἡ μεγίστη τῷ τῇδε πόλει τυγχάνει δὲ, ῥοδίου πρὸς τὸν
 ὑπερὸν, ὡς ἡνίκα γίγνις χὼς τε καὶ βασιλῶν, λιβύλῳ ἔχον, ἐκπῆδωσιν
 ὡς γῆρας αὐτοῖς, ἀξιώλεθρον τε καὶ πρὸς βαρβάρους. ἀμεινον γὰρ ἰσχυρί-
 σαντο σφῶσι τὰ πρᾶγματα ἔξαιρ, ἀτειχίσω ὄντων τῷ τῇδε χωρίῳ, ὡς
 μή τι κατὰ λαβόντες αὐτῷ ῥωμαῖοι, βασιλῶν κακοεργεῖν ἔχον, ἀπαντα
 οὐκ τὰ τείχη δὲ τ' ἰδιαφθ καθεῖλον εὐθὺς. βαρβαροὶ γὰρ ἀπαντες ἐκ το
 ὡς πᾶσι ὡς πᾶσι τῷ ῥωμαίων βουλόμενοι μὲν ὡς ὀξύτατα, ὡς τε λᾶσι
 δὲ ὡς τὰ χύτατα, ὅσα αὐτοῖς δοκῶντα εἶναι. μόνον δὲ αὐτοῖς τότε καρχη-
 δόνος

δόνθ' καὶ ὀλίγα ἅπτα ἐφ' ἑπορ' οὐράματος ἔμειναν, καὶ αὐτὰ δὲ διεφθάρη
 τῷ χρόνῳ. βασιλεὺς δὲ ἰουσινιακὸς ἀνθρώπων μὲν ἑδενὸς ἐπαινοῦντος, ἀλλὰ
 καὶ πεφρικώτων τὸ ἔργον ἀπάντων, μόνον δὲ τοῖς θεῶ ἐσιγητομῆνός τε καὶ
 ἐπαγγελομῆνός καὶ ξυλλαμβάνοντος, βελισάριόν τε καὶ στρατόμα δὲ λιβύλι
 πέμψας, γελιμόρά τε καὶ δυνάμιρ τῶν βαυδύλων καθεῖλε, καὶ τὰ μὲν καθε-
 ρημῆνα τῷ ἐν λιβύα ὀχυρωμάτων, ἀνεκένευσεν ἅπαντα. ἔτορα δὲ παμπληθῆ
 μετετεχνήσατο, νεοχμώσας αὐτῶ. πρῶτα μὲν καρχηδόνθ' ὅτι νῦν διεξῆλθε
 νότα ἔρ' ποδὶβόλον ἀνωκοδομήσας ἅπαντα, καὶ τάφρον ἐν ποδιδρόμῳ διώ-
 ρυξεν, ἃ πρὸτόρον οὐρανὸν οὐκ ἔβηκε δὲ καὶ ἰδὼν τεμνὴν τῇ μὲν θεοτόκῳ, ὅπως ἐν
 πλατύνῃ δ' ἴσσηνιανδ' ἐκέρς τῶν πνιυλῶν χωρίων ἀγία πέριμν. ἐπ' ἐν τῇ καὶ
 σπᾶς ἐκαστοῦ καὶ μαρτίμου ἀγορᾶς καλουμενῆς ἐδείματο, ἃ βαλανέιον
 ἐν δημοσίῳ ἀξιοθέατον, ὅπως ὁμωνύμως τῇ βασιλίδι θεοδωριανᾶς ἐπωνόμα-
 σαν. ἐδείματ' δὲ καὶ μοναστήριον τοῖς ποδιδρόμου ἐν τῶν πνιυλῶν ἀσίδιου, ὅπως
 δρῦματι ὀχυρωτάτω ποδιδρόμῳ, φρουρίον ἀνάντα γώνισον ἀπεργάσατο.
 ταῦτα μὲν οὐκ ἂν καρχηδόνθ' ὅτι νῦν ἰουσινιακὸς εἰργασαί. ἐν δὲ χώρα
 τῇ ἀμφ' αὐτῶν, πόλις ἀτείχισθ' ἡ βαγὰ ὄνομα, μὴ ὅτι βαρβάρους ὑπο-
 σιν, ἀλλὰ καὶ τῇ τῇ ἀλῶν οὐσα. ταῦτα δρῦματι ὀχυρωτάτω ποδιδ-
 ρόμῳ ἰσσηνιανδ' βασιλεὺς τὸς οἰκήτορας ἐν τῷ ἀσφαλῆι διεσώσατο. οἱ δὲ τῇ
 τυχηρότες ὅτι χείρας, δὲ τῶν ὅτι βασιλίδ' ὅτι πνιυλῶν, θεοδωριάδα καλᾶσι
 τῶν πόλιν. ἐν βυζανίῳ δὲ πόλις ἀδράμυτ' ὄνομα ἐν τῇ παραλίῳ οἰκίετ'
 μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος ἐν παλαιᾷ οὐσα, καὶ δι' αὐτὴν ὅτι μετ' ὀπλοῦς
 ὄνομα τε καὶ ἀξίωμα κληρωσαμένη, ταύτῃ τῇ πόλει τείχε' εὐμήγετες ἄγαν,
 ἰουσινιακὸς ποδιδρόμῳ, καὶ φρουρὰν ἐν ταῦτα κατὰ σπᾶρην ἁξίόχρων,
 τὸς τῇ δὲ ὠνημῆνους ἀφροπῆς ὡλεμίων πεποιήται. διὸ δὲ αὐτῶν καὶ
 ἰσσηνιανδ' καλᾶσι τανῦν, σῶσα τῷ βασιλεῖ ταῦτα ἐκπύοντες, μόνον τ' ὄνο-
 ματ' τῇ πνευθῆκη, τῶν εὐγνωμοσύνῳ ὑποδρακνύμενοι, ἐπεὶ ἄλλο ἑδὲν ὅτου
 αὐ καὶ βασιλείῳ τῶν ἀγαθοδργίαν ἀμείβειν, ἔτε αὐτοὶ ἔχον, ἔτε αὐτῶν ἔβ-
 λετο. ἡ δὲ πνιυλῶν ἄλλο ἐν τῇ τοῖς βυζανίῳ παραλία χωρίον, ὅπως ἐκαστοῦ καὶ
 ποδιδρόμῳ οἱ πνιυλῶν. ἐν ταῦτα κατὰ πνιυλῶν ταπρῶτα ὅτι βασιλείῳ σπᾶ-
 λος, λιβύλι ὅτι γῆς ἐπεβάτ' ἐνερ, ἥνιχα αὐτῇ γελιμόρά τε καὶ βαυδύλ' ἐστρά-
 τόνεμ. οὐ δὲ καὶ ἑθαυμάσιον ἐκείνο ἃ λόγου κρείσσον, δὲ ἔρ' βασιλῆα ὁ θεὸς
 ὑποδρακνύται δώρημα. ἀνύδρου γὰρ τοῖς χωρίοις ταμάλισα ὅτου, ὕδατος τε
 ἀκρεία πολλῇ περὶ τοῖς ποδιδρόμοις στρατῶν, ἥ γῇ πρὸτόρον αὐτῇ ξηρὸν βεβαί-
 οτατον οὐσα, πνιυλῶν αὐτῶν, οὐ δὲ ἑθαυμάσιον οἱ στρατῶν εἰργάζοντ'. οἱ
 μὲν γὰρ ὡρενοτον, ἥ δὲ ἀνεβλύσανε, ἥτε γῇ αὐτῶν ἀποβαλῶσα ἔρ' ὑπ-
 χώριον, καὶ μεθαρμωσαμένη τῶν αὐτῶν φύσιν, ὕδατι ποτίμῳ ὕγρα ἐκγό-
 νει. ταῦτα τε τοιοῦτον αὐλισάμενοι, καὶ τῇ ὑδροαία ὡς δὲ τῶν μάχῳ συ-
 κδασάμενοι, ἵνα τὰ ἐν μέσῳ συντεμῶν, λιβύλι ἔχον. μαρτυρίῳ τοίνυν δι-
 λωκεῖ ὅτι τοῦ θεοῦ δώρον πνιυλῶν ἰουσινιακὸς βασιλεὺς, δὲ πόλιν αὐτῆς
 μεταβιβάσαι ὅτι χωρίον τοιοῦτον βεβδύται, τείχε' μὲν ἐν μὲν, τῇ δὲ ἄλλῃ
 πνιυλῶν

[illegible]

φανῶς παῖσι, ὡς ἐκ τῶν ἰσχυρῶν ὁρίων ἄχρι δὲ διούνητος τοῦ ἡλίου, ἀδὴ πόρ' αὖ
 τὰ δὲ τῶν ἰσχυρῶν ἀρχῆς, ἐκ δὲ ὁρίων μονοῖς, ἀλλὰ καὶ στρατιωτῶν φυλα-
 κτηνοῖς Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς τῶν πολιτείων ἐκράτηνατο. ὅσα μὲν οὖν τῶν ἰου-
 στινιανῶν οἰκονομικῶν, μαθεῖν ἴσχυσα, ἢ αὐτόπητος γένηται, ἢ τῶν θεα-
 μέρων αὐτήκοος, ὅση δύναμις, τῷ λόγῳ ἐπύλθοι. ἐξέπισται ὡς πολλά με-

ἐὰν ἄλλα παρήλθω ἐπείρ, ἢ ὅχλω λαβόντα, ἢ παντὰ πασιρ ἄγνωστα
 μείναντα, ὥστε ὅτω διαπορευθῆς ἔσαι, δι' ὁρὸν ἡσυχαστά

τε ἅπαντα, καὶ τῷ λόγῳ ἐνθῆναι, προσέσαι

αὐτῷ τὰ δέοντα πεποιημένα, ἐ

φιλονεικίαν κλέος ἀπε-

νεγκεῖν.

Τὸ Προηγουμένου ἔκτορος πρὸς τὸν Ἰουστινιανὸν ἐπισ-
 τολῶν, λόγος 3. τέλος.

BASILEAE PER IOANNEM HERVAGIV M
 MENSE SEPTEMBRI, ANNO
 M. D. XXXI.

ERRATA QVAE PARTIM EXEMPLARIS VITIO,
partim inter imprimendum, ut fit, obrepserunt.

Fol. 25. uer. 19. pro more, forte legendū morte. fol. 30. uer. 4. pro potius, forte patrios legendū.
Pro Arctio, exēplar Aratiū habet. fol. 37. uer. 25. pro Sueui, lege Suauī. fol. 45. uer. 21. pro à cra-
tibus, lege acatibus. fol. 155. uer. 26. lege numus pro numerus. fol. 204. uer. 23. lege Carolim pro
carnalē. fol. 456. uer. ultimo, lege. Martinus interea etc. fol. 459. uer. 24. lege fremitus. fol. 653.
uer. 25. lege Algidum. De Veijs 28. Taphræ. 29. Gesoriacū quod Tigris. 30. uictos. 31. Gneius. Antio.
mœnibus suggestu. initijs. qui prouectus. uictos pecudum. fol. 656. uer. 8. Ciminius interim saltus in
medio ante inuius quasi Calydonius adeò tunc terrori erat. In Græco libello fol. 23. uer. 1. lege με-
τρώδης. fol. 20. uer. 21. stella est otiosa. fol. 6. in margine, lege ἀμήχανα.

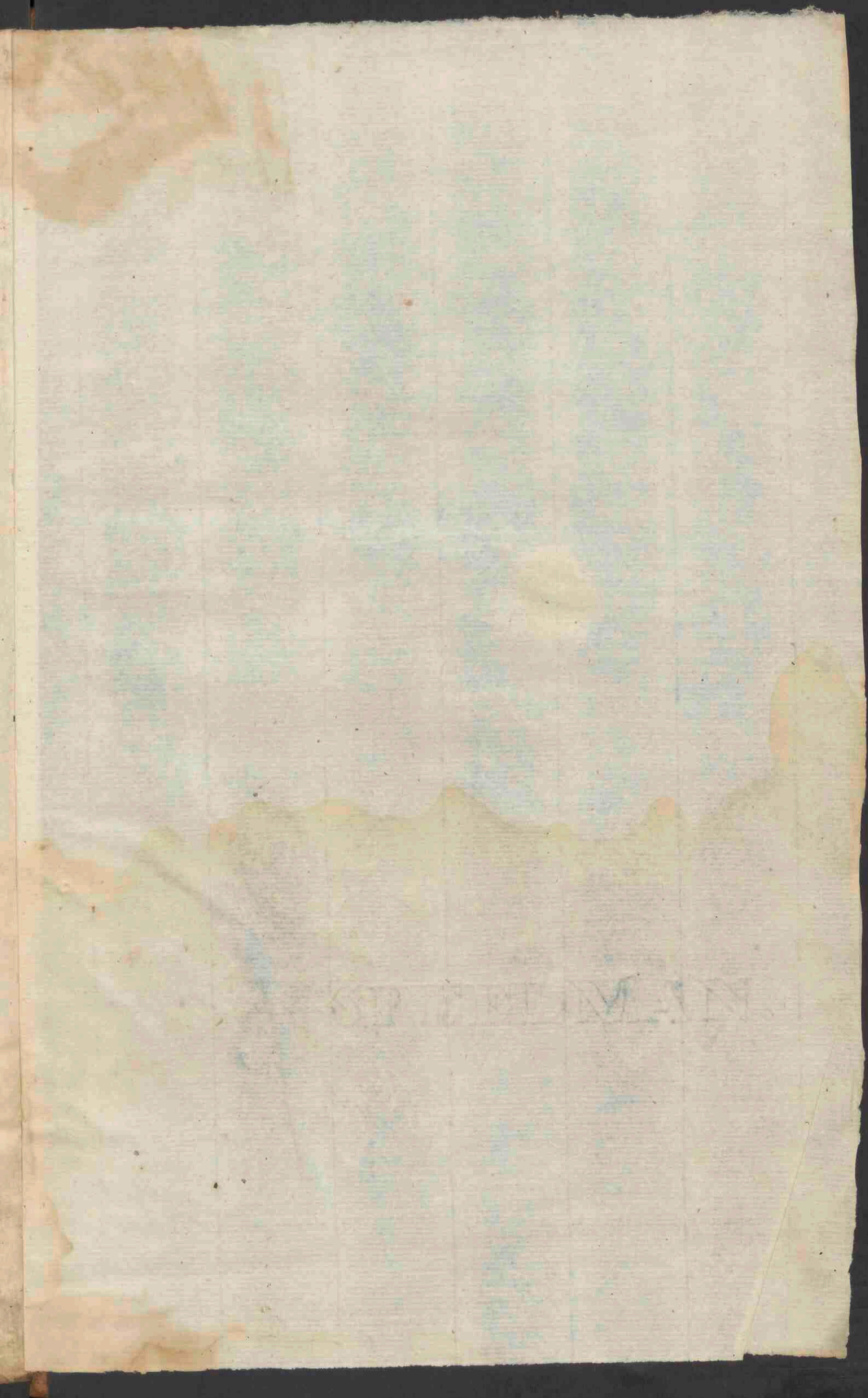
in tripodā simi

HER

VAG.

Fata uiam inuenient

7475.

